

ARTIVM 314461

CVRSVS SIVE

D I S P V T A T I O N E S I N
ARISTOTELIS DIALECTICAM, ET
Philosophiam naturalem.

IVXTA ANGELICI DOCTORIS
D. THOMAE DOCTRINAM
& Scholam.

EIDEM COMMVNIS MAGISTRO, ET
florentissimæ Scholæ dicata.

PER COLLEGIVM COMPLVTENSE S. CYRILLI
Discalceatorum Fratrum Beatae Mariae de
Monte Carmeli.

CVM PRIVILEGIO.

COMPLVTI, Apud Ioannem de Orduna.

EL REY.

O R Quanto por parte de vos el Rector , y Colessio de San Cyrilo de la Orden de nuestra Señora del Carmen de los Descalços de la villa de Alcala de Henares : nos fue fecha relation, que los Padres Lectores de Teología del dicho Colegio hauian compuestlo vn libro, intitulado *Artium cursus , sive Disputationum in Aristotelis Dialecticam, & Philosophiam naturalem*, en lo qual hauian puesto mucho estudio, y trabajo, y por ser muy vtile, y prouechoso , nos suplicastes, os mandassemos dar licencia para lo poder imprimir, y privilegio por diez años, o como la nuestra merced fuese. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por su mandado se fizieron las diligencias, que la pragmática, por nos ultimamente fecha sobre la impresiō de los libros dispone, fue acordado q̄ deuiamos mādar dar esta nuestra cedula para vos, en la dicha razon, y nos tuuimos por bien. Por la qualos damos licencia, y facultad, para que por tiempo de diez años , primeros siguientes, que corran, y se quenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula en adelante, vos, o la persona que vuestra poder huiiere , y no otra alguna, podais imprimir, y vender el dicho libro, que de suo va fecha mencion por su original, que en el nuestro Consejo se vio , que va rubricado, y firmado al fin de Diego Gonçalez de villarroel nuestro Escriuano de Camara, de los que en el residen , con que antes que se vendia la traygais ante ellos , juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impression està conforme a el : ó traygais fè en publica forma, como por Corrector por nos nombrado, se viò , y corrigió la dicha impression por el dicho original . Y mandamos al impressor , que así imprimiere el dicho libro, no imprima el principio, y primer pliego ni entregue mas de solo vn libro, con su original al Autor , ó persona a cuya costa lo imprimiere, para efecto de la dicha corrección, y tassa, hasta que antes, y primero el dicho libro estè corregido, y tassado por los del nuestro Consejo, y estando hecho, y no de otra manera pueda imprimir el dicho principio, y primer pliego : y seguidamente se ponga esta nuestra cedula, y la apruacion que del dicho libro se hizo , por nuestro manda lo, y la tassa, y etrazas, sopena de caer, è incurrir en las penas contenidas en las leyes, y pragmáticas de nuestros Reynos , que sobre ello disponen Y mandamos, que durante el tiempo de los dichos diez años persona alguna, sin la dicha vuestra licencia, no queda imprimir, ni vender el dicho libro, sopena, que el que lo imprimiere, o vēdiere aya perdido,

dido, y pierda todos, y qualesquier libros, moldes, y aparejos, que del dicho libro tuviere, y mas incurra en pena de cincuenta mil maravedis, la tercera parte, para la nuestra Camara, y la otra tercera parte para el Juez que lo sentenciare, y la otra tercera parte para la persona que lo denunciate. Y mandamos a los del nuestro Consejo, Presidente, y Ofidores de las nuestras Audiencias Alcaldes, Alguaziles de la nuestra Casa, y Corte, y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Asistente, Gobernadores, Alcaldes Mayores, y Ordinarios, y otros Jueces, y Justicias qualesquier de todas las Ciudades, Villas, y Lugares de los nuestros Reynos, y Señorios, y a cada uno en su juridicion, que vos guarden, y cumplan esta nuestra cedula, y contra ella no vayan, ni pasen, ni confiaren, ni pasar en manera alguna, sopena de la nuestra merced, y de diez mil maravedis para la nuestra Camara. Fecha en Madrid a catorce dias del mes de Mayo de mil y seiscientos y veinte y cuatro años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro Señor
Pedro de Contreras.

TASSA

TASSA.

O Diego Gonçalez de Villarroel, Escriuano de Camara de su Magestad, de los que en su Consejo residé, doy fee, que auiendo visto por los Señores del vn libro intitulado, *Disputationes in uniuersam Aristotelis Dialecticam*. Compuesto por los Padres Lectores de Teología del Colegio de San Cyril, de la Orden de los Descalços Carmelitas de la Villa de Alcalá de Henares, que cō licencia de los dichos Señores fue impreso, rassaron cada pliego de los del dicho libro a quattro maravedis, y a este precio, y no a mas, mandaron se venda, y que esta tassa se ponga al principio de cada vn libro de los que ansi se imprimieren, y para que dello conste de mandamiento de los dichos Señores del Consejo, y de pedimiento de la parte del dicho Colegio, doy esta fee en Madrid a diez y siete de Setiembre de mil y seiscientos y veinte y cuatro años.

Diego Gonçalez de Villarroel.

Errata sic corrigē.

Fol. 1. col. 2 linea 6. Theogia, lege Theologia. Fol. 52. col. 1. lin. 2. modis, lege modalis. Fol. 198. col. 2. lin. 21. post D. Tho. adde, & Scoti. Fol. 210. col. 1. lin. 30. cognoscitur, lege cognoscetur. Fol. 253. col. 1. lin. 5. explicauimus, lege explicabimus. Fol. 257. col. 1. lin. 26. hec, leg. hic. Fol. 261. col. 1. lin. 4. interea, lege inter ea. Fol. 396. col. 2. lin. 40. iste, lege iste. Fol. 443. col. 2. linea 5. 29. lege 19. Fol. 497. col. 2. linea 7. 45. lege 46. Fol. 541. col. 1. lin. 17. 66. lege 76. Fol. 652. col. 2. lin. 7. dictur, lege dicatur. Fol. 642. col. 1. lin. 12. quaitatibus, lege qualitatibus. Fol. 810. col. 1. lin. 17. libros, lege libris.

Este libro intitulado *Disputationes ad uniuersam Aristotelis Dialecticam*, con estas erratas corresponde con su original, en Madrid a 15. de Setiembre de 1624.

El Licenciado Murcia de la Llana.

F A C V L T A S ; E T
approbatio Ordinis.

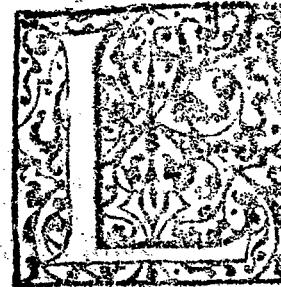

R A T E R Ildefonsus à Iesu Maria
Generalis Ordinis Fratrum Discal-
ceatorum Beatae Marie de Monte
Carmeli, de consensu nostri Diffinito-
rij, ut primus tomus artium cursus,
sive disputationum in Aristotelis Dialecticam, & Phi-
losophiam naturalem à nostro Collegio Complutensi
compositus, & à grauibus, doctisque viris nostri Ord-
inis mature recognitus, & approbatus, typis mandetur,
& in lucem prodeat, obtenta facultate Supremi Sena-
tus; tenore praesentium licentiam concedimus. Datis
in nostro Conventu Sancti Hermenegildi Matriti,
die 28. Mensis Martij, Anni Domini 1624.

Fr. Ildefonsus à Iesu Maria,
Generalis.

Fr. Ioannes à Conceptione,
Secretarius.

C E N S V R A , E T
approbatio Academiæ
Complutensis,

I B R V M Hunc Collegij Complu-
tensis Discalceatorum Fratrum Bea-
tae Mariæ de Monte Carmeli, Sum-
mulas, & vniuersam Dialetticam Ari-
stotelis continentem, iusu Supremi
senatus huic aīmæ Academiæ Com-
plutensi commissum, & de mandato
eiudem Vniueritatis nobis credi-
tum magna cum diligentia, & sedu-
litate euoluimus, atque perlegimus:
inuenimusque in eo præclara theoremeta, non solum fidei Ca-
tholice, & Sanctorum Patrum doctrina nihil aduersaria, sed
eidem fidei, veritatibusque Theologicis expereris non pa-
rūm deseruentia, vt potè quæ Angelici Doctoris Sancti Tho-
mæ, atque Aristotelis doctrinam, & continent, & quoad fieri
potest vbique redolent, doctè tradi eruditè, & subtiliter con-
firmari, & (quod raro conceditur) succintè, simulque perspi-
cuè disponi; quarè dignum censemus opus, quod typis mande-
tur, & continuè in omnium Dialeticorum oculis, manibusque
versetur. Datis Compluti, postridie Kalendas Maij., anni
1624.

Don Aluaro de Ayala,
Rector.

Doctor Andreas Merino.

Fr. Antonius de Viedma,
Episcopus de Petra.

CEN.

ANGE.

A N G E L I C O
 DOCTORI D. THOMÆ PRÆCLARO
 diuinæ mentis interpreti, Catholicæ Ecclesiæ ful-
 gentissimo syderi, & christianæ Philo-
 phiæ, ac Theologiæ luminari
 maximo,

INCLITAE ETIAM, ET FLOREN-
 tissimæ, totoque terrarum orbe celeberrima
 ipsius Scholæ, nec non, & singulis in
 ea legitimè certan-
 tibus.

C O L L E G I V M C O M P L V T E N S E.
 Discalceatorum Fratrum B. Mariæ de Monte Carmeli
 Dicat, Consecrat.

v. Cor. 9

D. Te Doctor Angelice
 non lento, neque violen-
 to, sed veloci, et sponta-
 neo cursu, noster hic dia-
 lecticus, et philosophi-
 cus cursus currit: utinam,
 quod speramus, sic currat,
 ut te comprehendat, &
 à te benignè exceptus in te
 placide conquiescat. Cum
 enim intra securissimas thomisticæ doctrinae ripas per-
 currat, non potest alium quam te Thomam Doctorem,

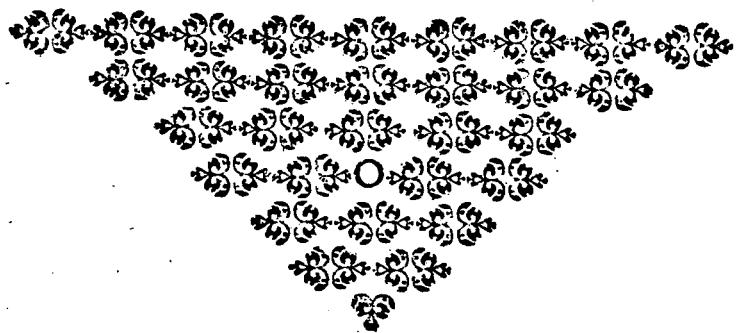
et Parentem suum querere, nullibi nisi in sinu tuo
 quiescere: nam ad locum unde excurrent flumina rever- Eccl. 1.
 tuntur. Quod si tuo patrocinio nos sic currentes ad te
 christiana Dialectica, & Philosophia Doctorem tra-
 xeris, curremus ulterius in odorem vnguentorum tuo- Cant. 1.
 rum, que in tuis theologicis questionibus, & articulis
 recondita suauiter, salubriter, longè latèq; spirat: sicut;
 fiet, ut adolescentia ingenia, que, quia oleum effusum
 est nomen tuum, nimis te diligunt, post te etiam nobis
 currentibus concurrant, & tuis dialecticis, & philo-
 sophicis vnguentis delibata, theologicis, que pretiosissi-
 ma sunt, imbui ardenter exoptent. Quod cum Christiana
 Religioni utilissimum esse probè scias, nos etiam cer-
 tissime scimus tibi, & quod caput est, Deo gratissi-
 mum fore, ut post te currentes collimatis oculis discur-
 ramus.

Ad vos etiam veros, et legitimos Angelici Do-
 CTORIS ALUMNOS, qui in studio, et studio thomistico fa-
 liciter currit, nostro dialectico, & philosophico cursu
 tanquam minimi ad maiores FRATRES, eodem thomi-
 stica doctrinae semine geniti libenter currimus, & dis-
 cimur: nam ut est apud Homerum

Ad similem Deus adducit, similemque pa- Homer.
 remque.

Sic enim frater, qui adiuvatur à fratre, quasi funiculus
 multiplex, qui difficile rumpitur, et quasi vrbis muni- Prover.
 ta, que impugnari quidem, nontamen expugnari po-
 test; ut in ea securi, et exultantes, sicut faciebant filii
 Job, alternis vicibus thomistica coniuncta celebrantes
 reficiamur, & in Domino delectemur: quo nihil in has
 mor-

mortalis vita utilius, iucundius, & beneficius, atque
ad immortalem asequendam aptius excogitari potest.
Vnde non dubitamus, quin vos, quorum praे omnibus
Divi Thomæ doctrinam tueri, & scitari minus est,
sic nobiscum curratis, ut citius, & plenius propositum
Thomistica doctrine brauium accipientes, nobis etiam,
pro vestra in nos charitate, & ipsius doctrine in-
exhausta libertate, quod satis, superque
sit percipiendum relin-
quatis.

AD LECTOREM PRÆFATIO.

 V M Maiores nostri pro sui munera ratione creditum sibi gregem solidæ, ac vegetantis doctrinæ pabulo reficere, & robore decernerent, satisque cognitum, & exploratum haberent doctrinam. Diui Thomæ præ cæteris maiestate, perspicuitate, certitudine, profunditate, atque omni ex parte, absolutione, & perfectione eminere. mitis doctrinæ laudibus efferri, summaque cum reverentia, atque indefesso studio ab ipsis coli, suspici, venerari, & quod capit est, tanquam certissimam christianæ sapientiæ regulam à summis Pontificibus, imò ab ipso Pontificum Principe Christo Domino cōmendari, cumque labia Sacerdotis, & quod plus est, summi, ac diuini Sacerdotis custodiāt sciē Mal. tiam, & lex ex ore eius requirenda sit; nihil amplius fuit à Superioribus nostris expectandum, quominus sanctè, & prudenter rata lege statuerent, additaque censoria virga præciperent, ne inter nos primitiui Carmeli professores alia quam Diui Thomæ doctrina vigeret. Quam quidē omnes in docendo, & addiscendo tanto animorum feroce prosequi conamur, ut quamlibet aliam illi aduersam, aut ab ea quantunvis cautè, acutè, & ingeniōsè deniantē auersemur, & tanquam errandi periculum declinemus.

Hæc autē consultissima maiorum nostrotum sanctio non solum sacram Theologiam, sed Philosophiam etiam comprehendit: sapiens enim Architectus, non nisi appositè ad molem superstruendam fundamenta defodit; theologica autem machina philosophicis dogmatibusquāsi quibusdā præambulis, & fundamentis fulcitur, ideoque thomistica Theologia thomisticā Dialecticā, & Philosophiā sibi cohærentem exoptat; atque adeò una simul cū illa disticta lege caueri propè suo iure debuit. Id sanè supremus nostræ Congregationis Moderator diligentius animo versans, & recessimè sentiens magnam profectus theologici, ac philosophici partem ex penitiori præsatæ legis obseruantia pendere, eiusdē legis, & doctrinæ zelo permotus nobis hoc onus imposuit, vt probatiorem Diui Thomæ doctrinam feligentes quandā artiū cursum conficeremus, & prælo commissū pro nostris Collegijs in lucem ederemus, ut thomisticis fundamentis uniformiter, & cōsanter in nostra cōgregatione locatis theologica dogmata aptè superinducantur, & tenera adolescentum ætas (qua quod semel adscit, diutissimè seruat) viam Diui Thomæ securissimè ingrediens, nec transuersum vnguem ab ea vñquam discedat. Sapientis quippè: Prouerbiū Præue est ad illeſens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. 22.

Deinde conueniens, & hoc tempore ferè necessarium est, densam quādam opinionum filiam non sine magno temporis, & honorum ingeniorum dispendio luxuriantem, tanquam illorum nouercam, & suffocatricem reſcare, vt amputatis inutilibus stolonibus, & turgescientibus virgultis superstes palmes suum sic tempore fructum afferat. Sic enim natura comparatū est, vt pluribus intentus minor sit ad singula sensus: & virtus vñita fortior sit seipsa dispersa. Oportet igitur, vt adolescentia ingenia inuenili quodā

ardore laetitiae ad vnum, id quo probatissimum doctrinæ (quale est thomisticum) genus utiliter adstringantur, ne sicut pulli onagrorum se libera, & errabunda putent, licentijsque quam expedit, per virentia quæq; vagentur, sed sicut generosi equi thomisticis loris gubernati non furentem, neq; præcipitem, sed velocem, & felicem cursum perficiant.

Supersunt autem nonnulla circa inscriptionē operis, diuisionē, stylū, ac procedendi methodū admonenda. Inscribimus opus præfens *Artiū cursus*, deducta metaphora ab actu currēdi, quo celeriter pergimus, iter breui tempore cōficiētes; in eo enim breuitatē à plerisq; impēsiū expeditā affectamus, & quātū res patientur, cōficiēbimur. Artium autē nomine, laxiori significatione accepto, quas dā Philosophiæ partes infrā referēdas cōplete mur. Methodo frequēte, & visitata in scholis utimur, stylo autem plano, & perspicuo, nō cōpto, id est sine colore, aut fuco, delectū enim retū, nō verbōrum exquirimus, de veritate potiū, quā de ornatu solliciti; nā vt inquit Seneca *Oratio sollicita Philosophiū non decet*. Hoc tandem opus in tres discreui mus tomos. Primus continet Dialecticā, & introductionem ad ipsam, quā vt mos obtinuit, summulas vocat. Secundus libros dumtaxat Physicorum. Tertius libros de Generatione, & Anima, & Metheora complectitur. Primum nunc in lucem damus, reliquos mox emittemus.

Placuit autē egregia quādā doctrinæ D. Th. elogia in ipso ingressu præmittere, quæ ad cūtorū animos in eius studiū alliciendos, atq; excitandos calcar immēcū habēt; eaq; nullo nostro discursu, vel amplificatione adhibita, ne vel nimis nostra protendatur oratio, vel per se ipsa placere nō posse iudicare videamur, si super narratoris simplicitatē, cothurnū etiā laudatoris addēdū putemus. Fauxit Deus, vt hic noster labor in eius laudē, nostræq; Congregationis iuuamē suscepimus, in aliqualē etiam D. Thomæ, & eius doctrinæ cedat splendorem, & Reipublicæ Christianæ vilitatem. V A L E.

ILLVSTRIA DOCTRINÆ D. THOMÆ Angelici Doctoris elogia.

I. ELOGIVM.

Continens laudem, approbationemque diuinam, necnon testimonium Beatissimæ Virginis Mariæ, SS. Apostolorum Petri, & Pauli, & Diui Augustini.

Breviarium Romanum Pij V. iussu editum, & Clementis VIII. auctoritate recognitum in lectionibus festi Sancti Thomæ.

N Eapolitani, cū D. Thom. ad imaginem Crucifixi vehementius oraret, hanc vocem audiuit, Benè scriptisti de me Thoma, quam ergo mercedem accipies? Cui ille, non alii, an Domine nisi te ipsum.

Clementis VIII. in quodam Breui ad Nobiles Cinitatis Neapolitanas super electione D. Thomæ in illius Regni Patronum.

Hic si quidē honor eius virtutibus cū admirabili doctrina cōiunctis iure optimo debetur; ac doctrinæ quidē testis est ingens librorū numerus, quos ille

ille breuissimo tempore in omni ferè disciplinarū genere, singulari ordines ac mira perspicuitate sine ullo probris errore conscripsit: in quibus conscribendis interdum Santos Apostolos Petrum, & Paulum colloquentes, locosque illi quosdam Dei iussu enarrantes habuit, & quos deinde conscriptos expressa Christi Domini voce comprobatos audivit.

D. Antoninus 3.p. historia tit. 33. cap. 7.

Parisijs, cum amplexam, & abstrusam nimis questionē circa accidentia Eucharistia dissoluisset, suam sententiam in charta scriptam super altare Crucifixi reposuit, enīxēque Dominum precatus est, vt si scriptum veritati illius mysterij omnino consonabat, dignaretur sibi gratiam conferre ad illud sermone exprimentum, sin autem à loquēdo abduceret, cui Christus super eodem altari visibiliter apparet respondit: *Benè hoc scripta sunt, Thoma. Et verē, se consonē explicata, quantum ab hominibus in hac vita mortali dici, atque explicari possunt.*

Magister Ferdinand. Castill. lib 3. cap. 24.

In Civitate Orbieto idem quod supra tertio contingit Doctori Sancto, quando ex mandato Pontificis Urbani IV. officium composuit de solemnitate Corporis Christi.

Iulius Papa III. in quadam approbatione relata a Seraphino Capponi in prologo de altitudine doctrinae Thomisticae.

Beatissima Dei Mater Maria Diuino Thomæ quadam vice apparuit, & ipsius de sua vita, & scientia integritate certificauit. Item quadam nocte orationi insistentem, quo obscurus quidam Scripturæ locus clarius sibi fieret Petrus, & Paulus diuinitus instruxerunt.

Idem tangitur in Breuiario Scriptoris Ordinis Predicatorum Clementis VIII. auctoritate approbato. Vide D. Antonin. 3.p.c.7. §.6. datē referēte quo pacto in fructus fuerit D. Thom. à predictis Apostolis. Idēque refert Sur. lib. 2.

Sanctus Vincentius Ferrer. in quadam serm. D. Thom.

Quando Diuino Thomæ dubia occurrebāt statim ab Angelo, vel Apostolis Petro, & Paulo ei visibiliter apparētibus de dubijs certificabatur, & infra. Apparuit Diuino Thomæ Virgo Maria cum Filio in brachijs, quæ ait Filio: Fili declareret sibi hoc dubium, &c.

Et cum narrasset qualiter Christus approbauerit doctrinam Diui Thome concludit dicens.

Ergo de eius doctrina dubitari non debet, quia non solū à Vicario Christi, sed etiam ab ipso Domino Iesu Christo approbata fuit.

D. Antonin. ubi supra. §. 12. ex quo Surius ubi supra.

Ea ipsa hora qua mortuus est Sanctus Thomas, F. Paulus Aquilinus insignis probitati & exultatione, in cenobio Neapolitano in visione imaginaria vidit illum Neapolitani in frequenti auditorio prælegentem, & Apostolum Paulum cum multa similitudine frequentia ingredientem in scholas. Cū autē S. Thomas è cathedra descendenteret, honoris causa in eius occursu processurus, Apostolus iussit eum pergere in prælectione suscepit. Sciscitabatur vero ex illo Thomas, num probè asecatus esset metē Epistolā eius? Cui Apostolus

Ius respondit : quantum quidem asse qui potest qui spia in mortali corpore.
& subdit : At nūc tamē cō te perducurus sum, vbi lōgē māiori instruēris cognitione, & intelligētia. Atq; hāc dices, videbārū illū appreheſa clūs veste ſecū ē ſcholis educere. Tū verō F. Paulus Aquilius cāpīt clamare fortiter: Succurrite fratres, ſuccurrite: en F. Thōmas aufertur à nobis. Ad quos clamores excitat fratres, quārebant ex eo, ecquidnā vidisſet ita clamitās, illo autē viſionē omnē ordine referēte, hora nōtatur: & facta diligēti inquifitione, animaduerſum eſt ea ipſa Doctorē ſanctū excessiſſe ē viuſ.

Hac etiam viſio tangitur in Breuiario Sacri Ordinis Prædicatorum a Cle-mente VIII. approbatō, in reſponsorijs festi Sancti Thōmae.

D. Antoninus ubi ſuprā ſ. illo 12.

Frater Albertus de Brixia addiſſit ſitus doctrinæ D. Tho. vir ſapienſia, & deuotione eximius cū diu deſideraſſet videre gloriā Sancti Doctoris, idque vehemētiū deprecaſſet. ante altare B. Mariæ poſitus, apparuerūt ei duę venerabiles perſonæ mirabili cū ſplendore & ornatu, quarū vna erat in Pontificali habitu mitrā habēs in capite, altera in habitu fratrū prædicatorū, quæ coronam habebat auream in capite. lapidibus pretiosis intextā: & circa collū duas auſcolas quaſi torques, vna argenteā, & alterā auricam; in pectore verō geſtabat quaſi magnū lapidē pretiosum, qui ſpley dōre mirabili plures radios emittens irradiare totam Eccleſiā videbatur: in capa verō erant inſerti per totū lapides pretiosi, tunica: & ſcapulare ſimio ſplendore ſuigebāt. Qui ſtupēs ad pedes eorū fe poſtrauit petē ſuppliciter, qui nā eſſent? Tunc ille qui mitrā geſtabat in capite inquit: quid miraris frater Alberte? Ego ſū Auguſtinus Doctor Eccleſiā, qui ſū miſſus ad declarandā gloriā S. Thōmae. Is eſt, qui meū eſt, qui doctrinā meā, & Apoſtolicā in omnibus ſecutus eſt, & Eccleſiā Dei ſua doctrina iuſtrauit. Lapis pretiosus in pectore tāto ſplendore nitē ſignificat rectissimā intentiōne quā habuit ad declarationē, & defenſiōne fidei. Lapides plures pretiosi ſunt libri quos edidit. Ipſe igitur mihi patr̄ eſt in gloria, virginali me excellens munditia, & ego illum pontificali excellentia; ſicque diſparuerunt.

Eadem viſio habetur in prædicto Bräuario, in reſponsorijs officij Diuī Thōmae, & refertur a Sancto Vincentio ubi ſuprā.

II. E L O G I V M.

Coaleſcens ex Summorū Pontificum testimonijſ, & Conciliorū acclamaſionib⁹.

Ioannes XXII. in bullā canonizationis S. Thōmae Aquinatis anno 1323.
*Q*ui pippē cum illi vita existentiā, conuersatio famā, doctrina pareſſet opiniōne, opera diuulgationē, eadēq; tā breui confecta tēpore admira-tionē meritō exhiberēt; vt illud psalmi, Rigās mótes de Superioribus ſuis, de fructu operum tuorum ſatiabitur terra in eo veriſiſmē implēretur.

Et in ſtra. Nam & in primitiuis ſciētijs, & diuertiſ Philoſophia partibus, ut non eſſet otiosus, ſed operaretur terram; nec non in ſacra Scriptura pa-gina, tam ſuper nouum quam vetus testamentum ſcripta, plurimaque alia Dei opera in Dei laudem, fidicique dilatarationē, eruditioñemque illudentia,

clara (cum ſciens eſſet) famosa (cum cognitus) non abſque ſpeciali Dei in-fuſione perfecit. Doctrina quippe prudentium facilis, & omnino ſcientis ſignum eſt poſſe docere.

Idem Ioannes XXII. prout referunt Geron in opere ſculo contra impugnatā: es Ordinem Carthage nō ſem tom. 2. & alijs, dixiſſe fertur, (dum ageretur de mi-raculis in ordine ad canonizationem Diuī Thōmae.)

Eſi nulla alia extarent miracula, ob que Sanctus hic canonizari poſſet, quælibet quæſtionum quas determinauit, & quilibet articulorū, quos ſcrip-ti vnum eſt per ſe miraculum. Tot igitur miracula fecit, quo articulos ſcripſit, quia omnes resoluſit lumine plusquam humano.

Innocentius VI. in ſermone de laudibus D. Thōmae, cuius initium eſt, ecce plusquam Salomon hic.

Huius Doctoris doctrina præ ceteris, excepta canonica, habet proprietatem verborum, modum dicendiōrum, veritatem ſententiarum, ita ut nun-quam qui eum tenuit, inueniatur à tramite veritatis deuiaſſe, & qui eum impugnauit ſemper ſuit de veritate ſupeſtus.

Urbanus V. in bullā translationis corporis Sancti Thōmae de Mo-nasterio Foffe nouae ad Tholofanum.

Nos attendentes quanta à Deo ſcientia dotatus Ordinem Fratrū Prædicatorum, & viuueram Eccleſiam iuſtrauerit, ac Beati Auguſtinī veſtigia inſequens Eccleſiam eandem doctriṇis, & ſcientijs quam plurimiſ adornauerit. Volentesque præterea, &c.

Pius V. in bullā qua D. Tho. ad numerauit inter celebriores DD. Eccleſie.

Ex quo Sanctorum laudabili numero, qui catholicam veritatem corde, opere, & ore roborarunt, Angelici Doctoris S. Thōmae de Aquino, Ordinis F. Prædicatorum in cœlum aſſumptio multis ante annis orbi terrarū, & diuinis, & proprijs eſt comprobata testimonijs. Nam & miraculorū ſignis, quibus ſerui ſui Thōmae perpetua vera pietatis opera nobilitare voluit in exhausta Dei benignitas, & certissima Christiana regula doctrinæ, qua S. Doctor Apoſtolicam Eccleſiam infinitis confutatis hærefibus iuſtrauit, adductus felicis recordationis Ioannes XXII. Prædecessor noster illo in Sanctorum numerum relato, eius diē festū nonis Martij, quo die nūc etiā colitur anniuersario honore celebrari iuſſit. Sed quoniam Omnipotentis Dei prouidentia ſatū eſt, vt Angelici Doctoris, vi, & veritate doctrinæ ex eo tēpore, quo cœleſtibus ciuibus aſcriptus fuſt, multe quæ deinceps exor-ta ſunt hærefes cōfusa, & conuicta diſſiparentur, quod & anteā ſep̄e, & li-quido nuper in ſacris Tridentini Concilij decretis apparuit; eiusdē memo-riam, cuius meritis orbis terrarū à peſtiferis quotidie erroribus liberatur, maiore etiā in quā antea grati, & pijs animi affeſtu coledam ſtatuiſmus, &c.

Clemens VIII. in quadam breui ad Proregem Neapolitanum ſuper deſig-natione Diuī Thōmae in illius Regni patronum.

Erat quidem antea multò optandum, vt ciuitas iſta pietati in primis de-dita nouum Patronum ad reliquos, quos habet, addendum curaret Thōma Aquinatem, cuius diuino eloquio & cœleſti doctrina, miraculiſq; illa qui-

dem illustris merito apud remotissimas nationes summa Christiani nominis cum laude, atque Ecclesia utilitate celebratur.

I. Item Clemens in alio Breui ad Nobile ciuitatis Neapolitanæ.

Piè, prudenterque cogitatis de novo ciuitati Patrono ascendo ciue vestro, digna voluntatis Angelico Interprete vita sanctitate, & miraculis claro Thoma Aquinate, cuius doctrina tantum fuit tributum, ut Christianæ eruditioñis sua diuinum etiam illud habeat testimonium: *Bene de me I bona scripta.*

Paulus V. in quodam breui, quo predictum patronari, & electione offici mat.

Splendidissimi Catholicæ fidei Athletæ Beati Thomæ Aquinatis, cuius scriptorum clypeo militans Ecclesia hereticorum tela feliciter euictus, honores & venerationes in dies magis magisque augeri plurimum in Domino gaudemus.

Breuiarium romanum Pij V. iussu editum, & Clementis VIII. auctoritate recognitum, in lectionibus festi S. Thome.

Nunquam se lectioñi, aut scriptioñi dedit nisi post orationem. In difficultibus locorum sacra Scriptura ad orationem ieiunium adhibebatur. Quin etiañ sodali suo fratri Reginaldo dicere solebat: quidquid scripsi, non tam studio, ac labore suo pèperisse, quia dignitatem tradidit accepisse.

Nullū fuit scriptorum genus, iu quibus non esset diligentissime versatus, & paucis interiectis. Scriptaeius, & multitudine, & varietate, & facilitate explicandi res difficiles, adeò excellenti, ut ob eam causam etiam nomen Doctoris Angelici iure sit adepius.

Cesar Baronius Cardinalis in scholis ad Martyrologium romanum 7. die Martii, que est diuino Thome sacra.

Vix quisquam enarrare sufficeret, quot viri sanctissimus atque eruditissimus Theologorū praæconijs celebretur; quantūq; eius illibatae doctrina à Santiis Patribus in sacrosancto ecumenico Tridentini Concilio consideribus fuerit acclamatū: iureq; optimo ob ea causa à sanctissima memoria Pio V. Romano Pontifice inter celebriores DD. Ecclesia fuit adnumeratus, dum huius diei celebritatē ijsdem sacris solēnibus peragi voluit, quibus Bonifacius VIII. Papa Sanctorum quatuor Doctorum Gregorij, Ambrosij, Augusti, & Hieronymi festiuitates celebrandas constituit.

Exortatione habita ad Patres Concilij Tridentini in laudem Diui Thomæ Aquinatis, ut babitur in actis eiusdem Concilij.

Non potuit D. Thomas Ecclesiasticis interesse Concilijs morte praævenitus, verū ecce superstes, atque in æternū victurus vobis adest, bona sua spirituales doctrinæ thesauros hereditario iure vobis delegavit. Nulla proinde ab eius fælici transitu Concilia, sine sacro Doctore celebrata sunt. Ut enim de ceteris fileam, quod audimus, quod manibus nostris contrectamus, quid ni aperta voce ad eius laudem testemur? vestra comitia perpendite. Ex plurimo eoque honorabili Doctori cætu, quotus quisque consultor accedit, qui Diui Thome auctoritate, veluti splendente genititia, suam sententiam non exornet? At inconsultissimo Patrum consilium

si Doctor hic sententiam rogatus frequentissimè eisset, ad quem ut ad Iydiū lapidem, si quid ambiguitatis, aut controversie fuerit exortum, communibus votis referendum existimat, & qui cum sui placiti Patronum obrinuerit, incertam judiciorū alea non sit habiturus, quin secundum eum sententia ferēda sit. Atq; adeò huius Religionis nomine, grauissima vestre auctoritati gratias agere libeat, quod Doctoris Thome nomen ubique celeberrimum, vestra in eum obseruantia celebrius posteritati reliqueritis.

Hec etiam acclamatio Conciliorum planè confirmatur ex verbis.

Pij V. in bullâ supra relata.

III. ELOGIVM.
Constans ex Religionum Constitutionibus &

Vniuersitatum approbationibus.

Sacer Predicatorum Ordo in declaratione capituli de Studentibus, prout habetur in summario suarum Constitutionum 2. p. cap. 43.

Q Vicumque verbo, vel scripto à solida doctrina Diui Thomæ recesserit, contrarium aliiquid dicendo, officio lectoratus, & quocumque alio gradu, & dignitate priuetur perpetuo. Ita sanctum fuit Bononius 1564, & confirmatum fuit Romæ 1569 & 1571. Barchinon. 1574. Valentiz 1596. Mirandicu[m] p[ro]p[ter]a priuationis etiam ad Predicatorum, si aliiquid contra eundem Sanctum Doctorem populo proponant.

Sanctus Ignatius de Loyola Fundator sacra Religionis Societatis Iesu
in 4. part. suarum constitutionum cap. 14. §. 1. prout no-

uisimè refertur a Patre Granados in prolog. I.

p. O. ab alijs eiusdem Societatis.

In Theologia legetur vetus, & nouum testamentum, & doctrina scholastica Diui Thomæ, cura ipsius, & studiis, & laborib[us] eiusdem instituto districtus multopostea præcepta fuit in V. Congregat. generali. ann. 9. his verbis: Sequantur nostri Doctores in scholastica Theologia doctrinam Diui Thomæ, iuxta praxim in libro de ratione studiorum poneadim, & à Patre Præposito Generali explicandam. Neque deinceps ad cathedras theologicas promoueantur, nisi qui Diui Thomæ doctrinæ benè affecti fuerint, ab ea vero alieni, à docendi munere repellantur.

Sacra nostra Religio (vt alias omittamus, quarum Constitutiones, et si nobis innotescant ad manus tamen non peruenierunt) 2.

Lectores Theologiz operam dabunt Sacram doctrinam à Sanctis Patribus, præcipue à Diuino Thoma traditam edocere. Idemque Lectores Artium obseruent, sive minus ab officio Lectorum priuentur.

Epistola Vniuersitatis Parisiensis in laudem, & defensionem doctrinae
Diuini Thomæ, Ann. 1325. & habetur apud Bergo-

mensem in tabula aurea.

Quum D. Thomas fuerit vniuersalis Ecclesia lumē præfulgidum, gemma radians Clericorum, fons Doctorum, Vniuersitatis nostra Parisensis spe-

culum clarissimum, & candelabrum insigne, ac licens, per quod omnes qui vias vita, & schola doctrinæ sanx ingrediuntur, lumen vident, claritatis vita, fama clara, & scientia lucida, velut stella splendida, & matutina, resplendens, &c.

Breviarium sacri Ordinis Prædicatorum à Iulio 3. approbatum, & à Clemente VIII. recognitum in let. f. s. S. Thomas.

Dici non potest quanto in pretio sincerissima eius in rebus theologicis doctrina semper sit in Ecclesia habita. Quem omnes Theologorum Academie tanquam Principem, ac parentem Theologiae merito venerantur, & laudant. Vrb. m. V. in bulla translationis superius relata ad Vniuersitate Thol. Janæ.

Volumus insuper, & tenore præsentium vobis iniungimus, ut dicitur Beati Thomæ doctrinam, tanquam veridicam, & catholicam secundum eamque studiatis totis viribus ampliare.

IV. ELOGIUM.

Complectens aliquot illustrium virorum testimonia.

Egid. Column. Roman. Generalis Ordinis D. August. Archicpis. Bisturicens.

Card. creatus, qui circa annum 1300. floruit. in prefat. Disfensoris.

Hunc sane vir doctissimus, atque eruditissimus inter alia D. Tho. encomiata appellat eum Doctorem eximium, & eius doctrinam ipsam veritatem, sparsa fulget Ecclesia. Et infra afferit, eius verba fuisse veritate plena, & spiritu veritatis conscripta.

D. Antonin. 3. p. b. f. tit. 23. cap. 7. §. 10.

Subtilitate intellectus, & ingenij Sanctus Th. Doctor præpollebat, quam si Spiritus sapientiae Dei subtile dederat, cum quo per gratiam habitabat. Unde fertur dixisse aliquando familiari colloquio studiis suis, non ad ambitum inanis gloriae, sed ad præconiū diuinæ laudis, & gratiae, quod nunquam libri regerat, quem diuino adiutus spiritu non intelligeret, & ad profundū libri mystice ritū non veniret. Dignus namq; erat ex quo scrutationi diuini totus intenderet, ut desideriorū iure diuino spiritus nihil absconderet, sed ei quod sacra doctrinæ erat necessarium intimaret. Cuius ingenij subtilitatē & acumen intelligentiæ, ac reætudinē iudicij euidenter ostendit multitudine librorū quos edidit, & sententiarum notitas quas inuenit, sensusque scripturarum absconditi, quos perduxit in lucē. Fuit quoq; idem Doctor magna memoriæ tantæq; capacitatib; ac retentiæ virtutis, ut id quod semel legendo caperet, perpetuò retineret, ut videretur in eius anima cōtinuò fieri scientiæ habitus, quem sic collectū habebat in animo, quasi exemplatum haberet in libro. Quod euidenter patuit in illo mirabili opere, quod ad præceptum Domini Vrbani Papæ super quarti Euangelia de dictis Sanctorū cōposuit, & texuit. Quæ ipse perlegens in diuisorū Monasteriorū libris, fertur pro maiori parte, ita memoria comendasse, quasi Sanctorū dicta habuisset præcūlis, quæ prius legisset in libris. In signum autem, & indicium euidentis quod ipse Doctor in thesauro memorie, quasi collectam scientiam possideret, veridica socij sui Fratris Reginaldi suorumque studentium Scriptorium relatione, veraciter est compertum, quod ipse de diuersis materijs tribus scriptori-

scriptoribus, & interdum quatuor in camera sua eodem tempore dictabat, ut videretur simul eius intellectus diuersas infundere veritates, quas simul posset non absque specialis dono gratia pluribus dicere, ut non videretur ignota discurrendo perquirere, sed quasi collecta in memoria de thesauro scientiæ infundendo aperire. Videbatur namq; huius Doctoris scientię habitus quasi inundans doctrinæ flumus scripturarum, qui desuper oriens in Eden de diuinæ sapientiae fonte descenderet, qui in diuersos librios quasi diuisos riuulos derinaret.

Sixti senensis lib. 4. Bibliothecæ facræ.

Thomas Aquinas Ordinis Prædicatorum Theologorum fuit, ac Philosophorum, quos in hanc usque diuinæ scholasticorum Academia protulit, sine villa contraria Princeps; quippe qui primus omnium latiorum Philosophorum, non minus incredibili, quam felici ausu Aristotelis Philosophiam Comentarijs lucidissimis illustravit. In sacris vero sincerioris Theologiae studijs ita sapientissimo Augustino proximus incessit, atque ita mente eius, & omnes reconditos sensus introspectit, exhaustusq; ut cōmuni dogmatismodi omnium adagio iactatum sit, Augustini animam quasi migrasse in Thomam. In scholasticis quoq; mysticæ Theologia disputat omnibus, ita categoris. Academiarum ducibus antecelluit, ut vniuersaliam scholatum omnium cōfessum receptum sit, Thomam scholasticæ Theologiz. instauratorē quatuor inter se implacabiliter pugnantia indissolubili pacis feedere coniuxisse, vel delicit copiam, breuitatem, facilitatem, & securitatem, quas nulli unquam literarum professori, vel ante, vel post eum contigit simus potuisse concedere. Ac primum tanta inest ei rerum omnium copiosa vberitas, ut nihil ferre ex vniuerso Theologia, ac Philosophia ambitu desiderari queat, quod non ipse ditissimus scriptis fuerit copiosissima varietate complexus. Breuitas dicitur, cuius exiguis angustijs copia amplitudo contineri non potest, ea est, ut quæ tot veteres, ac recentes Auctores vix innumeris, & immensis voluminibus comprehendere potuerint, hic intra vnitatis strictæ epistomes, hoc est, summæ Theologia compendium, locupletissima breuitate plenissime, strictissimè; q; conluserit. Breuitatis vero, quæ obscuritatis mater est, & comes indiuidua, ita facilitatem omni seclusa difficultate complicauit, ut ordinis dispositione, sententiarum perspicuitate, & verborum splendoris, claritate scriptores omnes loquuntur se reliquerit interuerso, & quod multo admirabilius est cum in scriptis ecclesiasticis multorum magni nominis Patrum caute, ac suspenso pede legentibus prægrediendum sit, ne in sententias quasdam patrum tutas imprudenter impingant; huic vni vere diuino viro tanta assertionum sententiarumque securitas diuinitus obtigit, ut in lectione eius lector omni suspicione erroris liber, citra villam offensam tutus, & securus expedito gradu spatiari possit, veluti per viam regiam, communis ecclesiasticorum patrum incessu tritam, longe a deuils illis particularium sestarum semitis, ac diuerticulis, que saepè incautos abducunt in ambages inextricabiles, & errores irremediables.

END

INDEX

*INDEX TVM LIBRORVM, ET
capitum. tūm disputationum, & questionum, que
in hoc primo tomo continentur.*

Praesembula de modis sciendi. 5.
*Lib. I. De vocibus simplicibus
scilicet terminis, & eorum pro-
prietatibus.* pagina 6.

Cap. 1. de significatione, seu ratione
signi, 15.

Cap. 2. De natura, seu essentia ter-
mini, 17.

Cap. 3. De varijs diuisionibus ter-
mini, 19.

Cap. 4. De alijs diuisionibus termi-
ni vocalis, 21.

Cap. 5. De suppositione, 23.

Cap. 6. De ampliatione, restrictione
alienatione, & deminutione, 28.

Cap. vlt. De appellatione, 29.

*Lib. II. De propositione, & passio-
nibus eius,* 31.

Caput 1. De nomine, & verbo. 31.

Caput 2. De oratione, 33.

Caput 3. De propositione in com-
muni, & eius diuisionibus, 35.

Caput 4. De propositionibus hypo-
teticis, 39.

Caput 5. De oppositione proposi-
tionum simplicium. 42.

Caput 6. De legibus istarum oppo-
sitionum. 46.

Caput 7. De æquipollentia, & conuer-
sione propositioni simpliciū. 48.

Caput 8. De essentia, & speciebus
propositionis modalis, 51.

Caput 9. De quantitate, qualitate op-
positione, æquipollentia, & con-
uersione propositionis modalis
& composita, 55.

Caput vltim. De propositionibus
exponibiliibus, 59.

*Lib. III. De argumentatione, & eius
proprietatibus,* 63.

Cap. 1. De speciebus argumenta-
tionis, 63.

Cap. 2. Delegib⁹ communib⁹ siar-
gumentationum: ubi etiam spe-
cialiter de inductione, 66.

Caput 3. De syllogismo, & triplici
eius figura, 68.

Cap. 4. De regulis, tam communi
bus trium figurarum, quam spe-
ciebus viuis cuiusque, 71.

Cap. 5. De modis syllogismorum in
enāque figura, 73.

Cap. 6. De probatione syllogismos
rum perfectorum, & reductione
imperfectorum, 83.

Cap. 7. De alijs syllogismorum di-
uisionibus, 88.

Caput vltimum. *De arte inveniendi
medium,* 90.

D I S P U T A T I O N E I M M A
Proemialis, pag. 95.

Qu. 1. De nomine, existentiā, inven-
tione, & dignitate Dialectice, abi.

Qu. 2. Vtrū obiectum Logica sit
quid reale, vel rationis, 99.

§. 1. Refertur cum suis fundamentis
sententia asserens, hoc obiectum
esse aliquid reale.

§. 2. Præmittuntur aliqua ad resolu-
tionem questionis necessaria.

§. 3. Statuitur vera sententia Thom⁹,
& quæstio resoluitur, 107.

§. 4. Argumentis pro contraria sen-
tentia factis respondeatur, 111.

Qu. 3. Quodnam ens rationis sit ob-
iectum Logicae, 114.

Qu. 4.

Qu. 4. Quid sit Logica docens, & vt
ens: & utrū sit idem habitus, 120.

§. 1. Explicatur amplius, qua proprie-
tate Logica dicatur utrē respectu
partis topicæ, & sophisticæ, 124.

§. 2. Tractatur secunda pars que-
stionis, 127.

Qu. 5. Vtrū Logica sit scientia, 128.

Qu. 6. Vtrū Logica sit sciētia pra-
etica, vel speculativa, 133.

Qu. 7. Quid significet praxis, & an re-
periatur in intellectu, 134.

§. 1. Tractatur præcipua difficultas,
& questio resoluitur, 138.

Qu. 8. Quomodo Logica sit necessa-
ria ad alias scientias, 144.

Qu. 9. Quid sit finis Logica, & in
quac pātes sit diuidenda, 148.

*Appēdix de methodo, seu modo pro-
cedendi,* 151.

*Prima pars Logica de secundis inten-
tionibus, quibus dirigitur prima
operatio intellectus,* 155.

D I S P U T A T I O N E I I . *De entiationis,* 156.

Qu. 1. An detur ens rationis, ibidem

Qu. 2. An in sola denominatione ex-
istat esse aliquo esse factō, &
sistat essentia entis rationis, 160.

Qu. 3. Per quam potentiam, & quo
enī actū fiat ens rationis, 165.

Qu. 4. Statuitur vera sententia, & legi-
time eius rationes indagātur, 166.

§. 1. Solumntur argumenta suprā pos-
ita, simulque expenditur quid de
phatasia, & cogitatiua hominis di-
cendum sit in hac questione, 171.

Qu. 5. Quāduplex sit ens rationis, 174.

Qu. 6. Quid sit secunda intentio lo-
gicalis, & quæ eius proprietates,
& species, 180.

D I S P U T A T I O N E I I I . *De essentia uniuer-
salis,* 188.

Qu. 1. An aparte reidentur naturæ,
et res, 189.

qua denominari possint vniuer-
sales, 189.

Qu. 2. Vtrū à parte rei detur vni-
tas formalis in natura, 194.

Qu. 3. Vtrū à parte rei detur in
natura vna vnitatis communis, vel
potius multiplicetur in inferiori-
bus, 201.

Qu. 4. Quomodo in unoquoque in-
dui duo distinguantur vnitatis for-
malis, & numerica, 209.

Qu. 5. An à parte rei detur vniuer-
sale pro formali, seu vniuersali-
tas, 213.

§. 1. vnicus. Quæ sit aptitudo, quæ pro
formali dicitur vniuersale, & an ip-
sa detur à parte rei, 216.

Qu. 6. Per quem actū intellectus re-
sultet in natura vniuersalitas, 219.

§. 1. Variae sententiae cum suis Au-
toribus, & fundamentis referun-
tur, 221.

§. 2. Conciliatis varijs D. Tho. respi-
monijs, legitime ejus mens, & ve-
ra sententia stabilitur, 223.

§. 3. Fundamētis aliarum sententia-
rum satisfit, 226.

§. 4. Quid de vniuersali metaphysi-
co sentiendum sit, ex dictis expli-
catur, 228.

D I S P U T A T I O N E I V . *De passionibus Uni-
versalis,* 229.

Qu. 1. Quomodo vniuersalia sint per-
petua: & an perēptis singularibus
pereant etiam vniuersalia, 230.

Qu. 2. Quomodo propositiones vni-
uersales sint æternæ veritatis, 234.

Qu. 3. Quid, & quotuplex sit prædi-
catio, 238.

Qu. 4. Quomodo prædicaciones sīt
in nominib⁹ primis intentionis, 243.

§. 1. An concreta prædictantur de co-
cretis, ibidem.

§. 2.

M N D E X.

- §. 2. An abstracta tam substantialia, quam accidentalia verè prædicetur de abstractis. 244.
 §. 3. Ancōcreta prædicetur de abstractis, & abstracta de cōcretis. 251.
 Qu. 5. Quomodo prædicationes sīt in nominibus secūdē intētionis, tā inter se, quā respectu primarū. 253
 Quæst. 6. An vniuersalia sint tantum quinque. 256.
 Qu. vlt. An vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia. 263.
C A P. I. De genere. 269. (270.)
Notationes, & dubia circa hoc caput.
D I S P. V. De genere primo prædicabili. 273.
 Q. 1. An definitio generis à Porphyrio tradita sit bona: & utrum sit essentialis, vel descriptiva. 273.
 Q. 1. 2. Quomodo definitur tā cōcreta, pū ab abstracta accidētiū. 278
 Dubiū appéndix. An accidens in concreto, re tē etiā definitur per cōcretū superius loco generis. 285.
 Qu. 3. Quod sit definitū in definitione generis: & generaliter in definitionibus aliorum prædicabilium, quādo definiuntur in cōcreto. 288.
 Qu. 4. Quid ponatur pro genere indefinitione huius, & aliorum prædicabilium: vbi etiam statuantur essentiales eorū definitiones. 295
 Qu. 5. An natura genericā prædicetur de speciebus vt totum, vel ut pars: & quomodo contineat differentias. 299.
 §. 1. Quid sit cōpositio, quam appellant metaphysicam: & quomodo sumantur partes. 301.
 §. 2. Tractatur præcipua difficultas: & quæstio resoluitur. 306.
 Qu. 6. Vnde sumatur genus, & differentia, tam in substantijs, quam in accidentib⁹. 310.
C A P. II. De specie, 317. (*put. 318.*)
Notationes, & dubia circa hoc caput.
D I S P. VI. De specie secundo prædicabili. 320.
 Qu. 1. An definitiones speciei a Porphyrio traditæ sint bona, ibidem.
 Qu. 2. An genus possit conservari in una specie, & species in unico individuo. 324.
 Qu. 3. Utrum species quatenus subiectibilis sit vniuersalis: vel quomodo se habeant hi respectus. 330.
 Qu. 4. Utrum omnis species subiectibilis sit etiam prædicabilis. 334.
 Quæst. 5. Quomodo ordinanda sit arbor prædicamenti substantiae. 339.
 Quæst. 6. De natura individui. 343.
C A P. III. De differentia. 347.
Notationes, & dubia circa literam capit⁹. 348.
D I S P. VII. De differentia tertio prædicabili. 350.
 Qu. 1. Qualis sit prima diuisio differentiæ: vbi etiam de definitionibus eius. 351.
 Qu. 2. An differentia sit vniuersalis per ordinem ad speciem, quam constituit, vel per ordinem ad individua. 356.
 Qu. 3. An dentur differentiae ultime, quācū speciebus cōvertātur. 360
 §. vnicus. An secunda definitio Porphyrij conueniat etiam differentiis infinitis. 363.
 Qu. 4. Utrum differentia infima includat subalternas. 367.
 Quæst. 5. An quālibet differentia sit perfectior genere. 370.
C A P. IV. De proprio. 374. (*ibid.*)
Notationes, & dubia circa hoc caput.
D I S P. VIII. De proprio quarto prædicabili. 376.

Qu. 7.

I N D E X.

- Qu. 1. An propriū solum quarto modo acceptum constituit hoc prædicabile; vbi etiam definitio eius exponitur, ibid.
 Qu. 2. Respectu cuius propriū cōstituitur inesse vniuersalis: vbi etiā an subalternum, & infinitum pertineant ad hoc prædicabile. 380.
C A P. V. De accidenti. 384.
Notationes circa hoc caput, ibidem.
D I S P. IX. De accidenti quinto prædicabili. 385.
 Qu. 1. An recte definitur accidentis à Porphyr. vbi etiā respectu quātū constituitur in esse quinti prædicabili, ibidein.
 Qu. 2. In quo differant propria passio, & accidentis commune. 394.
C A P. VI. De communitatibus quinque prædicabili. 394.
Anteprædicamenta Aristotelis. 397.
C A P. I. De aequiōcī, vniōcī, & denominatiōnī, ibid.
Notationes, & dubia circa hoc caput, ibidem.
D I S P. X. De nominī analogia, 403
 Qu. 1. Quid sit analogia. 404.
 Qu. 2. Quotuplex sit analogia. 406.
 Qu. 3. Quā sint conditiones utriusque analogiæ. 409.
 Qu. 4. An conditiones utriusq; analogiæ sint recte assignatae. 411.
 §. 1. Nonnulla ex Mathematicis ad præsentem materiam necessaria præmitruntur, 413.
 §. 2. Applicatur doctrina tradita presenti instituto: & quæstio resolutur, 417.
 §. 3. Argumētis in principio quæstionis adductis respondetur, 422.
 §. 4. Cetera analogiū conditiones, & proprietates ex dictis inferuntur, & explicantur, 423.
C A P. II. De substantia. 472. (473.)
Notationes, & dubia circa hoc caput.
D I S P. XII. De prædicamento substanția, 478.
 Qu. 1. Quenam sit propria, & formalis ratio constitutiva huius prædicamenti, ibidem.

Qu. 2.

I N D E X.

- Quest. 2. Iuxta quam rationem sub-stantia diuidatur in primā, & secū-dam: & qualis sit hæc diuīsio. 482.
 Ques. 3. An definitiones primā, & se-cunda substantiæ sunt recte assig-natae. 485.
 Quest. 4. Quænam substantiæ in hoc prædicamento collocentur. 487.
 Ques. 5. Quomodo intelligendæ sunt proprietates substantiæ ab Ari-stotele traditæ. 491.
 §. vnicus. Explicatur amplius quomo-do soli substantiæ conueniat esse subiectum, quod accidentiū. 495.
 CAP. VI. De quantitate. 498.
Notationes, & dubia circa hoc caput, ibidem.
D I S P . XIII . De prædicamento quantitatis. 502.
 Quest. 1. An quantitas realiter dis-tinguatur à substantia. ibid.
 Ques. 2. In quo consistat ratio forma-lis, & essentia quantitatis. 504.
 Ques. 3. An substantia corporea sine qua-quantitate habeat partes. 511.
 §. 1. Refertur sententia affirmans, va-riæ ei⁹ argumēta adducuntur. ibi.
 §. 2. Nonnullis prænotatis sententia negans, & vera proponitur, & statuitur. 514.
 §. 3. Argumentis pro contraria sen-tentia factis respondeatur. 518.
 Ques. 4. An linea, superficies, & cor-das sint vera species quantitatis continuæ. 523.
 Ques. 5. An locus, tēpus, & motus sint ve-ra species quantitatis cōtinuæ. 527.
 Ques. 6. Quid sit unitas prædicamen-talis. Et vtrūm addat aliquid sa-pra quantitatatem continuam. 532.
 Ques. 7. An numerus prædicamentalis sit ens per se, & vera species quan-titatis. 539.
 Qu. 8. An & quomodo ultima unitas sit forma numeri. 545.
 Qu. ultima. An oratio sit vera spe-cies quantitatis. 549.
C A P . VII . De ad aliquid. 552.
Notationes, & dubia circa hoc caput. 553.
D I S P . XIV . De prædicamento relationis. 554.
 Qu. 1. An dentur relationes reales, & quidnam illæ sint, ibidem.
 Qu. 2. Quænam relationes pertineant ad hoc prædicamentum. 559.
 Qu. 3. Quæ conditiones requirantur ad relationem realem prædicame-talem. 563.
 Quest. 4. Qior sint fundamenta re-lationis. 566.
 §. 1. De primo fundamento relatio-num. 567. (num 569).
 §. 2. De secundo fundamento relatio-nis. 573.
 §. 3. De 3. fundamento relationū. 572.
 Ques. 5. Vtrūm relatio distinguatur realiter à suo fundamento. 574.
 §. 1. Expenduntur aliqua ad questio-nis solutionem necessaria. 577.
 §. 2. Statuitur vera sententia, & que-stio resoluitur. 579. (tur. 583).
 §. 3. Argumētis supra factis responde-Qu. 6. Vtrūm relatio terminetur ad respectuū, vel ad absolutum. 586.
 §. 1. Variæ Doctorum sententiæ re-feruntur, ibidem.
 §. 2. Statuitur vera sententia: ipsaq; au-ctoritate, & ratione probatur. 591.
 §. 3. Argumentis pro prima sententiæ factis respondeatur. 596.
 §. 4. Fundamētis tertiarum sententiæ sa-tisfit, simulq; explicatur quare nō deatur duo genera suprema rela-tionum. 600.
 Qu. 7. Vnde sumitur unitas, vel di-ffinitio relationum. 604.

§. I.

I N D E X.

- §. 1. Media sententia alijs præfertur, & probatur. 607.
 §. 2. Proposita, & expedita quadam entergenti obiectione satisfit ar-gumentis initio factis. 608.
 §. 3. Quomodo disponenda sit arbor huius prædicamenti. 611.
 §. 4. Quid de unitate numerica rela-tionum dicendum sit. 613.
 Qu. vlt. Quomodo intelligendæ sunt proprietates relatiōrum ab Ari-stotele assignatae. 615.
C A P . VIII . De qualitate, & quali. 619.
Notationes circa hoc caput. 619.
D I S P . X V . De prædicamento qualitatis. 622.
 Qu. 1. An definitio qualitatis ab Ari-stotele tradita sit bona, ibidem.
 Quest. 2. Quænam sit congruentior qualitatis definitio. 625.
 Qu. 3. De prima specie qualitatis scilicet habitu, & dispositione. 631.
 Quest. 4. De secunda specie qualita-tis scilicet naturali potentia, & im-potentia. 637.
 Quest. 5. De tertia specie qualitatis scilicet passione, & passibili qua-litate. 639.
 Qu. 6. De ultima specie qualitatis scilicet forma, & figura. 640.
C A P . IX . De sex ultimis prædi-camentis. 643.
Notationes circa hoc caput. 644.
D I S P . XVI . De sex ultimis prædi-camentis, ibidem.
 Qu. 1. An ista sex prædicamenta cō-sistunt in denominatione extrin-seca. Vbi etiam: an sint quid abso-lutum, vel relationes, ibid.
 Qu. 2. De prædicamentis actionis, & passionis. 648.
 Qu. 3. De prædicamento vbi. 651.
 Qu. 4. De prædicamento quādo. 655.
 Qu. 5. De prædicamento situ. 658.
 Qu. vi. De prædicamento habitu. 659.
Post prædicamenta Aristotelis. 661.
C A P . X . De oppositis. 661.
C A P . XI . De modis prioris. 665.
C A P . XII . De modis simul. 666.
C A P . XIII . De speciebus motus, ibi.
C A P . Ultim. De modis habere. 667.
 Secunda pars Logicæ de secundis int̄e-
tionibus quibus dirigitur secunda
opera intellectus. 669.
Liber primus Peribermenias. 669.
Liber secundus Peribermenias. 670.
Notationes in duos lib. Perib. 670.
 Tertia pars Logicæ de secundis int̄e-
tionibus, quibus dirigitur tertia
operatio intellectus. 673. (lisi. 675)
Notationes in duos lib. de priori ana-
 Lib. I. Posteriorū, seu de demost̄. 675.
Liber secundus Posteriorum. 677.
D I S P . XVII . De prærequisitis ad demonst̄ationem. 678.
 Qu. 1. vtrū omniscognitio intelle& iua-fiat ex præexistēti cognitione. ibi.
 Qu. 2. An recte assingentur ab Arist. duæ præcognitiones, & tria præ-cognita. 684.
 Qu. 3. An assensus præmissarū sit cau-sa assensus conclusionis, & in quo genere. 689.
 Qu. 4. An per assensus præmissarū neceſſitetur intellectus ad assen-tiendum conclusioni. 694.
D I S P . XVIII . De essentia, & di-uisitionibus demonst̄ationis. 698.
 Qu. 1. An definitiones demonst̄atio-nis ab Arist. traditæ sint recte, ibi.
 Dubium appendix, quomodo sit in-telligēdū axioma quod hic habet Arist. scilicet: propter quod vnu-quodq; tale, & illud magis. 705.
 Qu. 2. De alijs cōditionibus præmissa-rū. 707.
 §. I.

- §. 1. An præmissæ demonstrationis debeant esse de omni, & per se. 708.
 §. 2. An præmissæ demonstrationis debeant esse de prædicato uniuersali, 709.
 §. 3. An demonstratio debeat procedere ex proprijs, non verò ex extraneis, aut communib[us], 712.
 Qu. 3. Vtrum diuīsio demonstratio[nis] in quia & propter quid sit adæquata, 715.
 Qu. 4. Quænā sit h[ic]c diuīsio, & vtrū propter solam demonstrationem propter quid producatur habitus scientiæ, 723.
DISP. XIX. De scientia, quæ est effectus demonstrationis, 729.
 Qu. 1. quid sit scientia : & in quo ratio propria subalternationis consistat, ibidem.
 Qu. 2. An, & quomodo cū subalternatione explicata, stet subalternata verè esse scientiam, 737.
 Qu. 3. An scientia subalternata sit verè scientia, in eo qui non habet subalternantem. 743.
 Qu. 4. Quam unitatem habeat unaquæq[ue] scientia, & unde illa sit defumenda, 749.
 §. 1. Referuntur, & impugnantur variæ sententiae, 751.
 §. 2. Nonnulla ad quæstionis solutione necessaria præmittuntur. 756.
 §. 3. Statuitur vera sententia, & quæstio resolutur, 762.
 §. 4. Occurritur, quibusdā obiectiōnibus, quæ fieri possunt cōtra propositas conclusiones, & argumentis supra adductis satisfit. 764.
- Qu. 5. Quomodo applicanda sit doctrina tradita singulis scientijs in speciali, 768.
 §. 1. De sacra Theologia, 769.
 §. 2. De prima Philosophia, seu Metaphysica, ibidem.
 §. 3. De Mathematicis extremis, scilicet Arithmeticæ, & Geometriæ, 770.
 §. 4. De Philosophia naturali, 771.
 §. 5. De Musica, Perspectiva, Astrologia, & alijs scientijs medijs, 772.
 §. vltimus. De Logica. 776.
DISP. XX. De alijs pubitibus intellectus, 777.
- Qu. 1. Vtrum habitus principiorū sit distinctus ab intellectu, & in quo consistat, ibidem.
 Qu. 2. An habitus principiorū sit à natura inditus, vel quomodo fiat in nobis, 780.
 Qu. 3. Quid sit opinio, & solertia, & in quo distinguuntur à sciētia, 786
 Qu. 4. An de eodem obiecto possint esse simul scientia, & opinio, 792.
 §. 1. An actus scientiæ, & opinionis possint esse simul, 793.
 §. 2. An habitus ipsi scientiæ, & opinionis possint esse simul, 797.
 §. 3. Fundamentis oppositæ sententiae respondetur, 800.
 §. 4. Expenditur vltimum argumentum de raptu D. Pauli ; simulque explicatur quid de fide, & scientia dicendum sit, 803.
- Notationes in libros Topicorum Aristotelis.* 806.
- Notationes in libros Elenchorum.* 810.

BREVES

BREVES AD LOGICAM

ARISTOTELIS INSTITUTIONES,

QVAS SVMMVLAS APPELLANT.

EX EIVSDEM PHILOSOPHI LIBRIS DE PROMPTAE, ET AD FORMAM TSAGOGE REDACTAE.

PRO OEV MIVM.

DIVINVS Ille Philosophus Plato: cuius in dicendo tanta facundia suit, tanta in intellegendi vis, vt eum Cicero, & intelligendi, & dicendi grauissimum Auctore fuisse dixerit: illud adjiciens: si Iupiter humana lingua loqui volueret, non alia, quam Platonis lingua fuisse loquitorum. Inter alia documenta ad recte, & fructuose instituendos homines in Dei, & veritatis cognitione, quæ rescripsit Dionysio Siciliæ Tyranno, & expendit Marcellius Fisinus in argumēto secundæ eius epistolæ, illud præcipuum esse duxit, vt ad secretiora, & recōdita mysteria penetranda, ad diuinorum scilicet indaginem, nō statim introducatur iuuenis, nisi prius quibusdam disciplinarū gradibus instruatur. Inneffigatio enīz

diuinorum (inquit) non recte facta, id est, non debitis præmissis disciplinis, malorum omnium est causa. Quæ quidē summi Philosophi sententia, non solum in ipsa, quæ defensum est sapientia, scilicet Theologia sacra comprobatur, in qua si aliarum disciplinarum expers quis ad Dei profunda rimāda accessisset, cōdebeniret (inquit Fisinus) vt vel Deum negaret, vel de Deo indignum quid, & quæ nō sunt Dei sentiret; sed etiam, proportione seruata, in unaquaq[ue] disciplina, & præcipue in nostra Dialetica commendatur. Eguum enim est, vt ante quam ad profundiores cuiuslibet scientiæ veritates Tyronnes introducantur, leuiora aliqua, & faciliora addiscant, quibus ad alia occultiora, & à sensibus remotiora, via facilis, & expedita præparetur.

Hac de causa, cum ex una parte Dialectica sit difficillima; libriq; quos de ea conscripsit Aristot. non nisi peritis patet, ex alia vero parte opporteat ipsam ante omnes alias scientias comparare, vt tradit D. Th. op. 70: q. 3. ar. 1: ad 3. Ideo optimo consilio, communq; Dialecticorum consuetudine institutum est, vt ante ipsam Dialecticam ymagoge aliqua, seu introductio premitatur, in qua faciliora quadam precepta, sed summe necessaria proponantur. simulq; tradatur rudis aliqua notitia vocum, seu terminorum, quibus in scientijs pertractandis frequenter utimur: quæ licet in ipsa Logica, utpote ad illam spectatia doceri possent; sicut in alijs scientijs traduntur ea, quæ ad ipsas pertinent: specialiter tamen ratione ex Dialectica opportuit breuem quamdam summam abstrahere: quia sicut ad alias disciplinas, sic etiam ad se ipsam perfectè acquirendam Logica est quodammodo necessaria, vt explicamus infra disp. 1. proæmiali: ac proinde valde rationi consentaneum fuit, ex his, quæ ad Dialecticam pertinent, aliqua feligere, quæ ipsi per modum introductionis premiterentur.

DE NOMINE, ET AV- TORE HUIUS TRACTATUS.

Via omnia, quæ in his institutionibus continentur, deponentur ex ipsa Dialectica; ideo frequentius summae, seu summulae, id-

est, breues summae nuncupantur, aut etiam, vt Villa Pandus inscrispit, summae summularum: propterea quod summulae ipsas, suo tempore longiores, ad breuiorem summam redigit. Ab alijs etiam tractatus iste appellatur ymagoge, seu introductio ad Logicam: quia viam præparat ad ipsam addiscendam. +

Quamvis autem neuter titulus sit undequaque proprius: quia si rigorè spectemus, non dicitur summa, nisi quæ breuiori modo omnia continet, neq; propriè dicitur introductio, nisi quæ est extra rem cuius est introductio, quorum neutrū cernitur in hoc tractatu, cum neque continet omnia, quæ traduntur in Logica, neq; verè sit extra eam, vt diximus: vtroq; tamen modo conuenienter inscribitur: quia quanvis non omnia, quæ ad Logicā spectant: plura tamen continent: & licet quæ in eo traduntur non sint extra illam; traduntur tamen per modum introductionis, & viæ ad ipsam perfectè comparandam. Et ideo utraque inscriptione non infrequenter utuntur Doctores. Nos vero vt vtriusq; defectū, quantum fieri posset vitaremus institutionū titulo, qui proprior est, & ad rem de qua disputatur accommodator, cum Magistro Vincen-
tio Iustiniano, & alijs grauibus Dialecticis tractatum istum prænotauimus.

Primus ipsius Author, qui scilicet ante omnes alias Logicā Arist. in epitomen, & per modum introductio-

ductionis rededit, fuit Frater Petrus Hispanus ex inclita Prædicatorum familia, circa annum Domini 1250, vt ex monachis Ordinis refert Antonius Sennensis in sua Bibliotheca, quem postea Dialectici omnes immittati sunt, pluresq; eorum prædicti Petri opusculum commentarijs lucidissimis exornarunt, vt Fr. Dominicus Soto, Fr. Petrus Bruxelensis, & alij Magistri ex eadem familia.

DE OBJECTO, ET FINE.

Objectum dicitur illud, circa quod ars, vel scientia versatur: quare cum præsens tractatus, licet tradatur per modum introductionis, verè tamen non sit extra Logicam, vt dictum est; neque etiā obiectum eius, potest esse extra obiectū adæquatum Logicæ. Pertinent autem ad hoc obiectū adæquatum non solū res, sed etiā voces, quibus illæ significantur, vt ostendemus infra disput. 1. & ideo tractatus iste præcipue insistit intradēda notitia vocum, quæ omnino prærequiritur ad veram rerum cognitionem comparandā. Quo fit vt voces ipsæ non pertineant ad præsens institutum secundū quod in eis attenditur congruitas, vel ornatus; sic enim ad Grammaticam, & Rhetoricam spectant: sed prout deseruiunt ad discernendum verum à falso, seu ad ordinandas, & dirigendas operationes intellectus, ac proinde sub hac ratione voces sunt obiectum, seu materia huius tractatus.

Per quod etiam patet, quis sit finis eius: si enim de proximo loquamur, est additum patefacere addificia, quæ in Logica continentur penetranda; si vero sermo sit de fine remoto, hic non distinguitur à fine totius Logicæ, qui est dirigere operationes intellectus, ne errent in cognitione veritatis. Ex quo etiā satis apparet utilitas, & necessitas harum institutionum.

DE PARTITIONE.

Communior Dialecticorū sententia partitur hunc tractatū iuxta diuisionem operationum intellectus, quibus ipse, & tota Logica deseruit. Et ideo sciendum est triplicem esse operationem nostri intellectus. *Prima* dicitur apprehensio, & est actus, quo res simpli- citer cognoscimus, absq; eo quod aliquid affirmemus, vel negemus. *Secunda* dicitur iudicium, seu compositio, & diuisionis: & est actus, quo aliquid de aliquo affirmamus, vel negamus. *Tertia* appellatur ratio- cinatio, seu discursus: & est actus, quo unum ex alio colligimus. Quia ergo voces, quæ sunt materia huius tractatus, prædictis operatio- nibus inferuiunt apprehensioni qui- dem voces simplices, iudicio pro- positiones, quæ ex eisdem vocibus simplicibus fiunt, & tandem discur- sui argumentationes ex talibus propositionibus confectæ: ideo tractatum istum tribus libris absoluimus. In *primo* erit sermo de veci- bus simplicibus, seu terminis, & eo

一

Proamium.

rum proprietatibus. In secundo agemus de propositione, & passionibus eius. Et tandem in tertio, de argumentatione, eiusque speciebus, & proprietatibus disputatio instituetur.

Cæterū: quia ad facile , & firmi-
ter acquirēdam cognitionē cuius-
cūq; obiecti, omnino oportet præ-
scire modum, quo illa sit cōparan-
da (& propterea Logica, quæ docet
generales modos sciendi in alijs
scientijs, addiscitur ante illas, iux-
ta illud Arist. 2. Metaph. ca. vltimo
*Alſurdum est ſimil scientiā, & mo-
dū ſciendi querere*) ideo prius quam
ad ſingulos huius tractatus libros
accedamus, aliqua de modis ſcien-
di necessariō tradenda ſunt, qua ut
præābula toti operi præmittemus:
ne proprium procedendi modum,
ſeu methodum inuertamus.

Per quod facile soluitur quæstio,
qua nōnulli Recetiones in præsen-
ti, non sine téporis dispendio valde
implicantur: an scilicet incipiendū
sit à terminis, vel à modo sciendi.
Respođetur enim, quòd licet iux-
ta methodum tradēdis disciplinis
aptiore, quæ appellatur methodus
compositionis, incipiendum esset
à terminis: quia sunt partes modi
sciendi, & consequenter priores, &
simpliores illo. Hoc tamen verū
est secundum se, & quando aliud nō
obstat: quia ut in Proemialibus di-
cemus, quandoq; utimur methodo
arbitraria: propter aliquas specia-
les causas occurrentes. Vnde; quia
nos ignorato modo sciēdi vix pos-
sumus aliorum notitiam compara-

re, quia ipsum est generale instru-
mentum ad acquirendam scientiam.
mentum et aliqua de illo prae-
ideò oportet. Autem arbitriarum sequen-
tia, methodus, ymaginatio, procedendi mo-
des. Quos duos primi: quia possit com-
dos, ut quantum fieri tendam. +
pleteamur, quæ de modis titulus
dicenda sunt, ut praæambula p̄firi-
mittimus, postea in primo libro de
terminis disputaturi.

Dices : ad prima instrumenta
alicuius artis efficienda non præ-
cesserunt alia , sed ad id deseruie-
runt res aliquæ naturales : ergo pa-
ri ratione in Logica , & his institu-
tionibus ad quas pertinet tradere
prima , & generalia instrumenta ,
seu modos sciendi , non debet præ-
supponi notitia ipsius modi sciendi ,
sed ad hoc sufficiet ipse intelle-
ctus , qui est Logica naturalis ; alias
dabitur processus in infinitum .

Respondeatur, quod argumentum solum probat, ad cognoscendos modos sciendi non esse praesupponendam aliam cognitionem modi sciendi, sed ad id sufficere lumine naturale intellectus: non tamen probat ad acquirendam notitiam aliorum, quae non sunt modus sciendi nempe terminorum, propositionum, & similium non esse necessariam cognitionem modi sciendi. Imo ex hoc summittur efficax argumentum pro nostra sententia, ut considerantipatebit.

*PRÆAMBULA DE MODIS
sciendi.*

MODVS sciendi est *Oratio ignoti manifestativa*. In qua definitione, *oratio*, ponitur loco generis: quia in illa conuenit modus sciendi, cum alijs orationibus, quæ non sunt modus sciendi, ut cū propositione, & similibus. Quid autem sit *oratio*, describi potest pro nunc rudi minerua sic: *oratio est Plures voces congrue se habentes, & diuersa significantes, ut animal rationale*: per quas particulas excluditur à ratione orationis terminus æquiuocus: verbi gratia, *canis*, qui licet diuersa significet, non tamē est plures voces. Excluduntur etiam, termini synonymi, ut Marcus Tullius Cicero: nam licet sint plures voces, non tamen significant diuersa.

Vt autem intelligatur quid sit
ignotum manifestare, sciēdū est,
ignotum eīse duplex aliud incom-
plexum vt homo, & aliud comple-
xum, vt hāc propositio, *Homo est*
rīsibilis. Manifestare etiam tunc
propriè dicimur, quando rem in-
confuso, & intenebris latenter
in palam adducimus, & explicam-
us. Quare modus sciendi erit ora-
tio illa in qua aliquid ex his igno-
tis de confuso in palam adducitur,
& explicatur. Et hic est sensus illo-
rum verborum, *Oratio alicuius ig-
noti manifestatio*.

Huiusmodi autem modus scien-
di est triplex, scilicet, definitio, di-
uisio, & argumentatio. Cuius par-
titionis sufficientia ostenditur ex
præfacta diuisione ignoti. Si enim
illud fuerit complexum, manifesta-
tur per argumentationem: si vero
incomplexum, vel ignoramus essen-
tiam; & hanc explicat definitio:
vel partes eius, & has manifestat
diuiso. Ergo sicut nullum aliud da-
tur ignotum, quod manifestetur,
ita nullus datur alius modus scien-
di, qui manifestet. Sit exemplum
in homine, cuius si ignores essen-
tiam, manifestatur per definitionem
dicendo: *Est animal rationale*. Si ve-
ro ignores partes eius, manifesta-
tur hac diuisione: *Hominis alia
pars est anima, alia corpus*. Et tan-
dem si ignores propriam passio-
neum, quæ de illo prædicatur in hac
propositione, *Homo est risibilis*,
manifestatur per hanc argumenta-
tionem: *Cmne rationale est risibi-
le. Omnis homo est rationalis, ergo
omnis homo est risibilis.*

Sed contra definitionem modi sciendi obijcies: quia si modus sciendi est oratio ignoti manifestatiua: ergo quando iam fuerit clare cognita natura hominis; haec definitio, animal rationale, non erit modus sciendi; si quidem tunc non manifestat ignotum.

Preambula de modis sciendi:

Respondetur, quod licet definitio actu non manifestetur ignotum ei, qui iam clare cognovit naturam definiti: tamen ex natura sua est manifestatua: & hoc sufficit ad rationem modi sciendi: quia verba in definitions non dicunt actum, sed aptitudinem, iuxta vulgare Dialecticorum axioma infra explicandum.

Obijcies secundo contra divisionē modi sciendi: quia propositio re vera est modus sciendi; & tamen non est diffinitio, diuisio, aut argumentatio: ergo modus sciendi est quadruplex. Probatur maior: quia si ignorantia naturam hominis dicatur: *Homo est animal*, verè manifestatur illi aliquod ignotum: ergo propositio est ignoti manifestatua, & ex consequenti modus sciendi.

Hoc argumento aliqui conuicti cōcedunt propositionē esse modum sciendi, ac proinde ipsum esse quadruplicem: hæc tamen solutio falsa est: nā de ratione propositionis solum est ennuntiare unum de alio: ad hoc autem vt verè manifestaret ignotum, deberet aliqua via ostendere, sic esse, sicut per talem propositionem afflētitur: quod tamen non fit per ipsam, sed per argumentationem, vt patet. Et ideo respondetur, propositionem verè non manifestare ignotum, sed tantum ennuntiare: quia secundūm quod est propositio non necessariō affert res notiores, in quo cōsistit manifestatio modi sciendi.

Quod si aliquando in illa cōtineatur definitio, aut diuisio, vt cum dicitur: homo est animal rationale, aut hominis alia pars est anima, & alia corpus; tunc quidem propositiō manifestat ignotum, nō tamen ratione sui, sed ratione definitio-nis, aut diuisio-nis, quæ in ea inclu-duntur.

DE DIFFINITIONE.

Diffinitio solet communiter dīuidi in diffinitionem, *quid rei*, & *quid nominis*. Definitio quid rei est, quæ explicat rei naturam. Diffinitio verò nominis est, quæ, quid nomen significet, apperit, vt quando fari explicatur per loqui, aut cosmos per mundum, ad quam reducitur ethymologia: vt si dicas lapidem dici à ledendo pede. Verè enim per hoc non explicatur natura ipsius nominis, vt res quædam est.

Non latet nos alios aliter explicare diffinitionem, quid nominis, sed non placet eorum exposi-tio: nam definitio quid nominis, vt distinguitur à definitione quid rei, solum potest esse explicatio significationis nominis, vel per aliud nomen clarissimum, vel per ethymologiam eius, aut alio consimili modo: si enim nomen verè definiatur iuxta regulas bene definiendi per genus, & differentiam, vt si dicatur nomen, *homo*, est vox significativa ad placitum nature rationalis, &c. talis definitio verè erit quid rei; siquidem

no-

Preambula de modis sciendi.

nomen, prout sic definitum, ve-rè est res quædam, & ens habens essentiam, quæ possit per definitio-nē explicari. Ex quo tādē fit solām definitionem rei esse proprię, & simpliciter definitionem, & ex cō-sequenti prædictam diuisionem ad summum esse analogam, vt est ea, qua homo diuiditur in viuum, & pictum. Relicta ergo definitione quid nominis.

Definitio quid rei est *oratio explicans naturam rei*. In qua definitione, *oratio*, ponitur loco generis; alia verò loco differentiæ; quia in ratione orationis conuenit definitio cum alijs modis sciendi, & per explicare essentiam dif-fert ab illis, vt proportionabili-ter diximus in definitione modi sciendi.

Potest autem duplicitē expli-car essentia, nempe per partes ef-fentiales, vel per proprias passio-nes. Et ideo definitio quid rei est duplex: alia essentialis, quæ scilicet explicat naturam rei, per partes essentiales: quæ si fuerint Metaphysica, nempe genus, & differentia, definitio dicitur Metaphysica, & huiusmodi est animal rationale. Si verò par-tes fuerint physica, scilicet materia, & forma, definitio dicitur physica, vt homo est constans cor-pore, & anima rationali. Quæ definitio dicitur etiam causalis intrinseca: quia datur per causas intrinsecas, scilicet materialem, & formalem.

Alia est definitio descripti-ua, quæ scilicet explicat essen-tiam per proprias passiones, vt animal r̄ifibile, ad quam p̄tinet definitio causalis, quæ datur per causas extrinsecas scilicet efficien-tem, & finalem, vt quando dicimus: homo est creatus à Deo ad beatitudinem consequendam. Vt autem hæ definitiones cau-sales sint bona, debent assig-nari propriæ causæ definiti: si enim causæ sint communes, non poterit definitio conuerti cum suo definito, vt per se patet. Et ideo præcise per causam mate-rialem, scilicet materiam primam, non potest aliquid bene definiri: nec similiter per causam efficien-tem vniuersalem propter eandem rationem.

Vtrū autem præter defini-tionem essentialem, & descripti-ua detur definitio accidentalis, quæ scilicet tradatur, nō per propria passionem, sed per acciden-tia communia, difficultas est inter Doctores; quæ tamen non potest in præsenti cōmodè explicari, do-nec examinemus, quæ accidentia fint propriæ passiones; quæ verò communia: de quo agendum est in fine prædicabilium. Pro nunc tam-en certum debet esse definitio-nem accidentalem, in cuius gene-re, & differentia definitum conuenit cum alijs rebus, non posse esse exactam; qua ratione, *animal album*, non est bona definitio ho-minis: quia non solum in ani-

Praeambula de modis sciendi.

mali, sed etiam in albedine conuenit homo cum alijs, quod est contra rationem differentiae, & bona definitionis: & in hoc sensu rei- ciunt aliqui definitionem accide- talem; quæ quidem meritò rejec- retur, si hoc modo explicada esset talis definitio.

Cæterum, probatores Dialecti- ci per definitionem accidentalem intelligunt eam, in qua differen- tia sumitur ex aliis accidentibus communibus, quæ licet sepa- ratim sumpta conueniant alijs; ta- men simul iuncta soli definito cō- ueniunt, vt si dicas, *Homo est ani- mal pulchrum, ripe, implum, ha- bens caput et alia.* Hæc enim omnia sunt accidentia communia, & separatim sumpta conueniunt alijs; iuncta verò foli homini con- ueniunt. Et in hoc sensu definitio accidentalis verè est admitten- da, cum seruet leges bene defi- niendi: ac proinde definitio in communi erit triplex, scilicet es- sentialis, descriptiva, & acciden- talis: nisi hanc vellis, ad descripti- um reducere, eò quod omnia illa accidentia communia, simul iuncta quodammodo sunt propria definiti.

Hic solent assignari aliquæ regu- lae bonæ definitionis. Prima est, quod definitio sit clarior suo defi- nito. Vocatur autem definitum, id quod explicatur per definitio- nem, vt in hac definitione, *ani- mal rationale*, definitum est ho- mo. Debet ergo definitio esse cla-

rior definito: quia alias non posset ipsum manifestare.

Ex qua conditione infertur secunda, scilicet quod definitum non debet ingredi definitionem. Si enim ingredieretur, idem esset notius; & ignotius: cum esset defi- nitum, & pars definitionis.

Tertia est, quod nec sit su- perflua, nec diminuta. Superflua enim potius parit confusionem, quam claritatem, vt si dicás, *Ho- mo est animal rationale album*: di- minuta vero non explicat totam essentiam definiti, vt cum dicitur, *Homo est viuens sensibile*.

Quarta, & principalis est, quod definitio constet genere, & differentia, vel saltem aliquo sup- plente vicem generis, & differen- tiae. Cum enim essentia cuiuslibet rei, quæ per definitionem ex- plicatur habeat aliquid cum alijs commune, quod appellatur genus, & aliquid sibi proprium, & pecu- liare, quod dicitur differentia, pla- num fit utrumque exprimendum esse in definitione, vt explicari pos- sit tota natura definiti.

Ex qua conditione infertur ultima, quod scilicet definitio cō- uertatur cum definito, & è contra. Cum enim definitio conti- neat totam essentiam definiti, co- sequens est nulli alteri posse con- uenire.

Iuxta quas regulas duo sunt modi arguendi in definitione. Pri- mus est, à definitione ad definitum affirmatiæ, & negatiæ, & è

con-

Praeambula de modis sciendi.

contra est bona consequentia, vt est animal rationale, ergo homo, non est animal rationale, ergo non est homo; & è contra.

Secundus ferè in idem recidit, quod scilicet quidquid prædicatur de definitione prædicetur de defi- nito, & è contra. Hoc autem intelligendum est, de prædicatis reali- bus, non verò de intentionalibus, seu prædicatis rationis: non enim valet, definitio est modus sciendi: ergo definitum est modus sciendi; nec similiter, animal rationale est oratio: ergo homo est oratio; nec aliæ consequentiaz similes.

Circa modum autem loquendi obseruandum est, quod inquirenti quæ sit ista definitio, responderi debet, est essentialis, vel descriptiva, Physica, vel Metaphysica, &c. si ve- rò inquiratur qualis sit ista defin- itio, responderi debet, est bona, vel mala: erit quidem bona, si seruet leges assignatas; mala autem si il- las transgrediatur. Nunquam ve- rò definitio dicenda est vera, vel falsa, cum non sit propositio, cuius est verum, vel falsum signifi- care.

Contra definitionem definitio- nis obijcies. Primo, quia idem non potest definiri per se ipsum, alijs esset notius, & ignotius, contra secundam regulam: ergo definitio non potest definiri. Probatur con- sequentia: quia si definiretur, defi- niretur per definitionem, & sic idem definiretur per se ipsum. Respon- detur rationem definitionis in cō-

muni definiri per quandam defi- nitionem in particulari: siue (vt alij dicunt) definitionem in actu signato definiri per quandam defi- nitionem in actu exercito: ac pro inde non definitur idem per se ip- sum formaliter loquendo, nam ipsa ratio definitionis in communi, quæ est definitio in actu signato, non est definitio in actu exercito, sed potius definitum, quod expli- catur per quandam definitionem in actu exercito.

Obijcies secundo: quia defin- itio definitionis, scilicet, *Oratio explicans naturam rei*, conuenit diuisioni: ergo est mala. Probatur antecedens: quia diuisione explicat partes rei, sed partes sunt idem quod natura eius: ergo diuisione ex- plicat naturam rei.

Respondetur, negando antecé- dens: ad cuius probationem distin- gienda est minor, si enim sensus sit partes esse realiter idem, quod natura rei concedenda est; negan- da vero, si sensus sit formaliter esse idem. Vide quanvis diuisione expli- cando partes explicit id, quod realiter est ipsa essentia, & natura: non tamen explicat illud formaliter, prout est essentia, sicut facit defi- nitione, sed solum explicat multipli- citatem in tali essentia existen- tem: quod alijs verbis solet dici. sci- licet, definitionem explicare esen- tiā, quasi coniungendo partes, & componendo totam: diuisionem vero quasi disiungendo, & diuiden- do. Primum indicatur dum dici-

A 5 tur,

Preambula de modis sciendi.

tur, definitionem explicare essentiam rei: nam essentia significat per modum totius coniuncti, & uniti. Secundum verò declaratur dicendo: diuisiōnem explicare multiplicitatem, quia multiplicitas importat disiunctionem, & separationē.

DE DIVISIONE.

Diuisio est oratio explicans multiplicitatē, seu totū in suas partes distribuit̄: vt hominis, alia pars corpus, alia anima rationalis. Quæ definitio eodem modo explicatur, ac præcedētes. Solū est addendū, rē, quæ diuiditur, appellari diuisū; partes in quas diuiditur, membra diuidentia; & orationem, quæ tales partes explicat, diuisiōnem. Cū ergo proprium sit diuisiōnis, diuidere totum in suas partes: iuxta diuersos modos totius, diuerſe etiā erunt diuisiones: quare sicut totum est triplex, scilicet potentiale, actuale, & accidentale; ita etiam triplex est diuisio, alia potentialis, alia actualis, & alia accidentalis.

Diuisio potentialis, quæ etiam dicitur vniuersalis, est illa, qua totum diuit̄ in partes, quas sub se, & in potentia continet. Hæc autem est duplex: alia generis in species, quando scilicet diuisum æqualiter, & essentialiter reperitur in membris diuidentibus: vt cum animal diuiditur in hominem, & equum. Et partes, seu membra huius diuisiōnis dicuntur partes subiectiæ: ad quam reducitur diuisio generis in differentias; vt

quando animal diuiditur per rationale, & irrationale; non enim hæc est diuersa diuisio à præcedente, neque propriè genus dicitur diuidi in differentias, sed per differentias diuiditur in species.

Alia est diuisio analogiæ in analogata, quando scilicet diuisum principaliter est in uno membro diuidenti, & minus principaliter in alijs: vt sanum respectu animalis, vrinæ, & medicinæ: ens respectu Dei, & creaturarum, & sic de alijs. In qua diuisione diuisum appellatur analogum; & membra diuidentia, analogata: quorum primum dicitur principale analogatum: quia ratio analogiæ reperitur in illo simpliciter, & absolutè, in alijs verò, secundum quid, & per participatiōnem à primo: vnde etiam emanauit illud commune proloquium: analogum per se sumptum stat profamōsiori significato: quæ late explicanda sunt in anteprädicamentis.

Diuisio actualis est, qua totum diuiditur in partes, ex quibus componitur, siue illæ sint physice, vt hominis alia pars anima, alia corpus, siue Metaphysice, vt hominis, alia pars animal, alia rationale: siue integrantes, vt hominis alia pars caput, alia manus, &c. Et ideo diuisio actualis solet subdiuidi in Physicam, Metaphysicam, & integralem.

Diuisio accidentalis est, qua totum accidentale diuiditur in suas partes, siue multipliciter.

Pri-

Preambula de modis sciendi.

Primo, quando diuiditur subiectum in accidentia, vt corpus aliud album, aliud nigrum. Secundo, quando è contra diuiditur accidentis in subiecta, vt album aliud nix, aliud papyrus. Quibus solet addi alia tertia diuisio, nempe accidentis in accidentia, vt cum dicimus: album aliud frigidum, aliud calidum. Hæc tamen diuisio non omnino distinguitur ab enumeratis: nam si diuisum sit de essentia membrorum diuidentium, vt contingit in hac: coloratum aliud album, aliud nigrum, talis diuisio reducitur ad diuisiōnem generis in species: quia perinde est, ac si dicatur, color alius albedo, & alius nigredo, quæ propriè est diuisio generis in species. Si verò diuisum non sit de essentia membrorum diuidentium, sed accidentaliiter coniungatur illis, vt cum dicimus: album aliud frigidum, aliud calidum, reducitur ad diuisiōnem subiecti in accidentia: quia tunc album, quod est diuisum, habet rationem subiecti respectu caloris, & frigoris, quatenus, non solum supponit pro corpore, quod est subiectum dictorum accidentium, sed etiam exercet talem suppositionem, vt explicamus infra disputatione 4. agentes de varijs generibus prædicationum.

Regulæ pro bona diuisione sunt. Prima quod membra diuidentia sint opposita, idest, inter se distincta re, vel ratione: quia alijs non essent partes de quarum ratione

est, se inuicem excludere. Ex quo etiam sequitur, in qualibet diuisione ad minus debere esse duo membra diuidentia, vt de se constat.

Secunda regula est, quod membra diuidentia seorsum sumpta sint inferiora diuiso, illudque coniuncta ita adequent, vt non excedant. Et utriusque ratio est: quia diuisum est totum, & membra diuidentia partes, totum autem, licet excedat vnam partem, non tamen excedit omnes, neque exceditur ab eis.

Tertia solet assignari, quod diuisio tradatur per pauca membra diuidentia, ne eorum multitudine obscuritatem, & confusionem pariat: propter quod diuisiones communiter assignantur per membra contradictoria, exprimendo scilicet membrum principale, & loco aliorum, negationem eiusdem principalis, vt cum dicimus: *Animal aliud rationale, aliud irrationale. Vniens aliud sensibile, & aliud insensibile*, & sic de alijs.

Vt autem hæc conditio sit undeaque recta, intelligenda est, cum grano salis: nam in primis, si omnia membra diuidentia aliqui diuisi, vt omnes species aliqui generis notæ fuerint, & in diuisione ennumerentur, quanvis pluresint proculdubio diuisio erit bona: quia licet per accidens ex defectu nostri intellectus fortè generet confusionem, secundum se tamen est manifestissima multiplicatis diuisi. Ceterum, quia non

bonum diuisi in honestum
iusti et recte. Ipatiqr.
in virtute. et cetera dicitur
In Xane.

semper nota sunt omnia membra diuidentia; vel dato quod sint nota; non tamen sunt necessaria ad propositum de quo agitur: ideo frequentius solet diuisio tradi per pauca membra, comprehendendo sub aliquo eorum alia, quae sub diuiso continentur. In quo sensu intelligenda est praedicta regula.

Pro qua etiam secundo notandum est, quod quando diuisio datur per vnum membrum positum, & aliud negarium, ut in hac: *Animal aliud rationale, & aliud irrationale*: tunc membrum negarium, nepe *irrationale*, non est intelligendum purè negatiuè: sic enim non solum conuenit brutis, sed etiam plantis, elementis, & alijs, quae nō continentur sub animali: siquidem omnia hæc non sunt rationalia; ac proinde sunt negatiuè irrationalia; quod tamen est contra secundam regulam, iuxta quam vnum membrum diuidens, non potest extendi ultra diuisum. Debet ergo membrum negarium alicuius diuisonis, summi priuatiuè, vt scilicet significat carentiam alterius membrae positioni intra proprium diuisum, & isto modo irrationale est membrum diuidens in praedicta diuisione: quia prout sic non significat carentiam rationalitatis in quocumque subiecto, sed solum intra genus animalis.

Tres sunt modi arguendi circa diuisionem. Primus est, à diuiso ad omnia membra diuidentia, & è contraria, valet consequentia, tam

affirmatiuè, quam negatiuè: vt est animal ergo rationale, vel irrationale: est rationale, vel irrationale, ergo animal, &c.

Secundus: à membro diuidenti ad diuisum valet affirmatiuè: non tamen negatiuè. A diuiso verò ad quodlibet membrum diuidens, valet negatiuè; non tamen affirmatiuè, vt non est animal, ergo neque homo. In reliquis exemplis patent.

Tertius: à diuiso, cum negatione vnius, vel plurium membrorum secundum qualitatem diuisonis, ad affirmationem alterius membrae restantis bene valet, vt est animal, & non rationale, ergo irrationale: est elementum, & non ignis, aer, vel aqua, ergo terra.

Modus autem loquendi in diuisione id est ac in definitione: nam interroganti, quae sit hæc diuisio? Respondeatur, potentialis, vel actualis, &c. si vero inquiratur qualis sit. Respondetur, bona, vel mala; non tamen vera, vel falsa.

Obijcies contra dicta, & primo contra diuisiōnem diuisonis: quia diuisio nominis, qua scilicet nomine diuiditur in sua significata, vt nomen canis, quod significat canem marinum, celestem, & latrabile, est vera diuisio; & tamen non continetur sub enumeratis: ergo diuisio diuisonis est in sufficiens.

Respondeatur significationem in vocibus esse quoddam accidens rationis, ad placitum positum in ipsa entitate reali vocis, vt infra dicemus,

cemes, & ideo quando vox diuiditur in sua significata, diuisio est subiecti in accidentia, nempe cuiusdam subiecti realis, in quædam accidentia rationis.

Obijcies secundo contra secundam regulam: quia hæc est bona diuisio: *Hominis alia pars animal, alia rationale*: & tamen vnum membrum diuidens, nempe *animal* est superius diuisio, & excedit illud ergo falsa est dicta regula. Respondeatur, animal posse summi dupliciter, scilicet vt est totum potentiale, & vt est pars actualis: primo modo est superius ad hominem, & praedicitur de illo: sic autem non est membrum diuidens in illa diuisione: secundo modo est pars actualis hominis, & quid inferius ad illum, & hoc modo, vt est membrum diuidens in praedicta diuisione.

DE ARGUMENTATIONE.

Argumentatio est: *Oratio explicans illationem unius ex alio*: sive vt alij dicunt: *Est oratio in qua vnu ex alio inferri denotatur*. Hæc enim in idem recidunt: vt Petrus ambulat ergo mobetur. Ex quo sequitur primo, ad argumentationem non sufficere, quod vnum possit inferri ex alio, sed necesse est, vt explicetur illatio: propter quod ista non est argumentatio: *Petrus ambulat, & mouetur*: quia ibi non explicatur motum inferri ex ambulatione.

Secundò sequitur, tria reperiiri in argumentatione. Primum est,

id ex quo aliquid infertur: quod si fuerit vna propostio dicitur antecedens: si vero fuerint duæ, prima dicitur maior, & secunda minor. Secundum est, id quod inferatur ex antecedenti, & dicitur consequens. Tertium est nota illationis, quæ dicitur consequentia: quia indicat consequens inferri ex antecedenti, verbi gratia, in hac argumentatione: *Omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis*: Dux primæ propositiones se tenent ex parte antecedentis, & appellantur maior, & minor; tertia vero dicitur consequens: & tandem illa particula: *ergo*, dicitur consequentia, seu nota illationis: quia designat consequens inferri ex antecedenti.

Hæc autem nota illationis triplex est, alia *conditionalis*, in qua illatio fit media particula, *si*, vt si homo currit mouetur: alia *rationalis*, in qua ponitur particula, *ergo*, vel igitur, vt Petrus est rationalis; ergo risibilis: & alia *causalis*, in qua ponitur particula, *quia*, vel similis, vt quia homo est rationalis est admiratus. Alijs etiam modis potest fieri illatio, vt bene notat Soto tract. 1. summularum, c. 15. vt si dicas: quando Petrus disputat bene agit: vbi ignis est, calor est, &c. Quia tamen omnes istæ illationes refoluuntur in aliquam extribus assignatis, vt consideranti patet: ideo has tantum ennumerat communiter Dialecticis: imo quia ferè omnes illationes possunt re-

solui, & exerceri per illationem rationalem, ideo ipsa frequentius in argumentis vtimur. Cum ergo triplex sit nota illationis, vt vidimus, triplex etiam erit argumentatio, scilicet conditionalis, causalis, & rationalis. Relicta autem cōditionali, & causalī, quarum non ita frequens usus est in disputationibus.

Argumentatio rationalis est quadruplex, scilicet syllogismus, enthymema, induc̄io, & exēplum. Syllogismus est argumentatio cōstans tribus propositionibus maiori, scilicet minori, & consequentiā. Enthymema est argumentatio cōstans duabus, nēpē antecedenti, & consequenti. Induc̄io est argumentatio, in qua ex pluribus singulib⁹ infertur aliquod vniuersale, vt hic ignis calefacit, & hic ignis calefacit, & sic de singulis; ergo omnis ignis calefacit. Tandē exēplum est argumentatio, in qua ex aliquo singulari aliud singulare simile colligimus: vt Deus pepercit Niniuitis, pœnitentiam agentibus: ergo tibi etiam parcer, si pœnitentiam egeris. Solet etiam diuidi argumentatio in materialem, & formalem. Quid autem vtraque sit, cōmodius explicabimus lib. 3.

sicut etiam an omnes quatuor argumentationes enumeratae sint verae species argumentationis, & in quo propria vniuersiūque ratio consistat.

De modo seruando inter disputantes multa dicenda sunt inveniēti: quid tamen eorum oblibione plu-

res in disputando emergunt abusus, aliqua oportet scripto prænotare cum Magistro Soto, Toletō, Villalpando, & alijs, vt à proprio modo arguendi, & respondēdi, nec minimum defleſtatur. Sit ergo prima regula tam pro arguēte, quam pro respondentē, ne finem disputationis, qui est veritatis inquisitio peruertant, & ideo cauēda est proterua, quod clare falsum est defendendo, vel quod manifeste est verum pertinaciter negando. Poterit tamē exercitij gratia verum aliquando impugnari, & falsum aliquando defendi.

Secunda regula pro arguente est, vt breuiter, & perspicue proponeat argumentum, neque extra formā aliquid loquatur, sed sinat respondentem suas partes agere. Ita tamen, in probationibus se debet gerere, vt propositio à respondentē negata sit consequens argumenti succedentis: alias nihil se fecisse putet: ad quod debet optimè nosse artem inueniendi medium, de qua in fine huius tractatus differemus.

Tertia tandem regula pro respondentē sit, quod argumentum à cōtrario propositum ipse integrū resummat, vt respondens cum arguente conueniat, posteaque iterum repetetur maior, & si fuerit falsa negetur, si vera concedatur, si ambigua distinguatur: si verò fuerit argumento indifferens, ita vt ad illud nō interfit, an sit vera, vel falsa; dicatur transeat maior. Post hac verò repetetur minor, & ibi fiat

fiat (si faciendum est) sicut dictum est de maiori: quacumq; tamen negata, ibi cessabit responsio. Si autē minor concedatur repetetur consequens, quod nec concedi, nec negari potest, sed tantū distingui: & secundum vnum, aut alterū sensum eius concedetur, vel negabitur consequentia. Itaque antecedens, seu maior, & minor possunt concedi, negari, distingui, vel transire: consequens neq; concedi, neq;

LIBER PRIMVS DE VOCIBVS simplicibus, scilicet terminis, & eorum proprietatibus.

EXPLICATI S generalibus, & necessarijs instrumentis scieci, iam facilē poterit aliorum notitia comparari: & ideo in hoc primo libro iuxta methodum supra præscriptam, agendum est de vocibus simplicibus, seu terminis; pro quo sit.

C A P V T P R I M V M.

De significatione, seu ratione signi.

QVIA Significatio est, id ratione cuius voces, aut scriptura dicuntur termini, sub qua proinde cōsideratione pertinent ad institutum Dialecticum: opere representatum est antequam de ipsis terminis agamus, breuiter exponere quid sit significare, seu esse signum, & quot modis contingat.

Significare ergo est: *Potentia cognoscitiva aliud à se representare, atque ita signum erit illud, Quod*

præter sui cognitionem alterius cognitionem inducir: siue vt definit D. August. 2. de Doct. Christiana c. 1. Signum est, quod præter specie, quā ingerit sensibus aliud aliquid facit in cognitionē venire: sicut vestigio viso transisse animal, cuius vestigium est cogitamus, & fumus est signū ignis: quia fumo viso, statim ducimur in cognitionē ignis etiā occulti. Quo fit vt cuilibet signo respondeat duplex cognition, quæ solit

solet appellari notitia. Prima est ipsius signi, qua scilicet, signum cognoscitur, ut cognitio fumi. Secunda est, qua cognoscitur res illa cuius est signum, ut cognitio ignis.

Solet autem diuidi signum in formale, & instrumentale. Appellatur signum formale, quod se ipso, & absque prælia sua cognitione ali quid repræsentat, cuiusmodi sunt actus intellectus, quos non prius cognoscimus, quam per eos res ipsas cognoscamus, sed ipsi per se sunt expressæ quædam similitudines rerum.

Signum verò instrumentale est illud, quod præsuposita cognitione sui, aliquid aliud repræsentat, ut Imago depicta Christi Domini est signum instrumentale: quia prius ipsa cognoscitur, posteaque res repræsentata per illam: & huiusmodi signum est, quod supra definiuimus cum Augustino, quodque propriè, & simpliciter dicitur signum, & de quo agimus in præsenti: nam hoc modo voces dicuntur signa, ut despatet.

Hoc ergo signum instrumentale est duplex, aliud naturale, & aliud voluntarium, seu ad placitū. Signum naturale est, quod ex sua intrinseca ratione, seclusa hominum voluntate aliquid aliud repræsentat, quomodo fumus est signum ignis, & omnis effectus, sive cause. Signum ad placitum est, quod ex hominum institutione aliud repræsentat, quomodo sonitus cymbali est signum lectionis, & omnes vo-

ces, rerum quas significant. Nam quod hæc vox, *homo*, significaret naturam humanam ex hominum voluntaria impositione processit. Talis autem impositionis fieri debet auctoritate publica, ut patet: & est duplex, alia propria, cù scilicet vox usurpatur iuxta propriam significacionem, quomodo vox, *homo*, significat hominem, & vox, *leo*, leonem: Alia impropria, cum scilicet vox significat per metaphorā, & translationem, ut quando, *agnus*, significat Christum, &, *Nero*, hominem crudelēm. Ad hæc autem signa reducitur signum, quod appellatur ex consuetudine. Si enim consuetudo fundetur in natura, est signum naturale, si verò fundetur in voluntate humana, est signum ad placitum,

Dices, imago Cæsaris non significat illum naturaliter, neque ad placitum, ergo insufficiens est prædicta divisione. Probatur antecedens quoad primam partem: quia imago non à natura, sed ab arte habet ut significet: quoad secundam verò: quia si imago Cæsaris sit vera eius effigies non pendet ex hominum voluntate, quod Cæsar in re præsentet, ergo, &c. Resp: imaginem Cæsaris esse signum naturale illius, quia quanvis præcesserit ars, qua fuit depicta, facta tamen imagine, iam significat ex naturali similitudine, & non ex hominum impositione.

Sed contra, quia idem dicendum erit de vocibus, nimirum quod li-

cet

cet significant ex impositione; ea tamen facta, naturaliter significabunt. Respondeatur negando sequentiam: cum enim imago sit naturalis similitudo, manente ipsa, non potest aliud rem repræsentare, aut proprium prototypum non exprimere: at verò vox eadem manens potest significacionē amittere, vel mutare; & ideo non est simile.

Ex dictis infertur voces non pertinere ad institutum dialecticū secundū suam realem entitatē, in quantum scilicet sunt quidam soni in aère causati; sed secundū quod impositæ sunt ad significandas res, & vt medijs ipsis proprios conceputus explicamus. Vnde entitas realis vocum se habet ut materia, significatio verò ut forma, ratione cuius ipsæ pertinet ad obiectum Logicæ. Ex quo tandem fit voces non significatiuas, ut *blitiri*, *scindapsus*, & similes non pertinere ad præsens institutum.

C A P V T . II.

De natura, seu essentia termini.

A Ristoteles primo priorum definit terminum dicens: *Terminus autem eum appello, in quem resolutur propositione, ut predicatu, & id de quo prædicatur.* Ex quibus verbis de sumpta est communis definitio, scilicet: *Terminus est extremum propositionis.* sicut enim extrema puncta alicuius linea dicuntur eius termini; quia talis linea non habet ullam sui partem extra illa: sic etiam extrema propositione

nisi, nempè subiectum, & prædicatum vocantur termini; quia intra illa tota propositio clauditur. Et ideo in definitione adducta, *extremum*, ponitur loco generis; quia in illo conuenit terminus logicus cum extremis lineæ, & aliarum rerum: loco verò differentiæ ponitur ly *propositionis*: quia per hoc differt ab illis: siquidem ultima puncta sunt extrema lineæ; terminus verò logicus est extremū propositionis.

Ex hac Arist. definitione orta est difficultas, quæ solet in præsenti cōtrouerti: an scilicet voces extra propositionē sint termini. In qua partē affirmatiuā defendūt aliqui, cōtendentes voces esse verè terminos ex eo præcisè, quod habeat aptitudinē ad cōponendam propositionē, etiā si actu non cōponant illā. Quorū fundamētū est, quia iuxta cōmune Dialecticorū axioma, verba in definitione nō dicūt actu, sed aptitudinē: ergo ad hoc, quod voces sint termini, non est necesse, vt actu finiat propositionē, sed sufficit posse illā terminare. Cū autē talē aptitudinē habeat extra propositionē, ut patet, planè videtur sequi verè esse terminos extra illā.

Cōfirmatur ex communi modo loquendi: nā voces simplices indiferenter appellamus terminos, siue sint intra, siue extra propositionē: ergo vtq; modo verè conuenit illis *ratio termini*.

Nihilominus cōmuniōr, & vera sentētia negat voces extra propositionē propriè loquēdo esse terminos:

B

nos:

nos: quæ est pròculdubio mens Ari-
stot. in prædictis verbis, & ex eis fa-
cile suadetur. Tum quia voces ex-
tra propositionem non possunt ve-
re appellari extrema, vt assimili-
cerentur in puncto respectu lineaæ;
in lapide limitari, respectu fundi;
& similibus. Tum etiam: quia sola
illa potentia, seu aptitudo vocom
ad componendam propositionem
non sufficit, vt ipsa dicatur resoluti
in illas; si quidem totum nō potest
resoluti, nisi in partes, ex quibus
actu componitur, vt dese notū est.
Tum præterea: quia suppositio,
ampliatio, & aliæ proprietates ter-
minorum non conueniunt vocibus
extra propositionē, vt est per se ma-
nifestū, & cōstabit infra: ergo neq;
etia ip̄a essentialis ratio termini,
ā qua illæ dimanāt. Tū deniq; quia
si voces extra propositionē essent
termini, iā vna, & eadē vox: v.g. ho-
mo, simul, & simpliciter esset subie-
ctū, & prædicatū; si quidē extra pro-
positionē indifferēt, & habet ap-
titudinē ad vtrūq;. Quod tamē esse
falsum satis cōuincit, ex eo quod
subiectū, & prædicatū sūt verā spe-
cies termini, vt postea dicemus; ac
proinde idē simul, & simpliciter, es-
ser sub diuersis speciebus, eiusdē ge-
neris; quod omnino repugnat, vt
aliquādo ostendemus. Restat ergo
voces extra propositionē, propriè
loquendo, non esse terminos.

Vt autem hæc plenè percipiā-
tur, appareatq; in quo deficiat cō-
traria sententia, perpendendū est,
quid propriè significant, & in quo
differant hæc tria, Vox, nomen, &

terminus. Etenim vox, significat il-
lam entitatem realem soni, qui in
ore animalis causatur ex collisione
quarundam partium eius: & prop-
terea sōnus ponitur in definitione
vocis. Nomen autem supra illam
entitatem realem soni addit signi-
ficationē, quæ tali entitati aduenit
ex impositione humana: & ideo
nomen definitur ab Arist: quod sit
vox significatiua ad placitum, &c.
vt infra videbitus. Quare sola en-
titas realis illius soni, si ab ea præ-
scindam̄ significationem, dicitur
quidem, & est verē vox; non ta-
men potest appellari nomen: quia
nomen importat vtrumque.

Terminus verō vltra entitatē
realē vocis, & significationem
nominiſ addit esse extrēmū, fini-
re que propositionem: & ideo hæc
est optima eiusdefinitio: *Terminus
est nomen extreum propositionis.*
Quare entitas realis vocis simul
cum significatione, si ab ea præscin-
datur esse extreum propositionis,
seu componere illam; dicitur
quidem, & est verē nomen; non ta-
men potest propriè appellari ter-
minus: quia vtrumque est de ratio-
ne eius. Ex quo tandem fit, quod si-
cuit in entitate reali vocis sola ap-
titudo, quā habet, vt imponatur ad
significandum, non sufficit ad verā
rationem nominis, sed deber
actu habere significationem: ita
etiam sola aptitudo nominū, vt col-
locentur in propositione, non suffi-
cit ad verā rationē termini; sed ne-
cessit, vt actu sint extrema eius.

Qua nūis autē hæc ita sint, s̄pe
tamen

tamen à nobis confunduntur ista
verba; & ideo voces interduim ap-
pelamus nomina; & nomina, termi-
nos. Quæ confusio decepit aucto-
res contraria sententia; dum ex
eo quod voces extra propositionē
verē sint nomina, colligunt debe-
re etiam esse terminos. Per quod
patet ad confirmationem sui argu-
menti: quāuis enim in communi
vñ loquendi s̄pē has voces cōfun-
damus; non tamen ideo confundē-
da sunt earum significata: quia vt
dicitur secundo topicorum: cum
pluribus loquendum est, sentien-
dum verō cum paucioribus.

Ad argumentum autem respon-
detur axioma illud procedere, quā
do ipse actus non est de essentia de-
finiti: tunc enim verba in eius de-
finitione dicūt aptitudinem, & nō
actū: vt patet in homine, de cuius
essentia, quia non est actu ratioci-
nari; ideo quando definitur per ani-
mal rationale, solum est sensus esse
animal aptum ratiocinari. Si verō
de essentia definiti sit aliquis actus,
tunc verba in eius definitione, non
tantum dicunt aptitudinem, sed
etiam actum. Et hoc contingit, vel
ob infinitam perfectionem; vt in
Deo, de cuius essentia est esse actū
purissimum, ac proinde si posset
definiri, verba talis definitionis re-
uera significarent actum: vel ob
suum imperfectionem, sicut in
entibus rationis, vt magis explica-
mus infra disputatione 2. Et hu-
iusmodi sunt: *Terminus, nomen, &*
similia; vt ex dictis patet.

Rursus terminus diuiditur in
mentalem, vocalem, & scriptum;
sicut triplex est propositio, scilicet
mentalis, vocalis, & scripta. Ter-
minus mentalis est extreum pro-
positionis mentalis: vocalis est ex-
treum propositionis vocalis: &
scriptus propositionis scripta. Quæ
diuisio est accidentis in subiecta:

C A P V T . III.

De varijs divisionibus termini.

S Ivera sunt, quæ capite præce-
denti diximus, planum fit termi-
num prima, & immediata diuisio-
ne diuidi in subiectum, & prædicata-
rum: sicut enim in eadem linea tan-
tum sunt duo puncta extrema, ita
in vna propositione tantū sunt duo
termini, scilicet prædicatum, & subie-
ctum. Quo fit, vt per tale diuisio-
nem propriè diuidatur terminus
quatenus terminus est: quia sicut ra-
tio termini, sic etiā rationes prædi-
cati, & subiecti propriè loquēdonō
inueniuntur extra propositionē; ac
proinde prædicatum, & subiectū pos-
sunt essētialiter definiri sic: *Prædi-
catū est terminus, qui dicitur dealio,*
& *subiectū est terminus, de quo dici-
tur aliud.* Ex quo tādē fit, prædictā
diuisione esse essētialē, & generis
in species: cū enim terminus essētialiter
sit pars propositionis: &
pars quatenus pars essētialiter di-
uidatur in materiale, & formale; sa-
tis apparet terminū essētialiter di-
uidatur in subiectū, & prædicatum: quo-
rū alterū, scilicet subiectū est pars
materialis propositionis, alterum
verō scilicet prædicatum est pars
formalis illius.

nam facit hunc sensum: ratio termini, vel potest reperiri in actibus intellectus, vel in vocibus, vel in scripturis: quæ omnia habent rationem subiecti respectu formalitatis termini, quæ est quoddam accidens rationis. Quanuis autem termini, & propositiones scriptæ suo etiam modo pertineant ad considerationem dialecticam, sicut vocales: quia scripturæ etiam, sicut & voces suo modo iuvant ad dirigidum intellectum; & propterea communiter enumerentur à Doctoribus in hac diuisione: tamen quia parum conducunt, non est cur immoremur circa illa. Relicto ergo termino scripto.

Terminus mentalis appellatur conceptus mentis; diuiditurque in ultimum, & non ultimum; siue ultimatum, & non ultimatum. Prior est, qui habetur de re significata per vocem; & dicitur ultimus: quia ibi sistit intellectus. Posterior verò est, qui habetur de ipsa voce; & dicitur non ultimus: quia ibi non sistit intellectus, sed transit ad ipsam rem significatam. Quo fit, vt conceptus vocum non significatiuarum possint appellari ultimi: quia non ordinantur ad alios.

Diuiduntur etiam terminus mentalis in directum, & reflexum. Conceptus directus est, qui habetur de re, vel de voce. Reflexus verò est cognitio præcedētis cognitionis; vt cum quis cognoscit, se cognovisse. Dicitur autem reflexus: quia tunc intellectus supra se ipsum flecti-

tur: ad quod requiritur utramque cognitionem esse in eadem potentia; si enim Paulus cognoscet Petrum cognovisse, cognitio Pauli non est reflexa, sed directa, vt de se patet. Hæc autem diuisione est subiecti in accidentia.

Terminus vocalis, de quo præcipue agimus in præsenti, diuiditur prima diuisione in categoriaticum, & syncategorematicum. Categorematicus idem vallet, ac significatiuus, & est ille, qui aliquid per se significat, seu qui in propositione est integrum subiectum, aut prædicatum; vt *homo, leo,* &c. Syncategorematicus, idest, cōsignificatiuus, est ille, qui per se separatus non significat aliquid; iunctus tamen categoriatico facit illum aliter significare; vt *omnis, nullus, aliquis, uterque,* & similes: propter quod dicitur consignificatiuus. Appellatur etiā modus subiecti, vel prædicati: quia per se nō potest esse subiectum, aut prædicatum, sed tantum illa modificare. Qua de causa solet frequenter dici, terminum categoriaticum significare aliquid, syncategorematicum verò, aliqualiter: propter quod etiam iste, comparatur optimè literis consonantibus, quæ licet per se nō sonent, iunctæ tamen vocalibus faciunt illas aliter, & aliter sonare. Ex quo tandem fit terminum syncategorematicum non esse simpliciter terminum, sed tantum secundū quid; & ex consequenti prædictam diuisionem esse

His

His solet etiā addi terminus mixtus, qui scilicet virtualiter includit duas voces, quarum altera est terminus categoriaticus altera verò syncategorematicus, vt nemo, idest nullus homo. De termino autem syncategorematico, qui solet appellari signum, infra cap. 4. agemus.

Deinde, terminus categoriaticus diuiditur in incomplexū, & complexum. Incomplexus est, cuius nulla pars separata significat, vt homo, leo, & omnes voces simplices. Complexus verò est, cuius partes separatae significant iuxta significationem totius, vt homo albus. Per quod excluditur à ratione termini complexi ille, cuius partes separatae aliter significant, quā in toto, vt Dominus, Sacerdos, & alij similes. Ex quibus in complexus simpliciter est terminus; complexus, nanque cum includat plures voces, & consequenter sit oratio, secundū quid tantum potest esse terminus. Ac proinde hæc etiā diuisione est analogia.

Rursus, terminus incomplexus est triplex. Alius vniuocus, qui scilicet significat, plura in aliqua una ratione omnino conuenientia, vt homo, & animal. Alius æquiuocus, qui scilicet significat plura, nullo modo conuenientia secundū quod per nomen significantur, vt canis respectu latrabilis, marini, & cœlestis, quibus prout sic nihil est commune præter nomen. Alius analogus, qui scilicet significat plura, neque omnino conuenientia, neque

omnino disconuenientia, sed medio modo, nempe quodammodo inter se similia, vt sanum respectu animalis, vrinæ, & Medicinæ: quia sicut animal dicitur sanum; quia habet in se sanitatem: ita vrina quodammodo dicitur sanâ: quia indicat sanitatem animalis: & medicina, etiā: quia illam causat.

Vbi obseruanda est regula pro analogis, & æquiuocis, quod scilicet terminus analogus, si per aliquam particulam de terminetur, & restringatur ad unum suorum significatorum, potest fieri vniuocus; vt si cani, qui est terminus æquiuocus addatur latrabilis, fit vniuocus ad omnes canes latrables. Similiter si, homini, qui est terminus analogus ad viuum, & pictum, addatur viuus, fit terminus vniuocus, & idem est de alijs.

CAPUT IIII.

De alijs diuisionibus termini vocalis.

Secundū diuiditur terminus vocalis in communem, & singularem. Terminus communis est, qui significat plura diuisione: unde terminus collectivus, qua ratione est terminus collectivus, vt populus, ciuitas, gens: non potest esse terminus communis: quia non significat quemlibet hominem seorsim, & diuisionem, sed omnes simul. Diximus: *Qua ratione est terminus collectivus:* quia si populus consideretur, vt abstrahit ab hoc, vel illo populo, verè est terminus communis (& idem est de alijs,) quia diuisione

B 3 signifi-

significat hunc, vel illum populum, sicut homo in communi diuisim significat huc, vel illum hominem. Hac tamen ratione populus, & alij similes termini non sunt collectivi, vt de se patet.

Sub diuiditur autem terminus communis in transcendentē, & nō transcendentem: iste est, qui de aliis quibus prædicatur, vt homo, animal: ille verò, qui in omnibus rebus inuenit, & ideo dicitur trascendens, id est, supra omnia ascendens, & eorum vltimas differentias penetrans. Sub quo sex cōmuniter enumerantur, scilicet ens, res, verum, bonum, aliquid, vnum.

Terminus singularis est, qui tantum significat vnum, vt Petrus, aut plura coniuncta, vt Granata. Et est quadruplex: scilicet determinatus, nempè qui vnum determinatè significat, vt Petrus. Demōstratus, qui scilicet signo demōstratio afficitur, vt hic homo. Ex suppositione, qui scilicet quanuis posset plura significare, tamē suppositione facta, vnum tantum significat. Quo modò, *Filius Mariae Virginis*, significat Christum. Et vagus, qui scilicet significat vnum, sed non determinando, an sit hoc, vel illud, vt quidam homo.

Tertiò diuiditur terminus vocalis in concretū, & abstractū. Cōcretus est, qui significat formā cōcernendo subiectum, vt albū, quod significat albedinem in subiecto, & homo, qui significat humanitatem in supposito. Abstractus est, qui tantum significat formam, vt al-

bedo, & humanitas.

Quarta, diuisio est in absolutū, & connotatiuum. Absolutus idem est, quod apud Grammaticos, nomen substantiū, & est ille, qui significat per modum per se stantis. Connatatiū idem valet, ac nomen adiectiū, & est ille, qui significat per modum alteri adiacentis.

Quintò, diuiditur, in terminum finitum, & infinitum. Terminus infinitus est, qui afficitur negatione infinitante, vt non homo. Finitus verò est, qui simili negatione caret. Pro quo sciendum est duplē esse negationem: aliam, quæ tantum afficit terminum; & dicitur infinitans: quia reddit terminum infinitum, vt non homo: & aliam, quæ afficit copulam, vt lapis non est homo: & dicitur negatio negans, semperq; efficit propositionē negatiuam: quia iuxta commune proloquium, negatio hæc est malignat̄is naturæ, & quidquid post se inuenit, destruit, ac eius oppositum reddit.

Dices Aristot. 1. Periher. cap. 2. exclusisse voces infinitas à ratione nominis: ergo multo magis debet excludi à ratione termini, siquidem omnis terminus vocalis est nomen, vt supra vidimus. Respondebitur, ibi Aristot. tantum appellare nominaz, eas voces, quæ possunt deseruire ad propositionem scientificam, quales nō sunt termini infiniti, vt patet: nos autē in præsentī loquimur vniuersaliter de quibuscumq; terminis, vt cognoscamus,

mus, qui eorum apti sint ad propositionē scientificā; qui verò, ab illa rejiciātur. Et in hac lata acceptio ne voces infinitas vocamus terminos.

Sed cōtra: quia pari ratione posset affirmari, voces non significatiuas esse terminos, siquidē vtcū que potest fieri ex illis propositio, etiam si non possint deseruire scie tijs. Respon. negando sequelā: Dia lecticus enim tractat devocib⁹ in ordine ad rectam rerum cognitionem: & ideo tantum voces significatiuæ earūdem rerū possunt pertinere ad considerationem dialecticam, à qua proinde merito rejiciuntur voces nihil significantes. Vnde etiam fit ipsas verè non esse terminos, nisi fortè vellis eas sic appellare, propter quandam remotam, & imperfectissimam similitudinē; hoc enim parum interest, dū afferatur materialiter tantum illas esse terminos, vt patet, quando dicitur, *blitri non est scindens*, & sic de alijs.

Sexta diuisio est in terminum primæ, & secundæ intentionis. Terminus primæ intentionis est, qui significat rem secundū id, quod habet à parte rei, vt homo, & equus. Terminus verò secundæ intentionis est, qui significat rem secundū id, quod habet ex confideratione intellectus, vt genus, species, & similes.

His explicatis: restat comparere terminos inter se, & ita, loquendo de illis in plurali, sunt in duplē differentia. Alij dicuntur imperti-

nentes: alij verò pertinentes. Impertinentes sunt, quorum vnu, nēque infert alterum, neq; repugnat illi, vt album, & dulce. Pertinentes verò sunt, quorum vnu, vel infert alterum, vt homo, & animal, vel repugnat illi, vt homo, & equus. Primo modo appellantur pertinentes sequela, secundo verò modo dicuntur pertinentes repugnantia.

Kursus pertinentes sequela alijs sunt cōuertibiles, quorum scilicet vnu infert aliū, & infertur ab illo, vt homo, & rationale. Alij sunt nō cōuertibiles, quorū scilicet vnu infert alium, nō tamen infertur ab illo, vt homo, & animal.

Pertinentes repugnantia, alijs sunt, qui quanuis sint omnino diuersi, tamen non sunt propriè oppositi, vt homo, & equus: & hi vulgò appellantur disparati. Alij verò sunt propriè oppositi, nempè quia habent inter se aliquam veram oppositionem. Cum autē oppositio sit quadruplex, vt dicemus in postprædicamentis, inde est huiusmodi terminos esse in quadruplici differentia. Alij opponuntur contrariè, vt calor, & frigus. Alij contradictoriè, vt homo, & nō homo. Alij priuatiuè, vt visus, & cœcitas. Et alij relatiuè, vt Pater, & filius.

CAPVT V.

De suppositione.

A D eum modum, quo terminus fortitur essetiam, habet etiam suas proprietates, quæ tales essem

tiam consequuntur. Sicut enim ex essentia hominis oriuntur admiratio, risibilitas, & aliae passiones, sic ex eo quod termini sint voces significatiæ componentes propositionem, in quo consistit eorum essentia, oritur, quod hoc, vel illo modo supponant, amplientur, restringantur, &c. quæ consequenter sunt proprietates, seu passiones terminorū. Quare cognita iam essentia, & multiplicitate terminorum, restat eorum proprietates inuestigare, quæ sunt suppositio, ampliatio, restrictio, alienatio, diminutio, & appellatio: sic enim terminorum tractatus manebit absolutus.

Suppositio ergo, quæ primum locum obtinet inter has proprietates: *Est positio, seu usus termini loco alicuius, vel ut alij dicunt. Est acceptio termini pro se, vel pro suo significato.* Congruētior tamen est prima definitio: nam hæc secunda potius accedit ad diuisiōnem, cum ibi pro differentia ponantur membra diuidentia suppositionis, quod quantum fieri possit, vitandum est in definitionibus.

Diuiditur autem suppositio in materialē, & formalem. Materialis est positio termini loco sui ipsius, vt in hac propositione, homo est nomine, ly, *homo*, supponit pro ipsa voce; non verò pro re significata: & dicitur materialis: quia tunc voces nō exercent officium signi, sed materialiter se habent in propositione. Suppositio formalis est positio termini loco rei significatæ; nam, vt dixit Arist. i. Elencor. c. i. Cum nō

liceat res ipsas in differendo afferre, nominibus vice rerū vtimur: Hunc ergo usum, quo nominibus vtimur loco rerum significatarum, appellamus suppositionem formalē: & dicitur talis: quia voces tunc summuntur formaliter, vt signa.

Potrò suppositio formalis, alia est propria, alia improppria, seu metaphorica, sicut de significatione diximus sup. c. i. Deinde, propria est duplex, alia simplex, & alia realis, seu personalis. Suppositio simplex est positio termini pro suo immediato, & primo significato tantum: quod contingit quandò subiectum est terminus primæ intentionis, prædicatum verò secundæ, vt homo est species; ly enim, *homo*, non supponit pro Petro, vel Paulo, alijs propositione esset falsa, sed tantum pro natura humana in communione, quæ est primum, & immediatum significatum illius vocis. Hoc autem non solum contingit in terminis communibus; sed etiam in terminis singularibus, vt cum dicitur Petrus est individuum; ly enim, *Petrus*, tantum supponit pro immediato significato, nempe pro hoc individuo; non verò pro natura humana in communi, quæ est significatum remotum. Atque ita sicut propter suppositionem simplicem, hæc non est bona consequētia, homo est species, ergo Petrus est species: sic propter eandem suppositionem non valet ècōtra, Petrus est individuum: ergo homo est individuum.

Suppositio realis, seu personalis est positio termini, nō solum

pro

pro primo, & immediato; sed etiā pro secundo, & remoto significato, vt in his propositionibus, homo est animal, vel homo disputat: vbi ly *homo*, non tantum supponit pro natura humana, sed etiam pro individuali eius. Qui etiam modus suppositionis, nō solum innenitur in terminis communibus, vt patet in exemplis positis (& tunc dicitur suppositio realis communis) sed etiam in terminis singularibus, vt cum dicitur Petrus studet: tūc enim Petrus supponit, non solum pro immediato, sed etiā pro remoto significato, scilicet natura humana, & ita valet Petrus studet, ergo homo studet. Quæ suppositio appellatur realis discreta.

Præterea suppositio realis est duplex, alia accidentalis, & alia naturalis. Accidentalis est positio termini pro re existente, secundū tēpus importatū per copulā, vel secundū exigentiā prædicati, vt cū dicitur homo est disputā, ly *homoratione* copulæ supponit pro hominibus præsentibus, & ratione prædicati supponit pro viris: nā disputare nō conuenit sc̄eminis. Quæ suppositio accidit, quādō propositio est in materia cōtingenti. Suppositio naturalis est positio termini pro omnibus suis significatis, tam existentiis, quam non existentiis: quod cōtingit, quādō propositio est in materia naturali; tūc enim illa copula est, nō importat tēpus præsens, sed unione quādā perpetuā inter prædicatū, & subiectum, & ideo tales propositiones dicuntur absolui à tē-

pore: quia nō vniunt extrema pro aliquo determinato tēpore, sed s̄per prōpositio est vera, quāvis extrema in rerū natura nō existant.

Rursus suppositio communis est quadruplex. Prima dicitur distributiva, & cōtingit, quandò terminus accipitur pro omnibus suis significatis seorsim, & copulatiuē sumptis, ita scilicet, vt prædicatū de omnibus illis in propositione copulatiua verificetur, v.g. in hac propositione homo est animal, ly *homo* supponit distributiū; quia supponit pro hoc, & illo homine seorsim, & copulatiuē, atq; ita verū est dicere: hic homo est animal, & hic homo est animal, &c.

Secunda appellatur copulativa, & est acceptio termini pro omnibus suis significatis nō seorsim, sed simul, & collectiuē sumptis, vt in hac propositione oēs Apostoli Dei sūt duodecim, ly, *Apostoli*, non supponit pro his, vel illis Apostolis seorsim sumptis, sed pro omnibus collectiū; nō enim valet: omnes Apostoli sūt duodecim: ergo Petrus, & Paulus sūt duodecim: benē tamen valet; ergo isti, & isti, & isti simul sumpti sūt duodecim.

Tertia est suppositio determinata, quādō scilicet terminus accipitur pro omnibus suis significatis sumptis seorsim, & disiūctiū, vt aliquis homo est albus, nō enim licet inferre in propositione copulatiua: ergo hic homo est albus, & hic homo est albus, sed solum in propositione disiunctiua: ergo hic homo, vel hic homo est albus.

Quarta tandem appellatur suppositio confusa, & contingit quando terminus accipitur pro omnibus significatis simul, & disiectim: id est, quando ita terminus sub disiectione summittitur pro hoc, vel illo significato (in quo differt haec suppositio a distributiu), vt non determinatè supponat pro aliquo (in quo etiam distinguitur a determinata), sed confusè pro omnibus simul, sub disiectione tamen sumptis, vt dictum est: v.g. in hac propositione, oculus requiritur ad videndum, ly, *oculus*, non supponit determinatè pro uno oculo, sicut si dicemus, aliquis oculus requiritur ad videndum: nec similiter supponit distributiuè pro omnibus scorsim, & copulatiuè: nō enim valet: ergo iste oculus requiritur: sed supponit cum quadam confusione, pro omnibus simul, sub disiectione tamen, & sic bene valet: ergo iste, vel ille oculus requiritur ad videndum.

Denique suppositio distributiuæ est duplex. Alia pro singulis generum, quæ etiam solet appellari completa, & est acceptio termini, non solum pro omnibus speciebus, sed etiam pro omnibus individuis eorum, vt in hac propositione, omne animal est viuens, quæ facit hunc sensum, hoc animal, & hoc animal, & hic homo, & hic homo est viuēs. Alia est pro generibus singulorum, soletque appellari incompleta, & est acceptio termini pro omnibus speciebus, non tamen pro omnibus individuis eorum, vt in hac obseruandæ.

propositione, omne animal fuit in arca Noe: reddit enim huc sensum, ex omnibus speciebus animalis alii quod animal fuit in arca Noe.

His explicatis: quia terminorum suppositio maxime variatur ex admixtione signorum, quæ supra diximus esse terminos syncategorematicos, opportet illa explicare, prius quam regulas statuamus ad suppositiones cognoscendas. Signa ergo sunt in triplici differentia. Quædam purè vniuersalia, vt *omnis*, *nullus*. Quædam purè particulares, vt *aliquis*, *quidam*. Et alia mixta ex particulares, & vniuersali, vt *uterque*, id est aliquorum duorum *omnis*, *uter*, id est aliquorū duorum nullus; *alter*, id est omnī duorum aliquis: atque etiam termini numerales, vt *bis*, *tria*, &c. Quæ omnia sunt signa mixta ex vniuersali, & particulares, sicut *semper*, *aliquando*, & similia miscentur ex categorematico, & syncategorematico.

Hocigitur supposito: quando terminus nullo afficitur signo, & propositio est in materia contingentia, supponit determinatè: si autem propositio fuerit in materia naturali, aut remota, supponit distributiuè: quia vt infra constabit, propositio indifinita in materia contingentia æquualet particulari, in materia vero naturali, & remota æquualet vniuersali. Quando vero terminus afficitur aliquo signo, ad cognoscendum quomodo supponat, sequentes regulae sunt

Pri-

Prima pro signis vniuersalibus. Signū vniuersale affirmatiuum distribuit terminos proximos, & conseruit remotos, hoc est, subiectū facit supponere distributiuè, prædicta tūverò cōfusè, vt in hac propositione, *Omnis homo est animal*, vbi homo supponit distributiuè, animal vero confusè. (Excipitur suppositione copulata, quæ non variatur ratione signi vniuersalis, vt omnes Apostoli sūt duodecim, vbi ly, *Apostoli*, non supponit distributiuè, sed copulatè,) si vero signū fuerit vniuersale negatiū, distribuit terminos, tā proximos, quā remotos, scilicet prædicatum, & subiectū, vt in hac, *nullus homo est equus*, vbi homo, & equus supponunt distributiuè.

Secunda regula pro signis particulares. Signū particolare affirmatiū facit terminū proximū supponere determinatè, remotū vero in tactū relinquit: vt *aliquis homo est animal*, vbi homo supponit determinatè, animal vero, ac si nullū esset signū: si vero signū fuerit particolare negatiū, terminū quidē proximū determinat, remotū vero distribuit ratione negationis, vt *aliquis homo non est albus*.

Tertia regula pro signis mixtis ex vniuersali, & particulares. Hæc signa partim distribuit, & partim determinat terminos immediatos: v.g. *alter*, *binnariū* distribuit, & distinguunt: quando enim dicitur, alter occulus est dexter, sēsus est: omnī duorū iste, vel ille est dexter. Similiter, *uterq; binnariū* quasi determinat, & copulatiū distribuit pro

hoc, & illo: nā cū dicitur, vterq; pes est clodus, sēsus est: aliquorū duotū pedū iste, & iste est clodus. Vbi obseruādū est: quod quia aliqua ex his signis magis accedunt ad purè vniuersalia vt *vterq;* & *neuter*; alia vero propinquiora sunt purè particularibus: ideo cū proportione descendū est, quod in prioribus magis cernitur, suppositio distributiuæ in posterioribus vero, determinata.

Quarta regula pro mixtis ex termino categorematico, & syncategorematico est: idem de illis iudicandum esse ac si categorema, & syncategorema forent disiuncta. Et ideo quando signum, quod includit terminus mixtus, est vniuersale affirmatiū, vt *semper*, id est, omniū tēpore, distribuit terminū categorematicum, cui coniungitur scilicet tempus; alios vero cōfundit: vt si dicas, *semper homo disputat*, ibi tempus distribuitur, homo vero, & alij termini confunduntur: quando autem signum est vniuersale negatiū, vt *nunquam*, distribuit, tam categorema cū quo iungitur, quām alios terminos, vt si dicas: *nunquam homo disputat*. Et idem seruata proportione dicendum est de alijs.

Quinta, & ultima regula est, quod quilibet terminus, cui applicatur actio verbi, confunditur, vt cum quis dicit, *bis cantauit Missam*, ibi Missa, confunditur: quia confusus remanet sensus, an cantaret duas Missas, vel bis cantaret canticum. Et hæc signa appellantur specialis confusionis.

Tandem duo alia obseruanda sunt. Primum est has regulas intellegendas esse tam respectu terminorum, qui ponuntur in recto, quam eorum, qui ponuntur in obliquo. Vnde in hac propositione: *Aliquis equus hominis currit, ly hominis.* Supponit determinate, sicut equus. Similiter in hac. *Omnis equus hominis currit, ly, hominis,* supponit distributiuē.

Secundum est, quod si plura signa afficiant eundem terminum, tunc attendatur signum aequivalentis, & quo modo istud fecerit terminum supponere, eodem modo efficient alia duo: verbi gratia, in hac propositione, *Non omnis homo est animal:* quia non omnis, valet idem, ac *Aliquis non,* ideo talis propositio aequiralet huic, *Aliquis homo non est animal,* ac proinde in illa homo supponet determinatè, animal verò distributiuē iuxta secundam regulā. Si vero quodlibet signum afficit suum terminum, in eo exercet proprium officium, & cōsequēter impedit aliū, ut in hac propositione: *Nullus equus est aliquis lapis, ly equus,* supponit distributiuē, & *lapis* determinatè: quia licet illud signum negatiū, *nullus,* habeat vim distribuendi terminum remotum, iuxta primam regulam, impeditur tamen à signo secundo, quod afficit ipsum prædicatum, & sic non exercet suum officium respectu illius. Hęc autem omnia sunt valde notanda pro dicēdis: nam ex varietate suppositionis oriuntur ferè omnes defectus

argumentationum, vt infra videbimus.

CAPVT SEXTVM.

De ampliatione, restrictione, alienatione, & diminutione.

Ampliatio est *Extensio termini a minori ad maiorem suppositionem,* vt in hac propositione; petrus currit, ly Petrus, non solum supponit pro tempore futuro, sed ampliatur ad præfens: quia reddit hunc sensum, qui est, vel erit curret. Duplex autem est ampliatio alia temporum; quando scilicet suppositio termini extenditur ad varias differentias temporis, quae apud Logicos sunt quinque, nempe præteritum, præfens, futurum, possibile, & imaginarium, vt in hac propositione, *auarus expetit pecunias,* pecuniae ampliantur ad omnes differentias temporis: quia reddit hunc sensum: auarus expetit pecunias, quae sunt, vel fuerunt, vel erunt, vel sunt possibles, vel imaginariae. Alia est ampliatio temporum, & suppositorum, quando scilicet suppositio termini extenditur, non solum ad differentias temporis, sed etiam ad plura subiecta; vt in hac propositione, *Iusti in perpetuum viuent,* ly *iusti* non solum ampliatur ad tempus præfens, & futurum ratione illius verbi de futuro, sed etiam ad homines presentes, & futuros. Et hęc ampliatio conuenit terminis communibus, prima verò singularibus.

Restrictio (quae ampliationi opponitur) est *coarctatio termini à*

ma-

maiori ad minorem suppositionē. Fit auté quatuor modis. Primò per copulā implicationis, vt homo qui est iustus, diligit Deum; vbi ly *homo* restringitur ad solos iustos. Secundò per applicationem substantiui inferioris; vt animal homo disputat. Tertiò per positionem adiectiui ex parte eiusdem extremi; vthomo albus segregat visum. Et Quarto, per additionem casus obliqui; vt doctrina D. Thomæ præstantior est alijs.

Alienatio Est translatio termini à propria, ad impro priā significacionem; vt in hac propositione, *Vicit leo de tribu Iuda,* vbi *leo* trāsferitur à propria significacione, ad significandum Christum Dominum.

Tandem diminutio est *Detractio partis suppositionis;* vt quandò dicitur, *At thyop est albus secundum dentes,* ly *albus* non supponit prototo homine, sed pro quadam eius parte scilicet dentibus; & hoc solet appellari, *dictum secundum quid.* Si autem contingat terminum detrahi à tota significacione, tunc dicitur remotio; vt si diceremus, homo irrationalis est brutum. Plura circa hęc possent annotari, quae tractant aliqui, sed vt facilia, & solo naturalis rationis ductu nota prætermitta sunt.

CAPVT VLTIMVM. De appellatione.

Apellatio est *applicatio significati formalis unius termini ad significatum alterius.* Pro cuius intelligentia notandum est, in termi-

no concreto duplex significatum reperiri: alterum formale, & est ipsa forma, quam concretum significat; vt *humanitas*, & *albedo* sunt significata formalia hominis, & albi: alterum verò materiale, & est subiectum, seu suppositum, quod concernit nōmen concretum: vt *corpus* est significatum materiale albi; & persona est significatum materiale hominis. Appellare ergo erit applicare significatum formale unius termini ad significatum, sive materiale, sive formale alterius; & propterea terminus, qui applicatur, dicitur appellans; ille verò cui applicatur, dicitur appellatus.

Hinc sequitur primò, terminum appellantem debere esse connotatum, vt possit applicari alteri: nam vt diximus supra cap. 4. de ratione huius termini est significare per modū alteri adiacentis. Terminus verò appellatus non necessario est connatiuus; sed sufficit esse categoretamicum.

Secundo etiam sequitur, appellationem esse duplē; aliam materiale, nempè quandò applicatur significatum formale unius termini supra significatum materiale alterius; vt in hac propositione: *Petrus Logicus est magnus,* vbi magnitudo non applicatur Petro ratione Logice, sed ratione corporis: & aliam formalem, quandò scilicet applicatur significatum formale unius supra significatum formale alterius; vt si dicas, *Petrus est Logicus magnus:* ibi enim magnitudo non

non appellat supra Petrum ratione corporis, sed ratione Logicæ.

Hoc supposito: pro appellatio-
nibus cognoscendi aliquæ regulæ
obseruandæ sunt. Prima: quando
subiectū est terminus concretus;
prædicatum verò connotatiuus;
connotatiuus applicat suū formale
significatū supra materiale ab-
soluti. Hacde causa, ista propositio
est falsa, *Christus est factus*; quia il-
lud participium appellat supra sup-
positum Christi Domini, quod est
Verbum Diuinum, cui repugnat
sieri. Et eadem ratione, hæc est ve-
ra, *Christus est aeternus*; iuxta illud
Pauli ad Hebr. vlt. *Christus heri, &*
bodie: ipse, & in secula.

Dices: in hac propositione, *al-
bum est disaggregatum visus*, prædi-
catum appellat supra formale al-
bi, nempè albedinem, & non tan-
tum supra corpus: ergo falsa est re-
gula adducta. Respondeatur nega-
do antecedens: nam sensus pro-
positionis est, quod habens albedi-
nem disaggregat visum: & ex vi fer-
monis non curat propositio, an id
proueniat ratione albedinis, vel
aliunde.

Secunda regula: quādo ex par-
te subiecti sunt nomine absolutum,
& connotatiuum; & ex parte præ-
dicati est aliud connotatiuum; istud
appellat supra absolutum, seu sub-
stantiuum, quod est à parte subie-
cti: vt in hac propositione, *Petrus
Logicus est magnus*, ibi magnitudo
tantum appellat supra Petrum, &
non supra Logicum. Si verò à par-
te subiecti sit tantum substantiuū;

& à parte prædicati duo adiectiuū,
seu connotatiua; tunc vnum adie-
ctiuum appellat supra aliud, vt in
hac propositione, *Petrus est Logi-
cus magnus*.

Tertia regula: verba significa-
tia aliquem actum, sive internum,
sive externū; applicat suam actio-
nem supra significatum formale
termini, cui iunguntur, & non su-
pra materiale; vt cum dicis, vidi
Papam, vel facio calceum; sensus
est te vidisse Papam, dum erat Pa-
pa; & efficere formam calcei, non
verò eius materiam.

Quarta regula: nomina nume-
ralia primitiva, vt *duo, tres, quatuor*,
&c. quando applicantur terminis
substantiuis, non solum appellant
supra significatum materiale, sed
etiam supra formale: & ideo utrū-
que multiplicant: vt si dicas, *video
tres homines*: sensus est, video tria
supposita habentia tres humanita-
tes. Si verò talia nomina applicen-
tur terminis adiectiuis, solum ap-
pellant supra significatum materiale
eorum, & illum tantum multipli-
cant; no verò significatum forma-
le: vt cum dicis, *vidi duo alba*, sen-
sus est vidisse duo subiecta haben-
tia albedinem: essetque propositio
vera, etiam si per impossibile vna
albedo esset in utroque.

Propter hanc regulam ista pro-
positio est hæretica, *in diuinis sunt
tres Dij*: quia reddit hunc sensum;
in diuinis sunt tria supposita habé-
tia tres Deitates, quod est contra
fidē. Ista verò sunt veræ, & catho-
licæ; *In diuinis sunt tres diuni, tres
omni-*

*omnipotentes, tres sapientes, tres
eterni, &c.* si hæc nomina summan-
tur adiectiuè: quia sensus est; in di-
uinis sunt tria supposita habentia
Deitatem, omnipotētiam, æterni-
tatem, &c. Non verò si summantur
substatiuè: quo sensu loquitur Atha-
nasius in symbolo. Videatur Dia.
Th. 1.p.q.39.art.3.& Caiet. ibid.

Propter eandem etiam regu-
lam, si vna persona diuina assume-
ret plures humanitates, non di-
cerentur plures homines; sicut ne-
que è contraria, si plures personæ as-
sumerent eandem humanitatem:
possent tamen tunc dici plures hu-
mani. Si verò plures personæ assu-
merent plures naturas, verè dic-
erentur plures homines: quia tu nō
multiplicaretur, tam significatum
materiale, quā formale; quod re-
quiritur ad multiplicationem ter-
mini substatiuū, vt explicatum est.
Videatur D.Th. 3.p.q.3.a.6.& 7.

In fine huius capitinis notandum
est, quod consequētia redditur ma-
la, si varietur appellatio, hoc est, si
transit de formalis ad materiale:
& ideo non sequitur: calceus est co-
rius; fit calceus: ergo fit corium.
Quod etiā in alijs proprietatibus
terminorum contingit, vt confide-
ranti patebit, & constabit amplius
ex dicendis.

LIBER SECUNDVS DE PRO- positione, & passionibus eius.

C OGNITIS vocibus simplicibus, quæ ad primā operationē
intellectus dirigendam pertinent: transendum est ad propo-
sitiones, quæ ex illis cōponuntur, & secundā operationē de-
seruant. Cum autem oratio sit quid superius ad propositiō-
nem, vt postea constabit; & hæc coalescat ex nomine, & verbo: ideo de
his tribus, antequam ad ipsam accedamus, aliqua p̄ilibanda sunt.

C A P V T P R I M V M.

De nomine, & verbo.

P L V R E S partes orationis cō-
siderant Grammatici, & Rhei-
tores: quia ad congruitatem, & or-
natum illius sunt omnes necessariae.
Dialecticus verò, cum solum
intendat verum à falso secessere;
duas tantum considerat, quæ pro-
positioni descriuiunt: scilicet no-
men, & verbum: de quibus Aristot.
lib. 1. Periherm. antequam de pro-
positione ageret, disputauit. Quā-
uis autem explicatum sit à nobis,
in quo differant terminus, & no-
men; huius tamen ampliorem no-
titiā oportet tradere, vt ita, in quo
à verbo differat, cognoscamus.

Nomen ergo ex Arist. ibidem c. i. est vox significativa ad placitum, sine tempore, cuius nulla pars separata significat, finita, & recta. Dicitur, vox significativa, vt excludantur non significativa: ad placitum; vt excludantur signa naturalia: si ne tempore; vt excludatur verbum, cuius proprium est significare cum tempore, vt postea explicabimus: cuius nulla pars, &c. vt excludatur oratio: finita; vt excludatur nomen infinitum; & tādem additur, recta; vt excludantur casus obliqui. Ex quo constat Arist. in praesenti definiisse nōmen, in strictissima significazione, in quantum scilicet potest deseruire propositioni scientificæ, vt supra notabamus. Propter quod excludit à ratione nominis propriè dici terminos complexos, infinitos, syncategorematicos, & obliquos; qui omnes; sicut secundum quid tantum appellantur terniini, ita etiam secundum quid tantum possunt dici nomina.

Verbum etiam ex eodem Arist. cap. 2. est vox significativa ad placitum, cum tempore, cuius nulla pars separata significat, finita, & recta: & est semper eorum, quae de altero dicuntur nota. Priorē particula scilicet, vox significativa ad placitum, cuius nulla pars separata significat; ex dictis notæ sunt; vt autē intelligatur, quae sequitur, scilicet, cū tempore; obseruandum est non esse idem, significare tempus, connotare tempus, & significare cum tempore. Illud ergo dicitur significare tēpus, quod impositum est ad signifi-

candum tempus, vel aliquam partem eius; vt annus, dies, tempus, &c. Illud verò dicitur connotare tempus, quod significat aliquid inferens, & concernens aliquod tempus, ex eo quod determinato tempore fieri soleat; vt Cœna, pranditū, & similia. Illud autem dicitur significare cum tempore, quod significat quasi in actu exercito aliquā actionem, vel passionem, quae fiunt in tempore, prout in illo fiunt; vt currit, vincit, &c. Primum, & secundum conueniunt nomini: tertium verò soli verbo, & participio: & ita per illam particulam, cum tempore, differt verbum à nomine; per ultimam verò, scilicet, est eorum, quae de altero dicuntur nota, differt à participio, quod licet significet cū tempore; nūquām tamen poteſt esse copula propositionis, seu unio, & nota extremonum, quae in illa coniunguntur.

Additur etiam in definitione, finita, vt excludantur verba infinita, vt non currit, & similia: nam vt recte ait Arist. ibidem, tam nomina, quam verba infinita non habent determinatam significationem; vt pote quae tamen, quam non enti possunt conuenire. Tandem additur, recta, vt excludantur alia tempora, & modi, præter præ sens indicatiū: cum enim ibi Arist. loquatur de verbo, quod per se potest enuntiare veritatem independenter ab alio; ideo solum præ sens indicatiū modi appellat verbum; quia alia tempora dependenter ab illo enuntiant veritatem: inde enim

enim hæc propositio de præterito, homo currit, est vera; quia aliquando de præsenti fuit vera: & idem est de futuro, vt de se patet.

Enuntiatiua est illa, quæ aliquid affirmat, vel negat; & hæc nomine in cōplexo appellatur propositio, quæ semper fit per verbū indicatiū modi; vt cum dicitur, homo est animal. Non enuntiatiua est illa, quæ nihil affirmat, vel negat; sub qua cōprehendūtur omnes orationes, in quibus non reperitur veritas, vel falsitas; siue illæ sint imperfectæ, vt cōmuniter appellant Doctores eas, quæ nō generant perfectū sensum, nec relinquunt animū audiētis quietū; vt homo albus, & orationes subiunctiui, & infiniti modi; siue sint orationes perfectæ intra limites non enuntiatiuarū, quales sunt ex, quæ generat perfectum sensum, & relinquunt animū audientis quietum; cū tamen nihil enuntient; vt sunt orationes imperatiui, & optatiui modi.

Sub oratione etiā nō enuntiatiua cōprehenduntur tres modi sciendi, supra explicati: nā quanuis duo priores possint appellari orationes imperfectæ, eo quod secundū se, & præcisus alijs non relinquant animū audiētis quietum, tertius verò sit oratio perfecta; cum generet perfectū sensum: omnes tamen cōueniūt in hoc, quod est esse orationes non enuntiatiuas; cū in eis nulla reperiatur veritas, vel falsitas. Quod quidē de definitione restatur expresse Arist. vbi sup. c. 5. dices: Etenim hominis definitio, nisi est, aut erat, aut erit, aut eiūmodi quidquam addatur, nondum est oratio enuntiatiua. De diuisione etiam idem constat: nam aliās diuisiones

Diuiditur oratio ab Arist. ibid. in enuntiatiā, & non enuntiatiā.

Lib. II. de propositione.

intraret diuisionem, essetque simul ignotum, & pars modi sciendi, quod est absurdum. Et tandem de argumentatione (de qua tamen poterat esse difficultas, eò quòd componatur ex propositionibus) idem dicendum est, nimirū ipsam, formaliter ut est ratiocinatio, & discursus, nō esse orationem enuntiativā; cum in discursu nō sit veritas, vel falsitas: cuius signum est cōsequentiā propriè loquendo non dici veram, vel falsam; sed bonam, aut malam.

Dices: plures orationes imperfectae sunt termini complexi; quomodo ergo fieri potest, vt idem sit sub genere termini, & orationis; si terminus, & oratio non sunt inter se subordinata: ex eo enim q̄ planata, & animal sunt genera non subordinata, repugnat aliquid simul contineri sub vtroq;. Quod autem terminus, & oratio sunt genera nō subordinata, manifestū est: nā vel terminus cō:inetur sub oratione, vel oratio, sub termino: nō primū: quia iā omnis terminus est oratio, quod constat esse falsum: neque secundum: quia iam terminus contineret sub se orationem, & consequenter propositionē; ac proinde prædicaretur de illis, quod est absurdum: ergo idem non potest esse simili terminus, & oratio.

Valdè torquétur aliqui hoc argumento: sed certè non habet vim si intentiones istæ rectè perpendantur. Respondetur ergo concedédo, terminum non esse genus respectu orationis, neq; è contra, vt per se patet, & cōuincit argumentū: inde

tamen solum sequitur eādem rem non posse essentialiter contineri sub vtroque; neq; amplius probat exemplum ibi adductum. Hoc autem non cōtingit in p̄fensi: nam secundæ intentiones constitutivæ termini, & orationis sunt quædam accidentia rationis, quæ accidentaliter conueniunt vocibus ab operatione intellectus; atq; ita eadem entitas realis istarum vocum, *homo albus*, denominatur oratio à secunda intentione significationis: deinde totum hoc cōiunctum ex vocibus, & significatione, quod dicitur oratio, denominatur terminus cōplexus ab alia secunda intentione, ratione cui⁹ cōsideratur intra propositionē: & ita id, quod essentialiter sunt voces, accidentaliter est oratio; & id, quod essentialiter est oratio, accidentaliter est terminus cōplexus, q̄ nō solū non repugnat, sed perspè contingit, vt patet in entibus realibus: nā homo accidentaliter denominatur extē⁹ à quantitate; & totū cōiunctum ex homine, & quantitate rursus denominatur accidentaliter albū ab albedine; ac proinde eadē entitas hominis accidentaliter cōtinetur sub quantitate, & qualitate, quæ sunt diuersa genera inter se non subordinata: sic ergo in p̄fensi eadem entitas illarum vocum accidentaliter tantū continetur sub termino, & oratione, vt explicatum est.

Secundò obijc̄ies: oratio, quæ est manifestativa ignoti, necessariò debet generare perfectū sensum, & relinquere quietum animum au-

Lib. II. de propositione.

diétis: ergo vel definitio, & diuisio non sunt orationes manifestativae ignoti, vel sunt orationes perfectæ.

Respondetur aliud esse, manifestare ignotum: aliud verò id, quod cōmuniter Doctores appellant, generare perfectum sensum: ad hoc enim opus est verbo copulante ea, quæ habent rationē agentis, & patientis in oratione: q̄ licet interdū fiat absq; enuntiatione, vt quando p̄cando dicimus: *Miserere mei Deus*, tñ nunquā fit absq; verbo, vt per se patet. At verò explicare ignotum est afferre distinctè ea, quæ confusè in illo continebantur; & ideo quando ignotum non continet verbum, vt contingit in incōplexo; ad ipsum explicandum non requiritur aliquod verbum: sed sufficit adducere genus, & differentiam definiti: vel membra diuidentia diuisi. Quo fit, vt quantus de definitione, & diuisione propriè dicitur esse manifestativa: ignoti; non tamen generare perfectum sensum, aut relinquere quietum animum audiēris: quia in se nullum includunt verbum. Et hoc sensu appellantur à Doctribus orationes imperfectæ.

Igitur de modis sciendi, qui, vt vidimus, sunt orationes non enuntiative, & pertinent ad institutum dialecticum, supra egimus. De alijs verò orationibus non enuntiative, vt sunt, quæ sunt in optacio, imperatio, ant alijs similibus modis, nihil est in p̄fensi disputandum: quia vt

inquit Aristot. cap. 4. citato: cetera igitur orationes missa fiant; quoniam artis Rhetoricae, vel Poëticae magis propria est earum consideratio: enuntiative autem p̄fensis est inspectionis. Et ideo in sequentibus de propositione disseremus.

CAPVT III.

De propositione in communi, & eius diuisionibus.

Propositio solet definiri sic: *est oratio vel unum, vel plurimum significans*. Quæ definitio solum est descriptiva: nam veritas, & falsitas sunt passiones propositionis, vt infra dicemus. Et ideo essentialis, & quidditative definitio est, quam tradit Aristot. loco citato, scilicet: *propositio est oratio enuntiative*. Cuius definitionis intelligentia satis constat ex diétis cap. p̄candi, neque indiget noua explicatione.

Dividit autem statim Aristot. propositionem dicens: *est itaque et prima enuntiative oratio: affirmatio: deinde negatio: cetera verò omnes coniunctione sint unae*. Quibus verbis, notat optimè Diu.

Thom. le&. 8. duas diuisiones propositionis sub breuiloquio posuisse Aristotelem. Prima est, qua diuiditur propositio in simplicem, & compositam; seu categoricam, & hypoteticam. Secunda est sub diuisione p̄cedētis, qua scilicet propositio categorica diuiditur in affirmatiuam, & negatiuam.

Ad primam ergo diuisionem de-

ueniendo: propositio simplex, seu categorica est, quæ constat subiecto, & prædicato, tanquam partibus principalibus, & copula tanquam vnione, ut *homo est animal*. Pro cuius intelligentia sciendum est aliquando contingere, quod subiectum sit vnica tantum dictio, ut in exemplo adducto; aliquando vna oratio, ut *homo albus disgregat visum*; aliquando etiam est vnica propositio, ut *homo qui est iustus, diligit Deum*. Hæc autem non obstant, quominus dictæ propositiones sint categoricæ: nam illa integræ propositio habet vicem subiecti, quia implicatur in illo; & propria vocatur copula implicatio- nis: dicitur etiæ copula minùs principalis: quia ex illa non attenditur veritas, vel falsitas propositionis, sed ex secunda; quæ propterea appellatur principalis. Et idem dicendum est de hac propositione: *homo est animal est propositio*, & simili- bus: quia ibi illa prima propositio gerit vicem subiecti; atq; ideo tota est propositio categorica. Vbi tandem nota, quod quandocumq; in propositione categorica non explicatur prædicatum, id non est, quia revera talis propositio careat prædicato, sed quia est clausum in verbo, ut cū dicitur, *homo disputat*, sensus est, homo est disputans. Maneat ergo illâ esse propositionē categoricā, quæ cōponitur ex subiecto, & prædicato tanquam partibus; quod sufficiēter explicuit Arist. eā appellando absolute vnā, seu simplicem.

Propositio verò hypotetica, seu

cōposita est illa, quæ cōstat ex propositionibus tanquam partibus principalibus aliqua vnione vnitis, ut *Magister docet, & discipulus audit*: de qua agemus cap. seq. Nunc autē videndū est, quæ sit ista diuisio: aliqui enim contendunt esse generis in species; sed immerito: tum quia id repugnat Aristot. in verbis ad ductis, vbi propositionem categoricam simpliciter appellat vnam; hypotheticam verò vnam tantum coniunctione, seu secundum quid: tum etiam quia est contra D. Th. ibid. & opus. 48. tract. de enuntiatione, c. 6. vbi probat esse analogi in analogata. Idq; facile suadetur: quia *enuntiare*, in quo sita est essentia propositionis, secundum quid tantum conuenit hypothetica: non enim vnam propositionem de alia prædicat, sicut categorica prædicat prædicatū de subiecto, in quo consistit propria ratio enuntiationis; sed tantum vnit inter se propositiones categoricas, quod est umbra quadam, & similitudo propriæ enūtiationis: ergo dicta diuisio solùm est analogi in analogata. Videlatur Mas. 2. Periher. c. 1. q. 5.

Veniamus ad secundâ diuisionē, qua propositio categorica diuiditur in affirmatiuam, & negatiuam. Quid autē vnaquæq; sic satis exprimit ipsi termini: nā affirmatiua est, quæ iungit prædicatū cum subiecto, & responderet iudicio intellectus, prout appellatur compositio: negatiuam verò est, quæ prædicatū à subiecto remouet, & correspondet iudicio, prout appellatur diuisio.

Quæ

Quæ diuisio propositionis verè est generis in species, quidquid dicat Sot. & alij: sic enim docet expreſſe D. Th. cum Arist. locis citatis, & defendant communiter Doctores videatur Masius vbi supra q. 4.

Fundamētum est: quia affirmatiuum, & negatiuū diuidunt enūtiationem, formaliter quatenus est enuntiatio: ergo sunt differentiæ per se, & essentiales; & ex consequenti constituant veras species. Probatur antecedens; tū quia vnu de alio dicere, in quo cōsistit enuntiatio, formaliter fit, vel applicādo vnum alteri, in quo cōsistit affirmatio: vel remouendo num ab altero, in quo cōsistit negatio: tum etiam quia istæ differentiæ, ita inter se pugnant, ut nunquam in eadem propositione inueniantur; q; tamen non contingit inveritate, & falsitate: potest enim vna propositione transire de vera in falsam; non tamen de affirmatiua in negatiuā; quod signum manifestum est affirmatiuum, & negatiuum esse differentias essentiales propositionis: veritatem verò, & falsitatem, quadam accidentia illius. Ex quo tandem fit diuisionem propositionis in veram, & falsam tantum esse subiecti in accidentia.

Vt autem alias diuisiones propositionis cognoscamus, notandum est, quod sicut in substantia corpora, v.g. homine, quatuor reperiuntur, scilicet forma, materia, quantitas, & qualitas; sic suo modo intellectus eadem quatuor in propositione distinguit. *Forma* ergo est

vnu illa prædicati, & subiecti secūdūm affirmationem, vel negationem: de qua satis constat ex dictis. *Materia* verò est habitudo prædicati, & subiecti, antecedens ipsam vniōnem, quæ sit per enūtiationē. *Quantitas* est illa magnitudo, secūdūm quam propositione dicitur vniuersalis, seu particularis. Et appellatur *quantitas*, quia sicut ratione quantitatis realis res sunt magnæ, aut paruae; ita propositio ratione talis magnitudinis est vniuersalis, vel particularis. Tandem *qualitas* propositionis est illa, secūdūm quā dicitur vera, vel falsa: quia veritas, & falsitas, sunt quasi passiones propositionis, ut diximus.

Porrò materia propositionis est triplex, sicut triplex est habitudo, quā potest habere prædicatum respectu subiecti. Alia naturalis, quando scilicet prædicatū est de essentia, vel propria passio subiecti: alia contingens, quando scilicet prædicatum est accidens commune respectu subiecti: tunc enim contingēter se habet ad illud; vt pote quod non nascitur ex intrinseca natura eius; & alia remota, quando scilicet prædicatū repugnat subiecto. Vbi aduertendum est, manente eodem prædicato, & subiecto, semper manere eandē materiā propositionis, quantūuis ipsa varietur penēs affirmationē, vel negationē; vniuersalitatem, vel particularitatē; aut veritatem, vel falsitatem. Cuiusratio est, quia semper manet illa habitudo extremerū, quæ consideratur ante ipsam actualē prædicationem. Et

C 3 ideo

ideo istae propositiones sunt in materia naturali, *homo est animal*, *homo non est animal*: & haec in materia contingentia: *Omnis homo est albus*, *aliquis homo non est albus*: & haec in materia remota, *homo est lapis*, *homo non est lapis*.

His explicatis: primo diuiditur propositio ratione materiae in necessariam, contingentem, & impossibilem. Necessaria est, que enuntiat rem, quae aliter se habere non potest: contingens, quae aliter se habere potest: impossibilis vero est quae enuntiat rem, quae sic se habere non potest. Quod fit, ut non sint idem propositionem esse in materia naturali, & esse necessariam: si quidem haec, *homo non est animal*, est in materia naturali; & tamen est impossibilis. Similiter non sunt idem propositionem esse in materia remota, & esse impossibilem: nam haec, *homo non est equus*, est in materia remota; & tamen est necessaria. Quod ut plenè percipiatur obseruanda est sequens regula, quod scilicet in materia naturali omnis propositio affirmativa est necessaria; negativa verò, impossibilis: in materia autem remota omnis propositio negativa est necessaria, affirmativa verò, impossibilis: at in materia contingentia, tam affirmativa, quam negativa semper manent contingentia.

Secundo diuiditur propositio ratione quantitatis in universaliter, in definita, particularem, & singularem. Vnde talis est, cuius subiectum est terminus communis signo universaliter affiectus, quae sit fuerit in materia naturali, & remota, & equiualeat universaliter; si vero fuerit in materia contingentia, & equiualeat universaliter.

Hinc fit ad quantitatem cognoscendam respiciendum esse subiectum, & non praedicatum: si enim subiectum, est terminus singularis; praedicatum vero communis, ut *Petrus est animal*, propositio est singularis; si vero est contra subiectum sit terminus communis signo universaliter affiectus; praedicatum vero terminus particularis, ut *omnis homo est aliquid animal*, propositio est universalis. Ratio autem huius est: quia quantitas, quae est accidentis reale, oritur ex composito reali ratione materie: vnde cum subiectum in propositione habeat rationem materie respectu praedicati, ex illo pensanda est quantitas propositionis, quae est accidentis rationis.

Tertio diuiditur propositio ratione qualitatis in veram, & falsam. Propositio vera est, que dicit rem sicuti est in se; falsa vero, quae rem, aliter ac est in se, enuntiat.

tia. Ad qualitatem etiam propositionis pertinet esse modalem, exceptiā, exclusiā, &c. ut infra videbimus.

C A P V T I I I I .

De propositionibus hypotheticis.

Quid sit propositio hypothetica, diximus cap. precedentem; nunc autem explicanda sunt membra diuidentia, quae sub illa continentur. Diuiditur ergo a D. Tho. opusc. citato cap. 14. in copulatiū, disiunctiū, & conditionalem: ad quam, ut expresse ibidem inquit, reducuntur rationalis, & causalis, & si quae sunt aliae huiusmodi.

Copulatiū est illa, cuius partes principales vniuntur coniunctione copulatiū, quales sunt, *et*, *ac*, *ne*, & similes; ut si dicas: *Homo est rationalis*, & *equus est binibilis*; neque *homo est lapis*, neque *equus est risibilis*, &c. Ad veritatem autem copulatiū requiritur, quod utraque pars sit vera; ad falsitatem vero, quod utraque, vel altera sit falsa. Ut autem sit possibilis, non sufficit utramque partem esse possibilem; sed requiritur etiam ut sint composibiles; haec enim propositio, *Petrus loquitur*, & non *loquitur*, constat partibus, quarum quilibet seorsim est possibilis: quia tamen sunt inter se incompossibiles, ideo tota propositio dicenda est impossibilis.

Disiunctiū est illa, cuius partes principales vniuntur coniunctione

disiunctiū, quales sunt, *vel*, *aut*, *sive*, & similes: ut si dicas, *vel Petrus loquitur*, *vel sedet*. Tūc autem propositio disiunctiū est vera, quando altera pars est vera; & tunc falsa, quando utraque pars est falsa.

Est tamen difficultas, an etiam sit falsa, quando utraque pars est vera: quod enim sit falsa, tradit expresso D. Thom. loco citato, & docent communiter Dialetici. Aliud autem videtur afferendum, esse veram; si enim ad id sufficit veritas vnius partis: ergo melius sufficit veritas vtriusque, quandoquidem duæ veritates se impedire non possunt.

Respondetur coniunctionem disiunctiū summi posse dupliciter: primò propriè, & in rigore disiunctionis, quomodo virtualiter continet propositionem exclusiā, & reddit hunc sensum: alterum tātum istorum est verum; siveque satis appareat propositionem disiunctiū esse falsam, cuius utraque pars est vera; in qua proprietate, & rigore loquuntur D. Thom. & Dialetici. Secundò vero modo solet interdum summi coniunctione disiunctiū, non in rigore disiunctiū, sed ut valet idem, ac *saltem*, vel *ad minus*: & tunc reddit hunc sensum: vnum saltem istorum est verum: quomodo satis patet ad veritatem disiunctiū non obesse, quod utraque pars sit vera.

Propositio conditionalis est illa, cuius partes principales vniuntur media particula, *si*, aut alia cōsimili; v.g. Si *Petrus disputat*, *loquitur*

tur; si equus est rationalis, et risibilis; & alia huiusmodi. In quibus: quia simul etiā sunt argumentationes, vt supra in præabulis vidimus; ideo vna oratio, seu propositio categorica vnitur alteri per modum cuiusdam consecutionis; atque ita prima appellatur antecedens; secunda vero, consequens. Quod etiā proporcionabiliter inuenitur in propositione hypothetica rationali, & causali: & propterea sub conditionali compræhenduntur à D. Thom. vt supra vidimus. Est autē propositio rationalis, cuius partes principales vniuntur media particula, ergo, vel igitur, vt si dicas, *Petrus ambulat, ergo mouetur.* Causalis vero est, cuius partes principales vniuntur media particula, quia, aut alia coniunctione causalī; vt cum dicitur, *quia ignis est, calor est.*

Dices: quomodo eadem oratio potest esse simul argumentatio, & propositio; cum hæc essentialiter sit oratio enuntiatiua; cui proinde conuenit esse veram; vel falsam: illa vero contineatur sub oratione nō enuntiatiua; cui cōsequēter solū potest cōuenire esse bonam, vel malam, vt supra diximus.

Respondetur, quod sicut propositio hypothetica secundum quid tantum participat rationem propositionis, ita secundum quid tantum est enuntiatio; & secundum quid tantum dicitur affirmativa, vel negativa vera, vel falsa, &c. cui enim secundum quid conuenit aliqua essentia, secundum

quid etiam conueniunt, quæ talem essentiam comitantur. Non est autem inconueniens, vt id, quod simpliciter est in uno genere, secundum quid pertineat ad aliud, cuius aliqualem rationem parcat. Et sic contingit in præsenti: quia enim particula conditionales, causales, & rationales simpliciter sunt notæ illationis, simpliciter constituant argumentationes, quæ sunt orationes non enuntiatiua; & prout sic dicuntur bona, vel male; quia vero ibi etiam interuenit quidam modus enuntiationis, saltem virtualiter: ideo tales orationes secundum quid participant rationem propositionis; & prout sic dicuntur vera, vel falsa. Videatur Huertos hic c. 5.q. 19.a. 1.ad 4.

Igitur ad hæc veritatem istarum propositionum, generaliter requiritur, vt categorica, quæ dicitur consequens, sequatur ex alia, quæ est antecedens; sive quod consecutio sit bona: hoc tamen non sufficit in omnibus; nam ad veritatem rationalis etiam est necessarium, vt ipsum antecedens sit in se verum; defensu cuius hæc est falsa, *equus est homo, ergo est animal.* Ad veritatem autem propositionis causalis ultra requiritur, quod antecedens sit etiam causa consequentis; defensu cuius hæc est falsa, *quia homo est resibilis, et rationalis.* At vero, vt propositio conditionalis sit vera, sufficit illationem esse bonam, quævis antecedens, & consequens sint falsa: & ideo, vt bene inquit Diuus Tho. opus.citato c. 8. hæc est vera,

si

Si immobile currit, immobile mouetur; hæc autem falsa, *si homo est albus, homo est musicus.* Vnde etiam emanauit commune dictum, quod conditionalis nihil ponit in esse.

Non est autem hoc loco præter eundū id, quod ex communi Dialecticorum doctrina notant recte Didacus Albar. l. 2. de ausilijs disp. 7. & alij Theologi Thomistæ; scilicet, propositionem conditionalis posse dupliciter summi: primo in rigore consequentie, ita vt dictio, *Si, accipiat propriè illatiue;* & tunc ad veritatem illius sufficit, & requiritur, vt consequentia secundū se sit bona; sive quod ex ipsa natura antecedentis, circumscriptis alijs, sequatur consequens; sive ipsum antecedens, & consequens sint in se vera, vel falsa; sive possibilia, aut impossibilia; sive necessaria, aut contingentia. Qua ratione D. Thom. 1.par.qu. 25.art. 3. ad 2. & alibi sive affirmat hanc propositionem esse veram, *Si Deus vult peccare, peccabit;* sicut est ista, *si homo est asinus, haber quatuor pedes.* Quia autem consequentia, quæ secundum se est bona, semper est bona, & consequenter necessaria; & quæ secundum se est mala, semper est mala, & consequenter impossibilis; ideo omnis conditionalis illatiua vera, est necessaria: omnis autē falsa, impossibilis: ac proinde nulla datur conditionalis illatiua contingens. Quæ est expressa doctrina Angelici Doctoris opus.citato, & lib. 7. Metaphysicæ lect. 13. Petri Hispan. tract. 1. Summul. cap. 17.

Soti, & aliorum Dialecticorum ibidem.

Secundò modo potest summi illa dictio, *si concommitanter, ita scilicet, vt importet concommitantiam antecedentis, & consequentis propositionis conditionalis fundatam, non quidem in bonitate illationis secundum se, sed supposita aliqua promissione, aut proposito, vel alia causa, ratione cuius, posito in esse antecedenti, patet in his conditionalis: Si prome apud Regem intercesseris, dabo tibi equum; sive i venies in domum amici, cænas cum illo;* & similibus. In quibus quanvis verè intercedat aliqua illatio, & consequentia: (hæc enim est inseparabilis à propositione conditionali, vt diximus;) tamen talis consequentia non est secundum se bona, & necessaria, ita vt ex vi antecedentis præcisæ sumpti sequatur consequens; sed fundatur in aliqua promissione, aut proposito, ratione cuius ad positionem antecedentis sequitur consequens, vt dictum est.

Ad veritatem autem propositionis conditionalis hoc modo sumptæ sufficit, & requiritur, vt vere existat à parte rei fundamentum illius concommitantiae antecedentis, & consequentis; vt patet in exemplis adductis. Ad hoc enim vt verè quis dicat, si prome apud Regem intercesseris, dabo tibi equum; necessarium est tunc adesse propositum dandi equum, etiam si posita, mutato consilio,

non impleatur promissum. Quod si promisens non habuit tale propositum, propositio fuit falsa, etiam si postea, facta apud regem intercessione, donetur equus: quod etiam patet in alio exemplo; & conuincitur manifeste in iuramentis promissorijs subconditione. De quo videri potest D. Thom. 2.2. quæst. 88. art. 7. ad 1.

Tandem circa propositiones hypotheticas obseruandum est tunc esse affirmatiuas, quando principalis earum copula affirmatur, siue partes ipsæ sint affirmatae, siue negatae: istæ enim sunt affirmatiuæ: *Si homo est animal, est sensibilis: si homo non est animal, non est sensibilis.* Tunc autem sunt negatiuæ, quando principalis copula negatur, siue partes sint affirmatae, siue negatae: *vt non si Petrus mouetur, currit: non si Petrus non mouetur, non currit.*

Loquendo autem de vniuersalitate, aut particularitate, Dialectici communiter fatentur propositiones hypotheticas ratione sui non habere quantitatem. Cum enim hac in propositionibus summatur ex subiecto, vt supra vidiimus: hypotheticæ autem non conponantur ex subiecto, & prædicato, vt patet: inde fit ipsas propriè non esse vniuersales, aut particulares. Propter quod etiam inter eas solum attenditur oppositio contradictoria; quæ fit præponendo negationem toti propositioni, ita vt cadat supra copulam principalem, vt magis con-

stabit ex dicendis.

Multa alia solent aliqui tractare de propositionibus hypotheticis, sed quia istæ secundum quid participant rationem propositionis, ex quadam similitudine ad categoricas, vt supra dicebamus: ideo quidquid de his dictum fuerit, facile poterit seruata proportione illis applicari: atque ita solum restat agendum de propositionibus categoricis. Quia autem inter has propositiones, longè faciliores sunt eæ, quæ nullo afficiuntur modo; & propterea appellantur simplices, ad distinctionem aliarum modicatarum difficultiorum, nempe modalium, exclusuarum, reduplicatiuarum, & similiuum: ideo illarum proprietates priùs explicandas sunt: per quod additus patet ad istas cognoscendas.

CAPVT V.

De oppositione propositionum, simplicium.

Sicut ex habitudine, quam unus terminus in propositione dicit ad alterum, resultant variae eorum proprietates, scilicet suppositio, appellatio, &c. ita ex comparatione unius propositionis ad aliā resultant quædam earum passiones, nempe oppositio, æquivalencia, & conuersio; de quibus in hoc, & sequenti capite agendum est. Ex quo patet nunc non esse sermonem de oppositione reali rerum, qualis est ea, quæ versatur inter calorem,

& fri-

*E*frigus: nam de hac agitur in post prædicamentis: neque similiter de oppositione terminorum, de qua actum est iam supra lib. I. c. 4. sed tantum de oppositione, quæ inter propositiones inuenitur.

Hæc ergo oppositio, vt colligitur ex Aris. I. Periher. cap. 4. Est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem: siue repugnantia inter propositionem affirmatiuum, & negatiuum eiusdem prædicati, & subiecti. Ex qua definitione, si formaliter intellegatur, vt debet intelligi, inferuntur plura requisita ad oppositionem.

Primum est, vt copula principalis in una sit affirmata; in alia vero negata: nam ex illa attenditur affirmatio, vel negatio propositionis: & propterea istæ non opponuntur: *Petrus currit; Petrus non currit velociter: omnis equus regis possidetur à rege; aliquis equus non possidetur à rege: omnis homo est omne animal; aliquis homo non est animal, &c.*

Similiter defectu eiusdem temporis hæc non opponuntur: *Petrus disputat; Petrus non disputat, si pro diuersis temporibus supponant. Et tandem defectu eiusdem loci hæc non opponuntur: Magister est in aula; Magister non est in aula, si prima proferatur, dum ille est in aula; secunda vero dum est in Ecclesia.*

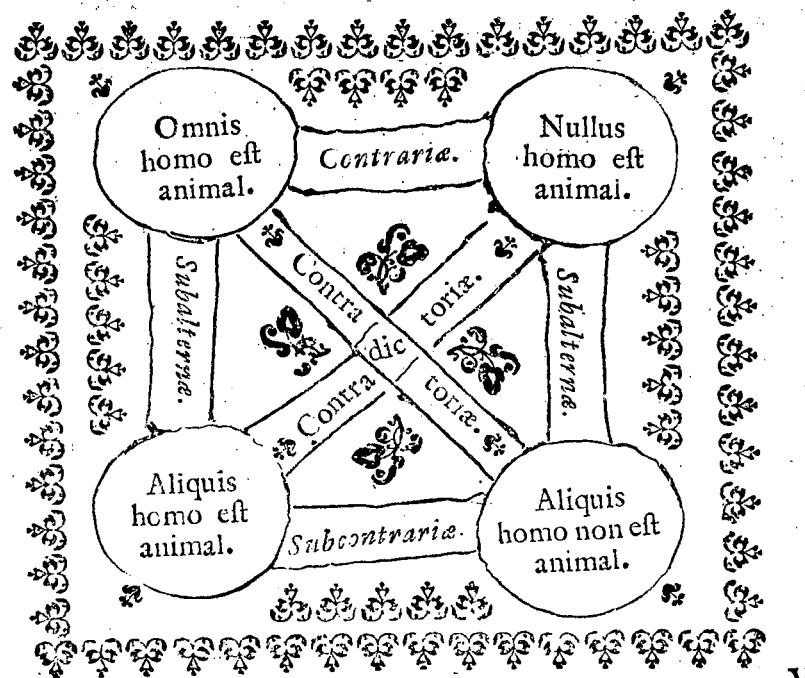
Defectu eiusdem nominis hæc non opponuntur: *Angelus est Dei; Angelus non est Deus: homo est albus; homo non est albedo.* Defectu eiusdem rei significat istæ non opponuntur: *canis latrat; canis non latrat, si in prima fiat suppositio pro latrabilis, in secunda positione seruentur eadē proprietates terminorum, scilicet eadē sup-*

Suppositio, ampliatio, &c. excepta propositiones, quæ prouenit à signis sufficientibus subiectum: hæc enim aliquando mutatur: semper tamen debet seruari eadē suppositio simplex, vel realis completa, vel incompleta, &c.

Oppositiō autem hoc modo explicata est multiplex: alia dicitur contradictoria; alia contraria; & alia sub cōtraria: quibus etiam solet adiungi subalterna. Oppositiō contradictoria inuenitur, quando vna propositio est vniuersalis, & alia particularis: contraria autem, quādō amba sunt vniuersales: sub contraria verò, quando amba sunt particulares: in quibus omnibus oppositionibus, altera propositio

debet esse affirmatiua, & altera negatiua: hoc enim est de ratione propriæ oppositionis, vt patet ex definitione explicata. Et ideo oppositiō subalterna, quæ scilicet versatur inter propositiones, quarum vna est vniuersalis, & alia particula-

ris; amba verò affirmatiua, vel negatiua, non est propriè oppositiō; cum non sit affirmatio, & negatio. Poteſt tamen secundū quid appellari talis; quia est inter propositiones habentes diuersam quantitatē. Dicitur verò subalterna: quia particularis continetur sub vniuerſali: propter quod etiam hæc appellatur sub alternans; illaverò, subalternata. Quæ omnia patent in sequenti figura.

Vt

Vt autem materia hæc omnino comprehendatur, aliqua obſertanda sunt. Primum est, quod quando subiectum est terminus communis, & supponit personaliter, seu realiter; requiritur ad oppositionem contradictriam, vt vna propositiō sit vniuersalis, & alia particula-ris, sicut patet in exemplo posito: si verò subiectum sit terminus singularis, vel communis supponens copulatè, simpliciter, aut confusè; tunc mutaretur quantitas propositionis, affirmatio non taliter remoueretur per negationem, vt patebit consideranti exēpla aducta: ideo, vt inter similes propositiones maneat contradic̄tio, debet manere eadem quantitas, vt explicatiō est.

Secundo obſeruandum est insignis mixtis ex vniuersali, & particuliari esse etiam suo modo oppositionē: quia enim alia sunt magis vniuersalia, vt *vt erque*, & *neuter*; alia magis particularia, vt *alter* & *alter non*: ideo *vt erque*, & *neuter* opponuntur contrariè; *neuter* verò, & *alter*, & similiter, *vt erque*, & *alter non* opponuntur contradictriae; *alter* verò, & *alter non*, subcontrariae. Eadem proportionē ista cōiunctio, &, est signū vniuersale; & coniunctio, vel, est signū particolare; & ideo, quando subiectū in propositione est copulatum (vt aiunt) media particula &, debet manere eadem coniunctio in propositione contraria; in contradictria verò mutanda est in vel: verbi gratia, ista sunt contrariae: *Petrus*, & *equis est rationalis*; *Petrus*, & *equis non est rationalis*: ista vero cōtradictriae: *Petrus*, & *equis est rationalis*; *Petrus*, *vel equis non est rationalis*. Quod si in utraque propositione extreūmū sit copulatum per vel, tunc sunt subcontrariae: *vt Petrus; vel equis est rationalis*; *Petrus*, *vel equis non est rationalis*.

nalis. Hæc autem intellige, quando partes subiecti non copulantur in ordine ad verbum de plurali; tunc enim subiectum ex vi talis verbis supponit copulatum; & sic censetur singulare: vt *Petrus*, & *Paulus currunt*: propter quod tales propositiones tantum opponuntur contradictoriè, sicut alia singulares: ac proinde non debet mutari quantitas; sed retinenda est eadem coniunctio, & in sua contradictionis sic: *Petrus*, & *Paulus non currunt*. Vbi tandem nota in propositionibus, quæ constant terminis numeralibus, scilicet bis, tria, &c. optimum modum contradicendi esse, præponendo negationem secundæ propositionis: vt si dicas, *bis cantauit Miffam; non bis cantauit Miffam.*

C A P V T VI.

De legibus istarum oppositionum.

His explicatis: aliqua leges pro unaquaque oppositione ita- tuendæ sunt, quas assignant co- muniter Dialectici. Prima pro con- tradictorijs est in nulla materia posse esse simul veras, aut simul falsas. Ratio est: quia contradictione est summa oppositio; cuius proinde nullum potest esse medium, vt dic- tum est: ergo sicut impossibile est idem simul esse, & non esse; ita im- possible est, vt idem simul affirmetur, & omnino negetur de eodem: quod fit per contradictionem, vt paret.

Secunda lex pro contrarijs est in nulla materia posse esse simul veras; bene tangentur simul falsas in sequentur duas contradictiones simul

materia contingentie. Hoc secun- dum patet in his propositionibus: *Omnis homo est albus; nullus homo est albus*; quas constat esse falsas. Et ad istud genus materiæ reducun- tur propositiones indirectæ, in qui- bus de superiori prædicatur suum inferius: quia hoc habet rationem accidentis respectu illius; propter quod ibi possunt esse duas contra- riae simul falsæ: vt cum dicitur: *Omnis animal est homo; nullum animal est homo*. Quod autem in nulla ma- teria possint dari simul veræ; etiā constat: quia aliás daretur duas con- tradictoriæ simul veræ: nam si hæc proposicio: *omnis homo est albus*, est vera; etiam particularis sub illa cō- téta, scilicet *aliquis homo est albus*, erit vera; sed hæc est contradic- toria alterius negatiæ, scilicet *nullus homo est albus*; ergo si hæc esset vera, iam darentur duas contradi- cторiae simul veræ.

Tertia lex pro subcontrarijs. est nunquam posse esse simul falsas, bene tamen simul veras in mate- ria contingentie. Hoc secundum pa- tet in his: *aliquis homo est albus; ali- quis homo non est albus*, quas con- stat esse veras. Primum autem pro- batur ex dictis; quia aliás etiam se queretur dari duas contradic- torias simul veras: nam si subcontra- riae sunt simul falsæ; earum contra- dictiones erunt necessariò veræ: cū autem contradictiones proposicio- nium particularium sint duas uni- versales inter se contradictiones; & ex duabus contrarijs simul veris simul

mul veræ, vt vidimus; planum fit in secunda debet negari talis ca- sus. Quod vt fiat postponendum est ipsi negationi sic: *aliquid album non aliqua albedine est album*: quo- modo constat hanc secundam pro- positionem esse falsam: quia ratio- ne negationis distribuitur ille ca- sus obliquus, & reddit hūc sensum: *Aliquod album nulla albedine est album*. Ex quo infertur generalis regula pro contradictionibus, scili- cet quod, quando vna est vniuersali- s, & alia particularis; terminus, qui in vna distribuitur, non debet distribui in alia; & è contraria tam quod nullus maneat in vtraque indistributus; aliás non dabitu- verá contradictione; vt patet in exem- plo argumēti: si enim ille ca- sus obliquus, *aliqua albedine*, non post poneretur negationi, maneret in vtraque indistributus; ac proin- de non esset vera contradictione.

Per quod patet ad secundam instantiam: ly enim, *alter oculus*, manet indistributus in vtraque il- la propositione: essent autem contra- contradictiones, si in secunda dice- retur, *non alter oculus*, aut *neuter oculus*, quod idem est. ¶ Vel secun- do respondetur quantitatē propo- sitionis debere attendi ex casu re- cto; nō vero ex obliquo: & ideo ta- les propositiones nō opponi con- tradictoriè; quia in vtraq; *alter ocu- lis*, est terminus particularis: oppo- neretur autē, si inuariato casu obli- quo, mutaretur rectus secundum quantitatē dicendo: *Omnis homi- nis alter oculus requiritur*: *omnis hominis neuter oculus requiritur*.

Ad tertiam negandum est illas esse contradictorias : quia ly, omnia mandata , supponit copulatim in prima propositione; ac proinde, vt verè opponeretur, retinenda erat eadem suppositio in secunda dicendo : *aliquis homo seruans omne mandatum, &c.* Per quod patet ad alias propositiones ibidem adductas; si enim in utraque serueratur suppositio completa, prima est falsa; & secunda vera: si vero in utraque seruetur suppositio incompleta, prima est vera; & secunda falsa: si autem utraque summatur in sensu vero, quem potest habere, variatur suppositio de incompleta ad completam; & ita non manet contradictione.

Tandem contra secundam legem obijcies: quia ideo incontradictorijs non possunt ambae esse simul verae, vel simul falsae in quaunque materia: quia in illis propositione affirmatiua totaliter remouetur per negatiuum; sed hoc idem contingit incontrarijs: ergo ipsæ non poterunt esse simul falsæ in quaunque materia. Probatur minor: quia hæc propositione *omnis homo est animal*, totaliter remouetur per hanc, *nullus homo est animal*: si quidem inter eas nullum relinquitur medium.

Respondetur propositionem affirmatiuam vniuersalem præcisè in quantum talem, abstrahendo ab hoc, quod sit in hac, vel in illa materia, non remoueri totaliter per negatiuum vniuersalem: nam inter, omne, & nullum, mediat, aliquis, vt

patet; atque ita duæ vniuersales secundum se verè habent medium; & ex consequenti inter illas non est totalis remotio. Quando vero vniuersalis affirmatiua, & negatiua sunt in materia naturali; tunc ratione materiæ nullum habent medium: quia non est possibile utrunque vniuersalem esse falsam, si aliqua particularis est vera; quandoquidem eadem ratione, quia verum est aliquem hominem esse animal, verum etiam est ratione materiæ omnem hominem esse animal. Et propterea dicimus duas contrarias non posse esse simul falsas in materia naturali, benè tamen in materia contingentia.

CAPVT VII.

De equipotentia, & conuersione propositionum simplificatione.

*Æ*quipotentia propositionū id est, ac æquivalentia earum, & contingit quando duarum propositionum verbis differentium eadem est vis, & sensus; ac proinde potest multipliciter fieri; si quidem istæ omnes sunt æquipollentes: *Ciceror est orator, Tullius est orator: homo disputat, animal rationale disputat, & aliae similes.* Quanvis autem hæc sit in rei veritate æquipotentia; in præfenti tamen solum agimus de illa, quæ conuenit propositionibus ratione signorum; & ideo communitur definitur sic: *Æquipotentia est eadem vis duarum propositionum à diversis signis proueniens inuen-*

tinuendaque est ad obscuras propositiones in clariores resolendas. Ut ergo propositiones oppositæ reddantur æquipollentes, tria præcepta sunt obseruanda, quæ hoc carmine continentur.

J Prae, contradic; post, contra; præ, postque, subalter.

Primum est. Ad hoc, vt duæ propositiones cōtradicторiæ fiant æquipollentes, præponenda est negatio subiecto cuiuslibet illarum. Verbi gratia, istæ sunt contradictiones: *omnis homo est animal, aliquis homo non est animal*: si ergo primæ præponas negationem dicendo: *non omnis homo est animal*, eandem omnino vim habet, ac secunda, & est illius æquipollens. Similiter si negationem præponas secundæ dicendo: *non aliquis homo non est animal*, iam redditur æquipolens illi primæ, scilicet, *omnis homo est animal*. Et hoc significat illa prima particula carminis, *præ, contradic*.

Secundum est. Ad hoc, vt duæ propositiones contrariae reddantur æquipollentes, postponenda est negatio subiecto cuiuslibet earum, vt patet in his: *omnis homo est albus; nullus homo est albus*; quæ fiunt æquipollentes, si in prima ponatur negatio post subiectum dicendo: *omnis homo non est albus*; sic enim æquivalet alteri, scilicet, *nullus homo est albus*. Et hoc significat illa particula; *post, contra*.

Tertium est. Ad hoc, vt

duæ subalterna fiant æquipollentes, apponendæ sunt duæ negationes cuiilibet illarum, vna ante subiectum, & alia post subiectum: quod significant illæ ultimæ particulae; *præ, postque, subalter*. Exempla facile quisque adducet iuxta dicta: & ideo omittruntur. Pro subcontrarijs vero nullum est præceptum: quia hæc non possunt fieri æquipollentes, etiam si præponatur, vel postponatur negatio, vt considerant patebit.

Hinc sequitur illa signa, quæ afficiunt propositiones æquipollentes esse inter se æquipotentias; imò potiori iure, ac ipsæ propositiones: siquidem ab illis prouenit æquipotentia earum. Huiusmodi autem signa comprehenduntur à Dialecticis versibus sequentibus.

J Non omnis, quidam non: omnis non, quasi nullus.

J Non nullus, quidam: sed nullus non, valet omnis.

J Non aliquis, nullus: nō quidam non, valet omnis

J Vterque non, neuter: neuter nō, valet vterque.

J Non alter, neuter: non alter nō, est vterque.

¶ Ultima proprietas propositionum est conuersio, cuius notitia ad artem syllogisticam est summè necessaria: quia media illa syllogismi imperfecti ad perfectos reducuntur. Conuersio ergo est transmutatio unius extremitatis totalis in alterum extreum totale, scilicet subiecti in

D præ-

prædicatura, & è contra: vt si dicas, nullus homo est lapis; nullus lapis est homo. Ex quo patet conuersiōnem, qua à Dialecticis appellatur, per contrāpositionēm, & fit mutando terminos finitos in infinitos, non esse propriè conuersiōnem: siquidem ibi non transmutantur extrema; sed potius auferuntur: qua etiam de causa, & quia non est necessaria ad dialecticum institutum, frequenter in præsenti prætermittitur: & ideo illa relata,

Conuersio est duplex: alia simplex; & alia per accidens. Conuersio simplex (quam Aristot. i. Priorum cap. 2. appellat conuersiōnem in totum) est transmutatio extremorum propositionis, manente eidem quantitate, & qualitate: (per qualitatem intellige, tūm veritatem, vel falsitatem; tūm etiam affirmationem, vel negationem:) quo modo conuertuntur vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, verbi gratia, nullus homo est equus; nullus equus est homo; aliquis homo est animal; aliquod animal est homo. Conuersio per accidens (quam Aristoteles ibidem vocat conuersiōnem in partem,) est transmutatio extremorum propositionis mutata quantitate; non vero qualitate: quo modo conuertuntur vniuersalis negatiua, & vniuersalis affirmatiua, vt omnis homo est animal; aliquod animal est homo: nullus homo est lapis; aliquis lapis non est homo. Qui modi conuersiōnū significantur à Dia-

lecticis in primo ex duobus illis carminibus.

¶ Simpliciter, FECI: conuerti tur EVA per acci.

¶ ASTO per contra: si sit conuersio tota.

Relicto enim secundo propter dicta, sensus primi est, commersioe simplici conuerti vniuersalem negatiuam, & particularem affirmatiuam, qua significantur per duas literas vocales E. & I. contentas in illa dictione, FECI; conuersione verò per accidens conuerti vniuersalem negatiuam, & vniuersalem affirmatiuam significatas per vocales E. & A. illius dictiōnis, EVA. Quas literarum significationes declarant illi versus.

¶ Afferit A, negat E: sunt vniuersaliter ambo.

¶ Afferit I, negat O: sunt particulariter ambo.

Vt autem ista conuersiones rectè fiant, primò aduertendum est, vt integrum subiectum efficiatur integrum prædicatum, & è contra; alias non erit bona consequentia: non enim sequitur, Petrus videt Paulum: ergo Paulus videt Petrum; Petrus est in domo: ergo domus est in Petro: quia ly, Paulum, & ly, in domo, non sunt integra extrema: debet ergo fieri hoc modo: Petrus videt Paulum: ergo videns Paulum est Petrus: Petrus est in domo: ergo existens in domo est Petrus.

Secundò etiā aduertere oportet, vt seruentur omnes proprietates

tates terminorum, excepta suppositione, qua prouenit à signis: nam defectu ampliationis non valet: senex fuit puer: ergo puer fuit senex; sed inferendum est: ergo, quod fuit puer, est, vel fuit senex. Similiter defectu suppositionis non valet: homo est nomen: ergo nomen est homo.

CAP V T VIII.

De essentia, & speciebus propositionis modalis.

Explicatis propositionibus categoricis, qua nullo afficiuntur modo, & propterea simplices appellantur: agendum est de alijs categoricis modificatis: tūm quia inse habet speciale difficultatem: tūm etiam quia quantitas, qualitas, oppositio, & equipollentia alter inueniuntur in eis, ac in simplibus, qua oportet explicare. Cum autem ex modo deribetur denominatio propositionis modalis, necessariò præmittendum est, quid sit modus; vt quid sit propositionis modalis, cognoscatur.

Modus ergo, vt definit D. Th. opus. 40. est via videntis rei determinatio: hoc enim significat modificare; id est determinare, seu restringere. Et ideo multiplex est modus: nam aliis modificat extrema propositioni; & tūc illa sunt termini restricti, de quibus actum est libro precedentis: aliis vero modificat significationem verbi, vt in hac propositione: Petrus disputat doceat; vbi actio disputandi modificatur per illud aduerbiū: sed de huius-

modi modis nō agimus in præsentis: quia non habent speciale difficultatem, neque ab eis summittur denominatio propositionis modalis. Alius ergo est modus, qui determinat, & modificat ipsam compositionem, seu unionem prædicati, & subiecti; vt cum dicimus, Petrus currere est possibile: & ab huiusmodi modo propositione vocatur modalis; quem si auferas, propositione, qua remanet, appellatur deinceps, seu officians.

Huiusmodi autē modi sex possunt ennumerari, vt ennumerant Diu. Tho. vbi sup. Petr. Hisp. Soto, & alij eius interpres: scilicet verum, falsum, possibile, contingens, impossibile, & necessarium. Ex quibus duo priores nihil addunt supra propositiones deinceps, vt Autores citati notant: nam idem est dicere Petrum currere est verum, ac dicere, Petrus currit: & ideo non sunt propriè modi; neque propositiones ex his constantes, propriè modales: sed idem de illis ferendū est iudicium, ac de alijs simplibus, de quibus hucusque a claram est: propter quod in præsenti merito omittuntur.

Ex alijs quatuor, possibile, & contingens; quantum ad præsens institutum, idem omnino significant, scilicet id quod non repugnat esse: atque ita in re tantum manent tres modi correspondentes tribus materiis propositionum supra explicatis: nam materiæ naturali, correspondet nesciū; remotæ, impossibile; contingen-

genti verò, *possibilis*, vel *cōtingens*. Erit ergo propositio modalis, quæ aliquo ex his modis afficitur, seu quæ, nō solum exprimit prædicatū conuenire subiecto; sed etiam modum, quo illi conuenit; vt si dicas, *bominem esse animal est necesse*; *Petrum currere est contingens*, &c.

Vbi obseruandum est hos modos posse dupliciter summi: primò nominaliter, vt *possibile*, *cōtingens*, &c. secundò adverbialiter, vt *possibiliter*, *contingenter*. Priori modo sunt prædicata in propositionibus modalibus; vt patet si dicas, *Petrum currere est contingens*: ibi enim de illo infinitiuo, *Petrum currere*, prædicatur esse *cōtingens*. Vnde quāuis secundūm voces interdum modus anteponatur propositioni dicens: *contingens est Petrum currere*; iuxta sensum tamen semper modus est prædicatum, vt ex Aristotele secundo Periher. capite tertio, notauit recte Soto libro tertio summularum. In huiusmodi ergo propositionibus modus ipse est prædicatum, & oratio illa infinitiuo est subiectum; & appellatur *dilectum*. Quando autem modus summittur posteriori modo, scilicet adverbialiter, non est prædicatum; sed modificat vnonem prædicati, & subiecti; vt patet in hac propositione: *Petrus necessario est animal*.

Hoc supposito, propositio modalis est duplex: alia *composita*, quæ scilicet facit sensum *compositum*; & alia *diuisa*, quæ scili-

cer facit sensum diuisum. Quid autem sint sensus *compositus*, & *diuisus*: & quando propositio modalis reddat vnum sensum; quando verò alterum; aut quod possit esse signum ad illos colligendos, opportet inuestigare: quia independent plures, & grauiſſimæ quæſtiones Theologiz, in quibus non pauci, nec ignobiles Theologi ex inconsideratione harum institutionum procudubio alucinantur.

Igitur sensus *compositus* propositionis modalis tunc fit, quando ipsa vnit terminos, seu extrema dicti secundūm significata formalia pro eodem tempore; vt si dicas, *cæcum videre est possibile*, & sensus sit possibile esse, vt cæcus manens cæcus, videat; seu quod simul sint in eodem subiecto cæcitas, & visio. Tunc autem fit sensus diuisus, quando propositio modalis vnit terminos, non secundūm significata formalia; sed significatum formale prædicati vnit materiali subiecti, & consequenter pro diverso tempore: vt si dicas, *album possibiliter est nigrum*, & sensus sit rem illam, quæ est alba, amittendo albedinem posse esse nigrum.

Quando verò propositio modalis reddat sensum *compositum*, & quando diuisum; aut quod sit huius differentiæ signum, non explicat. Autores extra scholam D. Th. existimantes quālibet propositionē modalem, quocunq; modo disponi-

sitam, admittere vtrūque sensum: consequenti de partibus eius simul & hac de causa afferunt Theologos communiter distinguere penes sensum *compositum*, & diuisum eandem propositionem; siue possibilia in subiecto, in quo consideratur, *prædestinatus non potest condemnari*; siue, *prædestinatum condemnari est impossibile*, aut alias similes. Sed re vera iuxta hunc dicendi modum non penetratur proprietas istarum propositionum, & valde confunditur hæc materia, vt constabit ex dicendis: & ideo illo reacto,

Verissima est sententia, quam tradit D. Thom. opusc. 40. citato,

& sequuntur eius discipuli Sotus ubi supra, Ferr. I. contra gentes c.

67. Albarez lib. 12. de auxilijs dis-

put. 115. num. 12. & communiter Thomistæ: quod scilicet tunc mo-

dal is redit sensum *compositum*, quando dictum subiectum, & mo-

odus prædicatur; vt si dicas, *præde-*

stinatum condemnari est impossibile: tunc verò redit sensum diui-

sum, quando modus interponitur partibus dicti; vt cum dicitur, *præ-*

destinatus potest condemnari, vel *prædestinatus possibiliter condem-*

naturi est impossibile: hanc verò negandam: *prædestinatus non potest condemnari*; quia prima est compo-

sita; secunda verò diuisa.

Si quando verò graues Theo-

logi propositionem modalē vtro-

que modo dispositam distinguunt in sensu *composito*, vel *diuiso*; id

fit, ne tunc his dialecticis præcilio-

nibus implicentur, atque vt impre-

rioribus se conforment: quia cum pluribus loquendum est. Cum

quo tamen stat iuxta proprietatem sermonis absque villa distinc-

tionē concedendam esse hanc pro-

positionem; *prædestinatum conve-*

nari est impossibile: hanc verò ne-

gandam: *prædestinatus non potest*

condemnari; quia prima est compo-

sita; secunda verò diuisa.

Vt autem materia hæc, ex qua

tot Theologicæ controversiæ pen-

dent, plenius percipiatur, simulq;

detegetur radix, ex cuius incon-

deratione aliqui recētores Theo-

logi reiçunt celebrem illam di-

stinctionem de sensu *composito*, &

diuiso səpè à D. Thom. traditam,

& ab eius discipulis communiter receptam, ad explicandam concordiam libertatis nostræ cum diuina prouidentia, prædestinatione, aut gratia efficaci; notandum maximè est, quod cum modalis composita vniat inter se formas importatas per extrema dicti, inde fit, ut quando extrema ipsa significant actum secundum, seu actionem, tunc modalis composita vniat, illas duas actiones simul; vt si dicas, *ridentem flere est impossibile*, sensus est istas duas actiones flendi, & ridendi simul esse non posse in eodem subiecto. Quando verò extrema dicti significant actum primum, seu potentiam; tunc modalis composita vnit illas duas potentias simul; vt si dicas, *risibile esse flibile est impossibile*, sensus est has duas potentias ad ridendum, & flendum non posse esse simul in eodem subiecto. Si verò alterum extremum dicti significet actum, alterum verò potentiam; tunc eadem proportione modalis composita vnit simul actum illuc cum potentia; vt si dicas, *ridentem esse flibile est impossibile*, sensus est actum ridendi, & potentiam ad flendum simul esse non posse in eodem subiecto.

Hinc iam facile intelligitur, ex tribus ipsis propositionibus adductis, primam, scilicet *ridentem flere est impossibile*, esse verissimam: quia solum enuntiat actus ipsos flēdi, & ridendi esse incompossibiles, & verum est. Secunda autem, quod *Cognita iam essentia, & multiplicitate propositionis modalis est impossibile;* & *ridentem esse flibile est impossibile;* & *ridentem esse flibile est impossibile;* & *ridentem esse flibile est impossibile;*

sint omnino falsæ: quia affirmant utramque potentiam inter se, aut alteram cum actu alterius esse incompossibiles, quod patet esse falsum. Ad hunc ergo modum, quando Thomistæ in materia de auxilijs afferunt voluntatem præmotam à Deo auxilio efficaci non posse in sensu composite dissentire, solum intendunt hanc modalem compositionem esse verain: scilicet voluntatem à Deo præmotam auxilio efficaci dissentire est impossibile. Quæ quidem est verissima: nam reddit hunc sensum, præmotio actualis auxiliij efficacis, & actualis dissensus non possunt simul esse in voluntate; quod admittere tenetur, quicunque recte senserint de efficacia diuinæ voluntatis, & gratiæ. Si verò in altero extremo dicti poneretur verbum significans potentiam, dicendo: *Voluntatem præmotam auxilio efficaci posse dissentire est impossibile;* iam propositio esset omnino falsa: nam sensus esset actualem præmotionem Dei, & potentiam ad dissentendum non posse simul esse in voluntate, quod falsum est, & plane destruit libertatem. Hoc autem Thomistæ non afferunt, vt falso illis nonnulli imponunt, quod tamen non imputarent, si vim propositionum modalium cognoissent. Videatur D. Thomas de veritate quæst. 23. art. 5. ad 3. Albarez. Vbi supra, & disp. 18. & 92. Sed ad nostra redeundo

viden-

CAPUT IX.

De quantitate, qualitate, oppositione, equipollentia, & conuersione propositionis modalis composite.

Sicut in propositione simplici affirmatio, vel negatio attenditur ex copula principali, ita etiam in modali composta (in qua modus prædicatur de dicto, vt videtur) affirmatio, vel negatio attenditur penes copulam, quia modus ipse enuntiatur de dicto: & ideo quando modus est negatus, propositione modalis est absoluē, & in rigore negativa, quamvis dictum sit affirmatum; sicut ē contra, si modus fuerit affirmatus, propositione erit proprie, & simpliciter affirmata, quamvis dictum sit negatum. Quia tamen dictum ipsum vel rē est pars propositionis modalis: ideo ex eius etiam affirmatione, vel negatione dicitur illa secundum quid affirmativa, vel negativa; & propterea quando dictum est affirmatum, & modus negatus, solet propositione modalis appellari affirmativa de dicto, & negativa de modo: & ē contra, quando dictum est negatum, & modus affirmatus; dicitur negativa de dicto, & affirmativa de modo. Hæc tamen intelligenda sunt, vt diximus; quod scilicet simpliciter, & absoluē loquendo modalem esse affirmatiuam, vel negatiuam summendum est à modo, & non à dicto.

Eadem proportione philosophan-

sophandum est circa quantitatem istarum propositionum, quæ absolute attenditur ex quantitate modi; & ideo illa propositio modalis appellatur simpliciter vniuersalis, cuius modus est vniuersalis, licet dictum sit particulare; & è contra: quanvis etiam ex quantitate dicti talis propositio secundum quid denominatur vniuersalis, vel particularis. Propter quod illa, cuius dictum est particulare, & modus vniuersalis; appellatur particularis de dicto, & vniuersalis de modo; id est, secundam quid particularis, & simpliciter vniuersalis: & idem est è contra. Qui autem sint modi vniuersales, & qui particulares, explicant Dialectici ex similitudine, & correspondentia, quam habent isti modi cum signis ostendentibus qualitatem propositionum simplicium, iuxta duo illa carmina.

Summa, *necessitate valet impossibile, nullus.*

Summa, *possibile, quidam: quidam non, possibile non.*

Quibus significatur, quòd, *necessitate*, est modus vniuersalis affirmatiuus, & assimilatur signo, *omnis: impossibile*. Verò est modus vniuersalis negatiuus, & assimilatur signo, *nullus: contingens*. autem, seu *possibile*, est modus particularis affirmatiuus, & assimilatur signo, *aliquis*: & tandem, *possibile non*, seu, *contingens non*, est modus particularis negatiuus, & assimilatur signo, *aliquis non*.

Praterea ad veritatem, & fal-

situdinem propositionum modalium cognoscendā, obseruāda est sequēs regula: quod scilicet tunc propositio de possibili est vera, quando sua deinesse est possibilis, tunc autē falsa, quando sua deinesse non est possibilis. (Et idem est de modali, quæ fit per, cōtingens, nam duo isti modi in præsenti idem omnino sunt, vt diximus) propositio verò de impossibili tunc est vera, quando eius deinesse est impossibilis; falsa verò, quando eius deinsse non est impossibilis. Et tandem propositio de necessitate tunc est vera, quando eius deinesse est necessaria; falsa verò, quando eius deinesse nō est necessaria. Quorum omnium exempla facile consideranti patebunt.

Vbi etiam nota omne propositionem modalē verā esse necessariam, & omnē modalem falsam esse impossibilem: v.g. hæc propositio: *Petrum currere est contingens*, est vera, & necessaria: quia necessarium est, vt hoc, quod est currere, conueniat Petro cōtingenter. Cuiusratio summittur ex ipsa natura propositionis modalis: etenim hæc, non solum exprimit prædicatum conuenire subiecto, sed etiam modum proprium, quo illi conuenit: ac proinde si estyera, est necessaria; si verò falsa, impossibilis.

Thū rursus, vt harum propositionum oppositio, & equipollentia facilius percipiatur, nptādū est, quòd, cum isti modi per omnia assimilētur signis supra explicatis, consumat etiam modo contingit utrobiq; oppositio: & ideo sicut, *omnis*, &, *nullus*,

nullus, opponuntur contrariè; ita etiam, *necessitate*, &, *impossibile*. Deinde sicut, *aliquis*, &, *aliquis non*, opponuntur subcontrariè; ita etiam, *Possibile*, *vel*, *contingens*, &, *possibile non*, *vel*, *contingens non*. Præterea sicut, *omnis*, &, *aliquis non*; & similiter, *nullus*, &, *aliquis*, opponuntur contradictoriè; ita, *necessitate*, &, *possibile non*, seu, *contingens non*, & similiter, *impossibile*, &, *possibile*, seu, *contingens*. Ac tandem sicut, *omnis*, &, *aliquis*; *nullus*, &, *aliquis non*, subalternantur; ita etiam, *necessitate*, &, *possibile*, seu, *contingens*; ac *impossibile*, &, *possibile non*, seu, *contingens non*.

Thū similiter quoad equipollentiam istorum modorum valet ille versus: *Præ, contra dic: post, contra: præ, postq; subalter.* Nam eo modo, quo propositiones simplices oppositæ sunt equipollentes iuxta tria præcepta supra tradita; sic etiam contingit in præsenti: ac proinde, *necessitate*, & *possibile non*, qui sunt modi contradictoriè oppositi, sunt equipollentes, si cuilibet apponatur negatio: vt si dicas, *non necessitate*, iam equiualeat, *possibile non*; & ex consequenti iste modales erunt equipollentes: *nō necessitate est Petru currere*; *possibile est Petrum non currere*. Quā etiam proportione ex modis contrarijs sunt equipollentes post posita negatione cuilibet illorum: ex subalternis verò, præposita, & postposita. Ne autem aliquis turbetur in anteponendo, vel postponendo negationes; sciendum est in his propositionibus mo-

dalibus tunc anteponi negationē; quando negatur modus; tunc verò postponi, quādō negatur dictū; tūc autē anteponi, & postponi, quādō utrūq; negatur: quod fit constituendo negationem, tam à parte dicti, quam à parte modi, vt in figura postea statuenda clarius elucescat.

Vt autem iuxta has regulas facile quisque possit inuenire, quæ propositiones modales sint æquipollentes; quæ verò oppositæ; & quo genere oppositionis: excogitarunt Dialectici quatuor dictiones, seu rotulos, scilicet, *PV R-PVRAEILLACE. AMAVIMVS. EDENTVLI*.

In quibus inueniuntur quatuor vocales. A. E. I. V. Harum A. denotat propositionem modalem affirmatiuam de dicto, & de modo: V. negatiuam de dicto, & de modo: E. negatiuam de dicto, & affirmatiuam de modo: I. affirmatiuam de dicto, & negatiuam de modo: qui est sensus illius carminis.

Summa, *E, dictum negat, I que modum: nihil A, sed V. totum.*

Qualibet ergo ex dictis dictiōnibus, seu rotulis cōtinet quatuor literas vocales, iuxta numerū modorum, quos supra assignauimus. Atq; ita prima vocalis in uno quoque rotulo indicat propositionem de possibili: secunda, propositionem de contingentē: tertia, de impossibili: & quarta, de necessitate. Quibus rotulis in quatuor angulis dispositis, ita vt *purpurea*, & *illiacē*, sint in duobus superioribus; *amavimus*, & *edentuli*, in inferioribus:

D 5 con-

constituitur figura oppositionis: nā omnes propositiones, quæ sunt in purpurea, & illace, opponuntur cōtrariè: quæ in amauimus, & edentuli; sub cōtrariè: quæ in purpurea, & edentuli; & similiter, quæ in illace, & amauimus; contradictoriè: &

tandem quæ sunt in purpurea, & amauimus: & similiter quæ in illace, & edentuli; opponuntur subalterne. Omnes autem propositiones cuiuslibet rotuli sunt inter se æquipollentes. Quæ omnia subiecta figura demonstrat.

Æquipollentes.		Æquipollentes.	
Pur	g Non est possibile Petrū non currere.	g Non est possibile Petrum currere.	I
pu	g Non est contingēs Petrum nō currere.	g Non est contingēs Petrum currere.	li
re	g Impossibile est Pe- trum non currere.	g Impossibile est a- Petrum currere.	a
a.	g Necesse est Pe- trum currere.	g Necesse est Pe- trum non currere.	ce.
Subalterne		Subalterne	
A	g Possibile est Pe- trum currere.	g Possibile est Pe- trum non currere.	E
ma	g Contingēs est Pe- trum currere.	g Contingēs est Pe- trum non currere.	den
ui	g Nō est impossibi- le Petrum currere.	g Nō est impossibi- le Petrū nō currere.	tu
mus	g Nō necesse est Pe- trum non currere.	g Nō necesse est Pe- trum currere.	li.
Æquipollentes.		Æquipollentes.	

Cōtra dic-
toria.

Consultò possuimus exempla in modalibus, quæ sunt de dicto singulari: quia quando dictum est commune, vt oppositio, & æquipollentia sine errore fiant; aduer-

tendum est, vt dictum propositionis de necesse in quocunque rotulo non habeat eandem quantitatē, ac aliae tres propositiones, quæ in illo continentur; sed si dictum aliæ

aliarum sit particulare, dictum pro positionis de necesse sit vniuersale, vel ē contra; aliās in rotulis cōtradictorijs dabuntur duæ contradictoriarū simulveræ: vt si in purpurea, & edentuli dicatur, necesse est aliquod animal esse hominem: possibile est aliquod animal non esse hominem. Si tamen in altera mutetur quantitas dicti, iam vna erit vera, & alia falsa. Plures alias regulas alij multiplicant; adducta tamen sufficiunt; si generales supra traditæ rectè perpendantur.

Hec solum superest adnotandum pro modalibus diuisis, quod, vt fiat oppositio, debet mutari quantitas modorum; ita vt in vna sit vniuersalis, & in alia particularis: v. g. Petrus necessariō est homo, eius contradictria est, Petrus possibiliter non est homo. Quando vero modalis diuisa est de subiecto cōmuni, debet etiam mutari quantitas dicti: vt si dicas, omnis homo necessariō est animal, eius contradictria est, aliquis homo possibiliter non est animal.

Tandem circa conuersionem propositionum modalium obseruandum est ipsas generaliter loquendo conuerti ratione dicti, non verò ratione modi; ac proinde regulariter fieri conuersione invariato modo, iuxta regulas generales cōnversionis: & hoc tam in modali ea inclusi obscurum habet sensum: composita, quam diuisa: vt si dicas, & ita indiget expositione. Quod omnis homo necessariō est animal: fit per aliam propositionem clara ergo aliquod animal necessariō est riorem: & ideo hæc vocatur ex homo. Aliquem hominem esse albam ponens, sicut illa dicitur exponi est possibile; ergo aliquod alba m̄ est possibile.

CAPVT VLTIMVM.

De propositionibus expōnibiliibus.

Apellatur propositionis expōnibilis, quæ ratione aliquius in modali ea inclusi obscurum habet sensum: composita, quam diuisa: vt si dicas, & ita indiget expositione. Quod omnis homo necessariō est animal: fit per aliam propositionem clara ergo aliquod animal necessariō est riorem: & ideo hæc vocatur ex homo. Aliquem hominem esse albam ponens, sicut illa dicitur exponi est possibile; ergo aliquod alba m̄ est possibile.

Inter has propositiones primò enumerantur *exclusiæ*, quæ scilicet modificantur aliqua dictio ne exclusiæ; quales sunt *tantum*, *duntaxat*, & *similes*. Si ergo talis particula apponatur subiecto, modificant totam propositionem, eam que efficit absolutè exclusiæ: & tunc excludit alia omnia subiecta à participatione prædicati: vt si dicas, *Tantum homo est risibilis*: exponitur sic: *homo est risibilis*, & *nihil aliud ab homine est risibile*. Si vero particula exclusiæ iungatur prædicato, tunc propositio vocatur de excluso extenso; & excludit à subiecto alia omnia prædicata: vt cum dicitur, *homo est tantum animal*: exponitur hoc modo: *homo est animal*, & *homo non est aliquid aliud*.

Inter hos autem modos exclusionis magna est differentia. Si enim dicas; *predicabilia sunt tantum quinque*; propositio est vera: quia significat non esse plura, neque pauciora; si vero dicas, *tantum predicabilia sunt quinq;* est falsa: quia se fuis est; numerū quinariū solis prædicabilibus cōuenire. Quāvis autem iuxta proprietatem sermonis hæc ita sint, sēpē tamen a nobis confunduntur in communī modo loquendi; & particulam exclusiæ, quæ iungenda erat subiecta. Eto, inconsideratè applicamus prædicato; aut è contra: & ideo sensus intentus colligendus erit ex subiecta materia, de qua tractatur. Illud tamen opportet adnotare, his particulas, cuicunque iungantur, nunquam excludere ea, quæ

necessariò illud comitantur: cum enim dicis, *tantum diligo salutem*; non excludis à tali amore media necessaria ad illius cōsecutionem; & cum dicitur *tantum Petrus currit*: non excluditur hoc risibile à cursu, & sic de alijs.

¶ Secundum genus propositionum exponibilium est illarum, quæ afficiuntur particula exceptiæ, *præter*, aut *similibus*: vt, *omne animal preter hominem est irrationale*. Appellantur autem exceptiæ: quia aliquid ex aliquo cōmuni distributo: excipiunt: & ideo non datur propria exceptio; nisi detur talis distributio subiecti; vt patet in hac, *homo est albus præter Petrum*: quia impropriè dicitur exceptiæ, vt bene notat Toletus in præsenti.

Igitur propositiones exceptiæ exponuntur rectè, si loco particulae *præter*, ponatur, *excepto*: vt si dicas, *omne animal præter hominem est irrationale*; exponitur dicendo, *omne animal excepto homine est irrationale*, vel per copulam implicationis negatiuam dicendo, *omne animal, quod non est homo, est irrationale*.

¶ Tertium genus est earum, quæ duplicatum habent subiectum, vel prædicatum ratione alicuius particulae illud duplicantis; & propterea appellatur *reduplicatiæ*. De quibus non nihil agemus: quia earum cognitio est summè necessaria ad scientias, & valde frequens illarum visus. Igitur particulae reduplicatiæ sunt, ut, *in quantum, quantum, quaratione, secundum quod*, & si-

& similes. Quæ possunt dupliciter hæc propositionem: *Petrus in quantum homo est albus*, distingunt, & specificatiæ. Tunc sumuntur reduplicatiæ, quanto reduplicant causam, cur prædicatum insit subiecto; vt si dicas; *homo in quantum rationalis est risibilis*: *Petrus quantum albus est disaggregatus visus*, &c. Et huiusmodi propositiones exponuntur optimè per causalē dicendo: *quia homo est rationalis, est risibilis*: *quia Petrus est albus, est disaggregatus*, &c.

Tunc verò particulae istæ sumuntur specificatiæ, quando reduplicant rationem formalem, cui adæquatè cōuenit prædicatū; quæ tamen non est causa eius: vt cum dicitur, *color in quantum color est obiectum visus*: *ens in quantum ens est obiectum Metaphysice*, &c. in his enim propositionibus non significatur causa, sed natura, & species, cui cōuenit adæquatè prædicatum. Quam doctrinam cōcorditer tradunt Dialectici, Sotus, Tolet. Villalp. & alij. Huiusmodi autem propositiones non exponuntur per causalē, possunt tamen aliquiter exponi per conditionalē, dicendo: *si est ens, est obiectum Metaphysice*, &c.

Hinc colliges, quantum à proprietate, & veritate errent, qui propositionem reduplicatiū inter disputandum distinguentes in sensu specificatiō, vel reduplicatiō, per specificatiū intelligūt propositionem reduplicare rationem materiale; per reduplicatiū vero, rationē formalem: v.g. & si-

ponat pro aliqua eius parte: propter quod *Ahyopem* non appellamus simpliciter album, sed tantum secundum quid.

Est autem circa hoc valde notanda pulchra regula Angelici Doctoris 3-p-q. 16. art. 8. quod scilicet ea, quæ indifferenter possunt conuenire toti, vel parti, aut saltē in

in dubitationem venire; an toti, vel parti conueniant; si in sola parte inueniatur, inde totum non denominatur simpliciter tale: non enim absolutè dicimus, *Athyops est albus*. At verò ea, de quibus in dubitatum est non posse conuenire toti, nisi ratione partis, simpliciter attribuitur toti: dicimus enim absolutè, *Petrus est crispus*; quāuis crisiptudo non sit in toto corpore: quia non potest ei conuenire, nisi secundū capillos.

Hac etiam est ratio, ut ibidē notat D. Tho. quare ea, de quibus non potest suspicari, conuenire diuinæ personæ secundū se ipsam, absolutè, & simpliciter affirmamus de Christo Domino propter humanam naturā: dicimus enim absolutè Christum esse passum, mortuū, & sepultū: sicut absolute dicimus Petrum esse crispum. At verò ea, de quibus suspicari posset, an conueniant Christo ratione solius humanitatis, vel etiam ratione persona; non tribuimus Christo absolutè, & simpliciter, sed cum addito diminuente; ne hereticorum erroribus fauere videamur: & ideo has propositiones absolutè prolatas, *Christus est creature, Christus est mi-*

nor Patre, Christus incepit esse, non concedit catholicus: quia Arriani dixerūt Christum esse creaturam, minorem Patre, & incepisse, non solum ratione humanae naturæ, sed etiam ratione personæ. Similiter has non concedimus absolutè prolatas, Christus est incorporeus, vel impastibilis: quia Manichei negaverunt Christum habuisse verum corpus, aut verè passum fuisse. Bene tamen concedūtur tales propositiones cum determinatione, seu particula diminuente, nempe Christum esse creaturam, aut incepisse, secundū humanam naturam, & Christum esse incorporeum, aut impastibilem ratione deitatis: sicut cum addito diminuente concedimus Athyopē esse albū secundū dētes.

Aliæ sunt propositiones expōnibiles, quarum obscuritas non prouenit ex aliqua dictione ibi inclusa, sed ex ipsa materia, qua cōstant: ut sunt, quæ fiunt per verbum, *incipit, vel, cessit*; de quibus in lib. Physicorum, vel quæ fiunt per verbum, *differit*; de quibus cap. de differētia constabit. ¶ Tandem aliæ sunt, quæ dicuntur *infidubiles*, siue se falsificantes, quas vt purè sophysicas communiter Doctores ommitunt.

LIBERTERTIVS DE ARGV- mentatione, & eius proprietatibus.

Argumentatio est pricipiu Dialectica instrumentū, quæq; proximè parit sciētiā: ad quā proinde alia omnia, quæ in Dialectica traduntur, quasi in propriū scopū meritò ordinātur; & ideo postquā in primo, & secundo lib. de terminis, & propositionibus disputatū est, ipsa ratio, & spōsitionis ius exigunt, vt in hoc tertio de argumētationē disseramus.

C A P V T

C A P V T P R I M V M.

De speciebus argumentationis.

¶ Vid, & quotuplex sit argumenatio, & quis modus sit inter disputantes obseruandus, supra in p̄eambulis diximus. In hūc tamē locū duo alia explicanda remissimūs; nimirū quomodo sit intelligēda diuīsio argumētationis in materialē; & formalē: & an quatuor illæ argumētationes, que cōmuniter enumerātur, scilicet syllogismus, enthymema, inducō, & exēplū sint propriæ species argumentationis.

Circa primū duplex est expositiō illius diuīsionis; & vtraq; probabilitis. Prior est illorū, qui per argumētationē formalē intelligūt eam, in qua cōsequētia rectē sequitur ex antecedenti, seu cuius cōsequētia est bona; per materialem verò, illā, in qua licet antecedens; & consequētia sint in se vera, cōsequētia tamē est mala: quia vnum non infertur ex alio: vt Petrus est animal: ergo est rationalis: quāuis enim verū sit Petrus esse animal, & esse rationalē, hoc tamē non sequitur ex illo, vt patet. Iuxta quā expositionē sola argumētatio formalis est propriæ, & simpliciter argumētatio: nā materialis, vel nō est argumentatio, vel tātū extrinsecē, & perquādā attributio dicitur talis, ad eū modū quo homo p̄ictus denominatur homo.

Posterior, & fortè melior expositiō est eorū, qui asserunt argumētationem formalem esse illam, in qua sequitur consequētia ex vi artificij, seu dispositionis, in antecedēti inuita. Quod cōtingit, quādō nullus terminus est in cōsequēti, qui nō fuerit in antecedēti, quāuis alii quis fuerit in antecedēti, qui nō sit in consequence: in tali enim artificio, seu dispositionē maximē elicit forma argumētationis; & ideo meritò appellatur argumentatio formalis. Materialis verò secundū hāc sentētiā dicitur ea, in qua, licet cōsequētia sit bona: quia cōsequētia in rei veritate, sequitur ex antecedēti, non tamē sequitur ex vi dispositionis terminorū, qui sunt in illo; eò q̄ in cōsequēti est aliquis terminus, qui non fuit in antecedēti. Iuxta quā expositionē solus syllogismus est argumētatio formalis; ceteræ verò, materiales, vt ex dicēdis constabit. Videātur Cōyimb. lib. 1. Priorū c. 1. qu. 2. art. 3.

¶ Veniamus ad secundū, an scilicet oēs illæ argumentationes sint propriæ species, & essentialiter inter se distincta. In quo partē affirmatiā defendit Lemos. l. 1. Paradox. Dialect. error. 2. 3. quē refert, & sequitur Mas. 1. Prio. q. 5. fuitq; cōmuni modus loquēdi Dialectici, quorum ferè omnes has quatuor argumētationes enumerāt; & de illis, vt de speciebus argumētationis loquuntur.

Ratione etiā potest suaderi: quia quæ differunt definitione essentiali, differūt specie; sed huiusmodi sunt oēs istæ argumentationes, siquidē eas definiuit Aris. l. 1. Prior. diuersis, & essentialibus definitionibus: ergo oēs illæ verè differūt specie.

¶ Con-

Confirmatur quia in unaquaque earum reperitur diversa dispositio; & forma argumentationis, vt videtur ex ipsis notum: ergo differunt inter se specie. Patet consequentia: quia quae differunt forma, differunt specie, teste Arist. 7. Metaphysica cap. 13.

Nihilominus dicendum est propriè, & in rigore loquendo duas tantum esse species argumentationis, scilicet syllogismum, & inductionem; ab his vero entyphema, & exemplum solum distinguuntur: tanquam perfectum, & imperfectum intra eandem speciem. Sic docent Numessius lib. de constitutione artis dialectica, & alii, vt refert Masius loco citato: estque procul-dubio sententia Arist. 2. priorum cap. 23. vbi ennumeratas omnes modos acquirendi cognitionem per discursum, inquit: *Rerum omnium fidem facimus, aut syllogismo, aut inductione.* Et clarius 1. Posteriorum, c. i. postquam dixit, orationes dialecticas vti syllogismo, & inductione, subdit: *Eodem modo, etiam orationes persuadent: aut enim persuadent exemplis, quae sunt induciones: aut entyphematis, quae sunt syllogismi.* Vbi D. Th. lect. 1. satis expressit nostram conclusionem dicens: *Vnde patet, quod sicut entyphema est quidam syllogismus detruncatus, ita exemplum est quedam inducione imperfecta.* Ergo ex sententia Aristot. & D. Th. entyphema, & exemplum non distinguuntur essentialiter à syllogismo, & inductione, sed vt perfe-

ctum, & imperfectum intra eadem speciem.

Fundamentum est: quia eadem dispositio præmissarum, quæ inueniuntur in syllogismo, re vera inueniuntur in entyphemate; & idem proportionabiliter est de inductione respectu exempli: ergo non possunt inter se essentialiter distingui.

Probatur antecedens quoad primam partem: quia vt infra videbimus, ars syllogistica innititur illi principio, *quæcumque sunt eadem vni tertio, sunt eadē inter se;* ac proinde repugnat extremitates vniuersi inter se in conclusione, nisi prius in præmissis vniuantur cum medio; ad quod necessariæ sunt duæ propositiones ex parte antecedentis, vtde se constat: ergo quando altera breuitatis causa non exprimitur, vt sit in entyphemate, re vera subintelligitur; & consequenter in re eadem est dispositio syllogismi, & entyphematis.

Ex quo etiam fit ipsa inter se distinguuntur tanquam perfectum, & imperfectum; cum enim teste, Aristot. 5. Metaphysica c. 16. perfectum sit id, extra quod non est accipere aliquam sui partem, seu cui nihil deest; imperfectum vero, cuius aliqua pars desideratur: consequens est syllogismum intra propriam speciem esse quidam perfectum: quando quidem ei nulla præmissarum deest; entyphema vero, quid imperfectum: vtpote cui aliqua pars fuit amputata. Propter quod etiam appellatur syllogismus truncatus; & à Boetio definitur esse orationem,

in

in qua nō omnibus præmissis positis, festinanter infertur conclusio.

Per quod etiam patet secunda pars illius antecedentis: nam inductio, ex pluribus particularibus procedit ad vniuersale, a qua perfectione deficit exemplum; si quidem ex debilitate antecedentis singularis solum colligit aliud singulare; cum tamen si adderentur alia, iam colligeret vniuersale, fieretque perfecta inducione: ergo ipsa, & exemplum re vera fortiuntur eandem formam, seu dispositionem argumentationis secundum specie; licet cum differentia explicata penes perfectum, & imperfectum.

Quod autem syllogismus, & inductione inter se specie distinguuntur, seu quid habent formas argumentationis essentialiter distinctas, docuit eleganter Arist. citato li. Prior. dicēs: *Quodammodo opponitur inducione syllogismo, hic enim per medium probat extremum de tertio, illa vero per tertium probat extremum de medio.* Natura igitur prior, & notior est syllogismus, qui fit per mediū; nobis vero evidentior est, qui fit per inductionem. Quibus verbis duo discrimina harum argumentationū tangit Arist. vt recte notat Maf. vbi supra. Primum est, in syllogismo procedi a toto ad partes, seu ab vniuersali ad magis particulares; in inductione vero est contra. (Quod, quomodo intelligendum sit, cap. sequenti explicabimus). Et hinc sequitur secundum, quidam scilicet in inductione procedimus ab his, quae notiora sunt nobis, nēpē singularibus, quae

sensibus subiacent, ad vniuersalia, quae sunt minus nota nobis, licet secundum se sint magis nota; in syllogismo vero cōtingit è cōtra. Maneat ergo, duas istas argumentationes sortiri dispositiones essentialiter diuersas, & ex consequenti specificè inter se differre, vt magis constabit loco citato.

Inquires: si hæc ita sunt, quare Dialectici cōmuniciter enumerant quatuor species argumentationis?

¶ Huius solutio sumi potest ex doctrina Arist. loco citato Poster. Vbi docet syllogismū, & inductionem proprie esse argumentationes dialecticas, eò quidam ipsis acquiratur vera cognitio scientifica. Entyphema vero, & exemplū propter sui imperfectionē magis ad Rhetoricam pertinere. De quo videri potest D. Th. ibidem lect. 1. Vt ergo Dialectici distinguunt argumentationes, sibi familiares ab his, quae magis Rhetorica accommodantur: simulque explicent, tūm illarū perfectionē, & vim inferendi, tūm etiā istarum, defectum, & imperfectionem: ideo illas seorsim enumerat, etiam si nō omnino distinguuntur, vt explicatum est. Per quod patet ad id, quod excommuni modo loquendi Dialecticorum adducitur pro contraria sententia.

Ad rationem autem neganda est minor: neq; enim entyphema, & syllogismus habent definitiones essentialiter diuersas; sed tantum accidentaliter, seu materialiter, ad modum quo puer, & vir habent diffinitiones diuersas intra specie

E homi-

hominis. Quod satis indicauit Aristot. locis citatis; definiens entyphema, & exēplum per syllogismū, & inductionē. Ad cōfirmationē etiā negandū est antecedens: quia in re, eadē est dispositio syllogismī, & entyphematis, & similiter inductionis, & sexēpli, vt patet ex probate conclusionis, & constabit amplius cap. sequenti.

CAPVT II.

De legibus cōmuniib⁹ argumentationum, vbi etiam specialiter de inductione.

Res leges, omnibus argumētationibus cōmunes, enumerant DD. Prima est: ex antecedēti vero in bona argumētatione semper sequitur cōsequens verū, & similiter ex antecedēti possibili, cōtingēti, vel necessario semper sequitur cōsequēs possibile, cōtingēs, vel necessariū. Ratio est: quia antecedēs habet rationem causē respectū cōsequentis; causa autē nō impedita producit effectū sibi simile: ergo in bona argumentatione, quā asimilatur causē non impeditā, ex vero sēper sequitur verum: ex possibili, possibile; ex contingentī, contingens; & ex necessario, necessarium.

Secunda lex; ex antecedēti falso in bona cōsequētia aliquādo sequitur verum, vt Petrus est equus: ergo est animal; aliquādo falsum, vt Petrus volat: ergo habet alas. Quod ex falso possit sequi falsum, nullum debet esse dubiū; quod autē ex falso sequatur aliquando verū, nō sic est intelligendū, quasi prāmissā fal-

sē influāt veritatē in conclusionē, fintq; causē talis veritatis: cū impōsibile sit causam producere virtute propria effectū perfectiorē se: sed sēfus est, prēmissas aliās falsas posse sic disponi, vt ex ipsis sequatur cōsequens, quod aliūd est verū, & nō propter ipsas prāmissas. Quod aliter, licet nō ita propriē, explicant alij asserētes; quādō ex falso sequitur verū, ex vi quidem dispositioonis, seu formā non sequi veritatem consequentis, sed consequentię.

Ex his duabus regulis colliguntur duo modi arguendi: benē enim valēt in argumentatione legitima; antecedens est verum; ergo consequens est verum: & similiter consequens est falsum; ergo antecedens est falsum: cum enim ex vero semper sequatur verum, vt dictum est; nūquā falsum sequetur ex vero; atque ita semper sequetur ex falso. Non autē valet; consequens est verum; ergo antecedens est verū: neque similiter antecedēs est falsum; ergo consequens est falsum: quia ex falso, vt diximus, aliquando sequitur verum, aliquando falsum.

Tertia lex: in bona argumentatione semper conclusio sequitur debiliorem partem: hoc est, si aliqua prāmissarum est particularis, conclusio debet esse particularis; & si aliqua prāmissarum est negatiua, conclusio debet esse negatiua; vt cernitur in hac argumentatione: Nullum animal est lapis; aliquis homo est animal: ergo aliquis homo nō est lapis. Ratio est: quia duas prāmissas sunt quasi duas causas subordina-

dinatæ respectū cōclusionis, in causis autem subordinatis effectus sequitur debiliorem: vt patet in sole, & alijs causis vniuersalibus, quā cum causis particularibus debilibus operantur debiliter; cum fortibus verò, fortiter.

His explicatis: cum entyphema, & exemplum ad syllogismū, & inductionē reducantur, & ex consequenti in rei veritate due tātū sint species argumentationis, vt explicatum est; de ipsis deinceps agemus; & priūs de inductione in hoc capite; quia pauca sunt circa illam adnotanda: deinde verò in sequentibus de syllogismo, quilibet postulat disputationem.

Vt autem propria inductionis ratio meliū percipiatur, aduertendum est ipsam non distingui essentialiter à syllogismo penes hoc, quod iste descendat ab vniuersali ad particulare: illa verò è contra ascendat à particulari ad vniuersale, vt videntur sonare verba Arist. cap. præcedenti adducta: quoniam, vt postea dicemus, tām ascensus, quām descensus pertainent ad inductionem. Sed adēquata, & essentialis eorum differentia sumitur ex propria, & peculiari forma, seu dispositione vtriusque. Etenim in syllogismo, extremitates vniūntur cum medio in prāmissis; ex vi cuius vniūntur inter se in conclusionē: ac proinde ibi propriē datur medium vniens extrema. Quod significauit Aristot. loco citato dicens: syllogismū per medium probare extrellum de

tertio, idest de aliō extremo.

At verò forma, seu dispositio inductionis valde diuersa est. Neque enim ibi propriē dantur extrema inter se vniā, quā priūs coniūgerentur cum aliquo medio: sed loco plurium terminorum singulariū, qui sunt in antecedenti; ponuntur in consequenti terminus cōmunis æquivalens, quod est ascēdere; vel è contra loco termini cōmuni, qui est in antecedenti; ponuntur in consequenti termini inferiores æquivalentes, quod est descendere. Vnde propria inductionis dispositio prēcisē cōsistit in eo, quod substituatur in cōsequenti propositio æquivalens antecedenti, absq; speciali illo, & proprio artificio, qui cernitur in syllogismo, & hēc est propria, & essentialis eorum differentia, vt satis ex dictis patet.

Caterum, quia in syllogismo frequentius vtimur medio superiori, vel faltem æquali, & rarò inferiori; è contra verò in inductione sēpius ascendimus à singulari ad vniuersale, quā descendamus; ideo Aris. vbi sup. & alij Dialectici ab eo, quod frequentius accidit in his argumentationibus, solent denominare illas, asserentes in syllogismo procedi à toto ad partes, seu ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia; in inductione vero è contra. Propria tamen, & essentialis differentia est, quam asignauimus.

Hinc iam fit propriam rationem inductionis æque inueniri, siue cum ascendimus à singularibus ad vniuersale, siue cum

è contra descendimus : ac proinde vtrumque modum ratiocinationis verè contineri sub hac specie argumentationis. Quæcum ascendimus, appellatur ascensus , seu inductio; cùmverò descendimus, vocatur descendens, seu reductio ; licet iam in communivsloquendi vtraque appetetur inductio.

Hoc supposito, plures regulas multiplicant Auctores pro modis arguendi in ascensi, & descendensi: quas tamen facile cōprehēdet, qui nouerit supra adducta de suppositione terminorum. Si ergo terminus supponat distributiū, descendendum est à propositione vniuersali ad plures singulares copulatiū, vel ad vnam de copulato extre mo, & verbo singulari sic: *Omnis homo est animal: ergo hic homo est animal, & hic homo est animal, &c. vel sic ergo hic homo, & hic homo, &c. est animal.* Ascensusverò debet fieri è contrà. Si autem terminus supponat collectiū, tunc ascendendum, vel descendendum est copulatum sic: *Omnis Apostoli sunt duodecim: ergo hic Apostolus, & hic Apostolus, &c. sunt duodecimi;* vel è contra. Si verò terminus supponat determinatè, descendendum est à propositione particulari ad plures singulares disiunctiū, vel ad vnam de di siuncto extremo hoc modo: *Ali quis homo est albus: ergo hic homo est albus, vel hic homo est albus, &c. vel sic: ergo hic homo, vel hic homo, &c. est albus.* Ascensus verò fit è contra. Tandem, si terminus supponat confusè, eodē modo descendendi-

tur à termino cōfuso ad singulares disiunctiū; & ascenditur è contra. Quæ omnia satis constat ex dictis loco citato.

CAP V T III. De syllogismo, & triplici eius figura.

Arist. I. Prior. c. I. definit syllogismum dicēs: *Syllogismus est oratio inqua, quibusdā positis, aliud quiddam diuersum ab his, que posita sunt, necessariō accidit: eò quod hac sunt.* Quorum verborum sensus est, quem iam explicuimus, scilicet syllogismum esse argumentationē, in qua concluditur vno extremitatū inter se, ex vi vniōnis facta cū medio in præmissis. Per quod satis ostēditur perfectio syllogismi: cū enim intra se contineat medium, cū quo vniuntur extremitates: ex propria dispositione habet vim inferendi, neque indiget aliquo alio termino extra se posito, ratione cuius cōcludat, sicut indiget inductio. Quod explicuit optimè Arist. ibidē subdēns: *Dico autem, eò quod hac sunt propter hac euenire: ac propter hac euenire intelligo, nullo externo termino opus esse, ut sit necessaria consequitio.*

Cum autem syllogismus sit quoddam compositum rationis: habet suam quasi materiam, & formam. Materia est duplex: alia proxima, scilicet propositiones, ex quibus immediatè componitur: & alia remota, nempe termini ipsi immediatè componentes propositionem; mediatè verò syllogismum. Hi autem termini in quolibet

bet syllogismo sunt tres ex quorū coniunctione formantur tres propositiones, quæ necessariō reperiūtur in vno quoq; syllogismo; & cōsequēter quilibet terminus bis repetitur, habetque suum peculiare nomen; nam ille, qui bis repetitur in præmissis, appellatur *medium*:

ex alijs verò duobus is, qui iungitur cum medio in maiori, vocatur *maior extremitas*; qui verò in minori, dicitur *minor extremitas*. Quæ omnia patent in hoc syllogismo; *omnis homo est animal; Petrus est homo: ergo Petrus est animal:* vbi ipsæ propositiones sunt materia proxima, & tres illi termini, *homo, animal, Petrus*, materia remota: ex quibus, *homo*, est mediū: quia bis repetitur in præmissis: *animal*, est maior extremitas; quia iungitur in maiori cum homine: & tandem, *Petrus*, est minor extremitas: quia in minori iungitur cum eodem homine.

Forma verò syllogismi est illud artificium, seu dispositio propositionum. Quæ etiam est duplex, secundū quod correspondet dupli materia explicitatæ. Prima correspondet terminis, & appellatur figura syllogismi, quæ potest definiri sic: *Figura syllogismi est apta dispositio terminorum secundum subiectiōnem, vel predicationem.* Secunda correspondet propositionib; & appellatur modus: & ideo solet definiri sic: *Modus syllogismi est apta dispositio propositionum secundum affirmationem, vel negationem; vniuersalitatem, vel*

Vtrum autem detur alia quarta figura, possit vè fieri recta coniunctio, si mediū prædicetur in maiori, & in minori subiectiōnem res est controversa inter Doctores propter Galenū, de quo(quāuis in scriptis eius, quæ nunc extant talis sententia nō inueniatur) Auer. I. Prior. c. 8. testatur posuisse quartam figuram. Quam quidem esse admittendam potest suaderi: quia in

E 3 hac

hac argumentatione: *omnis homo est animal; omne animal est sensibile: ergo aliquod sensibile est homo;* & similibus, datur recta conuinatio terminorum, vt patet: & tamen ibi medium prædicatur in maiori, & in minori subiicitur: ergo figura, quæ inde resultat est recta; & ex consequenti datur quarta figura.

Hanc questionem contra Medicos tractant Dialectici libro I. Priorum: pro qua videri possunt Masius ibidem questione 6. Connymp. c. 7. quest. I. & alij. ¶ Breuiter tamen cum Aristotel. & communis consensu Dialecticorum dicendum est non dari quartam figuram. Fundamentum est: quia in quacumque figura, quando syllogismi cocludunt directè, maior extremitas debet in coclusione prædicari de minori, nulla alia ratio ne; nisi quia illa est extremū superius, quod continendo mediū, continet consequenter aliud extremum inferius, scilicet minorem extremitatem; ac proinde necesse est maiorem extremitatem in præmissis talem habere positionem, seu situm, vt possit continere minorē: hunc autem nequaquam habet, si maior extremitas esset subiectum; & minor, prædicatum, vt patet: cum subiectum non contineat, sed potius contineatur à prædicto: ergo talis dispositio, seu conuinatio, ex qua resultat quarta figura, ex se non est apta, neque cogrua forma syllogistica.

Dices: saltem admittenda erit hac figura, si semper minor extre-

mitas prædicetur in conclusione de maiori, vt cum dicitur: *omnis homo est animal, omne animal est sensibile: ergo omnis homo est sensibilis.* Cuius etiam sunt mille alia exempla: estq; forma arguendi valde vñitata inter disputandum.

Respondetur imprimis omnino repugnare, dari figuram con gruam, in qua conclusio non possit esse directa. Et ratiō est euidens: nā ideo syllogismi indirectè concludentes sunt boni: quia per conuincionem conclusio indirecta potest fieri directa, vt infra videbimus: ergo impossibilis est figura, cui repugnet habere conclusionem directam. Deinde addendum est ideo in exemplo argumēti, & alijs eiusdem formæ, quibus passim vtimur, conclusionem rectè sequi ex præmissis: quia in rei veritate est directa, & syllogismus re vera est in prima figura, quanvis in voce habeat transpositas præmissas: nam quæ ibi ponitur pro minori, in rei veritate est maior, vt patet, si transponendo illas, absque aliqua alia mutatione dicas: *Omne animal est sensibile, omnis homo est animal: ergo omnis homo est sensibilis.* Vnde tandem fit quartam figuram, vel non dari, vel non distingui à prima.

Per quod patet ad argumentum in contrarium adductum; ille enim syllogismus re vera est in prima figura, & concludit indirectè in *baralipitor;* habet tamen transpositas præmissas, vt dictum est.

†

C A.

CAPVT IIII.

De regulis tam communibus trium figurarum quam specialibus vniuersitatisque.

A Ntequam ad singulos vniuersitatisque modos explicandos descendamus, opportet tradere, tum generales regulas ad cognoscendam bonitatem consequentia in quacumque figura, tum etiam speciales vniuersitatisque, quæ ex illis communibus deribantur. Pro quo sciendum est totam artē syllogisticam inniti duobus principijs. Primum est: *Quacumque sunt eadem vni tertio, sunt eadem intersese: id est, quandò aliqua duo perfectè, completè, & adequatè vniuntur cum aliquo tertio, seu medio; necesse est, vt vniuantur inter se.* Et hoc principium deseruit syllogismis concludentibus affirmatiuè.

Secundum principiū est: *Quacumque sunt eadem intersese distinguuntur uni tertio, seu ab uno tertio, id est, quandò aliqua duo perfectè, & completè vniuntur inter se, si vnum illorum distinguuntur ab aliquo tertio, necesse est distinguiri, & aliud.* Quod principium deseruit syllogismis concludentibus negatiuè. Sunt autem hæc principia per se nota: quia innituntur vniuersalissimo illo principio: *quodlibet est vel non est,* quod ex terminis ipsis est manifestum.

His autē duobus principijs innituntur alia duo in Dialectica valide vñitata, quæ à præcedentibus solum distinguntur peres hoc, quod illa sumuntur in ordine ad esse; hec verò, in ordine ad prædicari, appellanturque ab Arist. & à Dialecticis; *dici de omni;* & *dici de nullo.* Dici de omni, reddit hunc sensum: quidquid vniuersaliter affirmatur de subiecto affirmatur etiā de quocumque contento sub subiecto. Dici verò de nullo, reddit hunc sensum: quidquid vniuersaliter negatur de subiecto, negatur etiam de quocumque contento sub subiecto. Et per hæc principia probant Dialectici omnes syllogismos, vt postea videbimus. Inde que de ducuntur sequentes leges, seu regulæ ad iudicandum de bonitate consequentia in quacumque figura.

Prima regula generalis. Medium in aliqua saltim præmissarum debet distribui, vt sic perfectè possit coniungi, vel disiungi ab extremitatibus, alijs non darentur tunc dici de omni, vel dici de nullo. (Non loquimur modò de syllogismo singulari, seu expositorio de quo infra.) Propter quod ex puris particularibus, nihil sequitur in quacumque figura ex vi illationis; non enim valet; *aliquis homo est animal: aliquis equus est animal: ergo aliquis equus est homo.* Potest autem aliquando sequi ratione materia: *vt aliquod animal est substantia, aliquis homo est animal; ergo aliquis homo est substantia.*

Secunda regula. In conclusione non debet distribui aliquis terminus, qui nō fuerit distributus in præmisis. Quæ doctrina fundatur in illa generali supra cap. 2. tradita, quòd scilicet conclusio semper debet sequi deuiliorem partem: inde enim sit nihil debere esse in conclusione, quod excedat virtutem præmissarum, ac proinde quæcumque terminum non distributum in præmisis, non debere distribui in conclusione: aliâs talis terminus prout est in conclusione, excederet se ipsum, vt est in præmisis.

Tertia regula. Ex puris negatiuis nihil sequitur in quacumque figura. Ratio est manifesta: quia ex hoc præcise, quòd aliqua duo distinguantur à quadam tertio, non sequitur distingui, aut identificari inter se: siue enim duæ res sint inter se maximè ædem, vel diuersæ, possunt nihilominus esse omnino disparatae respectu alicuius tertij, vt patet: ergo ex eò quòd aliqua duo disiunguntur ab aliquo tertio, non sequitur ipsa disiungi, aut identificari inter se. Et propterea non valet hæc consequentia: *nullus homo est irrationalis: nullus equus est homo: ergo nullus equus est irrationalis.*

Quarta regula. Medium sub ratione medij non debet intrare conclusionem. Ratio est: quia quilibet terminus bis tantum ponitur in syllogismo; sed medium iam est possitum bis in præmisis: ergo non potest iterum poniri in

conclusione. Poterit tamen aliquando intrare, si fiat etiam extremitas: vt cum dicitur: *omnis homo est animal; sed homo est homo: ergo homo est animal.*

Quinta tandem regula generalis est, quòd tam in medio, quam in extremitatibus, non varientur proprietates terminorum, excepta suppositione, quæ prouenit à signis. Vnde tam medium quam extremitates non debent esse termini æquiuoci; vel in vna propositione ampliari, & in alia restringi; &c. Ratio est: quia iam in rei veritate non essent tres termini in syllogismo, sed quatuor, si unus diuerso modo supponeret, ampliaretur, &c.

Ex his generalibus legibus, seu regulis deducuntur aliæ particulares pro vnaquaque ex tribus figuris. Sit ergo pro prima figura prima lex, quæ est sexta in ordine: quòd in quocumque syllogismo primæ figure, directe concludente, vt consequentia sit bona, maior non debet esse particularis; neque minor negativa: quia vél medium non distribueretur in præmisis; vel in conclusione distribueretur aliquis terminus, qui non esset distributus in præmisis, contra primam,

& secundam regulam generalem supra traditam; vt patet in his syllogismis: *aliquid animal est homo: omnis equus est animal: ergo aliquis equus est homo.* Vbi *animal*, quod est medium, in neutra præmissa distribuitur: item in hoc, *omnis homo est animal; nullus equus est homo: ergo*

go nullus equus est animal, vbi animal, quod est maior extremitas distribuitur in conclusione; cum tamen nō fuerit distributum in præmisis.

Diximus hanc regulam intelligentiam esse, quando syllogismus concludit directè iuxta infra dicenda: quia si conclusio sit indirecta, potest aliquando maior esse particularis; & etiam minor, negativa: quia tunc cessant defectus assignati: vt patet in *fapesmo*, & *frissemorum*, qui sunt modi utiles primæ figuræ, indirecte concludentes, vt magis infra constabit.

Septima in ordine regula pro secunda figura est, quòd si ambæ præmisæ sint affirmatiæ, nihil sequitur. Cuius ratio est: quia cum ibi medium sit prædicatum in vtræque præmissa, si vtraque est affirmativa, in neutra distribuetur medium; vt patet in hoc syllogismo, *omnis equus est animal; omnis homo est animal: ergo omnis homo est equus.* Similiter si in eadem secunda figura maior sit particularis, nihil sequitur: quia iam in conclusione distribueretur aliquisterminus, qui non esset distributus in præmisis; vt patet si dicas, *aliquid animal est homo; nullus equus est homo: ergo nullus equus est animal.* Vbi *animal* distribuitur in conclusione, & non in præmisis.

Octaua tandem regula pro tertia figura est: quòd si minor sit negativa, nihil sequitur: quia iam aliquis terminus distribueretur in conclusione, qui non esset distribu-

tus in præmisis; verbi gratia, *omnis homo est animal; nullus homo est equus: ergo nullus equus est animal;* vbi *animal* distribuitur in conclusione, & non in præmisis. Et propter eandem rationem, conclusio in hac figura debet esse particularis; aliâs idem defectus accideret; vt si dicas, *omnis homo est animal; omnis homo est substantia: ergo omnis substantia est animal,* vbi *substantia* distribuitur in conclusione, & non in præmisis.

C A P V T V.

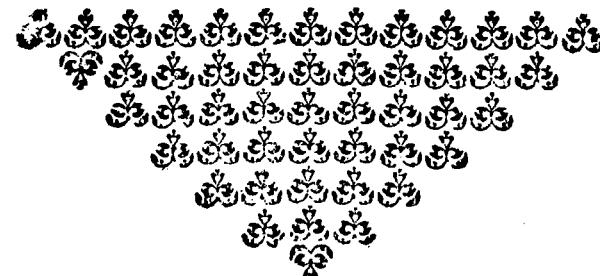
*De modis syllogismorum in una-
quaque figura.*

Q Vemadmodùm inter tres terminos syllogismi, nempe inter medium, & extremitates, quantum ad prædicationem, vel subiectiōnem quatuor conuinaciones, seu figuræ possunt formari: ex quibus tres sunt utiles; quarta vero inutilis, vt supra probatum est: sic ex variâ conuinacione præmissarum, quantum ad affirmationem, vel negationem, vniuersalitatem, aut particularitatem (in quo consistit modulus syllogismi) quadraginta & octo modi formari possunt. Nam in qua libet figura, vniuersalitas, aut particularitas possunt, quadrupliciter conuinari in præmisis: primo, si vtraque sit vniuersalis: secundo, si

vtraque sit particularis: tertio, si maior sit vniuersalis, & minor particularis: & quartò, si minor sit particularis, & minor vniuersalis. Vna quæque autem harum quatuor cō-

uinationum potest adhuc quadrupliciter variari, per affirmationem, & negationem, vt consideranti patet: quatuor vero per quatuor multiplicata reddunt sexdecim: ergo in qualibet figura possibles erunt decem & sex conuinationes præmissarum, seu modi. Si autem sexdecim per tria, qui est numerus figurarum utilium, multiplicemus, inueniemus quadraginta & octo. Ex quo fit in tribus figuris quadraginta & octo conuinationes, seu modos formari posse.

Qui autem eorum sint utiles, seu consistentes, aut bona consequentia; qui vero inutiles, seu inconsistentes, aut mala consequentia, iudicandum est ex regulis capite praecedenti adductis. Illi enim modi erunt inutiles, quibus aliqua ex dictis regulis de fuerit; illi vero erunt utiles, qui omnes regulas seruauerint. Et hi sunt quatuordecim in tribus figuris: quatuor in prima, scilicet, *barbara*, *celarent*.

TABVLA

TABVLA CONVINATIONVM,
seu modorum, qui fieri possunt in tribus figuris, ostendens, qui eorum sint utiles, qui vero inutiles.

IN PRIMA FIGVRA.

Conuinationes possibles	Exempla	Iudicium	Modi utiles.
1 A A	<i>Omne animal est sensibile;</i> <i>Omnis homo est animal;</i> <i>Ergo omnis homo est sensibilis.</i>	¶ Modus utiles: quia seruat omnes regulas, & omnium optimus: quia in digniori figura concludit optimam propositionem.	BAR BA RA
2 A E	<i>Omne animal est substantia;</i> <i>Nullus lapis est animal;</i> <i>Ergo nullus lapis est substantia.</i>	¶ Modus inutilis defectu secundæ, & sextæ regulæ.	
3 A I	<i>Omne animal est sensibile;</i> <i>Aliquis homo est animal;</i> <i>Ergo aliquis homo est sensibilis.</i>	¶ Modus utiles: quia seruat omnes regulas.	DA RI I
4 A O	<i>Omne animal est substantia;</i> <i>Aliquis lapis non est animal;</i> <i>g. aliquis lapis non est substantia.</i>	¶ Modus inutilis defectu secundæ, & sextæ regulæ.	
5 E A	<i>Nullum animal est lapis;</i> <i>Omnis homo est animal;</i> <i>Ergo nullus homo est lapis.</i>	¶ Modus utiles: quia seruat omnes regulas.	CE LA Rent
6 E E	<i>Nullus lapis est animal;</i> <i>Nullus homo est lapis;</i> <i>Ergo nullus homo est animal.</i>	¶ Modus inutilis defectu tertiae regulæ.	
7 E I	<i>Nullum animal est lapis;</i> <i>Aliquis homo est animal;</i> <i>Ergo aliquis homo non est lapis.</i>	¶ Modus utiles: quia seruat omnes regulas.	FE RI O

	<i>Combinatio- nes possibles.</i>	<i>Exempla</i>	<i>Iudicium.</i>	<i>Modi vtilis.</i>
8	E O	<i>Nullus lapis est animal; Aliquis homo non est lapis; g. aliquis homo non est animal.</i>	¶ Modus inutilis defectu tertiae regulae.	
9	I A	<i>Aliquod animal est rationale; Omnis equus est animal; Ergo aliquis equus est rationalis</i>	¶ Modus inutilis defectu primae, & sextae regule.	
10	I E	<i>Aliquod animal est substantia; Nullus lapis est animal; g. aliquis lapis non est substantia.</i>	¶ Modus inutilis defectu secundae, & sextae regule.	
11	I I	<i>Aliquod animal est rationale; Aliquis equus est animal; Ergo aliquis equus est rationalis</i>	¶ Modus inutilis defectu primae, & sextae regule.	
12	I O	<i>Aliquod animal est substantia; Aliquis lapis non est animal; g. aliquis lapis non est substantia.</i>	¶ Modus inutilis defectu secundae, & sextae regule.	
13	O A	<i>Aliquod animal non est lapis; Omne animal est substantia; g. aliqua substantia non est lapis</i>	¶ Modus inutilis defectu primae, & sextae regule.	
14	O E	<i>Aliquis lapis non est animal; Nullus homo est lapis; g. aliquis homo non est animal.</i>	¶ Modus inutilis defectu tertiae, & sextae regule.	
15	O I	<i>Alicq animal non est rationale; Aliquis homo est animal; g. aliquis homo non est rationalis</i>	¶ Modus inutilis defectu primae, & sextae regulae.	
16	O O	<i>Aliquis lapis non est animal; Aliquis homo non est lapis; g. aliquis homo non est animal.</i>	¶ Modus inutilis defectu tertiae, & sextae regule.	

	<i>Combinatio- nes possibles.</i>	<i>Exempla</i>	<i>Iudicium.</i>	<i>Modi vtilis.</i>
17	A A	<i>Omnis homo est animal; Omne sensibile est animal; Ergo omne sensibile est homo.</i>	¶ Modus inutilis defectu primae, & se- ptimae regulae.	
18	A E	<i>Omnis homo est rationalis; Nullus equus est rationalis; Ergo nullus equus est homo.</i>	¶ Modus vtilis: quia seruat omnes re- gulas.	CA MES Tres.
19	A I	<i>Omne animal est substantia; Aliquis lapis est substantia; Ergo aliquis lapis est animal.</i>	¶ Modus inutilis defectu primae, & se- ptimae regulae.	
20	A O	<i>Omnis homo est animal; Aliquis lapis non est animal. Ergo aliquis lapis non est homo.</i>	¶ Modus vtilis: quia seruat omnes re- gulas.	BA RO CO.
21	E A	<i>Nullus equus est rationalis; Omnis homo est rationalis; Ergo nullus homo est equus.</i>	¶ Modus vtilis: quia seruat omnes re- gulas.	CE SA RE.
22	E E	<i>Nullum animal est lapis; Nullus homo est lapis; Ergo nullus homo est animal;</i>	¶ Modus inutilis defectu tertiae regu- lae.	
23	E I	<i>Nullus lapis est animal; Aliquis homo est animal; Ergo aliquis homo non est lapis.</i>	¶ Modus vtilis: quia seruat omnes re- gulas.	FES TI NO.

<i>Combinatio-</i> <i>nē possibiles.</i>	<i>Exempla</i>	<i>Iudicium.</i>	<i>Modi</i> <i>utiles.</i>
24 E O	Nullum animal est lapis; Aliquis homo non est lapis; g. aliquis homo non est animal.	¶ Modus inutilis defectu tertiae regulae.	
25 I A	Aliquis equus est animal; Omnis homo est animal; Ergo aliquis homo est equus.	¶ Modus inutilis defectu prime, & septimae regulae.	
26 I E	Aliqua substantia est homo; Nullus lapis est homo; g. aliquis lapis non est substantia.	¶ Modus inutilis defectu secundae regulae.	
27 I I	Aliquis equus est animal; Aliquis homo est animal; Ergo aliquis homo est equus.	¶ Modus inutilis defectu primae, & septimae regulae.	
28 I O	Aliqua substantia est homo; Aliquis lapis non est homo; g. aliquis lapis non est substantia.	¶ Modus inutilis defectu secundae regulae.	
29 O A	Aliqua substantia non est animal; Omnis lapis est animal; g. aliquis lapis non est substantia.	¶ Modus inutilis defectu secundae regulae.	
30 O E	Aliqua substantia non est animal Nullus lapis est animal; g. aliquis lapis non est substantia.	¶ Modus inutilis defectu secundae, terciæ, & septimæ regulae.	
31 O I	Aliqua substantia non est animal; Aliquis homo est animal; g. aliquis homo non est substantia.	¶ Modus inutilis defectu secundae regulae.	
32 O O	Aliquod animal non est lapis; Aliquis homo non est lapis; g. aliquis homo non est animal.	¶ Modus inutilis defectu tertiae regulae.	

<i>IN TERTIA figura.</i>			
<i>Combinatio-</i> <i>nē possibiles.</i>	<i>Exempla</i>	<i>Iudicium.</i>	<i>Modi</i> <i>utiles.</i>
33 A A	Omne animal est sensibile; Omne animal est substantia; g. omnis substantia est sensibilis. Vel g. aliqua substantia est sensibilis.	¶ Si inferatur conclusio universalis, redditur inutilis hic modus defectu 2. regulæ; qui defectus cessat, si conclusio sit particularis, & tunc est modus utilis: quia seruat alias regulas.	DA RAP TI. 9
34 A E	Omne animal est substantia; Nullum animal est lapis; Ergo nullus lapis est substantia.	¶ Modus inutilis defectu secundæ, & octauæ regulae.	
35 A I	Omne animal est substantia; Aliquod animal est rationale; g. aliquod rationale est substantia.	¶ Modus utilis: quia seruat omnes regulas.	DA TI. SI. 10
36 A O	Omne animal est substantia; Aliquod animal non est equus; g. aliquis equus non est substantia.	¶ Modus inutilis defectu secundæ, & octauæ regulae.	
37 A A	Nullum animal est lapis; Omne animal est substantia; Ergo nulla substantia est lapis. Vel g. aliqua substantia non est lapis.	¶ Si inferatur conclusio universalis, redditur inutilis hic modus defectu 2. regulæ; qui defectus cessat, si conclusio sit particularis, & tunc est modus utilis: quia seruat alias regulas.	FE LAP TON. 11
38 E E	Nullus lapis est animal; Nullus lapis est homo. Ergo nullus homo est animal.	¶ Modus inutilis defectu tertiae regulae.	
39 E I	Nullus lapis est animal; Aliquis lapis est substantia; g. aliqua substantia non est anima.	¶ Modus utilis: quia seruat omnes regulas.	FE RI SON. 12

Combinatio- nes possibles.	Exempla	Iudicium.	Modi utiles.
40 E O	Nullus lapis est animal; Aliquis lapis non est homo; Ergo aliquis homo non est animal.	¶ Modus inutilis: defectu tertiae regulæ.	
41 I A	Aliquod animal est rationale; Omne animal est substantia; g. aliqua substantia est rationale.	¶ Modus utiles: quia seruat omnes regulas.	DI SA MIS. 13
42 I E	Aliquod animal est substantia; Nullum animal est lapis; g. aliquis lapis non est substantia.	¶ Modus inutilis: defectu secundæ, & octauæ regulæ.	
43 I I	Aliquod animal est rationale; Aliquod animal est binnibile; g. aliquod binnibile est rationale.	¶ Modus inutilis: defectu primæ regulæ.	
44 I O	Aliquod animal est substantia; Aliquod animal non est lapis; g. aliquis lapis non est substantia.	¶ Modus inutilis: defectu prime, & octauæ regulæ.	
45 O A	Aliquod animal non est lapis; Omne animal est substantia; g. aliqua substantia non est lapis.	¶ Modus utiles: quia seruat omnes regulas.	BO CAR DO. 14
46 O E	Aliquis lapis non est animal; Nullus lapis est homo; g. aliquis homo non est animal.	¶ Modus inutilis: defectu tertiae regulæ.	
47 O I	Aliquod animal non est rationale; Aliquod animal est homo; (le; g. aliquis homo non est rationale)	¶ Modus inutilis: defectu primæ regulæ.	
48 O O	Aliquis lapis non est animal; Aliquis lapis non est homo; g. aliquis homo non est animal.	¶ Modus inutilis: defectu prime, & ter- tiae regulæ.	

Pro quorum maior intellegentia primò aduertendum est in hanc conuinationum exemplis seruatam esse doctrinam generalem cap. 2. traditam, quod scilicet conclusio debet sequi debiliorem partem; & propterea, semper quod aliqua premisa erat particularis, aut negativa, intullimus conclusionem particularem, aut negatiuam; ne ex hac parte esset defectuosa consequētia. Si quis autem pro libito suo in predictis exemplis, existente aliqua præmissa particulari, aut negativa, colligeret conclusionem vniuersalem, aut affirmatiuam; manifeste destrueret artificium syllogismi; ac proinde non opporteret querere alium defectum, vt per se patet.

Secundò notandum est ex doctrina Arist. 2. lib. Prior. c. 1. quod quia in propositione vniuersali, tam affirmativa, quam negativa continetur sua particularis; quippe cum repugnet vniuersalem esse veram, quandò aliqua particularis est falsa; ideo in quocumque modo utile, ubi recte concluditur propositio vniuersalis, potest etiā regula cōcludi sua particularis; neque opus fuit huius exempla adducere. Quia tamen potest ē contra contingere, aliquam propositionem particularem esse veram; cum tamen vniuersalis sit falsa; ideo etiā potest accidere, aliquam consequiam esse malam, si inferatur propositio vniuersalis; esse autem bonam, quando infertur conclusio particularis; sic que contingit in

duobus modis tertiae figuræ scilicet darapti, & felapton, vt notauimus in tabula: propter quod vtrāque propositionē ibidē intulimus. Tertio notandum est syllogismi posse dupliciter concludere, scilicet directè, & indirectè, tunc concludit directè, quando in conuisione maior extremitas prædicatur de minori: sic enim utraq; habet situm sibi debitum, & naturalem. Tunc verò concludit indirectè, quandò ē contra minor extremitas in conuisione prædicatur de maiori; quia in tali casu quasi extrahuntur à proprio loco, & invertitur ordo, quem inter se debent seruare extremitates.

Igitur in omnibus exemplis supraposita tabula, intulimus conclusionem directam: quia hæc est, quæ per se primò sequitur ex præmissis, & per cuius conuersionem formatur conclusio indirecta, vt per se patet; & ideo repugnat, si modus cōcludens directè est inutilis, eundem indirectè concludentem esse utilem, vt proportionabiliter de quarta figura supra cap. 3. dicebamus. Quo fit, vt in omnibus modis inutilibus supra assignatis cōsequentia sit mala, siue directè, siue indirectè concludant, quanvis aliquando ratione materiae continent conclusionem esse veram.

At verò: quia modi utiles bene inferunt conclusionem directam, possunt etiam recte concludere in directè, quandò talis conclusio est conuertibilis iuxta regulas conuer-

particularis negatiua non conuer-
titur, nec simpliciter, nec per acci-
dens iuxta ibi dicta: idèò modi vti-
les, in quibus conclusio est particu-
laris negatiua, scilicet *ferio*, *f. stino*,
baroco, *felapton*, *bocardo*, *ferison*
non possunt concludere indirectè:
quia iam minor extremitas distri-
bueretur in conclusione; cum ta-
men non esset distributa in præmis-
sis, vt consideranti patebit.

His suppositis, vt ad modos
vtiles explicandos descendamus,
ex dictis planè sequitur, præter
modos vtiles directè concluden-
tes, (qui in tribus figuris tantum
sunt quatuordecim, vt constat ex
tabula adducta) posse etiam for-
mari alios vtiles indirectè concluden-
tes: qui quanvis ab illis non om-
nino, aut essentialiter distinguan-
tur; siquidem habent eandem con-
uinationem præmisarum; distin-
guntur tamen tāquam perfectum,
& imperfectum intra eandem spe-
ciem, vt per se patet.

Quod vt declararent Diale-
ctici, cōstituerunt in prima figura,
ultra quatuor primos modos, qui
directè concludunt, alios quinque
indirectè cōcludentes, scilicet *ba-*
ralipton, *celantes*, *dabitis*, *fapesmo*,
frisefmorum: quia tot sunt, qui ex
illis quatuor prioribus formari pos-
sunt per conuersiōne conclusionis,
vt consideranti patebit. Non autē
assignarūt modos indirectè cōclu-
dentes in alijs duabus figuris: quia
facilè potest vniuersisque illos col-
ligere conuertendo conclusionem,
vt explicatum est; & ita satis fuit

apponere exempla in prima figu-
ra. Ex quo tandem fit omnes modos
vtiles à Dialecticis assigna-
tos in tribus figuris esse decem
& nobem, qui his versibus con-
tinentur.

¶ *Barbara*, *Celarent*, *Darij*, *Ferio*,
Baralipton

¶ *Celantes*, *Dabitis*, *Fapesmo*, *Fri-*
sesomorum.

¶ *Cesare*, *Camestres*, *Festino*, *Baro-*
co, *Darapti*.

¶ *Felapton*, *Dismis*, *Datisi*, *Bocar-*
do, *Ferison*.

Primi nouem, qui duobus prioribus carminibus cōtinentur, per-
tinent ad primam figuram. Ex qui-
bus quatuor priores concludunt directè; alij verò quinque indirectè,
vt explicatum est. Quatuor sequentes, qui continentur in ter-
tio versu, scilicet *cesare*, *camestres*,
festino, *baroco* pertinent ad secun-
dam figuram. Reliqui verò sex,
scilicet *darapti*, & sequentes per-
tinent ad tertiam.

In unoquoque autem modo in-
ueniuntur saltem tres vocales, quæ
correspondent tribus propositionibus syllogismi: prima, maiori; se-
unda, minori; & tertia, conclusio-
ni. Et denotant tales propositiones debere esse quantitatis deſignatae per ipsas vocales, secundum
quod supra lib. 2. cap. 7. explicui-
mus in illo versu, *afferit A. negat E.*
¶ c. Quod si aliquando in his mo-
dis plures syllabæ inueniantur,
trium tantum priorum hahenda
est ratio: nam alia propter carmi-
nis metrum additæ sunt.

Tandem

Tandem nota ex his 19. mo-
dis quatuor priores primæ figuræ
appellari perfectos: quia sunt in
digniori figura, & concludunt di-
rectè; alios verò quindecim dici
imperfectos; vel quia, licet sint in
digniori figura, non tamen concludunt
directè, vt sunt *baralipton*, *ce-*
lantes, *dabitis*, *fapesmo*, *frisefmo-*
rum: vel quia, quanvis concludant
directè, non tamen sunt in figura
digniori, vt sunt alij restan-
tes.

C A P V T VI.

De probatione syllogismorum per-
fectorum, & reductione
imperfectorum.

Sicut ex varia terminorum habi-
tudine resultant variaz proprieta-
tes eorum, & ex diuersa compara-
tione propositionum, diuersæ etiam illarum passiones; de quibus primo, & secundo libro disputauimus; ita etiam ex varia dispositio-
ne, tam terminorum, quam propo-
ositionum, quæ reperitur in syllo-
gismis, oritur in eis, vt petant di-
uerso modo probari, seu reduci.
Et ita probatio, & reductio habent
rationem passionis respectu syllo-
gismi; de quibus consequenter,
post examinatam essentiam, & spe-
cies illius, erit nobis in praesenti
disputandum.

Quanvis ergo omnes modi
enumerati sint vtiles, & consequen-
tia in illis facta, necessaria; ac pro-
inde non possit negari: tamen
quia in modis imperfectis non
ita clare cernitur vis illationis:

ideò Dialectici inueniunt artem,
vt modos imperfectos ad perfec-
tos reducerent; & hanc vo-
cant, reductionem. Quoniam autē
posset aliquis eò proteruix deue-
nire, vt etiā negaret consequentiā
in quatuor modis perfectis factā:
ideò etiam tradiderunt artem ad
probandum vim illationis eorum,
non per reductionem ad alios mo-
dos eidētores, qui nulli sunt; sed
per duo illa principia lumine na-
turali nota, quibus innititur ars
syllogistica, vt vidimus capite
quarto: & hanc appellant proba-
tionem.

Igitur ad quatuor capita redu-
cuntur omnes propositiones: nam
vel sunt vniuersales affirmatiæ,
vel vniuersales negatiæ; vel par-
ticulares affirmatiæ, vel particu-
lares negatiæ (sub particula-
ribus enim comprehendimus singu-
lares.) Et hæc quatuor genera
propositionum concludunt per-
fectè in quatuor primis modis: nā
vniuersalis affirmatiæ concludi-
tur in *barbara*: vniuersalis negatiæ,
in *celarent*: particularis, seu
singularis affirmatiæ, in *darij*; &
particularis, seu singularis negatiæ,
in *ferio*. Quæ omnes consequen-
tiae, quanvis sint per se ipsas ma-
nifestæ, & euidenter bonæ; si ta-
men ab aliquo negentur, proban-
tur per duo principia supra po-
sita. Nam duo modi affirmatiæ,
nempè *barbara*, & *darij* pro-
bantur per dici de omni; duo ve-
rò negatiæ, scilicet *celarent*, &
ferio, per dici de nullo.

Si quis ergo negauerit conse- cipio consequentia facta inferio- quentiam huius argumenti in bar- cum minor, & conclusio sint parti- bara: omne animal est sensibile; om- culares contentæ sub vniuersali- nis homo est animal: ergo omnis ho- bus probatis in celarent.
mo est sensibilis, probatur per dici ¶ Cognito iam, quo modo de omni sic: quicquid vniuersali- probentur immediate per prima ter affirmatur de subiecto, affirma- principia quatuor modi perfecti; tur etiam de omni contento sub explicandum superest, quomodo illo; sed esse sensibile affirmatur cæteri imperfecti ad illos reducan vniuersaliter de animali in majori; tur, seu qua arte possit ex syllo- cum ipsa sit vniuersalis affirmati- gismo imperfecto fieri perfectus: ua: ergo etiam debet affirmari de vt ita, qui negauerit consequen- omni contento sub animali: at ho- tiam alicuius modi imperfecti, co- mo continetur sub illo in minori; gatur etiam illam negare in modo cùm homo sit subiectum, & animal perfecto.

Dupliciter ergo potest fieri talis reductio. Primo, conuerten- do ipsas propositiones syllogismi principium probetur: consequen- tia facta in *darij*; si quidem minor, & conclusio istius modi sunt par- ticulares contentæ sub vniuersali- bus iam in *barbara* probatis.

Eodem modo probantur per dici de *nullo* consequentia facta in duabus alijs modis negatiuis. Nā si quis neget hanc consequentiam in *celareni*: nullum animal est lapis; omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis, probatur per dici de *nullo* sic: quicquid vniuersaliter negatur de subiecto, negatur etiā de omni contento sub illo: sed la- pis vniuersaliter negatur de ani- mali in majori, cum sit vniuersalis negativa: ergo debet negari de omni contento sub animali, at homo continetur in minori sub animali: ergo de illo debet in conclusio- ne negari lapis. Per quem modum Igitur vt syllogismi imper- probatur etiam ex eodem prin- fecti ostensiū reducantur ad per- fectos,

fectos, in primis inspicienda est post fecundam vocalem E. deno- litera consonans, qua incipit modus imperfectus: illa enim deno- tat minorem, quæ est vniuersalis negativa, conuertendam esse sim- pliciter. Et tandem M, quæ est post duas vocales, denotat mino- rem iam conuersam ponendam esse pro maiori; & maiorem etiam conuersam, pro minori. Quæ omnia clare patent in hoc syllo- gismo.

¶ FA Omne animal est sen- sibile.

¶ PES Nullus lapis est ani- mal.

¶ MO Ergo aliquod sensibi- le non est lapis.

In quo, si maior conuertatur per accidens, & minor simpliciter, po- steaque transmutentur; infertur eadem conclusio inferio sic:

¶ FE Nullum animal est lapis.

¶ RI Aliquod sensibile est animal.

¶ O Ergo aliquod sensibi- le non est lapis.

Eadem proportione fit reduc- tio ostensiua aliorum modorum imperfectorum ad perfectos, vt pa- tebit consideranti literas supra ex- plicatas; & ideo non adducimus eorum exempla. Solùm est aduer- tendum in distinctione significante ultimum modum primæ figuræ scilicet *fapesmo* illam conso- nantem M. propter carminis me- trum constitutam fuisse post tres priores syllabas; cum tamen col- locanda esset ante tertiam, sicut fit in *fapesmo*, *dissamis*, & alijs: & ideo talis litera non est com-

putanda inter syllabas inutiles: sed re vera significat transponendas esse præmissas; cum hoc sit necessarium ad reductionem illius modi, ut consideranti patebit.

¶ Reductio per impossibile fit hoc modo. Si contrarius, concessa majori, & minori syllogismi imperfecti, neget consequentiam: inferenda est propositio cōtradicторia consequentiae negata: ex qua, & ex altera præmissarum iam concessarum, fit syllogismus perfectus concludens propositionem cōtradicторiam, vel contrariam alterius præmissæ concessæ: ac proinde cogitur concedere duas cōtradicторias simulveras. Quāuis autem hac reductione possint reduci omnes modi imperfecti ad aliquem perfectorum; tamen specialiter hoc conuenit *baroco*, & *bocardo*, qui, vt vidimus, non possunt aliter reduci. Et ideo prius vtriusque reductionem specialiter explicabimus, addentes postea generalē doctrinā pro reductione aliorum.

Baroco ergo, & *bocardo* reducuntur per impossibile ad *barbara*; cum hac tamen differētia, quod *baroco* reducitur seruata majori, & contradicторia cōclusionis posita pro minori; ex quibus infertur contradicторia minoris iam concessa: *bocardo* verò reducitur è cōtra seruata minori, & contradicторia conclusionis posita pro majori; ex quibus infertur contradicتورia majoris concessa, vt patet in his exemplis.

Syllogismus etiā factus in *bocardo* reducitur per impossibile ad *barbara* (vt diximus) seruata minori, & contradicторia cōclusionis posita pro majori, verbi gratia.

¶ BO

¶ BA	Omnis homo est animal.
Aliquis lapis non est animal;
¶ RO	Ergo aliquis lapis non est homo.
¶ CO.	

Si concessa majori, & minori huius syllogismi, negetur consequentia; reducitur per impossibile ad *barbara* sic. Tale cōsequens est falso; ergo sua contradicторia erit vera, scilicet omnis lapis est homo. Ponatur ergo hæc propositio pro minori, & retineatur maior præcedētis syllogismi: inde inferretur hæc consequentia: *Ergo omnis lapis est animal*, vt patet si dicas.

¶ BAR	Omnis homo est animal;
¶ BA	Omnis lapis est homo;
¶ RA.	Ergo omnis lapis est animal.

Cuius syllogismi maior iā concessa est in priori syllogismo; minor verò est cōtradicторia cōsequētiae negata; & cōsequēter vera. Ex his autē præmissis iam cōcessis inferatur in *barbara* hæc propositio: *Omnis lapis est animal*: ergo tenetur aduersarius illā cōcedere: sed hæc est cōtradicторia minoris in priori syllogismo cōcessa, scilicet *aliquis lapis non est animal*: ergo cogitur concedere duas contradicторias simulveras.

Syllogismus etiā factus in *bocardo* reducitur per impossibile ad *barbara* (vt diximus) seruata minori, & contradicتورia cōclusionis posita pro majori, verbi gratia.

¶ BO	Aliquis homo non est lapis;
¶ CAR	Omnis homo est rationalis.
¶ DO	Ergo aliquod rationale non est lapis.
- Si neges hanc consequentiam: ergo eius cōtradicторia est vera, scilicet omne rationale est lapis. Ponatur ergo hæc propositio pro majori: & minor præcedentis syllogismi retineatur pro minori: ex quibus inferretur hæc consequentia: *Ergo omnis homo est lapis*, vt patet, si dicas,

¶ BAR	Omne rationale est lapis.
¶ BA	Omnis homo est rationalis.
¶ RA.	Ergo omnis homo est lapis.

Cuius syllogismi maior iam est cōcessa; cū sit cōtradicторia cōsequētiae supra negata: minor etiam est cōcessa in priori syllogismo: cōsequētia etiā necessariò cōcedenda est: cum sit in *barbara*; & tamen est contradicتورia majoris in primo syllogismo cōcessa: ergo cōceduntur duæ contradicторiae simul veræ.

¶ Explicata specialiter reductione per impossibile istorū modorū, breuiter explicandum est, quomodo generalis huius reductionis doctrina supra tradita, ceteris modis imperfectis applicanda sit; seu qui eorū ad quos perfectos reducatur; & in quibus debeat seruari major, & in quibus minor. Quod vt facile comprehendatur, inuenierunt Dialectici tres dictiones pro mo-

disimperfectis triū figurarū, vide- licet: *NESCIEBATIS. ODIEBAM. LETARE ROMANIS*. Prima habet quinque syllabas, & correspōdet quinque modis imperfēctis primē figure ita vt prima, scilicet *Nes*. correspōdeat primo modo imperfecto, scilicet *Baralipton*; secunda scilicet *Ci*. correspōdeat secundo modo imperfecto, scilicet *Celantes*; & sic de alijs. Secūda dictio, nempē *Odiebā*, habet quatuor syllabas, & correspōdet ordine explicato quatuor modis secundæ figuræ. Et tādem tertia dictio, scilicet *Letare Romanis*, habet sex syllabas, & correspōdet eodē ordine sex modis tertiae figuræ.

In his autē distinctionibus, quatuor illæ vocales A. E. I. O. signifcant quatuor modos perfectos. Nā A. significat *barbara*; quia ibi cōcluditur universalis affirmatiua; E. significat *celarent*: quia ibi cōcluditur universalis negatiua; I. significat *darij*: quia ibi cōcluditur particularis affirmatiua; & O. significat *ferio*: quia ibi cōcluditur particularis negatiua. Vnaquæque ergo harum vocalium in qualibet syllaba trium dictionum, denotat modum imperfectum correspōdēt illi syllabæ reducendū esse ad modum perfectum significatum per eādem vocalēm. Per quod patet, qui modi imperfecti ad quos perfectos sint reducendi.

Quando autem in reductione seruanda sit maior syllogismi imperfecti; & quando, minor: & consequenter quando contradicторia

consequentię negatę beat poni pro minori; quandò verò, pro maiori: explicant sequentes regulę.

Prima est. Vt modi imperfecti primę figurę reducantur per impossibile; contradictoria cōclusio- nis negatę ponēda est pro maiorı, & maior syllogismi imperfecti, pro minori. Excipitur tamē celanies, in quo minor syllogismi imperfecti ponitut pro maiorı; & contradic- toria conclusionis negatę, pro minori. Hac autem regula seruata, semper colligitur oppositū alteri⁹ prēmisę concessę; quanuis non imme- diatę, sed facta conuersione simpli ci conclusionis, quę infertur in syl- logismo perfecto. Vbi aduertendū est, quęd licet in reductione *bara- lipton*, & *fapismo* solū colligan- tur duas contraria simul vere; ta- men ex eis possunt fieri duas con- tradictoria simul verae, iuxta dicta supra libr. 2. cap. 6. Et idem dicen- dum est de *darapti*, & *felapton* in tertia figura, qui tantū concludunt duas contradictorias simul veras.

Secunda regula pro secunda figura est, quęd in reductione reti- netur maior syllogismi imperfe- cti, & contradictoria consequentię negatę ponatur pro maiorı, vt pa- tet in syllogismo supra factō in *ba- roco*: eodem enim modo reducūtur omnes alij modi eiusdem figurę.

Tertia tandem regula pro ter- tia figura est, quęd in reductione retineatur minor, & contradicto- ria consequentię negatę ponatur pro maiorı, ut ostendit syllogismus supra factus in *bocurao*. Qua etiam

reducūtur omnes alij modi eiusdem figurę, quorū exépla facile quisque potest ex dictis formare: & ideò omittuntur. Addēdū est tū has duas postremas regulas significari à Dia letticis illis carminibus.

¶ Seruat maiorē, variatque secun- da minorem.

¶ Teritia maiorē variat, seruatque minorem.

CAPUT VII.

De alijs syllogismorum diui- fisi- nibus.

Hucusque egimus de ijs, quę syllogismo conueniunt ratio- ne formę: nam esse in tali, vel tali figura; in hoc, vel illo modo; esse que sic, vel sic reducendum perti- nent ad formam syllogismi, de qua egit Aristot. in libris de Priori re- solutione. Quia verò in libris se- quentibus disputauit etiam de syl- logismo ratione materiae: ideo in his institutionibus aliqua etiā bre- uiter attingenda sunt eorum, quę syllogismo conueniunt ratione ma- teriae, nempè ratione propositionum, vel terminorum.

Primò ergo diuiditur syllogismus ratione materiae proximę, in affirmatiuum, & negatiuum. Ille est, cuius conclusio est affirmativa; iste verò cuius conclusio est negativa.

P̄terea secundò diuiditur in ca- tegoricū, & hypoteticum. Catego- ricus est, cuius omnes proposi- tiones sunt categoricę: hypoteti- cus verò, cuius plures, vel saltem aliqua propoſitio est hypothetica.

Pro

Pro huiusmodi autem syllogismo plures solent adduci regulę; sed melior, quę tradi potest, est, vt at- tēdatur ad vim illationis; quod sa- tis ex dictis constabit vnicuique.

Tertiò diuiditur syllogismus ratione eiusdem materiae proxime in demonstratiuum, probabilem, & sophisticum, seu apparentem. Pri- mus nomine incomplexo appellatur demonstratio, & constat pro- positionib⁹ necessarijs: secundus verò est, qui constat propositionib⁹ probabilitib⁹: tertius autem, cuius propositiones apparent qui- dem verae; cum tamen sint falsæ. Et isti tres syllogismi solent alijs nominib⁹ appellari, posterioristi- cus, topicus, & elenchus: quia de illis disputat Arist. in libris Poste- riorum, Topicorum, & Elencho- rum.

Quartò diuiditur syllogismus ratione materiae remotę in rectū, & obliquum. Rectus est, cuius om- nes termini ponūtur in recto; obli- quus verò, qui constat aliquo ter- mino obliquo. Pro quo solent tra- di aliquę regulę; hęc tamen sola sufficit, vt si quando in huiusmodi syllogismis aliqua fuerit difficul- tas, propositiones fiant in recto: & sic apparebit bonitas, vel malitia consequentię.

Quintò, & vltimò diuiditur syllogismus ratione eiusdem ma- teriae remotę in communem, & singularem, seu expositorium. Ille est, cuius medium est terminus cō- munis: iste verò, cuius medium est terminus singularis: vt si dicas, Pe- trus est animal: Petrus est rationa- lis: ergo aliquid rationale est ani- mal. Dicitur autem expositorius, seu sensibilis demonstratio: quia ad sensum explicat vniōne extremitatum inter se, propter vniōne, quę sentitur cum medio. Et hu- iusmodi syllogismus, licet possit fieri in tribus figuris, seruata sem- per affirmatione, vel negatione, quam designant modi; frequenter tamen, & proprius fit in tertia, in qua medium subiectur: quia maxi- mè proprium est terminorum sin- gularium esse subiectum proposi- tionis.

Est autem hic aduertendum, quęd sicut in syllogismo communi, vt recte concludat, deber me- dium perfecte distribui iuxta dicta supra capit. 2. ita etiam ad boni- tatem consequentię in syllogismo expositorio ē contra requiritur. medium esse perfecte singulare, & incommunicabile: si enim conti- gat aliquid singulare esse realiter communicabile multis, vt de facto est natura diuina; iam habebit vim termini communis: & ex conse- quenti syllogismus expositorius inde confessus æquivalebit communi expuris particularibus; ex quibus tamen nihil sequitur in quacumq; figura ex vi illationis, vt ibidem di- ximus. Quia ratione ista non est bo- na consequentia: *Hęc essentia di- uina est Pater: hęc essentia diuina est filius: ergo filius est Pater*: quia propter realē cōmunicabilitatem naturę diuinę, quantumvis ipsa singulariter designetur, habet vim ter-

termini communis: ac proinde talis syllogismus propriè non est expositorius; sed & equialet communi ex puris particularibus. De quo latè disputant Theologi 1. parte qu. 28. artic. 3.

CAPVT VLTIMVM.

De arte inueniendi medium.

Difficilis semper visa fuit antiquis Dialecticis ars inueniens medium ad syllogismos conficiendos in quacumque materia: propter quod illam sophistæ asinorum pontem nuncuparunt. Et quidem si secundum quod ipsi docent tradenda esset plures fortè periclitarentur. E contra verò aliqui moderni per aliud extrellum ab illa se facilimè expedient, afferentes ad quamlibet propositionem probandam querendam esse causam, cur prædicatum conueniat, vel repugnet subiecto: & ea inuenta, inuenientum esse medium. In quo totā artem se comprehendisse putant. Pulchra sane solutio. Id ipsum est, quod inquirimus: qua scilicet arte queremus, & inueniemus in qualibet propositione causam, cur prædicatum conueniat, vel repugnet subiecto. Ut ergo brebiter rem hanc expendamus,

In primis statuendum est artem istam esse summè necessariam. Nam parum interest scire, quo modo extremitates debeant disponi cum medio, ut syllogismus sit in modo, & figura: si ignoratur quod unum medium eligendum sit in uno-

quoq; syllogismo. Et hoc est, quod in præfeti inuestigamus: proposita scilicet qualibet propositione, qua arte inueniem⁹ mediū ad illā rectè concludendā in aliquo syllogismo. De quo tractat optimè D. Th. in peculiari opus. de inuentione medi⁹, q; est 50. in ordine opusculorū,

Secundò, ut hęc materia comprehendatur: omnino oportet cōsiderare, quis terminus dicatur antecedens; quis, consequens; & quis, extraneus, seu disparatus. Termin⁹ ergo consequēs dicitur ille, qui ex altero infertur: cuiusmodi sunt omnia prædicata superiora respectu inferiorum: benè enim valet, est homo: ergo est animal: ac proinde animal est terminus cōsequēs respectu hominis. Terminus antecedens est ille, qui alterum infert: & huiusmodi sunt omnia prædicata inferiora respectu superiorum, ut patet in eodem exemplo: sicut enim animal est terminus cōsequēs respectu hominis: quia infertur ex illo; ita homo est terminus antecedens respectu animalis: quia infert illud. Termini verò cōvertibiles ut homo, rationale, risibile, & similes simul sunt antecedentes, & cōsequētes: quia se inuicem inferunt, & inferuntur: ac proinde in syllogismis interdum sumuntur, qua ratione sunt antecedētes; interdum verò, qua ratione sunt consequentes. Tādē terminus extraneus, seu repugnans, est ille, qui nō pót alteri inesse

Hoc supposito, cū quatuor sint genera propositionū, scilicet vniuersalis affirmatiua, vniuersalis ne-

gatiua,

particularis affirmatiua, & particularis negatiua: quatuor regulis totā hāc materiā absoluem⁹.

Prima est. Ad concludendā propositionē vniuersalem affirmatiuā, summendus est pro medio terminus, qui sit cōsequēs respectu subiecti talis propositionis, & antecedēs respectu prædicati. V.g. si velis syllogizare hāc propositionem, omnis homo est subst. intia: congruū medium erit animal, quod est consequens ad subiectum, scilicet hominem: cum inferatur ex illo, & antecedēs ad prædicatū scilicet substantiā: cum inferat illam: atq; ita dices, omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Cuius rationē reddit optimè D. Tho. vbi supra: quia vniuersalis affirmatiua tantū potest cōcludi in primo modo primæ figuræ, scilicet barbara: in quo, cum medium vniuersaliter subiectiatur in maiori; necessariò antecedit maiorem extremitatem, quę est prædicatum conclusionis; cum verò medium in minori prædictetur vniuersaliter de minori extremitate, quę in conclusione est subiectum; necessariò consequitur illam: ergo quando propositione vniuersalis concluditur, mediū debet esse consequens respectu subiecti, & antecedens respectu prædicati.

Secūda regula. Ad inferendā propositionē vniuersalē negatiuā (quę tantū potest concludi in prima, & secunda figura) sumendus est pro medio termin⁹ cōsequēs ad subiectū, & extraneus, seu repugnans prædi-

cato, si syllogismus conficiatur in celarent, & cesare; si verò cōficiēdus sit in camestres; debet summi pro medio terminus repugnans subiecto, & consequens ad prædicatū. V.g. si hāc propositio, nullus homo est lapis, concludenda sit in celaret, aut cesare congruū mediū erit rationale, quod est consequens ad hominem, & extraneum lapidi: & sic dices, nullum rationale est lapis: omnis homo est rationalis: ergo nullus homo est lapis. Si autē eadē propositiō cōcludenda sit in camestres, cōgruū mediū erit insensibile, q; repugnat homini, & est cōsequēs ad lapidē: & sic dices, omnis lapis est insensibilis: nullus homo est insensibilis: ergo nullus homo est lapis. Ratio autē huius est: quia in duob⁹ modis priorib⁹, mediū remouetur à maiori extremitate, & consequitur ad minorē; cū prædictetur de ea: in tertio verò mediū cōsequitur ad maiore extremitatem, & remouetur à minori.

Tertia regula. Ad inferendam propositionem particularē affirmatiuā (quę tantū potest concludi in prima, & tertia figura) sumendus est pro medio terminus consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatū, si syllogismus fiat in prima figura; si verò conficiatur in tertia, mediū debet esse terminus antecedēs, tam respectu subiecti, quam respectu prædicati. V.g. si hāc propositio, aliquis homo est viuēs, syllogizanda sit in prima figura; congruum medium erit sensibile, quod est consequens respectu ho-

hominis, & antecedens respectu viuentis: & sic dices, *omne sensibile est viuens; aliquis homo est sensibilis: ergo aliquis homo est viuens.* Cuius ratio est eadem, quæ adducta est in prima regula. Si verò syllogizanda sit in tertia figura, congruum medium erit *rationale*, quod est antecedens, tūm respectu hominis, tūm etiam respectu viuentis: & sic dices, *omne rationale est viuens; aliquod rationale est homo: ergo aliquis homo est viuens.* Huius autem ratio est: quia in tertia figura medium est subiectū in utraque præmissa, ac proinde debet antecedere utramq; extremitatem.

Quarta tandem regula. Ad inferendam propositionem particularem negatiuam (quæ concludi potest in tribus figuris) si syllogismus fiat in prima, sumendum est proximo terminus consequens ad subiectum, & extraneus à prædicato. Ratio est: quia ibi medium removetur à maiori extremitate, & consequitur ad minorem, cum prædictetur de ea. Qua etiam ratione idem obseruandum est, si syllogismus fiat in tertio modo secundæ figure, scilicet *festino*. Si verò syllogismus fiat in quarto modo secundæ figure nempè, *baroco*; medium debet esse terminus extraneus à subiecto, & consequens ad

F I N I S.

COLLEGII

prædicatum. Ratio est: quia ibi medium consequitur ad maiorem extremitatem: cum prædictetur de ea, & repugnat minori; cum removetur ab illa. Si autem syllogismus conficiatur in tertia figura; medium debet esse terminus antecedens ad subiectum, & extraneus prædicato. Et ratio est: quia ibi medium subiicitur minori extremitati, & repugnat maiori: ac proinde antecedit illam, & est extraneus isti. V. g. si vellis syllogizare hanc particularem negatiuam, *aliquis homo non est lapis*, & syllogismus conficiendus sit in prima figura; vel in tertio modo secundæ, scilicet *festino*; congruum medium erit *animal*: quia est terminus consequens respectu hominis, & extraneus respectu lapidis. Si verò syllogismus conficiendus sit in *baroco*, congruum medium erit *insensibile*: quia est terminus extraneus ab homine, & consequens ad lapidem. Et tandem si syllogismus conficiendus sit in tertia figura; congruum medium erit *rationale*: quia est terminus antecedens respectu hominis, & extraneus respectu lapidis. Videatur D. Thom. opusculo citato. Et hæc pro hoc libro, & institutionibus dixisse sufficiat.

COLLEGII
COMPLVTENSIS
DISCALCEATORVM FRATRVM
B. MARIAE DE MONTE
CARMELI.

DISPUTATIONES
IN UNIVERSAM ARISTOTELIS
DIALECTICAM.

IV XTA A N G E L I C I D O C T O R I S
D. THOMAE, ET SCHOLAE EIVS
D O C T R I N A M.

EIDEM COMMVN I MAGISTRO, ET
florentissimæ Scholæ dicatæ.

PRO O E M I V M.

*A Est humani intellectus natura, ea nostri discursus cōditio, ut in qua-
uis re indaganda, nō solum difficile,
& cum labore verisetur; sed & alia-
rum etiam rerū cognitione indigeat,
alijsque doctrinis iuuetur: quare
vnius rei notitia alteri emolumēto esse solet. Sicut enim
causæ sunt sibi inuicem causæ: ita discipline sibi inuicē
prosunt, se mutuò iuuant, interdumq; ita inseparabili-*

G ter

ter connectuntur: ut unius notitia absque alterius cognitione haberi non possit.

Hinc nascitur difficultas in scientijs addiscendis; si enim ea tantū, quæ unius sunt propria, præcisè tradas, neq; aliena alia, et si necessaria attingas: cū absq; his illa haberi nequeant, doctrina procul dubio claudicabit. Si verò ob Carybdim istā vitandā, omnia simul peritra ētare velis, equeque in qualibet scientia de alienis, ac de proprijs disputes: in Scyllam necessariō incides; fietq; ut dum omnia insequeris, nihil integrè consequaris.

Cui periculō, quanuis sciētiæ omnes subsint; subest tamen maximè Dialectica: ut potè quæ omnibus modū præfinies, ipsas intime transcendit, in eis disputatibus disputationat, & in eis definitibus ipsa definit. Quapropter speciali studio indiget, qui Dialecticam aggreditur, ut in proprijs huius discipline nō deficiat, in alienis nō excedat: ne ei contingat, quod pluribus euenit, quorum quidam breuitatis prætextu nobiliorem, & secretiore Dialecticæ doctrinā prætermittunt; quidam verò ita physicis, & metaphysicis questionibus implicātur: ut sub Dialecticæ titulo Metaphysicam ipsam, aut Physicam tradidisse conuincantur. Vtrumq; extremum vitare conabimur, semper veritati consulentes: quam ut plenè assequamur, in id toto conatu incumbemus, ut ab Angelici Doctoris mente, nec minimum discedamus.

DISPUTATIO PRIMA

proœmialis.

COMMVNIS Doctorum vsus, in qualibet scientia pertractāda, necessarium esse docet prolegomena quædam præmittere, quibus ipsius disciplinæ, quæ exponenda suscipitur, aliqualis notitia cōparetur: ne quis (vt inquit Arist.) viā, quā ambulare incipit, ignorare videatur. Quatuor ergo, vt summittur ex eodem Arif. 2. Post. cap. 1. de qualibet re inquire possunt, & debent: an scilicet sit: quid sit: quia sit, seu qualis sit: & propter quid sit. Quare eadē nos de disciplina, quam agredimur, præsenti disputatione discutiemus.

QVÆSTIO PRIMA.

*De nomine, existentia, inuentione, & dignitate
Dialecticæ.*

OMNIA HÆC AD QUEST. ANSIT, pertinent: & ideo simul à nobis pertractantur. Quia ergo, dum de rebus agitur, nominum rationem minimè contemnendam esse monet Plato in Cratylō: non abs re erit exponere, quibus vocabulis disciplina ista significetur. De quo præter Recentiores hīc, & initio Topicorum, disputant Alexander Plato, Alcin. & alij, quos referunt Conimb. in procēm. Logicæ quest. 4. artic. 1. Duobus igitur vocabulis, omissis alijs, hæc scientia ab antiquis temporibus appellata est, Logica scilicet, & Dialectica, quæ licet tempore Arist. ab ipso que pro diuersis huius disciplinæ partibus sumpta sint, vt notarunt Aphrodisius, Auerroes, Marsilius, & Lemosius: iam tamen pro tota hac facultate, quæ methodū differē di docet, indifferenter usurpantur. 1. Deribatur nomen Dialecti-

ca, à verbo græco διαλεγομενοι: quod, licet apud Ciceronē 3. de natura deorū significet probabiliter disputare; ac proinde pro parte topica ab Arist. sāpius usurpetur; tamen apud eūdem Aristot. 4. Metaph. cap. 4. idem significat, quod sermone vti: imo apud Cicer. 1. Academ. quest. pro arte differendi, tūmdefiniendo, tūm dividendo, tūm etiam argumentādo usurpatur. Vnde immeritò Aphrodisius 1. Topicorum cap. 1. ita parti topicæ hoc nomen attribuit: vt afferat eos, qui ad aliam significacionem vocabulū istud traducunt, eo abuti.

Logicæ etiam nomen deribatur à verbo græco λόγος, quod latīnè dicitur, verbum, sermo, ratio, sapientia, definitio, & alia huiusmodi, quæ intellectus & actus concernunt, vt videri potest apud peritos linguae græcae. Atque ideo

ideò scientia, quæ dirigit actus intellectus (in quibus propriùs inuenit verbum quam in ipsis voci bus, ut ex August. notat D. Thom. 1.par.qu.34.art.1.) rectè appellatur Logica, à verbo *Logos*, quod significat verbum.

2 De significato ergo istorum nominum inquiritur, an sit: utrum scilicet in rerum natura detur res aliqua realis, quæ istic nominibus significetur. Circa quod Doctores communiter duplēm distingunt Logicam: naturalem aliam, aliam artificialem. Appellant Logicam naturalem facultatem illā, seu potentiam, qua quisque, etiam agrestis, potest circa res aliquas ratiocinari, diuidere, seu definire: insunt enim nobis à natura quedam semina scientiarum; sicut etiam in naturalibus quedam semina virtutū, teste D. Th. 1.2.q.63.a.1. Et semē istud, seu innitū sciētiae, circa definitio nes, diuisiones, &c. appellant Logicam naturalem.

De hac igitur Logica non potest esse dubium existere in rerum natura: est enim ipse intellectus, prout præhabet quedam Logicæ principia lumine naturali nota; ex quibus quilibet ratiocinari potest: nemo enim est ita rationis expers, qui nesciat colligere, ex eo quod Petrus ambulat, quod moueatur, & similia: ergo verè datur Logica naturalis. Solum potest esse dubium in modo loquendi; utrum scilicet istud innitum Logicæ debeat appellari Logica naturalis: id enim negat Rubio hīc quest. 1. Sed licet ipse pluris faciat modum loquen-

di; in hoc tamen parum immorandum est: sic enim loquitur Aristot. 1.Rheticorum ad Theode&tem cap. 1. sicque communiter loquuntur Doctores: cum pluribus autem loquendum est. ¶ Alia est Logica artificialis, & est habitus, seu facilitas intellectus dirigens illum, ut res perfectè, & sine errore cognoscat. De qua deinceps nobis agendum est.

3 Prima conclusio. Concedenda necessariò est scientia, quæ doceat modum sciendi, & procedendi in alijs, quæq; sit naturaliter acquisibilis: & de facto datur. Cōclu sio est euidens, & probatur ratio ne. Quia scibilis est modus aliquis, quo res rectè, & sine errore cognoscantur; sicut scibilis est modus rectè pingendi, pulsandi, &c.: ergo sicut est possibilis ars docens modum rectè pingendi, aut pulsandi, etiā erit possibilis scientia docēs modū rectè cognoscendi: hanc autem vocamus Logicam: ergo &c.

Confirmatur: quia natura non deficit in necessarijs, maximè in ijs, quæ ad intelligendum pertinent, ut potè quæ in supremo re rum gradu collocata sunt: sed Logica est summè necessaria ad rectè intelligendum, ut scilicet sine errore de rebus discurramus, iudicemus, &c.: cum enim plures defec tus in intelligendo sèpè contingant, necessaria erit intellectui ars aliqua, quæ eius vitia corrigat, iubetque ad rectè intelligendum; quam appellanmus Logicam artificialem: ergo illa est naturaliter acquisibilis.

Ex

Ex quo etiam patet posterior pars conclusionis. Quæ rursus demonstratur experientia ipsa: videmus enim eos, qui difficile, & cum errore discurrebant, postquam certis Logicæ præceptis sunt instruti, facilè & sine errore discurrere: & hoc non semel, aut bīs; sed permanenter in omnibus suis actibus: ergo datur in intellectu aliqua habitualis facilitas, à qua proueniat ista mutatio: quam patet esse Logicam artificialem.

4 ¶ Circa inuentores Dialecticæ certum est eam, sicut & reliquias alias disciplinas Adamo fuisse per reuelationem communicatas, statim ac creatus est: *Res enim primitus à Deo instituta sunt* (inquit D. Thom. 1.p.qu. 94.art.3.) *non solum ut in se ipsis essent, sed ut essent aliorum principia:* & ideo productæ sunt in statu perfecto, in quo possent esse principia aliorum. *Homo autem potest esse principium alterius, non solum per generationem corporalem, sed etiam per instructionem, & gubernationem:* & ideo sicut primus homo institutus est in statu perfecto, quantum ad corpus, ut statim posset generare; ita institutus est in statu perfecto quantum ad animam, ut statim posset alios instruere, & gubernare. Nō potest autem aliquis instruere, nisi babeat, scientiam; & ideo primus homo sic institutus est à Deo, ut haberet omnium scientias, in quibus natus est instrui.

Ab Adamo ergo ad filios eius scientiae deriuatæ sunt: à filiis, ad Noe: inde ad Abrahamum, à

quo nationes illæ inter quas vivit scientias didicerunt. Vnde etiam deriuatæ sunt ad Chaldeos: & ab his, ad Agyptios: à quibus, ut testatur Eugubinus libr. 1. de Perem. Philosop. acceperunt Græci, inter quos floruit maxime Dialectica. Inuria tamen temporis ferè deleta est; ut meritò, qui eam ad pristinam perfectionem reddegerunt, Autores, & inuentores dici possint. Sed de hoc alij.

Licet autem primum Dialecticæ Magistrum suisse Platонem, referat Diogenes Laertius lib. 3. de vita Plato nis: & ante ipsum, imperfectum quoddam Logicæ innitum Zeno quidam Eleates antiquissimus Philosophus tradiderit, ut libr. 1. testatur idem Laertius: alijque alijs Philosophis primā huius scietiae inuentionem attribuant: absolu tè tamen loquendo huius artis inuentor censendus est Aristot. tūm quia omnes eius partes ad ordinem reduxit: tūm quia primus omnium ab alijs scientijs sciūctam tradidit, ut notat Philoppo. initio Priorum: tūm denique, quia syllogizandi artem ad methodum reduxit, & mirum in modum auxit; imò & partem topicam primus inuenit.

5 ¶ Maior difficultas est circa modum, quo Logica fuit inuenta; videtur enim experientiā non sufficere. Primò: quia experientia, cum sit cognitio accepta expluribus particularibus in memoria retentis, ut summittur ex Arist. 1. Metaphysicæ c. 1. & tradit D. Thom.

Disp. I. proœmialis, quest. I.

2. Poster. lect. 20. est cognitio fallax: sunt enim singularia contingentia, & falibilia: ergo experientia non potuit esse causa scientiae, quæ est cognitio necessaria, & infalibilis; neque consequenter inuenitionis illius.

Secundò: quia ad acquirendas perfectè scientias est necessaria Logica excommuni sententia: ergo par ratione ad se ipsam perfectè acquirendam, erit necessaria: ergo cum se ipsam præcedere repugnet, dicendum erit, vel quòd Logica non est necessaria ad habendas perfectè scientias, vel quòd non fuit inuenta experientia, sed per reuelationem, vel alio modo denuo habita.

Secunda conclusio. Logica fuit experimento adiuventa, ad eum modum quo aliæ scientiæ inueniæ sunt. Quæ non dicuntur experientia acquiri; ita vt obseruatio huius, aut illius singularis generet habitum scientiæ; hoc enim est impossibile, vt rectè probat ratio dubitandi; sed dicuntur inueniri experientia: quia hæc fuit occasio, quare scientiæ inuenirentur. Per quem etiam modum inuenta est Logica. Videns enim intellectus longa obserbatione, & ex diurna reflexione supra suos actus aduentens, quòd aliquando definiebat, aut diuidebat bene; aliquando, male; & quòd in suis ratiocinationibus aliquando concludebat; aliquando non: motus est ad inuestigandam causam; & hac inuenta virute Logicæ naturalis, potuit constitutere præcepta bene definiendi,

diuidendi, & argumētandi, siccq; pauplatim Logicam inuenire. Per quòd patet responsio ad primam rationem dubitandi.

Ad secundā respondetur Dialecticam fuisse necessariam ad se ipsum, inquātū Logica naturalis media experientia fuit sufficiens ad inueniendum aliquid de artificiali; quæ pars inuenta, simul cum Logica naturali, adiuvuit ad inueniendā aliam: & sic priores partes iuuare potuerunt ad posteriores, donec perfecta esset tota. ¶ Adde Logicam Adamo reuelatam, & in posteris nationes transmissam non sic perisse; vt nihil eius remaneret: sed proculdubio extabat aliquod ipsius vestigium cum alijs doctrinis per mixtū: quod simul cū experientia, & Logica naturali, sufficere potuit, ad aliquā cognitionē perfectiorē acquirēdam, & sic deinceps.

¶ De laudibus, & dignitate Dialecticæ cōgerūt multa Doctores, à quibus consulto abstinemus hoc unico verbo cōtentī: quòd Logica ita sacræ Theologiae famulatur; vt ipsa, nō solū catholicæ veritatis cōfirmētur, sed etiā teste Hier. super Ezech. *Quidquid in hoc seculo peruersorū dogmatū est, & putatur robū, & hac arte subvertitur: & instar incendij, in cineres, favi illa so; dissoluitur.* Quibus addē vix in sacris literis reperiri librū aliquē, qui nō abundet Dialectica. Hac Prophetæ cōuincebāt Hebr̄eos: hac etiā Apostoli prēdicabāt. Eminet inter alios Paul. cuius Epistole nō minus Dialectica, quā Theologia refertur sūt. De quo videri potest Aug. toto fere lib.

Disp. I. proœmialis, quest. II.

rē li. i. cōtra Crescon. Grāmat. sed præcipiē c. 13. 14. 15. & 16. *Sthoyc;* (inquit Aug. c. 14. cōtra illū pro Dialectica disputans) *maximē Dialectici fuerūt, cū Paulus ne conferrent cum illo, non eos deuictauit?* aut si Paulus Dialecticus erat, & ideo cōfesse rū Sthoycis nō timebat: iā cause, ne cuiquam, Dialecticam procrimine obieceris, qua cōfessos Apostolos confiteris.

Laudent ergo Dialecticam alij à subtilitate, ab antiquitate alij, alij ab utilitate: nos enim cum eodem August. cap. 17. citato, eam super omnia hæc dignitatem habuisse Dialecticam dicimus, vt non solū Apostoli, sed ipse Christus Dominus dignatus sit esse Dialecticus. Verba Aug. sunt (loquitur de Iudeis, qui volentes capere lesum in sermone, interrogauerunt, vtrum liceret tributum dari Cæsari) *Obsecro te, illi ne fuerunt Dialectici, qui preteris interrogacionis insuīs decipiendo superare militi sunt; an ille potius, qui ex hoc ipso, quod interrogauerunt, veram eorum responsonem prudenter interrogationis eliciens, illud verum, quod ab eōputabant periculose dicti, ipsos compulit confiteri.* Hæc ideo retulimus, vt perspiciat, quām sit à pietate alienum dialecticas subtilitates improbare: quantumque è contra religioso vi. o consonet earum studium, a quibus ferè omnes Sancti, Apollonique ipsi non fuerunt alieni; quasque dux noster, & Magister Christus factō commendauit.

Q VÆSTI O II.

Vtrū obiectum Logica sit quid reale, vel rationis.

Premisis ijs, quæ ad *an eſt Logi-* cæ pertinent, rectus ordo postulat, vt *quid sit* cius inuestigemus. Quod fiet inquirendo essentiale in eius definitionem. In qua quidem statuenda, quāuis genus priūs quā differentia, nisi aliud obstaret, inuestigandū esset: propter quòd in-

quirendum erat, utrum Logica sit scientia (quod genus eius est) priusquam de obiecto, à quo scientia differentia sumitur, sermo institueretur; tamen licet ordo sit præposterus, necessariò est commutatus: ita enim scientia ex obiecto dependet, ut eo ignorato, neque verbum quidem de illa fieri possit. Quomodo enim Logicam esse scientiam ostendemus, ex eo quod de suo obiecto proprietates, & passiones demonstrantur: si tale obiectum, proprietates, & passiones ignoramus?

8. Pro tituli ergo intelligentia primo notandum est, illud appellari obiectum, quod potentia, vel habitus obiectum cognoscendū, sumpta denominatione à potentia visuā, cuius obiectum propriè dicitur obiecti: vnde translatum est ad significanda omnia illa, circa quæ potentia, vel habitus versantur. Appellatur etiam subiectum: non quia illi inhæreat scientia; sed quia subiectum prædicatis, quæ de illo in tali scientia demonstrantur. Dicitur etiam materia, non inqua, vel exqua; sed circa quam potentia, vel habitus versatur, sumpta similitudine ab operationibus artiū, quæ circa res externas, & materiae participes versantur. Itaque hæc nomina obiectum, subiectum, & materia, respectu habitum intellectus pro eodem communiter usurpatur. Respectu vero aliorum habitum, & potentiarum obiectum licet appelletur materia; nō tamē appellatur subiectū, ut de se patet.

Hoc autem obiectum duplex

est; vel, ut propriū loquamur, eiudem integrī obiecti duæ sunt partes; alia materialis; & alia formalis. Obiectum; seu pars materialis est id, quod non perse, sed ratione obiecti formalis attingitur, seu consideratur in scientia: obiectum verò seu pars formalis est id, quod perse, seu ratione sui attingitur, seu consideratur à tali scientia. Vtriusque exemplum cernitur in potentia visuā, cuius obiectum integrum est coloratum; in quo pars materialis, seu obiectum materiale est corpus: quia non perse, sed ratione coloris videtur: color verò est pars, seu obiectum formale; quia per se, & ratione sui percipitur à potentia visuā.

9. In isto autem obiecto formaliter distinguunt communiter Doctores cum Caiet. i. par. qu. i. art. 3. & i. Post. cap. 22. nempe rem ipsam, quæ consideratur à scientia, seu attingitur à potentia, quamque appellant rationem formalem quæ, seu in esse rei, aut obiectum quod: & rationem sub qua talis res attingitur à scientia, vel potentia, quamque appellant rationem formalem subqua, seu in esse scibilis, aut obiectum quo. Vtranque autem hanc rationem esse necessariò distinguendam in obiecto cuiuslibet habitus, & ad quid sit necessaria, & vnde vtriusque unitas, vel distinctio summaratur; non est praesentis loci examinare; fiet à nobis cum Aristot. in libris Posteriorum disp. 19. Quare pro nunc satis erit, id uno, vel altero exemplo declarare,

rare. Etenim in potentia visuā res ipsa, quæ est color, & appellatur ratio formalis quæ, non potest esse ultima ratio specificativa viⁱⁱ; aliás, sicut plures sunt species coloris, plures etiam essent species visus, (cuius rationis vim ostendemus loco citato.) Ponenda est ergo aliqua alia ratio formalis. indubitate in plures species, (quam appellamus rationem formalem sub qua) media qua color ipse attingatur à visu: & à qua ultimo constituantur in esse obiecti specificantis, & determinantis potentiam. Quæ erit, vellux, ut ait D. Tho. i. Post. lect. 41. vel idem modus immutandi potentiam, vel aliquid huiusmodi, de quo alibi.

Idem etiam cernere licet in scientia. Nam aliquando res ipsa, quæ est obiectum formale, est vna generice, ut patet in Arithmetica, cuius obiectum est numerus, sub quo penè infinitæ species continentur. Imò aliquando est vna tantum analogie, ut patet in ente: quod est obiectum Metaphysicæ: & consequenter de pluribus rebus specie, imò & genere diuersis aliquando est vna tantum scientia. Aliquando vero de eadem re, seu de eadem ratione formalique, dantur plures scientiae. Cuius exemplum adducit D. Thom. i. parte qu. i. articulo 1. & 1. 2. qu. 54. artic. 2. ad secundum de hac propositione, terra est rotunda, quæ pertinet ad Phylosophum naturalem; & ad Astrologum; danturque de illa diuersæ demonstrationes. Ergo à ratione formalis, quæ, vel ad alia, quæ per accidens

tractantur in Geometria: iā habet rationem formę, potestq; recte appellari obiectum formale. Propter quod quantitas continua cōmuni- ter appellatur ratio formalis quæ obiecti Geometriæ: qui modus loquēdi (vt cum pluribus loquamur) retinēdus est, licet modus loquēdi D. Th. formalior sit. Per quod cōciliantur plura Angelici Doctoris testimonia, & expenduntur multa, quæ cum ad rem ipsam pertinere videātur; maturè tamē inspecta ad modum loquendi pertinent.

De ratione formalis *sub qua* obiecti Logicæ, neq; est præsens difficultas, neq; aliquid nunc dicendū nobis est: pendet enim ex generali questione de scietiarū vnitate: pro qua tamē interim videri potest D. Th. i. Post. 1. & 41. opus. 70. q. 5. ar. 1. & alibi sāpè. De obiecto autē materiali nullū potest esse dubiū: siue enim sint operationes intellectu, siue res ipse (de quo quæst. seq.) certū est apud oēs esse aliquid reale. Solū ergo remanet difficultas de ratione formalis, quæ obiecti Logicæ: quam pro nunc obiectum formale appellabimus, ad distinctiōnem obiecti materialis.

i Ex dictis intelligētur aliæ obiecti divisiones, quas communiter tradunt D.D. Aliud enim est obiectū adæquatū; aliud inadæquatū. Inadæquatū rursus diuiditur in principale, & min' principale: quid autē sit quodlibet ex illis, ex terminis ipsis cōstat. Obiectū adæquatū solet appellari obiectū attributio- nis; cuius tres cōditiones assignat D.D. cum D. Th. iup. prelog. sentē

tiarū art. 4. Prima est, quod contineat omnia, quæ tractantur in sciētia; ita vt ad ipsum reuocentur omnia, vel tanquam principia, vel tanquam partes, aut species, vel proprietates eius. Secunda, quod sit id, de quo potissima cura est in tali sciētia, & de quo (si aliqua fuerint) tradātur præcepta. Tertia, quod sit id, per quod talis sciētia distinguitur à qualibet alia. Quæ cōditio intelligenda est iuxta dicta: quod scilicet à ratione formalis, quæ, scū ab obiecto formalis summatur distinctione, nō præcise, vt est entitas quædā, seū in esse rei; sed vt illi adiungitur ratio formalis, sub qua, à qua constituitur in esse scibilis.

Tandem explicandū est breuiter quid sit ens rationis: nam de ipso disp. seq. latè differemus. Est ergo ens rationis proprietas quædā, seū esse conueniens rebus, non à parte rei, sed vt sunt in intellectu, sicut esse subiectū, prædicatū, genus, aut alia huiusmodi: & generaliter oēs termini secundæ intētionis significant pro formalis ens rationis: non enim à parte rei homo est subiectū vel animal genus, &c. sed secundū quod sunt obiectū in intellectu. Ex quo etiam apparet, quid sit ens reale: est enim, quod habet verum esse aparte rei, & ante intellectus cognitionem. Cū ergo ens prima diuisione diuidatur in ens reale, & rationis: meritò in hac questione generaliter inquirimus, sub quo ex his mēbris cōtineatur obiectū formale Logicæ. In sequenti verò spēcialiter inuestigabimus, quodnam ens rationis illud sit.

REFERTVR CV M SVIS
fundamentis sententia afferens
hoc obiectum esse aliquid
reale. §. I.

12 V Aldè recepta est his temporibus apud aliquos modernos opinio affirmans obiectum formale Logicæ esse quid reale. Quod non eodem modo explicat: quidam enim asserunt operationes intellectus, prout dispositæ sunt in forma definitionis, diuisionis, & argumentationis esse obiectum Logicæ: adduntq; non solum operationes ipsas, sed etiā talē dispositio-

nem definitionis, & argumentationis esse quid reale. Alij verò fortè, quia vident dispositionē istā, etiā in ipsis actibus nō esse quid reale: alia via incadūt, asserētes obiectū formale Logicæ integrè intelligi ante talē dispositionē, esseq; ipsas operationes intellectus, non prout iā habent illā; sed prout dirigibiles sunt, & ordinabiles media ipsa dispositione modi sciendi.

Pro vno quoque modo dicendi non adducemus specialiter argumenta: quia communia sunt, quæ contrarij adducunt; neque similiter Auctores: quia antiqui, vel nulli sunt, vel non ita clarē distinguunt: moderni verò nō eodem modo loquuntur; imò nūc ad vnu, nūc ad alterū dicendi modū declinare videntur: conueniunt tamen in quæsto questionis, asserētes obiectū formale Logicæ esse quid reale. Pro qua sententia adducut Platon. dialog. de Iusto, Alcino. de doctrina Platonis c. 2. D. Isidor. li. 2. Ethimol. D. Aug. 2. de Doct. Chri-

stiana, c. 37. Boetium lib. 1. in Topica Ciceronis, Caietan. præfatione in prædicamenta, Canum 9. de locis, capit. 1. & alios antiquos: quos tamē si cōsulas, nihil, vel oppositum inuenies. Ex modernis verò defendunt eam Fonseca 2. Metaphysicæ, capit. 3. quæst. 1. sect. 5. Suarez disp. 1. sect. 4. & disput. 54. in principio, Conimb. hīc quæst. 5. art. 2. Murcia q. 2. Hurtad. disp. 1. sect. 4. & nouissimè Chrysost. Caero Cistercien. tract. 1. disp. 1. du. 2. & Raphael de Auerfa q. 2. sect. 3.

Secundò probatur euertendo oppositam sententiam: quia obiectum debet habere aliquam entitatem, vt possit esse scibile: (scibilis enim, sicut intelligibilitas rei entitatem sequitur;) sed ens rationis non habet aliquam talem entitatem; cum neque sit substātia, neque accidens: ergo non potest esse scibile.

Confirmatur primò: quia obiectum debet habere passiones, quas de illo scientia demonstrat, vt probat Aristot. i. Post. cap. 23. sed istis caret ens rationis: ergo non potest esse obiectum scientiæ. Probatur minor: quia tales passiones non possunt esse reales, vt patet: nec etiam possunt esse rationis; alias continentur essentialiter sub ente rationis, & de illis essentialiter prædicaretur, quod repugnat cuilibet essentialiæ respectu propriarum passionum.

Confirmatur secundò: quia scientia est relationem realē ad obiectum anquam ad propriā mensuram. t docet Arist. c. de relatione: ergo ens rationis non potest esse obiectum alicuius scientiæ. Patet consequentia: quia relatio realis prædicamentalis petit terminum realem.

Tertiò: demonstratio, quam Logica docet confidere, est causa vera, & realis scientiæ, quæ est habitus realis: ergo demonstratio etiam pro formalī non potest esse ens rationis. Probatur consequentia: quia demonstratio, non solum secundū entitatem actuum, sed etiam vt sunt inter se dispositi, est

verè discursus, & causa scientiæ: ergo vt sic est ens reale.

Cōfirmatur: quia habitus Logisticæ concurrit ad suos actus, non solum secundū id, quod est in illis materiale; sed etiam, & maximè ad illam ordinationem, quam à Logica habent: ergo talis ordinatio non est aliquid rationis. Patet consequentia: quia à causa, & actione reali necessariò procedit effectus realis.

Quartò: quia si obiectum Logisticæ esset ens rationis, maximè quia tractat de genere, specie, subiecto, prædicato, & alijs similibus intentionibus: sed esse subiectum, prædicatum, &c. est verum ens reale: ergo Logica non habet pro obiecto ens rationis. Probatur minor, quia in hac propositione, *homo est animal*, actus intellectus correspondens illi termino, *homo*, nō repræsentat naturam humanam præcisè, sed vt subjicitur animali: ergo non solum repræsentatio hominis; sed modus repræsentandi illum vt id, de quo dicitur animal, est quid reale: ac proinde esse subiectum non est quid rationis, & sic de alijs huiusmodi intentionibus. Plura alia argumenta adducunt Auctores, inter quos videri potest Ioannes Sanchez libr. i. Logisticæ q. 17. qui licet asperè loquatur de hac opinione; multa tamen pro ea congerit argumenta.

†

P R A E M I T T V N T V R
aliqua ad resolutionem questio-
nis necessaria.

§. I.

14 P Ro solutione questionis ex-
plicare oportet, quid sit Logicam dirigere operationes intellectus, & quid in illis sit dirigibili-
tas, vel directio: hæc enim omnia inuoluta magnam in hac materia generant confusionem. Vt autem id ex suis principijs deducam⁹, sciendū est, ex D. Tho. i. 2. q. 54. artic. 4. & q. 100. art. 2. quemlibet habitum, & præcipue operativum esse perfe-
ctionem quandam potentia: vnde quilibet scientia erit perfectio intellectus, perficietq; illū, & dirigit in ordine ad aliquam cognitionem.

Sic videmus Geometriam perfice-
re intellectum: vt rectè cognoscat quantitatem continuam: Arithmeticam etiam in ordine ad quātitatem discretā: & sic de alijs scientijs, quarum unaquaque perficit, & dirigit intellectum in ordine ad cognitionem proprij obiecti. Et sic consequenter intellectus erit dirigibilis per unam scientiam in ordine ad cognitionem vnius obiecti: & per aliam in ordine ad cognitionem alterius: atq; ita ab una scientia accipiet directionem, vt producat actus rectos circa unum obiectum: & ab alia, vt producat actus rectos circa aliud. Itaque rectitudo actus, seu directio illius, quæ est ipsa entitas intrinseca actus, nunquam fit ab alia scientia; nisi ab illa, cuius proprium fuerit obiectum talis actus. Quare uni-

uersaliter loquendo nulla scien-
tia erit directua intellectus; nisi in ordine ad proprium obiectum: neque intellectus erit alio modo dirigibilis à scientia. Cuius ratio est evidens: quia omnes habitus intellectus simul sumpti perficiunt intellectum in ordine ad obiectū adæquatum illius, scilicet verum. Ex hoc autem obiecto adæquo, quilibet habitus quasi sumit unā partem, & curat de illa perfectè cognoscenda: ac proinde nullus habitus per se loquendo dirigit, & perficit intellectum in ordine ad obiectum alterius habitus; ni-
si inquantum dirigit, & perficit in ordine ad proprium obiectum.

15 Contingit autem obiectum alicuius habitus, verbi gratia, ali-
cuius scientiæ, esse uniuersalius,
quā obiecta aliarum scientiarum,
quodammodoque continere illa: (non loquimur de ratione sub
qua; hæc enim in qualibet scientia
semper est diversa à ratione sub
qua alterius) vt patet in Meta-
physica, cuius obiectum, scilicet
ens, continet sub se obiecta alia-
rum scientiarum: nam sub enre
continentur corpus, quod est ob-
iectum Philosophiae; numerus,
qui est obiectum Arithmeticæ: &
sic de alijs. Vnde talis scientia,
dirigendo intellectum circa prop-
rium obiectum, consequenter di-
rigit illum aliquomodo circa ob-
iecta aliarum scientiarum, quæ
continentur sub proprio obie-
cto. Et propter hoc Metaphysica
præscribit obiecta alijs scientijs,
omnium earum principia probat,
alias.

aliasque functiones generales ad-ministrat: non quia per se perficiat intellectum in ordine ad obiectum peculiare vniuersusque scientia; sed quatenus perficit illum in ordine ad proprium obiectum.

Idem proportionabiliter contingit in Logica: quæ quia in omni opinione habet obiectum quodammodo continens obiecta aliarum scientiarum; ideo perficiendo intellectum in ordine ad proprium obiectum, dirigit consequenter, & perficit in ordine ad obiecta aliarum. Propter quod Metaphysica, & Logica appellantur scientia generales: quia earum obiecta se extendunt ad omnia entia; & ita continent sub se obiecta aliarum scientiarum. Quam Logica, & Metaphysica similitudinem docuit re & Arist. 4. Metaph. c.2. dicens: *Dialectici, & Sophystæ eadem cum Philosopho subeunt figuram: nam de omnibus disputant, & circa idem genus Sophistica, & Dialectica versantur cum Philosophia.* Quæ verba exponens D. Th. leq. 4. ait: *Orendit quomodo Dialectica, & Sophistica cum Philosophia habeat similitudinem, & in quo differant ab ea.* Conueniunt autem in hoc, quod Dialectici est considerare de omnibus: hoc autem esse non potest, nisi consideret omnia secundum quod in aliquo uno conueniunt: quia unius scientie unum subiectum est, & unius artis una est materia, circa quam operatur. Cum igitur omnes res non conueniant, nisi in ente: manifestum est, quod Dialectica materia est ens, & ea quæ sunt entis, de quibus etiā

Philosophus considerat.

16 Ex quo iam plura licet inferre. Et primò quidem apparet, quā longè à veritate erret explicatio istius loci Arist. quam adducut aliqui ex cōtrarijs; vt probent obiectū Logicæ esse actus intellectus: afferentes sensum Arist. esse, quod sicut Philosophus naturalis agit de actibus intellectus in libris de Anima: ita etiam Logica agit de eisdē actibus, licet sub diuersa ratione. Expositio sanè absurdā: ibi enim non loquitur Arist. de Philosophia naturali: sed de prima Philosophia, scilicet Metaphysica: quod quilibet etiā indoctus aduerteret, qui textum consuleret.

Secundò etiam apparet obiectum formale Logica debere esse tale quid, quod possit inueniri in omni ente; siquidē materia illius, vt vidim', est omne ens: sicut propter eandem rationem obiectum formale Metaphysica debet esse quid inueniunt in omni ente. Duo autem genera prædicatorum inueniuntur in omnibus entibus: alia sunt, quæ conueniunt illis à parte rei, secluso intellectu: & hæc tantum sunt ratio entis, & passiones eius, scilicet unum, verum, bonum. &c. & hæc sunt obiectum formale Metaphysica. Alia vero sunt prædicata, quæ conueniunt omnibus entibus per operationem intellectus, vt esse subiectum, prædicatum, genus, speciem, &c. quæ proinde dicuntur secundæ intentiones: & intra hoc genus prædicatorū necessariò debet esse obiectum formale Logica. Quia autem prædicata pri-

mi generis sunt intrinseca, & natūralia omnibus entibus; istæ verò secundæ intentiones extra essentiā, & naturas illorum, eisque accidentiales, & extraneæ: ideo Metaphysicus (ait D. Thom. loco cit.)

procedit ex principijs ijs suis ad probandum ea, quæ sunt consideranda circa cōmunia accidentia entis; Dialecticus autem procedit ad ea consideranda ex intentionibus rationis, quæ sunt extraneæ à natura rerum. Et ideo dicitur, quod Dialectica est tertiaria: quia tentare proprium est ex principijs extrancis procedere.

Tertio tandem apparet, quod licet utraque hæc sciencia dirigat intellectum in ordine ad obiecta aliarum scientiarum modo explicato: quia tamen Logica dirigit illum, vt cognoscat omnes res, non secundum sua prædicata realia, sed secundum illa prædicata, quæ adueniunt rebus per operationes intellectus: ideo Logica specialiter dicitur dirigere tales operationes: quia nimis tradendo notitiam harum intentionum, quæ resultant in rebus ex eo, quod intellectus sic, vel sic cognoscat eas, dirigitur ipse intellectus in modo proprio operandi: & sic Logica, quæ has intentiones cognoscit, & inter se ordinat, vt ex eis fiant congrua instrumenta sciendi, tribuit ipsi intellectui modum; vt de qualibet re rem, & absque errore cognitionē consequatur. Et hic est specialis modus, quo Logica dicitur dirigere operationes intellectus.

**

S T A T V I T V R V E R A
sententia D. Tho. & quæstio
resoluitur. §. III.

17 Dicendū est in hac difficultate obiectū formale Logica non esse quid reale, sed ens rationis. Hanc conclusionem intendit Arist. loco citato ex quarto Metaphysicæ, vt ibi explicat D. Tho. est receptissima inter Antiquos: illaque profiteri omnes Thomistas testatur Masius infra citandus. Et certè nullum vidimus ex discipulis D. Tho. contrarium afferentem.

Tradit eam Angelicus Doct. leq. 4. sapè citata his verbis: *Ens est duplex; ens scilicet rationis, & ens nature.* Ens autem rationis dicitur propriè de illis intentionibus, quas ratio adiuvenit in rebus consideratis, sicut intentio generis, speciei, & similiū; quæquidem non inueniuntur in rerum natura, sed considerationem rationis consecuntur. Et huiusmodi scilicet ens rationis est propriè subiectum Logica. Huiusmodi autem intentiones intelligibiles entibus naturæ equiparantur, eo quod omnia entia naturæ sub consideratione rationis cadunt: & id est subiectum Logica ad omnia se extendet, de quibus ens naturæ prædicatur. Hæc D. Thom. vbi paucis verbis docet quidquid nos in conclusione, & discursu docuimus. Quæ verba repetit opus. 42. c. 2. Videri etiam potest Angelicus Doctor 1. Post. leq. 20. opusc. 56. opusc. 70. qu. 6. art. 1. & 3. & pluribus alijs locis, quæ brebitatis causa omittimus. Diu. Thom. secantur Caiet.

iet. capite de genere, parte 2. Sotus quest. 5. proœmiali, Nauarrete 1. par. controuer. 14. §. 10. Arauxo lib. 3. Metaph. quest. 1. art. 1. nu. 5. Masius hic seft. 1. quest. 13. Sanchez lib. 1. qu. 17. & Gallego controuers. 8. qui pro hac sententia adducunt Auerroem, Auicenam, Albertum, Iabellum, Flandriam, Soncinate, Herbeum, & innumeros alios Diui Thomæ discipulos. Quibus etiam consentiunt Tolet. hic qu. 5. Oña qu. 1. art. 5. Rubio qu. 6. Salas 1. 2. qu. 54. disp. 7. seft. 2. & alij moderni.

18 Probatur primò conclusio ratione sup. ex Aristot. & D. Tho. insinuata. Quia consideratio Logica se extendit ad omnia de quibus ens reale prædicatur: in quo assimilatur Metaphysicæ, & propterea agit de eisdem prædicamentis, de quibus tractat Metaphysica: ergo considerat omnia illa, sub aliqua vna ratione in eis inuenta. Sed ultra prædicata, seu rationes reales omnibus prædicamentis communis, quæ sunt obiectum Metaphysicæ, nullæ aliæ datur rationes, seu prædicata, quæ conueniant omnibus entibus; nisi secundæ intentiones, seu prædicata rationis: ergo ratione illarum considerat Logica omnia entia: ac proinde ipsæ erunt obiectum formale eius.

Confirmatur primò: quia omne ens reale creatū necessariò abstractit, vel à materia singulari, vel sensibili, vel intelligibili. Ut enim probat optimè D. Tho. opusc. 70. qu. 5. art. 1. alia abstractio non est possibilis, neque possibile est ens

reale, q̄ has abstractiones subterfugiat. Ergo speculatio illius pertinet ad Philosophiam, Mathematicam, vel Metaphysicā: hæc enim diuisio scientiæ speculativa realis adquata est, vt ex Aristot. & D. Thom. videbimus infra disp. 19. ergo nullum ens reale potest esse obiectum formale Logica.

Dices hoc argumento probari, prædictas scientias tractare de omnibus entibus realibus; non tamen sub omnibus rationibus formalibus, secundū quas possunt cōsiderari. ¶ Sed contrā: quia omne ens reale, secundū quācumque considerationem cuiuscumque rationis realis, continetur necessariò intra aliquam abstractionem ex enumeratis: ergo necessariò cōtinebitur sub aliquo ex obiectis dictarum scientiarum: & per consequens nulla alia scientia speculativa poterit esse de entibus realibus. Logica autē est sciētia speculativa, vt infra ostendemus: ergo non potest habere pro obiecto ens reale.

Confirmatur secundò: quia Logica, Grammatica, & Rhetorica distinguntur contra scientias reales, & appellantur rationales; non quia ipsæ non sint veræ qualitates reales, vt patet; neque præcise quia dirigant rationem, scū intellectum: cum id conueniat omnibus scientijs, vt vidimus; neque quia habeant pro obiecto actus rationis; alias scientia de Anima dicetur rationalis, & nō realis: ergo ideo distinguntur contra scientias reales, & dicuntur rationales,

quia

quia earū obiectū est ens rationis: cū tñ alięsentur circa ens reale.

+ 19 Secundò probatur conclusio: quia enti rationis, & non enti reali conueniunt tres illæ conditions obiecti sup. nu. 1. assignatæ ex D. Th. ergo obiectum Logica est ens rationis. Probatur antecedens dis-

currendo per singulas: quia ens rationis prædicatur ferè de omnibus, quæ in tota Logica tractantur; alia que ad ipsum reducentur, vel tanquam partes, vel principia, aut species, &c. quod tamen de nullo ente reali verificari videmus: ergo enti rationis conuenit prima conditio obiecti. Maior patet: quia hæ sunt veræ prædicationes, vniuersale est ens rationis: genus, species, differētia, &c. sunt ens rationis: vniocū, analogum, prædicamentum, propoſitio, equipollentia, antecedens, induc̄tio, syllogismus, figura, &c. sunt entia rationis. Neque præter istas, & similes intentiones aliquid aliud tractatur in Logica, quod per se pertineat ad ipsam: nam de substantia, quantitate, qualitate, aut alijs prædicamentis extra controvēsiam est non pertinere ad Logicam, secundū quod sunt partes entis realis; sic enim de illis agit Metaphysica: sed secundū quod in eis attenditur subiectibilitas, & prædicabilitas, aut ratio generis, & speciei. De intellectu autem, & eius actibus solùm tractatur in Logica, secundū quod sunt principia, & causa, ex quibus dicta intentiones resultant, vt patet quando inquirimus: vtrum solus intellectus faciat ens rationis: per quē actum

illud fiat: & an vniuersalitas resulitet in natura per abstractionē, vel comparationem intellectus: neque aliæ quæstiones, nisi his similes, mouentur in Logica de actibus intellectus. Vbi ergo in tota Logica tractatur de ente reali tanquam de obiecto?

¶ Respondebis fortè omnia ista tractari in Logica in ordine ad actus intellectus. ¶ Sed contra est: quia solutio permitti posset, si in Logica præcipua cura esset de actibus intellectus (quæ est secunda cōditio) vel de eis aliqua peculiaris disputatio, aut liber institueretur ab Arist. aut de aliquibus in Logica prædicaretur actus intellectus; de ipsis vero intentionib⁹, obiter in ea disputa retur. Sed tamē omnia, è contrariò videmus euenire: nullus enim Logi custalē disputationē, vel librum de actibus intellectus instituit: cū tamen omnes ex professō pertractent de ipsis intentionib⁹. Imo Autores cōtrarij se ipsis destruant: quomo do enim easdem quæstiones, ac nos pertractant, eosdemq; libros Arist. interpretātū: si in obiecto, de quo principalis cura debet esse in disciplina, à nobis valde dissentīt. Qui enim obiectum Geometriæ asserret esse numerum: tradendo suam Geometriam, non deberet pertractare de magnitudinibus, lineis, superficiebus, figuris, &c. sed denume ro, eius speciebus, & proportionibus: nam se ipsum destrueret, qui mutando obiectum Geometriæ, ī mutaret quæstiones eius, vt patet. At magis distat ens rationis, & ens reale, quam numerus, & magnitu-

do: ergo magis se ipsum destruit, qui afferendo obiectum Logica est se ens reale, inextam trahenda omnes questiones mouet de entibus rationis. ¶ Addit, quod ut in prima ratione vidimus, per ens rationis, & non per ens reale distinguuntur Logica a scientijs realib⁹ (quæ est tertia cōditio) ergo inente rationis, & non in ente reali inueniuntur cōditiones obiecti respectu Logice.

20. Tertio tandem probatur conclusio: quia in qualibet scientia datur aliqua prima principia propria obiecti illius scientiæ, a quibus procedit ad conclusiones de obiecto demonstrandas, & in quæ tandem easdem conclusiones resolvit: vnde si obiectum estens reale, necessariò principia debent etiā esse quid reale: sunt enim, vel partes intuitivæ obiecti, vt materia, & forma in Philosophia; punctum, & unitas in Mathematicis: vel essentia ipsius obiecti, vt essentia entis in Metaphysica: vel causa reales illius: quæ omnia, vt constat, repugnat esse quid rationis, si obiectum estens reale: sed Logica non habet aliqua prima principia realia, ex quibus procedat ad conclusiones de suo obiecto demonstrandas: ergo eius obiectum non potest esse ens reale. Major, & consequētia constant; minor vero est expressa D. Th. opus. 70. q. 6. ar. 1. & probatur: quia in omni opinione tota ars syllogistica innititur diaib⁹ illis principijs, dici de omni, & dici de nullo; vel illis, quæcumq; sunt eadem unius tertio, sunt eadem inter se: & quæcumque sunt eadem inter se, dicitur: iunguntur ab uno tertio. Simili-

21 Ex

21. Ex dictis facile destruitur opposita sententia: quoad utrumque modum dicendis. In primis enim materia propria, & immediata, in qua recipitur obiectum formale Logica, non sunt actus intellectus; sed res ipsæ, & entia, ut vidimus ex D. Tho. res enim propriè dicuntur, & sunt genus, species, definitio, syllogismus, &c. Id autem solū conuenit actibus intellectus secundum quid, & in representando: dicuntur enim definitio: quia representant definitionem, & sic de alijs. Vnde ipsæ intentiones obiectivæ, seu modus sciendi obiectivus, & non mentalis pertinet immediate, & simpli citer ad obiectum formale Logice. Quare licet representatione ex parte intellectus sit quid reale, de quo non dubicamus; tamen esse, quod in rebus resultat per talem representationem, est quid rationis: imoordo ipsorum actuum inter se, vt constituant definitionem, propositionem, aut syllogismum, est quid rationis, ut ex D. Th. in solutione ad secundum manifeste constabit.

Id vero, quod aiebat secundus modus dicendi in prædicta opinione, nulla nititur probabilitate. Actus enim, vt dirigibiles solū important potentiam passivam, vt dirigantur: vnde ad summum possent esse obiectum materiale. Neq; de dirigibilitate ipsa actuum agit Logica; sed de instrumentis, medijs quibus diriguntur, vt sunt definitio, diuisio, & alia intentiones, vt explicatum est.

ARGUMENTIS. PRO
contraria sententia factis
respondetur.
§. IIII.

22. Ad primū ex auctoritate D.

A Tho. dicimus in primis nullum ibi esse verbum, quod indicet Sanctum Doctorem loqui de obiecto formalis, præterquam quod loquitur manifeste de fine remoto, seu ultimato Logice, ut ex verbis antecedentibus constat. Appellantur autem ibi à D. Th. actus intellectus materia propria Logice, seu obiectum, causaliter: quia scilicet causant obiectū Logice. Quod plenè colligitur ex contextu, & exemplis, quæ ibi adducit, subdit enim: *Sicut igitur ex hoc, quod ratio de actu manus ratiocinatur, adiuventia est ars adificatoria, vel fabrilia: per quas homo faciliter, & ordinatē huius actus exercere potest: eadē ratio ne ars quædam necessaria est, quæ sit directiva ipsius actus rationis, &c.* Aliud enim est, quod ars adificatoria sit invenia ad dirigendas actiones manus, & Logica ad dirigendas operationes rationis; aliud vero quod obiectū adificatoria sint actiones manus vt dirigibiles, & obiectū Logica operationes intellectus vt dirigibles. Primū quidem verissimum est: secundum autē omnino falso: nullus enim dixit obiectum adificatoria esse actiones manus vt dirigibiles; sed adificiū ipsum coalescens ex illa dispositione artificiali rāquā ex forma, & ex lapidibus, & lignis rāquā ex materia: actiones autē manus sunt effectiones (vt ita dicantur)

H. 2

&

& cause ipsius adificij: ergo paratione afferendum non est operationes intellectus, ut dirigibles esse obiectum Logicæ; sed secundas intentiones, quæ componuntur tanquam ex forma ex illo operationis, quod resultat in rebus per operationes intellectus, & rebus ipsis tanquam ex materia: operationes autem ipsis solum erunt effectiones, & cause ipsarum intentionum, quæ sunt obiectum Logicæ. Ex quo non solum remanet clara mens D. Th. sed verba eius in ipsos contrarios efficaciter retorquentur, & acutate ponderata totam hanc difficultatem elucidant.

23 Ad confirmationem respondetur ibi Saecum Doctorem perspicuis verbis docere nostram sententiam: vt enim scientias distinguat, quadruplicem distinguit ordinem dicens: *Alius est ordo, quem ratio non facit; sed solum considerat: sicut est ordo rerum naturalium. Alius autem est ordo, quem ratio considerando facit in proprio actu: puta cum ordinat conceptus suos ad inuicem: & signa conceptuum, quæ sunt voces significativa. Tertius autem, &c.* Et post pauca, secundum hos diuersos ordines sunt diuersæ scientiae. Nam ad Philosophiam naturalem pertinet considerare ordinem rerum, quem ratio considerat, sed non facit. Ordo autem, quem ratio considerando facit in proprio actu, pertinet ad rationalem Philosophiam (scilicet Logicam) cuius est considerare ordinem partium operationis ad inuicem, & ordinem principiorum ad inuicem, & ad conclusiones: Ex quibus D. Thom. verbis non vi-

demus quomodo inferri possit obiectum Logicæ esse ens reale: cum potius dicat proprium esse Logicæ, considerare ordinem quendam, quem intellectus facit in proprio actu, quem habent partes operationis adiuicem, & principia adiuicem & ad conclusiones: qui manifestè est ens rationis; cum sit factus, seu factus a ratione.

Ad paritatem autem, quæ ibi adducitur de Philosophia morali respondetur verum esse, quod utrumque assimilatur in fine: hæc enim intendit dirigere voluntatem, sicur Logica intellectum. Differunt tamen in conditione, & modo finis, & per consequens in obiecto: nam Philosophia moralis intendit, non solum rectitudinem accidentalem actuum voluntatis, quæ sumitur ex circumstantijs; sed etiam, & maxime rectitudinem substantialem eorum, quæ sumitur ex obiecto: & sic obiectum Philosophiae moralis est ipse actus directus, seu operatio humana ordinata in finem, vt ibidem afferit Diuus Thom. At vero Logica, non præstat intellectui rectitudinem substantialem (vt ita dicamus) in ordine ad res quoad suas intrinsecas entitates cognoscendas; hoc enim faciunt aliae scientie: sed solum quandam rectitudinem in ordine ad cognoscendas res quoad aliquid extrinsecum, nempe quoad ordinationem, & dispositionem earum in forma modis scidi; quæ vt vidimus, quid extrinsecum, & rationis est. Et sic patet, quod licet obiectum Philosophiae moralis sit quid reale; obie-

obiectum tamen Logicæ est ens rationis.

24 Ad secundum respondetur, ens rationis, eo modo quo est, habere entitatem, & scibilitatem. Quare sicut habet entitatem ad modum entis realis: ita scibile est ad modum illius. Neque ex hoc sequitur ipsum per accidens esse scibile: sicut enim eius essentia consistit in hoc, quod cognoscatur ad modum entis realis; sic per se conuenit illi, quod sciatur ad modum alterius.

Adde: quod ut bene explicat Arauxo libro 2. Metaphyc. articulo 2. numero 12. cum genus entis, & genus scibilis valde diversa sint, hocque quasi materialiter tantum ad illud presupponatur: quamuis ratio entis non possit dici simpliciter de ente rationis; tamen ratio scibilis potest illi per se, & simpliciter conuenire. Cuius exemplū certatur in Mathematicis, & Philosophia, quarum obiecta, scilicet quantitas, & substantia corporea, quamvis analogè conueniant in ratione entis, simpliciter tamen participant rationem scibilis, & sic ipsis vniuocè conuenient in ratione scientie. Videatur Arauxo loco citato.

Ad primam confirmationem negatur minor, ad cuius probacionem respondetur ens rationis habere etiam suas passiones, vt infra constabit: de quibus propter transscientiam prædicatur ipsum ens rationis. Sed non ideo continentur essentialiter sub illo, vt patet de passionibus entis realis: de quibus licet propter transscientiam prædicetur ens reale; non tamen con-

tinetur essentialiter sub eo: sed utrumque genus passionum conuertitur cum propria essentia.

Ad secundam confirmationem varias solutiones adducunt Sanch. & Arauxo vbi supra; Masius vero responderet, quod licet ex parte obiecti, quando est ens rationis, non sit relatio realis ad scientiam, tamen ex parte scientie bene potest esse relatio realis ad ipsum. Hæc tamen solutio falsa est, & contra D. Thom. in 1. distinct. 26. questione 2. art. 1. vbi docet entis ad non ens non posse esse relationem realem: quia hæc exigit utrumque extremon in actu. Iuxta quam doctrinam responderetur ad confirmationem, quod scientia, quæ terminatur ad ens reale, dicit relationem realem: non vero, quæ habet pro obiecto ens rationis.

25 Ad tertium respondetur, quod scientia, cum sit habitus acquisitus, generatur ex actionibus circa obiectum illius. Vnde si demonstrationem sumamus pro actu discursus, vel pro iudicijs; vere demonstratio generat scientiam: si vero demonstrationem formaliter sumamus pro secunda intentione, vel pro aggregato secundarum intentionum, quæ in illa reperiuntur: sic demonstratio pro formali non est causa realis scientie. Neq; ex eo, quod inter ipsos actus requiratur talis ordo, aut dispositio; vt generent scientiam: ideo ordo ille debet esse realis: iste enim non est forma constitutiva actuum in esse cause scientie, sed tantum conditio sine qua non. Non autem repugnat ali-

quod ens rationis interdum esse conditionem alicuius causa realis. Quod in aliquo saltem casu admittendum est a contrarijs: nam in sacramentis nouæ legis significatio est quid rationis; & tamen iuxta probatissimam sententiam verè est conditio, sine qua non cauferet realiter gratiam. Et quod certius est, voces significatiæ veræ, & realiter causant in auditu species intentionales rerum, quas significant; cum tamen significatio, sive qua tales species non causarent, sit quid rationis resultans in illis ex impositione humana.

Quæ autem sit ratio huius doctrinæ, non est præsentis loci examinare. Fortè talis dependentia, qua effectus realis dependet tanquam à conditione ab aliquo esse rationis, reducitur vltimò in aliquam causam, seu conditionem realem, ex qua resultat illud esse rationis. Et vt omittamus exempla, in quorum saltem primo aliter philosophandum est: in nostro casu, cum scientia sit effectus realis producendus in ipso intellectu per actum discursus, qui essentialiter requirit alios actus antecedentes, quibus termini, & propositiones cognoscantur: non est mirum, quod ut producatur in ipso intellectu aliquis effectus realis per talem actum subsequentem, necessarium sit per præcedentes actus sic terminos, & propositiones cognosci, ut resultet in illis talis dispositio, seu ordo rationis. Qui conseqüenter ideo est necessarius, ut generetur scientia: quia ad eam prærequisita perspicue enim se explicat D. Theodorus dicens,

ritur talis, vel talis cognitio obiecti, qui realis est: atque ita dependentia, quam habet scientia ab illo esse rationis tanquam à conditione, vltimò refunditur in aliquam causam, seu conditionem realem.

Ad confirmationem respondeatur habitum Logicae simul cum intellectu per se producere entitatem realem suorum actuum; ad quam tamen per resultantiam sequitur dispositio illa rationis. Per quem modum omnes aliae secundæ intentiones resultant in rebus ex actibus intellectus, ut generaliter de omnibus entibus rationis dicimus disputatione sequenti.

Ad quartum respondeatur absurdum esse, quod esse prædicatum, subiectum, genus, &c. sint quid reale: nam quamuis in actu intellectus, qui repræsentat hominem, ut subjicitur animali, ipsa repræsentatio, & actus sint quid reale: nō ideo in homine, est quid reale subjici animali, sed secunda intentio. Et ab hismodi intentionibus res denominantur genus, prædicatum, &c. ac proinde nomina ista significant proformalitatem rationis.

QVÆSTIO III.

Quodnam ens rationis sit obiectum Logicae.

26 Certeum est apud Auctores nostræ sententiaz ens rationis vniuersaliter sumptum non esse obiectum Logicae: neque aliquis Thomistarum oppositum afferuit per spiculæ enim se explicat D. Theodorus dicens,

dicens locis citatis intentiones rationis esse obiectum Logice. Quod etiam ratione conuincitur: nam de chimera, priuatione, aut negatione nihil agitur in Logica: neq; cognitio eorum potest ad ipsius finem conducere. Imò non de omni relatione rationis agit: neq; enim considerat relationem dextræ, & sinistri, quam habet columna: neq; relationem similitudinis, quæ personæ diuinæ dicunt ratione essentiaz, neq; etiam relationes, quibus Deus refertur ad creaturas, & similes: quæ tamen sunt relationes rationis. Solù ergo in Logica agitur de quibusdam in relationibus rationis, quæ appellantur secundæ intentiones: ut sunt genus, species, propositio, argumentatio, &c. De quibus est difficultas, quæ earum sint obiectum formale Logicae.

Relictis Nominalibus, qui in hac questione, sicut in reliquis, omnia ad voces reducunt: ceteri omnes Doctores, qui obiectum Logicae afferunt esse secundas intentiones in rebus fundatas, solùm dissentunt in eo, quod tale obiectum magis, vel minus exténdunt. Quamuis enim omnes concedant ad considerationem logicam per se pertinere intentiones generis, propositionis, divisionis, syllogismi, demonstrationis, & similes: quia tamen videt aliquas istarum ordinari ad alias: & hoc diverso modo: magis enim propositio ordinatur ad argumentationem, aut genus ad definitiōnem; quam definitio ad propositiōnem, aut argumentatio ad divisionem, &c. ideo diuisi sunt magis, vel

minus restringentes obiectum formale Logicae.

27 Prima ergo sententia solam demonstrationem afferit esse obiectum formale Logicae. Pro qua referuntur. Axand. Ammonius, Simplicius, & alij Græci. Potestq; suaderi: quia demonstratio est finis in quem Logica tendit, ordinatque cetera, quæ in ea tractantur, neque quiescit, donec demonstrationis explicit naturam: ergo ipsa est obiectum formale eius.

Secundo alij dicunt syllogismum esse obiectum Logicae. De quorum numero est Scotus hic q. 3. ¶ Alij verò extendunt ad omnem argumentationem. Pro qua opinione citantur B. Albertus, Auicena, Lombanienses, & alij. Potestque vterq; modus dicendi probari ex Aristot. qui de definitione, aut divisione ex professo non egit; sed solùm de argumentatione, aut syllogismo. Et sic cap. vltimo, secundi Elencorum de syllogismis se doctrinam tradidisse confitetur: ergo solus syllogismus, aut argumentatio erunt obiectum Logicae.

Ceterum hi omnes modi dicendi falsi sunt. Nam, ut alias intentiones logicales omittamus, quibus commune est esse veritatis ostensiolas, saltem de definitione, & divisione negari non potest, verè esse instrumenta sciendi, & ignotum manifestare independenter ab argumentatione, aut demonstratione. Propter quod etiam de illis provantur in Logica plures passiones: ergo per se clauduntur sub obiecto formalis illius.

28 Proprius ad veritatem accedit opinio afferens modum sciendi, prout comprehendit diffinitionem, diuisionem, & argumentationem, esse obiectum adæquatum Logicæ: alias verò intentiones non immediatè contineri sub illo; sed reduci ad hæc tria instrumenta. Sic indicat Masius qu. 13. citata, quem plures alij sequuntur.

Fundamentum est: quia ad hæc tria instrumenta, seu ad has tres intentiones rationis commodè reduci possunt omnes aliae: nam intentiones simplices, quales sunt intentionis generis, speciei, & similes, deseruiunt definitioni, & diuisioni: aliae verò omnes argumentationi: ergo hæc tria instrumenta, seu modus sciendi, prout comprehendit illa, erit obiectum adæquatum Logicæ.

Confirmatur: quia finis Logicæ est iuuare intellectum, ut de qualibet scientiam habere possit: sed his tribus instrumentis sufficienter obtinetur talis finis: ergo solum illa pertinent ad obiectum adæquatum. Probatur minor: quia tria possimus de qualibet re ignorare, scilicet essentiam, partes eius, & passiones: sed essentiam apparet definitio; partes diuisiones, passiones verò argumentatio: ergo hæc tria instrumenta tantum per se, & immediatè pertinent ad obiectum adæquatum: cæteræ vero intentiones non per se, & pri-

marior, sed mediantibus istis, & ratione illarum tractabuntur in Logica.

29 Pro veritatis, ergo explica-

tione considerare oportet quid nomine modi sciendi propriè significatur: quoniam propter huius inconsiderationem multa passim inueniuntur apud Autores, quæ materiam istam magis confundere, quam iuuare solent. Quod perspiciemus facile, si terminos ipsos attendamus. Nam modus sciendi idem sonat, ac modus rectè, &

sine errore intelligendi; seu norma, & via, quæ dicit, & iuuat, ut rectè, & facile acquiratur scientia. Sicut enim in qualibet arte dantur aliqui modi ad rectè, & breuiter faciendum artefactum: ut modus rectè conficiendi cathedralm, qui erit talis dispositio, & applicatio artis ad materiam, ex qua facile resultat cathedralita modus sciendi erit norma quædam, seu modus disponendi res, & taliter applicandi ad intellectum, ut facile de ipsis veram assequatur scientiam.

Sicut autem in exemplo artis, non solum appellatur modus faciendi illa dispositio vltima, seu applicatio materiæ, ex qua immediatè resultat artefactum: sed ad quamlibet partem artefacti seorsim faciendam, datur etiam modulus, quo rectè, & facile talis pars, etiam si minutissima sit, efficiatur ita similiter in scientijs, non solum dispositio illa rerum, quæ fit in demonstratione, ex qua immediatè resultat cognitio scientifica, appellatur modus sciendi; sed etiam ratione qualibet pars illius dispositionis, seu qualibet intentio quomodo cumque conducens ad demonstra-

tionem, participat suo modo rationem modi sciendi. Imò id etiam vtcumque conuenit intentionibus, quæ fundantur in vocibus: nam talis, vel talis modus significanditalis, vel talis appellatio, suppositio, aut ampliatio vocum suo modo conducunt, & iuuant; ut de rebus breuiter, & absque errore scientia comparetur.

30 Ex quo patet, quod si modus sciendi strictissime sumatur pro illa vltima dispositio, & applicatione rerum in tali forma, ad quam sequitur immediate cognitio scientifica: sic sola demonstratio potest appellari modus sciendi, prout illam appellavit Aristoteles primo Posteriorum capite tertio. Si verò modus sciendi sumatur secundum omnem extensionem, quam potest habere: omnes secundæ intentiones, de quibus Logica tractat, possunt rectè appellari modus sciendi, siquidem omnes illæ sunt aliquo modo veritatis ostensiæ, iuantque, & conducunt, ut de rebus acquiratur scientia: quod proprium est intentionum logicalium, & per quod ens rationis logicum differt ab entibus rationis, quæ considerant Grammatica, & Rhetorica.

Sed quia (ut in exemplo adducto persistamus) non ita cernitur modus rectè operandi in qualibet minutissima parte artefacti efficienda: & ex alia parte non sola applicatio vltima, & dispositio materiæ, ex qua immediatè resultat artefactum, appellatur modus sciendi: sed id etiam cernitur in

principalioribus partibus illius efficiendis. Eadem proportione cōmuniter Doctores nomen modi sciendi non extendunt ad omnes secundas intentiones, neque restringunt ad solam demonstracionem; sed tributunt illud quibusdam principalioribus intentionibus, scilicet definitioni, diuisioni, & argumentationi: quia sunt generalia quædam instrumenta scientiæ, illisque speciali, & perfectiori modo conuenit esse veritatis ostensiæ, scilicet manifestando ignotum, quod non habent aliae intentiones logicales. In quo sensu modus sciendi rectè diuiditur in definitionem, diuisionem, & argumentationem. Id tamen non tollit, quominus nomen modi sciendi latius usurpatum rectè applicetur alijs intentionibus logicalibus: quia licet aliae proximiū, aliae remotiū: omnes tamen conducunt ad acquirendam scientiam. In qua sensu Aristoteles libro secundo Metaphysicæ capite vltimo methodū, seu modum procedendi in tradendis scientijs appellavit modū sciendi: cum tamen methodus (de qua ad calcem hujus disputationis) non sit definitio, diuisione, & argumentatio.

31 Prima conclusio. Ens rationis logicalum, sive secunda intentione, quæ est veritatis ostensiua, vel modus sciendi latè sumptus, prout comprehendit omnes secundas intentiones logicales, etiam eas, quæ fundantur in vocibus, est obiectum adæquatum, seu ratio formalis quæ obiecti Logicæ, licet inten-

intentiones, quæ fundantur in rebus, primario, & principaliter; illæ verò, quæ fundantur in vocibus, secundario, & minus principaliter; omnes tamè per se, & non per accidens pertinent ad obiectum ad quem Logica. Hæc conclusio quoad vtramq; partem est frequens in Schola Diui Thomæ. Illam tenent Sotus, Sanchez, & Arauxo supra num. 17. citati.

Et ab hac posteriori parte incipiendo, docet eam expresse Dñus Thomas 1. Periherm. lectione 2. dicens: Sed quia Logica ordinatur ad cognitionem de rebus sumendam: significatio vocum, quæ est immediata in conceptibus intellectus, pertinet ad principalem considerationem ipsius. Ratioque est manifesta: quia notitia harum intentionum, quæ fundantur in vocibus, vt sunt significatio, suppositio, appellatio, & similes summopere iuuat; vt de qualibet recta, & sine errore notitia comparetur: ergo tales intentiones sunt etiam veritatis ostensiæ, & per se conducunt ad dirigendas operationes intellectus, qui est finis Dialecticæ: & ex consequenti continentur sub obiecto adæquato eius. Sic videmus Arist. in lib. Periherm. tam ex professio de vocibus disputare, quod etiam præstat in libris de Analysis; sed præcipue in libris Topicorum & Elencorum, vbi late disputat de vocum significacione, suppositione, amphibologia, & similibus intentionibus, ex quibus captiones, seu fallacia generantur.

32 Prior autem pars conclusio-

nis probatur 1. quia nunquam D. Thom. obiectum Logica restrinxit ad modum sciendi, prout tandem comprehendit definitionem, diuisionem, & argumentationem: sed indistincte intentiones omnes logicales assignat pro obiecto Logica, vt patet ex locis sup. n. 17. c. 1. tatis, vbi expressè dicit intentiones generis, speciei, prædicati, enuntiationis, & similes esse propriæ obiectum Logica; ergo ex mente Diui Thom. istæ omnes verè continetur sub illo.

Secundò probatur ab inconvenienti: quia si semel admittimus, in obiectis partialibus alicuius scientiae, quenlibet ordinem unius ad aliud excludere eum, qui sic ordinatur, à ratione propria, & immedia ta obiecti: iam in qualibet scientia obiectum principale esset ad quem Logica: possemusq; dicere Deum, aut Intelligentias esse obiectum ad quem Logica naturalis, & hominem Philosophia naturalis: siquidem quæ tractantur in Metaphysica, dicunt ordinem ad Deum, qui est pri mum ens, & quæ in Philosophia, ad hominem; qui est præcipua substantia materialis: ergo licet intentiones generis, verbi gratia, deseruit definitio, & intentio prædicati propositioni, & hæc argumentatione, non ideo intentiones istæ debent excludi ab obiecto per se, & immediato Logica.

Tertiò tandem id satis liquet ex eo, quod modus sciendi, prout comprehendit definitionem, diuisionem, & argumentationem, non est ratio sub qua obiectum Logica,

vt falso aliqui existimant. Nam, vt ostendemus in libris Posteriorum, prima principia, ex quibus unaqueq; scientia demonstrat, sunt ratio sub qua obiecti eius. Ratione autem formalis, quæ non obest quilibet multiplicitas, & diuersitas inter obiecta partialia, vt ibidem dicemus, & probat Arist. 4. Metaph. c. 2. dum tamen habeant aliquam unitatem, saltem analogam, & immediate recipiant rationem sub qua: ergo sicut propterea ad eamdem rationem formalem quæ obiecti Philosophiae naturalis per se, & immediate pertinent res diuersissimæ scilicet cœli, elementa, metala, plantæ, animalia, & homo: par ratione intentiones omnes logicales per se, & immediate continebuntur sub ratione formalis quæ obiecti Logica.

33 Secunda conclusio. Obiectum materiale Logica sunt res, & voces secundum suum esse reale, cum ea proportione, qua de obiecto formalis statutum est in prima conclusione. Atque verò intellectus non sunt materia, quæ denominatur a secundis intentionibus: sed quasi præcipia, & causa illarum. Possunt tamen appellari obiectum materiale Logica: quia de illis agit, non ratione sui, sed propter secundas intentiones.

Hanc conclusionem sic proposita tradit M. f. h. c. sect. 1. q. 13. estq; satis ex dictis manifesta. Nam quod res omnes, seu ens sit materia propria, seu obiectum materiale Logica, q. præced. vidimus ex D. Tho. Quod etiam manifesta ratio con-

cit: nam res sunt, quæ propriè denominantur genus, subiectum, definitio, &c. De vocibus autem coniunctione prima vidimus ratione significationis, & aliarum intentionum per se pertinere ad obiectum Logica: ergo entitas realis vocis, supra quæ fundantur tales intentiones, erit obiectum materiale, licet minus principale, quæ res, vt per se patet. De actibus verò intellectus etiā constat ex dictis non esse propriam materiam obiecti Logica; nisi quantum induit rationem rerū. Quod etiā ratione concordatur: quia actus, vt actus sunt, non recipiunt in se secundas intentiones, neq; denominantur genus, definitio, &c. nisi tantum in repræsentando, vt explicatum est supra. Agit tamen de illis Logica propter secundas intentiones, quatenus scilicet sunt principia, & cause illarum: in quo sensu appellatur obiectum materiale. Relinquit ergo plana nostra conclusio.

34 Ex dictis infertur demonstratione esse obiectum principale Logica; siquidē huc dirigitur præcipua causa illius: ipsaq; est perfeccissimus modus, seu instrumentum sciendi. Et hoc tantum probat ratio, quam adducebamus pro prima opinione, & sic ad illam patet solutio.

Ad rationem autem pro secunda sententia respondet, quod quamuis Arist. ex professo nō egerit de definitione, aut diuisione; hoc tamè nō est: quia nō continetur sub obiecto Logica, sed vel, quia de definitione iā egerat Socrat. qui fuit primus Auctor methodi diffiniendi, vt inquit ipse Arist. 1. Metap. c. 6. de dif-

uisione verò Plato, vt testantur graues Auctores: atars syllogistica vel nulla erat, vel ea exigua, & sic eam Arist. suscepit ex professo explicandam. Vel forte quia, vt inquit Laertius lib. 5. in vita Arist. ipse de definitione, & diuisione non nulla ediderat volumina: quæ tamē iniuria temporis perierunt: de quo videri potest Franciscus Patritius: libr. 5. discussionum peripatetica rum. Imò cum Arist. (si vera refert idem Laertius) de Logica scripsit 150. libros, forte de alijs intentionibus logicalibus ex professo disputauit.

35 Ad fundamentum ultimæ sententiae respondeatur, quod licet ad definitionem, diuisionem, & argumentationem omnes intentiones logicales reduci possint; id nō tollit, quominus immediatè cōtineantur sub obiecto adæquato Logicæ: quia omnes illæ immediate participant rationem sub qua: suntque scibiles, non solùm, vt sunt in definitione, diuisione, & argumentatione; sed etiam in se ipsis. Vt à simili cernitur in alijs scientijs. Quamuis enim omnia entia naturalia ad duo genera, corruptibile scilicet, & incorruptibile reduci possint: hoc non tollit quamlibet minutissimam speciem entis naturalis per se, & immediatè contineri sub obiecto Philosophiæ. Quod amplius constabit in libris Posteriorum, cùm de scieniarum unitate disputemus.

Per quod patet ad confirmationem: concedimus enim quod definitio, diuisione, & argumentatio proximiūs attingunt finem Logi-

cæ, quam alia intentiones minoris nota: hoc tamen non tollit quod minus istæ immediate contineantur sub obiecto illius. Quia sicut ex hoc, quod sola demonstratio proximè, & immediatè attingat consecutionem scientiæ; non sequitur definitionem, & diuisionem, mediatè contineri sub obiecto Logicæ: sic ex hoc, quod definitio, diuisione, & argumentatio propriūs accedant ad consecutionem scientiæ non sequitur alias intentiones ab obiecto Logicæ esse reijcendas: quia unaquæque est scibilis per sua principia: atque ita immediatè recipit rationem sub qua obiecti Logicæ.

QVÆSTIO III.

*Quid sit Logica docens, & utens:
& utrum sint idem habitus.*

36 **V**am Græci appellauerunt Logicam rebus concretam, eam Latini dixerunt utentem: & quam illi à rebus abulsam nominarunt, eam nostri Logicam docente vocauerunt: ac proinde diuisione, quæ illi Logicam diuidebant in Logicā rebus concretam, & à rebus abulsam, eadem omnino est cum diuisione, quæ Latini Logicam diuidunt in utentem, & docētem. Quæ diuisione, & antiqua, & communis est. Eamq; tradunt D. Tho. 4. Metaph. lect. 4. Scotus qu. 1. prædicabilium, & initio Elencorum: à quibus omnes alii acceperunt, & probarunt. Et merito: nam in qualibet scientia, vel ar-

te operations aliquas dirigente non est idem doctrina, & usus. Doctrina enim est illud dictamen, quo ars, aut scientia præscribit modum, quo efficiendum est illud opus: quod potest esse optimè absq; ipsius operis executione: quæ tamen operis executio propriè dicitur usus artis, aut scientie.

Exemplum sit in arte domificatoria, quæ primò præscribit regulas, quomodo scilicet sunt erigendi prieres, quamq; proportionem debet inter se seruare partes domus, &c. & deinde iuxta regulas istas artificiose præscriptas opus exequitur, & domum edificat. Hoc appellatur artis usus, illudverò doctrina. Id ipsum cernere licet in Dialectica, quæ primò dictat ad constitutionem syllogismi in primo modo primæ figuræ debere taliter interf se disponi terminos, vt efficiat tres propositiones vniuersales affirmatiuas: in quartu primæ mediū subiiciatur, in secunda prædicetur, &c.

Deinde verò per actum ab hac doctrina distinctum conficit syllogismum, iuxta regulas ab eadem Logica præscriptas. Eadem ergo Logica, prout præscribit regulas, & docet conficere syllogismum, dicitur docens, & prout regulis præscriptis utitur, & talem syllogismum conficit, dicitur utens. Ex quo patet, quod utens, in præsenti sumitur atriū: nam passim ipsa Logica docens potest dici utens; siquidem ea vnuatur aliæ scientiæ.

37 In his Auctores conueniunt. Et tamen difficultas, quænam pars Logicæ dicatur docens, & quæ

utens: an verò tota Logica simul dicatur docens, & utens. Et licet quæstio videatur de nomine, vt nat Rubio hic qu. 3. tamen non parum interest eam breuiter examinare: quia inde intelligetur rectè, qui syllogismi sint propriè topici, & sophistici; & quomodo Dialectica efficiat illos: atque ita quæstio non solis nominibus hæret.

Relictis ergo ijs, qui nō nomine Logicæ utentis intelligunt reliquias scientias, quæ à Logica diriguntur: vt certa ab incertis separamus, duo sunt certa apud omnes. Primū est, quod Logica docens non tradit regulas, & præcepta nudè (vt ita dicamus) & simpliciter, sed artificiose, & scientifico modo ea per suas causas ostendendo: & per consequens in ipsa doctrina tradēda exquiritur eadem præcepta, conficitq; syllogismos, &c.

Secundū est Logicā docentē, nō solū reperi in parte demōstratiua, sed etiam in parte topica, & sophisticā (licet id aliqui negauerint, existimantes Logicam respectu harum partium non esse scientiam, vt quæstione sequenti videbimus.) Id tamen cōmuni cōsensu receptū est, & probat optimè D. Th. 4. Metaph. c. 4. cuius verba ibidē adiucemus. Ratioq; est manifesta: quia nō solū docet scientifico modo confidere demonstrationem, sed etiam syllogismum probabilem, & apparentem. Vnde solū remanet difficultas de Logica, quatenus est utens: utrū scilicet sit dieenda utrū respicit partis demōstratiue; anverò respectu partis topicæ, & sophisticæ. Aucto-

Auctores moderni communiter afferunt Logicam vtentem, sicut & docente per omnes. Logica partes diuagari, licet respectu partis topicæ, & sophisticae peculiari ratio ne dicatur vtens. Ita Rub. h̄c q. 3. Gallego controu. 2. & alij. Qui ex eo suam sententiam probant, quod in parte demonstrativa Logica ipsa, quæ præcepta tradit, in eis tradendis, & docendis modis sciendi, eisdem præceptis, & modis vtritur: ergo ibi datur: vñus Logica, & ex consequenti Logica vtens.

38 Nihilominus dicendum est primum Logicam, propriè loquendo, nullum habere vñus respectu partis demonstrativa: ac proinde solū dici vtentē respectu partis topicæ, & sophisticae. Vtraq; pars conclusio nis est expressa D. Th. loco citato, vbi ita inquit: *In parte Logica, quæ dicitur demonstrativa, sola doctrina pertinet ad Logicam; vñus verò ad Philosophiam, & ad alias scientias particulares, quæ sunt de rebus nature. Idq; probat ratione infra n. 40. adducenda, & concludit: Sic apparet, quod quedam partes Logicae habent ipsam scientiam, & doctrinam, & vñam, sicut Dialectica tantum, & sophisticae quadam autem doctrinam. & non vñus, sicut demonstrativa. Idem docet Sanctus Doctor i. Posteriorum, lect. 20. & opus. 70. q. 6. ar. 1. quem inter alios sequuntur, Fonseca 2. Metaph. c. 3. q. 1. lect. 6. & Conimbricenses h̄c; qu. 4. art. 2.*

Prior pars conclusionis probatur ratione valde efficaci: quia si Logica haberet vñus respectu par-

tis demonstrativa: vel esset in materia necessaria aliarum scientiarū, vel in materia propria: sed neutro ex his modis habet vñus: ergo, &c. Major constat. Minor etiam quoad primam partem conceditur à contrarijs. Ratiq; est manifesta: nam in materia metaphysica, ipsa scientia Metaphysicæ vñtitur præceptis. Logica docente traditis; facitque suas proprias demonstrationes: & idem est de alijs scientijs, quarum demonstrationes non producuntur à Logica; sed ab ipsis scientijs, quæ sunt demonstrationes: alias si sola Logica efficeret omnes demonstrationes, ipsa sola esset scientia, quod est absurdum.

39 Non est autem hoc ita intel ligendum (vt volunt aliqui, & indicat Rub. vbi supra) quod Logica simul cum Metaphysica habet vñus in conficienda demonstratione metaphysica: ita vt talis demonstratio nis efficiatur ab vtraq; scientia, à Logica scilicet, vt à causa vniuersali, cui correspondet gradus demonstrationis vt sic; à Metaphysica verò vt à causa particulari, quæ contrahit gradum illum communem, vt sit demonstratio metaphysica.

Hoc inquam falsum est. Primo: quia si in productione cuiuscumq; demonstrationis soli Logicae correspoderet per se primo gradus demonstrationis vt sic; alia verò per se primo solū respicerent gradus differentiales, per quos demonstratio in communi contrahitur ad esse huius, vel illius scientiæ: iam sola Logica esset verè scientia; vel saltē soli

soli illi per se primò coherēniret ratio scientiæ: siquidē gradus differentialis semper est extra genericum, & non includit illum, vt dicimus cap. de differentia.

Secundò: quia in demonstratiōne metaphysica tota substantia actuum est metaphysica: cum habeat obiectum metaphysicum: ergo Logica in tali demonstratione ad suum potest efficere dispositiōnem illam, & ordinem actuum in formā argumentationis. Sed neq; hanc potest Logica efficere in demonstrationibus aliarum scientiarū: ergo &c. Probatur minor: quia vt sequenti disputatione videbimus, ens rationis non potest fieri per se ab aliqua causa: sed semper resultat quasi per accidens, ad productionē aliculus actus realis: sed illa dispositio, & ordo actuum est ens rationis, vt supra num. 2. r. probatum est: ergo resultat per accidens ad productionē ipsorum actuum, efficieturq; ab habitu producente illos. Ac proinde demonstrationes variis: scientiæ, non solū quārum ad substantiam actuum; sed etiam quārum ad ordinem, & dispositiōnem eorum; efficiuntur procedunt à tali scientia; & non à Logica. Et per consequētē ipsa nullum habet vñus in materia necessaria aliarum scientiarum.

¶ Per quod soluta manet difficultas, quæ h̄c solet à Doctoribus pertrahari: quomodo scilicet Logica concurrat ad actus aliarū scientiarū. ¶ Dicimus enim cum communi sententia tantum concurrere directius, & nullo modo efficietur

quod idem est, ac dicere, quod Logica respetu aliarum scientiarum solū dicitur docens; non autem vtens: siue quod in materia necessaria illarum solū habet doctrinam, non verò vñus.

¶ 40 Quod autem neq; etiam pars demonstrativa Logice habeat vñus in materia propriâ (quæ est secunda pars illius minoris, in qua est tota difficultas) etiam assertur à Diuo Thom. loco citato ex 4. Metaphysice. Ex cuius verbis sic formatū argumentum: *Vñus partis demonstrativa consistit in utendo principijs rerum; que ad scientias reales pertinent, non utenq; intentionibus logicis: sed pars demonstrativa Logicae in materia propriâ non vñtit principijs rerum; sed tantum intentionibus logicis, vt de se patet, & ipsi aduersarij concedunt: ergo pars demonstrativa Logicae in materia propriâ nullū habet vñus. Maior est ad verbum D. Thom. & probatur: nam vñus, de quo h̄c loquimur, & à quo Logica denominatur vtens, debet esse distinctus à doctrina; ita vt Logica per ipsum vñus formaliter non doceat; sed potius recipiat doctrinam, & operetur iuxta illi: alias considerationes Logicae docentis, & vt etis non essent formaliter diuersæ: sed vñus in materia demonstrativa Logicae non distinguuntur à doctrina; sed potius per tales vñus formaliter docemur, vt patet; alias doctrina non esset scientifico modo tradita; ergo ab eo Logica non potest determinari vtens.*

Confirmatur: quia si Logica ref ecetur

peſu ſuę materiae neceſſariae dice-
reſur vtens: iam non eſſent idē Lo-
gica vtens, & Logica rebus cōcreta;
neq; ſimiliter Logica docēs, & Lo-
gica à rebus auulſa. Logica enim,
dum eſt in materia propria, & non
deſcendit ad extraneas materias,
ſemper eſt à rebus auulſa: ergo reſ-
peſu proprię materiae ſemper eſt
docens, & non vtens.

Ex quo patet ſecunda pars con-
clusionis, quod ſcilicet Logica pro-
priè dicatur vtens reſpeſtu partis
topicę, & ſophiſticę. Cum enim in
ſyllogiſmo topico, & ſophiſtico deſ-
cendat Dialectica ex principijs ip-
ſius ad quacumq; rebus reales, vt ex
dicendis coſtabit: verè tunc admis-
ſetur ipliſ rebus: neq; aliqid do-
cet de ſuo obiecto: ſed potius reci-
pit doctrinam illius; & iuxta eam
operatur in extranea materia: er-
go Logica reſpeſtu partis topicę,
& ſophiſticę propriè, & verè dici-
tur vtens, ſeu rebus concreta.

Per quod etiam facilè reſpon-
detur ad rationem ſupra n. 37. pro
contraria ſententia factam. Dici-
mus enim, quod quamuis pars de-
monstratiua Logicae, in tradendis
regulis, & docendis modis ſciendi;
eisdem regulis vtatur, conſiſiatque
ſyllogiſmos, &c. Vt ſtamen iſte,
ſeu executio ſolum eſt doctrina
actualis; non verò vſus propriè di-
ctus, de quo in p̄ſenti agimus:
neque ab eo Logica denominatur
vtens: quia talis executio, ſeu vſus
nullo modo diſtinguitur a doctri-
na; ſed per illum formaliter do-
cemur, vt oſten-
ſum eſt.

*EXPLICATVR A M P L I V S
qua proprietate Logica dicatur vſus
reſpeſtu partis topicę, &
ſophiſtice.*

§. I.

41 O Portet autem radicitus ex-
plicare hanc ſecundam par-
tem conclusionis, quomodo ſcilicet
vſus iſte conueniat parti topicę, &
ſophiſticę; aut quomodo illarum
proprium fit procedere ad conclu-
ſiones in quacumque materia pro-
babiliter, & apparenter oſtendendas.
Inde enim conſtabit, qui ſyllo-
giſmi ſint propriè topici, & ſophiſ-
tici, & quomodo Logica efficiat
illios.

Circa quod Moderni commu-
niter afferunt: quod quia materia
probabilis, & apparens eſt incerta,
& contingens: ideò non poteſt eſſe
propria alicuius ſcientię. Vnde cū
ſyllogiſmus topicus, & ſophiſticus
ratione materiae non poſſint perti-
nere ad aliquam ſcientiam, reſtar,
vt tribuantur ſcientię, ad quam
pertinet forma ſyllogiſmi: quam
conſtat eſſe Logica m, & propterea
afferunt Logica peculiari ratio-
ne dici vtentem reſpeſtu partis to-
picę, & ſophiſticę. In quo etiā ſen-
tu dicunt intelligentum eſſe Arist.
i. Topicor. c. i. & alibi ſep̄e affer-
tem maximè proprium Dialectici
eſſe, ex probabilitibus diſſerere in-
quacumq; materia.

Hæc tamen doctrina, niſi am-
plius explicetur, non ſatisfacit ne-
que reddit ſufficienter rationem,
quare vſus in materia probabilis, &
apparenti aliarum ſcientiarum ſit
pro-

proprius Logicae; non verò vſus in
materia neceſſaria. Si enim pars
demonstratiua Logica ſolum ha-
bet doctriṇam, & non vſum in ma-
teria neceſſaria Philosophiae ver-
bi gratia: quia ipſe habitus Philo-
ſophiae efficit ſuas demonstratio-
nes; non verò Logica: etiam in ma-
teria probabili rerum philoſophi-
carum neceſſariō concedendus eſt
habitus operatiuſ philoſophicus,
aquo efficiantur tales ſyllogiſmi
probabiles. (Niſi velis nullum dari
habitum opinatiuum; ſed Logica
efficere quoſcumque ſyllogiſmos
probabiles in quaſcumque materia,
quod absurdum eſt.) Ergo iam Lo-
gica in materia probabili rerum
philoſophicarum nullum habebit
vſum; ſicut non habet in materia
neceſſaria earum: & per conſequens
nulla erit ratio, quare tales
ſyllogiſmi probabiles tribuantur
Logica vtenti. Vel certè, ſi illi tri-
buuntur propter rationem dictam,
Logica dicitur vtens reſpeſtu re-
rum probabilitum, ſolum per quan-
dam extrinſecam attributionem;
& non quia ipſa verè efficiat tales
ſyllogiſmos.

42 Vera ergo intelligentia con-
clusionis, & explicatio proposita
diſcultatis querenda, & inuenien-
da eſt in verbis D. Thom. loco ſa-
p̄e citato ex 4. Metaph. Ibi enim
loquens de parte Thopica docet,
quod Dialectica, ſecundam Qui-
dem quod eſt docens, habet conſi-
derationem de ſecundis intentioni-
bus, inſtituens modum, quo per
eas procedi poſſit ad conclusiones
in ſingulis ſcientijs probabiliter

oſtendendas; at verò ſecundum
quod eſt vtens, vtitur eiſdem in-
tentionibus ad concludendū aliquid
probabiliter in ſingulis ſcientijs.
Per quod Dialecticum diſtinguit à
primo Philoſopho, ſeu Metaphyſi-
co: quia licet vterque veretur cir-
ca omne ens, Philoſophus tamen ex
principijs ipſius procedit ad proban-
dum ea, que ſunt conſideranda circa
communia accidentia entis. Dialec-
ticus verò procedit ad ea conſideranda ex intentionibus ratio-
nis, &c.

Ex quo tandem infert D. Tho.
quod Metaphysica (& idem eſt de
alijs ſcientijs) dicitur demonstratiua;
Logica verò vtens tentatiua: quia cum Metaphysica proce-
dat ad ſuas conclusiones ex prin-
cipijs proprijs ſuoi obiecti, illique
intrinsicis: vtraque p̄missa, & ex
consequenti conclusio ſunt neceſſarię:
& ita tales ſyllogiſmi ſunt demonſtrationes. At verò Logica
utens, cum procedat ad proban-
dum aliquid de rebus ex prin-
cipijs ſecundarum intentionum, que
ſunt extraneę, & accidentales ip-
ſis rebus: aliqua ſaltem p̄missa-
rum, & ipſa conclusio ſunt contingentes:
& per conſequens Logica non
dicitur demonſtrare, ſed potius
tentare: quia tentare eſt ex
principijs extraneis procedere.
Itaque iuxta hanc D. Tho. doctri-
nam, iſte intentiones rationis ſunt
media, ſeu principia per quae pars
topica procedit ad concludendum
quocumque probabile. Videatur
etiam D. Th. i. post. lect. 20. vbi op-
timè explicat hanc doctrinani.

43 Cui iungenda est modò alia eiusdem D. Thom. certa doctrina, quam tradit eodè lib. I. Post. lect. 41. 2.2. qu. I. art. I. & alibi sèpè, nosque latè explicabimus in libris Poster. Quòd scilicet medium, seu principium in demonstratione est ratio sub qua obiecti scientiæ, unde desummitur. specificatio eius: quia est quasi quoddam lumen, per quod illuminatur, & cognoscitur conclusio in tali scientia. Quo fit, vt ad iudicandum de quacumque conclusione, cuius scientiæ sit propria, vel à qua scientia procedat; inspiciendum est medium, seu principium, per quod procedit. Vnde si media, seu principia, per quæ pars topica procedit ad inferendas conclusiones probabiles in quacumque materia, fuerint in toto rigore propria Logicæ; syllogismi probabiles ex illis procedentes propriè pertinebunt ad Logicā, siētq; ab ea, & non ab alio habitu: sicut quia media, seu principia in demonstracionib; metaphysicis sunt propria huius sciètiæ: ideò demonstrationes ex illis procedentes fūt ab habitu Metaphysicæ, & non ab alio quocunq; habitu. Quod àdeò verū est, vt eadem propositio: v.g. quòd terra est rotunda; si probetur per media mathematica, vt per figuræ eclypsium; pertinet ad Astrologiā: si verò probetur per media naturalia, vt per motus grauium ad centrum; pertinet ad Philosophiam, vt docet D. Thomas locis supra numero 9. citatis.

Media ergo, seu principia, per quæ pars topica procedit ad diffe-

rendum probabiliter in quacumque materia, sunt quædam intentiones rationis generales, & communes omnibus entibus: vt ex D. Tho. dicebamus, & perspicet manifestè; qui libros Topicorum Aristot. euoluerit, considerauerit que loca topica, quæ ibi assignantur, ad eruenda argumenta probabilia, vt locum à definitione, à divisione, à coniugatis à toto, à similibus, à paribus, à disertaneis, ab oppositis, & alia innumera, quæ recenseret ibidem Aristot. quorum ferè omnia (quæ scilicet propriè Dialetica sunt) pro formalí important quasdam relationes, seu intentiones rationis. Et idē proportionabiliter contingit in parte sophistica, quæ ad decipiendū in quacumque materia procedit ex alijs locis apparentibus, quæ dicuntur fallacia: vt sunt fallacia æquiuocatioñis, accentus, accidentis, petitionis principij, ignorantia elem̄chi, & similes: quæ etiam pro formalī dicūt quasdam generales intentiones rationis, vt patet.

Cum ergo huiusmodi intentiones rationis verè contineantur sub ratione *sub qua* obiecti Logicæ: planè sequitur eiusmodi loca, seu principia, ex quibus pars topica (& idem proportionabiliter est de sophistica) procedit ad probabiliter differendum de quacumque re, esse in toto rigore propria Logicæ, & per consequens syllogismos probabiles ex huiusmodi intentionibus procedentes fieri à Logica vtente; nō minus, ac demonstrationes procedentes ex principijs meta-

phy-

physicis sunt propriæ Metaphysicæ, & efficiuntur ab ea. In quo etiā sensetur doctrinam istam esse confusa, & rigore verū est, quod ex Arist. sāpē retullimus: scilicet maximè proprium Dialetici esse ex probabilitibus differere in quacumque materia. Quomodo autē habitus Logicæ vt ètis, qui vt dicemus quest. se quenti, est entitatiè sciètiæ, possit elicere syllogismos probabiles, seu contingentes, ibidē explicabimus.

44 Nunc pro cōpleta notitia huius materiæ & vt in gratiā cū Doctoribus modernis reddeamus; addendum est ex doctrina Comment. I. Physicor. quam admittit D. Th. opusc. 70. qu. 6. ar. I. vltra modum procedendi explicatum; quo Logica vtens ex intentionibus rationis procedit ad conclusiones de rebus probabiliter ostendendas, (quem propterea appellat rationalem ex parte principiorum:) attribui etiā eidem Logicæ vtèti cæteros syllogismos, qui inqualibet materia fūt ex aliquibus principijs, seu propositionibus communibus, & probabilitibus; quanuis ibi non inueniatur aliquis terminus secundæ intentionis. Propter quod etiam inter loca topica interdum numerantur aliqua, quæ non videntur importare secundam intentionem, vt locus à causa, ab effectu, & similes. Quem modum procedendi appellat D. Thom. rationalem ex parte termini: quia ibi in quistio rationis (inquit) non perducit ad ultimum terminum, scilicet ad resolutionē in prima principia; sed sifit in ipsa in quistione: quoniam querenti abducet via ad utrumlibet.

Non est autem cur aliquis suscipetur doctrinam istam esse contraria ei, quæ tradita est. Quia, ex his duobus modis procedendi, primus tantum est maximè prius Dialetice, vt expressè inquit D. Tho. ibidē in solutione ad quartum, iste autem secundus tribuitur illi quasi extrinsecè, & reductiè. Quod quidem non ea solum ratione, quam supra num. 41. ex modernis retullimus, quatenus scilicet in ipsis syllogismis communibus, & probabilitibus forma est propria Logicæ: sed etiam, & maximè proper rationem, quam tangit D. Th. loco citato: quia ex his probabilitibus, & communibus paratur via ad necessarias conclusiones in qualibet scientia. Vnde, cum Logica sit ministra generalis omnium scientiarum dirigens, & disponens intellectum in ordine ad illas: iure optimo tribuuntur illi syllogismi probabiles, & communes; per quos in quacumque materia paratur via ad cognitionem scientificam de rebus habendam. Et sic omnia confona inueniuntur.

TRACTATVR SECUNDÀ pars questionis. §.II.

45 **V**Eniamus ad secundū quæstū difficultatis: an scilicet Logica docens, & vtens sint idē habitus. ¶ Circa quod Vazq. I. p.d. 8. c. 5. & alij DD. moderni existimantes Logicā docēt esse speculatiā; vtēte verò practicā, docēt esse plures habitus realiter distinctos. Quia tamē falso nitūtur fundamento vt infra videbimus; ideo illis relictis.

Dicendum est secundò Logi-
cam docentem, & vtentem reali-
ter esse eundem habitum. Conclu-
sio est procul dubio D. Thom. qui
Logicam diuidit in docentem, &
vtentem secundum diuersas con-
siderationes, vel munera, cuius ver-
ba infra num. 57. adducemus. Eam
defendunt communiter Thomiste,
Flandria 2. Metaphis. qu. 5. art. 2.
Arauxo, ibidem qu. 3. ar. 2. Nauar-
rete 1. par. controu. 10. Soto, qu.
2. procemiali. Sanchez, lib. 1. Lo-
gicæ, qu. 6. Masius sect. 1. quæst. 4.
Gallego cōtrou. 2. nostr. Didacus
à Iesu q. 5. & cōmuniter Doctores.

Fundamentum est: quia Lo-
gica docens, & vtens non distin-
guuntur specie: ergo in vnoquoque
intellec̄tu realiter sunt idem habi-
tus. Consequentia patet: quia in
eodem subiecto non possunt esse
plura accidentia solo numero di-
stincta, vt ex communi D. Thom. &
Thomistarum sententia suo loco
ostēdemus. Antecedens verò pro-
batur: quia vtraque habet eandem
rationem sub qua obiecti, scilicet
eadem prima principia: cum vtra-
que procedat ex principijs secun-
dum intentionum, quæ deriuantur
ex alijs, vel ex alterutris intra
eandem abstractionem à materia,
vnde summitur specificatio Logi-
cæ, vt explicabimus in lib. Poster.

Confirmatur: quia actus Logi-
cæ docentis, & vtentis habent in-
ter se ordinem; & secundus, scilicet
vti, nullā addit difficultatem super
primum: ergo pertinet ad unū, & eu-
nū habitū. Consequentia patet, tū
autem putamus unamquamque rem
simpliciter, & non sophistico mo-
do: cum putamus causam cognoscere:

prop-

propter quam res est, eius rei causam
est, neque posse eam aliter se habere;
Ex quibus verbis colligunt Docto-
res hanc scientiæ definitionem: Scien-
tia est habitus per demonstrationem
acquisitus.

In qua quidē diffinitione sci-
entia conuenit in esse habitus cum
alijs habitibus intellectualibus, in
eo autē quod sit per demonstratio-
nem acquisitus, differt ab illis:
nam ex hoc ipso est euidens, per
quod à fide diuina differt, quæ li-
cet sit omnino certa; est tamē obs-
cura. Et cum euidentia sit manife-
statio certitudinis; eo ipso quod
scientia est habitus euidens, est
etiam certus: per quod differt ab
opinione. Certitudo enim ex D.
Thom. 3. dist. 26. qu. 2. art. 4. est
firma adhæsio intellectus suo in-
telligibili: ac proinde opinioni re-
pugnat. Ex hoc autem quod acqui-
ratur per demonstrationem, differt
scientia à prudentia, & arte, quæ
versantur circa singularia: & ab ha-
bitu principiorū, qui solet appella-
ri intellectus, seu intelligentia, de
quo conitat non acquiri per dem-
onstrationem.

Sumpta ergo scientia in hac
vltinia aceptione, tam de Logica
docente, quæ de vtente inquirimus;
vtrum sit scientia. Et quia, teste
Arist. 7. Ethic. c. 3. scientia in hac
aceptione interdum pro habitu,
interdum pro actu vñspatur: quæ-
stio erit de scientia habituali, quæ
nomen scientiæ sibi vindicavit:
nam idē de actuali dicendum erit.

47 Prima sententia absolute ne-
gat Logicam, tam vtentum, quam

docentem esse scientiam. Pro quā
refferuntur Ammonius, Simplicius,
Phyloponus, & alij antiqui, te-
netque Villalp. qu. 5. procemiali.
Et probatur primo auctoritate
Aristot. 1. Rhetor. ad Theodeorem
c. 2. vbi Rheticam cum Dialecti-
ca coniungens, *Neutra* (inquit) ea-
rum de re determinata, quomodo se
habeat scientia ejus. Fauet etiā 2. Me-
taph. c. 3. vbi ait: *Absurdū est simul*
querere scientiam, & modum scien- di. Per quod videtur Logicam à
scientijs distinguere: nomine enim
modi sciendi intelligit Logicam:
ergo ipsa non est scientia.

Secundo probatur ratione:
quia iuxta triplicē abstractionem
à materia, diuiditur adequatè sci-
entia ab Aristot. 6. Metaphys. cap. 1.
in Philosophiam, Mathematicam,
& Metaphysicam: sed sub nulla
istarum continetur Logica: ergo
non est verè scientia. ¶ Confirmatur:
quia scientia est de necessarijs,
& perpetuis, vt docet Aristot.
1. Poster. c. 7. sed Logica docens,
est de contingentibus: ergo, &c.
Probatur minor: tūm quia Logica
tractat de syllogismis, definitioni-
bus, & alijs eiusmodi instrumentis,
quæ sunt à nobis factibilia; tūm
etiam quia quatenus docens est, in-
stituit modum, quo procedi possit
ad conclusiones insingulis scientijs
probabiliter ostendendas, vt in-
quit Diuus Thomas: loco citato
ex quarto Metaphysicæ: ergo
Logica non est de necessarijs, &
perpetuis.

Secunda sententia è contra-
affirmat Logicam, non solum vt
I 3 est

est docens, sed etiā quatenus vtens est, esse scientiam. Sic docent Mur-tia, qu. 3. proœmiali, Chrysost. Ca-uero disp. 2. dub. 4. & alij moderni.

X Quorum fundamentū est: quia Logica docens, & vtens sunt idem habitus, vt diximus quæstione præcedenti: sed quatenus docens, est verè scientia, vt infra ostendemus: ergo etiam quatenus vtens. Pro-batur consequentia. Tum quia esse scientiā, & non esse scientiā cōtra-dictoriè opponuntur: ergo nō pos-sunt de eodem reali habitu verifi-cari. Tum etiam: quia eo ipso, quod sunt idem habitus, non potest non Logica vtens inclinare in eundem actum, in quem inclinat Logica do-cens: sed hæc inclinat in assensum verè scientificum: ergo, & illa.

48 Nihilominus dicendum est primo Logicam docentem quoad omnes suas partes esse verè sci-entiam. Conclusio est certissima. Pro qua citatur Plato de Repub. illaq; docēt D. Isid. 2. Ethim. c. 22. Aug. 8. de Ciuit. c. 4. & expressè D. Th. loco citato ex 4. Metaph. quæ secū-tar Scot. q. 1. Præd. Sotus, Tolet. Sāc. & Mas. hīc, & cōmuniter DD.

Fundamentum est: quia habi-tus per demonstrationem acquisi-tus est verè scientia: sed Logica do-cens quoad omnes suas partes est habitus per demonstrationem ac-quiritus: ergo quoad omnes illas est verè scientia. Maior, & conse-quentia cōstat. Minor autem pro-batur: quia in parte analyticā hæc est vera demonstratio: *Syllogis-mus constans ex veris, necessarijs, notioribus, causisq; cōclusionis, gene-*

rat scientiam: sed talis est demonstratio: ergo demonstratio generat sci-entiam. Simili etiam modo de diffi-nitione, diuisione, & alijs intentio-nibus logicalibus demonstrantur propriè passiones: ergo pars analy-tica Logica est habitus per demo-strationem acquisitus. Eodē etiam modo procedit Logica docens in parte topica, & sophistica: nā de syl-logismo topico demonstrat causa-re opinionem, sic: *Syllogismus con-stans ex incertis, & contingentibus, causat assensum formidolosum, seu opinatiuum: sed syllogismus topicus est huiusmodi: ergo, &c.* Et eodē mo-do demonstrat de syllogismo pseu-dographo, seū de paralogismo ge-nere errorē: & de sophistico de-ceptionē: ergo Logica docens secū-dū omnes suas partes est verè sci-entia. Per quod patet deceptos esse aliquos, qui admittentes Logicam docentē esse scientiā quoad partē demon-tratiū, id de topica, & so-phistica negauerunt.

49 Dicendum est secundo, quod Logica vtens, licet entitatiū sit scientia, vt potè idē habitus cū do-cente, tamē formaliter vt vtens de-generat, & recedit à modo sci-entie. Conclusio est cōtra Auctores secū-dæ sententiæ, sed expressa D. Th. loco cit. ex 4. Metap. vt iā videbim̄, estq; cōmunis inter Thomist. eā te-nēt Sot. hīc q. 2. Mas. q. 6. Sanc. q. 8 Tolet. q. 3. Oña q. 1. a. 2. Rub. q. 3. & alij. ¶ Et probatur: quia Logica tantū dicitur vtens respectu partiis topica, & sophistica, vt ostensum est: sed vtus in istis partibus est cō-structio syllogismi probabilis, &

apa-

aparētis: in quibus, licet forma, & filatio sint necessarie; materia tñ est contingens, & incerta: ergo Lo-gica in illorū cōstructione de gene-rat, & recedit à modo sci-entie. Pa-tet cōsequētia: quia sci-entia, quatenus sci-entia est, nō inclinat ad syllo-gismos probabiles, & apparentes; sed ad necessarios, & demonstrati-uos producendos.

X 50 Hic autē statim occurrit inqui-rendū: quomodò habitus Logica, quientitatiū, & realiter sci-entia est, posit elicere assēsus probabiles, & cōtingētes. ¶ Circa hoc multa ad-ducit Arau. li. 2. Met. q. 3. a. 2. in-fine. Sed brebiter resp. q; actus, quos perse primo respicit sci-entia, & in or-dine ad quos specificatur, & defini-tur, debent quidē esse sci-entifici, seū demōstratiū: & respectu horū ser-uat sci-entia perfectionē sci-entie, eos-que elicit formaliter quatenus sci-entia est. Ceterū nō repugnat sci-entia habere aliquos alios actus secū-darios, & imperfectos: qui quidē non per-tingunt ad rationē actus sci-entifici defectu alicuius requisiti: sed quia nō addūt aliquā specialē diffi-cultatē supra primarios; ideo nō re-quirūt aliū habitū. sed cōtinentur in virtute ipsi sci-entie: vel quia pro-cedunt ex ejus ī medijs, ex quibus pro-cedūt actū primarij; & sic habēt eadē rationē subqua obiecti, vt cō-tingit in actib; Logici vtentis: vel quia iudicāt de eadē cōclusione, ac actus primarij; nō tñ per mediū ne-cessarium, sicut illi; sed per aliquod signū probabile, aut mediū cōtingēt cōtentū intra propriā abstrac-tionē à materia, vt cōtingit in eo,

qui, acquisita iāsciētia de aliqua cō-clusione per mediū necessariū, rur-fus cognoscit eadē cōclusionē per aliquod signū, seū mediū cōtingēt. Tūc enim cognitio ista, quānus nō sit actū sci-entificus: quia est per me-diū cōtingēt; procedit tñ à sci-entia iā acquisita, vt ex sententia D. Th. 3. p. q. 9. art. 3. ad 2. expēdemus in-fra disp. 20. circa libros Posteriorum.

Adde in Logica esse speciale rationem; quare ponantur similes actus secundarij, qui de generent à ratione actus scientifici. Cū enim Logica sit ministra, & instrumentū aliarum scientiarum, vt supra nu-mero 20. dicebamus, & magis infra explicabimus: notitia secundarum intentionum non omnino propter se ipsas quāritur; sed propter res, quarum cognitioni deseruunt. Et sic opportet, non solū quod Logica, dū consideratur à rebus abul-sa, habeat actus scientificos, quibus naturam, & passiones suarū intentionum doceat; sed etiam quod vtendo eisdem intentionibus de-cendant ad ipsas res reales, illisque admisceatur, & aliqualem earum notitiam comparet. Quæ quidē notitia, seū actus, quanvis à ratio-ne scientifici degenerēt: quia pro-cedunt per medium extraneum, & contingens: disponunt tamen, & sunt viā ad cognitionem scientifi-cam de rebus habendam per alias scientias, vt inquit D. Thom. loco citato: & ita meritò efficiuntur à Logica, quæ est ministra, & instru-mentum illarum.

51 Ad argumenta prima senten-cię respōdetur. Ad primū ex Arist.

dicimus, quod, ut patet ex verbis sequentibus, ibi agit de parte topica. prout est vtens; asseritq; ipsam, sicut & Rhetoricā, circa nullam determinatā rem, seu materiā versari; sed generaliter inquirere, & inuenire rationes probabiles, ex quibus disserat in quacumque materia. Ex quo solum sequitur Logicā vtentem, formaliter prout sic, non esse scientiam, quod nos concedimus. ¶ Ad secundum locū dicimus sensum Arist. solum esse, quod non sunt adiunctae alijs scientiæ simul cum Logica: quia, ut ibidem ait D. Tho. Logica est, quæ tradit communem modum procedendi in alijs scientijs: & sic debet prius addisci. Ex quo nihil sequitur contra nos.

Ad rationem resp. ex eodem D. Tho. opusc. 70. q. 5. art. 1. ad 2. Aristot. in illa divisione solum numerasse partes principales scientiæ speculatiuæ: & idcirco non meminisse Logicæ: non quia ipsa non sit vera scientia, sicut illæ: sed quia est ministeria, & instrumentum carū. Quomodo autē contingatur Logica intra aliquam ex illis tribus abstractionibus à materia, in libris Post. explicabimus. ¶ Ad confirmationē negatur minor. Ad cuius primā probationē respōdetur, quod Logica docens considerat syllogismos, definitiones, & similes intentiones, quoad sua predicata essentialia, & proprias passiones: ex quibus suo modo sūt predicationes necessariæ, & externæ veritatis, sicut in entibus realibus. Atq; ita Logica docens suo modo est de necessarijs, & perpetuis. ¶ Ad 2. probationē resp. quod

Logica docens instituit quidē modum, quo procedi possit ad cōclusiones probabiliter ostendendas: sed hoc demonstratiū facit, ut addit D. Th. loco citato in argumento: & secundūm hoc est scientia.

52 Ad fundamentū secundæ sententiæ resp. solum probare, quod habitus Logicæ vtentis entitatiū, & realiter est scientia; nōverò formaliter, & reduplicatiū. Prout sic enim nullū est inconveniens, qd idē habitus dicatur esse, & nō esse sciētiā cōparatione diversorū actuū, ad quos potest inclinare: quia sic nōopponūtur cōtradictoriū. Quare cū Logica solum dicatur vtens, formaliter inquantū elicit assensus probabiles, & cōtingētes, qui sunt actus secundarij eius, ut explicuiim: inde est, quod formaliter prout sic, non inclinat ad assensum sciēticum; sed potius degenerat, & recedit à modo scientiæ.

Hanc doctrinā, sicut & cetera, quæ in praesenti, & precedēti quæstione diximus, mirè cōplexus est D. Th. loco sep̄ citato ex 4. Metaph. lec. 4. & ideo verba eius trāscribēda duxim⁹. Inquit ergo Ang. Doct. Dialectica potest considerari, secundūm quod est docens, & secundūm quod est vtens. Secundūm quidē quod est docens, habet considerationē de istis intentionibus, instituens modū, quo per eas procedi possit ad conclusiones in singulis scientijs probabiliter ostendendas: & hoc demonstratiū facit, & secundūm hoc est scientia. Ut est verò est secundūm quod, modo adiuncto, vtitur ad cōcludendū aliquid probabilius in singulis scientijs: & sic recadit

edit à modo scientiæ. Et similiter dicendum est de Sophistica. Quæ, prout est docens, tradit per necessarias, & demonstrativas rationes modū arguendi apparēter: secundūm vero quod est vtens, deficit à processu vere argumentationis. Sed in parte Logice, quæ dicitur demonstrativa, solum doctrina pertinet ad Logicā: et sūs vero ad Philosophiam, & ad alias particulares scientias, quæ sunt de rebus naturæ. Et hoc ideo: quia et sūs demonstratiū consitit in vtēdo principijs rerū, de quibus fit demonstratio, quæ ad scientias reales pertinet, non vtēdo intentionibus logicis. Et sic apparet, quod quedam partes Logice habent ipsam scientiā, & doctrinam, & et sūs, sicut Dialectica tentativa, & Sophistica; quedam autem doctrinam, & non et sūs, sicut demonstrativa. Hæc D. Tho.

53 ¶ Ex quibus tandem elicetur essentialis definitio Logice, propter quam præcedentia omnia adducta sunt. Ex hac enim quæstione, vbi probatū est esse scientiā, habemus genus definitionis: ex antecedentiis vero, differentiā. Nam cū sciētia summant suam speciē ab obiecto, & per ordinē ad illud cōstituantur: ipsum obiectum ponit loco differentiæ, quod sit in oblique, ut detur intelligi, quod obiectū non est intrinseca differentia scientiæ; sed ordo, & habitudo ad illud. Quare cū obiectum Logice sint secundæ intentiones, quæ sunt veritatis ostensio, seu modus sciendi latēsumptus, ut sup. n. 3 1. probatū est, hæc consequenter erit quidditatua definitio Logice: Logica ḡ scīē

tia secundariū intentionū, quæ sunt veritatis ostensio: vel Logica est scientia modis sciendi latēsumpti. Quoru terminorum explicatio satis ex diēis constat, & constabit amplius disputatione sequenti.

QVÆSTIO VI.

Vtrū Logica sit scientia practica, vel speculativa.

54 Tota questionis decisio p̄det ex intelligētia istorum nominum, practicū, & speculatiū: inde enim constabit, quæ scientia sit practica; quæ vero speculativa. Et licet horū examē ad Metaphysicam spectet: quia tamen nostro instituto est sumū necessariū, saltem attingemus.

Cōueniūt ergo Doctores, quod speculatiū dicitur ab speculatiōne, practicū vero à praxi. Speculatio autem (quæ à verbo græco σοφεω, scopeō emanat, quod latine idem est, ac considero, seu contemplo; vnde deribatur σοφηθ, scopos ideo, speculator, seu explorator) ex communi sententia significat quādam contemplationem essentiarū similem illi cognitioni, quam habent, qui ex aliquo eminenti loco inferiora respiciunt. Quam etiam cognitionē appellant Græci theoreticam, à verbo græco θεωρεω, quod significat speculari. A quo etiam Græci Deum Θεον ἡρακλēs dixerunt: quasi scientem, & contemplatorem omnia in arce cœli collocatum. Itaque scientia speculativa erit illa, quæ in sui contemplatione silit, neque ultra in opus

ordinatur. In his Auctores conueniunt. Quare tota difficultas est circa nomen praxis.

QVID SIGNIFFICET
praxis, & an reperiatur in intellectu. §. I.

55 **P**rimò notandum est nomen praxis, græcum esse, derivariq; à verbo græco *πρᾶξις*, prateto, quod idem est, quod *ἀγο*, seu operor. Non autem habemus nomen aliquod latinum, quod adaequatè respondeat practico, seu praxi. Tria verò sunt, quæ id videtur explicare, scilicet *operativum*, *actuum*, & *factuum*. Sed ex his operatiuum latius patet: complectitur enim speculationem, quæ verè dicitur operatio. (Licit aliquando operationem summar Aristot. pro factione, vt 9. Metaph. cap. 9.)

Alia duo, si seorsim, & strictè summantur, inferiora sunt. Nam actio, iuxta doctrinam D. Tho. 1. 2. q. 57. art. 4. per hoc à factione distinguitur, quod illa significat operationem immanem, & internam, circa quam versatur prudentia; hæc vero trascunt, seu externam, circa quam est ars. Quam distinctionem assignat sèpè Arist. vt 6. Metaph. c. 1. & 1. magnorū moralium cap. vi. tiro, dum inquit: *Circa actionem itaq;*, & *que in agendo possunt*, prudētia: *circa facturam*, & *que in faciendo possunt*, ars. Quod si aliquando nomina, actionis, & factio- nis aliter videatur accepisse Philo- sophus, vt notat Vazq. 1. p. disp. 8. num. 16. tamen vel in re non distin-

guitur, vt ipse Auctor interpreta- tur, num. 17. vel saltem hic modus accipiendi ista nomina vsitator est in Philosopho.

56 Praxis igitur, vt hinc sumitur, vtramq; operationē complectitur, actionem scilicet, & factiōnē: nam vtrāq; ab speculatione distingui- tur. Et cū à praxi summatur deno- minatio practici; ille erit habitus, seu scientia, aut etiam intellectus practicus, qui circa praxim versa- tur. Ex quo etiam sit non esse idē practicum, & praxim, si formaliter loquamur; sicut nō est idem forma denominans, & res denominata: ac proinde non benè inferri ex eo, quod actus intellectus sunt aliquādo practici, quod sint etiā praxis. Videamus igitur, quid sit praxis; & in qua potētia reperiatur: vt indē percipiamus, quæ sit scientia pra- ctica. Pro quo

Secundò notandum est praxim definiri ab Scoto q. 4. prologi sic: *Praxis est actus alterius potentiae ab intellectu, posterior intellectione, na- tus elici conformiter rationi recte, ad hoc ut rectus sit.* In qua definitio ne solū est nobis examināda pri- ma particula (cæteræ enim extra institutū nostrum sunt.) Et viden- dum, vtrum praxis necessariò sit actus alterius potentiae ab intellectu: an potius actus ipsi intellectus verè, & propriè possint dici pra- xis. In qua difficultate Molin. 1. p. q. 1. art. 4. disp. 2. Vazq. ibid. disp. 8. Suarez disp. 44. Metaph. sect. 13 Rub. hīc qu. 5. & alij moderni im- pugnant definitionē Scoti asserē- tes actus intellectus propriè esse, & dici

& dici praxim. Quod pluribus ra- tionibus confirmare nituntur: qui- bus tamen (quia earum solutio ex dicendis facile cilibet constare potest) omisis.

57 Dicēdū est primò, quod ope ratio, quæ primariò, & perse, & per essentiam (vt ita dicamus) dicitur praxis, à qua reliqua denominātur practica, non debet esse operatio intellectus; sed alterius potentiae, nēpē voluntatis in agibilibus, aut potentiae exterioris, & transuentis in factibilibus. Actus autē intellectus tantū denominantur practici, vel ex eo quod cadunt sub electio- ne libera voluntatis, & directione prudentiae: vel ex eo quod ordinā- tur ad operationē alterius poten- tiae: ac proinde rationem practici aliundē participat, nō ex eo, quod sint operationes intellectus. Hanc cōclusionē præter Scot. & eius dis- cipulos, docent cōmuniter Thomi st. Caiet. & Cōrad. 1. 2. q. 57. ar. 1. Capreol. q. 2. prologi ad argumen- ta cōtra 4. concl. Ferrar. 3. contra gentes c. 25. Arauxo 2. Metaph. q. 3. art. 2. & plures alij, quos referūt, & sequuntur Gallego cōtrou. 5. & noster Didac. à Iesu d. 1. qu. 6. qui latē, & optimè explicat nostram conclusionem.

Probatur primò ex Arist. 3. de Anima c. 10. vbi loquens de motu locali animalium, asserit de intellectu practico alicuius gratia ratio- cinari, eseq; principium agendi: per quod distinguit ipsum ab intellectu speculatiuo. Verba Philo- sophi sunt. *Hec igitur ambo, intellectus, & appetitus mouendi motu di-*

*cto principia sunt. Intellectus inquā- is, qui alicuius gratia ratiocinatur, quique principium est agendi: atque bic fine ab intellectu contemplatiō difert: quibus verbis asserēs Arist. intellectum practicum principium esse agendi, & per hoc à contemplatiuo differre, necessariò intelligendus est de actione extra intellectum, & alterius potentiae: nam intra ipsum, etiam intellectus specu- latiibus principium est agendi, vt per se constat. Ex quo Aristot. loco sumptum est illud commune axio- ma: *Intellectus extensione fit practi- ca: de quo licet Molina vbi supra disp. 1. & Hurtado hīc disp. 2. sect. 2. §. 10. dicant negari posse; quia neq; est Arist. neq; alterius probat Auctoris, cuius auctoritate præma- mur: in vtroq; tñ fallitur. Quod e- nim sit Arist. testatur D. Th. 1. p. q. 79. art. 11. in argumēto sed cōtra, citans locū adductū ex 3. de Ani- ma. Quod autem sit probatissimi Auctoris, cuius auctoritate equū est præmi, patet ex eodem D. Th. ibidem, & q. 14. de veritate art. 4. vbi sic ait: *Intellectus practicus idē est, quod intellectus operativus. Unde sola extensio ad opus facit aliquem intellectum esse practicum.* De quo videri potest Gallego vbi supra.**

Cōfirmatur ex eodem Arist. 2. Metaph. cap. 2. dicente: *Specula- tio etenim finis, veritas: practice autē opus.* Ergo illud opus est pra- xis, quod non est veritas: sed omnis actus intellectus est veritas, seu ve- ritatis cognitio: ergo nullus actus intellectus est praxis. Hinc Cōmēta tor cōmēto 3. exponēs verba Arist. inquit:

inquit: *Per speculatiuam scimus, ut sciamus; per practicā verò sumus sciētes, vt operemur: quia practicā finis op⁹: ergo quātūcūq; facultas aliqua dirigat actiones intellectus, nō ver satur circa praxim: quia, cum tales actiones dirigimus, scimus, vt sciamus: si quidē actio dirigens, & directa, scire est; & per consequens nullus actus intellectus est praxis.*

58 Secūdo probatur ex D. Th. 1.2.q.57.a.1. ad 1. vbi ait: *Practicū, vel operatiū, quod diuiditur cōtra speculatiū, summitur ab opere exteriori; ad quod non habet ordinē habitus speculatiū; sed tantū ad interius opus intellectus, quod est speculari verum. Quo loco per opus exterius communiter expositorēs intelligunt, non solū actiones transfeentes; sed etiam immanentes extra intellectū, seu alterius potentia: de quo videri potest Conradus ibidem. Quomodo etiam loquitur de actione exteriori Sāct. Doctor 2.2.q.179.a.2. Ex quibus locis infert benē Conrad. *Quod actus intellectus non est praxis; sed opus exteriorius, id est alius potentia cadens sub electione, & consilio.**

Tertio probatur à posteriori: quia nulla cognitio dirigens aliam cognitionem est practica: ergo nulla cognitio potest esse praxis. Cōsequentia patet: antecedens verò probatur: quia per actū intellectus dirigentem aliū non scimus, vt operemur, sed potius, vt sciamus. Non enim qui dirigit actū intellectus, intendit ipsum actū rectū elicere, vt eliciat, sed vt per illum recte, & sine errore cognoscat. Ergo actus

dirigens, & directus non egreditur limites cognitionis, atque adeò nullus potest esse praxis.

Quartō tādē: quia id, quod verè est praxis, pertinet ad sciētiā actiuam, vel factiuam: siquidem scientia practicā diuiditur adequatē ab Arist. 6. Metaph. c. 1. in actiuam, & factiuā: sed actus intellectus ad neutrā harū pertinēt: ergo nō sunt praxis. Probatur minor: quia imprimis non pertinent ad factiuam; cum sint operationes immanentes, vt patet. Neq; similiter possūt pertinere ad actiuā: nā scientia actiuā ex eodē Arist. 6. Ethic. c. 10. versatur circa actiones, quarū principiū electio: ergo scientia actiuā per se tātū respiciūt actus volūtatis; siquidē electio, vt patet, est actus illius.

59 Confirmatur: quia hac de causa Arist. loco citato ex Metaph. loquens de sciētiā actiuā inquit: *Id ē effe agibile, quod eligibile. Vbi D. Th. lect. 1. postquam dixit sciētias actiuas esse scientias morales; (que scilicet tractant de actibus voluntatis) id probat ex eodē Arist. Quia principiū actiuarū est probāresis, seu electio: nam idem est agibile, & eligibile: ergo electio ipsa simpliciter est praxis; non verò actus intellectus, quatenū talis est. Videātur Thomistæ supra citati. Inter quos Capreolus, licet conclus. 4. concedat actū intellectus, quatenū liber est, & quoad exercitium esse praxim; ipse tamē se explicat ad 1. Gregorij: dicens opus intellectus non esse praxim, nisi mediante electione. Et ad secundūm infert ipsum opus intellectus non esse verè, & pra-*

praxim; sed potius electionem il- lam, quæ regulatur immediate à prudentia.

Per quod. solvuntur plura ar- gumenta, quæ cōtra nos congerūt aduersarij, obiectiētes plures actus intellectus, qui imperantur à pruden- tia, & ipsam contemplationē, quam imperat, & dirigit pruden- tia p̄scribendo modum, tempus, & alias circumstantias, vt sit actus virtutis: de quibus necessariō con- cedendum videtur esse praxim; si- quidem imperantur, & regulantur à prudentia. Dicendum est enim omnes hos, & similes actus intellectus dirigi, & regulari à pruden- tia, non formaliter. In quātū sunt actus intellectus; sed quatenū sunt actus virtutis: quod habent ab elec- tione, vel ab alio actu voluntatis. Vnde sicut ipsi de se non dicuntur boni, vel mali moraliter, sed per ordinem ad voluntatem, & denomi- nativū ab illa: ita nequē de se sunt practici, sed per ordinem ad voluntatem, seu electionem, quæ propriè est praxis.

60 Ex dictis infertur scientiam practicam esse illam, quæ versatur circa praxim, seu quæ dirigit actiones alterius potentia ab intellectū: speculatiū verò, quæ non exit extra ipsum intellectū. Vnde etiam colliguntur alia discrimina scitu digna inter has scientias, quæ tāgit benē Tolet. hīc q. 4. Differūt enim primō fine, vt dictū est. Hīc autē finis nō debet esse extrinsec⁹, & operātis (vt aiūt) quæ scilicet sibi quisq; pōt pro libito p̄scribere;

tia speculatiua est cognitio rei, nō vt operetur, sed vt cognoscatur: in practicā autem est cognitio rei, non tām vt cognoscatur, quām vt operetur. Propter quod dixit Ari- stot. 2. Metaphysic. cap. 2. practicū non considerare causam secundūm se, sed in ordine ad opus. Vnde etiam fit ad cognitionem practicā, non solūm requiri, quod sit de re operabili; sed etiam quod ipsa cognitio ordinetur ad opus: alias cognitio potius esset specula- tiua. Nam ut recte inquit D. Tho- r. p. qu. 14. art. 16. Si adificator cō- sideret, qualiter possit fieri aliqua domus, non ordinans ad finem ope- rationis, sed ad cognoscendū tantū: erit quantum ad finem specula- tiua, cōsideratio tamen de re ope- rabili.

Secundō differunt: (quod etiā tradit Aristot. 1. r. Metaph. cap. 6. & lib. 6. citato cap. 1.) quia in spe- culatiū principiū est in ipsis re- bus: id est ab ipsis rebus sumimimus cognitionem; & ipsa cognitio con- formatur rebus; tuncque est perfe- cta, quandō eis adēquatur: & prop- tereā obiectum respectu cognitio- nis speculatiū dicitur principiū, & mensura. At verò in practicis omnia fiunt ē contrā: nam princi- piū est in nobis; quia nos sumus causa rei: & nostra scientia est re- rum ipsarum mensura: vnde tunc res sunt perfectæ, quandō adēquā- tur, & conformantur ipsis scientiæ. Quod quomodo sequatur ex ipsa natura sciētiā speculatiū, & pra- ticā iam explicata, facile consi- deranti patebit.

TRACTATVR. PRAE-
cipua difficultas, & quæstio
resolutior. §. II.

61 HIS pro intelligentia quæ-
stionis necessariò prænotata
tis, ad ipsam accedēdo. Prima sen-

tentia afferit Logicam propriè, &
simpliciter loquendo, esse simul
practicam, & speculatiuam. Sic do-
cent Vazq. i. par. disput. 8. cap. 5.
& disp. 9. c. 3. Rub. h̄c qu. 5. Hur-
tado disp. 2. sect. 2. Cauero disp. 3.
dub. 3. & alij.

Probatur primò ratione, qua
conuincitur Rubio: quia Logica
non solum procedit modo resolu-
torio, qui propriùs est scientia-
rum speculatiuarum; sed etiam
modo compositiūo, qui constituit
scientias practicas: ergo simul est
speculativa, & practica. Consequé-
tia patet, & probatur antecedens:
quia Logica verè contéplatur na-
turara, & passiones sui obiecti per
resolutionem vsq; ad prima prin-
cipia: simulq; introducit formam
syllogismi, aut definitionis in ma-
teriam: ergo procedit vtroque
modo.

Secundò: quia non repugnat
practicum, & speculatum eidem
scientia simpliciter conuenire: er-
go id potest, & debet cōcedi Dia-
lecticæ. Antecedens patet in sacra
Theologia, quæ ex communi sen-
tentia Theologorum cum D. Th.
i.p. q. i. art. 4. simul est practica, &
speculativa. Cōsequētia verò pro-
batur: quia Logica est cōmuni-ia-
nua, & generale quoddā instrumē-
tum ad acquirendas omnes scien-
tias: sed inter has quædam sunt spe-
culatiua, & aliæ practicæ: ergo cō-
cedi debet Dialectice vtraq; ratio;

speculatiua quidē, vt speculatiuus
viā apperiat; & practicæ, vt in-
troducat ad practicas.

62 Secūda sententia affirmsat Lo-
gicā simpliciter, & solū esse sciētiā
practicam. Sic docent Gabr. Greg.
Aureol. & alij antiqui quos refert
Gallego h̄c controu. 6. Eamq; de-
fendunt ex modernis Fons. 2. Me-
taph. c. 3. q. 2. sect. 3. Conimb. q. 4.
proximali art. 5. Murc. disp. 1. q. 4.
& Raphael de Auera q. 1. sect. 6.

Probatur primò ex Arist. 6. Me-
taph. c. 1. vbi diuidēs scientiā spe-
culatiua in Physicā, Mathematicā,
& Metaphysicā, nullam Logicā
mentionem facit; ergo ex mente
Arist. Logica non est scientia spe-
culatiua, sed practica.

Secundò probatur ratione:
quia illa est scientia simpliciter, &
solum practica, quæ habet pro ob-
iecto, & fine aliquid operabile ab
eo, in quo est talis scientia; proce-
ditque modo operabili: sed Logica
est huiusmodi: ergo &c. Maior cō-
stat; minor verò probatur: quia Lo-
gica versatur circa definitiones,
syllogismos, & similes intentiones,
quæ sunt à nobis operabiles; &
tradit modum, & præcepta, qui-
bus rectè confiantur: quod est
agere de illis modo operabili.

Tertiò: quia quælibet scien-
tia speculatiua est nobilior sci-
entijs practicis; sed Logica non est
nobilior illis: ergo non est specu-
latiua. Maior constat ex Aristot.
6. Metaph. cap. 1. & probant
rectè Caietanu, Bañez, Naz. r. us.,
& Gonzalez loco c. tato ex 1. par.

quod theorice alij sc̄iētis desidera
biliores sūni, seu illis præponit̄, vt
habet translatio Bessarionis. Mi-
nor verò probatur: quia nobilitas
scientiæ summittur ex certitudine,
& nobilitate obiecti, vt ibidē tra-
dit Aristot. sed inter omnia obie-
cta scientiarum debilissimum, &
in certissimum est subiectum Lo-
gicæ, vt supra num. 20. vidimus ex
D. Th. ergo Logica est ignobilior
cunctis scientijs, etiam practicis.

Confirmatur: quia sciētiæ spe-
culatiua non queruntur quasi ad
aliquid utiles; sed vt per se hono-
rabiles, vt ex eodem Arist. probat

D. Th. 6. Ethic. lect. 6. sed Logica
intrinsecè, & per se quæritur prop-
ter alias scientias; vt potè quæ ex
natura sua est via, & instrumētum
ad illascōparādas: ergo Logica nō
est sciētia speculatiua, sed practica

63 Nihilominus dicēdū est secū-
dō Logicā nō posse esse simul, & sim-
pliciter practicā, & speculatiuā. In
hac cōclusione cōueniūt cū Auto-
ribus citatis, alij omnes adducēdi
cōclusione sequēti. ¶ Fundamētū
summittur ex D. Th. i.p. q. 1. art. 4.
quia vnuus, & idem habitus sciētiæ
inferioris, seū omnino naturalis
(quæ scilicet principijs altioris or-
dinis nō subordinatur) nequit esse
simpliciter practicus, & speculati-
vus: sed Logica est huiusmodi: er-
go non potest esse simpliciter pra-
cticus, & speculatiua. Minor, & cō-
sequētia cōstant. Maior autē pro-
batur primò: quia, vt summittur ex
Arist. 6. Metaph. cap. 1. & probant

rectè Caietanu, Bañez, Naz. r. us.,
& Gonzalez loco c. tato ex 1. par.
quod

practicum, & speculatiuum sumpta
formaliter, secundūm quod inue-
niuntur in habitibus inferioris or-
dinis, sunt differentiæ essentiales
eorum se inuicē excludētes; quip-
pè cum una, & eadem ratio forma-
lis obiecti finita (vt benè inquit Ca-
iet.) non posse habere utramq; banc
conditionem, quod scilicet sit, ex qua
summittur regula operandi, & quod
sit in se cibilis, etiam si nulla posset
ex ea regula operis desummi. Ergo
vtraq; ratio non potest eidem ha-
bitui inferioris ordinis simpliciter
conuenire.

Secundò probatur eadem ma-
ior: quia sciētia practice, & specu-
latiua omnino naturales subordi-
natur habitibus principiorū essen-
tialiter diuersis; nempe synderesi,
& intellectui, quæ specie differunt,
vt summittur ex D. Th. eadem i.p.
q. 79. art. 12. ergo practicū, &
speculatiuum secundūm quod in eis
inueniuntur, sunt rationes essen-
tialiter diuersæ, & repugnantes.
Sed Logica est sciētia omnino na-
turalis, & inferioris ordinis, vt pa-
tet: ergo ipsa non potest esse sim-
pliciter practica, & speculatiua.

64 Respondebis cum Vazq. vbi
supra, tunc practicum, & specula-
tiuum esse differentias essentiales;
quando vnumquodque ad æquatè
inspicitur ab aliqua scientia; non
verò si respiciatur ina læquatè, vt
contingit in Theologia: ac pro-
indè tunc non se inuicem excludere;
sed posse eidem scientiæ con-
uenire.

Sed contrā est, quia omnino
repugnat duo obiecta, quæ secun-
dūm

dum aliquas duas rationes respiciantur ad aequalitatem duabuspotentijs, vel habitibus, secundum easdemneat rationes respici inadæquatè ab alia tertia potentia; vel habitu; sed debent respici secundum altiorem aliam rationem, in qua illæ duas adiungentur: vt pater in exēplo sensus communis, quod adducit D. Tho.infra adducendi: quem sequuntur concorditer Thomistæ, Capreolus, & Conradus vbi sup. Torres 1.p.q.1.art.4. Nauarrete ibidem cōtrouer. 11. in principio, Flandria, & Zanardus 6. Metaph. q.5. Sot. Tolet. & Masius hīc q. 4. Sanchez lib. 1.q. 16. & plures alij, quos referunt, & sequuntur noster Didacus à Iesu, & Gallego sup. nu. 57. citati. Quibus etiā consentiunt Scotus, & discipuli eius quæst. 4. prologi: estque communis inter Doctores alicuius hominis, vt quæstione citata artic. 1. fatentur Conimbricenses.

66 Probatur primò conclusio ex D. Thom. 1.2. qu. 57. art. 3. ad secundum, vbi ait: *Etiam in ipsis speculabilibus est aliquid per modū cuiusdam operis, puta constructio syllogismi, aut orationis congrue, aut opus numerandi, vel mensurandi. Et ideo quicunque ad huiusmodi opera rationis, habitus speculativi ordinantur, dicuntur per quandam similitudinem artes.* Quibus verbis duo asserit Angelicus Doctor. Primum est, non quodcumq; opus extrahere habitum speculativum à ratione speculativi; ac proinde, etiā si in Logica detur constructio syllogismi; & in Geometria, aut Arithmetica opus mensurandi, aut numerandi: non ideo scientias istas definere esse speculativas. Secundum

65 Dicendum est tertio Logicā simpliciter, & absoluē tantum esse scientiam speculativam; licet secundum quid; & per quandam analogiam possit denominari practica, & ars. Hęc conclusio habet fundamentum in Aristot. vt patet ex dictis §.precedenti: imò, si cre-

dum est, ex eo, quod in ipsis scientijs detur aliquid per modum operis, habere aliquam similitudinem cum artibus, & sic analogicè diciarces.

Confirmatur ex eodem Diuo Thoma 2. 2. q. 51. art. 2. vbi summens tertium argumentum à sciētijs speculatiis ad practicas sic: *In scientijs speculatiis, ad eandem scientiam pertinet inquirere, & determinare: ergo pari ratione in operatiis.* Respondet: *Ad tertium dicendum, quod etiam in speculatiis alia rationalis scientia est Dialectica, que ordinatur ad inquisitionem, & alia scientia est demonstrativa, qua est veritatis determinatio.* Ecce D. Thom. expresse afferetem Logicam esse scientiam speculativam, prout speculativum distinguitur contra practicum: & hoc non solùm quantum ad partem demonstrativam; sed etiam quantum ad partem topicam (& idem est de sophistica, vt patet.) Ergo ex mente D. Th. Logica simpliciter, & absolute tantum est scientia speculativa.

67 Secundò probatur à priori: quia actus quos Logica dirigit, nō sunt praxis, sed speculatio: ergo ipsa non est practica, sed speculativa. Antecedens probatum est §.precedenti: & cōsequentia est euīdēs: ergo &c. Confirmatur ex ibidem dictis: quia Logica neq; est factitia, vt de se patet, cū nō versetur circa actiones transeuntes: neq; actiūa; quia hęc versatur circa operationes, quarū principium est electio, quod non reperitur in operationi-

bus, quas Logica dirigit: ergo non est scientia practica. Patet consequētia: quia benè valet à negatione omnium membrorum diuidentium ad negationem diuisi.

Dices cum Vazq.vbi sup. n. 19. quod etiā in operibus Logicæ principium est electio; siquidem liberè fiunt, & volūtas mouet intellectū ad suos actus, sicut ceteras potentias: ergo Logica verè est scientia practica actiua; vt potè quæ versatur circa opera, cuius principium est electio.

Sed argumentū indignū est, cui Philosophus respondeat. Si enim aliquid probat, probat etiam nullam esse scientiā speculativam; si quidem omnes actus cuiuscumque scientiæ fiunt à nostro intellectu liberè, & media motione, seu imperio voluntatis. Quare dictum Arist. quod scientia actiua versatur circa ea, quorum principium est electio, debet intelligi formaliter, & per se; ac proinde de operibus, quibus formaliter, & per se conuenit procedere ab electione, quæ constat esse opera virtutis, quibus si-
cūf intrinseca est moralitas, ita etiam libertas. At operationibus intellectus, vt diriguntur à Logica, & à quacumq; alia scientia speculativa, per accidens conuenit moralitas, ac proinde libertas: eodem enim modo operationes intellectus dirigentur à Logica, vel alijs scientijs speculatiis, siue liberè, siue necessariò dirigentur.

68 Tertiò probatur conclusio: quia ideo in Mathematicis (qua ex communi sententia, quam tradit

Arist. 6. Metaph. tex. 2. speculatiuę scientię sunt) constructio alicuius operis (puta trianguli, spherae, aut astrolabij) non extrahit illas à ratione scientię speculatiuę: quia talis operis constructio ordinatur ad cognitionem veritatis; neque per illam tales scientię intēdūt ipsum opus factum, sed veritatem. At Logica dirigit operationes intellectus, & conficit syllogismos; non vt operetur, sed vt recte cognoscat: neque in tali opere efficiendo intendit opus, sed veritatem. Ergo talis operis constructio non extrahit illam à ratione speculatiuę.

Ex quo etiā patet id, quod ex D. Tho. addidimus in cōclatione. Cū enim Logica in huiusmodi operibus efficiendis habeat aliquā similitudinē cū artibus propriè dictis: inde est, quod secundūquid, & per quandā analogiā possit denominari practica, & ars: sicut propter eādē rationē Geometria, & Arithmetica (quæ sunt scientię speculatiuę) secundūquid denominantur artes.

Quibus adde Logicā, ex parte qua est ministra, & instrumentū aliarū, aliqualiter deficere à rigore, quo cetera scientię nullū habentes ministeriū appellātur speculatiuę, seu theorice. Propter quod inter illas non est numerata ab Aristot. vt sup. num. 51. vidimus ex D. Thom.

69 Ad argumenta respondetur. Ad primum primę sententia negatur antecedens quoad secundam partem. Ad cuius probationem patet ex dictis. Quando enim compositio ipsa, seu introductio formarum in materiam non exit extra

intellectum, tota ordinatur ad cognitionem veritatis; ac proinde nihil ibi inuenitur praxis: neque à tali compositione denominatur modus compositius ille, qui constituit scientias practicas.

70 Ad secundū etiam patet ex dictis. Quod enim sacra Théologia sit simul practica, & speculativa, habet sub altiori alia, & nobilissima ratione; & quia subordinatur principijs superioris ordinis, estque specialis participatio scientię diuinę, qua simul est speculatiuę, & practica: quod non potest alteri scientię inferiori conuenire, vt explicatum est. Ad id autem, quod additur in probatione consequentia, respondetur, Logicam non esse ianuam ad scientias practicas, aut speculatiuę, reduplicatiuę secundū quod sunt practicae, aut speculatiuę; sed secundū quod sunt scientię; vt scilicet scientificę, & ordinatę procedant, in quo omnes conueniunt: ac proinde benè potest esse, quod Logica sit ianua ad scientias practicas absque eo, quod ipsa sit practica.

71 Ad primum argumentum secundā sententia responsum est supra numero 51. ¶ Ad secundū etiam patet ex dictis. Ut enim aliqua sit scientia practica, debet habere pro obiecto aliquid operabile extra intellectum; quod non contingit in Logica, vt dictum est.

72 Ad tertium respondetur, quod cum Logica, non sit scientia speculatiuę principalis, sed ministra,

& iii-

& instrumentum non est necessarium, quod simpliciter sit nobilior scientijs practicis, sed sufficit secundū quid esse illis nobiliorem, ex modo scilicet speculatiuę procedendi circa suum obiectum. Neque amplius requiritur ad verificandum dictum Aristotel. Præterquam quod ibi solum comparat scientias speculatiuę principales, vt patet in textu.

73 Per quod patet ad confirmationem. Logica enim ex parte, qua est scientia speculatiuę, verè est propter se appetibilis; vt potè quæ traddit cognitionem plurium veritatum circa secundas intentiones: quæ cognitio bonum quoddam est, & perfectio intellectus; ac proinde expetibilis propter se. Cū quo tamen stat, quod ex parte, qua est ministra, & instrumentum aliarum, queratur propter illas: in quo deficit à rigore, & perfectione, qua alię appellantur theoricae, vt supra vidimus.

74 Ex dictis infertur primò Logicam esse speculatiuę, non solum secundū quod docens est; sed etiā secundū quod est vtens. Nam licet vt sic, deficiat à ratione scientię, vt diximus numero 49. ramen non idē est propriè ars, aut practica; siquidem terminatur ad actus intellectus, qui non sunt praxis: neque operatur ea intentione, vt operetur, sed vt cognoscat. Videatur Diu. Them. secunda secundā, quæst. 47. articulo secundo ad tertium.

75 Secundo infertur, quid dicendum sit ad quæstionem illam

inter antiquos celebrem: an Dialectica sit pars Philosophie. Sthoycis ex vna parte, cū Zenone eorum principe id affirmatibus, vt testatur Plutar. 1. de Placitis cap. 1. & Laertius in vita Zenonis; Peripateticis verò ex alia parte idē negatibus, teste eodem Plutar. & Laertio in vita Aristot. ¶ Si enim Philosophia in sua lata acceptione, prout hic summittur, est Scientia enīs, & veritatis cognitio, vt definit Iustinus Martyr in Dialogo aduersus Triphonem: vel Comprehensionis scumque admirabilis veritatis, vt ex Auicena, & Alpharaui definit Beatus Albertus tractatu primo Logicæ, capite secundo: asserendū proculdubio est esse partem Philosophie; cum sit verè scientia: licet qua ratione est instrumentum, non contineatur sub Philosophia, vt principalis pars, sed vt quid reductum ad eam, vt loquitur Diuus Thomas opusculo 70. quæstione quinta, articulo primo ad secundum.

76 Fundamentum vtriusque est: quia sicut ex eo, quod homo sit re: cte constitutus, sibiq; in sua natura sufficiens, colligitur habere in se instrumenta necessaria ad suas operationes, quæ verè sint partes eius, vt cōstat de manibus, pedib⁹, & alijs: eodem modo, cum Philosophia, quæ vt in præsenti summittur, est quasi integrum quoddam corpus ex omnibus scientijs constitu: tum, sit sibi sufficiens, neq; alicuius ope egenis, vt propria vitia corrigat, & onniū scientiarū functiones administret; necessariò cōcludit ut

intra se ipsam habere debere aliquam partem, quæ simul sit instrumentum aliarum, & vera pars eius: quam constat esse Logicam.

Potest etiam eadem sententia confirmari ex diuisione illa, tam repetita, quam antiqua inter Philosophos, qua diuidebatur Philosophia in naturalem, moralem, & rationalem. Quæ ortum habuit, vel ab Sthoycis, vt ait Laertius ubi supra; vel ab Hebræis, & Sanctis Prophetis, vt tradit Eusebius 11. de præparatione, cap. 2. à quibus acceperunt Aegypti, vt Auctor est Pierius lib. 38. in quodam Hymrolyphico. Quā etiā diuisionem: præpter innumeros, eosque grauiissimos Philosophos, admiserunt plures Sancti Patres. Inter quos August. 8. de Ciuitate cap. 4. & lib. 11. cap. 25. ex diuisione ista inuestigat numerum personarum Sanctissimæ Trinitatis. Et Hieronym. tomo 3. in Epist. ad Paulam Vrbicam, iuxta hanc diuisionem partitum sacras literas in naturales, morales, & dialecticas. Sed de his satis. Videri tamen potest Masius sect. 1. Logica, qu. 7. qui recte probat ab hac sententia non desidere Arist. & alios Peripateticos.

73 ¶ Dubitant etiam Doctores, an Logica sit scientia subalternans, vel subalternata. Sed huius resolutio pendet ex 1. Post. Vbi de subalternatione scientiarum cum Arist. acturi sumus. Interim sufficiat dicere, quod si scientia subalternata summatur, lata quadam significatione, pro scientia, cuius obiectum quomodo cumque cointine-

tur sub obiecto alterius: sic scientiæ omnes naturales, & Logica dicuntur subalternari Metaphysicæ: ad quam pertinet omnium aliarum, & principia ostendere, & obiecta præscribere. Si verò subalternationis proprietas spectetur, prout à nobis explicabitur loco citato, Logica nulli scientiæ subalternatur, vt ibidem ostendemus.

QVÆSTIO VII.

Quomodo Logica sit necessaria ad alias scientias.

Sea, quæ q. 4. de Logica videntur diximus vera sunt; plane sequitur ipsam non esse necessariam ad aliarum scientiarum demonstrationes; si quidem in his nullus inuenitur Logicae usus, vt ibidem ostendimus: sed solùm erit necessaria ad probabiliter differendum in quacumque materia. Quare tantum restat difficultas de Logica docente. Hanc autem esse necessariam ad alias scientias manifestè patet ex dictis supra num. 3. & 5. vnde solūm potest esse dubium de quantitate necessitatis; an scilicet multum, an parūm sit necessaria.

74 Pro tituli intelligentia nota, necessarium diffiniri ab Aristot. 5. Metaph. cap. 5. *Quod alter se haberet non potest;* vel vt ait D. Thom. 2. Phys. lecit. 8. *Quod in sua habet, quod non posse non esse;* siue vt alij diffiniunt. *Quod determinat, est ad esse.* Hoc autem est duplex. Aliud dicitur necessarium absolute; quod scilicet nullo modo potest alter-

fe

Angelis hominibus imprimi.

Ratione vero causa formalis quodammodo scientiæ dicuntur homini necessariæ; quatenus ratione sua formæ est capax illarum, ad easq; naturaliter inclinatur. Quo modò Logica magis necessaria homini dicuntur, quam aliæ scientiæ; quia non solùm perficit intellectum, manifestando ei plures veritates, quod habet cum illis cōmune; sed eius via corrigit, dirigitque ad alias scientias, & liberat ab erroribus, qui in operando poterant ipsi accidere.

Quanuis autem ratione huius inclinationis, & capacitatis Logica, & aliæ scientiæ dicuntur homini necessariæ; non tamē ipsi habitus scientiarum in se sunt isto modo necessarij. Non enim sunt propriæ passiones, neq; fluunt necessariò ab anima, vt falsò existimauit Plat. qui, teste Arist. 1. Post. c. 1. afferuit omnes scientias esse simul naturaliter animæ rationali inditas, vt ibidem videbimus. Quare solū restat difficultas de necessitate ex fine: an scilicet Logica sit necessaria simpliciter, vel tantum ad melius esse ad comparandas alias scientias.

Tandem nota scientias istas, quarum Logica est ianua, dupliciter posse summi. Primò utrumque, & inesse imperfecto, secundò quod important cognitionem vii, vel alterius conclusionis tattum. Secundò in statu perfecto: vt scilicet sunt scientiæ integræ, & includunt seriem omnium, vel ferè omniū conclusionum, quæ in eis demonstrantur. Et in utroque sensu procedit difficultas.

76 Prima sententia absolutè negat Logicæ esse simpliciter necessariam ad acquirendas scientias, etiā sub statu perfecto. Pro hac refertur Iandunus 2. Metaph. q. 12. Quam etiā sequitur Iauellus tract. 1. Logicæ c. 4. & multi Recentiores, vt testatur Mas. h̄c se ct. 2. q. 3.

Probatur primò: quia habitus naturalis non datur ad simpliciter posse, sed ad facilitius posse: ergo id, quod potest facile consequi intellectus cū habitu Logicæ artificialis, poterit utiq; simpliciter consequi sine illo. Sed medio tali habitu potest facile cōparare alias scientias sub statu perfecto: ergo etiam sine illo poterit easdem simpliciter comparare.

Secundò, quia habitus Philosophiæ, aut cuiuscumq; alterius scietiæ potest sine Logica vtcumq; acquiri per aliquā demonstrationem facilem, vt postea videbimus: ergo illo semel acquisito, poterit ipse absq; ministerio Logicæ disponere ad hoc, vt cōparetur sub statu perfecto. Probatur consequentia: quia Logica solū potest esse necessaria ad habendū perfectè scientias, quatenus ipsa præbet facilitatem ad definiendū, diuidendū, & argumentandum: sed vnaquæq; scietiæ in sua propria materia est facilitas ad huiusmodi opera exercēda: ergo semel acquisita imperfectè aliqua scientia sine Logica, poterit absq; illa, etiam in statu perfecto comparari.

Secunda sententia absolutè affirmat Logicæ esse simpliciter necessariā ad acquirēdas scietiæ, etiā

imperfectè. Sic docent inter alios Arauxo 2. Metaphys. q. 3. art. 3. & Gallego h̄c controu. 1. Quorū fundamētum est: quia scientia etiā in esse imperfecto acquisita est verè scientia, sicut animal imperfectum est verū animal: sed non potest cōparari vera scientia sine Logica: ergo neq; etiā scietia quantūuis imperfecta.

Probatur minor primò: quia nullus habet verā scientiā aliquius cōclusionis; nisi sciat illā resoluere vsq; ad prima principia, vt sumitur ex Arist. 1. Post. c. 2. sed sine Logica nullus scit resoluere etiam imperfectè; cū doctrina ista sit ex difficilioribus, quæ tradūtur in Logica: ergo sine illa nō potest acquiri vera scientia. Secundò probatur eadē minor: quia Logica est velut quādam causa vniuersalis, cōcurrēns ad actus perfectos aliarum scientiarū: ergo etiā ad actus scietificos earum, quantumuis imperfectos, omnino necessariū est cōcursus illius. Patet cōsequentia in Sole, & alijs causis vniuersalibus, quarum cōcursus necessarius est ad generationē animalium, non solū perfectorū, sed etiā imperfectorū.

77 Dicēdū est tamē Logicā nō esse necessariā simpliciter, sed tantū ad meli' esse ad acquirēdas scietiæ imperfecte, seu quoad aliquā, aut alias cōclusiones faciles: esse verò omnino, & simpliciter necessariā ad acquirēdas illas sub statu perfecto, seu vt iaccludūt seriē cōclusiōnum, quæ in eis demōstrātur. Hęc cōclusio quoad vtrāq; partē cōmpter est inter Dialecticos, eamque decent plures Thomistæ, Mas. vbi sup.

sup. Petrus de Bruxelis q. 1. Logicae, Säch. lib. 1. q. 2. noster Didac, à Iesu disput. 2. q. 1. & alij quos refert Gallego iam citatus.

Prior pars probatur: quia ad acquirendam aliquam scientiam sub statu imperfecto, sufficit confidere vnam, aut alteram demonstratiōnem facilem in qualibet materia illius, vt dictum est: sed ad hoc non est simpliciter necessaria Dialectica: ergo neq; ad eas sic acquirendas. Probatur minor: quia in scientiis sūt aliquæ cōclusiones, ita proximè innitentes principijs lumine naturali notis: ex quibus adeò euidenter, & facile sequitur cōclusio; vt explicatis terminis, nullo negotio, tales demōstrationes cōficiantur. Et ex alia parte ad cognoscendā bo-

nitatē illationis sic per se manifeste, sufficit Logica naturalis, vt testatur mod' inuentionis ipsius Logicae artificialis sup. n. 5. explicatus: ergo ad acquirendas imperfecte scietiæ Logica nō est simpliciter, sed tantū ad melius esse necessaria.

Secundam conclusionis partē probant ea, quæ pro secunda sententia adduximus. Non enim quis potest perfecte scientiam aliquam comparare; nisi sciat conclusio-nes omnes resoluere usque ad prima principia: cognoscariq; bonitatem illationum; necessitatē, & cōditiones præmissarū; deceptions, quæ circa eas solent contingere; & alia plura in libr. Poster. explicanda, quæ satis ex se patet absq; Logica artificiali consequi non posse: ergo ipsa ad scientias sub statu perfecto acquirendas est simili-

citer necessaria.

Confirmatur experientia: quia nullum vidimus absque Dialectica in alijs scientijs euasisse consumatum; cum tamen solius Dialectica ductu absq; alio magistro plures scientias multi cōparauerint. Et quidem de B. Aug. Posidonius in eius vita ait solius Dialecticæ fuisse discipulum. Econtra verò ob imperitiā Dialecticæ veteres Philosophos in errores turpissimos lapsos fuisse testatur Arist. 1. Post. cap. 3. & alibi sfpē: ergo ipsa est simpliciter necessaria ad scientias perfecte acquirendas. Ex quo tandem fit Dialecticam ante omnes illas esse tradēdā; vt potè quæ ad ipsas est sumē necessaria, vt explicatum est.

78 Ad primum argumentum primæ sententiæ respondetur solū probare priorem partem nostræ cōclusionis. Ex eo enim, quod habitus naturalis non sit simpliciter necessarius ad substantiā operis: solū concluditur posse quidē sine Logica acquiri aliquam scientiam, quoad substantiam habitus, quidē fit per quamlibet demon-strationem. Inde tamen non sequitur Logicam non esse simpliciter necessariam, vt talis scientia extendatur ad omnes suas conclusiones: quia talis extensio quadammodo pertinet ad modum habitus, vt alibi explicabimus.

Ad secundum negatur consequentia. Ad cuius probationem respondebitur, quidē quanvis Philosophia, & aliæ scietiæ præbeat facilitatem ad conficiendas defini-

tiones, diuisiones, & demonstratio-
nes circa suum obiectum; non ta-
men ad cognoscendam ipsam na-
turam definitionis, diuisionis, aut
argumentationis: hoc enim facit
Logica: & ideo ipsa dirigit alias
ad definiendum, diuidendum, aut
argumentandum circa sua obiecta.
Vnde quanvis tales scientiaæ semel
acquisite circa aliquam conclusio-
nem, disponant ad cognoscendas
alias; hoc tamen non est sine ope,
& directione Logicaæ. Sicut quan-
vis virtus temperantiaæ sit facilitas
ad exercendum actus eius; non ta-
men sine virtute prudentiaæ dirigē-
tis, poterit quis medium tempera-
tiaæ semper attingere.

Ad fundamentum secundæ sen-
tentiae neganda est minor. Ad cuius
primam probationem respon-
detur Logicam naturalem suffice-
re ad cognoscendam aliquam de-
monstrationem facilem, & bonita-
tē illationis eius: quod est virtua-
liter scire resoluere ipsam in sua
principia. Neque amplius requiri-
tur ad acquiridam scientiam sub-
esse imperfecto, vt explicabimus
in lib. Posteriorum agentes de sci-
entiajs subalternatis. ¶ Ad secundū
respondentur solū habere; vim
contra eos, qui afferunt Logicam
efficiē concurrere ad actus alia-
rum scientiarum, quod nos supra-
num. 39. ostēdimus esse falsum. Ex
eo autem quod Logica sit simpliciter
necessaria ad actus perfectos
scientiarum per modum dirigen-
tis, non sequitur eodē modo esse ne-
cessariā ad actus imperfectos earū,
vt inductione patet in alijs artibus.

QVÆSTIO VIII.

*Quis sit finis Logicae, & in quas par-
tes sit diuidenda.*

79 **D**E fine Dialecticæ nō fuit mi-
nor quā de obiecto discep-
tatio. Alexander enim, & alij Gre-
ci afferuerunt esse demonstrationē:
argumentationem alij. Sed falluntur
vtriq;: nam ad finem referuntur
omnia; quē tractantur in scientia,
& ipse intra illam non refertur ad
aliud: quod tamen, neque argumen-
tationi, neq; demonstrationi cōuenit: vtraq; enim ordinatur ad scien-
tiā; cū sit instrumentū eius. Et ex
alīa parte ad argumentationē, aut
demonstrationē non ordinātur di-
uīsio, genus, species, & alia plures
intentiones, quē tradūtur in Logica.

Rodolphus Agricolla 2. de in-
uentione c. 3. exīstīmanit Logica
finē, esse probabilitē differere de
qualibet re pposita. Et tādē Sthoy-
ci finē Dialecticæ esse dixerunt,
separare verum à falso. ¶ Sed hi
etiam decepti sunt. Nam probabilitē
differere tantū potest con-
uenire cuidam parti Logicae, nēpē
topicę. Praterquā quod id in aliud
ordinatur, vt patet, & sic nō potest
esse finis. Discernere autem verum
à falso, si summitur pro cognitione
veritatis, cōmune est omnibus sci-
entiajs speculatiuis; si verò pro instru-
mento, quod propriè discernit: cū
hoc sit sola argumentatio: iam nō
potest esse finis totius Dialecticæ,
vt patet. Si autem Sthoyci, per ve-
rum à falso discernere intelligent,
vel quenlibet modum recte cog-
noscendi veritatem, vel disponere

in-

intellectum, vt verum à falso dif-
cernat: licet non ita propriè lo-
quantur; non tamen omnino à ve-
ritate aberrant.

80 Pro solutione ergo difficul-
tatis notandum est primo finem, vt
ad præsēs attinet, esse id, cuius gratia
alia omnia tradduntur in scien-
tia. In qua definitione includuntur
plures conditiones finis, quē à Do-
ctoribus assignātur, vt quod sit alii
quid bonum: vltimum: & de quo nul-
la sit in illa sciētia cōsultatio. Quod
sit bonum patet, nam si eius gratia
aliquid fit, ergo appetitur: quod
autem amat, bonum est, vt patet
ex 1. Ethic. c. 1. Quod sit vltimū,
etiam constat: nam si omnia tra-
duntur in tali scientia propter fi-
nem: ergo ipse non traditur propter
aliud in illa scientia: adque
adeò erit quid vltimum intra illā.
Quod si finis est quid vltimum, re-
pugnat esse de illo consultatio-
nem; cum hāc sit necessariō de me-
dijs ex Arist. 3. Ethicorum cap. 3.
Exemplum patet in Medicina, cuius
finis est sanitas: quia eius gratia
traduntur omnia in tali arte. Et
consequenter sanitas est quoddam
hōmini bonum, vt constat. Et simi-
liter vltimum; si quidem ad sanita-
tem præcepta omnia Medicinæ re-
feruntur; & ipsa aliò non refertur
intra eandem artem. Neque ullus
Medicus cōsultauit, an sit sanādus
egrotus, nec ne; sed quibus medijs
possit illi deperdita salus restituī.

Secundò notandum est finem
sic explicatum esse duplē, iuxta
duo genera artium, quæ reperiuntur.
Alię enim appellantur ancillæ;

quæ scilicet administrant instru-
mentum aliquod alteri arti supe-
riori; vt ars frenefactoria, quæ mi-
nistrat frenum militari. Aliæ ap-
pellantur reginæ; quæ scilicet vtū-
tur instrumētis ab ancillis ministra-
tis, vt militaris, qua vtitur freno à
frenefactoria ministrato. Artes er-
go, quæ vocantur ancillæ, habent
duos fines, alterum intra ipsam ar-
tem, qui est instrumentum ipsum à
se confectum: & alterum extra ip-
sam, qui est finis ipse artis superio-
ris, & reginæ: nam cum ancilla in-
trinsicè respiciat dominam: non
solum habet pro fine opus à se fa-
ctum; sed finem ipsum, quem regi-
na intendit. Primus appellari po-
test, finis proximus; alter vero re-
motus. At vero artes, quæ appellā-
tur reginæ, cū nulli inferuant, vni-
co tantū fine gaudent, vt cerne-
re licet in exēplo allato: militaris
enim solū intēdit victoriā: frenefac-
tia verò, & frenum, & victoriam.

81 His suppositis: facile est col-
ligere, quis sit finis Logicae docen-
tis (de vtente enim postea dice-
mus.) Cum enim Logica docens,
vt supra vidimus, licet sit scientia
speculatiua, veraque pars Philosophi-
æ; tamen etiam est instrumentum,
& ministra aliarum: inde est,
quod in ea duplex finis sit distin-
guendus, proximus scilicet, & re-
motus. Quorum prior erit cogni-
tio sui obiecti, nēpē secundarum
intentionum: posterior verò com-
prehendit fines omnium aliarum
scientiarum. Est enim Logica mi-
nistra quēdam, non huius, aut illius
scientiaæ in speciali; sed generalis

omnium; prōpter quod appellatur ars artium; & sic intendit vt finem remotum, non finem péculariem huius, vel illius scientiæ; sed generale aliquid, & commune, in quo omnes conueniāt. Quare, cum omnes scientiæ hoc tendant, vt perficiant intellectum, & dirigant ad rectè operandum circa suum obiectum, vt explicuimus supra numero 14. & 15. cōsequens est, vt finis remotus Logicæ sit perficere, & dirigere intellectum in suis operationibus, vt in quacumque materia rectè, & finē errōre fiant.

82 Non est autem hoc loco prætereundum discrimen inter Logicam, & alias artes, quæ appellantur ancillæ: quod non parum cedit in honorem Dialecticæ. Illæ enim ministrant superioribus efficiendo instrumenta, vt patet in frenefactoria, quæ efficit frenū, & factū tractat militari, vt eo vtatur. Et ideo huiusmodi artes propriè dicuntur ancillæ: quia non per modum liberi, sed per modum servi famuantr. Logica verò, cum nullum habeat vsum in alijs scientijs, vt səpè dictum est: non ministrat illis efficiendo earū definitiones, diuisiones, & demonstrationes; sed docendo, quomodo efficienda sunt huiusmodi instrumenta. In quo deficit à propria ratione ancillæ: quia non ministrat alijs scientijs seruiter, & operando; sed docendo, & consiliando. Et ideo melius appellatur consiliatio, aut magistra seu pedagogus illarum.

De Logica autē vtente consequenter ad dicta dicendum est finē

eius esse opinionē obiecti probabili, & existimationē apparētis, quæ per syllogismū topicū, & sophistīcum generantur. Cū enim Logica solū habeat vsum in parte topicā, & sophistica, vt ostendimus sup. n. 38. aliunde autē cognitio, seu contemplatio syllogismi topicī, & sophistici pertineat ad Logicam docentem: consequens est ad vtentē solū posse pertinere constructionem talium syllogismorum. Vnde finis Logicæ vtentis, vel erunt ipsi syllogismi, vel eorum effectus: qui in syllogismo topico est opinio obiecti probabilis, & in sophistico existimatio apparētis. At syllogismis ipsis non potest propriè conuenire ratio finis, neque conditions eius: cum ordinentur ad producendam opinionem, vel existimationē obiecti: ergo ipsa obiecti probabilis opinio, & existimatio apparētis sunt finis Logicæ vtentis, q̄ intēdimus.

83 Tandem circa partitionem Logicæ nulla restat ex dictis difficultas. Licet enim antiqui alijs diuisionibus vtantur; nemo tamē negare potest illam esse optimā, quæ ex obiecto de summitur. Doctores ergo, qui asserunt obiectū ad aquatum Logicæ esse modum sciendi, prout tantū comprehendit diffinitionem, diuisionem, & argumentationem, rectè Logicam cum Boēcio diuidunt in rationē diuidendi, diffiniendi, & argumentādi. Quam diuisionē amplectūtur ex Arabibus Auicena, & Alfarauius: laudatque B. Alber. tract. i. in Porphyr. ca. 3.

Nos autem qui latius patere diximus obiectū Logicę, extendimus obiectū Logicę, extendi-

que

que ad alias intentiones logicales, diuidemus Logicam iuxta earū divisionē: quæ ex nullo alio capite appetius desummitur; quā ex ipsis operibus intellectus, ex quibus tales intentiones resultant. Quarē cum D. Th. i. Perih. lect. i. & i. Post. lect. i. quem sequitur, Caiet. Sot. Tol. & communiter Doctores, iuxta tripliē operationem intellectus, Logicam partiemur in tres partes generales. Quarum prima sibi vendicat explicandas intentiones, quæ primæ operationi dirigendæ deseruiunt: complectiturque Porphyrij Isagoge, & prædicamenta Aristot. In secunda erit sermo de secundis intentionibus, quibus dirigitur secunda operatio intellectus, circa duos lib. Periherm. Et tandem in tertia, que cōtinet duos libr. Prior, duos Posterior, octo Topicor. & duos Elench. agemus de secundis intentionibus tertiam operationem dirigentibus.

A P E N D I X.

De methodo, seu modo procedendi.

84 **Q** Vanta sit vis methodi in omnibꝫ disciplinis, ignorat proculdubio illi Dialectici, qui nec verbum vnum de ea faciunt; sed nouerunt optimè duo illa Philosophia lumina, Galen. & Aristot. qui nullam partem Philosophia expliçādam suscepereunt: quin prius methodum, qua illa facilius cōpareatur, tradiderint. *Ego semper* (ait Galen. in lib. Num aristuēdæ sanitatis ad Medicū spectet) *idē censō: neq;* enim vnguam, vel tradidi, vel docui artem aliquā, cuius methodū prius

quan-

quando *modus sciendi*, vt loco sup. adducto ex 2. Metaphys. aliquando *doctrina*, seu *disciplina*: nam vbi nos 1. Physicor. cap. 2. habemus, *omnis cognitio*, & *disciplina*; & vbi 1. Ethic. c. 5. habemus, *omnis ars*, & *doctrina*, in textu græco, loco *doctrinæ*, & *disciplinae*, habetur *methodus*. A Quintilliano etiā 1. libr. Institutionum appellatur, *brevi compendium*: & tandem à Cicero ne aliquando dicitur, *via*, & ali quando *doctrina*, vel *peritia*.

Methodum sub nomine *peritia* definit Aristot. loco citato de partibus animalium. Ex quo loco, & alijs definitionibus, quas sāpē affert Galenus, sic possumus methodum describere; *Methodus est via communis, & ordinata, qua breviter, & cum ratione ad optatum finem peruenimus*. Vel brevius: *Methodus est modus ordinatus procedendi in veritatis indagine*. Vbi aduertendum est, ex Hippocrate in libr. de Hominis natura, duas esse vias indagandæ veritatis: alteram per sensum, & experientiam; vt qui scire desiderans, an ignis sit calidus, manum illi applicaret: alterā per rationem; vt si ad sciendum ignem esse calidum, vteretur ratio ne petita ex Philosophia; ex eo, quod sit tenuis, rarus, &c. Prima non pertinet ad methodum, sed secunda. Nam cum methodus versetur circa vniuersalia: sēsui, & experiētia immitti nō potest. Et propter hoc in prima descriptione possumus illā particulā, cū ratione, & in secūda, *modus ordinatus*: vtraq; enim denotat viam illam, quæ re-

petitur in methodo, debere esse perrationem, & non per sensum.

86 ¶ Variè diuiditur methodus à Doctoribus. Nā Auctor, Rhetoricæ ad Herenium lib. 3. c. 3. sub nomine dispositionis, diuidit methodū in eam, quæ progreditur ex instituto artis; & in eā, quæ se accōmodat ad casum temporis. Prima vtitur, qui iuxta artis præcepta progreditur; vt si in oratione, pri⁹ vtere return exordio; deinde narratione; tertio diuisione; quartò cōfirmatione; quintò cōfutatione; & sexto epilogi: nā ita præscribit Rhetorica. Cæterū si quis, propter tēporū angustias, aut propter aliā occasiōnē ex ordiretur, vel à cōfutatione, vel aliudē, prætermisso exordio, aut narratione: ille vteretur secūda methodo, scilicet se accomodate ad casum temporis.

Rodolphus Agric. 3. de inuentione Dialec. c. 6. diuidit methodū in naturalē, arbitrariā, & artificiosā. Sub naturali cōprehenduntur oēs methodi, quæ procedūt iuxta regulas ordinarias artis; siue procedat cōponendo, siue resoluēdo: de quo infra. ¶ Methodus arbitraria est illa, in qua, prætermisso methodo naturali, ad arbitriū, aliqua ratione cōpellente, aliū ordinē sequimur. Quod nos ex parte obseruauimus sup. in institutionibus, agētes prius de modo sciēdi: quā determinis; & in his proœmialib⁹ prius inuestigātes differentiā Logicæ, quę summittur ex obiecto; quam genus eius. Quod item obseruauit Porphyr. in prædicabilibus, agēs prius de specie, quā de differentia: & Arist.

in prædicamentis, disputans prius de relatione, quā de qualitate, vt ibi videbimus. ¶ Methodus artificiosa vocatur illa, in qua de industria peruerimus totum ordinem, ita vt posteriora prius, & priora posterius traddantur. Quæ methodus familiaris est Oratorib⁹, & Poëtis. Vnde Virg. lib. 1. Eneadum tradit nauigationem Enea in Cartaginē: & 2. libr. canit excidium troyanum: cum tamen prius Troya destruta fuerit; quam quōd Eneas ad Cartaginē oras appulerit. Et quod amplius est, hac etiam methodo vtūt̄ aliquādo Euāgelistæ, interdū prius referentes, quæ posteriori facta sunt, vt patet Marc. 14. vers. 23. & notāt cōmuniter Doctores, qui historiā Euāgelicā texunt.

Ceterum, quanuis hæ diuisiones optimæ sint, tamen non multum conferunt Philosophis: & ideō non sunt ita propriè dialecticæ. Non enim scientiæ vtuntur omnibus his methodis. Nam methodus artificiosa nullæ scientiæ deseruit. Methodo autē arbitratoria, licet aliquoties in scientijs vtamur; frequentius tamen vtimur methodo naturali: & ideō de hac deinceps agemus.

87 ¶ Diuiditur ergo methodus naturalis in methodum cōpositiōnis, & resolutionis. Methodus compositionis est via, in qua progredimur à simplicioribus, & prioribus, ad magis cōposita, & posteriora: quod quatuor modis potest cōtingere. Primo, quando procædimus à simplicioribus ad magis cōposita, vt quando Grammaticus

sitionē terrę. *Quarto* à fine ad media, vt à sanitate ad medicamēta.

Ex his duabus methodis, method⁹ resolutionis est accōmodata ad artes inueniēdas: nā ex notione finis artes sunt adinuentæ. Et ita Aristot. ex demonstratione, quę est vltimum in Dialectica, inuenit totam artem. Quia enim ad demonstrationem necessariæ sunt propositiones; de illis egit in lib. Periher. & quia ad ppositiones necessarij sūt termini simplices; de illis egit in libro Præd. Method⁹ autē cōpositio-

nis, præcipue duob⁹ primis modis, apta est ad disciplinas tradendas. Cū enim ars immittetur naturā, teste Arist. i. Phys. c. 3. & hæc in suis operibus progrædiatur, vel à simplicib⁹ ad cōposita, vt patet in elemētis, ex quibus procedit ad mixta, vel ab vniuersaliorib⁹ ad minūs vniuersalia, vt patet in generatio-

ne hominis, in qua iuxta doctrinā eiusdē Arist. 2. de Gener. animaliū, c. 34. prius embrio est viuēs; deinde animal; & postea homo: conse-

quēs est, vt ars quęlibet tradēda sit

methodo cōpositionis. Huius me-

thodi vtrūq; modū in hac Logica seruaturi sumus: nā ab intentionib⁹ rerū simpliciū ad ppositiones, & ab his ad argumētationem cum Arist. deueniemus, iuxta tres gene-

rales partes, quas promissimus: & in vnaquaq; carū ab vniuersaliori-

b⁹ ad min⁹ vniuersalia descēdem⁹.

89 ¶ Tandē ad doctrinā de nie-

thodo singulis materijs rectē appli-

cādam plura præcepta traduntur.

Quę magis necessaria vidētur, sūt.

Primū; vt in omni rē habētē princi-

piā, causās, vel elemēta; ab illis dis-

putatio incipiat. Quod præcipit, &

obseruat Arist. i. Phys. nā acturus

de corpore, prius disputat de prin-

cipijs eius, nempē materia, & for-

ma. ¶ Secūdum est, vt quātū fieri

possit, procedatur ab vniuersalio-

ribus ad minus vniuersalia, vt sup.

dicebamus. ¶ Tertiū: vt proceda-

tur etiā, quātū fieri possit, à notio-

ribus nobis ad notiora naturā. Sic

præcipit, & obseruat Arist. in Me-

taphysica, vbi acturus de substancijs

separatis, prius egit de mate-

rialibus. ¶ Diximus, quantum fieri

possit: quia aliquādo præcepta ista

possunt se mutuō impedire: & tunc

obseruandū est sequens præceptū.

Quartū, & maximē notādū præ-

ceptum est, vt in tradēda qualibet

disciplina habeatur ratio, tūm re-

rū, quę tractantur, tūm etiā audi-

torū, quibus proponuntur. Primū

docuit Plato in Phedro, & Arist. i.

Ethic. c. 3. Nō enim res omnes eo-

dem genere argumentorū sunt per

tractādæ: sed res sépternas, & om-

nis mutationis expertes exactissi-

mis demonstrationibus, quantum

fieri possit, oportet discutere: at

caduce, & quę statim labuntur, fa-

tis erit, si rationib⁹ verō similib⁹,

& probabilibus peſtantur: ne-

que enim in omnibus rebus quęre-

da est eadē certitudo, & acribolo-

gia mathematica, vt inquit Arist.

2. Metaphys. cap. vltimo. De quo

videri potest D. Th. ibidem le. 5.

90 Qđ autē, etiā auditorū sit

habenda ratio in tradēdis discipli-

nis, præcipiunt Pythagorici, vt re-

statur epist. Lysidis ad Hiparcum.

Itaq;

Idq; docēt Plat. epist. 2. ad Dionys. & Porphy. in lib. Responsionū. Nā tyronibus alicuius artis non sunt alta mysteria proponenda: prouectioribus autē proponi poterunt res sublimes, & accutissimæ demōstrationes. Huc spectat quod Plat. in Thimeo docuit res oēs esse animatas anima quadā se diffundente per illas: cū tamen in alijs locis docuerit sola animalia esse animata. Non quod summus Philosophus sibi contrarietur, vt notat optimē Galenus in libello de substātia facultati: sed quia diuersos auditores instituebat. Nam coram rūdibus, qui percipere nō possunt esse alia animata præter animalia, docuit sola animalia esse animata: at corā prouectioribus, quos in Thi-

meo instituebat, aptique erant ad profunda quęq; mysteria penetrāda, docuit hoc recōditū mysteriū: omnia scilicet esse animata.

Ex quo nō parū reprehēditur ab ususquorūdā dialecticorū nostri tēporis. Nihil enim se fecisse putant: si in ipso. limine Dialecticæ subtilliores Metaphysicæ quæstiones nō pertractant. Et qđ peius est, ij, qui regulas rectē procedēdi seuerē obserbant, vt ignorantes spernuntur. Cedemus ergo nos aliquando ab usui, vt morē nostri tēporis sequamur, interdū attingētes metaphysicas quæstiones: vel quia erunt ad nostrū institutū necessariæ: vel quia alio cōmodiori loco nō poterunt pertractari. Id tamen rarō fiet, & ita, vt propria non omittamus.

PRIMA PARS LOGICAE DE SECUNDIS INTENTIONIBVS, QVI bus dirigitur prima operatio intellec̄tus.

PNC Prima operatio intellec̄tus censetur directa: quando res simplices apprehēdūtur, sicut sūt in se. Quod magna ex parte fit: quando intellec̄tus cognoscit rationes genericas, in quibus unaquaq; res cū alijs cōuenit; & propriā differentiā, per quā ab eis distinguitur. Ad quod perfectè cōsequendū oportet noscere, tū ipsas intentiones generis, & differentiā etiā res ipsas, seu perfectiones reales, quae ab illis denominātur. Si enim has ignoret; cōsequēter ignorabit, quae earū pro genere; quae verō pro differentia in diffinitione collocāda sit. Quod vt cōmodius fieret, opus fuit res omnes, quae in mundo sunt, ad certa genera renocare. Cū enim ens in cōplexū, quod est obiectū prime operationis, sit cōfusus dispersum in vniuerso; vt patet de aliudine, quae cōfusione quadā cū figuris, cū quantitate, aut relatione mixta est: difficillimē foret circa quodcumq; incomplexum, intellectus aciem figuræ; nisi rerum ordines disinguarentur: & si divisā, adcerti capitia reuocarentur.

Hac

Hac de causa Arioteles in libro Prædicamento: um omnia entia rea-
lia ad decem classes reduxit: vt sic facile possemus rerum omnium essentias
inuenire. Quia tamen prædicamenta solūm pertinent ad insitatum diale-
cticum, vt obiectum materiale, secundum quod in se recipiunt intentiones
generis, & speciei, vt dictum est: id est oportuit ante librum Prædicamento-
rum de huiusmodi intentionibus disputare. Et inde emanauit communis
Dialecticorum usus, præmittens Porphyrij isagoge de quinque vniuersali-
bus: quem ordinem nos etiam obseruabimus. Sed priusquam ad Porphyrij
tractatum accedamus, sit

DISPUTATIO SECUNDA de ente rationis.

QVANVIS Nulla scientia inferior, habens pro obiecto aliquam determinatam sp̄ciem entis, consideret per se gra-
dus genericos talis obiectio (non enim Philosophia per se
considerat gradum substantiæ, qui inuenitur in corpore: ne-
que Arithmetica rationes entis, aut accidentis, quæ inueniuntur in nu-
mero; & sic de alijs) tamen absque aliquali talium graduum notitia à
scientia superiori mutuata, non potest scientia inferior commode pro-
cedere. Hac de causa, quanvis Logica obiectum sit quædam determi-
nata species entis rationis, vt disp. I. n. 3 I. explicuimus; & per consequēs
ad Logicam per se non pertineat de ente rationis in communi disputa-
re: quia tamen, absque aliquali eius notitia nō poterit perfecta sui ob-
iecti cognitionem comparare: meritò hanc disputationem instituimus,
eam à Metaphysica mutuantes, ad quam pertinet consideratio entis
rationis in communi.

QUESTIONE PRIMA.

An detur ens rationis.

QVid nomine entis rationis significetur, disp. I. n. 1 I. ex-
pli cuius. Pro maiori tamen eius appellatur hoc modo entia ratio-
nitia, & tituli intelligentia scien-
tia, aut quilibet habitus, vel actus,
aut etiam species intelligibiles:
quæ omnia sunt in intellectu tan-
quam in subiecto. **T**ertio, tandem,
obiectiu: per modum scilicet ob-
iecti

sæcti cogniti, sicut sunt res omnes, do, quo aliquid est ens, est cognos-
cibile: sed id quod appellatur ens adhuc sunt in duplice differentia.
Nam, vel tales res habent esse ex-
tra intellectum: & hæc sunt entia
realia; vel nullum aliud esse habet,
quam obiecti ipsi intellectui, ita ut
intellectus cognitione cessante sta-
tim euaneant; & hæc propriè ap-
pellantur entia rationis. De qui-
bus inquirit difficultas an sint ad-
mittenda, necne?

4 Partem negatiuam defendut
Balles. q. I. Philosophæ, & Bern.
quidam Mirand. (non Picus Miran-
dul. vt' citat Murcia nominum simi-
litudine deceptus) Mairon, & alij
quos refert Araux. lib. 3. Metaphy-
sicæ q. I. art. 2. Quam etiam repu-
tant probabilem plures moderni.

Probatur I. quia ens rationis nul-
las habet causas sui esse: ergo ipsum
non est possibile, seu factibile. Cö-
sequentia patet: quia repugnat ali-
quid creatu habere esse, & nō ab ali-
qua causa. Antecedens vero proba-
tur: quia remota causa efficieti, re-
mouetur etiā alia causæ; si quidem
efficiës est, quæ respiciens finē edu-
cit formā ex materia: sed nulla da-
tur causa efficiens entis rationis;
quandoquidem intellectus, a quo
solo poterat procedere, causat me-
dia efficiētia, seu actione reali, quæ
necessario terminatur ad effectum
reale: ergo ens rationis nullas ha-
bet causas.

Secundo quia ens rationis, an-
te quædam cognoscatur, nullo modo
est, vt supponimus: ergo nō est cog-
noscibile: ergo neq; ens. Patet hæc
ultima consequentia: quia eo mo-

nino nihil: ergo est incognoscibile
& per consequens non potest ter-
minare cognitionem. Quo modo
enim cognoscetur, quod ante quæ
cognoscatur nō erat cognoscibile?

Confirmatur, & explicatur hæc
ratio: quia id, quod in actu secundo
intelligitur, debet presupponi in-
telligibile in actu primo: sed ens ra-

tionis, ante quæ actu cognoscatur,
non presupponit cognoscibile,
vt probatum est, ergo nullū potest
habere esse per ipsam cognitionē.
Probatur maior: quia obiectum nō
fit intelligibile per ipsam cognitio-
nem intellectus possibilis; sed per
actionem intellectus agentis, quæ
illi presupponit: ergo quidquid
in actu secundo cognoscitur, siue
cognoscatur vt obiectu primariu,
siue vt obiectu secundariu, propor-
tionabiliter presupponit: factum
cognoscibile ab intellectu agente.

Tertiò tandem: quia si daretur
ens rationis, consequenter conce-
dendum esset posse dari genus ab-
sque speciebus; essentiā absque pas-
sionibus; & passiones absque essen-
tia: quæ omnia videntur absurdā.
Probatur sequela: quia si daretur
ens rationis, totum suum esse esset
cognosci: sed posset cognosci gra-
dus genericus entis rationis, v. g.
gradus vniuersalitatis, qui inueni-
tur in quinque prædictabilibus, ab-
sque eo quod actu cognoscatur pro-
priæ rationes vniuersiisque: simili-
ter posset cognosci vniuersale,
absq; prædictabilitate, quæ est pas-

sio eius; & prædicabilitas, absque vniuersali: ergo actu daretur genus absq; specieb; essentia absq; pas sionibus; & passio absq; essentia.

5 Nihilominus dicendum est necessariò concedenda esse entia rationis. Hæc conclusio est communis consensus Peripateticorū. Quā experientia ipsa testatur) cognoscit docuit Arist. 4. Metaph. textu 13. & 14. & lib. 6. textu 8. D. Thom. vel haberent veram vniōnem, aut tūm locis sup. disp. 1. num. 17. ad ductis, tūm etiam in 1. distinc. 26. q. 2. art. 1. & 1. par. q. 28. art. 1. vbi Caietanus, & communiter expo- fitores.

Probatur primò, sumpta ratione in contrarium, ac summebat opposita sententia: quia ens rationis est per se, & direcτe scibile: ergo etiam est intelligibile: & per consequens possibile. Cōsequētia patent: quia scibilitas est quædā specialis, & perfecta intelligibilitas. Antecedens vero latè ostensum est loco citato, vbi probauimus obiectum formale Logicæ esse ens rationis.

Secundò probatur experientia: quia priuationes, & negationes cognoscimus: sed non vt in se sunt: quia sic sunt nihil: ergo cognoscuntur, ac si essent aliquid: ergo tūc, quæ nullū esse habet à parte rei, habet esse obiectū in intellectu; quod est ens rationis à nobis intentum.

Tertiò: quia hæc propositio est vera, *animal est genus*: ergo de animali enuntiatur aliquid, quod illi conuenit. Sed non enuntiatur aliquid prædicatum, aut esse reale, vt patet: ergo enuntiatur aliquid prædicatum, aut esse illi per rationem conueniens.

Confirmatur: quia quando distingui mus, quæ à parte rei sunt idem; quando iungimus, quæ à parte rei sunt distincta; & quādo cōparamus eā, inter quæ nullus est ordo realis (quod in rebus tractandis s̄pē ne cessariū, s̄piū autē utilissimū esse docuit Arist. 4. Metaph. textu 13. mus illa, ac si verè essent distincta, & 14. & lib. 6. textu 8. D. Thom. vel haberent veram vniōnem, aut relationem: ergo cognoscimus, quod non est, ac si esset: & per consequens tunc est in intellectu aliquod esse obiectū, quod nō est in rebus. Hoc autem vocamus ens rationis: ergo possibilia sunt, & de facto dantur entia rationis.

6 Ad argumenta respondetur. Ad primum negatur antecedēs. Ad cuius probationē Suarez disp. 54. Metaph. sect. 2. concedit quidē ens rationis, eo modo quo est ens, habere causam efficientem sui, id tamen de alijs causis, & maximē de finali renuit cōcedere. ¶ Immeritò tamen. Nō est enim cur in entibus rationibus causæ efficiēti non correspōdeat sua finalis, iuxta generalē doctrinā de connexione harū causarum. Maximē cum intellectus s̄pē formet entia rationis; vt res recte, & sine errore cognoscat: ad quē finem ex natura sua ordinantur intentiones logicales: ergo nō solū cognitio ipsa intellectus, qua formatur ens rationis, habet causam finalē, vt inquit Suarez, sed ipsi etiā enti rationis correspōdet causa finalis sibi proportionata.

De materiali etiā cōstat: nam ut quæstione sequenti videbimus, ens rationis non est pura denominatio ex-

extrinseca; sed ad modum formæ quasi intrinsicè subiecta denominari: vnde res ipsæ denominatae habent rationem causæ materialis respectu illius. Ipsūq; cōsequēter erit quasi causa formalis illarū, & sic nō indigebit alia causa formalis.

Quare solū restat respōdere ad id, quod de causa efficienti adducitur in argumēto. Concedimus ergo ens rationis non habere causam efficientem propriè dictam, quę sci licet verè, & realiter influat in effectum. Sicut enim ens rationis non habet esse verum, & reale: ita etiam non potest esse effectus causæ verè, & realiter influentis. Et ideò nō sit per propriā actionem realem, aut etiam per veram, & realem emanationem. Sed sicut est ens secundū quid, & quasi vmbra, & similitudo entis realis, ita etiā secundū quid dicitur fieri, aut esse effectum, per similitudinē ad ens reale, quatenus ex operatione intellectus res aliter, ac sunt in se, concipientis, intelligi tur in illis resultare quoddā esse effectum, quod tantū habet esse obiectū in intellectu.

Quomodo autē hoc fieri possit, explicat benè noster Didacus à Iesu, disp. 3. quest. 1. distinguens in intellectu duplē quasi efficientiā: aliam, qua dicitur facere effectū; & aliā, qua dicitur facere obiectū. Sit exemplum in verbo mentis: quod quādo intellectus primò format per actum directū, dicitur facere effectum: quia tunc verè, & realiter producit illud. Quādoverò per cognitionē reflexā cognoscit idē verbum: dicitur facere illud obiectū;

quia tunc facit, vt id quod erat effēctus intellectus, obiectū cognitiōnē eius, quod est esse obiectum. Efficientia ergo, qua intellectus dicuntur facere effectum, exigit actionē, aut emanationē realē; quia per illā cōmunicatur effectui verum esse reale. Efficientia verò, qua intellectus dicitur facere obiectū, prout sic nō terminatur ex natura sua ad cōmunicādū aliquod esse reale: & ideò nō exigit similē actionē, aut emanationē; sed est pura denominatio extrinseca, quādo res cognoscūtur secundū esse, quod habet à parte rei: quando verò intellectus cognoscit eas aliter, ac sunt in se, facit quidē illas obiectū, nō præcisē denominādō cognitas: sed cōmunicādo illis quoddā esse factū, ratione cuius terminent cognitionē, vt magis constabit quæst. sequenti.

7 Ad 1. respon. cōcedendo antecedēs. Inde tamen nō sequitur ens rationis, ante quā cognoscatur, absoluē nō esse cognoscibile: sed q; non sit priūs cognoscibile, quā cognoscatur. Hoc autē ideò est: quia actu cognosci est de effēctia entis rationis. Quādo vero actus est de effēctia entis, potētia ad illū actum non antecedit in illo ente: vt patet in Deo, in quo quia actu existere, aut intelligere est de essentia eius: nō antecedit istos actū possibilias existendi, aut potestas intelligendi.

Ad confirmationē respōdet benè noster Didacus vbi supra, distinguēdo duplex intelligibile. Aliud, respectu cuius intellectus cognoscitūs comparatur vt pasum; vnde etiam passibilis denominatur: &

hoc est, quod fit proximè intelligibile ab intellectu agentè, supponitur; actioni intellectus possibilis. Aliud verò est intelligibile, respectu cuius ipse intellectus possibilis potius comparatur vt agens: & hoc nō potest s. ipponi illius actioni, vt pater; siquidem producitur per illam. Et huiusmodi est ens rationis. Quod consequenter, non tam ratione sui, quam ratione obiectoru realium, præsupponit operationem intellectus agentis. Sed de hoc reddabit sermo, infra questio. 3.

Ad tertium respondeatur concedendo sequelam, in qua nullum est inconveniens: quia, sicut in entibus realibus prædicata superiora possunt optimè cognosci absque inferioribus; & essentia absq; passione; & è contra: ita in his entibus vnu potest esse absque alio: quia in eis idem est esse, & cognosci; ut potè quæ recipiunt esse per ipsam cognitionem. Ratio autem vtriusque est: quia inferiora, non sunt de essentia superiorum; neque essentia est de essentia passionis, vel è contra: & ideo in entibus realibus superiorius potest intelligi absq; inferiori, &c. Et in entibus rationis vnum potest absque alio esse. Quia tamen superiorius est de essentia inferioris: ideo repugnat, quòd in entibus realibus inferiorius intelligatur absque superiori; & quòd in entibus rationis sit absque illo. Ex quo tandem fit, quòd licet genus possit esse absque specie; non tamen species absque generi.

Q V A E S T I O II.

An, in sola denominatione extrinseca, vel in aliquo efficto constat essentia entis rationis.

8 **E**X dictis questione præcedenti emanet etiam aliqualiter explicata essentia entis rationis, sed cōstat in plenius ex hīc dicendis. Vbi pro tituli intelligentia sciendū est denominationem esse duplē: aliā intrinsecam; & aliam extrinsecam. Intrinseca est, quæ summittur à forma existente in ipsa re denominata; extrinseca vero est, quæ summittur à forma existente in alio subiecto: vt albedo, intrinsecè denominat parietem albū: quia existit in illo: sed visio extrinsecè denominat eūdem parietem visum: quia non existit in illo, sed in vidente. Quo fit vt eadē forma denominet intrinsecè subiectum, in quo est; extrinsecè vero terminum, quem respicit: vnde in subiecto ponit aliquod esse reale (si forma sit realis) in termino verò nihil reale ponit, quanvis denominet illū realiter tale, vt postea dicemus. Plura alia circa essentiam denominationis, & denominatiōrum dicenda sunt à nobis in antepredicamētis. Nunc solum est addendū, quòd quanvis, *Denominatio, denominari, denominatiōnū*, & alia huiusmodi propriè, & formaliter loquendo, non pertineat ad ordinem rerum; sed potius ad ordinem nominum; siquidem res, non vt res sunt, sed vt nominibus significantur, dicuntur denominari, aut denominatiō, vt patet ex diffinitione denomi-

natiōrum ab Aristot. tradita loco citato, ac proinde, denominatiō ipsa sic pro formalī sumpta, sit ens rationis; siquidem est ipsa significatio, vel deriuatio nominis: quamvis inquam hēc ita sint; in presenti tamen nō loquimur de denominatione in hoc formalī sensu, sed materialiter, & vt continetur in ordine rerum, secundū quòd forma tribuēdo suum esse cū formalem subiecto, vel respiciendo terminū, dicitur intrinsicè, vel extrinsecè denominare illa. In quo sensu, quando forma denominans est realis, verè dicimus denominationem, tam intrinsecam, quam extrinsecam dari à parte rei: paries enim à parte rei dicitur albus ab albedine sibi inexistente, & à parte rei dicitur visus, à visione existente in animali. Loquendo ergo in hoc sensu inquirit questio: an essentia entis rationis cōsistat in aliqua denominatione extrinseca ab intellectu, vel aliunde proueniente; an potius sit aliquod esse fictum, resultans in obiecto ex ipsa cognitione, illudq; admodum formæ intrinsecæ denominans.

9 Prima sententia, cuius meminit Rub. in tractatu de ente rationis q. 2. afferit quamlibet denominationem extrinsecam, à quacumque forma prouenientem esse ens rationis. Iuxta quam sententiam, nō solum denominatio, qua res denominatur cognita; sed etiam ea, qua denominatur volita, visa, &c. imò quae res insensibilis, puta coluna, dicitur dextra, vel sinistra, & similis, sunt entia rationis.

Probatur primò hēc sententia, quia Deus ex tempore determinatur creator; non à relatione reali in ipso existente: implicat enim aliquid reale ex tempore Deo aduenire, ergo à relatione rationis. Sed sola denominatione extrinseca dicitur creator: ergo relatio rationis est denominatio extrinseca. Prima cōsequētia patet: quia creator est terminus relatiūs, dicens ordinem ad creaturā: ergo constituitur per aliquā relationē realem, vel rationis.

Secundò, quia denominatio est opus rationis: ergo non datur ante operationem intellectus. Sed denominations extrinseca nihil ponunt in rebus denominatis, prater ipsam denominationem, quā efficit intellectus: ergo sūt entia rationis.

Secunda sententia docet non omnes denominationes extrinsecas esse entia rationis, sed eas tantum, quas res recipiunt ab actu intellectus. Iuxta quam sententiam ens rationis est illud esse cognitum, quod habent res ex eo, quòd à solo intellectu cognoscātur. Ita videtur sentire Durand. in primo d. 29. q. 5. n. 7. Sot. qu. 2. vniuersalium, Oña, & alij plures. Quorum aliqui adhuc magis limitant essentiam entis rationis, afferentes non quamlibet denominationem extrinsecam cogniti, sed illam tantum, quae cōuenit rebus ex eo, quòd aliter, ac sunt in se, concipientur, esse ens rationis.

Fundamentum huius sententiae est: quia ens rationis est illud, cuius totum esse est obiecti intellectui: sed hoc nihil aliud est, quam denominatio extrinseca cogniti ali-

ter, ac est in se: ergo in hac cōficit essentia entis rationis. Probatur minor: quia aetu obijci intellectus nihil aliud est, quā terminare actionem intellectus, seu quod cognitio veretur circa illud, quod est esse cognitum: ergo quando aliquid ita obijcitur, seu cognoscitur, ut nihil aliud habeat prēter obijci, seu cognosci, rotum suum esse erit terminare actionem intellectus, seu esse cognitum. Sed quando intellectus cognoscere rem aliter, ac est in se, attingit quodammodo ipsum nihil; tunc res cognita prout sic, nihil aliud habet, prēter ipsum obijci, seu cognosci: ergo in tali esse cognito consistit essentia entis rationis.

10 Dicendum est tamen, quod essentia entis rationis non consistit in aliqua denominatione extrinseca, etiam ab intellectu proveniente: sed est quoddam esse fictum, seu diminutum, resultans in rebus, dum sunt in intellectu, ipsasque ad modum formae intrinsecæ denominans. V.g. quando intellectus naturam humanam à singularris abstractam cōparat, seu cognoscit in ordine ad illa, resultat in tali natura habitudo quædam, seu relatio ad ipsa singularia: quæ cum non conueniat natura humanæ, secundum quod est a parte rei; sed prout ab intellectu concipitur: proprissimè est ens rationis.

Ita sentiunt communiter Doctores. Sumiturq; ex Arist. 6. Met. tex. 8. vbi ens in anima, seu rationis appellat ens diminutum, vt testatur D. Thom. in 4. dist. 1. quest. 1. art. 4. questiunc. 2. Qui etiam planè

docuit hanc conclusionem, 1. partē, quest. 16. artic. 3. ad 2. & opusculo 52. cap. 1. vbi inquit: *Tunc efficiens rationis, quando intellectus ntitur apprehendere, quod nō est, & ideo finit illud, ac si ens esset. Id etiam colligitur ex primo d. 2. q. 1. art. 3. vbi ait: Aliquando hoc, quod significat nomen, est aliquid, quod consequitur ex modo intelligendi rem, quæ est extra animam. Et huicmodi sunt intentiones, quas intellectus noster ad inuenit, &c.* Qui modus loquendi frequens est in D. Th. Videatur Sachez lib. 2. Log. q. 2. conc. 7. vbi ait: *Quod est subuertere totam Logicam, afferere ipsos actus intellectus extrinsecè denominantes esse secundas intentiones, & entia rationis.*

11 Probatur conclusio quoad priam partem: quia ens rationis id vocamus, quod nullum aliud esse habet, nisi esse obiectum in intellectu, sed ante operationem intellectus dantur denominations extrinsecæ (loquendo de denominatione materialiter, & vt continetur intra ordinem rerum iuxta dicta n. 8.) ergo, ens rationis non potest consistere in aliqua denominatione extrinseca. Probatur minor: quia Deus dicitur creator, & pars quando videtur ab aliquo animali, dicitur visus, non solum ante operationem intellectus, sed etiam si nullus esset possibilis intellectus in rerum natura: ergo totum esse harum denominationum non est esse obiectum in intellectu.

Confirmatur: quia non solum istæ denominations, sed etiam ex quibus res denominantur cogniti aliter.

ac

ac sunt in se, verè sunt denominations reales; de quibus verissimè dicitur dari à parte rei: sed hoc manifestè pugnat cum essentia entis rationis: ergo non potest in huiusmodi denominationibus consistere. Minor est manifesta: nam ens rationis condistinguitur contra ens reale, per esse, vel non esse à parte rei: & ideo communiter Doctores reputant absurdum absolute concedere, entia rationis dari à parte rei. Maior etiam, prēterquam quod est D. Th. 3 p. qu. 35. art. 5. facile suadetur: nam Deum esse creatorē, parietem visum, aut rem intellectam etiam aliter, ac est in se (loquendo de denominatione materialiter in sensu explicato) nihil aliud est, quam creaturas referri ad Deum, visionem terminari ad parietem, & intellectionem ad rem tali modo intellectam, quæ omnia constat esse à parte rei.

Dices: ergo denominatio extrinseca ponit aliquid reale in re denominata. Nam idem videtur esse, afferere, quod pars est realiter vilis: & quod esse visum est aliquid reale in pariete. ¶ Respondetur negando consequentiam. Dictæ enim propositiones sunt valde diversæ: & prima est verissima; secunda autem omnino falsa. Cuius ratio est: quia per primam solum significatur parietem esse materialiam, circa quam operatur potentia: seu esse obiectum eius: quod à parte rei verum est. Secunda autem propositio significat parietem esse materialiam in qua, seu subiectum alicuius esse realis in illo exactio-

ne potentia resultantis: quod falsum est. Ex quo patet, quod reuera prius est rem esse extrinsecè denominatam, vt esse visum parietem, & Deum esse creatorē: quam quod in re sic denominata intelligamus relationem aliquam rationis. Vnde Deus formaliter loquendo non denominatur creator à relatione rationis, quam in ipso concipiimus respectu creaturarum; hæc enim posterior est: sed à reali relatione creaturarum ad ipsum: Et idem proportionabiliter est in alijs denominationibus extrinsecis, etiam in ea, qua res denominatur cognita aliter, quam est in se. Quando enim animal cognoscitur in ordine ad inferiora; quamvis ex tali cognitione resultet relatio rationis, à qua constituitur in ratione generis: tamen formaliter loquendo animal non denominatur sic cognitum ab illa relatione: sed à reali cognitione, qua intellectus cognovit illud cum tali ordine.

12 Per quod facilè probatur secunda pars conclusionis. Tùm quia semel admisso, quod ens rationis non cōficit in aliqua denominatione extrinseca, neceſſariò aſterēdum est esse aliquod esse fictum resultās in rebus ex operatione intellectus. Tùm & maximè, quia omnes relationes rationis, & præcipue secundæ intentiones logicales nullo modo intelligi, aut explicari possunt, si prēter istas denominations extrinsecas, quibus res dicuntur cognitæ, non admittimus istud esse fictum resultans in ipsis rebus, easq; quasi

intrinsicè denominans: sed eadem denominata nullum esse reale pō¹ ratio est de his entibus rationis, ac nat forma denominans: quodcum de alijs omnibus: ergo afferendum que esse ibi apprehenditur, fingitur est omnia cōsistere in isto esse fīto. ab intellectu, & ex consequenti est Minor, & consequentia constant: ens rationis.

nullus enim quantum ad hoc distinguit inter secundas intentiones, & alia entia rationis. Maior autem probatur: quia illa esse cognita, seu illa denominationes extrinsecæ, etiam ex quibus res dicuntur cognitæ in ordine ad aliud, præcise in quantum sunt denominationes extrinsecæ, solū dicunt ordinem ad formam realem, à qua sumuntur: ergo præcise prout sic non ordinat rem cognitam ad suum correlatum. Sed de essentia secundarum intentionum, & cuiuscumq; relationis rationis est referre rem cognitam ad suum correlatum, vt infra constabit: ergo nō possunt essentia liter consistere in denominationibus extrinsecis.

13. q̄ Ex quibus potest facile describi ens rationis (propriè enim sub his terminis definiri nō potest: quia cum sit terminus complexus constitans generis, & differentia, potius est definitio, quam definitum,) Ens rationis est, quod solum habet intellectus, vt postea dicemus, ista obiectu in intellectu, vt definit men, quæ habent pro materia de Auer. 6. Metaph. Comm. 3. vel ut sumitur ex D. Thom. 1. p. qu. 16. art. 3. ad 2. Ens rationis est, quod cū non sit in rerum natura, accipitur.

14. Ad argumenta responderetur: et ens in ratione. Ex quo patet, quod si denominatio extrinsecæ, quam supra explicuimus, apprehendatur ab intellectu, vt quid existē in ipsa re denominata, verè efficietur ens rationis. Nam cum in re sic

Ad primum patet ex dictis nu. 11. Deuseum formaliter loquendo nō denominatur creator à relatione rationis, quæ in illo fingitur respectu creaturarum: sed à relatione reali creaturarum ad ipsum; siquidem

dem ante ommem considerationem termini. In quo esse fīto, & non in nostram verè Deus denominatur illa passiuā attingentia sita est es-creator. Vnde nomen, *creator*, non significat pro formaliter aliquam re-lationem secundū esse; sed ipsam substantiam, seu actionem diuinā, secundū quod terminat relationem creaturarum; seu vt extrinsecè denominatur ab illa. Quod quidem antecedit omnem relationem rationis: atque ita huiusmodi denomi-nationes fundamentaliter tan-tum sunt entia rationis.

Ad secundum constat ex dictis sup. nu. 8. Si enim denominatio sumatur formaliter, vt pertinet ad ordinem nominum, verum est esse ens rationis. Sed hoc non est peculiare in denominatione extrinsecæ: sed conuenit etiā intrinsecæ, vt ibi-diximus. Si vero denominatio sumatur materialiter, & vt pertinet ad ordinem rerum: sic denominatio extrinsecæ verè datur à parte rei: & sic fundamentaliter tan-tum est ens rationis.

Ad tertium respondetur: quod quando dicitur totum esse entis rationis consistere in obiecti intellectu, vt postea dicemus, ista nominationes extrinsecas cogniti, semper sunt per actum quasi reflexum, vt ex dictis patet.

15. T

Itulus questionis non pro-cedit de causa proprièdīta, quæ verè, & realiter influat in effe-ctum: hanc enim non posse habere ens rationis explicuimus sup. n. 6. Quare solū inquitimus, à qua po-tentia, & per quem actum fiat, seu resultet ens rationis eo modo, quo-fieri, aut resultare potest.

Auctores, qui questione præcedēti afferuerunt quinlibet denomi-nationē extrinsecam esse ens ratio-nis, consequēter afferūt à qualibet potentia, & per quēlibet actū illud fieri. Imò non solū à potentij vi-talibus, sed insuper afferunt à situ, actione, &c. fieri ens rationis. Cu-ius sentētiæ eadē sunt fundamēta, quæ ibidē adduximus, & solūnus.

Alij plures, qui nobiscū sentiunt de natura entis rationis, tenent, nō solū intellectum, sed voluntatem, etiam, & imaginatiuam illud effi-cere: de quorum numero est Sco-aliter, ac est in se, resultat in illa quoddam esse fictum, quod quodāmodo habet rationem obiecti, &

L 5. Nam:

Nam cum ens rationis habeat esse quoddam sicutum, facile Doctores pro suo quiske ingenio diuersimodo fingunt. Quorum sententiae probari possunt his argumentis.

16 Primiò ratione Scotti: quia illa potentia, quæ ordinat vnum ad aliud, ad quod à parte rei non ordinatur, causat in illo relationem rationis: sed sèpè voluntas ordinat medium ad finem, ad quem a parte rei non ordinatur, vt cum peruersè ordinat Deum ad creaturam: ergo tunc causat in illo relationem rationis. Maior patet: quia relatio si-
cta, vbi non erat, non est ens realis, neque primum nihil: ergo est ens rationis. Minor verò probatur: quia amare vnum propter aliud, est ordinare vnum ad aliud.

Secundò: quia sicut intellectus terminatur aliquando ad verum apparen-
tia, scilicet priuationem, & negationem; sic voluntas sèpè terminatur ad bonum apparen-
tia, nempè peccatum: sed intellectus ex eo, quod versetur circa id, quod non habet veram entitatem, facit ens rationis: ergo par ratione illud efficiet voluntas; siquidem versatur aliquando circa id, quod non habet veram bonitatem.

Tertiò de sensibus idem probatur: quia sensus verè operantur circa sensibilia in communi: sed illa prout sic non sunt à parte rei: ergo tantum habent esse obiectum in sensibus, & ex consequenti sensus poterit facere ens rationis. Minor, & consequentia patent. Maior autem probatur: quia sensus non specificatur ab hoc, aut illo sensibili in-

adæquato, & particulari; sed à sensibili adæquato, quod est sensibile in communi, & universale.

Quartò saltem de imaginativa, seu phantasia hominis id efficaciter probatur: quia illa potens est ex duabus rebus tertiam compone-re, vt patet in insomnijs; & quando ex auro, & monte format montem aureum: sed tunc cognoscit illum, ac si verè esset: ergo facit ens rationis. Minor, & cōsequētia cōstant. Maior verò est D. Tho. i.p.qu. 12. art. 9. ad secundum, cuius verba posse adducemus.

STATIVITVR VERA sententia, & legitima eius ratio- nes indagantur.

§. I.

17 **P**rima conclusio. Solus intellectus potest efficere ens rationis. Sic docent communiter Doctores. Sumiturque ex Arist. 6. Metaph. tex. 8. qui vt rectè notat Caiet. i.p.qu. 28. art. 1. sufficienter se determinasse putavit de ente rationis, quod ibi appellat ens in anima, determinando de ente vero: nulla alia ratione, nisi quia omne ens rationis pertinet, & sit ab intellectu. Idem etiam sumitur ex D. Tho. qui sèpè dividens adæquatè ens in reali, & rationi, istud appellat conceptionem, quam facit anima, seu intellectus, vt patet i.p. qu. 3. art. 4. ad 2. primo d. 19. q. 5. art. 1. ad 1. & alibi sèpè.

18 Hæc conclusio probari solet impugnando alias sententias. Quia tamen similes rationes non sunt ita effi-

efficacēs: ideò radix istius veritatis altius inquirenda nobis est.

Pro quo nota primo intellectum, cum sit potentia cognoscitiva spiritualis, non esse organo affixum. Ex quo sit posse supra se ipsum reflectere, vt rectè notat D. Tho. opus. 48. tract. 2. c. 1. Quod non solum verū est de propria reflexione, quād sci licet alio actu distincto reflectitur supra suos actus; sed in quolibet etiam actu directo intellectus inuenitur quasi quidam modus reflexionis, quatenus quodammodo aduer-
tit ad suum actum, aut effectum illius. Non secus ac in quolibet actu directo voluntatis cōcedunt Theologici cum D. Thom. i. 2. qu. 16. articulo 4. ad tertium, proportionalem modum reflexionis, in quādum voluntas eligens, verbi gratia, me-
dium quodammodo consentit se eligere: & vtitur se ad eligendum, & è contra.

Ex hac autem quasi reflexione, que invenitur in actibus intellectus, sit vt per eundem actum, per quem intellectus producit ens rationis, cognoscit illud: quia tunc cognoscendo obiectum, adherrit etiam ad effectum talis cognitionis. Hic autem modus reflexionis omnino repugnat sensibus. Cuius differentiae ratio à priori sumitur ex latitudine obiecti intellectus, scilicet entis: sub quo continentur, non solum alia, quæ intellectus cognoscit; sed ipse etiam intellectus ex praconceptis speciebus generis, & differentiæ format rationem speciei, &c. Per quem modum explicat, quomodo Paulus postquam deside videre essentiam diuinam, potuit recordari arcanorum, quæ viderat.

Etus illius. At verò obiectum cuiuscumque sensus est aliquod particolare ens, sub quo non continetur, neque sensus ipse, neque actus, aut effectus eius: vt patet in visu, sub cuius obiecto, scilicet colore, neque ipse, neque actus eius conti-
nentur: & ideo quando videt colorem, nullo modo potest dici; vide-
re, aut aduertere ad se ipsum, aut ad suum actum.

19 Secundò nota dupliciter explicari posse, quomodo intellectus cognoscit ens rationis. Primiò, si dicamus intellectum ex specie impressa, & expressa, entis realis elicere aliam tertiam speciem impressam representativam entis rationis: à qua immediate procedat cognitionis illius. Iuxta quā sententiam, dabitur quidem propria species impressa entis rationis: quamvis semper representet illud cum habitudine ad ens reale, & cum dependentia ab specie im-
pressa, & expressa eius, à quibus fuit extraea. Et hic modus dicendi ha-
bet non parum fundamentum in D. Thom. loco citato ex quest. 12. pri-
ma partis, vbi ait, quod: *Aliqua potentia cognoscitiva sunt, quæ ex speciebus primo conceptis; alias formare possunt, sicut imaginatio ex praconceptis speciebus montis, & auriformis speciem montis aurei, & intellectus ex praconceptis speciebus generis, & differentiæ format rationem speciei, &c.* Per quem modum explicat, quomodo Paulus postquam deside videre essentiam diuinam, potuit recordari arcanorum, quæ viderat.

Secundò potest id explicari, si dicamus per ipsam speciem impressam entis realis simul cum expressa absque alia inde educata cognoscere ens rationis: quia eadem species impressa, quæ primario representat intellectui ens reale, potest secundario representare illi ens rationis. Iuxta quam sententiam non datur propria species entis rationis: sed cognitio eius immediate procedit ab ipsa specie impressa entis realis. Qui etiam modus dicendi habet fundamentum in D. Tho. Nam pluribus locis, quæ affert M. sius sect. 3. de vniuersalibus, qu. 5. affirmat Deum cognosci per species creaturarum; priuationes per species formarum; potentiam per species actus, &c. atque ita vtramq; sententiam esse probabilem, & conformem doctrinae D. Tho. probat Sanchez libr. 1. Logicæ quæst. 19. concl. 6.

20 Hinc iamfacile intelligitur, & probatur conclusio. Quæ ex primo fundamento sic specialiter suadetur: quia ens rationis est illud, quod nullum aliud esse habet nisi cognosci, seu esse obiectu in cognoscente: ergo per eundem actum, per quem fit, cognoscitur: ergo solum potest fieri à potentia, potente aliquo modo reflectere, seu aduertere ad suum actum, & effectum eius. Sed solus intellectus potest hoc efficere: ergo solus intellectus potest facere ens rationis. Minor, & ultima consequentia constant ex dictis. Primum etiam antecedens supponitur ut certum, etiam apud contrarios: vnde solum restant

duæ priores consequentiaz. Quærum prima probatur: quia si ens rationis solum habet esse, dum est obiectu in cognoscente: ergo quando non est obiectu, non habet esse: ergo simul est effectus, & obiectum respectu cognitionis: & per consequens per eundem actum fit, & cognoscitur. ¶ Per quod etiam probatur secunda consequentia: quia si ens rationis per eundem actum fit, & cognoscitur: ergo solum fit à potentia, quæ possit versari circa suum effectum, tanquam circa obiectum. Sed hoc est posse aliquo modo reflectere modo explicato: ergo ens rationis solum potest fieri à potentia, potente sic reflectere: quam ex primo fundamento constat esse intellectum.

21 Ex secundo etiam in fundamento sic generaliter probatur conclusio: quia ens rationis est quoddam esse fictum, quasi medium inter purum nihil, & ens reale, vt constat ex quæst. precedenti: ergo si cognoscitur per speciem propriam, iuxta primum modum dicendi num. 19. explicatum, solum potest fieri à potentia, potente ex speciebus entis realis elicere speciem representantem tale esse fictum. Sed nulla alia potentia præter intellectum potest elicere similem speciem: ergo nulla alia potest facere ens rationis. Antecedens, & duæ consequentiaz constant. Minor vero in primis de sensibus externis est manifesta: nullus enim eorum potest ex pluribus speciebus elicere aliam, quæ ipse cognoscatur, vt constabit in libris de anima. De voluntate etiam

etiam ibidem ostendemus non indigere speciebus, vt operetur: nec consequenter posse elicere illas. Vnde solum restat difficultas de sensibus internis, & præcipue de imaginatiua, seu phantasia: cui hoc videtur tribuere D. Thom. loco citato.

De qua sic probatur minor: quia obiectum adæquatum imaginatiuæ (& idem argumentum fit de alijs sensibus internis) est aliqua determinata species entis realis: ergo dato, quod possit ex speciebus præceptis motis, & auri elicere tertiam aliam montis aurei; nunquam tamen talis species pertinget ad repræsentandum eidem potentiaz illud esse fictum, vt condistinguitur ab ente reali: alias repræsentarer illi aliquid extra obiectum adæquatum quod est impossibile. Quæ ratio nō currit in intellectu: quia obiectu adæquatum eius est ens vniuersalissimum; ac proinde species propria entis rationis, sine eo quod egrediatur limites talis obiecti adæquati, potest pertingere ad repræsentandum illud esse fictum, quanvis sub similitudine entis realis. Sicut iuxta eundem modum dicendi species propria Dei pertinet ad repræsentandum ipsum Deum; licet cum analogia ad creaturas.

22 Tandem si ens rationis immediatè cognoscitur per speciem entis realis, iuxta secundum modum dicendi: tantum fieri poterit ab illa potentia, cui species impressa entis realis potest secundario representare esse fictum. Sed solus intellectus est huiusmodi: siquidem alia potentiaz, neque primario, ne-

que secundario possunt per se esse fictum; alias operaretur ex. 1 adæquatum obiectum: ergo solum intellectus potest facere ens rationis.

Ex dictis infertur ad aetum, seu speciem expressam, qua cognoscitur ens rationis, semper antecedere, non solum speciem impressam, sed etiam expressam alicuius entis realis, quoque modo cognitione entis rationis explicitur. Vnde, si aetum reflexum impropriè summamus pro eo, qui quomodo dicitur supponit alium: sic omne ens rationis fit per aetum reflexum: siquidem necessario supponit cognitione alicuius entis realis. Quia tamen acceptio ista est valde impropria: aetus enim propriè reflexus est ille, qui versatur, vel circa ipsam cognitionem, vel circa obiectum secundum id, quod habet, forma liter quatenus cognitum est: ideo sit.

23 Secunda conclusio. Ens rationis non necessario fit per aetum reflexum: sed potest optimè fieri per aetum propriè directum. Sensus huius conclusionis non est, quod omnia entia rationis fiant per aetum directum: hoc enim non conuenit secundis intentionibus logicalibus; vt infra constabit; sed quod non omnia potest fieri per aetum propriè reflexum. In quo sensu intellecta conclusio est manifesta ex dictis. Breviterque probatur: quia, vt infra constabit, plures sunt relationes rationis, quæ non habent pro ratione fundandi denominationem extrinsecā cogniti; sed immediate fundat illas intellectus supra ipsam entitatem re. 3

realem, ut relatio creatoris, & similes: ergo tales relationes non resultat ex cognitione, quæ terminatur ad obiectum secundum id, quod habet, quia cognitum est: ac proinde non sunt per actum propriè reflexum.

24 Tertia conclusio. Per quam liber operationem intellectus potest fieri ens rationis. Sic docet comuniter Doctores, ut testatur Rub. tractatu de ente rationis, q. 4. & probatur discurrendo per singulas operationes, & de prima quidem res est manifesta: nam quanuis de intentionibus logicalibus, ut de universalitate, generitate, & similibus aliqui negauerint fieri posse per primam operationem, ut infra disput. 3. num. 59. videbimus: vniuersaliter tamen loquendo de entibus rationis id negari non potest. Constat enim fieri ens rationis, quando negationes, & priuationes apprehendimus ad modum entis realis, etiam si nullum intercedat iudicium, aut discursus. Et idem est de plurib' relationibus rationis. Imo de vniuersalitate, & similibus intentionibus loco citato ostendemus fieri per simplicem apprehensionem; ergo hæc potest entia rationis formare.

De secunda etiam, & tertia operatione idem probatur: quia relatio, quam dicit pro formaliter predicatum ad subiectum, & antecedens ad consequens, sunt entia rationis: sed tales relationes resultat ex iudicio, & discursu: ergo iudicium & discursus faciunt entia rationis. Major satis perse constat: nam pra-

dicatum, formaliter prout sic dicit habitudinem formæ respectu subiecti, & antecedens habitudinem causæ respectu consequentis: sed à parte rei predicatum non semper est forma subiecti; neque antecedens causa realis consequentis, ut patet ergo relatio, quam pro formaliter dicit subiectum, aut antecedens, non est realis; sed rationis.

Minor vero probatur: quia predicatum, ut distinguitur à predicabili, & dicit actum eius, non datur ante iudicium: tum quia per simplicem apprehensionem non cognoscitur animal verbi gratia, ut exercens officium predicati, sed tantum, ut predicabile, de quo infra: tum etiam quia non datur predicatum absque predicatione, sicut non datur terminus absque propositione iuxta dicta secundo lib. Summarum: sed predicatione, & propositione pertinent ad secundam operationem, ut patet: ergo relatio illa, quæ resultat in animali; quando efficitur actu forma, & predicatum hominis non potest fieri per apprehensionem: sed per iudicium, cuius proprium est predicabilia reddere predicata.

25 Idem etiam patet in argumentatione. Quanuis enim non habeamus distincta nomina ad significandum antecedens, prout est in potentia illatum, & prout est actu inferens; & similiter ad significandum consequens, prout est in potentia inferibile, & prout est actu illatum: negari tamen non potest, quod licet relationes, quas dicunt antecedens, & consequens, prout sunt

in potentia, vnu illatum, & alterū inferibile: possint resultare ex actu iudicij, aut etiam ex apprehensione; tamen antecedens, ut actu inferens, & consequens ut actu illatum, solū cognoscuntur per discursum: ergo relationes, quas dicunt antecedens, & consequens, prout sic non possunt ex alia operatione resultare.

Dices: habitudo quam dicit predicatum ad subiectum, etiam ut actu predicatur, & consequens ad antecedens, etiam ut actu inferatur, est quid simplex, & in complexu: ergo potest cognosci per apprehensionem. Et consequenter per ipsam & non per alias operationes fient huiusmodi relationes rationis.

Confirmatur: quia quādō aduenit secunda, aut tertia operatio intellectus; iam presupponitur ens rationis factum per primam: ergo alias aduenientes operantur circa illud iam factum, & non efficiunt illud.

Ad argumentum respondetur tales relationes posse considerari, vel quasi in abstracto, seu in actu signato; vel quasi in cōcreto, & in actu exercito. Priori modo sunt quid incomplexum, & cognosci possunt per apprehensionem: ex qua cognitione resultabit ens rationis pertinens ad primam operationem. Posteriori autem modo sunt quid complexum, & ex consequenti solum possunt cognosci per actu iudicij & discursus. Ad confirmationem dicimus, quod licet ens rationis pertinens ad primam operationem sit factum, quando aduenit secunda aut tertia: non tamen facta sunt en-

tia rationis, quæ pertinent ad illas operationes.

S O L V V N T V R A R G V-
menta supra posita, simulque expen-
ditur, quid de phantasia, & co-
gitatua hominis dicendum
sit in hac questione.

§. II.

26 *A* D Argumenta in principio questionis facta respondeuntur. Ad primum negatur minor. Quoniam, ut docet D. Thom. I. 2. quæst. 17. art. 1. & probat ibidem Caiet. contra Scotum, ordinare unum ad aliud non est opus voluntatis, sed intellectus. Tum quia ordinare proprium est sapientis, ut dicitur libro primo Metaphysic. in principio, & refert D. Thom. in procēmio contra Gentiles. Tum etiam quia quidquid ordinis est in naturalibus, à ratione proficietur, & in illam resolutur: siquidem opus naturæ est opus intelligentiæ, & quidquid ordinis apparet in electionibus, aut alijs actibus voluntatis, à consilio, & intellectu derivatur. Cuius indicium est, quod si intellectus proponit bonum voluntati absque aliqua ordinatione: fertur voluntas in illud absolute, neque illud potest ad aliud ordinare. Unde quādō voluntas amat vnu propter aliud, non ordinatum ad aliud formaliter loquendo; sed iam ordinatum per intellectu dirigit. Ex quo tandem fit voluntatem factum posse præbere fundamentum proximū relationis rationis, sicut præbent etiam aliæ potentiae, denominando extrin-

extra sicè sua obiecta, ut rectè obseruat Caiet. i. p. q. 28. art. 1.

Ad secundum similiter respondetur, quod licet voluntas aliquando tendat in bonum apparet, ac si esset verum bonum; hoc tamen non est: quia ipsa ex se habeat attingere tale obiectum formaliter quatenus apparet est: sed hoc habet ab intellectu, qui bonum apparet apprehendit, ac si verum bonum esset. Vnde ex tali apprehensione, & non ex actu voluntatis caussatur ens rationis. ¶ Adde, quod cù voluntas differat ab intellectu per hoc, quod iste atrahat ad se res; illa vero feratur in ipsis, vt docet D. Thom. i. par. q. 16. art. 1. Inde est, quod intellectus ex proprio modo operandi habet communicare esse obiectuum rebus non solù denominando cognitas, vt facit respectu entium realium; sed singendo etiā obiectuum quandam entitatem intra animam, vt appareat in entibus rationis. At verò voluntas, cum potius exeat à se ad ipsas res: non potest communicare illis aliquid esse obiectuum, aut bonitatem, vt per se patet.

27 Ad tertium respondetur sensum distingui ab intellectu penes hoc, quod huius obiectum est res vniuersalis; illius vero obiectū est quid singulare, vt dicimus in libris de anima. Quare visus verbi gratia (¶ idem est de alijs sensibus) nunquam videt colorem vt sic, sed aliquem singularem colorem: intellectus verò potest cognoscere quālibet rationem vniuersalem, non cognitis singularibus. Dicimus ta-

men visum terminari ad colorem in communi, & specificari ab illo: quia albedo, nigrédo, & alia obiecta inadæquata visus conueniunt in ratione cōmuni coloris: & ideo eam assignamus pro obiecto adæquato. Quam differētiam inter sensum, & intellectum explicuit bene Caiet. i. par. quest. 80. ar. 2. dices obiectum sensus esse vniuersale ad uerbialiter; obiectum verò intellectus vniuersale nominaliter: verè enim dicim⁹, quod obiectum visus est color vniuersaliter; non verò color vniuersalis. Videatur ibi Caietanus.

Ad quartum respondetur, quod si loquamur de phantasia hominis secundum se, & secundum ea, quae habet intra limites potentiae sensitivæ: esto, quod prout sic possit ex duabus rebus tertiam componere, vt planè indicat D. Thom. loco ibi citato & constat in insomnijs, quæ etiam in brutis reperiuntur: adhuc formatio entis rationis est illi deneganda. Cuius ratio sumitur ex dictis num. 18. quia cum phantasia sit potentia organo affixa, sicut reliqui sensus, habeatque pro obiecto adæquato quandam speciem entis realis: non potest secundum se, & secundum ea, quae habet sibi propria, attingere illud nō entis, quod est in monte aureo, ad modum entis. Quod tamen iuxta ibidem dicta necessarium est, vt fiat ens rationis.

28 Dices: eo ipso, quod phantasia propria virtute componat ex auro, & monte, montem aureum, aut alias simile chimeræ: attingit

sua cognitione totum illud aggregatum, ac si esset verum ens reale: ergo, quod non est, cognoscit ad modum entis: & per consequens singit ibi aliquid esse.

Respondeatur, quod loquendo de phantasia secundum se, non dicitur componere chimera: quia attingat sua cognitione illud aggregatum, formaliter quatenus est quid cōpositum, & vnum: aut quia attingat formaliter in ratione obiecti vniunionem illam, seu esse factū, quod intelligitur resultare in partibus componentibus, in quo consistit ens rationis. Sed dicitur eas cōponere materialiter; quatenus vna, & eadem cognitione fertur simul supra illas reales entitates partiu, quas antea seorsum cognovit. Siue hoc proueniat ex eo, quod species sensibiles, propter aliquam alterationem organi perturbatae, nō representent res perfecte, & vt inter se distinctas: siue ex eo, quod formetur noua species simul representans illas res. Nunquam tamen, neq; species impressa, neq; expressa phantasia ex propria virtute pertingit ad representandū illud non entis, seu illud esse factū, per quod tales partes formaliter cōponuntur; sicut pertingit intellect⁹ ratione dicta. Cuius signū est, quod phantasia, saltem secundum se, nunquam percipit se decipi in formatione, aut cognitione talis chimere; quod tamen percipit intellect⁹, vt patet.

29 ¶ Diximus: Loquendo de phantasia hominis secundum se; & secundum ea, quae habet intra limites potentiae sensitivæ. Quia si loquamur de illa, prout subordinatur intellectui, habet aliqualem difficultatē: & multo maiorem in cogitatione, & remissione: quibus propter maiorem coniunctionem ad intellectū, concedunt frequenter Philosophi aliqualiter indicare, aut discurrere circa singularia. Cui sententia cōsequēs videtur, quod efficiant etiā aliquam propositionem, aut syllogismum; & ex consequenti aliquale ens rationis. Hæc tamen omnino pendent ex dicendis in libris de Anima: ac proinde non possunt hic plenè explicari. Satis est dicere, quod si talis coniunctio, solum cōsistat in eo, quod sensus isti immediatè ministrent intellectui, absq; eo, quod ab intellectu in illos refluat aliqua realis virtus, vt defundunt plures Doctores: idem prudubio dicendum est, ac diximus de phantasia secundum se sumpta. Non enim per talem coniunctionem extrahuntur isti sensus à propria natura, vt patet.

Si verò per talem coniunctionem refluat ab intellectu in huiusmodi sensus aliqua realis virtus, ratione cuius participant aliquid de ipso intellectu; & possint aliqualiter operari extra propriam sphærā, eliciendo veros actus iudicij, aut discursus, licet imperfertos, vt ex sententia D. Tho. & grauiſſimorum Philosoph. docent recte Caiet. i. 2. q. 74. ar. 4. Bañez i. p. q. 78. ar. 4. dub. 2. & alij: sic sat s probabiliter posset concedi, sensus istos, præcipue cogitatiū, & remissione: perteſtales imperfectos act⁹ aliqualiter pertingere ad formale

propositionis, aut syllogismi: & per cōsequas aliqualiter efficere ens rationis. Neq; hoc præjudicat supra dictis: quia talia entia rationis fierēt ab istis sensibus, non secundū quod sensus sunt; sed secundū quod participat aliquid de intellectu; & sic intellectus ipse esset causa principis illorum.

30 Nihilominus tamen partem negativam longè probabiliorem indicamus. Et fundamentum est: quia quando ex coniunctione aliquius causæ superioris ad inferiorem, profluit ab illa in hanc virtus, vt possit aliqualiter operari extra suam sphæram; tunc quidem causa inferior ratione talis influentia solū potest producere imperfectiores, & faciliores effectus causæ superioris. Cuius optimum exemplū est in sententia valde probabili, quam tradit D. Tho. qu. 3. de Potētia ar. 11. ad 14. & secuntrur plures Doctores, afferentes ab intelligētia motrice deribari in corpora cœlestia medio motu virtutem quādam intētionalē, vt possint producere viuentia: & tamen ratione talis virtutis, & refuentia solū possunt producere aliqua imperfecta viuentia, quorum generatio est facilis. Ergo etiam si ab intellectu refluat in istos sensus virtus explicata; ratione illius solū poterunt elicere aliquos imperfectos a.ctus indicij, & discursus secundū id, quod est in illis facilius; non vero secundū id, quod est ipsi intellectui valde difficile. Cum autem perrigere ad cognoscendum illud esse factum, quod est formale in

propositione, aut syllogismo, sit ipfi intellectui valde difficile, vt cōstat experientia (propter quod etiā Logica est difficillima, vt docet Diuus Thomas opusculo 70. qu. 6. art. 1. ad 3.) inde est, quod quāvis ratione talis refuentia concedatur sensibus internis aliqualiter iudicare, aut discurrere; non est tamen illis concedendum pertingere ad formale propositionis, & syllogismi, & per consequens efficere ens rationis.

¶ Hic solet à quibusdam modernis disputari: vtrum intellectus angelicus, & diuinus faciant entia rationis. Sed quæstio hæc est propria Theologorum, & tractatur ab illis cum D. Tho. 1. p. q. 14. art. 9. Quæ quia nullomodo est ad Dialecticum institutum necessaria, non est in præsenti examinanda. Qui voluerit consulat Nazarium loco citato controu. 1. Ioannem Gózalez disp. 39. Nauarrete controueria 49. & alios Thomistas.

QVÆSTIO III.

Quotuplex sit ens rationis.

31 In hac difficultate parua, aut nulla est inter Doctores dissensio; & ideò non est cur eorū sentētias referamus. Pro veritatis ergo explicatione primò notandum est, cum Suarez disp. 54. Metaph. sect. 1. nu. 8. ex triplici capite posse oriri formationem entium rationis. Primo ex quadam fecunditate intellectus, ratione cuius potest prelibito ex versis entibus si ea cōponere, coniungereque partes, que

in re coniungi non possunt, vt cùm fingit chimeram. Et huiusmodi entia rationis, sicut nullum habet fundamētū in rebus, sed sunt omnino ficta; ita neq; sunt doctrinalia, neq; sciētis deserbit possunt. Et ideò etiam aliquando inter entia rationis non numerantur: & meritò à nobis omituntur in præsenti.

Secundo ex latitudine cognitionis humanae, ratione cuius se extenderet conatur, etiam ad non entia. Sed quia obiectū ad aquatum eius est ens, cuius limites transfilire non potest: sit, vt quantūcumq; nitatur apprehendere non entia, semper cognoscat illa ad modum entis; & per cōsequens faciat ens rationis. Et huiusmodi entia rationis semper habent pro fundamēto proximo ipsum nō ens, seu priuationes, & negationes. Quāvis enim cōmūne sit omnibus entibus rationis, quod à parte rei nō existat illud esse fictū, in quo consistunt: tamē nō in omnibus ipsum non ens, seu carentia est fundamētū proximum, seu id quod cōcipitur. Vt patet in genereitate, quæ non resultat in animali ex eo, quod aliquod nō ens apprehendatur ad modū entis; sed ex eo, quod animal cōsideretur cū ordine ad suas species; quē tamē ordinē à parte rei non habet. Ex quo patet in isto secundo genere entiū rationis, proximum fundamētum, seu idquod concipitur, esse nō ens: siue id fiat in abstracto, vt quando concipimus cęcitatē ad modū formē realis; siue in cōcreto, vt quādō cōcipimus Petrū cęcū: nā tunc etiā sit ens rationis, quatenus cognosci-

mus illum sūb tali carentia, & priuatione visus.

Tertio tandem formatio entiū rationis potest prouenire ex imperfectione; seu debilitate ipsius intellectus, qui aliquando nō potest cognoscere res, prout inse sunt: & ideò illa sāpē comparat ad alias, ad quas re vera nō ordinantur. Interdum etiam quia non potest vnicō a.ctu comprehendere quidquid est in obiecto, distinguit in illo plura, quæ in re distincta non sunt. Quomodo formantur relations rationis, quæ consequenter semper habent pro fundamento aliquod ens possituum, quod cognoscitur cum ordine ad aliud. Per quod istud genus entium rationis distinguitur à secundo, vt per se patet.

32 Secundò notandum est ex doctrina Arist. 4. Metaph. tex. 4. & lib. 5. tex. 27. quā explicat D. Tho. eisdem locis, & in primo dist. 13. qu. 1. ar. 4. & dist. 28. q. 1. art. 1. ad 2. adiuncta etiam doctrina, quam tradit 1. par. q. 12. art. 4. ad 2. q. 3. de malo art. 7. & alibi iāpe, negationem posse summi tripliciter.

Primo late, pro quocumque non esse, soletque appellari negatio simplex seu pura: quia dicit merā remotionem, seu absentia entitatis, neq; prout sic determinat sibi, aut conotat aliquod subiectū, in quo sensu ipsum nihil, seu nō esse, nō homo, nō sedens, & similes termini infiniti dicūtur negationes: imo etiā fictiones, seu chimere: quia à parte rei nullum habent fundamentum: solent in hoc sensu appellari negationes.

Secundo sumitur negatio minus latè pro remotione, seu carentia entitatis, seu formæ in aliquo subiecto; abstrahendo tamen ab hoc, quod habeat, vel non habeat aptitudinem ad talem formam. Quomodo comprehendit, tam priuationes, quæ negationes propriè dictas. Propter quod etiam solet frequenter priuatio per negationem definiri; sive definisse Aristot. testatur D. Thom. dist. 18. citata, & 1.p.q. 16. art. 4.

+ *Tertio* tandem sumitur negatio propriè, & strictè, pro carentia formæ in subiecto inepto ad illam recipiendam. vt equus habet negationem rationalitatis: quia nullum habet aptitudinem ad illam: & generaliter vna species habet negationem alterius propter eandem rationem. Et negatio in hac acceptione opponitur priuationi propriè dictæ, quæ est carentia formæ in subiecto apto nato.

33 Pro cuius maiori intelligentia, tertio nota tres alias acceptiones priuationis assignari ab Arist. lib. 5. citato Metaph. tex. 27. quas explicat D. Thom. dist. 28. citata, & 1.p.par. qu. 33. art. 4. ad 2. & qu. 9. de potentia ar. 7. ad 11. *Prima* est, quod subiectum caret forma, quæ quidem nata est haberi ab aliquo, quodcunque illud sit; sed ipsum subiectum non est aptum habere illam. Quomodo solet dici plantam esse priuatam visu, aut lapidem esse remortuam: quia quāvis, neque planta apta nata sit habere visum, neque lapis vitam; visus tamen, & vita nata sunt haberi ab aliquo, nem-

pe ab animali. Quæ acceptio priuationis coincidit cum secunda acceptione negationis supra explicata, & condiltinguitur à prima; vt considerati patebit. Propter quod etiam sèpè distinguunt Doctores priuationē à negatione, per habere, vel non habere subiectum, vt patet in D. Thom. dist. 28. citata & 1.p.qu. 17. art. 4. lib. 5 Metaph. lect. 12. & alibi sèpè.

+ *Seconda* acceptio priuationis est, quando subiectum caret forma, quam licet ipsum nequeat habere; nata tamen est haberi ab aliquo sui generis. Quomodo carentia visus in talpa dicitur priuatio, & cecitas: quia quāvis talpa, vt communiter dicitur, non sit apta nata habere visum; habetur tamen ab aliquo sui generis, scilicet ab alijs animalibus.

+ *Tertia* tandem acceptio priuationis est; quando subiectum caret forma, quam ipsum natum est habere, quando, & ubi natum est habere illā; vt tenebrae in aëre, cecitas in cane post nonū diem, & similes. Et hæc est propria acceptio priuationis, vt inquit D. Thom. locis citatis ex dist. 28. & qu. 9. de potentia: contraponiturque tertię acceptioni negationis supra explicatę. Quas in hoc sensu frequentius usurpant Doctores: & de illis sic sumptis loquimur in præsenti.

+ 34 Tandem nota, quod tam priuationes, quæ negationes, si summantur pro carentia, seu non esse formæ; sunt quidem à parte rei: non quia à parte rei habeant aliquam entitatem, seu essentiam, vt nota-

uit D. Thom. in 2.d. 37. qu. 1. art. 2. tex. 27. ubi sub communi nomine ad 3. & cap. 1. de ente, & essentia; negationis priuationes, & negationes inter entia constituit: & tex. 20. antecedenti relationem rationis insinuat. Pro quo etiam videri potest D. Tho. in 1. dist. 2. q. 2. art. 3. & alibi sèpè.

Ratio sufficientia huius divisionis patet ex dictis: quia formatio entium rationis non potest ex alio capite prouenire, nisi ex tribus illis enumeratis: ergo omnia entia rationis, vel sunt merè fictiones, & chimeræ, quæ nullū habent fundamentum; vel sunt carentia, & relationes, quæ tale fundamentum habent. Quod autem in has adéquatè dividatur ens rationis habens fundamentum, ex ipso potest sic facile probari: quia, vel proximum fundamentum, quod nititur intellectus cognoscere, est aliquid non ens, seu remotor entitatis; vel aliquod ens positivum: si primū, ens rationis inde resultans erit carentia, seu negatio communiter dicta, vt patet; si autem secundum, vel cognoscitur tale ens, sicut est à parte rei, & per se ipsum; & sic nullū fit ens rationis: vel cognoscitur per comparationem, aut ordinem ad aliquid aliud, quod à parte rei nullum talem dicit ordinem: & sic fit relatio rationis.

Vtrumque explicatur exemplo denominationis extrinsecæ. Si enim intellectus nitatur cognoscere illud esse visum, resultans ex visione animalis, quod à parte rei nihil est in pariete, apprehendatque, vt aliquid in eo existens; proculdubio ens rationis inde resultans non

est relatio, sed parentia, seu negatio; si quidem ibi non ens apprehenditur per modum entis absoluti in pariete existentis. Si vero intellectus nitatur cognoscere ipsum parentem, quatenus est obiectum actu terminans visum; tunc refert illum ad potentiam, & causat relationem rationis; quia à parte rei, licet potentia reffertur ad obiectum; obiectum tamen non refertur ad potentiam.

¶ 36 Contra assignatam doctrinā duobus modis possumus insurgere. Primo: quia omne ens rationis videtur relatio: ergo male assignatur praedicta diuisio. Probatur antecedens: tūm quia ipse priuationes, aut negationes non sunt entia rationis sine habitudine ad aliud; priuatio enim alicuius est priuatio, & idem est de negatione: tūm, & maximè: quia omnia entia rationis ex eō, quod totum esse eorum sit cognosci, dicunt essentialem ordinem ad intellectum cognoscentem: ergo omnia sunt relationes rationis.

Secundo: quia plura alia sunt entia rationis præter enumerata: ergo diuisio est insufficiens. Probatur antecedens: quia præter chimeram, & alia monstrant rationis, quae singimur in prædicamento substantiæ, possumus in alijs prædicamentis formare entia rationis habentia à parte rei fundamentum: vt cum concipimus spacium imaginarium per modum cuiusdam extensionis, & inane illud, quod apprehendimus supra cœlum empyreum, per modum loci continentis illud:

item cum concipimus denominationem visi, aut cogniti in re denominata per modum cuiusdam passionis, & sic de alijs prædicamentis: ergo ultra priuationes, aut negationes, quæ apprehenduntur per modū qualitatis; & relationes rationis, quæ apprehenduntur ad modum relationis realis, dantur alia entia rationis ad modum aliorum prædicamentorum.

37— Ad primum respondetur negatio antecedens. Ad cuius probationē dicitur habitudine, quam priuatio, & negatio dicunt ad subiectum, & formam: & quam omne ens rationis dicit ad intellectum, esse tantum relationem secundum dici, seu transcendentalem. Non enim per illam dicuntur esse alicuius sicut termini; sed sicut subiecti, formæ, seu principij. Quod non tollit, quin priuatio, & negatio constituent speciale genus entis rationis quasi absolutum, & distinctum à relatione rationis, quæ intra limites entis rationis suo modo est relatio secundum esse, & prædicamentalis, vt suo loco videbimus. ¶ Adde, quod si intellectus in ipso ente rationis, quod est priuatio, aut negatio, rursus cognoscat illum transcendentalem ordinem, quem habet; proculdubio efficiet veram relationem rationis: quia tunc comparat unum alteri, & cognoscit respectum secundum dici, seu transcendentalem ad modum prædicamentalis: quod sufficit, vt fiat vera relatio rationis; si quidem eius fieri est cognosci.

Ad

— Ad secundum, omisis quo-rundam solutionibus, inter quos videri potest noster Didacus disputat. tertia, questione quinta; brebiter respondetur, entia rationis, quæ in illis, & similibus casibus fiunt, sufficienter reduci ad aliquod ex enumeratis. Si enim spaciū imaginarium, quod argumentum inducit, concipiatur intra latera alicuius corporis vacui, est vera priuatio, vt patet ex definitione vacui ab Aristotele tradita quarto Physicorum. Si vero concipiatur extra omne corpus continens, vt est innane illud, quod apprehenditur extra cœlum empyreum: est pura negatio. Quod si vacuum illud, aut innane sic conceptum, comparemus ad aliquid aliud, per modum continentis ad contentum; tunc fiet relatio rationis. Et idem proportionabiliter est de denominatione extrinseca, vt num 35. explicuimus.

38 Consultò omittimus quādam doctrinam, quam aliqui in praesenti adducunt ex Diu. Thom. 1. parte, quest. 28. artic. 1. quoniam commodiori, & proprio loco, cap. scilicet de relatione, eam expoundam referuamus. Vt autem omnia, quæ ad ens rationis pertinent, quantum in nobis est, completa relinquamus: obseruandum est ens rationis vniuersalissime sumptum esse transcendens respectu suorum inferiorum. Cum enim eorum differentia non sint omnino nihil, neque entia realia: necessariò afferendum est esse entia rationis: & ex consequenti ens ra-

tionis includi in illis. Ex quo rursus sequitur non dari unum supremum genus entis rationis: sed possumus ex dictis tria quasi prædicamenta constituere, scilicet fictionem, parentiam, & relationem.

Primum genus est in infinitum multiplicabile, iuxta infinitas combinationes, quas intellectus potest fingere inter partes diuer sarum specierum: & ideo relinquendum est. ¶ Parentia etiā, seu negatio cōmuniter sumpta immediate diuiditur in priuationē, & negationē propriè dictas, vt sup. diximus. Quæ etiā subdiuidūtur, iuxta divisionē in formarum, quarum sunt parentiae; & per consequens diuagantur per omnia prædicamenta; proper quod etiam, vt alienæ relinquendæ sunt. ¶ Tertiū vero genus, scilicet relatio rationis quia magis accedit ad institutum Dialecticum; sic potest definiri: Est ens rationis ex aliqua intellectus comparatione resultans. Relatio enim rationis, vt ipsum nomen indicat, non potest intelligi absque intellectu plura extrema comparante. Nominē autem comparisonis in praesenti intelligimus quancumque cognitionem rei cum ordine ad aliam. In quaeverò species relatio rationis diuidatur, commodiū explicabimus quæstione sequenti.

Q V A S T I O V.

*Quid sit secunda intentio logicalis,
& quae eius proprietates,
& species.*

39 **E**xaminatis de ente rationis in communi ijs, quæ necessaria sunt ad cognoscendas secundas intentiones, quæ sunt obiectū Logicæ : tempus est ut de ipsis disputemus. Sed antequam ad vnamquamq; in speciali descendamus; ad calcem huius disputationis de illis in generali, quæ necessaria visa fuerint, brebiter præmittemus. Qui plura voluerit, consulat Herbeum tract. de secundis intentionibus, Masium sect. 4. de Vniuersalibus, Sanch. lib. 2. Logicæ, Carolum Billeum in opere de secundis intentionibus, & alios.

¶ Primo ergo sciendum est, quod *intentio* in communi sua significacione dicit tendentiam in aliud. Alter autem à Theologis, & Philosophis; & aliter à Dialecticis usurpatur. Apud illos significat actum voluntatis circa finem; & aliquando etiam ipsum finem: ut cum dicimus, mea intentio in prædicando est salus animarum. Dialectici vero summunt intentionem, quatenus sonat attentionem quandam: iuxta quod solet dici, pluribus intentus minor est ad singula sensus: id est pluribus attentus: & ideo nomen intentionis tribuunt aetibus intellectus, cuius proprium est attendere. Sed quia sapientia nomina ipsa actuum applicari solent obiectis eorum: ideo nomen intentionis non rato usurpant. Dialectici

pro obiectis actuum intellectus: distinctionis tamē gratia actus ipsos appellant intentionem formalem; obiecta verò intentionē obiectuā.

¶ 40 Harum vnaquaq; in primā, & secundam dividitur, ex eo quod intellectus potest duplíciter versari circa res. Si enim cognoscat eas secundū id, quod habent à parte rei, ut quando cognoscit hominem esse animal, aut equū esse hinibile: tunc ipse actus cognoscens dicitur prima intentionis formalis; res verò cognita dicitur prima intentionē obiectiva: & nomina sic significantia res dicuntur nomina primæ intentionis, ut *homo, equus*. Si verò intellectus cognoscat res, non secundū ea, quæ cōueniunt illis à parte rei; sed secundū ea, quæ habet ab operatione eiusdem intellectus; ut quādo cognoscit animal esse genus, aut hominem esse speciem: tunc ipse actus cognoscens dicitur secunda intentionis formalis; res verò cognita secundū illud esse, quod habet ab intellectu, dicitur secunda intentionē obiectiva: & nomina significativa res secundū tale esse, dicuntur nomina secundæ intentionis, ut *genus, & species*. Quanvis autem hæc ita sint; vnu tamen receptū est, ut prima, & secunda intentionē absq; addito prolatæ, pro obiectis ferè semper usurpentur.

¶ Ex quibus apparet, quod secunda intentionē obiectiva semper est ens rationis: vtraq; verò formalis, ut potè actus intellectus, semper est ens realis: prima etiam intentionē obiectiva (quidquid dicat Herbeus vbi supra, quem recte impugnat

Caiet.

Caiet. c. de specie, Soto q. 3. Vniversaliū, & Mas. loco citato, q. 2.) absolutè loquendo, etiam est ens reale: quia si ante formationem entis rationis necessariò supponitur cognitionis realis, ut supra n. 19. probatum est: ergo attentio, seu intentio obiectiva, quæ absolute, & simpliciter est prima; necessariò est ens reale. Verum est aliquando contingere, præsertim in prædicabilibus, secundas intentiones materialiter acceptas, ab alijs secundis intentionibus denominari: sed tunc priores secundū quid tantum denominantur primæ, comparatione posteriorum superuenientium: quia respectu earum induunt conditionem, & officium primarum. Ex quo etiam fit intentiones istas non esse multiplicandas secundū numerum, ita ut appelletur tertia, & quartæ. Si enim, quando vna secunda intentionē denominatur ab alia, induit rationem primæ; illa alia superueniens non recte dicetur tertia, sed secunda.

¶ 41 Secundò notandum est plures esse relationes rationis præter illas, quæ considerantur à Logico, ut disp. 1. nu. 26. notabamius. Nam præter eas, quas ibidem adduximus manifestum est, tūm ea, quæ considerat Grammatica, ut pronomen, participium, declinatio, & cetera, quæ pertainet ad orationis congruitatem; tūm etiam ea, quæ considerat Rhetorica, ut exordium, epilogus, sinedoque, & alia, quæ ad orationis ornatum pertinent, pro formalī significare

relationes rationis: quæ tamen ut patet non continentur sub obiecto Logicæ. Quare explicandum restat, in quo differant relationes rationis, quas Logica speculatur, nempe definitio, propositio, subiectum, syllogismus, &c. ab illis, quas considerant Grammatica, & Rhetorica. In quo parum videmus in morari Doctores; cum tamen in hoc sita sit intima obiecti Logicæ penetratio.

¶ Plena harum relationum cognitione pendet ex dicendis in prædicamentis de relationibus realibus, per ordinē ad quas relationes rationis cognoscuntur. Ibi distinguemus in vnaquaq; relatione, relationē ipsam, fundamentū eius, rationem fundādi, & interdū conditionē sine qua non: ut in patre, paternitas est ipsa relatio, substantia patris est fundamētū, & (iuxta aliquorum sententiā) potentia generatiua est ratio fundādi; generatio verò ipsa est cōditio, sine qua non.

¶ 42 Hæc ergo omnia suo modo debet inueniri in relationibus rationis. Nam relatio creatoris, v.g. quā in Deo concipimus ad creaturas, habet pro fundamento ipsam substantiā diuinā, pro ratione verò fundādi possumus assignare attributum omnipotētiae: ipsa enim est ratio propter quā Deo tribuimus talem relationem: & tādem in hac, & similibus relationibus cognitionis nostri intellectus est conditio sine qua non: si enim illa non esset, omnipotētia nec intelligeretur fundare talem relationem. Quod autem nostra cognitione non sit ratio

fundandi hanc relationem, patet: quia quanvis relatio creatoris fiat effectuē à cognitione; ipsa tamen cognitio non se habet ex parte fundamenti, vt ratio recipiendi talem relationem. Non enim ideo Deus fundat per intellectum relationem creatoris; quia cognitus est: sed quia est omnipotens, & produxit creaturem: ac proinde omnipotencia ipsa, & non cognitio nostra est ratio fundandi talem relationem.

Quia ergo specificatio, & distinctio relationum realium colligitur benè ex rationibus fundandi, vt suo loco ostendemus: ideo huc etiam erit congrua via ad uestigandam specificam constitutionem, & distinctionem nostrarum relationum: & per consequens hinc petenda est prima diuisio relationis rationis. Aliquæ enim sunt, quæ immediatè fundantur ab intellectu supra aliquid ens reale, vt patet in relatione creatoris, quam explicuimus; in similitudine, quam in essentia habent personæ diuinæ; & alijs huiusmodi. Aliæ verò sunt relationes rationis prædictis immaterialiores, quarum ratio fundandi non est aliqua entitas, aut perfectio realis; sed denominatio extrinseca, præcipue quæ summittur, vel à voluntate imponente vocibus significationem, vel ab intellectu cognoscente rerum veritatem. Et huiusmodi sunt relationes rationis, quas considerant Grammatica, Rhetorica, & Logica.

43. Quod satis demonstrat subiuncta exempla. Nam in Grammatica declinationes nominum, aut verborū conjugationes, quas diximus esse relationes rationis, non fundantur immediatè supra entitatem realem vocum; sed supra illas iam ad significandum deputatas ex libera imponentium voluntate. Vnde ratio fundandi non est ipsa entitas vocū; sed impositio passiuæ earum, seu denominatio extrinseca à voluntate imponente, quod idem est.

Similiter exordium, tropus, figura, & alia relationes, quas considerat Rhetorica, non solùm præsupponunt impositionem vocum, vt patet: sed requirunt etiam ex parte rationis fundandi ipsam cōgruitatem, quam intendit Grammatica. Postquam enim Grammatica ordinat voces significatiuas in forma orationis cōgruæ: deinde Rhetorica exornat, & reddit orationē pulchram. Per quod due ista artes, & relationes rationis, quas considerant, essentialiter inter se distinguuntur, vt consideranti patebit.

Tandem idem cernitur in relationibus logicis. Nam genereitas, qua animal refertur ad suas species, non fundatur immediatè supra entitatem realem, ita vt ipsa perfectio realis animalis sit ratio fundandi; sed supra talem entitatem, quatenus cognita est. Non enim animal ex eo præcisè, quod sit viuē sensibile, est immediatè capax genereitatis; sed ex eo quod sit cognitū sine speciebus, seu abstractum ab illis, vt infra disput. 3. nu. 61.

nu. 61. ostendemus. Et idem est de alijs relationibus logicalibus, quibus quia cōmune est fieri per actū reflexū: commune etiam est fundari immediatè supra cognitionē passiuam, seu denominationē extrinsecam cogniti. Quæ doctrina est expressa D. Thom. in 1. dist. 2. qu. 1. art. 3. de potentia q. 7. ar. 11. & opusc. 48. c. 1. cuius verba adducemus loco citato.

44 ¶ Ex quibus plura iam licet inferre. Hinc enim primò intelligitur, quarè relationibus logicalibus vniuersaliter cōueniat, vt propria passio esse veritatis ostensiua, vt supra disp. 1. nu. 30. retigimus: cum tamen id nō habeant relationes Grammaticæ, aut Rhetoricæ. Quod significarunt antiqui Dialectici in illo versu, quem refert Flandria 1. Metth. q. 8. art. 6.

¶ G.R.A. loquitur, D.I.A. vera refert: RHE. verba colorat. Gra. idest Grammatica: Dia. idest Dialectica: Rhe. idest Rhetorica. Nascitur inquam hoc ex eo quod, cum in relationibus logicalibus cognitione passiuæ sit ratio fundādi: non solùm relationes ipse, sed etiā ratio fundandi, ex qua tota relationis essentia pendet, est intra ipsum intellectum; quod non habet aliæ relationes dictæ: & ideo relationum logicalium notitia, & non aliarum per se, & intrinsecè iuuat ad penetrandum intellectū, & modum operandi eius. Cum autē propria veritas reperiatur in intellectu, & ab eo deribetur ad res, vt docet D. Thom. 1. p. q. 16. art. 1. & ostendemus in libris de Anima:

inde tandem fit solas relationes logicales, quæ per se notificant proprium modum operandi intellectus, esse veritatis ostensiua. Ex quo vltius sequitur, solas has relationes propriè appellari secundas intentiones. Cum enim secunda intentio formalis sit quasi secunda attentio rei: tunc aliquæ relationis propriæ est secunda intentio obiectiva; quando fundatur supra rem, secundum quod cognita est; quod proprium est relationum logicalium. Cum quo tamen stat, quod nomen secundæ intentionis sāpè Dialectici extendant ad omnia entia rationis; vt quando terminum diuidunt interminum primæ, & secundæ intentionis: quia in omnibus entibus rationis quodammodo inuenitur secunda attentio, secundum quod præsupponunt cognitionem entis realis, vt supra nu. 19. notauimus. Sed huc acceptio secundæ intentionis valde impropria est, vt ex dictis constat.

45 ¶ Secundò infertur, quomodo posset vtcūq; ordinari arbor relationū rationis: (omnes enim cōprehēdere iuxta regulas diuisionis es̄tialis est ferè impossibile.) Primò ergo ratio fundādi est aliquod ens reale; & in eā, cuius ratio fundādi est denominatio extrinseca. Sub primo genere cōtinentur, quæ per se non pertinent ad aliquæ facultatē rationalē, vt relatio creatoris, similitudo inter diuinās personas, relatio, qua Antichristus dicitur posterior Adā; & alię similes.

Secundum genus continet illas relationes, que sunt obiectum per se alicuius facultatis rationalis. Ex qua parte (omissis alijs quæ sunt in isto genere) potest diuidi in eas, quarum ratio fundandi est denominatio extrinseca à voluntate imponente significationem; & in eas, quarum ratio fundandi est denominatio extrinseca ab intellectu cognoscente. Hoc secundum genus propriè dicitur secunda intentionis, estque obiectum adæquatum Logicæ. Primum verò genus subdividitur in relationes Grammaticæ, & Rhetoricae tanquam in species subalternas, quarum unaquæque continet plures species, quas explicat Grammatici, & Rethores; ad quæ hoc tanquam propriū remittimus.

46 Relatio logicalis, seu secunda intentionis propriè dicta diuiditur prima diuisione in tria genera, iuxta tres operationes intellectus, à quib' res possunt denominari cognitiones: nempè in secundas intentiones, quæ presupponunt apprehensionem, & dirigunt illam; & in eas, quæ presupponunt, & dirigunt iudicium; & in eas, quæ presupponunt, & dirigunt discursum. Iuxta quam secundarum intentionum diuisionem, supra disp. I. num. 83. Logicam diuissimus in tres partes.

Primum genus plures continet intentiones, quas sic possumus ordinare. Aliæ enim sunt, quæ consequuntur apprehensionem rei, vt subiectum alterius: & ab his res denominantur subiectiles. Aliæ verò sunt, quæ consequuntur apprehensionem rei, vt de alia prædicatur; à

quibus res denominantur prædicabiles. Subiectibile diuiditur eadem proportione, ac prædicabile: quia vt cap. de differentia ostendemus, vniuersale prædicabili respondet proprium subiectibile: vnde ex diuisione prædicabilis potest sufficienter colligi diuisio subiectibilis.

Prædicabile ergo diuiditur in prædicabile de uno tantum, vt in diuiduum; & in prædicabile de pluribus, scilicet vniuersale, seu universale. Sub primo membro continetur etiam prædicata aequalia, vt quando differentia prædicatur de specie: tunc enim non prædicatur de pluribus, neque respectu illius est vniuersalis, vt ostendemus c. de differentia. Ad secundum verò, scilicet vniuersale, pertinet redutiue analogia, aut etiā equiuocatio: quæ licet simpliciter sint relationes, & intentiones rationis, sunt tamē secundum quid vniuersalitates: quia non in rebus ipsis, sed in nominibus tantum fundantur, vt suo loco dicemus. Deinde vniuersale diuiditur in quinque vniuersalia, scilicet genus, speciem, differentiam, proprium, & accidentem. Quæ sunt species infirmæ: vbi consequenter sistit diuisio secundarum intentionum, quæ consequuntur apprehensionem.

47 Secundum genus secundari intentionum, illarum scilicet, quæ supponunt, & dirigunt iudicium, potest nomine in complexo appellari propositio: diuiditurque essentialiter in affirmatiuam, & negatiuam, vt ex Aristotel. & D. Thom. ostendimus lib. 2. Institutionum, cap. 3. Quæ etiam sunt species infirmæ:

nam aliæ propositionis diuisiones, vel sunt analogi in analogata, vel subiecti in accidetia, aut etiā accidentis in subiecta, vt ibidem diximus.

Tertium tandem genus secundarum intentionum potest nomine incomplexo appellari argumentatio: diuiditurque in syllogismū, & inductionem, iuxta ea, quæ 3. lib. Summul. ca. 3. diximus. Ex quibus inducione diuiditur in ascensum, & descensum: & syllogismus in tres figuræ: & vnaquæque in suos modos. Qui etiam sunt species infimæ sumpti formaliter pro secunda intentione: nam aliæ diuisiones syllogismi indemonstratiuum, topicum, & sophisticum; in singularē, & vniuersalem; in categoricum, & hypotheticum; & similes sunt accidentis

in subiecta, vt ibidem diximus. Tandem nota, quod licet secundum intentiones, utrumque accidentia quædam rationis, collocentur in prædicamento in abstracto, & non in concreto, sicut de accidentibus realibus dicemus in ante prædicamentis; defactu tamen nominū abstractorum, vel quia non sunt ita vistata, aliquando usi sumus nominibus concretis, qualia sunt subiectibile, prædicabile, genus, species, propositio, argumentatio, syllogismus &c. Sed sumenda sunt in abstracto pro secundis intentionibus, quas pro formaliter significant; vt ita exactior sit earum coordinatio. Quam ut ipsis oculis intuendam proponas: facile ex dictis poteris ad formam arboris reddigere.

PORPHYRII ISAGOGE
DE QVINQUE VNIVERSALIBVS

SO LENT Commētatores Auctoris, in cuius librum Cōmentaria parant, nomen, vitam, operis inscriptionem, utilitatem, methodum, & obiectum suis cōmentarījs p̄figere. In his nos aliora petentes non immorabimur.

Authoris nomen fuit Porphyrius, eius vitam, & mores, patriā, & genus Soto hic, & Recentiores, ex Bōlaterrano docent. ¶ Opus inscribitur isagoge, seu introductio simpliciter, & abq; aliquo alio; vel per antonomasiā, vt vult Ammonius, vel quia res, cuiuserat introductio, nota erat Crisavrio, cui Porphyrius tractatum bunc remisit. ¶ Eius utilitas est maxima: nam vniuersalium cognitione simpliciter est necessaria ad exactam prædicamentorum notitiā comparandam. Licet autem posset simul cum illis tradi; commodiū tamē, & utilius à Porphyrio informam isagogę redacta est. ¶ Methodus est facilis, & modo introducendo, definiendo, diuidendo, singulaq; exemplis illustrando, vt tyronibus expediens.

Obiectum (quidquid alijs dicant) est vniuersale in communī, si: mptum prosecunda intentione, nō pro natura denominata, aut aggregato ex utroq; : sic enim est cns p̄ se, & pars obiecti adequati Logica, vt constat ex divisione eius paulò ante

PRO-

PROOE MIVM PORPHYRII.

S V M M A T E X T V S.

PRIMO Proponit Porphyrius necessitatem huius tractatus ad notitiam prædicamentorum acquirendam. Deinde ostendit materiam, de qua aucturus est, enumerās quinque vniuersalia, scilicet genus, differentiam, speciem, proprium, & accidentem. Et tandem faciliores quæstiones, altioribus relictis, explicare pollicetur. Appellar autem altiores, quæ maiori indigent inquisitione, quam vt à tyronibus percipi possint. De quārum numero (inquit) sunt: an vniuersalia in re subsistant, vel in sola intellectus notitia: an corpora sint, vel corporis expertia: an separata, vel in sensibilibus posita.

Notationes circa textum.

QVAM sit necessaria prædicabilium cognitio ad prædications pertractemus. Quas distinctionis gratia ad duas disputationes reducemus, in priori colligentes, quæ pertinent ad essentiam vniuersalis, tām ex parte materiae, quam ex parte formæ: vt postea in sequenti de passionibus eius disputemus.

Pro his autem, & alijs infra tractandis, aduertendum duximus sāpiū vñuros esē nominib; apud Latinos non ita vñitatis: quia summè sunt necessaria ad penetrandas res, de quibus disputatur. Et ideo, quanuis minūs latina; non sunt tamen fastidiosē cōtemnēda: quia vt benē inquit Aug: 4. de Doctrina Christiana, c. 11. *Quid obiectus lignea, si per eam id, quod volumus, appetire licet?*

**

DISPV-

DISPUTATIO TERTIA,

De essentia uniuersalis.

VT Confusio, quam *uniuersalis* nomen afferre potest, auferatur, percipiamusque, de quo vniuersali sit nobis in præsentí sermo: notandum est vniuersale posse primò diuidi in complexum, & incomplexum. Complexum est principium illud generale, seu propositio vniuersalis, in qua veritates alicuius scientiæ fundantur: & generaliter omnis propositio signo vniuersali affecta dicitur in hoc sensu vniuersale. De quo non agimus in præsenti.

Vniuersale incomplexum est, quod voce simplici significatur, & est sic vnum, vt dicat aliquem ordinem ad plura: vnde ex diuersitate huius ordinis summiuntur diuersæ acceptiones vniuersalis incomplexi. Primo enim potest aliquid vnum habere ordinem ad plura vt causa eorū; & hoc appellatur *vniuersale in causando*; cuiusmodi est Deus, & aliae causæ vniuersales. Secundò, vt exemplar, & similitudo eorum, appellaturque *vniuersale in representando*: & huiusmodi sunt idea artificis, species intelligibiles, & generaliter omnes actus intellectus, quibus cognoscuntur naturæ communes: omnia enim hæc sunt exemplar, & similitudo plurium, vt patet. Tertiò aliquid potest comparari ad plura, vt signum eorum: & huiusmodi sunt voces communes; quæ quia plura significant, dicuntur *vniuersales in significando*.

Quartò tandem aliquid potest respicere plura vt existens in illis, vnde oritur, quod de eis prædicetur: cuiusmodi est animal, & aliae naturæ communes, quæ verè existunt in suis inferioribus, & de illis prædicantur. Et hoc appellatur *vniuersale in essendo*, seu *in prædicando*, estque simpliciter, & absolutè vniuersale: nam alia ennumerata entitatiæ, & simpliciter sunt singularia, vt per se constat; solumque dicuntur vniuersalia: quia causant, representant, vel significant plura, quod est esse vniuersale secundum quid.

Alijs ergo acceptiōibus relictis, solum disputamus in præsenti de vniuersali in essendo, seu in prædicando: quod solet etiam appellari *vniuersale logicum*: quia continetur sub obiecto Logicae. Differunt autem vniuersale in essendo, & in prædicando, tanquam essentia, & passio: quia ex eo, quod aliquid sit in multis, sequitur posse de illis prædicari.

Propter quod etiam Aristot. vniuersale logicum interdum definit per esse in multis; interdum verò per prædicari de illis, vt magis infra constabit.

QVÆSTIO

QVÆSTIO PRIMA.

An à parte rei dentur nature, quæ denominari possint vniuersales.

VT CLARIUS Procedamus; agemus in his prioribus questionibus de vniuersali ex parte materiæ, seu de ijs, quæ pertinent ad naturam denominatam; postea verò de secunda intentione, quæ est forma illius.

+ Pro intelligentia ergo, tūm tituli huius questionis, tūm etiam eorum, quæ in alijs dicenda sunt, sciendum est, quod actus intellectus consueverunt appellari partus, seu conceptus mentis, sumpta metaphora à parti, seu conceptu prolis. Vnde etiam nomen conceptus extensum est ad significandum obiectum actus, seu rem ipsam, quæ intelligitur: claritatis tamen gratia actus ipse appellatur cōceptus formalis, & res quæ cognoscitur conceptus obiectivus.

+ Quia verò intellectus potest separare perfectiones, quæ à parte rei sunt idē in aliqua re, formareq; de vnaquaque distinctum conceptum formalē, vt quando in homine cognoscit rationem animalis sine rationali: hinc est: quod etiam dantur in qualibet re plures conceptus obiectivi, nempe rationes illæ, seu gradus, qui correspōdent conceptibus formalibus; quanvis à parte rei tales rationes, seu gradus non distinguantur. Ex quo rursus sequitur nomine cōceptus obiectivi nō significari ipsas res materialiter sumptas, & secundū omne id, quod à parte rei habent; sed secundū illam rationem, gradum, aut pefectionem, quæ intelligitur per conceptum formalem. Quare si in quolibet singulari, v. g. Petro, præter differentiam individualē dantur etiam rationes, gradus, seu pefectiones cōmunes, quæ possint sine illa intelligi, manifestum est, quod conceptus obiectivi non semper erūt rationes individualēs; sed sepius erunt rationes, gradus, seu naturæ communes: quæ cōsequenter erunt materia vniuersalis. In hac ergo questione inquiritur: vtrum à parte rei dentur tales conceptus obiectivi, gradus, seu naturæ, quæ denominari possint vniuersales.

- 5 Heraclitus, & Cratylus Philosophi Platone antiquiores, testis Arist. lib. 1. Metaph. c. 6. & libr. 4. cap. 5. negauerunt esse in rebus naturæ vniuersales. Propter quod etiam scientias absulerunt, nihil certo sciri posse affirmantes; eō quod res omnes sint in cōtinuo motu, & fluxu; scientiæ autem debeant esse de perpetuis & necessarijs.

- Quorum fundamētū adducit D. Th. 4. Metaph. lect. 12. quia de re, quæ mutatur, in quantū mutatur, nihil potest verè affirmari; quod enim mutatur de albedine in nigre dinē, prout sic, nec est albū, neque nigrum; sed res omnes sunt in con-

tinuo fluxu, & mutatione: ergo de illis nihil potest verè affirmari. Quam opinionem usque adeò secutus est Cratylus (testibus Arist. & D. Thom. ibidem) quod existimauerit nō opportere, aliquid verbo dicere; sed ad exprimendum, quod volebat, mouebat solum digitum: quia credebat veritatē rei, quam volebat enuntiare, prius trāsire, quām oratio finiretur; brebiori autem spacio digitum mouebat. Propter quod etiam Heraclitum increpabat: quia dixit fieri posse, vt bis eundem fluuium quisquam ingrediatur; ipse enim neq; semel arbitrabatur.

Ab hoc Heracliti, & Cratylide lirio non longè distant nominales, qui vniuersalia, & scientias à rebus abstulerunt, afferentes dari quidem voces vniuersales, vt *homo*, & *animal*; illisque in mente correspondere conceptus formales vniuersales: ceterū, neque vocibus, neque conceptibus ipsis correspondere in rebus aliquid cōmune; sed tantū singularia. De quibus quia non potest esse scientia: consequenter afferuerunt sola nomina, aut etiam conceptus formales posse ad obiectum scientiarum pertinere.

Pro hac sententia refertur Ocha. cap. 14. sua Logicæ, & in 1. dist. 2. quest. 7. vbi etiam, idem tenent Gabriel. & alij. Quibus fauere videtur Arist. cap. de substantia, vbi definiens secundas, id est vniuersales substantias, ait: *Illas significare quale quid*: significare autem solis vocibus conuenit, vt patet.

Et libr. 1. de anima text. 8. ait: *Animal autem vniuersale, aut nihil est, aut posterior. Similiter autem, & si quid commune aliud prædicatur. Id est, animal vniuersale, aut nihil est, aut est post res: in vocibus scilicet, quæ impossitæ sunt ad significandum, postquam res sunt.*

Ratione etiam suaderi potest: quia quidquid existit à parte rei, est singulare: ergo à parte rei nulla datur res, seu natura vniuersalis; sed tantū voces aut conceptus: quæ vt paulo ante diximus entitatiè sunt singularia. Patet consequentia: quia vniuersale opponitur singulari: ergo si à parte rei omnes res sunt singulares; à parte rei nulla erit vniuersalis.

Secunda sententia præcedenti opposita concedit naturas vniuersales: & addit eas esse à parte rei à singularibus separatas; esseq; principia omnium individuorum talis naturæ. Quam opinionem Arist. 1. Metaphy. cap. 6. & lib. 7. cap. 8. tribuit Platoni, Quem, licet in bonū sensum explicari contendant grauissimi patres, & Doctores, quod scilicet loquatur de ideis in mente diuina existētibus, vt exponunt, Augustinus, Dionisius Areopagita, Naciāenus, Seneca, Plutarcus, Eugubinus, & Picus Mirandulanus, quos referunt hīc Masius, Conimbricenses, & alij: illud tamen est magni ponderis cōtra Platonem; quod quanuis D. Thom. libr. 4. de regimine Principum, cap. 4. dicat Arist. non planè

referre

referre aliorum sententias, maximè Socratis, & Plat. in hoc tamen sequens Aristotel. tribuit prædictam opinionem Platoni, 1. part. quest. 15. art. 1. ad 1. & quest. 84. artic. 1. opus. 55. & alibi sapè: quem sequuntur Abulens. Matth. 25. quest. 572. Auerr. Ferrar. Sotus, Carthusianus, & alij.

Quidquid autem sit de hoc, duo fundamenta istius sententię adducit Aristot. 7. Metaphys. tex. 55. Primum est: quia scientia est de vniuersalibus, perpetuis, & inuariabilibus: ergo præter singularia, quæ sunt caduca, & contingentia, ponendæ sunt nature aliquæ reales, & vniuersales à singularibus separatae. Probatur consequentia: quia alias non essent mutationis, & contingentie expertes; si cum ipsis singularibus orientur, & interirent.

Secundum est: quia vnumquodq; productur à suo simili: sed multo: videmus ignem generari à nō igne, & alia plura à non similibus: ergo ponendæ sunt aliquæ naturæ vniuersales separatae, quæ sint principia, & cause omnium habentium tamē naturam; vt sic unaquæq; res semper producatur à suo simili. Alia leuiora argumenta videri possunt apud Auctores citatos.

Nihilominus tamen dicendum est primò à parte rei, non solum dari voces, aut conceptus formales cōmunes; sed illis verè correspōdere conceptus obiectuos, seu naturas vniuersales. Hac conclusio est communis consensus Philosophorum contra nominales. Pro qua videri possunt Boec. hīc, D. Thom.

de ente & essentia, c. 4. & opus. 55. & 56. Beatus Alber. tract. 2. Logice, Masius sect. 2. de Vniuersalibus quest. 1. & alij Recentiores. Sumiturque ex Arist. 1. Periermen. cap. 5. vbi ait: *Renum alia sunt vniuersales, alia particulares, & lib. 1. Poster. cap. 2. docet: vniuersalia esse notiora singularibus, illaque intellectu; hæc verò sensu cognosci: quod etiam docet 2. de anima, c. 5. Quibus locis non potest esse sermo de vocibus: siquidem voces, etiam communes, sensu percipiuntur, vt patet: ergo loquitur de rebus significatis.*

Ratione etiā probatur. Primò: quia plures sunt prædicationes vere, & necessariæ, in quibus genus prædicatur de specie, & species de individu. Huiusmodi enim propositiones: *Petrus est homo, homo est animal*, veræ sunt, & necessariæ. Ergo id, quod in illis enuntiatur, est res aliqua, & non voces, aut conceptus formales. Patet consequentia: quia si voces, aut conceptus prædicarēt, vtraque propositio esset falsa, & impossibilis: nam ita falsum est dicere Petru esse hanc vocem, *homo*; sicut dicere hominem esse conceptum formale animalis.

Respondebis cum nominalibus voces communes, v.g. *hominem aut animal*, nō significare aliquam naturam communem individu, sed immediatè ipsa singularia.

Sed contra hoc est: quia adhuc essent falsæ, & impossibile propostiones, in quibus subiectum est terminus singularis, &

N 2 predi-

prædicatum terminus communis: si quidē h̄c propositio, Petrus est homo, rediliceret h̄c sensum: Petrus est omnia singularia hominis, quod per se constat esse falsum.

— Secundò probatur: quia scientia reales verè tractant de rebus: sed non de singularibus: ergo de rebus vniuersalibus. Minor, & consequentia constant: quia singularia sunt corruptibilia, & à natura per accidens intenta. Maior autem probatur: quia Philosophia definiens hominem, quod sit animal rationale, non definit hanc vocem, *Homo*: si quidem illa non constat corpore, & anima rationali. Et Astrologia demonstrans terram esse rotudam, id non probat de vocibus, vt patet. Vt in tamen eis loco rerum: quia has ad scholas adducere non possumus, vt inquit Arist. in lib. Thop. corum: ergo verè dantur res, & naturæ vniuersales.

8—Dicendum est secundò naturas vniuersales non esse à parte rei à singularibus separatas. H̄c etiā conclusio recipitur vñanimiter à Philosophis. Quam probat Arist. contra Platonem pluribus locis, sed præcipue 7. Meth. tex. 51: vbi illum ex professo impugnat. De quo vide ri posunt D. Tho. ibidem lect. 14. & alij Autores citati.

— Probatur primò ratione desumpta ex eodem Angelico Doctore opusc. 55. & 56. Quia impossibile est aliquid esse de essentia alterius, & quod non sit in illo: imò prædictio necessariò requirit aliquam idē titatem rei, quæ enunciatur, cum ea, de qua dicitur, vt indicat ipsa

forma prædicationis, & nos insr̄ ostendemus: ergo sibi ipsi contrarius est Plato, dum admittit naturas illas, seu ideas esse de essentia singularium, verèque prædicari de illis, & simul afferit ab eis esse realiter separatas.

— Confirmatur ex eodē D. Tho. c. 4. de ente, & essentia: vbi impugnans sententiam Platonis inquit: *Neque separatum illud proficit in cognitione singularis signati*. Ex quibus verbis sic format rationem Cai. ibidē: quia genus, aut species est id, quo individua cognoscuntur; si quidem vnumquodque cognoscitur per suum genus, speciem, & differentiam: sed essentia per se subsistens non in singularibus, nō est id, quo individua cognoscuntur: cum vnumquodq; cognoscatur quidditatiē per id, quod est in eo, & non per id, quod in eo non est: ergo essentia per se subsistens, vt ponitur a Platone, non est genus, neque species, neque aliquid aliud prædictum essentiale respectu individuum.

— Secundò: quia si daretur talis natura a singularib⁹ separata, simul esset vniuersalis, & non vniuersalis: vniuersalis quidē, vt supponimus, & nō vniuersalis: quia talis natura, seu idea verè existeret à parte rei: ergo ex vi alicuius actionis realis; si quidem esset quid creatum. Sed quilibet actio realis terminatur ad rē singularem: ergo idea illa verè esset singularis. Probatur minor: quia illius proprium est fieri, cuius proprium est esse, seu subsistere, vt probat D. Tho. 1.p.q.65.art.4. sed in

in rebus creatis, esse, seu subsistere, proprium est suppositi singularis; non verò naturæ communis, vt docet idem Angelicus Doctor, quæst. 9. de potentia art. 5. ad. 13. & nos aliquando ostendemus: ergo id, quod propriè fit, est suppositum singularare. ¶ Cōsulto omittimus alias rationes, quæ contra h̄c Platonis vniuersalia ex principijs fidei defundi possent: qualis est illa de peccato originali quod totam naturā humanam infecit; cū tamen Christus homo fuerit illius incapax, & alia similes.

9—Ad argumenta respondetur. Ad fundamentum Heracliti, & Cratylī respondet Aristot. loco ibi citato ex 4. Meth. vtramque præmissam esse falsam: quod probat optimè sex rationibus. Et de maiori quidem constat: nam datō quod de pariete verbi gratia, dum mutatur de albedine in nigredinem, non potest verè dici, esse album, aut nigrū; tamen verè potest dici oppositum, scilicet non esse album, neque nigrum, sed mutari: & sic iam erit aliqua determinata veritas, de qua possit esse scientia. Neque minor etiam est vniuersaliter vera (inquit Aristot.) nam licet concedamus res esse sub motu ad quantitatem, & qualitatem: non tamen semper erit sub motu ad formam substantialem, & sic poterit esse aliqua determinata veritas. Quas rationes latè prosequitur Aristoteles, de quo videri potest Diu. Thom. ibi lect. 12. Nos vñico verbo respondemus peccare argumentum,

arguendo a rebus secundūm existētiā ad easdem secundūm essentiā. Licet enim singularia sint contingētia, & mutabilit̄, essentiae tamen sunt immutabiles, & perpetuæ, vt disp. sequenti explicabim̄us.

— Ad loca Aristot. pro sententia nominalium respondetur. Ad priūm, ibi loqui de nominibus significantibus secundas substancialias, non de ipsis secundis substancialijs, vt patet ex eius verbis. ¶ Secundūm autem locum explicat optimè Diu. Thom. ibidem lect. 1, & lib. 3. sequenti lect. 12. quod scilicet Aristoteles illis verbis simul excludit opinionem Platonis, & docet modum, quo fit vniuersale, & ita sensus est: animal vniuersale nihil est ab speciebus separatum, vt fingerat Plato: est tamen in eisdem, vt quid posterius, scilicet ab intellectu fundatum; & ex earum convenientia desumptum: vnde mala est glōssa adducta in argumēto.

— Ad rationem pro eadē sententia respondetur: quod sicut naturæ vniuersales à parte rei sunt idem, cum singularibus; ita à parte rei existunt per existentiam singulaři; sicut etiam fiunt per actiones, quibus fiunt singularia. Ex hoc tamen solū sequitur non dari vniuersale à parte rei separatum: hoc enim est quod opponit singulari; non tamen infertur non dari à parte rei naturas communes, & vniuersales, singularizatas tamen, & a singularibus à parte rei non separatas.

Ad fundamenta Platonis ex dictis patet. Ad primum concedimus scientias esse de naturis vniuersalibus, perpetuis, &c. Sed hoc ideo est: quia abstrahunt ab existentia, solumque considerant obiectum secundum essentiam. Constat enim, quod eodem modo, ac nunc est vera haec propositio: *Omnis homo est animal*. Eset etiam vera, si nullum existeret individuum hominis. Imo dato quod est posibilis sententia Platonis de existentia reali vniuersalis separatis, talis existentia non esset necessaria ad veritatem propositionis: quia etiam ante illam existentiam, esset verum hominem esse animal, ut de se patet. Vnde ad probationem consequentiæ respondetur existentias, seu quidditates vniuersales, & invariabiles; non quia cum singularibus non orientur, aut intereant; sed quia id non habent secundum se, sed ratione singularium. Vnde ipsæ secundum se sunt perpetuae, & invariabiles negatiæ, ut explicabimus disp. seq.

Ad secundum respondetur erat Platonem existimando inter causam, & effectum necessariam esse similitudinem formalem, & vniuersitatem: sufficit enim virtualis, seu eminentialis, ut patet in Deo respectu creaturarum, & generaliter in omnibus causis æquius uocis.

QVÆSTIO. II.

Vtrum a parte rei detur vnitas formalis in natura.

Supposito quod a parte rei datur naturæ, quæ denominari possunt vniuersales, vltius inuestigandum est, quid requiratur ex parte ipsius naturæ, seu quid in ea a parte rei præsupponatur, ratione cuius sit capax secunda intentionis vniuersalis. Et ad hoc ordinantur ista, & sequentes questiones de unitate formalis: haec enim (si datur a parte rei,) proculdubio est id, ratione cuius natura est capax vniuersalitatis; siquidem non recipit eam ratione unitatis numericæ, ut patet. Ut ergo a certioribus incipiamus, & necessaria alia simul expliceamus.

Primò certum est ad hoc ut natura sit materia apta vniuersalitatem debere esse singularem existentiam, qualis est natura diuina; quia est simplicissima, & actus purus, non admittit compositionem ex ratione communi, & singulari: sed ipsa per se ipsam est essentialiter singularis; ac profinde repugnat esse vniuersalem. Vnde prædicaciones in quibus natura diuina dicitur de personis, *Vt pater est Deus, filius est Deus, &c.* Non possunt esse aliquius ex quinque prædicabilibus. Vtrum autem naturæ, quibus repugnat habere plura individua, ut de

de naturis angelicis tenent communiter Thomista, possint esse materia vniuersalis, disput. & dicimus.

Secundò certum est entia per accidens, ut acerius, & generaliter quæ componuntur ex entibus compleatis, aut rebus diuersorum prædicamentorum, non posse esse materiam vniuersalis. Cuius ratio est manifesta: quia vniuersale, de quo loquimur in præsenti, est vnum simpliciter: sed ens per accidens non est simpliciter vnum, sicut neque est simpliciter ens: ergo non potest esse materia apta vniuersalis.

Eadem ratione excluduntur trascendentia, analogia, & æquinoctia. De quibus quia agendum est in antepredicamentis, nunc satis sit dicere, quod sicut defectu unitatis excluduntur a linea prædicamentali; ita etiam excluduntur a materia vniuersalium. Vnde ille tantum naturæ, quæ vniuocè, seu æqualiter, quantum est ex parte sua, participant ab inferioribus, ut est natura humana, & similes possunt esse materia vniuersalis.

Tandem quia de concretis accidentibus infra agendum est, nunc etiam sufficiat dicere, illud aggregatum ex subiecto, & accidenti (sive totum hoc significet nomine concretum, siue non, de quo infra) non posse esse materiam vniuersalis: quia prout sic est ens per accidens constans rebus diuersorum prædicamentorum, quod expresse docuit D. Tho. cap. 6. de ente, & essentia dicens: *Ex accidenti, & subiecto non fit unum per se.* Vnde non resultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis vel speciei possit attribui.

Ergo cum naturæ istæ, quæ possunt esse materia vniuersalis, non sint a parte rei a singularibus separatae, sed in eis existentes, ut ostendimus quest. præcedenti: manifestum est iuxta pluralitatem realem & distinctionem numericam individualium naturas ipsas esse realiter multiplicatas in illis, & ex consequenti naturam humanam Petri v.g. esse viam numero per unitatem numericam, quam habet Petrus, & naturam humanam Pauli esse viam numero per unitatem numericam, quam habet Paulus; & sic de alijs. Sed quia duæ istæ naturæ solùm distinguuntur per principia materialia, ex quibus sumitur distinctio numericæ; non verò per aliqua principia formalia, seu essentialia, in quibus potius conueniunt: hinc emergunt plures difficultates circa unitatem formalem, vtrum scilicet in natura præter unitatem numericam detur a parte rei vnitas formalis.

Deinde: an talis vnitas sit a parte rei communis individuis, & una in illis; an potius multiplicetur, sicut multiplicantur unitates numericæ. Et tandem quo modò in qualibet individuo distinguuntur vnititas formalis, & numericæ. Quarum difficultatum rigidum examen est proprium Metaphysicæ: sed aliqualis earum notitia conducit plurimum ad cognitionem vniuersalium.

— 13. A prima ergo incipienti esse magis ac magis communio. Pro tituli intelligentia scien-
tia est ex Aristot. Metaphysi. — Vtrumque cernere licet in cap. 6. & libr. 10. cap. 1. quod, *Vnū* Petro, qui a Paulo differt non per estens indiuisum in se, & diuisum a aliqua principia formalia, aut essentia quolibet alio: siue vnum pro forma tialia: in his enim omnino conueniunt solam parentiam, ut qui-
niunt; sed ratione materiae, seu per-
dam dicunt; siue ut volūt alij, inclu differentiam indiuidualēm, & sic
dat etiam essentialiter ipsum ens, inter eos solūm est distinctio mate-
riae quōd, tam ens quam parentia rialis. At verò Petrus ab hoc equo,
diuisionis intrent essentiale ra- non solūm differt ratione mate-
tionem vnius, de quo alibi. Qua- riz; sed per principium formale,
re vnitatis erit, vel ipsa indiuisio, scilicet rationale: sed ab hac plan-
seu parentia diuisionis: vel enti- ta differt per aliud principium for-
tas indiuisa. Quidquid autem di- male communius, scilicet per sen-
catur, certum est tamen tot esse fibile: similiter ab hoc lapide dif-
vnitates, quot fuerint diuisiones:
parentia enim specificatur, & cognoscitur per formam opposi-
tam.

Diuisio autem est duplex, vt probat Caietan. de ente, & essen-
tia cap. 4. quest. 6. alia materialis,
& alia formalis. Diuisio materia-
lis est, quæ causatur per principia
materialia, seu differentias indiu-
duales; quæ quia sumuntur a mate-
ria, dicuntur materiales: & hac
diuisione diuiditur quælibet spe-
cies infima in sua indiuidea. Diui-
sio formalis est, quæ causatur per
principia formalia, seu differen-
tias essentiales; quæ quia sumuntur à
forma, dicuntur formales: quo modo
differunt species cuiuscumque
generis. In hac autem diuisione
formali est latitudo, vt recte no-
rat Caietan. potest enim fieri per differentias formales magis,
ac magis communes; sicut gene-
ra ipsa, quæ diuiduntur, possunt

— 13 Ex quibus sequitur primò vnitatem esse duplēm: aliam materialem, & aliam formalem. Vnitatis materialis erit vel parentia diuisionis materialis, vel entitas parentia diuisione mate-
riali iuxta duos modos dicendi supra relatōs. Vnitas vero for-
malis

malis similiter erit, vel parentia diuisionis formalis, vel entitas parentia diuisione formalis. In qua, sicut in ipsa diuisione, erit latitudo: siquidem Petrus non solūm parentia diuisione formalis: quia est rationalis; sed etiam quia est sensibilis, animatus, &c. Quod expressè docuit Aristot. 5. Metaph. cap. 6. cuius verba in conclusione adducemus.

— Secundò sequitur, quōd vnitatis numerica est maxima vnitatis: quia nullam admittit diuisionem; vnitatis verò formalis minor est illa: quia non excludit diuisionem nu-
mericam: & intra latitudinem vnitatis formalis illa erit minor, que causatur per principium for-
male magis commune: quia plus admittit diuisionis. Verbi gratia in Petro vnitatis, qua est hoc indiuiduum, est maxima: quia ex-
cludit omnem diuisionem; vnitatis verò, qua est virus homo, est minor præcedenti: quia ex vi hu-
ius non excluditur, quod sit hic, vel hic homo; vnitatis autem, qua est vnum animal, est minor præ-
cedentibus: quia ex vi illius non excluditur, quod sit hoc animal, scilicet homo; aut illud animal, scilicet equus. Et idem propor-
tionabiliter est de alijs gradibus superioribus, vt consideranti patebit.

— 14 Ratio autem à priori huius doctrinæ est: quia vnitas dicit parentiam diuisionis: parentia au-
tem tanto maior est, quanto mi-
nus relinquunt in subiecto de for-

ma, qua priuat, vt patet de obscuritate, surditate, & alijs priuationibus: vnde illa parentia erit maxima, quæ in subiecto nihil relinquit suæ formæ. Cum ergo vnitatis numerica nihil relinquit de diuisione; formalis verò admit-
tat magis, ac magis iuxta latitu-
dinem explicatam: manifestum fit vnitatem numericam esse maxi-
mam; formalem verò esse mino-
rem, ac minorēm, secundūm quod causatur per principium magis, ac magis commune.

— His sic explicatis: de vnitate numericā nullus ambigit dari à parte rei. Constat enim quodlibet indiuiduum à parte rei esse ens indiuisum in se, & diuisum à quilibet alio vltima diuisione: & per consequens esse vnum numero, quod est habere à parte rei vnitatem numericam. Vnde solūm est difficultas de vnitate formalis: an scilicet in Petro, verbi gratia, præter vnitatem numericam, detur à parte rei vnitatis formalis. Cuius sensus non est: an vnitatis formalis, & numericā distinguantur à parte rei; sed an sicut à parte rei datur vnitatis numericā, sic etiam detur à parte rei vnitatis formalis: potest enim hæc esse à parte rei, quin sit realiter distincta à numericā. Sicut à simili statuimus que-
stione præcedenti dari à parte rei, non solūm differentias indiuideas; sed etiam naturas communes: quanvis istae non distinguantur rea-
liter ab illis. In hoc ergo sensu in-
quirimus: an sicut datur à parte

rei vnitatis numerica in natura, sicut etiam detur vnitatis formalis.

— 15 Partem negatiuam defendunt quidam moderni, contendentes foliam vnitatem numericam dari à parte rei. Et probant primò ex Aristotel. 5. Metaphysic. text. 7. vbi agens de uno, solum enumerauit vnitatem numericam, specificam, & genericam: sed istae duas sunt per intellectum: ergo sola vnitatis numericā datur à parte rei.

— Secundò: sicut non datur nisi duplex ens, reale scilicet, & rationis; ita non datur nisi duplex vnitatis, realis scilicet, & rationis: sed vnitatis realis est vnitatis numerica: ergo vnitatis formalis solum potest esse per intellectum. Probatur minor: quia omnia, quae sunt in singularibus, à parte rei sunt singularizata, & individuata: ergo quanvis Petrus verbi gratia à parte rei sit homo, animal, & viuens; nihil tamen istorum, erit à parte rei commune, sed singulariter: & ex consequenti omnia eruat unum numero per vnitatem numericam, ac proinde non dabitur vnitatis formalis.

— Tertiò, quia plures rationes reales, quae in quolibet ente possunt per intellectum distingui, non efficiunt à parte rei plura entia: ergo non faciunt plura una: ergo vnitatis realis quae est passio entis non sequitur rationes formales, etiam reales; sed entitatem singularem, & individuam.

Confirmatur quia vnitatis realis in actu tantum est passio entis realis in actu: nisi enim actu sit ens, actu unum esse non potest: sed ens actu tantum est ens singulare: ergo vnitatis realis tantum sequitur singularitatem, & individualitatem. Consulto omnibus plurim alia argumenta, quae pro hac sententia formant. Autores eius: quia solum probant vnitatem formalem à parte rei non esse distinctam a numerica, de quo agendum est quæstione quarta.

— 16 Dicendum est tamen à parte rei, & ante omnem operationem intellectus dari vnitatem formalem in natura. Hæc conclusio vnanimiter admittitur a discipulis Diui Thomæ, vt testatur Suarez disput. 7. Metaphys. se&t. 1. num. 2. citans utriusque scholæ Doctores. Pro qua videri possunt Antonius Andr. 7. Metaphysicæ, quæst. 17. & Caieta. de ente & essentia cap. 4. quæst. 6. vbi asserit hanc conclusionem esse adeò manifestam, vt nullus sanax mentis possit eam negare. Colligitur manifestè ex Aristot. 5. Metaphysic. text. 11. vbi ait: *Vniuersaliter enim quæcumque non habent divisionem, in quantum non habent, sic unum dicuntur: ut si in quantum homo non habet divisionem, unus homo; si vero in quantum animal, unum animal.* Idem docet D. Tho. opus. 42. cap. 7. vbi naturæ secundum se, vt præscindit ab esse, quod habet in individuis, vel in intellectu, ex-

pref-

pressè concedit quandam vnitatem, ratione cuius habet vnum distinctionem, & vnum nomen: quod ut patet non potest esse verum, nisi de vnitate formaliter.

— 17 Respondebis Petrum a parte rei per ipsum vnitatem numericam, non solum carere divisione materiali; sed etiam formaliter: & ex consequenti per illam a parte rei distinguiri, tū ab individuis eiusdem speciei, tū ab alijs quibuscunque.

— Sed contra: quia, vel sumis vnitatem numericam Petri, secundum quod sibi realiter indentificat quamcunque entitatem individualē: ergo à parte rei, non solum habet vnitatem numericam; sed etiam formalem. Maior & & consequentia constant. Minor vero probatur: quia sicut à parte rei Petrus non est divisus in plures materias, seu individua: ita non est divisus in plures formas, seu essentias: ergo sicut à parte rei habet parentiam divisionis materialis: ita à parte rei habet parentiam divisionis formalis.

— Confirmatur: quia à parte rei non solum datur divisionis materialis inter individua ejusdem speciei; sed etiam datur divisionis formalis inter individua diversarum specierum: ergo in Petro præter vnitatem numericam datur à parte rei vnitatis formalis. Consequenter patet: quia priuationes, seu parentes regulatur per habitus, seu formas oppositas. Antecedens vero probatur: quia nullo intellectu considerante, sicut Petrus distinguiri à Paulo materialiter: ita modo

modo loquuntur in praesenti de vni-
tate materiali, & formalis, ut ex di-
catis patet:

— Secundò probatur conclusio:
quia à parte rei Petrus, & Paulus
habent relationem similitudini-
nis, seu identitatis in natura hu-
mana: ergo datur ibi unitas for-
malis. Probatur consequentia:
quia relatio similitudinis, seu iden-
titatis fundatur in unitate ex Ari-
stotel. 5. Metaphysica text. 20.
Cùm autem non fundetur in uni-
tate numerica; siquidem in hac po-
tius sunt dissimiles, & diuersi:
manifestum est fundari in unitate
formali.

— Confirmatur: quia multa alia
necessariò conceduntur esse à par-
te rei, quæ saluari non possunt,
nisi detur unitas formalis in na-
tura: ergo illa concedenda est.
Probatur antecedens: quia à par-
te rei concedimus in quolibet ge-
nere dari unam speciem præstan-
tissimam, quæ est mensura cæ-
terarum: & similiter à parte rei
unum vni contrarium esse, & alia
huiusmodi; quæ tamen non possunt
intelligi de alia unitate nisi for-
malis: ergo verè datur à parte rei in
natura.

— 18 Ad argumenta responde-
tur. Ad primum, Aristotelem ibi
sub unitate specifica, & genericā
comprehendisse unitatem forma-
lem: tūm quia ex parte priuati-
onis conueniunt; siquidem omnes
dicunt carentiam divisionis for-
malis: tūm etiam quia unitas for-
malis est proximum fundamen-

tum ex parte naturæ respectu v-
nitatis specificæ, vel genericæ:
& ideo solet appellari funda-
mentaliter specifica, vel gene-
rica.

— Ad secundum negatur minor.
Sicut enim entitas realis Petri, nū
solum continet principia mate-
rialia; unde sumitur differentia
numerica; sed etiam principia for-
malia, unde sumitur differentia es-
sentialis: ita unitas realis Petri,
non solum continet unitatem nu-
mericam, quæ sequitur principia
materialia; sed etiam unitatem for-
malem, quæ sequitur principia
essentialia: quanvis à parte
rei, vt supponimus, non distin-
guantur istæ unitates, sicut non di-
stinguntur à parte rei differentia
numerica, & essentialis. Unde ad
probationem minoris concedimus
quidem omnia, quæ à parte rei
sunt in Petro, esse singularizata,
nihilque esse à parte rei commu-
ne: inde tamen solum sequitur uni-
tatem formalem esse à parte rei
coniunctam cum unitate numeri-
ca in unoquoque individuo: & non
dari aliquam unam unitatem for-
malem communem omnibus.
Cum quo tamen stat verè dari
unitatem formalem, quod inten-
dimus.

— Tertium argumentum cum sua
confirmatione præcipue probat
unitatem formalem, & numeri-
cam à parte rei non esse plures
unitates, seu non distinguiri real-
iter, quod nos non negamus,
vt constabit questio. 4. Adhuc
tamen

tamen ad argumentum, quatenus
potest esse cōtra nos, respondetur,
quod sicut rationes, seu perfectio-
nes reales, quas distinguit intel-
lectus in aliquo ente, efficiunt à
parte rei vnum ens, ita unitas for-
malis, & numerica à parte rei effi-
ciunt unam unitatem realem, quæ
est passio entis. Unde male in-
fertur talem unitatem non sequi
rationes formales reales; sed
entitatem singularem, & indi-
duam. Nam eo ipso, quod sequatur
tamen illam entitatem singularem:
s quicunque omnes rationes rea-
les, quæ in ea continentur seruata
proportione.

— Per quod patet ad confirmatio-
nem. Concedimus enim unitatem
realem in actu, solum sequi enti-
tatem singularem, quæ est entitas
in actu. Negandum est tamen tan-
tum sequi ad singularitatem, seu
differentiam numericam: quoniam
etiam sequitur ad alias perfectio-
nes essentiales, quæ in tali entita-
te singulari continentur, vt expli-
catum est.

Q V Ä S T I O III.

Vtrum à parte rei detur in natura
una unitas communis, vel po-
tius multiplicetur in
inferioribus.

— 19 Q Væstio hæc celebris est in-
ter discipulos D. Thom. &
Scoti. In qua pro tituli intelligen-
tia notandum est ex Caiet. de ente &
essentia c. 4. quest. 6. unitatem na-
turæ dupliciter posse esse commu-
nem: negatiuē scilicet, & positi-

uē. Tunc est communis; negatiuē
quando natura non est appropriata
alicui supposito, vt ipsum nomen
indicat: nam negatiuē commune
idem est, quod non singulare. Vnde
natura sic sumpta idem est, quod
natura solitariē, vt loquitur Caiet.
absque consortio scilicet indi-
viduorum. Tunc verò unitas est pos-
situē communis; quando natura
indivisa manens secundum illum
unitatem, reperitur in pluribus.

+ Cui Caiet. doctrinæ addit benè
Masius sect. 2. de Vniuers. quest. 3.
unitatem possituē cōmunem pos-
se subdividi in numericam, spe-
cificam, & genericam. Tunc na-
tura habet unitatem numericam

possituē communem; quando ma-
nens eadem numero, & indivisa,
reperitur in pluribus suppositis, vt
natura diuina, quæ indivisa manēs,
& eadē numero, identificatur cū
tribus personis realiter distinctis.
Tunc verò natura habet unitatem
specificam, vel genericam possi-
tuē communem; quando indivisa
manens, secundum illum gradum
specificum vel genericum, repe-
ritur in pluribus realiter distin-
ctis.

+ Non procedit ergo difficultas
de unitate numericā possituē cō-
muni: certum enim est nullam na-
turam creatam habere talem uni-
tatem; sed id proprium esse natu-
ræ diuinae: sed solum procedit de
unitate formalis specifica, vel gene-
rica. Estque punctus difficultatis in
hoc: an à parte rei detur in natura
unitas formalis possituē commu-
nem; ita vt manens indivisa secun-
dum

dum illum gradum specificum, vel genericum ad quos consequitur, reperiatur in pluribus absque eo, quod in illis realiter multiplicetur. Et hoc est, quod praeципue controvertitur inter D. Thomæ, & Scoti discipulos. Nos tamen simul etiam explicabimus: an saltim natura habeat à parte rei vnitatem formalē negatiue communem.

20 Prima sententia asserit naturā humanā v.g. habere à parte rei quandam vnitatē formalē positiū communem indiuiduis, neque in illis multiplicatā. Sic docet Scot. 7. Metaph. quest. 18. & 2. dist. 3. q. 1 quē sequuntur Antoni' Andr. Monlorius, & alij eius discipuli: quos refert Mas. vbi supra. ¶ Scimus aliquos diuersimodè explicare mentem Scot; quouis tamen modo exponatur, hoc tandem asserere tenētur, tā ipse, quam omnes illi, qui afferunt dari à parte rei vniuersale formaliter, seu vniuersalitatem, vt videbimus quest. 5.

Sed quidquid de hoc sit, sententia sic intellecta probatur. Primo: quia à parte rei Petrus, & Paulus sunt vnum in natura humana: ergo à parte rei talis natura habet vnitatem illis communem, & non multiplicatam in eis. Probatur consequentia: quia quando aliqua duo realiter distincta sunt vnum in aliqua ratione, talis ratio debet esse vna in illis.

Secundò: quia inter Petrum, & Paulum est realis relatio similitudinis, seu idētitatis in natura: sed hęc relatio fundatur in vnitate reali ex Arist. cap. de relatione: ergo sicut

inter Petru, & Paulum datur vnicā relatio identitatis, ita dabatur aliqua vnitas realis cōmunitatis; quæ nō multiplicetur in eis. Maior, & minor patet: cōsequentia vero videatur constare ex paritate rationis.

Tertiò: quia natura humana, quæ est in Petro, & Paulo, definitur vnicā definitione: ergo habet aliquam vnitatē in illis: nihil enim definiri potest, nisi quatenus vnu ex Arist. 4. Metaph. tex. 10. & li. 7. tex. 13. Sed hęc vnitas nō est per intellectū: nā à parte rei, & non ab intellectu habet natura, quod sit definibilis: ergo est vnitas realis, & ex cōsequenti sicut definitio indiuisa manēs est positiū communis indiuiduis, ita etiam vnitas.

Quarto: quia quantumcūq; natura diuidatur per differentias numericas, manet formaliter indiuisa: ergo in illa manet vnitas formalis. Sed talis natura manens eadē formaliter, cōmunicatur pluribus: ergo vnicā, & candē vnitatē formalē habet illa plura: & per cōsequēs dabitur in natura vnitatis formalis, quæ non multiplicetur in illis. Plura alia argumēta congerūt Doctores pro hac sententia: quæ tamen solum probant dari à parte rei vnitatem formalem, quod nobis non aduersatur.

21 Secunda sententia negat naturā à parte rei vnitatē formalē cōmunem indiuiduis, quæ non multiplicetur in eis: sed similē vnitatē asserit prouenire naturę ab intellectu. Ita D. Thomas. opusc. 55. & 1. p. quest. 85. art. 2. ad 2. Quem sequuntur eius discipuli, Caietan.

vbi supra, Caproclus in 2. dis. 8. q. 2. Soncinas. 7. Meth. quest. 17. Sot. quest. 2. Vniuers. Iabel tract. 5. Toletus quest. 3. Rub. ibidem; & communiter Doctores. Qui tamen videntur diuisi in explicatione huius sententie, varijsque dicendi modos adducit Rub. in sua Logica magna, sed certe in rei veritate nō sunt discordes; quanvis non eodem modo loquantur. Inter alios id explicat optimè Caiet. 4. illo c. de ente, & essentia q. 6. vbi concedit qui deinde, præter vnitatem numericam aliam vnitatem realem, nempe formalē: sed hęc asserit non esse cōmunitatem pluribus indiuiduis, aut in illis vnam; sed realiter in illis multiplicari; ita vt vnuquodque habeat suam vnitatem formalē. In quo cōtra Scot. conueniunt Thomistæ, concedunt tamen in omnibus indiuiduis esse à parte rei quandam vnitatem conformitatis, vt loquuntur veteres discipuli Diui Thomæ Herbe' quodl. 1. quest. 9. & Niger. quest 22. Clipei, non quæ sit simpliciter vnitas, aut aliquod tertium commune indiuiduis; sed conformitas quādam, aut similitudo eorum, vt magis explicabimus conclus. 3. Quem modum loquendi sumperunt ex D. Thom. opusc. 48. tract. 1. cap. 4.

Vt ergo clariū procedamus, neq; materiā satis ex se difficilem defectu distinctionis cōfundamus, aduertendum est: quod cum vnitatis vt supra num. 12. notauimus, dicat entitatem, & negationem: (sive sola negatio sit ratio formalis vnitatis, sive entitas cū negatione, quod

nūc non interest) cōsequēter postfumus loqui, vel de entitate ipsi reali, quā importat vnitas formalis hominis verbi gratia, quæ est ipsa natura humana; vel præcisē de negatione, seu indiussione formalis, quæ consequitur talem naturam. Quanvis autem negatio ipsa videatur quid formalius in vnitate; tamen præcipua cōtrouersia inter utramq; scholam nō est de ipsa mera negatione: an scilicet vnicā negatio diuisionis realiter sit in omnibus indiuiduis. Neque id solum voluisse. Scotum concordit manifeste: quia, vt quæstione sequentividebimus, inter naturam huminam, & singularitatem Petri posuit Scot. distinctionem quandam ex natura rei, & ante operationem intellectus, vt ita posset manere natura formaliter indiuisa in indiuiduis, multiplicatis numero singularitatibus eorum. Vnde etiam sit præcipuum Thomistarum sententiam cōtra Scotum, non esse de ipsa mera negatione, sed de positiva entitate, quam importat vnitatis. In quo sensu præcipue distinctione est: à nobis præfens difficultas: quanvis etiam agemus de negatione, vt quæstio ex nulla parte indecisa remaneat.

22 Prima conclusio. Loquendo de vnitate quantū ad realem entitatem, quam dicit, à parte rei nulla datur vnitatis formalis, quæ sit positiū communis indiuiduis, aut quid realiter vnum, & indiuisum in illis: sed tot dantur à parte rei vnitates formales in aliqua natura, quot dantur indiuidua illius.

illius. Conclusio hæc quoad vtramque partem recipitur vnamiter a Thomistis: estque communis inter Doctores contra Scot. Quam etiam tenent D. August; Damasc. Basil. & Boëcius: quorū verba adducit Masius, sect. 2. de Vniuersalibus quæst. 3. conclus. 8. Et hanc vnitatem realem positiuē communem excludit D. Thom. cap. 4. de ente & essentia, vbi loquens de natura secundū se, ait: *Si quaeratur, utrum ista natura possit dici una, vel plures; neutrū concedendum est: quia utrumque est extra intellectum humilitatis. & utrumque potest sibi accidere.* In quo etiam sensu explicandus est Sotus, quæst. 2. de Vniuer. & si qui alij graues Doctores asserere inueniantur nullam dari vnitatem realem præter numericam.

Prima pars conclusionis probatur ratione, quam indicat D. Thom. ibidem: quia si in natura daretur à parte rei, & ante intellectum vnitatis formalis positiuē communis pluribus; cum illam non haberet natura ex reali contractione ad individua: necessariò conueniret natura secundū se, flueretq; ex intrinsecis principijs eius; & per cōsequens esset propria eius passio: cum ex eodem D. Thom. nō possit aliter considerari natura, quām vēl abstracta per intellectum; vēl contraria ad individua; vēl secundū se, & secundū sua prædicata intrinseca. Sed hæc vnitas formalis positiuē communis non conuenit natura per intellectum, vt supponimus ex Scoto, neque propter cō-

tractionem realem, vt de se patet ergo conuenit natura secundū se: & ex consequēti erit quid intrinsecum, & propria passio eius. Tunc sic cōsciencia est ratio D. Thomæ. Natura secundū se habet hæc vnitatem positiuē communem, vt aduersarij fatētur: ergo repugnat cōtrahi, & esse singularem. Probatur consequētia: quia non potest amittere talēm vnitatem communem, vt pote ex intrinsecis principijs fluentem: quod tamē necessarium erat, vt contraheretur; si quidem repugnat naturam esse contractam, & positiuē communem, vt de se patet.

+ 23 Secundò probatur: cōclusio directe contra mentē Scoti: quia natura humana à parte rei est multiplex in individuis: ergo à parte rei nō est vna in illis. Consequētia patet. Antecedens vero probatur: quia natura non distinguitur realiter à singularitate, vt ostendemus, q. sequēti: sed à parte rei tot sunt singularitates realiter distinctæ; quot individua, vt per se constat: ergo tot etiam erunt naturæ, siquidem in creatis impossibile est aliqua duo esse realiter idem, & quod multiplicetur realiter vnum, alio realiter non multiplicato.

Confirmatur: quia omnes proprietates reales, quæ prædicantur de aliqua natura, prædicantur etiā de individuis illius: sed data à parte rei hac vnitate positiuē communis, esset proprietas realis naturæ, vt probatum est: ergo prædicaretur de individuis eius; & per cōsequētia, sicut in sententia Scoti hæc est vera prædi-

prædicatio: natura humana habet vnitatem positiuē communem pluribus; ita etiam vera esset hæc: Petrus habet vnitatem positiuē communem pluribus, quod absurdum est. ¶ Adde, quod cum natura humana Petri verè sit vna numero, vtpotè singularizata, & contracta per differentiam numericam: iam eadem numero natura esset positiuē communis pluribus, quod proprium est naturæ diuinæ vt vidi mus. Ergo à parte rei nulla datur in natura talis vnitatis positiuē cōmunis.

Per quod patet secunda pars cōclusionis. Si enim natura humana à parte rei habet vnitatem formalem, vt ostendimus quæstione præcedenti: & talis vnitatis non est vna in omnibus individuis: ergo à partē rei tot sunt constituendæ, quot sunt individua. ¶ Confirmatur primò: quia vnitatis formalis quantū ad realem entitatem (vt modò loquimur) est ipsa natura: ergo multiplicata natura, multiplicatur etiam vnitatis. ¶ Confirmatur secundò: quia hæc vnitatis formalis est passio naturæ, sicut vnum est passio entis: sed passiones multiplicantur, multiplicata essentia: ergo sicut alia est natura humana Petri, & alia Pauli; ita etiam alia erit vnitatis formalis vnius, & alia alterius.

+ 24 Sed inquires: an sicut in unoquoq; individuo dantur à parte rei vnitatis numericæ, & formalis; sic etiam concedendum sit dari à parte rei plures vnitates formales, pro numero graduum essentialium;

O In

quanuis inter se non distinguantur realiter, sicut neque etiam distinguuntur vnitatis numericæ, & formalis. ¶ Partem negatiuam ab solutè defendunt aliqui modenii. Sed non loquuntur consequenter, cum admittunt in Petro, vt aliquo modo plures vnitatem numericam & formalem: & tamen in eodem sensu negant in illo plures vnitates formales.

Respondeatur ergo affirmatiuè cum Caiet. loco citato. Brebit terq; probatur: quia eo modo, quo à parte rei constituitur Petrus in esse hominis per rationale, constituitur etiam in esse animalis per sensibile, & in esse viuentis per animatum; & sic deinceps: ergo sicut caret diuisione formali specifica per rationale; ita caret diuisione formali generica per sensibile; & alias differentias superiores: ergo, non solum habet vnitatem formalem specificam, sed genericam; & per consequens eo modo, quo à parte rei dantur in Petro vnitatis numericæ, & formalis; dabuntur etiam plures vnitates formales pro numero graduum essentialium.

Addendum tamen est, quod sicut omnes isti gradus sunt quasi partes vnius integræ essentiae, quæ ex illis resultat: sic ex his vnitatis formalibus integratur vñavniitas formalis completa: ad cuius constitutionem non pertinet vnitatis numericæ: quia differentia individualis, vnde sumitur, est extra essentiam: & ideo plus distin- runt vnitatis numericæ, & formalis, quād dictæ formales inter se.

In quo sensu possunt explicari Autores contrarij.

¶ 25 ¶ His statutis de unitate positivè communī , circa secundūm sensum quæstionis : an scilicet à parte rei natura sit substantia negatiuē communis , videatur esse aliqua dissensio inter Sot. & Masiūm vbi supra. Imò Caïetan. ibidem citatus videtur sibi esse contrarius. Cum enim conclusiōne secunda dixisset naturam à parte rei esse communem negatiuē : postea in solutione ad secundūm expressè affirmat naturam secundūm se esse communem negatiuē.

Pro veritatis ergo explicatione , & horum Doctorum intelligentia notandum est ; quod vt supra ex Diuo Thoma dicebamus , triplex status potest , & debet in natura distingui : scilicet status abstractionis , quem habet natura ab intellectu ; & status contractionis , quem habet propter realem contractionem ad individua ; & tandem status , quem vocant , natura secundūm se : quando scilicet in natura tantū attenduntur prædicata intrinseca , & propria eius ratio . De unitate ergo , quam habet natura in statu abstractionis , nihil est in præsenti dicendum : quia hæc est unitas rationis , & forma universalis , de qua quæstione quinta , & sexta agendum est . Unde nunc solum possumus loqui , vel de natura in statu contractionis ; & vt est à parte rei ; vel de natura secundūm se , & secundūm sua prædicata intrinseca .

— 26 Secunda conclusio . Loquendo de natura formaliter prout est à parte rei , seu in statu contractionis , non est communis negatiuē ; si vero eadem natura , quæ est à parte rei , consideretur , non prout est in tali statu ; sed secundūm se , & secundūm suam propriā rationem , seu ex principijs intrinsecis eius : sic est communis negatiuē , id est non petit esse singularē . Iuxta utramque partem huius conclusionis intelligendi sunt Autores citati . Primam enim intendit Masiūs , vt patet conclus. 6. & latè probat Caïetan . conclus. 2. citata . Estque ex se euidentes : nam quilibet natura , prout est à parte rei , est realiter contracta , & positivè singularis : ergo , non solum non est positivè communis , sed neque etiam negatiuē . Patet consequentia : quia negatiuē commune , vt diximus , idem est , quod non singulare .

Secundam partem conclusiōnis intendit Sot. & docet Caïetan . in solutione ad 2. vt ipse se satis explicat . Quæ vt facile percipiatur , notandum est hanc propositionem : *Natura secundūm se est communis negatiuē* , in re non distingui ab ista negatiuē : *Natura secundūm se non est singularis* : quæ vt patet , verissima est . Sicut enim homo ex suis principijs essentialibus , neque est albus , neque niger , sed vtrumq; accedit illi : ita etiam natura secundūm se , seu ex suis principijs intrinsecis , neq; est singularis , neq; universalis ; sed vtrumque accedit illi , vt dixit D. Thom.

loco

loco adducto ex c. 4. de ente , & essentia : ergo natura secundūm se est communis negatiuē , id est , secundūm se non est singularis .

Non est autem cur aliquis inferat : *Natura secundūm se est communis negatiuē* : ergo secundūm se est non singularis : quia prima propositio , vt diximus in re est negatiuē , & æquivallet huic : *Natura secundūm se non est singularis* : ex qua non bene sequitur : Ergo natura secundūm se est non singularis .

Quoniam , vt bene notat Sot. est fallacia à negatiuā de prædicato finito ad affirmatiuam de infinito ; maximè quando interuenit aliqua reduplicatio , seu limitatio : vt si quis argueret : *Petrus essentia liter non est albus* : ergo essentia liter est non albus . De quo videri potest Aristot. libr. 2. Periher. cap. 1. & lib. 1. Priorum , cap. vltimo .

— 27 Tertia conclusio . Quanuis natura à parte rei non habeat aliquam vnam unitatem in individuis , vt explicatum est : rectè tamen loquuntur veteres Thomistæ , afferentes habere unitatem conformitatis . Ita Masiūs vbi supra conclus. 8. Sicque expressè loquitur D. Thom. opusc. 48. tract. 1. cap. 4. Vnde conclusio solum indiget expicatione . Appellant Thomistæ unitatem conformitatis illam conformitatem , seu similitudinem , quæ habent à parte rei individua ratione naturæ . Adquod non requiritur aliqua tertia unitas , aut entitas eadem in omnibus individuis ; (imò ad realem similitudinem obstarer , vt dicemus in

solutione secundi argumenti :) sed quod natura vnius individui sit conformis naturæ alterius in predicatis essentialibus . Ad eum modum , quo duorum hominum maximè in facie conformium , & similiū dicimus esse vnam faciem : non quia vere , & realiter sit in illis aliqua vna facies , vt patet ; sed quia facies eorum sunt inter se maximè similes . Similitudo enim est velut quædam identitas . Videatur Diu. Thom. 2. Post. lect. 20 .

¶ Hucusque loquuti sumus de unitatibus secundūm realem unitatem , quam dicunt : de quo vt vidimus est præcipua controversia . Ne tamen quæstio circa ipsas negationes , seu parentias , quas important unitates , indefinita maneat , sit

28 Postrema conclusio . A parte rei in natura non est aliqua negatio , seu parentia divisionis , que sit vna , & eadem in omnibus individuis ; sed tot sunt negationes , quæ individua . Hæc conclusio , licet non sit ita certa sicut præcedentes : potest enim aliquis dicere priuationes , & negationes non individuari ab entitate , quæ habet rationem subiecti , sed aliunde : certè tamen id omnino irrationaliter dicere tur . Nam priuationes , & negationes se habent ad modum accidentium , vt omnes fatentur ; ergo per similitudinem ad illa debent accipere suam quasi individualitionem . Sed repugnat vnum accidentis reale , individuum esse in pluribus subiectis ; propterea quod accidē-

O 2 tia

ea indiuiduantur à subiecto : ergo repugnat etiam vnicam, & indiuidam negationem esse in omnibus indiuiduis.

29 Ad argumenta ex dictis facilè respondeletur. Ad primum respondet benè Caiet. ubi supra Petrum, & Paulum à parte rei dici vnum formaliter: nō quia habeant aliquam naturā ipsis positivè communem; sed quia gaudēnt mutua negatione diuisionis formalis; id est quia non habent à parte rei, unde diuidantur formaliter. Quę doctrina clarior erit, si dicatur Petrum, & Paulum dici, & esse vnum per conformitatem; non verò per entitatem aliquam in illis ynam, vt vidimus concl. 3.

Ad secundum concessa maiori, & minori neganda est consequentia. Imo potius ex illis premissis sequitur in Petro, & Paulo esse duas vnitates reales, & non aliquam tertiam in illis indiuidam. Nám, vt dicemus cap. de relatione, ad hoc vt sit relatio realis: non solum debet distingui realiter fundatum, & terminus; sed etiam ratio fundandi, & terminandi. Defectu cuius, & qualitas, vel similitudo, quę est inter diuinias personas ratione essentię, nō est relatio realis, sed rationis, vt docet D. Thom. I. part. q. 28. art. 4. ad 4. & q. 42. a. 1. ad 4. quia quanvis persona ipse realiter distinguitur; ratio tamen fundandi, & terminandi, nempe diuina essentia, est realiter una in illis.

Ad tertium respondeletur, quod vt natura sit diffinibilis remotè,

sufficit vnitas conformitatis, quam diximus habere à parte rei indiuidua alicuius naturae: quia vero intellectus, prius quam definiat natūram, necessariò concipit illam confusę vnicō conceptu, in quo resplendet ipsa natura absq; singularitatibus distinguētibus: ideo vltra conformitatē illā realem, datur in natura aliqua vnitas rationis, vel saltim aliqua denominatio extrinseca, ratione cuius natura fit proximè definibilis. Quę vnitas rationis proculdubio requiritur: nam quidquid definitur, debet esse simpliciter vnu, vt benè probat argumentum. Vnde ad minorem dicimus naturam à parte rei habere, quod sit diffinibilis remotè, non verò proximè; sed hoc habere ab intellectu.

Ad quartum respondeletur cum Caiet. concedendo naturam, quę diuiditur realiter per differentias numericas, manere formaliter in diuisione, sed pluribus; & ideo non sequitur habere vnam vnitatem formalem, sed plures. ¶ Adde, quod licet vnitas formalis à parte rei multiplicetur in indiuiduis, vt explicatum est: tamen vnitas formalis vnius non distinguitur formaliter ab vnitate formalis alterius; sed tantum materialiter, & numericè. Quare licet natura, quę in se quid formale est, sit realiter diuisa per indiuidua; non est tamen formaliter diuisa: & sic verè dicitur semper manere formaliter indiuidam, non verò indiuidam realiter. Ex quo tandem sit naturam à parte

rei

rei habere plures indiuidiones, seu vnitates formales; non formaliter inter se distinctas, sed tantum materialiter, vt explicatum est.

Q V A E S T I O IIII.
Quomodo in unoquoque indiuiduo distinguantur vnitas formalis, & numerica.

30 SOLV T I O huius difficultatis pendet ex decisione alterius: an scilicet præter distinctionem realē, & rationis detur alia distinctione media. Pro vtriusq; autē intelligentia breuiter explicandū est, quid, & quotplex sit distinctio.

Distinctio ergo est separatio vni, ab alio. Diuiditurq; primo in realē, & rationis. Distinctio realis est, quia duo a parte rei separātur (*separari* dicimus, nō q; realiter secētur, aut diuidātur; sed q; a parte rei vnu nō sit aliud: est enim proprium vnius, esse in se indiuidum, & diuisum à quolibet alio) seu quę versatur inter duo, quorum vnum a parte rei nō est aliud. Distinctio rationis est quę versatur inter ea, quę cū a parte rei sint idem, concipiuntur ab intellectu vt plures: de qua ex dictis constat esse ens rationis.

Distinctio realis subdiuiditur in negatiā, & positiā, vt ex cōmuni Metap. sentētia explicat Sua. disp. 7. Metaphys. sect. I. & Caberus hic trac. 2. disp. 2. dub. i. Negatiua est, quę versatur inter ens, & nō ens; vt inter Petrum, & cęcitatem, vel inter duo nō entia, vt inter cęcitatē, & surditatē: dicitur autē realis: nō quia extrema sint aliquid réale: vel quia ex parte alicuius sit aliqua re-

latio realis; sed quia inter illa verificatur a parte rei propositio negatiua; vel vt inquit Suar. quia ita vnu non est aliud, quod si positiua res essent, realiter distinguerētur.

Distinctio realis positiua est quę a parte rei versatur inter duo entia. Quę rursus diuiditur in distinctionē rei à re, & distinctionē modalē. Prima est, quę versatur inter duas res (sumendo rem, vt distinguitur contra modū.) Secunda est, quę versatur inter tē, & modum; vt inter naturā, & subsistentiā. Ad quā etiam reducitur, quę versatur inter duos modos, vt inter vniōnem, & subsistentiam.

31 Rursus distinctio realis diuiditur in accidētālē, & essentialē. Illa est, quę causatur per principiū accidentale: quomodo distinguitur homo alb⁹ a nigro. Ad quā reducitur distinctio numerica rerū materialiū, quia differentia numerica, per quā indiuidua eiusdē speciei differunt, licet sit quid substātiale; est tamen extra essentiā eorū. Distinctio essentialis est, quę causatur per principiū essentialē: quomodo distinguitur res diuersi generis, vel speciei. Ad quā reducitur distinctio numerica Angelorū in sentētia. Thomistarū afferentiū nō posse esse plures Angelos eiusdē speciei. ¶ Tadē his distinctionib; additur distinctio includētis ab inclusō: quę est distinctio realis, & versatur inter totū, & partē: quomodo totū corp⁹ attingitur a brachio: quia includit illud, & addit aliquid aliud. Contineatur autē sub ennumeratis pro ratione extremerū, interc; versatur.

Distinctio rationis diuiditur in distinctionē rationis ratiocinatae, & rationis ratiocinantis. Prima sic vocatur: quia licet a ratione fiat inter ea, quae a parte rei sunt idē; habet tñ fundamētū in reb⁹, vt eas sic distinguat, & separet: vt quando intellect⁹ distinguit in essentia hominis principiū sentiendi, & ratiocinandi ex diuersis operationibus, quas in illo experitur. Distinctio rationis ratiocinantis est; quae ex mera intellectus operatione resultat, nullo in rebus præcedēti fundamento. Fitq; vel per quandā distinctionem eiusdē à se ipso, vt quādo dicimus Petrus est Petrus; vel per identitatem ad se ipsum, vt quando illum apprehendimus, vt idē sibi ipsi; vel alijs similibus modis.

Vbi obiter obseruandū est distinctionē rationis, & præcipue rationis ratiocinatae (hac enim in scientijs vtimur) frequēter appellari distinctionē formalē; quo etiā nomine sapè appellatur distinctio realis essētialis: quia sumitur à forma. Et ita nomen distinctionis formalis, iā in vsu cōmuni & quiuocum est; cognoscitur tamen ex subiecta materia, quando supponat pro vna, & quando pro altera, vt contingit in alijs equiuocis.

32 Has omnes distinctiones enumerat cōmuniter DD. Dubitat tamen: an præter distinctionē realē, & rationis detur aliqua distinctionē actualis media, quae sit minor distinctionē reali; & maior distinctionē rationis, propter Scot. id affirmatē in 1.d.2.q.7. & in 2.d.3.q. 3. vbi eam appellat distinctionem

actualē ex natura rei. ¶ Pro cuius intelligentia obseruādū est distinctionē realem sumi dupliciter. Primò, pro distinctione rei à re supra explicata: id enim propriē significat ly *realis*, vt cōstat ex eius ethimologia. Et in hoc sensu distinctio modalis potest congruē appellari distinctio media inter realem propriē dictam, & rationis: de quo non est controversia apud Doctores.

Secundò verò, & frequentius sumitur distinctio realis pro distinctione actuali ante intellectum, vt comprehendit realem propriē dictam, & modalem, & cōdistinguitur à distinctione rationis. In quo sensu tractatur hæc difficultas cōtra Scotum. Quem quanuis aliqui explicare conentur in priori sensu; frequentius tamen explicat illū discipuli eius in hoc secūdo. Et merito: nā illā suā distinctionē constituit, nō solū inter rem, & modū; sed etiā inter attributa diuina, & inter essentiā, & relationes diuinas; inter quae tñ nulla potest esse distinctio actualis ante intellectū, vt probat cōmuniter Theologī cū D. Tho. I p. q. 1. art. 4. & q. 2. ar. 2. Hac autem distinctionem mediā cōstituit Scot. inter naturā, & singularitatē; & cōsequenter inter vnitatem numericam, & formalem, vt ita simul vtrāq; difficultatem absoluamus.

Probatur primò generaliter cōcedendam esse dictā distinctionem mediā: quia quae distinguntur definitione, distinguntur ante intellectū: sed plura distinguntur distinctione, quae nō distinguntur realiter, vt de actione, & passione videtur

do-

docere Arist. 3. Physic. & de relatione, & fundamento tenet nō pauci: ergo datur distinctio, quae sit ante intellectum, & non sit realis. Minor, & cōsequentia cōstant. Maior autem probatur: quia quae distinguntur definitione, etiā nullo intellectū cōsiderante, habent plures essentias: ac proinde distinguntur ante intellectū. ¶ Alia argumenta ad idem probandum congerunt DD.

Sed vel sunt eadē, quae supra adduximus pro sententia Piat. ponentis vniuersalia separata, vt recte notat Suar. disp. 5. Metaphys. seft. 2. vel tantum probant præter vnitatem numericam dari in natura vnitatē formalem; & ideò omittuntur.

33 Secundò probatur eadem sententia, quatenus specialiter ponit dictam distinctionem ex natura rei inter vnitatem numericam, & formalem; seu inter naturam, & singularitatem. Quia relatio realis identitatis in natura, quam Petrus dicit ad Paulum, fundatur in vnitate formali, & non in vnitate numericā: è contrā verò relatio diuersitatis individualis, quam idem Petrus dicit ad Paulum ratione singularitatis fundatur in vnitate numericā, & nō in vnitate formali: ergo istae vnitates distinguntur ex natura rei. Patet cōsequētia: quia fundant relationes realiter diuersas.

Tertiō: quia individuum ante omnem intellectum addit aliquid reale supra naturam specificam, ratione cuius conuenit illi negatio diuisionis materialis: ergo illud super additum distinguitur à natura aliqua distinctione actuali an-

tē intellectū. Probatur cōsequētia: quia non potest intelligi additionē absque actuali distinctione: sed additionē est ante intellectum: ergo etiam distinctio. Cum autem ad illud additum sequatur vnitas numerica, sicut ad naturam vnitas formalis: planè videtur colligi, tales vnitates distingui actualiter ante intellectum.

34 Prima conclusio. Distinctio illa media inter realem, & rationis, quam ponit Scotus, est impossibilis. Hæc est communis inter Philosophos. Pro qua videri possunt Herbeus, quod li. 3. q. 3. Soncinas, 7. Metaphysice, q. 36. Sotus qu. 3. vniuersalium, Granado 1. par. con- trouer. 5. tract. 3. disput. 3. sect. 1. & alij.

Fundamentum est: quia diuisio distinctionis in realem, & rationis datur per differentias, quarum vna includit negationem alterius, ratione cuius opponuntur contradictiones: ergo impossibilis est aliqua distinctionē media inter illas. Consequentia patet: quia inter contradictiones opposita nullū potest singulare medium, vt est per se eidens. Antecedens verò probatur: quia distinctionē realis, seu ante intellectū est distinctio; & non ab intellectu: & distinctionē rationis est distinctio ab intellectu: ergo distinctionē realis, & rationis æquivalent distinctionē non ab intellectu, & distinctionē ab intellectu, quae contradictiones opposuntur.

Confirmatur ratione Sot. quia distinctionē, sicut & vnitas consequntur rationem entis: ergo sicut

implicat dari ens, quod nō sit reale, vel rationis; aut vnitatē, quae nō sit a parte rei, vel per intellectū, ita etiā repugnat dari aliquā distinctionē, quae nō comprehendatur sub distinctione reali, vel rationis.

35 Secūda cōclusio. Loquédo de vnitate quātū ad realē entitatem, quam dicit: vnitas formalis in unoquoq; indiuiduo solū distinguitur distinctionē rationis ratiocinatē ab vnitate numerica. Hęc etiā cōclusio est communis contrā Scot. Quam solūm conuincūt argumēta ei⁹: & habetur passim apud D. Th. Videri potest cap. 3. de ente, & essētia: vbi optimo discursu probat, quod neq; genus posset per se prēdicari de specie, neq; species de indiuiduo: si genus distingueretur realiter à differentia specifica, aut species à differentia numerica. Videlicet etiam alij Auctores citati.

Fundamentum est: quia indiuiduum non addit supra naturā aliiquid à parte rei distinctum ab illa: ergo differentia indiuidualis, & natura nō distinguitur actualiter ante intellectum; & ex consequenti, neq; vnitates inde consurgentes. Consequentia patet. Antecedens vero probatur: quia si illud, quod indiuiduum addit supra naturā, scilicet singularitas, seu differētia numerica distingueretur ex natura rei ab illa: iā natura haberet a parte rei vnitatē positivē cōmunē pluribus; imò incideretur in sententiā Plat. de vniuersali separato, quae ex dictis satis constat esse falsam.

36 Quod autē hęc sequātur, sic potest facilē ostendī: quia si natura

esset a parte rei distincta à singulatitatem: necessariō haberet in se propriā vnitatē realē, per quā ipsa cōstitueretur in esse vnius, vt sic posset à singularitate distingui. Priūs enim intelligitur rē esse in se indiuisam, & vñā; quā quod sit diuisa à quolibet alio. Sed talis vnitas a parte rei esset vna in omnibus indiuiduis: ergo esset positivē cōmunis. Maior, & consequētia cōstant. Minor verò probatur: tū quia natura intra se ipsam nihil habet, per quod posset multiplicari: tū & maximē, quia per vniōnē cū indiuiduis, nō amitteret illā suam vnitatē. Sicut quia materia prima, ex eo quod sit entitas realiter à forma distincta, habet suā propriam vnitatē: ideo nō amittit illam per vniōnē ad plures formas; sed semper manet eadē numero in illis, vt explicabim⁹ li. i Phy. Ergo illa vnitas naturę a parte rei esset vna in omnib⁹ indiuiduis.

Tādē quod incideretur in sentētiā Platonis, etiā patet. Nā quāuis natura esset vnta cū singularitatibus; tamē ratione illius vnitatis verē esset entitas in se actu vniuersalis: & saltem de potētia absoluīta, posset esse sine singularitatibus: ac proinde posset dari vniuersale separatū, quod omnino implicat, vt supra ostēdimus cōtra Platonē. Maneat ergo differentiā indiuidualē, & naturā nō distingui realiter, neq; vnitates inde cōsurgentes. Cū autē nō sit possibilis aliqua distinctio media, vt vidimus: cōsequēs est, illa solū distingui per operationē intellectū. Et cū talis distinctio habeat fundamētū a parte rei; siquidem

dē natura specifica, & vnitas formalis sumūtūr, tāquā à prima radi ce à forma substātiali; differētia verò individualis, & vnitas numerica à materia signata: fit tandem talē distinctionē esse rationis ratiocinatē.

37 Tertia conclusio. Loquédo de negationibus, in unoquoq; indiuiduo negatio, quam importat vnitas numerica, distinguitur realiter negatiūnē à negatione, quā importat vnitas formalis. Sic tenet expressē Cajetan. de ente, & essētia cap. 4. q. 6. in fine. Et ratio est manifesta: quia diuisio materialis, & formalis distinguitur specie; siquidē hęc est verē essentialis: illa verò quodammodo pertinet ad acci dentalē, vt potē quā sumitur à materia signata quātitate, quā est accidens, vt aliquādo explicabimus: ergo negatio diuisio materialis specie distinguitur à negatione diuisio formalis. Sed quā distinguitur specie, distinguitur numero: ergo in quolibet indiuiduo a parte rei alia est priuatio, quā sequitur vnitatē materiale, & alia quā sequitur vnitatē formalē: & per cōsēquēs realiter negatiūnē distinguitur.

38 Ad argumēta resp. Ad primū distinguēda est maior, scilicet quā distinguntur definitione, distinguitur ante intellectum: nā si diffinitio tradatur de re, prout in se est a parte rei, verissima est. Quia enim definitio hominis explicat naturā ei⁹, secūdū quod in se est a parte rei; & definitio equi similiter: ideo bene sequitur, quod si distinguntur definitione, distinguntur ante intellectū. Si verò definitio tradatur de

re, secundū quod intellectus ē a sic, vel sic accipit; falsa est maior. Per quod patet ad argumentum: quid quid sit de actione, & passione; relatione, & fundamento, de quibus suis locis agendum est.

Ad secūdū resp. q̄ licet eadē entitas à parte rei nō possit fundare in vnicō subiecto plures relationes solo numero distinctas, etiā respectu diuersorum terminorum, vt dicimus c. de relatione: benē tñ potest fundare plures relationes specificè diuersas. Eadē enim quātitas bicūbita est æqualis respectu alterius bicubitæ; & inæqualis respectu tricubitæ. Et huiusmodi sunt relationes adductæ in argumento.

Solutio tertij arg. pēdet ex questione de principio indiuiduationis substātiarū. Pro nūc tñ resp. quod licet differentia numerica sumatur à principio realiter distincto: ipsa tamē nō est realiter distincta à natura; sed est ipsa natura facta hęc per ordinē ad principiū indiuiduationis, vt explicabimus in libr. de Gene. Quare si additionē propriè sumamus, per differentiā numericā nihil realiter additur natura. Dicimus tamē naturā cōtrahi per additionē differentiē indiuidualis: quia quodlibet augmentū, seu mutatiōnē, etiam rationis apprehēdimus, & nominamus ad modū augmenti quātitatis, quod fit per additionē.

QVÆSTIO V.

An a parte rei detur vniuersale pro formalī, seu vniuersalitas.

39 Hęc usq; egimus de vniuersali pro materiali, seu de natu

ra denominata, ijsq; quæ in ea requiruntur, vt sit materia vniuersalis. Deinceps verò agemus de vniuersali pro formalis, seu de vniuersalitate: dicitur quæ in hac quæst. inquirimus: an detur a parte rei in natura, vel per intellectum. Cuius resolutio ex dictis quidē est ferè manifesta. Cū enim vniuersale ex Arist. 2. Post. c. vlt. & alibi sèpè fit: *Quod est unū in multis, seu unū prater multa, quod in omnibus illis est idē*, vt ibi subdit: necessariò perit vnitatē multis positiuē communem, neq; in eis multiplicatā. Quare cū nulla talis vnitatis sit in natura a parte rei, vt supra ostēsum est: neque etiā erit a parte rei vnitatis cōstitutiavniuersalis: & ex cōsequētivnuerse pro formalitatē erit per operationē intellectus. Quia tñ DD. specialiter tractat hāc questionē: & aduersarij nō desistit pro ea decertare: ideo illā breuiter discutiemus, quēdam alia huc spectantia obiter explicantes.

Scot. 7. Metap. q. 18. & 2. dist. 3. q. 1. consequenter ad ea, quæ sup. q. 3. ex ipso retullimus, asserit vniuersalitatem a parte rei conuenire natura, esseq; proprietatē realē eius. Quā sententiā defendunt, Valles, Monlor. & plures Parisien. vt testatur Maf. sect. 2. de vniuersalibus, q. 4. vbi plurima pro illis congerit argumenta, quorum potissima sunt.

40 Prīmò ex Arist. 1. Periher. c. 4. vbi ait: *Rerū aliae sunt vniuersales, aliæ particulares*: ergo sicut res sūt a parte rei particulares; ita etiā a parte rei erunt vniuersales. ¶ Cōfirmatur: quiavniuersale, & particolare sūt correlatiua: sed a parte rei

datur particulare formaliter: ergo etiā dabatur vniuersale formaliter.

Secundo: quia obiectū præcedit potētiā, etiā secundū id quo formaliter est obiectū; siquidē prout sic specificat eā; sed obiectū intellectus est vniuersale: ergo præcedit illū, etiā secundū id, q̄ formaliter constituit illud in ratione vniuersalis: ac pindē ante intellectū dabatur vniuersale formaliter, seuvniuersalitas

Tertio: quia vniuersale nō potest cōstitui formaliter in esse talis per quid singulare: sed quæcūq; intētio ab intellectu producta est singulare: ergo per illā nō potest cōstitui formaliter vniuersale. Maior constat: quia vniuersale, & singulare opponuntur. Minor autē probatur: tū quia quæcūq; secunda intētio sit à causa singulari: tū cōsequēter, quia cōtinetur sub aliqua specie, vt indiciduum eius.

Tandē quia vniuersale pro formalis duo dicit, nēpe vnitatē, & aptitudinē ad effundum in multis: sed quilibet natura a parte rei est vna; siquidē habet vnitatē formalē: & simul est apta, immò de facto est in pluribus: ergo a parte rei est formaliter vniuersalis.

41 Nihilominus sententiam iam indicatā constanter amplectendo, dicendū est a parte rei nō dari vniuersale formaliter, seu vniuersalitatē, sed naturā fieri formaliter vniuersale per operationē intellectus. Hāc conclusio est iam omnino in scholis recepta. Tradit eā S. Tho. opus. 55. & 56. & c. 4. de ente, & essentia, vbi late Caiet. pro qua etiā videri possunt Maf. loco cit. Sua. d.

6. Me-

lis. ¶ Confirmatur: quia vt natura sit formaliter vniuersalis, debet esse simpliciter vna, & non multiplicata: sed nulla talis natura est a parte rei, vt constat ex dictis: ergo non datur a parte rei natura formaliter vniuersalis.

Secundò: quia hāc prædicatio: *homo est vniuersalis*, est accidentalis: sed prædicatur illius nō est entity substantia, vt contingit in aliquibus prædicationibus accidentalibus: ergo dicit pro formalis aliquid accidens: non reale: ergo rationis. Maior patet: quia si esset prædicatio essentialis: prædicatū cōueniret omni cōtentō sub subiecto; & ita verè diceremus Petrus est vniuersalis, Ioannes est vniuersalis, quod est absurdū. Minor etiā est manifesta: quia vniuersale etiā reperitur in alijs prædicamentis: siquidem quantitas est vniuersalis, relatio est vniuersalis, &c. ergo nō potest esse entitatem substantiam. Percipit etiā patet nō posse esse aliquid accidens reale: siquidem non continetur in aliquo determinato prædicamento. Restat ergo vniuersalitatē esse formā rationis: ac prīmū non dari a parte rei. Plures alias rationes adducit Maf. vbi sup.

43 Ad argumenta responderetur. Ad primum desumptum ex Arist. D. Thom. in eius expositione lect. 10. sibi obijciens, quod sequeretur dari a parte rei vniuersale: respondet ibi diuidi res, non absolute, sed vt significantur per nomina. Quia vero nomina non significant eas, nisi mediante intellectu; ideo dimisio ita datur de rebus, non secundū

cundūm quid sunt extra animam; sed secundūm quod referuntur ad intellectum, qui potest distingue re ea, quae sunt coniuncta in rebus. Cuius signum (subdit D. Th.) est, quod nō definiuit Arist. vniuersale, & singularē secūdūm aliquid, quod pertinet ad res, sed per actum animæ, qui est prædicari de multis, vel de uno solo. ¶ Quod si cōtēdas Arist. loqui de ipsis rebus secundūm se respondetū locutum fuisse de vniuersali fundamentaliter, non verò de vniuersali formaliter.

Ad confirmationem responde tur particulare, secūdūm suam entitatem realem, non esse correlatiūm vniuersalis, neque fundamentaliter, neq; formaliter sumpti. Si verò singulare, seu particulare sumatur formaliter, in quātū subiectū vniuersali, etiā formaliter sup to: tunc propriè sunt correlatiua; sed vt sic neutrū datur à parte rei.

Ad secundūm respondetū obiectū intellectus, etiam formaliter, vt obiectū est, tantūm esse vniuer sale fundamentaliter. Non enim ab eadem forma cōstituitur in esse obiectū, & si esse vniuersalis: & sic potest esse formaliter obiectū; cū tantū sit fundamentaliter vniuer sale, vt magis infra explicabimus.

Ad tertium responde tur, quod sicut species impressa, vel expresa rei, etiam si in se sit, quid singularē dicitur tamē, & est in represen tando vniuersalis: pari ratione secunda intentione vniuersalis potest esse entitatū singularis; cūm tamē sit constitutūa vniuersalis.

44 Dices: ergo sicut vniuersale

in repræsentādo nō est simpliciter vniuersale, vt supra diximus: ita etiam neque vniuersale in essendo.

Respondetū negando consequētiā. Et ratio est: quia species impressa, seu quæcumq; alia res, quæ denominatur vniuersale in repræsentando, est verè, & realiter singularis: & vt sic denominetur, exigit necessariō singularitatem: vnde simpliciter est singularis, & secūdū quid vniuersalis. Cæterū res quæ denominatur vniuersale in essen do, non solum, non est singularis; sed potius exigit abstractionem, & separationem à singularitatibus. Vnde proxima materia vniuersalis nullo modō est singularis, & per consequens potest denominari sim pliciter vniuersalis; ad quod non requiritur formam denominantē, scilicet vniuersalitatem esse vniuersalem, vt quod; sed sufficit esse vniuersalem, vt quo. Sicut albedo, quānūs nō sit, alba vt quod con stituit propriissimē album: quia est alba vt quod. Imò sicut albedo, si es set ut quod alba; non posset esse forma cōstitutūa albi: ita si vniuersalitas esset ut quod vniuersalis; non posset esse forma cōstitutūa illi.

QVAE SIT APTITUDO,
quam pro formalī dicit vniuer sale: & an ipsa detur a par te rei. §. unicus.

45 **V**ltimum argumentum pe tit, vt explicemus, quæ sit aptitudo propria vniuersalis for maliter sumpti; de qua disputant Doctores in præsenti. ¶ Pro cuius intelligentia primò notandum

dum est aptitudinem, vt ipsum no men indicat, nihil aliud esse, quam potentiam ad aliquem actum, seu ad aliquod esse. Vnde aptitudo vniuersalis erit potentia ad effe dum in multis, non indeterminatē, & vague, in hoc scilicet, vel in illo; sed simul, & positivè respiciendo plura. Ad quid, licet non sit nece sariūm vniuersale actualiter esse in plurib; cum verba in definitione non dicant actum, sed aptitudinem: est tamē necessarium aptitudinem, seu potentiam vniuersalis positivē terminari ad plura; ita vt illa quasi componant, & integrant terminū ad æquatū vniuersalis: sic enim propriè dicitur vniuersale esse vnu in multis, seu vnum præter multa. Hanc ergo aptitudinem contēndunt Autores contrarij reperiri in natura à parte rei, & ante intellectum. Sed, vt videamus, quæ aptitudo sit in natura ante intellectū, quæ verò non.

Secundò notandum est natu ram posse considerari dupliciter: primò, vt possibilē, seū vt antecedit realē existentiam: secundò, vt existētem realiter extra causas. Et hoc secundo modo, adhuc dupli citer: vel reduplicatiūe vt existentem: vel tantūm præcisiūe, idest, naturam, quæ existit, non tamē considerata ipsa existentia. Igitur de natura reduplicatiūe, vt existens est, certum debet esse, non ha berge aptitudinem ad effendum in multis, sic enim est singularis, & propria vniuersale, vt patet. Quare solūm potest esse dubium de natura possibili, vel de ipsa natura exi-

stente, præcisū tamē existentia. Ratio dubitandi est: quia natura possibilis non petit essentia liter hanc numerō singularitatem, vel existentiam, alia eset essentia liter singularis, quod nulli naturæ creare cōuenit: ergo indifferens est ad plures existentias; & per conse quens ex se, & nō ab intellectū, ha bet aptitudinem ad effendum in multis. Similitet natura existens, si præcindatur existentia, non manet determinata: ergo indifferens, si quidem indeterminatum, & indifferens idem sunt: ac proinde etiam natura sic considerata, habebit aptitudinem ad effendum in multis.

46 Nihilominus dicendum est naturam, siue consideretur vt possibilis, siue vt existens, præcisa tamē existentia, non habere à parte rei aptitudinem, vt sit in multis, sicut requiritur ad vniuersale: ac proinde aptitudinem propriam vniuer salis, sicut & eius unitatem solūm dari in natura pér operationem intellectus. Conclusio est communiter recepta contra Scot. pro qua videri possunt Suar. d. 6. Metaph. se. 6. & alij Autores citati.

Fundamentū est: quia aptitu do propria vniuersalis est positiva in differētia, seu habitudo ad effendum in plurib;: quæ proinde erit verè, & simpliciter vna, neq; amittetur per hoc, qv vniuersale descendat ad effendum in aliquo inferiori: sed talis aptitudo nō datur à parte rei in natura, siue consideretur vt possibilis, siue vt existens, præcisa existētia: ergo in ea prout sic, non datur

datur à parte rei aptitudo propria vniuersalis. Maior ex dictis constat. Minor autem probatur: quia in natura possibili ad summum potest intelligi aptitudo ad unam singularitatem, seu existentiam vagè sumptam, id est hanc, vel illam: quando autem contrahitur per singularitatem, vel existentiam, amittit illam indifferentiam ad esendum in hoc, vel illo, ut per se constat.

Similiter natura existens si secundum se, & præcisa existentia sumatur; cum prout sic, tantum sit negatiæ communis, seu indifferentis, ut supra dictum est: ad summum potest habere aptitudinem negatiæ; quatenus secundum se non est incepta, neque illi repugnat, quod contrahatur per hanc, vel illam singularitatem. Quæ negatiæ aptitudo, seu non repugnantia multiplicatur realiter, iuxta multiplicationem ipsius naturæ, ut patet ex dictis de unitate formalis. Ergo neque natura possibilis, neque existens, præcisa existentia, habent à parte rei aptitudinem, quæ requiritur ad vniuersale: & per consequens hæc conuenit naturæ per intellectum.

Per quod patet, tūm ad argumentum, propter quod hæc adduta sunt, tūm etiam ad rationem dubitandi paulò antea factā. Respondetur enim naturam à parte rei non habere, neque unitatem, neque aptitudinem, quæ requiriuntur ad vniuersale: solum enim datur in ea a parte rei unitas conformitatis, quæ non est aliqua univniuersitas in pluribus, ut supra diximus.

Item solum est indifferentis negatiæ, in quantum de se non est determinata ad hoc, vel illud. Non verò habet à parte rei aliquam indifferentiam, seu communicabilitatem posituam, ut explicatum est.

¶ Ex dictis infertur forma istam rationis, à qua natura constituitur in esse vniuersalis, quæ nomine incomplexo dicitur vniuersalitas, non esse negatione, aut priuationem rationis. Quod docent communiter Doctores cù Porphyrius, & late prosequitur D. Th. q. 7. de potentia, a. 11. probantque Mas. de vniuersalibus sect. 4. q. 2. & Sanch. li. 2. Logicæ, q. 17. qui plures alios Thomistas adducunt. Ratio autem est ex dictis manifesta: quia vniuersalitas non consurgit ex eō quod intellectus apprehendat aliquod non ens admodum entis; sed ex eō quod naturam posituam cognoscat cum ordine ad inferiora: ergo non est negatio, aut priuationis, sed relatio.

¶ Ex quo iam facile potest inuestigari, & inueniri definitio essentialis vniuersalitatis, descendendo per arborem relationis rationis supra statutam; & querendo in ea genus ultimum, & propriam differentiam, ut in qualibet definitione inuestiganda faciendū esse præcipit ex Arist. Caiet. 2. Post. c. 10. cōclus. 6. Sed quia non habemus nomina incomplexa ad significanda genera illa inter media, neq; adhuc examinamus, vnde sumenda sit prædicta differentia in istis accidentibus, vel quo modò formandæ sint eorum definitiones, quandò definiuntur, in abstracto,

abstracto, vel in concreto; de quo latè nobis agēdū est c. de gener. vbi DD. ista controuertunt: ideò (supponendo pro nunc accidentia, quātum fieri possit, definienda esse per proprium subiectum; loco quidem generis, quando definiuntur in concreto; loco verò differentiæ, quād definiuntur in abstracto) sic possim⁹ vniuersalitatē in abstracto definire. Vniuersalitas est relatio, seu aptitudo rationis ad essendū in pluribus nature vniuersali.

Ex qua definitione formatur definitio vniuersalitis in concreto, inuertido terminos in hunc modū. Vniuersale est natura vna relata, seu apta ad essendū in pluribus.

¶ Per quod tādē facile penetrātur definitiones omnes, qua tradidit Arist. de vniuersali in concreto, ponēs loco generis subiectum, seu naturam: hanc enim significat relatiū illud, quoī, semper ab Arist. possitū in definitionibus vniuersalibus, ut patet 1. Periher. c. 5. Vniuersale dico, quod de pluribus aptum est prædicari. 2. Poster. c. vltimo. Vniuersale est, quod est vnum preter multa, quodque in omnibus illis vnum inest. 4. Metaph. text. 14. Singulare dicimus, quod vnum numero est; vniuersale verò, quod in his lib. 7. tex. 45. Hoc enim dicitur vniuersale, quod pluribus natura aptum est inesse.

Quem modum definiendi perpetuò obseruauit Aristot. à quo sumpsit illum Porphyrius in suis definitionibus. Quod valde nota, ut rectè caleas artem definiendi accidentia, quam latè explicauimus loco citato.

QVÆSTIO VI.

Per quem actum intellectus resultet in natura vniuersalitas.

48 **S**VB alijs verbis proponi solet hæc difficultas: an scilicet vniuersale formaliter fiat per abstractionem, vel per comparationem intellectus. Sed generalior est titulus à nobis propositus: & melius comprehendit, quæ dicenda sunt in hac quæstione. In qua mirum est, quam variè Doctores loquuntur: & ideò non omnes, sed præcipuas sententias referemus. Prius tamen ytcumque explicandus est modus operādi intellectus, seu quomodo fiat cognitio: ut sic pateat, quomodo, & per quæ actū fiat vniuersale.

¶ Quia ergo nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu: prior est operatio sensus, quam intellectus. Fit autem sensatio in sensibus externis, per hoc quod obiectum sensibile mittit speciem intentionalem se ipsum representantem: qua informatus sensus producit in se specie expressam obiecti; per cuius receptionē in sensu fit sensatio.

Rursus ex sensatione ista sensuum externorum, imprimuntur aliæ species intentionales sensibus internis: in quibus proportionabil modo fit sensatio interior. De quorum numero, & diuersitate nō est cur hic questionem moueamus. Id solū oportet aduertere, quod species expressæ, ab his sensibus internis productæ, soient communis nomine appellariphantasmata.

49 Cum autem sensus ab intellectu differat per hoc, quod huius obiectum sit quid vniuersale; illius vero quid singulare, teste Arist. I. Physic. cap. 5. duo inde sequuntur. Primum est phantasmata omnia, seu species expressas sensuum internorum repræsentare obiectum singulare, v.g. Petrum, cum hoc numero colore, sapore, sono, calore, aut alijs qualitatibus sensibilibus, iuxta diuersitatem sensationum. Secundum est obiectum illud, prout sic „non posse ab intellectu percipi: cum nondum sit vniuersale. Vnde necessarium erit, quod prius quasi denudetur ab illis conditionibus individualibus, separaturque ab omni materia singulari; vt sic fiat proxime intelligibile, & proportionatum obiectum intellectus. Et ad hoc ponitur intellectus agens: cuius officium est denudare phantasmata à conditionibus individualibus; vt ita species, quæ directè repræsentabat Petrum, iam directè solùm representet naturam humanam. Quod facit intellectus agens, illuminando phantasmata; vt medio tali lumine, producant in intellectu possibili, seu possibili speciem intelligibilem, directè representatiuam talis naturæ. Hæc ergo denudatio, seu separatio naturæ à conditionibus individualibus dicitur abstractio intellectus agentis: quia quasi abstrahit, & separat naturam à singularitatibus.

50 Rursus intellectus possibilis, predicta specie informatus, seu secundatus, producit in se ip-

so speciem expressam, seu verbum mentis, quod est veluti conceptum parere, quo cognoscit naturam humaram. Hoc autem potest duplum contingere. Primo, quando intellectus possibilis cognoscit, natum, præcisè secundum sua prædicata essentialia, non cognoscendo singula, sed ab illis præcindendo, & abstrahendo. Et hæc dicitur abstractio præcisua intellectus possibilis, pertinetq; ad primam eius operationem (ad distinctionem alterius abstractionis), quæ dicitur negatiua, & reperitur in secunda operatione; quod scilicet aliquid ab alio separamus, media propositione negatiua. De qua abstractione non agimus in praesenti: quia evidens est, per eam non fieri vniuersale: sicut etiam est evidens non fieri per tertiam operationem.)
Secundo modo potest intellectus cognoscere naturam, in ordine ad singularem, & vt est ab illis participabilis. Quod necessariò fit cognitione reflexa, vt benè notant Suar. & Rub. infra citādi: intellectus enim cognoscens naturam, vt est participabilis ab inferioribus, supponit ipsam separatam ab illis, à quibus participanda est: quod tamen natura non habet à parte rei, sed ab intellectu: & sic talis cognitio terminatur ad eam, secundum id, quod habet ab intellectu, quod est esse reflexam. Hæc ergo cognitio intellectus dicitur comparatio. Quæ si fiat, vt fieri potest, per simplicem apprehensionem, cognoscendo scilicet naturam cum ordine ad inferiora, absque affirmatione aliqua: dicitur

dicitur cōparatio simplex. Si vero fiat attribuendo naturam illam singularibus, media actuali prædicatione: dicitur comparatio composta.

51 Ex quibus, si vera sunt, vt supponimus ex libris de anima, duc colliguntur abstractiones, nempè abstractio intellectus agentis, & abstractio præcisua intellectus possibilis. Quibus si addantur duas comparationes eiusdem intellectus: simplex scilicet, & composita: iam habemus quatuor operations, de quib; potest questione procedere. Iuxta quem operationem numerū quatuor sunt apud Auctores præcipue opiniones, quas breuiter attingemus.

V A R I E S E N T E N T I A

Cum suis Auctoribus, & funda-
mentis referuntur.

§. I.

52 Prima sententia asserit vniuer-
salitatem resultare in natura
per abstractionem intellectus agen-
tis. Sic docent. Zumel. I. p. q. I. 3.
art. 7. conclusione 7. Sot. quæst. 2.
Caiet. cap. 4. de ente, & essentia,
vbi in quodam dub. post questione
6. §. His visis (inquit) natura secundū
esse obiectum in intellectu agente est
vniuersalis in prædicando. ¶ Sed

¶ Cōfirmatur: quia tunc natura fit proculdubio ibi loquitur Caiet. formaliter vniuersalis, quando pri-
de vniuersali fundamentaliter: tu-
mo habet in intellectu illas condi-
quias statim eisdem verbis affirmat
tiones, cū quibus a parte rei esset
id ipsum, de natura secundum esse vniuersalis, si darentur, vniuersalia
obiectum in intellectu possibili: separata Platoniſ, sed statim ac in-
tum etiam quia quæst. 7. sequenti telligitur natura abstracta, seu de
ſapē repetit vniuersalitatem esse nudata per intellectu agentem, ha-
relationem rationis, factam ab in-
bet in intellectu totū quod Plato.

telle etu possibili. Imò in fine cap.
§. Responſio autem expressè docet hu-
iusmodi relationes fieri in natura
per cognitionem reflexā, qua cog-
noscitur in ordine ad inferiora.
Sed quidquid sit de hoc.

¶ Probatur primo hæc sententia
ex D. Tho. I. p. quæst. 8. art. 1. ad
I. vb. Inquit: Ea, quæ pertinent ad
rationem speciei cuiuslibet rei mate-
rialis, possunt considerari sine princí-
pijs individualibus: quia non sunt
de ratione speciei. Et hoc est abstra-
bere vniuersale à particulari, sius spe-
cierum intelligibilem àphantasmatis.
Et opusc. 55. Eadē natura, qua fin-
gularis erat, efficitur postea vniuer-
salis, per actionem intellectus depu-
rantis ipsam a conditionibus, que
sunt hic, & nunc. Quod etiam indicat. 7. Meth. lect. 13. ergo ex sen-
tentia Diui Thomæ vniuersale in
actu sit per actionem intellectus
agentis.

¶ Secundò probatur ratione Sot:
quia esse vniuersale in actu est es-
se intelligibile in actu; siquidē vni-
uersale est obiectum intellectus:
vniuersaliū, & alij. Citaturque pro
ea Caiet. cap. 4. de ente, & essentia,
abstractionem intellectus agentis,
vbi in quodam dub. post questione
vt docet Arist. 3. de anima, tex. 8.
6. §. His visis (inquit) natura secundū
esse obiectum in intellectu agente est
vniuersalis in prædicando. ¶ Sed

¶ Cōfirmatur: quia tunc natura fit
proculdubio ibi loquitur Caiet. formaliter vniuersalis, quando pri-
de vniuersali fundamentaliter: tu-
mo habet in intellectu illas condi-
quias statim eisdem verbis affirmat
tiones, cū quibus a parte rei esset
id ipsum, de natura secundum esse vniuersalis, si darentur, vniuersalia
obiectum in intellectu possibili: separata Platoniſ, sed statim ac in-
tum etiam quia quæst. 7. sequenti telligitur natura abstracta, seu de
ſapē repetit vniuersalitatem esse nudata per intellectu agentem, ha-
relationem rationis, factam ab in-
bet in intellectu totū quod Plato.

ponebat a parte rei in vniuersali buitur illi vniuersalitas. Cumque separato: ergo tunc sit formaliter hoc sicut ante comparationem, per vniuersalis.

abstractionem præcisiuam intellectus possibilis: consequens est tunc est fieri commune, & indifferēs, sed fieri formaliter vniuersalem.

esse sic commune, & indifferens nihil aliud est quam esse denudatum conditionem intellectus possibilis, non a conditionibus individualibus: accipit natura fundamentum pro ergo res sit vniuersalis per eā actio ximum vniuersalitatis: ergo recipiem, per quam sic denudatur.

Confirmatur: quia natura per contradictionem ad principia individualia, fit singularis: ergo per abstractionem, & denudationem ab illis, fit vniuersalis.

53 Secunda sententia docet vniuersale fieri per abstractionem præcisiuam intellectus possibilis. Ita Durand. in 1. dis. 3. p. 2. q. 5. ad 2. & in 2. dis. 3. q. 7. nū. 7. & 12. Tolet. q. 2. vniuersalium, & alij. Habetque non parum fundamentū in D. Tho. qui 1. part. q. 85. art. 2. ad 2. sic inquit: Sed quod humanitas appreben-datur sine individualibus conditionibus, quod est ipsum abstrahi, ad quod sequitur intentio vniuersalis, accidit humanitati secundum quod percipitur ab intellectu, in quo est similitudo naturæ speciei, & non individualium principiorū. Idem videtur docere c. 4. de ente, & essentia, & alibi sèpè.

Ratione etiam probatur: quia vniuersalitas tunc tribuitur naturę ab intellectu; quando primò cognoscitur, ut aptum fundamentum illius: sed natura abstracta ab intellectu agente est aptum fundamentum vniuersalitatis; siquidem tunc est una, & uniformis: ergo cum primò cognoscitur sic uniformis, tri-

ibidem

ibidem in expositione textus, estq; proculdubio D. Thom. vt infra videbimus.

55 Quarta sententia afferit vniuersalitatem fieri per comparationem compositam intellectus. Pro hac citantur aliqui Auctores antiqui. Sed quia eos non videntur, neque in alio Doctore expressam inuenimus: neminem pro ea adducim. Potest tamen probari: quia vniuersalitas est relationis, qua natura respicit multa, seu est in multis: ergo sit ab intellectu per comparationem, qua eadem natura attribuitur multis. Sed hæc est comparatio composita; ergo per ipsam sit in natura vniuersalitas. Probatur minor: quia non potest intellectus cognoscere naturam esse in multis; nisi intellectus exprimat coniunctionem cum illis, importatam per ly, est, seu, eff; ad quod, vt patet, necessaria est actualis prædicatio.

56 Præter has opiniones extremas, sunt multæ alia media: quas nō oportet adducere, tū quia eisdem sere fundamentis nituntur, tū etiam quia earum aliquæ in re non distinguntur à præcedentibus, & consequenter eodem modo impugnabuntur. Vt autem à corrieribus incipiamus.

Quarta ista sententia vt omnino falsa, & singularis rei scienda est: namque recte impugnat nosler Didac. vbi supra. Nam, vt constat ex definitionibus Arist. supra relatis aptitudo ad essendum in pluribus, vel vt prædicetur de pluribus, pertinet ad rationem vniuersalis, seu

prædicabilis, non verò actualis prædicatio; hæc enim non facit prædicabilia, sed prædicata, vt patet: ergo ante comparationem compositam, iam est factum prædicabile, seu vniuersale. Solùm ergo restat difficultas, in ferendo iudicio de tribus prioribus opinionib;. Quod quidem non est facile non tā propter rei difficultatē, quam propter D. Tho. qui diuersis locis videtur diuersa tradidisse: propter quod etiam discipuli eius diuisi sunt, vt videntur.

C O N C I L I A T I S V A-
rijs D.Thoma testimonij, legiti-
mè eius mens, & vera
sententia stabili-
tur. §. II.

57 PRO Solutione ergo difficultatis, & vera D. Tho. intelligentia, sciendum est vniuersale in representando esse illud, quod qualiter est imago, & similitudo plurium, quæ per illud representantur; licet in se sit quid singulare, vt supra circa proem. Porph. dicebamus. Quomodo species intelligibilis naturæ humanæ dicitur vniuersalis: quia representat id, in quo singularia hominis conformantur. Et de hoc vniuersali frequenter loquitur D. Thom. appellans illud absolute vniuersale, vt patet, cap. 4. de ente & essentia, & opuscul. 55. & 56. Quam etiam speciem intelligibilem sèpè vocat intentionem, vt patet in eodem opuscul. 56. circa medium.

Ex quibus D. Tho. locuti sibus

orta est, magna ex parte, dissensio di illam, vt supra dicebamus, & discipulorū eius, & confusio in hac constabit ex locis D. Thom. prō questione. Sed p̄ oculdubio de hoc cōclusionē adducendis: consequēs est ad opérationem intellectus, per quam fit, necessariō p̄cedere alia cognitionem, a qua res denominētur cognitæ. P̄ opterea enim ista appellantur secundæ intentiones, fiuntque per operationem reflexā intellectus.

58 Ex quo tandem fit, tam per abstractionem intellectus agentis, quām per cognitionē directam intellectus possibilis seruata proportione, tantum constitui naturam in potentia proxima ad recipiendam secundam intentionem vniuersalis. Et hoc solum intendit D. Thom. quando locis citatis pro secunda sententia, docet ad abstractionem consequi secundam intentionem vniuersalis: eo scilicet modo, quo relationes reales dicuntur consequi ad suum fundamentum proximum, vt bēnē explicat Arauxo vbi supra. Solet autem natura sic proximè apta, appellari absolute vniuersalis: quia vt ad aliud propositum dixit D. Tho. opusc. 42. c. 20. *Quod prop̄ est ad actum, nihil ab aliis diffire videtur.* Quæ doctrina, & D. Thom. concordia sumitur ex eodē Angel. Doctore opus. 48. c. 1. cuius titul. est: *Quid sit vniuersale, & quomodo originetur.* Vbi D. Thom. naturam abstractionem intellectu agente, vocat vniuersale; & abstractionem ipsam appellat vniuersitatem, seu intentionē: & nihilomin' docet propriā vniuersitatem, seu secundā intentionē vniuersitatis fieri per ātū reflexum.

¶ Adde, quod cum vniuersitas, sicut quælibet alia secunda intentionē logicalis, fundetur in reb̄, quatenus cognitæ sunt; ita vt denominationē cogniti si: ratio fundā-

reflexum, postquam natura est iam abstracta, & cognita; quando scilicet cognoscitur in ordine ad inferiora. Qui actus est comparatio simplex intellectus, vt patet.

59 Dicendum est ergo: vniuersalē formaliter, & in actu, seu vniuersalitatem propriam, quæ est secunda intentionē logicalis, fieri in natura per comparationem simplicem intellectus possibilis. Ita docēt Authores tertiae sententiae: estque proculdubio expressa mens D. Them. Tūm quia 1. par. quest. 18. art. 1. id gene-

raliter docet de omni relatione rationis. Tūm quia specialius de secundis intentionibus logicalibus, presupponere ut rationē fundandi denominationē cogniti testatur in 1. dist. 2. quest. 1. art. 3. his verbis: *Ex hoc quod intellectus intellectus animal, vt in pluribus speciebus, attribuit intentionem generis.* Et huiusmodi intentionis licet proximum fundamentum non sit in re, sed in intellectu; tamen remotum fundamentum est res ipsa. Et quest. 7. de potentia ar. 11. *Huiusmodi sunt relationes rationis, quæ attribuantur ab intellectu rebus intellectis, prout sunt intellecta, sicut relatio generis & species.* Has enim relationes rationis ratio adinuenit, considerando ordinem eius, quod est in intellectu, ad res, quæ sunt extra. Tūm denique, quia specialiter de secunda intentione vniuersalis: fieri per actum reflexum, quo natura abstracta, & cognita comparatur ad inferiora, docet expressè opus. 48. cito. 1. dicens: *Quia intellectus reflectitur supra se ipsum, & supra ea,*

qua in eo sunt, sive sunt in eo, sive absconditae: considerat iterum hominem, sic à se intellectum sine conditionibus materie, & videt, quid talis natura, cum talis vniuersalitate, sive abstractione intellecta, potest attribui huic, & illi individuo: & indeformat secundam intentionem de talis natura. Et hanc vocat vniuersale, seu praedicabile. Eisdem verbis id explicat Caietan. loco citato de ente, & essentia. Non potest ergo, perennis omnibus negari hanc esse D. Thom. sententiam.

60 Probatur prima conclusio, ratione excludēte duas priores sententias: quia nullum ens rationis resultat in natura per abstractionem intellectus agentis, & possibilis: sed omnis vniuersitas propriè dicta est ens rationis: ergo nulla vniuersalitas propriè dicta resultat in natura per abstractionem intellectus agentis, & possibilis. Consequētia est evidens: & minor ex dictis certa. Maior autē probatur. Et in primis de intellectu agente id patet: quia ens rationis fieri non potest à potentia nō cognoscitur; cū eius sententia sit cognosci, vt disp. 2. probatū est, Cū ergo intellectus agens sit potentia nō cognoscitur, vt supponimus ex libris de anima: planū sit ab ipso non posse fieri ens rationis.

De intellectu vero possibili sic probatur maior: qui per abstractionē præcisū, solum cognoscitur obiectū secundū illa prædicata, quæ directe repräsentantur per speciem intelligibilem: ergo per illā nō cognoscitur natura secundū aliquid quā dā parte rei non habeat; ac prouide-

nullum per ipsum fiet ens rationis. Probatur hæc consequentia: quia ex eo, quod intellectus cognoscat naturam humana non cognitus singularitatibus, formaliter loquendo non cognoscit illam aliter, ac est in se; neque singit ibi aliquid esse. Sicut a simili idem intellectus cognoscens in primo saporem, qui a parte rei est in illo, mere negatiue se habens circa colorē eius, neque illud cognoscit aliter, ac est in se, neq; per talē cognitionē format ens rationis. Ergo intellectus cognoscens prædicta cōmunitā naturā, merē negatiue se habens circa singularitates (in quo consistit abstractio præcisua) non cognoscit naturā aliter, ac est in se, neque ex consequenti per talē cognitionē, format ens rationis.

61 Secundò quia vniuersalitas, sicut quilibet alia secunda intentio, præsupponit ut rationem fundandi denominationē extrinsecā cogniti ergo antequam adueniat vniuersalitas, iam natura est cognita: ergo vniuersalitas non resultat in natura per abstractionē præcisū intellectus possibilis: antecedēs, & prima consequentia ex dictis patent. Secunda verò probatur: quia abstractio præcisua, qua cognoscitur natura noua cognitionis singularitatibus, est primus actus intellectus possibilis circa talē naturam. Ut enim ostendimus in l. b. de Anima, intellectus directe solū cognoscit naturas communes, & ex earum cognitione indirecte, & per quandam reflexionē cognoscit singularia. De quo vide ri potest D. Tho. in 4. dist. 50. qu. 1. art. 5. Ergo per abstractionē præ-

cisiuam non potest resultare in natura vniuersalitas. Si ergo, neque per abstractionem intellectus agentis, aut possibilis, neque per comparationē cōpositam eiusdem intellectus, potest fieri secunda intentio vniuersalis; vt probatum est: restat a sufficienti enumeratione, fieri per simplicem comparationem.

Tertiò positiuē probatur per hanc cōparationē fieri: quia vniuersale est relativū secundū esse, & vniuersalitas vera relatio rationis ex his, quæ sub primo genere secundarum intentionū logicalium enumerauitur supra disp. 2. n. 46. ergo fit per cōparationē simplicem intellectus.

Probatur consequentia: quia ens rationis fit per hoc, quod apprehēdatur aliquid esse, vbi nullū est: ergo relatio rationis fiet per hoc, quod apprehēdatur ordo inter aliqua; inter quæ talis ordo nō est. Hoc autē est vnu alteri comparare: ergo vniuersalitas ex ratione cōmuni relationis rationis habet fieri per cōparationē. Cūq; ratione proprij generis, in quantum scilicet est relatio, seu intentio rei simplicis, excludat iudiciū, aut discursum: plane sequitur fieri per simplicē apprehēsionē naturae in ordine ad inferiora, quæ est comparatio simplex intellectus possibilis, quod intendimus.

FVNDA MENTIS ALIA-
rum sententiārum/satis
fit. §. III.

62 AD Primū argumentū pro r. sententia ex autoritatibus D. Th. jā constat ex his, quæ adduximus

mas ad conciliādā eius testimonia. Quod solum significatur, quando communiter dicitur obiectum intellectus esse vniuersale. Sicut quando ē cōtra dicitur, obiectum sensus esse singularare, non significatur res constitutī in esse obiecti sensus per secundā intentionem, quam pro forma dicit singulare.

Ad confirmationē, concessa maiori, negativa est minor. Cuius ratio est: quia ex eo præcisē, quod natura est realiter separata, vt ponebat Plato; statim esset in ea relatio realis, qua vniiformiter respiceret individua, & ratione illius esset formaliter vniuersalis. At verò ex hoc præcisē, quod natura separatur per intellectū agentē; neque resultat in illa relatio realis ad individua, vt patet; neque etiam rationis: tum quia intellectus agens non est effectuus entis rationis: tum etiā, quia ipse non refert naturā ad inferiora, quod necessarium erat, vt resultaret relatio rationis. Et sic ex eo præcisē, quod natura separatur per intellectū agentem, non est formaliter vniuersalis; sed tantum fundamentaliter, & negatiuē.

Ad tertium respondetur, quod fieri aliquid formaliter vniuersale, est fieri posituē cōmune, & indifferēs. Hoc autē non habet formaliter natura, per separationē a singularitatibus; sed per secundā intentionē, seu relationē rationis ad inferiora, vt explicatum est. Et per quod patet ad confirmationē. Solū enim probat naturā per abstractionē fieri vniuersalē negatiuē, & in potentia: alias cōsequētia est in naturā fieri.

63 Ad authoritatem D. Th. pro secunda sententia adductam, iam diximus supra, sensum eius esse, ad abstractionem intellectus possibilis sequi secundam intentionem vniuersalis, eo modo quo relationes dicuntur consequi ad suum fundatum. Abstractione enim praecisiua vlti modo disponit naturam, ut fiat formaliter vniuersalis per subsequenter comparationem.

Ad rationem pro eadem sententia respondeatur: per abstractionem praecisiuam intellectus possibilis non cognosci natura, formaliter ut vnam, aut vuniformem; neque ut proximum fundamentum vniuersalitatis: ad hoc enim necessarius est actus reflexus, ut patet; sed solu cognosci secundum sua praedicata essentialia, aut gradus communes, quos habet a parte rei. Per subsequentem autem comparationem cognoscitur ut vna, dicens vniiformem ordinem ad inferiorem. Et sic per hanc fit formaliter vniuersalis.

Ad confirmationem respondeatur negando antecedens. Ad cuius probationem dicimus: vniuersalitatem cum sit secunda intentio, coenientes rebus quatenus cognitae sunt, ut sepe explicuimus: ultra vnitatem formalem, aut indiuisionem, quam habet natura abstracta per intellectum agentem, requirere proculdubio in ea denominationem extrinsecam cognitae, à qua ultimò compleetur in ratione fundamenti, & constituitur in potentia omnino proxima ad illam recipiendam. Et talem denominationem recipit natura per abstractionem praecisiuam in-

tellectus possibilis, non verò ipsam vniuersalitatem.

Ad fundamentum quartę sententiae constat ex eius impugnatione. Vniuersalitas enim non conuenit naturae prout actu est in multis, sed prout est apta esse in illis, & ideo non exigit operationem intellectus, qua natura, actu attribuatur multis; sed qua fiat proximè apta, ut tribuatur multis, seu qua cognoscatur in ordine ad multa. Ad quod non requiritur comparatio composta, ut per se patet.

*QVID DE VNIIVERSALI
metaphysico sentendum sit,
ex dictis explicatur.*

§. IIII.

64 **A**M Facilè intelligetur diuisio vniuersalis, quæ communiter circumfertur, in vniuersale metaphysicum, & logicum: per quam aliqui disoluunt hanc questionem & cōciliant sententias oppositas, assertentes vniuersale metaphysicū fieri per abstractionē intellectus agentis, vel possibilis; logicum verò per comparationem. Sed licet haec doctrina in se (si benè intelligatur) vera sit; insufficiens tamen est ad solutionem questionis. In qua non inquirunt Doctores: per quam operationem natura fiat vniuersalis fundamentaliter, seu in potentia proxima; sed per quam operationem fiat actu, & formaliter vniuersalis. Constat autem vniuersale metaphysicum non esse vniuersale actu, & formaliter; sed in potentia tantum, & fundamenter, ac proinde

per

per hanc diuisiōnem non possunt conciliari adductae sententiae.

Quod autem tantum vniuersale logicum sit actu, & formaliter vniuersale; metaphysicum verò solum in potentia, & fundamentaliter, satis ex se patet. Nisi enim velimus abuti terminis, vniuersale metaphysicum nihil aliud sonat; nisi vniuersale, quod est obiectū Metaphysicæ, sicut vniuersale logicum significat vniuersale, quod est obiectū Logicæ. Cum ergo ex dictis disput. i. constet res pertinere ad obiectū Logicæ, non ratione suæ entitatis realis, sed ratione secundarum intentionum; ad obiectū verò Metaphysicæ non nisi ratione suæ entitatis, & perfectionis realis: plenum fit vniuersale logicum esse naturam simul cum secunda intentione, à qua actu, & formaliter constituitur in esse vniuersalis; vniuersale verò metaphysicum solum esse ipsas naturas, seu essentiæ reales, de quibus agit Metaphysica, quæ prout sic tantum sunt fundamentaliter vniuersales. Quia tamen neque Metaphysica, neque aliæ scientiæ disputant de naturis, prout sunt in singularibus; sed prout ab eis sepa-

rantur, aut sine eis cognoscuntur: ideo solet dici, vniuersale metaphysicum fieri per abstractionem intellectus agentis, aut possibilis. Non quia per has operationes, naturæ recipiant aliquam vniuersalitatem metaphysicam, vt aliqui fingunt; sed quia tunc habent immaterialitatem, & actualitatem necessariam ad terminandas scientias.

65 Ex quo tandem fit naturam, sic à singularibꝫ praecisam, si pertineat ad obiectū Philosophiæ posse dici vniuersale philosophicum; si ad Mathematicas, mathematicum; si ad Metaphysicam, metaphysicum. Consueuerunt tamen omnes naturæ reales sic praecisiæ appellari vniuersale metaphysicum, vel sumptuaria denominatione à digniori sciētia, ut optimè notat Rub. de vniuersalibus quest. 5. nu. 93. vel quia obiectū Metaphysicæ transcendit obiecta aliarum scientiarum, & sic possunt quodammodo talia obiecta appellari vniuersale metaphysicum. Ex quibus omnibus patet diuisiōnem adductam nullo modo esse vniuocam; sed vel totius concreti in suas partes, vel analogi in analogata.

DISPUTATIO QUARTA.

De passionibus vniuersalibus.

ICVT Accidētia realia suas habēt passiones, quas de illis sciētiae demonstrant, ut cernitur in Geometria, Arithmetica. & alijs: sic etiam secunda intentio vniuersalis, que est quedā forma, seu accidēs rationis, suas habet proprietates: quarū notitiā, & examē ad Logicā pertinet. Due autē vniuersalibus passiones

nes (omissis alijs minoris notæ) assignatur cōmuniter à Doctoribus scilicet esse per se uum, & esse præuivibile. Quarum prima cōuenit vniuersalitate materiæ, seu naturæ denominatæ; ipsæ enim naturæ vniuersales dicuntur, & sunt perpetuæ. In quo sensu sapè docet Arist. scien-tias agere de rebus perpetuis, vt pater 1. Post. cap. 4. & 8. & lib. 6. Ethicorum cap. 4. Cuius etiam passionis meminit D. Thom. 1. p. qu. 46. ar. 2. & alibi sapè. Secūda conuenit vniuersali ratione formæ: ipsa enim secūda intētio vniuersalis est prima radix, & ratio, quare naturæ reales præ-dicentur de inferioribus. Cuius etiam meminit Arist. 1. Periher. c. 5. & D. Thom. opus. 48. c. 1. Cum ergo disputatione præcedenti explicuerimus essentiam vniuersalis, tam ex parte materiæ, seu naturæ denominata; quam ex parte formæ, seu intentionis: e quum est, vt in hac de passio-nibus vniuersalis eadem proportione disputemus.

Q V A S T I O P R I M A .

Quomodo vniuersalia sint perpetua, & an peremptis singulari-ribus, percant etiam vniuersalia.

2 Pro tituli intelligentia, & solu-tione huius, ac sequētis difficul-tatis sciendum est ex D. Tho. in 1. dist. 3. artic. 1. esse dici tripliciter, scilicet esse essentiæ, esse existentiæ & esse, quod significat veritatem propositionis. Verba D. Tho. sunt *Vno modo dicitur esse ipsi quiddi-tas, ut natura rei: scilicet dicitur quod definiri est oratio significans, quod est esse. Altero modo ait: utr esse ipse actus essentiæ: sicut vivere, quod est esse in aliis. Tertio modo dicitur esse, quod significat veritatem composi-tionis in propositionibus; scilicet cum quod, est, dicitur copula. Quam do-ctrinam inter alios explicat latè, & optimè Nazar. 1. p. qu. 3. ar. 4. contra iers. 1.*

De perpetuitate ergo vniuersa-lij, quādām ad illud tertium agu-ant, tunc propositiones vniuersa-les non perpetuæ veritatis, dice-

mus quest. seq. De esse verò in 2. ac ceptione nempè de esse existentiæ: an scilicet vniuersalia sint perpe-tua quo ad existentiam, Plato, vt vi-dimus supra disput. 3. n. 6. existimau-it, vniuersalia habuisse ab æterno realē existentiam a singularibus separata; & per consequens realiter forte remansura, etiam si singularia omnia interirent.

Hæc tamen sententia omnino falsa est: tum quia falso nititur fundamento, vt ibidē ostendimus: tum etiā, quia quidquid est præter Deū dependet ab ipso, tanquam à pri-mo efficiente, vt indicant verba illa Ioann. 1. *Omnia per ipsum facta sunt.* Et docet Arist. 12. Meta. c. vltimo: sed si vniuersalia haberent ab æterno realē existentiam non essent ipse Deus, vt supponimus; ergo ab illo receperint talem exis-tentiam, fuissentque ab æterno produ-

cta

ta. Sed iuxta fidē catholicā. Gen. 1. nihil productū est à Deo ab æter-no: ergo vniuersalia nō habuerunt ab æterno realē existentiam.

Ex quo etiam fit, quod si perirēt omnia singularia alicuius natūræ vniuersalis (vt de facto continget in fine mundi) talis natura vniuersalis nullo modo maneret existens; sed cum singularibus interiret: ac proinde si omnia singularia, quæ sunt in rerum natura. perirent, con-sequenter vniuersalia omnia quoad realē existentiam funditus interirent. Et hoc est quod inquit Ari-stot. cap. de substantia: *Destruclis scilicet primis substantijs, impossibili esse, aliquid aliorum remanere.*

Iuxta hanc ergo secundam accep-tionem, quatenus esse significat existentiam, omnino certum est vniuersalia non esse perpetua. Qua-re solū difficultas est inter Docto-res, de prima acceptione, nempè de esse essentiæ. Quamvis enim omnes fateantur resi essentias aliquo modo esse ab æterno; non oriri, ne-que interire, esse semper, & ubique; & alia eiusmodi, quæ perpetuitatē denotant: non est tamen explora-tum, quomodo hæc illis conueniat. Et hoc est quod in præsentī inuesti-gamus.

3 Vetus est opinio afferens, re-rum essentias, seu vniuersalia esse perpetua, eò quod verè habeant ab æterno extra Deum aliquam reali-tatem essentiæ, quam vocant dimi-nutam quādāmentitatē; non verò existentiæ. Sic videtur sentire Scot. in 1. dist. 35. qu. vnica. Quam sen-tentiam tribuit Mayroni, & alijs

Scotistis, Niger. 2. par. Clypei. q. 2. In eademq; fuisse quosdā antiquos Thomistas testatur Soncin. 9. Metaph. q. 4. qui plura pro illa adducit argumēta. Hæc tamē sūt præcipua.

Primō: quia quæ continentur in prædicamentis, sunt aliquid extra Deum; sed vniuersalia, antequam existant, continentur in prædi-ca-mentis: antequā enim rosa existat, verè est in prædicamento substatię: ergo antequam vniuersalia existat, sunt aliquid extra Deum. Non re-litatē existentiæ, vt patet: ergo re-litatē essentiæ.

Secundō: quæ sunt vnum, & idē, habent eandem entitatē: sed natu-ra vniuersalis, antequam existat, & postquam existit, est vna, & eadem: eadē enim est rosa, quæ in Hiemepo-test produci, & quæ in Verè est pro-ducta: ergo natura vniuersalis, ante-quā sit, & postquā est, habet eadē entitatē. Sed non quantum ad exi-stentium: ergo quātū ad essentiā.

Tertiō: quia ab æterno verum est dicere, homo est animal: ergo ab æterno dātur homo, & animal. Nō se-cūdūm existentiā, vt patet: ergo se-cundūm existentiā: ac proinde vniuersalia erunt ab æterno secundūm aliquā realitatē extra Deum. Lux ta quām etiam erunt positivē per-petua, ingenerabiliā, & incorrupti-biliā; manebuntque cum aliqua enti-tate, & realitate essentiæ, etiam si intereant omnia singularia.

4 Nihilominus tamē dicendum est primō, quod vniuersalia nō sunt perpetua secūdū essentiā positivē, ita scilicet quod ab æterno faciunt in aliquo gradu entis extra Deum:

ac proinde nec remanere possunt se propriam creationem in tempore; cunctū aliquam realitatem, per ep̄tis singularibus: sed sicut nihil sunt, antequam singularia producantur; ita etiam in nihilum redeunt, quādō singularia destrūtur. Sic docet expressè D. Tho. i. part. qu. 10. art. 3. ad 3. & de potentia quæst. 3. art. 5. ad 2. vbi ait: *Quidditas creati, antequam esse habeat, nihil est, nisi forte in intellectu creantis: ubi non est creatura; sed creatrix natura.* D. Thom. sequuntur Capreol. in 2. dis. 1. quæst. 1. Soncin. Nig. & Naza. vbi supra, Bañez, & Zumel, loco citato, ex prima part. Mas. h̄ic sest. 2. quæst. 8. & communiter Doctores.

Fundamētum est: quia omnino repugnat aliquam naturam vniuersalem esse secundūm essentiam aliquid reale extra Deū, & nō habere realem existentiam: sed ab æterno vniuersalia nihil sunt quartūm ad existentiam, vt dictum est: ergo nihil etiam sunt quartūm ad essentiam. Probatur maior: quia quidquid est extra Deum, habet illud esse à Deo: ergo si esse est quid reale; habebit illud per aliquam verā, & realem actionem, seu emanationem: sed chimericum est fingere actionem, aut emanationem realem, quæ non terminetur ad ponendū aliquid singulare extra causas, in quo consistit existentia: ergo omnino repugnat essentiā ab æterno habere aliquid esse extra Deū, & non esse existentem, vel singularem.

Confirmatur: quia ex opposita sententia sequeretur, nullam dari

si præcederet ab æterno esse reale essentia extra Deum: hoc autem est absurdum: ergo illud ex quo sequitur. Probatur sequela: quia creatio est productio totius entis secundūm omnem realitatem, quam in se habet: fed talis productio esset in tempore impossibilis; si præcederent ab æterno vniuersalia cum realitate essentia: iam enim non producerent secundūm essentiam, sed tantū secundūm existentiam, vt patet: ergo nulla daretur vera creatio in tempore.

5 Dicendum est secundūm vniuersalia secundūm essentiam esse perpetua negatiūe, ex eo quod sunt negatiūe ingenerabilia, & incorruptibilia: quatenus secundūm se non habent principium suæ corruptiōnis, aut generationis: & per consequens neque sui finis, aut principij. Ita D. Thom. i. par. qu. 16 art. 7. ad 2. & quæst. 1. de veritate art. 5. ad 13. & 14. quem sequuntur Autores citati.

Probatur breuiter, & explicatur: quia quod est negatiūe incorruptibile, est negatiūe perpetuum: sed vniuersalia sunt negatiūe incorruptibilia: ergo sunt negatiūe perpetua. Maior est evidens: & probatur minor: quia illud est negatiūe incorruptibile, quod de se nullum habet principium, à quo corruptatur: sed vniuersalia ex se nullum habent principium corruptionis; si quidem corruptio, & generatio in singularibus sunt, vt patet: ergo vniuersalia sunt negatiūe incorruptibilia.

Confir-

Confirmatur: quia sicut vniuersalia nullum sibi determinat locū: ita nullū sibi determinant tempus: sed ex eo, quod non determinant sibi locum, dicuntur esse negatiūe vbiq; & immēta: ergo ex eo quod non determinant sibi tempus dicuntur esse negatiūe ēterna, & semper. Minorē probat D. Tho. loco citato ex i. par. exemplo materia prima, quæ secundūm se non dicitur vna positiūe; quia scilicet habeat vnam formam, sicut homo dicitur vnius ab unitate vnius formæ; sed negatiūe tantū, per remotionem scilicet omnium formarum distinguenterium: ergo eodem modo vniuersalia erūt perpetua; siquidem ex se non habēt, per quod determinantur ad hoc, vel illud tempus.

6 Ex quo iam sequitur solutio eius, quod in posteriori questionis parte proposuimus. Sicut enim vnius negatiua, quam habet materia prima secundūm se, nō tollit, quā positiūe plurifacet iuxta numerū compositorum, habeatque a parte rei tot unitates positiuas, quot habet formas substantiales: ita similiter quod vniuersalia sint negatiūe perpetua, vt explicatum est; non tollit quā verē, & realiter generatur, aut corruptantur per accidēs ad generationem, & corruptionem singularium. Quod perspicue docuit Aristot. i. Post. cap. 9. & explicant optimè D. Thom. & Calet. ibidem.

Ex quo tandem fit, peremptis singularibus, perfire vniuersalia. Potest tamen dici ipsa manere tripliciter. Primo, in virtute suarū quam est tantū est negatiūe vna:

(non

causarum. Secundo, in exemplariis, seu ideis diuinis. Tertio, tandem in intellectu creato, vel Angeli, vel hominis: ratione specierum intelligibilium, quæ illa repræsentant. Videatur Mas. vbi supra.

7 Ad argumenta respondetur. Ad primum negatur minor. Cum enim vniuersalia, antequā existant, nihil sint a parte rei: non possunt actū, & realiter contineri in prædicamento. Dicuntur tamen ab ēterno esse in prædicamento, potestate; in quantum scilicet ab ēterno sunt possibilia, non per aliquam potentiam passiuam realem ex parte ipsorum; sed per potentiam acti uā caussæ, in cuius virtute præexistunt. Similiter dicuntur esse ab æterno in prædicamento, non formaliter, secundūm aliquam realitatem essentia eorū; sed repræsentatiūe, ratione scilicet exemplariorum diuinorum, per quæ ab æterno repræsentantur vniuersalia in proprijs cathegorijs.

Ad secundūm respondetur cum Mas. loco citato, ea, quæ sunt vnum, & idem positiūe, habere eadem entitatem; non verò ea, quæ sunt vnu negatiūe. Rationale enim, & animal in homine, quia sunt vnu positiūe, habent eandem entitatē: sed materia prima; quia est vna numero negatiūe in omnibus, quæ generantur, & corruptuntur; non habet eandem entitatem in illis: sed aliam entitatem, & realitatem habet in homine; aliam in equo, &c. Quia ergo natura vniuersalis, ante quām sic in rerum natura, & post-

(non enim possunt nihil, & aliquid esse positum, ut patet) inde vel non est, dicetur oratio vera, vel falsa ex Arist. in postpredicamentis: est, quod natura universalis, ante sed res neq; secundum existentiam, ut pater, neq; secundum essentiam ut vidimus sunt ab aeterno actu; ergo oratio, seu propositio illas enuntiantes non potest esse ab aeterno vera actu, sed sola potestate.

Ad Tertium, concessio antecedenti; negatur consequentia. Quia enim ab aeterno detur entitas, in qua fundatur veritas aeterna illius propositionis; haec tamen non est entitas creata hominis, & animalis sed ipsa entitas exemplari diuinitutum, que non distinguntur ab ipso Deo. Videatur Soncinas loco citato.

Q V A E S T I O II.

Quo modo propositiones uniuersales sunt aeterna veritatis.

Duis Bonavent. Herb. Gabr. & Ocean. quos refert Masius vbi supra quest. 9. existimant propositiones uniuersales, & necessarias ab aeterno non habuisse actu veritatem, sed solum in potentia. Verbi gratia haec propositio: *Homo est rationalis*: (inquit) solum est actu vera, dum existit homo; dicitur tamen ab aeterno vera, inquit enim homo ab aeterno potuit esse rationalis, vel (quod idem est) inquantum potuit existere res significata per propositionem. Haec sententiam retinet etiam Zumel 1.p. quest. 10. art. 3. quest. unica conclusione 2. vbi addit sibi aliquando contrarium placuisse, sed remel inspecta, mutasse sententiam. Quia probat dupliciter.

Primum: quia ex eo, quod res est

Tandem: quia haec propositio, *Christus est homo*, est essentialis, & tamen non habet veritatem aeternam: ergo intentum. Maior patet: quia Christus verè est individuum naturæ humanae, quāvis non habeat personalitatem, seu subsistentiam, immo nec existentiam creatam. Minor vero probatur: quia Christus in triduo mortis eius non fuit homo, vt docet Scholastici cū Magistro in 3. dist. 22. & Theologi cum D. Tho. 3. p. q. 50. art. 4. ergo in illo triduo haec propositio, Christus est homo, fuit falsa; ac proinde non est aeterna veritatis.

10 Plena difficultatis solutio pēdet ex perfecta notitia veritatis: quā tamen hic tradere, nec licet, nec vacat. Sed supponendū est ex

D. Tho. 1.p. q. 16. art. 1. veritatē cuiuscumq; rei cōsistere in conformitate eiusdē rei ad intellectū, ita ut veritas per pri⁹ sit in intellectū, & ab eo deriuetur ad res: securus ac bonitas, quæ per pri⁹ est in rebus, & ab illis deriuatur ad volūtatem. Quod discrimen nascitur ex differētia inter has duas potentias supra, disp. 2. nu. 26. insinuata. Et haec veritas solet appellari transcendentialis. Præter quam datur alia, quæ appellatur veritas formalis, & tantū reperitur in intellectū cōponente, & diuidente, ut probat D. Thom. loco citato art. 2. Et haec est, quæ reperitur in propositionibus, quādo aliiquid affirmamus vel negamus conformiter ad res significatas.

In hac autem veritate adhuc possumus duo considerare. Primū est id, quod formale est, & propriè ve-

Identitas verò negatiua est negatio diuersitatis inter aliqua extrema, seu non diuersitas inter illa. Quæ identitas, cum sit negatio, sequitur leges aliarum negationum. Vnde tandem dicetur esse inter aliqua extrema, quandiu absuerit ab illis diuersitas, quam negat. Quare si ab eterno abest diuersitas inter aliquod prædicatum, & subiectum, & in eternum aberit, vt cōtingit in propositionibus necessarijs: erit cōsequenter ab eterno negatio diuersitatis inter tale prædicatum, & subiectum; & per consequens identitas negatiua, seu veritas fundamentalis negatiua.

12 Dicendum est ergo primò veritatē fundamentalē positivam, seu idētitatem positivam inter prædicatum, & subiectum in propositionibus necessarijs nō fuisse ab eterno: ac proinde vniuersalia, quātūm ad hanc veritatem propositionis, nō esse æterna: neque hoc modo dari propositiones æternæ veritatis. Hęc conclusio ex quæst. præcedenti, & modo adductis est manifesta: & ideò in ea immorandum non est.

Dicendum est secundò veritatē fundamentalē negatiuam, seu identitatem negatiuam inter prædicatum, & subiectum in propositionibus necessarijs fuisse ab eterno: & hanc identitatem eternam sufficere ad eternitatem propositionum, secundūm propriam, & formalem veritatem, quam cōclusione sequenti statuemus. Prima pars huius conclusionis constat ex dictis. Si enim inter prædicatum, &

subiectum harum propositionum nec fuit, nec est, nec erit, nec potest esse diuersitas: ergo ab eterno fuit negatio talis diuersitatis; & per cōsequens identitas negatiua. Secunda verò pars ex sequenti cōclusione, & solutionibus argumentorum erit manifesta.

13 Postremo dicendum est, loquendo de propria, & formalī veritate propositiones vniuersales necessarijas habere perpetuam, firmissimam, & actualem veritatem, siue res existant, siue non: ac proinde vniuersalia, quoad istam veritatem propriam, & formalem, esse actu ab eterno. Ita Arist. 1. post. c. 9. Vbi, vt optimè notat Caiet. non solum ait scientiam esse sempiternorum, & non corruptibiliū (quod est afferere vniuersalia quantum ad essentiam esse æterna) sed etiam demonstrationem esse sempiternorū, & non corruptibilem: vt indicaret non solum res, de quibus est scientia, esse æternas sed etiam propositiones, de quibus est demonstratio, esse æternæ veritatis. Eandem conclusionem tenet D. Thom. 1. p. q. 10. art. 3. ad. 3. quem sequuntur inter alios Bañez ibidē, Capreol. in 1. dist. 8. quæst. 1. conclusione 1. Sot. cinas. 9. Metha. quest. 5. Niger 1. parte Clipei quæst. 48. Sot. 2. lib. summular. c. 2. & 10. & Mas. sect. 2. de vniuersalibus q. 9. Qui in confirmationem huius sententia adducit plura, eaque expressa loca D. August. Anselmi, & Porph. Quam etiam probat optimè Caiet. loco citato.

Fundamentum est: quia forma
lis

lis veritas propositionis non est in ipsis rebus, sed in intellectu cognoscente cōexionē prædicati, & subiecti: sed ab eterno intellectus diuinus ait cognoscit cōexionē prædicati, & subiecti istarū propositionū: ergo ipse ab eterno fuerūt actu verae veritate propria, & formalī. Maior ex dictis cōstat. Minor verò, præterquā quod est per se nota, facilē probatur: quia propositiones ista sunt enuntiabilia necessaria, ac proinde non potuit non in intellectus diuinus ab eterno actu versari circa illa.

Cōfirmatur primò: quia huiusmodi enuntiationes necessariæ nō possunt habere indeterminatā, & quasi suspēsam veritatē, cū nō sint in materia cōtingēti: ergo ab eterno fuerunt determinatē, & actu vere, vel falsæ. Si primū, habetur intētū: si secundū, ergo verum fuisse ab eterno tales propositiones esse falsas.

Secundò cōfirmatur ex Caie. quia ex duabus cōtradicторijs in materia naturali, altera necessariò est determinatē, & actu vera: sed ista propositiones, homo est animal, homo non est animal, sunt huiusmodi, etiā homine nō existente, vt patet ex Arist. in Postprædic. c. de opositis: ergo etiā homine non existente, altera necessariò erit determinatē vera: ac proinde ab eterno fuit ait vera.

14 Ad argumēta resp. Ad primū, dictū Arist. intelligentū esse de veritate fundamentali, seu de idētitate inter prædicatum, & subiectū positivam, si prædicatum, & subiectū existant; vel saltē negatiua, si non existant. Talis autem identitas negatiua fuit ab eterno sufficiēs, vt intellectus diuinus cognosceret cōexionē prædicati, & subiecti. Cū enim ipsa cognitio Dei nō produxerit ab eterno prædicatū, & subiectū, vt patet: non potuit esse necessaria ab eterno identitas positiva inter illa; ac proinde sufficiens fuit identitas negatiua illorū, vt in intellectus diuinus esset actu, & formaliter veritas talis propositionis. ¶ Per quod patet ad secundū argumentum. Procedit enim de identitate positiva, quæ tamen nō est necessaria, vt explicatum est.

Ad tertium resp. cū Sot. vbi sup. in his propositionibus necessarijs, verbū, est, non significare cū tempore, propriè loquēdo, sed abstrahere ab omni differentia tēporis. Et hoc est, quod cōmuniter docent Dialectici, scilicet in his propositionibus verbū absolui à tēpore, id est impediri ab extremis, ne significet aliquā differentiā tēporis. ¶ Si tamen cōtēdas verbū in his propositionibus verè importare aliquam durationē præsentē, dicēdū est illā esse instans, seu nunc eternitatis, non verò instans, aut nunc tēporis.

15 Ad quartum concessa maiori, negāda est minor. Ad cuius priam probacionē dicendum est, non esse necessarium ad veritatē illius propositionis, homo est vivens, cōexionem, aut vniōnem positivam inter corpus, & animā fuisse ab eterno; sed sufficere identitatem negatiuam prædicati, & subiecti, quæ tamen fuit ab eterno; siquidē nec homo

mo fuit aliquando non viuens, nec datur homo absq; cōnexione animæ & corporis. ¶ Per quod patet ad secundam probationem. Nam cadauer illud, in quod resolutur homo, abusu, & æquiuocè appellatur homo: propriè enim loquendo nunquā homo est mortuus: quia quād moritur, definit esse homo.

Per quod etiam patet ad ultimum. Si enim in rigore loquamur, intriduo mortis Christi non fuit Christus, in quantum Christus significat hunc hominem: cum dissoluta fuerit vno inter animam, & corpus eius: licet Verbum diuinū manserit seorsim vnitum animæ, & seorsim corpori. Quare hæc propo-
sitio, Christus est homo, semper est vera. Quando tamen Theologi asserunt Christum in triduo non esse hominem, non inspiciunt rigorē rem istum logicum; sed volunt excludere errores asserentium Christum intriduo fuisse hominem, & docere, ad veritatem mortis eius necessarium fuisse, quod inter animam & corpus eius desierit vno; & consequenter quod desierit etiā esse hominem. Ex hoc tamen nihil sequitur cōtra nos: quia etiā desijt esse hunc hominē, scilicet Christū.

QVÆSTIO III.

Quid, & quotuplex sit prædicatio.

¹⁶ **E**xplícata prima passione vniuersalis, quæ conuenit illi ratione naturæ, restat agamus de prædicabilitate, quæ conuenit illi ratione formæ, iuxta ea, quæ diximus in procœdio disputationis. Cū autem prædicabilitas sit potentia, seu aptitudo naturæ, ut prædicetur de inferiorib; eisq; attribuatur per actualē prædicationem: inde est, plenam prædicabilitatis cognitionem omnino pendere ex cognitione prædicationis, quæ est proprius actus eius. Præterquā quod, ignorata prædicatione, & modo prædicandi, cognosci nō potest, quæ prædicationes sint vnius prædicabilis, & quæ alterius: ad quod præcipue ordinatur istud Porphyrij ifagoge. Cum autem prædicationes exerceantur in nominibus concretis, vel abstractis: aliqua de ijs, antequam ad alia procedamus, præmittenda sunt.

¶ Primo ergo statuendum est concreta accidentium eandem prorsus rem significare, ac eorum abstracta. Ut enim optimè dixit Aristotel. cap. de substantia: *Nomen albi, nisi qualitatem nihil significat.* Quod etiam docuit expressè Diu. Thom. in 1. distinct. 18. quæst. 1. artic. 2. ad tertium vbi ait: *Subiectum non includitur in significatione nominis significantis accidens concretiū, ut dicit Commentator 4. Metaphysica, quanvis Avice[n]a contrarium senserit.* Quod etiam clarius habetur 7. Metaph. lectione 1. vbi explicans ipse Sanctus dictum Aristot. quod, *accidentia in concreto magis entia videntur:* inquit hoc ideo esse: quia determinatur eis aliquod subiectum per ipsam nominis significationē, scilicet substantiam: *Et ideo (ait) vnumquodq; talium nominum, quæ sig-*

significant accidens in concreto, videtur importare prædicamentum substantiæ: non ita quod prædicamen- tum substantiæ sit pars significatio- nis talium nominum: album enim, et in prædicamentis dicitur, solam qualitatem significat: sed in quantū huiusmodi nomina significant accidentia, ut inherentiæ substantiæ. Quæ doctrina communis est inter Doctores, & pro ea videri possunt Capreol. in 1. dist. 4. quæst. 1. & 2. Calet. c. 7. de ente, & essentia Soncin. 5. Metaph. q. 38. Maf. in anteprædicamentis qu. 3. Sanch. lib. 4. Logicæ q. 3. & Fonseca 5. Metap. c. 7. q. 5. fect. 3. qui plures alias adducit pro hac sententia, eamq; varijs rationibus confirmat.

Breuiiter potest suaderi: quia hæc prædicatio, *homo est albus*, est accidentalis, & in materia cōtingenti: ergo res significata per prædicatum est id, quod potest adesse, & abesse à subiecto, & quod est accidens respectu illius. Hoc autem est sola qualitas albedinis, & non subiectū, ut ac se patet: ergo sola albedo, & non subiectum est res significata per nomen album.

Confirmatur: quia si subiectū es- set pars significati istorum nominū: iā concretum accidentale, non solum ex modo significandi, sed etiā quoad rem significatā esset ens per accidens; & per consequens omnino indefinibile. Quod tamē est cōtriaria Arist., & communē Philosophorum vsum, qui sèpè definiunt concreta accidentiū, docentq; artem definiendi illa, ut videbimus disp. seq. ergo huiusmodi cōcreta nō im-

portā subiectū, & formā vt partes sui significati, sed solam formā, ac proinde eādem rem significant, ac eorum abstracta.

¶ Quanvis autē in hoc conueniant; differunt tamen in modo significandi talē rem. Nam abstractum significat formam accidentalem per modum substantiæ, seu per se stantis, quasi non esset alicui inherens, neq; per ordinem ad illud acciperet entitatem, sed per se ipsum, sicut habet substantia. Quod non ideo est, ut optimè notat D. Tho. loco citato ex 7. Metaph. & opus. 42. c. 19. quia accidens per se ipsum habeat entitatem, aut absq; subiecto possit existere: sed quia, cum significatio cōueniat nominibus mediante conceptione intellectus, siquidē voces sunt notæ passionum, quæ sunt in anima, ut dicitur 1. Perhier. intellectus autē posse seorsim intelligere ea, quæ sunt coniuncta: hinc fit, posse etiā separare formam accidentalem à subiecto. Et quia illud, quod per se accipitur ab alio separatum (inquit D. Th. opus. citato) videtur per se existēs: ideo designatur nomine abstracto, quod significat remotionem eius ab alio. Et hoc modo abstracta accidens significat formas, quæ quidem inherenti, sed non significant eas per modum inherētiū. At vero nomen concretum significat eandem formam, quasi alteri adiacentem, & innitentem, quod eit significare formam concernendo, & connotando subiectum, tanquam id cui inharet forma, & in quo exercetur effectus formalis

eius. Et propter eā concretum accidentale appellatur connotatum: quia quasi in obliquo designat, & connotat subiectum, in quo est forma, quam significat.

19 ¶ Nam verò ex hoc præcipuo discrimine inter cōcretū, & abstractū, plura alia deducuntur, ad præsentē disputationē omnino necessaria. Tria sunt præcipua, quae enumerat D. Th. opus. 69. l. ec. 2. Primū est, abstracta esse talia per se ipsa, vt albedo per se ipsam est albedo; cōcreta verò esse talia per abstracta, vt albū est albū per albedinem.

Secundum est, abstracta denotare formas simplices, puras, & impermixtas: albedo enim solam albedinem significat sine permixtione alterius qualitatis; concreta verò significare formas sine præcisione aliarum qualitatū, cum quibus permixtæ sunt, vt album significat albedinem in subiecto, in quo etiam reperitur quantitas, calor, &c. Cuius rationem reddit optimè D. Thom. quia id, quod abstracte consideratur, significatur vt quo aliquid est tale: albedo enim significat, vt quo aliquid est album.

Cū autem nihil sit album, nisi per id, quod pertinet ad rationem albedinis: inde est huiusmodi abstracta nihil alienum in se habere posse. In concretis verò, cum ex modo significandi album. v. g. importet id, quod habet albedinem: & ex eo quod aliquid habeat albedinem, non prohibetur habere aliquid aliud, quod sit extra essentiam albedinis: inde est concreta significare formas cū alijs permixtas. Et

hæc est radix, quare abstracta diuersarum sp̄cierum nequeāt inter se prædicari, etiam si reperiātur in eodem subiecto, hæc enim est falsa; albedo est dulcedo, quanvis utraque existat simul in lacte; cū tamen earum cōcreta de se mutuò prædicetur: verè enim dicitur, album est dulce, vel dulce est album.

Tertiū tandem discriben quod etiam tangit D. Th. I. p. q. 3. ar. 3. & 3. p. q. 2. art. 2.) sequitur ex præcedenti, vt ait D. Tho. Et consistit in hoc, quod abstracta sumuntur ut partes; cōcreta verò ut tota. Quāuis enim utraque nomina significent eandē rem: quia tamen ex modo significādi, abstractū significat, vt quo aliquid est; cōcretū verò, vt quod habet formā: inde est, abstractum ex modo significādi sumi ut partē formalē respectu concreti; cōcretū verò ut totū compositum ex subiecto, & accidēti. Et hæc est radix, quare abstracta non possint prædicari de cōcretis: quia nulla pars prædicatur de toto. De quo iterum redibit sermio. qu. seq.

20 ¶ His prænotatis, explicemus iā, quid, & quotuplex sit prædicationis. Prædicationis ergo attributio, seu propositionis (quæ quantū ad præsens idem sunt) est oratio enūtiatiua; in qua scilicet prædicatū attribuitur, vel enūtiatur de subiecto. Dividiturq; à Soto q. vlt. vniuersaliū, generali divisione, in identicā, disparatā, & mediā. Prædicationis identica est illa, in qua idē enūtiatur de se ipso; disparata, in qua prædicatū nullā habet cōexionē cū subiecto; media verò, in qua prædicatū, & subiectum

cum habent sufficiētem cōnexiōnem, sed non omnimodam identitatem.

Rursus prædicationis media dividitur in directam, & indirectā. Directa est illa, in qua illud, quod a parte rei habet rationem formæ, ponitur in propositione ut prædicatum, & illud quod habet a parte rei rationem materiae, ut subiectū. Cuius oppositum constituit propositionem indirectam. Vnde hæc propositiones: Homo est animal, homo est rationalis: homo est risibilis; sunt directæ, & earum conuertentes indirectæ.

Vbi cōsiderare opportet, hanc doctrinam tenere, siue propositiones sint affirmatiua, siue negatiua; siue veræ, siue falsæ. Nam hæc est identica, licet falsa, homo non est homo: & hæc est disparata, licet vera: homo non est lapis. Similiter hæc est directa, licet falsa: homo nō est animal: & hæc est indirecta, quanvis negatiua: rationale non est homo. Videatur Soto loco citato, ubi optimè confutat quosdam Dialeticos sui temporis, aliter explicates propositionem directam, & indirectam. Cum enim ex modo essendi rerum sequatur modus prædicandi, vt testatur Arist. 5. Metaph. text. 14. & D. Thom. ibidem l. ec. 9. & forma sit in subiecto, non verò subiectum in forma: consequens est prædicationem directam tunc fieri, quando ponitur ut forma, seu prædicatum id, quod verè est forma: & ut subiectum id, quod verè est subiectum. Et è contra in prædicatione indirecta.

21 ¶ Dubitat autem Sotus de hac propositione: hoc animal est homo: an sit directa. Videtur enim non esse directam: nam hæc indeterminata: animal est homo, est indirecta: ergo etiam eius singularis, scilicet hoc animal est homo.

Sed nihilominus respōdet bene illam propositionem esse directam, si designetur aliquis homo singularis, esse verò disparatam, si designetur aliquis equus. Ratio est: quia propositionem esse directam, vel indirectam debet regulari ex parte suppositi, seu eius pro quo supponit subiectum: non verò cōsile ex parte rei significata: quia in nominibus potior est modus significandi, quam res significata, ut infra dicimus; sed quando, designato

Petro dicimus: hoc animal est homo, ly *hoc animal*, quanuis significet animalitatem; supponit tamen pro Petro: si verò designetur Bucephalus, supponit pro quodā equo: ergo talis propofitio est directa, designato Petro; disparata verò, designato Bucefalo.

Nec ratio dubitandi vrget. Nam in hac propositione indefinita: animal est homo; ly, *animal*, non solum significat gradum superiorem ad hominem; sed etiam supponit pro illo: quod non contingit in propositionibus singularibus, vt explicatum est.

¶ Ex quo etiam infertur propositiones, in quibus diuersa accidentia in concreto de se inuicem prædicantur, omnes esse directas: cum tamen eadem prædicationes, si sunt in abstracto, sunt disparatas. Hæ enim prædicationes sunt directæ, *album est dulce: dulce est album*: istæ verò disparatas, *albedo est dulcedo: dulcedo est albedo*. Cuius ratio sumitur ex ipso modo, & natura prædicationis, in qua prædicatum significatur, vt forma, & habet proprium locum, & situm formæ: subiectum verò significatur vt materia, habetque proprium situm materiæ, & subiecti. Quia autem concretum accidentale simul significat formam, & ex modo significandi supponit pro subiecto: inde est, quod quando in huiusmodi propositionibus concretum ponitur à parte subiecti, non solum supponit, vt cumque pro subiecto (quod habet concretum ex se;) sed etiam exercet talem sup-

positionem, (quod illi conuenit ex situ propositionis:) quandò vero ponitur à parte prædicati, quanuis non amittat propriam suppositionem, quodammodo tamē impeditur propter situm prædicationis, & leges appellationis; magisque attenditur in illo res significata, scilicet forma.

¶ Radix autem huius doctrinæ est, quod in his propositionibus, concretum accidentale positum à parte subiecti, sumitur substantiæ; positum verò à parte prædicati, sumitur adiectiue: vnde prouenit diuersitas explicata, vt latius dicemus in notationibus ad caput genere. Maneat ergo huiusmodi prædicationes, quæ sunt inter concreta accidentalia, quæ communicant in aliquo communi subiecto, semper esse directas. Quia etiam ratione post Incarnationem Verbi hæ sunt prædicationes directæ: *homo est Deus: Deus est homo*: quia duæ istæ naturæ, diuina scilicet, & humana reperiuntur in eodem supposito Verbi, pro quo semper subiectum supponit.

¶ Secundò sequitur solam prædicationem directam esse propriæ prædicationem, proprieque ad scientias pertinere; ac proinde ipsam solam vocari absolutè prædicationem. Quo sensu dixit Porphyri. capite de specie: *Nam aut paria de paribus, aut maiora de minoribus prædicentur oportet; minora vero de maioribus non oportet*. Propter quod etiam omnes alias prædicationes, tam indirectæ, quam identicæ, & disparatas meritò a præ-

a prædicabilibus reiçiuntur, ad quæ tantum pertinent prædicationes formales, & directæ. Imò ex his etiam excluditur prædicatio, in qua definitio prædicatur de definito, vel de quolibet contento sub illo: quia quanvis essentia, quæ exprimitur per definitionem, sit ens per se, & idem quod species; tamen ut significatur nomine complexo, deficit à simplicitate prædicabilium, nec potest recipere intentiones eorum.

Tandem prædicatio formalis, & directa diuiditur ab eodem Soto in essentialiem, & accidentalem. Essentialis est, in qua prædicatum est de quiditate subiecti: accidentalis verò, in qua prædicatum accidit subiecto, siue sit entitatius substantia, siue accidentis; siue sit accidentis propriū, siue commune.

His explicatis: quia duo sunt genera nominum, in quibus possunt prædicationes exerceri, scilicet nomina primæ, & secundæ intentionis, quæ explicuimus supra disputatione secunda, numero 40. Videamus iam, quomodo in utrisque sunt prædicationes.

Prius autem agemus denominibus primi generis.

* *
(† † †)
* *

QVÆSTIO IIII.
Quomodo prædicationes sunt in non-minibus prima intentionis.

23 **Q** Via nomina primæ intentionis, alia sunt abstracta, alia cōcreta: quatuor inter illa posunt fieri conuinationes. Et sic potest primò dubitari: an concreta prædicentur de concretis. Secundò: an abstracta de abstractis. Tertiò: an concreta de abstractis. Quartò: an abstracta de concretis. Et quia tam concreta, quam abstracta, alia sunt substantialia, vt *homo, animal, humanitas, animalitas*: alia accidentalia, vt *album, coloratum, albedo, color*: ideo de omnibus nonnihil agemus. Id tamen ante omnia aduertendum est pro hac, & sequenti quest. nos hic loqui de propositionibus affirmatiuis. Propositio enim negativa non pertinet ad aliquod prædicabile; & sic à præsenti disputatione rejicitur. Inquirimus ergo, quandò propositiones affirmatiuae sint veræ in nominibus primæ intentionis.

AN CONCRETA PRÆDICENTUR DE CONCRETIS.
§. Primus.

24 **N**ulla circa hoc est inter Autores difficultas: & ideo sit. ¶ Prima conclusio. Propositiones, in quibus concreta de concretis prædicantur, siue concretum sit substantiale, siue accidentale, sunt vere, & concedenda; vt, *homo est animal, album est coloratum*: & si-

miles. Et idem est, quando concretū accidentale prædicatur de substantiali, ut *homo est albus* (quando enim sit ē *contra*, propositio est indirecta, ut diximus: de quibus propositionibus modo non loquimur.) Ita docet expressè D. Tho. de ente, & essentia, c. 3. De quo videri potest Cajetan. ibidem.

Fundamentum est: quia concretum significat formā cum alijs per mixtam, & sumitur ut totum, ut ex D. Tho. diximus quest. præcedenti. Propter quod etiam non præscindit ex modo significādi ab alijs, quē inueniuntur, vel in eodem supposito, vel in eodē subiecto. Sed animal, & homo, v.g. sunt in eodē supposito, & album, & coloratum in eodem subiecto; neutraq; significant cum præcisione aliorum; sed potius sumuntur ut tota permixtē continentia, quidquid est in alijs. Ergo inter illa verissima est prædictio. Videatur D. Th. loco citat.

25 Dices: nihil potest prædicari de alio nisi contineat illud: sed vnum concretum, nempē animal, aut coloratum non continet, quidquid est in alio, scilicet in homine, vel albo: ergo vnu concretū nō potest prædicari de alio. Probatur minor: quia homo addit supra animal rationalitatem: & album supra coloratum addit propriam differentiam albedinis. ¶ Confirmatur: quia pars non potest verē prædicari de toto: sed animal est pars hominis, & coloratū albi: ergo non possunt prædicari de illis.

Ad argumentum respondetur animal posse considerari, vt est pars

actualis hominis, & vt est totū potentiale. Quatenū est pars actualis, componit metaphysicē hominem: sicutque, nec continet totum, quod homo continet, nec est quid superiorius; & consequenter non prædicatur de illo. Quatenū verò est totum potentiale, est quid superiorius ad hominem, & equum; continetq; confusē, & in potentia rationalitatē, & hinnibilitatē; & hoc modo non est pars, sed totum, & prædicatur de homine, & equo. Quæ doctrina constabit amplius cap. de Gener. potestque cum proportione applicari ad concreta accidentalia. ¶ Per quod patet ad confirmationem.

*AN ABSTRACTA, TAM
substantialia, quam accidentalia
verē prædicitur de abstractis.* §. II.

26 A Certioribus incipiendo, vt certum statuendum est prædicationes, quæ sunt inter abstracta accidentium, quorum vnum est de essentia alterius, esse omnino veras, & formales, ut si dicas *albedo est color, color est qualitas: Logica est scientia, scientia est habitus*. Sic enim significata accidentia propriè ponuntur in prædicamento; suntque entia per se, & completa, & habēt propriè genera, & species, ut postea dicemus.

Eadem certitudine, circa abstracta substantialia statuendum est omnes prædicationes, in quibus abstractum, quod ponitur loco prædicati, non pertinet ad essentiam abstracti, quod ponitur loco sub-

subiecti, esse omnino falsas, vt *humanitas est risibilitas, rationalitas est animalitas*; & ē contra, *animalitas est rationalitas*, & similes. Ratio est manifesta: quia quando prædicatum non est de essentia subiecti, non potest prædicari de illo, in *quid*, sed in *quale*; & per consequens prædicatio erit accidentalis. Ut autem prædicatio accidentalis sit vera, prædicatum debet significari adiectiuē, seu per modum alteri adiacentis: quod tamen non contingit quando prædicatum significatur in abstracto, ut patet ex dictis quest. præcedenti. Ergo huiusmodi propositiones, in quibus abstractū, quod ponitur loco prædicati, nō est de essentia abstracti, quod ponitur loco subiecti; omnes sunt false. Quæ etiam ratio convincit propositionem, in qua abstractum differentiæ prædicatur de abstracto speciei, ut quando dicimus, *humanitas est rationalitas*, in sensu formalis esse falsam. Quantuis enim differentia sit de essentia speciei: quia tamen prædicatur de illa, non omnino in *quid*, sed in *quale quid*, ut explicabimus cap. de differentia: idē debet significari adiectiuē, seu per modum alteri adiacentis. Quod non contingit, quādo prædicatur in abstracto, ut per se constat.

27 Tandem idem dicendum est de prædicationibus inter abstracta generis, & differentiarum; & inter abstracta differentiarum superioris, & inferioris, ut si dicas, *rationalitas est animalitas: rationalitas est sensibilitas*, & similes.

Cum enim differentia nullatenū includat genus, nec etiam differentias superiores, vt dicemus capite de differentia; & ex modo significandi vnum non significetur, vt adiacens alteri, vt fit, quando prædicantur in concreto: manifestum est tales prædicationes in abstracto esse falsas.

Tota ergo difficultas reducitur ad abstracta substantialia, quorum vnum est de essentia alterius, & prædicatur in *quid*, ut quando de humanitate prædicatur animalitas, vel quilibet aliis gradus genericus. Et ita inquirimus: an sicut hæ prædicationes sunt veræ, *homo est animal, animal est corpus*: ita etiam istæ sint veræ, *humanitas est animalitas, animalitas est corporeitas*. Procedit autem difficultas in sensu formalis: nam in sensu identico evidens est apud omnes esse veras; siquidem ipsa res, quæ est humanitas, est res, quæ est animalitas, aut corporeitas.

28 Partem negatiuam defendunt inter alios Scotus in primo distinct. 2. quest. 7. & distinct. 5. quest. 1. Nimpus 3. Metaphysic. quest. 2. Canariens. 1. par. quest. 28. artic. 2. disputat. 2. & Rubio tractatu de prædicationibus numero 14. qui pro eadem sententia adducit Cajetan. & Ferrar. sed immerito, ut postea videbimus.

Probatur primò ex D. Tho. 4. contra gentes, cap. 81. de ente, & essentia cap. 3. & 4. opuscul. 69. cap. 2. & alibi sapè. Vbi docet abstracta ista substantialia significa-

ti, vt partes formales, seu vt id, quo aliquid est tale; & consequenter cum præcisione aliorum: ergo vnum nō potest prædicari de alio. Probatur consequentia: quia iam animalitas effet genus, & humana-
tas species: si vtraque haberet rationem totius. ¶ Confirmatur ex Auicena, qui vt refert Diu. Tho.loco citato de ente, & essentia, inquit, quod equinitas tantum est equinitas: ergo nō est animalitas

Secundò probatur ratione: quia vt aliquid formaliter prædicetur de alio, necesse est, vt quidquid subiectū actu continet, contineat etiā prædicatum, saltem confusè, & in potentia: sed abstractum generis, nec actu, nec potentia cōtinet totū, q̄ est in abstracto speciei: ergo nō potest formaliter prædicari de illo. Probatur minor: quia quodcumq; nomē abstractum significat suum significatū, per modū formæ abstractæ abstractione formali, vt postea explicabimus. Omne autem abstractū abstractione formali, nec actu, nec potentia includit id, à quo abstrahitur: imò potius excludit ilud: siquidē, prout sic, comparatur ad illud, vt pars ad suam comparatem.

Tertiò: animalitas est illud, quo animal est animal; & humanitas illud, quo homo est homo: sed illud, quo homo est homo, non est illud, quo animal est animal: ergo humanitas non est animalitas. Maior habetur p̄sim in Diu. Thom. Minor verò probatur: quia illud, quo homo est homo, significatur vt ratio formalis, & principium

constitutiuum hominis; & illud, quo animal est animal, significatur vt ratio formalis, & principium constitutiuum animalis: sed ratio formalis, seu principium cōstitutiuum hominis, formaliter loquendo, non est ratio formalis, seu principium constitutiuum animalis; siquidem homo, & animal sunt diuersa constituta: ergo id, quo homo est homo, non est id, quo animal est animal.

29 Pro solutione difficultatis primò sciēdum est ex D. Tho. 1.par. quest. 40. art. 3. abstractiōnem (vt latè in libris Posteriorum dicemus, agentes de barijs abstractionibus à materia) esse duplē. Alia dicitur totalis, seu vniuersalis; illa scilicet, qua vniuersale abstrahitur à particulari, vt animal ab homine. Alia dicitur formalis, seu præcisissima; & est illa, per quam forma abstrahitur à materia: (non quia semper id, quod abstrahitur hac abstractione, sit vera forma: sed quia habet modum formæ respectu eius, à quo abstrahitur.) De discrimine harum abstractionum plura dicemus loco citato, potestque videri Caiet. de ente & essentia cap. 1.q. 1. Nunc certum debet esse, nomina non dici abstracta abstractione vniuersali. Idq; constat manifestè: tūm quia homo, animal, viuens, & alia genera prædicamenti substantiae sunt propriissimè vniuersalia, & consequenter abstrahunt abstractione vniuersali; & tamen non significantur in abstracto, sed in concreto: tūm etiam quia ex quolibet concreto quantum-

tumuis singulari formatur nomen abstractum, vt ex Petro Petreitas; ex Deo Deitas: cūm tamen nulla ibi interueniat abstractio vniuersalis: ergo ab hac abstractione nomina non denominantur abstracta, sed ab abstractione formalis; per quam, non solum separamus accidens à subiecto, vt continet in abstractis accidentalibus; sed etiam naturam a supposito, vt cernitur in abstractis substantiis.

30 Ex quo primò fit vtraque abstracta, præcisè secundū quod inveniunt hāc abstractionem formalem, nullum dicere ordinem ad inferiora, sed ad concretum, seu suppositum, à quo abstracta, & separata sunt. Non enim dicimus: color alicuius albedinis est color, sed color alicuius colorati est color, nec similiter dicimus: animalitas alicuius humanitatis est animalitas; sed alicuius animalis est animalitas. Ac proinde secundū istam rationem semper significantur per modum partis, seu vt quo aliquid est tale: quia id, quod abstrahitur abstractione formali, comparatur vt actus, & constitutiuum respectu eius, à quo abstrahitur. Et hoc est, quod toties repetit Diu. Thom. cūm locis pro secunda sententia citatis, tūm etiam alijs multis, quæ videri possunt in tabula aurea, verbo *abstractum*, numero 6. Neque aliquid aliud docent Caietanus, & Ferrar. pro eadem sententia adducti.

Hinc etiam vterius sequitur

nullum abstractum, præcisè ratione huius abstractionis formalis, posse prædicari de aliquo, nisi interueniat etiam abstractio vniuersalis. Cuius ratio est evidens: quia, vt supra tetigimus, & latius dicemus capite de generi, vt aliquid prædicetur de alio, debet habere rationem totius, vt sic possit continere subiectum: sed albedo, aut quodlibet aliud abstractum non habet rationem totius ab abstractione formalis; cūm potius ab illa habeat rationem partis: ergo, præcisè ratione talis abstractionis, non possunt prædicari de aliquo, nisi interueniat etiam ibi aliqua abstractio vniuersalis, ratione cuius induant rationem totius. Quare ad videndum, vtrum prædicationes possint fieri inter huiusmodi abstracta, inspiciendum est, an, & quomodo possint induere rationem totius; seu an, & quomodo inter illa possit esse abstractio vniuersalis.

31 Secundò consideranda est differentia compositi substantialis, & accidentialis. Illud enim, cūm sit ens per se, & simpliciter vnum, & totum: componitur necessariò ex partibus, quæ simpliciter sint partes, & per consequens nunquam erunt simpliciter tota, sed tantum secundū quid. At verò compositum accidentale: quia est ens per accidens: secundū quid tantum est vnum, & totum: & per consequens partes eius secundū quid tantum erunt partes, simpliciter autē tota. Quo fit, vt illud, quod significatur vt pars com-

compositi substantialis , qualiter significatur abstractū substantialie, ex modo significandi simpliciter sit pars; & per consequens non posse esse simpliciter totum, sed tantū secundū quid : quod verò significatur vt pars compositi accidentalis , qualiter significatur abstractum accidentale , quia secundū quid tantū est pars: optimè poterit esse simpliciter totum.

Vnde sicut concreta accidentia ponuntur in prædicamento, & dicuntur vniuersalia, aut prædicabilia secundū quid tantū , & per reductionem ad sua abstracta; ita è contra abstracta substantialia sunt in prædicamento, & dicuntur vniuersalia , aut prædicabilia secundū quid tantū , & per reductionem ad sua cōcreta. Quæ est perpetua doctrina D. Thom. vt patet ca. 7. de ente essentia , & aliis sēpē.

32 Ex quo tandem fit , quod si- cut in abstractis accidentium, signifi- cari, vt partes secundū quid suo- rum concretorum (quod habent ab abstractione formalī,) non impe- dit , quin simpliciter habeant ra- tionem totius respectu suorum in- feriorum: ita è contra in abstractis substantialibus, significari , vt par- tes simpliciter suorum concreto- rum (quod habent ab abstractione formalī) non tollit , quin possint secundū quid habere rationem totius respectu suorum inferiorū, & de illis prædicari.

Tandem nota, quod adhuc in ista comparatione ad inferiora , si- cut concretum substantialie potest

considerari , vel vt confusè conti- net illa; sive est totum , & prædi- catur in recto de illis ; vel vt præ- cindit ab eis, seu excludit illa; sic- que est pars eorum , neque prædi- catur de eis , vt explicabimus cap. de genere , ita similiter abstrā- ctum substantialie, quando compa- ratur ad inferiora, potest considerari , vel vt confusè continet illa; sive conuenit illi ratio totius se- cundū quid , quam explicuimus , vel vt præcindit ab eis ; & sic est pars eorum. Hoc secundo modo repugnat , quod in recto prædice- tur; non autem primo.

33 Secunda conclusio. Anima- litas , & alia abstracta substantialia, sumpta cum præcisione suorum inferiorū, non possunt de illis præ- dicari. Non tamen repugnat hu- iusmodi abstractis sumi absq; tali præcisione , seu vt confusè conti- nent inferiora; & per consequens verè possunt prædicari de illis. Ta- les autem prædications non per se , & simpliciter , sed secundū quid , & per reductionem perte- nent ad prædicabilia. Hæc conclu- sio habet tres partes; & quoad om- nes est communior inter Thomi- stas. Illam tenent Soto. q. 3. vniuer- salium Mas. ibidem sect. 4. qu. 6. Sanch. lib. 3. q. 13: Oña. q. 3. art. 3. Cante. cap. de differentia. Suarez disput. 6. Metaphysic. sect. 10. & communiter moderni.

Prima pars satis ex se constat: quia animalitas , & alia abstracta sic præcisa ab vltioribus perfe- ctionibus inferiorum , sunt partes eorum: nulla autem pars, prout sic,

po-

poteſt prædicari de toto, vt expli- cabimus cap. de genere. ¶ Adde, in tali præcisione ſemper interue- nire abstractionem formalem, quæ propterea dicitur præciſiua: ſed ra- tione huius abstractionis non con- tingit prædicatio , vt explicatum est: ergo huiusmodi abstracta ſump- ta cum tali præcisione nequeunt prædicari de inferioribus.

35 Secundò probatur efficacius: quia designata humanitate , hæc prædicatio est vera: *Hæc animali- tas, est animalitas;* ergo hæc etiam erit vera: *Humanitas est animali- tas.* Antecedens patet: quia eadem est ratio de illa , ac de istis propositionibus: *Hæc humanitas est huma- nitas: humanitas Christi est huma- nitas, & similibus,* quæ ſunt veriſi- me, & a nemine negantur. Conſe- quentia verò probatur: quia ſicut in hac propositione: *Humanitas est animalitas,* ſubiectum includit aliquid , quod non est de eſſentiā prædicati , neimpè principiuſ ſpe- cificum; quod importat humani- tas: ſic etiam in iſta: *Hæc animali- tas est animalitas,* ſubiectum includit aliquid quod est extra eſſentiā prædicati, neimpè principiuſ indiui- duale ; quod designatur per illud pronomen, *hæc,* & ratione cuius ta- lis prædicatio verè est superioris de inferiori. Ergo ſi de ratione ani- malitatis eſſet, ſignificare naturam ſenſituum cum omnimoda præci- fione quorumcumque aliorum, quæ ſunt extra eſſentiā eius; & prop- terea eſſet falſa prima propoſitio, vt aduersarij dicunt: eadem ra- tione eſſet etiam falſa ſecunda. Maneat ergo è contra, quod ſicut animalitas, ſalua proprietate ab- tracti ſubstantialis , poteſt indure rationem totius, & prædicari de hac,

hac, & illa animalitate; ita etiam potest prædicari de humanitate, & equinitate.

Tertia tandem pars conclusionis scilicet huiusmodi prædications, quæ sunt inter abstracta substancialia, non pertinere ad prædicabilia per se, & simpliciter, sed ratiū secundūquid, & per reductionē, manifesta est ex secūdo notabili. Cū enim huiusmodi abstracta significantur, vt partes compositi substancialis: simpliciter conuenit illisesse partes, & per cōsequens secundūquid ratiū possunt induere rationem totius. Quod nō sufficit, vt aliquid sit simpliciter genus, aut species: quia naturę, quę ab his intentionibus denominantur, debent esse entia per se, & cōpleta, vt supra explicatū est, & constabit amplius in antepredicamentis.

36 Per quod patet ad argumenta. Ad primum resp. D. Thom. solū docere, abstracta ista significari vt partes, & sumi cū precisione respectu concreti, seu suppositi: id enim solū postulat abstractio formalis, a qua denominantur abstracta. Hoc tamē nō tollit, quominus respectu inferiorum possint induere aliquālē rationem totius: quod sufficit, vt verè de illis prædicetur, quāuisnō sint genera, aut species simpliciter, sed per reductionē, vt explicatū est.

Ad confirmationem respondeatur in illa propositione Auctore, non excludi à subiecto prædicata essentialia, & generica, vt est animalitas respectu equiniratis: sed alia, quæ non conueniunt naturę secundū se. Et ita sensus est: equi-

nitas tantū est equinitas, id est, dese non habet prædicari, vel subiecti, aut quod sit vniuersalis, vel singularis.

Ad secundum negatur minor. Cuius probationem integrām concedimus, abstractum scilicet, preciſe ratione abstractionis formalis, quam importat, habere rationem partis, nec illi prout sic conuenire, de aliquo prædicari, quod verissimum est. Sed inde nō sequitur abstractum esse incapax alicuius abstractionis vniuersalis, ratione cuius habeat conditionem totius respectu inferiorum, vt patet in abstractis accidentalibus.

Ad tertium, concessa maiori, distinguenda est minor. Si enim illud, quo homo est homo, & illud, quo animal est animal, sumantur cum omnimoda precisione, vt aliquando etiam sumantur concreta, iuxta dicta in prima parte conclusionis, concedenda est: neganda verò, si sumantur absque tali precisione. Neque aliquid amplius probat ratio ibi facta, vt considerantipatebit. ¶ Est tamen observatione dignum, quod quanvis, tam concreta, quam abstracta substancialia comparata inferioribus possint sumi; vel cum omnimoda precisione, vel sine illa, vt explicatum est: tamen propter eorum naturā, discriminaque supra inter illa explicata, frequentius abstracta sumuntur cum tali precisione, concreta verò sine illa. Et hoc forte decepit Auctores contrarios.

AN

AN CONCRETA PRAE-
dicentur de abstractis, & abstracta de concretis.
§. III.

37 **P**ars affirmativa potest probari. Primo: quia haec propositiones sunt veræ, entitas est ens, & è contra: bonitas est bona: unitas est una, & è cōtra: easque admittit D. Thom. 12.q.55.ar.4.ad 1.& q.21. de veritate ar.4.ad 4.& ar.5.ad 6. ergo abstracta possunt prædicari de concretis, & è contra. ¶ Secundò: haec propositiones sunt veræ, Deus est Deitas, & Deitas est Deus, & eas admittit D. Thom. 1.p.q.3.ar.3. ergo, &c. ¶ Tandem: quia haec propositiones sunt veræ, linea est quāta; superficies est quanta, easque admittunt Dialectici: ergo non solum in prædicatis transcendentibus, & diuinis; sed etiam in prædicatis particularibus concreta prædicantur de abstractis, & è contra.

Pro solutione notandum est abstractum, cum ex modo significandi significetur vt pars concreti; tunc propriè habere istam significationem, tuncque sumi propriè vt partem; quando concretum includit aliquid aliud præter ipsum abstractum, vt contingit in humanitate respectu hominis, in albedine respectu albi, & similibus: homo enim, præter humanitatem, includit personalitatem, seu suppositum; & album, præter albedinem, includit subiectum. Et ita in his concretum non potest prædicari

de abstracto, neque abstractum de concreto: quia, nec pars potest in recto prædicari de toto, nec totum de parte, vt inquit Diu. Thomas, capite tertio de ente, & es- tentia.

38 Quare si contingat abstractum in rei veritate non esse partem respectu concreti, nec concretum includere aliquid præter abstractum: tunc propter omnitudinem identitatem realem utriusque, poterit unum de alio prædicari. Adhuc tamen propter modum significandi diuersum, soli abstracto conueniet esse rationem, qua concretum est tale. Et huiusmodi sunt Deus, & Deitas: quia enim nihil includit Deus, quod non includat Deitas: ideo unum potest de alio affirmari: sed quia Deitas diuersomodo significat, ac Deus: ideo de Deitate verè dicimus esse rationem, qua Deus est Deus, quod tamen de concreto, scilicet Deo, affirmare non possumus: falsum est Deum esse rationem Deitatis.

Idem etiam contingit in prædicatis vniuersalissimis, & transcendentibus. Nam licet propter transcendētiā, quam, tam in cōcreto, quā in abstracto important, de se inuicem, & de omnibus rebus prædicentur, vt præter loca alata docet Diu. Thomas 2. disti ct. 27. question. 1. artic. 2. ad 1. & qu. 1. de virtutibus artic. 2. ad 8. nihil minus tamē, propter diuersum significandi modum, non potest dici ens esse rationem essendi ens; aut verum rationem essendi verum; sed idcōuenit abstractis; enti-

tas

tas enim est ratio essendi ens, & veritas ratio essendi verum. Videatur Mas. de vniuersalibus sect. 4. quest. 5.

39 Tertia conclusio. Quanvis in praedicatis generalibus, & diuinis, abstracta, verè prædicitur de concretis, & è contra, id tamen repugnat in alijs rebus creatis, & praedicatis particularibus. Vnde hæ sunt falsæ, praedicationes; *homo est humanitas, albedo est alba;* & è contra. Ita docet expressè D. Thom. locis citatis, quem sequuntur Cai. preol. in i. distict. 4. qu. 2. concl. 2. Sot. q. 3. vniuersalium, Caiet. & Bafiez, i. p. q. 3. ar. 3. Mas. vbi supra, nolter Didacus à Iesu, disp. 5. q. 2. estque communis Doctorum consensus.

Fundamentum est: quia inter praedicatum, & subiectum debet esse unitas, seu identitas realis, vt sepè diximus: sed quando concretum includit aliquid aliud praeter abstractum, vt contingit in rebus creatis, & particularibus, non sunt idem realiter concretum, & abstractum, sed distinguuntur distinctione reali incidentis, & inclusi: ergo repugnat, quod de se inuicem prædicitur.

Confirmatur: quia in his rebus abstractum verè, & propriè est pars concreti; quod non contingit in praedicatis generalibus, & diuinis: ergo licet in his, concretum verè prædicitur de abstracto; & è contra: in illis tamen id omnino repugnat.

40 Ex dictis patet solutio ad duo priora argumenta. ¶ Ad ter-

tium verò, respódetur primò cum Mas. loco citato, quod quādò Dialectici admittunt illam prædicationem, linea & quanta; & similes: ibi subiectum non accipitur, vt abstractum, seu vt est mensura, sed vt concretum, seu vt est quid mensuratum; & facit hunc sensum: hoc mensuratum est quantum. Cuius doctrinæ signum est, quod similes praedicationes solent admiti, vbi non habemus nomen abstractum, & concretum alicuius rei, vt contingit in linea: & ideo nomen interdum sumitur, vt concretum, interdum, vt abstractum.

Vel secundò respondeatur cù D. Thom. in 4. dist. 12. qu. 1. art. 1. quæstiuncula 3. ad 3. quod quia quantitas inter omnia accidentia propinquior est substantiæ: non dependet secundum suam rationem à materia sensibili; & ideo in praedicando, & subiectiendo accipit modum substantiæ, & accidentis: unde lineam dicimus & quantitatem, & quantam. Propter quod etiam Arist. cap. de quantitate, & 5. Metaph. text. 10. lineam, & alias species quantitatis appellat quanta per se.

Iuxta quam Arist. & D. Thom. doctrinam, hoc speciale est in quantitate, quod scilicet denominat se ipsam; siue hoc proueniat ex eo, quod quantitas, vt quod, habeat in se ipsa, per quandam identitatem, eundem effectum, quem tribuit substantiæ, vt explicant aliqui: siue (quod verosimilius est) eo quod eadem res respectu diuersorum dicitur quantitas, & quanta, vt bene expli-

explicat Mas. in scholijs ad cap. de quantitate. Cum enim quantitas simul sit mensura substantiæ, & mensurabilis per aliam quantitatem, ut ibidem explicauimus, inde est quod eadem res, secundum quod est mensuratio, seu mensura substantiæ, dicitur quantitas: secundum vero quod est mensurabilis, seu mensurata, dicitur quanta. Videatur Diu. Tho. 5. Metha. le. 1. 5.

Q V A E S T I O V .

Quomodo praedicationes fiunt in non minibus secundæ intentionis, tam inter se, quam respectu pri- marum.

41 Secundæ intentiones habent rationem accidentium respectu primarum, vt sèpè diximus, & ideo ex dictis de accidentibus realibus respectu substantiæ, habetur, quid de secundis intentionibus respectu primarum dicendum sit. Quare sicut accidentia in abstracto non prædicantur de substantia: non enim dicimus, *Homo est albedo,* propter rationem, num. 26. adducam: ita secundæ intentiones in abstracto non prædicantur de primis: falsum enim est dicere, *Animal est generitas, aut: Homo est specietas.* Sed sicut accidentia in concreto vere prædicantur de substantia: haec enim est vera, *Homo est albus:* ita secundæ intentiones in concreto vere prædicantur de primis: dicimus enim, *Animal est genus, homo est species.* Ratiō autem huius doctrinae sapè insinuata, nunc breviter statuitur. Quia duo requiruntur in primis intentionibus, vt propriè, & simpliciter denominantur ab his secundis.

Potest autem dubitari: an secun-

dis generis, & speciei: scilicet esse entia completa, & esse entia per se: sed haec due conditiones solum reperiuntur in concretis substantiæ, & in abstractis accidentium: (abstractum enim substantiæ licet sit ens per se, non tamen est ens completum: quia significatur ut pars; concretum vero accidentis licet sit ens completum, non tamen est ens per se: quia significatur, ut compositum accidentale) ergo sola concreta substantiæ, & abstracta accidentium propriæ, & simpliciter denominantur genera, & species. Cum quo tamen stat, id quod supra statutum est, nimirum abstracta substantiæ, & concreta accidentium, secundum quid, & per reductionem denominari genera, & species.

42 ¶ Quo modò autem prædicationes fiant inter ipsas secundas intentiones restat explicare. In quo primò certum est, vnam secundam intentionem, quando est de essentia alterius, optimè posse de illa prædicari, tam in concreto quam in abstracto. Sicut enim vere dicimus, *Albedo est color, color est qualitas: & similiter, Album est coloratum, coloratum est quale;* ita vere dicimus, *Genereitas est uniuersalitas: uniuersalitas est relatio rationis, & similiter, Genus est uniuersale: uniuersale est relatio rationis.* Neque in hoc vlla est differentia inter secundas intentiones, & accidentia realia. Vnde solum restat differentias de prædicationibus accidentiis, seu denominatiis, quæ

fiant inter ipsas secundas intentiones.

Sed in hoc etiam philosophandū est cum proportione ad accidentia realia. Sicut enim in his, quædam sunt inter se repugnantia, quæ scilicet non possunt eidem subiecto inesse, ut albedo, & nigredo; dulcedo, & amaritudo, & inter haec falsa est prædicatio, tam in concreto, quam in abstracto. Alia vero sunt, quæ non habent talem repugnatiam, sed cōpatiuntur in eodem subiecto, ut albedo, & dulcedo, calor, & siccitas; & inter haec si fiat prædicatio in abstracto falsa est; vera tamen si fiat in concreto. Ita proportionabili ter inter secundas intentiones quædam inter se pugnant, nec possunt eandem naturam denominare, ut intentio generis, & differentiæ: & inter has falsa est prædicatio, siue in abstracto, siue in concreto fiat:

falsum enim est dicere: *Genereitas est differentialitas; & genus est differentia.* Aliæ vero sunt, quæ non habent talem repugnatiam, sed possunt eidem naturæ attribui, ut intentio generis, & speciei subalterne. Et inter has falsa est prædicatio si fiat in abstracto: falsum enim est dicere, *Genereitas est specieitas subalterna: est tamen vera si fiat in concreto, verum enim est, Genus est species subalterna.*

43 ¶ Tandem addendum est, quod quanvis in his intentionibus abstractum non prædicetur de concreto in prædicatis particularibus, sicut diximus de nominibus primæ intentionis; potest tamen optimè concretum prædicari de

abstra-

abstracto; in quo secundæ intentiones distinguntur a primis. Nascitur autem hoc ex eo quod una secunda intentione in abstracto significata potest esse fundamentum alterius, & induere rationem primæ respectu illius. Quidquid enim, potest esse obiectum intellectus potest etiam denominari a secundis intentionibus, ut patet. Ergo quando una secunda intentione capax est denominationis alterius, potest haec in concreto significata, prædicari de illa in abstracto. Qua ratione vere, & propriè dicimus, *Vnuersalitas est, genus, aut genereitas est species.* Si enim uniuersalitas diuisione uniuoca, & essentiali diuiditur in generitatem, specietatem, &c. ut postea dicemus: ergo uniuersalitas vere est genus ad illas, illæque sunt vere species uniuersalitatis.

Sed dices: si una secunda intentione potest esse fundamentum alterius, & haec alterius, & sic de alijs, iam dabatur processus in infinitum in secundis intentionibus, quod videtur inconveniens. Talem autem processum non dari probatur: quia fundamentum debet esse maioris entitatis quam id, quod fundatur supra illud: ergo sicut secunda intentione est debilior quam prima supra quam fundatur; ita tertia erit debilior secunda, & sic deinceps, deuenientiusque citò ad eam, quæ sit omnium debiliissima; & ex consequenti, non dabatur infinitus processus.

44 Respondeatur tamen cum Herb. quest. 3. de secundis inten-

tionibus, Masi. de vniuersalibus fact. 4. quest. 8. & cum communi Dialecticorum talcm processum in infinitum non solum non inconuenire, sed esse necessarium in secundis intentionibus: Haec enim consequuntur actiones intellectus, in quibus necessariò concedendus est talis processus: si quidem qualibet intellectio ne posita, potest intellectus eam actu reflexo intelligere, & hanc rursus alio actu, & sic in infinitum. Quæ doctrina est expressa Diu. Thom. quinto Metaphysicæ, lec. 11.

Neque Argumentum adductum vrget. Tum quia in entibus realibus vniuersaliter falsum est fundamentum debere esse maioris entitatis quam res fundata; ut patet in materia prima, quæ habet rationem fundamenti, respectu forme substantialis. Tum etiam: quia licet id possit verificari in accidentibus realibus, respectu substantiarum cui inharent, & a qua diminant, seu conseruantur, id tamen non est necessarium in entibus rationis, seu secundis intentionibus respectu quarum se habet merè passim recipiendo eas ab intellectu, a quo producuntur, & conseruantur.

Q V A E S T I O VI.

An vniuersalia fnt tantum
quinqui?

45 **E**xplícata essentia, & passio-
nibus vniuersalium in com-
muni antequam ad singula eius in-
feriora descendamus; oportet ex-
aminare ipsorum numerum, quem
Porphyri. in eodē procēmio statuit
illis verbis: *Cum necessarium sit Cri-
saori ad prædicantorum motitiam,
quidnam sit genus cognoscere, quid
differentia, quid species, quid pro-
prium, & quid accidens, &c.* Vbi
Porph. omnes prædicādi modos re-
ducit ad certa capita, quæ vniuer-
salia, seu prædicabilia nuncupauit.
Ad eum modum, quo Arist. omnes
modos effendi ad certas coordina-
tiones reuocauit, quas appellauit
cathegorias, seu prædicamēta. Quā-
nis autē Porphyri. vt certū suppo-
nat quinariū prædicabilium nu-
merum: quia tamen contra illum
pro vtraque parte militant plura;
eaque non leuiā argumenta, meri-
to Doctores hanc difficultatē in-
stituunt.

Igitur vniuersalia esse plura quā
quinque, his argumentis suade-
tur. Primō: quia tot modis dicitur
vnum contrariorū, quot dicitur al-
terum ex Arist. i. Top. cap. 12. sed
vniuersale & singulare sunt cōtra-
ria, & singularia sunt numero in-
finita: ergo vniuersalia, etiam erunt
infinita.

Secundō: quia tot sunt partes
vniuersalis, quot entis, ex eodem
Arist. 4. Metaph. cap. 1. sed partes

entis scilicet prædicamenta, sunt
decem: ergo decem etiam erunt
vniuersalia.

Tertiō: quia existentia est in plu-
ribus: & prædicatur de illis; & ta-
men non est genus, species, aut dif-
ferentia: cum existentia in creatu-
ris sit extra earum essentiā, vt sāpē
docet D. Thom. Nec similiter est
proprium: cum sit prædicatū quod-
dam commune omnibus entibus,
illis conueniens ex tempore per
actionem causæ efficientis, & per
consequens contingenter. Nec tan-
dem est accidens commune: quia
existentia nō potest adesse, & abes-
se, absque; subiecti corruptione: er-
go constituit distinctum prædica-
bile.

Quartō tandem: quia individuum
vagum, & similiter definitio prædi-
cantur de pluribus, vt patet: ergo
sunt prædicabilia: siquidē ab actu,
ad potentiam, benē valet. Sed non
sunt genus, species, &c. ergo sunt
alia prædicabilia præter ista quin-
que.

46 In alio verò extremo vniuer-
salia, scilicet esse pauciora, his ar-
gumentis probatur. Primo: quia
prædicatio directa est actus prædi-
cabilitatis, quæ est passio vniuersa-
lis, vt supra diximus: sed tantū da-
tur duplex prædicatio directa, sci-
licet essentialis, & accidentalis, vt
etiam vidimus: ergo tantū etiam
datur duplex prædicabilitas: ergo
duplex tantū vniuersalitas. Et
per consequens duo tantū erunt
prædicabilia, seu vniuersalia, nem-
pe essentiale, & accidentale.

Secundō: quia differētia subalter-
na,

na, & infima (& idē est de proprio
ijdem Doctores diuersis vijs expli-
cant. De quo videri possunt Mas.
Sanch, & Rub. citati. Nos, altius re-
petito principio, eam inuestiga-
bimus ex ipsa vniuersalib⁹, seu vni-
uersalitatis natura, inde enim sumi-
tur ratio a priori huius veritatis:
Quod vt clariū fiat, duo notanda
sunt.

Tertio: quia omne accidens
saltem completū, vel est genus, vel
species: cum habeat propria infe-
riora de quibus essentialiter prædi-
catur: ergo quintum prædicabile,
vel superfluit, vel coincidit cum ge-
nere, aut specie.

Quarto tandem: quia vniuersalia
sunt quædam attributa, seu prædi-
cata dialektica, quæ de pluribus præ-
dicantur: sed Arist. i. Topicor. c. 3.
4. & 5. assignat quatuor tantū præ-
dicata dialektica, scilicet gen⁹, de-
finitionem, proprium, & accidens:
ergo tot, & non quinque erunt præ-
dicabilia. Plura alia argumenta co-
gerunt Mas. hēc sect. 5. quæft. i.
Sanch. lib. 3. quæft. 2. Rub. quæft. 9.
& alij.

47 Nihilominus dicendum est
quinque tantū dari vniuersalia
seu prædicabilia. Ita Porphyri. hic,
& D. Thom. i. contra gentes c. 32.
quos sequuntur communiter Do-
ctores, tam antiqui, quā moderni.
Qui omnes hunc prædicabilium
numerum à Porphyri. statutum sic
admitunt, vt paradoxum esset illū
immutare.

Cæterum non est facile huius
numeri rationem reddere; ostendē-
do diuisiōnis sufficientiam, quam

ijdem Doctores diuersis vijs expli-
cant. De quo videri possunt Mas.
Sanch, & Rub. citati. Nos, altius re-
petito principio, eam inuestiga-
bimus ex ipsa vniuersalib⁹, seu vni-
uersalitatis natura, inde enim sumi-
tur ratio a priori huius veritatis:
Quod vt clariū fiat, duo notanda
sunt.

Primum est, quod quanvis Do-
ctores in præsenti, & nos cum illis
lcquentes de quinque vniuersali-
bus, frequentius vtamur nomini-
bus cōcretis generis, speciei, dif-
ferentia, &c. quia ista nomina sunt
magis vñitata; præcipue tamen lo-
quimur non de toto illo concreto,
seu coniuncto, sed de ipfis secundis
intentionibus, scilicet genereitate,
specieitate, &c. His enim propriè,
& per se conuenit esse species, non
earum concretis, vt supra explica-
tum est. Vnde quando inquirimus
quot sint vniuersalia, & an vniuer-
sale sit genus; legitimus sensus est:
quot sint vniuersalitates, seu secun-
dæ intentiones vniuersalium; & an
vniuersalitas sit genus ad illas.
Quare inuestigando quot sint dif-
ferentia, diuiliuæ vniuersalitatis
in communi, cognoscemus confe-
querter, quot sint vniuersalitates,
& vniuersalia.

Secundō pro nunc supponen-
dum est propriā, & essentiale dif-
ferentiam, tam in accidentibus rea-
libus, quam in ipsis intentionibus
rationis sumi ex proprio, & adae-
quato subiecto, vt ostendemus dis-
putatione sequenti. Propter quod,
quando definiūtur in abstracto (sic

enim habent propriam, & perfectā definitionem) subiectum ipsum ponitur loco differentiæ, ut tetigimus supra disp. 3. num. 47. & amplius ex plicabimus loco citato. Quare hęc erit optima via ad cognoscendas species alicuius accidentis generici, scilicet inuestigare, quot possint esse subiecta adæquata, & inter se distincta intra illud genus: sic enim inuenientur omnes differentiæ diuisiuæ talis generis; & per consequens numerus specierū eius.

48 His suppositis, sic facile reditur ratio sufficientiæ huius diuisionis: quia proprium, & adæquatum subiectum vniuersalitatis in communi, est natura simpliciter vna, per quam ipsam definiuimus disput. 3. citata: ergo quot fuerint modi diversi naturæ simpliciter vniuersi, seu quot fuerint naturæ diversæ in ratione subiecti vniuersalis, tot erunt differentiæ diuisiuæ & a cū. Item natura profluens vniuersalitatis, & per consequens species. Sed quinque tantum assig- nari possunt huiusmodi modi diuersi naturæ simpliciter vniuersi, scilicet natura perfectibilis, seu constitutibilis, quæ est subiectum adæquatum genereitatis, & natura perfectiua, seu constitutiua, quæ est subiectum adequatum differentia- leitatis, & natura perfecta, seu con-

tūtis. Ergo quinque tantum dan- tur differentiæ diuisiuæ vniuersalitatis, & per consequens quinq; spe- cies eius. Antecedens, & prima co- sequentia patent ex secundo sup- posito. Minor verò cum sit exclu- siva, continet duo probanda, scili- cet, quod in ratione subiecti vniuersalitatis, quinque istæ considera- tiones nature, sint inter se diuer- sa, & quod non possit alijs modis considerari natura.

49 Primum probatur sic: natu- ra perfectibilis comparatur ad in- feriora, ut quid in illis potentiale, & per modum materia; natura ve- rò perfectiua comparatur ad in- feriora, ut constitutuum essentiæ eorum, & per modum actus, seu for- mæ; at verò natura perfecta com- paratur ad inferiora, ut tota eo- rum essentia, seu per modum com- positi, vel constituti ex potentia, & a cū. Item natura profluens vniuersalitatis, & per consequens comparatur ad inferiora, ut quid necessariò coniunctum cum eo- rum essentia. Ettandem natura ex- trinseca, seu contingens compara- tur ad inferiora, ut quid potens adesse & abesse ab eorum essentiæ: ergo naturæ istæ diverso modo co- parantur ad inferiora, & percon- sequens sunt diuersæ in ratione vni- uersalitatis.

Secundum verò, scilicet non posse alijs modis considerari natu- rā in ratione vniuersalis, facile pro- batur: quia vel natura comparatur ad inferiora, ut quid illis essentiæ, vel accidentale; si primum tan- tum possunt formari tres priores con-

considerationes; sicut enim in es- sentia præter potentiam, & a cū, & compositum ex utroque nihil aliud est; ita natura non nisi tribus illis modis potest ad inferiora com- parari; si secundum: vel compara- tur ad inferiora ut accidens pro- prium, vel commune, nec possibi- lis est alius modus, nam proprium, & commune (quod equiualeat non proprio) opponuntur contradicto- rię. Manet ergo quinque tantum es- se subiecta adæquata vniuersalita- ris; & ex consequenti quinque diffe- rentias diuisiuas, & species eius.

50 Ex dictis perspicua rema- nent propriissimæ, & essentiales de- finitiones harum quinque intentio- num. Cognito enim proprio gene- re, neimpe, *Vniuersalitas*, & prop- rio, & adæquato vniuersaliusq; sub- ie&to, quod debet poni in obliquo loco differētię, cōficitur essentialis definitio vniuersaliusq; quas omnes opportunè adducem⁹ dif. sequēti.

Ad argumenta respondetur. Ad primum pro prima parte dici- mus cum Scot. quest. 9. vniuersaliū, dicūm Arist. verum esse de oppositis formaliter, quatenus op- posita sunt: sic enim quot modis di- titur vnum, dicitur etiam, & alterum: id est, quot sunt significatio- nes, vel acceptio-nes vnius, tot de- bent esse alterius. Inde tamen non sequitur tot debere esse subiecta materialia, seu supposita vnius, quot sunt alterius, ut patet in al- bo, & nigro, quæ opposita sunt, & formaliter prout sic quot modis di- citur vnum, dicitur etiam aliud:

non tamen est necessarium, tot esse res, seu supposita nigra, quot sunt alba, ut patet. Sic ergo quanvis se- cundę intentiones, quas pro forma- li dicunt vniuersale, & singulare, sint opposita, & formaliter prout sic, quot modis dicitur vna, dicatur etiam, & altera: inde tamen non se quitur, quod si subiecta materialia vnius possint esse infinita, possint etiam esse subiecta alterius.

Ad secundum respondetur ibi loqui Arist. de vniuersali materia- liter, & sensum esse, quod tot sunt naturæ reales, quæ possunt denomi- nari vniuersales, quot sunt partes entis. Nostamen hic non loquimur de numero subiectorum mate- rialium, quæ possunt recipere vni- uersalitates, sed de numero ipsarū intentionum.

51 Ad tertium respondetur ex- istētiā esse quoddā complemētū, seu terminum substantiæ, & percon- sequens ens incompletum: & habe- re rationem partis: vnde simplici- ter loquendo solū respicit essen- tiā, quam terminat, & non ali- qua inferiora: sicut diximus de ab- stractis substantialibus; ac proinde non potest constituere aliquod vni- uersale, de cuius ratione est esse sim- pliceret totum, & consequenter na- turam integrā, & completā. Quod si intellectus (sicut potest in alijs entibus incōpletis) abstrahat existentiam ab omnibus existen- tijs, (quomodo induit rationem totius secundū quid) tunc ex- stentia in sua communissima rati- one, erit analoga: sicut essentia:

seu ens ; si verò solam existentiam substantię, vel alterius prædicamenti abstrahat , & prædicet de inferioribus, tales prædicationes reducentur ad illud prædicabile , cuius similitudinem fortunatur: sicut contingit in alijs formis, & entibus incompletis.

Ad quartum in primis de diffinitione dicimus excludi a numero prædicabilium: quia est terminus complexus , vt ostendimus supra num. 22. De indiuiduo verò vago, aliqui respondent esse analogum: sed certè irrationabiliter: nam aliquis homo non prædicatur per prius de Petro, quam de Paulo. Alij dicunt esse nomen equiuocum , & utramque solutionem approbat, & explicat Mas. lect. 5. de vniuersalibus quest. 1. sed hanc posteriorem optimè impugnat Caietan. capite de specie, & Sanchez lib. 3. quest. 17.

Melius ergo respondetur ex doctrina D. Thom. 1. parte quest. 30. art. 4. indiuiduum vagum significare naturam cum determinato modo essendi, scilicet ut particula riter subsistentem, quanvis abstrahat ab hoc, vel illo determinato modo subsistendi. Vnde cum hæc coruientia indiuidorum solum sit in habere modum particula riter subsistendi, qui non est aliqua natura integra, vt requiritur ad rationem vniuersalis; ideo nō constituit distinctum vniuersale. Videantur Sanchez loco citato, & Arauxo libr. tertio Metaphysicæ, quest. 4. art. 1.

52 Ad argumenta pro secunda parte adducta respondeatur. Et primum quidem tangit difficultatem, quæ solet hic tractari : an scilicet vniuersale immediatè diuidatur in ista quinque, an verò prius diuidatur in essentialie, & accidentale

In quo aliqui sentiunt diuisiōnem illam esse immediatam, & ita respondēt arguento, quod diuer sitas vniuersalium, non sumitur ex qualitate prædicationis , an scilicet sit essentialis, vel accidentalis, sed ex varijs modis essendi in pluribus.

Ceterum hæc solatio licet primo aspectu videatur sufficiens, introspecta tamen non satisfacit: nam in communi omnium sententia genus, & species non ex eo præcise distingūtur, quia genus prædicatur de speciebus, species verò de indiuiduis: (aliás differentia subalterna, & infima constituerent diuersa prædicabilia) sed distinguntur penes hoc, quod genus prædicetur de pluribus, vt essentia perfectibilis, & potentialis; species verò ut quid perfectum, & actuatum, seu ut tota essentia inferiorum. Ergo in proprijs differentijs horum prædicabilium, intrinsicè claudiatur, esse quid essentialie respectu inferiorum.

Præterea : quia differentia, & proprium prædicantur de pluribus per modum actus perfectiui, seu constitutiui in aliquo esse: sicut enim rationale, prædicatur de pluribus indiuiduis, vt perfectio constitutiva hominis in alijs quo

quo esse : ita etiam risibile prædicatur de pluribus indiuiduis, vt actus, & perfectio constitutiva hominis in aliquo esse. Nec interea potest fingi alia distinctio, nisi quod rationale est perfectio ; & actus simpliciter constituens hominem in esse essentiali, risibile vero est perfectio , & actus secundum quid, constituens hominem in esse accidentalis : ergo si hæc duo prædicabilia non distinguantur per hoc , quod alterum est essentialie; alterum verò accidentale, nihil remanet vnde sumatur distinctio specifica eorum, in esse prædicabilium.

53 Propter hæc ergo, & alia, quæ omittuntur : multo probabilius est diuisionem non esse immediatam. Quod inter alios docent Arauxo vbi supra in solutione ad ultimum, Rub. questio. 7. vniuersalium, Canter. cap. 9. prædicamen. Murcia disput. 3. questio. prima & alijs. Colligiturq; satis expressè ex Beato Alberto tractatu secundo in Porphyr. capit. 9. & Soto quest. ultim. vniuersalium, & alijs antiquis, dum quinarium prædicabilium numerum probant ex duplice genere prædicationis, essentiali scilicet, & accidentalis.

Iuxta quam sententiam responderetur arguento vniuersale prius diuidi in essentialie, & accidentale, & rursus essentialie in genus, species, & differentiam : accidentale vero in proprium , & accidens ; quæ diuisiones aperte colliguntur ex Porphyr. cap. vi-

timo de communitatibus. In hoc autem precepsio solùm enumerauit species infimas: quia vt bene docet Soto lib. 2. sumularum cap. 4. lectio. 2. diuisione alicuius generis etiam subalterni potest fieri assignando omnes species infimas, quando illæ possunt certo numero comprehendendi.

54 Ad secundum respondetur magnum esse discrimen inter genus, & speciem, ex una parte; Sc. differentiam subalternam, & infimam ex alia: (& idem est de proprio) ex eo enim quod differentia prædicetur de pluribus in quale quid, eodem omnino modo respicit illa, siue sint species, siue indiuidua, nempe per modum actus perfectiui, & constitutiui essentiali eorum. Cum enim differentia subalterna non sit perfectibilis per infimam, sed utraque sit actus quidam simplex, vt dicimus capit. de differentia: inde est, quod utraque propriè sit constitutiva, & perfectiva essentiæ. Ceterum eo ipso quod genus prædicetur in quid de speciebus, & species in quid de indiuiduis, illud prædicatur vt quid perfectibile, & potentialis, ista verò vt quid perfectum, & constitutum ; & per consequens diuerso modo prædicantur de inferioribus. Vnde genus, & species non differunt præcise per prædicari de speciebus, vel indiuiduis; sed per prædicari in quid de speciebus; & prædicari in quid de indiuiduis, vt explicabimus capite de genere.

Ad tertium responderetur, quod accidens, si comparetur ad propria inferiora, est de illorum essentia; & per consequens continetur sub genere, vel specie, & idem est de differentia essentiali, & proprijs passionibus cuiuslibet accidentis, quæ illi comparata continentur sub tertio, & quanto prædicabili, sed non sic accidens pertinet ad quintū, sed quatenus prædicatur de subiectis, quæ accidentaliter denominat, ut magis suo loco explicabimus.

55 Ad quartum responderetur aliam esse rationem de prædicatis topicis: de quibus ibi agit Arist. & aliam de prædicatis, seu prædicabilibus; de quibus agit h̄c Porphy. Quanvis autem longum, & molestem sit exactam eius disparitatis rationem reddere, non possumus tamen radicalem eius explanationem subterfugere.

Ilic ergo Aristotel. agit de prædicatis, ex quibus conficiuntur problemata dialektica, quæ sunt propositiones quædam; quæ in alterutram partem disputari possunt, & ex quibus sunt syllogismi topicī, seu probabiles. Ad quòd, vt bene notat Scot. quæstio duodecima in Porphy. solum attendit, quòd prædicatum propositionis sit essentiale, vel accidentale, conuertibile, vel inconuer-

tibile, nec vlo modo obest esse complexum, & sic ponitur pro prædicato definitio, (quam ibi appellat Aristotel. terminum, sicut etiam facit 8. Metaphysicæ tex-

tu 9.) & quia ad Dialecticum solum pertinent p̄ se syllogismi ex terminis communibus consecuti, vt notat Beatus Albertus 1. Topicorum tract. 2. cap. 2. idèo problemata, seu propositiones dialekticæ, debent esse de subiecto communi definitionem habente, quale est species; & propterea species non ponitur ab Aristot. inter prædicata topica: quia est illorum subiectum.

Quia ergo quidquid de specie prædicatur est conuertibile, vel inconuertibile, essentiale, vel accidentale, quatuor inde colliguntur prædicata ex quibus fieri possint problemata: aliud essentiale non conuertibile, nempè genus: (sub quo comprehenditur differentia subalterna, vt expressè inquit Aristotel. ibidem cap. tertio) aliud essentiale conuertibile, scilicet definitio: (sub quo comprehenditur differentia infima; non enim refert ad problema dialekticum, quòd tota definitio, vel sola differentia prædicetur) aliud accidentale non conuertibile, vt accidens commune: & aliud accidentale conuertibile, videlicet prædicati topicī ab Aristot. tractata.

Nos tamen h̄c cum Porphy. longè aliter de prædicatis, seu prædicabilibus disputamus: loquimur enim de illis, vt deseruunt prædicamentis, quomodo comp-

parantur

parantur ad inferiora, & debent esse quid incomplexum; & ideo excluditur definitio, & includitur species, quæ verè potest ad inferiora comparari. Similiter licet differentia subalterna, & genus eodem modo constituant problema dialekticum, & sic non faciant distincta prædicata in illa consideratione, quia tamen diuerso modo comparantur ad inferiora, vt explicatum est; idèo constituent distincta prædicabilia. Ex quo tandem sit prædicabilia esse quinque, licet quatuor tātū sint prædicata dialektica.

QVÆSTIO VLTIMA.

An vniuersale sit genus ad quinque prædicabilia.

56 P A R T E M Negatiuam defendunt inter alios Beat. Alber. tract. 2. prædicamentorum cap. 9. Cante. ibidem cap. quarto, & Oña quæst. 2. vniuersalium, ar. 3. qui omnes addunt diuisionem esse analogam, licet diuersimodè explicitent talēm analogiam. De quo videri potest Rub. quæstione septima vniuersalium. Refert autem Canter. pro sua sententia Alexander. Ammonium, Simplic. & cum; & consequenter non omnium, sed immerito vt bene notat Rub. illi enim loquuntur de niunt in ratione vniuocis, vel vniuersali primò intentionaliter, uersalis.

seu de natura denominata, quæ 57 Secundò: quia vniuersale respectu omnium rerum, quæ de prædicatur de omnibus prædicamentis, non prominentur vniuersales, estque superius illis: sed sunt esse vniuoca, sed analogia; vt prædicamenta nullum datur genus:

nus: ergo valuersale non potest esse genus. ¶ Confirmatur: quia ideo ens non est genus respectu suorum inferiorum, quia transcendent eorum differentias: sed vniuersale transcendent differentias quinque praedicabilium; ergo non est genus respectu illorum. Probatur minor: quia differentia est unum ex quinque praedicabilibus; ergo qualibet differentia est vniuersalis; ergo vniuersale transcendent differentias.

Tertio tandem: quia si vniuersale esset genus ad quinque vniuersalia, magna sequeretur in hac materia confusio, imo & plura absurdia. ¶ Primo enim una species praedicaretur de alia, quod sic probatur. Si vniuersale est genus ad quinque praedicabilia; ergo primum praedicabile scilicet genus est species vniuersalis; & per consequens species praedicabitur de genere. Et eadem ratione species praedicabitur de differentia, proprio, & accidenti. Secundo, eadem species praedicaretur de se ipsa praedicatione formalis, & non identica: nam hanc esset praedicatio secundi praedicabilis: Species est species vniuersalis. ¶ Tertiò, cōcretum praedicaretur de suo abstracto: nam hanc esset vera, Specietas est species vniuersalis.

Quartò, genus continetur sub sua specie: nam vniuersale eo ipso quod sit genus ad quinque vniuersalia, est quoddam particolare genus distinctum ab animali, colore, & alijs generibus: ergo continetur sub genere in communi,

nēpē sub primo praedicabili, quod est species ipsius vniuersalis.

Quinto tandem dabitur genus, quod sit individuum sue speciei: quia primum praedicabile est species infima, ut supponimus: ergo sua inferiora erunt individua. Sed si vniuersale est genus ad quinque praedicabilia, esset etiam inferius primi praedicabilis, ut ostensum est: ergo iam vniuersale quod est genus respectu generis, esset individuum ipsius generis. Quæ omnia, & plura alia his similia, sequuntur ex contraria sententia, videntur absurdā: ergo vniuersale non potest esse genus respectu quinque praedicabilium.

58 Nihilominus dicendum est vniuersale secundum intentionaliter, seu vniuersalitatem esse verum, & proprium genus ad has quinque intentiones. Ita colligitur ex D. Th. 1. contra gentes cap. 32. & opusc. 56. de vniuersalibus, quem sequitur communiter Thomistæ label tract. 4. de quinque praedicabilibus cap. 1. 5. & 6. Sotus quest. 4. vniuersalium, & cap. de genere, quest. vnicā ad 4. Toletus quest. 2. vniuersalium, Maf. fe. 5. quest. 2. Sanchez lib. 2. quest. 8. ad 3. & alij plures, quos refert, & sequitur Gallego controuers. 11. Idem etiam docet Scotus quest. 8. vniuersalium, quem sequuntur Ioannes Anglicus, Anton. Andreas, & alij eius discipuli.

Fundamentum est: quia vniuersalitas praedicatur in quid de pluribus differentibus specie, scilicet de gene-

generitate, specieitate, &c. nec per prius dicitur de una quam de alia: sed omnes equaliter participant vniuersalitatem: ergo haec est verum genus respectu illarum. Consequentia patet ex definitione generis: antecedens vero probatur. Et in primis vniuersalitatē praedicari in quid de his intentionib⁹, res est manifesta: nam inquirenti quid est generitas? optimè respondemus, est vniuersalitas: sicut inquirenti, quid est homo? respondetur esse animal.

Quod vero intentiones istae non accidentaliter, aut numericè, sed essentialiter, & specificè inter se distinguuntur; iam ostēsum est questio ne precedenti. Et tādē quod omnes vniocē, & equaliter participent rationē vniuersalitatis probatur: quia omnibus verē, & propriē conuenit esse relationes rationis, quibus naturā abstracte referuntur ad plura, in quo consistit essentia vniuersalitatis, ut vidim⁹ supra disp. 3. num. 47. nec hanc rationem participat una istarum intentionum cum dependentia ab alia: si quidem vnaquaque earum esset vera vniuersalitas, etiam si alia intentiones essent impossibilis; quod non contingit in analogatis, ut suo loco constabit: ergo vniuersalitas essentialiter, & vniocē praedicatur de his quinque intentionibus: ac proinde est verum genus respectu illarum.

Hac solutio pro nunc sufficiens erat, donec de vniocis, & denominatiis in anteprædicamentis age remus. Sed quia ex una parte prima illa acceptio, & restrictione vniocē ad praedicabilia essentialia, non recte fundatur in definitione vniocorum ab Arist. tradditā in qua nullum est verbum, quod non continet etiam vniocis accidentalibus, ut ibidem constabit: ex alia verō parte Porphyrius, & D. Thom.

59 Ad argumenta respondetur. Ad primum negatur antecedens, ad da acceptance, ut patet cap. 6. de cuius primam probationem communiter respondeatur, Vniocum, tra gentes: ideo

Aliter respondet ex ibi dicendis, quod licet denominativa formaliter in quantum talia, non sunt vniuoca: si quidem pro formaliter important secundas intentiones essentialiter diuersas, materialiter tamen sive coincidunt: quia contingit eandem rem diuersis comparatae denominari ab utraque intentione: sicut de specie subiectibili & praedicabili dicimus, cap. de specie. Ita ergo similiter albus secundum quod consideratur in ordine ad formam denominantem, nempè albedinem, a qua nominis appellationem habet, dicitur denominativum; prout vero comparatur ad inferiora, in quibus equaliter inuenitur, dicitur vniuocum, seu vniuersale.

60 Ad secundam probationem illius antecedentis respondet, cōcretum accidentale propriè non esse ens per accidens: cum significet solam formam ut supra num.

17. ostendimus. Quanvis autem ex modo significandi sumatur, ut tale, tamen quando ponitur a parte praedicati, ut contingit in praedicationibus 4. & 5. praedicabilis, magis in illo attenditur res significata, quam modus significandi, ut notauimus sum. 21. & 22. Quod sit ut ipsa res significata, scilicet entitas accidentis, non autem totum concretum prout inuoluit subiectam, recipiat in se secundas intentiones constitutivas proprij, & accidentis, quod sufficit ut natura de nominata ab illis, sit simpliciter vna, & ens per se; quanvis non debeat significari in abstracto, sed

in concreto: quia ista praedicabilia praedicanter in quale.

Ad secundū respondet, quod praedicamenta non conueniunt in aliquo vniuoco essentiali, & sic nullum habent genus supra se; conueniunt autem vniuocē in vniuersali, tanquam in quodam denominativo, seu accidente rationis quod potest optimè tribuere illis intellectus, quanvis sint primò diuersa, ut infra constabit.

Ad confirmationem similiter respondet vniuersalitatem non transeendere differentias generetatis, (specietatis, &c. hęc enim est falsa, *Differentia constitutiva generitatis, essentialiter est vniuersalitas*, quod necessarium erat ad transcendentiam. Quia tamen rursus illi differentiæ possumus tribuere intentionem, a qua denominatur vniuersalis; ideo dicimus differentiam illam esse vniuersalem, sed hoc est accidentaliter, & denominativè non vero essentialiter, sicut requiritur ad transcendentiam.

61 Tertium argumentum non tam habet difficultatem, quam cōfusionem, ortam ex multitudine intentionum, quas possumus ipsis intentionibꝫ superaddere. Cum enim vna secunda intentio possit gerere vices primæ respectu alterius, & denominari ab illa, & hęc ab alia, & sic in infinitum; inde est, quod genus possit esse species, & quod species sit supra suum genus, & quod genus sit individuum suꝫ speciei, & alia huiusmodi, que in arguento tanguntur. Quae ut clarius explicentur, loquemur de his

his intentionibus in abstracto, sic enim sunt propriè genera, & species; & inde facilè applicabitur eadem doctrina concretis eorum.

Ne igitur in hac materia confundamur: attendendum maximè est ad praedicationes, quæ inter has intentiones, & praedicabilia sunt, quando scilicet sunt essentiales, vel denominativa quod ex supradictis facile dignoscetur. Tunc enim praedicatio erit essentialis, quando praedicatum fuerit de quidditate subiecti; cuius optimum signum erit si praedicatio sit vera, siue in abstracto, siue in concreto fiat, ut patet in his: *Generitas est vniuersalitas: genus est vniuersale: hęc generitas est generitas: hoc genus est gen.* Tunc vero praedicatio erit denominativa, quando praedicatum accidentaliter cōuenit subiecto; cuius optimum signum erit, si praedicatio, quæ in concreto est vera, sit in abstracto falsa, ut patet in his: *Vniuersale est genus: genus est species vniuersali: quae sic sunt veræ: sunt autem false si dicas: Vniuersalitas est generitas, generitas est species, &c.*

62 Quo supposito, respondetur ad argumentum, impossibile esse etiam in his intentionibus, quod vna species praedicetur de alia, vel species de suo genere, vel concretum de suo abstracto, &c. praedicatione essentiali & quidditativa. Quare ista praedicationes: *Vniuersale est genus ad quinque vniuersalia: genus est species vniuersalis: species est species vniuersalis: vni-*

alia plura, quæ in hac materia solent afferri: prolixum enim esset in his intentionibus amplius immorari.

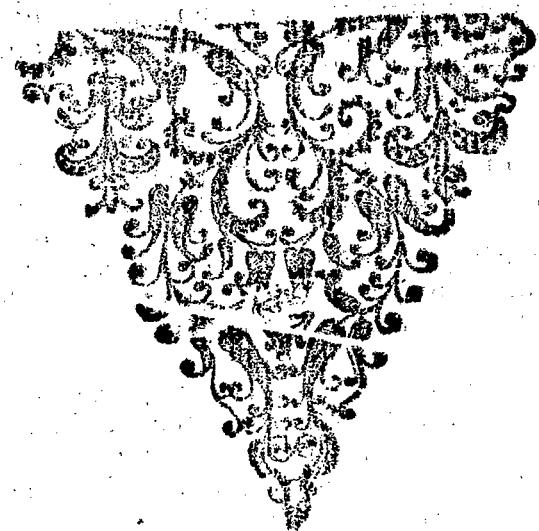
63 Ex dictis. in his disputacionibus, soluta manent questiones illæ, quas Porph. in hoc procemio tractare recusavit: Ad primam enim: an vniuersalia sint a parte rei, vel in intellectu, iam constat, vniuersale pro formalí semper esse in intellectu: pro materiali vero aliquando esse à parte rei, scilicet, quando naturæ denominatae sunt reales: aliquando vero in intellectu, nimirum quando naturæ denominatae, sunt entia rationis.

Ad secundam questionem: an vniuersalia sint corporea, vel incorporea: eodem modo respondetur, quod vniuersale pro formalí sem-

per est incorporeum: cum sit quid rationis ab intellectu effectum: pro materiali vero, aliquando est corporeum, ut animal, arbor, & aliquid incorporeum ut Angelus, scientia.

Ad tertiam questionem: an vniuersale sit a rebus separatum, vel non; iam diximus naturas vniuersales non esse a parte rei a singularibus separatas, sed solum per intellectum.

His questionibus addit quartam D. Thom. opusc. 56. an, scilicet vniuersale sit substantia, vel accidentis: cui respondet: vniuersale pro formalí semper esse accidentis rationis, pro materiali vero aliquando esse substantiam, & aliquando accidentis.

CAPVT PRIMVM DE GENERE.

IN His Porphyri capitibus, & in alijs Arist. lib. adducemus breuem quandam textus summam, aliquibus (stopus fuerit) notationibus illustratam; ut cognita litera, fructuosius ad disputationes procedamus. Oportet tamen textum ipsum, & præcipue Arist. iterum atque iterum perlegere, ad quem penetrandum, semper adhibendus est D. Tho. qui extitit Arist. fidelissimus, & Interpres, & Discipulus, & quo sublatu, ut recte dixit Piccus Mirandulanus, mutus maneret Arist.

S V M M A T E X T V S.

CAPVT hoc duas continet partes; in priori enumerat Porphyri tres generis acceptiones; in posteriori vero definit genus in tertia acceptione, & definitionem tradiditam probat esse rectam. In prima ergo parte genus primò sumitur pro collectione multorum, qui inter se sunt cognatione coniuncti; quo sensu, eos qui ab Hercule deriuati sunt; Heraclidarum genus appellamus. ¶ Secundò sumitur genus pro principio generationis, quod quis trahit à patre, vel à patria; quo sensu Orestes à Tantalo, qui fuit eius atavus, & Pindarus à Thebis, quæ fuit eius patria, genus duxisse dicuntur: dat enim ut pater, sic patria cuique ortus initium. Quarum acceptiorum secunda est magis propria, & ex ea deriuatur prima. Ideò enim multitudine aliquorum appellatur genus: quia ab aliquo uno deriuati sunt. ¶ Tertiò sumitur genus pro eo, cui supponuntur species, quod appellat Porphyri genus Philosophorum, id est, logicum.

In secunda parte, relictis prioribus acceptiōibus, definit genus in tertia dicens: *Genus est, quod de pluribus differentibus specie hoc ipso quid est prædicatur.* Vel iuxta translationem Perioni; *cum quid res sit queritur, vel in eo quid quid, ut transfert Boëtius.* Quam definitionem probat esse rectam: quia per illam particulam, *de pluribus*, differt genus ab individuo, quod de uno tantum prædicatur: per illam, *differentibus specie*, differt ab specie, quæ prædicatur de differentibus numero: & tandem per illam, *in eo quid quid*, differt a tribus alijs prædicabilibus, quæ prædicantur in quale.

Notationes, & dubia aliqua circa textum.

3 Circa primam partem capitatis notandum est Porphyrii. non enumerasse omnes acceptiones generis: constat enim a Grammaticis distinguiri genus masculinum, feme minum, & neutrum, a Rethoribus, demonstratiuum, deliberatiuum, & iudiciale, & a Iurisperitis, sepius repetamus. Inquirimus ergo, an ordo, & methodus, quā Porphyrius obseruat in tradendis prædicabilibus sit optima.

Et videtur quod non. Primo: quia in procemio promisit se actuū prius de differentia quam de specie, quod tamen modo non seruat: ergo vel errauit promittendo, vel nō seruando promissum. ¶ Secundo, quia differentia est nobilior genere, sicut actus est nobilior potentia: ergo est prior illo: cum nobilia sunt priora; ac proinde de illa prius agendum erat. ¶ Tertio, quia prius agendum est de parte quam de toto: sed differentia est pars speciei: ergo prius agendum erat de differentia, quam de specie. ¶ Quarto tandem: quia a facilioribus est incipiendum; sed accidentia communia sunt facilitiora: vt potè sensibus nota: ergo ab accidenti debebat Porphyrius incipere; & ex consequenti non rectam seruauit methodum.

Circa secundam partem capitiis explicande erant particulae definitionis, & præcipue ultima; sed hoc commodius fiet in disputacione. Nunc verò

4 DV B I T A T V R circa methodum quam Porphyrius obseruat, agens prius de genere, & inde verò de specie, differentia, & ceteris. In hoc dubio complectentur omnia, quæ de methodo circa

vnumquodque prædicabile solent a Doctoribus dubitari, ne eadem sepius repetamus. Inquirimus ergo, an ordo, & methodus, quā Porphyrius obseruat in tradendis prædicabilibus sit optima.

Pro huius solutione primò recolenda sunt, quæ supra ad calcem disputationis primæ diximus, de varijs speciebus methodi. Vbi ex Aristotele, methodum compositionis præcipue duobus primis modis, scilicet, quando proceditur a simplicioribus ad composita, & ab uniuersalioribus, ad minus uniuersalia aptiorem esse, ad tradendas disciplinas; ad quam etiam methodum

thodum pertinet quandò proceditur à causa ad effectum, vt ibidem diximus.

5 Secundò sciendum est ex Aristot. in postprædicamentis, quòd aliquid esse prius aliо, contingit tripliciter. *Primo* prioritate temporis, quomodo pater est prior filio. *Secundo* prioritate naturæ, quamodo scilicet natura vnius est prior natura alterius, & hac prioritate est prius illud, a quo non valet consequentia; vt superiora respectu inferiorum. *Qua* etiam prioritate causa est prior effectu, vt ibidem notat Aristot. *Tertio* modo aliquid dicitur prius dignitate; quo sensu: honorabiliores, & præpositos solemus appellare priores.

Igitur de prioritate temporis non est in præsenti sermo: quia nihil conducit ad methodum scientiarum; & propter eandem rationem prioritas dignitatis relinquenda est: nam præterquam quod impræmissè dicitur prioritas, vt ibidem ait Aristot. parum etiam conducit ad methodum, maximè si sit compositionis, de qua nunc loquimur. Vnde sola prioritas naturæ potest in præsenti deseruire.

6 Quo supposito, dicendum est methodum à Porphyrii obseruatam, fuisse optimam. Ita sentiunt concorditer Doctores. Et probatur ratione manifesta: quia methodus compositionis aptior est ad tradendas disciplinas, vt ex Aristotele ostendimus loco citato: sed hanc seruat Porphyrius. fere in omnibus prædicabilibus: ergo methodus eius optimus est. Probatur minor: quia in

primis substantia est prior natura accidenti, ex Arist. 7. Metaph. c. 1. ut potè, quæ habet rationem causæ respectu illius: ergo iuxta methodum compositionis prius agendum est de illis prædicabilibus, quæ significantur per modum substantiæ, quā de illis quæ significantur per modum accidentis. In accidētibus ve-

rò, propria passio immediatus tāgit essentiam, quam accidens commune: ergo iuxta respectu methodū quinto, & ultimo loco agendum est de accidenti communi, & ante ipsum, scilicet, quarto loco, de proprio. Similiter inter prædicabilia essentialia, priora sunt quæ significantur in quid, seu per modum substantiæ quam quæ significantur, vt

quale, seu per modum alteri adiacentis, qualis est differentia: ergo de hac agendum est tertio loco. Ita verò inter genus, & speciem manifestum est prius de illo, quam de ista agendum esse; nam in genere concurrunt duo illi modi principia methodi compositionis: cum sit simplicius, & vniuersalius specie, est etiam prius natura quam illa: siquidem à genere ad speciem non valet cōsequētia: ergo optimus methodo ordinata sunt omnia prædicabilia.

Diximus Porphyrius fere in omnibus prædicabilib' seruasse methodum compositionis: quia licet species aliquomodo sit prior differentia, quatenus illa significatur in quid, ista verò in quale, ex qua parte dici posuit Porphyrius. seruasse methodum compositionis, dum prius de specie, quam de differentia egit;

absolutè tñ loquedo in hoc seruauit methodum arbitrariam: nam iuxta methodū cōpositionis, prius agēdum erat de differentia, quæ est simplicior specie, & habet rationē partis respectu eius; quādò autem duo se in pediunt intra idem genus methodi, vt tendum est methodo arbitraria, vt vidimus loco citato.

7 Dices: ergo Porph. in hoc casu fecutus methodum arbitrariā p̄termisit regulas artis: si quidē talis methodus est voluntaria; & per cōsequēs nō recte processit. ¶ Res pondetur, tantū abesse, methodum arbitrariam esse ignobiliorē alijs, vel extra artem, vt potius sit perfectissima, & magis admentem artis. Sicut enim virtus epiKia nō solū non est contra iustitiā, sed potius est summa iustitia: quia licet corrigat verba legis contrarium præcipientis, est tamen iuxta mentem Legislatoris in casu, quo datur propter particulares circumstan- tias occurrētes, quas si Legislator aduerteret, proculdubio præciperet oppositum: sic similiter in præsenti methodus arbitraria corrigit alias propter particulares rationes quæ occurrunt: quia tunc ipsa ars dictat sequendam esse talē methodum relictis alijs; ac proinde in tali casu methodus arbitraria, non solum non est contra, sed magis ad mentem artis.

Propter quas autem rationes, seu causas Porph. relicta methodo compositionis, usus sit arbitraria, agens prius de specie quādum de differentia, explicant Doctores, c. de specie. Aliquas nos attingemus

hīc, vbi semel de methodo huius li- bri disputamus. ¶ Primam tra- dunt Beatus Albert. & Boet. quia scilicet genus, & species sunt corre lativa, & sic vnius perfecta notitia ab alterius cognitione depēdet; vnde incongruum esset hēc duo prædicabilia disiungere. ¶ Secun- dam tradunt alij: quia videjicet cap. de genere facta fuerat mentio speciei; & ita opportuit statim de specie disputare, ne diutius suspen- si teneremur. ¶ Tertia potest es- se: quia liber hic ordinatur ad cate gorias construendas, in quibus per se, & in recta linea ponuntur gene- ra, & species, non verò differentia, proprium, aut accidēs. Vnde equū fuit, prius de specie quādum de differen- tia disputare. Alij rationes vi- deri possunt apud Mas. c. de specie.

8 Ad argumenta respondetur. Ad primū, Porph. in procēmio or- dinasse prædicabilia iuxta metho- dū compositionis, vt doceret hanc regulariter sequendam esse intradenda disciplina; postea verò in- uertit illam, & vtitur methodo ar- bitraria: agens prius de specie; vt ostenderet primam methodū quā- doque relinquendam esse, quando scilicet sic rationes occurrentes suadent.

Ad secundum respondetur differentiam esse priorem genere, dignitate, non vero natura. Priori- tas autem dignitatis parum refert ad methodum, maximē quādum op- ponitur prioritati naturæ, vt con- tingit in præsenti; nam genus est prius natura, differentia; siquidē ab illo ad eam non valet consequētia.

Ad

Ad tertium respondetur à par- te ad totum procedi methodo cō- positionis, id autem non est neces- sarium in methodo arbitraria, quā in hoc casu Porphyrius obser- uauit.

Ad quartum respondetur non semper nos incipere à facilioribus, vt patet in scientijs in quibus ad-

discendis incipimus à Logica, quæ est illis difficilior, vt docet Diuus Thom. opusc. 70. qu. 6. art. 1. ad 3. Præter quām quād, accidentia sunt faciliora cognitione sensus: sed cognitione intellectus, vniuer- saliora sunt faciliora, vt docet Ari- stoteles primo Phisicorum capite primo.

DISPUTATIO QVINTA.

De genere primo prædicabili.

QVANVIS Plura, quæ communia sunt quinq; prædicabili- bus, discussa sint in præcedentibus; nonnulla tamen alia, quæ circa modum definiendi illa, & circa definita, & definitiones eorum solent cōtrouerti, in hunc locum remissimus. Quia li- cēt in rei veritate generalia sint omnibus, ea tamen tractant Doctores, circa definitionē generis; vnde potest facile doctrina alijs prædicabili- bus applicari. Vt ergo communia hēc, & alia, quæ sunt propria generis, melius explicemus, ante omnia sit

QUESTIO PRIMA.

An definitio generis, à Porphyrio tradita sit bona. Et utrum sit essentialis, vel descriptiua.

QUICIRCA primum, Laurētius Va- la, vt testantur Lobanienses in hoc capite, quos citat Mas. hīc feit. 1. q. 2. reiicit, & impugnat hāc definitionem. Contra quam sic po- test obijci.

Primo: quia quidquid definitur debet esse species, ex Arist. 7. Meta phys. tex. 39. sed genus non est spe- cies, sed potius aliud prædicabile nō potest definiri hac definitione.

S 3

Com-

Confirmatur: quia quod definitur debet constare genere, & differentia: sed generis non datur aliud genus: alias illius etiam datur aliud genus, & sic in infinitum: ergo genus non potest definiri.

Secundò: quia tota hæc definitio conuenit definitioni, & tamē definitio non est genus; sicut nec vniuersale, vt supra dictum est: ergo conuenit alijs à definito. Probatur maior: quia definitio animalis, scilicet vniens sensibile, prædicatur de pluribus differentiis specie, nempe de homine, & equo, & prædicatur in eo quod quid. Nam querenti quid est homo? sicut recte respondemus: est animal; ita recte etiam respondemus: est vniens sensibile.

Confirmatur: quia etiam ens prædicatur de pluribus differentiis specie in eo quod quid: siquidem dicitur de horne, & equo in questione, quid res est, vt patet: & tamen non est genus, vt testatur Arist. tertio Metaph. cap. 3. ergo, &c. Et idem argumentum fit de anima respectu vegetatiæ, sensitiæ, & rationalis: ergo hæc definitio conuenit alijs à definito.

Tertio: quia secundæ substantiæ significant quale quid, ex Aristotele capite de substantia: sed genera sunt secundæ substantiæ, vt ibidem etiam docet Philosophus: ergo significant quale quid; & per consequens nec genus prædicatur in eo quod quid, nec per hoc differt à differentia.

Quartò: quia etiam differentia prædicatur in eo quod quid:

ergo, dato quod hoc conueniat generi; adhuc nihil est in eius definitione, per quod distinguitur à differentia. Probatur antecedens: quia perfectiore modum essendi consequitur perfectior modus prædicandi: sed differentia habet perfectiore modum essendi, quam genus: cum illa habeat rationem actus, istud verò rationem potentiaz: ergo perfectior modus prædicandi debetur differentiæ, quam generi. Cum autem perfectius sit prædicari in quid, quam in quale, plane videtur sequi, differentiam prædicari in quid.

11 Prima conclusio. Definitio generis à Porphyri tradita, scilicet genus est, quod prædicatur de pluribus differentiis specie in eo quod quid, recta est. Tradit eam Aristoteles eidem verbis libro I. Topicorum cap. 4. & lib. 4. cap. 1. & 2. & 3. Metap. c. 28. Quam etiam admittit D. Tho. opusc. 48. tract. I. c. 2. & in secundo dist. 34. quæf. I. artic. 2. ad 1. recipiuntque concorditer Dialectici. Et meritò: nā hæc definitio non solum seruat cōmunes leges bonæ diffinitionis; siquidem nihil habet superfluum, aut diminutum; & traditur per notiora definito: exprimitque aliquid, quod habet rationem generis, & aliquid, quod est differentia; sed etiam seruat speciales leges difiniendi concreta accidentalia: dum traditur per subiectum loco generis. Quæ omnia manifestè constabunt ex dicendis. Ergo unde de quaque perfecta est prædicta definitio. Vnde solum relata ver-

ba

bā eius explicare.

Et quidem primum illud relativum, quod, non esse idem quod vniuersale, aut aliud concretum superius ad genus; sed significare subiectum, seu naturam denominatam, quæ ponitur loco generis in hac definitione; infra latè ostendemus. Ceteræ omnes particulæ ponuntur loco differentiæ, & exprimunt peculiarem modum, quo genus prædicatur de inferioribus, seu prædicabilitatem, quæ est propria passio generis. Quia tamen priores particulæ sunt manifestæ: ultima solum est explicanda, scilicet, in eo quodquid, tam pro hac definitione, quam pro diffinitionibus aliorum prædicabilium.

12. Quod vt fiat, notanda est distinctio horum relativorum, quid, & quale, prout ad præsens attinet. Nam ly, quid, est relativum substantiuum, seu absolutum; & ita significat per modum substantiæ, seu per se stantis: sed ly, quale, est relativum adiectiuum, seu connotatiuum: & ita significat per modum accidentis, seu alteri adiacentis. Ex quo fit, quod ad interrogationem, quid est hoc? respondemus nominibus substantiis, videlicet generis, vel speciei: quia hæc tantum significant per modum substantiæ, & per se stantis. Ad questionem verò, quale est hoc? respondemus nominibus adiectiuis, scilicet differentiæ, proprij, & accidentis: hæc enim tria significantur per modum accidentis, seu alteri adia-

centis. Licet non eodem modo: nam differentia, qua ratione pertinet ad substantiam, seu essentiam rei, non omnino significatur, vt quale; & qua ratione exprimitur per modum alteri adiacentis, non omnino significatur, vt quid; & ideo dicimus differentiam significari, vt quale quid. Per quod denotatur differentiam, quantum ad rem significatam, esse de substantia, seu essentia rei; ex modo tamen significandi sumi vt accidens, seu adiacens ipsi rei. At verò proprium, & accidens: quia tam quoad rem significatam, quam quoad modum significandi sunt extra essentiam rei; ideo omnino significantur in quale.

Ex quo tandem fit genus, & speciem prædicari omnino in quid: proprium, & accidens omnino in quale: differentiam verò medio modo, nempe in quale quid. De discriminé proprij, & accidentis suo loco dicemus. De genere verò, & specie satis ex supra dictis constat. Cum enim genus sit quid essentialiter perfectibile, necessariò continet subiecte plures species; & ita prædicatur in quid de pluribus differentiis specie. Species verò, cum sit quid ultimò in essentia perfectum, & constitutum, non potest subiecte continere plura essentialiter distincta; sed tantum materialiter, & numericè, scilicet individua; & sic prædicatur in quid de pluribus differentiis numero. Per quod non solum

remanet per se propria definitio generis, huc a Porphyri tradita; sed aliae etiam quas de alijs praedicabilibus tradit capitibus sequentibus. Videatur D. Tho. opusc. 48. tract. 1. c. 2. 3. & 4. vbi tradit totam hanc doctrinam.

13 Ad argumenta respondetur. Ad primum, quod quidquid definitur debet esse species, ut *quod*, & denominatiue, id est, debet esse talis natura, ut possit denominari a secunda intentione speciei: & hoc est, qd docet Arist. Et in hoc sensu genus verè est species, ut supra explicatum est. ¶ Nec contra hoc urget replica argumenti: nam etiam genus, in quantum genus, est, ut *quod*, & denominatiue species.

Ad confirmationem respondetur negando minorem. Quan-uis enim solum detur vnicum genus, ut *quo*, & essentialiter, nempe intentio constitutiva primi praedicabilis: natura tamen, seu gradus, qui denominantur ab hac intentione, sunt plures, & unus potest esse genus respectu alterius: ut animal respectu hominis, viens respectu animalis, & sic de alijs generibus subalternis, in quibus tamen non proceditur in infinitum, sed peruenit ad supremum genus substantiarum, quod non potest propriè definiri: quia non habet supra se aliud genus, per quod definiatur. Et idem proportionabiliter contingit in secunda intentione generis, & alijs entibus rationis.

Ad secundum, simul cum confirmatione respondetur: definitio-

per

per modum per se stantis, seu in eo quod quid; sicut in praesenti sumitur, ut per se patet.

Ad confirmationem responderetur differentiam habere quidem perfectioremodum essendi, quam genus secundum se; non vero protinus concipiatur, & significatur a nobis, qui illam apprehendimus ad modum accidentis, seu qualitatis adiacentis generi: genus vero ad modum substantiarum, seu subiecti recipientis illam. Vnde: quia modus praedicandi sequitur modum essendi, non secundum se, sed mediante modo cognoscendi, inde fit, genus habere perfectioremodum praedicandi, quam differentiam.

15 ¶ Supradicta secunda pars difficultatis, in qua Scot. huc q. 14. & 15. & discipuli eius, quos sequitur Hurtado hinc disput. 4. sect. 1, existimant diffinitionem istam esse essentialiem. Quorum fundamentum est: quia obiectum formale huius tractatus non est vniuersale, sed praedicabile: ergo hinc consideratur genus formaliter quatenus est praedicabile. Cum autem genus quatenus praedicabile, definiatur essentialiter per praedicationem, quae est proprius actus praedicabilitatis, planè videtur sequi definitionem istam esse essentialiem.

Secunda conclusio. Hæc definitio non est essentialis, sed descriptive. Ita docent Porphyri. in hoc cap. Beat. Albertus tract. 3. praedicabilium cap. 34. & D. Tho.

opusc. 48. tract. 1. cap. 2. quem sequuntur Sotus quest. vniuersalia huius cap. 5. ultimo. Tolet. quest. 2. Mas. sect. 1. quest. 4. Rub. quest. 3. & plures alij quoq; refert, & sequitur Gallego huc controversia 13. ¶ Ratio est manifesta ex disputatione praecedenti: nam praedicabilitas de pluribus est passio vniuersalis ut sic: siquidem ex eo quod vniuersale sit in pluribus, nascitur quod de illis praedicetur: ergo talis praedicabilitas, scilicet, de pluribus differentibus specie inquit, erit passio talis vniuersalis, nempe generis. Et per consequens definitio, quæ traditur per illam erit descrip-tiva. Nec in hoc oportet amplius immorari.

Ad argumentum respondetur falso niti fundamento: non enim praedicabile, sed vniuersale est obiectum huius libri, ut diximus in proemio Porphyri. & docet D. Thom. opusc. citato. Ratioque est manifesta: nam vniuersale, & praedicabile considerantur per se in hoc libro, & illud se habet tamquam propria passio: ergo in hoc libro agitur de vniuersali tamquam de obiecto, de praedicibili vero, tamquam de passione, quæ de tali obiecto demonstratur. Que autem sit propria, & essentialis definitio generis, tam in concreto, quam in abstracto, explicari non potest, nisi premissa difficultate sequenti.

QVÆSTIO II.

Quomodo diffiniuntur, tam concreta, quam abstracta accidentium.

16 **A**D recte formandam definitionem generis, & aliorū prædicabilium, pluraque alia, quæ inde dépendent, cognoscenda, præmittere oportuit haec quæstionem. In qua, relictis varijs sententijs, proponēda est, & ex professo explicanda ars definiendi accidentia, quam Aristotel. & Diu. Thom. tradiderunt, & perpetuò obseruarunt. Ut enim benè inquit Aristot. 6. Metaphys. tex. 2. Oportet, ut non lateat, quomodo ipsum quid erat esse, & ratio sit: nam absque hoc querere, nihil est facere. Ideo oportet scire, quomodo definiendum sit, hoc enim ignorato, aliud querere est nihil facere.

¶ Pro huius ergo explicatione omnino recolenda est doctrina, quam ex eodem Aristot. & D. Thom. tradidimus disputatio-ne præcedenti num. 16. vbi ostendimus concreta, & abstracta accidentia eandem prorsus rem significare, solumque distingui ex parte modi significandi, quatenus abstractum significat formam quasi per se stantem, & ab alio separata, & ex consequenti puram, & impermixtam: concretum vero significat eandem formam quasi alteri adiacentem, & per consequens connotat subiectum, tanquam id, cui inhæret forma, &

in quo exercetur effectus formalis eius; ut magis explicuimus loco citato.

17 Ex qua doctrina plura inferuntur ad præsentem quæstionem omnino necessaria. Primo enim sequitur, quod cōcretū licet, quod ad rem significatam sit ens per se, sicut abstractum; ex modo tamen significandi sumitur ut ens per accidens, & de illo loquimur, ut de ente per accidens. Cuius ratio est, quam ex D. Thom. tetigimus loco citato: quia, scilicet, nomina non significant res absolutè, & secundum se: *Nec modus significandi* (inquit D. Thom. 7. Metaphys. lec. 11.) *Consequitur immediate modus effendi rerum, sed mediante modo intelligendi: quia intellectus sunt similitudines rerum; voces autem intellectuum, ut dicitur 1. Perbier.*

Vnde in ipsis nominibus modus significandi potior, & immediator est, quam res significata, plusq; ad illum attendimus, & propterea de concretis accidentibus loquimur, ac de entibus per accidens. Quod non contingit in abstractis: quia tā quoad rem significatā, quam quoad modum significandi sunt entia per se, ut explicatum est.

Secundò sequitur, accidentia in abstracto tātū significata posse propriè, & rigorosè definiri. His enim tantū attribuit intellectus intētiones generum, & specierum, ut optimè notauit Diu. Thom. de ente, & essentia, cap. 7. & opus. 42. capit. 19. ¶ Ratio autem ex dictis est manifesta. Cum enim de-

finia-

finiamus res, ut nominibus significantur; ad hoc quod aliquid possit propriè definiri, non solum res requiritur, quod in se sit ens per se, sed etiam quod significetur per modum entis per se. Quod tamen non habent concreta accidentia, sed eorum abstracta, ut vidimus: ergo hæc tantū possunt propriè definiri.

18 Ceterum, quia concreta ista non omnino sunt entia per accidens, sicut est aceruu sapidum, aut alia huiusmodi; ideo non omnino excluduntur à definitione, sed possunt, & solent quodammodo definiri. Et ita Aristot. sàpè ea definit, ut patet in definitionibus vniuersalibus, quas supra ex ipso retulimus; per quem etiam modum Porphy. definiuit hæc quinque prædicabilia. Et tandem D. Thom. ex eodem Aristot. sàpè tradit modum definiendi huiusmodi concreta, ut postea videbimus: ergo possunt aliquomodo definiri.

De huiusmodi tamen definitionibus idem semper debet esse iudicium, ac de earum definitiis: ita ut quemadmodum concreta accidentia ex modo significandi censemur entia per accidens, nec suscipiunt denominationem generis, aut speciei, nec ponuntur in lineis prædicamentorum, nisi per reductionem, ut inquit D. Th. locis citatis, in quantum, scilicet, reducuntur ad sua abstracta: eadem prorsus modo, definitiones accidentia in concreto, prout sic, non censemur simpliciter, &

absolutè definitiones, nec in eis inueniuntur propriæ, & rigorosæ definitionis conditions, ut postea videbimus; sed sunt definitiones per reductionem, in quantum, scilicet, reducuntur ad definitiones abstractorum, quæ seruant leges propriæ, & rigorosæ definitionis.

19 ¶ Hæc autem doctrina èo magis notanda est, quod plures propter eius inconsiderationem in arte definiēdi accidentia hallucinantur, nec penetrant definitiones, quas de his prædicabilibus tradit Porphy. aliasque plures, quas de concretis accidentiis, tam realium, quam rationis, tradit sàpè Aristot. Ut ergo doctrina hæc plenius percipiatur, aptum exemplum habemus libro 3. institutionum capite 6. vbi de reductione syllogismorum imperfectorum ad perfectos egimus. Quemadmodum enim syllogismus imperfectus non omnino excluditur à ratione syllogismi, quanvis non ita immediatè, & à se habeat vim inferendi conclusionem, sed virtute syllogismi perfecti, quem in se quodammodo imbibit, & ad quem si reducatur, facta aliqua conuersione, aut transpositione præmissarum, fit syllogismus perfectus, ut ibidem explicuimus: ita similiter definitio concreti non omnino excluditur à vera ratione definitionis, quanvis nō ita immediatè, aut à se habeat explicare essentiam, sed ratione definitionis abstracti, quam in se virtualiter con-

continet, & ad quam reduci potest, facta transpositione terminorum. Ut enim postea explicabimus, ex iisdem terminis, qui ponuntur in definitione concreti, formatur definitio abstracti transmutando illos: ita ut terminus, qui invia definitio ne habebat locum generis, in alia habeat locum differentiae, & est contra. Quod pro nunc sufficiat explicare exemplo ab Arist. & D. Tho. toties repetito: si num enim definitur quod sit *nasus curuis*. Vbi *nasus* ponitur loco generis, & *curuitas* loco differentiae: *simitatis* vero definitur quod sit *curuitas nasus*, vbi *curuitas* ponitur loco generis, & *nasus* loco differentiae.

20 In quibus definitionibus, perspiciemus imperfectionem vius, & perfectionem alterius; si aduentamus, quod in definitione cōcreti, scilicet, *simi*, ponuntur in recto res diuersorum prædicamentorum; si quidem *nasus* significat substantiam, & *curuitas* qualitatem; quod tamen est contra rationem perfectae definitionis, in qua (si sit essentialis: de qua nunc loquimur) genus, & differentia necessario pertinent ad idem prædicamentum, ut dese patet. Quia imperfectione caret definitio abstracti, nempe *simitatis*; quanvis enim ibi subiectum, scilicet, *nasus*, ponatur loco differentie: ponitur tamen in obliquo: ut detur intelligi subiectum non esse propriam differentiam *simitatis*, sed id, unde sumitur propria eius differentia; seu per ordinem ad quod, constituitur in ratione *simitatis*.

Vnde talis differentia significata per subiectum in obliquo possit, est intra idem prædicamentum cum suo genere, scilicet, *curuitate*, & sic ex utroque constituitur perfecta definitio *simitatis*.

Maneat ergo ex haec tenus dictis, quod sicut concretum, & abstractum in re significata nullatenus differunt; sed tamen ex modo significandi, sic eorum diffinitiones in re definita omnino conueniunt; candeinque rem explicant; differunt tamen tanquam perfectum, & imperfectum in modo definiendi, & explicandi talem rem. Quandō enim definitum significatur in abstracto, aptum est, ut illi assignetur genus, & differentia intra proprium prædicamentum, & sic perfectè diffiniatur. Quandō vero significatur in concreto: quia habet modum entis per accidens, solum potest habere imperfectam diffinitionem. Quæ ideo traditur per terminos diuersorum prædicamentorum: quia in huiusmodi diffinitionibus sic explicatur ipsa natura accidentis, ut simul etiam ostendatur, id, in quo exercetur definitio, seu effectus formalis accidentis, nempe subiectum, quod pertinet ad diuersum prædicamentum, ut patet.

20 ¶ His circa definitiones accidentium generaliter, sed necessariò, prælibatis, specialiter inuestigandæ sunt leges ad illa, tam in cōcreto, quam in abstracto definienda. Circa quod Arist. lib. 7. Metaph. tex. 4. iuxta translationem antiquam

quam sic ait: *Substantia omnia pri* *sic est ratione, & nositia, & tempore.* *Ratione:* quia necesse est in unius ratione, substantia ratione est. *Que verba exponēs* D. Th. *le. 2. 1. inquit:* *Substantia est prima inter omnia entia secundum diffinitionem, & secundum cognitionem, & secundum tempus.* Quod sit prima secundum diffinitionem, patet: quia indefinitio cuiuslibet accidentis, oportet ponere definitionem substantie: sicut enim in definitione cuiuslibet accidentis, ponitur proprium eius subiectum. Cuius rationem ex eodem Aristot. reddit infra le. 4. *Quia substantia, quæ habet quidditatem absolutam, non dependet in sua quidditate ex alio;* ita ut oporteat exteriorem essentiam in eius definitione ponit. *Accidentia vero nō habent esse, nisi per hoc quod insunt subiecto.* Et ideo eorum quidditas est dependens à subiecto; & per hoc oportet, quod subiectum indefinitio accidentis ponatur, quandoque quidem in recto, quandoque vero in obliquo. In recto quidem, quādo accidentis significatur in concretione ad subiectum; ut cum dico, *simus est nasus concavus*. Vbi pro sequitur doctrinam supra insinuatam.

Quam adhuc magis explicat de Seni, & sensato le. 6. vbi Aristot. iuxta hanc legem inuestigat definitionem coloris, quod ut explicet Diu. Thom. subdit: *Est autem considerandum quod semper oportet subiectum ponere in definitione accidentis: ut dicitur 7. Metaph.*

būm quod habet albedinem. Propter quod in definitione huiusmodi accidentis, ponitur subiectum tanquam genus, quod est prima pars definitionis: dicimus enim quod simus est nāsus curvus.

Aliam rationem huius veritatis adducit S. Doctor loco citato, ex 7. Metaph. vbi post verba iam adducta subdit: *Nāsus ponitur in definitione simi tāquā genus, ad designādū, quōd accidentia nō habent substantiam nisi ex subiecto.* Cūm enim genus in quacumque definitione significetur vt per se stans, & omnino in *quid*, differentia verò vt quid illi adiacens, seu in *qualē quid*, concretum autem ex modo significandi (qui in nominibus posterior est) supponat pro subiecto, quod substat formā significata; inde est, quōd indefinitio cōcreti debet poni subiectum vt per se stans, & substans formā significata, & per consequens vt genus; sic enim designatur quōd accidentia non subsistunt nisi ratione subiecti.

Tertiam tandem rationem ponit D. Thom. cap. vltim. de ente, & essentia. Vbi loquens de accidentibus ait: *E contrario effet, si eorum definitio sumeretur in concreto; sic enim subiectum poneretur sicut genus: quia tunc definirentur per modum substantiarum compositarū, in quibus ratio generis sumitur à materia.* Vbi D. Tho. ex eo quōd cōcreta ex modo significandi censeantur composita ex subiecto, & accidenti, vt supra explicuimus, infert, diffinienda esse, ad eum modū, quo

definiuntur substantiæ compositæ, seu corporeæ, in quibus, vt infra ostēdemus genus sumitur à materia, cuius vicem gerit subiectum in accidentibus. Sed huius rationis vis ex ibi dicendis melius percipietur.

23 ¶ Ex his omnibus perspicua remanet ars definiendi accidētia, & generalis regula pro vtroq; genere definitionum. Quod, scilicet, tunc propriè, perfectè, & essentia liter definitur accidentis in abstracto, quando ponitur pro genere prædicatū, seu gradus superior, qui inuenitur in essentia talis accidentis, & loco differentiæ propriū eius subiectum in obliquo significatum. Tunc verò accidentis in cōcreto propriè, & essentialiter (eo modo quo definiri posse diximus) definitur, si ē contra, loco generis ponatur proprium eius subiectum in recto, & loco differentiæ gradus ille superior in recto, & adiectiū significatus; vt in exemplo toties à D. Thom. repetito constat.

Quare, tunc melius definieimus quācumq; accidentia, quando iuxta hāc regulam, quoad fieri possit eorum definitiones texuerimus. Tuncque consequenter altius pénétrabimus definitiones ab Aristot. Porphyr. & D. Thom. traditas, quando iuxta regulam ab ipsis præscriptam illas explicuerimus. Nec in hoc est amplius immorandum. Viderit tamen possunt Commentator 7. Metaph. Comm. 17. Sont. ibidem, q. 6. qui optimè explicant hanc Arist. & D. Thom. doctrinam. Quibus etiā consentiunt Caiet.

Caiet. de ente, & essentia, cap. 7. quæst. 15. in fine, Ferrar. 1. contra gentes, cap. 30. & lib. 3. cap. 7. Zanardus 7. Metaph. q. 3. Scotus in 4. dist. 12. & Canterus in prædicationibus c. de accidenti, vbi addit: sic semper definitæ antiquiores Philosophos.

24 ¶ Hic oportebat explicare quid intelligatur per subiectū proprium accidentis; an scilicet sola substantia: an vero aliud aliud. Si enim solam substantiam appellamus subiectum, nullo modo poterit pro differentia alicuius accidentis: cūm sit commune omnium subiectum. Iam verò si intellegitur aliud aliud cuilibet accidenti correspondens, incredibile videtur omne accidentē habere proprium subiectum, à subiecto alterius accidentis distinctum; ex quo ambigua satis, & difficilis redditur regula statuta. Sed de hoc commodi loco acturi sumus infra q. 6. generaliter inuestigantes, à quo sumatur genus, & differentia, & cap. de accidenti explicantes differentiā inter propriam passionē, & accidentis commune.

Interim tenendum est vt certū, cuilibet accidenti correspondere proprium subiectum, seu principiū à quo causetur; sicut est certū omne accidentē dependere à substantia. ¶ Et ratio metaphysica est: quia actus, & potentia ita intimè, & essentialiter sibi correspondent ut repugnet in rebus naturalibus, dari aliquam potentiam, quæ per se nō respiciat aliquem actum, per quem constituantur, & definitur.

Quia tamen propria principia accidentium, non semper sunt nobis nota; imò sēpius ea ignoramus; inde fit vt non semper possumus dictam regulam obseruare in defi-

definitionibus accidentium, sed cōgamur aliunde querere eorum differentias scilicet ex effectibus, vel proprietatibus eorum. Quod etiā notauit D. Thom. loco citato de Ente, & essentia, vbi post verba adducta subdit: *Sed quia propria principia accidentium non semper sunt manifesta; ideo quādoq; sumimus differentias accidentium ex eorum effectibus. Sicut congregatiuum, & disgregatiuum dicuntur differentiae coloris: quia causantur ex abundantia, vel paucitate lucis, ex qua diversae species coloris causantur. Hęc tanten ignorantia nostra, non præ iudicat veritati generalis regulę, imò eam amplius confirmat, vt de se patet.*

26 ¶ Contra illam tamen est difficile argumentum: quia genus in qualibet definitione est id, in quo definitum conuenit cum alijs; differentia verò, per quod differt ab illis: sed impossibile est in eadem re definitum conuenire cum alijs, & differre ab illis: ergo impossibile est, quòd tam gradus superior, quam etiam subiectum, ponantur vt genus in vna definitione, & vt differentia in alia. Si enim curitas verbigratia: est quid superius respectu similitatis, ut potè quæ comprehendit sub se alias curuitates: & propterea ponitur, vt genus in definitione similitatis: ergo fieri nō potest, quòd in definitione simili, ponatur loco differentia. Et idem argumentum fit de subiecto, scilicet *naso*, vt consideranti patebit.

Hoc argumentū primò aspe-
ctu apparet difficile, & habet pro-

culdubio vim apud eos, qui concedunt cōcreta accidētalia esse propriè genera, & species, posseque propriè definiri. Sed in contraria doctrina D. Thom. quam sup. n. 17. statuimus facile respondetur, quòd quia definitio abstracti est propriè, & simpliciter definitio: ideò in ea ponitur pro genere, quod propriè est genus definiti, & pro differentia, quod propriè est differentia eius, & ita seruantur ibi leges perfectæ, & rigorosæ definitionis. At verò in definitione concreti, cum secundūmquid tantum, & impropriè sit definitio, sufficit ponit, quæ secundūmquid, & impropriè habent rationem generis, & differentiæ. Non autem repugnat, vt id quod in vna definitione est simpliciter differentia, in alia sit secundūmquid genus, & è contra, respectu diuersarum rerum. Cuius ratio est: quia potest, & solet contingere, vt id quod in vna coordinatione, aut diuisione est superius, & diuisione respectu aliquorum, in alia coordinatione, aut diuisione sit in ferius, & membrum diuidens respectu vnius illorum; vt patet manifester exemplo. Quando enim diuisione accidentis in subiecta, diuiditur album in hominē, & equum, ibi *album* est diuisionum, & superius ad hominem, & equū, quæ sunt membra diuidentia: siveverò è contra, diuisione subiecti in accidentia, diuidatur homo in album, & nigrum; iam *homo* fit diuisionum, & superius respectu albi: & ideo quanvis albi secundūm se latius pateat, quam homo, tamen formaliter, vt est membrum

brum diuidens in hac diuisione, nō extenditur ultra diuisionem; & sic potest esse differentia, per quam homines albi distinguuntur à nigris. Sicut etiam in prima diuisione, quamvis, *homo*, secundūm se sit quid commune albis, & nigris, tamen formaliter, vt est membrum diuidens respectu *albi*, non extenditur ultra illud, & consequenter, prout sic solùm distinguitur ab equo albo.

27 Ad hunc ergo modum contingit in his definitionibus: quando enim definitur accidentis in abstracto, conuenientia fit cum rebus eiusdem generis: & ita potest ponit pro genere, quod propriè, & simpliciter est genus; & pro differentia, quod propriè est differentia intra illud genus, vt patet quando definitur similitas, quòd sit curuitas nasi: tunc enim, *similitas*, conuenit, in curitate, cum figuris eiusdem generis, scilicet, cum *ginoſtate*, *crispitudine*, & similibus; differt verò ab illis, per hoc quòd ipsa est curuitas talis partis, scilicet *nasi*, alia verò sunt curuitates, *scapularum*, & *capitorum*. Sed quando definiuntur accidentis in concerto, conuenientia fit per aliam lineam, nem pè cū rebus diuersi generis, in hoc tantum quòd insunt eidem subiecto: & ita pro genere ponitur ipsum subiectum, in quo conueniunt, & pro differentia id, quod pertinet ad propriū genus vnius cuiusque, vt patet quando definitur *simile*, tunc enim *similitas*, conuenit cùm *retitudine*, aut *aquilitate*, quæ sunt figure diuersi generis, in hoc quòd insunt eidem subiecto, scilicet *naso*,

& distinguitur per id, quod pertinet ad propriū genus, scilicet, per curuitatem, aut rectitudinem: & ita definitur recte simile per nasum loco generis, & per curuitatem loco differentiæ.

DVBIVM APPENDIX.

An accidentis in concreto, recte etiam definitur per concretum superius loco generis.

28 PRÆSENS Dubium præcipue procedit, quando ignoratur propriū subiectum accidentis, & definitur per suum effectum formalem, aut passionem. Et ita inquirimus: an sicut hęc est exacta definitio albedinis, *Albedo est color disgregatius visus*: ita etiam sit hęc, *Album est coloratum disgregatiuum visus*.

Quidam Doctores moderni censem non solùm istam definitionem esse exactam, sed etiam perfectiorē illa, quæ traditur per subiectum.

Quod probant primò: quia connotatiuum tantum significat formam, licet connoret subiectum: ergo in eius definitione potius servandus est modus, quo forma ipsa in abstracto definitur, servata semper connotatione. Sed forma inabstracto definitur per suum genus: (albedo enim per colorem definitur, nō per corpus) ergo connotatiuum nempè *album*, potius debet definiri per connotatiuum genericum, scilicet coloratum.

Secundò: quia hęc est perfecta

T. descriptio

definitio albedinis, albedo est color disaggregatus visus: ergo hæc erit perfecta definitio albi, album est coloratum disaggregatum visus. Probatur consequentia: quia sicut se habet genus in abstracto ad formam in abstracto definitam: ita genus in concreto ad formam inconcreto.

Tertiò: quia aliquando subiectum accidentis non est vniuocum: ergo saltem tunc non poterit accidentis definiri per illud loco generis. Antecedens patet in natura, quæ est subiectum genereitatis, & aliarum intentionum, sub qua comprehenduntur naturæ reales, & rationis, & omnia praedicamenta, quibus tamen nihil potest dari commune vniuocum.

29 Vera tamē resolutio est, quod seruata proprietate concreti accidentalis, & proprio modo significandi, & definiendi, quæ exigit quatenus tale est, nunquam rectè definitur per concretum, seu connotatum superius loco generis. Vnde quando proprium subiectum accidentis non est notum, & ideo definitur per suum effectum formalem, aut passionem, ponendum est pro genere subiectum concreti superioris, & non ipsum concretum superius. V. g. supponamus subiectum coloris esse perspicuum: & proprium subiectum albedinis non esse nobis notum, & ideo definitum esse per eius effectum, ne ipse disaggregare vi sit: tunc quidem affirmamus hanc esse exactam definitionem albi: *Album est perspicuum disaggregatum visus*, non autem istam, *Album est*

coloratum disaggregatum visus.

Fundamentum planè constat ex dictis: cùm enim subiectum necessariò debeat intrare definitione accidentis, vt ex Arist. & D. Thom. vidimus: aliunde autem in definitione concreti nō possit poni loco differentiæ, manifestum fit debere poni pro genere. ¶ Præterquam quod iam idem esset modus significandi, & definiendi concreti, & abstracti, & vtriusque definitio esset quæ perfetta in ratione definitonis, & vtrumque quæ proprie collocaretur in prædicamento; quæ omnia aliena sunt à vera doctrina D. Thom. ¶ Adde connotatum, quando prædicatur vt tale, semper significari, & prædicari, in quale ergo non potest in definitione habere locum generis; cuius propriū est prædicari omnino. *In quid.*

30 Tandem id conuincit modus definiendi, quem perpetuo obseruavit Aristot. vt patet in definitionibus vniuersalibus, quas ex ipso, adduximus supra disp. 3. num. 47. in quarum nulla, possuit pro genere, *vnum*, aut simile concretum superius, sed relativum illud, *quod*, exprimens naturam, seu subiectum. Quod etiam obseruavit 5. Metaph. definiens, *Diversum, differens, simile, contrarium, quantum, terminum, totum, & similia concreta*: & lib. I. Topic. definiens, *genus, proprium, & accidens, à quo acceperunt istum modum definiendi*. Porphyr. Diu. Thom. & quotquot rectè caluerunt artem definiendi: ergo aliter sentientes non sunt audiendi in schola Arist. & D. Tho.

Dixi.

Diximus: Seruata proprietate concreti, & proprio modo significandi, quem exigit, &c. Quia si concretum non sumatur propriè, vt concretum est, sed tantum attendatur in eo res significata, tunc sicut non remanet per quod distinguatur ab abstracto; ita eadem erit vtriusque definitio, & per consequens idem erit dicere: albedo est color disaggregatus visus: & album est coloratum disaggregatum visus. Sed hoc est abuti terminis, & omnia confundere, vt per se patet.

31 Ad argumenta respondetur. Ad primum, quod licet connotatum significet solam formam, sicut abstractum; in modo tamen illam significandi valde differunt, & quodammodo opponuntur, vt ex D. Thom. vidimus num. 21. Quare cum definitio concreti, non solum corrispondeat rei significaz, sed etiam proprio modo significandi eius: manifestum fit non posse eodem modo vtrumque definiri. Unde argumentū potius probat oppositum: nam eo ipso, quod in definitione debeat retineri connotatio, cum hæc non sit in definitione abstracti, debent diuerso modo defini ri. ¶ Ad hæc: argumentum se ipsum destruit: si enim in definitione concreti, non solum explicatur forma, sed etiam connotatio eius: ergo necessariò debet poni in definitione subiectum. Repugnat enim quod explicetur connotatio, aut res connotans, quatenus talis absq; re connotata, quæ in præsenti est subiectum.

Ad secundum negatur conse-

quentia: imò potius cum Aristot. & D. Thom. inferendum erat oppositum: siquidem contrario modo debet procedi in vtraq; definitione. Ad probationem negatur paritas: cum enim res definiantur secundum quod significantur nominibus, & modus significanti concreti, & abstracti sit valde diuersus, & oppositus, quamvis res significata sit eadem: inde est, vt modus illa definitio debeat esse diuersus, & oppositus.

32 Ad tertium respondetur non esse necessarium, quod subiectum ponendum loco generis in definitionibus generis, & aliarum intentionum, sit vniuocum. Vt explicabimus infra quæst. 4.

¶ Tandem, antequam ad definitionē generis, vnde egressi sumus, reuertamur, vt primum principium statuendum est de secundis intentionibus proportionabili modo philosophandum esse, ac de accidentibus realibus: habent enim se respectu rerum, quas denominant, ad modum accidentium: per quæ etiam modum de illis definitiones tradimus, fingimus divisiones, & argumentationes fabricamus. Qua regula sublata, auferre etiam oportet totius Logicæ principia, & ex consequenti scientias. Quare eadem erit differētia inter abstracta, & concreta secundarum intentionum; eodemque modo eorum definitiones inuestigabuntur; sicut in accidentibus realibus. Iuxta quam regulā Arist. lib. I. Perih. definitio orationem, nomen, verbum, & alias huiusmodi intentiones. De quo vi-

T 2 deri,

deri potest D. Tho. ibid. lect. 4. circa definitionem nominis.

QVÆSTIO III.

Quod sit definitum in definitione generis, & generaliter in definitiōnibus aliorum prædicabilium, quando definiuntur in concreto.

33 **Q**uamvis ex diuis difficultate præcedenti, facile solui posset questio præsens: ut tamen aliorū sententias discutiamus, eam oportet pertractare. **Q**uā Dialetici inuenti circa definitionem generis, ut inde applicetur doctrina alijs prædicabilibus; imo & alijs concretis accidentalibus, quibus generalis est.

Inveni: *Vt autē status difficultatis explicitur, notandum est cū nostro Did. à Iesu hīc d. 6. q. 1. in genere quinque posse considerari. Primū est ipsa natura denominata, secundū suā entitatem realem. Secundū est generetas ipsa, seu secunda intentione secundū se. Tertiū est aggregatum, seu compositū ex vtrāq;: ita vt tā naturā, quā intentionem ex quo includatur. Quartum est ipsa natura, nō secundū se, sed vt connotat intentionem: ita vt natura principaliter, & quasi in recto sumatur, secunda vero intentione solū in obliquo, & de cognato. Quintum tandem ē contra est ipsa secunda intention, non secundū se, sed vt connotat naturam: ita vt intentione principaliter, & in recto sumatur; natura vero solū in obliquo, & de connotato.*

34 *Vt ergo certa ab incertis separari, certū in primis debet esse, na-*

*turā denominatā, v. g. animal, secundū suā entitatē realem, nō esse definitū in definitione generis. Cuiusratio est evidens: quia iā propria definitio conueniret accidentaliter suo definito, quod est contra lumen ipsum rationis; siquidē nihil est alicui magis intrinsecū, & essentiale, quā sua propria definitio. Q*uod autē id sequatur patet: quia sicut hæ predicationes, *animal est genus: homo est species, & similes sunt accidentales, & in materia contingentia: ita etiā istæ, animal prædicatur de pluribus differentiis specie: homo prædicatur de pluribus differentiis numero, &c. in quibus tamen prædicationibus prædicatur definitio generis, & aliorum prædicabiliū de natura secundū suam entitatem, ut patet: ergo si natura, prout sic esset definitum, iam definitio conueniret contingenter suo definito.*

— **S**ecundò etiam certum est, secundā intentionem generis secundū se, & vt præscindit à natura, nō esse definitum in hac definitione. **R**atio est: quia secunda intentione generis, prout sic necessario significatur in abstracto, ut patet: sed forma in abstracto significata non potest esse definitum in definitione sui concreti: siquidem neque concretum, neque definitio eius prædicantur de suo abstracto, vt diximus disp. præcedenti: ergo secunda intentione generis secundū se, & vt præscindit à natura, non potest esse definitum in definitione eius. **Vnde** solū restat difficultas de alijs tribus acceptationibus generis, iuxta quas sunt variæ sententiae.

35 Pri-

35 **P**rimi asserit diffinitū esse aggregate, seu cōpositū ex natura, & secunda intentione; ita vt vtrūque directe diffiniatur, scilicet natura ut *quod*, & secunda intentione ut *quo*. **S**ic defēdit Caber. hic tract. 3. disp. 2. dub. 1. & videtur esse mēs Rubij cap. de genere q. 2. quatenus ait: completum definitum huius diffinitionis coalescere ex vtroque, scilicet ex natura, & ex secunda intentione, tāquā ex subiecto, & forma.

Probatur primò hæc sententia ex dicto illo Auice. quod Logica tractat de secundis intentionibus adiūctis primis: ergo cōiunctū, seu cōpositū ex primis, & secundis intentionibus erit definitū, quod Logica explicat per hanc diffinitionem.

Secundò: quia illud est diffinitū in aliqua diffinitione, cui per se cōuenit talis diffinitio, & cū quo reciprocatur: sed cōpositū ex natura, & secunda intentione est huiusmodi: ergo est definitū in definitione generis. **P**robatur minor: quia secundū intentioni generis essentialiter conuenit esse id *quo*, seu ratione cuius natura prædicatur de pluribus, & natura prout denominatur à secunda intentione essentialiter cōuenit esse id, *quod*, prædicatur: ergo vtrūque directe, & per se definitur, natura ut *quod* intentione vero ut *quo*.

36 **S**ecunda sententia asserit definitū esse naturā, vt connotat secundā intentionē; ita vt principaliter, & in recto diffiniatur ipsa natura: secunda vero intentione quasi de cōnotato, & in obliquo. Hęc videtur esse sententia Toleti, & aliorū, quos citat Oña q. 1. vniuersalium art. 1.

quā nouissime defēdit Raphael de Auersa q. 8. Logic. se. 2. **P**otest que probari 1. quia Porph. in hoc cap. & Arist. 1. Top. c. 4. post traditam diffinitionē generis, statim subiungunt, ut *animal, &c.* ergo ipsa natura est, quæ principaliter, & in recto diffiniatur.

Secundò: quia natura ut subiicitur intentioni, & non intentione ipsa est, qua prædicatur de pluribus differentiis specie: ergo natura ut in obliquo cōnotat intentionē, non vero intentione ipsa in recto est definitum in hac definitione. Consequentia patet. Antecedēs vero probatur: quia secunda intentione non prædicatur de multis, sed solū est ratiō quare natura prædiceretur.

Tertiò: concretum accidentale supponit pro subiecto: ergo genus supponit pro natura: ergo natura est, quæ diffiniatur. Cōsequentie videntur notæ. Antecedens vero probatur: quia actiones, & passiones non tribuantur formis, sed suppositis; albedo enim non disagregat vi sum, sed album: nec forma generatur, sed compositum.

37 **T**ertia sententia docet definitū in definitione generis esse secundā intentionem, vt connotat naturam, seu in concreto significatā; ita vt ipsa secunda intentione sit res definita, natura vero connotetur ex modo definiendi. Sic docent cōmuniter Thomist. Caiet. in hoc c. & de ente, & essētia c. 9. Araux. lib. 3. Metha. q. 4. art. 2. Sot. in hoc c. q. vni. cōcl. 1. Sāch. lib. 3. q. 3. no ster Didac. à Iesu d. 6. q. 1. Galleg. cōtro. 12. & plures alij, quos addu-

T 3

cir,

cit, & sequitur Mas. h̄c sect. I. q. 3. Secundò probatur argumento
In explicatione autē huius sentē quo sup. n. 34. vtebamur: quia si na-
tia variat aliquomodò Thomis. nā tura eslet pars principalis definiti,
Caiet. Sanch. & Mas. afferere vidē seu definitū *quod*; vt ait prima sen-
tur, ipsam entitatē secūdē intentio tentia; iam definitio cōueniret ac-
nis esse definitū *quod*; cui cōsequē
cidentaliter saltim vni parti diffi-
ter, vt *quod*, cōuenit prēdicari de
nitī, seu diffinito *quod*; hoc autē
pluribus differētib⁹ specie, q̄ ad lō
est impossibile, vt patet ex Arist.
gū explicat Sanch. Hūc tñ modum
1. Posteriorum c. 4. afferente diffi-
dicendi reiicit inter alios Sot. vbi
supra conclus. 2. docens quōd sicut
quando albū definitur esse disgre-
gatiū visus, licet res, quæ diffini-
tur sit albedo, nō tñ definitur tāquā
quod disgregat, sed tanquam ratio
disgregandi; ita similiter in defini-
tione generis, licet res, quæ diffini-
tur, sit ipsa entitas secundæ intētio
nis, non tamen definitur tanquam id
q̄ prēdicatur, sed tāquā ratio qua-
re naturæ prēdicentur, vt magis in
fra explicabimus.

38 Prima cōclusio diffinitū in de-
finitione generis, nec est aggrega-
tū, seu conflatū ex natura, & secūdā
intētione; nec natura ipsa, vt sub-
iijicitur secūdā intētioni. In hac cō-
clusionē cōueniunt Auctores tertię
sentientiā. Et prima eius pars sumi-
tur ex D. Tho. c. 6. de ente, & essen-
tia, ex cuius doctrina.

Probatur primò: quia composi-
tū, ex accidenti, & subiecto nō po-
test vnica definitione diffiniri; cū
sit aggregatū ex rebus diuersorū
prēdicamentorū; & per consequē
ens per accidens, iuxta ea quæ dixi
mus supra d. 3. n. 11. sed cōpositum
ex natura, & secūdā intentione est
huiusmodi, si quidē cōstat ex ente
reali, & rationis: ergo non potest
vnica definitione definiri.

quato;

quato; quātū uisratio subiecti redu-
plicetur. Vnde prēdicatio illa, *Cor-*
pus in quātū albedinis subiectū, est
albū: est omnino accidentalis. ¶
Quod sic manifeste probatur: quia
quātūq; subiectū cōsideretur in
quātū subiectū, semper manet, vt
pars cōpositi accidentalis: ergo sem-
per altera pars scilicet forma ma-
net extra essentiā talis subiecti: er-
go accidentaliter tantū potest
de illo prēdicari.

40 Cōfirmatur: quia iā prēdicati-
ones, in quibus propriæ passiones
in cōcreto significatæ prēdicātur
de propria essentia, quæ est adequa-
tū earū subiectū, vt *Homo est risibi-*
lis: equus est binnibilis, & similes es-
sent essentiales, quod tamē inaudi-
tū est in Dialectica, quātūis ratio
subiecti in illis reduplicet1 dicēdo:

bono in quātū homo est risibilis, vel
bono in quātū subiectū risibilitatis
est risibilis: ergo similiter quātū
catur subiectio, seu capacitas ad il-
lā formam, vt est illa adducta, Cor-
que reduplicetur; dicēdo: *Corpus pus in quātū subiectū albedinis est*
in quātū subiectū albedinis est albū
albū, & similes, inanes esse, & va-
vel; natura perfectibilis in quantū
subiectū genereitatis est genus, sem-
per manet propositio accidentalis,
ac proinde natura, etiā vt est subie-
ctū adæquatū genereitatis, nō po-
terit esse pars principalis definiti
huius definitionis.

Eadē ratione cōuincitur secūda
pars cōclusionis. Si enim subiectū
cuiuscūq; cōcreti quātūis summa-
tur formaliter vt subiectum, seu vt
subiectur formæ, sepe manet ex-
tra essentiā ipsi formæ: ergo quātū-
is natura sumatur formaliter, vt
subiectur secūdā intentionē, sepe
secūda intentionē manebit extra essen-

tiā naturę, & per cōsequē h̄c erit
prēdicatio accidentalis, *Natura in*
quātū subiectur intentioni, est genus

Ratio autē vtriusq; est: quia redu-
plicationes istæ in quātū subiectū:
in quātū subiectur, & similes, nō re-
duplicat aliquid pertinens ad ipsā
formā, sed quid pertinē ad subie-
ctū, seu naturā, nēpē subiecti, ca-
pacitatem, seu potentiam passiu-
ad recipiēdā talē formā, quæ subie-
ctio, capacitas, aut potētia semper
manēt extra essentiā formā: ergo

naturā etiā reduplicatiū, in quātū
subiectur, accidentaliter conuenit
esse genus, & prēdicari de pluri-
bus, & per consequens ipsa prout
sic, non potest esse definitum in de-
finitione generis.

41 ¶ Hic autē obseruādū venit
reduplications istas, in quibus
de subiecto alicuius forme redupli-
catur subiectio, seu capacitas ad il-
lā formam, vt est illa adducta, Cor-
que reduplicetur; dicēdo: *Corpus pus in quātū subiectū albedinis est*
albū, & similes, inanes esse, & va-
vel; natura perfectibilis in quantū
subiectū genereitatis est genus, sem-
per manet propositio accidentalis,
ac proinde natura, etiā vt est subie-
ctū adæquatū genereitatis, nō po-
terit esse pars principalis definiti
huius definitionis.

Per quod excluditur solutio alio-
rū recentiorū, qui vt argumētum a
nobis factum disoluār, dicunt, q̄ na-
tura potest considerari formaliter
vt habens secūdā intentionē, & il-
li formaliter quatenus habens est;

conuenit essentialiter diffinitio.

42 Sed hæc etiā reduplicatio est manifestū effugium: nā vel per ly, inquantum habens, reduplicatur potentia pāssiuā naturæ, in qua intelligimus quasi recipi genereitatē, & sic iā cōstat, quod genereitas manet omnino extra essentiam talis naturæ; sicut omnis actus, aut forma præcipue accidētalis, est extra essentiā potentia receptiua eius.

Vel reduplicatiū aliqua alia secunda intētio, aut forma rationis, per quā natura quasi disponatur, & fiat vltimō apta ad recipiēdā genereitatē; & hoc in primis est absurdū: nā ea ratione qua ad recipiendam genereitatē requireretur in natura alia secunda intētio: ad hanc etiā requirere alia, & sic in infinitū. Sed dato quod talis secunda intentio, aut forma rationis esset necessaria in natura, vt recipere genereitatē, adhuc genereitas esset accidētalis naturæ, sic vltimō dispositæ.

Cuius ratio est euīdēs: quia quæcunq; dispositio est extra essentiā formæ ad quam disponit: sed talis intentio, aut ens rationis compara retur ad genereitatē, vt dispositio ad formā: ergo esset extra essentiā genereitatis; & per cōsequēs genereitas erit accidētalis naturæ, quātūis dispositæ ad illā recipiendā.

Vel tertio, per ly inquantum habens, reduplicatur aliqua vniō rationis, qua genereitas actu coniungatur naturæ, & neq; hoc etiā facit genereitatem conuenire essentialiter naturæ: nā dato quod inter formā rationis, & subiectum eius, datur aliqua vniō, aut nexusmedius,

(quod est omnino vacuum) talis vniō esset accidentalis, vt patet: ergo ex vi illius genereitas nō posset esse essentialis naturæ.

Vel tandem per illam particulā reduplicatur aliquid essentialiter pertinens ad ipsam genereitatem, & tunc libenter fatemur prædicationē esse essentiale: quia cōmune est prædicationibus accidentalibus fieri essentiales facta reduplicatiō supra formam; vt quando dicimus, homo inquantū albus est disaggregatus: animal inquantū genus est vniuersale, &c. sed tunc prædicatiū appellat supra ipsam formam, ac proinde ipsa erit definitum huius diffinitionis, non verò natura, quod intendimus.

43 Secunda conclusio. Definitū in definitione generis, est secunda intentio in cōcreto significata, seu vt connorat naturam; ita quod intentio ipsa sit res definita, natura verò connotetur ex modo definiendi. In hac etiā cōclusione cōueniūt Auctores tertiarū sententiarū, & breuiter probatur: quia hic definitur, aliquid cōmune entibus realibus, & rationis; siquidem in vtrisque periuntur genera, & species, vt patet: sed nihil potest esse illis cōmune nisi secunda intentio: ergo ipsa sola est res, quæ definitur.

Cōfirmatur primō: quia diffinitio generis, & aliorū prædicabiliū sunt propriè logicæ: ergo in illis solū definitur id, quod per se pertinet ad Logicā: hoc autē est secunda intentio: ergo &c. q. Confirma tur secundō: quia definitiones istae dantur per subiectū loco generis,

vt supra diximus, & constabit amplius quest. sequenti: ergo definitū illarū est secunda intētio in cōcreto significata. Patet conseq. quia iste est modus proprius definiēdi cōcreta accidētiū, vt ostēdimus n. 23.

44 Tertia cōcl. Quāuis sola secunda intētio sit res definita in his definitionib: quia verò ex modo significādi cōnotatur natura tāquam id, in quo exercetur definitio: ideo ipsi entitati secunda intētio secundū se, nō cōuenit definitio vt quod; sed tantū, vt quo, ex modo tñ quo significatur in cōcreto, supponit pro natura cui vt quod cōuenit definitio. Hec cōclusio est cōtra Cai. & Säch. sup. citatos, eam tñ defendit inter alios Sot. ibidē adductus, qui merito addit: Quod quicunq; aliud dixerit nō est audiēdus in schola Aris. Colligiturq; manifestē ex dictis q. preced. & docet proculdubio eād. Th. c. 4. de ente, & essētia circa fin.

Fundamentum est: quia res diffiniuntur secundū quod significatur per nomina: sed nomen concretum in accidentibus significat solam formā, & connat, seu supponit pro subiecto: ergo quando definitur accidentis significatū in cōcreto, sola forma est diffinitū, cum tñ fiat cōnotatio, & suppositio pro subiecto, tanquam in quo exercetur talis definitio: ergo definitio, quæ totum hoc intoluit, solū potest conuenire forma vt quo, seu tā quam rationi, qua subiectum denominatur tale vt quod.

Cōfirmatur: quia id quod propriè loquēdo est diffinitū in aliqua diffinitione, est res significata per no-

mē diffiniti; q; verò inuoluit: ex modo significādi, nō pertinet propriè ad definitū: sed ad modū definiēdi: ergo propriè loquēdo sola secunda intētio est res diffinita, seu quæ explicatū in his diffinitionib: quāuis ex modo diffiniēdi simul innatur naturam esse id, cui vt quod cōuenit definitio, & in quo exercetur effectus formalis secundæ intentionis; & ex consequenti huiusmodi diffinitiones non possunt cōuenire ipsi secundæ intentioni secundū se, nisi tantū vt quo.

Dices: diffinitio debet cōuenire vt quod suo diffinito, & nō tātūm vt quo: cū diffinitio prædiceretur in recto de diffinito: ergo secunda intentio non potest esse diffinitum in diffinitione generis, aut aliorū prædicabiliū; siquidē non cōuenit illi vt quod prædictari de pluribus.

Ad hoc argumentum, in primis respond. absolutē loquēdo falsum esse; quod huiusmodi diffinitiones non habeāt definitū, cui cōueniant vt quod, in illis enim definitur secunda intētio, non in abstracto, sed in cōcreto significata, cui vt sic cōuenit vt quod definitio: nā licet genereitas, aut specieitas nō prædicetur de pluribus; genus tamen, aut species verò prædicātur de pluribus, & sic absolutē loquendo, datur definitū, cui cōueniat vt quod definitio.

46 Quāuis autē hoc verū sit, adhuc tamē nō est omnino soluta cōfūctus: nā quod huiusmodi diffinitiones cōueniāt vt quo, secunda intētio significatē in concreto, nō prouenit ex ipsa entitate secundæ intentionis, quæ est res significata

per tale nomē; sed ex modo significādi, secundū quem nomen supponit prō natura: sed sola res significa ta est propriē definitū, nō verò res pro qua cōcretū supponit, vt dictū est. Ergo iā secūdē intentioni prēcisē secundū id, secundū quod est difinitū, non potest cōuenire vt quod diffinitio, sed tantū vt quo. Et sic perstat inconueniens argumenti.

Resp. ergo argumentū esse quidē difficilē apud illos, qui huiusmodi diffinitiones cōcretorū a perfectio ne diffinitionis degenerare nō ad uertūt; tenētur enim cōsequenter assignare aliquod diffinitū, cui vt quod cōueniat definitio. Nos verò facile ex dictis respōdemus, in diffinitione perfecta necessario assignādū esse diffinitū, cui vt quod conueniat diffinitio: quia ibi solū explicatū natura definiti, & nihil aliud cōnotatur: ac proinde eadē re sest quā significat, & pro qua supponit nomen diffiniti. At verò cū diffinitiones concretorū accidētaliū de generēt a perfectione d̄finitionis, proptereā quod nomen concretū significat vniā rem, & supponit pro alia, vt sup. n. 16. explicuimus: inde fit, vt in huiusmodi diffinitionibus, pr̄ter rē illā, quā est definitū, fiat suppositio pro re, in qua exercetur ipsa definitio; & per cōsequens q̄ tota definitio nō possit conuenire vt quod, sed tātū vt quo ipsi rei, quē diffinitur. Sic enim simul explicat̄ essentia accidētiū quā tātū est esse principiū quo suorum effectuum: & innuitur tales effectus exerceri in subiectis eorum, qui est proprius modus diffiniendi concreta acci-

dentiū, quatenus concreta sunt.
47 Ad argumēta in principio facta respō. Ad primū, quod vt recte glossat Cai. in hoc. c. p. 2. ad ultimū & nosexplicuim⁹ supra circa proœ. Porph. n. 1. dictū illud Auic. *Logica tractat de secundis intentionibus ad iūctis primis*, nō est sic intelligēdū, vt ex quod cōsideret vtraspq; aut de aliquo ex vtriusque aggregato sit, sed de intentionibus formaliter & per se, de rebus verò materialiter, & denominatiue.

Ad secūdū negatur minor. Ad cuius probationē respon. quod vt definitio conueniret perse, & essentia liter toti illi aggregato, seu cōposito ex natura, & secunda intentione; necessariū erat, quod sicut secundē intentione ratione sui cōuenit essentialiter esse principiū quo prēdicādi: sic ipsi naturæ ratione sui, & nō ratione secūdē intentionis cōueniret essentialiter esse id quod prēdicatur, vt sic ex vtraq; cōponeretur integrum definitū. Cæterum qui asserit naturæ, formaliter vt denomi natura secunda intentione, conuenire essentialiter, prēdicari vt quod, totum refundit in ipsam intentionem: & consequenter tenetur concedere illā solam esse diffinitum.

48 Ad primum arg. secundæ sententiæ respon. Porph. & Arist statim post diffinitionem generis, subiunxit exēplum in natura, vt ostēdant in huiusmodi diffinitionibus ex modo diffiniēdi fieri suppositio nē pro subiecto, tanquam in quo exercet̄ diffinitio, vt explicatū est. Ad secundū resp. quod licet natura sit, id quod prēdicatur de pluribus

rib⁹ hoc tamē cōuenit illi accidētaliter etiā prout subiicitur secundā intentioni, vt sup. ostēdimus; & ideō natura etiā prout sic, nō potest esse diffinitū. Benē autē secunda intentione, quāuis illa nō prādicitur, vt quod: quia huiusmodi diffinitiones cōcretorum solū vt quo debent conuenire illi rei, quæ propriēt̄ est diffinitū, propter rationem paulò ar te adductam.

Ad tertīū cōcessō antecedenti, & prima consequētia, negāda est secūda. Quāuis enim nomen cōcretum ex modo significandi supponat pro subiecto, sola tamen forma est res significata, & per cōsequens illa sola propriēt̄ loquēdo est definitū.

QVÆSTIO IIII.

Quid ponatur pro genere in definitio ne huius, & aliorum prēdicabilium, vbi etiam statuantur essentiales eorum diffinitiones.

49 Solutio etiā huius difficultatis magna ex parte constat ex dictis; eā tamē breuiter discutiem⁹, vicotrariorū argumētis soluam⁹.

Conueniunt ergo plures DD. in hoc quod in definitione generis, & aliorū prēdicabilium, quādo definiūtur, in concreto, nō debet ponī loco generis subiectum, seu natura denominata, sed aliquod cōcretū superius ad illa; sive dicunt intel ligendas esse diffinitiones Porph.

Adhuc tamen diuisi sunt. Nā Lōbanien. Titelm. & alij, quos refert Maf. h̄c sc̄t. 1. q. 5. dicunt genus in his diffinitionib⁹ esse vniuersale, & ita sensum eārum esse: genus est

vniuersale, quod prēdicatur de pluribus differentibus specie; species est vniuersale, quod prēdicatur de pluribus differentibus numero.

Cai. verò Tolet. & Villal. in hoc c. dicūt loco generis ponī prēdicabile, quod putāt exprimi in illa particula, quod prēdicatur, sensumq; definitionū esse; genus est prēdicabile de plurib⁹ differentibus specie: species est prēdicabile de pluribus differentibus numero.

Tandē Niger, & alij quorū meminit Maf. vbi supra dicunt vtrūq; scilicet vniuersale, & prēdicabile, posse habere locū generis, parūq; referre, siue vnum, siue alterum constituatur.

50 Propria vniuersiusq; sentētiæ fundamenta facile quisq; soluet: & ideo solū adducemus cōmunia quibus probatur, non subiectū, sed cōcretū aliquod superiū ponēdū esse pro genere in his diffinitionib⁹. Quod suadetur primō: quia diffinatio essentialis, & quēlibet eius pars, prēdicatur essentialiter de diffinito, vt docet Arist. 1. Posterior. cap. 4. sed subiectū, seu natura denominata in recto significata non prēdicatur essentialiter de genere, aut alij prēdicabilibus: alij ens reale prēdicaretur essentialiter de entib⁹ rationis: ergo subiectū, seu natura denominata non potest ponī in recto, seu pro genere indiffinitionibus illorum.

Cōfirmatur: quia definitio, & definitū sunt idē, vt docet ex Arist. D. Tho. 1. d. 25. q. 1. a. 1. ad 2. sed secūda intentione, quā diximus esse definitū in his diffinitionibus, non est idē

idem quod subiectum, seu natura posita loco generis: ergo non est idem cum tota definitione.

Secundò probatur argumento sū pra q.2. factō, cuius solutionem in hūc locum remisimus. Quia subiectū, seu natura, quā denominatur a secūda intentione generis, aat alio rū prædicabiliū, nō est quid vniuersalitatis respectu omniū subiectorū, aut naturarū, quā possunt recipere tales intentiones; siquidē nō solū in prædicamentis, sed etiā in entibus rationis inueniuntur genera, species, & alię similes intentiones, quibus tamē omnibus nihil potest esse vniuocè cōmune, vt patet: ergo subiectū, seu natura non debet ponī pro genere in definitione generis, & aliorum prædicabilium.

51 Prima conclusio. Id quod ponitur loco generis in diffinitione generis, & aliorū prædicabiliū quando definiuntur in cōcreto, est subiectū, seu natura, eāq; significat relationū illud quod, a Porph. positū. Hanc esse mentē Arist. & D. Th. euidēs est ex dictis q.2. quos secūtū inter alios Sōc. 7. Methap. q. 6. Zanard. ibidē q. 3. Par. Vener. & Lib. in hoc c. Mas. vbi sup. qui adit auctoritate D. Th. cōsiderāti parebit. Manet ergo hāc esse legitimā eius intelligētiā.

52 Secūda cōclusio. Quādo generitas, & alię intentiones prædicabiliū in abstracto significatē definitūt vniuersalitas debet ponī loco generis. Hec assertio recipitur ab omnibus, estq; ex dictis manifesta. Cum enim diffinitiones abstractorum accidentalium sint propriæ, & perfectæ diffinitiones, vt supra explicata sunt cōcreta accidentalia rationis, vt omnes fatentur: ergo in eorū definitionib; subiectū ponitur loco generis. Sed subiectū horū accidentium est natura dñominata, ergo illa ponēda est loco generis.

Quād autē hāc fuerit mēs Porphyrii, colligit bene Rub. tum ex eo, quād Arist. a quo fere omnes istae diffinitiones sūptæ sūt, sic cōsuevit definire huiusmodi cōcreta rationis, vt supra vidimus: tū etiā quā exponēs Porph. diffinitionē generis expresse inquit individuum exclusi per illā particulā, quod prædicatur de pluribus, quod falsum esset si vniuersale esset genus diffinitionis. Cū enim individuum non sit vniuersale, iam eslet verbo vniuersalis exclusum, & per consequens superuacaneum esset illud rursus excludere per particulas, quā se tenet ex parte differētiæ. Imo etiā eset impossibile: nā propriè loquendo per differētiā diffinitionis definitū nō distinguitur nisi ab illis cū quibus cōuenit in genere, quod in cōuenientiā cessat, si in illo relatio quod subintelligatur natura, & sensus diffinitionis sit: genus est natura, quā prædicatur de pluribus &c. vt cōsiderāti parebit. Manet ergo hāc esse legitimā eius intelligētiā.

53 Breiter probatur ex dictis: quia in diffinitionibus concretorū accidentalium, tam realiū, quā rationis, subiectū ponitur loco generis, nō verò aliquod cōcretū superius, vt ostēsum est loco citato: sed genus, species, & alia prædicabilia sic sig-

explicatum est; in eis ponitur pro genere id, quod est verè genus definiti: sed huiusmodi est vniuersalitas respectu generitatis, & ceterarum intentionum, vt ostendimus disp. 4. n. 58. ergo vniuersalitas ponitur pro genere in definitionibus illarum.

¶ Hinc iam facile formari possunt essentiales definitiones harum quinque intentionū in abstracto. Si enim vniuersalitas est propriè genus earum, & differētiæ essentiales, per quas distinguuntur, sumēde sunt ex proprijs, & adæquatis earū subiectis, quā explicuimus loco citato num. 48. sic iuxta regulam statutam essentialiter definitētur: Generitas est vniuersalitas naturæ perfectibilis, seu constitutibilis: Species est vniuersalitas naturæ perfecta, seu constituta. Differentialitas est vniuersalitas naturæ perfectiū, seu constitutiū: Proprietateitas est vniuersalitas naturæ profluentis ab efficiētiis. Accidentalitas est vniuersalitas naturæ extrinsecae, seu contingentes. Cū autē ex definitione abstracti formetur definitio cōcreti inuertēdo terminos, hēc erit essentialis definitio generis, Genus est natura perfectibilis vniuersalis, per quem etiam modum formantur essentiales definitiones aliorum prædicabilium, & sic omnia consonant. Vnde etiam facile quisq; intelliget, in quo deficit plures definitiones essentiales generis, quas tradunt alij, & refert Sanch. lib. 3. Logica quās. 5. & ideō illas omissimus.

53 Dices: quomodo vniuersale ponitur pro differentia in prædicta

definitione essentiali generis; cum potius vniuersale sit prædicatum superius, in quo conueniunt quinque prædicabilia. ¶ Hoc argumentum generaliter cōtra modum definitioni concreta accidentalia, soluimus supra q. 2. & nunc depon obijcimus, vt facile quisque sciat doctrinam illam communem his prædicabilibus applicare.

Respondet ergo non esse in: conueniens, vt id, quod in definitione generitatis est propriè, & simpliciter genus; sic secundūm quid differentia in definitione generis: quia propter diuersum modum significandi abstracti, & concreti sit conuenientia per diuersam lineam, & respectu diuersorum. Quando enim definitur generitas, conuenientia sic secundūm lineam, seu divisionem essentialeū; & per consequens cum intentionibus eiusdem generis, nempē cum speciate, & alijs vniuersalitatibus; & ita ponitur pro genere vniuersalitas, quā est verum genus illarum; & pro differentia, natura perfectibilis, vnde sumitur vera differentia generitatis. Quando verò definitur genus: conuenientia sit secundūm lineam, seu divisionem subiecti in accidentia, & per consequens cum intentionibus diuersi generis, nempē cum subiectibilitate, aut alijs, quā possunt esse cum generitate in eadem natura perfectibili, & sic ponitur pro genere tale subiectum, in quo conueniunt, & pro differentia vniuersale: quia per illud distinguitur genus à subiectibili genericō; & ita secundūm quid

quid habet rationem differentię, vt consideranti patebit.

54 Ad argumenta respondetur. Ad primum, quod Arist. dictū pro cedit de definitione, quæ simpliciter, & perfectè est definitio, & de partibus, quæ verè, & quoad rem significatam, sunt partes definitio nis: hęc enim constituunt essentiam definiti; & per consequens de illo essentialiter prædicantur. Subiectum autem, seu natura denominata non ponitur in recto in definitio ne concreti: quia prout sic sit vera pars eius: sed quia ex modo significandi concretum supponit pro subiecto, vt explicatum est, & ita non est necessarium, vt subiectum prædicetur essentialiter de definito.

Per quod patet ad confirmationem. Dicimus enim, definitionem, quæ simpliciter, & perfectè est definitio; quia nihil aliud præstat, nisi explicare essentiam definiti, nihil aliud continere, nisi partes essentiales eius; & ita esse omnino idem cum definito. Definitionem vero, quæ ex modo significandi sic explicat essentiam definiti, vt simul etiā exprimat id, in quo exercetur talis definitio, continere aliquid aliud præter essentiam definiti, & ita ex hac parte non posse esse idem cum illo. Et hoc est, quod contingit in definitione generis, & aliorum concretorum accidentalium.

Ad secundum respondetur, quod quia in definitione concreti non ponitur ut genus, id quod est verè genus definiti; sed id pro quo concretum supponit, vt sèpè explicatum

est: ideò non est necessarium, vt genus in definitione concreti supponat vniuersaliter distributiū; sed potest supponere indeterminatē, & vagè pro vna, vel altera natura, absque eo quod detur aliquis gradus, seu conceptus illis vniuocè cō munis; & ita quantuncumq; diuer se sint naturæ, quæ denominantur à secundis intentionibus prædictabilium; adhuc natura potest habere rationem generis in definitionibus eorum. Definitionesque erunt legitimæ: quia supponunt indeterminatē pro qualibet natura, vt explicatum est.

55 Dices: subiectum quod ponitur in definitione accidentium realium, supponit vniuersaliter distributiū, & est vniuocum respectu subiectorum inadæquatorum: ergo idem dicendum est de subiecto, quod ponitur in definitione accidentium rationis. Consequentia patet à paritate rationis. Antecedens vero probatur: quia quando dicimus album est perspicuum disgregatiuum visus: vel simum est natus curuus ly *perspicuum*, & *natus*, distributiū supponunt pro omnibus perspicuis, & natis: & sunt vniuoca respectu illorum, quod etiam patet in alijs exemplis.

Respondetur, trāseat antecedēs: non enim pro nunc possimus examinare, quomodo subiectum adæquatum accidentis realis sit vniuocum, respectu subiectorum inadæquatorū. Hoc tamen dato, negatur consequentia: est enim quoad hoc inter accidentia realia, & rationis disparitas ydē notāda; & cōsistit in

in hoc, quod subiectū respectu accidentium realiū non est merè subiectum, sed habet etiam rationē principiū, & cause, vt enim sup. n. 24. dicebamus accidēs reale habet intra substantiam principium adæquatū, à quo causatur, & hoc est eius subiectum proprium. Cum autem principium accidentis per aliquam vnam rationem constituatur in esse principiū eius; consequens est, vt etiam per aliquam vnam rationem constitutatur in esse subiecti talis accidentis; ac proinde, quod subiectum in eius definitione possit supponere distributiū, & esse vniuocum ad omnia subiecta, in quibus reperitur tale accidens. At vero respectu accidentium rationis; cum non causentur in rebus ex principijs intrinsecis earum, sed à causa merè extrinseca, ne mpe ab intellectu; subiectum habet meram rationem subiecti, & sic non est necessarium, quod in esse talis constitutatur per aliquam rationem vniuocam, sed potest intellectus rebus quantumuis diuersis tribuere ista accidētia rationis. Ex quo tandem sit non esse necessarium, vt subiectum adæquatum eorum supponat distributiū, vel sit vniuocum, etiam si id reperiatur in accidentibus realibus.

56 In fine huius questionis, antequam ad propria huius prædictabilis accedamus, vt ipsum, & alia comprehendas, penetrēq; quo tendant difficultates, quas deinceps de unoquoque instituemus, & quomodo ad institutum dialeictū pertineant; considerandum est, quod cum plena notitia harum intentioni

num pendeat ex comprehensione propriæ diffinitionis: ex præcedentibus autem disputationibus satis constet, quid sit vniuersalitas, quæ est genus earum, solum restat penetrare propria subiecta, per quæ illas definiuimus. Quid scilicet sit natura perfectibilis, seu potentialis, quid natura perfectiua, sive actualiua, &c. Et ad hoc ordinantur questiones deinceps instituendæ in his disputationibus, vt considerantur patet, & sub hac ratione Dialecticus mouet illas.

QVÆSTIO V.

An natura generica prædicetur à speciebus ut totum, vel ut pars, & quo modo continentur differe ntias.

57 **Q**uamvis prius sit naturam esse ut vniuersalem, quam prædicabilem; quia tamen quantum ad hoc, id em iudicium est de vtrōque, me rito à Doctoribus questione hæc agitur de natura respectu prædictabilitatis, quæ nobis notior est, vt pote propria passio vniuersali. Et sic sensus questionis est: an natura generica, ut animal, recipiat intentionē vniuersalis, aut prædictabilis, secundūm quod habet rationem totius respectu specierum, vel quatenus consideratur ut pars illarū. Cum enim genus communiter appelletur totum potentiale, & simul etiam sit pars speciei; siquidem ex illo, & differentia componitur species: merito dubitatur, quoniam ex his modis natura generica prædicetur de speciebus. In qua

quæstione multa solent aliqui Doctores adducere, pluresque assignare generis acceptiones, sed id forte ab imis fundamentis non deducunt, nec explicant quid, animal, v.g. habeat, quando sumitur ut totum, & quando sumitur ut pars; aut quomodo ex genere, & differentia fiat compositio: quæ tamen omnino necessaria sunt ad plenam huius rei intelligentiam.

Vt ergo à certioribus incipimus, primò certum est, animal, aut quodlibet aliud genus (generalissimo tantum excepto) simul esse genus, & speciem subalternam: quia, vt disp. sequenti videbimus, quodlibet genus intermedium potest comparari, vel ad inferiora, & sic habet rationem vniuersalis, seu prædicabilis, vel ad superius genus, & sic habet ratione subiectibilis. Primo illo modo appellatur genus; isto verò secundo dicitur species subalterna, siccq; est totum actuale, compositū ex genere superiori, & propria differentia, quæ actu includit, non minus, ac species infima includit proprium genus, & ultimam differentiam, ex quibus actu componitur. Quia tamen animal, aut quodlibet aliud genus, solum est totum actuale, & species respectu superiorum; non verò respectu inferiorum, de quibus prædicatur; hinc est quod nunquam genus prædicatur de speciebus ut totum actuale, cum actu non sit tota essentia earum, sed hoc proprium est speciei infimæ respectu individuorum, & ideo de illis prædicatur ut totum actuale. Alter ergo prædicatur genus de specie-

bus, & hoc est, quod in præsentia quæstione inquirimus.

58 Secundò ex dictis disp. 4 n. 29. satis constare potest, id quod est verè pars respectu alicuius, non posse prædicari de illo; & per consequens, vt aliquid prædicetur de alio debere habere aliquomodo rationem totius respectu illius: *Sed enim animal (inquit D. Thom. c. 3. de ente, & essentia) non est totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicetur de eo: cum nulla pars integralis prædicetur de suo toto.* Quod etiam docet 7. Met. lect. 12. & constat manifesto signo: quia eadē res, nē pè materia significata per modū totius, verè prædicatur de homine: dicimus enim, *Homo est materia- lis;* significata verò per modū parti falsò de illo enuntiatur: nō enim dicimus, *Homo est materia,* & idem cernitur in anima, & alijs partibus. Quare cum omnia prædicabilia, verè prædicens de suis inferioribus, necessariò asserendum est nullum eorum posse prædicari, vt veram partem suorum inferiorum, sed ut aliquomodo habet rationem totius, vt expressè docet Aristot. 1. Physic. c. 1.

Et quidem de proprio, & accidentiis est manifesta: nam quando prædicantur prædicatione quarti, & quinti prædicabilis, necessariò significantur in concreto; vt vidimus sup. disp. 4. n. 26. concretum verò semper significantur per modū totius, vt ibidem diximus: ergo proprium, & accidens nunquam prædicantur ut partes, sed ut tota. De genere autem, & differentia, & propor-

propotionabiliter de specie, est specialis difficultas: quia quodlibet eorum potest considerari, vt totum; & vt pars metaphysica, vt infra explicabimus. De quibus, quāuis in prima consideratione certū sit posse prædicari de inferioribus: meritò tamen dubitatur: an etiam possint prædicari, quatenus considerantur ut partes metaphysica: quia huiusmodi partes non sunt veræ, & propriæ partes, sed magis videntur quādam tota. Vnde tota quæstionis solutio pendet ex cognitione compositionis metaphysicæ, & partium eius; inde enim constabit: an illis prout sic conueniat, vel repugnet prædicari de inferioribus.

Vbitandem nota; Doctores, de genere tantum controvenerunt hanc quæstionem: quia quidquid de eo dictum fuerit, facile potest applicari differentiæ, & suo etiam modo speciei; siquidem species etiam consideratur ut pars, quæ cum differentia numerica cōponit individuum.

QVID SIT COMPOSITIONE, quam appellant metaphysicā, & quomodo sumuntur partes eius. §. I.

59 **C**ompositio, quæ in eadē refit ex materia, & forma, solet appellari physica, seu naturalis, eiusque partes, scilicet materia, & forma partes physicæ, seu naturales. Et meritò quidem: nam omne compositum ex materia, & forma cōtinetur sub obiecto Philosophiae naturalis; ac proinde compositio

ipsa, per quam resultat, & partes etiam ex quibus resultat, pertinet ad Philosophiam naturalem, & de illis agit Aristot. in libris Physicis.

Præter hanc autem compositionem, inuenitur alia, quæ fit ex diuersis gradibus eiusdem essentiæ; quorum alter significatur ut materia, seu per modum potentiarum, & est quid commune; alter verò ut forma, seu per modum actus, & est quid proprium. Vt in homine, præter compositionem realem ex materia prima, & anima rationali cōsideratur alia compositio ex gradu quodā communi, in quo homo cōuenit cum alijs, nempe animali, & ex alio proprio, per quem ab illis distinguitur, scilicet rationali. Illū appellamus genus: istum verò differentiam: & sic dicimus speciem componi ex genere, & differentia; Vbi genus, & differentia nō sumuntur formaliter pro intentionibus, vt patet, sed materialiter pro ipsis gradibus, qui alias suscipiunt tales denominations.

60 Hæc ergo compositio, frequenter appellatur metaphysica, & partes eius partes metaphysicæ fortè impropria locutione: nam ad Metaphysicā non possunt pertinere omnes compositiones, quæ fiunt ex quibuscumque gradibus genericis, & differentiælibus, sicut neque gradus ipsi, vt patet de generibus intermediis, & differentiis diuisiis eorum, quæ cōtinētur sub corpore in prædicamento substantiæ, quæ ut talia sunt non considerantur à Metaphysico. Nisi velis compositionē hanc appellari metaphy-

taphysicam; ad eum modum quo supra disp. 3.n.65. diximus natu-ram quæ, denominatur vniuersalis, appellari vniuersale metaphysicū; vel per antonomasiā a digniori scientia, vel propter trāscendētiam obiectū Metaphysicæ.

Quantus autem propterea, communis modus loquendi possit retineri: propriū tamen, & melius compositio ista ex genere, & diffe-rentia, & partes eius dicuntur compositio, & partes logicæ. Sicque ex Aristot. appellat illas D. Thom. 3. parte quæst. 90. art. 2. & meritò; tūm quia sic melius distinguitur compositio hæc à compositione ex essentia, & existentia, quæ propriè dicitur, & est compositio me-taphysica; tūm etiam quia quanuis gradus ipsi generici, & differentia-les, materialiter, & secundū suam entitatem realē non pertineant ad obiectū Logice: formaliter tamen, quantum ad eorum distinctionem, & compositionem pertinent ad il-lam. Quia, vt postea dicemus, talis distinctio, & compositio sicut ab in-tellectu, suntque entia rationis lo-gicalia.

61 Explicatis: *en sit*, & *quid respon-sis*, huius cōpositionis: vt *quid rei cognoscamus*. Primò statuendum est hanc compositionem non esse realem nec partes eius, scilicet, gradus istos distingui realiter for-maliter, vt loquitur Scot. neque aliqua alia distinctione ante intel-lectum, vt constat ex dictis disp. 3. nū. 35. Quæ doctrina frequens est inter Doctores, & præcipue Tho-mistis: quanvis nonnulli eorum

oppositum fenferint, vt notat San-chez, lib. 3. qu. 8. In quam opinio-nem inclinare videtur Caiet. c. 3. de ente, & essentia §. alij dicunt; sed re vera non discedit à communi sentētia, vt cōstat ex eodē pau-lò infra, scilicet cap. 4. sequenti q. 6. Quam etiam secuntur Ferrar. 2. contra gentes cap. 95. Bañez 1. de Generatione cap. 4. q. 8. a. 1. Sonec. 7. Metaphysi. quæst. 39. Iabel. ibi-dem quæst. 18. Arauxo libro 3. quæst. 4. & 6. Et alij plures quos refert, & sequitur Gallego hīc con-trouer. 16.

Quæ sententia probatur, ex-presso D. Thom. testimonio, qu. 27 de veritate art. 1. ad 8. afferen-tis: *Ad hoc, vt aliquid sit in prædi-camento aliquo accidentis, non re-quiritur, quod sit compositum cōpo-sitione reali, sed solùmmodo compo-sitione rationis ex genere, & differ-entia*, & cap. 3. de ente, & essentia, in-quit de hac cōpositione: q. nō est. *Sicut ex duabus rebus tertia res, sed sicut ex duobus intellectibus tertius intellectus*, Quem locum de distinc-tione, & compositione rationis intellexit Capreol. in 1.d.8. qu. 2. artic. 3.

Ratione etiam suadetur ea-dem sententia. Tūm quia si ani-mal verbi gratia, & rationale di-stinguarentur realiter in homine, essent verè, & realiter partes eius, & per consequens nullo modo pos-sent prædicari de illo; quod patet esse falsum. Tūm etiam quia, vt op-timè colligit D. Thom. 1. parte q. 50. art. 4. ad 1. si genus, & differ-entia different sicut alia, & alia na-tu-

tura, & non tantū, vt determina-tum, & indeterminatum, iam in eodem composito essent plures for-mæ substanciales, quod esse im-possible probat optimè Angelicus Doctor, qu. 76. sequenti, art. 3. & nos ostendemus libro 1. Physico-rum. Cuius rationis efficacia con-stabat ex dicendis. Tūm denique: quia si gradus genericus distingue-retur realiter à differentia, habe-ret potentiam realem ad recipien-dam illam, non minus ac materia prima habet potentiam realem, vt actuatur per formam. Ex quo ul-te-rūs sequeretur, quod sicut materia prima: quia habet talem potētiā in ordine ad plures, & oppositas formas, potest de vna in alteram transmutari; sic animal, cum nece-sariò respiciat plures, & oppositas differentias, posset de vna in alte-ram transmutari, quod est absurdum. Maneat ergo gradum generi-cum, & differentiale non distin-gui realiter; & ex consequenti com-positione, quæ ex illis fit, solūm esse compositionem rationis. Neque in hoc est amplius immorādum, sup-positis his quæ d. 3. n. 35. & sequen-tibus diximus de gradu specifico, & individuali. Videri tamen pos-sunt Sanch. Gallego, & alij Aucto-res citati.

62 Supposito ergo quod gradus isti, qui significantur nominibus ge-neris, & differentiæ, vt *animal*, & *rationale* non sunt à parte rei distin-gi, sed sola operatione intellectus; necessariò sequitur vtrumque no-men significare eandem rem à par-te rei, scilicet essentiam hominis,

Non quid perfectiones istae essentiales, quarum forma est principium, sint a parte rei actu distinctæ; cùm forma sit vna in vna materia: sed quia ex diuersis operationibus, quarum forma est principium, colligimus ipsam quasi eminenter, seu virtualiter continere illas perfectiones. Verbi gratia, anima rationalis per sui vniōnem cum materia, non solum tribuit illi esse hominem, sed etiam esse animal, vivens, corpus, &c.: quia constituit quādam essentiam, a qua oriuntur non solum operations intellectus, sed etiam sensus, nutritionis, &c.

Cum ergo intellectus cernens has operationes, videat aliquas soli homini conuenire, ut intelligere, & velle: alias non solum illi; sed etiam animalibus, ut sentire: alias non solum animalibus, sed etiam plantis, ut augeri, & nutriti, & sic de alijs; distinguit in eadem essentia plures gradus, alios alijs superiores, apprehenditque gradum inferiorem, semper addere aliquam perfectionem gradui superiori. Qui omnes gradus totam entitatem hominis, scilicet compositum ex materia, & forma, importat, diuersimodè tamen: nam quia intellectus potest distinguere in tali forma radicem vnius perfectionis, à radice alterius, potest consequenter uno nomine significare compositum, scilicet materiam cum forma dante solum perfectionem superiorē: & alio nomine eandem materiam cum eadem forma dante etiam vltiorē perfectionem: & ita distinguntur nomina

significantia gradus prædicamenti substantiae: nam *corpus* significat compositum ex materia, & forma, secundum quid est principium quantitatis: *vivens* significat idem compositum ex materia, & forma, secundum quid est principium virtutis: *animal*, secundum quid est principium sentiendi; & tandem *homo*, secundum quid est principium intelligendi. Quæ perfectiones, quia habent rationum actus respectu graduum superiorum, & contrahunt illos, significantur nominibus adiectiis, scilicet, *rationalis, sensibile, animatum, &c.* Et ita ex gradu superiori, quod est *corpus*, & perfectione superaddita significata adiectiū, scilicet, *animatum*, conflatur gradus inferior nempe *vivens*. Et idem proportionabiliter contingit in ceteris, ut consideranti patebit.

64 Ceterum, quia quilibet istorum graduum simul est totum respectu inferioris, cum illum contineat in confuso; & etiam pars eius, cum includatur in eo: inuestigandum restat quomodo sit pars, & quomodo totum. Quod explicat eleganter Diu. Thom. cap. 3. de ente, & essentia (vnde doctrina hactenus tradita desumpta est) adducens exemplum, in *corpore*, & *animali*. Cum enim nomen *corpus*, significet compositum ex materia, & forma secundum illam perfectionem a qua profluit quantitas, ut dictum est, quæ perfectionem ex se, neque includit actu vltiorē perfectionem, neque illam excludit; (homo enim ex eo quid habet

habent perfectionem, quæ est radix quantitatis, neque actu dicit perfectionem vitæ, neque prohibetur habere illam) Inde fit ut corpus possit uno modo concipi cum præcisione vltioris perfectionis, excludendo scilicet per intellectum quilibet aliam perfectionem, quæ non sit deconceptu corporis; quomodo est pars materialis hominis: si quidem non continet omnem perfectionem, quæ est in homine, sed potius excludit, & condistinguit a perfectione vivendi, aut sentiendi. ¶ Secundo modo potest considerari corpus, ut dicit perfectionem, seu formam, a qua profluit quantitas, quæcumque sit talis forma, siue tribuat hanc solum perfectionem, siue alias vltiores addat. Et hoc modo corpus non præscindit, neque excludit tales vltiores perfectiones, sed potius in confuso, & in potentia continet illas. Sicque est totum respectu hominis; siquidem aliquomodo continet, quidquid reperitur in homine.

65 Idem etiam cernitur in *animali*. Si enim sumatur, ut significat perfectionem sentiendi, cum præcisione, & exclusione vltioris perfectionis, est pars hominis: si quidem prout sic non dicit totum quod est in homine, sed condistinguit a perfectione ratiocinandi, & cum illa componit hominem. Si vero *animal* sumatur, ut dicit perfectionem, seu formam sentiendi, quæcumque sit talis forma, siue sit sensitiva tantum, siue simul etiam intellectiva: sic in confuso, & in po-

tentia continet omnem perfectionem hominis, & aliorum animalium; & per consequens est totum respectu illorum. Videatur etiam D. Thom. 7. Metaph. lect. 12. vbi optimè explicat, & probat hanc doctrinam.

Quæ etiam proportionabiliter applicanda est differentia, ut in principio questionis notabamus. Si enim differentia verbi gratia, *sensibile* sumatur cum præcisione, ut scilicet excludit perfectionem gradus superioris, & quilibet etiam perfectionem vltiorum, habet rationem partis. Si vero sumatur absque ista præcisione, & ut aliqualiter includit in confuso, quidquid est in illis quorum est differentia, sic habet rationem totius respectu illorum. Comparatur autem ad ea, non ut quid perfectibile, & potentiale sicut genus, sed ut quid perfectuum, & actuatum illorum, ut per se patet. Cum ergo omnis compositio necessariò fiat inter partes, qua ratione sunt partes, plane sequitur quid genus, & differentia non pertinet ad compositionem speciei: qua ratione sumuntur ut tota; & ex consequenti compositio ista fit ex gradu generico, & differentiali, ut sunt formaliter partes, & sumuntur cum mutua præcisione. Per quod tandem explicatum manet, quid sit compositio ista metaphysica, vel potius logicalis, & quomodo sumuntur partes eius. Videatur D. Thom. locis citatis, & Caietan. etiam, qui optimè explicat doctrinam illius, cap. 3. de ente, & essentia.

TRACTATVR PRAECEPTE
pua difficultas, & questio re-
soluitur. §. II.

66 HIS necessariò prelibatis, ad questionem initio proposita redeuntes inquirimus: an quādō animal verbi gratia prædicatur de homine, prædicetur de illo qua ratione est pars in cōpositione metaphysica eiusdem hominis: an verō qua ratione est totum potentiæ respectu eius. Et quia pars genericæ hominis, nempe animal, potest considerari ut a ſtu componit hominem, quomodo est pars actualis eius; & ut antecedit actualē cōpositionem, quomodo appellatur pars potentialis; (ad eum modum quo materia prima ut actu est unita formæ, dicitur pars actualis compositi, & antequam vniatur dicitur pars potentialis) ideò de vetero procedit difficultas. Et inquirit: an animal non solum prædicetur de homine, qua ratione est totum potentiæ, de quo non potest esse dubium, sed etiam prædicetur de illo qua ratione est pars actualis eius, vel saltim qua ratio ne est pars potentialis illius.

67 Prima sententia, absque distinctione partis actualis, & potentialis, docet naturam genericam posse prædicari de speciebus, non solum qua ratione est totum, sed etiam ut est pars metaphysica illarum. Citantur pro hac sententia Paulus Venetus cap. de specie, & Scot. qu. 16. prædicabilium. Eam defendant Oña art. vlt. huius capit. Sanch. lib. 3. qu. 6. & alij.

Probatur primò ex Arist. i. Posteriorum cap. 4. vbi inter modos per ſe, enumerat prædicationē, qua definitio, & partes eius prædicantur de definito: ergo genus, & differentia non solum quatenus sunt quādam tota, sed etiam quatenus partes prædicantur de specie.

Secundò probatur ratione fundamentali huius sententie: quia partes istæ metaphysicæ multū differunt à partibus physicis, & ratio quare istis repugnat prædicari omnino cefſat in illis: ergo non est cur negetur genus, & differentiam posſe ut partes prædicari. Probatur antecedens: quia partes physicæ sunt veræ, & propriæ partes, distinguunturque à toto distinctione reali includentis ab inclusō; & ideò in definitione eius non ponuntur in recto, sed in obliquo: non enim dicimus: *Homo est materia, & forma*; sed *homo est ex materia, & forma*. Nihil autem horum inuenitur in gradu generico, & differentiali: non enim sunt veræ, & propriæ partes, cum significant totum compositum: nec sumuntur ab aliqua parte essentiæ, sed à tota illa: propter quod etiam indefinitio non ponuntur in obliquo, sed in recto; siquidem non dicimus: *homo est ex animali, & rationali*: sed *homo est animal rationale*. ¶ Alias rationes, adducit Sanch. quas in praefenti omittimus: quia ex dictis facilimè solvuntur, vel tantum concludent in sensu materiali illud quod est pars metaphysica, prædicari de toto, licet nō quatenus pars, quod nemo dubitat.

Secunda sententia afferit naturam genericam posse prædicari de speciebus, vt est pars potentia lis, licet repugnet illam prædicari vt est pars actualis in compositione explicata. Ita Canterus in hoc cap. dub. 3. Et potest brebiter suaderi: quia idèò natura genericæ, vt componit speciem, non potest prædicari de illa: quia vt sic amittit potentiam continentiam, qua continebat species, & earum differentias, quæ tamen continentia necessaria omnino est, vt genus prædicetur de speciebus; fed talem continentiam potentiam nondū amisit quandò cōſideratur, vt pars potentialis: ergo prout sic potest prædicari de speciebus.

68 Nihilominus tamen absolute dicendum est naturam genericam (& idem proportionabiliter est de differentiali) non posse prædicari de speciebus, qua ratione est pars in compositione metaphysica illarum, sed quandocumque prædicatur de eis, necessariò debe re sumi ut totum. Ita colligitur ex Arist. 2. Post. cap. 8. & 5. Metaphys. vt postea videbimus. Docēt que expreſſe Porphy. cap. sequenti, & D. Thom. opusc. 48. tract. 1. cap. 4. in primo d. 25. qu. 1. art. 1. ad 2. de ente, & essentia c. 3. ſep̄ citato. Quibus locis explicat optimè quomodo, *corpus*, & *animal*, & alia genera non sunt genera, nec prædicabilia respectu specierum, secundum quod sumuntur ut partes, & cum præcisione vteriorum perfectionum, sed secundum quod sumuntur, ut quādam tota in con-

subiectum actū , & distinctè sit totum id , quod actū includit prædicatum.

Confirmatur; quia partes physice , & reales hominis non possunt in recto prædicari de illo: quia a parte rei non continent totum , quod est in homine : ergo paratione , quæ per intellectum sunt partes hominis ; formaliter prout sic , non possunt in recto prædicari de illo ; siquidem quatenus ab intellectu sumuntur vt partes , non continent totum , quod est in homine. Quæ rationes æquè militant contra primam , & secundam sententiam supra relatas ; repugnat enim quod pars metaphysica , siue consideretur vt actū componit , siue vt antecedit compositionem , formaliter quatenus pars est , contineat totum illud , quod continet compositum , cuius est pars , vt consideranti patet.

69 Ad argumenta respondetur. Ad primum ibi Aristot. loqui materialiter , dum asserit partes definitionis prædicari de definito. Et ita sensus est gradus illos , qui sunt partes definitionis , prædicari de definito; non tamen formaliter vt sunt partes; hoc enim nihil referebat ad intentum Aristotelis. Nam ibi solum intēdebat statuere , quod prædications , in quibus tota definitio , & partes eius prædicantur de definito , sunt in primo modo dicendi per se : quia sunt essentiales ; quod æquè verum est siue partes prædicentur vt partes , vel vt tota. Et ita standum est commu-

ni doctrinæ , quam ipse tradit . Metaphysic. capite 25. vbi partes subiectivas in hoc distinguit à partibus integrantibus (sub quibus comprehendit partes definitionis vt explicat Diu. Thom. ibidem lectione 21.) quod partibus subiectiis (scilicet speciebus respectu generis) adest tota essentia totius ; partibus autem integrantibus , quatenus tales sunt , non adest tota essentia totius. Quod etiam tradit Diuus Thomas 3. parte quæstione 90. artic. 3. & quodlibeto 10. articulo 5. Ex quibus locis Aristotel. & Diu. Thom. vrgens argumentum sumitur pro nostra sententia , vt patebit consideranti.

Ad secundum respondetur , quod licet isti gradus , seu partes metaphysicæ , proximè non sumuntur a singulis partibus physicis , nec significant solam materiam , aut formam ; sed sumuntur a toto composito , & significant illud ; tamen quatenus partes sunt non significant compositum secundum omnes perfectiones , quas inse habet , sed cum præcisione facta inter illas: & ideo prout sic non possunt prædicari in recto de toto , sicut nec partes physicæ. Differunt tamen ab his , quod partes physicæ , cum sint essentialiter partes , nunquam possunt habere rationem totius simpliciter loquendo : & sic nunquam prædicantur in recto de composito . At vero istis gradibus accidit , quod sumuntur cum mutua præcisione , & consequenter esse partes , & prop-

terea

terea possunt considerari absque tali præcisione , & habere rationem totius simpliciter loquendo , sive considerata prædicari de toto.

Ad fundamentum secundæ sententiae respondeatur , quod quounque modo natura generica sumatur vt pars , siue potentialis , siue actualis , semper sumitur cum præcisione alterius compartis ; & ita prout sic excludit illam ; & consequenter non habent continentiam potentiale requiritam ad prædicationem : siquidem in quantum pars , non continet quidquid est in toto.

70 ¶ Ex dictis soluitur secunda pars difficultatis in principio propositæ : quomodo scilicet genus contineat differentias. Dicendum est enim continere illas non in actū , sed tantum in potentia. Ad eum modum quo materia prima continet in genere causæ materialis omnes formas , quod expressè tradit Aristot. 2. Poster. cap. 8. dicens : *Supponatur tale esse genus , ut sit secundum potentiam in plus.* Vbi D. Thom. lect. 13. & op. 42. cap. 9. & 10. eandem sententiam docet , quām etiam tradit Porphyr. cap. de differentia. ¶ Et quidem de genere , qua ratione est pars speciei , non potest dubitari solum continere alteram compartmentem , scilicet differentiam in potentia , & non in actū ; prout sic enim actū se inuicem excludunt , vt ex dictis patet. Similiter de genere , qua ratione est totum respectu speierum , idem necessariò est conce-

dendum : nam vt sic genus abstractum abstrahitur abstractione universalis , & separatur a differentijs ; ergo nō potest actū illas includere. Præterquam quod cum differentiæ diuisiū generis sint oppositæ , si actū includerentur in illo , genus non haberet unum conceptum , aut significatū distinctum ab speciebus , sed immediatè significaret illas ; & per consequens esset analogum : non enim obest confusa , & in distincta inclusio , vt in ante prædicamentis videbimus de ente , quod quanvis confusè contineat prædicamenta ; verè tamen est analogum : quia immediatè , & actū significat illa.

¶ Secundò infertur genus non prædicari formaliter de differentijs , prædicatione , quæ sit propria alicuius prædicabilis , licet prædicetur verè de illis : hæc enim est vera , *rationale est animal* , sed non est prædicatione formalis . Et ratio est : quia ad veritatē positionis sufficit prædicatum aliquomodo continere subiectum , quod contingit in genere respectu differentiæ : tamen vt prædicatione sit formalis , ulterius requiritur , quod subiectum includat in se rationem prædicati , quod non contingit in differentia respectu generis . Semper enim differentia excludit genus : quia respectu eius semper habet rationem partis , vt ex dictis patet. Videatur D. Th. 3. Meta. lect. 8.

QVÆSTIO VI.

Vnde sumatur genus, & differentia tam in substantijs, quam in accidentibus.

HAEC difficultas tangitur à Porphy. c. de differentia: propter quod ab aliquibus ibi per tractatur. Sed quia ex quæst. præcedenti pendet magna pars resolutionis eius, non oportuit eam illuc visque differre.

Aristot. 7. Metaphyc. tex. 33. sic ait: *Cum autem definitio ratio sit, omnis autem ratio partes habeat, ac sicuti ratio ad rem, & pars rationis ad partem rei se habet. Quæ verba exponens D. Thom. inquit: Sed dicendum est, quod partes definitionis significant partes rei, in quantum à partibus rei sumuntur partes definitionis. Non ita quod partes definitionis sint partes rei: nō enim animal est pars hominis, nec rationale: sed animal sumitur ab una parte, & rationale ab alia. Animal enim est, quod habet naturā sensitivam, rationale vero, quod habet rationem: natura autem sensitiva est ut materialis respectu rationalis. Et inde est, quod genus sumitur à materia, differentia à forma; species autem à forma, & materia simul.*

Idem prosequitur Philosophus 8. Metaphysic. tex. 9. dicens: *Quare substantia est quidem, cuius contingit definitionem, & rationem esse, ut puta composita, siue sensitilis, siue intellectualis sit. Ex quibus autem hoc primis, non est: siqui-*

dem aliquid de aliquo significat ratio definitiva, & oportet hoc quidē ut materiam; illud vero ut formam esse. Vbi Arist. inducit contra ideas Platonis argumentū Antisthenicorum probantū nihil posse definiri, quia quidditas rei est quid simplex; definitio vero est sermo longus, ut ipsi dicebant, compositus videlicet ex partibus. Cui argumēto respondeat omnem substantiam, quæ definitur esse compositam. Verba D. Thom. lect. 3. in eius expositione sunt: Adsoluendum istam dubitationem oportet dicere, quod substantia, quæ definitur, siue sit intellectualis, siue sit sensitibilis oportet, quod sit composita. Ea vero ex quibus primò componitur, cum sint simplicia, non contingit definiri. Dictum est enim supra, quod ratio definitiva adiungit aliiquid alteri, quorum unum est ut forma, aliud ut materia; nam genus sumitur à materia; & differentia à forma.

Ex his, & alijs Aristotelis locis, sumpserunt Diu. Thom. & cæteri Philosophi hoc comune proloquium: *Genus sumitur à materia, & differentia à forma, quod hīc à nobis explicandum est. Et in primis certum debet esse iuxta hanc Aristotel. & Diu. Thom. doctrinam, ut aliqua-substantia possit propriè definiri, vel recipere has intentiones, aut ponи in prædicamento debere esse compositionem aliqua compositione, vel materiae, & formae; vel essentiae, & existentiae. Propter quod inter substantias solus Deus excluditur à prædicamento, nec recipere potest*

*test intentiones generis, & differentiæ, aut etiam definiri: quia nec ex materia, & forma componitur, ut patet, nec essentia sua est aliud à suo esse, seu existentia, sed ipsum suum esse est essentia eius. Quam doctrinam tradit eleganter Angelic. Doctor cap. 6. de ente, & essentia his verbis. *Triplex inveniatur modus habendi essentiam in substantijs. Aliquid enim est sicut Deus, cuius essentia est ipsum suum esse: & id inveniuntur aliqui Philosophi dicentes: quod Deus non habet essentiam: quia essentia eius non est aliud, quād esse ipsum. Et ex hoc sequitur, quod ipse non sit in genere: quia omne quod est in genere, oportet quod habeat quiditatē præter se ipsum, &c. Vbi optimē notat Caietan. ad intentionem rationis Diu. Thom. sufficere, quod esse, seu existentia non sit de quidditate eius quod est in genere: quod verum est in omni opinione, siue existentia distinguatur realiter ab essentia, siue nō. Proprium enim Dei est, quod existentia eius sit sua essentia; ita ut hac propositio Deus est, sit quiditatua, & in primo modo dicendi per se, quod nullo modo inveniatur in creaturis.**

Quia tamen in creaturis, ideo existentia est extra conceptū quiditatium essentiae in sententia D. Thomæ, quia realiter distinguitur ab illa: ideo recte Sanctus Doctor ex identitate reali, quam in Deo habet esse, seu existentia cum essentia, infert Deum non continentem in prædicamento, nec componit intentiones generis, & differentiæ, ac proinde nullum esse in Deo fundamentum ad formandos tales gradus. Ex quo tandem è contra sequitur planè, realem compositionem ex essentia, & existentia esse primum requisitum, ut creature collocentur in prædicamento, & ut in eis inveniatur fundamentum ad formandam compositionem ex genere, & differentia.

72 Hoc supposito, & relicto Durand. in secundo distinctione 7. quæst. 1. qui ita strictè intellectus dictum axioma, ut conuenientiam genericam negaret inter illa, quæ non habent materiam communem. Relicto etiam Vazquez 1. par. dis. put. 179. cap. 1. qui contra communem omnium consensum negavit genus sumi à materia, & differentiam à forma, quem recte impugnat Nazar. ibidem quæstio. 50. artic. 2. controvers. 2. Ex ijs, qui hoc proloquium admittunt, non omnes eodem modo ilium explicant. Quidam enim ut refert D. Thom. opusc. 42. cap. 4. quos sequuntur aliqui Moderni, asserunt in substantijs materialibus genus sumi radicaliter à materia, & differentiam à forma: at vero in substantijs spiritualibus genus sumi ab essentia; differentiam vero ab existentia. Itaque sicut compositione physica ex materia, & forma in substantijs materialibus est fundamentum compositionis ex genere, & differentia; ita in Angelis assertant hi Doctores compositionem realem ex essentia, & existentia esse fundamētū, super quod fun-

fundat intellectus, & à quo sumit genus, & differentiam.

Hæc tamen sententia quoad secundā partem omnino falsa est, & contra D. Thom. opusc. citato. Ex cuius verbis plane conuincitur: inquit enim: *Cum autē omne quod est in genere ut completum existens, cōponatur: ex genere, & differentia, genus autem sumatur ab eo quod est in potentia, differentia verò à forma, sive actu: in substantijs verò separatis essentia est ut potentia, esse verò ut actus: sequi quibusdā videtur genus eius sumi ab essentia, differentia verò ab esse. Sed hoc nihil est: quia essentia est aliud ab esse Angelī, sed illud unde sumitur differentia, non est aliud ab essentia rei constituta per differentiam. Quę ratio euidēs est: repugnat enim differentiam sumi, seu fundari supra id, quod nō pertinet ad essentiā eius, cuius est differentia, vt de se patet. Quam doctrinā latè prosequitur, & probat S. Doctor cap. 5. sequenti. Videatur etiā quodlib. 9. art. 6. ad 4.*

Alij verò, inter quos Suar. disp. 6. Metaph. sec. 11. explicat dictum axioma, per quālā similitudinē, & metaphorā; ita vt vniiformiter verum sit in omnibus rebus, genus sumi à materia, & differentiam à forma, in hoc sensu, quòd sicut materia est potētia dese indifferēs, vt determinetur, & limitetur per formā: forma verò est actus ex se determinans, & constituens; sic similiter genus tā in substantijs spiritualibus, & corporeis, quām in accidentibus se habet vt potētia quēdā, & materia indifferens: differentia vero, vt

a cūs, seu forma limitans, & constitutens. Propter quam similitudinē genus, & differentia dicuntur desumti à materia, & forma.

Sed hæc etiam sententia relinquēda est: nō enim explicat, sed potius fugit difficultatē: quia sola illa proportio, aut metaphora extrinseca nō est sufficiēs fundamētu ad formandā cōpositionē ex genere, & differentia, nisi in ipsa re, in qua distingūtur isti gradus, esset intrinseca radix, & reale fundamentū ad talem distinctionē, & cōpositionē. Ergo intra ipsam essentiā Angelī, vel hominis verbi gratia, debet assignari radix vnde sumātur gradus generici, & differentiales eorū: & hoc est, quod in p̄senti inuestigamus. Quare plane fugit difficultatem, qui in eius explicatione récurrit ad dictam similitudinē, & analogiam generis, & differentię, cum materia, & forma.

73 Pro solutione ergo difficultatis sciendum est, aliud esse, loqui de proximo fūdamēto, super quod fundātur, & à quo sumūtur gradus genericus, & differentialis; aliud verò de fundamento remoto, seu prima radice à qua tales gradus oriūntur, & sumūtur. Loquendo in priori sensu ex quāst. præcedēti cōstat, totā essentiā esse, à qua sumūtur tā gradus genericus, quā differentialis, sive in Angelis, sive in corporibus, aut accidentibus: nomina enim significantia tales gradus in quaçumque essentia significant totam illam, & non aliquam eius partem, vt ibidem latè explicuius. Et constat in Angelis: nomen enim

enim significans gradum genericum, in quo omnes conueniunt, scilicet spiritus, & nomina quibus propriam cuiuslibet differentiam circumloquimur, sumuntur, & significant totam essentiam Angelī, licet diuersimodè: nam gradus genericus significat eam, vt est radix perfectionis communis, in qua omnes Angelī conueniunt, scilicet, intellectualis, seu immaterialitatis; gradus verò differentialis significat eandem essentiam, vt est radix perfectionis particularis, & propriæ cuiuslibet Angelī. Quam quia ignoramus explicamus p̄talem intellectualitatem, & immaterialitatem. Et idem contingit in substantijs materialibus, & accidentibus in quibus omnibus, vt inquit D. Thom. opusc. citato, genus indifferenter sumitur ex ipsa potentia essentiæ, id est, ex tota essentia secundūm quòd consideratur elongata ab esse, differentia verò à perfectione talis essentiæ, per quam appropinquat ad esse actus, id est à tota essentia, secundūm illud quod in ea est magis actuale.

Ex quo fit, quòd in fundamento proximo, à quo sumuntur, & super quod fundantur genus, & differentia, omnino conueniunt substantiæ spirituales, corporeæ, & accidentia. Et quia tota essentia secundūm perfectionem communem habet rationem materiæ, respectu eiusdem secundūm perfectionem propriam, vt supra tetigimus: in hoc sensu loquendo de fundamento proximo, vniuersaliter potest affirmari, in omnibus rebus genus

positionem ex essentia, & existentia : sed hæc non potest esse radix compositionis, quam ex genere, & differentia format intellectus, vt ex eodem D. Tho. vidimus in impugnatione primæ sententia: ergo vtrumq; fundatur super unum simplex, & per essentiā indivisiibile, vt loquitur D. Th. nepe super ipsam essentiam Angeli, quæ est entitas quadā simplex, & forma separata, seu non immixta materiæ, & per consequens in eis tota essentia est fundamentum, non solum proximum, sed etiam radicale, a quo sumuntur genus, & differentia, vt explicatum est.

75 Dicendum est secundò, in substantijs corporeis genus, & differentiam radicaliter sumi à materia, & forma ; & per consequens in eis, aliam esse radicem generis, & aliam differentiæ. Ita Auctores citati pro prima cōclusione, & vtrāque tradit expressè D. Th. loco citato ex I. par. his verbis. *In rebus materialibus aliud est, quod determinat ad specialem gradum, scilicet formam; & aliud quod determinatur scilicet materia.* Vnde ab alio sumitur genus, & ab alio differentia. Sed in rebus immaterialibus nō est aliud determinans, & determinatum, sed unaquaque earum secundum se ipsam tenet determinatum gradum in entibus; & idē genus, & differentia in eis non accipitur secundum aliud, & aliud, sed secundum unum & idem. Idem expressius docet, & probat opusc. 42. citato cap. 5. ex cuius verbis.

Facile suadetur, & explicatur

conclusio sic. Proprium est gradus generici esse quid potentiale, & perfectibile, sicut proprium est gradus differentialis esse quid actualium, seu perfectuum: ergo licet fundamentum proximum horum graduum sit tota essentia, secundū quod cōsideratur vt perfectibilis, vel perfectiu: tamen primæ radices, à quibus sumuntur tales gradus, erunt illæ res, à quibus primo oritur dicta potentialitas, & actualitas. Sed intra latitudinem substantiarum materialium, omnis potentialitas primo oritur à materia prima, & omnis actualitas primo oritur à forma : ergo materia, & forma sunt primæ radices, à quibus sumuntur gradus genericus, & differentialis. Antecedens, & prima consequentia constant: minor autem probatur: quia intra latitudinem substantiarum materialium, materia prima est prima potentia, & forma substantialis primus actus; cum autem pri-
mum in unoquoq; genere sit causa eorum, quæ sunt post in illo genere, vt dicitur 2. Metaphysic. tex. 4. plant. 3 fit in genere substantiarum materialium omnem potentialitatem oriri à materia prima, & omnem actualitatem à forma; & consequenter ab eis tanquam à primis radicibus sumi gradum genericum, & differentiale. Videātur Caiet. cap. 6. citato de ente, & essentia Conrad. I. 2. quæst. 54. artic. I. ad primum, Nazar. vbi supra, & alij Thomistæ.

76 Illud obiter aduertendum est, quod licet materia prima, & forma sub-

substantialis sint primæ radices generis, & differentiæ, modo explicato; differunt tamen in hoc, quod sola materia prima nō est integræ radix gradus generici, si ab ea præscindatur omnis forma: cum tamē hoc conueniat formæ respectu differentiæ, quod Sanch. & Suar. citati notarunt rectè ex D. Th. de spiritualibus creaturis art. I. ad 24. afferente: *In rebus cōpositis ex materia, & forma genus sumitur à materia, & differentia à forma; ita tamē quod per materiam nō intelligatur materia prima, sed secundū quod per formam recipit quoddam esse imperfectū, & materiale respectu esse specifici; sicut esse animalis est imperfectū, & materiale respectu hominis, &c.* Quæ verba repetit op. 42. c. 4 & sensus eorum est, quod gradus genericus animalis, v.g. nō potest integrè oriri à sola materia prima, nisi in ea intelligatur aliquod esse imperfectum proueniens a forma.

Cuius ratio est: quia gradus generici, qui a materia sumuntur, nō solum dicunt potentialitatē, quæ a sola materia prima tanquam à prima radice deriuatur, vt vidimus, sed etiā includūt aliquod esse actuale, per quod in tali gradu constituuntur: sed huius non potest esse radix materia prima per se solā, cum sit pura potentia, sed ad tale esse actuale necessariò requiritur forma: ergo materia prima per se solā, non potest esse integræ radix gradus generici, nisi in ea intelligatur aliquod esse imperfectū proueniens a forma. Quod autem hæc sit integræ radix, vnde sumitur differentiæ, patet in eodem exemplo: nam rationale, quod est differentia hominis, integrè sumitur ab anima, si quidem ipsa est prima radix a qua recipit materia omnes perfectiones, tam superiores, quam inferiores, vt explicatum est.

77 Dices; sicut gradus genericus, nempe animal, nō solum dicit potentialitatem, sed etiam aliquod esse actuale, licet imperfectum, & propterea nō solum connotat materiam, sed etiam formam; ita ē contra, gradus differentialis scilicet rationale, non dicit solā actualitatem, sed etiam connotat materiam: siquidem rationale, quod est differentia hominis, non significat quancumque naturam intellectuam, sed eam, quæ simul est materialis: ergo sicut sola materia prima non est integræ radix gradus generici, nempè animalis, par ratione, nec sola forma hominis erit integræ radix gradus differentialis, scilicet rationalis.

Respondetur, quod licet rationale connotet materiam, & animal formam, adhuc tamen in ista cōnotatione est magnum discrimen, ex eo quod gradus generici sint cōpositi ex gradu superiori, & proprio constitutio; differentiæ verò sint conceptus simplices, nullā includentes compositionem, vt infra videbimus. Hinc enim sit gradum genericum connotare utramq; partem, videlicet materiam, & formam tanquam quid intrinsicè petitum à tali gradu; & ex cōsequenti tanquam integræ radicem, unde ipse desumitur differentiæ verò nō sic

sic connotare materiam, sed quasi extrinsecè, & illatiū: eo modo quo ex differentia colligitur genus, & de illa prædicatur.

78 Dicendum est tertio genus, & differentiam in accidentibus radicaliter nō sumi à materia, & forma, sed primū genus sumi ex proprio modo essendi, quo quodlibet prædicamentum accidentium cōstituitur in esse talis entis: differentiam verò ex diuersitate principiorum, à quibus causantur. Hac etiam conclusionem dōcēt Auctores pro prima adducti, estque ad verbum desumpta ex D. Th. ad finē de ente, & essentia, vbi optimè eam probat, & explicat Caiet.

Fundamentū est: quia accidentis essentia non componitur ex materia, & forma, nec aliqua alia compositione reali actus, & potentiaz: ergo in illo non est alia radix generis, & alia differentiaz, sed utrūque fundatur supra eandem simpli cem essentiam accidentis; ad eum modum quo de substatijs spirituālibus diximus; & consequenter tota esētia vt indeterminata, & perfectibilis fundabit gradum generici accidentis, & eadem tota esētia vt determinata, & perfecta fundabit gradum differentialem.

Differunt autem quantum ad hoc substatiæ spirituales, & accidentia, quod illæ cum sint entia simpliciter, habēt completam definitionem, & sic integra earum differentia sumitur à propria essentia, & non ab aliquo alio extrinseco: ista verò cum sint entia secundum quid, habēt definitionem in-

completam, seu per additionem; quia scilicet non possunt definiri, nisi ponatur subiectum in eorum definitione, vt vidimus supra n. 23. Et ideo sola essentia non est integræ radix, vnde sumitur differentia, sed completur in esse radicis per extrinsecum subiectum, seu principium proprium talis accidentis. Propter quod dicitur differentiam in accidentibus radicaliter sumi ex proprijs principijs, a quibus causatur, seu (quod idem est) ex proprijs subiectis.

79 Quomodo autem primum genus sumatur ex proprio modo constitutio cuiuslibet prædicamenti accidentium, planè constabit, cum de illis disputemus. Sufficiat pro nūc dicere, quod cum ens intimè transcendat rerum omnium ultimas differentias, vt ibidem ostendemus; inde fit, vt prædicamenta ista ex communi ratione entis non habeant sufficientem potentialitatem, & præcisionem, vt ab ea sumatur aliquod genus omnibus commune, & sic prima potētialitas, & radix generis in quolibet prædicamento, prouenit ex proprio modo constitutio talis prædicamenti. Videantur D. Th. & Caiet. loco citato.

Quid autem intelligatur per proprium principium, vel propriū subiectum, magna ex parte dictum est supra num. 24. & explicant bene Caiet. dicto cap. 7 de ente, & essentia, & Ferr. 3. contra gentes c. 7 circa illa verba D. Thom. ratione 5. *Omne quod est de genere accidentis, oportet quod ex principijs alicuius*

ius substantiae eiusdem. Illud tantū est adiutandum, quod etiā adiutat D. Th. eodem cap. 7. dicens: *Aliquando accidentia ex principijs essentialibus causantur secundum actum perfectum; sicut calor in igne, qui semper actu est calidus: aliquando vero secundum aptitudinem tantum, sed complementum accipiunt ex agente exteriori; sicut diaphaneitas in aere, que cōpletur per corpus lucidum exterius &c.* In his ergo ac. Videantur Caiet. & Ferr. citati.

CAPVT SECUNDVM DE SPECIE.

S V M M A T E X T W S.

CAP. Hoc continet tres partes. In prima enumerat Porphyrius acceptiones, & diffinitiones speciei. In secunda constituit se- riem prædicamēti, adducens exemplum in substatiā. In tertia diffinit individuū. ¶ Ad primam accedēdo, species primò sumitur pro pulchritudine, quo sensu dicitur, quod præstantissima species digna est imperio. Secundo sumitur logicè pro eo, quod sub genere collocatur, vt hemo sub animali: quam sic diffinit. *Species est id, quod subiectum generis: & de quo geno hoc ipso quid est, seu in eo quod quid prædicatur: & iterum Species est id, quod de pluribus differentiis numero hoc ipso quid est prædicatur, & subdit hanc diffinitionem tantum conuenire speciei in fine, alias verò conuenire etiam speciebus subalternis.*

2 In secunda parte docet in quolibet prædicamento esse unum supremum genus, supra quod non est aliud, esse etiam speciem infimā sub qua non est alia species, & tandem esse genera intermedia, quæ simul sunt species, & genera respectu diuersorum: nam si superioribus comparentur, sunt species, si verò inferioribus, genera: ex quo infert intermedia haberet duos respectus nēpe ad superiora, & ad inferiora, extrema verò unū tantum: nam primum genus solum respicit inferiora; & ultima species tantum superiora, quod quomodo verum sit infra explicabitur. ¶ Addit etiam genera suprēma esse decem, species verò infimas, licet sint plures, habere tamen determinatum numerum: at individua esse infinita. Propter quod Plato iubebat a generibus descendere ad species infimas, ibique infinita autem omittere: quia sub scientia cadere non possunt.

In tertia parte distinguit tres acceptiones individui, scilicet individuum determinatum, ut *Socrates*, demonstratum vt *bis homo*, designato Socrate; & ex suppositione, seu circumlocutum vt *Sophronici filius*, supposito quod Socrates fuerit *vnic filius Sophronici*. Individuum autem omnibus his commune diffinit dupliciter. Primo sic: *Individuum est, quod de uno solo prædicatur*. Secundo sic: *Est illud, quod ex talibus proprietatibus constat, quarum idem aggregatum nunquam in alio fiet*.

Notationes, & dubia circa litteram capit. I.

¶ Illud in primis circa primam partem notandum est, quod videatur circulo vti: dum cap. præcedenti diffinit genus per speciem, & modo diffinit speciem per genus: afferens id fecisse: quia sunt correlativa. Quod quidem in præsenti examinandum erat: sed quia omnino pendet ex quæstione quam Dialectici disputant cap. de relatione: an relatio terminetur ad absolutum, vel respectuum; ideo communiter Doctores dicta quæstionem ad cap. de relatione remittunt.

¶ De coordinatione prædicamenti substantiæ, quæ ponit hic Porphyrius in secunda parte cap. agendum est quæst. 5. Modo vero DVBITA TVR Primo: quomodo sit verum id, quod infert, scilicet prædicata intermedia habere duos respectus, extrema vero unum tantum. ¶ Ratio dubitandi est: nam quidquid sit de genere supremo, saltim de specie infima evidens est, non solum respicere superiora genera, in ordine ad quæ de se erat informe, & potentiale. Et ita dixit Boec. quod *Sicut es, accepta forme, traxisti in statuam; ita genus accepta differentia transit in speciem.*

Deinde excusat se Porphyrius.

Respondeatur intentum Porphyrii

solum esse quod prædicata extrema scilicet gen' supremum, & species infima non habent diuersos respectus, vnde sumant diuersas denominationes, sicut habent prædicata intermedia: hec enim respectu superiorum appellantur species, & respectu inferiorum genera; sed genus supremum, dato quod respiciat vt aliquomodo superius rationem communè entis, respectu tamen eius non denominatur species, sed retinet denominationem generis, quam habet respectu inferiorum: & similiter species infima, tam respectu superiorum, quam respectu inferiorum denominatur species. ¶ Per quod patet ad rationem dubitandi.

¶ De numero prædicamentorum, quem hic statuit Porphyrius agendum est in anteprædicamentis. Nunc tamen DVBITA TVR Secundò: quid intendat Porphyrius addens: species infinitas esse finitas, individua vero infinita. ¶ Ratio dubitandi est:

nam si loquatur de facto, tam species, quam individua sunt finita; si vero loquatur de possibili, tunc vel sermo est de infinito simpliciter, & in actu (infiniti categorice vocat) & sic iuxta meliore opinionem D. Tho. nec species, nec individua possunt esse infinita, vt dicemus lib. 3. Phisicorum: vel sermo est de infinito secundum quid, & in potentia; (infinitum sive categorice appellat) & sic tam species, quam individua sunt infinita.

Respondeatur Porphyrius locutum aduerte, quod tres illa acceptiones individui, seu tria illa non in-

esse de facto, quomodo confitit species esse finitas, habet sequitur determinatum numerū: nec enim in ita communem cursum rerum, species multiplicantur, sed semper sunt in eodem numero. Addidit vero individua esse infinita: quia forte existimat mundum fuisse ab eterno; & consequenter fuisse individua categorice infinita: vel quia cum individua sint in continua multiplicatione: iuxta communem modum loquendi, infinita esse videntur. Propterea quod etiam non sunt per se intenta natura; nec consequenter cadunt sub scientia. Et sic inducit Porphyrius regulam illam Platonis, quod in scientijs descendendo a generibus supremis, sistendum est in specie infima, nec progrediendum ad individua, quod verissimum est: hec enim cum a materia sumuntur, contingentia sunt, nec ex se habent determinatum numerum, vnde nec de illis potest esse scientia.

Ex quo rursus sequitur individuum non ponit in linea prædicamentali, vt veram partem illius coordinationis, sed vt fundamentum, cui innituntur omnia prædicata talis prædicamenti. Et propria integra est scientia alicuius prædicamenti, etiam si per eam non cognoscantur individua secundum differentias numericas, quibus in esse talium constituantur.

Tandem circa tertiam partem aduerte, quod tres illa acceptio-

nepè, Socrates hic homo, (de signato Socrate). & Sophronici filius, eadem omnino rem significant, ut patet; differunt tamen in modo illam significandi: nam ly Socrates significat rem, quæ est Socrates determinatè, & expresse: ly verò hic

DISPUTATIO SEXTA.

De specie secundo prædicabili.

QVAR E De secunda intentione speciei secundo loco disputemus, vidimus cap. præcedenti nū. 7. Quāvis autē ex dictis in eadē disputatione magna ex parte constet, quid sit natura perfecta, seu constituta, (quæ est proprium subiectum huius intentionis, unde sumitur essentialis eius differentia) & in quo distinguatur à natura perfectibili, quæ est proprium subiectū generitatis; id tamen amplius explicabimus in hac disputatione. Quod quia pendet etiam ex cognitione proprij correlatiū harum intentionum; ideo de specie subiectibili, quæ est correlatiua generis, & de individuo, quod est correlatum speciei prædicabilis, hīc etiam agemus. Ante omnia tamen sit.

QUESTIO PRIMA.

An diffinitiones speciei a Porphyrio traditæ sint bona.

VARIAS speciei diffinitiones tradiderunt antiqui, vt refert Masius hīc seft. 1. quæst. 1. eis tamen merito præferuntur adductæ diffinitiones Porphyr. quibus diffiniuit tam speciem subiectibilem, quam prædicabilem, vt explicant cōmuniter Interpretes: nam priora illa verba scilicet, *Species est id quod subiectur generi*: & de quo genus hoc ipso quid est prædicatur, explicant speciem secundum respectum ad inferiora, seu quatenus est vniuersalis, aut prædicabilis. De quibus diffinitionibus eodem ordine agemus in hac quæst. non tam vt eas explicemus, (cum satis ex supra dictis constent) quam vt satisfaciam aliquibus argumentis, quæ contra ipsas fiunt.

Primò ergo aduertēdū est priora illa verba non cōponere vnicā definitionē, vt asseruerunt Auic. Sot. & Tolet. sed esse duas integras diffinitiones, & inter se valde diuer-

fas,

fas, vt docent Boec. Alb. Canter. Gaieta. Mat. Sanch. Rub. & alij: in hoc c. Idq; satis exprimit Porphy. qui citas dicta verba in plurali dicit: *cetera vero diffinitiones*. Itaque prima illa verba: *Species est id quod subiectur generi* est integra diffinitione, diuersa ab alia, quæ continetur in verbis sequētibus, videlicet: *Species est id de quo genus hoc ipso quid est prædicatur*.

8 Differunt autem istæ diffinitiones, penes hoc, quod prima est essētialis; alia verò descriptiva: nam si cut in genere diximus, quod esse in pluribus speciebus est essētia eius, prædicari verò de illis, propria passio; ita similiter in specie quatenus est correlatiua generis, seu quatenus est subiectibilis, duo possunt cōsiderari, népe esse id in quo existit ratio superior, scilicet genus, & esse id de quo eadem ratio superior prædicatur, vt magis explicabimus q. 3. Primū habet rationē essentiæ in specie subiectibili, & explicatur optimè in prima diffinitione dicendo: *Species est id, quod subiectur generi, vel in quo est genus, quod idem est. Secundum vero habet rationē passionis, & explicatur bene altera descriptione dicendo: Species est id, de quo genus hoc ipso quid est prædicatur*.

Secundò cōtra tertiam arguitur: quia hæc etiā conuenit alijs a diffinito: ergo est mala. Probatur ante cedens. Primò: quia Deus prædictatur inquit de pluribus, nempe de personis diuinis, & num. differentiis, si quidē vere sunt tres in eadē essentia, constitutæque verā trinitatē, quæ numerus est, vt patet; & tam Deus nō est species, cū sit quid singulare. Secundo: quia de anima rationali, punto, & alijs huiusmodi cōstat non esse simpliciter species: cū sint entia incomplēta, & rāque circa diffinitionē generis dixi men vere, & simpliciter prædicantur

tur de pluribus differentibus numeris, in eo quod quid.

10 Tertiò arguitur: quia dicta definitio, non conuenit omni contento sub diffinito: ergo non est bona. Probatur antecedens. Primo: quia non omnis species prædicatur de pluribus, si quidem sol, luna, Phoenix, & quelibet species angelica tantum habent unicum individuum, de quo prædicentur: ergo ex hac parte definitio ista non conuenit omni contento sub diffinito. ¶ Secundò: quia non omnis species prædicatur de pluribus differentibus numero; siquidem numerus est species quantitatis, teste Arist. in prædicamentis: ergo non possunt differre numero, nisi quæ habent qualitatem: ergo ex hac etiam parte definitio ista non conuenit speciesbus rerum spiritualium.

Quartò tandem: quia diffinitio debet conuenire diffinito, in quantum huiusmodi, seu secundum quodquid est; siquidem conuertitur cum ipso diffinito: sed haec non conuenit speciei inquantum species est: ergo &c. Probatur minor: quia species, ut species est, respicit genus, illici subiectum loco generis, & quæ ex eis sunt descriptiæ, per propriam passionem loco differentiæ, nihilque continent superfluum, aut diminutum, ut magis constabit ex solutione argumentorum.

11 Ad primum respondet acutè Caiet. hic ex Alb. Quia tamen aliqua supponit, quæ non est examina ta sunt, clarius cum Tolet. respódetur, quod quid dicimus: species esse, quæ ponitur sub genere &c. sermo est formalis, sicut debet esse indiffinitionibꝫ, & sic intelligitur de immediata positione sub genere, secundum quod habet rationem generis: & ita sensus est: species est quæ immediate ponitur sub genere tali positione, secundum quā genus est

genus

mitur ex D. Thom. i. p. quest. 32. art. 2. & constat inductione: sed ex una parte species quatenus species est, solum dicit unicū fundamētū, seu ratione fundandi; ex alia vero parte genus, & individua sunt termini adæquati inter se diuersi, ut patet: ergo species ut species est non potest simul respicere genus, & individua.

Dicendum tamen est diffinitiones speciei a Porphy. traditas esse bonas. Sic docet cōmuniter Dialectici, sumiturque ex doctrina Aristotel. 2. Topicor. cap. 2. lib. 4. c. 1. & 2. & alibi sapè. Et priorē quidem tradiderunt Stoici, ut testatur Laert. lib. 7. de vītis Philosoph. in Cēnone, eamque adducit Damasc. in sua Logica c. 2. Posteriorem verò admitit, & probat D. Tho. epusc. 48. tract. 1. c. 3. quarū omnium bonitas satis constat ex dictis cap. præcedenti. Omnes enim traduntur per subiectum loco generis, & quæ ex eis sunt descriptiæ, per propriam passionem loco differentiæ, nihilque continent superfluum, aut diminutum, ut magis constabit ex solutione argumentorum.

12 Ad secundum respondet acutè Caiet. hic ex Alb. Quia tamen aliqua supponit, quæ non est examina ta sunt, clarius cum Tolet. respódetur, quod quid dicimus: species esse, quæ ponitur sub genere &c. sermo est formalis, sicut debet esse indiffinitionibꝫ, & sic intelligitur de immediata positione sub genere, secundum quod habet rationem generis: & ita sensus est: species est quæ immediate ponitur sub genere tali positione, secundum quā genus est

genus, quod nulli præter specie conuenit. Nā licet animal de hoc animali, & qualitas de hac quantitate immediatè prædicetur: tñ ad eum modum quo hoc animal, aut haec qualitas, ex modo significandi habent ratione individui: ita etiā animal, aut qualitas ex modo, quo prædicatur de hoc animali, aut de hac qualitate, habet ratione speciei, & non generis; siquidē prout sic enuntiatur ut tota essentia inferiorum, quod proprium est speciei, ut ex dictis supra cōstat. ¶ Per quod paret ad replicam ibi factam. Videatur Rub. hic quæst. 5. conclusio. 2.

Ad secundum negatur antecedens. Ad cuius primam probationem respondeatur personas individuas propriæ, & simpliciter loquendo non differre numero, ut ex D. Th. i. p. q. 30. docet Sot. hic q. unica, quia non differunt in natura, quod tñ necessarium est, ut aliquid sit species. Cum enim species sit universalis, necessariò respicit plura, quæ simpliciter sint plura, & sic necessariò est multiplicabilis, & dividibilis per differentias: quod naturæ dividere repugnat; cum non multiplicetur in personis. Unde ibi non est pluralitas absolutorum, sed relationum tantum, ut inquit D. Tho. q. citata ar. 1. ad 3. Quæ licet non sufficiat ut Deus sit species, sufficit tamen, ut in eo sit vera Trinitas personarum. Videatur Angelicus Doctor in 1. dist. 24. quest. 1. art. 2.

Ad secundam probationem illius antecedentis respondetur, quod entia incopta, sicut non ponuntur in recta linea prædicamentorum, nec

propriæ, & simpliciter sunt universalia, genera, aut species; sed tantum secundum quid, ita etiam non conuenit illis simpliciter prædicari de pluribus, sed tantum secundum quid; cum eadem sit ratio de essentia, aut de propria passione. Videatur quæ diximus supra disp. 4. numer. 31. & 51.

13 Ad tertium negatur etiam antecedens. Cuius prima probatio ratiōgit difficultatem infra quæst. 4. explicandam: an scilicet species angelica sit prædicabilis, & ita ibi patet solutio argumenti quantum ad species angelicas. De alijs vero vt de sole, fœnicio, & huiusmodi, respondetur, quod licet de facto non habeant plura individua, non tamen repugnat ea habere, saltim ex principijs specificis talium naturalium, ut recte docet D. Thom. quarto contra gentes cap. 35. & sic possunt potentia logica prædicari de pluribus differentibus numero.

Ad secundam probationem eiusdem antecedentis respondeatur, etiā in alijs prædicamentis præter qualitatem reperi viuētate, & numerum transcendentalem, ut docet idem D. Thom. 1. part. quest. 30. articul. 3. & hoc sufficit ad verificanda verba diffinitionis. Nam omittendo pro nunc: utrum in substantiis, quæ non habent quantitatem, possit esse distinctio numerica, certum est eam reperi in accidentibus rerum spiritualium: siquidē iuxta probabilē opinionem, intellectus Angelorum solum numero distinguuntur. Et saltim de gra-

tia, aut charitate eorum negari non desumenda sit specificatio harum potest; ac proinde verè sūt species intentionum, quod tamen pender insimā, cū tamē numerus ille nō sit ex dicendis cap. de relatione. Inte- species quātitatis, vt de se patet.

14 Ad quartum: cum sua replica responderet Caiet. in quodam dub. circa hanc diffinitionem concedēdo eam non conuenire speciei in quantūm species est, sed secundūm quandam eius proprietatem, quæ sequitur ad esse speciem: existimat enim vt quæst. 3. videbimus, essen- tiam speciei, quatenus species est, solum esse respicere genus, indeq; oriri tanquam passionem, quod sit vniuersalis, seu prædicabilis, & sic cōcludit in hac diffinitione nōdiffini- tari speciem, in eo quod species, sed secundūm quandā eius passionem.

Hac tamen solutio, vt loco cita- to ostendemus falso nititur funda- mento: & ideo illa relata, respon- detur ex ibi dicendis subijcibili- tatem, quam habet species respe- ctu generis, & prædicabilitatem, quam habet respectu indiuiduorū esse relationes inter se disparatas. Quapropter species equiuocē dici- tur de specie subijcibili, & prædi- cibili; & consequenter non habet aliquam vnam diffinitionem, pro- ut comprehendit vtramque, vt cō- tingit in alijs equiuocis. Vnde si- cat canis, quatenus canis est, nec est solum latrabilis, nec solum marinus, sed vtrūq; ita species quatenus spe- cies, nec solum habet respectu ad genus, nec solum ad indiuidua, sed vtrūque. Et in hoc sensu intellecta solutio ibi adducta, optima est.

15 Ad cuius replicam responde dum discriminem inter naturam ge- tur in ea tangi difficultatem, vnde nericam, & specificam, secundūm quod

QVÆSTIO. II.

An genus possit conseruari in vnica specie, & species in vnico indiuiduo.

16 HÆC difficultas maximē huiuat ad plenē percipi- en- dum discrimen inter naturam ge- tur in ea tangi difficultatem, vnde nericam, & specificam, secundūm

quod sunt propria subiecta gene- reitatis; & specietatis; per quæ has intentiones diffiniuntur. Et ideo iuxta methodum supra præ- scriptam, statim post examinatas descriptiones Porphyri proce- di- mus ad hanc quæstionem.

In qua quidem disputamus de ipso natura genericā, & specificā, non verò de secundis intentioni- bus: nam de his sicut certum est, esse relationes rationis ad plura inferiora; ab intellectu formatas, & intra ipsum manentes; sic etiam certum est non necessario exigere, vt illa plura sint à parte rei existen- tia. Siue enim existant species, & indiuidua, siue non: intellectus po- test formare intentionem generis, & speciei apprehendendo naturas illas possibiles in ordine ad sua in- feriora possibilia. Semper tamen intentiones istæ requirunt vt ter- minum ad æquatum plura inferiora. Vnde loquendo de naturis istis logicè, id est prout denominantur a secundis intentionibus, nec na- tura genericā habet vniuersalitatē in ordine ad vnam speciem tan- tū; nec natura specifica in ordi- ne ad vnicum indiuiduum, vt per se patet. Difficultas ergo solum est de ipsa natura genericā, vel spe- cifica secundūm se: an scilicet ani- mal, quod est genus ad hominem, & equum, possit conseruari in sola specie humana, alijs animalib⁹ nō existentibus. Et similiter: an ho- mo, qui est species respectu Petri, & Pauli, possit conseruari in solo Petro, alijs omnibus indiuiduis de medio sublati.

17 Secundò notandum est natu- ras istas genericam, & specificam posse considerari duplicitate. Primo physicè, & quasi materialiter, id est secundūm realem entitatem quā dicunt prædicata essentialia, quæ a diu includunt, vt in animali, illa entitas, quæ est principium sentiē- di, est etiam realiter perfectio vi- ta, corporis, substantiæ &c. & idem est in homine. In quo sensu nulli dubiti est, genus posse in vni- ca specie conseruari, & speciem in vnico indiuiduo: nam solo Petro existēte, verè etiā existit entitas, & perfectio realis, quam acta dicunt, homo, animal, viuens &c. cum omnia sint a parte rei in Petro vni- ca, & eadem entitas realis.

Secundò possunt considerari na- tura genericā, & specifica metaphy- sicè, & quasi formaliter, yr scilicet sunt cōceptus quidā præcisi, & gra- dus inter se diuersi: ex quib⁹ alter, nempe genericus est totum quod- dam potētiale, & informe materię valde simile; & perconsequens ul- tra perfectibile, & diuīsibile per differentias formales; alter verò, vi- delicet, specificus est quoddam to- tum actuale, & perfectum, ultimō- que in essentia constitutum; & per- cōsequens solum diuīsibile per diffe- retias materiales, seu numericas. Et in hoc sensu procedit difficul- tas: an scilicet gradus genericus se- cundūm potentialitatem, quam in- cludit metaphysicè cōsideratus, su- ficienter intelligatur actuari, & sal- uari in vni ca specie, & similiter spe- cies in vnico indiuiduo.

18 Prima sententia absolutè af-

X 5 firmat

firmat posse genus conseruari in vnicā specie, & speciē in vnicō in diuiduo. Ita Scot. in hoc c. q. 18. Lobanienses ibidem parte 4. Ioannes Anglicus q. 15. in prædicabiliā Scoti, & alij, quos referunt Mas. & Sanch. infra citandi. Non late nos Auctores istos posse explicari de consideratione physica generis, & speciei, sed quidquid sit de hoc

Probatur primò hæc sententia: quia non minus materia prima secundūm se est indifferens, & in potentia ad plures formas, quam genus ad plures differentias specificas: nec minus formæ perficiunt materiam primam; quam differentia genus: sed materia prima cum omni sua potentialitate sufficiēter saluatur in uno indiuīduo actuata per vnam formam: ergo potentialitas generis sufficienter saluatur in vna specie actuata per vnam differentiam.

Secundò: quia si genus ratione sua potentialitatis, non posset saluari in vnicā specie, neque etiam posset saluari in duabus, sed exigere sincategorematicè infinitas, quod viderur absurdum: ergo &c. Probatur sequela: quia potentialitas generis non est ad duas differentias, sed ad sincategorematicè infinitas, vt patet in potentialitate numeri in ordine ad differentias specificas numerorū, quæ possunt in infinitum multiplicari: ergo vel dicendum est genus posse saluari in vnicā specie, vel negādum quod saluatur in duabus.

19 Tertio: quia iam etiam sequ

retur, loquendo de potentialitate generis, Deum neque de potentia absoluta posse conseruare illud in vnicā specie: hoc autem videtur falsum: ergo &c. Sequela est manifesta, minor verò probatur: quia Deus potest, & de facto satiat totā potentialitatē materiae primæ per vnam formā, vt patet in cœlo: ergo poterit etiam producere vnam differātiā ita perfectā, vt exhaustat totam potentialitatē generis, ac proinde tunc saluabitur in vna specie secundūm totam suam potentialitatē.

Quartò: quia si natura genericā animalis tantū remaneret in aliqua suarū specierū v.g. in homine, vt de facto erit post diem iudicij, talis species posset diffiniri: ergo vere in ea essent conceptus metaphysici generis, & differentiæ; & ex consequenti gradus genericus secundūm potentialitatem, quam habet metaphysicè consideratus, verè conseruaretur in vnicā specie.

Confirmatur: quia etiam si nullum esset possibile animal præter hominem, adhuc hæc prædicatio, *Homo est animal*, esset essentialis, & non speciei, aut differentiæ: ergo esset prædicatio generis, ac proinde simul animal esset genus, & saluaretur secundūm totam suam potentialitatē in vnicā specie.

Alia argumēta, quibus probatur altera pars huius sententiae, scilicet quod species possit conseruari in vnicō indiuīduo, consultò omnium: quia non sunt contra nos, vt infra constabit.

20 Secunda sententia, præcedē-

ti ex regione opposita, negat posse genus conseruari in vnicā species, obseruandum est discrimen, aut speciem in vnicō indiuīduo. Sic defendit Ofna in hoc cap. cā supra a nobis insinuatū, quod quest. 2. art. 2. quem sequuntur ali qui moderni. ¶ Fundamentum eorum est: quia vtraque natura diuiditur per differentias oppositas, & incompossibilēs: ergo vtraq; exigit plura inferioria, vt earum potest titudinem perfectionis essentialis: intelligatur plenē actuata. in qua consequenter perficitur, & cōpletur per easdē differentias; ad postea dicemus, hæc est ratio properior quo materia prima pertinet quam DD. cōmuniter negantur, & cōpletur per formas subgenūs metaphysicè sumptum posse statiales. At verò natura specifica conseruari in vnicā specie. Antecepens verò probatur: quia sicut animal diuiditur per rationale, & irrationalē perfectionis essentialis: in hac ratione, quæ sunt differentiæ oppositas, & incompossibilēs; ita etiā homo diuiditur per differentias individuales, quæ similiter sunt oppositæ, & incompossibilēs.

21 Vera rāmen, & cōmunis sententia distinctione vtitur; iuxta quā dicendum est naturā genericā metapsychicè consideratā, secundūm potest naturā genericā, vt nunc loquitur de illa, est potentia quædam perfectionis essentialis, integrè nō metaphysica; respiciens vt adaequato illi correspondente: sed benè autē naturā specificam in vniaco indiuīduo. Hæc est procul dubio Arist. 4. Topicor. cap. 3. & 3. Metaph. text. 10. eāj; non obsecere docet D. Th. 1. Posler. lect. 12. & in 1. dist. 19. q. 4. art. 2. quem sequuntur eius discipuli, Sot. in hoc cap. q. vnicā, Flandria, Venetus, & Niger, qui srefert, & sequitur Mas. lect. 2. de genere q. 1. Sanch. lib. 3. q. 11. Tolet. in hoc cap. q. vnicā Rub. ibidē q. 3. & cōmuniter DD. quia ex eo quod talis differentia effen-

essentialiter faciat vnam speciem in lib. de cœlo: ergo sicut materia distingui ab alijs, sub eodem gene prima rerum incorruptibilium, ha- re; huius potentialitas necessario est ut omnem suam perfectionem sub radix oppositari differeretur: ergo vnicā formā; ita etiam species sub nulla eorum per se solā potest adē: vnicā differentia individuali- quare talem potentialitatem.

At verò natura specifica considerari: quia nullum datur in rerū natu- rata intra latitudinē perfectionis ra genus, quod actu nō habeat plu- essentialis, nō habet rationē potē- res species, plures autē sunt species, tix, sed potius est quoddam totum quarū vnicū tantūm est individuali- actuale ultimō in essentia cōpletū, ergo signum manifestum est, quod, & perfectum; & consequenter nou genus actu exigit plures species, vt respicit ut actu essentialē differen- saluetur omnimoda perfectio essen- tias individuali-ales. Imò potius, vt tialis eius, nō autem species plura recte notauit D. Thom. 2. Physic. individualia. Patet consequētia: quia lect. 5. ipsa natura specifica quodā alias natura superflueret in multi- modo comparatur ad individualium tudine illarum specierum, vel des- vt actus, & forma eius; ac proinde ceret in singularitate horum indi- quodāmodò etiam deprimitur, & uiduorum, quorum vtrunque alie- materializatur per differentias in- num est ab ingenio naturæ.

Confirmatur: quia natura per se intelligatur cum omnimoda per solū intendit multitudinem spe- cierum in uniuerso, nō autem mul- titudinem individualium, nisi propria individualia.

Confirmatur: quia sic se habet na- ter conseruationem speciei, vt do- tur generica respectu differentia- cet D. Tho. I. par. q. 47. art. 2. & q. rum: sicut materia prima rerū cor- 85. art. 3. ad 4. Nec hoc alia ratio- ruptibilium respectu formarū sub- ne, nisi quia gen⁹ habet in unaqua- stantialium: sed materia prima ea- que specie distinctam perfectio- rum non potest habere omnem suā nem essentialē, quod non habet perfectionē sub vnicā formā, alias species respectu individuali- Vn- non haberet aptitudinem ad alias: ergo nec etiam genus potest habe- per se ad ordinem vniuersi, & sint re omnem suam perfectionem sub vnicā differentia essentiali.

At verò natura specifica respe- ctu differentiæ individuali-ales, quodā modò assimilatur materia prima rei incorruptibilis respectu for- mæ, quaten⁹ sub ea intelligitur esse plene perfecta, & actua, nec habe- Cofirmatur secundō: quia etiam plene perfecta, & actua, nec habe- ip̄a

ipsa genera, vt art. 3. citato addit D. Thom: nulla alia ratione, nisi quia genus secundū se est quid in completum, & informe ultra perfectibile per plures differentias, & determinabile ad varias species. Ergo non intelligitur plene perfectum in vna tantūm specie.

24 Ad argumēta pro prima sen- tentia respondetur. Ad primum ne- ganda est minor loquendo de po- tentialitate materiae primæ meta- physicæ, & secundūm omnem eius latitudinem, vt in præsenti loqui- mur de genere. Quanvis enim tota entitas huius potentialitatis physi- cæ, & realiter considerata inuenia- tur sub qualibet forma; sicut inue- nitur tota essētia physica generis: nunquam tamen plene, & perfectè actuatur per vnam formam, vt sup- pra dicebamus. & ita nihil sequit- ur contra nos: imo inde sumitit efficax argumētum pro nostra sen- te ntia.

Ad secundum respondetur ar- gumentum optimè probare genus secundūm omnem suam potentiali- tatem, & omnimodam perfectionē quām postulat intra latitudinem perfectionis essētialis, exigere tot species, quot sunt differentiæ di- fisiæ eius, siue sint finita, siue infini- nitæ, quod quidem verissimum est, & sequitur plane ex dictis. Solet autem frequenter dici, genus non posse saluari nisi in duabus specie- bus: quia duæ adminis sunt nece- sariae, vt intelligatur genus esse to- tum potentiale. Vel etiam: quia se- pius sub quolibet genere assigna- mus duas tantūm differentias, alte-

ram positivam, & propriam prin- cipalioris speciei, alteram vero ne- gatiuam, & impro priam, loco alia- rum, vt patebit in arbore infra ad- ducenda.

25 Ad tertium respondetur, quod loquendo de genere physicæ, & rea- liter satis evidens est posse Deum conseruare quodlibet genus in vni- ca specie: loquendo vero de illo me- taphysicæ, & secundūm plenitudi- nemi suæ potentialitatis est mani- festa implicatio, quod sit genus, & quod intelligatur plene perfectum in vna specie. Iam enim vna differē- tia simul esset actu adæquatus, & non adæquatus generis, quod a Deo fieri non potest. Ad id au- tem, quod contra hoc obiecitur de materia prima, iam constat ex di- ctis. Si enim sermo fit de materia prima rerum corruptibilium, im- plicat propter eandem rationem ipsam intelligi plene actuatum per vnam formā, id autem habet de fa- cto materia cœli: quia vt ibi expli- cabimus, illa respicit actu secundūm genus, ista vero secundūm specie, & ita illa assimilatur generi; ista ve- ro specie. Vnde merito vni sumus hoc exemplo, ad probandum v- trarie partem nostræ conclu- sionis.

Ad quartum respondetur con- ceptum metaphysicum generis posse considerari præcisè secundūm prædicata essentialia, quæ actu in- cludit, seu vt est pars speciei; & hoc modo intrat diffinitionem eius, sal- uaturque in vna specie, vt supra di- stum est, non vero secundūm quod consideratur vt totum potentiale, siue

sue secundum omnem perfectio-
nem quam postulat intra latitudi-
nem perfectionis essentialis, ut in
præsenti loquimur.

Ad confirmationem responde-
tur, quod dato illo impossibili, idē
omino esset animal, & homo, & ita
prædicatio illa non esset formalis,
sed idētica, ut cōsideranti patebit.

26 Ad fundamentū secundā sen-
tentia responderetur, quod licet dif-
ferentia individualis sint opposi-
tae sicut specifica, haec tamen addit
perfectionem essentialē supra ge-
nū, & sic potentialitas, quam dicit
intra latitudinem perfectionis es-
sentialis nō actuatur totaliter per
vniam differentiam. At differentiae
individualis nullam talem per-
fectionem addunt speciei, & ita natu-
ra specifica totam suam perfectio-
nem essentialē habet in unoquoque
individuo. Verum est, quod si
natura specifica consideretur for-
maliter, quatenus vniuersalis, ha-
bet quandam potentialitatem, seu
indifferētiā ad plura individua.
Sed hęc est consideratio logica,
iuxta quam quilibet natura vni-
uersalis requirit ut terminū ad-
quatū plura inferiora, ut in princi-
pio quæstionis diximus, quo sensu
non loquimur in præsenti, ut ex di-
ctis patet.

Q V A E S T I O . III.

*Vtrum species quatenus subijcibilis
sit vniuersalis, vel quomodo se
 habeant hi respectus.*

27 Ex dictis in præcedentibus
satis cōstat, in qualibet natu-

ra vniuersali duas esse relationes
rationis respectu inferiorū, nepe-
vniuersitatē, & prædicabilitatē,
quibus, cū sint mutuę, necessari-
tio correspōdebūt ex parte ipso-
rū inferiorum duę alia relationes
ad naturam vniuersalem. Quae indi-
stincte solent appellari subijcibili-
tates, sed distinctionis gratia, pri-
mam possumus appellare subijcibi-
litas nature in qua; secundam
verò subijcibilitatē nature de qua-

Ex quibus hęc secunda est passio
prime, sicut prædicabilitas vniuer-
salitatis. Quae doctrina generalis
est ad quinque prædicabilia, ut di-
ximus disp. 2.n.46. Adducemus tā
mē exēplū in hoc secūdo vniuerſa-
li, cui specialiter applicatur propt
er rationē sup. nu. 4. insinuatā. Igi-
tur in homine quatuor relationes
rationis inueniuntur, duæ respectu
superioris, scilicet animalis, & to-
tidem respectu inferiorum, scilicet
Petri, & Pauli. Secundum quod na-
tura habet duas priores dicitur spe-
cies subijcibilis; secundum verò
quod habet duas alias, dicitur spe-
cies vniuersalis, & prædicabilis.

Præsens ergo difficultas non cō-
parat inter se duas subijcibilitates,
neque item comparat vniuersitatē,
& prædicabilitatē, de hoc enim
satis ex dictis constat. Sed compa-
rat duas priores cum duabus poste-
rioribus; & inquirit: an species qua-
tenus respicit superiora, & dicitur
subijcibilis, respiciat etiam inferio-
ra, & sit prædicabilis, vel (quod in
idē recidit) an relationes istæ ser-
uent inter se ordinem passionis, &
essentia, & vna oriatur ex alia, sicut

de duabus subijcibilitatibus int̄er
se, & de vniuersalitate, & prædi-
cabilitate diūrum est.

28 Cai. in hoc cap. quæ sequitur
Araux.lib. 3. Methap. q. 4. ar. 3. cō-
clus. 3. cōcedit quidē specie formā
liter inquitū subijcibilē non esse
vniuersalē, aut prædicabilem; ita
quod per ipsum met. respectum ad
genus constituantur in esse vniuersa-
lis, aut prædicabilis. Afferit tamen
subijcibilitatē in specie se habere

ut essentiam, a qua tanquam passio-
nes oriuntur vniuersalitas, & præ-
dicabilitas. ¶ Cuius fundamentū
est: quia species formaliter quate-
nus species, solum respicit genus;
ita ut hoc sit maxime propriū spe-
ciei: ex eo autem quod sit sub gene-
re, consequens est habere sub se in-
dividua, & illa respicere: ergo rela-
tiones quibus respicit inferiora
oriuntur a relationibus, quibus refer-
tur ad genus, & per consequens illæ
habent rationem passionis respe-
ctu istarum.

29 Tolet. è contra quæst. vni-
ca huius cap. in solutione ad i. afferit
vniuersitatē habere rationē ef-
fentia, a qua tanquam passiones pro-
fluunt prædicabilitas, & subijcibili-
tas, & ex cōsequēti tenetur cōce-
dere, ut benè notat Rub. hic q. 2.
quod sicut hęc propositio est ve-
ra, Species inquantū prædicabilis
est vniuersalis, & è contra; ita etiā
hęc, Species inquantū subijcibi-
lis est vniuersalis, & è contra.

Probat̄ primò hęc sentētia: quia
vniuersale in cōmuni, est genus ad
quinque vniuersalia: ergo quodli-
bet vniuersale respicet illud tan-
q. 2. vbi supra, estque receptissima in-
ter Diale&icos. ¶ Et breviter
probatur: quia natura specifica
constituitur in esse subijcibilis per
ordinem ad genus, cui compari-
tur vniuersale respicet illud tan-

quam species subijcibilis eius. Sed
quodlibet vniuersale, quatenus vni-
uersale est, respicit dictum genus:
ergo quodlibet vniuersale quate-
nus vniuersale, est species subijcibi-
lis.

Secundo: quia quod immediate
subijcitur generi est vniuersale; sed
species quatenus subijcibilis, im-
mediate subijcitur generi: ergo
species quatenus subijcibilis, est
vniuersalis.

Tertiō: quia correlativa sunt
sub eodē genere: sed genus inquā-
tū gen. est vniuersale: ergo species
subijcibilis, inquantum subijcibi-
lis, debet etiam esse vniuersalis.

Quarto tādem: quia species sub-
ijcibilis, prædicatur essentialiter
de hac specie subijcibili, & de illa
specie subijcibili: ergo quatenus
subijcibilis est vniuersalis.

30 Nihilominus dicendum est
primò speciem formaliter quate-
nus subijcibilem non esse vniuersa-
lem; ita quod natura constituitur
in esse vniuersalis, aut prædicabilis
per relationem ad superiora. Hāc
conclusionem docuerunt Alphab-
eti⁹, & Auicena, quos refert; & se-
quitur Albert. tractat. 4. in Porph.
licet Auicena videatur dubitare
propter quod ab Alberto repre-
henditur, qui addit hanc extitisse
inter ceteros antiquos opiniones:
Eam cōcedunt Caetan. & Arauxo-

vbi supra, estque receptissima in-
ter Diale&icos. ¶ Et breviter
probatur: quia natura specifica
constituitur in esse subijcibilis per
ordinem ad genus, cui compari-
tur vniuersale respicet illud tan-

vniuersale autem constituitur in se-
re naturam ad inferiora, vt quid.
se vniuersalis per ordinem ad infe-
riora, respectu quoru est prædicatu
cōtinens ipsa: ergo species inquā-
tum subijcibilis non est vniuersa-
lis.

31 Dicendum est secundò rela-
tiones istas non habere inter se or-
dinē passionis, & essentiæ, nec vñā
oriri ex alia, sed esse omnino diuer-
sas, & disparatas. Hęc est cōtra Au-
tores prime, & secundę sententię,
recipitur tamen cōmuniter, tum a
Thomistis, tum etiam ab alijs Dia-
lecticis. Pro qua videri possunt Sā-
chez lib. 3. Logicae quæst. 15. Mas.
hic seft. 1. q. 4. noster Didac. à Iesu
disp. 2. q. 2. Rub. vbi supra, & Gall.
hic controuers. 14. qui plures alios
adducit.

Fundamētum est: quia istę rela-
tiones adueniūt nature, ex eo quod
comparat illę intellectus ad diuer-
sos terminos: sed vñā harum com-
parationum non dependet, nec de-
ribatur ex alia; ergo nec relationes
ipsę inter se; & ex consequenti nō
habent ordinem passionis, & essen-
tiæ. Maior, & consequentia ex di-
ctis cōstāt. Minor verò probatur:
quia ex eo quod intellectus cōpa-
ret speciem ad genus, ipsa non ma-
net aptior, aut magis disposita, vt
comparetur ad individua, quā si
nullo modo præcessisset prima cō-
paratio, vt consideranti patebit;
& idem cōtingit è cōtra: ergo via
istarum comparationum non de-
pendet, nec deriuatur ex alia.

Confirmatur: quia ideo præda-
bilitas est passio vniuersalitatis,
quia ex eo quod intellectus compa-

ret naturam ad inferiora, vt quid.
in illis existens, natura redditur ap-
terior, & vltimò disposita, vt compa-
retur ad eadē inferiora, tanquā
quid de illis prædicabile: sed hoc
non inuenitur in præsenti: ergo
sec.

Dices: relatio, qua species ref-
picit genus, necessariò supponit
vniuersalitatē in specie; alias dif-
finitio speciei subijcibilis conueni-
ret etiam individuo: ergo subijci-
bilitas in specie oritur tanquam
passio ab vniuersalitate. ¶ Respō-
detur subijcibilitatem, qua species
respicit genus, solum requirere in
specie vniuersalitatem fundamēta-
lem, seu indifferentiam illam nega-
tiuā, quam disp. 3. n. 57. dixim⁹ ha-
bere naturam ab abstractione intel-
lectus; per quod sufficienter distin-
guitur species subijcibilis ab individuo.
Statim autem ac natura est sic
abstracta, potest intellectus prout
voluerit comparare eam, vel ad ge-
nus, vel ad individua, & sic tales re-
lationes sunt omnino diuersæ, &
disparatæ.

32 Ad argumenta respondetur.
Ad fundamētum primę sententię,
quod si speciem sumamus funda-
mentaliter pro natura specifica, que
denominatur a secundis intentio-
nibus, sic accidentalis est illi, tam
subijcibilitas, quā vniuersalitas,
aut prædicabilitas: si verò loqua-
mur de ipsis intentionibus inter se
comparatis, neutra oritur ex alia,
nec necessariò supponit illam, sed
sunt relationes disparatæ, vt ostendit
sum est. Ambæ tamē insunt ipsi na-
turæ specificæ; & sic species quate-

nus species, non habet solum respi-
cere genus, nec solum individua;
sed vtrumque, vt diximus supra n.
14. Verū est tamen quodammodo
esse magis connaturale, & quasi in-
trinsicum naturæ specificæ, funda-
re relationem ad genus, quam ad
individua: quia illud respicit vt
quid sibi essentiale, hęc verò vt
quid extra essentiam suam: sed ex
hoc non sequitur vniuersalitatem
habere rationem passionis, respe-
ctu subijcibilitatis, vt de se patet.

33 Ad argumenta pro secunda
sententia respondetur. Ad pri-
mum, quinque vniuersalia, quaten-
sus sunt species subijcibiles, & res-
piciunt suum genus, nē pevniuersa-
le, materialiter tātū esse vniuer-
salia, id est quasdam naturas vniuer-
sales; non verò esse formaliter vniuer-
salia, secundū quod subijciū-
tur superiori: quia respectu eius
non exercent vniuersalitatem, vt
de se constat.

Per quod patet ad secundum:
quando enim dicitur, Illa quod
immediate subijcitur generi, est vni-
uersale, intelligitur materialiter: &
sensus est illam rem, quę immedia-
tè subijcitur generi debere esse na-
turam, quę denominari possit vni-
uersalis, non formaliter prout subij-
citur, sed alias; ex quo nihil sequi-
tur contra nos.

Ad tertium respondetur cor-
relativa, quę mutuo se respiciunt,
necessariò esse, saltim sub genere
remoto relationis; siquidē ex vtra-
que parte resultat relatio. Sed
non in omnibus vtraque relatio

est eiusdem rationis, vt patet in re-
lationibus, quas Dialectici appelle-
lant disquiparantia. Et huiusmodi
sunt vniuersalitas, & subijcibilitas,
quę non conueniunt in aliquo ge-
nere proximo, sed tātū in remo-
to, vt patet ex diuisione relationis
rationis supra disput. 2. num. 46.
statuta; & consequenter sunt diuer-
sæ rationis. Vnde non bene sequi-
tur, quod si genus, vt respicit spe-
ciam est vniuersale, etiam species
vt respicit genus, debeat esse vni-
uersalis: imò potius oppositum ne-
cessariò concluditur.

Ad quartū respondetur conce-
dendo antecedens, quod scilicet
species subijcibilis respectu huius,
& illius speciei subijcibilis verè est
vniuersalis, & prædicabilis; sed hoc
ideo est: quia tunc materialiter
tantū est subijcibilis, vt de se
patet.

34 ¶ Ex diuisiis infertur nomen
species equinocē dici de specie sub-
ijcibili, & prædicibili, quod recte
notarunt Sot. & Niger. in hoc cap.
32 probant latè Sanch. & Mas. vbi
supra. Ratioque est manifesta:
quia licet species subijcibilis, &
prædicabilis alias conueniant vni-
nocē in relatione rationis, aut alijs
generibus subalternis: tamen pro
vriso nomine significantur, nihil
habent commune præter nomen;
siquidem in ratione speciei sunt re-
lations omnino disparatæ, vt ex-
plicatum est. Sicut à simili cerni-
mus in cane latrabi; & marino,
qui quāvis vninocē conueniat in ge-
nere sublatiæ, corporis, & anima-
lis;

lis; tamen ut significantur nomine *canis*, sunt res omnino disparatae, nihilque habent commune præter nomen; & ideo equiuocè prædicatur de illis.

QVÆSTIO III.

Vtrum omnis species subiçibilis, sit etiam prædicabilis.

35. **Q**uestione præcedenti sta-
cutam est subiçibilitatem, & prædicabilitatem nullum inter se seruare ordinem passionis, & es-
tentia. Restat nunc videre: an mate-
rialiter saltim, ratione subiecti, ali-
quam inter se seruent societatem;
idest: an quælibet natura specifica,
quæ potest recipere intentionem
subiçibilis, possit etiam fundare intentionem prædicabilis.

Mouetur autem hæc difficultas, propter alias species, quæ tantum habent vnicum indiuiduum, vt de Angelis tenet commen-
tarius Thomistarum sententia. De quibus licet dubitari non possit esse species subiçibiles; siquidem sunt sub determinato genere: meritò tamē vocatur in dubium; an sint vniuersales, & prædicabiles. Cū enim de ratione vniuersalis sit ordo ad plura, vt sèpè dicitur: videtur id ex diametro pugnare cum istis spe-
ciebus, quæ sub se non habent plura indiuidua.

Supponimus autem plura in diuidua intra tales species esse om-
nino impossibilia, etiam de poten-
tia absoluta, vt tenent graues Tho-
mistarum, & probat Sanch. lib. 3. q. 18.

Ex hypotesi enim huius sententie procedit præsens difficultas. Nam de corporibus cœlestibus, quibus, saitem ex principijs suæ essentia, non repugnat numero multiplicari: & de ipsis naturis angelicis in sententia afferentium ipsas de fa-
cto, vel de possibili habere plura indiuidua non debet dubitari esse etiam prædicabiles. Inquirimus ergo, vtrum dato, quod sub specie Mi-
chaelis sint omnino impossibilia plura indiuidua, adhuc talis natu-
ra, vt à nobis cōcipitur, possit subi-
re intentionem vniuersalis, & prædi-
cabilis.

—36 Partem negatiuam defendunt Molina 1. p. qu. 50. ar. 4. Suar. disp. 5. Metaph. sect. 2. num. 18. Pe-
rez in Laurea salmantina certamine 3. scholastico, Rub. qu. 4. Hurt. disput. 5. Logice sect. 3. Cabero tract. 3. disput. 3. dub. 3. Raphael de Auersa quest. 8. sect. 4. & alij Moderni.

Probatur primò hæc senten-
tia: quia vniuersale est vnum in
multis: sed natura angelica non est
vna in multis: ergo non est vniuersal-
is. Probatur minor. Vel illa mul-
ta sunt existentia, vel possibilia,
vel ab intellectu conficta: non pri-
mum: neque secundum, vt supponi-
mus. Tertium autem esse impossi-
bile probatur: quia species prædi-
catur essentialiter de pluribus: sed
natura angelica non prædicatur
essentialiter de illis inferioribus,
quæ singit intellectus; cum hæc sine
entia rationis, illa verò ens reale:
ergo ratione illorum non potest
natur-

natura angelica de nominari vni-
uersalis, seu prædicabilis.

Confirmatur: quia vniuersali-
tas resultat in natura, ex eo quod
ab intellectu comparetur ad plura
inferiora, iuxta dicta disp. 3. n. 59.
ergo vbi fuerit impossibilis talis
comparatio, erit impossibilis vni-
uersalitas. Sed in natura angelica
impossibilis est comparatio ad plu-
ra, ex hypotesi quod sint impossibi-
lia talia plura: ergo ibi est etiam im-
possibilis vniuersalitas.

Confirmatur secundò: quia ideo
Petrus non potest concipi, vt vni-
uersalis: quia concipitur sub oppo-
site eius, quod petit vniuersalitas,
scilicet sub immultiplicabilitate
secundum numerum: sed similiter
natura Michaelis concipitur sub
eadem immultiplicabilitate; si-
quidem ex hypotesi facta concipi-
tur, vt tantum potens descendere
ad vnicum indiuiduū, tanquam ad
quid adæquans talem naturam: er-
go nequit concipi vt vniuersalis.

Secundò probatur: quia licet
Angelos apprehendamus ad modum
corporum, & per species eorum;
non tamen iudicamus esse cor-
pora, nec illis tribuimus aliquid
propriū corporum: ergo licet spe-
cies angelicas apprehendamus ad
modum specierum materialium,
quæ sunt vniuersales, & prædicabi-
les; non ideo illis debemus tribue-
re easdem intentiones, quas tri-
buimus istis.

Confirmatur: quia alias na-
tura diuina: vt à nobis pro hoc
statu concipitur, verè posset deno-

minari vniuersalis, & prædicabilis;
consequens est falsum, & contra
D. Thom. qu. 7. de potentia art. 3.
ad 1. ergo &c. Probatur sequela:
quia licet esset diuina in se singu-
larissima sit; tamen ex modo con-
cipiendo nostro apprehenditur ut
quid cōmune: nec illi, prout sic ha-
bet esse in intellectu, repugnat sup-
ponere pro pluribus naturis diu-
nis, si essent. Plura alia argumenta
pro hac sententia adducunt, & solu-
unt Sanchez, & Gallego infra
citandi.

37 Pro solutione difficultatis,
primò notandum est, quod licet in
Angelis nō sit aliud, à quo sumatur
species, & aliud à quo sumatur
indiuiduatio; sed eadem entitas
simplex per se ipsam constitutus
in sua essentia specifica, & simul sic
hæc, & indiuidua, vt docet commu-
niter Thomista cum D. Th. 1. p. q.
13. a. 9. & q. 50. a. 4. hoc tamen non
obest, quin eandem simplicem en-
titatem uno conceptu consideremus,
vt constituit Angelum in sua
specie, & habet rationem differen-
tiæ essentialis: & alio conceptu vt
indiuiduat, & habet rationem dif-
ferentiæ numericæ constituentis An-
gelum in esse indiuidui, & singula-
ris. Ex quo etiam fit posse nos pre-
cindere vnum ab alio, abstrahere
que naturam specificam Michaelis
à differentia indiuiduali eiusdem.
Quia licet eadem entitas realis sit
differentia specifica, & indiuidua-
lis; munera tamen talis entitatis
sunt valde diuersa; cum singularitas
nō sit de essentiâ alicuius creature.

38 Secundò notandum est, quòd quanuis naturæ angelicæ, eò quòd sint materiae expertes, sint in se actu intelligibiles, non solum quantum ad principia specifica, sed etiā quantum ad principia individualia; quia tamen à nobis cognoscuntur per species corporum, quæ non sunt actu intelligibilia, quo usque intellectus agens denuo p̄fata- mata à conditionibus individualibus, vt tetigimus supra d. 3.nu.49. in de est naturas angelicas non intelligi à nobis, secundū quòd in se sunt intelligibiles, & secundū principia individualia earum, sed secundū medium nostrum intelligendi, qui est cognoscere naturam specificam præcisam à conditionibus individualibus. Ex quo tādem fit, quòd diverso modo cognoscimus de facto Angelos, eisque aliter tribuimus intentiones, ac cognosceremus, & tribueremus, si perciperemus illos secundū quòd in se ipsis sunt intelligibiles, aut sicut ipse se inuicem cognoscunt.

39 Dicendum est ergo naturas angelicas, vt à nobis pro hoc statu concipiuntur, subire intentiones vniuersales, & prædicabilis, etiam si sunt impossibilia plura individualia in unaquaque carum. Si verò secundū quòd in se ipsis sunt, intelligentur, non fore vniuersales, aut prædicabiles: ac proinde defacto omnem speciem subiectibilem esse prædicabilem.

Vtraque pars conclusionis videtur expressa D. Thomæ, questione 13. citata, vbi affirmat om-

nia nomina significantia naturas specificas esse communicabilia pluribus, siue re, & ratione, siue ratio ne tantum: & concludit his verbis: *Forma, quæ non individuantur per aliud suppositū, sed per se ipsas: quia scilicet sunt forma subsistentes; si intelligerentur secundū quòd sunt in se ipsis, non possent communicari neque re, neque ratione. Sed quia formas simplices non possumus intel ligere secundū quòd sunt, sed intelligimus eas ad modum rerum compistarum, ideo imponimus eis nomina concreta, significantia naturam in aliquo supposito. Unde quantum perinet ad rationem nominum, eadem ratio est denominibus, quæ à nobis imponuntur ad significandum naturas rerū compistarū, & denominibus, quæ à nobis imponuntur ad significandum naturas simplices subsistentes.* Idem docet Angelicus Doctor opusc. 42.c. 5. de spiritu libus creaturis art. 8. ad 4. & alibi sèpè. Et idēc hæc sententia est receptissima inter Themistias. Pro qua videri possunt Capreol. in 2.d. 3. qu. 1. ad 2. contra quintam conclusionem Caiet. hic dub. 3 & qu. 13. citata 1. partis, Raphael de Ripa qu. 50. sequenti art. 4. Zumel ibidem qu. 1. conclus. 6. Arauxo 3. Metaph. qu. 4. art. 4. Sonec. Iabel. Masius, & alij, quos referunt, & sequuntur Sanch. libro 3. questione 18. & Gallego controuer. 15. qui addunt esse omnium Discipulorum Diu. Thom. nec censendum esse Thomistam, qui oppositum senserit.

40 Probatur prima pars conclusionis ratione, quam format Deus Thomas dicta questione 13. Quia intellectus noster inselligit naturam cuiuslibet speciei per abstractionem à singulari: ergo esse in uno supposito singulari, vel in pluribus, est p̄t̄ intellec̄tu naturæ speciei: ergo seruato intellectu naturæ speciei potest intelligi vt in pluribns existens. Omnia sunt verba D. Thom.

Confirmatur, & explicatur ratio ista: quia natura Michaelis, prout à nobis intelligitur præcisa à sua differentia individuali, non intelligitur determinata ad hoc individualium, sed indifferens, & non appropriata illi: ergo prout sic, est in tali statu, vt si per impossibile haberet plura individualia, determinaretur ad unuquodque eorum per differentiam individuali vniuersiusque. Ergo ex modo nostro intelligendi natura Michaelis sic præcisa, potest apprehendi vt vniuersalis, & prædicabilis.

Secundo: quia talis natura abstracta comparatur ab intellectu ad proprium individualium, vt quid indifferens ad suum determinatum: ergo ex modo concipiendi nostro, comparatur vt quid superius ad suum inferius; & ex consequenti erit vniuersalis, & prædicabilis. Antecedens est euidentis ex dictis. Et prima consequentia patet: nam indifferens in quantum tale, necessario concipiatur cum maiori latitudine, quam eius deter-

minatiuum; ergo ex modo concipiendi apprehenditur vt quid superius: ac proinde quando natura Michaelis sic præcisa, & indifferens comparatur ad suum individualium, fit formaliter vniuersalis, & prædicabilis.

41 Confirmatur: quia prædictio, in qua naturam specificam Michaelis prædicamus de suo individuali, verè est prædicatio formalis, & propriè pertinet ad speciem: ergo talis natura specifica, vt à nobis concipiatur, verè est vniuersalis, & prædicabilis respectu sui individualium. Consequentia patet; & probatur antecedens: quia Michael, vt est quadam res singularis à parte rei existens, est verum individualium, quod directè ponitur in prædicamento substantiæ vt fundatum aliorum prædicatorum, vt dimisimus supra numero 5. ergo supra illud apprehendimus gradum aliquem specificum, cui immediatè subiectatur. Implicit enim dari individualium, quod non continetur sub aliqua specie infima, vt per se patet. Ergo illud individualium, vt à nobis concipiatur, subit intentionem subiectibilis respectu suæ naturæ specificæ. Cum autem relatio mutuò correspōdens subiectibilitati individuali, sit vniuersalitas, & prædicabilitas speciei, plene sequitur naturam specificam Michaelis, vt à nobis concipiatur respectu sui individuali, subire etiam intentionem vniuersalis, & prædicabilis.

Secunda pars conclusionis est

etiam receptissima inter Thomistas: breuiterq; probatur: quia Angelus secundum se est actu intelligibilis, non solum quantum ad naturam specificam, sed etiam quantum ad differētiam individualem, & ab eodem principio, quo constituitur in esse specifico, constituitur etiam in esse individuali: ergo si intelligeretur secundum quod in se est, non solum intelligeretur secundum naturam specificam, sed etiam secundum principium individuale. Ergo simul intelligeretur ut Angelus, & ut hic Angelus: ergo non intelligeretur ut vniuersalis, & prædicabilis. Videantur Sanch. & Gallego, vbi supra.

42 Ad argumenta respondetur. Ad primum concedendum est naturam angelicam esse vnam in multis: ad hoc tamen non est necessarium, quando natura est vniuersalis secundum rationem tantum, quod illa multa sint actu existentia, vel actu possibilia, vel actu certa ab intellectu; sed sufficit quod ex modo concipiendi nostro, ita comparetur ad proprium individuum, ac si haberet alia plura: quia tunc necessariò concipitur ut superior, cui prout sic, formaliter loquendo, non repugnat multiplicatio. Ut enim bene inquit D. Tho. loco citato de spiritualibus creaturis: *Natura huius Angeli non prohibetur esse in multis, ex eo quod pertinet ad rationem speciei, sed ex eo quod pertinet ad rationem individui.* Itaque non ponimus plura individua facta, de quibus natura angelica prædi-

cetur, neque exercemus prædicationem respectu talium indigendorum factorum, vt in obiectione innuitur; sed dicimus naturam illam ex modo concipiendi nostro, taliter comparari ad proprium individuum, ac si haberet alia plura: quia respectu illius apprehenditur a nobis ut quid superius, & indifferens; & eō ipso est in tali statu, vt si per impossibile darentur plura individua, verè prædicaretur de illis absque aliqua mutatione ipsius naturæ sic a nobis conceptæ.

— Ad primam confirmationem similiter respondeatur, quod quandò natura est vniuersalis, secundum rationem, & rationem simul, tunc vniuersalitas prouenit illi per comparationem, qua natura verè comparatur ad plura individua, siue actu existentia, siue possibilia. Quando verò natura solum potest esse vniuersalis secundum rationem tantum, siue ex modo concipiendi nostro, tunc non est necessarium, vt actu comparetur ad plura, sed sufficit ita comparari ad proprium individuum, ac si haberet plura alia, quod est logicè tantum esse vniuersalem.

43 Ad secundā confirmationem neganda est minor, loquendo de natura Michaelis, vt a nobis concipiatur praecissa à sua singularitate: nā formaliter prout sic, potius concipitur a nobis, vt communicabilis pluribus, seu vt nō habens aliquid, quo prohibeatur descendere ad plura individua, vt explicatū est. Alia autem ratio est de Petro, qui propter talis

Talis est, concipitur a nobis vt unus vnitate numerica, ac proinde apprehenditur vt immultiplicabilis secundum numerum.

— Ad secundum negatur consequētia, & disparitas est manifesta: nam ex cognitione Angeli ad modum corporis, non sequitur necessariò iudicium, quo iudicemus Angelum esse corpus, aut tribuamus illi aliquid proprium corporum, vt de se patet, cum sint diuersi actus. At verò ex eo, quod naturas angelicas abstrahamus, & comparemus ad eum modum, quo abstrahimus, & comparemus naturas materiales, necessariò sequitur illas fieri vniuersales: quia vniuersalitas resultat in natura per ipsum actum comparationis, vt ex dictis patet.

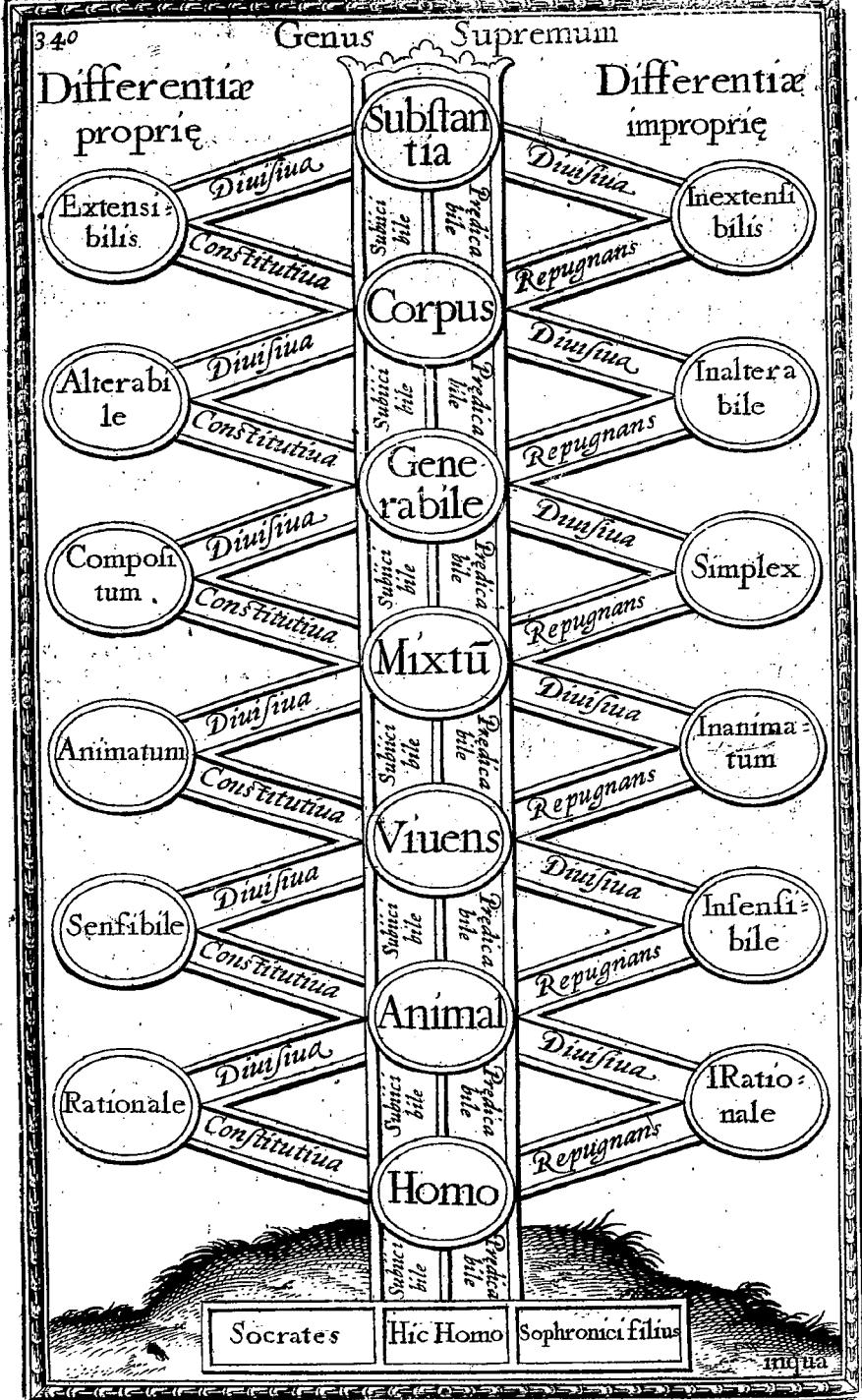
Ad confirmationem respondeatur, quod licet hoc nomen *Dens*, vt a nobis apprehenditur, sit communicabile multis secundum rationem, vt inquit D. Tho. citata q. 13. a. 9. & propterea ex parte modi concipiendi nostri sit terminus communis, vt frequenter docent Thomistæ ibidem: adhuc tamen natura divina non potest subire intentionem speciei, nec vniuersalis, aut prædicabilis. Tū quia vt latè probat Santos Doctor loco citato in argumento, & i. p. q. 3. art. 5. cum Deus sit ipsum suum esse, & actus immixtus potentiae, nullum in eo

est fundamentum ad formandum gradum genericum, aut specificum: quod tamen verè reperitur in Angelis, vt patet ex ijs, quæ diximus disput. præcedenti, n. 73. Tum etiā quia sola natura divina est essentia lissimè singularis, ac proinde illi soli repugnat fieri vniuersalem, aut prædicabilem.

QVÆSTIO V.

Quomodo ordinanda sit arbor prædicamenti substantia.

44 Ver doctrinam in hoc, & præcedenti cap. traditam de generibus, & speciebus magis explicaret Porphyr. adduxit exemplum in prædicamento substantiæ ordinans arborem eius: propter quod non enumeravit omnia genera, sed ea tantum quæ notiora erant; hoc enim suo instituto fatis erat, maximè cum hic non sit proprius locus examinandi omnes divisiones huius prædicamenti, sed cap. de substantia. Ceterum, quia vsu communis iam introductum est, vt in præfenti explicetur coordinatio eius: (quæ sumpta denominatione ab arbitris, arbor prædicamenti talis appellatur) neque iterum de illa agendum nobis est; ideo integrum arborem cum omnibus suis generibus proponendam, & explicandam esse duximus, sicut cernitur in sequenti figura.

45 In qua tria circulorum genera continentur. Alij ponuntur ad latus dextrum, vbi collocantur propriæ, & positivæ differentiæ, quæ simul diuidunt gradum superiorum, & constituant inferiorem. Alij ad latus sinistrum, vbi collocantur differentiæ impropriæ, & negatiæ, quas ponimus loco aliarum spicerum illius generis. Alij tādem collocantur in recta linea, seu in medio arboris, vbi ponuntur genera, & species: nam de individuo iā diximus nō esse partē quasi intrinsecam prædicamēti, sed fundamentum, cui cetera innituntur.

In horum igitur supremo circulo collocatur *substantia*, quæ est supremū genus, seu generalissimum: quia supra se non habet aliud genus, propter quod etiam nō potest propriè definiri. Similiter in circulo ultimo ponitur *homo*, qui est species infima: quia sub se non habet alias species. In circulis vero intermediis collocantur ea, quæ respectu superiorum sunt species, & respectu inferiorū genera. Hac autem omnia inter generalissimum, & speciem infimam collocata, licet in distinetè, & præcipue ab antiquis, appellantur species, vel genera subalterna: quia vicissim modò sunt species, modò genera: iam tamē usi receptum est, genus ultimum, quod scilicet immediatè diuiditur in species atomas, appellati genus infimum: quia sub se non continet alia genera.

46 Nota tamen: ideo in penultimo circulo possumus esse *animal* pro genere infimo: quia saltim ref-

pectu hominis nullum aliud datur immediatus genus. An autem etiā respectu ceterorum animalium sit genus immediatum; & consequenter an animal verè sit genus infinitum, sub lite est: quibusdam id affirmantibus cum Sot. hīc q. vñica ad 3. quē non pauci sequuntur: alijs vero id negantibus, quibus planè fauet Arist. 7. Metaph. tex. 28. vbi expressè docet inter asinum, & animal esse aliud genus innominatum. Quo loco D. Tho. lect. 7. id ipsum affirmat dicens: *Est enim aliquid proximum genus, quod non est nominatum, commune eato, & asino.* Propter quod etiam Bañez i. p. qu. 72. artic. vñico ad 2. & alij Thomistæ hanc sententiam probant. De quo videri potest Sanch. lib. 3. q. 12.

47 Cetera, quæ hīc addi possent, videlicet quæ ponantur in recta linea prædicamenti; quæ vero non: & cur differentias ad latus collocemus: & an substantia sit primum genus, vel potius corpus: aliaque huiusmodi, propriam sedem habent in ante prædicamentis, & cap. de substantia. Quia tamen in hac arbore duo genera addidimus, quæ nec posuit Porphyrius, nec ponunt communiter Autores, oportet sufficientiam harum divisionum, & necessitatem ponendi dicta genera, auctoritate, & ratione firmare.

Quantum ad auctoritatem, licet Doctores communiter nō addant alia genera, nec constituant alias divisiones præter eas, quas Porphyrius attulit, propter rationē supra dictā, quod etiam obseruit

D. Th. opus. 48. tract. 2. c. 3. collocans in arbore ea tantum genera, quæ Porphy. collocauit. Tamen idem Angelic. Doct. op. 42. vbi ex professio inuestigat omnia genera prædicamenti substantiæ, adducit omnes diuisiones, quas in arbore possumus. ¶ Primam quidem, qua substantia diuiditur in corpoream, & incorpoream, sive in materialem, & immaterialem, seu extensibilem, & inextensibilem (quæ omnia idem sunt) adducit cap. 4. 5. 6. & 7. ¶ Secundam verò, qua corpus diuiditur in inalterabile, & alterabile, sive in incorruptibile, & corruptibile, seu in cœleste, & sublunare (quæ etiā idem sunt) tradit c. 14. ¶ Tandem tertiam, qua generabile diuiditur per compositum; & simplex, & quartam qua mixtum diuiditur per animatum, & in animatum; & duas alias, scilicet viuentis, per sensibile, & insensibile; & animalis, per rationale, & irrationale explicat, & latè probat cap. 18. Videatur ibi.

48 Ratione etiam idem facile demonstratur à posteriori. Quod vt fiat, meminisse oportet id, quod supra disputat. 5. num. 25. dicebamus, scilicet omnia accidentia, seu operationes attribui alicui gradui substantiæ, cui adæquate, & conuertibiliter conuenient. (Omittimus nunc, quæ eorum sunt propriæ passiones, quæ verò non: de quo infra disput. 9.) Vnde ex diuersis operationibus, seu accidentibus, quorum vnum, neque profuit ab alio, neque convertitur cum illo, optimè colligū-

tur diuersi gradus, seu genera prædicamenti substantiæ. Qua ratione D. Thom. cap. 18. citato probat, genus animalis esse distinctum à genere superiori viuentis, addere que illi perfectionem posituam: quia scilicet in animali (verba sunt D. Tho.) super operationes vegetabilis, quæ sunt generare, nutriti, & augmètari, reperitur actio quadam superaddita, scilicet sentire.

Iuxta quam doctrinam sic facile colligemus gradus, seu genera prædicamenti substantiæ: quia in Petro reperiuntur intellectus, & voluntas; quæ tamen non conuenient illi formaliter, quatenus Petrus est, aliás non reperiuntur in alijs hominibus. Neq; conuenient illi, quia est substantia, corpus, generabile, mixtum, viuens, aut animal: aliás omnes substantiæ, vel corpora, &c. aut omnia animalia haberent intellectum, & voluntatem, quod patet esse falsum. Ergo conuenient Petro; quia est homo, & per consequens immedietè supra individuum collocandus est homo, tanquam species infima huius prædicamenti.

Item potentiaæ sensitivæ conuenient eidem Petro, & nō quatenus homo; aliás solis hominibus conuenient: nec quatenus viuens, aut ratione alicuius gradus superioris: quia non reperiuntur in platis: ergo quatenus animal, ac proinde gradus animalis collocandus erit immediatè supra hominem.

49 Similiter potentiaæ vegetatiæ conuenient eidem Petro, & non quatenus homo, aut animal;

aliás

aliás solis hominibus, aut animalibus conuenient; neq; quatenus mixtum, aut ratione alicuius gradus superioris; siquidem non reperiuntur in lapidib⁹, aut metallis: ergo quatenus viuens, & ex consequenti, gradus viuentis collocandus erit supra animal.

Item, qualitates secundæ reperiuntur in eodem Petro; quæ tamē non conuenient illi, quatenus homo, animal, aut viuens; siquidē reperiuntur etiam in rebus non viuentibus, nec quatenus generabile, aut ratione alicuius gradus superioris; siquidem non inueniuntur in clementis, quæ si pura sint, non habent colorē, aut sapore, &c. ergo conuenient illi quatenus mixtum; & consequenter gradus mixti, collocandus est supra viuens.

Præterea, in Petro reperitur potestia generativa communiter dicta, seu productiva similis in specie: quæ tamen non conuenient illi quatenus homo, animal, viuens, aut mixtum; siquidem reperiatur etiā in elementis; neq; quatenus corpus, aut substantia: quia nec Angeli, aut corpora cœlestia habent similem potentiam: ergo conuenient illi quatenus generabile, ac proinde gradus generabilis collocandus est sup. mixtu.

Item qualitas, motus, tempus, & alia huiusmodi, conuenient Petro, nō quatenus homo, animal, viuens, mixtum, aut generabile: quia etiam reperiuntur in cœlo: neque quatenus substantia: quia nō inueniuntur in Angelis: ergo conuenient illi quatenus corpus; & per consequens gradus corporis collocan-

dus est supra generabile.

Tandem, Petro conuenit subsistere in se, & substare accidentibus; nō tamen quatenus homo, animal, viuens, mixtum, generabile, aut corpus: quia etiā reperiuntur in Angelis, neq; quatenus ens: quia nō conuenient accidentibus: ergo quatenus substantia; & ex consequenti gradus substantiae collocandus est supra corpus. Ens autem non potest esse genus, vt ostendemus in antreprædicamentis: ergo substantia est genus supremū in summo prædicamenti vertice collocandū. Ex quo tandem fit constituenda necessariò esse omnia genera à nobis assignata. Quod autē non supersint alia, ex eo probatur: quia nullum datur accidens, quod ad aliquem ex istis gradibus, modo explicato, nō reducatur: ergo in arbore à nobis statuta nullum genus desideratur, nullum redundat.

QVÆSTIO VI. De natura individui.

50 **D** Vas individui definitiones adducit Porphyrius in hoc cap. vt vidimus ibi, quarum explanationem in hunc locum remissimus. Ante omnia tamen aduertendum est Porphy. non definisse individuum, quatenus est subiectibile respectu speciei: quia ex definitione speciei subiectibilis colligi facile poterat individuum sic sumptu esse, quod ponitur sub specie, vel de quo species prædicatur. Vnde dictæ definitiones procedunt de individuo secundum se, & non formaliter ut respicit speciem.

Secun-

Secundò, pro earum intelligentia notandum est, in individuo duo inueniri, nempe naturam specificam, in qua conuenit cum alijs; & differentiam individualē, per quam talis natura redditur alteri incommunicabilis, propriaque huius, & non alterius. Sic ut ergo ex natura specifica, præcisa differentia individuali, sumit intellectus fundamentum, ut attribuat illi uniuersalitatem, eamque apprehendat ut prædicabilem de pluribus: quia ut sic præcisa, non est cuiquam illorum appropriata: ita ab eadem natura specifica, quandò consideratur appropriata, & particularizata, sumit intellectus fundamentum, ut attribuat illi intentionem particularis, & individuali; eamque apprehendat ut prædicabilem de uno tantum, id est de se ipso.

51 Tertiò nota hinc fieri, quod sicut natura specifica potest significari dupliciter, videlicet nominibus primæ intentionis, ut sunt, *homo, leo, equus, &c.* & nominibus secundæ intentionis, qualia sunt, *species universale, subiectibile, &c.* ita etiam natura particularis, & individualia potest dupliciter significari, nempe nominibus primæ intentionis, ut sunt, *persona, hypothesis, prima substantia, Petrus, hic homo, & similia;* & nominibus secundæ intentionis, ut sunt *hæc, individuum, singulare, particolare, & suppositum.* (Sic enim sumitur nomen istud iuxta propriam, & primæam eius significationem, ut docet Diuus Thomas 1. parte quæstione 29. articulo 2. & in primo distinct.

26. quæst. 1. articulo 1. ad 3.) Iuxta hunc ergo duplē modum, quo natura singularis significatur, (de quo videri potest Sanctus Doctor quæst. 9. de potentia articulo 2. ad secundū) correspondent duæ diffinitiones Porphyrii, ut communiter explicant eius Interpretes. Prima enim, scilicet *Individuum est, quod de uno tantum prædicatur,* conuenit individuo secundò intentionaliter sumpto; secunda vero, videlicet *Cuius collectio proprietatum sicut in uno, ut numerum in alio fiat,* conuenit individuo primò intentionaliter; quāuis congruè etiam explicari posset secundò intentionaliter. De quo videri potest Sanchez libro tertio quæstione 19. conclusione 4.

Quarto circa hanc primam definitionem nota, eodem modo, quo in definitionibus prædicabilium diximus supra disp. 5. nu. 44. definitum esse secundam intentionem in concreto significatam; ita ut ipsa secunda intentio sit res, quæ definitur; natura vero sit id, pro quo supponit, & in quo exercetur definitio; sic etiam philosophandum esse in hac definitione individuali. Itaque definitum erit secunda intentio, à qua res denominatur individualia, & singularis: naturæ vero particulares erunt id, pro quo supponit, & in quo exercetur diffinition, absque eo quod detur aliquid reale uniuocum illis commune, ut de natura generica diximus disputatione citata numero 54.

Hanc

52 Hanc ergo secundam intentionem individuali in concreto significatam definit per negationē Arist. 1. Perhie. cap. 5. dicens: *Singularare est id, quod nō est prædicabile de multis.* Quod ipsum explicuit positivè Porphyr. dicendo: *Individuum est, quod de uno tantum prædicatur.* Et utraque definitio facit hunc sensum; individuum est natura quædam, quæ ad se ipsam, & non ad plura refertur, & de se ipsa, & non de pluribus prædicatur. Hoc magis constabit reducendo hanc definitionē (sicut in alijs præstitimus) ad definitionem eiusdem intentionis in abstracto, significata, quæ sic potest formari: *Secunda intentio constitutiva individui est relatio rationis naturæ, quæ ratiū potest respicere se ipsam relatione predictabilitatis,* seu *que nullahabet inferiora, de quibus sit prædicabilis.* Cum enim individuum in serie prædicabilium sit fundamentalis, cui cætera innituntur, & de quo prædicantur; consequens est, ut ipsum de nullo alio possit prædicari, nisi tantum de se ipso; ac proinde ipsum non est prædicabile prædicatione doctrinali, seu artificiali, ut loquitur Caiet, sed tantum identica, & naturali.

53 Contra hanc definitionem sic explicatam plura solent obijci argumenta, quæ ex dictis facile soluuntur. Videri possunt (si placet) Mas. hisc sect. 2. quæstione 1. & 2. Sanch. lib. 3. quæst. 19. & alij. Hoc unum quod difficilius est, sufficiat in praesenti. Quia individuum verè prædicatur de pluribus: ergo falsum est, quod de uno tantum prædicetur. Probatur antecedēs: quia hæ sunt veræ prædicationes, *Petrus est individuum, Paulus est individuum.* Similiter istæ, *hoc individuum est individuum, & hoc individuum est individuum:* ergo individuum verè prædicatur de pluribus.

Respondetur in his prædicationibus tantum prædicari secundam intentionem, quæ est omnibus communis, & quid uniuersale, non vero naturam particularem: & propterea prædicationes adductæ, non sunt prædicationes individuali; sed prima pertinet ad quintum prædicabile, secundæ vero ad secundum. Sicut a simili cernitur in genere: nam ista prædicatione, *homo est animal,* est propria generis, si vero dicas: *animal est genus,* est prædicatione accidentis; si autem dicas: *hoc genus est genus,* est prædicatione speciei. Eodem modo ergo hæc prædicatione, *Petrus est Petrus,* est propria prædicatione individuali; si vero dicas: *Petrus est individuum,* est prædicatione quinti prædicabilis; si autem dicas: *hoc individuum est individuum,* est prædicatione speciei. Nec inconuenit id, quod essentia liter est individuum, esse denominativum speciem, vel accidentem; sicut de genere explicuimus supra disp. 4. num. 61.

54 Quinto, circa secundam definitionem notandum est, nomen significans individualium primo intentionaliter sumptum, si illud significet determinare, id est, si in sua significatione includat determinatum

tum individuationis principium, vt Socrates, Plato, & huiusmodi, verè definiri non posse; sicut neque etiam potest esse obiectum scientiarum, vt communiter docent Dialetici. Et propterea D. Thom. i. p. quest. 29. art. 2. ad tertium dixit: *Essentia est id, quod significatur per definitionem: definitio autem complectitur principia speciei; non autem principia individualia.* Vnde quoties individuum primò intentionaliter sumptum definitur, debet esse sub aliqua ratione communis, vt de individuo vago diximus supra disputat. 4. numer. 51. Quæ doctrina est expressa Angelici Doctoris quest. 9. de potentia artic. 2. ad primum afferētis: *Sicut nomen, quod significat naturam, est communis, & definibile, vt homo, & animal: ita nomen, quod significat naturam cum tali modo existendi; vt hypothasis, vel persona. Illud verò nomen, quod in sua significatione includit determinatum individuationis principium, non est commune, nec definibile, vt Socrates, & Plato.*

55 In hac ergo definitione Porphyrii non definitur natura, cū hoc, aut illo determinato modo essendi, vt significatur nomine *Socratis*, aut *Platonis*, sed natura cum particulari modo essendi, vt abstrahit ab hoc, vel illo. Sic enim sumptum individuum primò intensionali-

ter, habet sufficientem communitatē, vt possit definiri. Et hoc modo definitur prima substantia ab Aristotele in prædicamentis, vt ibi videbimus. Hoc etiam modo definitur persona à Boëtio, quod sit rationalis naturæ individua substantia.

Denique notandum est collectionem illam proprietatum, quæ ita est in uno-individuo, vt in altero reperiri non possit, explicari à Dialeticis his versibus.

¶ Forma, figura, locus, tempus, cum nomine, sanguis,

¶ Patria, sunt septem, quæ non habet unus, & alter.

Per formam intelligitur singularis complexio. Figura verò significat partium proportionē, & delineamenta. Locus, eam partem terræ urbis, vel domus, vbi quis natu se est. Tempus verò, ipsius generationis momentum; quod etiā spectat propria constellatio, seu syderum aspectus, sub quo natus est. Nomen, quod cuique imponitur. Sanguis, prosapiam. Et tandem Patria prouinciam significat. Quæ omnia simul sumpta non possunt duobus conuenire, vt de se patet. Hæc autem definitio, vt benè notat Sot. solū conuenit individuis substantiæ.

Nam hæc intendebat Porphyrii præcipue definire.

CAPVT

CAPVT TERTIVM DE DIFFERENTIA.

S V M M A . T E X T U S .

CAPVT hoc duas continet partes, in prima enumerat Porphyrii quinque diuisiones differentiæ, in secunda totidem assignat definitiones. ¶ Prima diuisio est, differentia alia est communis, vt sedere, & currere: alia propria, vt ceruleus color, aut risibile: alia propriissima, per quam scilicet res constituitur in sua essentia, & distinguitur essentialiter ab alijs, vt rationale in homine. ¶ Secunda diuisio. Differentia alia facit diuersum per accidens, vt communis, & propria: alia facit diuersum per se, vt propriissima. Vel clarius secundum Peronij translationem, alia facit omnino aliud, vt propriissima. Tertia diuisio. Differentia, alia separabilis, vt moueri, & quiescere: alia inseparabilis, vt aquilinum, & simum, rationale, & irrationale. ¶ Differentia inseparabilis rursus diuiditur (& est quarta diuisio) alia est per se, vt rationale, & disciplinabile: & hæc est de substantia rei, neque suscipit magis, aut minus: alia per accidens, vt aquilinum, & simum: & hæc solū facit diuersum, potestque suscipere magis, & minus. ¶ Tandem differentia per se sub diuiditur quinta, & ultima diuisione: nam alia est diuisa generis, vt rationale, & irrationale respectu hominis: alia constituta speciei, vt sensibile respectu animalis, & rationale respectu hominis.

2 In secunda parte definit differentiæ, quinque definitionibus. ¶ Prima est: *Differentia est id quo species excedit genus.* Contra quæm mouet argumentum: nam vel genus continet differentias, vel non: si primum ergo iam species per differentiam nō excedit genus, imo eadem res contraria formas habebit; si secundum: vnde ergo species differentiam haberet, nam ex nihilo nihil fit. ¶ Et respondet, genus continere in potentia omnes differentias; actu verò nullam, & sic neque fieri ex nihilo, sed ex potentia generis, neq; dari actu duo contraria in eadem re. Quiaverò species continet actu differentiæ, quæ genus tantum continet in potentia, inde est quod actu species per differentiæ, excedat genus. ¶ Secunda definitio est: *Differentia est, qua prædicatur de pluribus differentibus specie in qualibet.* ¶ Tertia est: *Differentia est id, quod ea quæ sunt sub eodem genere separantur.* ¶ Quarta est: *Differentia est id, quo singula differunt.* ¶ Quinta, & ultima definitio, quam tradit Porphyrius ex aristoteli (vt ipse inquit) per tractas ea, quæ ad differentiam pertinent, est: *Differentia est, qua ita singulariter differunt, ut pertineat ad substantiam, & rationem, sitque pars rei, cuius est differentia.*

Notationes, & dubia circa literam capit. 5.

PLVRA. Ex his, quæ Porph. docet in hoc cap. summis ex Arist. nam vltima diuisio differen-
tiae traditur 2. Poster. cap. 14. & 1. Topic. cap. 7. & lib. 6. cap. 3. Similiter, quod genus contineat differ-
entias in potentia, præter locum
supra disput. 5. nū. 70. adductum,
docet etiam 4. Topicor. c. 2. & 7.
Metaphys. c. 12. Præterea differen-
tias prædicari in qualequid, habe-
tur 4. Topicor. c. 2. & alibi sāpē.
Et tandem quod differentiae pro-
prissimæ, seu essentialis non suscip-
iant magis, & minus docet Arist.
6. Topic. cap. 3.

Iam verò circa has diuisiones,
& definitiones multa solēt in pre-
senti dubitari, quæ vel constant ex
dictis circa alia prædicabilia, vel
sunt parui pōderis, & idē illa bre-
uiter in his notationibus explica-
bimus.

Primò ergo notandum est,
quod differre, seu differentia, si vim
nominis, vt in presenti sumitur, at-
tendamus, significat distantiam,
distinctionem, seu diuersitatem in-
ter aliqua. Sumitur autem dupli-
citer, vt ex doctrina Aris. 5. Metaph.
tex. 15. docet, & probat D. Thom.
ibidem lect. 12. & 1.p.q. 3.artic. 8.
ad 3.lib. 1. contra gentes c. 17. &
alibi sāpē. Primò enim sumitur
latè, & impropriè pro quacunq; di-
uersitate, aut distinctione aliquo-
rum, ad quod non requiritur, vt in
aliquo uno conueniant. Quo sensu
predicamenta, ipsasque differen-

tias dicimus inter se differre; cum
tamen sint primò diuersa, vt infra
constabit. ¶ Secundò sumitur
propriè, pro diuersitate eorū, quæ
in aliquo uno conueniunt, seu pro-
ut importat ea, quæ non se ipsis,
sed aliquo alio inter se differunt.
Vnde etiam nomen *differentia*
applicatum est ad significandum
principium huius distinctionis,
seu gradum illum per quem vnum
differt ab alio; & sic sumitur in pre-
senti.

4 Secundò circa primam diui-
sionem notandum est non dici ali-
quid differentiam communem, quia
actu inueniatur in utroque extre-
mo, scilicet in re quam distinguit,
& in re à qua distinguit; hoc enim
est manifesta implicatio: siquidem
sēssio non distinguit sedentem ab
aliо, vel a se ipso sedente, sed ab
aliо, vel à se ipso non sedente. Di-
citur ergo differentia communis:
quia est accidens neutri extremo-
rum proprium, & vicissim potest
utrique accidere: sicut è con-
tra, nondicitur aliquid differentia
propria, aut propriissima, præcisè
quia nō inuenitur in altero extre-
mo, respectu cuius exercet ratio-
nen differentiæ; sed quia cum vna
sit propria passio, & altera consti-
tutiū essentialis; sic inueniuntur in
uno extremo, vt non possint esse
in altero, respectu cuius exercet
rationem differentiæ. Qualis autē
sit ista diuisio, explicabitur in dis-
putatione.

5 Tertiò

5 Tertiò circa secundam diuisio-
nem notandum est non esse subdi-
visionem præcedentis, imo neque
nonum diuisione: nam differentia
communis, & propria coincidunt
cum differentia per accidens, seu
quæ facit diuersum, & variū; diffe-
rentia verò propriissima coincidit
cū differentia per se, seu quæ facit
aliud. Ut autem hi termini cōpre-
hendantur, obseruandum est, quod
relatiū aliud, si sumatur substan-
tiæ, & in neutro genere, potest
dupliciter accipi, vt colligitur ex
D. Tho. primò vt significat diuersi-
tatem inessentialia formalem; & secū-
dò, vt significat diuersitatem in es-
sentia materialem. Primam accep-
tionem innuit 1.p. quest. 3. 1.art. 2.
ad 4. estque certissima: nam homo
propriissime est aliud ab equo: secū-
dam verò tradit. in secundo dist.
21. quest. 1.art. 1. dicens non om-
ne quod est aliud a Socrate, esse
aliud ab homine: quia scilicet, Pe-
trus est aliud a Socrate, & tamē nō
est aliud ab homine. Et quia in es-
sentiā diuina, neutra diuersitas re-
peritur; ideo neutro modo filius di-
citur aliud a patre. Potest tamen
adiectuè dici aliud suppositum, vel
alius, aut alter, quia sic solum signi-
ficiat diuersitas suppositi, seu per-
sonæ.

Quanvis autem ly, aliud, utrā-
que acceptiōnem admittat, & utro-
que modo sumatur ab Arist. 2.
Physic. Porphyrius tamē, & Diale-
ctici in hac diuisione sumunt ly,
aliud in prima acceptiōne tātūm,
& sensus est, quod differentia pro-
priissima facit diuersitatem forma-

lē. Cum enim sit constitutiva essen-
tia, distinguit eam essentialiter ab
omnibus alijs, quod non habet dif-
ferentia communis, & propria, quæ
cum sunt extra essentiam, tantum
distingunt accidentaliter rem cu-
ius sunt differentiæ. Et hoc signifi-
cauit Porph. dicens has differen-
tias facere diuersum, ac variū, seu
alteratum vt vertit Boec. quæ no-
mina tantum significant diuersita-
tem accidentale. Videatur Sanch.
lib. 3. q. 20.

Addit etiam Porph. circa hanc
diuisiōnem, quod differentia facies
aliud dicitur specifica, differentia
verò faciens diuersum, seu varium.
simpliciter appellatur differentia.
Quod nō ob aliquam dignitatem,
aut perfectionem huius differentiæ
dictum est, sed potius ob eius igno-
bilitatem, & imperfectionem, vt ex
B. Alb. notat. bene Sot. & Mas. hic,
eo sensu, quo bruta absolute, & sine
addito solem appellare animalia,
& generaliter nomen generis, sine
alio addito solet tribui speciei im-
perfectioni.

6 Circa tertiam, & quartam diui-
sionem, nihil se ofert notandum:
nam fere coincidunt cū præceden-
tibus. Circa vltimā verò notat be-
nē Sot. hic, posse dupliciter intelli-
gi. Primò, ita vt membra eius indi-
cent diuersas differentias, & sit sen-
sus, quod eiusdem generis alia est
differentia constitutiva, & alia diui-
sua; animal enīa constituitur per
sensibile, & diuiditur per rationa-
le, & irrationale, & idē est de alijs
generibus. ¶ Secundò membra il-
la diuidētia possunt indicare diuer-

fas rationes formales eiusdem differentiae; ita ut sit sensus, eandem differentiam v.g. rationale, secundum vim rationem formalē esse. constitutuā speciei, scilicet hominis, & secundūm aliam esse diuersuā generis, scilicet animalis, & vterius; sensus verus est, & utriusque exempla subiungit Porphy. licet hīc secundus sit magis ad rem, & intentum eius.

7 Tandem DVBITABIS: an sit verū id, quod Porphy. addit. scilicet differentias per se, seu propriissimas non suscipere magis, & minus. ¶ Dubium hoc propriam sedē habet cap. de substantia, breuiter tamen cum communi sententia respondetur affirmatiūe, quæ est expressa sententia Arist. 8. Meth. tex. 10, vbi rerum essentias comparans numeris ait: *Quemadmodum de numero, ablato, vel addito aliquo, ex quibus numerus est, non est amplius id: numerus, sed diuersus, et: a*

si minimū diffatur, aut ad datur: ita neq; diffinitio, neque ipsum quid erat s; erit amplius, ablato aliquo, vel addito. Idem docent Caiet. Iacob. Sot. & alij, quos refert, & sequitur Rub. hīc. q. 3.

Fundamentum est: quia essentiae consistunt in individuali, iuxta commune Metaphysicorum axioma, cuius rationem reddit optimè D. Thom. 1.2.q.52. art. 1. nam illud secundūm quod aliud sortitur speciem, seu a quo accipit specificationem, oportet esse fixum, & stans, & quasi individuali, vt ita res specificata habeat determinatam, & certam essentiam; cuius manifestum signum est, quod prædicata essentialia non dicuntur de speciebus secundūm magis, & minus. Cum ergo differentiae essentiales sint constitutiūe rerū in propria essentia, & gradu certi entis, planum fit consistere in individuali, ac proinde non suscipere magis, & minus.

DISPVTATIO SEPTIMA.

De differentia tertio prædicabili.

VIA De vniuersali, quod est genus respectu differentiarum, satis egimus in præcedentibus: ideo ut hoc tertiu prædicabile comprehendemus, iuxta methodum supra disp. 5. num. 5. prescriptam, solum restabat in hac disp. cognoscere quid sit natura constitutiva, seu contractiva, vnde sumitur essentialis eius differentia, quod ostendunt quæstiones, quas de differentia primò intentionaliter sumpta postea instituemus. Sed quia ex una parte, prima illa diuisio differentiae a Porphy. tradita, habet speciale difficultatem: ex alia vero, quoniam scilicet differentia constet esse vniuersale, non tamen constat respectu cuius habeat istam vniuersalitatem: an scilicet respectu speciei, vel respectu individualium: ideo utrunque istam quæstionem oportuit alijs præmittere.

QVÆ

QVÆSTIO I.

Qualis sit prima diuisio differentiae, ubi etiam de diffinitionibus eius.

SVpponendum est ante omnia, tia individualis ut patet. Et ideo diuisione istam differentiae in propriæ, & per se, neque continetur communæ, propriam, & propriissimæ esse adæquatam, ut docent communiter Dialetici. Quanuis de hoc aliqui dubitauerint, quorum meminit Sanch. lib. 3. Logica q. 23. Probat autem eius sufficientiam Mas. hīc se& 1. q. 2. pérfacili arguimento: quia quidquid vere differt ab alio, vel differt secundum essentiam, vel secundum accidentia: si primum, erit differentia propriissima, seu essentialis; si secundum, vel est accidens proprium, & sic erit differentia propria, vel est accidens commune, & sic erit differentia communis: ergo prædicta diuisio est adæquata. Videatur noster Did. Iesu hīc. q. 3.

Et tamen contra hoc vulgare argumentum sumptum ex differentia individuali, quæ quidem vere est differentia, ut patet: & tamen non est propriissima; cum non faciat differre essentialiter: neq; est propria, aut communis; siquidem Petrus, & Paulus inter se, non accidens taliter tantum, sed substantialiter distinguntur.

Respondeatur tamen, omissionis alijs solutionibus, in predicta diuisione solum diuidi differentiam, quæ aliquomodo potest pertinere ad hoc prædicabile, quæ scilicet potest subire intentionem vniuersalis, & prædicabilis: quod non habet differen-

tia individualis ut patet. Et ideo diuisione istam differentiae in propriæ, & per se, neque continetur sub diuiso, neque sub aliquo membrorum diuidentium. Potest tamē aliquomodo reduci ad differentiam propriissimæ ex ea parte, quæ facit differre substantialiter, & sumitur radicaliter ab una parte substantiali, in quo assimilatur differentiae propriissime. Licet, ex qua parte sumitur etiam à quantitate iuxta doctrinā D. Tho. in primo dist. 26. q. 2. art. 2. & 4. d. 12. q. 1. art. 1. quæst. unc. 3. ad 3. & alibi sāpē, interdum talis differentia appellatur accidentalis: & prout sic reducitur quodammodo ad communem: quia quantitas est accidens commune, ut disp. 9. ostendemus.

¶ Hoc supposito, pro explicacione quæstionis notandum est quadrupliciter posse fieri comparationem inter diuisum & membra diuidentia huius diuisonis. Primo, si tā diuisum, quām membra diuidentia sumantur primò intentionaliter pro naturis denominatis. Secundo, si diuisum sumatur pro natura denominata, & membra diuidentia pro secūd's intentionibus. Tertio, è contra. Et tandem quartò, si tam diuisum, quām membra diuidentia sumantur secundò intentionaliiter.

Primo modo certum est diuisiōnem non posse esse vniuersam, sed analogam: siquidem naturę

istae denominatae diuagantur per omnia prædicamenta. Secundo etiā, & tertio modo, certum est diuisio-nes esse subiecti in accidentia, & accidentis in subiecta. Neque de hoc est difficultas inter Doctores. Quorum tamen quidam inquirūt; an aliquo ex his modis sumpserit Porphyr. istam diuisionem. Quibus respondendum est probabili-ter posse explicari hoc tertio modo. Sed multò probabilius est tam diuisum, quam membra diuidentia sumpsisse vltimo modo, scilicet secundò intentionaliter: tum quia sic explicant communiter Doctores hanc diuisionem: tum etiā quia nomen *differentia*, vt in præ-senti sumitur, est terminus secundæ intentionis, sicut genus, species, & alia: tum denique quia sic diuiso ista propriè, & per se pertinet ad Logicam, tam ex parte membrorum diuidentium. Et ita sensus diuisionis erit: secunda intentio differentiæ alia est, quæ facit differere communiter, alia propriè, & alia propriissimè. In quo sensu dubita-tur a Dialecticis, qualis sit ista diuiso.

10 Relicta sententia eorum, qui dixerūt diuisionem esse purè aquiuocam, quam satis constat esse fal-sam. Oñia hic quest. 1. artic. 2. Ca-berro tract. 3. disp. 4. dub. 2. & alij Moderni per oppositum contendunt diuisionem esse vniuocam, & generis in species. Quorum funda-mentum est: quia non obstante, quod ex quinque intentionibus prædicabilium, tres priores sint ratio-

nes prædicandi essentialiter, & aliæ duæ prædicandi accidentaliter, ad huc vniuersalitas est quid vniuo-cum, & verum genus respectu om-nium: ergo etiam si ex intentioni-bus harum differentiarum, altera faciat differre communiter, alia propriè, & alia propriissimè: adhuc secunda intentio differentiæ erit vniuoca, & genus respectu illa-rum. Probatur consequentia: quia ideo conuenientia illarum quinque intentionum est vniuoca: quia omnibus vere, & simpliciter contineat esse rationes prædicandi de pluri-bus: neque id habet vna per habitu-dinem, aut dependentiam ab alia, vt supra disp. 4. nu. 58. dicebamus. Sed eodem modo conuenit istis in-tentionibus esse rationes diffe-rendi: si quidem etiam si non dare-tur: differentia propriissima, ad-huc alia essent differentiæ: ergo &c.

11 Confirmatur primò: quia quanvis accidens depédeat a substancialiter sumptam, esse analogam. Hac fuit veterum sententia cum Auicena in sua Logica. Quame-tiam defendunt Beatus Albertus tract. 5. in Porphyr. cap. 1. Iabel.

Caietan. & Sot. in commentario huius capituli, Mas. ibidem sect. 1. quest. 3. Medin. quem adducit, & sequitur Sanch. libr. 3. quest. 22. & communiter Thomistæ. Quibus etiam consentiunt Scot.

dinem, aut risibilitatem Petro., & hinc quæst. 23. Rub. q. 2. & alij Mo-derni. — Fundamentum est: quia sola in tentio differentiæ propriissima sim-pliciter participat rationem diffe-rentialitatis: ipsaque sola consti-tuit hoc tertium prædicabile: ergo alia intentiones differentiæ com-munis, & propriæ solùm possunt conuenire cum illa analogicè in ef-se differentialitatis. Consequentia patet. Antecedens vero probatur: quia propria ratio differentialita-tis, secundum quod constituit hoc tertium prædicabile, per quam di-finguitur ab alijs intentionibus a-liorum prædicabilium, consistit in hoc, quod sit vniuersalitas naturæ constitutiua, seu contractiua, vt di-ximus disp. 4. num. 45. Estque satis per se manifestum: cum differentia comparetur generi, vt actus poten-tia, seu vt determinatum inderi-minato, vt etiam ex D. Thom. vidi-mus disp. 5. nu. 61. Esse autem vniuersalitatem naturæ constitutiua, seu contractiua, non potest sim-pliciter conuenire intentionibus dif-fe-rentiæ communis, & propriæ, sed solùm intentioni differentiæ pro-prissimæ: siquidem id, quod est sim-pliciter actus, seu constitutuum; debet esse in eodem genere cum potentia, cuius est actus, seu consti-tutuum; alias ex utroque non sie-ret vnum per se, vt patet induc-tione. Cum ergo sola differentia pro-prissima sit in eodē genere cū ge-nere, quod cōstituit, differentia ve-ro communis, & propria sint extra, & faciant cum illo compositionē accidentalem: planum fit solam dif-feren-

ferentiā propriissimā esse simpliciter actū, & cōstitutiū respectu generis: ac proinde ipsā solā simplici ter pertinere ad hoc prēdicabile.

13 Confirmatur: quia contraria sententia euertit totam fere doctrinā de his prēdicabilibus, à Dialecticis communiter receptam: ergo non est admittenda. Probatur ante cedens: quia omnes enumerant differentiam inter prēdicabilia essentia, & hac via probant sufficien- tiam quinarij numeri prēdicabilium. Adduntque differentiam non prēdicari omnino in quid, neque omnino in quale, sed medio modo, scilicet, in quale quid: quia quantum ad rem significatam est de substantia, seu essentia rei; ex modo vero significandi sumitur ut accidēs, seu adiacens ipsi rei, ut magis explicuimus disp. 5. num. 12. Item fere omnes afferunt has quinq; intentiones esse species infimae vniuersalitatis. Quę omnia, & alia his similia directe pugnant cum prēdicta sententia; ut consideranti patet. Maneat ergo, quod sicut subgeneritate, specieitate, aut proprietate non collocantur per se, & simpliciter, sed secundū quid tantum, & per reductionem illarū intentiones, quibus intellectus denominat ea, quę secundū quid tantum sunt genera, species, aut propria, qualia sunt entia incompleta: ita similiter subdifferentialeitate nō continentur per se, & simpliciter intentiones, quibus intellectus denominat ea, quę secundū quid tantum sunt differentiae, nempē cōmuni, & propria.

14 Ad funda mentum contraria sententia, neganda est consequentia. Ad cuius probationem respondetur, quod sublata differentia propriissima, per locum intrinsecum auferretur tertium prēdicabile, tam physicę, quam logicę loquendo: quia tunc nihil esset, quod intra idem genus posset esse simpliciter actus, & constitutum respectu generis; & consequenter neque simpliciter denominari differentia. Quod tamen non contingit in prēdicabilibus essentialibus respectu accidentalium, vel ē contra, ut consideranti patet. Et ideo ratio vniuersalis potest esse illis omnibus vniuoca, non vero ratio differentiarū istis tribus.

Ad Primā confirmationem similiter respondetur negando consequentiam. Et ratio disparitatis est: quia quantus accidens sit ens, & essentia secundū quid comparatione substanciali: vnumquodque tamen intra suū genus habet, quidquid requiritur ad fundandas intentiones generis, speciei, vel differentiarū: quia utrobius essentia continet plures perfectiones, & gradus habentes rationem actus, & potentiarū, & compositi intra idē genus: & ideo tam in substancialijs, quam in accidentib⁹ propriis, & simpliciter reperiuntur ratio perfectibilis, perfectiū, & perfecti: & per consequens vera genera, differentiarū, & species. At vero differentia communis, & propria etiam respectu eius cuius, sunt differentiae, habent rationem actus extranei, &

alte-

alterius generis, faciuntq; cū illo compositionem accidentalē: & ita non habet quidquid requiritur ad fundandam intentionem constitutivam huius tertij prēdicabilis, ut explicatum est; ac proinde secundū quid tantum, & reduciū; possunt ad illud pertinere.

15 Ad secundam confirmationem, concessa maiori, & minori, ne ganda est consequentia. Commititur enim ibi fallacia, a dicto secundū quid, ad dictū simpliciter. Ad probationem autem dicimus, quod quandocunq; intellectus comparat aliquid incompletū habens modum generis, aut speciei respectu suorū inferiorum, ut quād animam apprehendit ut genus, respectu vegetatiū, & sensitiū; aut pūctum ut speciem respectu huīus, & illius puncti: vel quando comparat differētiā cōmūnem, & propriā, ut albedinem, & risibilitatē, respectu Petri, & Pauli: per tales actus resultant in huiusmodi naturis intentiones quādam, quā in suo genere sunt quid imperfēctū, & extra rectam linēā proprij prēdicamenti: ad eum modū quo de embrione, & cadavere in genere substanciali doceat D. Tho. 1. de generatione lect. 8. Quo fit ut sicut embrio ad nullā speciem substanciali per se pertinet; sed reducitur ad speciem animalis: sic intentiones istarū proprias, & simpliciter non pertinent ad prēdicabilia, sed secundū quid tantum, & per reductionem.

16 Circa diffinitiones autē differentiarū aduertendū est Porphyriū adduxisse omnes illas, quibus tūc lebris controversia inter Dialecticos, examinabitur infra quest. 3.

QVÆSTIO. II.

An differentia sit vniuersalis per ordinem ad speciem, quam constituit, vel per ordinem ad individua.

17 Titulus difficultatis loquitur de differentia infima: hæc enim tantum potest comparari ad speciem, quam cōstituit, & ad individua eius. Sensus tamen, & resolutio questionis generalis est ad differentiam infimam, & subalternam: quia proportionabilis est de vtrahinc difficultas. Quare de differentia infima, verbi gratia rationali, in quirimus: an sit vniuersalis per ordinem ad speciem, cum qua conuertitur, nempè hominē; ita ut hæc prædicatio, *homo est rationalis*, sit prædicatio huius prædicabilis: & si militer de differentia subalterna, ut *sensibile*: an sit vniuersalis per ordinem ad speciem subalternam, scilicet *animal*: vel solum habeant rationem vniuersalis, illa respectu individuorum, & ista respectu speciesum sibi inferiorum.

Prima sententia vtrumque negat, contendens differentiam non constitui in esse vniuersalis, neque per ordinem ad speciem, neque per ordinem ad individua, sed per ordinem ad propria inferiora, vt *rationale* (ait hæc opinio) nō cōstituit in esse vniuersalis respectu hominis, neque respectu Petri, & Pauli, sed respectu huius, & illius *rationalis*. Hanc sententiam absq; Auctoribus refert Sanch.lib. 3.q. 28. q. Et fundamentū eius est: quia

vniuersale est correlatiūm particularis: ergo vnumquodque vniuersale habet proprium particula-re. Sed proprium particula-re ratio-nalis non est homo, nec Petrus; cū hi sint correlatiū generis, & specie-*cii*; ergo proprium particula-re ra-tionalis est hoc aut illud rationale; ac proinde respectu horū consti-tuetur in esse vniuersalis, non verò respectu speciei, & individuorum.

18 Secunda sententia affirms differentiam vere esse vniuersalem per ordinem ad speciem, quam cō-stituit; ita ut hæc prædicatio, *homo est rationalis*, sit propria huius prædicabilis. Sic indicant Caiet. Sot. & Tolet. in hoc cap. ¶ Potestque suaderi primo: quia differentia, formaliter quatenus talis, est vniuersalis; sed differentia constituitur in esse talis per ordinem ad speciem; siquidē prout sic dicit esse constituam eius: ergo per eundem ordinem constituitur in esse vniuersalis.

Respondebis forte maiorem esse falsam: quia sicut homo, formaliter quatenus rationalis, non est animal: ita differentia, formaliter quatenus tale vniuersale, non est vniuersalis. Et ideo, licet quatenus differentia, respiciat speciem: non propterea constituetur in esse vniuersalis per ordinem ad illam.

Sed contra: quia iam sequeretur, quod differentia non solum quatenus vniuersalis, sed neque etiā quatenus differentia est, respiceret speciem; quod tamen patet esse falso: ergo &c. Probatur sequela: quia sicut vniuersale vt sic, respicit inferiora vt sic: ita tale vniuer-

sale debet respicere talia inferio-ra: ergo iā differentia nō constitue-tur in esse talis vniuersalis per or-dinem ad specie-*e*; quæ est illi equa-lis; sed per ordinem ad sua propria-feriora.

Secundò probatur eadem senten-tia: quia quodlibet vniuersale cō-stituitur in esse vniuersalis per or-dinem ad ea, de quibus immediate prædicatur: sed differentia imme-diata prædicatur de specie, & me-dia specie de individuis: ergo dif-ferētia in esse vniuersalis potius constituitur per ordinem ad specie, quam per ordinem ad individua. Minor, & consequētia constant. Maior autem probatur: quia genus non constituitur proximè in esse vniuersalis per ordinem ad individua, licet de illis prædicetur, sed per ordinem ad species, nō alia ra-tione: nisi quia de speciebus imme-diata prædicatur, non verò de in-divividuis.

Confirmatur: quia hæc prædi-catio, *homo est rationalis*, est prædi-catio directa, & formalis: ergo est alicui prædicabilis. Sed nō potest esse alterius nisi differentia, vt patet: ergo differentia verè cōstitui-tur in esse vniuersalis per ordinem ad speciem, quam constituit.

19 Nihilominus dicēdū est primò propria inferiora differentia, v.g. *rationalis*, non esse hoc, aut illud ra-tionale, sed individua speciei, scili-ct Petru, & Paulum. Hæc conclu-sio est cōmuni inter Dialecticos. Et probatur: quia differentia prædicatur de pluribus in quale quid: sed *rationale* nō prædicat de hoc,

& illo rationali in quale quid, se d omnino in quid: ergo respectu illo-rū nō habet rationem differētiae; & conse-quētē neq; tales prædicatio-nes pertinent ad tertium prædicabi-le. Maior, & consequētia constant. Minor verò probatur: quia *animal* quod in se genus est, quando prædi-catur de individuis genericis, nēpe de hoc, & illo animali, ex modo præ-dicāti induit cōditionē speciei, nō alia ratione: nisi quia tunc prædicatur de inferioribus vt tota eorum es-sentia, quod propriū est speciei, vt diximus supra disp. 6.n. 12. Sed quando rationale prædicatur de hoc, aut illo rationali, prædicatur vt tota essentia talium inferiorum. Ergo respectu eorum induit condi-tionē speciei, & prædicat̄ omnino in quid: etiam si in se sit differētia.

20 Dicendum est secundò dif-ferētiam infimam non constitui in esse vniuersalis per ordinem ad spe-cie, sed per ordinem ad individua: & idem proportionabiliter est de dif-ferētia subalterna. Hanc conclu-sionem indicat Iabel. in hoc cap. & defendunt Ofia hæc quest. 1. art. 2. noster Didac. disp. 8. quest. 2. & latè, & optimè Sanch. lib. 3.q. 25. qui plures alios adducit. Colligit̄ que ex D. Tho. 2. Post. lect. 13. ubi affirmat differentiam ultimam nullo modo esse in plus quam spe-cie; quod tamē necessariū erat, vt esset vniuersalis respectu speciei. Et tandem id planè docuit Porph. in hoc cap. dum diffinit differentiā, non in ordine ad vnam specie, sed per prædicari de pluribus infe-rioribus: & cap. præcedenti, dum

enumerans modos prædicationis directe inquit: *Nam autem paria de paribus, ut binibile de quo: aut maiora de minoribus prædicentur oportet.* Constat autem prædicationes vniuersalium esse illas, in quibus minoria de minoribus prædicantur: ergo aliae prædicationes, in quibus paria de paribus prædicantur, non pertinent ad prædicabilia. Et huiusmodi est differentia respectu speciei, vt patet in exemplo Porph.

Ratione etiam probatur: quia vniuersale est natura vna dicens ordinem ad plura inferiora: sed species non est quid inferius ad differentiam: ergo differentia non est vniuersalis respectu speciei. Maior constat. Minor vero probatur: quia superius ex Arist. in postprædicamentis est id, a quo non valet subsistendi consequentia: sed a differentia ad speciem valet consequentia, & è contraria: ergo differentia non est superior respectu speciei.

21 Respondebis primò, quod licet physicè differentia sit æqualis cum specie, logicè tamen, & in quantum prædicabilis, est superior ad illam: quia prædicatione formalis differentia prædicatur, tum continentia non sufficit ad veram de ipsa specie; tum etiam de indiuiduis, cù tamen species prædicatio-

Sed contra: quia iam sequeretur nullam esse prædicationem equalis de equali, logicè loquendo, contra dictum Porph. & contra communem sententiam Dialecticorum, qui in libris Posteriorum, non solù

tales prædicationes admittunt, sed eas aserunt aptiores esse ad perfectissimam demonstrationem: ergo &c.

Præterea: quia vniuersale tantum est superius logicè loquendo respectu eorum, a quibus abstractitur abstractione vniuersali: sed differentia non abstractitur ab specie abstractione vniuersali, sed tantum abstractione formaliter: ergo respectu speciei non est quid superius logicè loquendo. Maior constat, & probatur minor: quia ab illis abstractitur aliquid abstractione vniuersali, quæ immediatè unit in una ratione, & in quibus multiplicatur per contradictionem: sed differentia non unit in una ratione speciei cù indiuiduis; neque per contractionem multiplicatur in specie, & indiuiduis, sed solù in indiuiduis, vt patet: ergo, &c.

22 Secundò respondebis differentiam, quando prædicatur de specie, virtute prædicari de pluribus, quæ in specie continentur, & ita prædicationem, in qua differentia prædicatur de specie, æquivalere pluribus prædicationibus de indiuiduis.

Sed contra: quia talis virtualis continentia non sufficit ad veram de ipsa specie; tum etiam de indiuiduis, cù tamen species prædicatio-

Probatur antecedens: quia sicut vniuersale est simpliciter vnum, ita dividitur ordinè ad multa, quæ simpliciter sunt multa; aliás non saluaretur

propria abstractio, & superioritas, quam requirit vniuersale. Sed indiuidua prout virtute continentur in specie non sunt simpliciter multa, sed potius simpliciter vnum, si qui

specie

speciei plures homines sunt unus homo: ergo differentia non potest esse vniuersalis respectu speciei, ex eo quod virtute continet individua.

Secundò impugnatur eadē solutione: quia quando differentia prædicatur de specie, tūc species formaliter loquendo non est prædicabilis, sed subiectibilis, vt constat ex dictis: ergo, formaliter prout sic, non continet virtute inferiora. Probatur cōsequētia: quia sicut de ratione prædicati, formaliter prout sic, solum est continere in potentia subiectū; ita de ratione subiecti, formaliter prout sic, solum est actu continere prædicati: ergo qualibet continentia potentia respectu inferiorum est extra rationem formalem subiecti, seu subiectibilis. Ergo quando differentia prædicatur de specie, tunc species formaliter loquendo, vel non habet, vel latenter non exercet continentia potentiam indiuiduum, & per consequens haec non potest facere, vt differentia sit vniuersalis respectu speciei.

23 Ad fundamentum prime sententie respondeatur, quod sicut vniuersale non solum dicit naturam, seu rationem, quæ prædicatur, sed etiam relationem prædicabilitatis ad inferiora, ita particulare non solum dicit naturam, seu rem, de qua vniuersale prædicatur, sed etiam relationem subiectibilitatis ad superiora & medijs his relationibus rationis vniuersale, & particulare sunt correlativa. In hoc ergo sensu verum est vnumquodque vniuersale habere proprium particulare: quia

nimis vnumquodque vniuersale, respicit inferiora habentia peculiare relationē subiectibilitatis ad ipsum. Vnde eadem res v.g. Petrus vt relatione subiectibilis respicit totam essentiam, est proprium particulare speciei; vt vero alia relatione subiectibilis respicit constitutum suam essentiam, est proprium particulare differentiae: vt vero alia relatione respicit naturam quandam profluentem à sua essentia, est proprium particulare proprij: & sic de alijs. Quo fit, vt diversa vniuersalia petant diuersa particula, non materialiter, & inesse subiectibilis.

24 Ad argumenta secundè sententiae respondeatur. Ad primum bene ibi responsum est: quia vt questione quostendemus nulla differentia includit genus. Ad replicam autem eodem modo respondeatur, verum esse, quod differentia, quatenus tale vniuersale, respicit talia inferiora: Sed sicut per ly, tale vniuersale, importantur duo, scilicet rationis communis vniuersalis, & talitas, seu differentia contrahens: ita simili ter per ly, talia inferiora, importantur duo, scilicet inferiora vt sic, & talitas inferiorum. Quare sicut talitas vniuersalis non includit in se vniuersale vt sic, ita talitas inferiorum non includit in se inferiora vt sic. Ex quo tandem fit, quod sicut ratio propria differentiae, per quam contrahitur vniuersale vt sic, scilicet esse perfectum, seu constitutum, sumitur per ordinem ad speciem, quam constituit: ita etiam illa specialis ratio, per quam inferiora vt sic contrahuntur,

xt

vt sint propria inferiora differen- pondetur graues Anctores eas ap- tiaz, attenditur respectu speciei, cu pellare prædicationes tertij, & ius differentia est constitutiva.

Ad secundum distinguenda est maior. Si enim sensus sit, vniuersale constituit in esse vniuersalis per ordinem ad ea, de quibus prædicatur immediatè, qua ratione est vniuersale: concedenda est; neganda vero, si prædicetur immediatè, nō vt vniuersale, sed alio modo. Differentia autē, qua ratione vniuersalis est, non prædicatur immediatè de specie, sed tantū de indiuiduis: & ideo quanvis Petrus, & Paulus sint rationales: quia sunt homines, tamen rationale non est vniuersale: quia respicit hominem, sed quia respicit Petru, & Paulū. Valde enim diuersa sunt, quod Petro conueniat esse rationalem: quia est homo; & quod rationali conueniat secunda intentione vniuersalis: quia respicit hominem. Primum est verissimum; secundum autem omnino falsum, vt ex dictis patet.

25 Ad confirmationem respondeatur non omnes prædicationes directas pertinere ad quinque vniuersalia, sed solum illas, in quibus maiora de minoribus prædicantur, (siceter necessaria adsint.) Preter quas constat plures alias esse directas, in quibus paria de partibus prædicantur. Quæ per se pertinent ad prædicabile de uno tantum, vt diximus supra disp. 2. nu. 46. Si autem inquiras: quomodo appelladæ sint istæ prædicationes, in quibus differentia, & proprium prædicantur de sua specie. Ref-

quarti prædicati: quia in illis prædicantur res, quæ aliæ, si comparantur ad inferiora, sunt tertium, & quartum prædicabile. Qui modus loquendi frequens est inter Thomistas, de quo videri potest Säch.vbi supra. Quidquid autē sit de modo loquendi, certum debet esse tales prædicationes nō esse tertij, & quarti prædicabilis.

QVÆSTIO III.

An dentur differentia ultima, qua cum speciebus conuentur.

C Elebris fuit hæc difficultas inter antiquos Dialeticos. Quibus non parvam occasionem prebuit Porphyrius, dum in secunda diffinitione afferuit differentiam prædicari de pluribus differentibus specie. Si enim hoc conuenit omni differentiæ: sequitur nullam esse, quæ cum specie infinita conuertatur: & ex consequenti non dari differentias ultimas, seu infimas. Quare duo nobis examinanda sunt. Primum est: an in rei veritate dentur tales differentiae ultimæ. Deinde: quid in hoc senserit Porphyr. & quomodo saluetur diffinitio eius.

26 Circa primū multi ex antiquis afferere videntur, nō dari differentias infimas, sed omnes esse subalternas; & ex consequenti ad definiendam aliquam speciem infinitam ponendas esse duas, vel plures differentias subalternas, qua-

rum vnaquæque latius patet quam simul sumptas sufficiēter constitui species definita; omnes vero simul sumptæ cum ea conuentantur: Pro ergo superfluent aliae differentiae simplices, & ultimæ. Probatur antecedens ex eplo, quod adducit Aristot. loco citato ex 2. Post. nā hæc est optima diffinitio trinitatis: *Trinitas est numerus impar primus.*

Probatur primò ex Arist. 2. Post. cap. 14. vbi agens de diffinitionibus specierum, sic ait: *Talia eò usque sumenda sunt, quo usque tot frequenti sumpta: ut unumquodque illorum quidem pluribus competat; cetera autem simul non ad plura se extendant.* Ferè idem docet 1. To picor. cap. 7. & lib. 6. cap. 3. Et lib. 1. de partibus animalium. cap. 2. non admittit tot differentias ultimas, quot sunt species: ergo &c.

27 Secundò probatur ex Porphyri. qui cap. de communitatibus generis, & differentiæ sic ait. *Continet enim & differentias species, et si non omnes, et quæ genus continet: rationale enim, et si non expertise rationis, ut animal; Deum tamen, ac hominem, quæ sunt species, continet.* Id ipsum colligitur ex eo, quod Porphyrius semper vtitur diabibus, aut pluribus differentijs ad diffiniendam speciem, ut rationali, & mortali ad definiendum hominem. Ex quibus vnaquæque latius patet quam homo: nā rationale conuenit Deo, & Angelis mortale vero alijs animalibus, sed vtraque simul iuncta sibi homini. Ergo ex Porphyrii sententia non datur differentia ultima, sed omnes sunt subalternæ.

Tertia loca Arist. adducit D. Thom. lect. 13. & 7. Metaph. lect. 12. B. Alb. Alexand. Simp. Avic. & alij, quos adducit, & sequitur Mas. vbi supra, & communiter Recentiores.

Tria loca Arist. adducit D. Thom. lect. 13. citata pro hac sententia. Primus est ex 7. Metaph. text. 42. vbi docet posibile esse, quod definitio ex duobus constituatur, quorum unum sit genus, & aliud differentia. Quod explicans Boec. in lib. de divisionibus, constanter affirmat, quod si non esset penuria nominum

minum, nulla definitio haberet plures quam duos terminos. Itē text.
43. sequenti inquit Arist. *Et sic semper vult procedere, donec utique veniat ad non differentia: tunc autem erunt tot species pedis, quae differentiae. Quod explicans D. Thom. ait. Et ita semper procedendum est in divisione differentiarum, donec dividens veniat ad non differentia, id est ad ultimas differentias, quae non dividuntur ulterius in alias differentias: & tunc tot erunt species pedis, quae differentiae.* Tandem idem colligitur ex lib. 8. Meth. text. 6. vbi dicitur differentiam correspondere formam.

Ex quo loco sic probatur ratio ne conclusio: quia differentia in rebus materialibus sumitur a forma, sicut genus a materia: sed in qualibet re materiali est propria forma, per quam ultimò constituitur in se esse: ergo in qualibet re materiali etiam debet esse differentia, per quam ultimò constituantur. Cum autem qualibet talis forma sit unica, & simplex, non composita ex pluribus formis, planè sequitur debere illi correspondere differentiam infimam, & simplicem. Quod argumentum proportionabiliter habet locum in Angelis, & in accidentibus: nam etiam illud, a quo sumitur in eis differentia, est quid simplex, & indivisiibile: ergo talis etiam debet esse differentia.

Cōfirmatur: quia differentia sub alterna est quid simplex: ergo etiā differentia ultima. Antecedens cōceditur a contrarijs. Consequens probatur: quia si a gradu im-

perfecto, & potentiali, quē tribuit forma, sumitur vera differentia sim plex: potiori iure a gradu perfecto, & actuali sumetur vera, & simplex differentia, quae sit ultima, & specifica. Cōfirmat̄ secundò, quia propriæ passiones, quæ consequuntur gradus infimos, & specificos, sunt simplices, & alijs perfectiores: ergo tales etiam debent esse differentiae a quibus radicaliter dimanant.

29. Ad argumenta. Ad primum ex Arist. respondet D. Thom. Post. lect. 1. 3. quod quando in eadē definitione sumimus plures differentias quarum singula latiñ patent quam definitum; sunt̄ verò cum illo cōuertūtur: tales differentiae verè sunt accidentales, sumpt̄ ex aliquibus accidētib⁹ cōmuni bus ad declarādā ultimam, & essentiale differentiam, quam ignoramus. Et propterea sāpē differentiae istae dicuntur substantiales, seu essentiales: quia scilicet inducuntur ad declarandam substantiam, seu essentiam rei; sed revera sunt accidentales. Et de huiusmodi differentiis loquuntur Arist. locis in argum ento adductis.

Quod adeò verum est, vt ex differentiis subalternis, quae sunt vere, & substantiales differentiae, quantumq; plures iungantur, nullo modo possit cōfici propria diffinitio speciei. Nam vt bene argumentatur Suar. disp. 15. Meth. sect. 10. num. 23. si rationale, & mortale, essent differentiae subalternæ: nunquam ex earum coniunctione consti tueretur homo. Cuius rationē tan git

git optimè Mas. vbi supra ad 2. Nā vel differentiae subalterne sunt cōstitutiæ duorum generum, quorū vnu sub alio non continetur: & tūc repugnat iungi in una diffinitione; siquidem sunt incōpossibiles vt patet: vel sunt constitutiæ generum, quorum vnum continetur sub alio; & huiusmodi differentiae, etiam si omnes iungantur in definitione alii cuius speciei infimæ, adhuc conuenient alijs speciebus; ac proinde diffinitio non erit bona.

30. Ad secundum ex Porph. cōstat in secunda parte difficultatis. Verba autem adducta eundem vindetur habere sensum, ac loca Arist. Quanuis enim errauerit existimās dari animalia immortalia; tamen in constituendis differentiis ultimis fuit proculdubio peripatericus.

Ad tertium iam patet, quod differentiae subalternæ, si vere sint essentiales, non possunt constitutre speciem in ultimo, & specifico gradu; si vero fuerint accidentales, solū possunt esse signum propriæ, & specificæ differentiæ, quando simul iunguntur. Quod facere licet, cum ultimam differentiam ignoramus, vt contingit in diffinitione adducta numeri ternarij. Non enim amba differentiae ibi assignatae sunt essentiales: nam cum idem genus semel tantum possit in species diuidi; si numerus vna divisione adequare diuiditur in imparem, & parem, & alia in primum, & non primum: necessarium est aliquas ex his differentiis esse accidentes.

31. In Secunda parte quæstionis, circa mentem Porph. non est cur nimis solliciti simus: an senserit dari differentias ultimas. Eas tamen ipsum admisisse, colligitur ex lib. de interrogationibus, & respon sionibus c. 3. Vbi, referente Mas. loco citato, sic interrogat: *Cum diversis differentiis de pluribus speciebus effiri: nunquid rem, vt ita se habeat, explicasti?* Et respondet: *non ita plane, sed vt plerumque esse consuevit: reperiūtur enim aliqua, quæ speciebus adquantur* &c. Quibus verbis planè concedit differentias ultimas. Quas licet videatur in ali quibus speciebus admittere, in alijs verò non: solū tamen intendit nō semper esse nobisnotas. Ex quo patet, quod quando loco supra in argum ento secundo adducto, ait differentiam continere plures species, loquitur, vel de differentia sub alterna, vel saltem de aliquibus differentiis accidentalibus, quæ intra aliquod genus infimum solent conuenire pluribus speciebus talis generis, sed non omnibus. Quare autē in diffinitionibus vtatur Porphyr, aliquando pluribus differentiis, iam diximus num. 29. in expli catione verborum Arist.

32. Hinc ergo exurgit non parua difficultas: quomodo hoc tertium prædicabile diffiniuit Porph. per prædicari de pluribus differentiis species. Et ideo merito inquiunt

AN SECUNDĀ DIFFINITIO. Porph. conueniat etiam differentijs infimis.
§. unicus.

runt Dialectici: an prædicta defini-
nitio conueniat etiam differentijs
infimis. ¶ Ratio autem dubitandi
est: quia ex una parte ipsa diffini-
tionis verba indicant illam tan-
tum conuenire differentijs subal-
ternis; ex alia vero id non videtur
eōsonum intentioni Porphyri de-
finientis differentiam, prout est
tertium prædicabile; ad quod non
solum pertinet subalterna, sed etiam
infima.

Prima sententia affirmat dictam
diffinitionem conuenire etiam dif-
ferentijs infimis. Auctores tamen
eius non eodem modo explicant
verba diffinitionis. Quidam enim,
teste Auic. apud B. Alb. tract. 5.
cap. 6. sic intelligunt diffinitionem,
quod differētia prædicetur de plu-
ribus differentibus specie, non in-
ter se, sed ab alijs: ut *rationale* præ-
dicatur de Petro, & Paulo, qui li-
cet inter se non differant specie,
differunt tamen specie ab equo, &
Ione.

Hęc tamen subtilitas nimis craf-
fa est, vt recte inquit Sanch. lib. 3.
quest. 24. & explicatio est extorta,
vt bene inquit Alb. & Auic. ci-
tati. Neque enim talem sensum
possit reddere illa verba: nam hęc
propositio, *Petrus, & Paulus dif-
ferunt specie*, sic exponitur: *Petrus*
*est alius speciei, & Paulus simi-
liter*: & *Petrus non est eiusdem spe-
ciei*, cuius est *Paulus*. Quod autē
hic sit legitimus eius sensus patet
ex diffinitione generis: vbi eadem
verba sic intelliguntur ab omni-
bus. Quare, relicta hac explicatio-
ne, alijsque, quae adducit, & im-

pugnat Galleg. hic controuer. 17.
33 Secundò alij exponunt di-
ctam diffinitionem, afferentes il-
lam conuenire per non repugnan-
tiā differentijs ultimis, non in-
quantum sunt ultimæ, sed inquan-
tum sunt differentiæ: ut *nationali*,

inquantum differentia est, non re-
pugnat prædicari de pluribus dif-
ferentibus specie, alias id omni
differentia repugnaret. Quæ expli-
catio, & sententia antiquissima est,
vt tradit Tolet. in hoc cap. Eamq;
illustrem fecerunt Caiet. ibidem,
& Sot. hic, quest. vñica ad 6. re-
putantque probabilem Tolet. &
Galleg. vbi supra, & Araux. lib. 3.
Metaph. q. 4. art. 6.

Probatur ratione: quia plures
sunt diffinitiones, quæ necessariò
explicande sunt per non repugna-
tiā: ergo hęc similiter potest ex-
plicari. Probatur antecedēs: quia
definitio *quanti* ab Arist. 5. Meta-
physic. scilicet *quantum est*, *quod
est diuisibile in ea, quæ insunt*, &c.
licet positivè conueniat pluribus
rebus, vt ligno, & lapidi; alijs ta-
men conuenit negativè solum, &
per non repugnantiam rationi co-

muni, vt cōelo, quod quidem, qua-
tenus tale est, diuidi non potest, cū
sit incorruptibile; ac proinde con-
uenit illi definitio *quanti* ex eo so-
lū, quod quatenus quantum est,
non repugnat illi diuisio. ¶ Item
licet minimum naturale, quatenus
minimum est, non possit diuidi: quis
tamen quatenus quantum est, non
repugnat ei diuisio; absolutè tri-
buimus ei diffinitionem *quāti*. Er-
go similiter licet differētia ultimæ

qua-

quatenus ultima est, nō possit præ-
dicari de pluribus differētibus spe-
cie: quia tamen id non repugnat
ei, quatenus differentia est, absolu-
tē dicemus prædictam definitio-
nem conuenire etiam differentijs
ultimis.

34 Cæterum hic etiam modus
dicendi falsus est. Nam si semel ad
mittimus definitiones per non re-
pugnantiam rationi communī, in
plura deueniemus manifesta absur-
da: iam enim hęc esset bona defi-
nitio equi: *Equis est substantia sen-
sibilis rationalis*. Nam licet equo,
quatenus equus est, repugnet esse
rationalem; id tamen non repug-
nat ei, quatenus animal est, vt pa-
tet. Et generaliter si hic modus
definiendi esset bonus, definitio
vnius speciei conuenire alteri; si
quidē differentia cōstitutiva vnius
speciei nō repugnat alteri propter
rationem communem, & genera-
cam, sed propter rationem pro-
priam, & specificam. Ergo neque
etiam est afferendum definitionem
differentiæ subalternæ conuenire
per non repugnantiam differentiæ
infimæ.

Quod autem prædicta absur-
da sequantur patet: quia sicut ra-
tionale, & hinnibile sunt rationes
essentialis oppositæ, sic esse subal-
ternam, & infimam, sunt rationes ac-
cidentales oppositæ, & repugnan-
tes: ergo si harum oppositio non
obstar, quominus definitio differē-
tia subalternæ conueniat infimis
per non repugnantiam; nec etiam
oppositio rationum essentialium ob-
stabit, quin definitio vnius speciei

possit alteri per non repugnatiam
conuenire. Per quod excluduntur
solutiones, quæ solent adduci infu-
vuorem Caiet. vt consideranti con-
stabilit. Videatur Vincentius Iu-
stinianus libro 2. dialectic. insti-
tutionum cap. 6. vbi optimè im-
pugnat prædictum modum defi-
niendi.

35 Dicendum est ergo dictam
definitionem Porphyri non conue-
nire differentijs infimis, adque ita
illum solum definisse subalternas.
Hęc conclusio communis est inter
Dialecticos. Quorū nō pauci affir-
mant eam esse D. Thom. In quo ta-
men expressam non inuenimus, ne-
que inuenire potuit Gallego, vt ip-
se fatetur. Reperitur tamen quid
simile 2. Postr. lect. 13. vbi expli-
cans Aristot. afferentem quod dif-
ferētia est in plus quam species, in-
quit, solum loqui de differētia sub-
alternā, non autem meminisse in-
fimarum: quia incognitæ sunt. Et
ita hanc sententiam sequuntur cō-
muniter Thomista Jabel. & Mer-
cat. in hoc c. Sanch. & Arauxo, vbi
supra Mas. hic sect. 2. qu. 7. Vicen-
tius Iustinianus iam citatus, & plu-
res alij, quos refert, & sequitur Gal-
lego controuers. 17. Quibus etiam
consentient Scot. qu. 17. in Porph.
Tolet. Fonsec. & alij quos adducit,
& sequitur Rub. hic qu. 9. Ipse
que Caiet. & Sot. approbant hanc
sententiam. Quæ satis patet ex ver-
bis diffinitionis, & impugnatione
contrariæ.

Inquires tamen: cur Porphyri
agens de tertio prædicabili, quod
complectitur vñramque differen-
tiam,

Aa tiam,

tiam, specialiter definierit subalternam.

36 Respondeatur primo cū Burleo, quem adducit Mas. qu. 7. cito ad 1. quod sicut Porph. c. præcedenti plures adduxit definitiones speciei, quarum aliquæ conueniunt speciei infimæ, & subalternæ, alia verò soli speciei infimæ: ita etiam in hoc cap. adducit alias definitiones, quæ conueniunt vtriq; differentias, vt sunt 1. 3. 4. & 5. & aliæ, quæ solum conuenit differentiæ subalternæ, scilicet hanc secundâ. Neque id illi vitio vertendum est, cuius institutum erat, nō tam examinare, quām referre ea, quæ ad categorias Arist. poterant cōducere.

Secundò, & melius respondeatur cū Mas. Rub. & alijs, ideo Porph. solâ differentiâ subalternâ definit: quia eius usus in definitionibus, divisionibus, & disputationibus frequentior est. Sicut è cōtra cap. sequenti solum definit proprium infimum: (cum tamen propriū subalternum verè sit proprium:) quia proprietatis specificis frequentius, quām subalternis vtimur. In vtrq; Arist. imitatus, qui licet differentias vltimas concedat, vt vidimus n. 28. tamen quando ex professo agit de differentiâ in ordine ad demonstrationes, vel argumēta probabilia, solum meminit subalternarum, vt patet 2. Post. c. 14. 15. & 16. & 1. Topic. c. 3. cū tamē è cōtra agens de proprio, solum definierit infimum, vt patet 1. Topic. c. 3.

37 Ad argumentum pro sententia Caiet. negatur antecedens. Ad cuius probationem respondeatur,

quod quanto, secundū quod tale est, possiriue conuenit diuisibilitas: & sic omne quātū prout sic est possitiue diuisibile. Quod autem diuisio ipsa sit quasi impedita, nec possit exerceri in celo, aut minimo naturali, prouenit nō ratione quantitatis, sed ratione subiecti, in quo est.

Vel secundò respōdetur, & forte melius, propriam passionē quātitatis non esse diuisibilitatem naturalem, seu realem, sed mathematicam, siue per designationem. Quod docuit Sot. 1. Physic. q. 4. & colligitur non obscure ex D. Tho. 1. p. q. 68. ar. 2. & in secūdo dist. 30. q. 2. art. 2. de potentia q. 4. a. 1. ad 5. & alibi sāpē. Constat autem talem diuisibilitatem positiue conuenire corporibus cœlestibus, aut minimo naturali. Præter quām quod dato, quod definitio alicuius diuisi posset conuenire vni membro diuidenti per solam non repugnantiam; & quod sic cōtingeret in definitione quāti respectu cœli; inde tamen nō licet inferre, definitionē vnius membra diuidentis posse alteri conuenire per non repugnantiam; aliās sequentur absurdâ supra enumerata. Hoc autem continetur in præsenti, si definitio differentiæ subalternæ conueniret infimæ per non repugnantiam.

38 ¶ Ex dictis infertur, quod cum differentia sit species infima vniuersalis, quæ diuisione acciden-tis in subiecta diuiditur in infimâ, & subalternam, vt explicatum est: omnino per accidens se habet ad intentionem constitutuam huius prædicabilis, quod natura, quam

de-

denominat, prædicetur de pluribus differentiis solo numero, vel de differentiis specie. Vnde, sublata hac particula à definitione Porphyrij, manet optima, & ad aquata descriptio huius prædicabili dicendo: *Differentia est, quæ prædicatur de pluribus in quale quid.*

Q V A E S T I O IIII.

Vtrum differentia infima includat subalternas.

39 **S**ensus difficultatis est formalis, & procedit de differentia secundum perfectionem illam, seu gradum, quem formaliter significat: nam in sensu materiali, & identico non est dubium differentiam infimam includere subalternas, & ipsa genera, cum quibus realiter identificatur. Quārimus ergo: an rationale verbi gratia, formaliter prout significat perfectionem illam, seu gradum, per quem homo distinguitur ab alijs animalibus, & ratione cuius homo excedit animal, ita sit conceptus simplex; vt non solum non sit aggregatum plurium differentiarum, vt questione præcedenti statutum est; sed neque etiam includat in sua ratione formaliter aliquam differentiam subalternam, ex qua, & propria ratione intelligatur componi; ad eum modum quo species componitur ex genere, & differentia. Cum hac autem questio ne coincidunt alia, scilicet: an differentia subalterna per se prædicetur de infima: & an genus includatur in differentiis vltimis: &

tandem an per se prædicetur de differentijs, per quas diuiditur. Quarum omnium eadem est solutio, vt consideranti patebit

40 Pro parte affirmativa referruntur cōmuniter Nominales, quantum constituunt rectam lineā in differentijs, non minus ac in generibus, & speciebus. Quam etiam sententiam defendit Soncin. 7. Metaph. qu. 37. Sed exercitij gratia, vt ipse ait: contraria enim plus illi placet.

Probatur autem primò ex Aristot. 7. Metaph. tex. 43. vbi tria dicuntur. Primum: quod differentiæ superiores clauduntur in infima; & ideo nihil refert, siue indefinitio ponantur illæ omnes, siue ista sola. Secundum: quod differentia infima est tota rei substantia; & ideo ea possita indefinitio, non licet alia quam superiore adiungere; aliās committeretur nugatio, qualis es-set, si hominem definiremus esse animal rationale sensibile. Tertiū est, quod ad inueniēdam vltimam differentiam procedendum est per diuisionem differentiæ superioris in inferiores, quæ sint per se diuisuæ eius; vt si *habens pedes* (quæ est differentia animalis) diuidatur per habere pedes fissos, vel non fissos: haec enim sunt differentiæ per se habentis pedes. *Nam fissio* (inquit) *pedum, aliqua pedalitas est.* Ex quibus omnibus necessariò sequi videtur differentias infimas includere subalternas.

Secundò arguit Soncin. quia conceptus differentiæ infimæ esset simpliciter simplex, si non include-

ret subalternas: hoc autem est falsum: ergo &c. Minor patet: quia conceptus differentiae infimæ, non est simplicior cōceptu generis generalissimi; qui tñ nō est simpliciter simplex: cū resoluatur in duos, scilicet in conceptū entis, & modi proprij vniuersiūsq;. Sequela verò probatur: quia cōceptus differētia infimæ iam non esset resolubilis in plures cōceptus, si non includeret subalternas: ergo iam esset cōceptus simpliciter simplex.

Tertiò: quia rationale v.g. est substantia: ergo vel corporalis, vel spiritualis. Ergo iā aliqua differētia subalterna p̄dicitur formaliter de infima: & sic &c. ¶ Confirmatur: quia hæc est bona consequentia in darapti. Omnis homo est sensibilis: omnis homo est rationalis: ergo aliquod rationale est sensibile. Sed in prmissis maior, & minor extremitas includuntur, & p̄dicanter formaliter de medio: ergo in conclusione maior extremitas, scilicet *sensibile* includitur, & p̄dicitur formaliter de minori, scilicet *rationali*.

41 Nihilo minus dicēdum est differentias infimas non includere subalternas, & consequenter neque genera; sed esse conceptus simplices; ac proinde de illis neque genus, neque differentias superiores posse formaliter, & per se p̄dicari. Sic sentiunt communiter Thomistæ Capreol. Fland. Iabel. Ferr. Tolet. & alij, quos referunt, & sequuntur Sanch. lib. 3. qu. 28. Mas. hic sect. 2. q. 3. & Rub. q. 7. Quibus etiam consentiunt Scot. in 4. dist.

11. quest. 3. & 7. Metaph. quest. 17 Anton. Andreas ibidem. quest. 15. & cōmuniter Doctores. Estque expressa sententia Arist. 4. Topicor. c. 2. afferentis: *Omne quod participat genus: vel species, vel individuum, neque species. Manifestū igitur, quod non participat genus differentia.* Idem docet 3. Metaphysic. tex. 10. De quo videri potest Diu. Thom. ibidem lect. 8. lib. 5. lect. 12. de ente, & essentia, cap. 7. & 1. cōtra gentes cap. 17.

Probatur primò conclusio ratione, ex eisdem locis desumpta: quia differētia sunt omnino diuersæ, idest se totis differunt, quod est in nullo conuenire: ergo non includent in se genera, neq; differētias superiores. Consequentia est euidentis: quia si illa includerent, cōuenirent in eis, vt patet. Antecedens verò, p̄t̄erquā quod est Arist. & D. Tho. probatur: quia si non sunt omnino diuersæ: ergo differunt alijs differentijs. De quibus inquirendū erit: an sint omnino diuersæ; vel differant alijs differentijs: & sic vel dabitur processus in infinitum, quod est absurdū, vel peruenietur ad alias omnino diuersas, seu quæ se totis differant, & in nullo conueniant: quod intendimus.

42 Secundò: quia genus, & differentia formaliter sumpta cōparatur vt actus, & potentia, seu vt cōtrahibile, & contractuum; suntq; partes in cōpositione metaphysica. Sed extra rationē potentij, seu contrahibilis est actus, seu contractuum, & è contra: & generaliter

qua-

quilibet pars inquamq; cōpositio-
nē p̄scindit ab alia, & excludit
eam. Ergo extra rationē generis
est differentia, & è contra: & ab in-
uiicem excluduntur. Quarē cum te-
ste D. Tho. 1. contra gentes c. 14.
non solum genus, sed etiā differē-
tia subalterna cōtrahatur per diffe-
rentias vltimas, & habeat rationē
potentij respectu earum, vt potè
quæ constituit genus in quodā gra-
du essentia potentiali, & vltius
perfectibili: planè sequitur nō solū
genus, sed etiā differētias subalter-
nas esse extra essentiā vltimatum.

Tertiò tandem: quia inde Arist. 3. Metap. tex. 10. probat genus nō esse de essentia differentiarū: quia alias dupli ratione cōueniret spe-
ciebus: semel quidem ratione sui,
& iterum ratione differētia, in qua
includeretur. Quod meritò reputat absurdū: quia in definitione
cōmitteretur nugatio; siquidē dice-
re, *homo est animal rationale*, esset
dicere, *homo est animal animal rationale*. Sed idē absurdū sequere-
tur, si differētia subalterna include-
rētur in infimis: ergo &c. Probatur
minor: quia cum dicimus: *homo est animal rationale*; idem est, ac dicere: *homo est vivens sensibile rationale*: ergo si rationale includeret in
se sensibile, idem esset dicere: *homo est animal rationale*, ac dicere: *homo est vivens sensibile sensibile rationale*. Mancat ergo differentias in-
fimas non includere subalternas,
aut genera; sed esse conceptus sim-
plices inter se omnino diuersos.

43 Ad argumenta responde-
tur. Ad primum Aristotelem lo-

qui in sensu identico, & materiali:
Quod ex eo patet: quia ibi mouet
questionem: quomodo definitio
sit quid vnum; cum habeat partes.
Quam vt soluat, meminit doctri-
nae à se traditæ 2. Post. cap. 14.
vbi docuerat dupliciter posse spe-
ciem infimam definiri, scilicet po-
nendo primum genus, & omnes dif-
ferentias intermedias vsq; ad in-
fimam, vt si dicas: *homo est subsan-
tia corporea animata sensibilis ra-
tionalis*: vel ponendo genus prox-
imum, & vltimam differentiam di-
cendo: *homo est animal rationale*.
Et nihil refert (inquit Aristot.) an
isto, vel illo modo fiat: nam genus
proximum, nihil est præter genus
primum, & aliquas differentias.
Quo supposito probat, quod siue
definitio componatur ex genere
proximo, & differentia vltima; siue
ex genere primo, & pluribus dif-
ferentijs; nihil obstat ad unitatem
definitionis: quia genus, & differē-
tia non distinguntur tanquam due
res, sed tanquam indeterminatum,
& determinatum; siquidem eadē
res significatae vt indeterminata,
est genus; & vt determinata, dif-
ferentia. Quod manifeste ostendit
Aristot. loqui de identitate, quam
differentia infima habet cum ge-
nere, & differentijs subalternis; &
consequenter in sensu identico, &
materiali: quomodo non procedit
difficultas, vt in tituli explicatio-
ne notauiimus. Videatur D. Tho.
circa hunc locum.

Ad secundum neganda est seque-
la: quāuis enim differentia quodā
modō sit simplicior primis gene-
ribus

ribus, quatenus ipsa sumpta cū præcisione est ultima pars, & actus constitutius essentia; adhuc tamen propriè loquendo, nō est quid simpliciter simplex: quia hoc est propriū actus puri; differētiaverò multum habet potentialitatis ex conditione intima creaturæ, cui sicut repugnat, quod sua essentia sit suū esse, ita repugnat esse actum purū, aut quid simpliciter simplex.

44. Ad tertium respondetur substantiam, & corporeum, vel incorporeum posse dupliciter sumi. Primum propriè, secundūm quod substantia est primum genus, & corporatum, & incorporeum differentiae diuisiæ eius: & sic rationale, loquendo in sensu formalis, non est substantia; & consequenter, neque corporea, aut incorporea. Secundū latè, prout substantia distinguitur contra accidens, & prout corporeum, & incorporeum, significant quancunque habitudinem ad corpus, vel spiritum: & hoc modo rationale dicitur substantia, sicut materia etiam, aut forma dicuntur hoc sensu substantia; similiter dicitur corporea: quia est differētia cuiusdam substantia corporeæ, nempe hominis.

Ad confirmationē respondent aliqui, inter quos Rub. hic q. 7. ad 1. quod ex virtute forma syllogistice solū sequitur extremitates, quæ in præmissis vniuntur cum medio, vniū inter se in conclusione: non tamen quod habeant eundem modū vniōnis, vel quod propositiones habeant eandem perfeiratē; & sic posse contingere, quod præmissæ

in sensu formalis sint vere, conclusio verò solū in sensu materiali.

Hec solutio proculdubio est vera: sicut respondent Mas. & Sánchez, vbi supra. Credimus tamen in illo syllogismo, tam præmissas, quam conclusionem esse prædicationes formales, & in sensu formaliter verò est differentia, includat in se sensibile; sed quia ibi rationale, quæ est minor extremitas, ex situ prædicationis supponit, non tam pro ipsa formalis, & simplici differētia, quām pro supposito, quod de materiali importat. Vnde cū sensibile, quod est prædicatū, habeat aliquomodo rationē formę ex ea parte, qua quodammodo est quid superius: inde est, vt seruata tali suppositione, nihil deficiat, vt conclusio illa sit prædicationis formalis, & directa. Hoc tamen non semper est necessarium: & ideo standum est solutioni datæ.

QVÆSTIO V.

An qualibet differentia, sit perfectior genere.

45. Vanus comparatio circa perfectionem propriè, & simpliciter non fiat inter partes, sed inter entia completa, quibus tantum sicut simpliciter conuenit esse entia; ita etiam esse perfecta; & consequenter esse magis, vel minus perfecta: adhuc tamen licet, saltē secundūm quid, comparare ipsas partes inter se; & hoc modo comparamus in præsenti gradum genericum, & differentialem. Quod no-

tavit

tavit optimè Diu. Thom. i. parte quæst. 50. art. 4. ad primum dicens, quod differentia comparatur generi *Sicut determinatum indeterminato, & proprium communii; non autem, sicut alia, & alia natura.* Inquirimus ergo: an quælibet differentia determinet genus ad specialem naturam, addendo aliquam perfectionem; ita ut semper verum sit, quod species in perfectione per differentiam exceedit genus.

Offa hic quæst. i. art. 5. quem sequuntur aliqui Moderni, non admittit vniuersaliter omnem differentiam addere aliquam perfectionem supra genus. Sed hoc inquit efficere eas tantum, quæ eleuant genus ad altiorem gradum naturæ, ut *animatum*, quæ eleuat mixtum ad gradum vitæ; *rationale*, quæ eleuat animal ad gradum intelligentiæ, & similes.

Probatur primò: quia differētia, quæ non eleuant genus ad altiorem gradum, significant perfectionem ipsam generis magis contraētam, & limitatam: ergo illæ nō addunt generi perfectionem, sed potius auferunt. Probatur consequētia: quia coarctatio, seu limitatio intra idem genus attestatur imperfectioni rei limitatæ: siquidem tollit illi aliiquid talis generis, & non addit alterius gradus perfectionem.

Secundò: quia volitio libera est genus ad omnes volitiones liberas, tām bonas, quām malas: sed differentia contrahens illam ad esse prauæ, & peccanti est imperfe-

ctior, quām volitio libera in communi; cum hæc nō sit ex natura sua mala, illa verò sic: ergo talis differentia nullam addit perfectionem.

Confirmatur: quia sapientia ut sic dicit maiorem perfectionem, quā sapientia creata: ergo hæc differentia non addit perfectionem. Cōsequētia patet. Antecedēs verò probatur: quia sapientia ut sic, est perfectione simpliciter simplex, non verò sapientia creata..

Tertiò: quia iā sequeretur quælibet speciem habere distinctā operationem ab alijs speciebus eiusdem generis, & vnam operationem esse alia perfectiorem: hoc autē est falsum: ergo, &c. Sequela videtur manifesta. Minor autem probatur: quia iuxta valde probabilem sententiam, omnes species angelicæ habent easdē operations, scilicet intelligere, & velle; & aliqua animalia non solū non habent distinctam operationem, sed potius deficiunt eis aliquæ ex his, quæ conueniunt ratione generis: siquidem vulgo dicitur talpam carere visu, pisces olfactu, & sic de alijs.

46. Nihilominus dicendum est omnem differentiam esse perfectiorem suo genere, ad modum quo actus est perfectior potentia; ac proinde nullam dari differentiā, quæ nō addat generi aliquam perfectionem. Hec est mens Aristot. 8. Metaph. text. 10. Vbi rerum essentias comparat numeris: quia sicut numeri per ultimam unitatem se inuicem superant, & superantur; ita species per differentias. Quod etiam docet expressè, tum Porph.

in hoc c. tūm etiā D. Tho. de spiritualibus creaturis ar. 8. ad nonum, (cuius verba adducemus in solutione ad 3.) & t. p. qu. 50. art. 4. ad 1. & qu. 75. art. 2. ad 2. estque communis consensus Dialecticorum.

Fundamentum est: quia omne genus est perfectibile vterio-ri perfectione: ergo omnis dif-ferentia addit aliquam perfectionē supra genus. Antecedens constat ex definitione generis, quod in hoc distinguitur ab specie, vt supra vi-dimus. Consequentia verò probat-ur: quia illa vterior perfectio, ad quam genus est in potentia, est dif-ferentia: sed in quacumque specie actuatur, & perficitur potentia-ritas generis; siquidem nō datur spe-cies, quæ non sit totum actuale vltimò in essentia perfectum, & con-stitutum: ergo in quacumque spe-cie differentia addit aliquam per-fectionem supra genus.

Confirmatur: quia omnis actus, aut forma est nobilior: potentia, seu materia, secundū quod talis est; eique necessariò tribuit aliquā perfectionem, seu effectum forma-lem; sed omnis differentia habet rationem actus, seu formæ respectu generis: ergo omnis differentia est nobilior genere, eique tribuit ali-quam perfectionem.

47 Ad argumenta respondeatur. Ad primum, quod illimitatio in ge-nere causæ materialis potius est imperfectio: quia causatur ex pri-uatione perfectionis, scilicet for-ma, & actus; & ideo materia prima inter omnia entia est imperfectissi-ma, & prope nihil: quia secundū

est omnino illimitata in genere causæ materialis, cū sit pura poten-tia. Et idem proportionabiliter contingit in genere, quod hoc mo-do est quid illimitatum, ex eo quod non habet in se actu perfectiones, quas tribuunt illi dif-ferentiae.

Ad secundū respondeatur vo-litionem liberam malam posse co-siderari dupliciter. Primo in esse moris, seu formaliter quatenus ma-la: & sic nō dicit perfectionem, sed summa imperfectionem, sive ma-litia illa sit aliquid possituum, & reale; sive sola priuatio rectitudini-nes: de quo Theologi. Secun-dō modo potest considerari physicè, & in esse rei: & sic habet differentiā positiam, & realem, quæ addit ali-quam perfectionem supra genus, sicut quilibet alia differentia.

Ad confirmationem respon-detur, quod sapientia vt sic, nō est genus, sed analogum ad sapientiā creatam, & increatam. In analogis autem maiorem perfectionem di-cit analogum, quam secundaria ana-logata, vt suo loco ostendemus.

Ad tertium respondeatur ex D. Thom. loco citato de spiritualibus creaturis, sic afferente: Illud, quod con-stituit in specie, est nobilior eo, quod con-stituit in genere, sicut deter-minatū indeterminato: habet enim se determinatum ad indeterminatū, vt actus ad potentiam. Non autem ita, quod semper illud, quod con-stituit in specie ad nobiliorē naturam pertineat, vt patet in speciebus ani-malium irrationalium. Non enim con-stituuntur huiusmodi species per additio-

additionem alicuius naturae nobilio-ris, supra naturam sensitivam, qua-est nobilissima in eis; sed per determi-nationē ad diversos gradus in illa na-tura: & similiter dicendum est de intel-lectuali, quod est commune in Anglis.

Iuxta quā doctrinam responde-tur, negādo sequelam. Quia dif-ferentia tunc solum est necessariò ra-dix nouæ operationis, quandò ele-uat genus ad altiorem naturam. Quando verò non eleuat: sufficit esse radicem, quare eadem opera-tio perfectiori, vel imperfectiori modo participetur ab speciebus. Vnde etiam in illis animalibus, quæ aliquo sensu sunt distincta, pro-pria vniuersiisque differentia per-fector est, quam genus animalis: quia saltē determinat aliquam operationem, quæ confusè tantum, indeterminate, & simpliciter con-ueniebat generi. Vt autem rectè dixit D. Thom. 2. distinet. 13. qu. 1. art. 6. ad 1. *Habere intellectum sic, nobilior est, quam habere intellec-tum simpliciter, & habere sensum sic, quam habere sensum simpliciter.*

48 ¶ Ex dictis infertur ge-nus propriè loquendo, non diuidi in differentias; siquidem differen-tia non includunt genus: sed per dif-ferentias diuidi in species. Vt autem id rectè fiat, oportet sumere dif-ferentias, quæ per se diuidant illud, vt dicitur 7. Metaphysica text.

43. nam si sint differentiae per ac-cidens, diuisio non erit generis in quantum genus, & cōsequenter ne-que essentialis. Quod explicuit op-timè Diu. Thomas. 12. quæstione 35. articulo 8. dicens: *Ad rationem speciei pertinet, quod se habeat ex additione ad genus. Sed generi po-test aliquid addi dupliciter: uno mo-do, quod per se ad ipsum pertinet, & virtute continetur in ipso, sicut ra-tionale additur animali: & talis additio facit veras species, vt per Phylosophū patet in 7. & 8. Meta-physica. Aliquid verò additur gene-ri, quasi alignid extraneum à ratio-ne ipsius, sicut si album animali ad-datur, vel aliquid huiusmodi: & talis additio non facit veras, species generis.*

(*)

CAPVT QVARTVM DE PROPRIO.

S V M M A T E X T V S.

VATVOR. Acceptio[n]es proprij adducit Porphyr. in hoc cap. *Primo* enim dicitur proprium, quod conuenit soli speciei, sed non omni individuo eius, vt homini esse Medicum, vel Geometram. *Secundo*, quod conuenit omni, sed non soli, vt esse bipedem. *Tertio*, quod conuenit omni, & soli, sed non semper, vt canescere. *Quarto* tandem, quod conuenit omni, soli, & semper, vt risibile: quanuis enim homo non semper rideat; semper tamen habet rideendi facultatem. Et hoc (inquit) appellatur maxime proprium, vt vertit Petronius: seu verè proprium, vt habet Argyropilus: quia conuertitur cum specie.

Notationes, & dubia circa hoc caput.

PL V R E S huius nominis significaciones adducit Petr. Gregorius libr. 2. Sintaxis cap. 13. & tomo 1. Comment. cap. 11. Nam proprium apud Platonem sumitur pro optimo; apud Ciceronem pro eo, quo quis vtitur, vel fruitur: in possessionibus etiam, & rerum dominij diuersissimode sumitur à Iurisperitis. Sed à Dialecticis dupl. citer solet usurpari. *Primo*, vt distinguitur ab improprio: quo sensu dicimus *leonen*, aut *agnum* propriè significare quasdam species animalis, & impropriè Christum Dominum. *Secundo*, vt distinguitur à communi: sicut sumitur in presenti, & comprehendit hoc quartum prædicabile. De quo, cur quarto loco tractetur, satis constat ex dictis cap. de genere nu. 6. vbi semel egimus de ordine omnium prædicabilium.

Proprij autem in hac secunda significacione assignauit Porphyr. quatuor acceptio[n]es in textu adductas: quam doctrinam, paucis mutatis, desumpfit ex 1. Topico. rum cap. 4. vbi primam & secundam acceptio[n]em Porphyrii sub una comprehendit Aristot. optimèque appellauit *proprium ad aliquid*: quia proprium in illis acceptio[n]ibus non absolutè dicitur proprium, sed comparatione alterius speciei, vel individui, vt considerantipatebit. Similiter proprium in tertia acceptio[n]e vocauit Aristot. *proprium quando*: quia secundum tempus conuenit, vt canescere. Et tandem propriū in quarta acceptio[n]e definit Arist. dicēs: *Propriū est, quod nō indicat quid esse rei; soli autē inest, & conuertim prædicatur*. Et hoc appellat simpliciter propriū, reliqua verò secundūm quid.

3 Circa

3 Circa primam acceptio[n]em notandum est ex Aristot. loco citato, quod ibi esse Medicum, seu Geometram non sumitur pro generali aptitudine, seu capacitate, quam habet homo ad acquirendas scientias, ex eo quod rationalis est: hanc enim est proprium quarto modo; siquidem fluit ab essentia hominis, & conuenit omni, soli, & semper. Sed sumitur, vel pro ipso habitu, seu actu Medicinae, vel Geometriae, vt explicant Villalpan. & alij, vel pro peculiari habilitate, & inclinatione, qua aliqui homines potius inclinantur ad unam scientiam, quam ad aliam, vt recte interpretatur Soto. His enim modis esse Medicū, vel Geometram conuenit soli homini, sed non omni.

Circa secundam acceptio[n]em DV B I T A B I S : quomodo Porphyrius assignet esse bipedem pro hominis proprio; cum Aristot. 1. Perhier. cap. 4. dicat esse eius differentiam. ¶ Sed respondet optimè Ascicius in hoc capite ad quintum argumentum, quod esse bipedem non est vera differentia hominis, sed exempli gratia ponitur ab Aristot. pro vera differentia, vt etiam patet ex 7. Metaphys. tex. 43. ¶ Adde, quod quanuis esse bipedem simpliciter loquendo, neque sit proprium, neque differentia, sed accidens commune, vt ex dicendis constabit, secundūm quid tamen, sicut induit rationem proprii, ex eo quod quodammodo sequitur ad esse hominis; ita etiā secundūm quid induit rationem

differentiæ, quatenus distinguit illum a quadrupedibus. Et sic potuit à Porph. assumi vt exemplum proprii, & ab Arist. differentiæ.

4 Circa tertiam etiam acceptio[n]em DV B I T A B I S de exemplo ibi à Porphyr. adducto: nā canescere non soli homini conuenit; siquidem alia animalia canescunt, vt testantur Arist. lib. 3. de historia animalium cap. 11. & Plin. libr. 11. c. 37. ¶ Aliqui respondent cādorem, qui in pilis aliquorum animalium cernitur, non esse veram caniciem; sicut neque etiam eorum hominum, qui à natuitate capillos habent albescentes, vt fertur de his, qui zonas frigidas inhabitant.

Hac tamen solutio falsa est: nam vera, & legitima causa canicie, quam assignat Aristot. libr. 5. de generatione animalium c. 4. scilicet humor putrescens in radicibus pilorum, qui vi caloris naturalis consumi nequit, non minus reputatur in canibus, equis, & alijs, quā in homine. ¶ Et ideò melius respondetur Porphirium attulisse exemplum nō ex omni parte verum, sed quia sic contingit vt in plurimum, (quod sāpē inuenitur apud graves Auctores) frequentior enim est, & magis nota canicies in hominibus, quam in alijs animalibus, vt notauit Aristot. loco citato de historia animalium.

DISPUTATIO OCTAVA.

De proprio quarto prædicibili.

PLVR A, Quæ circa hoc prædicabile inquire possent, satis constant ex disputationibus præcedentibus: & pauca, quæ restant, breuiter in præsenti perstringemus.

QVÆSTIO PRIMA.

An proprium, solum quarto modo acceptum, constitutum hoc prædicabile; ubi etiam definitio eius exponitur.

EX dictis disputat. præcedenti aum. 10. & sequentibus circa diuisionem differentiarum, satis constare potest, quid dicendum sit in prima parte huius quæstionis. Sed quia aliqui Doctores, etiam circa proprium, non desistunt impugnare communem sententiam: ideo breuiter eorum fundamenta adducenda, & soluenda sunt.

5. Est ergo prima sententia absolute affirmans tres priores acceptiones proprij verè, & simpliciter pertinere ad hoc prædicabile; & consequenter diuisionem esse vniuocam, & generis in species. Sic docent Lobaniens. & Canteirus in hoc cap. Marc. ibidem quæstione vnicâ in fine, & Hurtado disputat. 6. Logicæ sect. 5. §. 21. & 22.

Probatur primò: quia tres illæ acceptiones habent specialem modum respiciendi inferiora, quæ non habet accidens quintum prædicabile: ergo propriæ, & per se non pertinent ad quintum, sed ad quar-

tum. Consequētia patet: quia prædicabilia distinguntur per diuersos modos respiciendi, & prædicandi de inferioribus. Antecedens verò probatur: quia proprium in prima acceptione respicit inferiora sub formalitate *solis*, scilicet ut quid conueniens foli speciei, sed nō omni individuo eius, in secunda verò ut quid conueniens *omni*, *sed non soli*; & in tertia ut quid conueniens *omni*, & *soli*, *sed non semper*: at accidens commune solum respicit inferiora sub formalitate *cōtingēti*, seu vt poteſt abesse, & adesse præter subiecti corruptionē: ergo &c.

Secundò: quia licet tres acceptiones istæ, sumptæ pro actu, sint accidentia cōmunia; si verò sumatur pro aptitudine, seu potentia, verè dimanat ex principijs substatiæ: ergo verè sunt passiones, pertinentque propriæ ad hoc prædicabile. Consequētia patet, & probatur antecedens: tū ex D. Thom. de ente & essentia c. 7. Vbi expressè affirmat omne accidens fal-

saltim se: iudicij aptitudinē causari à principijs substatiæ: tū etiā inducitio: quia aptitudo, seu potentia ad esse Medicū oritur ex principijs essentialibus naturæ humanae; cum omnis homo naturaliter scire desideret, vt inquit Aristot. 1. Metaphys. Et simile argumentum fit de duabus alijs acceptiōibus.

6. Secunda sententia contendit, saltem aliquam ex his tribus acceptiōibus verè, & propriæ pertinere ad hoc prædicabile. Et de secunda quidem id docet Fonseca 5. Metaphysic. capite 28. sectione 19. quæstione 1. ad primum, & secundum.

¶ Cuius fundamentum est: quia quod conuenit omni, & semper, conuenit necessariò; sed proprium in secunda acceptione, vt esse bipedem, conuenit omni, & semper: ergo conuenit necessariò; ac proinde non pertinebit ad 5. sed ad 4. prædicabile. Minor, & consequētia constant. Maior autē probatur: quia si ad veram rationem proprij esset necessariū, quod soli conueniret; proprium subalternū, non esset verè proprium, sed accidens commune respectu speciei insimæ, quod tamen esse falsum constabit infra.

Tandem de tertia acceptione verè pertinere ad hoc prædicabile docent aliqui Moderni, vt testatur Rub. hic qu. 1. ¶ Quorum fundamentum est: quia, quod conuenit omni, & foli, habet quidquid requiritur ad veram rationem passionis, etiam si non semper conueniat: ergo tertia acceptio verè pertinet ad hoc prædicabile. Conse-

quentia patet, & probatur antecedens: quia quod verè ab essentia dimanat est propria passio: sed vera emanatio alius non tollitur ex eo, quod nō semper conueniat; sed tempore à natura statuto: quia tunc solum adest in subiecto dispositio necessaria, vt patet in potentia visuā canis post nonum diem, & alijs huiusmodi: ergo vera ratio passionis tollitur ex eo, quod non semper conueniat.

7. Nihilominus dicendum est ultimam tantum acceptiōem proprij constituere hoc prædicabile, cetera vero simpliciter pertinere ad quintum: & secundum quid, seu per reductionem ad hoc quartum, ad eum modū, quo de differentiā cōmuni, & propria diximus pertinere ad tertium: ac proinde diuisionem proprij in hac acceptione non esse vniuocam, sed anagolam. Sic docent Arist. 1. Topicor. c. 4. & Porphyri in hoc cap. vbi expreſſe affirman, solum proprium in quarta acceptione esse simpliciter proprium: in alijs vero tantum secundum quid. Propter quod etiam D. Thom. opusc. 48. tract. 1. c. 6. & 7. agens de proprio, solum explicat, & diffinit illud in quarta acceptione. Quam sententiam concorditer sequuntur eius Discipuli Caiet. label. Sot. & Mas. in Commentarijs huius capititis, Arauxo lib. 3. Metaphys. qu. 4. art. 7. & Sanch. lib. 3. qu. 35. quibus etiam consentiunt Toletus, Oña, Rubio, Coimbricenses, & alij, quos refert, & sequitur Gallego hic controuersia decima octaua.

Ratio à priori huius conclusio-
nis facilè deduci potest ex ea, qua
disput. præcedenti nu. 12. ostendi-
mus, solam differentiam propriissi-
mam constituere tertium prædicabile.
¶ Sed denuò probatur ratio-
ne defumpta ex D. Thom. loco ci-
tato: quia illud est verè, & simpli-
citer proprium, quod dimanat à
principijs essentialibus, & cum eis
habet naturalem, & necessariā con-
nexione: sed tantùm propriū quod
conuenit omni, soli, & semper, est
huiusmodi: ergo illud solùm est ve-
rè, & simpliciter proprium. Maior,
& cōsequētia constant. Minor au-
tem probatur per suam conuertē-
tem: quia si habet necessariā con-
nexione cum principijs essentiali-
bus: ergo inuenitur in omnibus,
in quibus inueniuntur talia prin-
cipia essentialia; & per consequens
conueniet omni habenti illa. Ruf-
sus: ergo vbi non fuerint talia prin-
cipia essentialia, neque etiam erit
tale proprium; & per consequens
conueniet solis habentibus talem
essentiam. Et tandem: ergo quandiu
illa habuerint talem essentiam,
tandiu habebunt eius proprieta-
tem. Sed quæ participant aliquam
essentiam, semper habent illam:
ergo semper etiam habebunt ta-
lem proprietatem; & per conse-
quens conueniet omni, soli, & sem-
per.

8 Confirmatur primò: quia
tres priores acceptiones verè non
dimanant à principijs essentiali-
bus; & consequenter non habent
necessariā connexionem: ergo
non constituant hoc prædicabile.

Probatur antecedens: quia esse
Medicū, si sumatur pro habitu, vel
actu Medicinæ, satis constat non
fluere ab essentia hominis: si verò
sumatur pro habilitate, seu incli-
natione adynam scientiam, potius
quam ad aliam, iuxta dicta num. 3.
manifestū est id prouenire ex prin-
cipijs individualibus, & diuerso
hominū temperamento, aut etiam
ex vario syderum aspectu, sub quo
quisque natus est, ratione cuius ij,
quibus Iupiter præst, proclives
sunt ad scientias; quibus verò Mer-
curius, (qui lingua dominatur) in-
sistam habent propensionem ad
eloquentiam, &c. Neque esse Me-
dicum potest alio modo pertine-
re ad hanc primam acceptiōnem,
vt notauimus loco citato. ¶ Simi-
liter esse bipedem, aut canescere, sa-
tis appareat consequi ex dispositio-
ne materiæ; sicut esse masculū, aut
foeminam; inuenem, aut senem, &
alia huiusmodi: ergo solùm diman-
tant ex principijs materialibus, &
individualibus; non verò ex for-
malibus, & essentialibus.

Confirmatur secundò: quia
quod habet necessariā connexionem
cum essentia, licet possit ab
ea præscindi abstractione præcisua:
considerando scilicet essentiam
absque illo; non tamen potest præ-
scindi abstractione composita; ita
scilicet, vt absque præiudicio talis
essentiæ negetur de ea, aut affir-
metur eius oppositum: per quod
Dialectici distingunt proprium à
quinto prædicabili, vt videbimus
cap. sequenti. Sed esse Medicum,
bipedem, aut canum, possunt non
solùm

solùm præscindi, sed etiam nega-
ri, & eorum oppositum affirmari
de essentia hominis, absque præiu-
dicio eius. Ergo non habent cum
illa necessariā connexionem.
9 Ad argumenta respondetur.
Ad primum primæ sententia dici-
mus, quòd licet tres priores accep-
tiones proprij, formaliter prout
sic, habeant speciales modos, seu
formalitates respiciēdi inferiora,
distinctas ab intētione quinti præ-
dicabilis: illæ tamen non consti-
tuunt proprium simpliciter, sed
tantùm secundūm quid, suntq; in-
tētiones quædam imperfectæ, re-
ductiue pertinentes ad hoc prædi-
cabile: ad eum modum, quo dispu-
tatione præcedenti num. 15. dixi-
mus de differentia propria, & com-
muni. Ratio autem huius sumitur
ex dictis: quia ad veram, & pro-
priam rationem proprij exigitur,
vt dimanet ab essentia, quatenus
essentia est, siue à principijs for-
malibus rei, quod non habent tres
priores acceptiones, vt ostensum
est; & ideo simpliciter sunt acci-
dentia communia, & secundūm
quid propria.

— Ad secundūm ex dictis nu. 3.
constat, quòd si aptitudo ad Me-
dicinam sumatur pro generali ca-
pacitate, seu inclinatione ad sci-
entias, conuenit homini quarto mo-
do proprij, non primo; si verò su-
matur pro speciali habilitate ad
vnam potius quam ad aliam, so-
liū dimanat ex principijs materia-
libus, seu individualibus, quod non
sufficit ad veram rationem passio-
nis: imò id peculiare est acciden-
tium cōmuniū, vt ostendemus disp.
sequenti. Et hoc ipsum intēdit D.
Th. loco citato in argumēto, vbi
expressè docet accidentia causari
ex principijs substātiæ: quædā qui-
dē ex principijs formalibus: & hæc
inquit esse proprias passiones; que-
dam verò ex principijs materiali-
bus: & hæc dicit esse accidentia in-
dividui, seu communia. Sed de hoc
redibit sermo disp. citata.

10 Ad fundamentū secundæ sen-
tentia negatur antecedens. Non
enim ex eo præcisè, quòd aliquid
conueniat omni, & semper, conuenit
necessariò, vt patet de accidēti in-
separabili, vt de albedine cygni,
quæ conuenit omni, & semper; & tñ
est accidēs cōmune, vt docēt Dia-
lect. cum Porph. c. seq. Requiritur
ergo vltra, quòd dimanet ex prin-
cipijs essentialibus, seu formalibus:
quod non habet propriū in secunda
acceptione, vt explicatū est. ¶ Ad
probationē autē antecedentis res-
pondetur, ad verā rationē proprij
nō esse necessariū, vt hoc quod est
conuenire soli, habeat respectuvius-
cuiusque, de quo prædicatur (imò
hoc est impossibile; aliás neq; da-
retur etiā proprium infirmū, vt cō-
sideranti patebit) sed respectu es-
sentia à qua dimanat; ita scilicet,
quòd conueniat solis habentibus
talem essentiam, quod patet con-
uenire proprio subaltero.

Ad vltimum negatur antece-
dens. Ad cuius probationē respo-
detur, id, quod est verè propriū, di-
manare ab essentia, quatenus essen-
tia est, siue à principijs essentialib,
& formalibus; & ideo semper ad-
esse

esse in subiecto dispositionem ad illud: quia semper ibi sunt ipsa principia essentialia, cum quibus habet necessariam connexionem. Vnde repugnat, quod propria passio, secundum unum tempus, conueniat, & secundum aliud non. Hoc autem habent canities, & alia accidentia individualia: quia sequuntur ex tali, vel tali dispositione materia, aut complexione humorum, in quibus contingit variatio. ¶ Per quod patet ad exemplum argumenti: nulla enim est variatio secundum tempus in ipsa potentia visu animalis, quae est passio animalis, sed in dispositione organi ad eliciendum actum visionis.

11 In secunda parte difficultatis, circa definitionem proprij, non est cur immoremur. Quoniam enim ipsum non definiuit Porph. ex eius tamen verbis formatur definitio proprij sic: *Proprium est, quod conuenit omni, soli, & semper*. Per quam definitionem, si recte intelligatur, definitur proprium, ut est quartum praedicabile. Ly enim, *conuenit omni*, non distribuitur pro omni specie, ut patet; sed pro omnibus inferioribus speciei: & sic idem est ac si diceretur: *Proprium est, quod praedicatur de pluribus*. Cum autem in his acceptationibus non loquatur Porph. de conuenientia essentiali, ut patet: subintelligendum est accidentaliter, & sic definitio Porph. faciet hunc sensum: *Proprium est, quod praedicatur de pluribus accidentaliter, & necessario*. Hoc enim exprimit verba Porph. formaliter sumpta: quia quidquid ratione for-

mēcō venit omni individuo alicui speciei, & semper, nascitur ex principijs essentialibus: & sic praedicitur necessariō de inferioribus.

In eodem ferè sensu posset explicari definitio Arist. sup. n. 2. ad ducta, scilicet *Propriet̄ est, quod nō indicat quid esse rei: soli autem inest, & conuersim prædicatur*. Sed quia vix in ea aliquis ordo ad inferiora insinuat: non tam videtur definisse proprium, ut est quartum praedicabile, quam ut est quartum praedicatum. Præsertim cum ibi Arist. solū agat de proprio in ordine ad argumentationem, ut est problema dialecticum, & conuer- titur cum specie; quomodo non est quartum praedicabile, sed quartum praedicatum, ut diximus disp. præcedenti num. 25. Id autem quod ait Aristot. Proprium non indicare quid esse rei, intelligendum est intrinsicè, id est, non indicat essentiam rei tanquam pars intrinseca eius: nam extrinsicè, & tanquam signum, certum est propriam passionem indicare essentiā rei, ut de definitione descriptiua diximus supra in præambulis institutionum.

Q V A E S T I O II.

Respectu cuius proprium constitutatur in esse vniuersalis. Vbi etiam: an subalternum, & infimum pertineant ad hoc præcibile.

12 Proprium verè esse vniuersale, & unum ex quinque prædicabilibus satis constat ex ijs, que de numero eorum diximus disp. 4.

Vnde solum inquirimus: respectu quorum habeat istam vniuersalitatem, an scilicet respectu illius essentialis, à qua dimanat: an vero respectu inferiorum eius.

In quo certum debet esse, proprium non constitut in esse vniuersalis respectu inferiorum: eodem nomine significatorum, videlicet risibile respectu huius, & illius risibilis; sicut de differentia diximus disp. præcedenti num. 19. Vtriusq; enim eadē est ratio, quam ibi addu ximus. Quoniam autem ex ibidem dictis de differentia, facile deducit- posset, quid dicendum sit in hac quæstione; eam tamē oportuit breuiter attingere: quia: haber specialem difficultatem circa proprium propter hæc argumenta.

Primo: quia, ut disp. sequenti videbimus ex Arist. & D. Thom. in hoc distinguitur proprium ab acciden- ti communi, quod accidens cōmune conuenit speciei ratione in- dividuorum: nam ideo homo est albus: quia Petrus est albus; propriū vero conuenit individuis ratione speciei; ideo enim Petrus est risibi- lis: quia homo est risibilis. Ergo proprium per prius prædicatur de specie, quam de individuis: ergo potius constitutur in esse vniuersaliis per ordinem ad speciem, quam per ordinem ad individua.

Secundo: quia ex prædicatio- nibus quinque vniuersalium solæ prædicatores huius quarti prædi- cabilis possunt propriè, & a priori demonstrari, ut colligitur ex Arist. 1. Post. cap. 4. sed proprium propriè, & a priori demonstratur de

specie ergo prædicatur de illa prædicatione quarti prædicabilis. Mi- nor, & cōsequētia constat. Major autē probatur: quia in primis prædicationes quinti prædicabilis, cū sint in materia contingenti; non sunt necessaria: ergo non possunt demonstrari. Deinde prædicationes generis, speciei, vel differētia, licet sint necessaria, sunt tamen es- sentialia: ergo a priori demonstrari non possunt: cum nihil possit esse prius ipsa essentialia, ut patet: ergo solæ prædicationes quarti prædi- bilis possunt propriè, & a priori de monstrari.

13 Tertiō: quia idem accidēs, quod respectu illius gradus, à quo dimanat adaequatè, est propria passio, respectu graduum inferiorum est accidens commune: ergo vel nulla datur prædicatio 4. prædicabilis, quatenus vniuersale est, vel constitutur in esse vniuersalis per ordinem ad illam speciem, seu gra- dum, a quo adaequatè dimanat. Cō sequentia est evidens. Antecedēs, vero probatur: quia omne accidēs haber proprium, & adaequatum subiectum, seu principium, a quo dimanat, & per quod definitur, ut diximus disput. 5. num. 24. ergo omne accidens respectu illius gradus ha- bet veram rationem passionis. Er- go saltim respectu graduum infe- riorum erit accidens commune, alias nulla dabitur prædicatio quin ti prædicabilis.

Prima conclusio. Proprium nō constitutur in esse vniuersalis per ordinem ad speciem, seu essentiā, à qua dimanat, & cum qua conuer- titur;

titur; sed per ordinem ad inferiora illius. Quod proportione seruata, intelligendum est de proprio subalterno, & infimo, (supponendo quod utrumque pertineat ad hoc praeditabile) sicut disp. precedenti num. 20. explicuimus de differentia. Hac conclusionem ostendit manifeste, que ibidem adduximus. & ideo solum restat argumentis satisfacere, in quo tota huius questionis difficultas sita est.

14. Ad primum ergo respondeatur, differentiam illam inter proprium, & accidens communem procedere de proprio, & accidenti metaphysicè, & realiter sumptis; non vero de proprio logicè considerato, seu formaliter ut denominatur a secundâ intentione. Vnde licet verum sit, quod entitas risibi licatis prius conueniat homini, quâ de proprio metaphysicè, ut est Petro: prædicatione tamē vniuersalitatem, seu prædicabilis non prius prædicatur de homine, quam de dñs: accidens enim quod vere est Petro. Et quanvis differentia constitutua proprij in esse quarti prædicabilis: sumatur per ordinem ad speciem; tamen non ideo est vniuersale per ordinem ad illam: non tamen respondetur nō solum proprium respectu eiusdem qui ex eo præcisè, quod accidens habet esse vniuersale, & tale vniuersale, vt de differentia diximus disp. precedentem num. 24.

Ad secundū responderetur non solum prædicationes, quæ propriètatem præcausetur ex principijs formaliter pertinent ad quarti prædicabilem, & essentialib; Quod non habope a priori demonstrari; sed etiā predicationes, quas disp. citata. dicit: imo istae probantur demostriatione perfectiori. Ratio autē

huius est: quia propria passio non ingreditur demonstrationem, formaliter quatenus habet rationem superioris, & vniuersalis; sed ut dimanat ab essentia, cuius est passio; ad quam comparatur, ut prædicatum æquale; seu conuertibile. Et ideo demonstratio, in qua talis passio concluditur de ipsa essentia, cum qua conuertitur, perfectior est alij demonstrationibus, in quibus eadē passio cocluditur de inferioribus, respectu quorū habet rationē vniuersalis: quia ista necessariò supponunt illam, & dependent ab ea. Si quando autem Arist. aut alij graves Auctores insinuare videantur, solas prædicationes proprij a priori demonstrari, intelligendi sunt, non solum de proprio logicè, vt est quattuor prædicabile, sed etiam de proprio metaphysicè, ut est

quartum prædicatum. 15. Ad tertium negatur antecedens: accidens enim quod vere est proprijs alicuius essentia, semper est propria passio, quando prædicatur de quibuscumque inferioribus talis essentia. Ad proba-

tionem autem respondetur nō solum proprium respectu eiusdem qui ex eo præcisè, quod accidens habeat proprium subiectum, seu principium, a quo causetur, & per quod definiatur, esse propriam pas-

sionem eius: quia ultra requiritur, vt causetur ex principijs formaliter, & essentialib; Quod non habope a priori demonstrari; sed etiā etum est, & constabit amplius disp. num. 25. appellauimus quarti præ-

sequenti.

¶ Veniamus ad secundam par-

tem: quod cum proprium dimanet cum eis habet necessariā conexio- ab essentia, & hæc componatur ex genere, & differentia, alias sunt pro intellectum possunt adesse, & ab esse, salua manente tali essentia, ut de potentij sensitiuis patet respe- cta animalis, de nutritiuis respectu viuentis, & alijs huiusmodi ergo infima. De his certum est pertine- re ad hoc prædicabile: de illis vero subalterna.

Ad primam rationem dubitandi respondeatur Aristotelem, & Porphyrium definisse proprium infimum propter rationem disp. precedenti num. 36. adductam, non vero quia existimauerint non dari pro-

pria subalterna: siquidem 5. Topic. cap. 2. aptum est ad sentiendum, docet Arist. esse passionem animalis, & plures proprietates suorum generum assignat in prædicamentis.

— Ad secundum negatur minor. Ad cuius probationem respondeatur propria subalterna non dimanante ab essentia generica, præcisè ut est totū potentiale, seu formaliter inquantum indeterminatè, & inconfuso continet inferiora; sic enim non habet sufficientem actualitatem, vt bene probat argumentum, sed quatenus habet rationem totius actualis. Cum enim passio sit accidens essentia, dans illi esse secundum quid, necessario supponit eam constitutam in esse simpliciter. Vbi autem intelligitur confitio, etiam apprehenditur compo-

sitione ex actu, & potentia, & ex consequenti totum actuale.

¶ Breuiterque probatur: quia plura sunt accidentia, quæ dimanant a principijs genericis, &

CAPUT QUINTVM DE ACCIDENTI

SUMMA TEXTVS.

TRÈS Diffinitiones accidentis, & vnam diuisionem continet hoc caput. Prima definitio est: *Accidens est, quod adest, & abest sine subiecti corruptione.* Statim autem diuidit illud Porph. in separabile, vt dormire, & inseparabile, vt nigrū esse in corvo, vel Etiopie. ¶ Et quia ex hac diuisione posset obijci contra diffinitionem: si datur accidens inseparabile: ergo non omne accidens potest adesse, & abesse: tacite responderet huic objectioni explicans diffinitionem: & dicit cogitatione, & intellectu corium album, & Etiopem nō nigrū, sine subiecti corruptione concipi posse. Secunda definitio est: *Accidens est, quod inesse, & non inesse eidem potest.* Tertia: *Accidens est, quod neque genus, neque species, neque differentia, neque proprium est; semper autem est in subiecto.*

Notationes circa hoc caput.

Auicen. Alpharab. & alij Arabes, vt testatur Beat' Albert. tract. 7. Logicæ cap. i. reprehendunt hic Porphyr. eo quod statim definierit accidens, ante quam varias eius significationes proponeat, inuertens methodum, quam in alijs prædicabilibus seruauerat. Sed pro eo respondet bene Caiet. quod cum ex alijs capitibus iā constaret ipsum agere de vniuersalibus, quatenus pertinent ad cōsiderationem logicam; non fuit necessarium id explicare de accidenti.

Cæterū, maioris claritatis gratia, duas eius acceptiones (omis sīs alijs,) referunt communiter Doctores, quas adducit, & explicat D. Thom. de spiritualibus creaturis art. i i. *Primo sumitur physicè. Secundò logicè. Accidens physicū*

que vniuersalib⁹, de quo in præsenti tiones, & diuisionē a Porph. traditas agim⁹. Cetera, quæ hīc circa diffini notari possent, q. i. explicabuntur.

DISPUTATIO NONA

de accidenti quinto prædicabili.

MVita in præsenti inquirunt aliqui de accidenti reali, & prout pertinet ad prædicamenta; quæ tamen relinquenda sunt, vt potè aliena ab hoc loco, vbi de accidenti logico, seu de quinto prædicabili disputamus. De quo ex dictis disp. 4. num. 60. & sequentibus iam constat verè es se vnum ex quinque vniuersalibus: & ideo huic quæstioni supersedendum est. Ut autem quæ restant, breuiter præstringamus: fit

QVÆSTIO PRIMA.

An rectè definiatur *accidens a Porphyr.* Vbi etiam respectu quorum constitutur in esse quinti prædicabili.

PRIMA Pars difficultatis tionaliter de adesse, & abesse per in præcipue procedit de prima tellectu: & neq; hoc etiam dici potest: tūm quia valde equinoce locata, facile intelliguntur aliæ duæ.

Est autem ratio dubitandi: quia nequā statim subiungit, plane lo vel illa verba, *quod adest, & abest, sine subiecti corruptione* intelliguntur primò intentionaliter de adesse, & abesse per realem inhesionem, si- cūt calor adest aquæ, quādo est calida; abest autē, quando est frigida: & hoc non tūm quia iam definitio non cōueniret accidenti inseparabili, quod tamen directe pugnat cū Porph. qui accidens à se definitum statim diuidit in separabile, & inseparabile: tūm etiam quia mors, & existentia aequalis accidentū homini, & de illo prædicatur prædicatio ne quinti prædicabili; & tamē neq; mors adesse, neq; existentia abesse potest sine subiecti corruptione.

Vel intelliguntur secundò intentionis, & yltimū ex quinque

Propter hēc Auic. & alij anti qui, vt referunt B. Alb. vbi supra, & Caiet. in hoc c. reprehēdūt Porph. eo quod nullā trad. det. dēfinitio-

tio: ē accidentis, quatenus est quin-
tū prædicabile. Alij vero, quo re-
fert, & sequitur Rub. hīc q. 2. ad-
mitentes illud definiri hac diffinitio-
ne, explicant verba eius de præsen-
tia, seu absentia reali. ¶ Sed vtra-
que sententia procedit ex sinistra
intelligentia diffinitionis, & vtram
que rei ciūt cōmuniter Dialectici:

Qui dictam definitionem, vt huius
prædicabilis admittūt, eāque expli-
cāt, vt explicuit ipse Porph. de adef-
ſe, & abesse per intellectū, seu secū-
dō intentionaliter. Quę etiā est ex-
pressa sententia D. Th. de spirituali-
bus creaturis art. vlt. ad 7. quem se-
quuntur Caiet. & Sot. in hoc cap.
Sach. lib. 3. q. 43. & alij Thomistę,
nosque libenter amplectimur.

Probatur breuiter. Cōtra Auic.
quidem: quia hīc Porph. intende-
bat explicare quintum prædicabi-
le: ergo ipsum diffiniuit hac defi-
nitione. Quod etiam plane con-
stat ex tertia, vbi explicatur acci-
dens per negationē aliorū prædicabiliū: ergo nomine accidētis intel-
ligit quintum prædicabile. ¶ Con-
tra Rub. verò, & alios: quia hīc de-
finitur secunda intentio quinti præ-
dicabilis: sed hāc non est principiū
quo, seu ratio, quare natura reali-
ter inhāreat, vel nō inhāreat, sed
quare natura affirmetur, vel nege-
tur sine subiecti corruptione: ergo
non recte definiretur per inessē,
vel non inessē realiter.

Confirmatur: quia sic intellecta
definitione non cōuenit omnibus præ-
dicatis accidentalibus; siquidem
multa sunt entia rationis, aut etiā
entitatiē substātia, vt patet iā his

prædicationibus: *homo est species:*
vias est deauratum, & similibus; que-
tamen vere pertinent ad hoc præ-
dicabile; ergo verba illa, quod ad ēst
& ab ēst, &c. intelligenda sunt de
adēsse, & abesse secundū intelle-
ctū, seu de affirmatione, & negatio-
ne, absq; ed quod tollatur essentia,
seu definitio subiecti.

Ex quo iam perspicua remanet
tota definitio: reddit enim hūc sen-
tium. *Accidens est, quod indiferenter*
affirmatur, vel negatur, absque eō
quod destruatur definitio subiecti;
vel breuius cū Caie. Accidens est, cu
ius neque affirmatio, neque negatio
subiecti rationem tollit. Qua defini-
tione satis appetat definiri acci-
dens, vt est quintum prædicabile:
siquidē datur per prædicabilita-
tē, que est passio vniuersalis. Et cū
ea coincidit descriptio, qua cōmu-
niter definitur hoc prædicabile di-
cendo: *Accidens est, quod prædicatur*
de pluribus in quale, & contingen-
ter. Si enim prædicatur cōtingē-
ter ergo indiferēter potest affirma-
ri, & negari, salua essentia subiecti.

Dices: accidentia inseparabili-
lia non verē affirmātur, & negātur
de subiecto. Si enim hāc est vera,
cygnus est albus: quia nullus datur
cygnus niger: ergo hāc erit falsa
cygnus non est albus: siquidē ab eo
quod res est, vel non est oratio di-
citur vera, vel falsa.

Respondeatur dupliciter posse ali-
quā propositionē esse verā: primo
simpliciter, & absolute prolatam;
quo modō hāc propositio simplici-
ter est vera, *omnis cygnus est albus,*
& eius negativa simpliciter falsa;

secunde

secundū, secundū quid, & cum ali-
qua additione. Et hoc modo con-
tingit in præsenti; non enim simpli-
citer dicimus accidēs indifferēter
negari, vel affirmari de subiecto;
sed affirmari, vel negari de subie-
cto sine eius corruptione, id est, siue
affirmetur, siue negetur, nō tolli natu-
rā subiecti. Siue enim ponatur cyg-
nus alb⁹, siue nō alb⁹, manet integra
essentia eius: atq; ita verum est, in-
differēter affirmari, & negari d̄ sub-
iecto absque eius corruptione.

¶ Per quod etiā explicata manet
2. definitio Porph. scilicet, *Accidens*
est quod inessē, & non inessē eidē po-
test. Satis enim cōstat intelligēdā
etiā esse secundū intentionaliter:
tū quia fere eisdē verbis traditur:
tū etiā quia sumpta est ex Arist. 1.
Topic. c. 4. vbi definit accidentis,
secundū quod cōstituit vnum ex
prædicatis dialecticis. Et sic red-
dit eundē sensum, ac præcedens,

videlicet, *Accidens est quod potest* (id
est cōtingit, vt vertit Boec.) *affir-*
mari, vel negari de subiecto. Vbily
contingit satis benē explicat poten-
tiā logicā quād prædicabilis, vt af-
firmetur, vel negetur, salua essentia
subiecti: hoc enim est prædicari
contingenter.

¶ Tādē circa tertiam definitio-
nē notandū est, quod licet non sit
pluris faciēda, sicut neque pluris
fecit eā Arist. loco citato: nō est ta-
men omnino contemnēda: tū quia
non datur per solas negationes: tū
etiā: quia quādo iā nota sunt res il-
le, per quarū negationē aliquid ex-
plicatur, vt contingit in præsenti;

quest. 50. articul. 4. cum vno ani-
mæ, & corporis cōplete essentiam
tiones loco differentiae. Et sic dicta
definitio reddit hunc sensum: acci-
dens est, quod est in subiecto (non
in hēsionis, sed prædicationis) id est,
quod prædicatur de pluribus, & nō
sicut genus, species, differentia, vel
proprium, per quod vtcūque cog-
noçimus positū illud, in quo acci-
dens differt ab alijs prædicabilib⁹,
scilicet prædicari contingenter.

Ad rationē dubitandi secundūna
ea, que nobis aduersantur respōde-
tur. Et in primis ad id, quod primō
affertur de morte, & existētia, qua-
tenus etiam potest esse cōtra defi-
nitionem, secundū intentionaliter
intellectam, reliqtis alijs solutioni-
bus, dicimus existētā quidē posse
optimē affirmari, aut negari, salua
essentia subiecti. Siue enim dicatur
homo existit, siue: *homo non existit*,

semper manet eadem definitio, &
essentia hominis.

De morte autem maior est diffi-
cultas: quia quando prædicatur de
homine, tollit ab eo prædicatum es-
sentiale, scilicet esse viuens, &
sic non videtur posse affirmari, &
negari, integrā manēt essentia ho-
minis. Sed reliqtis alijs solutioni-
bus, quas adducit, & impugnat San-
ch. vbi supra.

7 Respondetur primo cum Caiet.
tan. in hoc cap. dub. 2. hanc prædi-
cationem, *homo est mortuus*, pro-
priè non esse quinti prædicabilis:
quia prædicatum non est quid con-
ueniens, sed omnino repugnās sub-
iecto, & destruens illud. Vt enim
probat optimē D. Thom. 3. part.
quest. 50. articul. 4. cum vno ani-
mæ, & corporis cōplete essentiam

hominis; per eorum separationem definit esse homo: & ita mors facit, quod aliquid non sit homo. Est autem vera illa propositio, *homo est mortuus*, non quia extrema non sunt disparata, & repugnantia; sed ratione ampliationis, secundum quam corpora extenditur ad tempus praeteritum: facit enim hunc sensum, quod est, *vel fuit homo, est mortuum*, id est *etiam homo modo est mortuus*.

Vel secundum respondetur cum Sanchi loco citato, mortem pertinere ad quintum praedicabile, non in factu esse, & completo consideratam, sed in fieri, & quasi in via. Siue enim dicatur: *homo moritur*, siue: *homo non moritur*, non tollitur essentia hominis. Et hoc sufficit, ut terminus huius motus, qui explicatur in propositione per *mortuum*, pertineat ad hoc praedicabile, non in se, sed in suo fieri, aut via, siue in dispositionibus antecedentibus.

Vel tandem tertio respond. cu Soto hinc, quod esse mortuum est accidentis quinti praedicabilis ratione corporis, & respectu illius. Et sic adest, & abest a corpore prater eius corruptionem: quia corpus, quod modo vivit, idem postea erit mortuum, licet habeat alia formam cadaveris. Dicitur tamen idem corpus ratione materiae, ut inquit D. Tho. q. citata art. 5. ad primum: & quia sic homines communiter loquuntur:

8 Ad ea vero, quae secundum affertur in ratione dubitandi respondeatur. Ad illud de aquivocatione dicimus, quod ut magis explicaret Porph. accidentis secundum intentio nalerum sumptum, a se definitum, di

uisit statim illud in varia subiecta, quae a tali intentione denominari possunt, in quo nulla committitur aquivocatio. Fuisse quidem aliquasi in ipsis diffinitionibus *ly esse*, diversimodo supponeret pro esse reali, & per intellectum: nullum tamen est inconveniens illud accepisse disformiter in diffinitione, & divisione; ut ostenderet, quod a secunda intentione quinti praedicabilis denominatur quodcumque accidens non profluens ab essentia, siue sit realiter separabile, siue non.

Tandem ad id, quod de proprio affertur, neganda est consequentia. Exeo enim quod propria passio sit quid posterius essentia, & effectus eius, solum sequitur essentiā posse intelligi absq; tali passione abstractione praecisa, non vero abstractione composita. Cum enim propria passio dimanet ab essentia, & cum ea habeat necessaria connexio nē: non solū pertinet ad integratū eius; & ex consequēti ablata passione, non manet integra essentia; sed etiam eo ipso, quod passio negetur de essentia, vere ipsa destruitur. Nam sicut bene valet: *est risibilis: ergo est homo*; ita etiam recte seQUITUR: *non est risibilis: ergo non est homo*. Quod non contingit in accide-

tibus communibus, quantumvis inseparabilia sint, ut consideranti patebit.

¶ Circa secundā partem difficultatis, non est immorandum. Omnes enim fatentur accidentis constituti in esse quinti praedicabilis per ordinem ad subiecta, quae accidentaliter denominat, non vero per ordinem ad alia inferiora, quibus po test

test essentialiter conuenire. Vnde men non tollit, quoniam ipsa accidentareitas sit essentialiter vniuersabilis, *Petrus est albus: equus est coloratus*; non vero ista: *hoc album est*, faciat natum a praedicari accidentaliter de subiectis.

Cuius ratio ex dictis est manifesta: quia esse quintum praedicabile, est posse abesse, & adesse absq; subiecti corruptione: ergo accidentis constituetur in esse, quinti praedicabilis respectu eorum, quibus potest

sic abesse, & adesse. Sed hoc habet tantum respectu subiectorum, quae accidentaliter denominat, non vero respectu inferiorum essentialium, vt per se patet: albedo enim non potest separari ab hac albedine, salua eius essentia; bene tamen ab homine, velequo. Ergo accidentis non contingit in esse quinti praedicabilis per ordinem ad inferiora essentialia, sed respectu subiectorum, quae accidentaliter denominat.

Dices. Ergo quintū praedicabile non essentialiter, sed accidentaliter est vniuersale; & ex consequēti vniuersale non erit genus ad quinque predicationes. Respondet negā

nent, sed sunt accidentia communia. Aliud enim est, quod secunda intentio quinti praedicabilis faciat naturā accidentalē. Lobanienses, & alij, quos quidā

neotherici sequuntur, existimant ter praedicari de subiectis; aliud verē, quod ipsa secunda intentio sit accidentaliter vniuersalitas. Illud quidē est verissimum. Nā sicut generetas, ex eo quod sit vniuersalitas naturae extraneę, seu contingētis, si cōparentur alijs gradibus inferioribus, siue subiectis inadequatis.

Probatur primo, hanc intentiā reitas, ex eo quod sit vniuersalitas, quia differentia, quam Arist. & D. naturae extraneę, seu contingētis, facit ipsam praedicari accidentaliter de subiectis denominatis. Id tamen, scilicet quod propria passio se

quatur formam, & accidens cōmūne materiam, non videtur euacuare difficultatem: ergo melius dicendum est omnia accidentia esse proprias passiones respectu sui proprij, & adæquati subiecti. Probatur antecedens. Tum quia ambiguum valde est, quæ accidentia sequuntur materiam, & quæ formam, maximè in sententia D. Tho. c. 7. de ente & essentia, afferentis nullum esse accidens, quod a sola materia dimanet. Tum etiam: quia quantitas, & idem est de alijs similibus accidentibus, sequitur materiam teste eodē D. Tho. 3. p. q. 90. ar. 2. de potētia q. 9. ar. 7. & alibi sēpē; & tamē est propria passio corporis: ergo aliquod accidens sequens materiam est propria passio.

Secundo: quia color respectu hominis, & equi est accidens cōmūne, vt omnes fatentur; & tñ respectu gradus mixti est propria passio: ergo idem accidens est propria passio, & accidens commune respectu diuersorum. Probatur minor: quia hæc propositio, *mixtum est coloratum*, potest probari per veram demonstrationē: ergo est necessaria. Ergo prædicatum non conuenit cōtingēter subiecto: & per cōfētūdēs cōmune, sed propria passio.

Tertio: quia etiā accidentia, quæ causantur ex varia dispositione materia, vt masculinū, & feemeninū in animalibus, sunt propriæ passiones, saltē respectu illius cōplexionis, seu temperamenti, ex quo resulant: ergo omnia accidentia sunt propriæ passiones respectu alicu-

iis gradus. Probarunt antecedens tū ex Arist. 10. Metaph. textu 25. vbi ait: *Masculus autem, & feminina proprie quidem animalis passiones sunt*. Tū etiam: quia talia accidentia per se prædicantur de illa dispositione, seu tēperamēto materię ex quo resultant, & sunt per se efficiētus eius.

11. Ceterū hæc sententia omnino falsa est. Et quidquid sit de hoc aut illo accidenti in particulari, generaliter sustineri non potest omnia accidentia esse proprias passiones respectu alicuius gradus; respectu verò aliorū esse accidentia cōmūnia. Tū quia plura sunt accidentia, quæ quibuscūque cōparentur, sunt communia, & contingenter conueniunt, vt patet de actibus intellectus, & voluntatis: alias hæc propositiones, homo intelligit. Petrus amat, & similes possit demōstrari, quod est absurdū. Tū etiā quia ex antecedenti necessario, sequeretur consequens contingens, quod omnino implicat, vt diximus lib. institutionum cap. 2. sequela patet: quia hæc propositio, *homo est coloratus*; apud Autōres cōtrarios est cōtingēs; hæc autem necessaria, *mixtum est coloratum*: sed illa prima sequitur ex hac secunda, adiūcta altera propositione necessaria, vt constat in hoc syllogismo: *omne mixtū est coloratum: omnis homo est mixtum: ergo omnis homo est coloratus*.

Vbi maior est necessaria; cū passio prædicetur de propria essentia; minor etiam est necessaria; siquidem in ea genus prædicatur de sua specie, vt patet: ergo iā ex antecedenti nec-

necessariō sequeretur consequens passiones, & accidentia cōmūnia. Primū, & præcipū, quod scilicet ille sequuntur compositū ratione formæ; hæc verò ratione materia, explicat optimē D. Tho. cap. 7. de ente & essentia. Vbi, cum prius dixisset, quedam accidentia principaliter consequi materiam primā; quedam vero formam substantiam, subiungit: *Et quia unaqueque res individuat ex materia, & collocatur in genere, vel specie per suam formam: ideo accidentia, quæ consequuntur materiam, sunt accidentia individui, secundum quæ etiam individua eiusdem speciei differunt adiuvicem*. Accidentia verò, quæ consequuntur formam, si. nt proprio gressibile, & volatile; alia ve- rò non, vt albū, & nigrū, respōdet: *An quoniam illa quidē propria passiones generis sunt: hæc verò minime*. Reddit autem statim rationē, quare illa sunt passiones, & non ista: quia illa sequuntur rationem, seu formam; hæc verò materiam, dicens: *Et cum illud quidem ratio, hoc verò materia sit: quacunque in ratione contrarietas sunt, specie differentiam faciunt; quacunq; verò in consumo materia, minime faciunt*. Ex quo tandem infert accidentia, quæ proueniunt ratione materia, per accidēs se habere ad speciem; & ideo per prius conuenire individuis, & ratione illorum speciei: *Homo enim (inquit) est albus: quia Calias est albus: per accidens igitur homo est albus*.

13. Ex qua Arist. doctrina de prehendimus duo discrimina in cōclusione assignata inter proprias

passiones, & accidentia cōmūnia. Primū, & præcipū, quod scilicet ille sequuntur compositū ratione formæ; hæc verò ratione materia, explicat optimē D. Tho. cap. 7. de ente & essentia. Vbi, cum prius dixisset, quedam accidentia principaliter consequi materiam primā; quedam vero formam substantiam, subiungit: *Et quia unaqueque res individuat ex materia, & collocatur in genere, vel specie per suam formam: ideo accidentia, quæ consequuntur materiam, sunt accidentia individui, secundum quæ etiam individua eiusdem speciei differunt adiuvicem*. Accidentia verò, quæ consequuntur formam, si. nt proprio gressibile, & volatile; alia ve- rò non, vt albū, & nigrū, respōdet: *An quoniam illa quidē propria passiones generis sunt: hæc verò minime*. Reddit autem statim rationē, quare illa sunt passiones, & non ista: quia illa sequuntur rationem, seu formam; hæc verò materiam, dicens: *Et cum illud quidem ratio, hoc verò materia sit: quacunque in ratione contrarietas sunt, specie differentiam faciunt; quacunq; verò in consumo materia, minime faciunt*. Ex quo tandem infert accidentia, quæ proueniunt ratione materia, per accidēs se habere ad speciem; & ideo per prius conuenire individuis, & ratione illorum speciei: *Homo enim (inquit) est albus: quia Calias est albus: per accidens igitur homo est albus*.

14. Pro-

14 Probatur ratione conclusio quoad hanc partem: quia illae sunt propriæ passiones absolute, & simpli- citer, quæ dimanant ab essentia, qua- tenus essentia est: sed essentia esti- tutur in esse essentiæ per formam, & non per materiam: ergo illæ sunt pro priæ passiones, quæ dimanant ab es- sentia ratione formæ, & non ratio- ne materiæ.

Confirmatur primò: quia mate- ria est prima radix differentiæ ma- terialis, & numericæ; sicut forma est prima radix differentiæ specifi- ce, & essentiale: ergo accidentia, quæ sequuntur materiam, sunt propria individuum; quæ vero sequuntur formam, sunt propria speciei, seu es- sentiae. Ergo hæc suas propriæ pas- siones, illa vero non. Probatur hec ultima consequentia: quia passio sequitur essentiæ ratione differen- tiae specificæ, non vero ratione differen- tiae individualis; siquidem inueni- tur in omnibus participantibus ta- lem naturam.

Confirmatur secundò: quia pro- priæ passiones, vel tributæ sunt na- turis ad aliquas operationes, vel saltæ sequuntur essentiæ, prout con- stituta est in determinato gradu entis: ergo tantum accidentia, quæ sequuntur formam, sunt propriæ pas- siones. Probatur consequentia: quia forma, & non materia, est prima ra- dix operationum, aut constitutio- nis essentiæ in determinato gradu; cum forma sola sit actus simplici- ter.

15 Ex hoc præcipuo discrimi- ne inter proprias passiones, & acci- dentia communia, sequitur secundū;

quod tangitur in conclusione, & tra- dit Arist. loco citato, explicatq; op- timè D.Th. ibidē lect. 11. quod sci- licet, propriæ passiones perpetius conueniunt speciei, & media illa in- diuiduis: Calias enim est risibilis: quia homo est risibilis; accidentia ve- ro communia perpetius conueniunt in diuiduis, & ratione eorum speciei: ho- mo enim est albus: quia Calias est alb. Cuius ratio est ex dictis ma- nifesta: quia forma est prima radix, unde sumitur species; materia vero est prima radix, unde sumitur individuo: ergo accidentia, quæ proue- niunt a forma, perpetius conueniunt speciei; quæ vero à materia, perpetius conueniunt. Maior huius materiæ ex- plicatio pendet ex libris de genera- tione, vbi de principio individua- tionis agemus.

16 Ad argumēta resp. Ad primū negatur antecedens. Ad cuius pro- bationē dicendū est, quod licet ex defectu nostro, difficile sit generale illam regulā cuilibet materiæ appli- care, explicareq; in particulari; quæ accidentia sequuntur materiam, quæ vero formam; non tñ ideo est falsa. Neq; D.Thom.contrarius est: non enim dicimus aliqua accidentia se- qui, vel oriri a sola materia sine co- municatione formæ: hoc enim fal- sum est, (quidquid alij dicant) & ne- gat merito D.Th. sed dicimus in- ter accidentia, quæ oriuntur a toto composito, alia oriri ab eo ratione formæ, & alia ratione materiæ; ita ut illorum prima radix sit forma, istorum vero materia.

Ad id autem, quod in eodem ar- gumento affertur de quantitate,

respondeatur cum Caiet. cap. 7. de ente, & essentia quest. 17. quantitatem in rigore loquendo non esse propriam passionem corporis, sed accidens commune: ut potè, quæ sequitur essentiæ ratione materiæ, & per se pertinet ad individuationem: & ita est de numero illorum accidentium, quibus individua in- ter se differunt. Ad quod, vt be- nè notat Caiet. nō est necessarium, quod unum individuum habeat unum accidens, & aliud aliud; sed sufficit utrumque individuum ha- bere idem accidens diverso modo. Et sic individua differunt per quantitatem: nunquam enim inueniuntur duo quanta omnino simili, siquidem proprijs saltem sitibus differre necesse est. Quod pla- ne indicat quantitatem non esse propriam passionem. Nam pro- pria passio vel inuenitur eodem omnino modo in habitibus essen- tiæ, a qua procedit; vel saltem ex se non habet istam inæquali- tatem, quam cernimus in quanti- tate.

17 Ad secundum, ut respondeatur, notandum est magnâ fuisse ab antiquis temporibus de natura co- loris controvërsiam, & adhuc sub- iudice lis est. Pythagorici enim exi- stimarunt colores esse de genere quantitatis, scilicet ultimam super- ficiem, quæ appetit, seu epiphaniam, ut ipsi dicebant. Platonici autem flâmulas, & lumina quædam esse di- xerunt. Peripatetici vero forte me- dia via incedunt: nam Arist. in lib. de sensu, & sensato definit colorem dicens: color utique erit perspicui

extremitas in corpore determinato, vbi ly extremitas, vt benè notat D.Thom. lect. 6. non sumitur pro extremitate corporis, quatenus corpus est; hæc enim est de genere qualitatis; sed pro extremitate per spicui, quatenus perspicuum est, quæ est de genere qualitatis, sicut ip- sum perspicuum. Perspicuum autem, vt ibidem docet Arist. constituitur per lumen: nam lumen, vt ipse defi- nit 2. de anima tex. 69. est actus per spicui ea ratione, quæ perspicuum est. Vnde color aliquomodo supponit, vel inuoluit lumen. Et tandem addit Arist. quod sit in corpore determi- nato, seu terminato, id est opaco: quia color tantum inuenitur in ul- tima superficie, quæ sola in corpo- ribus opacis recipit lumen. De quo redibit sermo in lib. de anima.

Hoc supposito respondeatur, quo- cumque ex his modis explicitur na- tura coloris, non posse esse propriæ passionem, etiam respectu gradus substancialis mixti. Si enim est de genere quantitatis iuxta Pythagoricos constat quantitatem non esse propriam passionem. Si vero sit de genere luminis iuxta Platonicos; multo minus erit propria passio: cum sit accidens ab extrin- seco adueniens. Si tandem est que- dam qualitas perspicui terminati iuxta Peripateticos, vel supponit lumen in ipso perspicuo, vel saltem temperamentum primarum qualitatum in tali, vel tali proportione; quod nascitur ex principijs individuilibus, estque dispositio quadam accidentalis: ac proinde color ipse non potest esse propria passio.

Ad probacionem autem minoris res pondetur hanc propositionem, *mixtum est coloratum*, non posse propriè demonstrari, si nomine *mixti* intellegamus gradum illum essentiali, quem possimus in arbore: sic enim propositio nullo modo est necessaria. Si vero nomine *mixti* intelligeremus accidentalē illam mixtionē, seu peculiare temperamentum, ad quod sequitur color, tunc posset qui dē propositio demonstrari per mediū, quod licet sit accidentale respectu rei, in qua est color; esset tamen per se respectu illius mixtionis, seu peculiaris temperamenti. Et ita color respectu talis temperamenti habet quodammodo, & secundum quid rationē passionis, sicut reliqua accidentia communia respectu sui proprij, & adequati subiecti, a quo caufantur: de quo propterea prædicantur in quarto modo dicendi per se ex assignatis ab Arist. lib. I. Post. cap. 4. Ex quo tandem sit colorē respectu talis temperamenti induere rationem quarti prædicati: sed non ideo pertinet ad quartū prædicabile, neque simpliciter est propria passio, ut ex dictis patet.

18 Ad tertium similiter respōdetur masculinum, & fœmininum simpliciter esse accidentia communia: quia licet per se conueniat, & oriatur ab illo peculiari temperamento, seu dispositione, quam tempore conceptionis habet materia, ex eo quod calor operans sit fortis, vel remissus; & propterea respectu talis dispositionis secundum quid

dicantur passiones, possintque de illa demonstrari: tamen cum ipsa dispositio, unde masculinum, & fœmininum oriuntur, simpliciter sit accidentalis, & per accidēs respectu essentiali animalis; inde fit, ut talia accidentia simplicitet sint communia, licet respectu sui adæquati subiecti, seu principij induant rationem quarti prædicati, & secundum quid appellantur passiones. Et hoc solum intendit Arist. nam post verba adducta in argumento statim subdit: *Sed nō secundum substantiam, verum in materia, & corpore.* &c. id est non simpliciter, & ex parte formæ, sed ex parte materiali, & secundum quid, ut explicat ibi D. Tho. Videatur Caiet. I. Posterior. cap. 7. dub. 2.

CAPUT VI.

De communitatibus quinque prædicabilium.

HÆC Est tertia pars tractatus Porphyrii iuxta partitionem in eius proœmio statutam: in qua ipse singula prædicabilia prolixè inter se comparat; & in quibus conueniant, in quibusvè differant sexto & finali capite absoluit. Quæ omnia sufficiēter constant, tūm ex dictis de vniuersalibus in communis, tūm etiam ex dictis de unoquoque in particulari: & propterea nos cum communi Doctorum caput istud præmittimus.

LIBER CATEGORIARUM Aristotelis.

PROOEMIVM.

G G R E D I M V R ad annum quinquagesimum feliciter executus, Athenas postmodum ingredimurque Lyceū il lud, unde vera natura- lium rerum cognitio, Do- ctore Arist. ad extremas usq; orbis partes emanauit. De cuius vita, & admirabili ingenio, & in rebus, vel inueniendis, vel iudicandis, vel dis- ponendis acutissime, ac de absolute in omni doctrina genere perfectione plura prelibanda essent. Sed ne omnia prætermissem, nō sine tāti Phi- losophi iniuria, videamur: aliqua saltē attingemus.

I Fuit Aristoteles natione Ma- cedo; Patria Stagirites, natus circa annum ab orbe condito 3655. & ante partum Virginis 329. iuxta chronologiam Bellarmini. A puer- ritia usque ad septem decimū etatis annum, tūm humanioribus stu- dijs sub Praxeo quodam, tūm ob cōsumptum patrimonium militari, imo & pharmacopœa arti operā dedit. Deinde Socratis auditor usq; ad annum etatis vigesimum, postea usque ad quadragesimum fuit Pla- tonis discipulus. Tres insuper annos cum Hermia commoratus, inde ad

Alexandri Magni institutionem à Philippo patre, Persicorum Impera- torē, euocatur. Quod manus usque sit in omni parte philosophia plera- e ali-

volumina: de quo videri possunt tuncat de predicatorum disputa: Franciscus Patricius tom. I. discu- ra, ex dictis in proemio huius pri- fissioni peripateticarum lib. 4. & Po- mē partis constat. Revocatur enim sebinus lib. 12. sua Bibliotheca se- in hoc libro ad certas classes om- teste. Quorum Arist. operum nō est nisi entia realia, ut facile rerum dif- parua laus, quod grauissimi Philo- sophi ea suscepserint explicanda, Ale- mus. Vnde predicatorum secundū zandr, Themistius, Pselus, Ammo- nius, Boecius, Averroes (qui ob dili- gētem explanationē commentatoris sūas entitatis reales solum pertinēt ad obiectum materiale Logice, us- gōtem explanationē commentatoris sēpius a nobis explicatum est. nomen aequi meruit.) & tandem D. Thom. qui alios longē superans, ex- rrit Arist. fidissim⁹, & interpres, precipue de vocibus, an de rebus, & discipulus.

3 Primus igitur inter opera Arist. est lib. hic Categoriarum. De citato ad voces pricipuum Aristot. quo licet Iamblicus, teste Boecio, du intentum reducentes. & Quorū fun- bitauerit esse Arist. stylī tamen bre- uitas, & subtilitas, communisque sunt prædicamenta, egit in Metaphy- Peripateticorū consensus conaintūt sīca, ad quam rerum, & non vocum ipsum fuiss: eius Autorem. Inscri- pertinet speculatio: ergo in Logica de bitur autem: Arist. Categoriz, a vocibus, & non de rebus disputa- verbo græco κατηγορεῖν, Catigoreo, uit. quod latine idem est, ac prædico. Respondetur tamen ex dictis su- fuisse enuntio. Quia nimirum catego- prædisp. I. num. 33. res, & vocis- ria est series prædicabilium, in qua per se pertinere ad obiectum mate- superiora de inferioribus prædicant- riale Logica: quia tam intentiones- tur: & ideo Autore Boecio latine fundata in vocibus, quamque fun- prædicamenta appellata sunt. Vtrū dantur in rebus, clauduntur per se que autem nomen, scilicet catego- sub obiecto formalis eius; ista quidem ria, seu prædicamentum sumitur ali- primariō; & principaliter; illa veri quando pro solo supremo genere; frē secundariō, & minus principaliter quoniam verò pro tota serie supe- quo ordine trahiatur in hoc lib. ab- quentius verò pro tota serie supe- riorum, & inferiorum. In quo sen- Aristot. de rebus, & vocibus. Unde su supra circa proemium Porphyrii. Logica non attendit præcise ad ipsa num. 2. ex communi sententia defi- res, sicut Metaphysica; sed ad res, niuum prædicamentum, quod sit, secundum quod vocibus significatur. series, seu coordinatio prædicabi- Per quod patet ad fundamentum lium.

Quod autem sit obiectum huius li- Continet autem liber ista tre- bri: & quare eum instituerit Arist. partes; ante prædicamenta, præ- & quonodo ad Dialecticum per- dicamenta, & postprædicamenta.

In prima agitur de quibusdam præ- que capita disputat. & Ultima- requisitis ad prædicamenta: unde tandem alijs quinque capitibus ex- diagnoscitur, quæ in illis collocanda; plicat quedam, quæ consequun- que verò ab eis reijienda sint: con- tur ipsa prædicamenta, & ad eo- timetque quatuor capita. & Secun- rum pleniorē notitiam consequen- da de ijsis prædicamentis per quin- dam iubant.

ANTE PRÆDICAMENTA Aristotelis.

CAPVT PRIMVM.

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis.]

S V M M A T E X T V S.

HAEC Tria definit in hoc cap. Arist. sic: AEQUIUOCAS DICUNTUR, quorum nomen commune est; ratio vero substantiae nomini accommodata, diversa: vt animal dicitur, & ipse homo, & id, quod est pictum. VNIUOCAS DICUNTUR, quorum, & nomen commune est, & ratio substantiae nomini accommodata est eadem: vt animal dicitur, & ipse homo, & equus. DENOMINATIVAS DICUNTUR, quæ ab aliquo, nominis appellationem habent, solo differentia casu: vt à Grammatica, Grammaticus.

Notationes, & dubia circa hoc caput.

TRIPPLICITER POSSUNT COMPARA- tri prædicamenta, vt notant Albert. & Aegid. hic. Primo, si emnia cū ente conferamus, cuius partes, & membra sunt. Secundo, si singula cum suis inferioribus compa- remus. Tertio, si quedam illorum alijs attribuimus. Primo modo prædicamenta sunt æquiuocata, seu analogata respectu entis (sub æquiuocis enim comprehendit hic Arist. analogia vt postea dicemus.) Secundo modo vnumquodq; præ- dicamentum est vniuocum respe- ctu suorum inferiorum. Tertio mo- do prædicamenta accidētūm sunt denominativa substantiæ. Cum er- go in vnoquoque prædicamento prius consideretur ratio entis, deinde propria inferiora, & ultimo prædicata extranea: ideo Aristot. prius explicuit æquiuoca (quanvis vniuocis dignitate cedant) deinde vniuoca, & tandem denominativa.

Vbi nota, quòd nomen ipsum equiuocum (& idem proportionabiliter est de vniuocis, denominatiuis, & analogis) dicitur æquiuocum æquiuocans ; res verò per tale nomen significatæ æquiuoca equiuocata. Vnde constat res ipsas secundùm se non dici vniuocas, aut æquiuocas ; sed prout nominibus significantur. Hæc enim intentiones sunt de genere eārum, quæ immediatè fundantur in nominibus ; propter quod eas definiens Arist. non dixit : *æquiuoca sunt : vniuoca sunt, &c.* sed æquiuoca dicuntur, vniuoca dicuntur. Quo supposito solum supereft traditas definitiones breuiter exponere.

6 Definiens Aristot. æquiuoca, sic inquit : *æquiuoca dicuntur.* Logitur de æquiuocis æquiuocatis, vt patet, *quorum nomen.* Nomen hīc vt notat Boetius, accipitur vt comprehendit verbum, participium, & aliás partes orationis : in quibus inueniri potest æquiuocatio. *est cōmune :* vt innuat nomen debere esse omnino unum : sic enim propriè erit commune. Vnde quilibet diuersitas in nomine, etiam si fiat sola mutatione alicuius literæ, vel solius accentus, tollit æquiuocationem. Qua ratione occido, non est æquiuocum, licet significet accionem auferendi vitam, & passionē, seu mortem: quia in prima significatione producitur, & in secunda contigitur. *ratio verò : id est conceptus obiectiūs,* siue sit propria definitio, siue non. *s. b.stantia : id est essentia.* Substantia enim interdum sumitur pro essentia, interdum ve-

rò pro substantia, quæ distinguitur contra accidentes: quibus acceptiōnibus correspondent duæ aliae accidentis, quas disp. 9, num. 2, explicūimus. Præter quod loco substantiae habetur in Græco *vēia*, *vīa*: quod nomen, Auctore Macrobius in sonnum Scipionis lib. 1. c. 14. propriè non substantiam, sed essētiam significat, *nominis accōmodata, diversa;* vt ostendat ad æquiuocationē solum requiri, vt equiuocata, secundūm quòd significantur per nomen æquiuocum, non habeant vnam rationem, licet aliás secundūm quòd alijs nominibus significantur, verè habeant vnam rationem, & vniuocè conueniant. Nomen enim, *canis*, æquiuocum est ad latrabilem, & marinum; quia secundūm quòd significantur per tale nomen, non habent vnam rationem : licet aliás in nomine *substantiae*, aut *animalis*, conueniant vniuocè.

7 Per quod explicata etiā manet definitio vniuocorū. Quæ ab equiuocis solum distinguitur in hoc, quòd nomen vniuocum immedietè significant vnam rationem, quæ est communis vniuocatis; æquiuocū verò immediate significat proprias rationes æquiuocatorum. Quod probat à posteriori in hoc cap. Aristot. quia si quis querat: quæ est ratio canis, quæ inuenitur in latribili, & marino? non assignabit vnam definitionem illis communem, sed proprias eorum definitiones adducet. Si verò querat: quæ est ratio animalis, quæ inuenitur in hominē, & equo? responderet

det vna definitione animalis, dicens: est viuens sensibile: absque eo quòd cogatur proprias hominis, & animalis definitiones adducere.

8 qd Circa definitionem denominatiuum notandum est in qua cumque denominatione tria inueniri, scilicet formam denominantem, rem denominatam, & ipsum denominativum. Ut albedo est forma denominans parietem album, paries est res denominata: & concretū, scilicet albū, est denominativum. Quibus nō annumeramus denominationem ipsam: quia non omnino distinguitur ab his; sed quodammodo inuoluit ea. Denominatio enim est illa quasi causalitas, seu applicatio, qua denominativum ratione formæ denominantis applicatur rei denominatae.

Ex his ergo forma denominans est prima radix, & origo totius denominationis, à qua denominativum accipit appellationem, & vim denominandi. Quando enim dicitur: *paries est albus*, illud denominativum possumus à parte prædicati denominat subiectum ratione albedinis, quam significat, & à qua solo casu differt, id est cadentia nominis, siquidem nomina in principio conueniunt, & infine differunt: res verò significata per vtrumque eadem est.

Ex quo plana remanet definitio denominatiuum; reddit enim hunc sensum. *Illa dicuntur denominativa, quæ cum solum differentia, id est cadentia nominis, ab aliquo alio, scilicet à forma denominantiis;*

nante; ab illo tamen habent nominis appellationem: quia forma denominans est prima radix totius denominationis.

In qua definitione tres denominatiuum cōditiones insinuari notat bene Caiet. hīc. *Prima est*, quòd denominativum debet derivari à forma denominante secundūm nomen. Quod non est intelligendū iuxta regulas Grammaticorum, apud quos non semper concretū deribatur ab abstracto, immo frequentius fit è contra; sed iuxta regulas Logicæ, in qua abstractum est prima radix concreti.

Secunda est, quòd denominatum differat à forma denominante casu, id est cadentia nominis. Hoc autem intelligendum est per se loquendo: nam per accidentis potest contingere vtrumque nomen non differre casu, seu cadentia, vt patet in *Musica* sumpta pro muliere, & pro arte. Quod tamen non tollit, quia in priori significatione verè sit denominativum; cū hæc sit prædicatio quinti prædicabilis, *Aria est Musica.* Quia dū ex nomine deribatiuo masculino formatur fœmininū; casu accidit, vt concederet cum nomine formæ denominantis.

Tertia conditio est, vt denominativum, & forma denominans non differant in re significata, sed sola cadentia nominis. Per quod, vt inquit bene Caiet. non excluditur differentia, quam ex modo significandi inter concretum, & abstractum explicuimus supra disput. 4. numero 18. quia hæc differentia

comitatur differentiam secundum cadentiam nominis. Regula autem generalis est, dictio nem exclusiva non excludere a concomitantibus: dicendo enim: solus Sortes currit, non excluditur hoc risibile a cursu, ut notauimus lib. 2. institutionum cap. ultimo.

9. Explicatis his diffinitionibus, DUBITAT TVR primò: an sint reæ propriæ hæc argumēta. Primò: quia quidquid definitur debet esse species, ut sumitur ex Arist. 8. Metaph. text. 9. ergo quid vniuocum: ergo æquinoxa nō possunt definiri.

Secundò, nomen æquiuocum verè non est unum, neque communem, sed potius plura: ergo male in diffinitione dicitur: *quorum nomen est commune*. Probatur antecedens: quia nomen constituitur in esse talis per significationem: sed in equiuoco sunt plures significationes; cum significet immediatè plura; ergo sunt etiam plura nomina.

Tertiò: quia omnia genera, de quibus quidem dubitari nō potest esse vniuoca, sunt etiam æquiuoca, teste Arist. 7. Physicorum text. 31. ergo equiuoca, & vniuoca non distinguuntur; & per consequens male assignatur utraque definitio.

Quartò: quia denominatiua sunt vniuoca: ergo male definitur diuersa definitione. Probatur antecedens: quia quartum, & quintum prædicabile sunt denominatiua, & tamen propriè sunt vniuoca, ut diximus disp. 4. n. 60.

Quinto: quia *homo* sumit denominationem ab humanitate, & animal ab animalitate, a quibus solo

casu differunt; & tamen neque homo, neque animal sunt denominatiua: ergo definitio conuenit alijs à definito.

Sextò: quia *studiosus*, vel est denominatiuum ab studio, vel a virtute; non primum: quia ab studio non solum casu differt, sed etiam in re significata, neq; secundum: quia a virtute non differt sola cadentia nominis, sed in toto nomine: ergo male dicitur in definitione, denominarium, & formam denominantem differre solo casu.

10. Nihilominus diffinitiones Aristot. esse rectas probat auctoritas eius, & communis Dialecticorum consensus, quod iuxta subiectam materiam est genus probandi ita efficax, ut irrationale sit aliud postulare. Vnde ad argumenta respondet.

Ad primum, concessu antecedenti, distinguendum est consequēs. Si enim sensus sit, quod equiuoca non possunt definiri primò intentionaliter, & secundam illas entitates, seu rationes diuersas, concedenda est consequentia. Si verò sensus sit non posse definiri secundò intentionaliter, ut scilicet induunt secundam intentionem, a qua cōstituuntur in esse equiuocorum: neganda est. Nam hoc modo sunt vniuoca; siquidem æquiuocatio est quædam species secundæ intentionis, quæ æqualiter participatur ab his, vel illis æquiuocis.

Ad secundum respondet, ad multiplicationem concreti, seu compositi accidentalis non sufficiere multiplicationem formæ.

Qua-

Quanvis enim aliquis habeat plures artes, dicitur tamen unus artifex. Cuius ratio est: quia concretū significat formā concernendo subiectū, & ex modo significandi supponit pro illo: vnde ad eius multiplicationem debet multiplicari subiectum. Videatur D. Thom. 1. p. qu. 30. ar. 3. Cum ergo in praesenti *canis*, aut aliud nomen æquiuocum sit concretum accidentale importans de formalis significacionem, & connotans pro materiali vocem; non sufficit multiplicatione significationis, ut dicantur plura nomina; sed necessaria etiam est pluralitas vocis.

11. Ad tertium respondet Diu. Thom. explicans Arist. loco ibi citato le. 8. quod genera solēt physicè loquendo appellari æquiuoca: quia non significant aliquam rationem, quæ physicè, & a parte rei sit vna in speciebus. Animal enim verbi gratia, non sumitur ab aliqua forma substanciali, quæ realiter sit vna in homine, & equo, sed a peculiaribus formis eorum, secundum quod tribuunt perfectionem sentiendi, ut explicuimus dis. put. 5. num. 63. Solent etiam genera appellari analogæ inæqualitatis, seu physica, propter rationem infra adducendam. Hoc tamen nō tollit, quin sint propriè vniuoca; siquidem significant rationem, quæ logicè loquendo, & prout abstracta est ab speciebus, eadem omnino est in illis.

Ad quartum respondet, quod sicut species, formaliter quatenus subiectibilis, non est vniuersalis, neque è contra, etiam si intentiones istæ materialiter coincident in eadem natura: ita denominatiua formaliter quatenus denominatiua, non sunt vniuoca, neque è contra, etiam si intentiones istæ coincident in eadem re. Et ratio est manifesta: quia album habet esse denominatiuum in ordine ad formam denominantem, a qua nominis appellationem recipit: esse verò vniuocum habet in ordine ad subiecta inferiora, in quibus æqualiter intendit. Quos respectus, & rationes esse inter se essentialiter diuersas, & disparatas, fatis ex se patet, & conuincit planè ex eo, quod ratio formalis denominatioru m quæ bene saluatur, tam in terminis vniuocis, quam analogis, tam communibus, quam particularibus. E contra etiam ratio formalis vniuocorum æquè bene saluatur, tam in terminis denominatiuis, quam nō denominatiuis. Quod signum eidens est, intentiones constitutivas denominatiiorum, & vniuocorum esse inter se essentialiter diuersas, & disparatas; ac proinde exigere diuersas definitiones.

12. Ad quintum respondet, quod per illā particulā, ab aliquo, positam in definitione denominatiorum, communiter Doctores intelligunt, formam denominantem non debere esse de essentia rei denominatæ: nam quod de essentia rei est, propriè non dicitur aliquid aliud ab ipsa, neque ponit in numero cum illa. Et propterea *homo* non est denominatiuum ab humanitate, neque *animal* ab ani-

Cc 3 malis.

malitate, benè tamen humanum, & animale: quia cum sint termini adiectiū, significat humanitatem, & animalitatem per modum accidentium alteri adiacentium; & per consequens cum alietate sufficien-
ti ad rationem denominatiui.

Vbi etiam aduertendum est ex Caiet. nomine formæ denominatiis in presenti, non solum intelligi id, quod verè est forma, aut acci-
dens; sed omne illud quo aliquid dicitur tale accidentaliter, siue in se sit accidens siue substantia; siue materia, siue forma. Non enim est minus denominatiua ista prædica-
tio, *cathedra est linea, vel vas est ter-
reum; quam ita, homo est albus.* Ven-
nit siquidem à ligno ligatum, &
à terra terreum, sicut ab albedine
albus.

Ad sextum respondeatur com-
muniter asignari tres modos deno-
minatiuorum; alia *re, & non voce,*
vt studiosus à virtute; alia *voce, &*
non re, vt studiosus ab studio; alia
re, & voce, vt albus ab albedine. Ex
quisib[us] h[ac]e vltima propriè, & sim-
pliciter sunt denominatiua. Et rati-
o est: quia esse denominatiua, ne-
que conuenit rebus secundūm se,
neque etiam vocibus secundūm suūm
esse reale; sed rebus, vt signi-
ficantur per voces. Et sic ad ratio-
nem denominatiui propriè dieti
vtrumque requiritur, scilicet vt de-
nominatiuum, & forma denomi-
nans conueniant in principio no-
minis, & quod non differant in re
significata. Defectu primi, *stu-
diosus,* verè non est denominati-
num à virtute: & defectu secundi

nō est denominatiuum ab studio; &
proinde negandum est antecedens
argumenti.

13 ¶ Secundò solet h[ic] DV-
BITARI; quod sit definitum in
his definitionibus. ¶ Responde-
tur ex hijs, quæ circa definitionem
generis, & aliorum prædicabilium
diximus disput. 5. numero 43. de-
finitum esse secundam intentionē
constitutiūam æquiuocorum, vni-
uocorum, & denominatiuorum sig-
nificatam in concreto, quomodo sup-
ponit pro ipsis rebus æquiuocatis,
vniuocatis, &c. Vnde ipsi intentio-
ni conuenit definitio vt *quo;* rebus
autem vt *quod.* Neque hoc indi-
get noua probatione. Videantur
quæ ibidem diximus, & etiam San-
chez libro 4. quæstione. 1. conclu-
sione 4.

14 ¶ Tertiò tandem DVBLI-
TATVR. An sub æquiuocis com-
prehenderit Aristoteles analogia.

Analogia, vt infra constabit, di-
cuntur illa, quæ ita inter se diffe-
runt, vt tamen habeant aliquam si-
militudinem, & proportionem. Propter quod communiter à Do-
ctoribus appellantur media inter
purè æquiuoca, & vniuoca: quia rati-
o significata per nomen analogū
neque est omnino eadem, sicut in
vniuocis, neque omnino diuersa si-
cat in æquiuocis, sed partim eadē,
& partim diuersa. Est ergo du-
biūm: an subalterno ex his extremis
definierit Aristoteles analogia: an
verò ea prætermisserit. ¶ Et rati-
o dubitandi est: quia non videtur
maior ratio, quare sub uno, quam
subalterno extremo contingat.

Respon-

Respondetur tamen Arist. sub
definitione æquiuocorum procul-
dubio comprehendisse analogia. Ita expresse D. Th. opus. 48. tract.
2. cap. 1. Cae. 1. parte quæst. 13.
artic. 5. & communiter Doctores.
Quod manifestè constat; tūm ex
exemplo ab Aristotel. adducto de
homine respectu viui, & pīcti: res-
pectu quorum non est purè æqui-
uocum, sed analogum vt pater:
tūm etiam quia ratio importata
per nomen analogum non sic est
partim eadem, & partim diuersa,
quasi ex æquo contineat vtrūque:
sed simpliciter est diuersa, & secun-
dūm quid eadem, vt infra explicab-
imus. Ergo analogum non sic est
medium inter æquiuocum, & vni-

uocum quasi æqualiter distet ab
utroque: sed multo magis aproxi-
matur æquiuocis, & simpliciter
anumeratur illis; ac prinde sub ijs
comprehensum est ab Aristotel.
Per quod patet ad rationem du-
bitandi.

Iuxta quam doctrinam com-
muniter Doctores dividunt æqui-
uoca vt sic, in purè æquiuoca, &
analogia. In his ratio significata per
nomen simpliciter est diuersa, &
secundūm quid eadem: in illis ve-
rò tam simpliciter, quam secun-
dūm quid est diuersa; & ita est om-
nino diuersa. Propter quod etiam
solent appellari æquiuoca à casu;
& ita appellavit illa Arist. 1. Ethic.
lect. 7. apud D. Thom.

DISPUTATIO X.

De nominum analogia.

O VAM Necessaria sit analogie cognitio, tūm ad physicas, &
metaphysicas, tūm etiam ad Theologicas quæstiones, expe-
rientialia sola potest ostendere. Vix enim in scientijs reperitur
nomen, quod aliqua analogia non sit analogū. Vix tractatur
difficultas, ad cuius solutionē aditū non patet faciat analogia. Sed si mul-
tum necessaria, est tamen proculdubio plus difficilis; si iuxta peripate-
ticam veritatem penetranda sit: & ideo oportet Aristotelem, & Diu.
Thom. iterum, adque iterum euoluere. Quorum mentem, veramque
analogiæ notitiam inter alios assequutus est plenè Caietan. in aureo
illo opusculo de nominum analogia; à quo eam accepérunt Nazarius
1. par. quæstione 13. articulo 5. in tractatu de analogia, Arauxo libro 4.
Metaphysicæ quæstione 2. per totam, Zanardus ibidem quæst. 3. 4. & 5.
Flandria libro. 12. quæst. 8. Soto in hoc capite Masius ibidem dispu-
tatione 1. sect. 1. De quo etiam videri possunt Ferrar. 1. contra gentes
cap. 34. & alij Thomistæ. Quorum nos vestigij inhærendo, agemus in

hac disputatione de analogia in communis, quæ propriè ad Dialecticum pertinet; infra verò de analogia entis circa caput quartum, ubi propriam sedem habet, disputabimus.

Q V A S T I O P R I M A.

Quid si: analogia.

IN hac, & duabus sequentibus questionibus breuiter proponeamus doctrinam analogie à prædictis Auctoribus traditam, & in schola D. Thom. communiter receptam. Quam postea conabimur ab imis fundamentis deducere: si forte plus aliquid lucis huic necessarię materię ex proprio marte afferre possumus.

2 Igitur græca præpositio *av*, *ana*, səpē significat proportionalem quandam distributionem, vt notant Ioannes Scapula, & Iacobus Zeratinus in suis distinctionarijs: & patet Matth. 20. *av* δινάριον ε' λαχόν anadinarion elabon, idest, acceperūt singuli denarium. Et ab ea in hac significatione formatur nomen *analogos*, quod idem est, ac *ad proportionem simili*s, seu *proportionem respondens*, scilicet res, quæ ad aliam proportionem quadam constituta, & comparata est, vt ex Arist. adducit idem Scapula. Et inde *analogia græcè* idem est, quod latine *proportio, cōparatio*, seu *proportionalitas*: quæ omnia, vt infra cōstat, nō omnino dā æqualitatem, aut similitudinē, sed aliqualem conuenientiā simul cū differentia, aut inæqualitate importat. Et ideo illa propriè appellamus proportionata, aut propor-

tionalia, quæ cū simpliciter sint diuersa, aut inæqualia; habet tamen aliquam similitudinē, aut æqualitatem. Ex quo tādem sit, analogia nomen inuoluere diuersitatem, seu inæqualitatem, simul cum aliqua conuenientia, aut similitudine.

3 Hinc nomen istud extensum est ad significandā quancumq; inæqualitatem rationis cōmuni, vnde uniusq; proueniat. Et quia genera, licet quantum ad essentiam, seu rationem præcisam, æqualiter cōueniant speciebus; habent tamen perfectius esse in una, quā in alia ratione inæqualium differētiarum contrahentium: ideo confueuerūt appellari analogia. ¶ Hic tamen modus analogia imperfectissimus est, neq; tollit vniuocationē: quia inæqualitas illa non attenditur in ipsa ratione præcisa significata per nomen, sed ratione differentiarum contrahentium, & secundūm esse, seu existentiam. Et ideo huiusmodi analogia appellatur à D. Tho. in 1. d. 19. q. 5. art. 2. ad 1. *analogia secundūm esse, & non secundūm intētionem*. Appellantur etiam *analogia physica*: quia talis inæqualitas attenditur secundūm esse, & perfectionē realem, non verò secundūm rationes præcisas, & abstractas. Et tandem dicuntur *analogia inæqua-*

litatis

latis: quia licet in omni analogia reperiatur inæqualitas; consuevit tamē nomen diuisi simpliciter, & absque addito applicari imperfectiori membro diuidenti, vt notauimus cap. de differentia num. 5.

4 ¶ Analogia ergo in hac communissima acceptione, vt cōprehendunt analogia physica iam explicata, definiuntur à Doctoribus, esse illa, *Quorum nomen est commune; ratio verò substantia secundūm illud nomen partim est eadem, & partim diuersa*. Proportionabiliter enim potest applicari hēc definitio, tām analogis propriè dictis, quam etiam analogis physicis, seu inæqualitatibus. Nā *animal* v.g. qua ratione dicitur analogum inæqualitatis, significat rationē, quæ partim est eadem in speciebus, scilicet quantum ad essentiam, & conceputum præciscum, & partim diuersa, nempè quātūm ad esse, & inæqualem participationem. Et ideo huiusmodi analogia physica communiter definiuntur esse illa, *Quorum nomen est commune; ratio verò substantia secundūm illud nomen est omnino eadem, inæqualiter tamen participata*. ¶ Sed relictis his analogis, quæ apud Logicū nō sunt analogia, sed verē, & propriè vniuoca, deinceps agemus de analogis propriè dictis, quæ verē mediant inter vniuoca, & æquiuoca: quæque meritò *analogia logica*, seu *secundūm intētionem*, communiter appellantur. Quorum naturam vt melius percipiāmus

5 Obsruandum est, quod inter rationem omnino eandem, & rationē omnino diuersam, mediat ratio, quæ partim est eadem, & partim diuersa, vt de se constat. Hēc autem ratio media triplicitate potest excogitari. *Primo*, si æqualiter participet de utroq; extremo; ita vt simul sit simpliciter eadē, & simpliciter diuersa. *Secundo*, si magis declinet ad omnīmodā idētitatem; ita vt sit simpliciter eadem, & secundūm quid diuersa. *Tertio*, si magis propēdat in omnīmodam diuersitatem; ita vt sit simpliciter diuersa, & secundūm quid eadem. Neque fingi potest inter duo illa extrema alter modus mediij, vt patet. Cum ergo analogia propriè dicta non includant omnīmodam identitatem, sicut vniuoca; neque omnīmodam diuersitatem, sicut æquiuoca; sed medio modo se habeant: videndum est, quoniam ex his modis medient inter illa.

6 Et quidem satis constat primo modo mediare non posse. Nam idem simpliciter, & diuersum simpliciter opponuntur contradictoriè: ergo repugnat rationē significatam per nomen analogum simul esse simpliciter eandem, & simpliciter diuersam in analogatis. ¶ Neque secundo etiā modo potest analogum mediare inter vniuocum, & æquiuocum. Tūm quia iam analogia essent simpliciter vniuoca: tūm etiam quia eō ipso, quod aliiqua ratio præcisa, & abstracta sit simpliciter una, & eadem; excludit prout sic quæcumque principia distinguentia: ergo repugnat, quod quantum est ex parte sui, includat actu aliquam di-

ueritatem. De quo redibit sermo disput. sequenti quest. 5. ¶ Poteat autē optimē fieri, vt rationes simpliciter diuersæ habeant aliquam identitatem secundūm quid , & quodammodo inter se assimilētur ratione alicuius attributionis, vel proportionalitatis, vt postea videbimus: ergo non primo , aut secundo , sed tertio modo mediant analogia inter vniuoca , & pura equiuoca: & ex cōsequenti important diuersitatem simpliciter , & identitatem secundūm quid.

7 Ex quo iam facile deprehenditur , quid sit analogia logica. Quanuis enim eadem definitione, quam supra tradidimus de analogia in generali, prout comprehendent analogia physica, possint etiā specialiter definiri analogia propriè dicta, seu logica; siquidem definitio analogi simpliciter intellecta est definitio analogati principalis, vt infra constabit: tamen quia per particulas illius definitionis non ita clare exprimitur, quomodo analogia medient inter pure æquiuoca , & vniuoca: in quo propria eorum ratio consistit: ideo exactius definiemus analogia logica in communi, dicendo: *Analogia sunt, quorum nomen est commune;* ratio verò substantia secundūm illud nomen est eadem secundūm terminum, & diuersa secundūm habitudines ad illum. Ut sanum, cōmune nomen est Medicinæ, vrinæ , & animali; ratio verò omnī in quantum sana sunt, est eadem secundūm terminū: quia eadem met sanitas est, quā respicit animal, in quo est; & Medicina, à qua causatur; & vrina, quā illam indicat. Est verò diuersa secundūm diuersas habitudines ad sanitatē: quia si quis assignet , quid est animal in quantum sanum, subiectum dicet sanitatis; Medicinam verò in quantum sanā, causam sanitatis , &c. vbi terminus quidem idem est, nempe sanitas: sed habitudines diuersæ sunt; nempe subiecti, causæ , & indicatiui.

9 Appellatur autem hæc analogia, attributionis : vel quia in ea principale analogatum tribuit de-

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit analogia.

8 Communi Dialectorum consensu analogia propriè dicta, seu logica diuiditur in analogiam attributionis, seu proportionis, & analogiam proportionalitatis. Quæ diuīsio sumitur est Arist. 1. Ethicor. cap. 6. Eamque sub his terminis tradit D. Thom. quest. 2. de veritate art. 2. & explicat optimè Caietan. denominum analogia cap. 2. & 3. vbi ex mente Angelici Doctoris 11. Metaph. lect. 3. definit analogia attributionis esse *Illa, quorum nomen est commune;* ratio verò substantia secundūm illum nomen est eadem secundūm terminum, & diuersa secundūm habitudines ad illum. Ut sanum, cōmune nomen est Medicinæ, vrinæ , & animali; ratio verò omnī in quantum sana sunt, est eadem secundūm terminū: quia eadem met sanitas est, quā respicit animal, in quo est; & Medicina, à qua causatur; & vrina, quā illam indicat. Est verò diuersa secundūm diuersas habitudines ad sanitatē: quia si quis assignet , quid est animal in quantum sanum, subiectum dicet sanitatis; Medicinam verò in quantum sanā, causam sanitatis , &c. vbi terminus quidem idem est, nempe sanitas: sed habitudines diuersæ sunt; nempe subiecti, causæ , & indicatiui.

9 Appellatur autem hæc analogia, attributionis : vel quia in ea principale analogatum tribuit de-

nominatiōnē alijs (Medicina enim dicitur sana : quia est causa sanitatis animalis ; vrina dicitur sana: quia est signum sanitatis animalis, &c.) vel quia analogata min⁹ principalia quasi attribuuntur principaliō analogato , & reducuntur ad illud tanquam ad propriā mensuram, & radicem , vnde ratio significata per nomen deriuatur ad ipsa. ¶ Dicitur etiam, *analogia proportionis*, ad distinctionē analogie proportionalitatis: quia, vt infra constabit, non proportio, sed proportionalitas requirit quatuor terminos, qui tamen non sunt necessarij in *analogia attributionis*. ¶ Item hæc analogia appellatur ab Aristot. loco citato, & à D. Thom. ibidem *analogia ab uno*, vel *ad unum*: quia in ea min⁹ principalia analogata , quandoque procedunt tanquam ab efficienti ab uno , scilicet à principali analogato; quandoque verò tanquam ad finem ordinantur ad illum. ¶ Et tandem ab eodem D. Thom. in primo distinct. 19. questione 5. art. 2. ad primum appellatur *analogia secundūm intentionem tantum, & non secundūm esse*: quia in ea ratio significata, licet referatur ad omnia analogia per priūs, & posterius; tamen non habet esse nisi in uno. *Intentio enim sanitatis* (inquit D. Thom.) refertur ad animal , vrinam , & dietam diuersimodè secundūm priūs , & posterius; non tamen secundūm diuersum esse: quia esse sanitatis non est nisi in animali.

10 Vbi obseruandum est cum

Caietan. loco citato hanc analogiam attributionis posse fieri in quolibet genere causæ , præcipue si causam exemplarem ad formam reducamus. Possunt enim plura ad vnum finem, vel ad vnum effectiōnē, vel ad vnum exemplar, vel ad vnum subiectum, secundūm aliquam vnam denominationem, attributionem diuersimode habere. Exemplum primi adducit Aristotele. 11. Metaphys. lect. 3. apud Diu. Thom. de *sano* respectu animalis, & Medicinæ: hæc enim ad animal tanquam ad finem ordinatur. Exemplum secundi adducit etiam ibidem de *medicatio* respectu Medicinæ, & sermonis medicinalis , & instrumentorum : hæc enim à Medicina vt ab efficienti procedunt. Ibidem etiam adducit exemplum quarti, de *ente* respectu substantiæ , & accidentium , quæ ad substantiam tanquam ad commune subiectum ordinantur. Et tandem exemplum tertij adducit 1. Ethicor. lect. 7. apud D. Thom. de *bono* respectu boni , quod per se est bonum, & boni , quod est bonum propter aliud: hoc enim ad illum tanquam ad exemplar ordinatur.

11 ¶ Hæc autem analogia attributionis duplex est : vel , vt propriū loquimur , in hac analogia duplicitate potest comparari analogum ad analogata, vt docet Diu. Thom. 1. par. quest. 13. artic. 5. & de potentia questione 7. art. 7. Primo , si comparetur ad omnia analogata: tunc enim vnum suscipit denominationem per ordinem:

dinem ad alterū , scilicet ad principale. Et propterea dicitur *analogia unius ad alterum*, vel *unius ad unum*, (siue sit vnum tantum analogatum minus principale, siue plura: hoc enim nihil refert) vt cum *sanum* comparatur animali ex vna parte, & medicinæ, & vrinæ ex alia: & similiter cum ens comparatur substantiæ ex vna parte, & quantitatæ, qualitatæ, &c ex alia: tūc enim vnum membrum diuidens suscipit denominationem per ordinem ad alterum.

Secundo modo potest comparari analogum ad sola analogata minus principalia, vt cum *sanum* comparatur medicinæ ex vna parte, & vrinæ ex alia: & similiter cum ens comparatur quantitatæ ex vna parte, & qualitatæ ex alia. Et tunc vnum non recipit denominationem per ordinem ad alterum, sed ambo per respectum ad aliud tertium, scilicet ad principale analogatū: propter quod etiā appellatur à D. Tho. *analogia multorum ad vnum*, vel *duorum ad aliquid tertium*. Qui quidē modus cōparationis, iuxta hanc D. Tho. doctrinam, sufficiens est ad caufandam veram analogiā. Nam quāuis analogum comparatum secundis analogatis, & equaliter denominet illa: non idè est vniuocum repetu eorum: quia talia analogata suscipiunt denominationem per ordinem ad aliud tertium, scilicet ad primū analogatū, quod in rei veritate continetur sub diuiso talis diuisionis. Per quod soluūtūr plura argumēta, quæ possunt fieri in hac materia.

12 ¶ Analogia proportionalitatis, vt definit Caiet. opusc. citato c. 3. sunt illa, quorum non est cōmune, ratio verò substantiæ secūdū illud nōmē, & similiis secūdū proportionem. Vt videre corporali visione, & videre intellectuāliter cōmuni nomine vocātur videre: quia sicut visio corporalis rem corpori animato ostendit, ita intellectio rē animæ representat: & ita sicut se habet visio ad potentiam visiū, ita intellectio ad intellectū. ¶ Aliud exemplum communiter assertur de nomine, *principium*, quod proportionabiliter dicitur de corde hominis, & fundamento domus: nam sicut se habet cor ad principiandum hominem, ita fundamentum ad principiandum domum. In quibus exemplis nomen est cōmune, vt patet; ratio verò per illud importata similis est secūdū proportionem: quia quāuis valde diuerso modo oculus cognoscat, & coprincipiet hominem; ac intellectus intelligit, & fundamentum principiat domum; neque vnum ab alio deriuetur: tamen proportio, quam habet visio ad oculum, & cor ad hominē, similis est proportioni, quam habet intellectio ad intellectum, & fundamentum ad dominum.

Appellatur autem hæc analogia, *proportionalitatis*: quia versator inter quatuor terminos, & à D. Thom. in 1 dist. 19. qu. 5. art. 2. ad 1. vocatur *analogia secundū intentionē, & offē*: quia ratio significata refertur ab intellectu ad omnia analogata, in quo cōuenit cum ana-

analogia attributionis: & habet esse in vnoquoque, eō quod intrinsecè reperiatur in omnibus, quandò proportionalitas est propria: in quo distinguitur ab analogia attributionis. Quo fit, vt quāuis utraq; hæc analogia sit vera analogia logica: & quāuis analogia attributionis frēquētor sit in significationibus nominum; analogia tamē proportionalitatis est illa multo nobilior: siquidē in ea propriū intercedit proportio, & cōparatio, quā analogiæ nōmē significat. Et ideò apud Arist. & Græcos ipsa sola nōmē analogiæ sibi usurpauit, vt notat Ferrar. 1. cōtra gēt. c. 34. & colligitur ex pluribus locis Arist. quæ adducit Caiet. c. 3. citato: habeturque expressè 1. Ethic. cap. 3. iuxta translationem antiquam.

13 ¶ Tandem analogia proportionalitatis diuiditur in analogiam proportionalitatis propriæ, & proportionalitatis metaphoricæ. Quæ in hoc præcipue differunt, quod in prima, ratio significata per nomen analogum intrinsecè inuenitur in omnibus analogatis. Et hoc modo *ens* est analogum substantiæ, & accidenti: nam sicut se habet substantia ad suū esse, ita accidentis ad suū. Ratione cuius proportionalitatis, ratio entis significata per nomen suo modo salvatur intrinsecè in accidenti. In analogia verò proportionalitatis metaphoricæ ratio significata intrinsecè est in vno, & extrinsecè in alio. Quo modo risus est analogū ad risum hominis, & viriditas accidentis, solū reperitur intrinsecè in substantia, in accidentibus verò extrinsecè: nam quantitas ratione istius analogiæ non dicitur *ens*, quasi ipsa in se sit *ens*: sed quia est mensura entis, scilicet substantiæ: & qualitas dicitur *ens*: quia est dispositio entis, & idē est de alijs. Quæ doctrina est expressa Aristot. 11. Metaph. lect. 3. apud D. Thom.

QVÆSTIO III.

Quæ sint conditiones vtriusque analogie.

Thom. vbi comparat analogiam entis respectu substantiae, & accidētis, cum analogia sanitatis. Quod explicans D. Thom. inquit : *In his versis quae predicto modo dicuntur, idem nomen de diversis prædicatur secundum rationem partim eandem, & partim diversam : diversam quidem quantum ad diversos modos relationis ; eandem vero quantum ad id, ad quod fit relatio : esse enim significatiuum, & esse effectuum diversum est ; sed sanitas una est. Et similiter est de multiplicitate entis. Nāens simpliciter dicitur id, quod inse habet esse, scilicet substantia ; alia vero dicuntur entia : quia sunt huius, quod per se est, vel passio, vel habitus, vel aliquid huiusmodi. Non enim qualitas dicitur ens ; quia ipsa habeat esse ; sed quia per eam substantia dicitur esse disposita : & similiter est de alijs accidentibus. Et propter hoc dicitur, quod sunt entis. Idem docet cum Aristot. 4. Metaph. in principio, & alibi sapè.*

Non est autem hinc inferendū accidens nō habere intrinsecè entitatem : hoc enim stultum est : nec nos absolute dicimus rationē entis inueniri extrinsecè in accidenti ; sed quod ratio entis, formaliter secundum quod est analogum attributionis, inuenitur extrinsecè in accidenti : quod magis constabit quæstione sequenti.

15 ¶ Secunda conditio inferatur ex hac prima, & eam tradit expressè D. Thom. 4. Metaph. lect. 1. & 1.2.q.20. art. 3. ad 3. quod scilicet ratio significata per nomen

analogū attributionis est una, non solum ratione, sed etiam numero saltem negatiuē. Idest, quod non multiplicetur realiter in analogatis, sicut multiplicatur ratio significata per nomen vniuocum. Nam à parte rei alia est animalitas hominis, & alia equi : & ita animalitas non potest esse eadem numero in speciebus, sed ratione tantum : non est tamen alia sanitas animalis, & alia Medicina, &c. Sed eadē numero sanitas, quæ intrinsecè est in animali, extrinsecè denominat Medicinam, & vrinam sanam. Sequitur autem hæc conditio ex precedenti. Quia distinctio denominationis intrinsecæ, & extrinsecæ non sumitur ex parte formæ, sed ex parte subiectorum : & ita vna numero forma realis causat in uno subiecto denominationem intrinsecam, in alio vero extrinsecam.

16 Tertia conditio huius analogiæ est, quod in ea primum analogatum ponitur in definitione cæterorum : nā cætera non suscipiunt denominationem, nisi per ordinem ad illud. Si enim velis definire Medicinam in quantum sanam : dices : *esse causam sanitatis animalis : si vrinam, esse signum sanitatis animalis, & sic de alijs. Cum enim analogata, quæ extrinsecè denominantur à primo, respiciant illud ut terminum suarum habitudinū : oportet ipsum ponere in eorum definitione, quando definiuntur, secundum quod habent talē relationē. Et eadem ratione hæc conditio habet etiam locū in analogia proportionalitatis metaphorice supra*

ex-

explicata. Ex quo tandem fit commune illud. Dialetoricum axioma, videlicet : *Analogum per se sumptum fiat pro famosi significato, de hisduabus analogijs, proportionis scilicet, & proportionalitatis metaphoricae intelligendum esse.*

17 ¶ Tadē, relicta analogia proportionalitatis metaphoricae, quererè easdem habet conditiones, ac analogia attributionis, vt patet ex dictis. Analogia proportionalitatis propriæ aliquæ etiā assignatur conditiones, quas ex Caiet. adducit Arauxo lib. 4. Metap. q. 2. ar. 4. Prima, & præcipua est, quam supratetigimus, quod scilicet hæc analogia necessariò fit secundum denominationem intrinsecā vtriusq; analogati. Tunc enim aliqua proprie dicuntur proportionabiliter eadem, quando inuenitur æquitas proportionum inter illa : ad quod necessariū est, vt in uno quoque sit verum, & intrinsecum fundamentum proportionalis conuenientiæ, vt infra constabit. Hinc oritur, quod in his analogiis vnum nō definiatur per alterum, sed definitivius proportionabiliter sit definitio alterius : & quod ibi analogum sit quid superius analogatis : & vt tale diuidatur, & prædictetur de illis : sitque medium demonstrationis, quæ sunt aliæ conditiones huius analogiæ. De quibus tamē : quia potius sunt proprietates illam consequentes : commodiū agemus ad calcem quæst. sequētis.

Hæc sunt, quæ ex Aristot. D. Thom. & Caiet. docent concordi-

ter Thomistæ de atalogia. Quia tamen ex eorum ignorantia vt bēnè inquit Caiet. cap. i. plures in scientijs errores emergunt, oportet illa amplius explicare, quod præstabimus quæstione sequenti.

QVÆSTIO III.

An conditiones vtriusque analogiæ sint rectè assignatae.

18 PRæsens difficultas præcipue procedit de prima cōditione vtriusque analogiæ : hac enim explicata, facile intelligentur aliæ analogorum conditiones, & proprietates. Inquirimus ergo : an analogia attributionis semper fiat secundum denominationem extrinsecam tantum ; ita vt ratio significata per nomen, secundum quod sic est analogum, solum reperiatur intrinsecè in primo analogato, in alijs vero per extrinsecam denominationem. Et similiter : an analogia proportionalitatis propriæ necessariò fiat secundum denominationem intrinsecam ; ita ut ratio significata per notiū sic analogū, intrinsecè, & formaliter reperiatur in omnibus analogatis. Quantus enim vtrumque vt certum receptum sit in schola Aristot. & D. Thom. vt vidimus : de vtroque tamē nouiter dubitant aliqui Moderni.

Suarez disp. 23. Metap. sect. 3. num. 1.4. quem sequuntur. Rub. hic q. 3. & alijs, negat ex vna parre, primam illam conditionem conuenire omnibus analogis attributionis, distinguens duplīcem modum huius

huius analogiae : alterum , quando ratio analogi reperitur intrinsecè in uno analogato; in alijs vero ex-trinsecè : & alterum quando ratio analogi intrinsecè reperitur in omnibus. Inter quos modos attributionis plures assignat differentias. *Prima* est, quod in priori, secunda analogata definiuntur per primum ; non vero in posteriori. *Secunda*, quod in priori, non datur unus conceptus communis omnibus analogatis ; bene tamen in posteriori. *Tertia* tandem, quod in priori analogia, nomen analogum non potest esse medium demonstrationis; bene tamen in posteriori. Pro qua sententia adducit D. Thom. & Caiet. 1.p. qu. 13. artic. 6. eamque probat numer. 17. sequenti ex Arist. 4. Metaph. cap. 1. & lib. 5. cap. 6. & libr. 7. cap. 4. quibus locis constituit analogiam attributionis accidentium ad substantiam : quam satis constat (inquit Suarez) talem esse , vt ratio entis propriè , & intrinsecè omnibus conueniat.

19. Secundò probatur eadem sententia: quia creaturæ analogatæ analogia attributionis cū primo ente, quatenus sunt effectus ab eo causati: sed vt effectus Dei, sunt formaliter, & intrinsicè entia : ergo ratio entis, etiam formaliter vt est analogum attributionis , reperiatur intrinsecè in creaturis. Major est certa, vt constabit infra. Minor vero probatur : quia esse effectus Dei, est esse entia per participationem : ergo sicut implicat creaturas, secundum quod analogan-

tur analogia attributionis cum Deo , subterfugere rationem effectus, ita implicat subterfugere intrinsecam rationem entis participati.

Confirmatur : quia creaturæ, etiam vt sic analogatæ, non possunt suscipere denominationem entis ab entitate primi entis : ergo talē denominationem habent a suis intrinsecis entitatibus . Probatur antecedens: quia entitas primi entis , cum sit entitas per essentiam, solum potest tribuere denominationem entis per essentiam : sed creaturæ nequeunt subire hanc denominationem , cum sint entia per participationem: ergo &c.

Ex alia etiam parte, circa analogiam proportionalitatis , idem Suar. seft. citata num. 11. singularem inuenit opinionem , cui subscribit Gabero hic tract. 4. disp. 2. dub. 3. in fine, quod scilicet, omnivera analogia proportionalitatis includit aliquid metaphoræ, & improprietas, sicut ridere dictu de homine, & de prato. Et consequenter negat primam illā conditionem analogorum proportionalitatis propriæ.

Cuius fundamentum est: quia non omnis proportionalitas sufficit ad causandam analogiam proportionalitatis ; siquidē vera proportionalitas potest etiam reperiari inter res vniuocas, & omnino similes. Verè enim dicimus , quod sicut se habet quatuor ad duo : ita octo ad quatuor , vel quod sicut homo comparatur ad suos sensus , ita equus ad suos : & tamen

nomen dupli , vel animalis , non est analogum, sed vniuocum. Ergo illa sola proportionalitas causat veram analogiam proportionalitatis , quæ includit aliquid metaphoræ , & improprietas.

N O N N V L L A E X M A thematicis ad presentem materiam necessaria premituntur.

§. I.

20. **P**ro solutione quæst. supponēdū est, quod sicut magnū, & parvum; æquale, & inæquale; & alia huiusmodi propriè reperiuntur in quantitatibus, vt notauit D. Th. 1.2. q. 15. ar 1 & inde transferuntur ad alia predicamenta: dicitur enim magna virtus , & qualis scientia: ita proportio, & proportionalitas propriè inueniuntur inter quantitates; siquidē sunt passiones numeri , & magnitudinis: & inde ad res alias transferuntur. Cū autem nequeat cognosci , quod per translationē dicitur tale ignorato eō propriè habet talē denominatio-nē: inde est, vt nunquā possit percipi quid sit proportio aut proportionalitas, quā format intellectus in alijs predicamentis; nisi præcognitis propriis proportione, & proportionalitate quā titū, quas cōsiderat Mathematici.

Quia ergo plures moderni, dū de analogia disputant, nō curāt de cognoscendis proportione, & proportionali-tate mathematicis: ideo cōmateriā hanc cōprehendere, inq & cognosce-re minimè possunt. Indeq; ortæ sunt opinione constituentes analogiā in uincite cōceptus cōmuni, & abstracti: cū inæquali participatione, & alijs similiis: quas Caiet. de nominū analo-giā c. 1. meritò appellat originē erro-

rū in alijs scientijs. Videamus ergo, quid sint proportio, & proportionalitas propriè dictæ, seu mathematica.

21. **Q** Pro quo, primò sciēdū est proportionem definiri ab Euclide lib. 5.

Element. sic. *Proportio est certa diu- rum quantitatū eiusdem generis pro-ximi unius ad alterā habitudo.* Vel, vt breuius definit D. Th. 5. Eth. lec.

5. *Proportio est habitudo unius quātitatis ad ali. un.* Nulla enim est quātitas , cui respectu alterius non conueniat aliqua habitudo , seu relatio realis: & hęc habitudo quantitatum nomine incomplexo appellatur proporcio. Relicta autem ea, quæ est in-ter quantitates incommensurabiles, quā propterea Mathematici appella-unt proportionem irrationalem; cu-ius cognitione nihil refert ad præsens.

Proportio rationalis, seu quæ est inter quantitates commensurabiles, dividitur ab Euclide vbi sup. & a D. Tho. 5. Metap. lec. 17. in propor-tionē æqualitatis, & inæqualitatis. Pri-ma versatur inter quātitates eiusdem extēnsionis vt inter 2. & 2. vel palmū, & palmū. Et hęc frequentius appella-tur æqualitas, quā proportionis quia-ut sup. nu. 2. dicebamus, nomen pro-potionis inuoluit aliquam inæqualitatē: ob idq; quantitates eiusdem omnino extēnsionis, non tā proportionatas, quām æquales solemus appella-re. Secūda vero versatur inter quātitates diuersæ extēnsionis, vt inter 2. & 4. vel inter magnitudines vnius, & duorum palmorum. Et hęc reten-to communi nomine frequentius ap-pellatur proportio.

Proportionis autē inæqualitatis sunt duas species, scilicet excedēs, & defectus. Excedēs est, quando una ex alijs

excessū, seu magis, & minus. Proportio autē inæqualitatis excedētis, seu inæquale excedēs in quinque species liquidatur, quarū nomina sunt *Multiplex, superparticularis, superpartiēs, multiplex superparticularis, & multiplex superpartiēs*. Et quia harū species notitia valdē cōducit, nō solū ad præsentē tractatū; sed etiā ad prædicamentū relationis, & ad alias materias, in quibus exēpla səpiūs ē Mathematicis petūtur, placuit eas breui ter explanare ferē eisdē verbis, quibz D. Th. ipsas exponit 5. Met. lec. 17

Proportio ergo tunc *multiplex* dicitur, quādo magnitudo, aut numerus maior aliquoties cōtinet minorem, sicut sex cōtinet duo, ter. Et si quidē cōtineat ipsum bis dicitur *duplū*, sicut se habēt 4.ad 2. si ter: *triplū*, si quater: *quadruplū*, & sic deinde. *Superparticularis* appellatur, quādo numerus maior cōtinet minorē semel, & insuper vñā aliquam partē eius, & tunc si contineat totū, & mediū, vocatur *sesquialterū*, sicut se habent. 3. ad duo. Si autē totū, & tertīā partē: *sesquitertium*, sicut 4. & 3. Si verò totum, & quartā partem: dicitur *sesqui-quartum*, sicut 5. ad 4. & sic deinde.

Superpartiēs dicuntur, quādo numerus maior continet minorē semel, & insuper nō solū vñā, sed plures partes eius, & si cōtineat duas partes, appellatur *superbipartiēs*, sicut se habēt 5. ad 3. Si verò tres: dicitur *supertripartiens*, sicut 7. ad 4. & sic de reliquis.

Multiplex superparticularis vocatur, quando numerus maior cōtinet totū minorem pluries, & insuper aliquā partē eius. Et si quidē contineat ipsum bis, & medianam partē eius, dici-

tur *duplū sesquialterum*, sicut se habent 5. ad 2. Si autē ter, & mediā partē illius: nuncupatur *triplū sesquialterū*, sicut 7. & 2. & sic deinceps. *Multiplex superpartiens* dicitur quando numerus maior habet totū minorē pluries, & etiā plures partes illius, & si contineat minorē bis, & duas partes eius: sicut se habēt 8. ad 3. Appellatur *duplū superbipartiens*, & sic de alijs: hęc enim proportio potest diuidi secundū species *multiplicitatis*, & secundū species *superpartientis*, quas jā explicuimus. Et totidē etiam sunt species ex parte inæqualitatis eius quātitatis, quā excedit, nā numerus minor, & proportio inæqualitatis ad maiorem dicitur *submultiplex, subparticularis, &c.* & facile intelliguntur ex dictis.

22 ¶ Secundò sciendū est proportionalitatē propriè dictā definiri ab Euclide eodē lib. 5. Element. sic *Proportionalitas est similitudo, seu cōparatio multarū proportionum*. Vel, vt clariss ex Arist. definit D. Th. eodē 5. Ethico. lect. 5. *Proportionalitas est æqualitas proportionum: cum scilicet æquale proportionē habet hoc ad hoc, & illud ad illud*. Semper enim in proportionalitate mathematica reperiatur aliqua vera, & propria æqualitas proportionum.

Vt si dicas: sicut se habent 6. ad 3. ita 4. ad 2. ibi est vera proportionalitas, quia quāuis numeri ipsi sint inæquales, & similiter excessus, quibus extrema, nēpē 6; & 4. superant 3. & 2. proportio tamē, quā est inter 6. & 3. æqualis est proportioni, quā est inter 4. & 2. siquidem vtraq; est proportio dupla. Similiter si dicas: sicut se ha-

bent 6. ad 4. ita 3. ad 2. ibi vtraq; est sūctionem proportionalitatis proportionis sesquialtera. Itē, sicut se habent 8. ad 6. ita 4. ad 3. ibi vtraque est proportio sesquitertia, & sic de alijs. Quo sit proportionē in hęc distingui à proportionalitate, quād illa versatur inter quantitates, hęc vero inter proportiones. Et sic proportionalitas necessariò requirit quatuor terminos, siue omnes sint diuersi, vt contingit in proportionalitate, quam Mathematici appellant disiuncta, seu discretā; siue alter bis repeta tur; vt quād dicimus: sicut se habēt 8. ad 4. ita 4. ad 2. quā appellatur proportionalitas continua, seu coniuncta. De quo videri potest D. Thom. loco citato.

23 ¶ Tertiò sciendū est, quād quāuis ad verā, & propriā proportionalitatem non sufficiat, quācumq; similitudo, seu habitudo inter proportiones; sed debeat esse vera æqualitas; ita vt ambz sint eiusdē speciei, vt explicatū est: quia tamen sicut inter numeros, ita etiam inter proportiones diuersā speciei datur depēdentia, & habitudo in ratione mensuræ, & per consequēs aliqualis similitudo, & attributio vnius ad aliā, vt postea dicimus: inde est, quād si ex vna parte ponatur proportio dupla v.g. & ex alia sesquialtera dicendo: sicut se habent 4 ad 2. ita 6. ad 4. fiet aliqualis proportionalitas, licet imperfecta, & impropria. Quia tunc secunda proportio aliquomodo attribuitur primæ, & dependet ab ea: & per consequens ibi intercedit aliqualis habitudo proportionum. Quā possumus appellare proportionalitatem secundū quid, imperfectam, seu impropriam, ad di-

versitatem proportionum, seu proportionatatem propriè dictam, & proportionē, seu attributionem proportionū, quā est proportionalitas secundū quid, & impropria. Quibus quatuor relationibus realibus correspondunt quatuor intēiones rationis, quas ad illarū similitudinē format intellectus. Primæ correspondet vniuocatio. Secundæ, analogia proportionis, seu attributionis. Tertiæ, analogia proportionalitatis propriæ, & vltimæ, analogia proportionalitatis metaphorica; vt magis exdicendis constabit.

24 ¶ Quartò sciendū est, quād vnitatis, & punctum sunt primæ mensuræ numerorum, & magnitudinū: ex vnitate enim plures sumpta causantur binarius, ternarius, &c. ipsa vero non mensuratur per aliud intra genus quātitatis. Similiter ex ductu pūcti causatur linea, ex ductu linea superficies, &c. ipsum vero non mensuratur per aliud intra idem genus. Vnde numerus, vel magnitudo quād propinquier est vnitati, vel pūcto, tātō plus participat de ratione mensuræ. Quo sit, vt in quacumq; proportionē numerus, seu magnitudo minor habeat rationem mensurę respectu maioris; & per consequens maior dependeat à minori tanquam à regula, per quā cognoscitur. ¶ Sit exemplum in numeris quadratis, idest, qui coalescunt

ex eodem numero multoies repetito. **tionalitate propriè dicta** vna propor
Nam 2 56 mēsuratur per 16. qui est
eius radix quadrata; siquidē 16. per
16. multiplicata reddunt 256. Simi-
liter 16. mensuratur per 4. & 4. per
2. quæ sunt eorum radices quadratae;
& tandem 2. per vnitatē, quæ est pri-
ma mensura numerorum. ¶ Idem
cernimus in magnitudinibus. Nam
leuca mēsuratur per milliarium, mil-
liarum per stadium, stadium per pas-
sus, passus per pedes, pes per palmos,
palmus per digitos, & digitus per
granum ordei, quod assumitur à Geo-
metra, vt prima mensura magnitudi-
nis: quia nulla linea quantumvis mi-
nimā. potest certò resolui in puntū.

Quod autem dictum est de num-
ero, & magnitudine; dicendum etiam
est de eorum proportionibus. Nam
omnes superparticulares mensuran-
tur per sesquialteram, quæ est prima
illius generis: & omnes multiplicatae
per duplam; & hęc per vnitatem.
Vnde sicut inter numeros, aut mag-
nitudines, maior dependet à minori
tanquam à mensura; ita similiter in-
ter proportiones: & per consequens
quoties sit proportionalitas illa, quā
appellauimus secundūm quid, & im-
propriam: minor proportio habet ra-
tionem mensuræ respectu majoris:
hęcque dependet ab ea, vt explicata
est. (Appellatur in præsenti pro-
portio minor, quæ magis accedit ad
vnitatem.) ¶ Ex quō tandem colli-
ge, quōd ex quatuor illis relationi-
bus supra explicatis, in omnimoda æ-
qualitate vna quantitas non depen-
det ab alia; siquidem neutra mensura
tur per alteram: cum sint eiusdem
extensionis. Et similiter in propor-

tio non dependet ab aliā: siquidem
vtraque est eiusdem speciei, at verò
in proportione vna quantitas depen-
det ab aliā; cum mensuretur per il-
lam. Et similiter in proportionalita-
te secundūm quid, & impropria, vna
proportio depēdet ab aliā: siquidem
vna mensuratur per aliam, vt dictum
est.

25 ¶ Quintò, & maximè no-
tandum est, quōd licet proportio,
& proportionalitas inueniātur inter
numeros, qui aliās vniuocē conve-
niunt in ratione numeri, non ideo ip-
sa proportio, aut proportionalitas
est conuenientia vniuoca, sed quid
ab ea valdè diuersum, & ex diuerso
principio desumptum. Conuenien-
tia enim vniuoca numerorum at-
tendit penes gradum communem
numeris, qui in illis inueniuntur; non ve-
rò penes proprias eorum differen-
tias, quas potius excludit, & ab eis
præscindit. At verò proportio, aut
proportionalitas omnino tolleren-
tur à numeris: si præscinderentur eo
rum differentiae; ac proinde non at-
tendit penes gradum communem
numeris, sed penes propriam vniuersu-
iusque differentiam: & super eam im-
mediate fundatur.

Sit exemplum in istis numeris 8. 4.
2. quorum conuenientia vniuoca at-
tendit ex eo, quōd intellectus con-
siderat rationem numeri vt sic, non
considerata propria vniuersu-
is differentia. At verò proportiones du-
ples eorum, & consequenter ipsarum
proportionalitas fundatur in hoc,
quōd numerus octonarius, secun-
dūm quōd talis est, bis includit qua-

ternarium, secundūm quōd est qua-
ternarius; & quaternarius, secundū
quōd talis est, bis includit binariū,
secundūm quōd est binarius. Ex quo
patet, quōmodò vniuocatio inclu-
dit identitatem simpliciter; pro-
portio verò, & proportionalitas di-
uersitatem simpliciter: quia nimirū
illa attendit penes gradum præ-
cisum, & abstractum à principijs di-
stinctiuis, & per consequens simili-
citer vnum; ista verò attenduntur
penes gradus differentiales, qui sunt
primò diuersi.

26 ¶ Hinc sequitur (& vltimò
nota) quōd inter quæcumque inue-
nit intellectus conuenientiam ge-
nericā, potest etiam formarē veram
analogiam ratione alicuius propor-
tionis, vel proportionalitatis eorū:
quāuis de facto fere nulla sunt im-
posita nomina ad significandam ta-
lē conuenientiam analogā inter illa.
Ratio autē est manifesta: quia quæ-
cumq; conueniunt genericè in ali-
quo gradu, habēt necessariò aliquid
primò diuersum, per quod distin-
guātur, scilicet differentias, ratione
quarum potest fieri aliqua propor-
tio, vel proportionalitas inter ipsa.
Ergo inter quæcumq; est conuenie-
tia genericā, potest etiā (licet ex di-
uersa radice) formari vera analogia.
Non tamē contingit è contra.
Nam benē potest inter aliqua esse
analogia, absq; eo quōd sit ibi conve-
nientia genericā: quia possunt ali-
qua esse primò diuersa secundūm se-
tora; & ex consequenti nullum habe-
re gradum, in quo conueniant, vt de
prædicamentis infra dicemus.

Doctrinam hanc tradit expressè

Arist. 5. Metaph. tex. 12. vbi distin-
guens quadruplicem vnitatem, scili-
cet numericam, specificam, genera-
cam, & analogā, inter eas hunc con-
stituit ordinem, quōd maior inclu-
dit minorem, non tamen è contra.
Et ita quæ sunt vnum numero, sunt
vnum specie, non tamen è contra: &
quæ sunt vnum specie, sunt vnum ge-
nere, non tamen è contra: & tādem
quæ sunt vnum genere, sunt etiam
vnum analogia, non tamē è contra.
Videatur D. Thom. ibidem le. &. 8.
Quare si haberemus nomen ad sig-
nificantum hominem, & equum se-
cūdūm suas proprias rationes cum
aliqua eorum habitudine, vel attri-
butionis, vel proportionalitatis; si-
cūt habemus ad significantum gra-
dum genericū animalis, in quo con-
ueniunt, illud verè esset analogum
attributionis, vel proportionalita-
tis; sicut illud verè est vniuocum.

APPLICATVR DOCTRINA
tradita præsenti instituto, &
questio resolutar,

§. II.

27 Ognito, quid propriè signi-
fient proportio, & propor-
tionalitas, & quomodo inter quan-
titates inueniātur, facile cognosce-
tur, quomodo ad alia prædicamēta
transferantur, & quomodo intellectus
fundet analogiā. ¶ Tunc enim
inter quascumque res erit analogia
proportionis, seu attributionis; quā-
do assimilentur numeris inæquali-
bus: qui quāuis secundūm id, in quo
fundatur proportio, sint inæquales,
& primò diversi; vnum tamē eorū de-
pendet ab alio, & mēsuratur per illū.

Vnde nomen sic analogum ita debet significare: immediatè analoga, vt primū, qui est terminus, & mēsuraceterorū, primariō, & distinctē significet, reliqua verò secundariō, & cōfusē, quatenū à primo denominantur. Vt *santū*, ita significat immediate animal, medicinam, & vrinā, vt primariō, & distinctē significet sanitatē animalis, quæ est terminus, quem medicina, & vrinā respiciunt, & à quo sana denominantur; secundariō verò, & confusē ipsam medicinā, & vrinā, secundū quid sunt causa, & signū talis sanitatis animalis.

28. ¶ Similiter tūc erit inter quas cumq; res analogia proportionalitatis propriæ, quādo earū habitudines assimilētur proportionalitati, quæ est inter proportiones aequales numerorū: quarū neutra dependet, neq; mēsuratur per alteram; quāuis numeri sint inaequales. Quare nomen sic analogū, ita debet significare immediate analogata secundū suas proprias rationes, vt neutrū significet secundariō, & per ordinē ad aliud, sed vtrumq; equaliter, secundū quid mutuò assimilātur inter se in hoc, quid sicut vnu se habet ad suū esse, ita aliud ad suū. V.g. principiū (supposito quid sit analogū proportionalitatis propriæ, vt cōmuniter ponitur respectu cordis, & fundamēti domus) non debet significare immediate aliquā rationem ab eis p̄eūsam, & abstractā: (in hac enim nō potest sūdari proportionalitas, sed vniuocatio, vt dictū est:) sed ita immediate vtrumq; vt neutrū prima riō, aut secundariō significet, sed ambo aequaliter, vt proportionabiliter

assimilantur inter se. Et ita non refert si dicas: sicut se habet cor ad hominem, ita fundamentum ad domum, vel è contraria.

29. ¶ Tandē tunc erit inter quas cumq; res analogia proportionalitatis metaphorice, quādo earū habitudines assimilētur proportionalitati illi secundū quid, & impropriæ, quæ est inter proportiones inaequales numerorū: quarū vna necessariō mēsuratur per aliam, & dependet ab ea. Vnde nomen sic analogū, ita significat immediate analogata secundū proprias proportiones, vt alterū primariō, & distinctē significet; alterū verò secundariō, & cōfusē, & prout à primō denominatur. V.g. *risus*, ita significat immediate risum hominis, & viriditatem prati; vt illū primariō, & distinctē, hanc verò secundariō & cōfusē, & prout à primō recipit denominationē, significet.

30. His suppositis, dicendū est primō in quacumque analogia attributionis rationē significatā per nōmē analogū, secundū quid tali analogia est analogum, intrinsecè reperiri in primō analogato, in alijs verò per extrinsecam denominationem: ac proinde fictitiam esse diuisionē analogiæ attributionis suprā n. 18. relata. Hæc est plana mens Arist. & D.Tho. 11. Metaph. Ict. 3. vt vidi mus suprā n. 14. Quid etiā constat ex lib. 4 text. 1. vbi Philosophus docet ens esse analogū attributionis eo modo quo sanū, his verbis: *Ens autē multipliciter dicitur, verum ad vnu, vnamq; naturā. O non aequinoctiū, sed quemadmodum omne salubre ad sanitatem.* &c. vbi prosequitur Arist.

Arist. eandē comparationē, docēs accidentia secundū hanc analogiā non dici entia: quia in se habeāt esse, sed quia sunt substantiæ, quæ per se est ens, vel passiones, vel vię, vel effectiones, vel corruptiones &c. Quē locum exponens D.Tho. Ict. 1. inter alia inquit in illis verbis: *Verum ad vnum, vnaque natūram* significari, in hac analogia entis rationē significatā per nōmē es se vna, non solum ratione, sed etiā numero in omnibus analogatis, id est, nō multiplicari in illis, vt supra n. 15. in secunda conditione huius analogia explicuimus.

Ex quo loco sumitur euidēs argumentū: quia impossibile est, vt forma creata non multiplicata realiter, sit intrinsece in pluribus realiter distinctis: sed ratio significata per analogū attributionis est forma realiter non multiplicata: ergo repugnat esse intrinsece in pluribus analogatis realiter distinctis. Maior est euidens: minor D.Tho. consequentia legitima: ergo, &c. Vnde mirum est, quomodò Suarez pro illa sua sententia adducat hęc, & similia Arist. & D.Tho. testimonia, vbi plane docent oppositum.

31. Eandē conclusionē docet expressè D.Tho. 1. Ethicor. Ict. 17. Vbi Aris. inquit it: quomodò bonū dicatur de omnibus bonis: & respōdet, non omnino aequiuoce, sed vel quia sunt ab uno, vel ad vnu omnia conseruantur; vel comparatione potius rationum. Etenim vt est in corpore visus, ita est in anima mens. In quibus verbis, duo priores modi, scilicet ab uno, vel ad vnu, pertinēt ad

analogiam attributionis: quæ quādoque fit ingenere cause efficiētis, quod vocat Aristot. *ab uno*, & quādoque in genere causæ finalis, quod vocat Arist. *ad vnu*. Vt vidi mus supra nu. 9. & 10. Tertius vero modus est analogia proportionalitatis, vt docent cōmuniter Interpretes, & constat ex exēplo ad ducto ab Arist. Explicans ergo hūc locum D.Tho. cōcludit his verbis: *Ideo bunc tertium modum p̄efert: quia accipitur secundū bonitatem inherentem rebus; primi autem duo modi secundū n̄ bonitatem separatam, a qua non ita propriè aliquid denominatur.* D.Thomā sequuntur concorditer discipuli eius, Ferrara, Nazarius, Zanard⁹, Arauxo, Masi⁹, Soto, & alij supra num. 1. citati. Explicatq; optimè hanc sententiam Caie. c. 2. de nominum analogia, & 1. par. q. 13. art. 6. vbi non solum non cōcedit dari analogiam attributionis, in qua secunda analogata non definiantur per primū, vt illi Suar. adscribit: sed potius generalem doctrinam, quam priori loco tradiderat de omni analogia attributionis, quid scilicet in ea secunda analogata definitiuntur per primū, extendit ad analogiam proportionalitatis metaphoricæ, vt patet ex eius verbis.

32. Probatur primō conclusio ratione desumpta ex diffinitione huius analogiæ, quam admittunt contrarij. Quia analogia attributionis sunt, quorum nōmen est commune, ratio verò substantiæ secundū illud nōmen est eadē secundū terminum, diuersa verò secundū di-

versas habitudines ad illum: ergo huiusmodi analogata solum conueniunt in termino, quem respiciunt. Sed terminus respectus non potest esse intrinsicè in omnibus: ergo neque ratio significata per nomen sic analogū. Antecedens, & prima cōsequētia constat. Minor verò probatur: quia terminus quem huiusmodi analogata respiciunt, non distinguitur a principali analogato: ipsum enim est cui reliqua attribuuntur, & ad quod dicunt habitudinē. Cum ergo principale analogatum non possit esse intrinsicè in alijs, sed solum extrinsicè vt patet; plenum fit terminum, quem huiusmodi analogata respiciunt, non possit esse intrinsicè in omnibus.

Confirmatur ex ipsa nominis ethimologia. Nā ideo analogia ista dicitur *attributionis*: quia in ea secunda analogata suscipiunt denominationē analogi per attributionē ad principale analogatū: sed dici aliquid tale per attributionē ad aliquid extrinsecū, est dici tale extrinseca denominatione: ergo &c.

Dices ex hac ratione sequi analogum, & principale analogatū nō distingui. Quod tamen esse falsum constat: quia hæc propositio, *accidens est ens*, est vera, hæc autē falsa, *accidens est substantia*. Ad hoc argumentum non potest hic commode responderi: sed constabit infra nu. 41. vbi agemus de distinctione analogi ab analogatis.

³³ Secundò probatur conclusio: quia quod *ens*, *bonum* aut alia huiusmodi sint etiā analogi proportionalitatis propriæ respectu Dei,

& creaturarum, non tollit creaturas posse denominari extrinsecè entia, aut bona, formaliter secundū quod attribuuntur Deo: ut aliquid eius: sed hoc non potest illis conuenire ratione analogiæ proportionalitatis propriæ: ergo conuenit illis ratione analogiæ attributionis, & ex consequenti proprium erit istius analogiæ rationem significatam per nomen analogum inueniri extrinsecè in secundis analogatis. Minor, & consequētia cōstant. Major autē probatur: tum ex D. Tho. I. p. q. 6. ar. 4. vbi exp̄lē affirmat omnia creata, nō solum dici entia, & bona intrinsicè, & formaliter bonitatibus propijs, sed etiam extrinsecè, & causaliter bonitate ipsa diuinā, sicut primo principio exēplari, effectivo, & finali totius bonitatis. Tū etiam quia ideo vrina dicitur extrinsecè sana a sanitate animalis: quia dicit ad illam habitudinem signi, & effectus; in qua habitu dine fundatur analogia, quam habet sanum respectu eorū: sed creaturæ etiam sunt signa, & effectus diuinæ entitatis, & bonitatis: ergo poterūt ab ea extrinsecè entia, & bona denominari, etiam si per impossibile ab entitatibus, & bonitatibus sibi inhærentibus extrinsecè nō denominarentur; & consequenter in tali habitudine fundabitur analogia attributionis, quæ cōuenit *enti*, & *bono* respectu Dei, & creaturarū. Plures alias rationes adducit Araux lib. 4. citato Metaph. q. 2. ar. 2. vbi latè probat hanc cōditionē cōvenire etiā analogiæ proportionalitatis metaphoricæ: sed hoc a nemine negatur, & satis cōstat ex dictis.

³⁴ Dicendum est secundò ratio nē significatā per nomen analogū proportionalitatis propriæ intrinsecè reperiri in omnibus analogatis. Hæc conclusio est exp̄resa D. Thom. loco adducto ex I. Eth. eā que admittunt non solum discipuli eius, sed fere omnes alij Doctores. Quia tamē plures ex istis hinc probant dari conceptum communem analogatis, vt disp. sequent. videbimus: ideo oportet legitimū huius cōclusionis sensū breuiter aperire. Dupliciter ergo potest explicari conclusio. Primo, si dicatur nomen analogum proportionalitatis propriæ immediatè significare aliquā vñā rationē, seu gradū præcisum, qui intrinsecè participetur ab vtrō que analogato, & mediatè ipsa analogata: sicut vniuocum immediatè significat vnam rationem communem, & abstractam ab vniuocatis, & mediatè ipsa vniuocata: licet differt in hoc, quod analogū ex se, & extrinseca ratione sua petit descedere ad analogata cū quadā subordinatione, prioritate, & dependētia, quod non habet vniuocum. Quo modo intelligunt hanc cōclusionē, qui ponunt conceptum communē entis, & aliorū analogatorū. Sed explicatio ista omnino falsa est, vt videbimus loco citato.

Secundo modo potest explicari conclusio, dicendo nomen analogū proportionalitatis propriæ immediatè significare ipsa analogata secundū suas proprias rationes, nō absolute sumptas, sed vt proportionabiliter se habētes inter sc: inquā tum scilicet vnumquodque fundat habitudinem ad suum esse similem habitudini, quam fundat alterum. Quomodo sicut est verum, quod es se vniuersusque analogati est illi extrinsecum; ita est verum, quod analogum significat proportionaliter vtrumque, significat rationem, quæ est intrinsicè in analogatis. Et hic est legitimus, & peripateticus sensus nostræ conclusio: sique defendunt illā Caiet. opusc. citat. c. 3. & 4. & ceteri Thomistæ, qui negant conceptū communē enī, & alijs analogis. In quo sensu.

³⁵ Probatur breuiter conclusio: quia nō repugnat dari nōē equiuocum immediatè significans plurā absque aliqua habitudine, & proportione; de quibus quando prædicatur, non prædicat aliquid cōmune, neque omnia simul, sed propriā vniuersusque rationem sine habitudine ad alterū: ergo neque etiam repugnat dari nomen analogum immediatè significans analogata, vt proportionabiliter se habentia; de quibus quando prædicatur, non prædicabit aliquid vnum communē, neque omnia simul; sed propriā vniuersusque rationem, non absolute sumptam, sed cum proportionabilitate explicata. Aliunde autē repugnat nomen analogum immediatè significare aliquā rationē simili pliciter vñā, & abstractā; alijs cū vniuocis coincideret, vt infra ostendimus: ergo concedenda est analogia, in qua ratio significata intrinsicè sit in omnibus analogatis modo explicata. Quæ cū non sit analogia attributionis, aut proportionalitatis.

tis metaphoricæ, vt constat ex prima conclusione: necessariò asserendum est esse analogiam proportionalitatis propriæ.

ARGUMENTIS IN principio questionis adductis respondetur. §. III.

36 Ad primū ex auctoritatibus constat ex 2. conclus. Nullibi enim Arist. & D. Tho. neque leuiter insinuat rationē significatam per nomē analogū attributionis, formaliter prout sic, reperiri intrinsecè in omnibus analogatis: quin poti⁹ priori leco ex 4. Metaph. plane docent oppositū. Ex alijs verò solū colligitur ens esse analogū attributionis respectu substatiæ, & accidentis, de quo non dubitamus.

Id auté quod addit Suar. scilicet hanc analogiā talē esse, vt ratio entis propriæ, & intrinsecè cōueniat omnibus, nihil vrget. Quāuis enim ens intrinsecè reperiatur, tā in substantia, quā in accidentibus: id tamē non habet, formaliter quatenus est analogū attributionis, sed quatenus est analogum proportionalitatis propriæ, vel ratione trascē dētiæ. Videatur Cai. vbi supra c. 2.

Ad secūdū respondetur, quòd sicut quando dicimus medicinā analogari attributionis cum animali, quatenus est causa sanitatis ei⁹, nō est sēsus, hoc ipsū, quòd est medicinā esse causatiuā, formaliter esse ipsam denominationē, quā dicitur extrinsecè sana a sanitate animalis: sed esse proximū, & reale fundamētū supra quod cadit talis denominatio: ita similiter quando

dicimus creaturas analogari analogia attributionis cum primo ente, quatenus sunt effectus eius; non est sensus, hoc ipsū, quòd est creaturas esse effectus Dei, seu habere esse

participatū, esse ipsam formalē de nominationē, qua dicuntur entia ab entitate, quam significat ens, vt est

analogū attributionis; sed esse propriū, & reale fūdamētū, supra quod cedit talis denominatio. Vnde sicut stat optimè, quòd respicere sanitatē animalis, seu esse causatiuū illius, sit quid intrinsecū medicine, materialiter tamē se habēs ad denominationem analogi, quā est illi extrinseca: ita etiam stat optimè, quòd creaturæ vt effectus Dei sint intrinsecè entia entitatibus sibi proprijs, materialiter tamē se habētibus ad denominationē entis, secūdū quod est analogū attributionis.

Quā quidē est illis extrinseca; quia vt dictū est, & magis infra constabit, analogū attributionis simpliciter nō distinguitur a principali analogato: ac proinde ens, secundū quod tali analogia est analogū ad Deū, & creaturas, tātū significat entitatē increatā, a qua satis cōstat nō posse creaturas intrinsecè denominari. Videatur Araux. lib. 4. Methap. q. 2. ar. 2. n. 25. vbi optime explicat hanc doctrinam.

37 Ad cōfirmationē negatur antecedens. Ad cuius probationē respondeatur, quòd entitas per essentiā subiectū quidē illā habēs denominat ens per essentiā in recto; alijs verò, quā illā respiciunt vt terminū extrinsecū, tribuit denominatio-

sed

Sed in obliquo: & ideo creatura nō dicitur ens per essentiā, sed quid entis per essentiam, sicut iuxta hanc analogiam accidens non dicitur ens, sed entis.

Ad fundamentum alterius sententiæ, quā nu. 19. retulimus ex Suar. Respōdetur virum hūc doctissimū in hac parte fuisse proculdubio de numero eorū, de quibus dixit Aristot. 2. Elencho. & refert Caiet. loc. citato, c. 10. quòd *equinocatio latē in his proportionalibus peritissimos etiam later.* Nā certē ratio illa pectat nō distinguēs radices, seu principia, vnde sumuntur, & supra quā fundantur proportionalitas, & uniuocatio: neq; attendens, quām sint inter se diuersæ, etiā si in eisdem rebus inueniantur, vt vidimus supra nu. 25. & 26. ¶ Quare ad argumen-

tū respondetur negādo antecedēs. Si enim imponeretur nomen ad significandos hominē, & equum secundū suas proprias rationes, vt proportionabiliter se habētes; verè eset analogū proportionalitatis propriæ, sicut nomē *animalis* est illis vniuersū; & idē eset de numeris, & alijs quibuscūque, vt ibidē explicuimus.

CÆTERÆ ANALOGORUM conditiones, & proprietates ex dictis inferuntur, & explicantur.

§. IIII.

38 EX Prædictis fundamentis facile deducuntur, & explicantur cetera, quā de analogis solent disputationi: & ideo illa hic breuiter perstringemus. Videri tamē potest Caiet. qui ea latē, & optime tractat opus, citat & cap. 4. usque ad finem.

¶ Primo ergo ex dictis intelligerī, quare in analogia attributionis, & proportionalitatis metaphoricæ secunda analogata definitur per primum, non verò in analogia proportionalitatis propriæ: quæ est doctrina D. Tho. de veritate q. 2. art. 11. ad 7. & 1. p. q. 13. art. 6. vt ibi explicat Caiet. Ratio est: quia ad hoc, vt aliquid definiatur per aliud, necesse fariū est, quòd in sua essentia depēdeat ab illo. In analogis autē proportionalitatis propriæ habitudines, seu proportiones sunt équales; & ita neutra dependet ab altera: & per cōsequentes ipsæ, inter quas attēdit proportionalitas, ratione istius analogiæ nō dicūt depēdiā. Cui cōrrariū cōtingit in analogiæ attributionis, & proportionalitatis metaphoricæ, vt sup. explicatū est.

39 ¶ Secundū plenē percipietur, quare in his duabus analogijs analogum per se sumptum stat profamōsiori significato, non verò in analogia proportionalitatis propriæ. Ratio enim est: quia hoc analogū non magis significat vnu analogatum, quām aliud, sed equaliter vtrūq; cū proportionabilitate explicitata, & ita absolute prolatū nō magis stat pro uno, quām pro alio. At verò analogum attributionis, & proportionalitatis metaphoricæ nō significat equaliter omnia analogata, sed primū ex propria impositione, primariō, & distincte, reliquæ verò secundariō & cōfuse, & quatenus a primo denominantur: & ita simpliciter prolatā stat pro illo.

40 ¶ Tertiō infertur analogū attributionis, & proportionalitatis metaphori-

taphoricae, formaliter prout sic, non posse esse mediū demonstrationis; bene autem analogum proportionalitatis propriæ. Ratio est: quia cū in prioribus analogijs analogū ex propria impositione, & distinctè tātum significet principale analogatū; aliaverò cōfundat, & connotet, ut recipiunt illud, & denominātur ab eo: ideo nomen sic analogum, non distribuitur secundū aliquid intrinsecū in omnibus; & per consequēs præmissa, in qua prædicatur de secundo analogato, semper est contingens, quod repugnat demonstrationi. At verò analogum proportionalitatis propriæ equaliter significat vtrūque; & ratio significatae intrinsecē reperitur in omnibus: & ideo distribuitur secundū aliquid intrinsecū pro omnibꝫ, & præmissæ habent sufficientem necessitatē ad demonstrationem.

41 ¶ Quartò infertur, quomodo analogum distinguatur ab analogijs. Non enim distinguntur tāquā conceptus, aut gradus diuersi; sed pene diuersum modū concipiendi, & significandi eundē gradū. V.g. *ens*, & *substantia* non distingūtur sicut duo gradus; sed sicut idem diuerso modo significari, & conceptus. Nominē enim *substantia* significatur ratio substantiæ absolutē in se ipsa consideratæ; nomine verò *enti*, significatur eadē ratio, prout fundat similitudinē cū accidētibꝫ, vel terminat habitudinem eorum. Hoc autem diuerso modō cōtinuit in diuersis analogijs. Nam analogū attributionis, aut proportionalitatis metaphoricae nō significat

vtrūq; analogatū intrinsicè, vt ita dicam, & quasi partes principales sui significari: sed primū propriè & distinctè, aliaverò quasi de cōnōrato, & confusè, inquātū ad primū ordinantur. Vnde nomini sic analogo correspondet quidē conceptus, qui in se simpliciter est vnꝫ, sed nō distinctus a cōceptu principalis analogati, nisi penes modū concipiendi, & significandi explicatū: ab alijs tñ analogatis verè, & simpliciter distinguitur, vt ex dictis patet.

At verò analogo proportionalitatis propriæ correspondet tot cōceptus obiectui, quod sunt analogata, cū quadā tamen proportionabilitate inter se, quā non dicūt ipsa analogata: ratione cuius nomen sic analogum distinguitur ab eis. V.g. hoc nomen *ens*, si sumatur vt est analogū attributionis ad substantiā, & accidēs, significat eundē gradum, quē significat hoc nomen, *substantia*, licet cū discrimine explicato: & ex cōsequenti sicut cōceptus accidentis simpliciter est distinct⁹ a cōceptu substantiæ; ita etiā a cōceptu enti, prout est sic analogum. Si verò *ens* sumatur, quaten⁹ est analogum proportionalitatis propriæ; tunc quē significat substantiā, & accidēs, nō absolutē sumpta, sed ut proportionabiliter se habētia, inquātū scilicet simili modo fundat habitudines, seu proportiones vniuīquod que ad suum esse. Et in hoc sensu dicitur analogum proportionalitatis propriæ distingui ab analogatis, sicut res vt similis alteri distinguitur a se ipsa absolute concepta, quod est distingui secundū quid.

42 Quin-

42 Quintò infertur ab analogis non posse abstrahi aliquam rationem, quæ simpliciter sit cōmuni, & præcisa ab eis. Et quidem de analogia attributionis, & proportionalitatis metaphoricae satius patet: siquidem ibi idem est conceptus obiectiuus analogi, & principalis analogati, vt dictum est. De analogia verò proportionalitatis propriæ etiam constat. Quia cum hēc attendatur penes rationes proprias analogatorum, & immediate fundetur in eis: ipsa proportionalis conuenientia secundū affert, & intimē includit differētiā, seu diuersitatem analogatorum: ac proinde repugnat vt simpliciter præscindatur ab eis. Dicitur tamen nomen sic analogū abstrahere ab analogatis, eō modo, quo distinguitur ab eis; quatenus scilicet res vt sic se habens ad aliā, abstrahit a se ipsa absolute sumpta, quod est abstrahere secundū quid. De quo redibit sermo infra circa c. 4. cū de conceptu cōmuni entis disputem⁹. Hoc autē sufficie, vt analogū proportionalitatis sit superiū analogatis, & prædicetur formaliter de eis, sufficiēterq; distribuatur. Quæ omnia, & alia his similia, quē in vniuocis simpliciter reperiuntur, verificātur in his analogijs, tantū secundū quid. Videatur Caiet. loco citato, c. 4. & 5.

43 ¶ Sextò tandem infertur analogiam attributionis, & proportionalitatis metaphoricae causari per dependentiā: siquidem in eis secunda analogata suscipiūt denomi nationē per habitudinē ad primū,

a quo secundū illud nōmē omnino depēdēt; analogiā verò proprie talitatis propriæ, formaliter prout sic, non causari per dependentiā: si quidē proportiones, quas importat, sunt inter se omnino équales; ac proinde adiuicē independentētes. Quāuis enim analogata secundū suas propriasrationes possint aliū de habere aliquā subordinationē, & dependentiam: hēc tamen non attendit in hac analogia, sed potius équalitas proportionū, vt supra explicatum est.

Cōtra dicta de analogia proportionalitatis propriæ est vulgare argumentū: quod, quāuis ex dictis facile solui posset, ad pleniorē in dīctorū notitiā breuiter proponēdū est. Quia si ad propriam proportionalitatē nō sufficeret quācūque habitudo proportionū, sed require retur propria équalitas earū, ita vt proportiones effent eiusdē specieis, iā analogā proportionalitatis propriæ verè effent vniuoca: cōsequēs est falsum: ergo &c. Probat̄ seque la: quia a duabus proportionibꝫ eiudē speciei abstrahibilis est ratio proportionis, quæ sit illis vniuocar̄ ergo si ens significat équalitatē istā proportionum, verè significabit rationem vniuocā inferioribus.

44 Respōdetur tamē, q; aliud est loqui de fundamēto relationis, & aliud de ipsa relatione. Potest enim contingere aliquas relationes vniuocē conuenire in ratione relationis; cum tamen earum fundamenta sint primō diuersa, vt patet ex Aristotel. cap. 7. huius libri, vbi relationibus eiusdem generis a signat pro

pro fundamentis diuersa prædicatione. Quare, licet nomen significat ipsam qualitatem proportionum: (hanc enim significat nomen istud, *proportionalitas*, quod etiam est vniuersum: non ideo erit vniuersum nomen significans earum fundamenta. Et sic contingit in presenti. Nam analogum proportionalitatis proprium, ut *ens*, aut *bonum*, non significat gradum ipsum relationis, in quo conueniunt duas proportiones: (hunc enim significat nomen istud, *proprio-*
tio, quod verè est vniuersum:) neq;

similiter significat ipsam qualitatem proportionum: (hanc enim significat nomen istud, *proportionalitas*, quod etiam est vniuersum:) sed significat res fundantes tales proportiones, & proportionalitatem. Quæ, quia non attenduntur penes gradum communem, sed penes propriam vniuersaliumque differentiam: ideo ab illis rebus non potest abstrahi ratio aliqua vniuersata, bene tamen ab ipsis relationibus.

CAPVT SECUNDVM DE COMPLEXIS & incomplexis.

S V M M A T E X T V S.

DVAS Diuisiones, & vnam definitionem continet hoc caput. ¶ Prima diuisio est: eorum quæ dicuntur, alia cum complexione dicuntur, ut *homo currit*, alia sine complexione, ut *homo*. ¶ Secunda: eorum quæ sunt, quedam de subiecto dicuntur, in subiecto tamen non sunt, ut substantiae vniuersales: quedam in subiecto sunt, de subiecto autem non dicuntur, ut accidentia singularia: quedam in subiecto sunt, & de subiecto dicuntur, ut accidentia vniuersalia: quedam verò neque in subiecto sunt, neque de subiecto dicuntur, ut substantiae singulares. ¶ Tandem definit id, quod est esse in subiecto dicens: *In subiecto autem esse dico, quod cum sit in aliquo, non sicut pars; impossibile est esse sine eo, in quo est.*

Notationes, & dubia circa hoc caput.

Primò notandum est primam diuisionem huius capititis correspondere illi, qua lib. I. Sūmulum diuisimus terminum in complexum, & incomplexum, cum hoc tamen discrimine, quod illa principalius datur de vocibus, quarum no-

titiam tractatus Summularum sibi vendicauit; hæc verò præcipue est de rebus: quia res sunt, quæ colligantur in prædicamentis, in ordine ad quæ agit hic Arist. de cōplexis, & incomplexis, ut illa reiijciat, ista verò admittat. Et sic sensus diuisio-

nis

nus est: rerum, quæ per voces significantur, aliæ sunt complexæ, quæ scilicet pluribus cōceptibus cōcipiuntur, correspondētibus pluribus vocib⁹, per quas significantur; & aliæ incomplexæ, quæ scilicet vniico cōceptu concipiuntur, correspondēti vni voci, per quam significantur: quæ prout sic simpliciter dicuntur vñæ, aliæ verò tantum secundum quid. Et ita diuisio est analoga.

3. Secundò pro explicacione secundæ diuisionis nota ex Caiet. quatuor esse rationes, duas reales, & duas rationis, quarum alias necessariò debet habere, quidquid in recta linea prædicamenti collocatur: scilicet *substantialitas*, & *accidentalitas*; *vniuersalitas*, & *particularitas*. Ad primam sequitur *non esse in subiecto*: ad secundam *esse in subiecto*: (Intelligitur de subiecto inhesionis, cū sint rationes reales.) Ad tertiam sequitur *dici de subiecto*, & ad quartam *non dici de subiecto*: (de subiecto scilicet prædicationis, cū sint rationes rationis.) Cōbinatis ergo inter se singulis rationib⁹ realibus cum singulis rationibus rationis, formantur quatuor membra diuidentia huius diuisionis. Quæ consequenter facit hunc sensum: quæcumque res in prædicamento collocantur, vel sunt substantiae vniuersales, vel substantiae particulares, vel accidentia vniuersalia, vel accidentia particularia. Vnde hæc propriè non est vna diuisio, vt bene notat Toletus: sed quedam entium enumeratio, in qua plures diuisiones inveniuntur. Continentur enim ibi diuisiones in substantiam, & acci-

dens, de qua infra agendum est, & divisione substantiarum in vniuersalem, & particularē; & similiter divisione accidentis in vniuersale, & particula- re, quæ duæ sunt diuisiones subiecti in accidentia quedam rationis. Et tandem continentur diuisio vniuersalis in substantiam, & accidentem, & diuisio particularis in substantiam & accidentem: quæ sunt diuisiones accidentis in subiecta.

4. Tertiò circa definitionē notandum est, quod octo modis dicitur aliquid esse in alio, quos ex Arist. lib. 4. Phisicorum colligit hic Boec. Primò vt *pars in toto*, sicut manus in corpore. Secundo vt *totum in parte*, sicut dicimus perfectionem totius esse in partibus. Tertiò vt *species in genere*. Quartò vt *genus in speciebus*. Qui duo modi ad priores reducuntur: quia species est pars subiectiua generis. Quintò vt *forma in materia*, sicut anima in corpore. Sextò vt *in mouente, seu efficiente*, sicut subditū sunt in manu Regis. Septimò vt *in fine*, sicut auarus in diuinitijs. Octauò sicut *locatedum in loco*, ut aqua in vase. Quibus non addidit Arist. esse *in tempore*: quia statim de illo erat acturus. Preter hos autem datur modus essendi in subiecto: quem Arist. vt ab omnibus alijs distinguit, in praesenti definit, sicut vidimus in textu.

5. Hoc supposito, sic explicat definitionē Caiet. vt prima particula habeat vicem generis, secunda verò, & tertia locum differentiæ. Et ita in prima conuenit accidentis cū alijs modis essendi in alio; per secundā verò distinguitur a quatuor pri-

prioribus, intelligendo per illam, teria, non tanquam pars eius, & immēam quod non est sicut pars, quām possibile est ab ea separari, saltem quod non est sicut in parte: per tertiam verò distinguitur a quatuor modis posterioribus, in quibus res, quae est in alio, potest esse sine illo.

Meliùs tamen explicabitur definitio, dicendo illam particulam, *in alio*, si simpliciter intelligatur, sufficienter distinguere accidentis a substantia, & ideo habere vicē differentiæ, ly verò, quod est, seu *ens*, vicem generis: ac proinde integrum definitionem accidentis contineri in illis primis verbis, quod est *in alio*: alias verò particularas addidisse Aristot. maioris claritatis gratia. Ly ergo *in alio*, aliud, vt diximus, significat, quod quod habet vicem differentiæ, sim pliciter intellectum duo importat. Primum est, vt illud, in quo accidēs est, sit omnino aliud, ita vt neq; sit de eius essentia, neque cum eo componat unam essentiam: per quod distinguuntur accidentis a quinque prīoribus modis essēdi in alio. Ad quod magis explicandum addidit Arist. illam particulam, & non sicut pars. Secundum est quod de accidentis essentia sit esse in alio, ita vt vere illi inhāreat, & absque eo iuxta exigentiam sue naturæ non possit existere: per quod accidentis distinguuntur ab alijs modis essendi in alio. Ad quod magis explicandum addidit Arist. ultimam particulam.

modo D V B I T A T V R: an definitio Arist. sit sufficiens, propter hæc argumenta. Primo: quia tia in quibus odor defertur. Cuius dista definitio conuenit formis brutorum. Nam anima equi est in manibus attre statum.

CAPVT TERTIVM DE REGVLIS.

S V M M A T E X T V S.

DVAS regulas prædicamentis deseruientes cōtinet caput istud. Prima est: Quādō aliquid prædicatur de aliquo ut de subiecto, quidquid prædicatur de predicato, dicitur etiam de subiecto. Ut si de Petro prædicatur homo, & de homine prædicatur animal, viuens, &c. etiam prædicabuntur de Petro. Secunda circumferetur communiter sic, iuxta trāslationem Boetij: Diuersorum generum, & non subalternatim positorum, diuersæ sunt species differentiæ; subalternorum verò generum nibil prohibet easdem differentias esse.

Notationes, & dubia circa hoc caput.

Dvo prædicatorū genera collocari in prædicamento diximus supra disp. 6. n. 45. alia in recta linea, scilicet genera, & species: & alia ad latus, scilicet differentias. His ergo duobus generibus prædicatorum cognoscendis deseruuntur duas istæ regulæ. Et propterea, vt ex Boetio, Ammonio, & Simplicio notant Cajetan. Sot. Tolet. & alij, prima solū statuitur ab Arist. pro prædicationibus essentialibus gentis, & speciei: hęc enim tantū ponuntur in recta linea. Quod inuit Arist. illis verbis: Quando aliquid prædicatur de aliquo ut de subiecto, &c. id est, vt de substantia, seu in eo quod quid: quod solū conuenit generi, & speciei. Et ita sensus regulæ est. Quando aliquid prædicatur quidditatue de aliquo subiecto, quidquid prædicatur quidditatue de prædicato, prædicatur etiā quidditatue de subiecto.

Alij extendunt hanc regulam, tūm ad prædicationes quinq; prædicabilium; tūm ad alias quascumque, dummodo seruetur eadē suppositio: defectu cuius non valet: homo est animal: animal est genus: ergo homo est genus. Quā quidem extensiones verae sunt, sed non intentæ ab Aristot. qui in præsenti agit de hac regula, præcise vt est antepredicamentum. Iuxta alias autem extensiones continent principia syllogistica, scilicet dici de omni, & dici de nullo: quā non sunt antepredicamenta, sed priora analitica.

Ex hac regula elicetur modus arguēdi, quem Cicero acerbalem, Gręci οργιτη, Soritem, nostri verò vocat de primo ad ultimū. Quia si homo est animal, & animal viuēs; & viuens substantia, de primo ad ultimum homo est substantia.

3 Circa secundam regulam notant benē Cajet. & Tolet. in aliis qui-

Caput III.de regulis.

quibus codicibus corruptè legi: diuersæ sunt species, & differentiae: debet enim legi: diuersæ sunt specie differentia: quia in græco legitur in dativo: τῶν εἰς ἀληθείαν, τοι εἰ dei. Appellat autem differentias specie diuersas: non quia genere conueniant; sed vt differentias materiales excludat, differentias essentiales, seu formales vocavit specie, id est essentialiter diuersas.

D V B I T A T V R primò: quomodo sit intelligenda hæc secunda regula. Est autem tota difficultas in explicando, quid intelligatur per genera subalternatim possita: inde enim cognoscemus, quæ sint genera non subalternatim possita.

In quo certum est illa genera, quorum vnum est sub alio, esse subalternatim possita, vt animal, & viuens. Vnde solùm est difficultas: an ea genera, quorum vnum non continetur sub alio, sed ambo sub uno tertio, vt animal, & plāta, quæ continentur sub viuenti, sint subalternatim possita Id enim affirmat Caietan. Tolet. Ofia, & allij, contendentes Arist. hic, per genera subalternatim possita, intelligere tam illa, quorum vnum continetur sub alio; quam ea, quæ continentur sub uno tertio: & ita, per genera non subalternatim possita, vtrumque excludere, tantumque intelligere ea genera, quæ continentur sub diuersis prædicamentis.

4 Sed melius cum Soto, & alijs respondeatur negatiuè. Non enim duo genera dicuntur inter se subalternæ, seu subalternatim possita: si vnum non continetur sub alio;

etiam si ambo continentur sub uno tertio. Sicut Astrologia, & Perspectiva non sunt inter se scientia subalternæ: etiam si utraque vni Geometriæ subalternetur. Hanc autem fuisse mente Aristot. patet tūm ex translatione Perionij, & Argiopyli, qui ita vertunt: Quando genera diuersæ sunt, neque vnum ab altero continetur: eorum etiam differentia specie differunt. Eorum autem generum, quorum vnum sub altero continetur, nihil prohibet easdem differentias esse. Tūm etiam ex textu græco: nam vox ὑπαλλήλη, ab Aristot. posita significat ea, quorum vnum continetur sub alio; vt notat Budeus in suis Commentarijs. Et ita sensus regulæ est. Quando duo genera ita sunt diuersa, vt vnum non continetur sub alio; sive quia sunt in diuersis prædicamentis, vt animal, & scientia; sive quia inter se condistingunt, & opponuntur sub aliquo tertio, vt animal, & planta; necessè est, vt habeant differentias essentiales, tam diuisiuas, quam constitutivam formaliter diuersas. Genera enim primò diuersa, vel opposita, profic, nec possunt constitui per eandem differentiam, neque diuidi in eadem membra, vt postea dicimus. Quandò vero vnum genus continetur sub alio, possunt quidem habere easdem differentias, vt iam explicabimus.

5 D V B I T A V R secundò vtrum vera sit hæc regula, vt à nobis explicata est. ¶ Non dubitamus de veritate illius regulæ iuxta expositionem adductam Caietan.

& aliorum, qui, per genera nō subalternatim possita, solùm intelligunt genera diuersorum prædicamentorum: sic enim satis constat esse verisimam. Nam si genera suprema sunt diuersa: quæcumque sub illis continetur, erunt à fortiori diuersa; & consequenter repugnabit easdem differentias essentiales in duobus prædicamentis collocari. Ut patet in exemplo Arist. animal enim, & scientia, neque possunt eiDEM differentijs diuidi, neque eadem differentia constitui. Quare si quandò in diuersis prædicamentis eadem nomina pro differentijs ponuntur: id fit, vel quia sunt differentia accidentales, vt quandò substantia diuiditur in universalem, & particularem; & item quantitas, aut qualitas in universalem, & particularem: vel quia ignoramus proprias differentias, & loco earum substituimus alias, vt quandò qualitas diuiditur in naturalem, & super naturalem, & similiiter actio, aut ubi. Vel tandem id continetur: quia talia nomina in rei veritate sunt æquiuoca, & consequenter non significant vnam rationem, sed plures. Quod notauit expressè Aristot. i. Topic. c. 13. adducens pro exemplo, ly, acutum, quod inuenitur inquitatibus, & qualitatibus: dicimus enim angulum acutum, & vocem acutam. Redditque pro ratione regulam statutam dicens: Vox enim à voce differt, quod acuta: itum magnitudo à magnitudine. Ita si, ut acuti vocabulum sit in hominibus: diuersorum enim generum, quorum vnum ab alio non contine-

tur, diuersæ sunt differentiae. Per quod facile soluuntur plures instatiae, quæ contra hanc regulam affecti solent.

6 Hoc supposito, tota difficultas est: an prædicta regula sit etiam vniuersaliter vera, iuxta nostram expositionem. Ita quod quæcumque genera, intra idem prædicamentum inter se condistincta, & opposita, vt planta, & animal, debeat necessariò habere diuersas differentias, tam diuisiuas, quam constitutivas. ¶ Circa quod Alexand. Boet. & Simpl. quos citat, & sequitur Ofia in annotationibus huius cap. negant, dictam regulam, iuxta expositionem nostram esse vniuersaliter veram, afferentes bene posse duo genera, quorum vnum sub alio non continetur, habere easdem differentias: dummodo continetur sub uno tertio, & consequenter sint intra idem prædicamentum.

7 Probat Ofia suam sententiam aliquibus instantijs. Primò: quia animal gressibile, & volatile sunt genera, quorū vnum non continetur sub alio, sed ambo sub uno tertio; & tamen habent easdem differentias diuisiuas, scilicet bipes, & quadrupes.

Secundò: quia quantitas diuiditur in continuam & disctetam; & vnaquæque in successivam, & permanentem; vel si prius fiat diuisione quantitatis in successivam, & permanentem; postea vnaquæque debet diuidi in continuam, & discretam: ergo, &c.

Tertiò idem cernitur in potentijs

tensiam; quæ potest diuidi in cognoscitiam, & appetitiam; & deinde vnaquæque in spiritualem, & corporalem, vel è contra: & in *propositione*; quæ diuiditur in affirmativam, & negativam; & vnaquæque in veram, & falsam.

Tandem de differentijs constitutiis, potest sic probari: quia homo, & Angelus sunt inter se ita diuersi, vt unus non continetur sub alio; & tamen eadem differentia, nempe *rationale*, est constitutua vtriusque: ergo genera, quæ continentur sub uno tertio, etiam si unum non continetur sub alio, possunt habere easdem differentias, tam constitutiis, quam diuisiis.

8 Nihilominus dicendum est primò genera quorum unum non continetur sub alio, sed ambo sub uno tertio, necessariò habere diuersas differentias constitutiis sibi proprias. Hæc conclusio est evidens. Breuiterque probatur: quia illa duo genera, quæ in aliquo tertio conueniunt, vt animal, & planta, sunt inter se diuersa, & opposita, vt supponimus: ergo per aliquid distinguntur, & opponuntur. Non per gradum genericum, in quo conueniunt: ergo per propriam vniuersiusque differentiam.

9 Dicendum est secundò genera quorum unum non continetur sub alio, sed ambo sub uno tertio, non posse habere easdem differentias diuisiis: sed unumquodque necessariò habere differentias diuisiis diuersas à differentijs diuisiis alterius. Et loquimur de diffe-

rentijs essentialibus: nam de accidentalibus id non repugnat. Hæc conclusio, & regula in hoc sensu nobis ita certa est, sicut iuxta Caetani expositionem certum est genera diuersorum prædicamento rum non posse habere easdem differentias diuisiis: nam eadem est utroque ratio. Quare sic primò probatur conclusio. Diuersa genera, quorum unum non est sub alio, sunt diuersæ potentiæ metaphysicæ essentialiter distinctæ: ergo correspondent illis actus essentialiter diuersi. Sed differentiæ diuisiæ sunt actus generis, quatenus est potentia metaphysica: ergo generibus essentialiter diuersis correspondent differentiæ diuisiæ essentia liter diuersæ.

Confirmatur: quia genus, & differentiæ, diuisiæ eius assimilantur materiæ primæ, & formis substantialibus: sed in sententia Thomistarum constituentem materias primas essentialiter diuersis, scilicet materiam cœlorum, & sublunarum, vnicuique materiæ correspondent diuersæ formæ: neque fieri potest, vt eadem forma informet vtramque: ergo pari ratione generibus essentialiter diuersis, vt animali, & planta debent correspondere differentiæ diuisiæ essentialiter diuersæ.

Secundò probatur: quia eadem species non potest esse sub diuersis generibus, quorum unum non sit sub alio, verbi gratia, sub *animali*, & *plāta*: ergo diuersa genera, quorum unum non est sub alio non possunt habere easdem differentias.

Conse-

Consequētia est evidens: quia sicut differentia constituit speciem, ita vna, & eadem differentia, vbi cunque sit, constituit vnam, & eadem speciem; alias differentia non converteretur cū specie, tollereturque præcipius arguendi locus, à differētia ad speciem. Antecedens vero est Arist. 4. Topicor. c. 2. afferentis: *Cum enim species una duabus generibus subiecta est: tunc alterum ab altero continetur*. Maneat ergo genera diuersa, quorum unum non est sub alio, non posse habere easdem differentias.

10 Ad argumenta respondetur. Ad primum, quod *bipes*, & *quadru pes* sunt differentiæ materiales, non vero essentiales: & ita nihil sequitur.

Ad secundum, non omnes illas divisiones esse essentiales. Quandò enim aliquod diuisum adæquatè dividitur dupli divisione, altera necessariò est accidentalis: quia idem genus non potest bis diuidi in species. Et hoc contingit in presenti: nam quantitas adæquatè diuiditur in continuam, & discretam; & similiiter in successiunam, & permanentem. Prima ergo diuisio est essentialis, secunda vero accidentalis. De quo infra c. de quantitate.

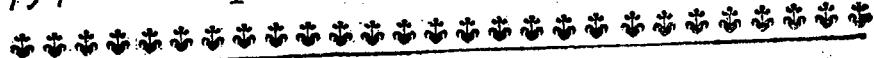
Per quod patet ad tertium. Diuisio enim potentiae in cognoscitiam, & appetitiam est essentialis: quia sumitur ex obiecto, à quo potentiae specificantur. Alia vero in spiritualem, & corpoream sumitur ex obiecto materiali; & ita est accidentalis. Idem etiam contingit in divisionibus prece-

sitionis, vt explicuimus libro 2. Summarum cap. 3.

Ad ultimum respondeatur, quod *ratiōnale*, vt est differentia hominis, importat cognitionem discursuam, & medijs phantasmatibus: & ita prout sic non conuenit Angelo. Ablatis tamen imperfectionibus, solet tribui Angelis, vt docet Diuus Thomas Secunda Secundæ, quæst. 83. art. 10. ad 2. sed tunc non est differentia hominis, vt de se patet.

11 Tandem circa secundam partem huius regulæ obseruandum est, quod licet genera, quorum unum est sub alio, habeant quodammodo easdem differentias, tam diuisiis, quam constitutiis: quia differentia constitutiva superioris, est etiam inadæquate, & remotè constitutiva inferioris: & differentiæ diuisiæ inferioris, sunt etiam inadæquate, & remotè diuisiæ superioris: per hoc tamen non excluditur, quod ista genera habeant proprias differentias, per quas proxime, & adæquate constituantur; & diuidatur, vt consideranti patebit. Exceptis tamen generalissimis, quæ licet habeat proprias differentias diuisiis, non tamen habent constitutiis, vt infra videbimus.

(*)

C A P V T Q V A R T V M,

De diuisione entis in decem prædicamenta.

S V M M A T E X T V S.

VNICAM Diuisionem, & vnicam membroruni diuidentium proprietatem continet hoc caput. Diuisio est entis per se in decem prædicamenta. Quam tradit Arist. diuidendo nomina incomplexa: nam vel significant *substantiam*, vt homo; aut *quantitatem*, vt bicubitum; aut *qualitatem*, vt album; aut *ad aliquid*, vt duplum; aut *vbi*, vt inforo; aut *quando*, vt hæri; aut *situs* vt iacere; aut *habitum*, vt armatum esse; aut *actionem*, vt secare; aut *passionem*, vt seca- ri. Sunt ergo decem prædicamenta, nempe *substantia*, *quantitas*, *qualitas*, *relatio*, *vbi*, *quando*, *situs*, *habitus*, *actio*, & *passio*. Proprietas autem omnium est, vt secundum se sumpta, cum nulla affirmatione, aut negatione dicantur. Quod probat: quia omnis affirmatio est vera, vel falso: incomplexa autem, qualia sunt prædicamenta, non dicunt verum, vel falso.

Notationes circa hoc caput.

PRÆSENS diuiso est subdiuiso primæ, quam c. 2. statuit Arist. & ita in eodem sensu intelligenda est. Non enim agit hic præcipue de vocibus, sed de rebus, quæ per voces significantur. Et ita sensus est. Res per voces incomplexas significata, vel est *substantia*, vel *quantitas*, &c.

Circa secundam partem capituli dubitant Oña, Conimbricenses, Mas. & alij: quomodo Aristot. probet prædicamenta esse in complexa, ex eo quod non dicant affirmationem, vel negationem: properter Sotum sic Aristot. interpretantem. Videtur enim ratio inefficax, cum sint aliqua incomplexa, quæ

non habent affirmationem, vel negationem, vt *homo albus*. ¶ Et respondet Arist. tantum velle distinguere librū istum, à libris Perhier. vbi agitur de propositione: adquod efficax est ratio inducta.

Sed (pace horū Doctorum dictū sit) non bene dubitant, & plane falluntur circa intētum, & processum Arist. Non enim ipse probat prædicamenta esse incomplexa ex eo, quod non dicant affirmationem, vel negationem: nam talis consequentia indigna est Aristot, sed potius ē contra probat, prædicamenta secundum se non dicere affirmationem, vel negationem, ex eo quod sint incomplexa. Asignata enim

enim proprietate, quod scilicet nō vt patet in litera: quæ consequentia affirimationem, vel negationem, id probat: quia non dicunt Reliqua quæ hic notari solent, se veritatem, vel falsitatem; quod rāquenti disputatione explicabundem probat: quia sunt incomplexa, tur.

D I S P V T A T I O XI.

De diuisione entis in sua inferiora.

VANVIS Res hēc sit propria Metaphysicæ, ad quam pertinet rationem entis, & habitudines eius speculari: est tamen ad prædicamentorum notitiam omnino necessaria, neque aderit alibi opportunior occasio ista explicandi. Et ideo, quæ de hac materia diffusè à Doctoribus in præsenti pertractantur, sequentibus difficultatibus complectemur.

Q V Ä S T I O P R I M A.

Vtrum ens sit purè equiuocum respectu suorum inferiorum.

LOQUIMUR in præsenti de ente aurea verbo *ens*.

4 Vt autem eas vtcumque ordinemus (ex acta enim discussio plura petit à præsenti instituto aliena) adæquatæ. Diuiditur enim *primo* in *ens per se*, & per *accidens*. *Secundo*, in *ens reale*, & *rationis*. *Tertio* in *Deum*, & *creaturas*. *Quarto*, in *substantiā*, & *accidens*. *Quinto*, in *ens absolutum*, & *relatiuum*. *Sexto* in *ens completum*, & *incōpletum*. *Septimo*, in decem prædicamenta. *Octauo* in *actum*, & *potentiam*: & sic de alijs diuisionibus. Quarum aliquas tradit Arist. s. Metap. tex. 13. li. 6. tex. 4. lib. 9. tex. 21. & alibi sepè: & ferè omnes habentur apud D. Tho. vt videri potest in tabula

Igitur ex his diuisionibus, prima cōmpter omittitur in præsenti. Quia cū *ens per se* sit illud, quod simpliciter est vnum; *ens vero* per *accidens*, quod aggregatione tan-

E 4 tūm

tum est unum: talis diuisione magis attenditur ex parte unitatis, quæ est passio entis, quam ex parte ipsius entis. Similiter quarta, & septima non sunt duas diuisiones, sed una, & eadem ut ex D. Tho. ostendimus infra num. 58.

Præterea in quinta diuisione utraque differentia non est positiva, & consequenter, neque propriæ essentialis. Ly enim *absolutum* formaliter non dicit aliquem gradum positiuum, in quo conueniant substantia, quantitas, & reliqua accidentia absoluta, sed solam negationem relationis, quæ consequitur ad talia prædicamenta, & fundatur in propria ratione uniuscuiusque. Quod si ly *absolutum*, sumatur hō formaliter pro negatione, sed materialiter pro fundamento illius: iam hæc diuisione erit eadē cum septima, qua ens diuiditur in decem prædicamenta.

Sexta etiam diuisione verè non est essentialis: nam eius membra diuidentia, formaliter prout sic, non dicunt perfectiones oppositas; sed solam exprimūt maiorem, & minorem perfectionem: quibus proinde non repugnat inueniri intra eandem speciem: ut patet in natura humana, intra quam inueniuntur *completum*, & *incompletum*, nemp̄ compositum, & partes eius. Quod planè indicat diuisionem non esse essentialem: ut à simili constat de *masculino*, & *feminino*, quas non esse differentias essentiales optimè colligimus ex eo, quod inueniuntur intra eandem speciem.

His

5 Denique octaua diuisione entis per actum, & potentiam, tripliciter potest intelligi. Primo, ita ut sit diuisione totius in partes, ex quibus compoñitur: quomodo accipiunt illam Aristot. 1. Physicor. tex. 73. & D. Thom. opusc. 42. cap. 3. Sic autem est diuisione actualis: neque pertinet ad presentem considerationem, ubi diuisiones potentiales entis inquirimus. ¶ Secundo, ita ut sit diuisione eiusdem entis quasi in diuersos status, perfectum scilicet, & imperfectum: sicut frumentum dicitur in potentia, quando est in herba; & in actu, quando est perfectum. Sicq; accipit illā frequentē Arist. vt patet 5. Meta. tex. 13. lib. 3. phys. tex. 3. & alibi sūp̄. ¶ Tertio tandem potest generiū intellegi, ut comprehendit quidquid habet qualēcumq; rationem actus, & potentie, siue sunt tota, siue partes, siue essentialiter diuersa, siue tantū penes statum perfectum, & imperfectum. Quo modo eā videntur acceptissime Arist. & D. Tho. 11. Metap. lect. 9. Et his duobus modis, intellecta diuisione, habet quidē modum diuisionis essentialis: sed formaliter ut traditur per hæc membra, non est talis, sicut diximus de diuisione præcedenti. Et ratio est eadē: quia utrumq; membrum huius diuisionis sic explicata potest inueniri intra eandem speciem: ergo ex se nō causant distinctionē essentialē. Qua etiā ratione D. Tho. loco citato ex 3. Phys. dixit, quod diuisione entis per actum, & potentiam non distinguit genera entium: quia actus, & potentia inueniuntur in quolibet genere.

His ergo diuisionibus omissis: tres alias sic possumus ordinare, ut primo ens diuidatur in ens reale, & rationis: deinde ens reale in Deum, & creaturas: & tertio ens creatum in substatiā, & accidens, seu in decem prædicamenta. Quæ omnes verè sunt diuisiones essentiales, significantque perfectiones positiuas, ut consideranti patebit. Et ideo de illis deinceps agemus. Nunc autem inquirimus: an eārum diuisione sit purè æquiuocum respectu membrorum diuidendum.

— 6 Ens esse purè æquiuocum ad ens reale, & rationis docent aliqui ex Thomistis, Soncinas 4. Metaph. q. 5. & lib. 10. quæst. 1. Iabel. lib. 1. quæst. 1. Bañez 1. p. quæst. 2. 8 ar. 1. & alij. ¶ Probat hanc sententiam Soncinas primò: quia ens rationis, & ens reale nullam habent similitudinem: ergo ens dictum de utroque nihil importat illis commune præter nomen. Consequētia patet, & probatur antecedens: quia magis distant ens reale, & rationis, quam ens finitum, & infinitum: sed inter hæc nulla est similitudo: ergo neq; inter illa. Probatur minor: quia maior distatia minuit similitudinem: ergo distatia infinita illam omnino tollit. Sed inter ens finitum, & infinitum est distantia infinita: ergo &c.

Secundò: quia talis est diuisione entis in reale, & rationis, qualis est diuisione hominis in viuū, & mortuū: sed hæc est purè æquiuoca: ergo & illa. Probatur minor: quia ita se habet homo, deficiente vita, sicut

oculus deficiente visu: sed oculus, deficiente visu, æquiuocè dicitur oculus ex Arist. 2. de Anima tex. 9. ergo etiam homo, deficiente vita, æquiuocè dicitur homo.

7 Præterea ens esse purè æquiuocum respectu Dei, & creaturarū, docuit Rabi Moyſes, vt refert D. Th. q. 7. de potentia ar. 7. Tribuiturq; Aureol. in 1. dist. 2. q. 1. Sed neq; id ille afferuit, neq; in tali sensu impugnat eum Capreol. ibidem art. 2. vt falsò aliqui existimant. ¶ Potest tamen probari hæc sententia. Primo: quia æternō, & temporali nihil est commune præter nomen ex Arist. 10. Metaph. c. vltimo: sed Deus est æternus, creatura autem temporalis: ergo eis nihil est commune nisi nomen. Hoc autem est proprium purè æquinocorum: ergo &c.

— Secundò: vbi cumque est aliqua similitudo, potest esse comparatio: sed inter Deum, & creaturas nulla potest esse comparatio: ergo neque aliqua similitudo; & ex consequenti æquiuocè convenient. Maior, & consequētia constant. Minor verò probatur: quia vbi cumque est aliqua comparatio, oportet esse aliquam formam, quæ participetur à pluribus; vel æqualiter, vel secundum magis, & minus: sed nulla talis forma potest esse in Deo, & creaturis, cum Deus sit simplicissimus: ergo nulla potest ibi esse comparatio. Alia argumenta pro hac parte adducit D. Thom. quæstionē citata de potentia, & quæst. 2. de veritate art. 11.

8 Tandem, quòd ens sit purè æquiuocum ad substantiam, & accidentis, seu ad decem prædicamenta, docuerunt plures antiqui, quos refert Mas. h̄c cap. 6. sect. 1. qu. 1. Quibus fauere videtur Porph. c. de specie, dum ex Aristot. ait: *Si enim omnia quis entia vocauerit, æquiuocè, & non uniuocè vocavit.* Et probatur primò: quia magis differunt substantia, & accidentis; quam canis latrabilis, & marinus; siquidem hæc continentur sub eodem prædicamento; non autem illa: sed nomen *canis* respectu horum est purè æquiuocum: ergo etiam nomen *ens* respectu illorum.

Secundò: quia ens immediatè significat omnia prædicamenta: ergo est purè æquiuocum respectu illorum. Antecedens constabit infra. Consequentia verò probatur: quia ideo canis est purè æquiuocum respectu latrabilis, & marinii: quia immediatè significat illos.

9 Nihilominus dicendum est ens non esse purè æquiuocum respectu entis realis, & rationis; neque respectu Dei, & creaturarum neque respectu substantiarum, & accidentis. Primam partē conclusionis docuit Arist. 4. Metaph. c. 2. vbi inter entia, de quibus ait ens analogicè, & non æquiuocè prædicari, enumerat priuationes, & negationes. Idem docet D. Thom. ibidem, & q. 2. de veritate art. 11. ad 5. Caiet de non-minum analogia c. 8. & alij plures, quos refert, & sequitur Mas. loco citato. Breuiterq; probatur: quia ens rationis fit, & cognoscitur ad modū entis realis; & quid quid de

entibus rationis docent Metaphysici, & Logici explicant per similitudinem, & proportionē ad entia realia: ergo ens non dicitur de illis purè æquiuocè.

Secundam partem conclusionis docet D. Th. 1. p. q. 13. ar. 5. lib. 1. contra gentes c. 34. & alibi sāpe: estque communis inter Doctores. Et probatur ratione sumpta ex Arist. 11. Metap. c. 3. quia si ens esset purè æquiuocum respectu Dei, & creaturarum: non possent caderre sub una scientia Metaphysicæ, neq; posset in illo fieri contradictione, neq; esse mediū demonstrationis: quæ tamen constat esse falsa: ergo &c.

Confirmatur ratione D. Th. quia ex cognitione vnius æquiuocati nihil potest cognosci alterius: sed ex cognitione creaturarū deuenimus in cognitionem Dei, iuxta illud Romanor. 1. *Invisibilia Dei, pere a, quæ facta sunt à creatura mundi intellecta conficiuntur:* ergo ens non est purè æquiuocum respectu Dei, & creaturarum.

Tertia etiam pars conclusio-
nis receptissima est inter Docto-
res. Eam docent Arist. 4. Metaph.
c. 2. lib. 7. c. 8. & lib. 11. c. 3. & D.
Thom. ibidem. Probaturque tūm
eisdem rationibus, ac præcedētes.
Tūm etiam quia inter æquiuocata
nullus attenditur ordo prioris, &
posterioris secundūm nomen æquiuocum: sed inter substantiam, & accidentis in ratione entis reperitur talis ordo: ergo &c. Probatur minor: quia accidentis definitur per substantiam, & totum eius esse est inesse

inesse substantię: ergo ex natura sua præsupponit illam, & dependet ab ea. Plures aliae rationes videri pos-
sunt apud D. Thom. & Auctores citatos.

10 Ad argumēta resp. Ad 1. pri-
ma sententię negātur primū ante-
cedens, & minor syllogismi sequē-
tis. Ad cuius probationē dicendū est, duplē esse similitudinē, vt ex

Arist. 2. Topic. tradit D. Th. q. 2. de veritate art. 11. ad secundum. Alia est inter res eiusdem generis, quando scilicet eadem ratio repe-
ritur in diuersis. Et hæc quidē minuitur per distantiam: ac proinde non stat cum infinita distātia Dei, & creaturarum. Alia est similitudo inter res diuersi generis, quæ attenditur secundūm aliquam pro-
portionem, vel proportionalitatē; vt quando alterum se habet ad alterum, sicut aliud ad aliud, vt ibidē inquit Arist. Et hæc similitudo nō minuitur per maiorem distantiam. Nō enim est maior similitudo pro-
portionalis inter duo, & vnum; & sex, & tria: quam inter duo, & vnu; & centum, & quinquaginta, vt in-
quit D. Thom. ibidem in solutio-
ne ad quartum: ac proinde talis si-
militudo potest stare cum distan-
tia infinita. Et ratione huius crea-
turæ dicuntur similes Deo. Licet
è contra non dicamus Deum esse
similem creaturis: quia vt ex Dio-
nyso notauit D. Thom. in solutio-
ne ad primum, res non dicitur si-
milis suæ imagini, sed è contra.

Ad secundum neganda est mi-
nor. Ad cuius probationem respō-
detur, Arist. sub æquiuocis compre-

hendisse analogia, vt vidimus circa cap. 1. n. 14. Quo etiam sensu locu-
tus est Porphyrius adductus pro
tertia sententia, vt patet ex illis
verbis: *æquiuocè, & non uniuocè,*
&c. vbi à negatione vniocationis
infert æquiuocationem; quod non
recte fieret, si sub æquiuocis non
comprehenderet analogia, vt per
se patet.

11 Ad primum secundæ senten-
tiæ respondetur ex D. Th. de potē-
tia q. 7. art. 7. ad 1. Arist. loqui de
communitate naturaliter, & non
logicè. Quia nimur corruptibile,
& incorruptibile nō cōueniunt
in aliquo physico, sicut conueniunt
corruptibilia, in quibus omnibus
materia prima est eiusdem ratio-
nis in sententia Arist. diuersa verò
essentialiter à materia cœlestium
corporum. Non tamen negat con-
uenientiam logicam, quæ fit in ali-
qua ratione abstracta per intelle-
ctū: quomodo corpora cœlestia, &
sublunaria cōueniunt in gradu cor-
poris, & substantiæ. Et propterea
hæc dicuntur genera logica, & non
physica: quia nō sumuntur à mate-
ria eiusdem rationis. Videatur D.
Tho. opus. 42. c. 7. & 8. Præterquā
quod Arist. loco citato in argumē-
to non ait: *æterno, & temporali ni-*
bil est commune præter nomen; sed
corruptibile, & incorruptibile diffi-
runt genere: quod de genere physi-
co, scilicet materia prima, verissi-
mū est, vt nuper dicebam⁹. Videatur
D. Th. in Commēt. illius loci.

— Ad secundūm negatur minor.
Ad cuius probationem responde-
tur ex dictis ad primum prīmę sen-
tentia,

tentit, quod sicut duplex est similitudo; ita duplex potest fieri comparatio. Quando ergo comparatio fit inter res eiusdem generis: tunc datur aliqua forma, vel gradus, qui participetur ab his, inter quae fit comparatio. Et haec propriè, & simpliciter dicitur similitudo, & comparatio. De qua loquitur Arist. 7. Physicorum. tex. 30. negans comparationem inter res diversi generis. Alia tamen est comparatio secundum quid, quae sequitur similitudinem proportionalem. Et ad hanc non est necessaria, ut aliquid unum participetur a pluribus; sed quod habeant aliquam proportionem, vel proportionalitatem.

Ad primum tertiae sententiae respondet distingendo antecedens. Si enim sensus sit, quod secundum se, magis differunt substantia, & accidentis, quam canis marinus, & latrabilis, concedendum est: negandum vero, si sensus sit, magis differre, secundum quod significatur nominibus *ensis*, & *canis*. Nam ut recte notauit D. Thom. q. 2. de veritate ar. 11. ad 7. potest optimè speciebus unius generis imponi aliquod nomen absque consideratione alicuius conuenientiae, & huiusmodi est nomen *canis*: rebus vero diversorum generum potuit imponi nomen ex consideratione alicuius proportionis, aut proportionalitatis, & huiusmodi est nomen *ensis*.

Ad secundum negatur consequentia. Nam ad puram aequationem ultra requiritur, ut nomen significet immediatè plura

absq; consideratione alicuius conuenientiae: quod non contingit in ente.

Q VÆST I O II.

Vtrum ens sit vniuocum respectu suorum inferiorum.

13 **E**ns non esse vniuocum respectu entis realis, & rationis receptissimum est inter Doctores: quāuis id negent Bonetus quidam, & pauci alij Scotistæ, ut refert Masl. hic scđt. 1. q. 2. Irrationaliter tamen: nam praterquam quod ens non est vniuocum respectu quorumcumque inferiorum, ut iam ostendemus; multo minus id potest habere respectu entis realis, & rationis: siquidem hoc est similitudo quedam imperfectissima, & umbra entis realis, a quo in suo esse, & cognosci omnino pendet. Quare solū est difficultas de ente respectu Dei, & creaturarum; & respectu substantiae, & accidentis.

Scotus in primo dicit. 3. qu. 1. & 3. & lib. 4. Metaph. q. 1. quem sequuntur Discipuli eius, & Nominales, ut refert Masl. loco citato, docet ens esse vniuocum, tam respectu Dei, & creaturarum, quam respectu substantiae, & accidentis. Caius rationes, quia supponunt ens habere unum conceptum simpliciter praecisum a suis inferioribus, quae nos infra excludemus, nihil ergo in nostra sententia: & ideo alij nunc probanda est dicta opinio. Prius tamē aduentendum duximus id, quod notarunt Ferr. 1. contra gentes c. 32. & label 4. Metaphysicæ. quest. 1. forte Scotum in re non discorda-

re à vera sententia: nam quid ipse per vniuocationem intellexerit, explicat dicens: *Ne fiat con tentio denominis vniuocationis, conceptum vniuocum dico, qui ita est unus, quod eius unitas sufficiat ad contradictionem, & potest esse medium syllogisticum.* Quod quidem nos libenter concedimus; sed non benè Scotus unitatem istam appellat vniuocationem, cum ad hanc sufficiat analogia, ut siccè diximus, & patet ex Aristot. 4. Metaph. cap. 2. Non latet nos alios aliter interpretari Scotum, de quo vide ri potest Arauxo 4. Metaph. qu. 3. art. 2. Sed quidquid sit de hoc,

14 Probatur primò hæc sententia: quia mensura, & mensuratum debent esse eiusdem rationis: sed perfectio divina est mensura omnium creaturarum: ergo sunt eiusdem rationis, & ex consequenti convenienter vniuocè. Probatur maior: quia mensura debet esse homogenea, seu cognata mensurato, ut loquitur Arist. 10. Metaph. textu 4. Propterea enim quadratura circuli non est scita: quia linea recta, & circularis non habet aliquam mensuram utriq; homogeneam.

Secundò: quia nihil cognoscitur, nisi per speciem eiusdem rationis: sed creaturas cognoscit Deus per suam essentiam: ergo essentia Dei, & creaturarum sunt eiusdem rationis.

Tertiò: quia ens potest esse medium demonstrationis: ergo est vniuocum. Probatur consequentia: quia unitas analogia, præcipue in sententia negante conceptum co-

mune analogatis, non sufficit, ut distribuatur aliqua una ratio, quæ vniatur cu extremitatibus in praemissis; siquidem non datur talis una ratio, aut conceptus communis analogatis.

15 Prima conclusio. Ens non est vniuocum respectu Dei, & creaturarum. Et idem est de quocumque alio nomine significante aliquid illis commune. Ita D. Th. 1. p. q. 13. art. 5. de potentia q. 7. art. 7. de veritate q. 2. ar. 1. primo contra gentes c. 32. & alibi siccè, quæ sequuntur concorditer Discipuli eius, & communiter DD. Colligiturq; ex illo Exod. 3. *Ego sum, qui sum:* & Isaie 40. *Omnis gentes quasi non sint, sic sunt corā eo: quibus verbis, ut Dionysius ait, significatur Deum non quodammodo esse, sed absolute, & sine ullo termino, vniuerso illo, quod est esse, in se comprehenso, & occupato; creaturas vero esse vestigia quædam, & umbras ipsius Dei, ab illo suum esse mendicantes.*

Probatur primò ratione D. Thom. Quia quando aliquis effectus non adæquat virtutem causæ, nomen illis commune non potest esse vniuocum: sed creaturarum effectus Dei non adæquantes virtutem eius in aliqua ratione: ergo nomen illis commune non potest esse vniuocum. Probatur maior: quia quando effectus non adæquat virtutem causæ agentis, non recipiunt similitudinem eius secundum eandem rationem, sed deficienter; ita ut, quod diuisim, & multipliciter est in effectibus, sit in causa simpliciter, & uniformiter ergo

ergo nomen non potest esse commune cause, & effectibus secundum eandem rationem; & per consequens neque vniuocè.

16 Dices plures esse effectus non adæquantes virtutem causæ; qui tamen vniuocè conueniunt cū illa in aliquo gradu, vt patet in causis aequinotis. Verè enim sol conuenit vniuocè cum auro in gradu corporis, & substatiæ: & tamen aurū est effectus solis non adæquās virtutem eius. Ergo ratio adducta D. Tho. non est efficax.

Respondetur illam esse efficacissimam, si formaliter intelligatur. Est autem sensus formalis eius, quod effectus in illa ratione, in qua est effectus non adæquans virtutem causæ, non potest vniuocè cum illa conuenire, licet alijs in alia ratione, secundum quam non habet rationem effectus, possit vniuocè conuenire. Et hoc continget in sole, & auro: nam aurum secundum gradus corporis, & substantiæ non est effectus cœli, nisi per accidens: & ideo in illis possunt vniuocè conuenire. Si verò imponeatur nomen ad significandam illam rationem, secundum quam aurum est effectus solis, non adæquans virtutem eius; proculdubio est analogum, & non vniuocum. Cū ergo creature sint effectus Dei non adæquantes virtutem eius, nō solum secundum gradus particulares, sed neque etiam secundum vniuersalissimam rationem entis, vt probat Sanctus Doctor 1. par. q. 43. art. 3. planè sequitur nullum nomen posse de Deo, & creaturis

vniuocè prædicari. Videatur Suarez disputat. 28. Metaphys. sect. 3. num. 7.

17 Secundò probatur conclusio ab eodem D. Thom. q. 13. citata, & q. 2. de veritate. Quia ratio entis taliter est in Deo, vt includat essentialiter omnem gradum essendi, imò sit ipsum esse simplicissimum absque admixtione alicuius parentiæ, aut distinctione inter essentiam, & esse. In creaturis vero inuenitur alio modo longè diverso, cum ibi esse recipiatur, & limitetur per essentiam finitam; & consequenter sit compositio ex potentia, & actu. Ergo ens non prædictatur de Deo, & creaturis secundum eandem rationem; & per consequens neque vniuocè.

Has duas rationes graues, & acutas appellat Suarez loco citato num. 9. Eas tamen impugnat: quia vel nimium (inquit) probant, vel efficaces non sunt. Probant enim, non solum ens non esse vniuocum, sed etiam non habere conceptum abstractum, & præcisum, quem ipse ponit: & ideo infert non esse efficaces. ¶ Nos autem inde inferimus esse efficacissimas: quia simul destruunt plures opiniones falsas: de quarum numero esse hæc eius sententiam de conceptu communis entis, ostendemus infra questione 5.

18 Tertiò probatur ab eodem D. Thom. 1. contra gentes cap. 3² sic: Omnes, quod de pluribus vniuocè prædicatur, vel est genus, vel species, vel differentia, vel accidentis, vel proprium. De Deo autem nihil prædicatur.

dicatur vt genus, vt supra, scilicet disp. 4. nu. 47.. ostendimus esse falsum. Videatur Ferrar. loco citato, qui optimè expedit rationem adductam D. Thom.

19 Ex quo intelliges, quāmfrī uola sit ratio contrariorū, qui cōcedentes ens esse conceptum quēdam abstractum, & vniuocum, contrahibileneque per varios modos constitutiuos Dei, & creaturarum; substantiæ, & accidentis; negant tamen esse genus: quia deficit illi proprietas generis, scilicet non includi in differentijs. Sicut qui concederet equum esse animal rationale, ineptè negaret esse hominem: quia deficit illi risibilitas. Repugnat enim, quod alicui conueniat essentia, & quod non conueniat propria passio: vel è cōtra, quod de aliquo negetur propria passio, & quod non negetur essentia. Sed essentia generis est esse naturam essentialiter perfectibilem, habentem rationem potentiarum respectu illorum, per quæ cōtrahitur. Et ex hoc oritur tanquam passio, quod non includatur indifferētijs: quia potentia est extra actum, & actus extra potentiam. Ergo, cum aduersarij cōcedant ens importare rationem quandam preciam, essentialiter cōtrahibilem per varios modos, habentemque rationē potentiarum respectu eorum: concedere etiam tenentur non includi in illis: vel si hoc incitantur, oporet etiam, vt negent esse rationem abstractam, & contrahibilem. Videatur Ferrar. loco citato.

20 Secunda conclusio. Ens non est vniuocum respectu substantiæ, & ac-

& accidentis. Ita docet Arist. vbi cumque de hac materia tractat, 4. Metaph. cap. 2. lib. 7. cap. 1. & 4. lib. 11. cap. 2. & 1. Ethicor. cap. 6. Vbi etiam D. Thom. & cap. 2. de ente, & essentia. Quem sequuntur concorditer Thomistæ, Capreol. Caietan. Ferrar. Deza, Niger, label. Söcin. Soto, & alij plures, quos refert, & sequitur Mas. hinc sect. r. q. 2. & communiter Doctores.

Hanc cōclusionem probat etiā tercia ratio pro prima conclusio- ne facta. Si enim ens respectu substanciæ, & accidentis est vniuocum; cum non esset species, differentia, proprium, aut accidentis: es- set necessariò genus. Quod tamen est falsum: cum ens sit de essentia differentiarum, quod repugnat ge- neri, vt vidimus disput. 7. num. 41. Ergo ens non est vniuocum respe- ctu substanciæ, & accidentis.

Secundò probatur: quia omne accidentis definitur per substanciam, vt docet Aristot. 7. Metaph. c. 1. & nos explicuimus supra disputat. 5. num. 21. ergo ens non potest esse vniuocum vtrique. Probatur con- sequentia: quia vniuocata æquali- ter participant rationem vniuocam, & per consequens absque de- pendentia vnius ab alio. Hoc au- tem non potest inueniri in ente; si accidentis definitur per substanciam, vt de se constat: ergo &c.

21 Hanc etiam rationem labe- factare conatur Suarez vbi supra num. 7. quia destruit conceptum communem entis. Et ita respon- det, quod licet accidentis, quatenus est accidentis, definiatur per substanciam;

tiam; non tamen qua ratione est ens. Quia accidentis, præcisè quatenus accidentis, dicit habitudinem ad substanciam; nonverò quatenus est ens: sed potius substanciam, & acci- dentis in quantum entia habent vnam, & eandem definitionem. Et ita prout sic vnum non definitur per aliud.

Ceterum hæc solutio, & do- trina omnino falsa est: & plane destruit analogiam attributionis, in qua secunda analogata, non solù secundum suas proprias rationes, sed etiam secundum rationē ana- logam, dependent à primo, & de- finiuntur per illud, vt supra vidi- mus. Repugnat etiam Aristotelij 7. Metaph. cap. 1. vbi docet accidentia idèo dici entia; quia sunt entis, hæc quidem quantitates; illa verò qualitates, &c. Et inde infert acci- dentia in concreto esse magis entia, quām in abstracto: quia signifi- cata in concreto connorant substanciam, à qua accipiūt rationem entis. Vbi Commentator comm. 3. addit, quod sedens, & stans non di- cūtur entia sine substancia. Repug- nat etiam D. Thomæ qui 1. Pe- rihermenias lect. 8. & alibi sàpè expressè affirmat inter accidentis, & substanciam esse prioritatem, & de- pendentiam, non solù secundum proprias rationes, sed etiam in ip- sa ratione communis entis. Ergo non solù ratio præcisa accidentis, sed ipsa etiam ratio entis, quæ est in accidentibus, participatur dependenter à substancia. Et ex consequenti accidentia, nō solù in quantum accidentia, sed etiam

inquantum entia, definiuntur per substanciam.

Tandem dicta solutio repug- nat ipsi Suarez, qui ponens in ente respectu substanciæ, & accidentis conceptum communem, afferit ibi dem n. 15. illum non esse vniuocum, sed analogum ex eo, quod ipse concepit præcisis entis ex se postula lat descendere inqualiter ad substanciam & accidentis, & cum subor- dinatione secundum prius, & poste rius; ita quod ipsa ratio entis descē dat ad accidentis media substancia. Ergo non præcise rationem acci- dentis, sed ipsam etiam rationem entis participat accidentis cum sub- ordinatione, & dependentia a substancia: & per consequēs, non solù secundum quod accidentis, sed etiā inquantum ens, definiuntur per substanciam. Videantur Caiet. c. 2. de ente, & essentia quest. 3. & Ferr. 1. contra gentes c. 31. q. Plures alias rationes, quibus Thomistæ probat hanc conclusionē, impugnat Suar. loco citato. Quas tamen expende- mus infra, cum de concepitu entis disputemus.

22 Ad argumenta respondetur. Ad primum respondet D. Thom. q. 7. de potentia art. 7. ad 1. & 1.p. q. 13. art. 5. ad. 3. rationem illā, & dictum Arist. procedere de mensu- ra cui mensuratum potest coequari, vel commensurari. Talis autem non est Deus: cum in infinitum excedat creaturas. Itaque iuxta hanc doctrinam duplex est mensura: alia commensurabilis, seu propor- tionata; alia incommensurabilis, & excedens. Prima debet esse eius

inquantum entis, seu homogenea, non verò secunda. Deus autem non dicatur mensura creaturarū primo, sed secundo modo.

Dices distinctionem hanc videri voluntariam: quia de ratione men- suræ est, quod sit commensurabilis, & proportionata mensurato, ut ip- su nomē indicat. Quomodo enim potest aliquid per aliquam regu- lam mensurari; nisi illi cōmensure- tur, & coequetur? Ergo volunta- riè ponitur mensura, quæ sit incom- mensurabilis measurato.

Respondetur nomen mensuræ primo impositum esse ad significan- dum id, per quod certificamur de quantitate alicuius rei. Et ideo ratio mensuræ propriè inuenitur in quantitatibus: inter quas quia semper est mutua proportio: ideo quā- titas mensurans, & mensurata semper commensurantur, & coequantur inter se. Et in hoc rigore, & pro- prietate nihil habet rationem men- suræ extra prædicamentum quanti- tatis. Inde tamen nomen mensuræ translatum est ad res omnes, qui- bus quomodolibet certificamur de alijs, licet in se ipsis improportionatæ sint. Et hoc modo Deus dici- tur mensura creaturarum: quia cum sit fons, & origo totius perfectio- nis; ex maiori, vel minori partici- patione ipsis certificamur de per- fectione, vel imperfectione crea- turarum.

23 Ad secundam respondetur distinguendo antecedens. Si enim sensus sit nihil cognosci, nisi per speciem eiusdem rationis in repræ- sentando; concedendum est: negan- dum

dum vero si contendat debere esse clausum rationis in essendo. Imo, ut bene aduertit D. Thom. loco citato de potentia ad quintum, quantum species intelligibilis eminentius, & nobilior esse habet; tantum ex ea relinquitur perfectior cognitio, ut cernimus in speciebus inditis Angelorum. Et ideo cognitio Dei est ex cellentissima: quia essentia sua, per quam cognoscit, est supereminens species, seu idea rerum creatarum.

Ad tertium concessio antecedenti, neganda est consequentia. Ad cuius probationem respondetur, quod licet ens non habeat conceptum communem simpliciter unum, & prae cisum ab inferioribus; adhuc potest esse medium demonstrationis: quia ad hoc sufficit identitas proportionalis, quam habent in ente inferiora eius. Ratio est: quia ut ali quid sit medium demonstrationis; sufficit posse integrè coniungi cum extremitatibus, & distribui unica distributione pro omnibus inferioribus: ad quod satis est proportionalis conuenientia eorum. Nam eo ipso quod aliquid sequitur ad rationem unius, ut proportionabiliter se habet ad aliud; idem etiam sequitur proportionabiliter ad rationem alterius. V.g. si ex immaterialitate animæ rationalis sequitur esse spiritualiter: proportionabiliter in Deo ex immaterialitate ipsius sequitur eius spiritualitas, absque eo quod detur aliqua ratio immaterialis simpliciter una in illis. De quo redibit sermo infra quest. 5. Vide autem Caiet. de nominum analogia c. 10.

Ex dictis infertur ens respectu quorumcumque consideretur non posse esse uniuocum: quia includitur in differentiis illorum, & consequenter neque habere conceptum communem, ut infra constabit.

QVÆSTIO III.

Qua analogia ens sit analogum respectu suorum inferiorum.

SVpposito, quod ens, neque est pure uniuocum, neque uniuocum, necessariò sequitur a sufficieti enumeratione, illud esse analogum. Et ideo solùm restat difficultas: quo genere analogia dicatur analogum: an scilicet sola attributione, vel sola proportionalitate, vel utraque simul.

24. Et in primis de ente respectu entis realis, & rationis certum est esse analogum attributionis. Hoc enim definitur per illud; sicutus dependet; ut ab ipso participet totum suum esse: ergo vere illi attribuitur, & per ordinem a ad ipsum denominatur ens. Vtrum autem sit etiam analogum proportionalitatis propriæ, dubium potest esse. In quo illi, qui afferunt ens rationis consistere, in denominatione extrinseca; consequenter negant ibi esse propriam proportionalitatem, sed tantum metaphoricam. In sententia vero afferente ens rationis consistere in quodam esse factio, quod ad modum formæ intrinsecè denominat res, quam supra disp. 2. n. 10. sequuntur sumus; consequenter afferendum est, ens respectu entis realis, & ratio-

nis vere esse analogum proportionalitatis propriæ. Ratio est manifesta: quia, cum ratio entis sit uniuersalissima; quidquid non habet illa intrinsecè, intrinsicè est nihil. Quod iuxta hanc sententiam affirmari non potest de ente rationis, cui intrinsecum est illud esse fictum, in quo consistit. Ergo aequalem proportionem habet cum ente reali in hoc, quod sicut ens reale se habet ad suum esse reale; ita ens rationis ad suum esse fictum: & ex consequenti ens respectu illorum erit analogum proportionalitatis propriæ. Quia

solum esse analogum proportionalityis propriæ: respectu vero substantiarum, & accidentis habere utramque analogiam. Ita Caiet. c. 2. de ente, & essentia q. 3. c. 2. & videtur expressa sententia D. Thom. q. 2. de veritate art. 11. ¶ Probatur que ratione, quam ibi insinuat Santos Doctor. Quia proportionalitas importat determinatum excessum inter res, inter quas inuenitur. Cuius signum manifestum est, quod non est aequalis proportionalitas inter unum, & duo: & inter unum, & tria; & inter unum, & quatuor: sed quanto magis numerus elongatur ab unicatu, tanto minor proportionatur illi: & per consequens si in infinitum elongaretur, deficeret omnino proportionalitas non significat analogata unica impositione, sed pluribus: at hoc non contingit in proportionalitate non habet ens, neque respectu Dei, te, ut supra numero 10. explicui & creaturarum; neque respectu substantiarum, & accidentis: ergo non est analogum proportionalitatis respectu illorum.

Secundò: quia omnis vera analogia proportionalitatis includit aliquid metaphoræ, & impropriæ, sicut ridere dicitur de prato per translationem metaphoricam, sed ens respectu Dei, & creaturarum, non erit analogia attributionis; sed tantum proportionalitatis propriæ.

27. Prima conclusio. Ens respectu Dei, & creaturarum, non solum metaphoræ, seu impropriæ, est analogum proportionalitatis,

sed etiam attributionis. Hoc est communis inter Thomistas, ut testatur Araux. 4 Methap. q. 3. ar. 3. Pro qua videri possunt Zanard. ibidem q. 1. Nazar. r. p. q. 13. ar. 5. concl. 9 Mas. h̄c seſt. 1. q. 4. cōcluſione. 2. & alij.

Prima pars conclusionis satis ex se patet. Tum quia inter Deum, & creaturem verè est similitudo proportionalis: quæ non minuitur per quancunque distantiam, vt ex D. Thom. vidimus loco citato. Tum etiam quia ratio entis formaliter, & intrinſicè reperitur in creatura, vt per se conſtat: sed id non conuenit enti, quatenus est analogum attributionis, vt supra disp. 10. num. 30. ostendit: ergo quatenus est analogum proportionalitatis.

Secunda etiam pars conclusio-
nis est proculdubio D. Tho. 1. p. q.
13. art. 5. & q. 7. de potentia art. 7.
vbi negans inter Deum, & creaturem
analogiam multorum ad unū,
ſeu duorum ad aliquod tertium, ex
preſſe concedit analogiam, unius
ad alterum, ſeu unius ad unum: qui
modus analogiae pertinet ad analogiam attributionis, vt vidimus di-
put. citata num. 11. & docent co-
muniter Doctores. Probatur bre-
uiiter ratione: quia Deus dicitur
ens per eſſentiam; creaturæ autē di-
cuntur entia per participationem, &
ab entitate Dei poſſunt extrinſicè
denominari entia, inquantū ſunt
vestigia Dei, & ordinātur in illum:
ergo ens est analogum attributionis
respectu illorum.

28 Secunda conclusio. Ens etiā

est analogum attributionis, & proportionalitatis: respectu ſubſtantia, & accidentis. Vtraque pars concluſionis est communis inter Thomis. De quo ultra prædictos, videri poſſunt Caiet. vbi ſupra concl. 1. Ferr. 1. contra gentes c. 34. Flandria 4. Methap. q. 2. ar. 4. & alij. Primā do-
cent Arist. & D. Tho. 4. Meth. leſt.
1. lib. 6. leſt. 1. lib. 12. leſt. 3. & ali-
bi ſapè. Breuiterq; probatur: quia
accidens in ratione entis depēdet
essentialiter a ſubſtantia, & per illā
definitur, eftque effectus eius non
adequans virtutem agentis: & tan-
dem ad ipsam tanquam ad finē or-
dinatur: ergo ens respectu ſubſtan-
tia, & accidētis eft analogū attri-
butionis.

Confirmatur: quia ſubſtantia di-
citur ens quaſi habens eſſe, acciden-
tia verò denominantur entia: quia
ſunt eius, vel diſpoſitiones, vel me-
ſuræ, vel paſſiones, &c. Ergo ens ſig-
nificat rationem, q̄r. eft eadē ſecū
dū terminum, diuersa verò ſecundū
diuersas habitudines ad illū,
quæ eft definitio analogiae attri-
butionis.

Secundam etiam partem conclu-
ſionis docet cum Arift. D. Thomas
12. Methap. leſt. 4. primo diſt. 19.
q. 5. art. 2. ad 1. & 3. diſtinct. 1. q. 1.
ar. 2. Breuiterque probatur: quia
ratio entis non inuenit extrinſicè
in accidenti ſecundū omnem
considerationem; alijs accidens a
parte rei eſſet nihil, neque poſſet
ens eſſe medium demonstrationis.
Ergo ſecundū aliquam conſide-
rationem accidens habet veram,
& intrinſicam entitatem, ſecun-
dūma

dūm quam poſſit attendi in illo ve-
ra, & propria proportionalitas reſ-
pectu ſubſtantia. Cūque talem en-
titatem non importet ens ratione
analogiae attributionis, vt ſupra
oſtenſum eft: planum fit id habere
ratione analogiae proportionalita-
tis propriæ.

29 Ad argumenta reſpondetur.
Ad primū primæ ſententiæ dicimus
antecedēs eſe verū de analogo pro-
portionalitatis metaphorice, non
verò de analogo proportionalita-
tis propriæ. Neq; hoc indiget ma-
iori explicatione.

Ad secundū negatur antecedens.
Cuius probatio peccat non diſtingui-
ens inter rationes cōmunes, ſecū
dū quas attendit vniuocatio, &
rationes proprias, ſecundū quas at-
tedit proportionalitas, vt magis
explicuimus ſupra disp. 10. nu. 25.
& 37.

Ad locū D. Thomæ, & rationem
inde deſumptā pro ſecunda ſenten-
tia reſpondetur ex doctrina eiusdē
Angel. Doct. ſupra n. 22. adducta,
quod ſicut ratio meſuræ, ita etiam
proportio potest ſumi dupliſiter.
Primò propriè, & in rigore, vt eſt
paſſio quantitatis: & hoc modo re-
quirit determinatū excessum: quia
eſt certa habitudo duarū quantita-
tum, vt definiunt Mathematici. Et
a proportione in hoc ſeſu negat D.
Tho. poſſe deſumti analogiā attri-
butionis inter Deū, & creaturem, vt pa-
tet ex ratione, quā ibi adducit. Se-
cundo modo potest latius ſumi pro-
portio, vt extēditur ad quascūque
res, inter quas inuenit dependē-
tia in aliquo genere cauſæ; vel quia

vna definiſtur per alia; vel quia ab
illa recipit eſſe; vel quia ad eam vt
ad finem ordinatur, aut alio ſimili
modo. Et hoc modo verè eft inter
Deū, & creaturem analogia propor-
tionis ab uno, vel ad unum; ſiquidē
omnes creature ab uno Deo pro-
cedunt, & ad unum Deū ordinātur.
Sicq; cōcedit hāc analogiā D. Th.
locis citatis in prima conclusione.

30 Sed obijcies: quia nomē pro-
portionis, quando a quantitatibus
transfertur ad res alias, non omni-
no remouetur a ſua ſignificatione,
ſed alienatur: ergo determinatus
excessus, ſecundū quem attendit
proportio propriè diſta inter
quantitates, debet aliquomodo
manere, quando proportio trans-
fertur ad res alias. Et per confe-
quens doctrina tradita non eft ſuf-
ficiens.

Reſpondetur concedendo ante-
cedens, & negando cōſequentiā.
Ratio eft: quia id, ratione cuius for-
maliter, & per ſe primò loquēdo, no-
men proportionis trāſfertur a quā
titatibus ad alias res, non eft deter-
minatus excessus, ſed ratio meſuræ.
Quia tamen vna quantitas non
eſt meſura alterius; niſi habeant
inter ſe determinatum excessum; &
ſimiliter vna res finita reſpectu al-
terius: ideo ibi rationem meſuræ
ſemper cōmitatur determinatus
excessus. Si verò contingat ali-
quā rem habere rationem meſuræ
reſpectu aliarū, quas infinite excede-
dat: tūc nō deficit omnino propor-
tio: etiā ſi omnino deficit determi-
nat⁹ excessus: quia nō deficit ratio
meſuræ, ſupra quam proportio

fundatur. Et hoc modo inter Deū, & creaturas, etiā si non sit determinatus excessus, est tamen proportio sufficiēs ad analogiā attributionis.

31 ¶ In fine huius quæstionis, vt analogia aliorū nominum, quæ de Deo, & creaturis dicuntur, cōprehendatur, obseruandū est quatuor esse genera nominū. Alia enim significant perfectionem infinitam, & illimitatam, vt *omnipotens*, *aternus*. Et hæc sunt Dei propria, neq; creaturis attribuuntur. Alia significant imperfectionem, & defectū, vt *finitum*, *temporale*, & similia: & hæc sunt propria creaturarum, neque Deo possunt attribui. Alia significant quidem perfectionem, sed finitam, & limitatam, vt *leo*, *pētra*. & hæc propriè de creaturis prædicantur, de Deo autē impropriè, & per metaphoram. Alia tandem significant in suo conceptu perfectionem absolutè, non determinando quod sit finita, vel infinita, vt *ens*, *sapiens*, *infusus*: & hæc propriè de Deo, & creaturis prædicantur. Adhuc tamen in eis potest considerari, vel res significata; vel modus significandi. Si rem significatam attendamus: per prius dicuntur de Deo, quām de creaturis: è contra verò, si modus significandi præcipue attēdatur: quia hunc semper comitatur in nominibus aliqua imperfectio. Videatur D. Thom. 1. part. quæst. 13. articul. 6.

32 ¶ Tandem inquires: in quo genere causæ fiat analogia attributionis, quæ est inter Deum, & creaturas; substantiam, & accidens.

Ad quod breuiter respondetur: creaturas dependere a Deo in genere causæ finalis, efficientis, & exemplaris, vt notat benè Caiet. 1.p. quæst. 13. art. 6. & ideo in hoc triplici genere causæ fieri analogiam, quæ est inter Deum, & creaturas. Accidens etiam dependet a substantia in genere causæ finalis, efficientis, & materialis, vt probat D. Thom. 1. part. quæst. 77. artic. 7. & ideo iuxta hoc triplex genus causæ causatur inter illa analogia attributionis: quanvis ad eam frequentius attendatur dependencia in genere causæ materialis, vt ex Commentatore notauit Caiet. loco citato: quia nomen ens videtur magis significare istam dependentiam.

QVÆSTIO III.

Vtrum ens sit transcendens respectu suorum inferiorum.

33 ¶ Ranscendens appellatur id, quod ita est de essentia rerū, vt nihil in eis inueniatur, de quo formaliter non prædicetur, in eiusque ratione non imbibatur; ad distinctionem vniuersoci, quod licet sit de essentia suorum inferiorum; in eis tamen est aliquid, nēpe differentia, de qua formaliter nō prædicatur, vt patet in animali, quod quantus sit de essentia hominis; nō tamen est de essentia rationalis, vt diximus supra disp. 7.n.4.1. At verò prædictū trascendēs, ita est de essentia inferiorū, vt etiā imbibatur essentia liter in vltimis eorū differentijs, seu modis constitutiis. Quo modo sex trans-

trascēdētia cōmuniter numerātur a Doctoribus, præcipue a D. Tho. q. 1. de veritate art. 1. opusc. 42. c. 2. & alibi sēpè, scilicet, *ens*, *res*, *enū*, *aliquid*, *verū*, & *bonū*. Ex quib⁹ *ens* habet rationē essentiæ: quia est id, quod primò apprehēditur de quaç; re: alia vero rationē passionis: quia supponit, & cōsequuntur *ens*. Quia ergo aliqui negant transcendētiā entis, & passionū eius; ideo breuiter examinanda est. Quidquid autem de ente dictū fuerit, proportionabiliter applicari potest suis passionibus. Propterea enim in titulo solū inquirimus de ente: an sit transcendens.

34 Partem negatiuam defendit Scotus in primo dist. 3. q. 3. contēdens eas formaliter non includi in vltimis differentijs rerum, neq; in modis constitutiis prædicamentorum; ac proinde solū prædicari de illis identicè, eo modo, quo genus prædicatur de differentijs.

Probatur primò hæc sententia: quia si vltimæ differentiæ hominis, & equi, aut modi constitutiū quātitatis, & qualitatis includerent in se rationem entis; necessariò conuenirent in ente: ergo vt inter se differrēt, indigerēt differentijs: nā quæ cōueniunt, differentijs differūt ex Arist. 5. Metaph. cap. 9. Quod si illæ differentiæ includat etiam *ens*, cōuenient similiter in ente, & indi gebunt alijs differentijs, per quas differant: ergo vel dandus est processus in infinitum, vel dicendum differentias non conuenire in ente, & per consequens non includere illud.

Secundò: quia sicut compositum reale conflatur ex actu, & potentia reali, ita compositum, quod format intellectus ex diuersis gradibus, cōponitur ex gradu potentiali, seu determinabili, & ex gradu actuali, seu determinante. Ergo sicut resolutionis compositi realis non sīstit, vsque dum perueniatur ad simpliciter simplicia, scilicet ad potentiam, quæ nihil includat actus, & ad actum, qui nihil includat potentia: ita in resolutione compositionis rationis deueniendum est ad gradus simpliciter simplices, scilicet omnino potentiale, & omnino actualē, quorū vñus nihil includat alterius. Tales autē sunt cōceptus entis, & vltimæ differentiæ: ergo neq; *ens* includit differentias, neq; differentiæ includunt *ens*. Alias rationes pro hac sententia adducit Soncin. 4. Metaph. q. 19.

35 Pro solutione difficultatis, & intelligentia eorū, quæ postea dicenda sunt, explicare oportet, quid significet *ens*: propriè enim diffiniiri non potest; cū sit res vniuersalissima, supra quā nihil est assignabile, per quod definiatur. Illud tamē vtcunque explicat D. Tho. opusc. 42. cap. 1. dicēs, *Ens est cuius actus est esse*. Vel, vt ait quodlibet. 2. q. 2. articul. 3. *Ens est id, cui competit esse*. Quæ quasi descriptio licet extendi posset ad omnia; propriè tamen loquendo, solū conuenit enti reali creato. Non enim *ens* rationis dicitur *ens*, quasi habeat esse, seu existentiam; sed quia de illo format intellectus propositiones, vt eisdem locis

notat ex Arist. D. Thom. Neque si militer Deus dicitur ens; quasi habeat esse, si in rigore loquamur: hac enim phrasē denotatur distinctio inter rem, quā habet esse, & ipsum esse habitum. Quod tamen nullo modo reperitur in Deo: in quo nulla est compositio ex actu, & potentia, neque esse eius est receptum in aliqua essentia. Et ideo, vt ex Dyonisio, & Damasceno notat D. Thom opuscul. citato, & explicat latè Picus Mirandulanus de ente, & vno cap. 3.&.4. verius dicitur Deum esse super omne ens, quā esse ens: quia scilicet nō habet esse, sed essentialiter est ipsum esse simplicissimum, purissimum, & per se subsistens. Propter quod etiam, vt ex eodem Dyonis. probat Angel. Doctor. 1. dist. 8. q. 2. art. 3. & 1. p. q. 13. ar. 11. qui est, seu esse est pro prissimum inter omnia diuina nomina, iuxta illud Exodi 3. Ego sum, qui sum, &: qui est, misit me ad vos. Vbi Septuaginta translulerūt, εγώ ειμί ὁ Θεός, ego imi ho on, id est, ego sum ipsum ens, seu ipsum esse. Quod idem significat nomen illud inefabile tetragrammaton יהוה Iehoua quod Iudæi pronuntiare non audebant, eo quod ab ipsis haberetur sacratissimum, vt pote nomen Dei primarium, & essentiale, radixque aliorum omnium nominū. Deducitur enim a radice יהוה. Qua idem valet, ac est. De quo videri potest inter alios Corne lius Cornelij Exod. 6. vers. 30.

Sicut ergo; si daretur Albedo in se subsistens, & separata nō dicere. habere albedinem; sed esset ip-

sa albedo per essentiam, & in gene re albedinis infinita; a qua con sequenter esse album deriuaretur ad omnia alba: ita Deus, qui est ipsum esse subsistens, non dicitur propriè habere esse; sed est ipsum esse per essentiam, & in genere entis infinitum; a quo con sequenter deriuatur esse ad omnes creatureas: quā prop terea dicuntur entia per participa tionem, verèque recipiunt esse ab ipso ente per essentiam. Vnde in eis ipsum esse non est actus purus, & impermixtus, sed verè limitat, & receptus in essentia, quā est eius potentia: & ideo realiter distingū tur, vt aliquando ostendemus.

36 Iuxta quam doctrinam, vniuersalissima compositio, quā in creaturis inuenitur, fit ex vniuersa lissimo actu, qui est existētia, seu es se, & ex vniuersalissima potentia, quā est essentia, seu ens. Distinguuntur autem a D. Thom. opusculo ci tato ens, & essentia, sicut quod, & quo, quemadmodum viuens, & vita, sicut enim vita est id, quo viuens vivit: ita essentia est id, quo ens est. Ex quo iam plena remanet descriptio supra ex D. Thom. ad ducta. Ensinim propriè significat id, quod est, seu id, cuius actus est esse, seu id, cui competit esse, non verò ipsum esse. Et hoc modo est prædicatum essentiale omnium rerum: quia potentia, seu aptitudo ad esse est intrinseca, & essentialis cui libet creaturæ. Si verò nomē entis sumatur, non pro potentia ad esse, sed pro ipso esse, seu existere: sic de solo Deo prædicatur essentialiter, vt optimè explicat Diuus Tho mas

mas quodlibeto 2. quest. 2. art. 3. Vbi iuxta hunc sensum docet ex mente Commentatoris, hanc pro positionem, Sortes est, esse accidentalem: quia cum esse in creaturis sit ab alio participatum, & recep tum; necessariò debet esse extra es sentiam, quā eo sensu quo est alterna, est etiam independens, & a nulo recepta.

37 Ex quibus iam duas formantur entis acceptiones. Primò enim sumitur, vt significat potentiam illam, cuius actus est esse. Sicque solet appellari ens nominaliter: quia in tali significatione quasi nō exercetur ipsum esse, sed solum connotatur. Secundò sumitur ens, vt includit ipsum esse, & valet idem, quod existētia. Sicque solet appellari ens participialiter: quia tunc exercetur ipsum esse, & non solum connotatur iuxta distinctionem nominis, & participij, quam explicuit lib. 2. institutionum cap. 1. Videatur Ferr. 1. contra gentes cap. 25. qui breuiter explicat, quid sit ens nominaliter, & participialiter, dicens ens esse nomen concretum, quod potest duas formas significare, scilicet, essentiam, & existētiam. Quando ergo ens pro forma li significat essentiam, dicitur ens nominaliter; quando verò pro formali significat existētiam, dicitur ens participialiter.

38 Dicendum est ergo primò. Ens nominaliter sumptum vere esse transcendens respectu suorum inferiorum. Ita D. Thomas 1. parte quest. 13. art. 5. & 1. contra gētes cap. 25. Ferrar. ibidē, Sorici.

4. Metaph. quest. 19. & communiter Doctores, quorum plures refert, & sequitur Suar. disp. 5. Meta physic. sec. 5.

Probatur primò conclusio ex Arist. 3. Metaph. tex. 12. vbi ens nō esse genus probat hac ratione. Nul lū genus prædicatur de differentijs: ens prædicatur de differentijs: ergo ens nō est genus. Querit ergo optimè ab Scoto Sócinus: nō maiorem intelligat Arist. de prædicatione formalij, an de identica? Si secundum: ergo maior est falsa: nam genus in sensu identico prædicatur de differentijs, cum non distingua tur ab illis. Vt ergo maior sit vera, debet intelligi de prædicatione formalij. Ergo in eodem sensu procedit minor, ne varietur suppositio: & per consequens ex sententia Arist. ens prædicatur formaliter de differentijs, & transcendent illas.

Secundò. quia ens, & nihil opponuntur contradictoriè, sicut aliiquid, & nihil; & consequenter inter illa nullum datur medium: ergo quidquid non est essentialiter ens, est omnino nihil. Sed differentiae non sunt omnino nihil, vt per se constat: ergo includunt essentialiter ens. ¶ Confirmatur: quia omne obiectum intellectus est essentialiter ens: sed differentiae sunt obiectum intellectus, cum pos sit illas cognoscere: ergo sunt essentialiter ens. Quae rationes procedunt de ente nominaliter sumpto: sic enim est de essentia differentiarum, vt patet.

39 Dicēdū est secundò ens participialiter sumptū nō includi essētia-

liter in ultimis differentijs suorum inferiorum, & consequenter non esse transcendens: prædicatur tamen de illis accidentiæ, & denominatiæ. Hæc etiam conclusio satis ex dictis constat, breuiter tamen probatur: quia ens participialiter sumptum significat pro formalí ipsum esse, seu existentiam; sed hæc non includit essentialiter in ultimis differentijs: ergo neq; ens participialiter sumptum. Probatur minor: quia esse, seu existentia non est de essentia alicuius creaturæ; siquidem conuenit ei per causam efficiētem, & est quid receptum in ipsa essentialitate: ergo non includit essentialiter in ultimis differentijs creaturarum. Prædicatur tamen accidentiæ, & paritatē, quā continet primū enthemēta, si rectè intelligatur, verissimā esse; sed minorē subsumptam in rigore esse falsam. Nō enim ens est gradus verè unus, in quē cōpositū metaphysicū possit resolui, tāquam in aliquā vñā potētiā, sicut compositum physicū resoluitur in potentia verè vñā. Sed in unoquoque prædicamento, compositū metaphysicū resoluitur, tāquam in primā potentiam, in genus supremū illius prædicamēti. Ideo enim prædicamēta dicuntur prima genera: quia ibi, propriè loquendo sifistit resolutio; cum sint conceptus omnino simplices; & consequenter irresolubiles in alios simpliciores. Dicimus tamen frequenter suprema genera quasi componi ex gradu entis, & modo cōstitutio vniuersusque, & in eos posse resolui: non quia verè habeant in se plures gradus, aut conceptus obiectuose, ex quibus componantur: sed

Conuenire enim propriè est plura simul in vñū venire; ac proinde vbi non est aliquid vñū, nō possunt duo conuenire. Quia ergo ens non dicit aliquem vñū gradum: in illo differentiæ, propriè loquendo, non conueniunt; sed sunt primò diuersæ: & se totis differunt: & ex consequenti non indigent alijs differentijs, per quas distinguuntur. Dicitur autem differentias, vel prædicamēta conuenire in ente, non propriè, & simpliciter; sed secundū quid, & proportionabiliter, vt sāpē explicuimus, & constabit amplius quest. sequenti.

Ad secundū respon. proportionalē illā, & paritatē, quā continet primū enthemēta, si rectè intelligatur, verissimā esse; sed minorē subsumptam in rigore esse falsam. Nō enim ens est gradus verè unus, in quē cōpositū metaphysicū possit resolui, tāquam in aliquā vñā potētiā, sicut compositum physicū resoluitur in potentia verè vñā. Sed in unoquoque prædicamento, compositū metaphysicū resoluitur, tāquam in primā potentiam, in genus supremū illius prædicamēti. Ideo enim prædicamēta dicuntur prima genera: quia ibi, propriè loquendo sifistit resolutio; cum sint conceptus omnino simplices; & consequenter irresolubiles in alios simpliciores. Dicimus tamen frequenter suprema genera quasi componi ex gradu entis, & modo cōstitutio vniuersusque, & in eos posse resolui: non quia verè habeant in se plures gradus, aut conceptus obiectuose, ex quibus componantur: sed

sed vel quia res simplices apprehendere non possumus absque aliqua compositione; vel quia ens quodāmodò, & secundū quid, saltem ex modo significandi, distinguitur, & abstrahit a generibus supremis, vt de analogis explicuimus supra disp. 10. num. 42.

41 ¶ Ex dictis facile soluitur quaestio, quam nouiter mouent aliqui Moderni: an scilicet analogia entis causetur per dependētiā, vel per transcēdentiā; quam ex Thomistis nullus, quē viderimus tractat: quia semel flatuta generali doctrina supra tradita d' analogia, superuacanea est. Dicim⁹ ergo analogiā attributionis, quam habet ens respectu suorum inferiorum, causari per dependentiam, & non per trāscendentiam. In illa enim, secunda analogata suscipiunt denominatio nem a primo, & per ordinem ad illud constituuntur: quod, formaliter loquēdo, nō prouenit a tā scēdētiā entis, sed ex eo quod primò & per se significat vñū, alia verò non nisi per respectū, & habitudinē adistud: in quo confisit eorū dependentia.

De analogia verò proportionalitatis propriæ, quam habet ens, è contra dicendum est, formaliter loquendo non causari per dependentiam; propter rationem supra disp. 10. n. 28. & 43. adductā. Causatur tamen per transcēdentiā. Et ratio est: quia prædicamenta, aut alia inferiora entis, quæ immediatè significantur per illud, vt est analogum proportionalitatis propriæ, prout sic, sunt primò diuersa, & se totis differunt: propter quod talis proportionalitas attenditur inter illa secundū se tota, & non præcisè, ratione differentiarum. Sed transcēdentiā est causa, quod inferiora entis sint primò diuersa, & quod inter illa secundū se tota attendatur proportionalitas, vt de se constat. Ergo ipsa est causa talis analogiæ proportionalitatis. Posset quidem, dato quod ens nō esset transcendens, sed vniuersum, attendi inter inferiora eius ratione differentiarum propria proportionalitas, sicut inter numeros, aut alias res vniuersas attendi posse diximus loco citato num. 26. Sed illa distincta esset ab ea, quam de facto habent inferiora eius, & quam ipsum nomen importat. Et ideo hæc necessariò supponit trāscēdentiā, & fundatur in illa, vt explicatū est.

Q. V. A. S. T. I. O. V.

Vtrum ens dicat vnum conceptum communem, & præcisum a suis inferioribus.

42 Pro tituli intelligentia recolenda fuit, quæ diximus disp. 3. n. 4. vbi distinximus duplice conceptum, alium formale, qui est ipse actus intellectus; & aliū obiectuum, qui est gradus ille, seu perfectio, quæ cognoscitur per conceptū formalē. De vtroq; ergo procedit difficultas: & ita duo inquirimus. ¶ Primū est: an enti correspondat in intellectu vñus conceptus formalis distinctus a conceptibus formalibus inferiorum. Et loquimur de cōceptu formalī ultimato, quo scilicet cognoscimus res significatas

ficas per voces: nam de non vltimatis quo scilicet percipiuntur ipsas voces, certum est esse unum, cum non sit unum.) Secundum est: an ex parte obiecti ens significet aliquem gradum, seu perfectionem distinctam a gradibus, seu perfectionibus, quae significat inferiora eius; ita ut significat hoc nomen, *animal*, non significat immediate hominem, & equum, sed gradum sentiendi: ita nomine *entis* non significat immediate substantiam, & accidens, vel Deum, & creaturas; sed gradum illud, seu perfectionem ipsis communem. Loquitur autem de ente, secundum quod est analogum proportionalitatis. Nam formaliter ut est analogum attributionis, satis constat ex dictis supra disp. 10. n. 30. & 42. non posse habere unum conceptum praecisum; cum prout sic non distinguatur a primo analogato, neque reperiatur intrinsicè in omnibus.

43. Igitur circa primam partem questionis Aureol. in primo dist. 2. q. 1. & alij absolute negant, enti correspondere unum conceptum formalem. Econtra vero Soncin. 4. Metaph. quest. 2. & alij illud absolute concedunt. Sed ceterus est distinctione, qua videntur Caiet. Ferr. & alij Thomistæ infra citandi.

Pro cuius intelligentia sciendum est, quod conceptus mentalis potest esse duplex, alius perfectus, seu explicitus, aut distinctus; & alius imperfectus, seu implicitus, aut confusus. Conceptum perfectum, seu explicitum in praesenti appellamus alicum illum intellectus, qui representat plura secundum aliquam rationem, seu gradum; ita ut im-

mediate & distincte representet talem gradum, seu perfectionem, quæ in illis invenitur. Et conceptus iste, non solum entitatiè, sed etiam formaliter in ratione imaginis, est simpliciter unus; cum res representata sit simpliciter una. Conceptum vero imperfectum, seu confusum appellamus eum, qui immediatè representat plura secundum aliquam similitudinem proportionalem: quæ proinde non attenditur in aliqua una ratione illis communis, sed secundum suas proprias rationes, non absolute consideratas, sed ut proportionabiliter se habentes. Et hic conceptus licet entitatius sit vere unus, ut pote unus numero actus intellectus, tamen formaliter in ratione imaginis, seu in representando non potest dici absolute, & simpliciter unus, sed tantum secundum quid; cum res representata non sit simpliciter una, sed tantum proportionabiliter, seu secundum quid.

44. Prima conclusio. Enti non correspondet in intellectu unus conceptus formalis perfectus, & distinctus, sed imperfectus, & confusus: qui licet entitatius, & realiter sit vere unus; in representando tamen, seu in ratione imaginis tantum est unus secundum quid. Sic docet Caiet. de nominum analogia cap. 4. & 5. Qui licet aliqualiter videatur ab hoc dissentire q. 2. de ente, & essentia; ipse tamen se explicat pro hac conclusione in tractatu de conceptu entis, qui habetur post tractatum de nominum analogia. Quem sequuntur communiter Thomistæ

Ferr.

Ferr. i. contra gent. c. 34. Zanard. tract. 4. disput. 3. dubio. 6. 4. Metaph. q. 2. Araux. ibidem q. 3. ar. 4. Naz. i. p. q. 13. ar. 5. ad argumenta contra quintam conclusio- nem, & alij antiqui, quos referunt & sequuntur Mas. huc sect. i. q. 6. & Galleg. controv. 20.

Fundamentum est: quia ens significat immediatè sua inferiora, ut sunt proportionabiliter similia, non verò aliquem unum gradum, seu rationem ab eis praecisam: ergo in intellectu non correspödet enti aliquis conceptus formalis, perfectus, & distinctus, simpliciterque unus in representando; sed imperfectus, & confusus, tantumque proportionabiliter unus. Consequentia patet: quia ex unitate rei representatae pensatur unitas imaginis. Antecedens verò probabitur a nobis concl. 2.

QV ID DE CONCEPTU obiectu dicendum sit. §. I.

45. Eniamus ergo ad secundam partem questionis: de qua est potissimum difficultas. In qua Scotus i. dist. 3. q. 3. & dist. 8. q. 2. docet ens immediatè significare unum conceptum obiectuum communem inferioribus, simpliciter ab illis distinctum, & praecisum; & consequenter actu non includente inferiora. Sequuntur hanc sententiam Antonius Andreas, Bonetus, Lychetas, & alij Scotti discipuli, quos refert Mas. vbi supra. Ex Thomistis vero libel. 4. Met. q. 1. & Soto huc q. 1. cœcl. 2. & lib. 1. Physic. & q. 2. cœcl. 5. Ex alijs vero Suar. dis- put. 2. Meth. sect. 2. nume. 8. Hur- vel disiunctiè: non copulatiè: zad. ibidem sect. 3. & Cabero huc quia iam hæc propositio, *substantia*

tertio: quia ens, ut est analogum proportionalitatis, vel significat immediatè substantiam, vel accidentem, vel utrumque simul, vel aliquid illis communem. Non primum: quia hæc esset falsa, si dicens est ens. Neque secundum: quia hæc esset falsa, substantia, & ens. Neque tertium: quia, vel significat utrumque copulatiè: vel disiunctiè: non copulatiè: zad. ibidem sect. 3. & Cabero hæc quia iam hæc propositio, *substantia*

essens, erit falsa; siquidem faciet significat immediatè aliquem gra-
hunc sensum: *substantia est substantia*; seu rationē communem infe-
et accidentia: neq; etiam disiū-
rioribus ab eis distinctam, & ab-
stiuē, vt opinatus est Soncīnas:
quia hoc est contrā ipsam experiē-
tiam. Ergo *ens* significat aliquam
vniam rationem, seu gradum com-
munem substantię, & accidentię; actu
non includehent illa, sed ab eis di-
stinctum, & separatum.

Quartò: quia *ens* est prior natura-
tię & accidentis 8. Metaph. lect. 3.
quām substantia, & accidentis; si-
quidem ab illo ad vnumquodque
ex his non valet consequentia: er-
go in illo priori habet conceptum
aliquem obiectiuū distinctum a co-
ceptibus substantię, & accidentis.
Probatur consequentia: quia in il-
lo priori, audito nomine entis, mēs
non distrahitur ad substantiam, vel
accidens: ergo verē concipit ali-
quam vniam rationem vtriq; com-
munem.

Cōfirmatur: quia primū in vno
quoque genere debet esse maximē
vnū: ergo in genere intelligibi-
lium, quod primò cognoscitur ab
intellec̄tu, erit maximē vnum. Sed
ens est, quod primò cognoscit intel-
lectus, vt docent Arist. & D. Tho.
1. Physicorum lect. 1. Ergo *ens* est
maximē vnum.

Vltimo probatur a priori (inquit
Suarez) quia omnia entia realia
habent similitudinem, & conuenient-
iam in ente: ergo omnia possunt
concipi, & repräsentari secundūm
illam præcisam rationem, in qua
conueniunt: ergo verē habent ali-
quem conceptum obiectiuū ab-
stractum.

46 Secunda conclusio. *Ens* non

significat immediatè aliquem gra-
dum, seu rationē communem infe-
rioribus ab eis distinctam, & ab-
straftam: sed immediatè significat
ipsa inferiora vt proportionabili-
ter se habentia inter se: atque ita,
simpliciter loquendo, *ens* non ha-
bēt vnuū conceptū obiectiuū suis
inferioribus communem. Ita docet

D. Thom. de ente respectu substā-
tie & accidentis 8. Metaph. lect. 3.
& lib. 10. lect. 3. de ente verē res-
pectu Dei & creaturarum plane in-
dicat 1. part. quest. 13. articul. 5.
secundo dist. 16. quest. 1. art. 1. ad
3. de potentia quest. 7. artic. 7. &
quest. 2. de veritate artic. 11. dum
docet nullū nomen prædicari de
Deo, & creaturis secundūm eādem
rationem. Intelligit autem per ra-
tionem conceptum obiectiuū, vt
ipse Sātus explicat, & notat Ferr.
1. contra gentes c. 34. D. Thomā
sequitur cōmuniter discipuli eius,
Caiet. Ferr. Zanardus, Arauxo,
Nazarius, & Masius, conclus. 1.
adducti, Soncīn. 4. Metaphys. q.
2. Flandria ibidem art. 5. & alij,
quos refert, & sequitur Galleg.
contraria sīa citata. Quam senten-
tiā appellat verissimam Vazquez
1. part. disp. 114. cap. 2. qui etiam
videri potest disp. 22. antecedenti
cap. 5. & Rub. in tractatu de ana-
logia, qui plures alias adducit.

47 Probat primò hanc sen-
tentiā ex Arist. 8. Metaph. text. 16.
Caiet. quest. 2. de ente, & es-
sentia ex Arist. 8. Metaph. text. 16.
vbi docet, quod ens statim se ipso
est substantia, quantitas, & cetera
prædicamenta, non expectas aliud
tales:

tales: ergo *ens* non significat con-
ceptum aliquem communem p̄ræ-
dicamentis. Patet consequentia:
quia si talē cōceptum significaret,
cum hic actu non includeret prædi-
camenta, vt supponimus: iam expe-
ctaret aliquid per quod ad ipsa cō-
traheretur.

Confirmatur, ex eodem Aristot.
10. Metaph. text. 8. docente: *ens*
non significare aliquē gradum su-
pra prædicamenta, sed immediatē
ipsa prædicamenta, his verbis: *In-
predicatione, unus homo, non addit
aliquid aliud quād, homo, sicut ne-
que ipsum esse, præter quid est, aut
quale, aut quantum.* Quem locum
éxponens. Commentator, inquit:
*Ens, & vnuū significat id, quod sig-
nificat in prædicamento substantia,
aut quantitatis, aut qualitatis, pri-
ma significatione, sine medio, & non
mediante aliquo cōmuni.* Quo etiā
sensu intellexit Arist. D. Thom.
ibidem lect. 3. dumrait: *Cum dicit
ur unus homo, non aliquam naturā
aliā ab homine prædicat, sicut ne-
que ipsum, quod est *ens*, prædicat
aliā naturā a deinceps prædicant-
tis, &c.* Et tandem idem docet Por-
phyr. cap. de specie afferens: *Cum
autem sint decem prima, communica-
tio nomine tantum, haud verē, & ra-
tione ad id nomen accommodata est.*

48. Secundò probatur ratione:
quia nullus gradus verē communis,
& præcīsus potest esse transcen-
dens: ergo nullum transcendens
potest esse gradus, aut concep-
tus communis. Sed *ens* est trans-
cendens: ergo non potest esse gra-
dus, aut conceptus communis. Mi-
nor, & vltima consequētia conslāt.
Prima etiam est manifesta, per re-
gulas conuersionis, iuxta quas vni-
versalis negatiua conuertitur sim-
pliciter. Antecedens verē proba-
tur: quia repugnat, quod aliquid
comparetur ad aliud vt pars ad cō-
partem, & quod transcendat illud,
seu includatur in eo; aliās inter ipsa
est̄ impossibilis cōpositio, ad quā
sicut necessaria est conjunctio ex-
tremorum, ita etiam quod extre-
ma ipsa se inuicem excludant, & v-
num non sit aliud. Ergo nullus gra-
dus potentialis, & determinabilis
potest transcendere, aut includi
in illis per quā contrahitur, & de-
terminatur; siquidem inter fe com-
parantur vt partes. Cum ergo om-
nis gradus verē communis, & præ-
cīsus sit potentialis, & determina-
bilis per alios, liquet profecto nul-
lum talem gradum posse transcen-
dere illos; & ex consequēti omnino
inter se pugnare, quod ens sit trans-
cendens, & quod simul habeat cō-
ceptum communem, & præci-
sum.

Confirmatur: quia ideo genus
dicit vnuū conceptum præcīsum,
& communem: quia non est de ef-
fentia differentiarum, sed *ens* est
de essentia differentiarum, seu mo-
dorum, per quos ad prædicamenta
determinatur: ergo *ens* non dicit
vnuū conceptum præcīsum, & cō-
munem. Probatur maior: quia quod
est de essentia aliquius, non potest
verē præscindi, seu abstrahit ab illo:
ergo ideo genus præscindit, seu
abstrahit a differentijs: quia nom-
est de essentia illarum.

49 Dices: gen^o p̄fscinditur, & abstrahit ab speciebus, & tamen est de essentia illarum. q̄ Respondetur propriè loquendo, genus non p̄fscindi ab speciebus, sed a differen- tijs. Pr̄cilio enim scisionem impor- rat, sicut abstratio separationem.

Separatio autem, seu scisio fit ne- cessariò inter partes, vt de se patet. Quia lo autem dicimus aliquam partem abstrahi a toto, vt lapidem ab aceruo, aut genus ab specie, lo- cutio est per synedochen, ideoque verificatur: quia in toto remanet alia pars, a qua propriè abstrahi- tur, & separatur: quia in ea non in- cluditur. Quod quidem inuenitur in genere respectu specierum; sed non in ente respectu inferiorum: & ita in sensu explicato potest rectè dici, genus abstrahi ab speciebus, non vero ens ab inferioribus.

50 Tertio probatur conclusio ab inconuenientibus: quia si ens ha- beret conceptum communem, es- set vniuersū: consequens est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Se- quelam admisit Scotus: quia pe- netrauit vim illationis: facileque suadetac ex definitione vniuocorum. Nam conceptus ille haberet ratione commune, ut patet: & ratio- nis significata esset omnino eadem. Quod sic probatur: quia illa ratio est omnino eadem, vt requiritur ad vnuocationē, quæ in se non in- cludit a&u principia distinguētia, erit si illa includat in potentia: sed ille conceptus pr̄cīsus esset huiusmodi: ergo &c. Maior constat in animali, quod quanuis contineat in potētia rationale, & irrationalē;

dicit tamen rationem omnino eandem, & vnuocā: quia actu non in- cludit illa. Minorem autem conce- dunt aduersarij; et que fatis clara: quia ille conceptus apud ipsos est actu vnuus: ergo actu non includit ea, per quas multiplicatur.

Respondebis id quod Suar. & alij Moderni communiter respondent, quod cōceptus analogus, qualis est conceptus pr̄cīsus entis, etiam si actu non includat principia distin- guētia; tamen ex se postulat desce- dere ad inferiora cū quadam in- equalitate, & subordinatione, non solū ex parte ipsorum inferiorū, sed etiam ex intimis visceribus ip- sius conceptus analogi: quod tamē non habet cōceptus vnuocus. Ani- mal enim ex se non petit hanc in- equalitatem, sed tota prouenit a dif- ferentijs, per quas contrahitur.

Sed contra: quia vel loqueris de in- equalitate actuali, & formalī, as- serens conceptum analogum ab- stractū in se habere aliquā actualē in- equalitatē, quam in se non habet cōceptus vnuocus: & hoc nō: quia iam conceptus ille actu includeret aliqua principia distinguētia, à qui- bus causaretur ista in- equalitas a- ctualis, & per cōsequens actu nō es- set vnuus. Vel loqueris de in- equalitate radicali, & potentiali, asserens conceptum analogum pr̄cīsum ex se esse radicem in- equalitatis, quam habet inferiora, eāq; continere in potētia. Hoc autem non tollit vnuo- carionem: quia conceptus gene- ricus est etiam radix in- equalitatis, quæ inuenitur inter species, & cō- tinet illam in potētia; siquidem in potētia

potentia, & in radice continet ea- rum differentias: quod autem est radix principiorum causantium in- equalitatem, etiam est radix ipsius in- equalitatis, vt per se patet. Ergo semel admisso conceptu pr̄cīso entis, negari non potest illam esse vnuocum.

51 Ulterius etiam sequeretur ens posse ponī in diffinitionibus, contra Arist. 8. Metaph. tex. 16. af- ferente: Quare non ineq̄ in de- finitionibus, neque ens, neque vnum, &c. Probatur sequela: quia in qualibet definitione, loco generis, potest ponī definitio ipsius gene- ris ex Arist. 2. Topic. c. 2. sed si ens diceret vnum conceptū pr̄cīsum, iam genera suprema haberent ve- ras definitiones: ergo inqualibet definitione, loco generum supre- morum, possent ponī eorum defi- nitiones, in quibus necessariò con- tinetur ens; ac proinde iam in defi- nitionibus poneretur ens.

Quod autem hoc sit absurdū, probatur ratione, qua Arist. 3. Me- taphys. tex. 10. probat genus non esse de essentia differētiarum. Quia scilicet dupli ratione genus in- traret definitionem, semel quidem ratione sui, & iterum ratione dif- ferentia, & ita committeretur nugatio: nam bis genus repeteretur in definitione, vt magis explicuimus supra disputat. 7. num. 42. Sed hæc eadem nugatio continget, si po- neretur ens in definitionibus; si quidem est de essentia differentia- rum, vt patet: ergo &c. q̄ Hoc in conueniens esse parui momenti iu- dicauit Suar. disp. 32. Metap. sect.

2. n. 8. quod tamen omnino absur- dum reputauit Arist. & meritò: nā ita certum est vnam partem defini- tionis non posse includi in alia; si- cut est certum partes cuiuscumque compositionis realis se inuicem excludere.

52 Tandem si ens diceret con- ceptum communem, & pr̄cīsum; sequeretur aliiquid esse prius, & sim- plicus Deo; in eoque dari compo- sitionem ex actu, & potētia; & pre- dicamenta non esse conceptus sim- plices, nec primò diuersa: quæ ta- men falsa sunt: ergo & illud ex quo sequuntur. Probatur sequela: quia quilibet conceptus abstractus ha- bet rationem partis respectu infe- rioris; cum ex illo, & ex gradu pro- prio intelligatur componi: sed om- nis pars prior, & simplicior est cō- posito: ergo &c. Quid si conceptus ille habet rationē partis, iā Deus, & pr̄dicamenta erunt composita ex diuersis gradibus, in quorum vno conuenient, & in alio diffe- rent; & per consequens non dif- ferent se totis, neque erunt primò diuersa. Videatur pro hac ratione D. Thom. 1. parte qu. 3. art. 5. & 1. contra gentes cap. 42. ratione 7.

Ex quibus omnibus probata manet secunda pars conclusionis. Si enim ens non significat imme- diatè aliquem gradum, seu cōcep- tum obiectiuū pr̄cīsum à suis infe- rioribus: ergo immediatè signi- ficat ipsa secundū suas propriae ratio- nes.

*ARGUMENTIS PRO
contraria sententia factis
respondeatur. §II.*

53 **A**D primum locum D. Thom. respondetur, quod eo sensu, quo supra disp. 10. num. 42. diximus analogum abstrahere ab analogatis, dicitur etiam contrahi ad illa: non scilicet simpliciter tanquam gradus praecisus ab eis, sed per maiorem expressionem eiusdem conceptus, quod est contrahi secundum quid. Et hoc modo concedit D. Thom. ens contrahi ad praedicationa- menta: quia eandem rem, seu gra- dum, quem ens confusè, & imperfectè significat, significat substantia, aut accidens perfectè, & distinctè. Prop ter quod D. Thom. addidit illam limitationem, *applicando ens ad aliquam quidditatem*. Hanc autem esse mentem Angelici Doctoris patet ex primo contra gentes cap. 25. Vbi loquens de propria con traktione, negat ens contrahi posse per aliquam differentiam.

Ad alium locum D. Thom. respondeatur ens esse primò notum, & omnia resoluti in illud, non tanquam in unum conceptum simpliciter, sed unum analogice. Quod ibi explicat D. Thom. dum docet, quod inferiora dicuntur addere enti: non quia addant aliquam na- turam, aut conceptum distinctum, per quem propriè contrahatur; sed per maiorem expressionem eiusdem conceptus: *In quantum scilicet in- feriora entis (inquit) exprimunt ip- sius modum, qui nomine entis non exprimitur.*

54 Ad secundum distinguenda est maior. Si enim sensus sit conceptū, de quo intellectus est certus, debere esse distinctū simpliciter à conceptū, de quo est dubius; neganda est: concedenda vero, si sensus sit debere esse distinctum secundum quid, seu penes maiorem, & minor expressionem. De eodem enim conceptu, ut est alteri similis, & ut imperfectè, & confusè significatur, potest intellectus esse certus alicui conuenire; cum tamen dubitet: an illi conueniat idem conceptus ab solutè sumptus, vel ut perfectè, & distinctè significatur.

Ad tertium respondetur ens non significare aliquem gradum communem substantiæ, & accidenti, neque solam substantiam, neque solum accidens, sed utrumque simul secundum suas proprias ratio- nes. Hoc autem duplum potest intelligi. Primo, quod ens signifi- cat substantiam, & accidens secundum suas proprias rationes abso- lutè sumptas, ut exprimuntur no- minibus substantiæ, & accidentis, vel disiunctiue, ut voluit Soncinus, vel copulatiue, ut intendit argumen- tum: & utrumque est falsum, neque amplius probatratio ibi facta. Secundo, quod ens significet substani- tam, & accidens secundum suas proprias rationes, ut proportiona- biliter inter se similes. Et hoc, proprie loquendo, neque est significa- re copulatiue, neque disiunctiue: quia copulatio, vel disiunctio exer- cetur inter res absolutè sumptas; sed sufficienter explicatur dicen- do, ens significare substantiam, &

ac-

accidens secundum suas rari- ones, ut proportionabiliter similes, quod est significare utrumque simpliciter, seu nudè, non verò cù copula- tionem, vel disunctionem. Et ita quādō ens prædicatur de substantia, & accidenti, non prædicat eandem omnino rationem. Sed quandō dicimus: *substantia est ens*, ibi de sub- stantia absolutè sumpta prædicatur ratio eiusdem substantiæ, ut proportionabiliter similis accidentibus: & quandō dicimus: *accidens est ens*, ibi de accidenti absolutè sumpto, prædicatur ratio accidentis ut proportionabiliter similis substaniæ. Et hic est proprius mo- dus prædicandi analogi proportionalitatis proprie, in quo distin- guitur ab universalis, & æquivalenti, ut etiam notauiimus supra disputat. 10. numero 35.

55 Ad quartum respondetur, quod sicut conuenientia propor- tionalis, quam substantia, & acci- dens habent in ente, sufficit, ut sit secundum quid superius: ita etiam ut sit prius natura illis, & ut auditio nomine entis, mensproprietate loquēdo non distrahatur. Ad distractio- nem enim necessarium erat, ut no- men significaret plura ut plura, seu rationes omnino diuersas, sicut æquivalenti: quod non habet ens, ut patet.

Ad confirmationem respon- detur antecedens esse verum de eo quod est primum in unoquoq; ge- nere via perfectionis. Secus vero, si sit primum secundum imperfe- ctionem, seu ordine generationis, ut patet de materia prima: quæ

quia in genere substatiæ est prima via imperfectionis: ideo habet mi- nimam unitatem, scilicet negati- uam, ut suo loco dicemus. Et hoc modo ens in genere intelligibili est primò cognitum, ut docent Ari- stot. & D. Thom. loco citato in ar- gumento. Quia, ut ibidem explica- binus, cum intellectus noster in cognoscendo procedat de poten- tia ad actum, prius peruenit ad cog- nitionem confusam. Et ita prius occurrit illi universaliora, quæ sunt potentialiora, & confusiora. Et inter hæc primò occurrit id, quod universalissimum est, nempe ens. Quod consequenter inter alia potius habet minimam unitatem.

Ad quintum, quod est ratio à priori P. Suarez, respondetur dis- tinguendo antecedens. Si enim sensus sit omnia entia realia in ratio- ne entis habere similitudinem, & conuenientiam secundum quid, seu proportionalem, concedendū est: negandum vero, si intelligatur de conuenientia simpliciter, & pro- pria. Quo etiam modo distinguendū est consequens. Et ita solum sequitur omnia entia realia habe- re conceptum obiectiuū abstractū secundum quid, non verò simpliciter. ¶ Ex quo non solum ruit ra- tio illa à priori: sed sic facile cōtra suum Auctorem retorquetur. Om- nia entia realia in ratione entis so- lū habent conuenientiam secun- dum quid, & proportionalem; quæ consequenter secum assert, & inti- mè includit eorum diuersitatem; ergo solum possunt concipi, & re- presentari secundum rationem se-

cundūm quid præcisam, in qua proportionabiliter conueniant. Ergo solum habent conceptum obiectuum secundūm quid, sū proportionabiliter vnum, & ex consequenti simpliciter plures.

56 ¶ Ex dictis infertur primò suprema genera propriissimè esse conceptus simplices, sicut de diffentijs diximus disp. 7. numero 41. cum enim ens non significet aliquem vnam gradum, in quo prædicamenta conueniant, non potest in eis fundari ab intellectu compositionis, quæ sit vera compositione ex duobus gradibus, sicut fundatur in generibus intermedijs. Vnde quanvis apprehēdamus prædicamenta quasi componi ex ente, & peculiari modo vniuersusque id prouenit: non quia ex parte ipsorum sufficiens fundamentum ad formandos diuersos gradus: sed quia nos res simplices semper apprehendimus cum aliqua compositione. Ex quo rursus sequitur prædicamenta in toto rigore esse primò diuersa, & se totis differte. Non enim conueniunt in aliquo conceptu, & in aliquo differunt, quæ non componuntur ex diuersis conceptibus, vt de se patet.

57 ¶ Secundò infertur ens, in rigore loquendo, non ideò esse transcendens respectu supremorum generum: quia includatur in differentijs constitutius eorum, si quidem non habent tales differentias, vt explicatum est. Vnde transcendens essentialiter consistit in quadam identitate conceptus, seu in eo, quod transcendens non fig-

nificet immediatè aliquem gradū distinctum ab ijs, respectu quorum dicitur transcendens: sed immediatè sit ipsa secundūm omnem rationem, quam habent. Propter quod transcendētra melius explicatur per negationem, sicut illā expli cuimus n. 33. dicendo transcendens esse id, quod ita rebus conuenit, vt nihil in eis inueniatur, de quo formaliter non prædicetur. Quia autem ex hac identitate conceptus prouenit in rebus habentibus differentias, quod transcendens prædicetur essentialiter de illis: ideo solent aliqui definire, transcendens esse id, quod inibitur in ultimis differentijs: sed hoc non semper inuenitur, vt explicatum est. Ex quo ulterius sequitur, non solum ens, vt abstrahit à completo, & incompleto, sed etiam ens completum esse transcendens respectu supremorum generum. Nihil enim est in eis, de quo formaliter nō prædicetur ens completum; siquidem non habent partes, ex quibus componantur.

58 ¶ Tertiò tandem infertur, quod etiam accidens est transcendens respectu nouem prædicamentorum; siquidem in eis nihil inueniatur, de quo formaliter non prædicetur; & per consequens non significat immediate aliquem gradū,

in-

intrinsicè entia, & accidentia, vt multi docent: si verò eorum aliqua consistant in sola denominatione extrinseca, vt alij volunt (de quo in fr. disp. 16.) tunc analogia respectu omnium erit proportionalitatis metaphoricæ: neque in hoc est amplius immorandum. Ex his tamen collige eandem omnino esse diuisionem entis in substantiam, & accidens, ac in decem prædicamenta. Quod docuit expressè Diu. Thomas opusc. 42. cap. 3. dicens: *Ens uno modo dicitur substantia, alio modo accidens: & hæc est diuisionis entis per decem prædicamenta.* Ratio autem est clara: quia cum accidens non significet aliquem gradum medium inter ens, & quantitatem, qualitatem, aut alia prædicamenta accidentium, sed immediatè ipsa nouem genera, vt dictum est: quæ immediate, & in eadem membra diuiditur ens in utraque diuisione.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quomodo aliqualia dubia antecedentia expedientur?

DVBITATVR PRIMO.

Quæ entia, & quomodo in prædicamentis collacentur?

59 COnstans Dialecticorum sententia est, in prædicamentis quædam collocari per se, & in-

recta linea; alia verò per accidens, & reductiū; & ea, quæ in recta linea collocantur, in primis debere esse entia realia: nam ens, quod diuiditur in decem prædicamenta, est ens reale: similiter debere esse entia per se, completa, incompleta, vniuoca, & essentialia: & cōsequenter à recta linea prædicamentorum excludi entia per accidens, in completa, cōplexa, & equiuoca, analogæ, & prædicata accidentalia. Cuius ratio sumitur ex ipsa definitione prædicamenti. Cum enim prædicamentum sit series, seu ordinatio prædicabilium: ad hoc, vt aliqua per se collocetur in prædicamento, requiritur, & quod propriè & simpliciter sint prædicabilia, & quod habeant inter se propriam seriem, seu ordinationem; siquidem verba indefinitione stant simpliciter. Sed vt sint simpliciter prædicabilia, debent esse entia per se, completa, incompleta, & vniuoca: &, vt habeant propriam seriem, seu coordinationem, debent esse prædicata essentialia; siquidem solum inter ea potest esse essentialis subordinatio superioris, & inferioris. Ergo omnia præsignata requiruntur.

Hac etiam ratione, differentiæ essentiales excluduntur à recta linea prædicamenti. Quia cum non prædicentur omnino in quid, sed in qualemque; inter ipsas, & alia prædicata essentialia non est propriè series, aut subordinatio essentialis superioris, & inferioris: siquidem respectu gradus genericis non est propriè inferior; cum non

includat illud : & respectu gradus specifici non est superior, sed equalis, cum sit constitutio eius. Quia vero differentiae solum ex modo significandi significantur per modum alteri adiacentis; cum tamen res significata sit ipsa tota essentia, quam significat genus, ut disput. 5. numero 63. explicatum est : ideo inter alia omnia, quae reduciuntur collocantur in praedicamentis, differentiae habent specialem dignitatem, & proprium locum, scilicet ad latus illius speciei, quam consti- tuunt, ut etiam vidimus supra disp. 6. num 45.

60 Quomodo autem res collocantur in praedicamentis : an scilicet in concreto, vel in abstracto signifi- cante, satis constat ex dictis dis- putat. 5. citata, vbi explicuimus ra- dicem, quare in praedicamento substantia proprie, & per se collocantur concreta ; abstracta vero non nisi per reductionem : & è con- tra in praedicamentis acciden- tium.

Adhuc tamen propter Caietanum inuestigandum est : an saltem dici possit, concreta accidentia per se collocari in praedicamentis, secundum quod ad Metaphysicum expectant.

Pro quo sciendum est Caietanum cap. 7. de ente, & essentia circa finem, distinguere duas considerationes praedicamentorum: unam, secundum quod de eis tractat Metaphysicus, qui tantum attendit res significatas : & aliam, secun- dum quod pertinet ad Logicum, qui etiam attendit modum signi-

ficandi. Cum ergo concreta accidentia, quantum ad rem signifi- catam, sint entia per se; ex modo vero significandi sint entia per accidens: ideo inquit in praedicamen- tis, secundum quod considerantur à Metaphysico, collocari per se, tam concreta, quam abstracta ac- cidentia; in eisdem vero, ut con- siderantur à Logico, collocari sola abstracta.

61 Hanc Caietani sententiam approbant, & defendant Sanchez lib. 5. Logicæ quest. 2. Mas. hinc se- ctio. 2. quest. 4. & Arauxo libro. 5. Metaphys. qu. 1. artic. 3. Alij tamen eam contemnunt, appellantque singularem, & improbabilem. Sed immerito : nam in rei verita- te solum vult Caiet. quod res signifi- cata per concretum accidentale per se ponatur in praedicamento, licet non secundum quod tali no- mine significatur : in quo nihil no- rum in re afferit. Verum est tamē hanc eius doctrinam parum neces- fariam esse, neque satis propriè lo- qui. Nam tota distinctio inter con- cretum, & abstractum sumitur ex modo significandi, ut supponit ipse Caietan. & nos explicuimus supra disputatione 4. numero 18. Ergo si Metaphysicus non attendit in praedicamentis modum significandi, sed tantum res significatas: pro- pius diceretur, in eis formaliter ut à Metaphysico considerantur, neq; poni concreta, neque abstracta ; si quidem hæc essentialiter inclu- dent modum significandi ; & per consequens, eo sublato, neque ma- net concretum, neque abstractum.

Sed

Sed hæc formalitates parum pro- sunt, & minus firmitatis habent: Quanvis enim Metaphysicus non consideret nomina ut partem sui obiecti, sicut considerat Logicus; tamen non adducit res ipsas ad scholas, neque eas per se ipsas col- locat in praedicamentis, sed loco il- larum sustinuit nomina: quibus cum sit intrinsecus modus signifi- candi, non rectè faciet, si in praedicamentis accidentium, loco re- rum sustinuat nomina concreta. Quare standum est communi do-ctrinæ, quam loco citato absolu- tè tradidimus, quamque absque tali distinctione tradunt Aristoteles tertio Topicorum, capite primo, Diuus Thomas capite sep- timo de ente, & essentia, & opus- culo 42, capite 19. Soto capite de quantitate questione prima ad secundum, & communiter Dia- lectici.

D V B I T A T V R II.

Quot sint praedicamenta.

62 Inor est his temporibus de numero praedicamen- torum disensio, quam fuit apud antiquos Philosophos. Plato enim teste Aristotel. 3. Metaphys. cap. 3. vnum constituit rerum omnium praedicamentū; scilicet ens. Quam sententiam fecuti sunt Scotus, & plures alij. ¶ Xenocrates, & An- dionicus, ut reffert Simplicius, duo constituunt praedicamenta, scilicet substantiæ, & accidentis. ¶ Lau- rentius Vala, ut testantur Conim- bricēs, hic qu. 2. artic. 3. enumerat tria, nempe substantiam, quantita- tem, & actionem. ¶ Stoici, ut Auctor est Plotinus libr. 1. Eneade 6. quatuor assignant. ¶ Plato etiā in Sophista, ut reffert Mas. hinc sect. 2. q. 1. quinque constituit.

Vt harum opinionum defe- ctum emēdarent alij, quorum me- minit Niphus 6. Metaphys. dispu- tatione 7. vnde decim constitue- runt praedicamenta, addētes com- muni numero vnu praedicamentum entium rationis. ¶ Et tandem Pythagorici, ut colligitur ex Ari- stot. 1. Metaphys. cap. 5. usque ad viginti praedicamentorum num- erum protulerunt. Quæ antiquorum sententiarum ex dictis in hac, & præ- cedenti dispens. & ex dicendis de vno- quoque praedicamento facilè rei- ciuntur: & ideo illis relictis.

63 Vera, & communis sen- tentia decem constituit praedica- menta. Quam primus docuit Ar- chitas Tarentinus, quem sequutus Aristot. tantum huic numero apud subsequentes Philosophos conciliauit: auctoritatem, vt quanvis non adeò firma ratione stabilia- tur: iam tamen paradoxum esset illi repugnare. Vnde Auizena 7. Metaphysicæ, ut reffert Scotus 4. dist. 13. qu. 1. art. 1. Coguntur (in- quod) obseruare illam diuisionem fa- mosam praedicamentorum, qua di- citur esse decem generalissima, prop- ter Philosophorum antiquam au- thoritatem, cui non debet faciliè con- tradici. Sed antequam vtcumque ostendamus huius diuisionis suf- ficientiam.

Notandum est denarium istum prædicamentorum numerum probabiliter tantum sustineri. Neque enim perspectas habere possumus rerum omnium essentias, ut omnino conuincatur eas omnes ad decem classes esse necessariò reducendas. Quare non sic huic numero inhærendum est, vt velimū ita propriè, & exactè saluare rigorem prædicamentorum, sicut fallatur in substantia verbi gratia, quantitate, aut qualitate. Nam de situ quidem vix intelligitur, quid addat supra vbi, quod ab ipso, & relatione sit primò diuersum. Similiter de habitu non facile explicatur, quomodo constituat nōnum præcamentum. Et idem forte est de quibusdam alijs. Hanc autem fuisse mentem grauiorum Philosophorum post Arist. satis apparet ex eo, quod ferè omnes antiqui sex ultima prædicamenta in denominatione extrinseca constituere videntur; ita vt eadem forma respectu subiecti, in quo est, sit in uno prædicamento; quatenus verò comparatur ad aliud; quod intrinsecè denominat, ponatur in alio: per quod distingunt sex ista prædicamenta ab alijs quatuor, ut suo loco videbimus. Iuxta quam tamen sententiam vix explicari potest, quomodo hęc sint ab illis primò diuersa, si prædicamentorum conditio-nes, & rigorem in omnibus ad uniuersum obseruare velimus. Restat ergo hanc prædicamentorum enumerationem solùm esse propositionem quandam dialecticam, & probabilem, præcipue innitentem

auctoritati Philosóphorū, qui eam tradiderunt, & probarunt.

64 Hinc fit sufficiētiā huius divisionis nō posse omnino cōuinci: ac proinde non esse querendam rationem, cui repugnari non possit, sed quæ vērosimiliter ostendat numerum istum satis congruenter esse constitutum. Quod sic nos deducere possumus cum D. Thom. 5. Metaph. lect. 9. & 3. Physicorum lect. 5. Quia prædicamentum est series prædicabilium: ergo tot erūt prædicamēta, quot fuerint coordinaciones, seu series prædicabilium. Sed hęc sunt tantum decem: ergo decem tantum sunt prædicamenta. Minorem probat D. Thomas, ex diuerso modò prædicandi rerum, qui consequenter arguit diuersum modum essendi: vtiturque hoc discursu. Quia prædicatum tripli-citer potest se habere ad primam substantiam. *Vno modo* quādò prædicatum est id, quod est ipsum subiectum, non solùm quantum ad modum significandi, sed etiam quantum ad rem significatam, ut cum dicimus: Petrus est homo, animal, &c. Et huiusmodi prædicata constituunt prædicamentum *substantiae*. *Secundo modo*, cum prædicatum sumitur, secundūm quod inest subiecto. Et tunc, vel prædicatum inest subiecto absolute ut consequens materiam, & sic est *quantitas*: vel ut consequens formam, & sic est *qualitas*: vel inest, non absolute, sed in ordine ad aliud, & sic est *relatio*. *Tertio modo* cum prædicatum sumitur ab eo, quod est extra subiectum: & hoc dupli-ter

ter. Nam vel id, à quo sumitur prædicatum, nō omnino est extra subiectū; sed secundū aliquid est in illo: & tunc, si sit secundū principiū, est *actio*; si verò secundū terminum, *paxsio*. Vel id, à quo sumitur prædicatum, est omnino extra: & tunc, si non sit mensura subiecti prædicatur per modum *habitus*: si verò sit mensura: cum mensura extrinseca sit, vel tempus, vel locus; ex tempore sumitur quando, & ex loco *vbi*, non considerato ordine partium in loco; eo autem considerato, erit *situs*. Ergo decem sunt prædicamenta. Videatur Diu. Thomas vbi supra. Quomodo autem inter se distinguantur, explicabimus capite de relatione, agentes de distinctione eius à fundamento.

Scotus in quarto distinct. 2. quæst. 1. existimat vtrāmq; inhærentiam esse veram relationem; ac proinde neutram esse de essentia nouem prædicamentorum: quia ex eis plura sunt entia absoluta. Additque eos, qui hoc vertunt in dubium, ignorare quid nominis ipsius inhærentiæ.

E contra verò Gentiles Philosophi fortè existimarunt de essentia accidentis esse inhærentiam, non solùm aptitudinalem, sed etiam actualē. Nam, vt bene notat Iabel. 7. Metaphysic. quæst. 1. ex sensatis non potest conuinci, accidens posse esse sine actuali inhærentia. Hancque fuisse nentem Aristotelis, & Commentatoris defendit noster Ioannes Bacon, vt ibidem refert Iabel. quod etiam latè prosequitur Niphus 7. Metaphysic. disputatione 1. Medianam tamen sententiam, quod scilicet inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidentium; non verò actualis, recipit communiter schola D. Thomi. iuxta quam.

66 Dicendum est solam inhærentiam aptitudinalem esse de essentia accidentium. Sic docet Angel. Doctor 4. distinct. 12. quæst. 1. artic. 1. quæstiuncula 1. ad secundum, vbi reddens rationem, quare

accidentia possint à Deo conseruari sine actuali inhærentia ad subiectum, ait: *Esse in subiecto non est definitio accidentis; sed è contrariò res, cui debetur esse in alio: & hoc nunquam separatur ab aliquo accidenti, neque separari potest: quia illi rei, quæ est accidens, secundum rationem sua quidditatis semper debetur esse in alio, &c.* D. Thomā sequuntur Caietan. de ente, & essentia cap. 7. quæstione 15. Capreol. in primo distinctione 42. quæstione 1. articulo 3. Iabel. vbi supra Ferrar. 4. contra gentes capite 75. & Masius seft. 1. de accidentibus quæstione prima: qui adit esse omnium Thomistarum. Quibus etiam alij Doctores consentiunt.

Fundamentum potissimum sumitur ex mysterio Eucharistiae, vbi quantitas, & alia accidentia conseruantur sine subiecto: ergo actiinhærente non est de essentia illorum. Antecedens patet ex Concilio Tridentino sessione 13. can. 2. Consequentia verò probatur: quia implicat rem conseruari sine propria essentia.

67 Dices, hoc argumento solùm conuinci intentum de quātitate; non verò de alijs accidentibus: siquidem hæc in Eucharistia non omnino conseruantur absque subiecto. ¶ Sed contra est: quia quanvis ratio adducta non inducat utrobique eandem certitudinem; tamen, supposito mysterio, negari non potest, valde efficax delumi argumentum à quantitate ad alia accidentia Eucharistiae,

Tùm quia quantum ad hoc eadem est ratio de omnibus accidentibus completis; siquidem quòd quantitas, aut qualitas exigant subiectū, à quo sustententur, non oritur ex peculiari ratione huius, aut illius, sed ex communia ratione accidentis. Tùm etiam quia alia accidentia Eucharistiae verè conseruantur absque integro, & connaturali subiecto, ad quod dicunt essentialem habitudinem: & per consequens non habent actualem inhærentiam ad illud. Tùm demum quia inhærentia actualis ad subiectum supernaturaliter, seu per miraculum sustentans, non potest esse de essentia alicuius accidentis; siquidem nihil est cuilibet rei magis naturale, quam sua essentia: ergo si de essentia albedinis verbi gratia esset aliqua inhærentia actualis: hæc non deberet esse respectu folius quantitatis, sed respectu totius subiecti, à quo connaturaliter petit sustentari. Cum ergo talis inhærentia actualis non sit in Eucharistia: planum sit ipsam non posse esse de essentia albedinis, & aliorum accidentium, quæ ibi manent.

68 Secundò probatur nostra sententia: quia inhærentia actualis, vel nō est aliqua entitas distincta ab ipsa existentia accidentium, vt docent plures Thomistæ, & defendit Masi. vbi supra quæstione 2. vel ad summum est aliqua unio, seu nexus medius, quo accidens copulatur subiecto: sed neutrum potest esse de essentia accidentis: ergo &c. Maior videtur certa: nam in-

hærentia actualis, vt ipsum nomen indicat, est id, ratione cuius accidens actu existit in subiecto, seu ipsum actuale esse in subiecto: ergo vel est ipsa actualis inexistentia accidentis, vel aliquid, medio quo actu coniungatur illi. Minor verò probatur: quia existentia est extra essentiam cuiuscumque creaturæ, & cum illa facit compositionem vt aliquando ostendemus. Similiter nexus ille medius, esto quod detur, distinguitur ab ipso accidenti: ergo non potest esse ipsa essentia eius.

Per quod patet, quid dicendum sit ad Scotum. Si enim nomi-

ne *inhærentia* intelligatur relatio aliqua prædicamentalis, quam accidens habeat respectu subiecti, fatemur nullo modo esse de essentia accidentis. Nos tamen nomine inhærentiae non intelligimus tam relationem, sed fundatum eius: quod explicamus per relationem transcendentalem eiusdem accidentis ad subiectum. In quo sensu sumitur nomen istud à Dialecticis. Vnde cum Scoto solùm remanet quæstio de nomine. In qua adhuc non potest ipse efficaciter probare, inhærentiam esse nomen relationis.

P R A E D I C A M E N T A
Aristotelis.

EXPLICATIS ijs, quæ ad prædicamentorum notitiam erant necessariò præmittenda, & propterea antepredicamenta merito nuncupantur: iam in hac secunda parte libri per quinque sequentia capita differit Aristoteles de unoquoque prædicamento in speciali. Quem nos etiam imitantes eodem ordine de illis agemus.

C A P V T Q V I N T V M,
De substantia.

S V M M A T E X T V S .

TRES partes continet hoc caput. In prima, subintellecta diuisione substantiarum in primam, & secundam, utrāq; definit Arist. dicens: *Substantia, quæ propriè, primò, & maximè dicitur, est, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est. Secunda verò substantia sunt species, & genera, in quibus insunt primæ.*

In secunda parte comparat primas substantias cum secundis, & singulis inter se, dicens primas substantias esse magis substantias, quam secundas: quia pluribus subiiciuntur. Substantia enim accidentibus, quibus substantiarum secundarum substantiae, & insuper subiiciuntur ipsis secundis substantijs. Ex quo infert, sublati primis substantijs, impossibile esse aliquid aliorum remanere. Differunt autem accidentia, & secundarum substantiarum, quod hæc prædicantur de primis, non solum nomine, sed etiam ratione, aut definitione: illorum verò aliqua neque nomine, neque ratione: cætera verò nomine tantum, & non ratione, aut definitione de primis prædicantur. Comparat deinde secundas substantias inter se, dicens ex eis speciem esse magis substantiam, quam genus: quia propinquior est primæ substantiarum; & ideo inter ipsas species unam non esse magis substantiam, quam aliam, sicut etiam inter primas substantias una non est magis substantia, quam alia: quia èquè omnibus alijs subiiciuntur.

In tertia parte enumerat sex proprietates substantiarum. Prima est, quod tam prima, quam secunda substantia non est in subiecto. Secunda,

da, quod secundæ substantiarum, & differentiarum vniuersaliter prædicantur de prima substantia. Tertia, quod prima substantia significat hoc aliquid; secundæ verò videntur significare quale quid. Quarta, quod substantia nihil est contrarium. Quinta, quod non suscipit magis, & minus. Et ultima, quæ maximè videtur propria, substantia est, quod eadem manens sit contrariorum susceptiva.

Notationes, & dubia circa hoc caput.

CIRCA primam partem Iacob. existimat in prioribus verbis Aristotelis duas contineri definitiones primæ substantiarum, unam in illis aduerbijs: *Quæ propriè, primò, & maximè dicitur, & aliam in verbis sequentibus: Quæ neque de subiecto dicitur, neq; in subiecto est.* Sed quidem aduerbia illa non habent formam definitionis; sed ea posuit Aristoteles à parte definiti, tanquam encomia quedam, primæ substantiarum dignitatem declarantia: & ita tantum sequentia verba relata pertinent ad definitionem. De qua, & de diffinitione secundarum substantiarum, ac diuisione in utramque agemus in disputatione. Nunc tamen.

DVBITATVR primò: quo sensu substantia singularis dicitur propriè, primò, & maximè substantia. ¶ Ratio dubitandi sumitur ex Aristotele 8. Metaphysicæ capite primo, vbi expressè vniuersalia appellat magis substantias, quam singularia. Qui etiam in postprædicamentis docet vniuersalia esse priora singularibus.

3. Diuersimodè respondent aliqui ex antiquis: quorum sen-

tentias refert Masius hæc sectione secunda quæstione prima. Illis tamen relictis, responderetur cum Caietano, & alijs, quod quia substantia dicta est à substantio accidentibus, vel à subsistendo: ideo illa dicitur propriè, primò, & maximè substantia; quæ propriè, & primò sustentat accidentia, & quæ propriè, & primò subsistit. Quod constat conuenire primis substantijs: nam ideo homo substans, seu sustentat accidentia: quia Petrus illa sustentat: & ideo subsistit: quia Petrus subsistit. Hoc autem intendit Aristoteles in presenti, probans primam substantiam esse magis substantiam, quam secundam: quia pluribus substans.

Quod non solum de prædicatione, sed etiam, & maximè de reali sustentatione accidentium intelligendum est. Ideo enim homo est albus: quia Petrus est albus.

Dices: propriè passiones conueniunt primis substantijs ratione secundarum: ideo enim Petrus est risibilis: quia homo est risibilis, ut diximus supra disp. 9. num. 12. ergo vniuersalia non est verum secundas substantias substare accidentibus ratione primarum.

Ref.

Respondeatur doctrinam illam procedere de connexione prædicati cum subiecto; non vero de reali eorum existentia. Quanvis enim visibile prius respiciat hominem, quam Petrum: quia dimanat ab homine, ratione cuius conuenit Petro; tamen quantum ad realem existentiam, ideo visibile realiter existit in homine: quia realiter existit in Petro, vel Paulo. Radix autem utriusque est: quia connexio prædicati cum subiecto est necessaria, & absolvitur a tempore: atque ita per prius conuenit speciei. At eorum existentia est temporalis, & contingens, conueniens eis per actionem causæ efficientis: ac proinde per prius conuenit singularibus, que propriè dicuntur fieri, ut supra disput. 3. n. 8. vidimus.

4. Ad rationem dubitandi respondeatur. Ad primum locum Arist. dicimus primò cum Alexandro, & D. Thom. ibi loqui Aristotelem ex mente Platonis, cuius tangit sententiam afferentem substârias vniuersales, seu idæas esse magis substârias: qua tam opiniatio supra à nobis explosa est. ¶ Vel secundò respondeatur ibi secundas substârias appellari magis substârias: quia secundum se sunt incorruptibles, & immutabiles: quod non habent substârias singulares.

Ad secundum locum respondeatur ibi Arist. distinguere duplîcem prioritatem: aliam consequentiaz, & hoc modo vniuersalia sunt priora singularibus: quia ab vniuersalibus ad singularia non valet cō-

sequentia: & aliam causalitatis; & hoc modo singularia sunt priora vniuersalibus: quia vniuersalia recipiunt à singularibus existentiam, & causalitatem. Dicimus ergo cū Caiet. quod Arist. substârias singulares appellat primas secundo modo, qui pertinet ad perfectiōnem; non vero primo, qui potius arguit imperfectionem.

5. DVBITA BIS secundò: circa secundam partem capituli: quomodo intelligatur discrimen ibi assignatum inter accidentia, & secundas substârias. ¶ Ratio dubitandi est: quia sicut de primis substârijs prædicantur secundæ, & earum definitiones: ita etiâ prædicantur accidentia in concreto significata, & eorum definitiones: ergo sicut illæ prædicantur nomine, & definitione: ita etiam & ista.

Respondeatur tamen cum B. Alber. Caietan. Soto, & alijs, quos refert, & sequitur Mas. in scholijs huius capituli, discrimen illud formaliter esse intelligendum, & consistere in hoc, quod de primis substârijs prædicantur secundæ, & earum definitiones, formaliter quatenus definitiones sunt. Quando

enim dicitur: *Petrus est animal rationale*, ibi prædicatur de Petro definitio hominis, formaliter quatenus est definitio: quia prædicatur inquit: & ideo talis prædicatio reducitur ad secundum prædicabile. Quod non habent accidentia respectu primæ substâriæ: nam horum aliqua, nec nomine, nec ratione prædicantur, scilicet accidentia in abstracto: alia vero, scilicet concreta

creta, nomine quidem; sed nō definitione prædicantur: quia quantitas verè dicatur: *Petrus est albus*, & *Petrus est perspicuum disgregatiuū visu*; ibi tamen nō prædicatur definitio albi, formaliter quatenus est definitio, sed vt est accidens commune: & ideo prædicatio est quinti prædicabilis. Per quod paret ad rationem dubitandi.

Sed instabis: quando accidens prædicatur de primis substârijs prædicatione quinti prædicabilis, prædicatur de illis vniuocè: ergo prædicatur nomine, & ratione; si quidem vnuoca sunt, quorum nomen est commune, ratio vero substâriæ est omnino eadem. Sed prædicari ratione est prædicari definitione: ergo &c.

Respondeatur tamen, per rationem in definitione vniuocorum, significari quencumque conceptum obiectuum simpliciter vnu, siue prædicetur essentialiter, siue accidentaliter, vt suo loco explicuimus. In præsenti vero prædicari ratione, siue definitione sumitur ab Aristot. formaliter pro prædicatione essentiiali, vt explicatum est. Et ita nihil sequitur contra nos.

6. Circa tertiam partem capituli *prima proprietas* satis constat ex dictis cap. 2. anteprædicamentorum. Pro *secunda* vero solùm est aduertendum, ibi prædicari vnuocè, idem esse, quod prædicari nomine, & ratione quidditatiua, siue essentialiter: sic enim est proprietas substâriæ. *Tertiæ* autem difficilis est sensus: & ideo eam diuersemode explicant Autores, vt re-

fert Mas. h. c. Vera tamē interpretatione est, quam ex D. Thom. tradidimus supra disp. 5. num. 14. quod scilicet prima substâria dicitur significare hoc aliquid: quia semper in prædicatione habet locum subiecti, seu substâriæ; secundæ vero dicuntur significare qualiter prædicabilis. Per quod paret ad rationem dubitandi.

Sed instabis: quando accidens prædicatur de primis substârijs prædicatione quinti prædicabilis, prædicatur de illis vnuocè: ergo prædicatur nomine, & ratione; si quidem vnuoca sunt, quorum nomen est commune, ratio vero substâriæ est omnino eadem. Sed prædicari ratione est prædicari definitione: ergo &c.

7. DVBITA T VR ultimò: quare de substâria egerit Aristot. ante alia omnia prædicamenta. Non mouemus hoc dubium: quia dubitare liceat substâriæ esse priorem accidentibus, & priori loco de illa disputandum; sed vt hac occasione explicemus, quæ sint huius cause, & quibus modis substâria sit prior accidentibus: res scitu valde digna, quam definit Arist. 7. Metaph. cap. 1. dicens: *Substantia omnium primum est, ratione, & notitia, & tempore. Aliorū enim nullum est separabile; hac autem sola. Et ratione hoc primum: necesse est enim in unius uisque ratione substan-*

stantie rationem esse. Et scire tunc singula maximè putamus; quando, quid est homo cognoscimus, magis, quam aut quale, aut quantum, &c. Vbi tribus modis docet Arist. substantiam esse priorem accidentibus, scilicet definitione, cognitione, &c. pere; singulaque probat: que in presenti opportet explicare.

Et quidem horum primum fatis constat ex ijs, quæ diximus supra disp. 5. nu. 21. explicantes aliqua ex his verbis Arist. Si enim in definitione cuiuscumque accidentis ponitur substantia, in definitio ne verò substantia nō ponitur accidentis: manifestum est definitionem substantię esse priorem definitionibus accidentium. Neque in hoc est amplius immorandum.

8 Quantum ad secundum verò, in quo est maior difficultas, Herb. Landenus, & alij, quos reffert Mas. hinc se st. 1. qu. 3. voluerunt substantiam dici priorem notitia, & cognitione, per quandam tantum dignitatem, & excellentiam: quia scilicet est ens nobilior accidentibus: non verò quia secundum originem cognitionis substantia præcedat cognitionem illorum. Potestque probari.

Primo: quia substantia medijs qualitatibus sensibilibus interrat ad intellectum: ergo accidentia prius cognoscuntur, quam substantia. ¶ Secundo: quia ex cognitione accidentium, & proprietatum deuenimus in cognitione substantia: ergo hec posterius cognoscitur, quam illa. ¶ Tertiò: quia quæ sunt minus entia, prius cog-

noscuntur, vt videtur sentire Arist. 7. Metaph. ca. 4. vbi docet substantias materiales, quæ sunt minus entia, prius cognosci, quam immateriales, quæ sunt magis entia: sed accidentia sunt minus entia, quam substantia: ergo, &c.

Pro solutione notandum est duplēm esse cognitionem, scilicet sensus, & intellectus. Et hec rursus est duplex: alia confusa, & alia distincta. Confusam in praesenti appellamus eam, qua cognoscitur res imperfecte, & secundum gradus generales tantum, perinde ac quādō alongè videmus aliquid, de quo tunc solum apprehendimus esse substantiam, vel corpus; non tamē discernimus, an sit animal, vel homo, &c. Distincta vero est, qua rem apprehendimus perfecte, & secundum gradus, tam communes, quam proprios; non secus ac quando res de propinquò videmus.

9 Dicendum est ergo, quod quanvis cognitione sensus prius accidentia cognoscantur, quam substantia; cognitione tamen intellectus prius cognoscitur substantia, quam accidentia. Cum hac tamen proportione, quod cognitione confusa substantia prior est cognitione confusa accidentium; & similiter cognitionis distincta substantia prior est cognitione distincta accidentium: at cognitione confusa accidentium præcedit cognitionem distinctam substantia. Sic docent communiter Doctores, de quo videri possunt Zanardus 7. Metaphysicæ qu. 5. Soncin. ibidem q. 13. Aquarius q. 4. Label. q. 3. & Mas. vbi supra.

Pro-

Probatur breviter: nam in primis, quod cognitione sensus prius cognoscantur accidentia, eidens est: & id conuincit primum argumentum in contrarium adductum. Quod verò cognitione intellectus prius substantia cognoscatur cum proportione explicata, patet. Nam accidentia sunt entia secundum quid, respiciuntque substantiam vt propriam mensuram, a qua sicut participant esse, ita & cognosci, vt argumentatur D. Thom. explicans verba adducta Aristot. ergo quilibet cognitionis accidentium presupponit cognitionem saltem confusam substantia.

Specialiter autem de cognitione distincta probatur: quia accidentia definiuntur per substantiam: ergo cognitionis distincta eorum supponit cognitionem distinctam substantia. Patet consequentia: quia cognitionis distincta definiti pendet ex cognitione distincta partium definitionis.

Denique quod aliqualis cognitionis accidentium presupponatur ad cognitionem distinctam substantiae, probat secundum argumentum in contrarium adductum, & docet Arist. 1. de anima cap. 1. Satis que ex se patet: nam ex proprietatis, operationibus, & accidentibus, quæ nobis viciniora sunt, inuestigamus latentes substantiarum entias: ergo, &c. Per quod patet ad primum, & secundum argumentum.

10 Ad tertium verò negatur major. Neque illa potest colligi ex Arist. Ipse enim solù ait substantias materiales, quæ sunt minus entia, prius cognosci: vbi ly, que sunt minus entia, est copula implicationis, quæ nihil refundit in principalem propositionem. Non verò inquit per causalem, quia sunt minus entia &c. Quod tamen necessarium erat, vt teneret argumentum.

Tandem quantum ad tertium, quomodo scilicet substantia sit prior tempore accidentibus, plures non parum laborant in eius explicatione. Quorum varios modos dicendi referunt, & impugnant Zanardus, vbi supra, & Mas. quest. 2. ¶ Illis tamē omisis, vera expositio Aristot. est, quam ibidem lect. 1. adducit D. Thom. quod scilicet, quia in tota latitudine substantiarum, datur aliqua substantia absque ulla accidentibus, scilicet Deus; at vero in tota latitudine accidentium, non datur aliquod accidens absq; substantia: ideo meritò substantia dicitur prior accidentibus tempore id est, duratione: quia in rei veritate substantia aliqua præcessit existentiam omnium accidentium prioritate durationis. Et hoc est, quod loco adducto significavit Arist. dicens: *Aliorum enim nullum est separabile, hæc autem sola.*

(..?)

DISPUTATIO XII.

De praedicamento substantiae.

PRÆCIPVA Cura Arist. in hoc cap. est explicare, quid sint prima, & secunda substantia: hec enim sunt, quæ in hoc prædicamento tanquam inferiora, & superiora disponuntur: quod solùm pertinet ad Logicū. Et ideo h̄c nullas mouet quæstiones ex his, quas de substantia tractat 5. Metaph. Quem nos etiam imitantes in præfenti ea tantum examinabimus, quæ sunt dialectici instituti, cōmodiori loco relinquentes plura alia, quæ de substantia, subsistentia, & existentia disperant Metaphysici, & ab aliquibus h̄c non necessariò, imo & intempestiuè admiscentur.

QUESTIO PRIMA.

*Qua nam sit propria, & formalis ratio constitutiva
huius prædicamenti.*

AB Etymologia incipiēdo. Quia enim quilibet essentia etiam nōmē substātia, vt notat D. accidentium quodammodo substitat Isidorus lib. 2. Originū c. 27. & lib. suis passionibus: ideo nomen substantiæ similitudinum c. 4. impositū est. Huic prædicamento ex duplice eius. primò sumitur pro essentia, vt ex proprietate, scilicet substātendi in Arist. vidimus cap. 1. huius libri se, & substāndi alijs. Differunt autē num. 6.

Subsistere, & substāre, quod substāte est perfectè in se esse independē ter non substānt alijs, sed tantum secundum quid, & vt quo, vt infra explicabimus: ideo nomen substātia, secundò, & magis propriè sumitur, vt distinguitur contra accidentis, & comprehendit, quidquid non est in alio tanquam in subiecto. Quod enī suum materialis, & formam & modos etiam substantiales substātias appellamus.

Sed quia neque etiam substātia incompleta (excepta anima rationali, cui iuxta probabilitatem sententiam peculiare est habere pri-

Hinc iam desumuntur tres substātiae acceptiones, omis̄sis alijs.

Disp. XII. de substantia, quest. I.

priam substātiam, vt videbimus quenter quia in definitione substātiae (Physicorum) & multo minūs modi substātales propriè, & per se substānt accidentibus: ideo tertia, & propriissima acceptione sumitur substātia pro ea, quæ ponitur in recta linea huius prædicamenti, nempe pro substātia cōcreta completa, quæ propriè, & simpliciter substāt accidentibus, vt pote quæ in se, & per se substāt independenter a quocunque alio, non solū vt a subiecto, sed etiam vt a comparte, seu concusa sua substātiae. Et de hac inquirimus per quid constituatur in sua propria, & essentiali ratione.

I2 Prima sententia docet hoc prædicamentum formaliter non constituī per aliquid posituum, sed per negationem essendi in alio; & hanc tantum significare ly per se, quod solet poni in definitione substātiae. Pro hac citatur Porph. in interrogacionibus, eamque defendit Socr. 5. Metap. q. 14.

Cuius fundamentum est: quia supra ens addit substātia aliquid, per quod constituitur in sua propria ratione: sed non addit aliquid posituum: ergo solū addit negationem, quæ sit constitutiva eius. Maior, & consequentia constat. Minor autem probatur: quia illud posituum non est quid rationis, vt patet; cum nequeat per aliquid rationis constitui prædicamentum reale: neque etiam potest esse quid reale: tum quia in quolibet reali clauditur essentialiter ens; ac proinde non potest esse illi superadditū: tū cōse-

quenter quia in definitione substātiae committeretur nugatio; siquidē bis repeteretur ens, si ly, per se, positum pro differentia esset quid positivum includens ipsum ens. Restat ergo substātiam nihil positivum addere supra ens, sed solam negationem.

I3 Secunda sententia asserit substātiam constitui in sua propria, & essentiali ratione per hoc, quod est substāci, seu substāre accidentibus. Sic docent Boecius, & alij, quos refert noster Didacus a Iesu disp. 12. q. 1. ¶ Potestque probari ex ipsa etymologia supra explicata. Nā

vt inquit Isidorus, ibidem adduct. Substantia est, que propriè substāre dicitur: ergo essentialis eius ratio erit substāci, vel substāre accidentibus. ¶ Confirmatur: quia inde Arist. in hoc cap. probat primas substātias esse magis substātias, quā secundas: quia magis substānt, & pluribus substāciuntur, vt vidimus in textu. Ergo ipsa ratio substātiae cōsistit in hoc, quod est substāci, vel substāre accidentibus.

I4 Prima conclusio. Substantia non constituitur in sua propria, & essentiali ratione per negationem essendi in alio: neque similiter per hoc, quod est substāci, aut substāre accidentibus. Hac est communis consensus Dialecticorum: pro qua videri potest inter alios Mas. h̄c sect. 2. q. 5.

Prior pars probatur primò: quia nullum ens reale posituum potest constitui in sua essentia per solam negationem, alijs pura negatio est natura aliqua positiva, quod

Hh 2 est

est absurdum: sed substantia est ens reale positiū, & inter omnia alia perfectissimum: ergo non potest in sua essentia constitui per solam negationem.

Secundò: quia in qualibet re essentia debet esse omnium primum, a quo oriuntur cetera, quae cum illa habent connexionem: sed negatio essendi in alio non potest esse primum, quod inuenitur in substantia & generaliter nulla negatio potest esse primum, quod inuenitur in re: ergo, &c. Probatur minor: quia quæcunq; negatio innititur alicui affirmationi, & causatur ab ea, vt patet inductione. Ideo enim homo non est lapis: quia est rationalis: ideo equus nō est rationalis: quia est hincibilis, & sic de alijs. Ergo ideo substantia non est in alio tanquam in subiecto: quia essentialiter petit in se, & per se esse: ac proinde hoc præcedit talem negationem.

Per quod etiam probatur posterior pars cōclusionis. Subiecti enim, seu substare accidentibus non est primum, quod inuenitur in substantia: tūm quia prius est rem in se, & per se esse, quam quod alijs fundamentum, aut fulcimentum præstet, eaque sustenter: tūm etiam quia non ideo substantia in se, & per se existit: quia substaret accidentibus; sed è contra ideo substaret illis: quia est res in se, & per se consistens: ergo subiecti, aut substare accidentibus non potest esse ratio essentialis substantiæ, sed proprietas ab illa di manans.

Confirmatur: quis substantia non definitur essentialiter per ha-

bitudinem ad accidentia: ergo subjici, seu substare illis non potest esse constitutiuū essentialis ipsius. Consequētia patet: quia subjici, seu substare intrinsicè dicit ordinē ad accidentia, vt de se constat. Antecedēs verò probatur: tum ex Arist. 7. Metaph. c. 1. afferente substantiam esse priorem definitione accidentibus: tum etiam quia iam substantia haberet definitionem incompletam, seu ex additione, sicut accidentia: quod supra n. 7. vidimus esse falsū.

15 Secunda conclusio. Propria, & essentialis ratio huius prædicamenti sufficierter explicatur per esse per se, seu per se stare, si intelligatur simpliciter, & secundū aptitudinem, ad eum modum quo supra c. 2. huius lib. n. 5. diximus propriam rationē accidentis sufficierter explicari per esse in alio, sumptū simpliciter, & secundū aptitudinem. Hæc etiam est communis inter Dialeticos. Sumiturq; ex libro de causis, vbi definitur hoc prædicatum sic: *Substantia est, quæ per se stat, vel ut definit Damasc. c. 2. 3.* sive Logicæ: *Substantia est res per se existens, non indigens altero ad consistentiam.* Quam etiam definitionem admittit D. Tho. opusc. 42. c. 10. & explicatiū tradit 4. dist. 12. q. 1. ar. 1. questiuncula 1. ad 2. dicēs definitionem, vel quasi definitionē substantię esse, quod sit res, cui debetur esse per se; sicut definitio accidentis est res, cui debetur esse in alio. De quo videri pōt Mas. vbi supra.

Explicatur, & probatur breuiter conclusio: quia ly per se potest sumi tripliciter. Primo, vt distinguitur con-

contra per accidentes, & significat id, non stat per se, neq; sunt res, quib; quod verè habent vim essentialis: hoc autem modo commune est omnibus prædicamentis, vt patet; ac proinde nō potest esse constitutiuū substantiæ. Secundo, vt distinguitur corra per aliud, & valet idem, quod ens à se: & hoc modo nulli creaturæ conuenit, sed soli Deo; qui cùm sit primum ens, à se ipso, & non ab alio habet suum esse: & consequenter neque hoc etiam modo, potest esse constitutiuū huius prædicamenti, vt de se constat. Tertio tandem sumitur esse per se, vt distinguitur ab esse in alio, quod est propriū accidentium, vt scilicet significat id, quod ex natura sua postulat per se statre independenter à quocunque subiecto sustentante. Quod modo esse per se, & esse in alio sunt quidam modi generales oppositi; determinantes ens ad substantiam, & accidens. Ergo sicut propria ratio, & essentia accidentis est esse in alio secundū aptitudinem, seu inclinatio ad inhærendum: sic propria ratio, & essentia substantiæ creatæ erit ista aptitudinalis: perfectas, seu esse rem, cui debetur per se existere independenter ab alio. Quod sumptū non esse efficax, vt sumitur citer intellectū satis conueire substantiæ cōpletæ, quæ per se enim res, à qua nomine imponitur, & pertinet ad hoc prædicamentū: alia enim, quæ ad ipsum reducūtur, scilicet partes, & modi, seu termini substantiales, licet non dependeant ab alio tanquam à subiecto; dependent tamē tanquam à cōparte, seu concausa sive substantiæ, vel tanquam ab essentia, quā modificant, aut terminant; & ita simpliciter loquendō, vt ex Isidoro vidimus in principio quæstionis.

Ad confirmationem respondet: & ita simpliciter loquendō, argumentum Aristotelis est: à per se stando, seu per se subsistendo, vt ex Isidoro vidimus in principio quæstionis.

posteriori, procedens ex reali proprietate substandi ad ipsam essentiam substantiae: & ita nihil sequitur contra nos.

QUESTIO II.

Iuxta quam rationem substantia diuidatur in primam, & secundam, & qualis sit hæc diuisio.

18 CVM prima, & secunda substantia, de quibus nunc agimus, sint substantiae complete, ut pote in recta linea huius prædicamenti collocatae: planum fit diuisum huius diuisionis non esse substantiam in prima, aut secunda acceptione quæstione præcedenti explicatis, alias diuisio non esset adequata; sed substantiam directè ponibilem in prædicamento, seu cōpletam. Quod satis explicuit Arist. in hoc cap. dū excludit differentias a ratione prime, & secundæ substantiæ. Quia tamen in substantia completa, tria adhuc considerare possumus iuxta supra dicta, scilicet essentiam ipsam, seu conceptum quidditatuum substantiæ; realem eius proprietatem subsistendi, vel substandi accidentibus, & secundam intentionem, à qua substantia denominatur subiectum prædicationis: ideò difficultas est inter Doctores, secundum quam harum rationum diuidatur substantia in primam, & secundam: inde enim pendet qualis sit dicta diuisio.

Prima sententia asserit diuisum huius diuisionis esse substantiam, ratione secundæ intentionis, ita ut sensus sit: substantia secundum quod

est subiectum prædicationis, alia est vniuersalis, alia particularis: & consequenter diuisionem esse vniuocā. Sic docet Tartareetus, vt referunt Conimbricenses h̄ic q. 2. ¶ Hæc tamen opinio omnino videretur aliena a mente Aristotelis, qui in præsenti disperat de substantia, secundū quod ponitur in prædicamento: in quo non collocatur ratione alicuius intentionis, sed ratione suæ entitatis realis, vt per se constat. Propter quod etiam liber hic pertinet ad obiectum materiale Logicæ, vt disput. 1. explicuimus.

19 Secunda sententia docet diuisum huius diuisionis esse substantiam ratione realis proprietatis subsistēdi, vel substandi accidentibus, ita ut diuisio reddat hunc sensum: substantia, qua ratione substat accidentibus, alia primò substat, scilicet particularis; alia secundò substat, scilicet vniuersalis: & consequenter diuisionem esse analogam. Sic tenent ex Thomis Iabel. 5. Metap. q. 7. Caiet. & Mas. h̄ic: & ex alijs Suar. disput. 33. Metaph. sect. 2. Tolet. & Rub. in hoc c. & Conimb. vbi suprā.

Tertia tandem sententia (omissis alijs) docet diuisum esse substantiam secundum suam essentiam, & cōceptum quidditatuum; diuidique in duos modos subsistendi, scilicet particulariter, & vniuersaliter: ex quibus alter est modus realis, quē superpositum addit supra naturam: alter verò est modus, & accidēs rationis, à quo natura constituitur in esse vniuersalis. Et consequenter inequit hæc sententia diuisionē esse subiecti in accidentia: quanvis quodā modō

etiam

etiam sit analoga, cūm vnum membrū diuidens sit quid reale, & aliud rationis. Pro hac citatur Mercatus, & alij antiqui: camque defendunt Sanchez libr. 5. Logicæ, q. 4. Gall. controu. 23. & latè Arauxo 5. Metaph. q. 2. art. 1. & 2. à quibus non dissentīt Caiet. & Mas. vbi suprā: hic enim expressè fatetur se ample eti sententiam istam sic explicatam; ille verò expressè affi: mat hic diuidi essentiam substantię per diuersos modos subsistendi. De quo etiam videri potest Zanar. 5. Metap. q. 14.

20 Prima cōclusio. Secunda sententia valde probabilis est: & licet iuxta eam non diuidatur substantia secundum suam essentiam rationem; videtur tamen satis ad mentem Arist. Hæc cōclusio colligitur ex toto hoc cap. vbi sepe comparat Philosophus primam, & secundam substantiam in ratione substundi: ergo ibi loquitur de substantia sub tali ratione. Quo semel admisso, re etiè asseritur diuisionem verè, & propriè esse analogam: ac proinde nihil falsum continet hæc sententia, quām in alijs. Iam verò si diuisum est ipsa essentia substantiæ, manifesterum fit, diuisionem simpliciter esse subiecti in accidentia. Nam id, quod prima substantia addit supra substantiam, est modus quidam realis particulariter subsistendi: & id, quod addit secunda substantia, supra substantiam, est modus vniuersaliter subsistendi in intellectu: sed isti habent rationem accidentium, respectu substantiæ: ergo quādo substantia diuiditur in illos, diuiditur subiectum in accidentia. Est autē inter

essentiū. Nam secunda substantia significat naturam generis secundum se absolutam; prima vero significat eam, ut individualiter subsistente. Vnde magis est diuisio analogi, quā generis. Quibus verbis, vt notat bene Sanchez, non dixit D. Thomas absolutè diuisionē esse analogam; siquidem præmisserat in ea diuidi genus in diuersos modos, qui modus diuisionis necessariò pertinet ad diuisionem subiecti in accidentia: sed dixit magis esse analogi, quām generis: quia magis accedit ad diuisionem analogam, quām ad vniuocam: & ideo diximus secundum quid esse analogam. Videatur Angelicus Doctor 1. parte q. 29. art. 1. ad 2. & ibidem Caiet.

Probatur breuiter cōclusio: quia diuisum in hac diuisione est id, quod per se pertinet ad prædicamentum substantiæ, & collocatur in eius recta linea: sed hoc est ipsa essentia substantiæ, & non proprietas eius: ergo melius explicatur hæc diuisio in tertia sententia, quām in alijs. Iam verò si diuisum est ipsa essentia substantiæ, mani-

festum fit, diuisionem simpliciter esse subiecti in accidentia. Nam id, quod prima substantia addit supra substantiam, est modus quidam realis particulariter subsistendi: & id, quod addit secunda substantia, supra substantiam, est modus vniuersaliter subsistendi in intellectu: sed isti habent rationem accidentium, respectu substantiæ: ergo quādo substantia diuiditur in illos, diuiditur subiectum in accidentia. Est autē inter

ipsa membra diuidentia subordinatio, & dependentia; cum alterū sit ens reale, & alterum rationis: ergo eadem diuisio quodammodo etiā est analoga. Videantur Sanch. & Arauxo vbi supra.

22 Contra hāc tamen diuisiōnēm quo cūque modo explicetur, potest obijci. Primo: quia membra diuidentia cuiuscunq; diuisiōnis debent esse opposita, neque se mutuo includere: sed prima, & securida substātia non opponuntur, imo una includitur in alia, & prædicatur de illa: ergo hāc est mala diuisio. Probatūr minor: quia homo; aut animal, quæ sunt secundæ substātiae, verè prelicantur de Petro, qui est prima substātia.

Secundū: quia diuisum huius diuisiōnis, quo cūq; modo explicetur, coincidit cū uno mēbro diuidēti: ergo est mala. Probatur antecedens: quia siue hīc diuidatur substātia secundūm suā essentiā, siue secundūm rationē substāndi; diuisū, debet esse substātia vt sic, & cōmuniter cōsiderata: ergo est substātia cōmuniis: ergo substātia secūda.

Ad primū respōdetur secūdam substātiā formaliter sūptam, vt est mēbrū diuidēs in hac diuisione, nō includi, neque prædicari de prima: hēc enim est formaliter falsa, *substātia prima est substātia secūda*: & ita membra diuidentia verè sunt oppo sita. Ad probationem autem mino riis respondetur solūm conuincere, remillam, quæ materialiter denominatur secunda substātia, prædicari de prima. Quod quidē verum est: quia talis res est ipsa natura sub

stantiæ secundūm se, vt præuenit modos primæ, vel secundæ substātiae. Sic autē non est membrū diuidens, sed potius diuisum. Vnde nō sequitur vnum mēbrū diuidēs, formaliter vt tale, prædicari de alio.

23 Per quod patet ad secundū. Respōdetur enim diuisum esse substātiam consideratam secundūm se, & secundūm sua essentialia tantū, seu vt præuenit modos individualiter, vel vniuersaliter effendi. Quo modo neque est indiuiduum, neque genus, aut species: & consequenter neque prima, aut secunda substātia.

Sed instabis: quia adhuc substātia prout sic, & vt præuenit tales modos, verè est communis: & D. Thomas in verbis adductis afferuit esse diuisiōnē generis in diuersos modos effendi: ergo diuisum verè est substātia vniuersalis, & per consequens substātia secunda.

Respondetur, quidē quia ipsa natura substātiæ secundūm suā essentialia considerata habet vnitatem formalem, quæ de se non est propria huīns, vel illius indiuidui, ideo dicitur communis, seu vniuersalis negatiuē tantū, vt explicui mus supra disp. 3. n. 26. & quia hoc est fundamēntū vnitatis genericæ: ideo appellatur a D. Thom. diuisio generis in diuersos modos. Esse tamen sic communem non sufficit ad veram, & formalem vniuersalitatē, vt vidimus ibidem n. 46. & consequenter neque ad rationem secundā substātiae: ac proinde diuisum non coincidit cum uno membro diuidenti.

QVÆ-

QVÆSTI O III.

An definitiones primæ, & secundæ substātiae sint recte assignatae.

24 Definitionem primæ substātiae, quā hīc tradit Aristot. scilicet, *Quæ neq; de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est;*

non esse exactam, his argumentis suaderur. *¶ Primū:* quia definitio, quæ datur per negationē, est vitiosa: sed hāc datur per negationem, imo per duas negationes: ergo est vitiosa. *¶ Secundū:* quia substātia considerata secundūm se, & vt præuenit modos individualiter, vel vniuersaliter effendi, neque est in subiecto, neque dicitur de subiecto: & tamen prout sic nō est prima substātia, vt dictū est: ergo definitio conuenit alijs a definito. *¶ Tertiū:* quia substātia prima est substātia singularis: sed singularia non definitur, ex Arist. 7. Methap. cap. 5. ergo, &c. *¶ Quartū:* quia substātia prima prædicatur de hāc, & illa prima substātia: ergo falsò dicitur pri ma substātia nō dici de subiecto.

Similiter definitionē secūdē substātiae, quā in eodē cap. tradit Aristot. scilicet, *Substantiae secūda sunt genera, & species, in quibus insunt prime,* non esse bonā probatur his argumētis. *¶ Primū:* quia de ratione secūdā substātiae non est, quidē fit genus, vel species; sed tantū quidē fit vniuersalis: ergo malē definitur ab Arist. quidē sunt genera, & species, &c. Probatur antecedēs: quia substātia esse genus, aut specie est esse talē, vel talē secūdā substātia: ergo id nō est de ratione secundā substātiae, vt abstrahit ab omnibus secūdis substātijs, quo modo hīc definitur. *¶ Secundū:* quia secundā substātia prædicatur de primis: ergo insunt in illis: ergo falsum est dicere, quidē in secundis substātijs insunt primā.

25 Nihilominus definitiones istas nō esse vitiosas probat auctoritas Arist. & cōcors consensus Dialetici corū illas admittē iū. Quod gerutus argumēti est adeō sufficiens in proposito, vt nullū disciplinatū ingeniū possit eas nō admittere: & ideo solū indigēt explicatione. Pro qua meminisse oportet, quæ sup. disp. 5. n. 44. diximus circa definitionēs ac cōcidēti, & earū definita, quādō definiuntur in cōcreto: vbi ostēdimus rē definitā esse ipsum accidēs, licet ex modo significādi fiat suppositio pro subiecto, ac proinde accidentē cōuenire definitionē tantū vt que, vt ibidē explicuimus. Ad hīc ergo modū intelligēda est definitio primæ substātiae, vt benē notat Caiet. hīc. Cū enim prima substātia pro materiali dicat ipsā essentiā substātiae, & pro formalī modū quēdā realē particulariter subsistēdi, vel substāndi accidentibus: inde fit, vt definitio conueniat vt quo illi modo reali: simulque explicetur talē definitiō ex exerceri in ipsa substātia, quæ habet rationē subiecti respectu talis modi. Et ita sensus planus definitionis est, q; ille modus realis particulariter subsistēdi est ratio, quare substātia prima, neq; sit in subiecto, per q; distinguitur ab accidētib; neq; dicatur de subiecto, per q; distinguitur a secūdis substātijs.

Hh 5

Simili

Simili modo debet etiā explicari definitio secundæ Substatiæ. Nā modus ille vniuersaliter effēdi, seu secūda intērio, a qua substatiæ cōstituitur in esse secūda, seu vniuersalis, est ratio, quare in secūdis substatijs insint primæ, id est, cōtineātur potētialiter in eis tāquā partes subiectiæ earū. Primæ enim substatiæ cōtinētur in secūdis, vt inferiora essentiæ in superioribus: quam pōtētialē cōtinētiā habēt ipsa a secūda intētione vniuersalis, nō cuiuscumq; sed generis, vel speciei: hæc enim tātū possunt esse superiora essentiæ respectu primarū substatiarū. Et ideo rectè Arist. definiens secūdas substatiæ dixit esse genera, & species, in quibus insunt primæ: vbi tādē aduertēdū est, quod cū prima, & secūda substatiæ sint termini cōplexi: ipsæ potius sunt definitio-nes: & ideo adductæ ab Arist. seruare nō possunt rigorē definitionū; sed tātū sunt explications quādā, seu circūlocutiones primæ, & secundæ substatiæ. Quas si breuiū velis explicare dices: *Prima substantia est substantia singularis: & Secunda substantia est substantia vniuersalis.*

26. Ad argumenta resp. Ad pri-mū plures adhibet solutiones Mas. hic sect. 2. q. 2. quæ ibi videri possunt. Respond. tamē primò, quod quan-dō definitio est descriptiva, vel nō est propria definitio; nō est vitium pos-nere pro differentia aliquas nega-tiones, prēcipue quando iam expli-catū est illud positiuū, cuius sunt ne-gationes, vt cōtingit in præsenti: iam enim Arist. c. 2. explicuerat, quid sint esse in subiecto, & dicide

subiecto.

Vel secundò, & melius resp. illa verba: *Neque in subiecto est, neque de subiecto dicitur, quæ ponuntur loco differentiæ, non esse explicanda merè negatiuè, sed quasi cōtrariè, ita vt sensus sit; prima substatiæ est id, cui positiuè repugnat esse in subiecto, vel dici de subiecto.* Vt a simili contingit, quando Philosophi definiunt violentū esse, quod fit a principio intrinseco, passo non conserente vim: vbi ly, *non conferente vim*, non intelligitur negatiuè, sed contrariè, id est, resistente.

Ad secundū resp. quod substantiæ secundū se consideratæ, & vt præuenit singularitatē, vel vniuersalitatē, neque conuenit, neque repugnat esse, aut dici de subiecto, sed merè negatiuè se habet. Ad rationem verò primæ substatiæ necessariū est, quod positiuè repugnet illi: & hoc significatur in eius definitione, vt explicatum est.

Ad tertium respond. singularia determinata, vt Petrum, vel Paul. non posse definiri; singularia verò indeterminata, vt indiuiduū vagū, personā, & alia huiusmodi posse definiri, ed quod important modum particulariter existendi absq; deter-minatione, & cum quādam cōmuni-tate: & huiusmodi est prima substatiæ. Videantur, quæ diximus supra disp. 4. n. 51. & disp. 6. n. 54.

Ad quartum resp. quod licet pri-ma substantia significet modū subsi-stendi communem, supponit tamē pro Petro, vel Paulo v.g. in quibus exeretur definitio. & de his debet verificari, quod non dicuntur de subiecto,

subiecto. Quod solet alijs terminis explicari, dicēdo primā substantiā in actu exercito nō dici de aliquo; non verò primam substantiam in actu signato. Videantur, quæ circa definitionē indiuidui diximus disp. 6. citata num. 51.

27. Ad primum contra secundam definitionem respondeatur, quod licet de ratione secundæ substatiæ vt sic, non sit esse determinatè genus, vel determinatè speciem; ta-men neque etiam est esse quodcumque vniuersale; sed illud, quod potest esse superius essentialiter respectu primæ substatiæ. Et hoc necessariò est genus, vel species: quia in his solum possunt essentialiter contineri primæ substatiæ. Et ideo sic definiuit Arist. secundas.

Ad secundū resp. secundæ substantiæ insunt actu in primis: quia sunt de earū essentia; & contra verò primæ insunt in po-tentia in secundis: quia sunt partes subiectiæ earum. Et hoc secundū significatur in definitione: dicen-do enim, quod primæ substatiæ cō-tinentur in genere: euidens est ser-monem esse de continentia poten-tiali.

Q V A E S T I O . IIII

Quānam substantia in hoc prædicamento collocentur.

28. **O**mnia, quæ in hac materia solent disputari, magna ex parte cōstat ex dictis supra disp. 5. neque de eis est fere iā disceptatio-

inter Doctores: & ideo illa breuiter perstringemus in hac quæstio-ne. In primis autem certum est omnes substatiæ cōpletas, corporeas, & corruptibiles, vt sunt elementa, mixta inanimata, plantæ, & anima lia, pér se collocari in hoc prædicamento: neque de his dubitauit ali-quis, quē viderimus. Cernitur si qui dem in eis sufficiens fundamentum ad formandos gradus genericos, & differentiales: cum sint compositæ ex materia, & forma: & ideo non est cur à prædicamēto rejiciantur. Quare solum potest moueri difficultas de corporibus cœlestibus. de Angelis, de Deo Opt. Max. & de Christo Domino. De quibus eodem ordine per singula breuiter discurremus.

¶ Et in primis de corporibus cœle-lestibus id receptissimū est: (quid quid dicant Auerr. Niph. & Gando-explicantes quādam verba Arist. 10. Metaph. c. vlt.) Ratio est clara: quia, vt in Philosophia ostendemus, etiā corpora cœlestia verè sunt cōposita ex materia, & forma: ergo ibi etiā est sufficiens fundame-tū, vnde intellectus defumat gen., & differentiā. Quod enim illa sint incorruptibilia, aut quod materia eorū sit alterius rationis a materia sublunari, solum probat ipsa na-turaliter non conuenire in aliqua vna entitate reali, seu quod corrup-tibile, & incorruptibile differunt genere physico, quod tantum inten-dit Aristot. loco citato; vt vidimus supra disputat. 11. num. 11. Hoc autem non obstat, quo minus lo-gicè detur gradus præcisus, in quo

410 vniuersitate conueniant corpora rum plura loca adducunt noster cœlestia, & sublunaria: atque adeò Didacus hic disput. 12. quest. 2. & quod in prædicamento per se, & Naza. 1.p. quest. 3. art. 5. Probat propriè collocentur. De quo vide ri potest D. Thom. locis citatis.

29. ¶ Secundò de Angelis cōmu-nis Philosophorum sententia tenet, positiō ex actu. & potentia; sed sua verè esse in hoc prædicamento. Quāuis id negauerint præter Auer. subsistens, & per consequens actus & alios adductos, Plotinus libr. 1. secundūm omnem cōsiderationem Eneade 6. Alb. & Egid. in hoc cap. simplicissimus, & purissimus; inde fortè ducti auctoritate Aristot. 9. fit, vt in eo nihil sit, quod possit es- Metaphys. tex. 22. vbi eos appellat substantias simplices, & entia semi-potentialis, qualis est gradus gene-per in actu. ¶ Sed fundamētum est nullius roboris, & ratio in contra-rīcus. Videantur quæ diximus di-spat. citata, & disp. 11. num. 15. vbi ostendimus nihil posse esse vniuo-

geli non sint compositi ex materia, & forma; & per consequens physicè. Per quod facile excluditur Vaz- loquendo, sicut formæ puræ, & sub- scitans nominalium sententiam, ad-tentiam contradictionis ad essen- tiam, & non essendum, quod loco citato intendit Arist. tamen meta- physicè loquendo, non sunt actus puri, sed realiter compositi ex essen-tia, & existentia: vt generaliter de omni creatura ostendemus libr. 1. Physic. Ergo intra eorum essentiā est potentialitas sufficiens ad fun-dandum gradum genericum, in quo cum alijs conueniat: & per conse-quens verè collocantur in hoc præ-dicamento. Videatur, quæ diximus suprà disput. 5. num. 73. & sequen-tibus.

30. ¶ Tertiò, de Deo O.M. (quid- quid dicant nominales) constans est Philosophorum, & Theologorū sententia, non contineri in recta li-neā huius prædicamenti. Quod san-cti Patres non obscurè docēt: quo-

art. 3. Joan. Gonçalez 1. part. q. 7. controuers. 15. Nauarrete contro-uers. 20. & latè Nazar. art. 5. cita-to controuers. 1. 2. 3. & 4.

31. ¶ Vtrum autem Deus reduc-tiūe collocetur in hoc prædicame-to, secundūm quod est principium efficiens omnīū substātiarū, sicut collocantur materia, & forma, se-cundūm quod sunt principia substā-tiarū materialium, difficultas ef-fice potest, propter D. Tho. qui q. 7. de potentia art. 3. ad 7. concedit Deum esse per reductionem in ge-nere substātię vt principium eius; que inadmodum punctum, & unitas in genere quantitatis: cuius ta-men contrarium expresse docet lo-co citato ex 1. part. art. 5.

Propter hæc duo loca, Capreol. in 1. dist. 8. q. 2. & Satich. lib. 5. q. 13. faciuntur D. Tho. mutasse sen-tentiam; ea tamen recte concordat Caiet. dicto art. 5. ex doctrina eiusdem Angelici Doctoris in pri-mo dist. 8. q. 4. art. 2. ad 3. dicens, quod dupliciter potest aliquid esse in prædicamento reduc-tiūe sicut contineuntur alia individua nature huma-næ. Sic docet expresse D. Thom. 3. part. quest. 2. art. 3. ad 3. & art. 5. libr. 4. contra gentes cap. 37. & in tertio, dist. 7. quest. 1. art. 1. Quem sequuntur communiter Do-ctorēs.

Potestque probari ex cap. Cum Christus de hereticis, vbi Alex. III. definit Christū, secundūm quod est homo, esse aliquid, id est singulare quid. Cuius rationem reddit dicēs: Quia sicut Christus est verus Deus, ita est verus homo ex anima rationa-ri, & humana carne subsistens. Vbi stantia: quia hæc propinquior est quāuis Vazq. 3. par. disp. 17. cap. 5. dicat

dicat solum definiri, Christum esse aliquid, ut distinguitur contra nihil; non vero esse hoc aliquid de genere substantiae: tamen in hoc posteriori sensu intellexerunt illa verba Glossa, & Panormitanus ibidem, D. Thom. 3. part. quest. 2. art. 6. in argumento sed contra, D. Bonaventura in tertio dist. 6. art. 1. quest. 3. & Scot. ibidem quest. vitima. Satisque patet ex illa causa, quam subdit Pontifex: unde in hoc non est immorandum.

Ratione etiam perfaci, omissionis alijs, probatur: quia res collocantur in praedicamento ratione essentiae, seu naturae: sed natura humana Christi domini in toto rigore, & proprietate est eiusdem speciei cum nostra: ergo vere, & propriè collocatur in eodem praedicamento. Quia tamen naturae substantiales non ponuntur in praedicamento significatae in abstracto, sed in concreto, quomodo connotant suppositum, quod in Christo est ipsum suppositum verbi diuini: ideo hoc ponitur in praedicamento, non secundum se, & absolutè; sed præcisè quatenus sustentat humanitatem Christi domini, vt ex pressè docet D. Thom. in 3. dist. 6. q. 1. art. 1. questiuncula 1. ad 2. Vi deantur Bañez 1. part. quest. 3. ar. 3. & Araux. lib. 5. Metaph. quest. 2. art. 4.

34 Neque valet vulgare argumentum: *Christus ponitur in praedicamento: Christus est Deus: ergo Deus ponitur in praedicamento.* Variatur enim appellatio: quia ponitur in praedicamento est secunda inten-

tio appellans supra Christum ratione humanæ naturæ. Quando vero absolutè inferatur: ergo Deus ponitur in praedicamento, appellat supra Deum ratione Deitatis. Valeret autem consequentia, si inferretur: ergo Deus ponitur ratione humana nature.

Dices: Christus non est creatura ex D. Thom. 3. par. quest. 16. ergo non ponitur in praedicamento. Probatur consequentia: quia quidquid ponitur in praedicamento, debet esse aliquid creatum, vt patet ex distis.

Respondetur tamen sufficere, vt aliquid ponatur in praedicamento, quod sit quid creatum secundum illud, secundum quod formaliter constituitur in praedicamento. Et hoc inuenitur in Christo Domino: in quo natura humana aliquid creatum est, licet suppositum sit diuinum. Sed instabis: quia haec propositio: *Christus est creatura*, absolutè non admittitur: quia ponit in Christo imperfectionem: sed haec etiam: *Christus ponitur in praedicamento*, ponit in illo imperfectionem: ergo absolute non est admittenda.

Respondetur, quod prima proposicio ponit imperfectionem in supposito Christi Domini; secunda vero tantum ponit imperfectionem in natura humana eius: quia fieri, seu creari per se primò conuenit supposito, & quasi per accidens naturae, seu essentiae; siquidem haec per se, neque fit, neque creatur, sed potius est æterna, vt explicuimus supra disp. 4. num. 5. At vero poni in praedicamento per se primò conuenit essen-

essentie; siquidem hec est, quæ denominatur genus, vel species; & quasi per accidens supposito, a quo sustentatur. Et ideo prima proposicio absolutè negatur, & secunda conceditur: quia supposito Christi repugnat imperfectio, non vero natura humana eius.

QVÆSTIO V.

Quo modo intelligendae sunt proprietates substantiae ab Arist. traditæ.

35 Prima, secunda, & tertia propriae explicatae sunt in notationibus: & ideo de alijs tribus agendum est in presenti. Et quidem circa quartam solum est notandum: quod aduerit Arist. illam conuenire substantiae, non tamen solidam quantitas etiam non habet contrarium. Vtrumque autem intelligendum est de contrariis proprietatibus: quæ vt infra in postpraedicamentis videbimus, sunt illa, quæ sub eodem genere maximè distat, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt: sic enim facis constat substantia, & quantitati nihil esse contrarium.

Per quod soluuntur plura arg. quæ contra hanc proprietatem fiunt: vt quod formæ substantiale contraria sunt priuatio ex Arist. 1. Physicorum 10. assertente hominem fieri ex non homine tanquam ex contrario. Item quod differentiae substantiales eiusdem generis sunt contraria, vt sumitur ex Arist. 10. Metaph. text. 13. Et tandem quod elementa sunt contraria, vt docet idem Arist. lib.

2. de generat. Ergo substantia potest aliquid esse contrarium. ¶ Respon detur enim formam, & priuationem non esse propriè contraria: quia non continetur sub eodem genere. Neque differentias substantiales: quia non sunt in subiecto. Neque tandem elementa: quia ipsa non se expellunt ab eodem subiecto, sed eorum qualitates. Appellantur autem forma, & priuatio contraria, largè: quia opponuntur priuatiuè. Et largius differentiae: quia sunt primò diuersæ. Et tandem elementa dicuntur contraria, radicaliter: quia scilicet sunt radices qualitatum, inter quas est formalis contrarietas.

36. ¶ Circa quintam proprietatem dubitant Doctores: an conueniat omni substantiae etiam incompleta, propter Auerr. 3. cœli com. 67. & alios, quos refert Mas. huc sect. 2. q. 9. qui existimant omnes formas substantiales, excepta animali rationali, fuscipere magis, & minus. ¶ Imo de anima rationali potest idem suaderi: quia animæ rationales sunt inæquales, vt docent grauiissimi Philosophi. D. Tho. in 2. dist. 32. quest. 2. art. 3. & 1. p. q. 85. ar. 7. Caiet. ibidem, Ferr. 1. contra gent. c. 30. Med. 3. parte quest. 5. articul. 3. & alij: ergo aliqua substantia fuscipit, magis & minus.

Contrairenam tamen sententiā tenent communiter Doctores cum Arist. in hoc cap. vbi non solum substantias completas, sed quascunq; alias negat fuscipere magis, & minus, dum dicitur: *Substantia non dicitur magis, & minus, neque ceterorum quid*

quidquam omnino, quæ substantiæ subiunt rationem, &c.

Pro cuius intelligentia notandum est ex eodem Arist. in praesenti, aliud esse, quod vna substantia sit perfectior alia, aliud verò, quod suscipiat magis, vel minus, vel quod intenda tur, aut remittatur. Ad illud enim sufficit, ut eadē indiuisibilis essentia habeat perfectius esse invno, quā in alio, seu quod inæqualiter participetur ab eis ratione inæqualium differen tiarum, siue essentialium, siue individualium. Ad hoc verò, ut restet explicat D. Thom. 1.2. q.52. ar. 1. & opusc. 48. tract. 2. cap. 4. necessariū est, quod in ipsa essentia etiam individuali sit latitudo quædā gradua lis, ratione cuius possit secundūm se ipsam augeri, vel minui, seu magis, aut minus vehementer imprimi subiecto. Hoc enim significant nomina, *mensionis*, & *remissionis*, quæ iuxta primam sui impositionem dicuntur de lyra fidibus: quæ quando vehementius sonant, appellantur intensæ; quando verò reddunt grauiorem sonum, remissæ.

Quo l quidem non posse conuenire substantiæ, sed qualitatibus explicat D. Thom. 1. p. 93. art. 3. ad 3. & colligit Caiet. hic optimo signo. Quanvis enim vna substantia sit altera perfectior; eadem tamen non perficitur secundūm essentiam, ita ut Petrus v. g. modo sit minus homo, & postea magis homo. Qualitas vero, quæ suscipiunt magis, & minus, non solum inueniuntur secundūm magis, & minus in diuersis subiectis; sed etiam in eodem, saltē de possibili. Quāvis enim de facto

aliquæ ex his qualitatibus in eodē subiecto non intēdantur, aut remittantur; hoc tamē illis non repugnat, ut substantiæ repugnare diximus.

Per quod patet ad instatiā de anima rationali. Dicimus enim vna esse meliore alia ratione perfectioris esse, vel perfectoris corporis, seu ratione perfectioris differētia individualis, quæ desumitur ab illo: non verò quia suscipiat magis, aut minus, ut explicatū est. Videatur D. Thom. opusculo citato.

37 ¶ Circa sextam, & ultimam proprietatem est etiam difficultas inter Doctores; an conueniat substatiæ quarto modo proprij. Quanvis enim id, videatur voluisse Aristot. dum dixit: *Maxime verò proprium substantiae esse videtur*, &c. contra tamen militant hæc argumen ta.

Primo: quia hæc proprietas ex Arist. in hoc cap. conuenit substantiæ, quæ est vna numero: sic enim ait: *Maxime substantiae propriū esse videtur, cum vnum, idemque numero, sit contrariæ susceptivum esse*. Sed sola prima substantia est vna numero: ergo soli illi conuenit, & non secundæ: & per consequens non conuenit omni substantiæ.

Secundo: quia neque Deus, neque Angeli, neque corpora celestia possunt recipere contraria; alias essent corruptibilia: ergo talis proprietas non conuenit omni substantiæ.

Tertiò: quia, ut hic Arist. contra se argumentatur, eadem oratio recipit contraria, nempe veritatem

& falsitatem: nam Petro sedente vera est hec propōsito, *Petrus sedet*; quæ tamen sit falsa, surgente Petro: sed oratio est accidentis: ergo hæc proprietas non conuenit soli substantiæ.

Quartò: quia etiam quantitas potest suscipere contraria: eadem enim superficies potest esse alba, & nigra. Similiter intellectus recipit scientiam, & errorem. Et quod maius est, in mysterio Eucharistie, quantitas per se solam verè calor fit, & frigescit, recipitque alia contraria: ergo &c.

38 Propter hæc argumēta, aliqui existimarent, recipere contraria non conuenire substantiæ quartu modo proprij. ¶ Sed non ideo deserenda est recepta sententia, quam ante Aristot. significauit Architas, ut referunt Conimbr. hic quæst. 3. docetque D. Thom. opus. 48. tract. 2. cap. 4. & sequuntur hic Caiet. Sot. Mas. Sanch. & communiter Doctores.

Pro cuius explicatione nota, quod recipere contraria, propriè loquendo, prout hic loquitur Aristot. necessariò sit cum mutatione intrinseca subiecti, ut ipse Arist. se explicat: repugnat enim, quod vnum numero subiectum abiciat vnum contrariorum, & recipiat alterum; quin intrinsecè mutetur. Similiter non loquitur hic Arist. de quocunq; subiecto, sed de eo, quod propriè, & absolute est subiectum, & solet appellari subiectum quod. Quo supposito.

39 Ad argumenta respondeatur. Ad primum respōdet benè Caiet,

hanc proprietatem non esse restrin gendā ad solas primas substantias. Non enim inquit Arist. quod propriū est illius substantiæ, quæ est vna numero, esse susceptiuam contrariorum, sed: *Proprium est substantia, quod cum vna numero sit, sit susceptiva contrariorum*. Cuius fidelis est, proprium esse substantię, quod, seruata unitate numerica, sit susceptiva contrariorum. Quod etiam conuenit secundæ substantiæ: homo enim seruata unitate numerica, quam habet in Petro, recipit contraria.

Dices: dabo, quod secundæ substantiæ recipiant contraria; tamen id habent ratione primarum: ideo enim homo recipit calorem, & frigus: quia Petrus recipit illa; ergo esse susceptivum contrariorum non est propria passio substantiæ; & consequēter non conuenit illi quartu modo. Antecedens patet ex di cīis supra nu. 3. Consequentia verò probatur: quia propria passio prius debet conuenire secundæ substantiæ, quam primæ, ut expli cuius disp. 9. num. 12.

Respođetur, quod aliud est substantiæ habere aptitudinem ad recipienda contraria, seu esse susceptivā eorū: aliud verò actu recipere illa: sicut aliud est hominē esse risibilem, & actu ridere. Aptitudo ergo ad recipiendum contraria est propria passio substantiæ; receptio vero actus accidentis commune: sicut aptitudo ad ridēdum est pa sio hominis; actus verò risus accidentis commune. Quod etiam pater mille alijs exēplis. Dicimus ergo, quod

quod sicut ideo Petrus est risibilis: quia homo est risibilis; et cetero ideo homo ridet: quia Petrus ridet: sic similiter ideo Petrus est susceptus contrariorum: quia substantia est susceptiva contrariorum; et contra ideo substantia recipit contraria: quia Petrus recipit illa.

40. Ad secundum resp. quod hic agit Arist. de substantia, quae ponitur in praedicamento, neque de substantia creata: & ita proprietas eius non debet conuenire Deo. Angeli autem, & cœli verè possunt recipere contraria. Nam Angelus potest recipere scientiam, & errorem: & corpora cœlestia motus contrarios, ut paret in motibus naturali, & raptō planetarum, qui etiam in proprijs epyciclis interdum mouentur sursum, ut quando tendunt versus augem; interdum verò deorsum, ut cum ad oppositū augis regrediuntur. Verum est motus istos propriè non esse contrarios, ut recte probat D. Tho. lib. 1. de Cœlo lect. 8. quia neque sunt à contrario in contrarium, neque per eandem lineam, neque super eosdem polos, ut ibidem explicabimus. Sed hoc nihil obstat. In præsenti enim non sumit Aristot. contraria rigorose: sed tantum vult maximè propriū esse substantia, esse subiectum quod accidentium, siue sint propriè contraria, siue non.

Ad tertium respondeat Arist. quod licet oratio possit transire de vera in falsam; propriè tamen non recipit contraria: quia oratio ipsa non mutatur intrinsecè; cum non abieciat à se aliquid, &

recipiat aliud. Sed talis mutatio fit in ipso obiecto, scilicet Petro, qui amittit sessionem, & acquirit stationem, per cuius variationem oratio extrinsecè dicitur transire de vera in falsam. At verò substantia propriè recipit contraria: quia in se ipsa mutatur abiicendo unum, & acquirendo aliud. In quo sensu intelligenda est hęc proprietas, ut supra explicatum est.

41. Ad quartū respondeat quātitatem, intellectum, & alias potentias non recipere accidentia ut quod, sed ut juo, siue ut rationes recipiendi. Vnde de illis non potest absolute dici, recipere accidentia, sicut dicitur desubstantia. Quod si in Eucharistia quantitas per se solam recipit accidentia, & habet modū subiecti quod; ideo est: quia ibi quantitas virtute diuina haber modum substantię, ut docet D. Th. 3. p. q. 77. art. 3. ad 2. Siue id fiat à Deo tribuendo quātitati modum quasi substantialem, ratione cuius per se sit, ut tenent plures Doctores; siue conseruando existentiam substantię panis, & vini, ut aliqui etiā incōfideratē asserere ausi sunt; siue per solā manutenentiā conseruando quantitatē cum sua existentia, & supplendo per nouum concussum vicem substantię, ut docent plures alij: de quo disputant

Theologi loco citato in materia de Eucari-

*EXPLICATVR AMPLIVS,
quomodo soli substantia conueniat
esse subiectum quod acciden-
tium. §. vnicus.*

42. Occasione huius argumenti magis explicare oportet, quomodo unum accidentes sit subiectum alterius, propter Suar. disp. 14. Metaph. sect. 4. ubi distinguens ly quod, & quo, inquit, si per subiectum quod, intelligatur primū fundamētū, & basis totius causalitatis, in qua sustentatur accidentis; & per subiectum quo, id, quod ita recipit aliud, ut ipsum sustentetur in alio: sic proculdubio solam substantiam esse subiectum quod accidentium, & quodcumque accidentis respectu alterius subiectum quo tantum. Si verò per subiectum quod, intelligatur id, cui inhæret accidentis, non tantum ut rationi recipiendi, sed ut integro, & immediato subiecto, quod respectu eius exercet propriam causalitatem materialē; & per subiectum quo, id, quod tantum est ratio recipiendi: sic inquit iste Auctor plura accidentia verè esse subiectum quod aliorum; licet alia tantum sint subiectum quo, siue rationes recipiendi.

Si autem quæras ab illo: quae sit regula ad discernenda talia accidentia? respondeat numero 12. nullam posse statui, sed respiciendum esse ad naturam uniuscuiusque. Quam doctrinam mirum est velle Suarez esse Diui Thomam: cum neque lebiter insinuet eam, & oppositum sapientissime doceat,

vt postea videbimus.

Potest tamen probari hac ratione: quia in Eucharistia qualitates panis inhærent soli quantitatī, non per nouam inhærentiam, quæ illis per consecrationem conferatur; sed per antiquam, quam habebant in quantitate, ut docet D. Thomas 3. parte quæstione 77. articulo 2. ergo ante consecrationem soli quantitatī immediate inhaerent.

43. Ceterum hæc sententia falsa est, & omnino aliena à mente Aristotelis, & Diui Thomæ. Qui quantum ad hoc nunquam distinguunt inter accidentia, ut distinguunt Suarez; sed universaliter affirmant unum accidentis, in tantum esse subiectum alterius, in quantum est ratio recipiendi illud, siue in quantum ambo recipiuntur, & inhærent ipsi substantiæ ordine quodam, ita ut unum prius, & alterum posterius recipiatur. Quo fit, ut respectu secundi accidentis, propriè loquendo, non dentur duo integra subiecta, unum proximum, & aliud remotum: sed substantia simul cum proprio accidenti constituit integrum, & immediatum subiectum secundi: ad eum modum, quo in causis efficientibus substantia ignis verbi gratia, & calor eius, propriè loquendo, non sunt duas causæ, alia proxima, & alia remota; sed ab utroque simul procedit calefactio; ab illa ut a supposito, quod operatur; ab hoc verò, ut à ratione agendi, seu virtute, qua ignis agit.

Hæc est expressa doctrina Arist. q. Metap. tex. 14. vñbair: *Accidēti enim non est accidēs; nisi quia ambo idem accidentia. A quo accepit eam D. Th. i. 2. q. 7. art. 1. quē locū nō apparet, quaratione adducat Sua. pro sua sententia: nā in solutione ad secundū sic ait Angelic. D. Aliquid dicitur accidēs aliquius dupl. citer. Vno modo: quia inest ei sicut album dicitur accidēs Sortis. Alio modo: quia est simul cū eo in eodem subiecto, &c. Quem modū statim in solutione ad tertium subdividit dicēns: *Sicut dictū est, accidēs dicitur accidenti, accidere propter conuenientiā insubiectio. Sed hoc contingit dupl. citer. Vno modo, secundū quod duo accidentia cōparātur ad unum subiectum absq; aliquo ordine, sicut album, & musicum ad Sortē. Alio modo cum aliquo ordine: puta quia subiectū recipit unum accidēs alio mediāte, sicut corpus recipit albedinē mediante superficie, &c.**

Vbi expressè docet accidēs soli substatię propriè inesse, seu inhärere, alteri verò accidenti non nisi in quātūm ambo ordine quodā substatię insunt. Ergo sola substantia est, quæ propriè loquendo, exercet causalitatē materialē respectu accidentium cū subordinatione explicata.

Idem docet q. 2. de virtutibus art. 3. ad 2. dum inquit: *Forma non est forma, ita quid una forma p̄f̄et subiectum alteri. Nihil tamen prohibet plures formas in eodem subiecto esse secundū quēdam ordinem, scilicet ut una sit formalis respectu alterius, sicut calor est formalis respectu superficiet, &c.* Videatur etiā

q. 1. antecedenti art. 4. ad 5. lib. 1. Post. lect. 34. in 3. d. 33. q. 2. art. 4. questūc. 1. in corpore, & ad 1. & 2. in 4. dist. 16. q. 3. a. 1. questūc. 1. ad 3. & alibi s̄pē. Ex quibus, & alijs locis D. Tho. probat hanc sententiam Capr. in 1. dist. 3. q. 3. ar. 3. ad 2. Scoti, & in 2. dist. 18. q. 1. a. 3. ad 1. Estq; receptissima inter Thomistas. Pro qua videri possunt Caiet. 1. p. q. 77. art. 1. & in hoc cap. circa finem, Soto ibid. & in 4. dist. 10. q. 2. art. 2. Mas. hic sec. 2. q. 10. Sāch. lib. 5. q. 11. Bergom. in Concordijs. D. Thoma dub. 20. & alij.

44. Fundamentum est: quia omne accidēs definitur per propriū, & immediatū subiectū, cui inhāret, vt ostendimus supra disp. 5. nu. 2. 1. sed semper definitur per substatiā, vt ibidē ex Arist. diximus: ergo semper substantia pertinet ad propriū, & immediatum subiectum accidentis.

Confirmatur primò: quia quælibet forma, seu actus immediatè attingit propriā materiam, seu potentiam, vt patet inductione: sed in propria materia, seu potētia accidētiū semper includitur substatiā: ergo semper accidētia immediate attingūt substatiā. Probatur minor: quia accidēs dat proprię materię esse secundū quid: ergo requirit, & supponit in illa esse simpliciter.

Confirmatur secundò: quia idē in sententia D. Th. materia prima non est integrum, & immediatum subiectum quantitatis, aut alterius accidentis (& idē est de formis materialib; quia non habet propriā subsistentiam, vt videbimus libr. I.

phy-

Physicorum: sed nullum accidēns habet propriā subsistentiam, vt patet ergo nullum accidēns potest esse subiectum integrum, & immediatum alterius.

45. Argumentum in contrarium adductum pendet ex pluribus quæ in materia de Eucharistia habent non paruam difficultatē. Pro nunc tamen dicimus, quod si inhārentia actualis accidentium non distinguatur ab eorum existentia, sed accidēns per ipsum suum inexistere absque aliquo alio vnitur subiecto, vt explicat noster Didacus à Iesu disp. 12. qu. ultima conclus. 3. & docent plures Thomistæ: sic consequēter dicēdum est, quod qualitates panis ante consecrationem per ipsam suam existentiam inhārebat substatiæ quantę tanquam uno integro subiecto; post consecrationem verò manet quidem ea-dē existentia qualitatum, & ita manent cum antiqua inhārentia: sed hæc iā non exercetur circa substatiā, & quantitatem; sed solū circa quantitatem: & ita quantitas tunc habet vices subiecti quod. Videatur Nazar. 1. p. q. 3. a. 3. cōtr. 1. parūt ante conclusiones. Si verò inhārentia actualis, seu vniō accidētis ad subiectum sit aliquis alias modus distinctius ab eius existentia, vt alij volunt; consequenter afferēdū est post consecrationem, licet maneat in qualitatibus antiqua existentia, non tamen manere antiquam vniōnem; sed virtute consecrationis de nouo vñiri quantitatī. Neque D. Tho. in argumēto adductus contrarius est. Solū enim as-

serit manere accidentia secundū esse, quod priū habebant, quod verissimum est: sed inde non sequitur manere cum antiqua vniōne, si hæc ponit distincta ab existentia accidentium.

45. ¶ Ex dictis infertur, quæ acceptione proprij conueniant substatiæ istæ sex proprietates. Secunda enim, & tertia conueniant primo modo, scilicet soli, sed non omni. Nam prædicari essentialiter de prima substantia conuenit quidem soli substatiæ, vt patet; sed nō omni: cum ipsa prima substantia non prædicetur formaliter de se ipsa. Similiter significare hoc aliquid conuenit soli substatiæ; sed non omni: cum non conueniant secundis substatijs.

Deinde quarta, & quinta proprietas conueniant substatiæ secundo modo proprij, scilicet omni, sed non soli. Nam omni substatiæ conuenit non habere contrarium, & non suscipere magis, & minus; non tamen soli: cum id conueniat etiam quantitati, & alijs pluribus prædicamentis.

Tandem prima, & ultima proprietas, scilicet non esse in subiecto, & esse subsceptiuam cōtrariorum modo explicato, conuenient substatiæ quarto modo proprij, vt fatis ex dictis patet. Ex illis tamen ultima appellatur ab Aristot. maximè propria: quia est positiva perfectio substatiæ, & non me-ra negatio sicut prima.

CAPVT SEXTVM DE QVANTITATE.

S V M M A T E X T V S.

IN Tres partes diuiditur hoc caput. Prima continet duas diuisiones quantitatis. Quatum prima est: quantitas alia discreta, cuius scilicet partes non copulantur aliquo termino communis, ut *numerus*, & *oratio*: & alia continua, cuis scilicet partes copulatur termino communis, ut *linea*, *superficies*, *corpus*, *tempus*, & *locus*: nam partes linearum copullantur punctis, partes superficieis linearis, &c.

Secunda diuisiō est: quantitas alia habet situm, seu positionem partium inter se, ut linea, superficies, corpus, & locus: alia vero non habet tantum positionem, ut tempus, numerus, & oratio. In illis enim vere designari potest, quem situm, seu positionem singulæ partes habeant; non vero in his, ut patet: quāvis eorum partes habeat ordinē prioris, & posterioris.

In secunda parte inquit Arist. quod istae septem species quantitatis sunt quantæ per se, & ratione sui; alia vero omnia sunt quanta per accidens: quia non per se, sed per istas species sunt quanta. Nam actio dicitur longa: quia multum temporis in ea consumitur: albedinem etiam multam dicimus, quæ est in magna superficie, &c.

In tertia parte enumerat tres proprietates. *Prima* est non habere contrarium. ¶ Contra quam obijcit: quia multum, & paucum; magnū, & paruum videntur contraria: ergo &c. ¶ Et respondet primò, ista non esse quantitates, sed relationes: quia dicuntur in cōparatione ad aliud. Cuius signum est, quod montem dicimus paruum; milium vero magnum. ¶ Secundò respondet, quod siue sint quantitates, siue relationes, adhuc non sunt contraria: quia non se expellunt; sicut idem simul est magnum, & paruum respectu diuersorum.

Secunda proprietas est non suscipere magis, & minus: neque enim unum bicubitum, aut unum tempus est magis bicubitum, aut tempus, quam aliud. ¶ *Tertia* proprietas maximè propria quantitatis est, ut secundum eam res dicantur æquales, vel inæquales. Nam unum corpus dicitur æquale, vel inæquale alteri, & similiter numerus, tempus &c. quod tamen non inuenitur in alijs prædicamentis. Qualitas enim non dicitur æqualis alteri, sed similis, &c.

Notationes, & dubia circa hoc caput.

NO M E N Quantitatis ab nem non infreuenter translatum, hoc prædicamento ad res efficit duas eius acceptiones: quas alias propter quandam similitudinem adducit D. Tho. 1. p. qu. 42. art. 1.

ad 1. Primo enim sumitur latè, pro perfectione, seu virtute cuiuscumque nature: soletque appellari quātus virtutis, seu perfectionis. Quo sensu dicitur magna scientia, aut virtus, idest perfecta: & Deum appellamus magnum, non corpore, sed perfectione naturæ. De qua etiam acceptance Aug. 6. de Trin. cap. 8. inquit: *In his, quæ non mole, sed virtute magna sunt, idem est maius esse, quod melius esse*. Secundò sumitur quantitas strictè, ut significat molem, seu extensionem corporum, appellaturque quātus mobilis. Et hæc est, quæ hoc prædicamentum constituit, de qua in præsenti agit Arist. & nos deinceps agemus.

¶ Circa primam diuisionem, ea esse generis in species dicemus q. 3. Nunc tamen pro intelligentia membrorum diuidétiū explicare oportet, quid sit partes copulari, vel non copulari termino communis. Quod explicat optimè Caiet. ex ipsis vocibus. Ad hoc enim, ut aliiquid sit terminus communis, duo requiriuntur, scilicet quod terminet, & quod sit communis. Et quia adiectiū est modus, & determinatio substantiū: non sufficiat ad hoc, quod aliiquid dicatur terminus communis, quod sit terminus, & quod sit communis; sicut neque ad hoc, quod aliquis sit monachus albus, sufficit, quod sit monachus, & quod sit albus; sed exiguntur, quod actum terminandi habeat communem, idest, quod ita sit terminus unius partis, ut etiam sit terminus alterius; sicut punctum, in quoconque loco linea de-

Secundo modo potest sumi *situs*, seu *positio partium*, radicaliter pro situabilitate, seu aptitudine, quam linea, superficies, & corpus habent, vt disponantur secundum locum: hæ enim solæ quantitates possunt recipere figuram, ad quam consequitur dispositio in ordine ad locum; & sic istæ solæ sunt situabiles: tempus verò, cum omnino sit infigurabile, est etiam insituabile. Non enim partes eius possunt disponi sursum, aut deorsum, vt per se constat: sicut non possunt recipere figuram trianguli, pyramidis &c. Et idem etiam est de numero, aut oratione: nam licet numeris sàpè figuras tribuamus, vt cum dicimus numerum quadratum, cubum, &c. Hoc tamen conuenit illis, secundum quod sumuntur ut quantitates continuæ, sicut è contra proportionem sàpè tribuimus quantitatibus continuis, secundum quod sumuntur ut discretæ, nempe ut bicubitiæ tricubitiæ, &c.

Igitur iuxta hunc sensum, quantitatem habere situm, seu positionem partium erit esse figurabilem, seu situabilem: sic enim circuloquimur gradum essentialiæ, in quo linea, superficies, & corpus conueniunt, & per quem distinguunt à temporie; & ex consequenti sic intellecta hæc secunda diuisio erit essentialis, & subdivisio præcedentis; facietq; hunc sensum. Quantitas continua alia est figurabilis, seu situabilis, scilicet linea, superficies, & corpus: & alia infigurabilis, seu insituabilis, vt tempus. Neq; obstat, quod sub hoc se-

cundo membro etiam numerentur numerus, & oratio, quæ sunt quantitates discretæ: quia quando aliquod membrum diuidēs est negatiuum, si non sumatur priuatiuè, sed omnino negatiuè; possunt sub illo contineri plura, quæ non continentur sub diuiso, vt pater mille exemplis. Sic ordinant has diuisiones Sonec. 5. Metaph. q. 24. & alij.

4 ¶ Tertiò circa secundam partem capitis notandum est species quantitatis appellari ab Arist. quanta per se. (Si rectè transfert Argyropilus: Boëtius enim, quem sequitur Caiet. sic vertit: Propriè enim quantitates b. 2 sole dicantur: alia verò omnia secundum accidens quanta sunt, &c. Tùm quia per se sunt principia, vnde ad res alias derivatur denominatio quanti: sicut si albedinem appellaremus per se albam: quia per se est principiū dealbandi. Tùm etiam quia speciale est in quantitate quodammodo denominari à se ipsa, vt tetigimus supra disp. 4. n. 40. Cuius ampliorem explicationem, quia in hunc locum remissimus: ideo pro eius intelligentia considerandum est, quod licet ratio mensuræ non sit essentia quantitatis, sed passio eius, vt postea dicemus: quia tamè est nobis notior: ideo frequentius loquimur de quantitate sub ratione mensuræ. Sicque de ea egisse in præsenti Aristotelem satis colligitur ex eò, quod locū, & superficiē ponit vt duas species quantitatis, propter diuersum modum mensurandi; cū tamè in ipsa ratione essentiali quantitatis non distinguitur.

Quia

Quia ergo inter quantitates tandem est æqualitatē, & inæqualitatē relationes consequentes quantitatē, & in illa fundatas: & ideo dicitur proprium esse quantitatis, vt secundum eam res dicatur équales, vel inæquales. Appellatur autem hoc maximè proprium: quia conuenit quasi modo proprij. Nam secundum omnes species quantitatis dicitur aliquid æquale, vel inæquale; non verò secundum alia prædicamenta, vt consideranti patebit. ¶ Vbi nota, quod sicut per similitudinem ad veram quantitatē, perfectio, seu virtus cuiuscumque rei appellatur quantitas: ita per similitudinem ad veram æqualitatem, vel inæqualitatem, conuenientia omnimoda, vel excessus rerum secundum perfectionem dicitur æqualitas, vel inæqualitas. Quo sensu duas albedines eiusdem intentionis appellamus æquales; si verò altera sit remissior, inæquales: & Christus Dominus dicitur æqualis patri secundum diuinitatem; inæqualis verò secundū humanitatem. Ex quo fit, vt seruata eadem proportione, sicut vera æqualitas, vel inæqualitas est passio consequens quantitatē molis, quæ est vera quantitas: ita similitudinaria æqualitas, vel inæqualitas est quasi proprietas consequens quantitatē virtutis, quæ per quandam similitudinem appellatur quantitas.

**

5 ¶ Tandem in tertia parte capitis, relictis prima, & secunda proprietate, quæ capite præcedenti explicatae sunt, circa tertiam no-

DISPUTATIO XIII.

De predicatione quantitatis.

VANVIS Qualitas, ut potè accidens consequens formā, dignitate superēt quantitatem, quæ consequitur materiam: rectè tamen Arist. statim post substantiam de quantitate disputatione. Tum quia hēc intelligitur ante quascumq; qualitates in substantia corporali, de qua præcipue egerat Arist. Tum quia in ratione substanti quantitas plus imitatur substantiam, quam alia accidentia, & magis participat de ratione subiecti: vnde etiam potest diuina virtute per se suletare alia accidentia, quod de alijs multi nō improbabili negant, & saltē non est ita certum. Iam verò circa quantitatē plura possent inquiri, nisi iterum de ea agendum esset in libris Physic. Et ideo in hac disputatione essentiam eius, & species, quas statuit Aristoteles, tantū explicabimus.

QUESTIO PRIMA.

An quantitas realiter distinguitur à substantia.

Pars negativa videtur fuisse Platonis, qui teste Arist. i. Metaph. text. 5. vnam possuit omnium rerum materiam, cuius differentiae distinctiæ essent magnū, & paruum, arbitratus protul' dubio eandem rem esse materiam, & quantitatē. Quam sententiam sequuntur Stoyci, teste Aphrodissio, secundumque Nominales, quios refert Shar. disp. 40. Metaph. se & 2. afferentes eandem rem esse substantiam, & quantitatem. Vocant tamen substantiam, secundum quod substantia accidentibus, quantitatēm verò, secundum quod habet partes extra partes. Et idem proportionabiliter afferunt de alijs accidentibus corporis, quod scilicet quantitas nō

distinguitur ab eis; sed vnumquodque per se ipsum est extensum, & quantum.

Fundamentum huius sententiae quantum ad substantiam, & quantitatē est: quia si quantitas esset res distincta à substantia, maximē, vt illa mediata, substantia recipret accidentia contraria: sed ad hoc non est necessarium, quod sit realiter distincta: ergo &c. Probatur minor: quia recipere contraria est proprietas substantiae; ergo per se ipsam absque aliquo alio potest illa recipere.

Opposita tamen sententia communis est inter Philosophos, & Theologos. Eani docet Aristot. 7. Metaph. tex. 8. D. Aug. 5. de Trinitat.

nitat. c. 10. & D. Th 3. p. q. 77. a. 2. & in 4. dist. 2. q. 1. a. 1. quæstūc. 3. Pro qua videri possunt inter alios Shar. vbi supra Arau. li. 5. Metap. qu. 3. ar. 6. & Mas. hic se & 1. qu. 5.

Breuiterque probatur. Tum ratione generali: quia nullum accidens reale potest esse idem realiter cum substantia: sed quantitas est accidens reale: ergo nō potest esse idem realiter cum substantia. Minor, & consequentia constat. Major autem nostro iudicio est certissima, implicat enim quod eadem entitas realis sit realiter per se, & realiter inhereat alteri, vt magis ostendemus cap. sequenti, cum de distinctione relationis à fundamento disputeamus. ¶ Tum etiam ratione speciali desumpta ex mysterio Eucharistie, in quo quantitas panis de facto separatur à substantia: ergo antea distinguebantur realiter. Patet cōsequentia: quia realis separatio signum euvidens est distinctionis realis.

Respondeat Nominales in mysterio Eucharistie perijisse quantitatem panis tanquam in communi subiecto, nullo modo vniuersetur, nullamq; haberet colligationem: ac proinde posset color manere, immoto sapore; quod ad sensum patet esse falsum: ergo &c. Probatur sequela:

8 Hacten tamen solutio, & sententia, licet quia saluat veritatem transubstantiationis, non sit heretica: quia tñ est cōtra communē Teologorū cōfessum in Ecclesia communiter receptū, nō caret aliqua temeritate. Et ideo sic breuiter impugnatur

Primò: quia transubstantiatio, quam, Cœcilia, & Patres ponunt in

Eucharistia, est cōuersio totius substantiæ panis in totam substantiæ Christi Domini, manentibus eiusdem accidentibus, vt sumitur ex Cœcil. Latera. sub Innoc. III. c. 1. & Trid. sess. 13. can. 2: sed quantitas panis est verū accidens de prædicamento accidentis, etiā in sententia Nominaliū: ergo ipsa etiā debet manere.

Secundò: quia omnino irrationaliter ponitur vna quātitas ad extendendā substatiā, & alia ad extēdēdā albedinē, &c. ergo aliena omnino est à veritate dicta sententia. Probatur antecedēs: quia effectus formales eiusdem rationis prouenire debent ab eadē forma: sed extensio substatiæ, & extēsio albedinis, adq; aliorū accidētiū sunt eiusdem rationis, vt patet: ergo ab eadem forma prouenire debent. Cū ergo in Eucharistia maneat quātitas coloris, vt ad sensum patet: etiam manebit quātitas substatiæ; siquidem eadem est quātitas vtriusque.

Tertiō tandem: quia si accidētia Eucharistie nō vniuersetur in quātitate panis tanquam in communi subiecto, nullo modo vniuersetur, nullamq; haberet colligationem: ac proinde posset color manere, immoto sapore; quod ad sensum patet esse falsum: ergo &c. Probatur sequela:

quia qualitates nūl cōparātur inter se, tanquam actus, & potētia neq; fingi potest aliud modus vniōnis, nisi secundūm quod eidē cōmuni subiecto insint; quod nullū aliud potest esse, nisi quātitas panis: ergo verē subiectūtūr in illa: ac proinde ipsa realiter separatur, & distinguitur à substantia.

9 Ad fundamentum contrariæ sententia respondetur in primis, quod quantitas non ex eo, præcisè distinguitur realiter a substantia, ut hæc media illa, recipiat accidētia: nam etiam si nullum aliud esset accidens, adhuc distingueretur à substantia. Deinde dicimus, quod substantiæ proprium est esse subiectum quod contrariorum, ut supra explicatum est: quod autem sic est subiectum, non excludit à se subiectum quo, quale est qualitas; sed potius illud exigit, ut sit ratio recipie di. Sicut ex eo, quod anima rationalis sit subiectū quod actuū intellectus, non excludit, sed potius exigit ipsam potentiam intellectuā, ut sit ratio recipendi illos.

Q V A E S T I O . II .

In quo consistat ratio formalis, & essentia quantitatis.

10 Tria sunt præcipua, quæ quantitas tribuit substantiæ, de quibus potest procedere difficultas, scilicet ratio mensuræ, diuisibilitas in partes, & earum extensio, seu dilatio: quæ oportet ideo sim expli- care ad resolutionem difficultatis:

Mensura ergo propriè dicta definitur ab Arist. 10. Metaph. tex. 2. eisē Id, quo quantitas rei cognosciatur: sicut vlna est mensura panni: quia media illa cognoscimus quantitatem panni. Ad hoc autem necessarium est, ut mensura sit vna, & indiuisibilis secundū illam rationem, secundū quam assumitur ut mensura, ut probat ibidē Arist. Ratioquæ est manifesta: quia mensura

est id, vnde primò deriuatur cognitionis rei mensuræ: ergo prout sic, debet esse indiuisibilis. Si enim haberet partes: iam esset aliud prius, vnde deriuaretur cognitionis; & per consequens ipsa non esset mensura. Sic videmus vlnam in ratione vlnæ esse indiuisibilem: quia non cōponitur ex vlnis, palmum in ratione palmi, & sic de alijs.

Hoc autem duplíciter continet. Nam vel mensura est tantum secundū quid indiuisibilis, & simili citer diuisibilis: ut vlna, quæ est indiuisibilis in ratione vlnæ; simili citer tamen diuidi potest, cum cōponatur ex palmis: & idem est de alijs mensuris, quibus homines vntur, ut cubitum, pes, passus, &c. Et huiusmodi mensuræ simul sunt mensura, & res mensurata. Vel mensura est simpliciter indiuisibilis, ut vnitatis, & punctum: quæ propterea sunt primæ mensuræ quantitatum; & ex consequenti repugnat, quod sint res mensuratae. Hæc autem quæ de propria mensura inter quantitates molis dicta sunt, proportionabiliter applicantur quantitatibus virtutis, inter quas inuenitur etiam mensura virtutis, seu perfectionis, ut loco citato probat Aristot. De qua intelligitur commune dictum: *Primum in uno quoniam genere est mensura ceterorum:* per accessum enim, vel recessum ab illo primo, cognoscimus perfectionem aliorum in illo genere. Tota hæc doctrina desumpta est ex D. Thom. 1. distinc. 8. qu. 4. art. 2. ad 3. lib. 10. Metaph. lect. 2. & lib. 1. Post. lect. 26.

11 Secundò notandum est, quod quævis ratio mensuræ, tantum conuenire videatur mensuræ, quæ est extrinseca mensurato: hec enim est quæ in vsu humano applicatur ad rerum quantitates cognoscendas, ut patet de vlna respectu panni, de pede respectu ædificij, &c. tamen inter Philosophos loquendo, etiā datur mensura intrinseca mensurato. Et hoc modo quantitas est mensura substantiæ, cui inheret, & aliorum accidentium corporalium, quæ media quantitate subiectantur in substantia. Cum enim à quantitate recipient extensionem: media illa vere cognoscimus eorum magnitudinem; & per consequēs habet veram rationē mensuræ respectu illorū. Quæ doctrina est expressa D. Tho. in 2. d. 2. q. 1. art. 2. ad 1. & q. 1. de verit. ar. 5. vbi diuidit mensuram in extrinsecā, & intrinsecā: aitq; hanc esse in mensurato sicut accidens in subiecto; & ponit exemplum de quantitate respectu corporis, cui inheret.

Per quod excluditur Suarez disp. 40. Metaph. sc. 3. num. 1. 1. afferens ex mente Scot. & Durand. quantitatem non habere rationem mensuræ respectu subiecti in quo est. Ut enim contra ipsum benè argumentatur Sanch. lib. 5. Logicæ qu. 15. substantia habet, quod sit tanta à quantitate: ergo quod cognoscatur esse tantam habet etiam ex sua quantitate: & per consequens quantitas erit mensura intrinseca illius. Et idem argumentum fieri potest in alijs accidentibus corporis, ut per se patet.

12 Dices: quantitas extendendo substantiam tribuit illi aptitudinem, ut mensuretur per mensuram extrinsecam: ergo potius constituit eam in ratione mensurata, seu mensurabilis, quam habeat rationem mensuræ respectu eius.

Respondetur, quantitatem mēsurando intrinsecè substantiam tribuere illi tamē aptitudinem. Inde autem solū sequitur quantitatē non esse mensuram simpliciter primam in genere quantitatis, quod libenter concedimus: quia, ut sepe diximus, id tantum conuenit puncto, & vnitati. Vnde quæcumque quantitas simul est mensura, & res mensurata: quia proprium subiectum mensurat intrinsecè, & constituit aptum, tum ut assumatur ut mensura extrinseca aliorum, tum etiam ut passuè mensuretur per aliam mensuram extrinsecam.

Per quod excluditur etiam aliorum sententia, qui diuidentes mensuram in actiūam, & passiūam, dicunt, esse mensuram actiūam non conuenire omni quantitati; benè tamen esse mensuram passiūam, seu mensurabilem. ¶ Quæ quidem non benè dicuntur: nam in primis apti tudo passiūa rei, ut mensuretur, valde impropriè appellatur mensura; sicut aptitudo ad recipiendam albedinem abusuè diceretur albedo. Deinde omnis quantitas vere habet rationem mensuræ actiūa: tum quia intrinsecè mensurat proprium subiectum: tum etiam quia reddit illud ap̄r̄sum, ut assumatur tanquam mensura extrinseca aliarum. Quævis enim in vsu huma-

humano quædam tantum quantitates, ut palmaris, pes, calamus, &c. destinatae sint ad mensurandum; aptitudo tamē actua ad mensurandum alia oritur ex ipsa natura quantitatis; ac proinde conuenit omni quantitati.

13 Tertiò notandum est diuisibilitatem nihil aliud esse, quam aptitudinem, seu potētiām passiuam rei, ut diuidatur in partes. Cū autem variae sint partes; variae etiam erunt diuisiones, & diuisibilitates: & ita alia erit diuisibilitas in partes physicas, alia in partes metaphysicas, &c. Præter quas datur alia in partes integrantes, seu extensionis, ut aptitudo quam habet linea vnius vlnæ, ut diuidatur in tertias, vel quartas partes. Et hæc est propria quantitatis: quia ab ea habent res aptitudinem, ut diuidantur in partes integrantes, ut infra dicemus.

Hic autem nota ex Suefano lib. 5. Metaph. qu. 9. hanc diuisibilitatem esse duplicein, aliam proximam, aliam remotam: illa est immediata ratio, quare quantitas diuidatur; hæc verò est, à qua fluit ipsa diuisibilitas proxima. Sicut à simili distinguimus duplēm potentiām in homine ad intelligendum, aliam proximam, nempe intellectum, & aliam radicalē, seu remotam, scilicet ipsam essentiam animalē rationalis.

14 Quartò tandem nota, quod extensio, ut in præsenti sumitur, est latitudo illa, seu mole, quam intelligimus in substantia corporealē, & quantitate affecta: quod explicatur in sequenti, extensionem istam partium, quam appellamus in ordine ad se, appellant ipsi radicaliter localem, & situatam.

minus per habere partes extra partes. Hæc autem extensio duplex est. Alia in ordine ad locum, quando scilicet una pars actu est extra locum alterius: ut in nobis nunc manus non solum est extra entitatem capitis, sed etiam extra locum eius, cum actu corresponeat diverso spatio. Alia est extensio in ordine ad se, quando scilicet una pars est extra aliam, ita ut secundū suam molem quantitatiām non sint permixtae, & confusa; sed caput immediate vniatur collo, collum pediori, & sic de alijs. Quod potest contingere, etiam si tales partes correspondant eidem loco: ut patet in Eucharistia, vbi Christus Dominus verè habet extensionem hanc in ordine ad se: quia partes eius non sunt confusa; ita ut caput sicut est vnitum collo, ita sit vnitum pedibus; sed verè seruant inter se ordinem, & una est extra entitatem alterius: actu tamen non sunt extensiones in ordine ad locum: quia omnes eidem diuisibili spatio correspōdunt: & idē totus Christus continetur in qualibet parte minutissima Hostiæ.

Quanvis autem duæ istæ extensiones supernaturaliter separantur in Eucharistia, ut dictum est: connaturaliter tamen extensio in ordine ad locum debetur alteri, & dimanat ab ea, ut patet in ceteris rebus quantis. Propter quod Suarez, & alij, quos adduceimus quæstione sequenti, extensionem istam partium, quam appellamus in ordine ad se, appellant ipsi radicaliter localem, & situatam.

lem, seu quantitatiam, ut eam distinguant ab alia quadam extensione, quam constituant in substantia secundū se, & ante quantitatem, ut ibidem videbimus.

15 His ita constitutis: satis constat essentiam quantitatis non consistere in extensione actuali partii in ordine ad locum. Nam iuxta communem sententiam (quidquid contradicat Durandus) Christus Dominus in Eucharistia habet quantitatem; & tamen ibi non est extensus in ordine ad locum. Vnde solum remanet difficultas de extensione in ordine ad se, diuisibilitate, & ratione mensuræ.

Circa quod, relictis quibusdam Scholasticis, quorum meminit Masius hic sectione prima quæstione tercia, contendentibus nullam posse à nobis assignari essentiam quantitatis, eò quod sit summe latens, & obscura.

Prima sententia asserit essentiam quantitatis consistere in ratione mensuræ. Pro qua citatur Alber. hic tract. 8. capite primo: eamque docere videtur D. Thom. opusculo 52. circa finem, vbi ait: *Propria ratio quantitatis, quæ competit quantitati, quatenus quantitas est, ratio est mensura.* Et prima parte qu. 28. articulo 2. & alibi sēpē, definit quantitatem, quod sit mensura substantiæ. Quod etiam satis insinuat Aristoteles in hoc capite, dum probat orationem esse quantitatem: quia mensuratur syllaba breui, & longa.

Ratione etiam suadetur: quia

illa est ratio essentialis quantitatis, quæ diuiditur in diuersas species huius prædicamenti, & contracta per plures differentias, diuersificatur in illis; sed hæc est ratio mensuræ, & non diuisibilitas, aut extensio: ergo, &c. Probatur minor: quia superficies, & locus, quæ ponuntur ab Arist. vt duæ species quantitatis, nō differunt secundū extensionem, aut diuisibilitatē, sed penē diuersum modum mensurandi: siquidem eadē extensio, secundū quod mensurat subiectū, in quo est, dicitur superficies; & secundū quod mensurat corp', quod cōtinet, dicitur locus.

16 Secunda sententia docet essentiam quantitatis consistere in diuisibilitate. Hanc sequuntur plures Thomistæ Capreol. in 2. dist. 3. qu. 1. a. 3. ad 11. Scoti & dist. 19. q. vñica ad secundū contra primam conclusionem, Soncinas 5. Metap. qu. 21. Iabelius qu. 20. Zanardus ibidem Fland. q. 14. art. 4. & Aquarius qu. 11. Quibus etiam confirmantur Scot. hic qu. 17, & 5. Metap. qu. 6. Anto. Andreas, ibidem q. 10. & alij eius Discipuli. Colligiturque ex Arist. eodem lib. 5. Metaph. tex. 18. vbi quantum definit esse: *Id, quod est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum utrumque, vel unumquodque unumquid aptum est esse.* Et sat is indicat D. Thom. in primo dist. 19. qu. 1. art. 1. ad primum, vbi inquit: *Et qualitas consequitur rationem quantitatis, quæ consistit in quadam diuisibilitate, &c.*

Probatur ratione Scoti: quia iuxta diuersos modos diuisibilitatis ponuntur diuersæ species quantitatis

tatis: ergo eius essentia consistit in diuisibilitate. Consequentia patet, & probatur antecedens: quia in primis aliter est diuisibilis quantitas continua, ac discreta: siquidem hæc diuiditur in partes, quæ nullò communī termino iunguntur; illa verò in partes communī termino copulatas. Similiter linea, superficies, & corpus distingūtur per hoc, quod vna est diuisibilis secundum longitudinem, alia secundum latitudinem, alia secundum profunditatem; & idem est de alijs speciebus quantitatis: ergo, &c.

17. Nihilominus dicendum est primò essentiam quantitatis non consistere in ratione mensuræ, neque in diuisibilitate proxima. Sic docet Auctores conclus sequenti ad ducendi. Et probatur prima pars. Nam in primis esse mensuram primam in hoc genere non potest esse essentia quantitatis: hoc enim tantum conuenit puncto, & unitati, quæ non sunt quantitates, sed principia earum, ut patet. Deinde, vel per mensuram intelligimus aptitudinem, quam tribuit quantitas subiecto; ut assumatur ad mensurandas alias res, quæ solet appellari mensura actua; vel aptitudinem, ut passim mensuretur. (Nam actu mensurare, aut mensurari evidens est non esse essentiam quantitatis.) Sed in neutra aptitudine potest consistere essentia quantitatis: ergo, &c. Probatur minor: quia utraque aptitudo supponit extensionem partium, & oritur ex ea: ideo enim aliquod quantum potest mensurari alia, aut mensurari ab alio:

quia habet partes: ergo priùs est habere partes, quam habere tandem aptitudinem. Cum ergo essentia sit omnium primum; planè sequitur in neutra aptitudine posse consistere essentiam quantitatis. 18. Per quod etiam probatur secunda pars conclusionis: quia aptitudo, quam res quanta habet, ut diuidatur, necessariò supponit extensionem partium: nam ideo linea potest diuidi in partes: quia habet partes, & non è contra: ergo habere partes prius est, quam potentia proxima ad diuisiōnē: & sic &c.

Dices: saltim diuisibilitas radicalis, aut etiam mensurabilitas radicalis erit essentia quantitatis. Respondetur id quidem esse verum: nam in rei veritate extensio ipsa est radicaliter diuisibilitas, aut measurabilitas; siquidem est radix vnde oriuntur diuisibilitas, & mensurabilitas proximæ. Adhuc tamen non explicatur sufficienter essentia quantitatis per hos terminos. Sicut si quis diceret risibilitatem radicalem esse essentiam hominis, in re quidem nihil falsum diceret; siquidem radix risibilitatis est ipsa rationalitas. Ceterum insufficienter, & confusè explicaret tunc essentiam hominis: quia nondū exprimebatur, quid esset illud, à quo tanquam à radice oritur risibilitas. Idem ergo contingit in praesenti, ut consideranti patebit.

18. Dicendum est secundò extensionem partium in ordine ad se esse rationem formalem, & essentiam quantitatis. Sic docet aperte

D.Tho.

D.Thom. 1.p.q.14. art.12. ad 1. vbi ait: *De ratione quantitatis est ordo partium.* Et clarius 4. contra gentes cap.65.his verbis: *Positio, quæ est ordo partium in toto, in eius (scilicet quantitatis) ratione includitur: Quem secutur Ferrara ibidem cap.87.§.ad eidētiam, Nuño 3.p. q.76.ar.4.dub.vnic.Arauxo, lib.5. Metaph.q.3.arti.1.Maf. vbi supra Sanch.lib.5.Logicæ q.15.& Galleg.controu.24 qui addit esse communē in schola Thomistar. Quibus in hac parte consentiunt Toletus; Rub.Vazq. Fonseca, & multi alij quos refert Galleg.loco citat. Vbi rectè probat ab hac sententia in re non discordare Thomistas citatos pro secunda: loquuntur enim de diuisibilitate radicali, ut satis se expliqant Capreolus secundo loco, & Sonci. quæst. citata in solutione ad primum.*

Fundamentum sumitur ex dictis: quia illud est ratio formalis, & essentia alicuius, in quo tandem resoluuntur omnes illius proprietates: sed omnes proprietates quantitatis ultimò resoluuntur in extensio nem partium: ergo in illa consistit essentia eius. Probatur minor: quia ideo quantitas potest esse æqualis, vel inæqualis: quia est extesa; ideo potest mensurari, vel mensurare: quia in se habet dilatationē, vel extensionē; ideo est diuisibilis in partes: quia habet illas. Non tamē vallet è contra: neque est asigualis alia ratio prior, quare quantitas sit in se extensa: nisi quia est quātitas. Ergo extensio in ordine ad se est eius essentia.

Confirmatur: quia ipsa moles, quæ distinguit hoc prædicamentum a quantitate virtutis, nihil aliud est quam habere in se extensionē partium: & secundum hanc fiunt diuisiones essentiales huius prædicamenti. Continuitas enim, vel discretio, lōgitudo, aut profunditas, &c. sunt tales, vel tales modi habendi partes. Et tandem ideo locus reiicitur communiter a recta linea huius prædicamenti, (vt postea videbimus): quia non habet specialem modum extensionis distinctum a superficie. Ergo ratio formalis, & essentia quātitatis consistit in extensione partiū in ordine ad se.

19. Ad argumenta respōdetur. Ad locum D.Thom. pro prima sententia adductum dicimus primò, ibi sumi mensurā pro radicali mensurabilitate, quæ est extensio. ¶ Secundò, & melius respondetur sensum esse, quod ratio quantitatis, secundum quod cōsideratur a Logico, est ratio mensuræ: si quidem ob hanc causam Arist. (vt in notationibus capit. dicebamus) posuit ut duas species quātitatis superficiē, & locum: quod in illo opusculo explicare volebat D.Thom. ¶ Quibus adde dictum opusculum esse ex reprobatis iuxta censuram D. Antonini 3.p.historialium titul. 18.ca pit. 10. quā referunt Antonius Senensis in Biblioth. Prædictorū, & Sixtus Senensis lib.4.Bibliot.verbo Thomas Aquinas: quāque sequuta est edictio Pij V. Romæ facta anno 1571, & admittunt communiter Doctores. De quo etiam videri potest Antonius Picamus KK Patricius

Patricius, prefatione ad opuscula D. Thom. multo antea excussa Venetijs anno 1547.

Per quod patet, tum ad locum Aristot. tum ad rationem factam pro hac sententia. Quia enim in hoc capit. agebat Arist. de quantitate in ratione mensuræ: ideo ex ea sumpsum argumentum ad probandum orationem esse quantitatem: ideoque posuit ut duas eius species superficiem, & locum, propter diuersum modum mensurandi earum. In Metaphysica vero, ubi agebat de quantitate secundum suam essentiam, negavit locum esse veram speciem quantitatis, ut infra videbimus.

Ad argumenta secundæ sententiae respondeatur. Ad locum Arist. ibi definiſſe quantitatē per diuſibilitatē tanquam per propriam passionem, quæ nobis notior est, & ex qua facile colligimus ipsammet essentiam: sicut propter eandem rationem definit D. Thom. quantitatē per rationem mensuræ. Ad locum eiusdē Angelici Doctoris respondeatur ibi loqui de diuſibilitate radicali. Neque opus fuit ex primæ extensiōne partiū: quia ibi non definiebat quantitatē.

Ad rationem respondeatur distinguendo antecedēs. Si enim sensus sit, species quantitatis sumi tanquam ex prima radice ex diuerso modo diuſibilitatis; omnino falso est: quia prius intelligitur quantitatē continuam, & discretam, & vniuersi iusque species habere diuersum modum extensiōnis, quam diuſibilitatis, ut dictum est. Si vero sensus sit,

species istas sumi ex diuerso modo diuſibilitatis tanquam à signo nobis notiori; verum est antecedens. Sed inde solū sequitur diuſibilitatē esse passionem quantitatis.

21 ¶ Ex dictis infertur prīmō, quod esse extensum in ordine ad locum non potest esse effectus quantitatis in genere causæ formalis, siue ut alij dicunt, effectus primarius; hic enim separari non potest a quantitate, etiam de potentia absoluta, ut sentiunt communiter Doctores: sed vel est effectus formalis ubi circumscripsiui, vel alterius accidētis innominati a quantitate connaturaliter dimanatis. Propter quod solet appellari effectus secundarius quantitatis: potestque ab ipsa diuinitate separari, ut cōtingere diximus in Eucharistia. Sicur etiam cernimus in subsistentia, aut existentia creatæ: quæ solent appellari effectus secundarij formæ substantialis: & ideo possunt ab ea separari per potentiam diuinam, ut de facto separātur in natura humana Christi Domini.

22 ¶ Secundō infertur multō minus posse consistere essentiam quantitatis in impenetrabilitate, scilicet in repugnantia, quam substantia corporeæ habet, ut sit in eodem loco cum alia. Tum quia impenetrabilitas necessariò supponit extensiōnem in ordine ad locum: siquidem non habent talem repugnantiam, nisi quæ sunt in loco. Tum etiam quia potest a quantitate separari, ut de facto contigit in nativitate Christi Dñi, & quando-

ad discipulos intravit, ianuis clavis. Tunc enim quantitas Christi Domini mansit penetrabilis ex eo quod impedita, vel ablata est a Deo impenetrabilitas, quæ est con naturalis passio quantitatis, ut sumitur ex Diuo Thoma in 4. distin. 44. quest. 2. art. 2. quæstiuula 2. Ex quo etiam sit, quod penetrabilitas opposita impenetrabilitati, de qua loquimur, potius est priuatio, quam aliquid posituum, solūque inventur in corporibus; & per consequens, neque Angeli, neque animæ separatæ propriè dicuntur penetrari, quando sunt in eodem loco simul cum corporibus.

Q V A S T I O III.

An substantia corporeæ sine quantitate habeat partes.

23 **S**Vpposita distinctione reali quantitatis, & substantia quæstion. 1. statuta rationabiliter negari non potest substantiam posse per diuinam potentiam absque quantitate conseruari, sicut de facto in Eucharistia quantitas conseruatur absque substantia. Minus enim dependet in sua existentia substantia a quantitate, quam quantitas a substantia, ut de se patet. In casu ergo, quo conseruaret Deus substantiam absque quantitate, procedit praesens difficultas, & inquirit: an tunc substantia habet partes. Et non est dubium de partibus essentialibus, tam physicis, quam metaphysicis: hæ enim, cum componant essentiam substantiæ corporeæ; necessariò illam comitantur. Neque

similiter est dubium de extensiōne partium in ordine ad locum, seu in loco. Quanquam nonnulli Moderni, quorum meminit Vazquez 1.p. disp. 199. cap. 3. eò deuenient, ut hanc etiam concedant in substantia absque quantitate conseruata, afferentes tunc haberè quandā extensiōnem localē entitatiū, ita ut caput correspōderet sursum, pedes deorsum, &c. Hī tamen, ut pote sensibus addicti, relinquendi sunt. Dubium ergo est de partibus integralibus, & extensiōne in ordine ad se: an scilicet substantia sic conseruata haberet in sua entitate aliquam actualem extensiōnem; ita quod verè ibi essent partes, & una alteri vniiretur, essentque consequenter acti manus, pedes, &c.

*REFERTVR SENTEN-
tia affirmans varia que eius ar-
gumenta adducuntur. §.I.*

24 **V**Alde plausibilis est his tem poribus apud aliquos Modernos opinio afferēs substantiam corpoream sic absque quantitate conseruatam verè habere partes integrales, & extensiōnem actualem modo explicato. Sic docuerūt Nominales: quos referunt, & sequūtur Suarez disp. 4. Metaph. se. 4. Fonseca lib. 5. cap. 13. quest. 2. se. 3. Conimb. 1. Physic. c. 2. q. 2. art. 3. Rub. ibidem capit. 3. quest. 2. Ofia hīc q. 1. ar. 1. Caber. disp. 2. dub. 2. & communiter Recentiores extra scholam D. Thomæ.

Si autem eis obijcias extensiōnem, & diuſibilitatem iuxta peri-

paticam doctrinam ad quantitatem pertinere: excogitarunt facile solutionem, distinguendo duplē extenſionem, & diuīſibilitatē, alia substantialem, seu entitatūam: & aliam quantitatūam. Hanc inquiunt esse propriam quantitatis; & consequenter absque ea manere substantiam, quando separatur quantitas: illam verò habere substantiam a se ipsa; & per consequens semper retinere cā. Per quod facilē soluere arbitrantur, tū Arist. & D.Thomae testimonia, tum etiam argumenta, quæ contra eos fiunt. Concedunt autem hanc extenſionem, non ſolū in ipſa ſubstantia completa, ſed etiam in materia prima ſecundūm ſe; ita quōd ipſa a forma, & quantitate p̄cifa, habeat partes integrātes a cū distiñtas, & vniuersitas. Videatur Suar. ibidem n. 12.

Probatur primò hæc ſententia ex D.Thom. in 2.dist. 30.q.2.ar.1 vbi diſputans: quomodo alimentū tranſeat in veritatem humanae naturæ, impugnat quorundam ſententiam aſſerentium, quōd quia materia prima ex ſe caret omni quantitate: ideo equaliter ſe habet ad omnem quantitatē: probatque quantitatē debere proportionari materia: ergo ſentit D.Thom. extenſionē quantitatūam materiae ſupponere in ipſa propriam extenſionem entitatūam.

25 Secundò ibidem docet, animal per nutritionem acquirere, nō ſolū nouam partem quantitatis, ſed etiam nouam partem ſubstantiae. Ex quo ſic formatur argumentum. Quoties aliquid ſuccesiuē

producitur; neceſſariō debet habere partes respondentes partibus motus produc̄tui, quarum vna poſt aliam producatur: ſed ſubstantia corporea producitur ſuccesiuē per nutritionem: ergo verè habet partes, & extenſionem.

Respondebis, ideo tunc ſubſtantiam habere partes, quatum vna poſt aliam producatur: quia ibi eſt quantitas. ¶ Sed contra: quia per nutritionem intelligitur p̄cifa produci ſubstantia, & priūs natura, quam per augmentationem intelligatur produci quantitas: ergo in ipſa ſubstantia ante quantitatē in-telligitur pluralitas partium.

Tertio idem D.Thom. 1. parte queſt. 92.art. 3.ad 1. docet, quōd quando Deus formauit Euam ex costa Adami; addidit materiā per creationem, vel conuerſionem productam. Vbi Caiet. concedit in ipſa eſſentia materia ſecundūm ſe dari plus, aut minus: quod etiam concedit Soncin. 8. Metaph. queſt 4. Ex quo ſic formatur argumentum. Vbi datur plus, aut minus, ibi datur diſtinctio partium; ſed in ſubstantia ante quantitatē datur plus, aut minus: ergo ibi datur diſtinctio partium. Maior patet: quia id, quod habet plus, excedit id, quod habet minus, in aliquo reali: ergo diſtinguitur rēalitēr à tali excesu.

Minor autem videtur Diui Thomae: nā ſi in ſubstantia non daretur plus, aut minus ante quantitatē, non haberet plus ſubstantia Adami, quam costa ab illo educita: & conſequēter non oporteret producere, nouā materiā in formatione Euæ.

26 Quartò

26 Quartò probatur ex confeſcratiōne Eucharistię in caſu, quo Sa-cerdos confeſcraret medietatē Hoſtiæ a ſe designatā, quod eſſe poſſibile nullus potest dubitare. In quo caſu, ſic formatur argumentū. Subſtantia, quæ erat in medietate Hoſtiæ confeſcratę verè definiſt eſſe, & separatur a ſubſtantia, quæ manet in altera medietate non confeſcrata: & tamen quātitas totius Hoſtiæ manet integra; & indiuīſia: ergo iam ſubstantia diuiditur ſecundūm ſe ipſam, & non ad diuisionē quātitatis.

Respondebis, in tali caſu virtute confeſcratiōnis discontinuari quātitatem in duabus illis medietatibus, licet a nobis non percipiatur.

Sed contra: quia id videtur volūtariē dictum, & direc̄tē pugnat cū doctriṇa D.Thom. 3.par. queſt. 77. art. 8.ad 2. vbi docet, quōd ſi vino confeſcrato infundatur pārum vi-ni non confeſcrati; Erit quidem vna dimenſio ſecundūm continuationem quātitatis, non tamē vna ſecundūm modūlū eſſendi: quia vna pars eius erit ſine ſubieccio, & alia erit in ſubieccio: ergo idem dicendū eſt de illis medietatibus Hoſtiæ in caſu poſito.

Quintò: quia ſubstantia eſt ſubiectum quātitatis: ergo tota quātitas recipitur in tota ſubstantia, & partes quātitatis in partibus ſubstantiae. Ergo ſicut tota ſubſtantia antecedit totam quātitatem: ita partes ſubstantiae antecedunt partes quātitatis. Antecedens eſt certum: & prima conſequētia pro-batur: quia ſubiectum, & forma debent proportionari: ergo cum

quātitas habeat partes, & ſit ex-tensa: ſubſtantia etiam debet habe-re aliquam extenſionem.

Confirmatur prīmo: quia res diuīſibilis non potest recipi in ſubieccio indiuīſibili: ſed quātitas recipitur in ſubſtantia: ergo ſubſtantia non eſt de ſe indiuīſibilis. Probatur maior: quia ideo accidētia cor-poreā non poſſunt recipi in An-gelo: quia hic eſt indiuīſibilis, illa verò diuīſibilia.

Confirmatur ſecundò: quia in illo priori, in quo ſubſtantia recipit quātitatem, vel recipit illam quatenus diuīſibilis, vel quatenus indiuīſibilis. Si primum: ergo ſubſtantia ante quātitatē habet partes. Si ſecundum: ergo ſubſtantia manet ſemper indiuīſibilis: quia ea dem eſt ratio recipiendi, & conſeuandi. Hoc autem eſt falſum: ergo &c.

27 Sextò: quia ſubſtantia cum quātitate habet partes ſubſtantiales; ſiquidem in Petro caput, & pes partes ſubſtantiales ſunt, & ſubſtantialiter diſtinctæ: ergo illas nō recipit a quātitate. Probatur conſequētia: quia nūlum accidens poſt tribuere effectum ſubſtantialem: ſed iſtæ partes ſunt ſubſtantiales: ergo &c.

Confirmatur: quia celum v.g. ma-iore quātitatem natura ſua poſtu-lat, quam granum frumenti: ergo propter aliquam maioriātatem ſubſtantialem, quam in ſe habeat. Probatur antecedens: quia ſicut quātitas abſolutē, ſequitur ſubſtantiam corporeā abſolutē: ita tanta, aut maior quātitas ſequi-

KK 3 tue

tur tātam, aut maiorem substantiā. Septimō: quia si auferret De in instāti quātitatē a substātia. Oceani; vel maneret tūc substātia diuisi bilis, vel indiuisibilis: nō secū dū: ergo primū. Probatur minor. Tūm quia iam tota illa substātia cōflueret in pūctū; mouereturq; localiter in instanti. Tum etiā, quia non esset maior ratio, quare confluxus iste fieret in Oceano Indico, vel Atlantico. Tum denique: quia bibens guttā ex illa aqua integrū Oceānū biberet, quæ videntur absurdā.

Ostatō: quia si substātia haberet a quantitate partes integrātes; se queretur, q; quæ distinguuntur realiter, realiter identificarētur; & quæ realiter sunt idē, realiter distingue rentur: vtrumque autem est impossibile: ergo, &c. Probatur sequela: quia nūc caput v.g. distinguuntur realiter a brachio: auferatur quātitas: tūc, vel manent distinta caput, & brachiū, vel sunt idem. Non primū perte: ergo realiter identificantur. Similiter, ponatur substātia aquæ absque quantitate; tunc illa substātia realiter est idem; si verò ponatur quantitas; tunc partes aquæ realiter distinguuntur.

Vltimō: quia substātia corporea, ablata quātitate, verè est in loco, si cut antea: ergo habet aliquā exten sionē, ratione cuius sit in illo. Cōse quētia videtur certa. Antecedens verò probatur: quia si ab aqua ex istete in vase auferatur quātitas; ve rē manebit ibi substātia aquæ; si qui dē inde nō migravit in alium locū; nota: Cū autē intellectus pro hoc statu, si supra se nō eleuatur, & sensibilia non transcendit, sequatur cog nitio:

stantia, ablata quantitate, verè est in loco sicut antea.

NON N V L L I S P R A E-
notatis sententia negans, & ve-
Nota. ra proponitur, & sta-
tuitur. §. II.

28 **V**T melius intelligatur, & stabi liatur nostra sentētia, maximē considerandū, & perpendēdū est, quod cū substātia sit ens sim pliciter, & cōsequenter proprium subiectū accidentium: ac proinde inuenitur in ea capacitas, & potētia passiua ad illa recipiēda. Vnde sicur est impossibile substātia esse sub accidentibus, & quod non tribuant ei suum effectum formale: ita repugnat substātia habere talem effectum formalem, aut esse acci dentale, ante quam recipiat ipsa accidentia; licet præintelli gatur in substātia potentia pas siua ad ea recipienda. Quia tamen nos pro hoc statu intelligimus me dijs sensibus: & imaginatione, quæ non possunt percipere substātiam secundū se, & ab omni accidēti nudam: ideo, etiā quando nūi mār in telligere substātia secundū se, & vt præuenit omnia accidētia; ima ginamur illā, ac si verè haberet ali qua accidētia. Accidētia autē, que admin' sunt necessaria, vt sensus in terior operet, sunt sensibilia cōmu nia, scilicet quātiras, mot', vbi, & similia: & ideo sēs' interior (quātūis intellect' nitat' apprehēdere substātia secundū se, & nudā) seper per cipite am cum talibus sensibilibus. sed māuet in rerū natura: ergo sub

Note
et soluebis
facile ar
gumenta-

nitionē sensuū: indē fit, vt substan tiam secundū se apprehendat per modum sensibilium, tribuatque ei aliquam extēsionem, vbcationem, aut motū. Non enim percipit, quo modō talis substātia, quæ capax est quantitatis, sit corporea, & non sit extensa: aut quomodō verè, & realiter existat in rerum natura; & non sit in aliquo loco: aut quare tūc non posse moueri motu physico. Quę tamen intelligeret, si supra se reflextens, & sensibilia transcēdens cogitaret, quod sicut substātia ante albedinem non est alba, sed deal babilis: ita ante quantitatē non est extensa, sed extensibilis: & ante vbi non est vbi cāta, sed vbi cābilis, &c. Et quod sicut dealabilitas in substātia non est aliqua albedo entita tia, sed potentia passiua ad recipiēdam albedinem: ita extēsibilitas, aut vbi cābilis in substātia non est aliqua extēsio, aut vbi cātio entitatiua, sed capacitas, seu potentia passiua ad recipiēdam quantitatē, & vbi. Cū autem potentia passiua, dum non recipit actum, cuius est capax, habeat priuationem uū, seu præsentia localis recipiatur eius: ideo hāc duo necessariō cor cedenda sunt, scilicet quod substātia ante quantitatē, & vbi est ex gendum recipiatur in subiecto non extēsibilis, & vbi cābilis: & quod dum non recipit quantitatē, & vbi, est solū non est inintelligibile: sed inextensa, & inubicata. Et quia di oppositum manifestē implicat: uisibilitas proxima est passio extēsa nam ante receptionem actus ne sionis, vt suprā explicatum est: ideo cessariō antecedit in potentia pri substantia, dum non est extēsa, non uatio actus, non verò ipse actus. est proximē diuisibilis; & per conse Hic autem ideo diciuntur aduer quens est diuisibilis. Quo modo sarij, vt rectē norarunt D. Thomas loquendi vtitur sape ex Aris. D. infra n. 41. adducēdus, & Capreol. Thomas, vt postea videbimus.

KK 4 quia

quia inextensionem, seu indiuisibilitatem substantiae secundum se, apprehendunt ut contradictione, seu contrarie oppositam extensioni, & diuisibilitati quantitatis; cum tamen solùm opponatur priuatiue.

30 Dicendum est ergo substantia de se, seu ablata quantitate, non habere partes integrantes; neque viam extēsionem, aut diuisibilitatē, etiam entitatiū; & consequēter manere indiuisibilem. Et idem est de materia prima. Sic docet ex Arist. D. Tho. 4. contra gētes cap. 65. his verbis: *Nam remota quantitate substantia omnis indiuisibilis est, ut patet per Philosophum 1. Physicorum: & 1. p. q. 50. ar. 2. Materialiā autem diuidi in partes non conuenit, nisi secundum quod intelligitur sub quantitate: qua remota, remanet substantia indiuisibilis, ut dicitur primo Physicoru. Quod explicatiū tradit quodlib. 9. q. 4. art. 1. dicens: Imposibile est, quod una materia contrarias, & disparatas formas recipiat nisi secundum diuersas partes. Diuersitas autem partiū non potest intelligi in materia, non intellecta diuisione; neque diuisio, non intellecta dimensione: quia substantia, quantitate sublata, remanet indiuisibilis, ut dicitur primo Physicorum.*

Quę Angelici Doctoris testimonia adeò expressa sunt, ut absque eius iniuria tergiuersari non possint, aut ad aliū sensum detorqueri. Idē etiam docet loco adducto in primo argomento contraria sententiae, ut in eius solutione videbimus. Et ideo hanc conclusionem defendunt Capreol. vbi supra, & dis. 18.

quest. 1. art. 3. ad 2. & 4. & in quanto dist 13. quest. vnic. art. 3. ad 1. Caiet. 1. parte quest. 52. art. 1. Ferrara. 1. Physicorum. quest. 4. Soncin. 5. Metaph. quest. 19. Sanch. lib. 1. Logica q. 15. conclus. 7. Naza. 1. parte q. 50. art. 2. in formatione textus. Estque receptissima inter Thomistas, ut faretur Suarez vbi supra. Quam etiam descendunt. Durand. 1. dist. 34. quest. 1. in fine, Beatus Alb. lib. 1. Physicorum q. 6. Tollet. ibidem q. 7. & Vazquez. 1. parte disp. 196. c. 3. vbi acriter reprehendit oppositam.

Dupliciter probari potest hęc conclusio. Primo, ostendendo extēsionem illam entitatiū, quę ponitur in substantia, non esse necessaria. Secundo, ostendendo esse impossibilem. Primum satis constat ex discursu supra factō. Optimè enim potest intelligi in substantia capacitas, seu potentia passiva, ut extendatur per quantitatem, & recipiat partes absque eo, quod habeat in se alias partes, aut extensionem entitatiū auctualem, ut ibi explicuitur: ergo, &c. Quod autē talis entitatio, aut diuisibilitas sit impossibilis.

32 Probatur primō: quia ante quantitatē nulla potest esse in substantia compositio partiū integralium, etiā entitatiū, ergo ante quantitatē non potest esse in substantia extensio, aut diuisibilitas, etiam entitatiū. Consequentia patet. Antecedens verō probatur: quia compositio partiū integralium etiam entitatiū est accidentalis: ergo non potest esse in substan-

tia ante quantitatē. Consequētia est nota: quia cum quantitas sit primum accidens substantiae corporalis; quidquid in ea intelligitur ante quantitatē, pertinet necessariō ad essentiam. Antecedens autem probatur: quia compositio partium integralium etiam entitatiū rum non sit ex auctu, & potentia sim pliciter: cum vna pars non constitutat aliam, aut det illi esse, aut recipiatur in ea; neque sint inter se primō diuersae, sed eiusdem rationis, ut ipsi aduersarij fatentur; ergo est accidentalis.

Confirmatur: quia partes integrales etiam ethereogenea in esse partium, & distinctio earum causatur ab accidentibus: ergo illis ablatis, non manebunt auctu partes integrales. Consequētia est evidens, & antecedens probatur: quia caput v.g. & manus, solū de materiali significant substantiam; de formalī vero talem, vel talem figuram cum his, aut illis accidentibus. Similiter ossa, non distinguuntur a carne in substantia secundum se; sed penes durum, & mole, quę sunt accidentia: ergo ridiculum est dicere, quod ablata quantitate, & alijs accidentibus, dantur in substantia caput, manus, &c.

32 Secundō probatur ratione Alber. quā adducit Ferr. vbi supra. Quia materia prima hominis, remota quantitate, vel est simplex, vel cōposita. Si simplex, erit indiuisibilis. Si cōposita: aut prima cōpositio substantiae, vel quod non complet, sitione, aut secunda. Nō prima: quia aut terminat eam intra limites substantiae, sed esse extensum est huiusmodi: ergo &c. Maior constat: quia

In substantia nullum aliud datur esse simpliciter, nisi vel esse essentia, per quod responderetur ad quaestio- nem *quid est*, vel esse subsistentia, aut existentia, quae sunt comple- menta, & termini ipsius substantiae. Minor vero probatur: quia quatenus quid est homo: non respondet: est extensus etiam entitatiuè; sed est animal, viuens, &c. Neque talis extensio est complementum, aut terminus substantiae in ratione substantiae; siquidem neque consti- tuit eam in esse suppositi, aut pri- me substantiae: neque tribuit illi viti- tam actualitatem, ut per se patet: ergo esse extensem etiam enti- tatiuè est esse secundum quid, & ac- cidentale.

Confirmatur primò: quia ridicu- lum esset distinguere quoddā es- se quale entitatiuè, & aliud esse quale qualitatiuè, afferereque sub- stantiam secundum se esse qualem primo modo, non verò secundo: er- go absurdum etiam est distinguere quoddam esse extensem entitatiuè, & aliud esse extensem quantitatati- ue: & illud tribuere substantię secū- dum se. ¶ Confirmatur secundò: quia ex opposita sententia sequitur nullum esse quantum per accidēs. Si enim semel admittitur in substā- tia propria extensio ad recipienda quantitatem; ne diuisibile recipia- tur in subiecto indiuisibili: pari ra- tione in albedine, relatione, & alijs accidentibus corporeis ponenda est propria extensio entitatiua, vt recipiantur in quantitate; ne indi- uisibile recipiatur in subiecto diui- sibili. Quæ omnia, & alia his similia

absurda sunt, & aliena a schola Ar- stot. Ergo substantia secundum se, & absque quantitate nullam haber- partium extensionem etiam entita- tiuam.

*ARGUMENTIS PRO
contraria sententia factis res-
pondetur. §. III.*

34 **A**D primū ex auctoritate D. Thomae responderetur ibi San-ctum Doctorem expressè docuisse nostram sententiam; bis enim, aut ter repetit materiam non habe- re a se extensionem, aut diuisibilita- tem his verbis: *Ex materia res quā- ta efficitur, non per extensionem: cū extensio non sit nisi eius, quod alicuius quantitatis erat, sed per quanti- tatis susceptionem.* Et infra: *Diuisio non accidit materia, nisi secundum quod consideratur sub dimensionibus saltim interminatis: quia remota quantitate, ut in primo Physicorum dicitur, substantia erit indiuisibilis &c.* Vnde mirū est, quomodo hic articulus adducatur a viris doctis pro contraria sententia. Responde- tur ergo ad argumentum, quod ibi D. Thomas probat non sequi ex eo, quod materia de se non ha- beat quantitatem, quod sit in poten- tia respectu cuiuscunq; quanti- tatis imaginabilis. Ad id tamen ostendendum, non sumit ratio- nem ex eo, quod materia ex se ha- beat aliquam extensionem, quam ex- pressè negat; sed ex eo quod ma- teria est in potentia ad formas na- turales, quae petunt determinatam quātitatē, & medijs illis recipit eā.

Ex

Ex quo optimè concludit non pos- se recipere quancunque quantita- tem imaginabilem. Videatur D. Thom. ibidem.

35 Ad secundū cū sua replica re- spōdetur, quod siue nutritio, & aug- mentatio sint actiones realiter di- finitæ, siue non (de quo agemus in libris de anima) a parte rei semper ibi producitur substantia cum quā- titate, ratione cuius dantur in ea partes, quarum vna post aliam pro- ducatur per nutritionē. Vnde quan- uis prioritate naturæ intelligatur, ante quantitatem substantia in ra- tione substantiae potentis recipere partiale extensionem quantita- tis, seu ut est radix illius, quod sufi- cit ad specificandam nutritionem, ut præintelligitur augmentationi: non tamen intelligitur priùs in ra- tione partis actualis. Et ideo si au- ferret Deus quantitatem a substan- tia aliti, vel alimenti, vel ab vtraq; non posset actu fieri nutritio: quia sine quātitate sustentia non potest a- & tu esse pars integralis. Adde, aliud intendere naturam in generatione totali: qua primò producitur vi- nēs, & aliud in generatione parti- alii: qua iam productū nutritur. Per illam enim intendit producere esse, & ita priùs intendit, quod primò habet esse, scilicet substantiam; per hunc verò non intendit natura pro- ducere esse, sed perficere rem pro- ductam in ordine ad operari, quam dispositionem habet res per acquisitionem quantitatis congrue & ideo in generatione parti alii priùs intendit natura producere quantitatem; propter quod etiam

potentia nutritiva ordinatur ad augmentatiuam, & non è contra, vt dicemus in libris de anima. Ex quo tandem fit, vt in nutritione non intendatur, neque produca- tur pars substantiae, nisi vt est sub quantitate, a qua constituitur in es- se partis.

36 Ad tertium responderetur ma- teriam in illo casu, siue addita fue- rit per conuersionem, siue per crea- tionem, semper fuisse sub quantita- te alicuius formæ, ut per se pater: (neque enim potuit materia per se solam, & absque omni forma crea- ri, vt dicemus libro 1. Physicorum) & ratione talis quantitatis potuit fieri additionis partis materiae ad aliam. Ad id autem quod ex Caiet. & Soncin. affertur, dicimus quod, vt ipsi se explicat, & docet D. Th. op. 32. in materia secundum se no- datur actu plus, aut minus, sed tan- tum in potentia, & aptitudine, se- condum quod est radix maioris, vel minoris quantitatis iuxta ex- gentiam formæ substantialis, ratio- ne cuius recipit illam. Et propte- rea materia existens sub costa A- dami, non erat in potentia ad totā quantitatem Euæ, saltē seruata dē- sitate debita ad corpus muliebre. Et generaliter materia existens sub quacunque formæ, & dimensio- ne, non est in potentia ad quantan cunque dimensionē: sed est certus limes, ultra quem neque in poten- tia extenditur, ut recte inquit Caietanus ibidē. Videatur etiam Soncinas, qui se explicans ait: Non intendo dicere, quod materia sit partibilis secundum se, & quod seclusa

seclusa quantitate in ea sint partes &c.

37 Ad quartū respondetur primo non esse improbabile solutionē ibi assignatā. Sicut in arbore v. g. probabile est partem arefactā, quae non informatur anima, non continuari secundū rem, sed solum secundū apparietiam partibus viuentibus: quia cum ibi sint due formæ substanciales; & consequenter due materia, & duo cōposita: etiā accidentia debet esse diuisa, & maximè quantitas, quę simul cum materia est principium individuationis talium compositorum.

Iuxta quod resp. ad locū in cōtrarium adūctū, ibi D. Thom. solum intendere, esse vnam dimensionē, secundū apparentiā tantū, nō verò partes illas propriè, & in rigore esse continuas. Quod nō obscurè colligitur ex exēplo, quod adducit de corpore constituto ex duobus metallis, cui^o vna pars sit aurea, & alia argentea; de quo affirmans sanctus Doctor esse plura secundū speciē naturæ; satis indicat dimensiones solum esse cōtinuas secundū apparietiam, seu mathematicè consideratas, nō verò propriè, & naturaliter. Si enim, teste eodem D. Tho. 1.2. q. 20. ar. 6. & in secundo dist. 40. q. vñica art. 4. *Lignum cuius vna pars est alua, & altera nigra, secundū illud esse, quo est coloratum, est multa, & non continuum: multò magis corpori, cuius alia pars est aurum, & alia argentū, secundū esse simplificiter, & substiale erit multa, & non continuū; & per cōsequens cadē numero quātitas cōtinua nō pote-*

rit esse in utroq; metallo: siquidem vnu numero accidens continuū nō potest esse in pluribus subiectis realiter distinctis, & non continuis. Sed quidquid sit de his exemplis.

38 Secundò, & melius responde tur cum Palud. quem refert, & se quitur Capreol. in 4. dis. 1. 3. q. 1. ar. 3. ad 1. sequunturque cōmuniciter Thomistæ, quod in casu argumēti permanēt cōtinuū dimēsiones totius Hostię. Ad id autē quod cōtra hoc obijicitur, respōdetur, tunc substantiā illius medietatis propriè lo quando nō diuidi ab alia: hoc enim repugnat substatię, nisi ad diuisionē quātitatis, vt recte probat argumētū: sed desinere esse ex vi actionis supernaturalis conuertentis talem substantiā in corpus Christi, in quo nulla est repugnatiā. Cū enim substantia, quādo est sub quātitate, verē habeat in se ipsa partes, & extēsionē ab ipsa quātitate cōmunicatas: quāuis agens naturale nō pos sit ad has pertingere, nisi operando etiā circa quātitatē: quia agit me dijs dispositionib^o naturalibus, quę subiectantur in illa; tamen diuina virtus, quę independenter ab illis operatur, potest optimè ex illis partibus substantiæ aliquas aniquilare, corrumpere, aut conuertere, integrā manente quātitate. Videātur Auctores citati.

39 Ad quintum negatur consequentia: quia substantiā esse totam integraliter, vel habere partes, est effectus ipsius quātitatis. Vnde ante ipsam neque est esse actu totum integrum, neque partes. Ad probationem autem concedimus subiec-

subiectum, & formam debere proportionari; proportio tamen non stat in eo, quod subiectum, & forma habeant similes actus: hoc enim potius repugnat proportioni, quę est inter potentiam, & actum; sed in eo, quod subiectum habeat potentiam passiuam, vt recipiat formam, & forma vim actuandi talem potentiam, & tribuendi suum effectū formalem; ad quod non requirit in potentia similem effectum, sed potius priuationem eius.

Ad primam confirmationem distinguenda est maior. Si enim sensus sit rem diuisibilem non posse recipi in subiecto indiuisibili negatiū, id est, habentem negationē diuisibilitatis concedenda est: propterea enim quātitas non potest recipi in Angelo. Si verò sensus sit, non posse recipi in subiecto indiuisibili priuationē, id est, habente priuationem diuisibilitatis, neganda est. Imò id est omnino necessarium: sicut enim albedo recipitur in subiecto priuationē non albo; ita diuisibile, seu diuisibilitas recipitur in subiecto priuationē indiuisibili.

Ad secundam confirmationem respondetur: quod subiectum recipiens formam, non recipit eam, quatenus habet denominationem talis formæ, neque quatenus habet denominationem formæ oppositæ; sed quatenus habet potentiam passiuam, in qua præcedit priuatione formæ recipiendæ. V. g. paries non recipit albedinem quatenus albus, nec quatenus niger; sed quatenus est dealabilis; nondum autem albus. Sic ergo substantia non recipit quā-

tiratem quatenus diuisibilis, vel indiuisibilis, si per diuisibilitatem, & indiuisibilitatem intelligamus formas aliquas contrarie, vel contradictriorie oppositas. Si verò per indiuisibilitatem intelligatur primatio, sic substantia recipit quātitatem quatenus indiuisibilis. Inde tamen non sequitur substantiam semper manere indiuisibilem: quia acquisita forma statim deperditur priuatione. Item si per diuisibilitatem intelligamus primam, & radicalem aptitudinem, quę est in substantia, vt per quātitatem fiat proximè diuisibilis; afferendum est substantiam, quatenus est radicaliter diuisibilis, recipere quātitatem. Neq; hæc inter se pugnant: sicut non pugnat, quod paries recipiat albedinem, quatenus est dealabilis, & quatenus est non albus.

40 Ad sextum respōdetur: quod quando dicitur substantiam cum quātitate habere partes substantiales, non est formalis locutio, sed denominativa, & materialis, faciēs hunc sensum; id quod habet partes est substantia. Sicut quando dicitur in calefactione fieri substantiam calidam, non significatur substantiam se tenere à parte termini formalis, sed tantum à parte termini materialis: & sensus est, quod in substantia sit calor. Ita similiter quātitas non tribuit partes substanciales sic, quod totū hoc sit eius effectus formalis; sed tribuit substancialē habere partes. Et eōdeni sensu intelligenda est, vt sit vera alia propositio, quod scilicet caput, & manus substancialiter distinguuntur; id est, res quā-

que distinguuntur sunt substantiae: si enim intelligatur in sensu formalium, quod scilicet principium causans distinctionem a quaalem inter caput, & manus est substantia; propositio est omnino falsa: nam talis distinctio solam prouenit a quantitate, & a lijs accidetibus, ut explicatum est.

Ad confirmationem negatur consequentia, si sermo sit de aliqua majoritate actuali. Solu enim habet substantia cœli majoritatem quandam radicalem, ex eo quod sit radix maioris quantitatis: hoc autem non est habere maiorem extensio nem a sua le, vt principium quantitatis, & sic habitat determinarum situm, vt ibi inquit D. Thomas. Dicimus ergo, quod sicut substantia recipiens quantitatem, non sic extenditur, quasi transeat de minori ad maiorem magnitudinem, vel de minori ad maiorem situm, sed quia transit de non magna in magnam, & de non situata in situatam. Ita est contra, quando auferitur quantitas, non sic substantia comprimitur, quasi transeat de maiori ad minorem magnitudinem, vel de maiori ad minorem situm; atque ita partes confluant ad situm unius puncti; (hoc enim absurdum est, neque id Thomistæ asserunt: cum loco citato neget D. Thomas) sed quia transit de magna in non magnam, & de situata in non situatam. Quare talis substantia non reducitur ad situm unius puncti, sed omnino definit habere locum, & situm. Id autem, quod additur in argumento, scilicet, quod qui biberet guttam illius aquæ, biberet Oceanum; vanum est. Neque enim tunc Oceanum haberet guttas: cum non haberet partes; neque bibi, aut deglutiri posset: cum non esset in loco, neque consequenter posset moueri.

41 Ad septimum concedendum est substantiam Oceanum manere tunc priuatiè indiuisibilē. Ad id autem quod contra hoc obiicitur, responderetur ex D. Thoma loco citato ex secundo sententiarū, quod arguens imaginatur indiuisibilitatem substantiarum, seu materiarum, præcisa quantitate, ad modum indiuisibilitatis puncti; quod tamē falso est. Nam materia, aut substantia dicitur indiuisibilis per remotionem totius generis quantitatis, seu quia omnino priuata est quantitate; & ita neque manet in loco, neque habet situm: cum situs, & ubi supponant quantitatem. At punctum est indiuisibili-

le, vt principium quantitatis, & sic habitat determinarum situm, vt ibi inquit D. Thomas. Dicimus ergo, quod sicut substantia recipiens quantitatem, non sic extenditur, quasi transeat de minori ad maiorem magnitudinem, vel de minori ad maiorem situm, sed quia transit de non magna in magnam,

sunt

sunt partes, non est distinctio, aut identitas.

Ad ultimum responderet bene Caiet. I. part. quest. 52. art. 1. circa medium sic: *Ad exemplum, quod ad dicitur de aqua existente in vase, remota quantitate, dicitur, quod imaginatio in hoc decipitur. Quoniam seclusa quantitate, aqua illa nusquam remaneret: quia nullam habitudinem haberet ad locum. Et ideo non oportet querere quod ierit, sed vas plenum aere reperiatur, aqua indiuisibili reddit, & nusquam existente. Sicut si poneretur à Sorte remoueri quantitatem: tunc non haberet partes integrales, scilicet cor, hepar, caput, &c. quia remaneret substantia indiuisibilis: & tamen imaginatur, quod remaneret Sortes. Unde istis imaginacionibus non est credendum.* Hæc Caiet. Quibus adde, quod quanvis tunc substantia illa non esset in uniuerso, tanquam locatum in loco: esset tamen in eo tanquam pars in toto. Sicut Angelis posse continere docet Bañez ibidem; & nos explicabimus lib. 4. Physicorum.

43 Ex dictis facile formari potest aliqualis definitio huius prædicamenti; (propriè enim definitio non potest, vt saepe dictum est) est ergo quantitas, *Accidens tribuens partes substantiam, seu, Accidens substantia et extensum.* Ut enim quest. 2. vidimus, effectus formalis maximè proprius quantitatis, est tribuere extensionem, seu partes substantiarum. Cum autem hæc secundum se nullam habeat extensionem, aut partes entitati-

vas, vt ostensum est, nullam aliam particulam oportet addere dictæ definitioni. Sed sicut essentia corporis de prædicamento substantię sufficienter explicatur per hoc, quod sit substantia extensibilis, id est apta ut extendatur per quantitatem; ita essentia quantitatis sufficienter explicatur, dicendo: esse accidens tribuens partes substantiarum, seu extensuum substantiarum, id est, potens extendere illam: quam aptitudinem semper retinet, etiam si actu non extendat substantiam, quando separatur ab ea. Ex qua definitione inferuntur omnes proprietates quantitatis, ut considerant patebit.

QVÆSTIO IIII.

An linea, superficies, & corpus sint verò species quantitatis continuæ.

44 *D*ivisionem quantitatis in continuam, & discretam esse essentiam, & generis in species docent Aristot. in hoc capite, dum post enumeratas quantitates, tam continuas, quam discretas subdit: *Propriæ autem quantitates haec sunt, quas diximus: alia verò omnia secundum accidentem sunt, &c. & D. Thomas I. part. quest. 30. art. 3. quodlib. 10. art. 1. de potentia q. 9. art. 7. & alibi saepe. Quem sequuntur cōcorditer discipuli eius Capreol. Caiet. Soncin. Iabel. Sot. Mas. & ceteri, quos referunt, & sequuntur Arauxo 5. Metaphys. quest. 3. artic. 2. Sanchez hic libr. 5. quest. 16.*

& Galleg. controu. 25. De quo etiā perficie, & corpore, de quibus hęc videri potest Naza. i. p. q. 30. ar. 3. prior questio procedit: quia ordine controu. vnica. Facileque probatur ex dictis: nam continuum, & discreta diuidunt quantitatem secundum rationem formalem quantitatis: ergo sunt differentiae per se, & essentiales; & ex consequenti constituant veras species huius prædicamenti. Consequentia patet; antecedens vero probatur: quia habere partes, quę est essentia quantitatis, formaliter diuiditur per habere partes unitas, in quo consistit esse continuum, & per habere partes disiunctas, in quo consistit esse discretum.

Potest tamen contra hoc facere, quod quantitas discreta non videtur quid simpliciter unum, & ens per se, sed potius aggregatum ex pluribus entibus completis: quod si ita est, iam non erit vera, & propria species quantitatis. Sed de hoc agendum est infra, q. 7. Interim eam appellabimus speciem, vt appellant communiter Doctores, etiam iij, qui contendunt quantitatem discretam esse ens per accidens. Cūm autem Arist. in præsenti constituerit plures species, tam sub quantitate continua, quam sub quantitate discreta, semel hoc statuto, planum fit utramque esse speciem subalternam huius prædicamenti. Quare ad plenam eius notitiam solum restat examinare in hac, & sequentibus questionibus: an omnia illa ab Aristotle enumerata, vel quę eorum sint verę, & proprię species quantitatis.

45 Igitur incipiendo à linea, su-

inquirimus: an sint verę, & proprię species quantitatis.

46 Partem negatiuam circa lineam, & superficiem defendunt Hurtado disp. 13. Metaph. sect. 6. & Cabero hic disp. 2. dub. 5. Quorū fundamenta sunt. ¶ Primò: quia sicut motus ordinatur essentialiter ad terminum, & punctum ad lineā; ita linea ordinatur essentialiter ad superficiem, & superficies ad corpus: ergo sicut motus, & punctum sunt quid incompletum, & propterea non sunt proprię species quantitatis, sic etiam linea, & superficies erunt quid incompletum, & non verae species.

Confirmatur: quia linea, & superficies secundum proprias extensiones saltem includuntur in corpore, secundum quod corpus habet trinam dimensionem: ergo non sunt proprię species. Probatur consequentia: quia una species non includitur in alia.

Secundò: quia quantitas, hoc ipso quod talis est, habet partes impenetrabiles in eodem loco: sed hæc impenetrabilitas non conuenit partibus istarum dimensionū: ergo non sunt verę, & proprię quantitates. Probatur minor: quia si supra unum corpus perfectè planum ponatur aliud æquale, superficies ultima unius tangit omnes partes superficiei ultimæ alterius; tac proinde penetrantur: quandoquidem penetrari nihil aliud est, quam quod una quantitas tangat omnes partes alterius.

47 Nihilominus dicendum est lineam, superficiem, & corpus

esse proprię, & per se species quantitatis continuæ. Ita Arist. in hoc cap. & 5. Metaphys. cap. 13. & D. Thom. ibidem lect. 15. opusc. 48. tract. 3. c. 5. & alibi sappè. Quem sequuntur Capreol. 1. distinct. 31. ad 5. Durandi, Sonc. 5. Metap. q. 24. Iabel. ibidem in epitome ad cap. de quanto, Arauxo q. 3. art. 5. Caiet. Sot. Sanch. & Mas. in hoc cap. & communiter Doctores.

Fundamentum est: quia linea, superficies, & corpus sunt intrinsecè, & essentialiter quantitates; vt potè quę à se ipsis, & non ab alio habent extensionem, & diuisibilitatem. Deinde unaquaque habet propriam, & completam extensionem, essentialiter ab alia distinctā. Ergo sunt verę species quantitatis continuæ. Probatur minor: quia viuis cuiusque partes exposunt diversa continuativa, vt copulentur; siquidem partes linearē copulantur punctis, partes superficiei lineis, & partes corporis superficiebus; & unaquaq; extensio, quatenus talis est, non ordinatur ad aliam, vt possit constabit. Ergo revera unaquaq; ex his dimensionibus habet propriā, & completā extensionem distinctam essentialiter ab alia.

Confirmatur primò: quia tot sunt species extensionis permanētis, quot sunt modi positionis in unoquoque corpore: sed isti sunt tres, scilicet distātia inter ante, & retro; dextrum, & sinistrum; sursum, & deorsum. Ergo tres etiam erunt species extensionis fundantes tales positiones. ¶ Confirmatur secundò: quia linea, superficies, &

corpus habent diuersas proprietates: nam productum, & breue sunt passiones linea: latum, & strictum superficie: celsum, & humile corporis, vt docent Aristotel. & Diu: Tho. citati. Ergo habent essentias diuersas.

48 Ad argumenta respondeatur. Ad primum neganda est consequētia. Et disparitas consistit in hoc, quod motus, vt motus est, semper consideratur vt via, & transitus; & per consequens, vt quid incompletum. Similiter punctum secundūm omnem considerationem, & versus omnem partem est quid indiuisibile, & inextensem; & ita neque motus, neque punctum secundūm aliquam rationem possunt esse species quantitatis. At verò linea, vt linea est, (& idem proportionabiliter est de superficie) potest considerari dupliciter. Primò versus longitudinem, quo modo habet verā, & propriam extensionem, & est diuisibilis in partes, neque formaliter prout sic ordinatur ad superficiem; ac proinde est quid completum, & vera species quantitatis. Se cundò versus latitudinem: & hoc modo linea est indiuisibilis, ordinaturque ad vniendas partes superficie: sicut punctum, ad vniendas partes linea: & per consequens prout sic, neque est species quantitatis, neque quantitas, sed continuatum quantitatis.

Ad confirmationem respondetur, quod corpus essentialiter non dicit trinam dimensionem, sed soiam profunditatem, vt num. 45. vidimus ex D. Tho. & ideo mate-

rialiter tantum includit lineam, & superficiem, in quantum supponit eas: quod non tollit esse veras species quantitatis continuae. Sicut à simili contingit in quantitate discreta: quaternarius enim includit ternarium, non formaliter, vt ternarius est, sed materialiter ratione triū unitatum, & ideo ternarius est vera species numeri.

49 Ad secundum neganda est minor. Ad cuius probacionem responderetur duas illas superficies non penetrari: quia non se tangunt formaliter secundūm, quod sunt quantitates, sine vt sunt diuisibiles, sed formaliter quatenus sunt indiuisibiles: quantus vnaqueque earum materialiter tangat omnes partes alterius. Ad penetrationem enim non sufficit duas quantitates se se, vt cumque tangere in omnibus suis partibus, sed ultra requiritur, vt tangent se in omnibus partibus formaliter secundūm illam dimensionem, versus quam sit contactus, quod non contingit indiuisabus illis superficiebus, vt per se patet.

Dices: hoc ipso præcisè quod duo corpora se se tangant in omnibus partibus penetrantur: ergo ex eo præcisè quod inter duas superficies sit similis contactus, dabitur penetratio. ¶ Respondeatur nō gando consequentiam. Et ratio est: quia cum corpus versus omnem dimensionem sit diuisibile: ex eo præcisè quod duo corpora se tangunt secundūm se tota, aut secundūm alias partes profunditatis debent etiam se tangere formaliter quatenus sunt diuisibilia;

proinde ad huiusmodi contactū necessaria est intromissio vnius in aliud circa eundem locum, in quo consistit penetratio. At verò duæ illæ superficies, licet versus latitudinem sint diuisibiles; tamen versus profunditatem, siue vt terminant illa corpora, sunt indiuisibiles, & formaliter prout sic fit contactus, ac proinde nulla ibi datur intromissio vnius partis in aliâ circa eundem locum, vt considerāti patebit.

50 Tandem inquires: an linea, superficies, & corpus sint species intimæ qualitatis continuae. ¶ Respondeatur affirmatiuè. Non enim propria vniuersusque extensio continet sub se extensiones essentialiter distinctas in ratione extensis: cuius signum est, quod linea recta potest fieri curua: & superficies quadrata circularis. Præterquam quod tales differentiæ sumuntur ex diuersis figuris, quæ sunt vera accidentia quantitatis, vt patet. Ergo diuisio linea in rectam, & curvam: superficie in quadracum, & circularem: corporis in pyramidalem, & curuum; & aliae similes non sunt generis in species, sed subiecti in accidentia. Alia quæ circa has dimensiones solent disputari: an scilicet physice sint species, & inter se realiter distinctæ, vel tantum matematice: an componantur ex indiuisibilibus: an partes, & in diuisibilita sunt actu in illis, vel solùm in potentia; & alia huiusmodi, proprium locum optinent libro sexto Physicorum: nec recte hic ab aliquibus retractantur.

QVÆSTIO V.

An locus, tempus, & motus sint vera species quantitatis continuae.

51 Præcipua ratio dubitandi sumitur ex Aristotele qui in hoc capite inter quantitates continuae numerauit locum, & tempus; quibus etiam ex paritate rationis alij addunt motum, cum tamen quinto Metaphysicæ capite decimotertio, vbi exactè inuestigat essentiam, & species quantitatis, nullum illorum constituerit sub quantitate continua. Et ideo quid tenendum sit, per singula discurrendo, breuiter discutiemus.

Primò ergo sciendum est locum definiri ab Aristotele quarto Physicor. sic: *Est ultima superficies corporis continentis immobilis primi.* In qua definitione, relictis ultimis verbis, quæ ibidem explicabimus; prima illæ particulæ, scilicet *ultima superficies corporis continentis* denotant locum in sui ratione includere, non solùm ultimam superficiem, sed etiam relationem ad corpus locatum, vt notauit Vazquez prima parte disputat. 193. capite 3. vel saltem aptitudinem circumscribendi, & continendi locatum, in qua fundatur talis relatio. Verbi gratia vas continens aquam est locus eius: quia secundūm suam ultimam superficiem concavam circumserbit aqua: & ideo ad ratione loci pertinet ultima superficies, & relatio continentia, seu aptitudo circumscribendi locatum; quoquæ-

quolibet deficiente, deficit ratio loci, ut patet in celo empyrio, quod propriè non est in loco: quia non habet aliam superficiem ipsum continentem. Similiter si à vase præcindamus relationem, seu aptitudinem continendi aliud corpus, erit quidem quantum, & habebit superficiem, sed talis superficies non erit locus, vt per se notum est. Manet ergo, locum in sua ratione ultra superficiem includere aliquid aliud, nempe talem relationem, seu aptitudinem continendi rem locatam; quam cum actu continet, dicimus locum esse plenum; si vero acti non continet, dicitur esse vacuum. Et ideo vacuum definitur ab Aristot.lib.citat.c.7.sic: *Est locus non repletus corpore.*

52 Secundò sciendum est, tempus definiri ab eodem Aristot. ibidem cap.11.sic: *Est numerus motus secundum prius, & posterius.* Vbi numerus non sumitur pro specie quantitatis discretæ, quæ est obiectum Arithmeticæ, & diuiditur in binarium, quaternarium &c. constat enim tempus esse quid continuum; cum præteritum, & futurum, quæ sunt partes eius, copulentur termino communis scilicet instanti præsenti. Ly ergo numerus in definitione Arist. vt magis explicabimus loco citato, id est, quod mensura, seu extensio. Et ita sensus est: tempus est mensura, seu extensio motus secundum prius, & posterius. Quam definitionem, vt intelligamus oportet aliqualiter explicare quid sit motus. Pro quo.

53 Tertiò notandum est cum

Matio hic sect.3. qu. 6. in quo liber motu quatuor posse considerari. Primum est egressus ab agente. Secundum est receptio in passo. Tertium est ipsa forma, quæ est terminus motus in quodam esse imperfecto, & secundum quod intelligitur in fluxu, & acquisitione. Quartum tandem est ipse fluxus, & transitus, non habita ratione termini. Ex his ergo primum, & secundum constituent prædicamenta actionis & passionis; & sic nō sunt essentialiter ipse motus, qui ad nullum prædicamentum pertinet, sed potius est postprædicamentum, vt ostendimus lib.3 Physicorum. Tertium etiam licet non pertineat per se ad aliquod genus: cum sit quid incompletum, & imperfectum, sed reducatur ad illud, ad quod pertinet eadem forma, quandò est iam perfecta, & completa; adhuc tamē non est ipse motus. Tùm quia vera non est postprædicamentum, nec quid distinctum ab ipso termino. Tùm etiam quia vt rectè notauit D.Thom. 2. distin&. 40. qu. 1. ar.4.ad primum, propria ratio motus abstrahit ab utroque termino, & consideratur sine differentia agentis, & patiētis. Restat ergo motum propriè, & formaliter consistere in illo fluxu, & transitu intermedio, nulla habita ratione termini.

54 Quartò sciendum est, motum sic formaliter sumptum definiri ab Arist.3.Physic.cap.2.sic: *Est actus entis in potentia, prout in potentia.* In cuius explicatione multa ibi dicenda sunt, quia solū rudi minima-

all-

afferendum est; quod in motu propriè dico, prout distinguuntur à mutatione instantanea, ex eo quod in simul aet ut totum mobile, sed partim accut, & partim relinquat in potentia (quod significatur in definitione adducta) necessariò intelligitur esse prius, & posterius; & per consequens vera extensio successiva. Et hęc est tēpus, intelligiturq; dimanare, ab ipsa quantitate, seu extensione permanenti rei, mobilis medio motu, in genere cause quasi efficientis, sicut ipsa quantitas, seu extensio permanens dimanat immediatè à substantia corporeā. Et hoc est, quod docet Arist.5. Metaphys. c. i 3. afferens tempus habere extensionem à motu, & motum à magnitudine, in genere scilicet cause efficientis. Quod non tollit quin ipsum tēpus in genere causa formalis extendat, & mensuret motum, & quantitatem permanentem; sicut quantitas permanens extendit, & mensurat substantiam à quā dimanat. Ex quibus iam facile intelligetur definitio temporis: dicitur enim extensio, seu mensura motus secundum prius, & posterius: quia non extendit, aut mensurat substantiam secundum se, vt mensurat quantitas permanens, sed dum est in motu, & successione, quæ necessariò includit prius, & posterius ut explicatum est.

55 Prima conclusio. Locus non est propriè, & per se species quantitatis continua; sed reducitur ad eam ratione superficie, quam includit. Hęc est mēs Arist.& D.Th. loco citato Metaphysicæ dum af-

serunt locum esse quantum per accidens: quos sequuntur Auctores: quest. præcedenti citati; & communiter Philosophi.

Fundamentū similitur ex dictis: quia locus præter superficie includit relationem, seu aptitudinem ad continentum corpus locatum, quæ per accidens se habet ad propriam; & essentialē rationē superficie, vt notū est: ergo locus prout sic, est ens per accidens; & consequenter nō potest esse vera species quantitatis. ¶ Confirmatur: quia locus nullam aliam extensionē habet præter extensionē superficie: ergo non potest constituere distinctam speciem quantitatis, sed redicitur ad superficiem.

56 Secunda conclusio. Tēpus vera est species quantitatis, quæ valde imperfecta, & tenuissime entitatis. Hęc est contra Sanchez lib. 5. qu. 17. & Arauxo loco citato quest. præcedenti. Eam tamē docet ex antiquis Alb. Iamblicus, & alij quos refert, & sequitur Tolet. hic qu. 2. Quām etiam defendunt Aquar. 5. Metaph. qu. 11. Masius hic sect.3. q. 5. noster Didac. à Iesu quest. 2. Rub. quest. 3. estque communior inter Doctores. Eam docet in præsenti Arist. neque dissentit 5. Metaph. vt volunt aduersari: ibi enim distinguit duos modos quanti per accidens. Aliud quod verè dicitur tale: quia de se nullam habet extensionem, sed extenditur per ipsam extensionem subiecti; vt musicum, & album: musica enim, & albedo nullam habent propriam extensionem, vt patet.

Alterum verò, quod non tam dicitur quantum per accidens, quām per aliud, vt explicat D. Thom. ibidem lect. 15. quia nimirum, licet in se habeat propriam extensionem: illa tamen resultat, & deriuatur ab alia, quam præsupponit; atque ita non dividitur per se, sed ad divisionem alterius. Et hoc modo tempus appellatur ab Arist. quantum per accidens, seu per aliud. Videatur D. Thom. ibidem. Ex quo loco

: Probatur conclusio. Quia tempus esse quantum per aliud modo explicato, non tollit, quin re vera sit species quantitatis; quanvis ar- guat esse imperfectissimam, & te- nuissimæ entitatis: ergo non est cur excludatur à vera ratione quā- titatis. Probatur antecedens: quia etiam si superficies necessariò sup- ponat extensionem lineæ; & cor- pùs superficie; orianturque quodā- modò ex eis; adhuc sunt veræ spe- cies quantitatis, vt supra vidimus. Similiter etiam si numerus suppo- nat necessariò quantitatem conti- nuam & causetur ex divisione eius, teste D. Thom. 1. p. q. 30. art. 3. ad- huc est vera species quantitatis, vt infra videbimus, nulla alia ratione nisi quia habent propriam exten- sionem distinctam ab ea, quam præ- supponunt, & à qua intelliguntur ori. Ergo etiam si tempus sup- ponat, & oriatur ab extensi- ne permanente rei mobilis medio motu, vt explicatum est; adhuc erit vera species quantitatis, si habet propriam extensionem ab alijs di- stinctam.

¶ 57 Quod autem eam habeat,

satis ex dictis patet: nam tempus habet proprias partes, scilicet pre- teritum, & futurum, & propria cō- tinuatiua, scilicet instans præsens. Item proprietates ab alijs diuer- fas: nam cæteræ quantitates con- tinuæ mensurant permanenter; tempus verò successiæ: & ideo illæ habent totum suum esse simul, istud verò solùm existit secundum ali- quid indiuisibile sui, vt docet D. Thom. opusc. 44. & nos explicabi- mus lib. 4. Physicor. Ergo verè tem- pus habet propriam extensionem ab alijs distinctam.

Per quod tandem patet, quare tempus inter omnes quantitates con-tinuas sit imperfectissimæ, & debilissimæ entitatis. Quia scili- cet, vt rectè inquit D. Thom. opusc. citato, illa sunt minimæ entitatis, quæ, vel secundum se non sunt enti- ta a se, vt materia prima; vel se- cundum se tota non extant, sed se- cundum aliquid indiuisibile sui, vt tempus, & alia successiua. De quo redibit sermo citato lib. Physicor.

58 Tertia conclusio. Motus nō est per se, & propriæ species quātitatis. Hæc est contra Fonsec. 5. Metaph. c. 13. qu. 8. sect. 3. & Co- nimbricen. 3. Physicorum c. 2. q. 2. art. 3.. Eam tamen recipiunt com- muniter Doctores cum Arist. qui nec h̄c nec 5. Metaph. numeravit motum inter species quantitatis. De quo videri possunt Mas. vbi sup- pra qu. 6. Sanch. Tolet. & Rub. ci- tati cōclusione præcedēti, & Arau- 5. Metaph. qu. 3. art. 5. Facile que probatur. Tùm quia motus est su- xus quidam, & transitus de uno in alijs;

aliud; & consequenter incom- pleatum, & imperfectum, vt docent Arist. & D. Tho. 11. Metap. lect. 9. ergo non potest direcētē, & per se ad aliquod prædicamentum pertine- re. Tùm etiam quia motus est post prædicamentum, vt constabit in- fra ex Arist. ergo non potest esse ve- ra species quantitatis.

Contra has duas conclusiones obijcīes: quia extensio, & continua- tas temporis dimanat à motu, vt passio ab essentia, teste D. Tho. 1. p. cu. 53. art. 3. ergo vel motus est per se species quantitatis, sicut tē- pus, vel tempus non est per se in prædicamento sicut motus. Proba- tur consequentia: quia passio non potest esse perfectior, quām subie- cтum cuius est passio: ergo si motus propter sui imperfectionem, & incompletionem excluditur à re- ta linea prædicamenti, multò magis debet excludi tempus, vel si tē- pus admittitur, debet etiā admit- ti motus. ¶ Confirmatur: quia mo- tus habet propriam extensionem, & continuatatem sicut tempus, ei- que asligantur propria continua- tua, scilicet mutata esse: ergo est vera species quantitatis.

59 Ad argumētū negāda est cō- sequētia. Ad cuius probationē res- pondet, dato quōd antecedēs sit verum de subiecto proprio, & adā- quanto seu de subiecto *quod*, non ta- men esse vniuersaliter verū de sub- iecto *quo*, seu de eo, quod est ratio recipiēdi aliud: vt patet in quātitate respectu figuræ, & aliarū qualita- tū corporaliū, qua media illa reci- piuntur in substantia: & tamē sunt

perfectiores ipsa quantitate. Et ita contingit in præsentī: motus enim solū est id, medio quo extēsio tēpo- ris recipitur in re mobili, & dima- nat ab ea; ac proinde tēpus potest habere sufficiētē perfectionē, & cō- pleriorē, vt sit species quantitatis, etiā si motus nō habeat illā. Quēd autē defacto hoc ita sit, colligitur optimē ex eo, quōd motus ex natu- ra sua est via ad terminum, & or- dinatur ad illud tāquā ad id, a quo compleetur in ratione entis; quod non habet tempus, vt de se constat.

Per quod patet ad confirma- tionem. Quanvis enim motus ha- beat propriam aliquam extensi- nem actualē, præter extensionē tē- poris, illa tamē est in suo genere in- cōpleta, sicut ipse motus; quod nō cōuenit extēsionē tēporis, vt dictū est. Et ideo hæc potest esse vera spe- cies quantitatis, non autem illa.

60 Ad rationem dubitandi in principio positam respondetur cū D. Thom. 5. Metaph. lect. 15. & Caiet. in hoc c. Aristotelē in præ- dicamentis egisse de quantitate secundum rationem mensuræ: & ideo ibi numerauit locum inter spe- cies quantitatis: quia licet non ha- beat distinctam extensionem à su- perficie; est tamen diuerso modo mensura. In metaphysica verò egit dequantitate secundum suum cōfite; & ideo eas tantū species nume- rauit, quæ habent extensiōnē per se ipsas, & non per aliud, seu deriuatam ab alia. Propter quod præ- termisit ibi tempus, & orationem: quia eorum extensio dependet à motu: quod tamen non tollit

qui sunt veræ species quantitatis ut dictum est. Consultò omittimus alia plura, quæ circa locum, tempus, & motum adduci possent: quia propriam sedem habent lib. 3. & 4. Physicor. vbi ea discutiemus.

QVÆSTIO VI.

Quid sit unitas predicamentalis. Et utrum addat aliud supra quantitatem continuam.

61 Explicatis speciebus quantitatis continuæ, eodem ordine examinandæ sunt duæ aliæ, quæ Aristot. in præsenti constituit sub quantitate discreta, scilicet numerus, & oratio. Ad quod præmittenda est quæstio præfens: quia cùm numerus sit multitudo mensurata per unum, vt diffinit D. Thom. i. p. qu. 7. art. 4. notitia eius omnino pendet ex cognitione unitatis. Cùm autem duplex sit unitas; una quæ est pars entis, & solet appellari trascendentalis: quia in omnibus entibus reperitur: & alia quæ est propria quantitatis, & solet appellari predicamentalis: quia tantum inuenitur in hoc predicamento: inde est duplice etiam esse multitudem, seu numerum. Alius appellatur transcendentalis, & reperitur in omnibus rebus; de quo proinde intelligendum est, quâdò dicimus, Angelorum ordines esse nouem: personas Santissimæ Trinitatis tres &c. vt docet Angelicus Doctor qu. 30. sequenti art. 3. Alius verò est numerus predicamentalis, seu multitudo unitatū predicamentaliū: & de hoc agimus in præsen-

ti. Ad quem cognoscendum specia- liter inquirimus: quid addat unitas prædicamentalis supra quantitatē cōtinuam; inde enim cognoscemus quid illa sit, & in quo distinguatur à transcendentali.

62 Plures Doctores, vt refert D. Thp. i. p. q. 11. a. 1. ad 1. non distinguentes inter unum, quod conuertitur cum ente, & unū, quod est principiū numeri, seu inter unitatē transcendentalē, & prædicamentale, in contrarias sententias abierunt. Aut. enim 3. Metaph. c. 2. considerans unum, quod est principiū numeri addere aliud positivum supra ens, idem existimauit de uno, quod conuertitur cum ente. Quem sequitur Scot. in 2. dist. 3. q. 2. & li. 4. Metaph. q. 2. Anto. Andr. ibidem q. 3. & alij eius Discipuli.

Hanc tamen sententiam, quantum ad secundam partem, in qua à veritate discedit, impugnat recte D. Tho. loco citato: quia qualibet res est una per se ipsam: alias si per aliud aliud esset una, cù illud item sit unum, esset unū per aliud aliud; & sic procederetur in infinitum. Ergo unum, quod conuertitur cum ente, non potest superaddere illi unitatem aliquam positivam, & qua constituatur in ratione unius. Neque in hoc est immorandum: quia non est presentis instituti: potest tamen videri D. Th. locis infr. adducēdis.

63 Secunda sententia extremè huic opposita fuit Pythagore, & Platonis, qui considerantes unū, quod conuertitur cum ente, non addere aliquam rem supra ens, sed solā indiuisiōnem, existimauerunt idē dicendum

cendum esse de uno, quod est principiū numeri. Quam sententiam sequuntur Durand. in 1. dist. 24. q. 2. Greg. ibidem, Fonsec. 5. Metap. c. 13. qu. 3. sect. 3. Suar. disp. 4 sect. 9. num. 9. & alij affirmantes unitatem propriam quantitatis explicādam esse eodem modo, ac transcendentalē aliorum entium; ac proinde sicut unitas propria qualitatis nihil positivum addit supra illam, sed est ipsa eius entitas ut individualis; ita unitatem prædicamentalem nihil positivum addere supra quantitatem continuam, sed esse ipsummet quantitatem, ut individualis.

Probatur primò hæc sententia: quia si unitas predicamentalis adderet aliud positivum; vel illud esset relatiuum, vel absolutum: sed utrumque est falsum: ergo, &c. Probatur minor quoad primam partem: quia prius quantitas est una, quamquod in illa intelligatur aliqua relatio: imo ipsa eius unitas debet esse ratio fundandi talem relationem, vt infra constabit. Ergo quantitas non potest constitui in esse unius per aliud relatiuum. Quoad secundam verò partem probatur: quia cùm tale positivum non possit esse rès alterius predicamenti propter rationem factam, necessariò erit vel quantitas discreta, vel continua: sed non potest esse discreta: siquidem unitas potius dicit indiuisiōnem: ergo erit quantitas continua. Hanc autem dicit unitas pro materiali: ergo supra illam nihil addit positivum, sed solam negationem.

64 Secundò: quia alia entia,

verbi gratia duæ substantiae secundū se, aut duæ qualitates per suam entitatem sunt unæ, & se ipsis constituant numerum binarium absque aliqua alia realitate illis superaddita: ergo idem dicendum est de duabus quantitatibus continuis.

Probatur consequentia. Tùm ratione Diui Thomæ facta contra primam sententiam: quia si quantitas continua esset una per aliud aliud, illud aliud esset unum per aliud aliud, & sic in infinitū.

Tùm etiam ratione Gregorij: quia ex eo præcisè quod aliud sit unū unitate propria entis, potest alteri connumerari, seu constitui cum illo numerum: sed unitas propria entis non addit supra ipsum aliud positivum; sed solam indiuisiōnem: ergo ex eo præcisè quod quantitas continua intelligatur individualis, potest alteri connumerari, & constitui numerum prædicamentale. Restat ergo, quod sicut unitas transcendentalis nihil positivum addit supra entitatem, ad quam consequitur; ita neque unitas predicamentalis supra quantitatem. Plura alia argumenta pro hac sententia adducit Capreolus in 1. distinet. 24. qu. unica.

Tertia sententia, inter præcedentes media, distinguit inter has duas unitates; negatq; cum posteriori opinione, unitatem transcendentalē addere aliud positivum supra entitatem, cuius est unitas; cum posteriori verò affirmat unitatem prædicamentalem addere aliud supra quantitatē continuam. Sic docent Arist. & Abers.

vt testatur D.Tho. dist.24. citata qu.1.art.3. Pro quo videri potest idem Commentator 4. Metaphys. comm.3.lib.5.commen.11. & lib.10. comm. 8. & D.Thom. ibidem alijsq; locis infra adducēdis. Quæ sententia est communis in schola Arist. & D.Thom.

65 Dicendum est ergo vnitatē prædicamentalē non esse solā quā. titatem continuā vt indiuīsam, sed supra eam addere quid posituum, & realē incompletū, reducētiū pertinens ad prædicamentū quātitatis; ratione cuius ipsa quantitas cōtinua est pars numeri prædicamētis. Sic docent cōmuniter Thomistæ, inter quos latè explicat, & defendit hanc conclusionē Capr. vbi sup. concl. 1. & ad argumēta cōtra illam. Quæ sequuntur Sanc. 4. Metap. q.25. labe. ibid. q.7. ratione 1. & lib.8. qu.9. Sanch. lib.5. Logicae q.21. ad 1. Maf. in hoc cap. sect.2. q.4. Gallego contr. 25. circa finē, & Arauxo lib.5. Metap. q.3.art.3. vbi Fonsecā reprehendit, eō quod negauerit hanc fuisse sententiā D. Tho. additq; quod fideles Angelici Doctoris sectatores ipsum in hac fuisse sententiā testātur, & vt genuinam eius mentem amplectuntur.

Probatur primò vno, vel altero Angelici Doctoris testimonio: nā quodlib. 10. ar.1. sic ait: *Respondeo dicendum, quod vnum, quod est principium numeri, de necessitate aliquid positivū dicit in eo, cui attribuitur: quia cum ex unitatibus numerus cōstitutur, nisi vnitas res aliqua esset, numerus res esse non posset. Et sic non potest poni in aliquo genere, tā-*

quam species, &c. Et loco citato ex primo sententiarum: Vnum quod conuertitur cum ente, nihil positiū addit ad id, cui adiungitur &c. Sed vnum quod est principium numeri ponit aliquid additum ad esse, scilicet esse mensura; cuius ratio primò inuenitur in vnitate; & deinde con sequenter in alijs numeris; & deinceps in quantitatibus cōtinuis, &c. Quod etiam repetit 4. Metaphys. lect.2. & lib.10. lect.3. Et tandem 1.p.q.11.art.1. ad 1. post impugnatas duas primas sentētias supra relatas concludit: Sic igitur dicendum est, quod vnum, quod conuertitur cum ente, nō addit aliquam rem supra ens; sed vnum quod est principium numeri, addit aliquid supra ens, ad genus quantitatis pertinens. De quo etiam videri potest q. 30. sequenti artic. 3. de potentia qu.9. art.7. & alibi sāpe.

66 Respondebis fortè id, quod Fonseca, & Suar. vbi sup. respondent, sensum D.Thom. esse, quod vnitas prædicamentalis addit aliquid positivū supra ens, in quantum addit supra substantiam quātitatem ipsam continuam, quæ est res positiva.

Sed hæc expositio, est non solū falsa, sed etiam absurdā. Quod sit falsa probatur primò: quia si quando D.Tho. locis citatis vtitur nomine substantia, sumit illud pro sentia, vt rellē notat Arauxo vbi supra, & constat euidenter ex contextu; referens enim Sanctus Doctor quæst. 11. citata, extremas illas sententias sic ait: Pythagoras, & Plato videntes, quod vnum, quod

con-

conuertitur cum ente, non addit ali quam rem supra ens, sed significat substantiam entis, prout est individua; existimauerunt sic se habere de uno, quod est principium numeri. E contrario autem Auicen. considerans quod vnum, quod est principium numeri, addit aliquam rem supra substantiam entis (alias numerus ex vnitatibus compositus non esset species quātitatis;) credidit, quod vntū, quod conuertitur cum ente, addat rem aliquam supra substantiam entis, &c. Quibus verbis per substantiam entis euidentis est significari essentiam entis; & sensus planus est, quod iuxta primam sententiam neutra vntas addit aliquid positivū supra essentiam, ad quam consequitur: iuxta secundam verò, vtraque addit aliquid positivū. Inter quæ duo extrema, media via procedit Diu. Thomas, vt vidimus. Ergo eodem sensu, quo negat de vnitate transcendentali addere aliquid positivū supra essentiam, cuius est vntas, id concedit de vnitate prædicamentali; ac proinde hæc verè addit aliquid positivū supra essentiam quantitatis continua. Quod etiam satis expressit Sanctus Doctor alijs locis adductis, dicens vnitatem prædicamentalem addere aliquid positivū, in eo cui attribuitur, seu cui adiungitur, &c. Idest in eo cuius est vntas, seu ad quod consequitur, nempe in quantitate continua. De quo etiam videri potest dist. 24. citata qu. 1. art.3. ad quartum.

67 Secundò impugnatur eadem

solutio: quia D.Tho. loco citato ex 1.p.expressè ait: id quod addit vnum prædicamentale supra ens, esse quid ad genus quantitatis pertinens. Quod esse reducētiū intellegendum constat plane: tūm quia modus hic loquendi frequens est in D.Th. tūm quia aliās esset in propria, & barbara locutio, si de ipsa quantitate diceretur pertinere ad genus quantitatis: tūm deniq; quia eadem 1.p.qu.3.art.5. de potent. q.7.ar.3.ad 7. & alibi sāpe expressè docet vnitatem prædicamentalem esse quid reducētiū pertinens ad genus quantitatis, sicut punctū, quod tamē negant Doctores, quos impugnamus. Ergo in sententia D.Th. vntas prædicamentalis non est ipsa quantitas cōtinua, sed quid incompletum, ipsi superadditum, & ab ea diuersum; sicut etiā in omni sententia dicendū est de punto.

Tandē, quod dicta expositio sit absurdā patet: quia manifestē eludit intentū D.Tho. & reddit vanā differentiam, quam assignat inter vtramq; vnitatem. Vt enim recte docet ipse Sanctus loco citato de potent. ad 8. etiam vntas transcendentalis ponit aliquid positivū, in quantum ponit ipsum ens, cuius est vntas. Ergo si ex eo præcisē vntas prædicamentalis dicitur addere aliquid positivū supra ens, quia addit supra substantiam ipsam quantitatem, quæ est res positiva; idem etiam dicendum esset de vnitatibus transcendentalibus aliorum accidentium; siquidem hæc etiam addunt supra substantiam accidentia ipsa, quæ sunt res positiva

Ex

Ex quo rursus sequeretur, quod vterque numerus, vel neuter esset res aliqua, & vera species alicuius generis: cuius oppositum intendit D. Th. eisdem locis. Ergo dicta expeditio planè eludit intentum eius.

68 Secundò probatur conclusio ratione D. Th. quia nisi unitas prædicamentalis adderet aliquid reale incompletū supra quantitatē continua, ratione cuius fieret pars numeri prædicamentalis: talis numerus non posset esse ens per se, & vera species quantitatis: consequens est falsum, & contra Arist. & D. Th. ut ostendemus quest. sequenti: ergo &c. Probatur sequela: quia ideo numerus transcendentalis duorum intellectuum, aut etiam duarū substantiarū corporaliū, ablata quantitate, non est vera species alicuius generis: quia unitates transcendentes, ex quibus componitur, cùm sint ipse entitates talium rerum cù negatione diuisionis absq; aliquo alio, nō sunt simpliciter partes, sed entia completa; & per consequens numerus inde resultans est aggregatum entium completorū, & ens per accidens. Ergo si unitates prædicamentales duorum hominū v.g. essent ipsæ quantitates compleæ eorum cum negatione diuisionis absq; aliquo alio; numerus inde resultans esset similiter aggregatum entium completorum; ac proinde ens per accidens; & per consequens non posset esse vera species quantitatis. Sed de hoc redibit sermo questione sequenti in solutione ad tertium.

Confirmatur: quia ex hoc uno,

vel præcipuo fundamento Suarez disp. 41. Metap. sect. 1. Fonseca, & alij Auctores cōtrarij probant numerum prædicamentalem non esse ens per se, & veram speciem quantitatis, vt ibi videbimus: ergo ut oppositam sententiam tunc recte explicemus, & defendamus; opposita nunc sunt iacienda fundamenta, afferendumq; unitatem prædicamentalem esse quid reale, & incompletum superadditum quantitati continua, & essentialiter ordinatum ad componendū numerum.

69 Tertiò: quia in quantitate continua datur aliqua entitas incompleta, quæ sit principium magnitudinis, nempe punctum: ergo etiam in quantitate discreta necessariò concedenda est aliqua entitas incompleta, quæ sit principium numerorum, scilicet unitas: & sic, &c. ¶ Confirmatur, & explicatur vis huius rationis: quia unitas prædicamentalis, sicut & punctū, est mensura simpliciter prima intra genus quantitatis, vt ostendimus sup. disp. 10. n. 24. & amplius constabit in libris Posteriorum: ergo non potest esse sola quantitas continua cù diuisione. Probatur consequentia. Tùm quia quantitati solum cōuenit sic esse mensuram, vt etiam sit res mensurata vt sup. n. 12. explicimus; quod repugnat primæ mensuræ. Tùm etiam quia ad rationē mensuræ nō sufficit rem esse indiuisam, sed requiritur, quod sit indiuisibilis in illa ratione, in qua est mensura, vt ibi ex Arist. vidim⁹: ergo ad rationē mensuræ simpliciter primæ in genere quantitatis requiritur, q̄ sit in

in tali genere simpliciter indiuisibilis: hoc autem non habet quantitas continua etiam cum indiuisione; siquidem talis indiuisio nō tollit, sed potius supponit diuisibilitatem in quantitate. Ergo ultra hanc ponenda est aliqua alia entitas verè indiuisibilis, & incompleta, quæ sit unitas prædicamentalis. Videatur D. Thom. 1. Metaphys. lec. 3. vbi docet unitatem esse omnino indiuisibilem.

70 Quartò tandem ad hoc facilitatio supra n. 62. adducta, qua D. Tho. ostendit unitatem transcendentalem non addere aliquid positivum supra ens; eadē enim sumpta à contrario sensu, vt ibi Diu. Tho. subintelligi voluit, contrarium probat de unitate prædicamentali sic. Non solum res aliorum prædicamentorum, sed etiam ipsa quantitas continua non potest esse una quantitatua, & pars numeri prædicamentalis per se ipsam: ergo aliquid aliud est necessarium, per quod fiat una, & pars talis numeri. Probatur antecedens: quia alias inter ea, inter quæ semel inuenitur talis numerus, semper inueniretur, & vbi à principio non esset nunquam esset, vt contingit in unitate, & numero transcendentali, quatenus tales sunt. Cuius tamen cōtrarij experimur in prædicamentali: nam in ligno continuo v.g. nō est numerus quantitatū, sed unitas; sive ḥ diuidatur, nā non est unitas, sed numerus. Similiter in duobus partibus aquæ separatis est verus numerus quantitatū, & non unitas; quibus tamen cōiunctis, deperdi-

tur numeris, & fit unitas: ergo tales res, & quantitates sunt vñæ per aliquid superadditum, quod possit per diuisionē produci, & per unitem deperdi. Videatur Zanar. lib. 10. Metaph. q. 3. & 5. ad 6. Ex quo rursus fit entitatē illā realē, & unitā superadditam quantitatē continuā distingui ab ea ex natura rei, & ante operationē intellectu, saltem vt modum à re: siquidē manente quantitate continua, acquiritur, & deperditur talis unitas, vt ex dictis patet. Videatur D. Tho. 3. p. q. 77. art. 4. & in 4. distinct. 12. q. 1. art. 2. quæstiuncula 3.

71 Hic autem statim inquendum venit, quid sit istud reale incompletum, quod superadditum unitas prædicamentalis. Aliqui, vt refert Capreol. vbi supra, respondent esse formam continuitatis. Sed hoc non satisfacit: quia forma continuitatis non distinguitur ab ipsa quantitate continua, & sic est diuisibilis in multa, quod est contra rationem unitatis. Et ideo aliter, & benè respondet idem Capr. cum Auicen. 3. Metaphys. cap. 2. quod est ipsum esse indiuisum, seu existentia quantitatis cōtinuæ. Cuius sententiam, quantum ad hoc, admittit D. Tho. in 1. dist. 24. citata, estq; satis verosimilis: nam vt ostendimus lib. 1. Physic. & tractat latè Nauarr. 1. parte controuer. 18. & 19. esse, seu existentia cuiuslibet rei etiā compositæ est omnino simplex, & indiuisibile: ergo quando quantitas continua diuiditur, esse prium non remanet, neque diuiditur, sed quilibet pars diuisa habet nouum

nouam esse. Quod optimè consonat, cum ijs, quæ de prædicamen-tali vnitate dicta sunt, & faret non parum D. Thom. loco citato ex 4. sententiarum vbi expressè docet ex Arist. *Quod in additione quantitatis ad quantitatem, una quantitas esse incipit, duabus esse designotibus. E contrario in divisione, &c.*

Secundò respôdet Capr. quod *vñitas ista, neq; est forma cõtinuitatis; neq; esse talis forma, sed quoddā accidens indiuisibile cõsequens quātitatem continuam.* Et differt à pūcto in hoc, quod pūctus habet sitū in linea, vel continuo; non autem vñitas; sed habet pro subiecto ad æquato totum continuum: ita quod aucto, vel diminuto tali continuo, non remanet prior vñitas, sed alia. Idem docet Zanard. vbi supra ad tertium. Cui doctrinæ non parum faret D. Thom. loco citato 3. par. articulo 8. & quodlib. 10. artic. 3. vbi expressè fatetur, quod quando alicui licet permiscetur alter eiusdem speciei, non manet idem numero, vel in toto, vel in parte; secundùm quod mixtio facta est. Cui etiam consonat alia doctrina, quam habet Sanctus Doctor ibidem artic. 4. & 3. Metaphysic. le. Et. 13. vbi expressè dicit, quod quando duo corpora priùs diuisa copulantur, corrumpuntur duæ superficies terminatiæ eorum, & fit vna: quando verò vnum corpus diuiditur in duo: corrumpitur vna superficies, & fiunt duæ.

72 Ad argumenta secundæ sententiae respôdetur. Ad primum ex dictis patet id, quod addit yni-

tas prædicamentalis, esse quid ab-solutum: sed tamen incompletum, & indiuisibile, pertinensque ad ge-nus quantitatis, non per se, vt spe-cies eius, sed reductiè, vt princi-pium numeri; quemadmodum pūctum vt principium magnitudinis.

Ad secundum neganda est cõ-sequētia. Ad cuius primam proba-tionē respôdetur, quod quia solius quantitatis propria est diuisibili-tas in partes integrates, vt ex Aristot. & D. Thom. explicuimus supra q. 3. ideo apud ipsos sola quā-titas inter omnia alia entia habet specialem, & proprium modū vni-tatis: qui propterea appellatur prædicamentalis; consistitq; in eo quod quantitas non sit vna per se ipsam, sed per aliquod indiuisibile superadditum, vt vidimus nu. 66. Hoc autem non est vnum per ali-quit aliud, sed per se ipsum: tūm, quia est essentialiter ipsa vñitas; & ita est vna per se ipsam: tūm etiam quia cū sit quid indiuisibile nō po-test ipso manente amittere, vel ac-quire rationē vnius, sicut potest quantitas; & ideò non indiget ali-quo alio, per quod fiat vnum: & ita non proceditur in infinitū. Notat autem bene Zanard. vbi sup. ad 6. q. huc vñitas non est vna quantita-tiè, nisi tātūm vt quo: vt quodverò est vna vñitate transcendentali, quæ supra entitatem solūm addit negationem, vt explicatum est.

Ad secundam probationē respon-detur, ex eo præcisè, quod ali-qui sit vnu vñitare propria entis, solūm posse constituere numerum transcedentalem, qui propterea

non

fieri est ens per se, neque vera spe-cies alicuius generis: quia non est aliiquid superadditum ipsiis rebus numeratis; sicut neque etiam vñi-tates ex quibus componitur. Quare si vñitates prædicamentales essent ipsæ quantitates numeratae absque aliquo alio, numerus ex illis coa-lescens non esset accidens per se vnum, & vera species quantitatis, vt ex dictis constat. Id autē quod ultimo infertur, scilicet ex eo quod quantitas cõtinua intelligatur in-diuisa posse alteri connumerari, & constituere numerum prædicamen-talem; verum quidem est: non quia sola indiuisio addita quantitatii continua sufficiat ad constituen-dum numerum, qui sit verum ens per se: sed quia talis indiuisio, seu negatio supponit in quantitate continua illud incompletum, & indiuisibile, per quod constituitur positiuè vna, & ratione cuius, quādiu durat, cōuenit ei talis negatio.

Q V A E S T I O VII.

An numerus prædicamentalis sit ens per se, & vera species quan-titatis.

73 **E**x dictis satis constat nume-rum transcendentalem non esse aliquod vnum ens, aut veram speciem alicuius generis. Et ideò solūm est dubium de numero præ-dicamentali, seu de multitudine istarum vñitatū, quas explicuimus. De quo adhuc nō procedit difficul-tas vt applicato ad ipsas quātitati-es continuas, & alias res numera-

tas, seu in cōcreto significato, quo modo appellatur ab Arist 4. Phys. c. 12. *nummerus numeratus:* sic enim certum est nō esse propriè specie, neque propriè ens per se; sicut de alijs cōcretis accidentiū diximus d. 5. n. 17. Sed difficultas est de nu-mero in abstracto, scilicet de mul-titudine vñitatum prædicamenta-lium, vt præscindunt etiam ab ip-sis quantitatibus continuis, quarū sunt vñitates: qui numerus appelle-tur ab Arist. lib. citato *nummerus numerans.* Et de hoc inquirimus: an sit ens per se, & vera species quantitatis.

Partem negatiuam defendunt Duran. in 1. dist. 43. q. 2. art. 1. Ga-briel, & Greg. Ocan. & alij Nom-i-nales, quos referunt, & sequuntur Oña in hoc cap. q. 2. ar. 4. Cōimb. ar. 1. Fonsec. lib. 5. Metap. c. 7. q. 5. se. 2. & cap. 13. q. 4. Suar. disp. 41 citata se. 1. Hurt. disp. 13. se. 6 §. 45. Vazquez 1. parte disput. 26. cap. 3. Auerfa hic ques. 18. se. 2. & alij.

74 Probant primò hanc sen-tentiam Conimb. ex Aristotele 3. Physicor. cap. 3. afferente nume-rum esse plures vñitates, & 8. Me-taphysic. cap. 3. vbi ait. *Numerum non esse vnum, sed sicut cumulum.*

Secundò id probant alij ex D. Thoma 1. parte quæstione 30. artic. 1. ad 4. & articulo 2. ad quin-tum, vbi expressè dicit: numerum absolutum, seu abstractum non es-se nisi in intellectu: ergo sicut nu-merum pro formalí esse ens ratio-nis; & consequenter nō esse veram speciem quantitatis.

Tertiò

Tertiò id probant ferè omnes hac præcipua ratione: quia ex multis entibus in actu, & completis nō potest fieri ens per se, vt sèpè docet Aristot. & patet ex ipsa natura entis completi, de cuiusratione est non ordinari essentialiter ad componendum: sed vnitates prædicamentales sunt plura entia in actu, & completa: (supponunt enim dñi Auctores esse ipsas quantitates continuas, vt supra vidimus:) ergo numerus ex illis resultans nō potest esse ens per se.

Quarto probatur eadem sententia: quia ens per se debet habere partes vnitatis: sed has non habet numerus, imò repugnat rationi eius: ergo &c. Probatur maior: quia ens per se est illud, quod habet vnicam essentiam: sed id, cuius partes non sunt vnitæ, habent vnicam essentiam, cum sint absolute plura: ergo nō est ens per se. ¶ Confirmatur: quia accidens, quod est per se vnum, non potest esse in pluribus substantiis realiter distinctis, & diuisis: ergo numerus non potest esse accidens per se vnum.

Vltimò: quia inter vnitates non solum non inuenitur vno physis, sed neque vno ordinis sufficiens ad constituendum vnum per se: ergo &c. Probatur antecens. Tùm quia vno ordinis præcise absque aliqua alia non viderur sufficiens ad constituendum vnu per se, vt patet in exercitu, & ciuitate, quæ licet habeant vnitatem ordinis, non tamen sunt vnum per se. Tùm etiam quia inter vnitates eiusdem numeri non est ordo rea-

lis, sed rationis tantum; siquidem in ternario verbi gratia vna vnitatis non est à parte rei prima, alia secunda, & alia tertia: sed id sit ab intellectu constitutente vnam primo loco, aliam secundo &c. Ergo non habent vnitatem ordinis sufficientem ad constituendum vnum per se, & veram speciem entis realis.

75 Nihilominus dicendum est numerum prædicamentalem esse ens per se, & veram speciem quantitatis. Hec cōclusio est receptissima in schola Arist. & D. Tho. Docet illam Philosophus, non solum in hoc cap. vbi aliqui afferunt non esse locutum ex propria sententia, sed etiam 5. Metaph. cap. 13. vbi quantitatis species inuestigat. Idé habet D. Thom. ibidem lect. 15. & latè probat lib. 8. lect. 3. vbi inter alia sic ait: *Est enim per se vnum numerus, in quantum ultima vnitas dat numero speciem, & vnitatem; sicut etiam in rebus compositionis ex materia, & forma per formam est aliquid vnum, & vnitatem, & specimen sortitur, &c.* infertque pro inconuenienti, quod si numerus non esset simpliciter vnum, sed per modum coacervationis, non esset aliqua species entis. Quod etiam vt inconueniens deducit locis supra numero 65. adductis: ergo quando D. Tho. ibidem, & qu. 30. i. partis art. 3. & de potentia qu. 9. art. 7. & alibi sèpe docet numerum esse speciem quantitatis, loquitur de vera, & propria specie. Quem in hoc sensu intelligunt, & sequuntur omnes eius Discipuli, vt inquit Sanchez lib. 5. Logica qu. 21. De quo videri pos-

sunt Capreol. in primo dist. 24. q. 1. concl. 5. Naza. i. p. quæst. 30. art. 3. cōtrouer. vnicā, Herbeus quodlib. 2. quæst. 11. Sonci. lib. 10. Meta. q. 7. Zanard. ibidem q. 3. Lab. lib. 8. quæst. 9. Flandria lib. 5. q. 14. ar. 6. Arauxo ibidem quæst. 3. ar. 2. Caetan. & Soto in hoc cap. Mas. ibidē sect. 2. q. 2. noster. Did. a. Iesu dis. p. 13. q. 2. & plures alij, quos refert & sequitur Galleg. hīc contro. 25. Quibus etiam consentiunt Scot. 5. Metap. quæst. 9. Tolet in hoc cap. quæst. 1. Rub. quæst. 6. & alij. Tenet etiam Euclides in sua Arithmetica, & omnes Mathemathici.

66 Probatur primò ratione: quia vt aliquid sit per se vnum, & ens saltim in infimo gradu perfeccitatis, non est necessarium, quod partes eius sint realiter vnitæ: sed sufficit si sint essentialiter ordinatae ad componendum, & habeant aliquam vnitatem compositionis, vel ordinis: sed huiusmodi sunt partes numeri: ergo quāvis ille nō sint realiter vnitæ, adhuc numerus potest esse per se vnu, & ens. Minor est Arist. in hoc cap. & concludit q. sequenti. Maior autē probatur. Tū quia domus v.g. & alia artificialia sunt entia per se ratione vnius figure, quā habent partes eius, etiā si inter se non sint realiter vnitæ. Tum etiā quia nō repugnat aliqua verè esse entia incōpleta, etiā si physicè inter se non vniantur. Ergo possunt esse verè, & simpliciter partes alicuius entis discreti. Tum denique quia ratio vnius per se nō cōsistit in indivisibili, sed habet plures gradus; siquidem Deus est ma-

gis per se ens, & vnu, quā Angelus & Angelus quā substantia materia lis; & hæc plus quā quantitas continua. Ergo saltē in infimo gradu potest aliquid discretū esse per se vnu, si partes eius sint quid incōpletū, & habeant inter se ordinē. Videatur D. Tho. 7. Metap. lect. vtrima, vbi inter alia inquit: *Compositum quandoque sortitur speciem ab aliquo uno, quod est, vel forma, vt patet in corpore mixto, vel compositio, vt patet in domo; vel ordo, vt patet in syllaba, & numero: & tūc oportet, quod totum cōpositū sit vnu simpliciter.*

Quandoque vero cōpositū sortitur speciem ab ipsa multitudine partium collectarū, vt patet in aceruo, & populo, & in talibus cōpositū nō est vnu simpliciter, sed tantū secundū quid.

77 Secundò probatur: quia numerus est propriū, & per se obiectū Arithmethica: ergo non potest esse ens per accidens, antecedēs est eius. Consequentia verò probatur. Tū ex Arist. 6. Metap. c. 2. & alibi sèpè, afferente de ente per accidēs nō posse esse scientiam, aut diffinitionē. Tū etiā ratione manifesta: quia ens per accidēs nō habet vnicā, & determinatā essentiā: ergo prout sic non habet passiones, quæ de illo possint à scientia demonstrari. Patet cōsequētia: quia passio se quitur essentiā constitutā in aliquo determinato gradu entis per diffirentiā essentialē: cū autē hæc necesse fariō cōstituat ens per se, & nō per accidēs, planū sit istud prout sic nō posse habere passiones à sciētia de mōstrabiles; ac proinde non posse esse obiectū sciētiae. Quæ doctrina

salim de obiectis scientiarum nō subalternatarū, qualis est Arithmetica, est euidēs, & extra cōtrouersiā apud Metaphysicos: ergo &c. Quę ratio etiā cōcludit numerū esse vērā speciem quantitatis, vt confideranti patebit.

78 Vt huic argumento (q̄ procul dubio cōuincit intētū) respondeat Suar. loco citato, simulq; in cōcordiā adducat vtrāq; sententiā; p̄mettit n. 16. quod licet numerus in rei veritate, & prout est à parte rei, sit ens per accidēs; tñ prout a nobis cōcipitur per modū vnius, dici potest habere aliquā vnitatē sufficiētē, vt de illo tāquā de vna specie entis loquamur, & vt sub tali cōsideratione in p̄dīcamēto quātitatis colloetur. Quo supposito, respōdet vnitatē istā, quā habet numerū in ordine ad intellectū, vt ab eo per modū vnius cōcipiatur, sufficientē esse vt numerus sit obiectū Arithmeticae.

Hęc tamē solutio, & concordia friuola est, habetq; cōtra se vtriusque sententiā argumenta, vt consideranti patebit. Et quod peius est, quidquid refugiat Suar. tandem incidit in sententiā Aureoli apud Capreol. in primo distinctione 24. q. 1. ar. 1. afferentis numerū pro formalē esse ens rationis; & ex consequenti obiectū formale Arithmetica non esse ens reale. Mirabile qui dem (inquit Sanch. vbi supra q. 22.) volunt Doctores iſti obiectum Logice esse ens reale contra cōmūnē sententiam; obiectum autē Arithmetica faciunt ens rationis contra cōmūnem omnium sensum.

79 Respondent aduersarij obie-

cōtū formale Arithmet. nō esse numerū pro formalī, sed sumptū materialiter pro ipsis quantitatibus continuis. ¶ Sed hęc solutio plus falsa est, quā p̄cedens. Tum quia quātitas cōtinua, quę est materia in numero, est obiectū formale Geometriæ, vt per se patet; ac proinde Arithmet. non distingueretur à Geometria. Tū etiam quia Arithmetica non curat an binarius v.g. sit linearum, vel corporum; sed potius abstrahit à continuitate, & cōsiderat formale rationē multitudinis. Tū deniq; quia passiones, quas de numero demonstrat Arithmet. nemp̄ proportiones, & proportionalitatis nō cōueniūt illi ex materiali ratione quantitatis cōtinua; sed secūdū formalissimā rationē discreti. Cuius duo sunt signa manifesta: vnu est, q̄ v̄t proportionē, aut proportionalitatē aliqualiter applicemus quātitati cōtinua; debet ipsa apprehendi sub ratione formalē discretę, vt bicubitæ, tricubitæ, &c. vt notauimus supra n. 3: alterū est, q̄ Arithmeticus demonstrat nūlū esse numerū, qui nō habeat aliquā speciē proportionis respectu cuiuscūque alterius; cuius tamē oppositū cōcludit Geometra de quātitate cōtinua, esse scilicet aliquas incomēsurabiles, seu nullā habētes proportionē numerorū. De quo videri potest D. Th. 1. Metaph. lect.

13. Ergo proportio, aut proportionalitas nō cōueniūt numero ex ratione materiali quātitatis cōtinua; sed secūdū formale rationē discretę; ac proinde secundū hęc est obiectū formale Arithmeticae.

80 Ad

80 Ad argumēta contraria sententia respondet. Ad primū dicimus Conimbr. nō referre fideliter verba Arist: ipse enim non dicit ab solutē Numerus non est vnu, sed sicut cumulus; sed sic: Et numerū, oportet aliquid esse, quo vnu, si vnu est: ut enim non est, sed quasi congeries, ut si est, dicendū est, quid nūlū illud sit, quod cum ex multis fācit. Quibus verbis, vt patet, non dicitur absolutē numerum esse sicut aceruum, sed quod si vnu est, aut erit sicut aceruu, vel explicandū erit, quid sit illud, quod ipsum vnu constituit: quod statim explicat Arist. ex eo quod vnaquaque pars numeri est endeletchia, & natura quedam. Id est, vt explicat D. Tho. ibidem lect. 3. Numerus est vnum per se, ex eo quod vna pars eius est vt forma alterius.

Ad secūdū ex auctoritate Angelici Doctoris respōdetur sēsum eius non esse, quod essentia numeri predicamentalis sit ens rationis, sed quod non datur a parte rei numerus abstractus ab omni subiecto, sicut quādo dicimus, quod animal abstractum à suis speciebus nō datur a parte rei, sed tantū in intellectu: nō est sensus, q̄ natura animalis, quę abstrahitur nō est realis, sed quod separatio illa, & status abstractio nis sit ab intellectu.

81 Ad tertīū illi Doctores, qui ex vna parte defendūt vnitatē p̄dicamentale esse solā quātitatē cōtinua cum indiuisione, & ex alia numerū esse ens per se: respōdent vnitates esse quidē entia cōpleta in genere cōtinui, sed respectu en-

tis discreti verē esse entia incomēpleta, & sic posse cōponere vnu per se. Adducūtq; exēplū in linea, quę in genere lineaz est quid cōpletū, tñ respectu superficiei habet incomēplectionē, secūdū q̄ vnit partes eius.

Sed hęc solutio certē nō satisfacit, eāq; merito impugnat Conimbr. & alij. Quāuis enim id, quod est simpliciter totū, & ens cōpletū in uno genere, possit esse secūdū quid pars, & quid incomēpletū in alio, vt diximus supra disp. 4. n. 31. & patet in homine, qui simpliciter est totū in genere substatiæ, & secūdū quid pars respectu cōpositi accidētalis: tamē omnino videtur repugnare q̄ idē absolutē, & in rigore loquendo, sit simpliciter totū, & simpliciter pars, seu ens cōpletū, & incomēpletū etiā respectu diuersorū. Et ratio est: quia vera cōlectio, aut in complectio, seu esse simpliciter par tē, aut simpliciter totū, non est aliqua relatio adueniēs rebus cōparatione facta cū alijs: sicut esse magnū, vel parvū in quātitate; sed est quid cōueniēs eis absolutē in se ipsis, secundūm essentialēm vniuersitatisque conceptum, ratione cuius quidquid est simpliciter pars, & ens incomēpletum, essentialiter petit alterius consortium ad sui perfectionem, vt patet in materia, & forma. Quod verē est simpliciter totū, & ens complectū integrē intelligitur in sua essentia perfectum, absque eo, quod componat cum alijs, ac proinde accidentaliter tantū, & secūdū quid potest esse pars respectu alterius. Cum ergo quantitas cōtinua Petri v.g. sit

accidens reale simpliciter comple-
tū; cuius perfeccio essentialis inte-
gra omnino est, etiam si non dare
tur alia quantitas, cui annumerar-
etur; cōsequens est si vnitates præ-
dicamentales sunt ipse quātitates
cōtinuæ absq; aliquo alio, quod nō
sint simpliciter partes, neque essen-
tialiter ordinentur ad componen-
dum numerum; & per consequens
quod ipse non sit ens per se.

82 Confirmatur: quia alijs pos-
semus dicere hominem v.g. licet
in genere substantiæ sit quid comp-
lētū: tamen in genere alibi verè
est ens incompletum, & consequē-
ter compositum accidentale esse
esse per se. Similiter duos intel-
lectus, & duas voluntates licet in
ratione intellectus, aut voluntatis
sint accidentia completa; tamen in
ratione numeri transcendentalis
verè esse entia incompleta; & per
consequens talem numerum esse
aliquid ens per se. Quæ omnia, &
his similia sunt absurdæ: ergo insuf-
ficiens est prædicta solutio.

Neque exéplū adductū de linea
vrgit. Tū quia non est ita certū ta-
lia indiuisibilia continuatiua actu
esse in quātitate: esto autē quod a-
ctu sunt in illa, tamē nō sunt partes
eius, sed continuatiua: non enim
superficies cōponitur ex lineis, ne-
que corpus ex superficiebus, vt di-
cemus lib.6. Physicor. vnitates au-
tē sunt verē partes numeri. Tum
& maxime: quia vt sumitur ex D.
Tho.q.9, de potētia ar.7. tres istæ
dimensiones non tam sunt species
physicæ, & naturales quantitatis,
quam mathematicæ, & per desig-

nationem; ex eo quod Geometra
sumit vnanquaque vt per se sub-
sistenter, & independentē ab alia;
cum tamē omnes reuera cōstituāt
idem accidēs reale, dimanans a sub-
stantia corporali: de quo propte-
rea, vt de vno, & specifico acciden-
ti tractat Philosophia. Quare linea
v.g. & superficies absolutē, & reali-
ter loquendo nō sunt entitatis sim-
pliciter complētæ: & sic non est mi-
rum ipsas ordinari essentialiter ad
corpus, quod tamen dici nō potest
de quantitate naturali trinæ dimē-
sionis respectu numeri, vt patet; ac
proinde non est eadem ratio.

Relista ergo hac solutione, respō-
detur ad argumentum ex doctrina
questiōnis præcedentis, vnitates
prædicamentales non esse ipsas quā-
titates continuas, sed quid incom-
pletum illis superadditū; & sic pos-
se constituere vnum per se. Videat-
ur Arauxo vbi supra ad secūdum.

83 Ad quartum distinguenda
est maior. Si enim sensus sit, omne
ens per se debere habere partes
vnitas termino communi, negāda
est; concedēda verò si sensus sit de-
bere esse vnitas saltim aliquo ordi-
nē: & hoc modo. vniuntur partes
numerī, vt postea explicabimus.
Quod sufficit, vt absolutē non sint
plura; sed habeant vnicam essentiā,
quauis discretā. ¶ Ad cōfirmatio-
nem similiter respondeatur, accidēs
quod est per se vnu, nō posse esse in
pluribus subiectis adæquatis, seu
totalibus: benē autē in pluribus sub-
iectis inadæquatis, & partiali-
bus: & hoc modo numerus est in
pluribus realiter distinctis. Sicut
enim

enim integer binarius non est vna
queque vnitas, sed ambæ simul; ita
adæquatum eius subiectum non est
vna quantitas, sed duæ.

Alvltimum negatur antecedēs.

Ad cuius probationem responde-
tur realem ordinationē inter duo,
ratione alicuius incompleti in eis
inuerti, esse sufficientē ad constitū-
dum vnum per se. Vnde quia in ho-
minibus inquantū sunt partes vnius
exercitus, vel ciuitatis, non inueni-
tur aliqua realis, & physica entitas
incompleta, a qua cōstituantur par-
tes talis exercitus, vel ciuitatis,
sed moraliter tantū, & in estimā-
tione hominū cēsentur quid incō-
pletum; ideo exercitus, vel ciuitas
physicē loquendo non est ens per
se, sed solum moraliter: numerus
verò prædicamentalis physicē
est ens per se; quia vnitates ex
quibus componitur sunt quid phy-
sicē incompletum, vt explicatum
est.

Ad secundam probationem an-
tecedētis respondeatur non esse ne-
cessarium ad hoc vt sit ordo realis
inter vnitates, quod vna determinatē
sit prima, & alia secunda, &c.
sed sufficit quod indeterminatē se
habeant inter se, vt materia, & for-
ma: præcipue cū vltima vnitas
specialiter dicatur forma numeri,
et quod quasi determinat alias, &
constituit in hac, vel illa specie nu-
meri, vt ex D. Thoma 8. Metaph.
lect.3.adduximus in conclusio-

ne. Sed pro huius maiori
intelligentia sit:

QVÆSTIO VIII.

An, & quomodo ultima vnitas
sit forma numeri.

84 COntraversia hæc solum est
inter Doctores, qui nobis-
cū sentiunt numerū esse ens per
se. Quorum quidam (& sit prima
sententia) absolutē negant vltimā
vnitatē esse formā numeri, con-
tendentes ipsam simul cum alijs so-
lūm esse materiam eius; formā
verò esse structuram illam, seu com-
positionem, quæ in binario est bi-
neitas, in ternario ternitas, &c. Sic
docent Aureol. apud Capreol. in 1.
dist. 24. q.1. in argumentis contra
secundam conclusionē Anton. And-
reas 8. Metaph. cap. 3. Rub. in hoc
cap. q.7. Murcia disp. 3. q. 1. & alij.
Qui addunt, quando numerus suc-
cessiū producitur, & potest assig-
nari vltima vnitas dici posse aliquo
modo formam; sed valde impro-
priè, & metaphoricè, inquantū
est vltima pars materię; non autem
quia verè habeat rationem formæ
respectu aliarū; quod etiam docet
Suar. disp. 41. Metaph. sect. 4. n. 12.

Probatur primò hæc sententia:
quia compositio, quæ fit in ipsa en-
titate accidentis non potest esse cō-
positio ex materia, & forma, præci-
pue in quātitate, cuius partes sunt
eiusdem rationis: ergo in numero
nulla vnitas potest esse forma re-
spectu alterius.

Secundò: quia compositio mate-
riæ, & formæ requirit veram vnio-
rem vtriusque inter se; & quod for-
ma verè recipiatur in materia, vt

patet inductione: sed neutrum repetitur in numero: neque enim unitates copulantur aliquo termino communis: neq; ultima recipitur in alijs, vt per se patet ergo nullavitas potest esse forma respectu aliarum.

85 Tertiò: quia determinata species habet determinatam formam: ergo si ultima unitas est forma numeri, dabitur aliqua, quæ determinatè sit ultima. In ternario autem trium unitatum simul productarum nulla potest esse determinatè ultima: ergo nulla potest esse forma numeri. Plura alia argumenta pro hac sententia adducunt Capreol. vbi supra, Sanchez, Mas. Galleg. & alij Thomistæ infra citandi.

Certè hæc opinio sic explicata falsa est: eamque rei ciunt, tum hi, tum etiam alij omnes Thomistæ, quos vidimus. Et meritò: nam D. Thom. locis n. 75. & 80. adductis absolute docet ex mente Arist. ultimam unitatē esse formā numeri, eique tribuere speciem, & unitatem: & propterea ex eius additione, vel subtractione causari diuersas species numerorum: ad eum modū, quo ex additione, vel subtractione ultime differentiæ fiunt diuersæ definitiones. Propter quod etiam ibidem ultimam unitatē appellat differentiam numeri. Vide tandem concludit ipsum esse ens per se. Quæ omnia saluari non possunt per solam illam extrinsecā metaphorā, vt patet: ergo necessariò afferendū est cū Thomistis in aliquo vero, & proprio sensu ultimā unitatē esse formā numeri.

Neque rectè id negatur in hac sententia, ex eo quod in ternario for-

ma sit ternitas; & in quaternario quaternitas &c. Nā vt rectè notauit Capreol. vbi supr. cōcl. 5. cū formæ sit duplex; alia totius, vt humanitas; alia partis, vt anima: stat optimè respectu ternitatis, quæ est forma totalis, oēs unitates se habere vt materiæ: cū tamē inter ipsas una sit forma respectu alteri: sicut etiā respectu humanitatis corp⁹, & anima habet rationē materię, & tamē anima est vera forma, respectu corporis. Hac ergo opinione relata.

86 Secunda, & inter Thomistas recepta sententia affirmat ultimā unitatē verè esse formā numeri. Sic docent Capreol. vbi sup. Sōcin. lib. 10. Metaph. q. 9. Iabel. lib. 8. q. 10. Bartholom. Spina ibid. def. 20. Arauxo lib. 5. q. 3. ar. 2. ad 5. Sanch. lib. 5. Logicæ q. 22. Mas. hic se. 2. q. 5. Galleg. controu. 26. & alij. Qui tamē in eius explicatione diuili sunt. Primo enim, quidā ita strictè intelligent verba D. Tho. vt afferant ultimā unitatem non solum habere rationē formæ quasi physicæ respectu aliarū; sed verè esse formā metaphysicam, seu differentiā essentialē numeri. Sic docet Galleg. putatq; esse communem sententiā Thomistarū. Sed immeritò: nā ferè omnes se fatis explicant, dū dicunt ultimā unitatem esse formam partialē, ad eū modū, quo anima est forma corporis: quod etiā significavit D. Thom. loco citato. Et ideò hunc modū dicendi impugnat rectè Sanchez conclus. 2. Ratioque est manifesta: quia differentia significat totā essentiam rei, & prædicatur de illa in re, vt patet ex dictis disput. 7. sed ultima unitas

unitas non est totus numerus, nec prædicatur in resto de illo, vt per se constat: ergo non potest esse differentia eius.

87 Secundò alij cōcedentes ultimā unitatē solum esse formā numeri quasi physicam, & partialē, dicunt in recte veritate dari in quolibet numero aliquā unitatē determinatam, quæ à parte rei sit ultima, & forma aliarū, licet nos ignorem⁹ quenā illa sit. Sic docet Capreol. & Iabel. reputatq; probabile Sāch. cōcl. 4.

Sed neque hic etiam modus dicendi satisfacit alij Thomistis. Tū quia omnes unitates entitatiē loquendo sunt eiusdem rationis: ergo nulla potest esse ratio ex natura rei, quare una potius quā alia sit determinatè ultima, aut forma aliarum; maximē quādō omnes simul producuntur, quod cōstat esse possibile. Tum etiā quia alijs species numeri nō diminueretur, nisi per ablationē illius determinatè unitatis, quæ est ultima. Quod sic probatur: quia per ablationē alicuius partis materię, si cum alijs maneat forma non corrūpitur species rei, vt patet quādō homini abscondit brachium: ergo si in numero quaternario manet illa unitas, quæ in rei veritate est ultima; etiamsi auferatur aliqua ex alijs tribus, adhuc manebit quaternarius; quod tamen est absurdum, vt patet: ergo, &c.

88 His ergo, & alijs dicendi modis relictis, afferendum est à parte rei, & entitatiē loquendo, unquamq; unitatem prædicamentalem ex natura sua simul esse determinabilem per alias, & determinatiū

illatum sub diuersis formalitatibus; ac proinde ad inuicē habere rationem: materia, & formæ. Ad eum modum quo in matrimonio, aut quilibet alio contractu uterque consensus se habent, vt materia, & forma secundū quādō se inuicē determinant, & determinantur. Hic est frequentior modus dicendi Thomistarum, quem sequuntur. Sāchez Arauxo, Mas. & alij ex supra adductis. Estque proculdubio mens D. Thomæ loco cita. ex 8. Metaph. le. 3. vbi propterea compositionem, quæ fit in numero ex multis unitatibus, explicat per similitudinem ad compositionem physicam ex materia, & forma. Sic enim forma cōstituit, & determinat materiam; ita contingit in unitatibus. Est tamen discriminē, quādō materia, & forma sunt primō diuersæ, & ita altera sic est potentia, vt non possit esse actus; altera verò sicut est actus, vt non possit esse potentia: & ideò ab ea, quæ est actus determinatè sumitur species: quia actus est, qui cōstituit. At vero unitates prædicamentales, cū sint eiusdem rationis, nulla determinatè est actus, aut potentia, & sic nulla determinatè constituit, sed ad inuicē habent rationem actus, & potentia: Quod vt explicaret D. Thom. subdidit: Numerus est unit̄ per se, ex eo quādō pars est ut forma alteries.

Dices hoc nō sufficere ad unitatē per se, quā ponimus in numero: ut enim cōpositū sit simpliciter unum, videtur requiri quādō altera eius pars sit simpliciter potentia, & altera simpliciter actus. Responde tur, quādō cum omnē accidens ex

natura sua sit aeternus, & forma nullum potest propriè loquendo componi ex materia, & forma. Quare si quādo accidens ex propria ratione postulat partes, non debet ad eius unitatem requiri, ut aliqua simpliciter sit forma aliarum; sed satis est omnes esse talis naturæ, ut essentialiter ordinentur ad constitutandam unam integrum formam: nō eo ipso altera quodammodo est alteri ratio[n]e eslendi, in quo consistit ad inuicem habere rationem materiæ, & formæ. Et hoc contingit in numero; ex eo quod unitates sint quid incompletū, & essentialiter ordinetur ad cōponendū illū, ut explicatum est.

89. Secundò obijcies: quia iuxta hunc modū dicendi, in quolibet numero erunt multæ unitates dantes illi speciem; siquidē unaquæque respectu alterius habet rationem formæ, & per consequens in quolibet numero erunt multæ unitates ultime: q[uod] tū videtur cōtra. D. Th. qui singulariter tribuit ultime unitati esse formam numeri, & dare illi speciem.

Huic argumēto respōdet Säch. quod D. Th. solū asserit ultimam unitatē dare speciem numero, & esse formam eius; in quo non significat unā solā unitatē dare speciem, & esse formam, sed hoc habere ultimā, siue sit una, siue plures. Quod ut melius intelligatur notandum est hoc, q[uod] est unitate esse determinatiuā aliarū, esse ipsā formalitatē ultima; sicut etiā esse determinabilē per aliam, est formalitas nō ultima. Quare si cut a parte rei unaquæque unitas, formaliter secundū quod est determinabilis per aliam, est non ul-

tima, & consequenter materia numeri; sic unaquaque formaliter secundū quod est determinatiua aliarum, est ultima; & prout sic haber rationem formæ. Ac proinde formaliter loquendo, semper verifica tur ultimam unitatē esse formam numeri; quæ sunt verba D. Thom.

Cæterū ut hæc solutio plenè satisfaciat argumento, & omnino explicit mentem Angelici. Doctoris addendum est; quod quia numerus est unus unitate ordinis, ut docet Arist. in hoc cap. vbi postquam dixit partes temporis habere intrinsecum ordinem: quia una est prior, & alia posterior, subdit: *Et in numero simili modo: ex eo plane: quia prius unus quam duo; & duo quam tria; & tria: quam quatuor numeratur: atque hoc quidem pacto ordinis quedam habent, &c.* inde est, quod quanuis materialiter loquendo, nulla unitas in particulari sit determinata ultima, vel non ultima, prima, vel secunda, &c. ut explicatum est: tamen formaliter loquendo, in qualibet specie numeri semper una unitas est ultima, nemp̄ in binario secunda; in ternario tertia, & sic de alijs. Cū enim realis numerabilitas unitatū includat dictū ordinem, quomodo quādū numerentur, ultima ternarij est tertia; & quaternarij quarta: ac proinde hæc exercet rationem formæ, & determinat alias.

Et in hoc proprio, & formaliter sensu loquitur D. Th. vbi supra. Videatur Arauxo ar. 2. citato. circa finē. 90. Ad argumēta primæ sententiæ ex dictis patet solutio. Ad primum respōdetur compositionē, quæ sit in ipsa.

ipsa entitatē accidentis non posse esse ex materia, & forma physica, seu ex partibus primò diuersis; bene autē ex partibus, quæ ad inuicem habent rationem materiæ, & formæ, ut explicatum est.

Ad secundū similiter respōdetur, quod prior illa compositio est, quæ requirit verā unionem partium, & quod forma intrinsicè recipiatur, & informet materiā. Hæc verò posterior cū fiat inter partes discretas solū. requirit unionem ordinis, & quod una extrinsecè recipiatur in alia, secundū quod determinat illam, quæ est quidam modus informationis, & actuationis proportionatus naturaliter discreti. Ad eū modū quo, in contraria humano unius cōfessus determinat, & actuat extrinsecè aliū.

Dices; forma extrinsecā nō cōstituit unū per se, cū illo cūtū est forma, ut patet inductione: nō obiectū est forma extrinsecā habitus, vel potentiæ, terminus relationis, charatas aliarū virtutū teste D. Th. 2. 2. q. 2 3. ar. 8. & sic de alijs: & tamē ex his non resultat unū per se: ergo &c. Respōdetur determinationem extrinsecā, quæ fit a forma per se ordinata per modū partis ad actuacionē alterius, sufficere ad cōstituendū unū per se ut supra n. 76. dictū est. & hoc inuenit in numero, non autem in alijs exemplis argumenti, & ideo non est simile.

Ad tertium respondetur, q[uod] quādū species essentialiter petit cōponi ex materia, & forma, quæ sint simpliciter tales, & primò diuersæ, tūc determinata species exigit formam, quæ simpliciter sit determinata, tā

formaliter, quā entitatē, ut cōtinuit in substatijs materialibus. Quādū species ipsā est essentia, & in particulari sit indeterminata; & sic cōtingit in numero, ut explicatum est.

¶ Ex dictis infertur numerum

prædicametalē nō esse speciem infini-

mā quantitatis, ut aliqui dixerūt; sed

verē cōtinere plures species nume-

rū. Quæ est doctrina Arist. loco-

citato ex 8. Metaph. vbi propterea

aliarū rerū species cōparat numeris.

Quod etiā ex eo patet: quia Aris-

thmeticus sēpē demonstrat passio-

nes de aliquo numero, quæ nullo

modo cōueniunt alijs; ut q[uod] binarius

sit simpliciter primus; quod ter-

tiarius sit primus impar; q[uod] quidā sit li-

neales; quidā solidi, &c. q[uod] signū est

distributiones essentialis: ergo numerus

est species subalterna quantitatis.

Q V A E S T I O . V L T I M A .

An oratio sit vera species quantitatis.

92 P Ro tituli intelligentia nota-

dū est: plures esse orationis

a cceptiones. Nam alijs omisisti,

Theologis sumitur pro quodā actū

virtutis religionis, quo mens eleu-

tur in Deū; seu quo aliquid ab ipso

petimus. De quo disputat D. Th.

2. 2. q. 83. Secundò a Dialecticis v-

surpatur, ut deseruit ad explicādos

animi conceptus: quo modo defini-

nit eam Arist. lib. 1. Petier. cap. 4.

quod sit Vox significativa ad plac-

M m 5 tum,

*in cuius aliqua pars separata significat, ut vidimus lib. 2. summularū. Tertiō apud Rethores accipitur, ut est instrumentū quoddā ad persuadendū: de qua Cic. 2. de oratore: *Tātam (inquit) vim habet flexanima illa, atque omnium regina rerum oratio: ut non modo inclinantē erigere, aut stantē inclinare; sed etiā aduersantem, & repugnantem ut imperator bonus, ac fortis capere posse.* Et tandem 4. sumitur apud musicos pro oratione externa, seu vocali; secundū quoddā est realis multitudine prolationum, seu syllabarū discretarū ordine quoddā sibi succeditū: & hoc modo sumitur in præsenti. Pro cuius maiori explicatione:*

93 Secundū notandū est, quoddā sonus est quædā qualitas causata in aere ex duorum corporū collisione. Vox autem propriè sumpta nō est quicunq; sonus, sed ille, qui causatur ex collisione quarundā partium corporis animalis, nempe guturis, palati, linguae, dentium, & labiorum. Et sic vna vox erit, quæ ex vna collisione causatur; quod sit quando vna vocalis littera cum aliqua, vel aliquibus consonatibus pronuntiatur. Vnde vna vox in presenti erit vna syllaba, & plures voces plures syllabæ; oratio vero erit aggregatum ex talibus vocibꝫ, seu syllabis. V.g. hæc dīctio, *domini*, est oratio: quia sit tribꝫ percusionibus sibi succedentibus, iuxta tres eius syllabas; & sic est quid successiuū. Cum autem intervñā, & alterā pronunciationē intercedat aliqua temporis morula; consequens est tales syllabas cīc discontinuas;

ac proinde totam orationem esse quid discretum:

94 Tertiō notandū est, in his vocibus, seu syllabis plura reperiri. Primum enim inuenitur aēr vibratus, in quo recipitur sonus; & de hoc certū est nō esse orationē: cū sit substantia. Secundū sonus ipse causatus ex tali percussione, & neq; hic etiā potest esse essentialiter oratio: cum sit qualitas. Tertiō motio illa seu percussio per quā causatur: in qua duo adhuc possunt considerari. Primum est motio ipsa secundū se; & sic est vera productio, & colloca tur in prædicamento actionis. Secundum est duratio illa; seu extensio, & quasi corpulentia vocis, secundū dum quam quælibet syllaba dicitur magna, vel parua, seu lōga, vel breuis: & hæc est quantitas vocis, quæ etiā dicitur tēpus eius; nō quidē extrinsecū, & primimobilis, sed vnicuiq; intrinsecū, nēpe extēsio illa, seu dilatatio syllabæ, quæ maior est in lōga, quā in breui, & ratione cuius sunt ordinabiles secundū cōsonatīā, à qua sumitur vnitās; & essentialita orationis, sicut ab ordine, seu numerabilitate vnitatum, sumitur ratio numeri. Ac proinde sicut iste essentialiter cōsistit in multitudine vnitatū sic ordinatarū: ita illa essentialiter cōsistit in multitudine illo rūtēporū: seu extēsionū syllabarū sic sibi correspondentium secundū consonantiam.

95 Quartū tādē notandū est, ex D. Th. 2. de anima le. 1. 8. id. & di. & est de his vocibꝫ, seu syllabis, intelligēdū etiā esse de alijs sonis, aut motibus musicis, qui quodāmodū etiā

de

dearticulatū, & propreterea solent appellari voces. Ac proinde eorū multitudine, secundū quoddā mēsuratur lōgitudine, & breuitate in ordine ad cōsonatīā, est etiā orationē. Quare oratio sic explicata cōtinet sub se plures species, secundū quoddā syllabe, vel motus diuerso modo ordinatū secundū breuitatē, vel lōgitudinē. Et ideo ut bene notat Tole tus hīc q. 2. alia oratio est, *populus* pro arbore, & alia pro ciuitate: nā illa est ex prima lōga: & hæc ex prima breui. Similiter diuersæ species sunt *dominus*, & *domini*. Et generaliter sub oratione sic explicata cōtinetur omnia genera carminū ut exametrū, pētametrū, saphicū, adonicū, &c. Itē omnes pedes carminū, ut spōdeꝫ, pyrrichiꝫ, molossiꝫ, trybrachꝫ &c. Et tādē species tonorum, ut diapēte, diapafarō &c. De quo videri potest Sot. hīc q. 1. ar. 4.

96 Dicēdū est ergo orationē sic explicatā esse verā speciem quantitatis. Sic docet, & probat Arist. in hoc cap. Quem sequuntur D. Th. loco citato; & in 4. distinc. 3. quest.

1. art. 3. questiūc. 4. ad 1. & opusc. 4. 8. tractat. 3. cap. 2. Alb. tract. de quantitate c. 2. Soncina 5. Metap. quest. 4. Arauxo ibidem q. 3. art. 4. Sot., & Toler. vbi supra, Mas. hīc sec. 2. quest. 7. Rub. q. 9: & communiter Doctores. Breuiterq; probatur. Et in primis quoddā sit vera quantitas cōstat. Tū ex ratione extēsio

successiūs quomodo numeram̄ deā butatiōes, dies, annos, im̄ & syllabas ipsas orationis, dicēdo eā esse dissyl labā, trisyllabā &c. Nō tā mēsurat illas secundū cōsonatīā, sed secundū multitudinē, ut explicatū est; à linea vero,

verò, superficie, corpore, & tempore, infigurabilis, & insituibilis: sic enim circunloquuntur differentias essentiales harum sp̄cierum. Infigurabile, seu insituabile constituit tempus: quantitas verò figurabilis, seu situabilis diuiditur in lineam, superficiem, & corpus, tanquam in species infinitas. Similiter quantitas discreta diuiditur in numerum, & discretam; deinde continua diuiditur in eam, quam consequitur figura, & situs; & possumus appellare figurabile, seu situabile; & in eam, cui repugnat figura, aut situs, potestque appellari.

Ex quibus potest iam facile ordinari arbor pr̄dicamenti quantitatis. Quæ prima diuisione diuiditur in continuam, & discretam; Ex quibus potest iam facile ordinari arbor pr̄dicamenti quantitatis. Quæ prima diuisione diuiditur in continuam, & discretam; deinde continua diuiditur in eam, quam consequitur figura, & situs; & possumus appellare figurabile, seu situabile; & in eam, cui repugnat figura, aut situs, potestque appellari.

CAPUT SEPTIMVM DE AD ALIQUID.

S V M M A T E X T V S.

TRES sunt huius capitinis partes. In prima adducit Aristot. diffinitionem relatiuorum ab Antiquis traditam, quæ erat huiusmodi: *Ea dicuntur ad aliquid, quæ id quod sunt, aliorum esse, aut ad aliquid aliquo modo dicuntur; vt duplum alterius est duplum, & maius altero est maius.* Iuxta quam diffinitionem etiam sunt ad aliquid habitus, dispositio, scientia, & positiones, vt cubatio, statio, &c.

In secunda parte adducit quatuor relatiuorum proprietates. Prima est habere contrarium. Secunda, suscipere magis, & minus. Tertia, dici ad conuentientiam, vt dominus alicuius serui est dominus, & seruus alicuius domini est seruus: quod conuenit omnibus relatiuis, si recte assignentur nomina. Quarta tandem proprietas est, quod relatiua sunt simul natura, vt duplum, & dimidium: nam si duplum est, etiam erit dimidium, & è contra; & si non est dimidium, neque etiam erit duplum, & è contra: & ideo posita se ponunt, & ablata se auferunt.

2 In tertia parte colligit contra diffinitionem Antiquorum, quod substantia diceretur ad aliquid, essetque in pr̄dicamento relationis, si quidem caput alicuius dicitur caput, & manus alicuius dicitur manus: & ideo relata eorum diffinitione, adducit propriam in hunc modum: *Relatiua sunt, quibus ipsum esse, est ad aliud quodammodo se habere.* Quæ diffinitione differt à prima, quod illa conuenit etiam relatiuis secundūm quid, & impropriè dictis: hæc verò solùm conuenit ijs, quæ verè sunt relatiua. Ex qua diffinitione infert quintam relatiuorum proprietatem, quod scilicet, qui diffinitè cognoscit unū, diffinitè cognoscit & alterum.

Nota:

Notationes, & dubia circa hoc caput.

Ad hoc pr̄dicamentum signficandum frequenter vtitur Arist. non nomine relationis; sed ly ad aliquid: quia hoc (vt bene notat Caiet.) melius significat effectu formalem relationis; siquidem exprimit ipsum exercitum referendi, seu hoc, quod est ad aliud se habere; quod non ita bene exprimit nomen relationis. Agit autem de ea significata in concreto, & in plurali, dum inquit: *Ad ali quid, seu relatiua dicuntur, &c.* In concreto quidem: quia vt notat D. Thoni. opusc. 48. tract. 5. c. 1. relatio parum habet de entitate, & ideo significatur in concreto: quia accidentia in concreto apparent magis entia, vt dicuntur 7. Metaph. cap. 1. In plurali autem quia, vt notat B. Albertus, sic melius explicatur relationem exerceri inter duo.

4 Diffinitionem antiquorum, quæ suo tempore circūferebatur, & creditur fuisse Platonis, vt inquit Caiet. non expressè impugnat Arist. adducit tamen aliqua, quæ iuxta rationem definitionem relationi conuenirent; vt illis tacite ostendat diffinitionis insufficientiam. Quæ inde satis constat: quia iam alia pr̄dicamenta, quæ sunt relatiua secundūm dici, essent veræ relationes. Quod vt ostenderet Arist. adduxit in exemplum scientiā, quæ est qualitas; cubationem, quæ est situs, & alia huiusmodi.

Eodem animo, vt explicant communiter interpretes, adduxit

Arist. in secunda parte capitinis duas primas proprietates relationis: nō ex propria sententia, sed quæ ex dicta definitione sequuntur. Cum enim hæc conueniat etiam qualitatibus, vt dictum est: qualitates autem verè habeant contrarium, & suscipiant magis, & minus; id ipsum relationi conueniret, si recta esset talis definitio. Veritas ergo, cui Aristoteles hīc non contradicit, est quod relatio secundūm se non habet contrarium; sed tantum ratione fundamenti, vt magis explicabimus in fine disputationis; vbi has, & alias relatiuorum proprietates exponendas reseruamus.

5 Circa tertiam partem capitinis definitio ibi adducta explicada est quæst. 1. Nunc solūm est aduentendum Aristot. ibi consultò non dixisse: *ad aliquid dicuntur*, sicut dixit Plato; sed *ad aliquid sunt*, vt innueret ipsum non cōprehendere in sua definitione relatiua secundūm dicti; sed solūm relatiua secundūm esse, quæ verè sunt relatiua.

6 Hīc solet DVBITARI circa methodum Arist. quare prius egerit de relatione, quām de qualitate: cum hæc sine dubio sit perfectior illa. Sed huius solutio facilis est ex dictis cap. de genere, num. 6.

¶ Respondet enim, quod sicut Porphyr. in procēmio pr̄dicabilium fecutus methodum compositionis prius enumerauit differentiationem, quām speciem; posteā verè iuxta methodū arbitrariam prius de

de specie, quām de differentia evit, propter rationes ibi assignatas: sic similiter contigit Aristoteli in hoc libro: nam capite 4. vbi decem prædicamenta enumeravit, qualitatem relationi præposuit, sicut etiam fecit 5. Metaph. vt ostenderet iuxta methodum compositionis, que regulariter sequenda est in tradēdis disciplinis, qualitatem priorem esse relatione. Hic verò inuertit illum ordinem, sequutus methodum arbitriam: tum quia cap. præcedenti mentionem fecerat relationis; dum docuit magnū, & paruum, multū, & paucū esse relationes: tum quia hæc, & aliæ plures conueniunt quantitatē ante omnem qualitatem, & multæ aliæ fundantur immediatè in substantia, vt infra constabit.

D I S P V T A T I O XIII.

De predicamento Relationis.

NO T I T I A huius prædicamenti est summè necessaria: tum ad scientias naturales: tum etiam ad sacram Theologiam, vbi de relationibus diuinis disputatur. Cùm autem relatio sit habitudo, & ordo inter duo, nempe inter fundamentum, & terminum; ad perfectam relationis notitiam oportebit de utroque disputatione, quæ omnia præsenti disputatione complectemur. Sed ante omnia sit.

Q V A E S T I O P R I M A.

An dentur relationes reales, & quid nam illæ sint.

7 **C**irca primum: quia relatio, ut ex D. Thoma suprā nota-
bamus, est ita minimæ entitatis; non defuerunt ex antiquis plurimi, qui relationes reales omnino negauerint. Quam sententiam, si credimus Ammonio, & Simplicio

in hoc capite, Zeno perantiquus Philosophus, Stoici, & alij plures fecuti sunt, eamque suscitauit Aureolus in 1. distinc. 30. quest. 1. artic. 2. solas diuinarum personarum relationes reales admittens.

¶ Argumenta, quibus solet probari hæc sententia, æquè militant contra distinctionem relationis à fundamento; & ideo commodiū adducentur, cùm de illa disputatione. Nunc tamen sic potest suaderi.

Primo: quia relatio non potest habere differentias diuisivas, aut constitutivas reales: ergo non potest esse speciale genus entis realis. Probatur antecedens: quia differentiae diuisives

reales

reales gaudent oppositione contraria, & veluti priuatiā, vt patet inductione: sed differentiae diuisiva relationis tantum opponuntur relatiū; siquidem inter simile, & dissimile, aut patrem, & filium solū inueniunt oppositio relatione: ergo, &c.

8 Secundò: quia relatio videtur postprædicamentum: ergo non est ponenda vt speciale genus entis realis. Probatur antecedens: tum ex minima entitate illius: tum etiā quia diuagatur per multa prædicamenta, & ad illa consequitur; quandoquidem ordo unius ad aliud immenit in pluribus generibus: imò prius, & posterius, oppositio, & alia postprædicamenta sunt relationes.

Tertiò: quia in prædicamentis realibus accidentium concreta non ponuntur, nisi ratione suorum abstractorum; vt explicuimus supra disputat. 11. num. 60. sed relatio in abstracto nequit esse in prædicamento, nisi ratione sui concreti: ergo non constituit aliquod reale prædicamentum accidentis. Probatur minor: quia relatio in tantum ponitur in prædicamento, in quantum est ad aliud; sed nō refertur ad aliud, nisi ratione concreti; non enim ipsa, sed concretum eius propriè refertur: ergo verè non ponitur in prædicamento, nisi ratione sui concreti.

¶ Nihilominus dicendum est primò verè dari relationes reales creatas, constitutaeque speciale genus entis realis. Hęc est communis Philosophorum sententia, cum

Arist. in hoc libro, & 5. Metaphys. quam Platonici omnes, & Peripatetici defendunt. Sequunturque Scholastici cum Magistro in 1. dist. 30. & Theologi cum D. Thom. 1. p. q. 13. art. 7. & quest. 28. art. 1. de potentia q. 7. art. 9. & alibi s̄pē. Pro qua videri possunt Capreolus dist. citata, quest. 1. art. 1. Flandria 5. Metaph. q. 16. art. 1. Soncinus q. 25. Arauxo q. 5. art. 1. & alij.

Prima pars conclusionis probatur primò: quia in diuinis dantur veræ relationes reales, vt sunt, paternitas, & filiatio: ergo etiam in creatis concedendæ sunt relationes reales. Antecedens salua fide negari non potest. Consequentia verò probatur: quia ideo Pater aternus habet relationem realē paternitatis ad filium: quia verè generat illum, & est principiū eius: sed idem contingit in creaturis; homo enim, aut equus verè generat, & est principium alterius: ergo verè dantur in creaturis relationes reales.

¶ Secundò probatur ratione diuina loco citato de potentia: quia *Perfectio, & bonum, que sunt in rebus extra animam; non solum attendit secundum aliquid absolu* tē *inhaberens rebus; sed etiam secundum ordinem unius rei ad aliam; sicut etiam in ordine partium exercitus, bonum exercitus consistit: cui ordinis comparat Philosophus ordinem universi 11. Metap. ergo oportet in ipsis rebus ordinem quandam esse. Sed hic ordo est relatio quedam: ergo oportet in rebus ipsis relationes quasdam esse, se* cūdū quas unū ad alterū ordinatur.

Con-

Confirmatur; quia à parte rei, & seclusa operatione intellectus, vna quantitas est alteri æqualis, & vna albedo alteri similis: sed his non minibus non significantur rès absolutæ; sed habitudines vnius ad alterum, vt patet: ergo à parte rei non solum dantur res absolutæ, sed etiā reales relationes. Alias rationes adducit Arauxo, vbi suprà.

¶ Per quod etiam patet secunda pars conclusionis: quia relatio ex eo, quod sit ordo vnius ad aliud, habet specialem, & proprium modum essendi diuersum ab alijs entibus absolutis, quorum essentia non potest formaliter consistere in tali respectu, vt patet; habetque relatio sub se plures species, & modos referendi diuersos, vt infra constabit: ergo verè constituit speciale genus entis realis. Ex quo rursus sequitur relationem esse verum ens reale, non solum quātūm ad rationem communem accidentis, seu secundūm esse in; sed etiam quantum ad propriam rationem relationis, seu secundūm esse ad.

Sed obijcies D. Thomā I. part. quest. 28. art. 1. sic asserentem: *Solum in his, que dicuntur ad aliquid, inueniuntur aliqua secundūm rationem tantum, & non secundūm rem; quod non est in alijs generibus, &c.* Quod etiam repetit quodlib. 9. ar. 4. addens: *Et quanvis ad aliquid ex ratione sui generis non habeat, quod ponat aliquid: non tamen etiam habet ex ipsa generis ratione, quod nihil ponat: quia si nulla relatio esset aliquid in rerum natura, &c.* De quo etiam videri potest de poten-

tia quest. 2. art. 5. & in 1. distin. 20, quest. 1. art. 1. ad 3. & dist. 26. q. 2. art. 1. Quibus locis planè videtur docere, vel quod in hoc prædicamento verè continentur aliquæ relationes rationis; vel saltem quod relatio secundūm propriam rationem constitutiuam huius prædicamenti, seu secundūm quod formaliter dicit ad, non sit aliquid reale.

Propter hæc D. Thomæ testimonia, non defuerunt, qui assererēt prædicamentum relationis esse quidem aliquid reale, quatenus dicit esse in; sed secundūm quod dicit esse ad, esse aliquid rationis. Quam sententiam s̄a pe defendisse Bartholomaeum de Medina Primariū Salmanticensem testatur Sanchez eius discipulus lib. 5. Logicae, quest. 32. illa tamen: quia per se constat esse falsam, relata.

Alij Thomistæ dicunt, quod quanvis hoc prædicamentum, secundūm quod dicit in, sit aliquid reale; tamen secundūm propriam rationem relationis, seu formaliter quatenus dicit ad, neque est quid reale, neque quid rationis; sed abstractus ab utroque. Quæ videtur esse sententia Capreoli in primo dist. 33. quest. 1. & Caiet. loco citato ex 1. parte; neque dissentit Soncinas vbi supr. quest. 26. sequiturq; Canarien. eadem 1. part. quest. 28. artic. 1.

Opposita tamen sententia, quod scilicet hoc prædicamentum, tam secundūm rationem communem accidentis, quam secundūm specialem, & propriam rationem constitutiuam

utriusque relationis, sit verum ens reale, est communis inter Doctores. Quam rectè explicant, & defendunt Báñez, Nazarius, & Ripa loco citato ex 1. p. Vazquez ibid. disp. 114. c. 3. Granado cōtrou. 5. tractatu 3. disputatione 1. Ferrara 4. contra gentes capite 14. Eland. vbi supra artic. 14. Arauxo artic. 2. & alij, estque plana mens D. Thom. q. 8. de potentia art. 2.

Fundamentum est: quia relatio, quæ constituit hoc prædicamentum, formaliter secundūm quod dicit esse ad, determinat ens, & accidens reale, vt sit speciale genus entis realis: ergo non solum ratio communis accidentis, quæ inueniuntur in relatione, & significatur per esse in, sed etiam propria, & specialis ratio relationis, quæ constituit eam in esse talis accidentis, & significatur per esse ad, est verum ens reale. Probatur consequentia. Tùm quia hæc determinatio entis, & accidentis ad prædicamenta sit per realem transcendentiam, & essentialē inclusionem in illis; quæ intelligi non potest nisi ipse proprius, & specialis modus constitutius huius prædicamenti formaliter sit quid reale, vt per se constat. Tùm & maximè quia ipse conceptus obiectius entis, aut accidentis non est distinctus à proprijs conceptibus prædicamentorum sibi inferiorum, vt ostendimus sup. disp. 11. num. 46. & sequentibus. Ergo omnino repugnat, quod relatio quatenus dicit esse in, sit aliquid reale, & quatenus dicit esse ad, sit aliquid rationis, vel abstractus ab

utroque. Alias rationes adducit Arauxo vbi supra.

12. Quo supposito: ad obiectio nem respondetur cum Doctoribus citatis sensum D. Thom. in illis locis esse, quod modus prædicamenti relationis, scilicet esse ad, nō secundūm eā rationem determinat, quæ est modus proprius prædicamenti ad aliquid, sed secundū rationem magis communem, & abstractam, continet relativa realia, & rationis; ita vt simpliciter, & absolutè relatio rationis dicitur relatio, quod non contingit in alijs generibus, verbi gratia substantię, quantitatis, aut qualitatis; quæ etiam secundūm rationem magis communem, & abstractam, non sic continentia rationis. Quanuis enim interdum formemus entia rationis ad modum substantię, vt cum concipimus chimoram: vel ad modum qualitatis, vt cum apprehendimus priuationes, aut negationes: tamen huiusmodi entia rationis non dicuntur simpliciter, & absolutè substantia, aut qualitas, nisi cum addito rationis. Et hoc tantum intendit Capreolus in cōtrarium adductus, vt patet ex soluzione ad octauum.

Nascitur autem hæc differen tia: tūm ex parte, intellectus: tūm etiam ex ipsa natura relationis. Ex parte quidem intellectus: quia ipse formans entia rationis habet proprium actum, quo vnum refert ad aliud, & ita propriè dicitur facere relationem rationis; non autem habet actum, quo dicatur substantia, & qualificare, vt ita dicamus;

mus; atque ita non dicitur propriè facere substatiā, aut qualitatē rationis. Videatur Vazq. vbi supr. ¶ Ex parte verò ipsius relationis: quia ut rectè explicat D. Tho. eadē q. 28. a. 2. & alijs locis adductis, in hoc distinguitur relatio ab alijs accidentib⁹ absolutis, quod ista nō foliū secundū rationē cōmūnē accidentis, sed etiā secundū rationem vniuersitatis; propriā dicū habitudinem ad subiectū, & sumuntur per comparationem ad illud. (Quantitas enim, secundū rationē cōmūnē accidentis inest substatiā, & secundū rationem sibi propriam est extensio, seu mensura substantię; & idē proportionabiliter est de qualitate, & alijs, ut infra constabit.) Relatio verò quanuis secundū quod est accidentis, dicat ordinē ad subiectū, & illi inhēreat: propria tamen ratio eius secundū quod relatio est, sumitur per comparationem ad extrinsecū terminum: adquā ita secundū hanc præcisam, & formalissimā rationē, explicitē nō intelligitur, neq; significatur, ut afficiēs subiectū; sed ut ad aliud se habens. Cū autē relatio sumat suam realitatē ex fundamento, ut quodlibet citato, docet D. Tho. indē fit, ut propria ratio cōstitutiua huius prædicamenti, quanuis re vera sit realis, sicut alia aliorum prædicamentorum: tamen ex modo quo concipitur, & significatur, præcise ut est ad, non exprimit realitatem sicut illæ. Et ideo formaliter prout sic fundat similitudinem, & conuenientiam cum relationibus rationis, sufficientem ut

ipsae dicantur absolutē relationes: quod non habet locum in alijs prædicamentis absolutis. Videantur Bañez, & Arauxo, vbi sup. Granado to. 3. primæ partis tract. 3. disp. 1.

¶ 13. Ad argumenta in principio facta. Ad primam negandū est antecedens. Ad cuius prouationem respondeatur, quod differentiæ diuisiōne relationis etiam opponuntur contrariæ, & priuatue; eo modo quo aliae aliorum generum, in quantum scilicet non possunt eidem speciei inesse; & opponuntur, sicut perfectum, & imperfectum. Præter has autem oppositiones, quæ in hoc sensu cōmunes sunt differentiis cuiuscunq; generis, inueniuntur inter relations, specialis, & propria opposicio relativa, quā nō inueniuntur in alijs. Et ideo ab ea specialiter denominantur.

Ad secundum etiam negatur antecedens. Ad cuius probationem respondeatur, quod possit prædicamentum propriè non est entitas, sed modus entitatis, & quid ex sua ratione imperfectum, & incompletum; & ideo ratione sui consequitur ad plura prædicamenta. Relatio verò quanuis sit imperfectior alijs accidentibus; adhuc tamen est entitas completa: & non ratione sui, sed ratione fundamenti inueniuntur in pluribus prædicamentis; & sic potest constituerre speciale genus entis. Hoc autē non habent prius, posterius, simul, &c. sed sunt puri modi, & non perfectæ relations; ac proinde de numero postprædicamentorum.

Ad tertium negatur minor. Ad

enius probationem dicendum est camētū. Quare hęc erit cōgrua definitio relationis in abstracto significata, si formaliter, & simpliciter verba eius intelligatur: *Relatio est accidens faciēs respicere aliud.* Quæ ex eo quod sit accidens, dicit esse in; ex eo verò, quod faciat respicere aliud, dicit esse ad, quæ est propria ratio relationis. Cū qua definitio coincideat alia, quę solet formari ex definitione, quā in cōcreto tradiat Aris. scilicet *Relatio est accidens, cuius totū sūt effe eft ad aliud se habere.* Vt autē hęc exacta sit, debet intelligi tātū, ut quo: nō enim relatio ut quod respicit, aut se habet ad aliud; sed estratio media qua fundatum respicit, & se habet ad aliud, ut explicatum est.

QVÆSTIO II.

Quenam relationes pertineant ad hoc prædicamentum.

¶ 15. Pro solutione explicare operat quādā generales relationis diuisiones; ut appareat, quæ earū pertinent ad hoc prædicamentū. Tres autē sunt quibus diuiditur relatio cōmuniissime sūpta. Nā pri mā diuiditur in relationē realē, & rationis: secundū in relationē secundū dīci, & secundū esse: & tertīa in transcendentalem, & prædicamentalē. De prima nihil est in præsenti dicendū: supra enim disp. 2. plura egimus de relatione rationis; ex quibus cōstat etiā relationem realē esse illā, quę ante operationem intellectus facit respicere aliud. De secunda autem diuisione Auct. 3. Metaph. & Henri. quodlibet. 3. qu. 4. existimat cōcide-

re cum prima; ita ut idem sint relationem secundū esse, in prædicamentalem, & transcendentalem. Quam sententiam verisimilem appellat Suarez disp. 47. Metaph. fect. 3. nū. 7. Sed omnino falsa est; & expressè contra D. Thom. in 1. dist. 30. q. 1. ar. 3. ad 4. & q. 7. de potentia ar. 10. ad 11. Ratio D. Tho. est manifesta: quia etiam in entibus rationis dantur relationes secundū esse, quæ verè sint relationes, & valde diuersæ ab alijs entibus rationis, quæ possunt appellari relativa secundū dici propter aliqualem respectum in eis inveniētum; vt patet in secundis intentionibus, & negationibus. Nam tota essentia illarum, sita est in ordine unius ad aliud; ac proinde verè habent esse relationis: istæ verò concipiuntur per modum formæ absolutæ; ac proinde solum habent dici relationis: quia inueniunt aliqualem respectum ad formas, quibus priuant. Quod argumentum fit etiam in relationibus realibus, quarum plures sunt relationes secundū esse; aliae verò secundū dici, vt postea constabit: ergo non coincidunt prius duas divisiones.

16 Maior difficultas est de secunda. & tertia. Quanuis enim communis Doctorum consensus admittat relationem secundū dici, & trascendentalem inter se conuerti; & similiter relationē secundū esse, & prædicamentalem: Suarez tamen loco citato n. 9. aliter sentit, & vñā facit subdivisionem alterius; existimans prius diuidi relationē in secundū dici, & secundū esse, & dein-

de relationem secundū esse, in prædicamentalem, & transcendentalem. ¶ Cuius fundamentū est: quia extra hoc prædicamentū verè dātur relationes secundū esse, vt inter materiam, & formam; accidens, & subiectum; & generaliter in omnienti creato respectu Dei, quæ omnes sunt relationes transcendentales: ergo, &c.

Hæc tamen sententia falsa est, & contra D. Thom. 1. p. qu. 13. ar. 7. ad 1. vbi explicans, quæ sint relativa secundū esse, & secundū dici, inquit: *Quedam relativa sunt imposta ad significandum ipsas habitudines relativa, ut dominus, seruus, pater, & filius; & huiusmodi: & hæc dicuntur relativa secundū esse. Quedam verò sunt imposta ad significandas res, quas consequuntur quedam habitudines; sicut motus, & motum, caput, & capitellum, & alia huiusmodi; quæ dicuntur relativa secundū dici.* Constat autem quod neque materia, aut forma; neque accidens, aut subiectum; neq; aliud quodlibet nomen extra hoc prædicamentum impositum est ad significandas ipsas relationes; siquidem alia prædicamenta sunt absolute: ergo omnes relationes secundū esse sunt prædicamentales, & è contra.

17 Quanuis autem relationes istæ inter se coincident, vt explicatum est: tamē nominum etymologię, & appellationes sumuntur à diuersis formalitatibus. Etenim eadem relationes, vt paternitas, & filatio dicuntur secundū esse: quia in rei veritate sunt relationes,

nos, & habent esse relationis; appetantur verò prædicamentales: quia pertinent ad hoc prædicamentum. Similiter scientia, sensus, & similia dicuntur relativa secundū dici: quia significant res, quas consequuntur quadam habitudines, sive reales, sive rationis: & ideo proper relationes adductas videntur relativa, & dicuntur talia. Appellantur verò relativa transcendentalia: quia propria eorum essentia, ad quam sequuntur tales relationes, licet sit quid absolutum; sumitur tamen in ordine ad aliquid extrinsecum; & sic habent aliquam modum relationis. Quæ formalitates, & etymologia licet diuersæ sint: realiter tamen non datur relatio transcendentalis, quæ non sit secundū dici, & è contra: quia ex eo, quod essentia alicuius rei sumatur per ordinem ad aliquid extrinsecum, in quo consistit relatio transcendentalis, sequitur, quod ad tales res consequantur aliquæ relationes; sive reales, sive rationis, in quo consistit relationem esse secundū dici, vt explicatum est. Alia discrimina, quæ solent assignari inter has relationes, commodiùs explicabuntur quæstione sequenti.

18 Præter has divisiones relationis dantur due aliae, quæ sunt subdivisiones præcedentium. Nam relatio secundū esse, seu prædicamentalis diuiditur in mutuam, & non mutuam. Mutua est illa, cui à parte termini correspōdet alia relatio realis, vt paternitas, qua pater respicit filium, cui correspō-

der in filio relatio realis filiationis. Non mutua est illa, cui non correspōdet in termino alia relatio realis, vt relatio servitatis, qua creaturæ reffertur ad Deum, cui in ipso non correspōdet alia relatio realis.

Dices: omnia relativa secundū esse, imò etiam relativa secundū dici dicuntur ad conuentiam: ergo omnes relationes sunt mutuae. ¶ Secundò: quia cuicunque relationi correspōdet in termino aliqua relatio saltem rationis: ergo non rectè assignatur prædicta divisione.

Respondetur ad primum, quod, vt relativa dicantur ad conuentiam, sufficit vñica relatio inter vtrunque: nam eo ipso vnum respicit, & aliud respicitur, in quo consistit propria conuentia relatiuum, vt magis explicabimus infra quæstione sexta, & octaua. Ad hoc autem vt relatio sit mutua, requiritur, quod vtrunque extreum verè respiciat; & consequenter, quod ex parte vtriusque sit vera relatio, & quod possita vna, quasi naturali sequela ponatur & altera: hoc enim præfert mutuitas relationis, vt patet.

Per quod respondetur ad secundū. Licet enim in unoquoque termino relationis possit formari aliqua relatio rationis; hæc tamen non necessariò, & quasi naturaliter consequitur ad primam relationem: sed si intellectus illam prohibet fabricauerit.

19 Tandem: relatio mutua subdividitur in relationem aequiparante,

rantia, & disquiparantia; quas D. Damas. c.34. suę Logicę appellat *æqualis*, & *inæqualis comparatio-*
nis. Relatio mutua æquiparantię est illa, cui correspondet in termino alia eiusdem rationis; vt simili-
tudo vnius albi ad aliud, in quo cor-
respondet etiam similitudo ad pri-
mum. Relatio disquiparantia est illa, cui correspondet in termino
alia diuersæ rationis, vt paternitas,
cui in termino non correspondet
alia paternitas, sed filiatio.

His suppositis Paul. Venet. Am-
monius, Simplicius, & alij, quos re-
fert Masius hic se ct. i. q. 6. existima-
runt sub hoc prædicamento conti-
neri relativa secundum dici, prop-
terea quod illis conuenit prima de-
finitio ab Arist. tradita, à quo etiā
adducuntur in exempla huius præ-
dicamenti *scientia*, *sensus*, & alia re-
lativa secundum dici. ¶ Hoc tamē
fundamentum nullum est, ex eo que
potius inferendum eset oppositū:
siquidem propterea dictam defini-
tionē, & exēpla reijcit Arist. vt vi-
dimus supra num. 4.

20 Dicēdū est ergo oēs, & solas
relationes reales creatas, quæ vere
sunt relationes, & appellantur secū-
dū esse, cōtineri in hoc prædicamē-
to. Hęc est cōmuniſ ſentētia Diale-
ticorū: quā docet Arist. in hoc c.
vbi propterea insufficientē iudi-
cauit Platonis definitionē: quia ex
illa inferebatur relativa secudū di-
ci ad hoc prædicamētū pertinere.
Quod etiā non obscurē docet D.
Tho. i. p. q. 28. art. 1. ad 2. de veri-
tate q. 1. art. 5. ad 15. in 1. dist. 26.
q. 2. art. 1. & alibi ſapè, vbi hoc cō-

situs discriminē inter relationē, &
alia prædicamēta; quod hęc secun-
dū proprias rationes ponūt aliquid
in subiecto; illa verò, secudū qđ ta-
lis est, tantū est ad aliquid; ſeu pa-
rus respectus. Ergo ſola illa nomi-
na, quę imposta fūt ad significādas
ipſas relationes (quæ ſunt relativa
ſecundū esse) pertinent ad hoc
prædicamentum.

Fūdamētū eft: quia ad prædicamē-
tū quātitatis ſolū pertinēt, quę
verè ſunt quātitates; & in prædicamē-
to qualitatis tātum collocātur,
queverē ſunt qualitates: ergo in præ-
dicamēto relationis ille ſolæ collo-
cabūt, quę verè fuerint relatio-
nes reales. Sed tales ſunt omnes, &
ſolæ relationes ſecudū eſſe, vt ex di-
ctis patet: ergo hętātū pertinēt ad
hoc prædicamentū. Vide ātūr Soto
hic q. 1. lable. 5. Met. q. 21. & alij.

Additū eft autem in cōcluſione
ſolas relationes creatas pertinere
ad hoc prædicamētū, vt excludan-
tur relationes diuinæ: quæ quānis
ſint verè relationes, tamē propter
idētitatē cū natura diuina, ſunt ip-
ſa ſubſtātia Dei; & ideō pertinere
nō poſſunt ad hoc prædicamētū, in
quo ſolū collocantur accidentia;
vt per ſe patet.

21 Ad fūdamētū Suar. sup. n. 16.
adductū respondetur materiam, &
formā, accidēs, & ſubſtantiam, aut
quodlibet aliud nomen extra hoc
prædicamētū, non ſignificare ipſas
habituidines, aut veraſ relationes;
ſed res, ad quas cōsequūtūr tales ha-
bituidines; ac proinde talia nomina
eſſe relativa ſecudū dici, & trāſcen-
detalia. Si tñ proprijs nominibus
ſignifi-

Significētū ſunt tales habituidines, & ip-
ſa habuerint alia requiſita ad re-
lationē realē; verè erūt relativa ſe-
cundū eſſe, & prædicamentalia,
vt infra conſtabit.

Q V A E S T I O . III.

Quae conditiones requirantur ad re-
lationem realē prædicamen-
talem.

V T plenē percipiatur quæ rela-
tiones ſint ad hoc prædicamē-
tū admittēde, quę verò ab illo reij-
cēdā, explicare oportet, quæ cō-
ditiones requirātūr ad relationem
realē prædicamētalē. Cū enim hęc
inter omnia prædicamēta habeat
debilissimū eſſe, vt ex Cōmētatore
docet D. Tho. de potētia q. 7. art.
8. plura ad illā requiruntur, quam
ad alia accidentia.

22 Dicēdū eft ergo quatuor cōdi-
ones requiri ad relationē realē prę-
dicamētalē: ſcilicet ſubiectū reale;

rationē fūdādi realē; terminū rea-
lē, & realiter exiſtētē; & diſtinctio
nē realē fūdāti, & termini. Sic
docet expreſſe D. Tho. opus. 48.
trāct. 5. c. 1. (Vbi licēt quintā alia
cōditionē aſſignet, nēpe quod rela-
tiua ſint eiusdē ordinis; hęc tñ po-
nit pro relationibꝫ mutuis, vt ſatiſ
ibi cōſtat; & ſic nō eft vniuersaliter
requiſita ad relationē realē.) Quā
etiā conclusionem recipiūt cō-
muniter Doctores.

Probatur breuiter, & explicat̄, cō-
clusio diſcurrēdo per ſingulas cōdi-
tiones. Et Prima quidē ſatiſ ex ſe
inhāret ſubiecto. Fundamen-
tū autem ſignificat compositum

ex utroque, scilicet ex subiecto, & termini.

ratione fundandi: propter quod etiam aliqui subiectum appellant fundamentum remotum; rationem vero fundamenti fundatum proximum. Vbi tandem nota, nos in hac conditione non assere ratio nem fundandi debere semper esse aliquod accidens, aut quid realiter distinctum a subiecto; sed solum quod debet esse aliqua ratio realis. Quando vero sit accidens, aut quando non, infra constabit.

23 Tertiam conditionem, quod scilicet terminus sit quid reale, & realiter existens, docet etiam D.

Tho. i.p. quest. 13. art. 7. in 1. dist.

26. q. 2. ar. 1. lib. 2. contra gentes c.

12. & alibi sepe. Facileque proba

tur in relationibus mutuis: nam ibi

vtrique extremo inheret vera re

latio realis: ergo requiritur existen

tia vtriusque. ¶ Generalem tamen

rationem reddit D. Tho. loco cit.

contra gentes: quia alias actu esset

in infinita relationes reales in eodem

subiecto; si respectu rei possibilis

posset esse relatio realis: binarius e

nim, v.g. prior est infinitis numeris,

qui in potentia sunt illo maiores,

vt notum est: ergo si ad omnes illas

referretur, actu essent infinitae rela

tiones. ¶ Quod tandem probat ibi

dem Ferrara ex ipsa natura rela

tionis; nam relatio realis ante ope

rationem intellectus versatur inter

duo: ergo unum habet a parte rei

aliquid, ratione cuius fundet talem

relationem, & alterum similiter ha

bet a parte rei aliquid, ratione cu

dici. Primum est relationem pra

ius terminet. Ergo sicut requiritur

dicamentalem necessariò suppone

reals existentia subiecti, ita etiam re

aliquod fundamentum absolu

tum;

24 Per quod etiam patet quar

ta, & ultima conditio, quod scili

cet utraque extrema sint realiter

distincta, & hoc non solum quan

tum ad rationes materiales eo

rum, sed etiam quantum ad ratio

nes formales, secundum quas atten

ditur relatio. Si enim relatio rea

lis est verus ordo vnius ad aliud,

realisque oppositio inter duo: ergo

ante operationem intellectus ter

minus absolutè est aliud a funda

mento; & per consequens realiter

distinguuntur, etiam secundum ra

tiones formales causantes relatio

ne. Defectu cuius conditionis D.

Thom. i.p. quest. 42. art. 1. ad 4. do

cet relationes similitudinis, aut æ

qualitatis. inter personas diuinas

ratione essentiae non esse reales:

quia licet personæ ipsæ realiter di

stinguantur, tamen ratio formalis,

secundum quam attenditur talis si

militudo, & æqualitas, scilicet natu

ra diuina, est omnino eadem in illis.

Et eadem ratione, si per impossibili

ty posset esse relatio realis: binarius e

nim, v.g. prior est infinitis numeris,

retur in duabus hominibus non es

sit inter illos relatio realis simili

tudinis: quia tunc rationes fundan

tes similitudinem ex utroque extre

mo non distinguerentur realiter.

Videantur Caiet. & Naza. art. cit.

25 Ex dictis facile expedientur

aliqua discrimina, quæ solent as

signari inter relationem prædicamen

talium, seu secundum esse, &

transcendentalem, seu secundum

relationem, & alterum similiter ha

bet a parte rei aliquid, ratione cu

dici. Primum est relationem præ

ius terminet. Ergo sicut requiritur

realis existentia subiecti, ita etiam re

aliquod fundamentum abso

tum;

tum; quod tamen non necessariò supponit relatio transcendentalis.

Hoc discrimen sanè intellectum verum est (quidquid dicat Suarez vbi suprà:) nam relatio prædicamentalis est vera relatio, & sic necessariò supponit rem absolutam: relatio vero est quid absolutū; & per consequens nō necessariò supponit illud.

Secundum discrimen est relationem prædicamentalem non esse per se intentam à natura, bene autem transcendentalē. Quod etiam verum: esse patet ex primo: nam vera relatio non potest produci per se; sed ad productionem alterius: cum ad illam non detur per se motus ex Aristot. 5. Physic. quod tamen non repugnat rei absolu

ta, quæ est relatio transcendentalē.

Hoc discrimen non potest plenaria, vt patet in scientia, & alijs qualitatibus.

26 Tertium discrimen est, relationem prædicamentalem exigere terminum realem, realiter existentem, & realiter distinctum à fundamento: quorum nullum necessariò inuenitur in relatione transcen-

talē. Quare licet relatio transcen dentalis, seu secundum dici non sit vera relatio, sed quid absolutum;

tamen illud respectu cuius dicitur relatio, necessariò est quid extrinsecum, & saltem realiter negatiū distinctum, vt pater in scientia respectu obiecti rationis, vel nōdum existentis.

27 Quartum tandem, & præcipuum discrimen (omissis alijs) assignatur communiter à Doctoribus cum Caiet de ente, & essentiā cap. 7.q. 15. scilicet relationem prædicamentalem respicere terminum purè vt terminum; transcendentalē verò respicere illum, non sub præcisā ratione termini; sed sub alia ratione, nēpe subiecti, effictus, finis, efficientis, &c.

Hoc discrimen non potest plenaria, nē percipi, donec ea, quæ ad terminum relationis pertinent discutiantur: quod fiet q. 6. & 7. Sufficiat in prælenti dicere, quod loquendo de termino secundum formalem rationem termini, seu vt formaliter opponitur alteri relatio, & est correlative eius; sic verum est discrimen à Caietano assignatum, optimè explicat naturam relationum prædicamentalium. Cum enim hæc formaliter prout sic sint simul natura, vt infra explicabimus: inde fit, vt quanvis in radicali ratione termini di eorum possit includi ratio causæ, effectus, obiecti, aut alia huiusmodi; tamen horum nihil per se petitur ad formalem terminationem talium relationum. Quæ proinde in hoc præcisè constituit, quod terminus terminet eas, &

correferatur illis; & consequenter sit purus terminus respectu earum. Quod tamen dici non potest de relationibus trascendentibus, quæ neque sunt simul natura, neque propriè relativa; sed quid. absolutum dicēs ordinem ad aliquid extrinsecum, à quo sumunt totam suā essentiam. Ac proinde formaliter terminātur ad illud sub aliqua speciali ratione causæ, vel effectus, subiecti, vel obiecti, &c. Vt patet in scientia, quæ per se, & formaliter terminatur ad obiectum vt obiectum; & causa ad effectum vt effectum, & sic de alijs.

QVÆSTIO III.

Quot sint fundamenta relationis.

Cognita essentia huius prædicamenti, species eius vtcūque inuestigare oportet; licet res sit pure metaphysica, vbi Arist. illas inuestigat. Cūm autem relatio suā entitatē accipiat à fundamento, seu ratione fundandi; inde etiam magna ex parte sumit suā specificationem, vt infra videbimus: & ideò quod fuerint genera fundamentorum, tot erunt genera subalterna relationis. Propter quod in præsentī huiusmodi fundamenta inuestigamus.

Dicendum est ergo tria esse genera fundamentorum, seu rationum fundandi, scilicet unitatem, & numerum; actionem, & passionem; mensuram, & mensurabile: quæ paulo inferius exponentur. Sic docet expressè Arist. 5. Metaph. c. 15. cuius sententiam recipiunt D. Thom. ibidem l. 7. & alij omnes Meta-

physici, necnon & Dialectici.

Probatur ratione D. Thomæ: quia relatio realis est ordo realis vnius ad aliud: ergo tot modis dicetur relatio, quot modis contingit vnam rem à parte rei, ad aliam ordinari. Sed hoc contingit tripliciter: ergo tot erunt genera relationum, & fundamentorum. Probatur minor: quia vna res potest ordinari ad aliam, vel secundum esse; prout scilicet esse vnius de pēdet ab alia, tanquam à mensura sua perfectionis: & sic est tertium genus mensuræ, & mensurabilis. Vel vna res dependet ab alia secundum virtutem actiū, aut passiuam; in quantum vna res ab alia recipit, aut alteri confert aliquid: & sic est secundum genus actionis, & passionis. Vel vna res dependet ab altera, secundum quod quantitas vnius potest mensurari cum altera: & sic est primum genus, nempe unitas, & numerus. Non autem inueniuntur relationes, quæ ad hæc tria genera non reducantur, vt ex dicendis constabit; ergo sufficiens est dicta diuisio.

28 Si autem inquiras: quare qualitas non fundat peculiare genus relationis. Respondet D. Thomas qualitatē, secundum quod qualitas est, tantū ordinari ad subiectum, cui inhæret; ad aliud verò non ordinari, nisi vel secundum rationē potentie actiū, vel passiuā; siue vt est principium actionis, & passionis, quo modo pertinet ad secundum genus; vel secundum quod induit rationem quantitatis, quare nūs scilicet dicitur vna, vel plures; quomodo pertinet ad primū genus.

Atquo

Atq; ita diuisio remanet sufficiens. Videatur Sanchez lib. 5. Log. q. 13. vbi hanc D. Thomæ rationem latè explicat, & ab impugnationibus defendit.

Difficilius est explicare vnumquodque ex his fundamentis, & quæ relationes ad illud pertineant. Circa quod non potest Logicus, nec debet omnia examinare: præsertim cūm Arist. in hoc cap. nec verbum faciat de his fundamentis. Videri tamen potest D. Thomas loco cit. vbi Iabel. Sonci. & alij Metaphysici: Sc. 1. p. q. 13. art. 7. & q. 28. ar. 4. vbi Cajetan. Bañez, Nazar. & alij Theologī retractant hanc materiam; cuius nos aliqua breuiter attingemus.

DE PRIMO FUNDAMENTO relationum. §. 1.

29 A Nte omnia circa primā partem istius fundamenti se offert dubitatio: de qua vnitate loquatur Arist. Nam omnia eius verba, & exempla, imò & expositio D. Thomæ vnitatem quantitatuum redolent; siquidem ibi afferuntur proportiones omnes, quas considerat Arithmeticā.

Nihilominus cōmuniā consensus Interpretum, & discipuli D. Thomæ cum Angelico Magist. q. 7. de potentia art. 9. & in 3. dist. 5. q. 1. art. 1. quæsiunc. 1. extendunt hoc fundamentum ad alia prædicamenta, inquantū induunt modum quantitatis, seu secundum quod in eis attenditur unitas, vel multitudo; ad quod sufficit vunità transcedenta

lis eorum. De quo videri possunt Cajetan. q. 28. citata, Nazar. q. 13. Arauxo 5. Metaph. q. 5. art. 9. & alij. Quo sensu dixit Arist. vbi suprà: Eadem namque sunt, quorum una est substantia; similia vero, quorum qualitas est una: & qualia vero, quorum quantitas est una. Vnde sumptum est commune proloquium: Vnum in substantia facit idem; in quantitate aequali; in qualitate vero simile. Quod etiam dicendum eset in alijs prædicamentis, si habemus peculiaria nomina exprimentia proprium modum relationis vniuersiisque. Vt si dicamus (licet impropiè) quod vnum in vbi facit præsens: in situ vero propinquum.

30 Hinc fit, sub isto primo genere contineri relationes omnes identitatis, & diversitatis; aequalitatis, & inæqualitatis; similitudinis, & dis similitudinis; præsentiæ, & absentiæ; propinquitatis, & distantia; & si quæ sunt aliæ huius generis. Ex quibus identitas, aequalitas, similitudo, præsentia, & propinquitas fundantur in vnitate, absolute sumpta, & non formaliter, vt est principium numeri: quia in huiusmodi relatiis attenditur ordo, secundum id, in quo extrema conueniunt. Vnde ibi formaliter loquendo non attenditur numerus, vt patet in Petro, & Paulo, qui fundant relationem identitatis in natura humana, formaliter secundum quod sunt vnum, seu vt habent principium conueniendi; non vero secundum quod causant numerum, seu vt sunt principia differendi.

Aliæ

Aliæ verò relationes scilicet diueritas, inéqualitas, dissimilitudo, absentia, distatia, & similes fùdatur in unitate; nō absolute sumpta, sed vt est principiū numeri: quia in huiusmodi relationibus potius attèditur id, in quo differunt, & sùt plura; propter quod dici posset cum aliquibus Doctoribus huiusmodi relationē fundari in numero, qui est secunda pars huius primi fundamenti. Sed melius dicitur fundari in unitate, vt est principiū numeri: quia in his relationibus non inuenitur numerus ex parte alicuius extremi: quod saltem necessariū erat vt ratio fundandi, esset numerus; sicut cernitur in proportionibus numerorum, & amplius constabit ex dicendis. Restat ergo has omnes relationes enumeratas fundari in unitate, quæ est prima pars huius fundamenti; & per consequens, si alia conditiones requisitæ adsint, vere esse relationes prædicamentales; etiam quando ratio fundandi est unitas transcendentalis, vt explicatum est.

31 Vtrum autem unitas transcendentalis ipsius relationis possit etiam fundare relationem prædicamentalem; sicut fundat unitas transcendentalis substantiæ, aut qualitatis, res est controversa inter Doctores; dum inquirunt; an una relatio possit fundari in alia. In quo partem affirmatiuam defendunt Scotus, & alij eius discipuli. Quorum fundamenta adducit, & soluit noster Didacus à Iesu, hic disp. 14. quest. 3. vbi optimè expli- cat, & probat partem negatiuam,

quam docent communiter Doctores. Estque expressa sententia Divi Thomæ 1. parte quest. 42. art. 1. ad 4. asserentis: *Neque iterum una relatio refertur ad aliam, per aliquam aliam relationem.* Cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatem, & filiationem: quia utroque modo multiplicaretur in infinitum. Et quest. 35. art. 3. ad 2. *Relationes, cum hoc ipsum quod sunt, ad aliquid dicantur, non referuntur per alias alias relationes; sed per se ipsas.* Quibus verbis continetur ratio a priori huius sententiae, quam explicatiū tradit ipse sanctus quest. 7. de potentia art. 9. ad 2. quia nimirum relatio essentia liter est relatio: ergo se ipsa refertur, & non media alia relatione; sicut quia actio essentia liter est actio, se ipsa fit, & non media alia actio ne distincta. Alias rationes adducit noster Didacus. Videatur ibi.

32 Circa secundam partem huiusfundamenti, dicendum est illas relationes propriè fundari in numero, quæ ex parte alicuius extremi habent aliquem numerum proportionem fundandi, cuiusmodi sunt proportiones omnes, tā numeri ad numerum, quam numeri ad unitatem. Quod docuit expressè Aristoteles supra dicens: *Dicuntur autem secundum numerum, aut simpliciter, aut determinatè, ad eos, aut ad unum; ut duplum ad dimidium, &c.* Vbi prosequitur proportiones omnes numerorum. De quo videri potest D. Thom. ibidem lect. 17.

Ratio

Ratio autem est clara: quia relatione non dicitur fundari in numero, ex eò quod fundamentum, & terminus sint multa, & faciant numerū; sic enim omnis relatio realis fundaretur in illo; siquidē exigit extrema realiter distincta: neque similiter dicitur fundari in numero: quia ponat disconuenientiam, seu differentiam inter illas: hoc enim faciunt etiam relationes, quæ fundantur in actione, & passione. Ergo ideo dicitur fundari in numero: quia ipse numerus est extremum, quod refertur media tali relatione.

33 Ex quo collige, (& benè nota: quia neminem vidimus hoc aduententem,) quod quanvis unitas transcendentalis unius substantiae, aut albedinis sufficiens sit ad fundandam relationem prædicamentale respectu alterius substantie, vel albedinis; sicut unitas prædicamentalis unius quantitatis sufficiens est ad fundandam relationem prædicamentalem respectu alterius quantitatis; tamen numerus transcendentalis, siue substantiarum, siue quantitatum, siue quarumcumque aliarum rerum non est sufficiens ratio fundandi relationem prædicamentalem; sicut est sufficiens numerus prædicamentalis. Ratio autem disparitatis est: quia unitas transcendentalis cuiuscumque entis est ens per se; sicut ipsum ens, cuius est unitas. Similiter numerus prædicamentalis est per se unum, & vera species quantitatis; at verò numerus transcendentalis est ens per accidens, vt vidimus disputatione

præcedenti nū. 73. & ideo iste non potest fundare veram relationem, benè autem illa. Ex quo tandem sit proportionem duplam, quam concipiimus inter numerū quaternarium, & binarium Angelorum; aut inter binarium, & unum Angelum non esse veram relationem: & idem est de alijs numeris transcendentalibus; & per consequens illas tantum proportiones esse relationes reales huius prædicamenti, quæ inueniuntur inter numeros quantitatiuos, seu prædicamentales.

D E S E C U N D O F U N-
damento relationum.

§. II.

34 **C**irca istud genus relationū non conuenit inter omnes, quid propriè habeat rationē fundamenti, seu rationis fundandi. An scilicet potentia activa, & passiva: an verò actio, & passio: an potius substantia ipsa, quæ est principium radicale actionis, & passionis. Verbi gratia in relatione paternitatis difficultas est, quid propriè sit ratio fundandi illam: an potentia generativa patris: an generatio ipsa: an verò neutrum horum, sed ipsa substantia Patris.

Scotus 5. Metaph. c. 15. & in 4. dist. 6. q. 10. affirmat potentiam generatiuam propriè efficationē fundati paternitatem; generacionem verò tantum esse conditionē sine qua non. Quod etiam docet Arauxo vbi supra. ¶ Et potest suaderi: quia ratio fundandi tanciu permanere debet, quandiu manet rela-

relatio, cuius est ratio fundandi: sed generatio transit manente paternitate: ergo non potest esse ratio fundandi illam. Restat ergo, quod sit potentia generativa; si quidem haec permanet, & est id, ratione cuius conuenit substatiæ hominis esse patrem.

35 Suarez verò disp. 27. sect. 12 n. 5. existimat ipsam substatiæ, quæ est radicale principium generacionis, esse rationē fundādi, seu fundatum proximum, ut ipse ait; nō verò potentiam generatiæ, aut generationem. Quod etiam potest suaderi. Primo: quia relatio paternitatis potest manere, tū absq; generatione, tū etiā absq; potentia generativa: ergo neutrū est ratio fundandi. Antecedens circa generationē cōstat ex ratione præcedēti. Circa potentiam verò generatiæ probatur: quia dato casu, quod à Petro habente filium auferatur potentia generativa; non ideo auferatur relatio paternitatis, ut patet: ergo haec potest esse absq; illa.

Secundò: quia relatio filiationis immediatè afficit ipsam substatiæ, seu suppositum: ergo idē dicendum est de paternitate, & per cōsequēs substantia ipsa erit ratio fundādi, seu fundatum proximum vtriusque. Cōsequētia pater. Antecedēs verò tractatur à Theologis in materia de Incarnatione; & pro nunc probatur ex D. Th. 3.p.q. 35. ar. 5. vbi negat in Christo Dño esse duas filiationes: quia suppositum est diuinum, & incapax recipiendi aliquod accidens. Quæ ratio nulla es- se, si relatio filiationis non affice-

ret immediatè ipsum suppositum; siquidem accidētia, quæ immediatè inhārent, vel natura humana, vel potentia eius, aut quantitat, non repugnat esse de nouo in Christo, ut patet de risibilitate, scietia, colore, & alijs huiusmodi.

36 Tandem, Soto hic exponēs tex. 5. & 5. Physic. q. 2. ar. 2. Caiet. 3.p.q. 35. art. 5. Iabel. 5. Metaph. q. 21. Sanch. lib. 5. Logica qu. 31. Gallego contr. 3. ad 3. & communiter Thomista cēsent generationem ipsam, & non potentiam generatiæ, aut substantiam patris propriè esse rationē fundandi paternitatem. Quod videtur esse planè ad mentem Arist. & D. Tho. qui profundamento harum relationū assignant, nō potentiam actiūam, & passiuam, aut substantiam; sed actionem, & passionem; ut patet loco citato ex 5. Metap. & 1.p.q. 28. art. 4. vbi inquit Angel. Doct. Secundum Philosophum in 5. Metaphysica, relatio omnis fundatur, vel supra quantitatem, ut duplum, & dimidium, vel supra actionē, & passionē, ut faciens, & factum; pater, & filius, &c. Idem repetit 4. contra gentes cap. 24. de potentia q. 8. art. 1. in 3. dist. 8. q. 1. art. 5. & opusc. 48 c. 4. exp̄s̄ dicit. quod Fundamentum paternitatis, est actio scilicet generatio, qua quis genuit filium, & fundamentum filiationis est passio, scilicet generatio passiva.

37 Certè si naturam harū relationū attēdamus, omnia clara fieri. Et in primis recolledū est id, quod disp. 12.n. 43. diximus, scilicet vñ accidens non esse subiectum quod alte-

alterius, sed tantū vt quo, modo ibi explicato. Quo fit, ut generaliter loquendo, relatio non debeat inhārere rationi fundādi; ita ut ipsa sit quasi immediatum, & integrū fundamentum relationis; sed ita quod sit medium, seu ratio quarē relatio inhāreat ipsi substatiæ, que est subiectum quod.

Deinde, si specialiter consideremus relationes huius secūdi generis, inueniemus nō debere ipsas inhārere rationibus fundandi; in quo planè differt genus istud ab alijs duobus. Etenim in primo, aut tertio rationes fundandi sunt formæ perfectæ, nullum incidentes motum, aut transitū; & ita permanenter, & quasi in facto esse constituant fundatū, & sunt rationes recipiendi relationes. At verò in hoc secundo genere rationes fundandi secum afferunt aliquem motum, aut trāsitus; siquidem requirunt actionem cause efficientiæ. Quare cū à causa efficienti, quando est vniuoca, ut in præsenti est pater respectu filij, solum depe- deat effectus, dum sit; non verò in eff., aut conseruari; inde est rationes fundandi istarum relationum non debere permanenter, & quasi in facto esse constituere fundatū, seu esse rationes recipiendi illas, sed tantū infieri.

38 Cuius doctrinæ signum optimum est, (& est secundūm discri- men,) quod licet ad hoc, ut inter duo alia sit relatio similitudinis, vel ad hoc, quod inter scientiam, & obiectum sit relatio mensuræ, necessaria fuerit produc̄tio extre- rū: (si enim aliquādo facta nō fuī- sent nō existerēt in rerū natura; & cōsequenter neq; realiter referen- tur:) tamen talis produc̄tio nō pe- titur per se, & intrinsecè à relationib⁹ similitudinis, & mensuræ. Nā si per impossibile illa alba, aut scie- tia, & obiectum existerent absque produc̄tione, esset ibi similitudo, aut mensurabilitas eiusdem ratio- nis, ac modo est. At verò paternitati, & alijs relationibus huius secundi generis ita per se, & intrinsecè annexa est produc̄tio, & trāsitus, seu facere, & fieri; ut quantumcumq; ponantur duo homines cum potentia actiua, & passiuam, vel cum alia quavis forma permanenti; si tamen ab eis præscindamus actio- nem, & passionem, seu generare, & generari: non potest ibi intelligi paternitas, aut filiatio. Et è cōtra, si præscindamus alia omnia ab istis hominibus, etiam ipsam po- tentiam actiua, & passiuam; si ta- men intelligimus actionem gene- randi, & passionem, seu generare, & generari; statim intelligimus pa- ternitatem, & filiationem.

39 Ex quibus iā duo licet infer- re. Primū est, in relationibus huius secundi generis rationem fundādi solum esse necessariā infieri, seu in primo produci relationis; & ita ma- nere posse nō existerēt ratione fundā- di. Quod nō cōtingit in alijs duob⁹ generibus: quia ibi ratio fundandi est necessaria in facto esse, seu in cōseruari relationis: & sic illa abla- ta, auferitur relatio, ut patet in simi- litudine, quæ tollitur statim; ac au- fertur albedo ab aliquo extren⁹.

Secundum est, in duobus alijs generibus relationum productio nem cuiuscumq; extremit, non posse esse rationem fundandi; sed tantum conditionem sine qua non: vt patet in relatione similitudinis, in qua produc^{tio} albedinis non est ratio fundandi; sed ipsa albedo. At verò in hoc secundo genere ipsa productio, seu generatio, verè est ratio fundandi relationem, & non conditio; ac proinde alijs præferrenda est tertia sententia. Quæ est proculdubio Arist. nam postquam assignauit actionem, & passionem pro ratione fundandi, subdit: *Sic enim pater filij pater dicitur: hoc enim fecit; at illud passum quid est.* Per quod patet ad argumenta adducta pro prima, & secunda sententia.

40 Vbi tandem obseruandum est, hucusq; dicta intelligi de relationibus huius secundi generis, quæ necessariò supponunt actionem causæ, & ad illam consequuntur; vt sunt paternitas, filatio, & similes. Solent autem præter has assignari ex Arist. lib. 5. citato Metaphysicæ alia relationes huius generis, quibus causæ efficientes, quando sunt constitutæ in actu primo, antequam operentur in actu secundo, referuntur ad passum, vt est etiam in actu primo ad recipiendum; antequam recipiat in actu secundo. De quo videri potest D. Thom. ibidem le^t. 17. Et tales relationes non requirunt actionem, & passionem, neq; vt rationes fundandi, neque vt conditions; sed verè fundantur in potentia actiua,

& passiuæ, vt per se patet. Quæ omnia docuit Aristot. ibidem dicens: *Activa vero, & passiva secundum potentiam actiua, & passiuæ sunt, & actiones potentiarū; vt calefactiuum, ad calefactibile: quia potest: & iterum calefaciens ad calefactum, & secans ad secum tanquam agentia &c.* Ex quo patet ad hoc genus pertinere relationes omnes, quæ inter quamlibet causam efficientem creatam, & effectū eius inueniuntur. Diuiditur autē secundū diuisiōne actionis, & passionis, & potentiaz actiua, & passiuæ; & sic alia est relatio causæ vniuersalit, alia causæ æquiuocæ; alia causæ immanentis; & alia trāseuntis, &c. De quo infra reddabit sermo.

DE TERTIO FUNDAMENTO relationum. §. III.

¶ Irca istud fundamētum solūm se offert notandum id, quod docent Arist. loco citato D. Tho. ibidem, & 1. p. q. 13. art. 7. & concorditer Doctores: scilicet relationes huius tertij generis, ex parte vnius extremi tantū esse reales; nempe ex parte mensurabilis ad mensuram, vt patet in scientia, & scibili; sensu, & sensibili; & simili bus. Nam scientia, & sensus realiter referuntur ad sua obiecta: obiecta tamen non habent relationem realem ad scientiam, & sensum. Cuius rationem reddit D. Tho. le^t. 7 citata: quia ex parte mensuræ non datur aliqua ratio realis, quæ possit fundare relationem; non enim

scibile dicitur relationē propter aliquid ex parte eius, sed solūm propter actionem alterius scilicet scientie: quæ cum sit immutans, non ponit aliquid reale in ipso obiecto; si cut ponit in scientia. Ergo licet relatio, qua scientia refertur ad obiectum, sit realis, non tamen ē cōtra. Propter quod inquit recte Arist. scibile, aut sensibile non dici relationē: quia ipsa referantur ad alia; sed quia alia referuntur ad ipsa.

Quod si rationem vniuersalem assignare velimus, quæ comprehendat omnia relativa huius tertij generis: sumenda est ex ipsa ratione fundandi eius. Quæcum sit intima cuiuscunq; rei perfectione, secundū quod est mensurabilis ab alia perfectiori, quæ respectu eius habet rationem regulæ, & mensuræ ex trisecç; inde fit vt in re mensurata sit vera, & realis dependentia, faltem in genere causæ quasi exemplaris: & per consequēs vera, & realis relatio. At verò in eo, quod est regula, & mensura perfectionis alterius, prout sic, nulla est dependētia; & per consequens neque realis relatio respectu eius. Et propterea, vt bene notauit D. Thom. q. 13. citata, semper relationes istæ inueniuntur inter res diuersi ordinis; id est, quarū vna dependet ab alia, non tamen ē contra.

42 Ex quo fit, ad hoc genus pertinere relationes, quibus creaturæ referuntur ad Deum, & relationes quibus scientiaz, habitus, vel potentiaz respiciunt sua obiecta; & generaliter huiusmodi relationibus referuntur omnes species cuiuscun-

que generis, ad primā, & perfectissimam speciem in talis generis, quæ est regula, & mensura perfectionis illarum: iuxta illud axioma: primū in vnoquoque genere est mensura ceterorum.

Vbi tandem obseruandū est pro hoc, & præcedentibus generibus relationum, quod quando dicimus has, vel illas esse reales, intelligentum est dummodò non deficiat eis aliqua ex conditionibus requisitis ad relationem realem. Propterea enim, licet Logica mēsuretur a suo obiecto; non tamen dicit relationē realem ad illud, vt vidimus disp. I. num. 24. & in casu quo prima species alicuius generis omnino corrumperetur, non maneret in alijs speciebus relatio realis mensurabilis ad illam, & sic de alijs.

43 ¶ Ex dictis in hac q. infertur manifestè plures relationes prædicamentales fundari immediate in substantia: & hoc non solūm ex relationibus huius, & secundi generis; sed etiam ex ijs, quæ fundantur in primo. Quæ sententia est communis inter Dialecticos eāque docet D. Thom. de potentia quæst. 6. art. 9. ad 4. & quodlibet. 7. art. 10. ad 4. conflatque discurrendo per singula fundamenta. Nam in primis in hoc tertio, relationes illæ, quas Angeli, aut animalia dicunt ad primū Angelum, & animal, tanquam ad mensuram suæ perfectionis essentialis, satis constat fundari in ipsa substantia eorum. Similiter in secundo genere, omnes relationes causæ, vel effectus vniuersi, quæ tantum requirunt actionem, & passionem in

fieri, ut paternitas, filatio, & similes etiam fundantur immediatè, in substantia; seu supposito iuxta supradicta. Quod faltem de ijs, quæ correspondent ex parte effectus, qualis est filatio, negari non potest, siquidem tales effectus immediatè per suam substantiam, absque aliqua superaddita potentia passiva, de genere accidentium, terminant generationem substantiam; & per consequens immediatè per suam substantiam fundant relationem ad suas causas efficientes. Tadē in primo genere relationis, quæ fundantur in unitate transcendentiali vnius substantiae respectu alterius, ut identitas, quæ est inter substantiam Petri, & Pauli; & distinctione quæ utraque distinguitur à substantia equi immediatè fundatur in substantia, ut per se patet. Nec in hoc est amplius immorandum.

Q V A E S T I O . V .

Vtrum relatio distinguatur realiter a suo fundamento.

44 Cognitis fundamentis, examinandum est; quomodo relations distinguuntur ab illis: au scilicet per operationem intellectus tantum: an vero à parte rei. Et procedit difficultas de solis relationibus praedicamentibus. In qua licet plures sint sententiae: dñe tamen sunt precipuae.

Prima afferit nullam relationem à parte rei distinguiri actualiter à fundamento; sed tantum per operationem intellectus. Pro hac sententia citatur Ocham, Maior,

Marsilius, & alij nominalis. Eamq; defendant Stuar. disp. 47. Metaph. se 2. 2. Oña hic q. 1. art. 6. Lorinus ibid. q. 4. Conim. q. 1. art. 4. Hurt. disp. 15. Metaph. se 2. & Pereyra lib. 6. Physicor. c. 16. Quam etiam tenent aliqui Thomistæ, Sylvest. in conflato q. 28. dub. 1. Herb. in 1. di stinct. 30. q. 1. Iabel. 5. Metaph. q. 22. Soncin. ibidem q. 28. Zumel 1. p. q. 28; art. 2. q. 6. & videtur esse sententia Soti q. 2. huius cap. Sed reuera solū intēdit relationem non distinguit à fundamento tanquam rem, & rem: nam in solutione ad 3. se explicat dicens, quod licet prædicamenta non sunt decem res realiter distinctæ, sicut ignis, & calor; sunt tamen decem distinctæ rationes entis, seclusa operatione intellectus, primo diversæ. In quo etiam sensu alij Thomistæ explicant Herbeum, Iabellū, & Soncin. & fortè hæc est illorum mens: nam nullibi afferunt distingui tantum per intellectum; sed esse rationes formaliter distinctas. Sed quidquid sit de hoc.

Probatur primò hæc sententia ex Aristot. 5. Physicorum textu 10. afferente, ad relationem nondari per se motum, quod probat: *Quia altero subeunte mutationem, alterum mutationem non sufficit, ut est dici potest ad aliquem: id est potest relatio advenire subiecto absque mutatione eius, per solam mutationem termini.* Vbi Diuus Thomas lecit. 3. inquit: *Nihil advenit nisi de novo, per hoc quod in principio est alterius qualis, per eius mutationem.* Quod etiam repetit 3. parte quæ.

16. art. 6. ad 2. & tādem opusc. 48. tractatu 5. cap. 2. ait: *Cū dico quod similitudo Sortis habet albedinem ipsius, ut fundamentalis nomine intelligentia, quod similitudo Sortis sit alijs quæ res in Sorte alia ab ipsa albedine sed solū est ipsa albedo, ut se habet ad albedinem Platonis, ut ad terminum. Si enim similitudo adderet supra albedinem Sortis aliquam rem, nullo modo posset aliquis actioni furi similis sine sui mutatione.* Ergo ex sententia Arist. & D. Thonae relatio non distinguitur realiter à fundamento.

45 Secundò probatur ratione, ex eisdem locis desumpta: quia relatio advenit fundamento absq; villa mutatione reali eius: ergo non distinguitur realiter ab illo. Consequentia patet: nam forma realis non potest de novo advenire alicui, quin ipsum aliter se habeat nunc, ac prius, quod est mutari. An teccedens verò probatur quia existente Petro albo, si ponatur apud lados aliud album, statim Petrus incipit esse similis illi: sed hoc fit absque productione alicuius nouæ realitatis in Petro: ergo absque reali mutatione. Probatur minor: quia nulla datur causa talis entitatis, neque enim fundamentum, scilicet Petrus, aliquid tunc operatur, & multò minus, potest esse causa terminus, nempe illud album, quod de novo producitur; quippè cum absurdum videatur rem apud Antipodas, productam aliquid reale operari in Petro hic existente.

Confirmatur primò: quia iam terminus de novo productus esset causa infinitarum penè entitatum; siquidem quādō denuò producitur aliquid album, alia res, quæ antea erant alba, de novo referuntur adiastam; & haec ad illas, hoc autem videtur absurdum ergo &c. Confirmatur secundò: quia alias daretur ad relationem per se motus contra Arist. 5. Physic. nam quod per se est res, & entitas realis, per se est producibilis, & potest terminare aliquam actionem, seu motum; ergo dicendum est relationem advenire fundamento absque productione alicuius entitatis realis, & per consequens absque mutatione eius.

46 Terriò: quia accidens reale à parte rei distinctum à subiecto in quo est, facit cum illo compositionem realem; siquidē vniuntur per modum actus, & potentie ante omnem operationem intellectus: sed relatio adveniens fundamento non facit cum illo compositionem reali: ergo non distinguitur à parte rei ab illo. Maior, & consequentia constat. Minor autem est expressa D. Tho. q. 7. de potentia art. 8. Et probatur: quia vnum album post productionem alterius non est magis compositum, quam antea.

Confirmatur: quia si relatio distingueretur realiter à fundamento, posset Deus illam separare, manente fundamento, & termino: hoc autem est falsum: ergo & illud ex quo sequitur. Sequela videtur certa: nā fundamentum non est de essentia relationis, neque è contra: ergo si distinguuntur realiter, Oo 2 poterit

poterit Deus adhuc posito termino suspendere suum concursum, ne re latio dimanet à fundamēto. Minor verò probatur: quia quantuncunq; fingatur auferri entitas similitudi nis a duobus albis, manentibus ip sis; ambo habent albedinem: ergo impossibile est, quod non sint similia; & per consequens per ipsas al bedines, & non per aliquid superad ditum sunt similia.

Quartò: quia iam relatio duplicitatis, qua numerus quaternarius hominum est duplus respectu binarij, esset entitas a parte rei distincta ab ipso numero quaternario, supra quem fundatur: hoc autem videtur absurdum: ergo &c. Sequela patet. Minor verò probatur: quia iā vna simplex relatio esset in quatuor subiectis distinctis, quod vide tur impossibile.

Confirmatur: quia saltim duplicitas, qua corpus continuū duorum cubitorum est duplum ad corpus vnius cubiti, non potest esse aliquid realiter distinctū ab ipsa quātitate cōtinua: ergo, &c. Probat antecedens: quia si talis duplicitas est quid distinctū, vel est tota in qua libet parte quātatis: vel tota in to ta, & pars in parte. Nō primū: quia iam quilibet pars esset dupla, & constat esse falsum. Neq; etiam secundū: quia in primis partes duplicitatis non essent eiusdem rationis cum toto; alias sequeretur idem in cōueniēs, quod quilibet pars quātatis esset dupla. Sed neque etiā possunt esse diuersæ rationis: quia quod non habet extensionem, aut diuisibilitatem ex se, sed ex quan-

tate, non est alio modo diuisibile quām illa: sed quātitas nō est diuisibilis, nisi in partes eiusdem ratio nis: ergo duplicitas, quę non ex se, sed à quantitate habet diuisibilitatem, non potest diuidi in partes diuersæ rationis.

47 Secunda sententia affirmat omnem relationem prædicamen talem à parte rei distingui à fundamento. Quam docet proculdubio D. Thom. vt infra constabit, & ideo in ea conueniunt fere omnes Thomiste, Capreolus in 1. dist. 30, quest. 1. Deza ibidem notab. 3. Cai et. 1. parte quest. 2. 8. articul. 2. Bañez ibidem dub. 2 Raphael de Ripa dubitatione 1. Ioannes Gonzalez disputatione 20. sectione 1. num. 8. Ferrara 4. contra gentes capit. 14. Fland. 5. Metaph. quest. 16. artic. 18. Aquarius ibidem quest. 19. Araux. quest. 5. art. 4. & 5. Zanardus quest. 22. Bruxelensis in hoc capit. quest. 4. articul. 5. Soto vbi supra Masius sect. 2. quest. 2. Sanchez lib. 5. quest. 38. Noster Didacus à Iesu disput. 14. quest. 3. & Galleg. controvers. 31. Quos se quantur Molina 1. parte quest. 13. artic. 7. Valent. ibidem disp. 2. q. 2. punct. 1. & Rubio hīc quest. 14. A quibus etiam in re non disentiunt Scotus in 3. dist. 3. q. 1. & Duran. in 1. dist. 30. q. 2. vt consideranti parebit.

Quanvis autem Auctores citati vñiformiter conueniant in constituenda distinctione actuali ante intellectum; aliqualiter tamen disentiunt in modo distinctionis. Nam Bañez, Arauxo

Soto

& Rub. contendunt relatio nem, & fundamentum non distin gu realiter entitatię, seu distinctione rei à re, sed realiter formaliter, vt res, & modus, seu vt duas formalitates. Masius verò, & Aquarius dicunt distinctionem hanc esse quidem entitatię ex parte essen tia; sed non ex parte existentia; id est, esse alias ipsas relationis, & fun damenti esse diuersas res, non tamē habētes diuersas existētias. Atverò Capre. Deza, Caiet. Ripa. Ferrat. Fland. Zanar. Sanch. Gall. & cæteri absolutè affirmant distin gu realiter entitatię, sicut duas res. Quę dissensio quanvis non sit magni ponderis, tamen etiā erit à nobis dirimenda.

EXPENDITVR ALI qua ad questionis solutionem necessaria. §. I.

48 Vpliciter possumus hanc questionē perractare. Primo ex communib[us] principijs præ dicamentorum: examinando scilicet: an inter genera primū diuer sa necessariò debet esse distinctione actualis ante intellectum. Secundò ex proprijs relationis: an scilicet dato, quod nō omnia prædicamenta distinguuntur ex natura rei, adhuc ponēda sit talis distinctione inter fun damentum, & relationem. Et quia nobiliores Thomistæ ex mente sui Magistri procedūt ex vtrisque prin cipj, vt iam videbimus: & vtrius que notitia necessaria est ad plenā questionis solutionem: ideo ytrunque breuiter attingemus.

49 Quo argumento vtitur D. Th. q. 8. de potentia art. 2. ad primum, reddens rationem, quare substantia crea ta non possit esse idem à parte rei

rei cum relatione; bene autem es-
sentia diuina: qui a nimirum substā-
tia creata (inquit) *Est definita ad
vnūm gēnūs;* & per consequens ex-
cluditur ab alio genere. Quæ ratio-
si bona est, & sufficiens; (inquit Ca-
iet. vbi sup.) etiam probat distin-
ctionem realem relationis à qua-
nitate, & qualitate: cum vnaquæq;
sit definita ad suum genus. Cui nos
addimus, iuxta hanc rationem D.
Tho. etiā probari, omnia prædicamēta
distingui ex natura rei, & ante
omnē operationem intellectus. Quā sententiā, vt Angelico Docto-
ri conformiorē, defendunt plures,
& nobiliores Thomistæ Caiet. Ba-
ñez, Ferra. Gonzal. Capreol. Flād.
Zanar. Sot. & Sanch. vbi sup. & A-
raux. loco, cit. & q. 1. antecedenti
ar. 4. qui addit sicut in omnibus ve-
ros D. Thom. discipulos.

Quod denuò confirmatur ex eo-
deni Angelico Doctore in 2. dist.
12. q. 1. art. 1. ad 3. & q. 7. de poten-
tia art. 3. ad 2. Vbi affirmat, prædi-
camēta seip̄is distinguui, seu esse pri-
mō diuersa: ergo inter illa cōcedē-
da ei aliqua aequalis distinc̄tio ex
natura rei, & ante operationē in-
tellectus. Probatur consequentia.

Prīmo: quia, vt recte deducit Arau-

xo, quæ se ip̄is distinguuntur, sunt

principia actualis distinctionis in

alijs, seu ipsæ rationes acti differē-
di: ergo magis ipsa distinguūtur in

ter se.

Secundō ratione quā format Gō-
zal. quia ea quæ habent diuersas es-
sentias, quarū vna actu nō est alia,
neque ē contra, distinguūtur ex na-
tura rei sine aliquo ordine ad intel-

lectum: sed quæ pertinent ad diuer-
sa prædicamenta, sunt huiusmodi,
siquidē distinguūtur, rā penes gra-
du genericū, quām differentiale;
& per consequens differunt totali-
ter in natura: ergo distinguūtur ex
natura rei sine ordine ad intellec̄tū.

Tertiō: quia, vt bene argumenta-
tur Sanch. quælibet propositio, in
qua vnum prædicamentū negatur
de alio, secūdū se est actu immedia-
ta, & per se nota, vt cōstat in lib.
Posteriorū: ergo, seclusa operatio-
ne intellectus, quidditas, & essentia
substatiæ actu nō est quidditas, & es-
sentia quātitatis, & sic de ceteris.

Quartō denique: quia maior se-
paratio est in primō diuersis, quā
in realiter distinctis: siquidē hęc
possunt vniuocè conuenire; illis ve-
rō nihil est cōmune pr̄ter nomē:
sed prædicamēta sine ordine ad in-
tellectū sunt actu primō diuersa;
aliās non darentur à parte rei de-
cem supra genera entium: ergo
etiā sunt actu distincta ante opera-
tionem intellectus. Videantur Ara-
aux. & Sanch. citati, qui pluribus
rationibus impugnant Suarez, &
alios contrarium afferentes.

50 ¶ Veniamus ad secūdū. Pro
quo statuenda est certa, & indubita-
ta regula, quæ solet cōmuniter tra-
di: scilicet illa distinguui realiter,
quæ possunt separari, ita vt alterū,
vel vtrūque maneat sine alio. Quo
fit, vt quando vnum realiter adue-
nit, altero iam existente; vel perit
realiter, altero remanente, sit op-
timum signum distinctionis realis.
Quod docuit exp̄esse Arist. 7. Phy-
si. c. 1. dicēs: *Amplius, si potest alterū sine*

fin altero eff., nō erit idem, &c. Et
consequenter non potest ex-
prob̄at recte Suar. disp. 7. Metaph.
f. 2. tum quia implicat, quod idē
a se ipso realiter separetur, aut
quod idem simul sit, & non sit: tum
etiam quia quādo vnum ab alio se-
paratur, aliquid tollitur, & aliquid
remanet: ergo realiter inter se dis-
tingui. Vnde valde errant, (in
quit benè Suarez,) qui existimant
relationem esse aliquid reale pos-
sūtum, sine quo potest fundamentū
manere in re ipsa, & tamen non dis-
tingui à parte rei ab ipso: est enim
aperta implicatio contradictionis.

Est tamen obseruandum, quod
licet hęc regula, prout iacet, vera
sit: non tamen est adēquatū indi-
cum distinctionis realis: quia non
conuertitur. Nam verum quidem
est omnia, quæ realiter possunt se-
parari, realiter distinguui: non ta-
men ē contra omnia, quæ realiter
distinguuntur, posse separari. Vt pa-
ret de personis diuinis, quæ licet
realiter distinguuntur; vna tamen
non potest esse sine alia. Et de mul-
tis accidentibus, quæ realiter di-
stinguuntur à subiecto, tenent plu-
res graues Doctores, non posse ab
alio separari. Ratio autem est:
quia ad separationem plus vide-
tur requiri, quām ad distinctionem;
ad illam enim ultra distinctionem
non necessaria est aliqua indepen-
dētia vnius ab alio, quæ tamen
non necessariō inuenit inter ea,
quæ distinguuntur. Vt patet in
materia prima, quæ licet rea-
liter distinguatur à forma; om-
nino tamen dependet ab ea, &

*Éadē doctrinā tradit Sāc. Doct.
in 1. dist. 33. q. 1. vbi etiam faretur
relationes reales rerū creatarum*

facere cum eis cōposit ionem. Verba iūs sunt: *Cum esse essentia diuinā sit ipsa essentia, & esse paternitatis sit ipsa paternitas; relinquitur de necessitate, quod ipsa paternitas secundum rem est ipsa effectio. Unde non facit compositionem, cūm ea, &c. In alijs autem realibus relationibus in creaturis existentibus est aliud esse relationis, & substantia, quae refertur: idē dicuntur inessi: & secundum quod insint, compoſitionem faciunt accidentis ad subiectum; quod non conuenit in divinis relationibus. Idem expressius habet dist. 4. anteced. q. 1. art. 1. ad 3. dicens: *Relations diuinae non diffirunt ab essentiā realiter; sed tantum ratione, ut dictum est. Et idē non sequitur ibi compoſitione, quod in alijs esse non potest: quia nulla relatio est substantia secundum rem in creaturis. Unde oportet, quod omne generatum sit compoſitum. &c.**

Videatur etiam lib. 2. contra gentes, cap. 14.

Ergo ex sententia D. Thomae relatio prædicamentalis creata distinguuntur ex natura rei a fundamento.

52. Secundò probatur ratione generali, quae vtuntur Caiet. Basilez. Gonzal. Arauxo, Zanar. & alij Thomistæ citati: quia quæcunque pertinent ad diuersa prædicamenta, distinguuntur actualiter ante operationem intellectus: sed relatio, & fundameñtrum pertinent ad diuersa prædicamenta: ergo distinguuntur a ſimilitate, ante operationem intellectus. Minor, & consequentia constant. Major vero fariſis probata est §. præced. & ſumitur ex Arist. 5. Metaph. text. 14. vbi ens extra ani-

mam inquit diuidi in decem prædicamenta per diuersos modos, non ſolum prædicandi; ſed etiam effendi, vt ibi explicat D. Thomas. Et lib. 10. text. 8. docet nomine entis realis non significari immediate a liquid vnum; ſed ipsa plura, & ſuprema genera. Quæ omnia, & his ſimilitudine, quæ paſſim docet Arist. conſtare non poſſunt ab ſque aliqua diſtincione actuali ex natura rei inter prædicamenta: ſi enim à parte rei dantur decem ſuprema genera, nomine entis immediate significata: ergo à parte rei vnum non eſt aliud: quomodo enim intelligi poſteſt à parte rei numerus inter ea, quæ realiter ſunt idem.

53. Tertiò probatur ſpecialiter ex regula ſupra ſtatuta: quia relatio aduenit realiter, fundamento exiſtente, & perit realiter ipſo remanente: ergo diſtinguitur realiter ab illo. Cōſequentia patet. Antecedēs vero probatur: quia Petrus ante generationem non eſt pater, & poſt illam eſt verè, & realiter pater: ſimilitate pereante filio definiſt eſt pater, manente eodem Petro. Et idem argumentum poſteſt fieri de ſimilitudine respectu albedinis: ergo relatio aduenit realiter, fundamento iam exiſtente, & corrumptur realiter, ipſo remanente.

Respondent contrarij, quod non aduenit, aut perit realitas relationis, ſed formalitas eius: vel vt inquit Suar. quod relatio nunquā ſeparatur a fundamento ſecundūm a liquid reale, ſed ſolū deſtructo termino, ceſſat relatiua denominatio. Hac tamen ſolutio ſolū in verbis

bis conſtitit; & facile impugnat: tu ergo realiter inter ſe diſtinguitur illa formalitas, ſeu denominatio, quæ aduenit, aut perit, vel eſt verò probatur. Tum quia aliās poſt quid rationis, vel aliquid reale. Si ſent poni in Deo relationes reales quid rationis: ergo nō aduenit, aut ex tempore, respectu creaturarum, perit aliquid, quod pertineat ad eſt ſalua immutabilitate diuina: quas ſentia relationis prædicamentalis, tamen communiter negant Theofili, nullū ens rationis poſteſt logi; nulla alia ratione, niſi quia iam eſte de effentiā alicuius entis realis; Deus mutaretur per receptionē alicuius accidentis realis. Tum etiā ne habebit totam effentiā relationis paternitatis, dabiturque realitatem aduenire de nouo alicui, & ratio prædicamentalis ſine termino, quod ipſum non mutetur; ſiquidem quæ ſunt absurdā. Si autem illa formalitas, ſeu denominatio eſt quid reale, & formale eius eſt aliqua realitas in Petro: ergo iam aduenit, & ſupponimus ergo aduenienter perit aliquid reale; & per conſeſte ipſa realiter mutatur fundamentaliter.

Confirmatur primò: quia propria ratio relationis, quatenus relatio prædicamentalis facit compoſitionem, ſeu quæ conſtituit hoc prædictum, cum fundamento: ergo metum in eſte talis, ſcilicet eſte ad, non poſteſt conſtare, neque intelligi abſq; termino, vt patet: ſed talis ratio intrinſecè, & effentiālizer eſt quid reale, vt ostendim⁹ ſup. n. 11. ergo aliquid reale perit pereunte termino, vel aduenit ipſo adueniente.

Confirmatur ſecundò: quia illa relatiua denominatio, quæ dicitur incipere, vel ceſſare, poſito, aut ablativo termino, vel eſt extrinſeca, vel intrinſeca. Non primum: quia iam non poſſet conſtruere ſpeciale prædicamentum; vt oſtendemus infra disp. 16. ergo ſecundum: & per conſequens verè incipit, aut ceſſat alia, quæ forma realis, a qua cauſetur talis denominatio relatiua.

54. Quartò: quia per aduentum relationis prædicamentalis realiter, & intrinſecè mutatur fundame-

ntur: ſed quæ comparatur inter ſe vt actus, & potentia realis, faciunt compositionem realem: ergo, &c.

¶ Confirmatur ſecundò: quia potest augeri entitas, quæ eſt albedo, non aucta ſimilitudine: ergo diſtinguitur ex natura rei. Conſequentia videtur euideſs: nam imposſibile eſt eandem rem realiter augeri, & non augeri. Antecedens vero conſtituit in frā quæſt. 8.

55. Tandem singulariter de relationibus, quæ immediatè fundatur in ſubstantia, probatur conclusio: quia

quia impossibile est idem à parte rei simul esse substantiam, & accidentem reale: sed relatio est accidentis reale: ergo impossibile est idem à parte rei simul esse substantiam, & relationem. Probatur maior: quia omnia repugnat idem realiter esse per se, & in alio; si enim à parte rei est in alio: ergo ante omnem intellectum datur unum, & aliud.

Confirmatur primum: quia esse per se, & esse in alio sunt modi realis oppositi, quorum unus trahit negationem alterius: ergo eo modo, quo substantia estens per se, eo modo non est in alio; & eo modo quo relatio est in alio, eo modo non est per se. Sed substantia realiter estens per se, & relatio realiter estens in alio: ergo neque relatio realiter est in alio, neque relatio realiter est per se; & per consequens realiter distinguuntur. ¶ Confirmatur secundum: quia relatiū, & absolutū opponuntur cōtradicторiē: ergo idem à parte rei nō potest simul esse absolute, & relatio. Maneat ergo omnem relationē prædicamētā distingui ex natura rei a suo fundamento.

56 Dicendum est secundum distinctionem relationis à fundamento in rigore loquendo non esse modalē, neque solum entitatiū ex parte essentiā; sed verē distingui ut duas res habentes diuersas existentias. Hæc conclusio est frequētior inter Thomistas, ut n. 47. vidimus. Quam planè docet D. Thom. tum libr. I. sentent. dist. 2. q. 1. art. 5. ad 2. vbi expressè affirmat, quod res cōprehēdit sub se absoluta, & relationes: tū etiā locis pro prima conclusione

adductis, dum inquit, quod fundatum, & relatio sunt, alia, & alia res, & quod Aliud est efferētū, & substantia, quae refertur; ubi perly ēst intelligit existentiā, ut patet ex prioribus verbis: Cū ēst diuina essentiā sit ipsa essentiā, &c. Quo etiam sensu eodem lib. I. sentent. distinct. 20. q. 1. art. 1. ait: Relatio, quae habet ēst in creatura, habet aliud ēst, quam sit ēst sui subiecti. Vnde est aliquid aliud à suo subiecto. Et dist. 21. q. 1. art. 2. In creatis per paternitatem additur nouum ēst, quod ēst ēst accidentale, & non idem, quod ēst subiecti, &c. Quod tandem latè explicat, & probat lib. 4. cōtra gentes c. 14. ergo ex sententia D. Thomae relatio in rigore loquendo non est purus modus, sed res, & entitas habens propriam existentiam.

Id etiam conuincunt ferē omnes rationes adductæ pro prima concl. ut consideranti patet. Et denuo probatur: quia nomen rei propriè sumptum, ut dicitur à ratus, rata, ratum significat, quod habet quiditatem, sive essentiam, sicut ens dicitur, quod habet existentiam, ut ex Auic. docet Angelicus Doctor in 2. dist. 37. quæst. 1. art. 1. Ergo id, quod verē habet essentiam, & existētiā, propriè est res, & ens. Sed talis est relatio prædicamentalis; cū sit accidentis completem consti tuens speciale genus entis: ergo propriè est res, & ens.

57 Appellatur tamen sāpe ab Auctōribus modus, & distinctio eius modalis; sicut etiam contingit in vltimis prædicamētis: quia cū sola substantiā simpliciter, & absolu-

tē loquendo, sicut entia, & res: solum inter illas simpliciter inuenitur distinctio rei à re: quam tantò magis participant accidentia, quantò plus habent de entitate, & magis approximant substantiā. Et ideò distinctio inter quantitates, & qualitates semper appellatur rei à re: in alijs verò prædicamentis interdum appellatur modalis, seu metaphysica; ut explicetur eorum tenuitas, & im perfectio. De quo redibit sermo in frā disp. 16. Per quod etiā possunt conciliari opposita sententiæ: semel enim concepsit, quod relatio est speciale prædicamentum accidentis, habens propriam existentiam, sicut alia; contendere: an sit dicēda res, aut modus, est pura quæstio de nomine, ut consideranti patebit.

ARGUMENTIS SVPRÆ factis respondetur. §. III.

58 **A**D primum ex Aristot. & D. Thomā fatemur ad relationem non dari per se motum: quia non producitur per aliquam actionem ad ipsam per se terminatam; producitur tamen per accidentis ad productionem alterius, vel per naturalem resultantiam: & ita ad illā datur per accidentē motus. Quod docet expressè sanctus Doctor in 1. dist. 9. in 2. par. expositionis litterarum meminimus disp. præced. n. 19. Quā solutionē præter Auctores ibi citatos approbat circa hoc propositiū Ripa, Mas. Galleg. & alij Thomistæ moderni. Ex antiquis verò neque Capreol. Cajet. Ferr. aut alij, qui nostram sententiā defendunt: neq; Iabel. aut Sonci. qui contrariū contendunt, vtruntur hoc opusculo; nulla alia ratione, nisi quia apud illos legitimū non habebatur. Soto etiā, qui primus in hac quæst. vñus

D. Tho. scilicet relationē advenire absque mutatione subiecti, intelligitur de mutatione absoluta; non verò de relativa. Sic. i. ch. 6. c. et Banez 1. p. q. 13. art. 7. dub. 1.

Vel secundo resp. cū Ferr. vbi sup. mutationem esse duplē; aliam propriè, & strictè suū p. tā, quæ solet appellari physica, qua scilicet per se producitur aliquid, ut continet in mutatione substantiali, augmentatione, alteratione, & motu locali; aliam verò largè, & cōmuniter dictam, quæ solet appellari metaphysica, qua scilicet aliquid producitur per simplicē emanationē. Arist. ergo, & D. Tho. loquuntur de prima, non de secunda. Per quod patet ad locū citatū tertiae partis.

Ad alium verò ex opusc. 48. dici potest solum velle D. Thomā similitudinē Sortis non esse aliam item productam per actionem per se terminatam ad ipsam. ¶ Vel secundum resp. cū Sanch. & Rub. vbi sup. Angelicum Doct. mutasse sententiam, cuius vltima voluntas continetur in partibus. ¶ Vel tandem, & melius resp. dictum opusc. non esse D. Thomæ; sicut neq; quædā alia quorū meminimus disp. præced. n. 19. Quā solutionē præter Auctores ibi citatos approbat circa hoc propositiū Ripa, Mas. Galleg. & alij Thomistæ moderni. Ex antiquis verò neque Capreol. Cajet. Ferr. aut alij, qui nostram sententiā defendunt: neq; Iabel. aut Sonci. qui contrariū contendunt, vtruntur hoc opusculo; nulla alia ratione, nisi quia apud illos legitimū non habebatur. Soto etiā, qui primus in hac quæst. vñus

ex p̄dicto testimonio, loquitur dubitāter, & sub cōditione *sicut D. Thoma*. Restat ergo dictū opusc. ab antiquis etiam tēporibus inter illegitima computari; ac proindē nō esse cur auctoritate eius prema- mur; maximē cūm contrarium ha- beamus 1. parte, & alijs locis addu- etis. Videatur Gall. vbi supra.

59 Ad secundum negatur ante- cedens. Ad cuius probationem ne- gatur etiam maior: nā re vera pos- to termino resultat in fundamen- to nouā entitas realis. Ad id verò quod contra hoc affertur responde- tur, quod licet nō detur causa pro- ducens talem relationē per actio- nem per se terminatam ad ipsam;

datur ramen causa realis, à qua re- sultet per simplicem emanationē; vt à simili de passionibus anime docet D. Tho. 1.p.q.77.art.7. Ta- lis autem causa non est terminus, sed ipsum fundamentum: à quo nō à principio pullulavit relatio; quia positiō termini est conditio sine qua non. Cuius optimum exemplū est id, quod aliqui Theologi dicūt, scilicet, quod si Verbū diuinum di- mitteret naturam humanam, pullu- laret ab illa propria subsistentia, quæ tamen modō nō pullulat: quia impedita est.

Ad primam confirmationem ref- pōdetur, in uno subiecto non posse esse plures relationes eiusdem spe- ciei, vt infra dicemus. Vnde ex po- sitione vnius albi, non resultant in alijs albī plures relationes simili- tudinis; sed per relationem, quæ in vnoquoque erat, modō referuntur ad illū, quod de nouo ponitur; vt

ibidem explicabimus. Esto autem, hoc esset falsum: nullum esset incō- ueniens ex positione vnius albi re- sultare tot relationes. Non enim repugnat vnam conditionem sine qua non deseruire pluribus causis, vt in exemplo adducto, si Verbū di- uinum esset vnitum mille naturis humanis, & simul dimitteret il- las, ex vnicā dimissione resulta- rent mille subsistentię in illis natu- ris.

Ad secundam confirmationē con- stat ex solutione ad primum. Non enim omne, quod per se est res, & entitas realis, est per se producibilis; sed quēdam sunt, quæ ex natu- ra sua petunt primō productionē alterius, & hęc non possunt per se primō actionem terminare; vt patet in potentia intellectua, & alijs proprijs passionibus; quæ licet ex se sint entia realia: quia tamē essen- tialiter exposcunt productionem suę essentię: ideò per se primō nō producūtur, sed cōproducūtur, vel dimanāt à tali essentia. Ethuiusmo- di est relatio, quæ essentialiter petit suum fūdamentū productū, à quo, posito termino, naturaliter resul- tat, vt dictum est.

60 Ad tertium neganda est mi- nor, vt supra nūn. 51. vidimus ex D. Thom. Cuius probatio non vr- get. Nam vt bene inquit Caiet. vbi sup. album simile esse compositius, quām album, non solum non incō- uenit, imō est necessarium: quia similitudo realis est essentialiter acci- dens. Fallitur tamen imaginatio ex eo, quod relationum nō mina nō offerunt explicitè esse in, sed esse

ad.

ad, & hoc est quod docet Diuus Thom. loco adducto in argumen- to, scilicet relationem secundū explicitam rationem ad; non effi- ciente compositionem cum subiecto: quia prout sic consideratur ad ter- minum, non verò in subiecto. Hoc tamē non tollit, quominus secundū quod dicit in, verè componat cū illo. Videatur Angelicus Doctor art. sequenti ad 7.

Ad confirmationē negatur se- quela: nō enim infertur posse rela- tionē separari à fundamēto, ex eo quod distinguatur ab eo, vt supra vidimus; & patet mille exemplis. Constat enim quantitatē distin- gui realiter à figura; & tamen com- munior sententia censet, etiam de potentia absoluta non posse esse quantitatē finitam absq; figura. Materia etiā distinguitur realiter à forma, & actio vitalis à suo princi- pio; & tamē iuxta certiorem sen- tentiam, nullo modo possunt esse sine illis. ¶ Et quidem licet in pro- posito, aliqui admittant posse Deū separare similitudinem à duobus albīs, manentib⁹ ipsi⁹; id tamen videtur impossibile, tum propter debilitatem relationis, tū propter essentiale dependentiam, & inti- mam cōexionem cū fundamen- to, & termino sicut censent fre- quenter Thomistæ cū Caietano, vbi suprā. ¶ Sed quidquid sit de hoc, dato per impossibile, quod à duobus albīs auferretur relatio: nō manerent formaliter similia, sed tantū fundamentaliter. Neque hęc doctrina habet maiorem diffi- cultatem, quām illa, quam capit.

de proprio quæstion. 2. tradit ipse Soto, cuius est hoc argumentum, dicens, quod si Denis separaret risibilitatem ab homine; tunc homo diceretur radicaliter, & non formaliter risibilis: quia dēsset ei quēdam entitas, & forma rea- lis, constituens ipsum formaliter risibile.

61 Ad quartam neganda est mi- nor. Ad cuius probationem res- pondetur, quod sicut non est im- possibile; sed de facto contingit numerum prædicamentalem, qui est quoddam accidēs reale, & vera species quantitatis, esse in pluribus subiectis inadæquatis, etiam si sint realiter distincta, & discon- tinua, iuxta dicta disputatione præcedenti, numer. 83. sic non est impossibile, neque ullam conti- net inconueniens relationem du- plicitatis, quæ est propria passio numeri, & fundatur in eo, esse in pluribus subiectis partialibus rea- liter diuisis.

Ad confirmationem negatur antecedens, & ad probationem res- pondetur cū Ferrara dupli- citatem illam esse totam in toto, & partē in parte. Cū autē instatur: aut est eiusdem rationis cū toto, aut non: fatemur nō esse eiusdē ratio- nis. Ad id verò, quod cōtra hoc obij- citur, respōdetur quātitatē bicubitā duplicitē cōsiderari posse: vno mo- do in ratione quantitatis continuę, verbi gratia linea, vel superficie aliо modo, vt induit modum qua ntitatis discretę, vt scilicet sig- nificatur nomine bicubitæ: quod er- go habet extēsionē, & diuisibilitatē

ex

ex quantitate, ut habet rationem continui, diuiditur in partes eiusdem rationis; sicut ipsa quantitas: nam linea diuiditur in lineas, & superficies in superficies: & similiter albedo; quæ hoc modò habet diuisibilitatem à quantitate, diuiditur in albedines, &c. At verò id, quod habet diuisibilitatem à quantitate, ut inducit modum discreti, non diuiditur in partes eiusdem rationis: quia neque sic quantitas diuiditur; siquidem bicubitum non diuiditur in bicubita, ut patet. Quia ergo duplicitas, de qua procedit argumentum, accipit diuisiōnem à continuo inquantum induit rationē discreti: idèo non oportet, ut diuidatur in partes, quarum qualibet sit duplicitas; sed quarum qualibet sit pars duplicitatis.

Q V A E S T I O VI.

Vtrum relatio terminetur ad absolutum, vel respectuum.

Hucusque egimus de relatione per cōparationem ad fundamen- tum: restat agamus de illa in ordine ad terminū: quia ex vtriusque notitia pendet plena cognitio relationis, cùm sit ordo vnius ad aliud.

62 Pro tituli autem intelligētia sciendum est *fundamentum*, & *terminum*, alijs nominibus appellari *relatiūm*, & *correlatiūm*. Fundamentum dicitur *relatiūm*: quia media relatione referuntur ad terminū; terminus verò dicitur *correlatiūm*: quia ex eo quod fundamen- tum referatur ad terminū;

K A R I A E D O C T O R V M sententiae referuntur. §. I.

63 **T**riparti sunt Auctores in hac questione. Quidā enī (& est prima sententia) vniuersaliter affir-

affirmant omnem relationem prædicamentalem terminari ad absolu- tum. Sic docent Scotus in 1. dist. 30. quest. 1. & eius discipuli. Quos sequuntur Vazquez 1. p. disp. 159. cap. 6. Suar. disp. 47. Metaphysicæ sect. 16. Hurtado ibidem disp. 15. sect. 7. Oña hic q. 1. art. 3. Lorinus quest. 8. & Paulus Vallius tom. 1. Logice, q. 11. cap. 9. In quam etiam sententiam inclinare videntur ex Thomistis Capreolus in 1. dist. 30. q. 1. art. 2. ad 3. Scoti; quod est circa finem articuli. Soncina 5. Metaphysicæ q. 30. ad 2. & 3. & Soto in hoc capite q. 1. ad 8.

Probatur primò hęc opinio: quia posito fundamento, & termino statim resultat relatio: ergo ante illā intelligitur fundatum integrè, & formaliter constitutum in esse fundamenti; & terminus in esse termini. Sed quidquid antecedit relationem est res absoluta: ergo terminus constituitur formaliter in esse termini per aliquid absolutum. Minor, & vltima consequentia constat. Prima autem videtur manifesta: quia quidquid habet rationē causæ respectu alicuius, debet esse prius illo, non solum secundum suā entitatem materialē, sed etiam formaliter secundum id, per quod constituitur in esse causæ eius. Antecedens autem, pr̄terquam quod videtur commune Philosophorum axioma, facile probatur: quia relatio est ordo vnius ad aliud, nemp̄ fundamenti ad terminum: ergo dependet ab illis, & ex eorum positione resultat.

Confirmatur primò: quia si vna

relatio esset terminus alterius, iam ex positione vnius resultaret alia; ac proinde non essent simul natura.

Confirmatur secundò: quia terminus verè pertinet ad specificatiūm relationis, ut infra constabit: ergo etiam secundū rationē formalem terminandi antecedit ipsam relationem. Patet consequētia: quia specificatiūm habet rationē causæ respectu rei specificatæ, ut inductione patet in omnibus.

64 Secundò: quia si aliquæ relationes terminarentur ad relativum, maximè mutua: sed hęc verè terminantur ad absolutum: ergo nulla relatio terminatur ad relativum. Maior, & consequētia constant. Minor verò probatur: quia in relationibus mutuis ratio terminandi vnam est ratio fundandi aliam: sed ratio fundandi quancunque relationem non potest esse aliqua relatio, sed quid absolutum: ergo ratio terminandi non potest esse quid relativum, sed absolutum. Consequentia est evidens: & minor ex dictis certa: nam vna relatio non potest fundari in alia. Maior autem probatur: quia relationem esse mutuā cōsistit in hoc, quod id ipsum, quod constituit aliiquid in esse termini vnius relationis, constituat ipsum in esse fundamenti alterius: alias si ad mutuitatem sufficeret terminum vnius materialiter sumptum esse fundamentum alterius: iam similitudo verbi gratia, quam in albedine habet filius respectu patris, & paternitas, quam habet pater respectu filij, cōsēt relationes inter se.

Inter se mitur, quod est absurdum. Confirmatur primò; quia materialitas ex natura sua est relatio mutua; & tamen inuenitur in Beata Virgine absque reali filiatione sibi correspondente ex parte Christi Domini; iuxta sententiam D. Thom. 3. part. q. 3. art. 5. ergo signum est vnam ex his relationibus non pendere essentialiter ab alia, neque formaliter terminari ad illam. Probatur consequentia: quia alias una non posset manere, neque terminari, sine alia, etiam de potentia absoluta.

Confirmatur secundò ex communimodo loquendi: quia unum album non dicitur simile alteri simili, sed alteri albo; & unum quantum non dicitur aequalis alteri aequali; sed alteri quanto: ergo ratio terminandi non est relatio, sed quid absolute.

65 Tertiò tandem probatur: quia repugnat unum relatiuum exactè, & essentialiter definiri per correlatiuum formaliter sumptū: definitur autem rectè per terminum: ergo terminus, formaliter quatenus terminus, non est quid relatiuum. Minor, & consequentia constant. Maior autem probatur ab inconvenientibus: quod genus argumenti in proposito efficacius est pro hac sententia.

In primis enim sequeretur tales definitiones non dari per notiora definitio. Quod sic ostenditur: quia impossibile est, idem simul esse notius, & ignotius se ipso: ergo relatiua non possunt se inuicem explicare, unum per aliud definiendo. Si

enim ignoras quid sint duplum, & dimidium, nihil tibi palam faciet, qui dixerit: Duplum est, quod est ad dimidium, & Dimidium est, quod est ad duplum.

Vlteriùs etiam sequeretur dari circulum in definitionibus relatiuorum, quem licet aliqui Autores admittant: id tamen quam sit irrationalabile, & contra omnem bene definiti diarem, sic probatur. Quocunque recta definitio tradenda est per priora, & notiora definitio: ergo etiam in definitionibus relatiuorum non potest dari circulus. Consequentia est evidens. Antecedens verò latè docet, & probat Aristoteles 6. Topicorum capit. 3. vbi inter alia inquit: Primum ergo, si non per priora, & notiora conficit definitionem. Nam quoniam definitio assignatur, eius cognoscendi gratia, quod dicitur. Cognoscimus autem non ex quibuslibet; sed ex prioribus, notioribusque, quae admodum in demonstrationibus manifesta igitur, quod qui non per huiusmodi definitiuit: non definitiuit, &c. & infra Oportet per genus, & differentiam definire eum, qui bene definit. Haec autem simpliciter priora, & notiora sunt speciebus, &c.

Confirmatur primò ex eodem Aristotele 5. Metaphysicæ cap. 15. vbi plane videtur reiwcere circulum à definitionibus relatiuorum; dum inquit: Similiter & visus, cuiusvisus est visus; non cuius est visus (& si vnum est hoc dicere) sed ad colorem, aut aliquid aliud tale, illo verò modo bis idem diceretur, &c. Quorum verborum sensus videtur esse, quem latè

late expendit Vazquez vbi supra, & disp. 104. antecedenti cap. 2. quod scilicet visus non rectè definitur per visibile formaliter sumptum; sed per colorem, aut quid simile: quia idem bis repetetur.

Confirmatur secundò ex D. Thom. 1. p. quest. 25. art. 3. vbi eadem ratione docet omnipotentiā nō bene definiti per possibile, vt sumitur relatiue ad ipsa: Quia erit (inquit) circulatio in manifestatione omnipotentiae. Hoc enim non erit aliud quam dicere, quod Deus est omnipotens: quia potest omnia, que potest. Relinquitur igitur, quod Deus dicitur omnipotens: quia potest omnia possibilia absolute; &c. Ergo nullo modo admittendus est circulus in definitionibus relatiuorum; & consequenter non rectè unum per aliud definitur.

Denique sequeretur in huiusmodi definitionibus unum per se ipsum definiti, & definitū ingredi definitionem. Quod sic probatur: quia ex doctrina Aristot. 2. Topicorum cap. 2. loco nominis positum in aliqua definitione, potest ponи eius definitio: si enim dicas: homo est animal rationale, licet tibi etiā dicere: homo est viuēs sensibile rationale: ergo si haec est bona definitio patris: pater est, qui est ad filiū, loco filij posset ponи sua definitio, quæ esset haec: Filius est, qui est ad patrem: & ita fieri nugatoria definitio patris dicēdo: Pater est, qui est ad eum, qui est ad patrem: iam ergo pater definitiūt per se ipsum, & ingredetur suam definitionem.

66 Secunda sententia præcedenti extremitate opposita affirmat omnē relationem prædicamentalem formaliter terminari ad relatiuum. Hæc proculdubio est mens Aristotelis, & Diu Thomæ vt postea constabit. Et ideo eam defendunt plures, & nobiliores Thomistæ, Cartitanus in hoc capite & 1. p. quest. 13. ar. 7. Bañez ibidem dubio vnicō ad 2. Nazarius controversia vnicā, Zumel quest. 2. Flandria 5. Metaphy. quest. 16. ar. 20. Arauxo ibidē quest. 5. art. 7. Sanchez lib. 5. Logica quest. 34. Vinzentius Iustinianus lib. 1. Dialecticarum institutio num cap. 8. quest. 4. & alij. Quæ etiam fuit mens Auicenæ vt patet 3. Metaph. cap. 8. & antiquorum interpretationem Arist. vt ex Averro. adnotabimus infra numer. 78.

67 Tertia sententia inter utramque media distinguit inter relationes mutuas, & non mutuas: hasque affert ad absolute terminari; illas verò ad relatiuum. Sic docent Ferrar. 2. contra gentes ca. 11. Deza in 1. dist. 3. quest. 1. Masius h̄c sect. 3. quest. 2. Gallego controversia 29. Rubio. quest. 7. & Valentia 1. p. quest. 13. disp. 1. puncto 4. circa finem.

Probatur primo ex Aristot. in hoc cap. text. 5. vbi assignans quartā relatiuorum proprietatem quod scilicet sint simul natura, expresse fatetur eam aliquibus relatinis nō conuenire, scilicet non mutuas: inquit enim. Videtur autem ipsa ad ali quid simul esse natura. Et in plurimis quidē verū est; in aliquibus vero nō verū est. Quod etiam plane docuit

docuisse videtur D. Tho. i. p. q. i. 7. ad 6. dū de relatiis inquit: *Si autem unum in sui intellectu claudat aliud, & non est cōuersio; tunc nō sunt simul natura: & hoc modo se habent scientia, & scibile &c.* Et q. 7. de potentia art. 8. ad. 1. aperte facit relatiua non mutua, vt Deū, & creaturā nō esse simul natura. Ergo ex sentētia Arist. & D. Tho. relatiua non mutua terminātur ad absolutū; quandoquidē si ad relatiū formaliter terminarētur, iā esset simul natura, vt patet.

Confirmatur ex eodē Angelico Doctore art. 10. sequenti in solutio ne ad 4. vbi affirmat, quod cū hoc nomē, *dominus*, tria importet, scilicet potentia coercendi subditos, ordinē ad subditos, & terminatio nē ordinis subditorū ad dominū: huius significatio inuenitur quidē in Deo quantū ad primū, & tertiu; non autē quātū ad secūdum. Ergo secundā D. Thom. Deus terminat relationē creaturæ absq; aliquo ordine ipsius ad creaturā, & cōse quenter sub ratione absoluta.

Secundō probatur ratione ex eis de locis defumpta: quia relationes creaturarū ad Deū, & alia nō mutua habēt à parte rei terminū integrē, & formaliter cōstitutū ad eas terminādas antequācūq; relationē: ergo ratio formalis terminandi nō potest esse quid relatiū; sed ab solutū. Cōsequentia patet. Et probatur antecedēs: quia in huiusmodi relatiis, alterū extreムū nullā relationē habet, nisi dū actualiter cōsideratur: & tamē terminat relationē reliqui extreμi ad se nullo in

tellecetu considerāte: ergo ante om nem relationē est formaliter cōstitutū in ratione termini; & ex cōsequenti terminat ratione absoluti.

Confirmatur, & explicatur hāc ratio: quia in Deo verbi gratia, vt est terminus relationis creaturarū, tria tantū possunt considerari, scilicet perfectio illa realis, seu attributum, secundū quod conuenit illi terminare talem relationem; & denominatio extrinsecā resultans in Deo ex reali relatione creaturarum ad ipsum; & tandem relatio rationis, qua intellectus noster correferit ipsum Deum ad creaturas: sed neque per huiusmodi relationem rationis, aut denominationem extrinsecam constituitur Deus in esse termini relationis creaturarum: ergo formaliter terminat eas ratione sua perfectio nis, & entitatis absoluta. Maior, & consequentia patent. Minor verò quoad primam partem constat ex ratione præcedenti; & videtur satis per se manifesta. Quoad secundam verò probatur: quia quāuis ab eadem relatione possit vtrū que extreムū denominari; relatiū; alterum intrinsecē, & alterum extrinsecē: id tamen contingit ordine quodam, & causalitate, vt sumitur ex Arist. in hoc cap. afferente scibile dici relatiū: non quia ipsum referatur ad scientiam: sed quia scientia refertur ad ipsum; ac proinde prius est scientiam referri ad scibile, quam quod ipsum extrinsecē denominetur correlatiū. Sed ratio formalis terminandi non est posterior ipsa relatione, quam terminat

minat, vt de se constat: ergo per ta lem denominationem extrinsecam non potest Deus constitui in esse termini relationis creaturarum.

S T A T V I T V R V E R A
sententia: ipsaque auctoritate,
& ratione probatur. §. II.

68 *V*āuis omnes adductæ opiniōnes fint satis probabiles: secunda tamen sentētia vt probabilior, magisque Aristoteli & Di uo Thomē conformior, ac christia nē Philosophia, & Theologiae con gruentior, ceteris præferenda est, afferendumque omnem relationē prædicamentalem, siue mutuam, siue non mutuam formaliter terminari ad relatiū. Sic docent Autōtores supra num. 66. adducti: est que hāc conclusio cōmunior inter Thomistas. Aquibus non dissentīt Capreol. Soncinas, & Soto adducti pro 1. sententia: ipsi enim se fatis explicant, & planè de termino materiali loquuntur; siquidem eisdem locis expresse docent, & probant relatiū nō definiri per terminū, vt est prior, & magis notū sed vt est simul natura, & quē nō tū: adduntque ipsum necessariō de bere intelligi relatiū, vt terminet relationem alterius extreμi, vt patet in solutionibus argumen torum sequentium. De quo etiam videri potest Soncinas in expositiōne Porphyrij cap. de specie ad ter tium.

Probatur primō cōclusio auctoritate Arist. Porph. & D. Tho. Aristoteles siquidem in hoc cap. probans omnia relatiua, si recte assignētur,

dici ad cōuertētiam, inter alia in quīt: *Amplius si quidem conuenienter assignatur, ad quod dicitur, omnibus alijs sublatijs, quæcumque accidētia sunt; relicto autem solo illo, ad quod assignatum est cōuenienter, semper ad ipsum dicetur. Vt seruus ad hominē dicitur; circūscriptis omnibus, quæ accidētia sunt domino, vt esse bipedē, vel hominē, relicto verō solo, quod dominus est, semper seruus ad ipsum dicetur.* Et post pauca.

Circūscribatur ab homine esse dominum; nō sanè amplius seruus ad dominū dicetur. Cū enim dominus nō sit, neq; seruus est &c. Quibus verbis manifestē docet Arist. quod sub lata à termino relationis quacunque ratione absoluta, si maneat relatiua denominatio: vere terminat relationē. E contra verō si ab illo auferatur esse relatiū: nō amplius terminat relationē: etiā si maneat quācūque alia rationes absoluta. Et loquitur vniuersaliter de omnibus relatiis, vt patet in textu. Quē explicans Auerroes ibidē subdit, quod semper id, ad quod dicitur relatiū, debet esse in prædicamento relationis. Ergo ex sentētia Arist. ratiō terminandi quācūq; relationē nō potest esse aliquid absolutū.

Id ipsum sensisse Porphyriū cap. de specie fatentur fere omnes, eius Interpretēs. Reddēs enim rationē: quare genus per speciem, & rursus specie per gen' definierit, subdit: *No se oportet, quod quoniā & gen' alicui est gen', & species alicui est species, utrūq; utriusq;; idcirco ne cēsē est in utrōq; rationib; utrīsq;* utrī. Vbi ex ipsa natura relatiōnū infert

infert, vnum per aliud debere defi- & nō per fūdamēta absolute sortiū. nisi ratio nisi procedat de re- tur formalē oppositionē. Minor ve- latiūis, formaliter quatenus relati- rō probatur: quia oppositio relati- ua nō est aliud, quā respectus vnius ua sunt, nulla erit, vt per se patet.

Tandem idē docuit D. Thom. plane conuincitur. Tū ex eo, quod ipse r.p.q.42.ar.3.ad 2. opusc.37. cap.1. & alibi sāpē exp̄essē affir- mat, vnum relatiūm formaliter in cludi in definitione alterius. Tum etiā quia apud ipsum omnia relatiua siue mutua, siue non mutua, si rectē assignētur, sunt simul natura. vt infra n.68. cōstat, quod est vnu ex p̄cipuis fundamētis nostrē sen- tētia, vt iā expēdemus. Tū deniq; quia eadē r. p.q.40. ar.2. ad 4. ex- ponens definitionem relatiuorū do- cet, per ly aliud intelligendū esse correlatiū formaliter sumptū his verbis: Cū dicitur, quod relatiū es- se est ad aliud se habere: per ly, aliud, intelligit̄ correlatiū, quod nō est prius, sed simili natura. Et 2. contra gent. cap. 11. Non potest aliquid in- telligi ad alterū; nisi ē cōuerso illud relatiū diceretur ad ipsū. Quā omnia planē repugnant fundamentis aduersariorū, vt patet: ergo ex sen- tentia D. Tho. terminus formalis cuiuscūq; relationis est aliquid re- latiuū.

69. Secundō probatur cōclusio ratione desumpta ex ipsa natura re-lationis. Quia relatiua, quatenus formaliter talia, exercēt oppositio- nē relatiū: sed oppositio relatiua essentialiter includit rationes refe- rēdi, & terminādi: ergo vtrūq; mu- nus excent relatiua per relatio- nes. Maior, & consequētia cōstant: tū relatiū, quatenus tale, illud per quia relatiua per ipsas relationes, se primō respicit, quod ē regione:

Respo- dent aliqui, verū esse oppo- sitionē relatiū etiā nō mutua. in- cludere prædictas rationes referēdi, & terminādi; nō tamē vtrūque exercere relatiua per relationē: nā licet ipsum respicere per relationē exerceant, terminare autē nō, nisi per entitatis absolutas: ac proinde. nō cōuinci, relatiū opposita ad relatiūm formaliter terminari.

Hac tamē solutio minimē ener- uat vim nostrę rationis: & contra illam sic insurgimus. Quia in relatiū oppositis illud per se primō res- picitur ab altero, quod per se pri- mō illi opponitur: sed quod hoc modo alteri opponitur, est corre- latiū formaliter vt tales: ergo vt sic

respicitur; & cōsequēter vt sic exer- cet munus terminādi. Consequē- tia cōstat. Minor etiā est certa: quia ipsa relatio est formalis oppositio,

vt sumitur ex D. Tho. loco citato, & docet q.42. sequēti ar.1. ad 4. Cu- redi, & terminādi: ergo vtrūq; mu-

nus verba adduximus supra n. 31.

primō.

primō sibi correspōdet, primō cō- traponit̄, & aduersatur, non autē quod materialiter, & quasi dispara- te se habet: sed illud est correlatiū vt tale: ergo vt sic respicit̄, & exer- cert munus terminandi.

Confirmatur r. ex Arist. dicto c. de cōpositis, vbi definiens relatiū opposita inquit: Quācūq; vt relatiū dicuntur, ea ipsa quae sunt, opposi- torum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ea. Quibus verbis perspi- cuē docet relatiū opposita ad cor- relatiua vt sibi formaliter opposita terminari; & consequēter ad cor- relatiū formaliter: siquidē ly, oppo- sitorum, in definitione posītum for- maliter debet accipi.

Confirmatur secundō: quia si relatiū opposita formaliter vt talia so- lu exercēt munus referendi, nō verō terminādi; sequeretur oppositionē relatiū (quæ, vt ostēsū est, vtrāque rationē includit) nō inueniri adæ- quatē in relatiūis vt relatiūis for- maliter. Hoc autē esse absurdū pa- tet: quia oppositio cōtraria adæqua- te reperitur in cōtrarijs vt contrā- rij formaliter; & idē proportiona- bilit̄ cernitur in oppositionē cō- tradiectoria, & priuatiua. Ergo idē dicēdū est de oppositionē relatiua, quod scilicet adæquatē exerce- tur per relatiua vt formaliter talia, alioquin huiusmodi oppositio non cōtinebitur adæquatē intra gen⁹ re- lationis; & cōsequēter proprios li- mites sui generis egredietur: ex quo vltierū fiet non esse veram op- positionem relatiūam.

70 Tertio probat̄ theologica ra- tione ex diuinis relationib⁹ petita.

Quia in diuinis Pater, & Filius, ad in- uicē referūtur, & suos respectus ter- mināt per ipsas relationes paterni- tatis, & filiationis: ergo etiā in crea- tis similes relationes verē terminā- tur ad relatiū. Antecedēs est om- nino certū: quia Pater, & Filius ad inuicē referūtur, & se inuicē termi- nat per eas rationes, per quas reali- ter distinguit̄, & oponūtur; cū idē nō referatur, nec terminet̄ rea- liter ad se ipsū. Sed nō distinguūt̄, aut oponūtur per aliquid absolu- tū; sed tātū per relationes iuxta re- ceptū Theologorū axioma: In diui- nis omnia sunt vnum, vbi nō obuiat relationis oppositio. Ergo per solas relationes se inuicē respiciūt. & ter- mināt. Cōsequētia verō probatur. Tū quia relationes creat̄ verē as- similāt̄ diuinis in hoc, quod est respicere terminū: ergo etiā assi- milari debent in ratione terminādi. Tū & maximē: quia ex ipsa natu- ra oppositionis relatiū prouenit, quod relationes diuinæ terminē- tur ad relatiū; quandoquidē sicut distinctio inter personas diuinas. O potest reduci, nisi ad oppositionē relatiū, quæ distinctio in sua ra- tione includit: ita etiā terminare se cundū rationes relatiūas nō potest ex alio capite, quām ex oppositio- ne prouenire. Cū ergo in relationi b⁹ creatis verē, & propriè saluetur ratio oppositionis relatiū, sicut in diuinis: consequens est propria- biliter esse de vtrāque philo- phandū.

Respondēt aduersarij, ex relatio- nibus diuinis non posse contineāt̄ argumentū de sumi: quia cum ip̄e finit

sint infinitæ, substantiales, & per se subsistentes realiterque id estificatae cū absoluto Deitatis: ibi nihil estab solutū dislinctum, ad quod possint terminari; ac proinde mirū nō est, si vnaquæq; se ipsa suū relatiū terminet. Sec' autē cōtingit in relationib' creatis, quæ sūt accidētia, & distinguuntur a suis fundamentis &c.

Cæterum hæc solutio non satisfacit. Et in primis absque fundamento afferit non posse ex diuinis relationibus ad creatas argumētū efficax deduci. Cum enim perspē Theologi efficae iter argumententur ex reactionibus creatis ad diuinæ, ablatis imperfectionibus, cum quibus permixtae sunt in creaturis; cur non licebit ē conuerso a diuinis ad creatas relationes argumentari in his, quæ consequuntur ex ipsa natura relationis, in qua proportionabiliter conueniunt.

Quod autem relationes diuinæ terminari ad relatiūm oriatore ex ipsa formalissima ratione relationis, quæ cōmunis est utrisque relationibus; nō verò ex eo, quod sint infinitæ, substantiales, aut realiter identificatae cū essentia diuina, sic efficaciter ostenditur. Quia huiusmodi discrimina in solutione assignata conueniūt prædictis relationibus, secundūm quod dicunt esse in: quæ ratio materialiter fe habet ad formalē rationem relationis, quæ sumitur versus terminum, & exprimitur per esse ad. Sed terminari ad relatiūm non est esse in, sed esse ad, vt patet. Et go id non cōuenit relationibus diuinis: quia sunt infinitæ, sub stantiales, &c. Minor, & consequē-

tia constant. Major autem probatur optimo discursu, quem habet D. Tho. i. p. quest. 28. art. 2. Nam quod relations creatæ sint accidētia, aut distinguuntur a suis fundamentis, omnino sumitur per comparationem ad subiectū, vt patet. Et quia quidquid in rebus creatis habet esse accidentale, translatū in

Deū habet esse substantiale: ideo (inquit D. Tho.) *Ex ea parte, qua relatio in rebus creatis habet esse accidentale in subiecto, relatio existens in Deo habet esse essentia diuina. In hoc verò, quod ad aliquid dicitur, nō significatur aliqua habitudo ad essentiā; sed magis ad suū oppositum &c.* Ergo quod relations diuinæ sunt substantiales, & realiter id estificatae cum essentia, creatæ verò accidentia a suis fundamentis distinguita, & alia similia discrimina, nō cōueniunt illis ex ipsa formalē ratione relationis, secundūm quod sunt ad terminū: ac proinde in hoc omnino debent proportionari dictæ relations: & consequēter persistat efficacia rationis a nobis inducta.

Confirmatur: quia ex eo quod propria, & formalissima ratio relationis realis non sumatur per ordinem ad subiectum, sicut sumuntur propriæ rationes aliorum predicationum; sed per comparationem ad extrinsecum terminum: roritur, vt ex modo, quo concipitur; & significatur, præcisè vt est ad, non ex primat realitatē sicut illæ: ac proinde fundat maiorem cōuenientiam cum relationibus rationis, quæ fundant alia predicamenta cum entibus rationis ad eorum similitudinē

eformatis

eformatis, vt ex D. Thom. explicui mus supra num. 12. Ergo etiam ex eadem formalissima ratione procedit, quod relations diuinæ, præcisè vt sunt ad terminū, nō exprimant esse substantiales, infinitas &c. & consequenter fundant in tali ratione maiorē cōuenientiam cū relationibus creatis, quam fundat cetera attributa Dei cum perfectiōnibus & creaturarū sibi correspondētibus. Cum ergo ex sapientia diuina v. g. optimè desumatur argumētum ad sapientiā creatam in ratione formalē sapientiæ, secundūm quā comparatur ad obiectū: potiori iure sumetur argumētum ex relationibus diuinis ad creatas in ratione formalē relationis, secundūm quam comparantur ad terminū.

71. Quartò probatur conclusio: quia si relatio nō terminaretur ad relatiūm, iā in definitione alicuius creature poneretur Deus sub propria ratione absoluta: ergo iā aliqua creatura ordinis naturalis esset naturaliter incognoscibilis. q; est absurdū. Sequelā admittit Auctores, quos impugnamus. Cōsequētia verò probatur: quia Deus sub propria ratione absoluta nequit a nobis cognosci in hac vita; quādoquidē cōcept' omnes, quos hic de Deo formam', necessariō sunt cōnotatiui, neq; Deū immediate repræsentat absolutē, & simpliciter loquēdo, vt sumitur ex D. Th. in 4. dist. 49. q. 2. art. 1. & tractat recte Capreō. in 1. dist. 22. q. 1. cōcl. 4. & ad 3. Aureoli Nazar. i. p. q. 13. art. 1. in expositio ne text. & alij Theologi.

Respondeat Suar. sufficere cognitione

nē cōfusā, & abstractiū Dei secundūdū esse absolutū terminās relationē quæ cognitio bene potest haberi in hac vita. Hęc solutio plura petit: sed pro nūc recitur. Tū quia cognitio distincta, & perfecta definiti haberi nō potest absq; distincta, & perfecta cognitione partiū definitionis secundūeā rationē, qua ingrediūtur illā. Tū & maximē: quia saltē talis creatura esset incōprehensibilis a quocunq; intellectu creato, etiā de potentia absoluta: quandoquidem adverā cōprehensionē rei exigitur, vt plenē cognoscātur omnes rationes quomodounque ad ipsā pertinentes. Ergo si Deus secundūm suum esse absolutum pertineret ad definitionē alicuius creature; oporteret ad eius cōprehensionem plenē cognoscere tale esse absolutum: quod nulli intellectui creato cōmunicari potest. Videatur Nazar. art. 7. sequenti conclusione 1.

Vltimò probatur cōclusio ex proprietatib' relatiōrum ab Arist. asig natis in hoc cap. Quia omnia relationia formaliter sūpta, si recte asig nētur, sunt simul natura, & cognitione: ergo omnia formaliter terminantur ad relatiūm. Antecedens est Aristot. & D. Tho, vt postea constabit: facileque probatur. Quia relationia formaliter sumptate mutuō includunt, & ponunt, & permutū, vt ex eodē Philosopho inquit Angel. Doctor opus. 37. cap. 1. & vñ nō est causa alteri: in quo cōsistit simultas naturæ, vt suo loco explicablem: vnde etiā prouenit, qvñ nō possit sine alio intelligi: ergo verē sunt simul natura, & cognitione.

cōsequētia verò probatur: quia filius v.g. secūdū entitatē absolutā prior est paternitate; cū hēc ex'positio ne illius resultet: ergo rationē tālis entitatis absoluta nō est simul natura. At termin⁹ formalis exigiti⁹ in relatiu⁹ ex ipsa ratione ad se cūdū quam sunt simul natura: ergo prout sic debet terminare; & ex cōsequēti⁹ secūdū rationē relatiu⁹. Itē si paternitas terminaretur ad entitatē absolutā filij, ista cognita, etiā si nō cognoscatur relatio filiationis, cognosceretur per se pater nitas: ergo reuera poterit vna si ne alia cognosci; & cōsequēter nō erūt simul cognitione. Quae omnes rationes cū procedat ex ipsa natura, & proprietatib⁹ relationis, vt cōprehēdit mutuas, & nō mutuas: æquē cōincūt intētū de vtrisq; ac proinde omnes formaliter terminantur ad relatiu⁹.

*ARGUMENTIS PRO
prima sententia factis respon-
detur. §. III.*

72 **A**d primum dicimus antece dēs esseverū de termino, nō formaliter, sed materialiter, aut radialiter sumpto. Pro cuius luce notādū est cū Nazario vbi supra, in quo cūque relatio distinguedā es se duplē rationē terminandi; aliā radicalē, & aliā formalē. Radicalis est illa entitas, seu perfectio absolu ta, vnde oritur, & supra quā fundatur ipsa ratio formalis terminādi. Hac autē est id, in quo vltimō sūstinet respectus alterius relatiui, & per q̄ per se primō opponitur, & corre fertur illi. V.g. in patre, ratio radialis terminādi relationē est poten-

tia generatiua, aut generatio ipsa, supra quā fūdatur paternitas: quia illa est radix, propter quā conuenit patri terminare filiationē: ratio ve rō formalis terminandi est ipsa pa ternitas: quia est id, per quod pater per se primō opponitur filio, & cor refertur ad illum, vt supra explicatum est. Quando ergo Diale&ticī afferunt ex positione termini re sultare relationē, vel ab illo depēdere: loquuntur de termino mate rialiter, seu radicaliter sumpto; nō verō de ipsa ratione formalis termi nandi. Si autem de hac fiat sermo: tunc non est afferendum relationē dependere à termino, sed ad termi num, vt loquitur D.Th. opusc. 37. citato cap. 1. quia cū terminus for malis sit purus terminus, per se in clusus in ipsa ratione formalis rela tionis, vt dictū est: nō potest habe re causalitatē, aut antecedentiam quam ly ex vel ab important.

Neq; cōtra hoc vrget, q̄ tāgitur in argumēto, q̄ scilicet sicut ante relationē fūdamentū intelligitur in tegrē, & formaliter cōstitutū in es se fundamēti, sic termin⁹ debet pre intelligi formalitē cōstitut⁹ in ratio ne termini. Est. n. q̄ ad hoc disparitas valde notāda. Quoniā relatio ex git fundamētu ex cōmuni ratione accidētis, seu vt dicit iż: ex qua par te habet esse ens reale, vt docet D. Tho. I. p. q. 28. ar. 2. & in I. dist. 33. q. 1. art. 1. ad. 1. Et ideo cōparatur ad fundamētu vt ad causā sui esse, & realitatis: & cōsequēter præexistit illud integrē, & formaliter cōsti tutū in esse fūdamentū. At verō ter min⁹ formalis cōuenit relationi ex propria.

propria, & præcisa ratione relatio nis, seū vt dicit ad: ex qua parte, for maliter loquēdo, relatio non habet esse in rerum natura; fed solam op positionē ad correlatiū, vt eisdem locis docet Ang. Doctor: ac proinde ratio formalis terminādi nō est causa relationis, sed quasi conditio concōmitans eam: & consequenter relatio non præexistit terminū for maliter constitutum in ratione ter mini, sed potiū constituitur per ipsam oppositionem, seu relationem.

73 Per quod patet ad confirmationes. Ad primā enim respōdetur, quod cū ratio formalis terminandi non sit causa relationis, sed quasi cō ditio concōmitās eā: nō verificatur propriē loquēdo, quod ex positione eius resultat relatio: quia ly, ex, de notat causalitatē: ac proinde stat op timē vnā relationē esse rationē for malē terminādi aliā, & esse simul na tura cū illa. Quia autē ratio radica lis terminandi est quodāmodō cau sa relationis, quatenus aliquomodō est radix specificationis eius, vt in frā constabit: ideo verē dicitur ex positione eius resultare relationē: in quo sensu loquuntur Diale&ticī, vt explicatum est.

Ad secundā similiter respōdetur, terminū quidē cōcurrere ad specifi cationē relationis; cū proportionē tamē explicata, q̄ scilicet ratio radi calis terminādi pertineat ad specifi catiū, vt radix, aut cōditio ante cedens, ex cuius vnitate, vel distin ctione sumitit vnitatis, vel distinctionis relationis: & huiusmodi specificatiū habet quidē rationē cause rela tionis; & cōsequēter antecedit eā.

Ratio verō formalis terminādi non sic specificat relationē, sed per mo dū puri termini, seū cōditionis cō cōmitātis illā: & ideo loquendo de hac ratione formalis terminādi, rela tio nō tā dicitur specificari à termi no, quā ad terminū: qui modus speci ficādi nō exigit causalitatē, aut prioritatē. Neq; cōtra huiusmodi speci ficatiū sumēdū est argumētum ex alijs. Quia sicut singularissimū est in relatione, q̄ sit purus respectus ad aliud: ita singularissimum est in illo alio, quod sit purus terminus, & pro vt sic specificet relationem.

74 Ad secundū argumētū negā da est minor primi syllogismi, & ma jor secundi. Ad cuius probationem respōdetur, q̄ vt relatio sit mutua, nō sufficit terminū vnius materia liter sūptū esse fundamētu alterius; neq; requiritur, vt ipsa ratio forma lis terminādi vnā sit ratio fundādi aliā: sed sufficit, & requiritur, vt ra tiones fundādi vtrāq; per se sibi cor respōdeāt, & inter se habeāt aliquē trāscendētālē ordinem, vt cōtingit in actione, & passione, aut vnitate, & numero. Quam correspōdētiā, & cōexionē rationum fundādi nō ha bent similitudo, & paternitas, vt patet: & ideo non sunt relationes in ter se mutuae.

Ad primā cōfirmationē responde tur, q̄ quia Christus Dominus prop ter suppositū diuinū non est capax relationis realis respectu matris, vt loco ibidē adducto explicat D. Th. ideo maternitas B. Virginis de facto non est relatio mutua: ac proinde Christus Dominus non terminat eā per aliquā relationē realiter in ipso

ipso existarem, & ei inharente; sed per relatiuā denominationē, quā dicitur Filius à maternitate in B. Virginē existente; per quē modū terminatur ceterē relationes nō mutuā, vt postea explicabimus. Hęc autem relatiua denominatio adminis est necessaria in termino relationis ex ipsa ratione essentiali eius: & ideō quāuis possit impediri alia relatio ex parte termini resultas, nō tamen potest etiā de potētia absoluta, manēte relatione fundamēti, impediri relatiua denominatio termini. Videatur Nazar. vbi sup. ia solut. ad 7.

Ad secūdā confirmationē respondet, quōd modus ille loquēdi solū probat albū, aut quantū esset minos materiales similitudinis, & æqualitatis: quia per tales locutiones solū intendimus explicare causas, & radices proxima terminādi, quæ nō sunt ipsæ relationes, sed albedo, & quātitas, vt ex dictis cōstat.

75 Ad tertīū neganda est maior. Imò potius nō potest vñū relatiuū, secundū quōd tale est, aliter definiri, nisi per correlatiuū formaliter sumptum, vt satis ostendūt hucvsq; adducta. Quę sententia est expressa Arist. tūm in hoc cap. tū etiam lib. 6. Topic. c. 3. & 4. cuius aliqua verba postea adducemus. Quibus locis docet id ipsum Auerroes, estque sententia valdè recepta inter Philosophos. Pro qua videri potest inter alios Caietanus capit. de specie, vbi cā probat optima ratione, quam ipse appellat demonstratiōne, quia nimirū vñū quodq; secundū modum sui esse quidditatui definiendū est; quando quidem non est

quārenda vñiformiter omnīū reū definitio, sicut neque essentia, vt per se patet: sed esse quidditatui relatiui, hoc ipsū quod est, alterius, id est sui correlatiui, est, vt in prædicamētis dicitur: ergo definiendū nō est sine suo correlatiuo.

Quo supposito iā facile respōdetur ad inconuenientia, quæ obijciuntur in illotrio argumēto. Et in primis per pēdendū est (vt rectē notat Rubio hic. q. 7.) omnia illa etiā nullatare in quacūq; sentētia circa definitionis, & notitiæ vendicat. ¶ Adeo cū Auicen. & Alphar. quorū solutionem admittit Caietanus vbi in se, & cognoscūtūr à Deo, & Beatis, verē terminētur ad relatiuū formaliter sumptū, vt suprā vidiimus consequens est: per illud necessariō esse definiēdas. Ac proinde si Beatis explicatione quadā declarare vellet, quid sit Pater aternus, non posset alio modo, nisi per Filium aeternū, & itē Filiū, nisi per Patrem declarare. Tunc ergo, vel ex tali definitione sequūtur illa inconueniētia, nempē circulus vitiosus, & nugatoria repetitio ignotū per æquē ignotum, aut idem pér se ipsū definiēdo vel nō. Primū dici non potest: alius concedendum esset relationes diuinās à parte rei terminari ad absoluū, quod est erroneum: ergo asserrandum est secundū: ac proinde neque etiam sequuntur similia inconuenientia ex modo definiendi vñū relatiuum creatum pér aliud.

Respōdetur ergo ad primū cā Caiet. Vincent. Iustin. & alijs suprā citatis, vñū relatiuū non assumi in definitione alterius vt prius, aut magis notū; sed vt simul, & eque notū. Stat autem definitionem dari

causa innotescendi, & notificare effectū definiri; etiā nō quilibet pars definitionis sit notior illo: tū quia alia particula definitionis sunt notiores: tū etiā quia cōnotitia relatiui ad hoc cooperatur: quōd sufficit,

vt tota definitio absolute loquēdo, dicatur tradi per notiora. Et hęc est proprius, & specialis modus definiēdi relatiua. Neque est mirabile, vt benē inquit Caiet. si singulare genus entiū singularem sibi modū definiētū, & notitiæ vendicat. ¶ Adeo cū Auicen. & Alphar. quorū solutionem admittit Caietanus vbi

suprā, ipsum correlatiuū formaliter sumptū, secundū quōd explicitē assert, & exercet rationem terminādi (quo modoponitur in definitione alterius) esse quodammodo notius alio: quia terminās, & terminatum prout sic, habent aliqualē similitudinem actus, & potentię: actus autē prior; & notior est potentia, vt dicitur 9. Metaph. text. 20. Cū quo tñ stat correlatiua, simpliciter iōquēdo, esse simul natura, & cognitione.

76 Ad secundū inconueniens negandū est antecedens. Neq; enim in huiusmodi definitionibus datur circulus vñiformis, vt aiūt, ita quōd relatiua eodē omnino modo, & secundū eandē formalitatem se inuenient, & definiantur, vt ex dictis patet. Non autem inconuenit dari circulu disformem: imò necessario admittēdus est propter ipsam naturam relatiuorū; sicut etiam ex proportionabili causa admittitar ab omnibus demonstratio circularis disformis, vt in libris Posteriorū videbimus. Quo exēplo vñus est Arist.

loco adduciō in argumento, dicens: *Quemadmodū in demonstrationibus, &c. vt ostenderet proportionabilis modo esse utrobiq; philosophandū.*

Ad cetera autē eiusdem testimoniij verba respōdetur Arist. in eod. c. paulo infrā expressè ab illa regula excepsisse relatiua, dicens: *Oportet autē nō latere quādā fortasse aliter definiri nō posse, vt duplū sine dimidio, & quācunque per se ad aliquid dicūtur. Nā omnibus huiusmodi est idem esse cū, quod est ad aliquid quodammodo se habere. Quare non est possibile sine altero alterū cognoscere, eo quād necesse est alterius oratione consumi & ad alterū; &c.* Quę verba nō soluād uersariorum fundamenta elidunt; sed hucvsque adducta pro nostra sententia dilucidē confirmant.

Ad primam confirmationem respondetur, longē aliūt esse sensum illius loci, ac Vazquez interpretatur: propter quod expositio eius vt noua, & singularis meritō reicitur ab alijs, etiā suā societatis. De quo videri potest Nazar. 1. p. q. 32. ar. 2. controue. 2. & Rub. vbi sup. Legimus ergo sensus illius loci est, quem ibid. tradūt D. Th. Auer. Auicen. & ceteri tū Graci, tū etiā Latini Interpretes: quōd scilicet relatiua: prædicamētalia, prout sic, nō dicūtur in ordine ad subiectū, cui insūt, quia sic bis dicerentur ad aliquid. Cū enim sensus referatur relatione mensurabilis ad fēsibile tāquā ad obiectū, & mensurā: si prout sic relatiū, etiā referretur ad id, cuius est sicut subiecti; simul diceretur relatiū in ordine ad duo totalia extrema: & cū relatiū esse sit ad aliud se habere, iā idem habe-

haberet duplex esse, quod omnino additū, nēpē animal (quæcūq; enim repugnat. Videatur D. Th. lect. 18.

Ad secundā confirmationē respondet, omnipotētiā nō esse relatiū secundū esse, & prēdicamētale; sed quid absolutū: & ideo recte inquit D. Th. debere definiri per posibilem absolutē. Quia cū huiusmodi definitiones tradātur per simpliciter priora; in eis esset vitiosus quicunq; circulus etiā diformis; quod non contingit in relatiis prēdicamentalibus, vt satis ex dictis patet.

77 Tandē ad tertīū inconueniēs negāda est sequela. Ad cuius probatio[n]ē respōdetur cū Caiet. Sot. Rubio, & alijs suprā citatis doctrinam illā Aristotelis, q[uod] scilicet loco nominis definitis licet ponere eius rationē, intelligēdā esse quoad ea, quē intrinsecē cadūt in definitione, nēpē quoad partes intrinsecas definiti; nō verò quoad ea, quē ponuntur vt additū, siue vt connotatū. Nā in huiusmodi, quāuis aliquādo etiā habeat locū prādicta regula: nō tamē potest vniuersaliter obseruari propter alias speciales causas occurrites. Quod probat Caietan. optimo exēplo. Cū enim definitur homo, q[uod] sit animal rationale: loco quidē *animalis*, potest poni tota sua definitio: quia nihil habet in sua ratione vt ad ditū: & sic rectē dicitur: homo est viuens sensibile, vbi priūs dicebatur, animal; loco verò, *rationalis*, nō potest poni tota sua ratio: quia hēc includit aliquid, vt intrisēcū, & aliquid vt additū: & ideo quoad ea quidē, quē intrinsecē includit, scilicet potēs vt ratione, licet poni potest, vt patet, quoad id verò, q[uod] includit vt

FUNDAMENTIS TER
RIA sententia satisfit, simulque expli-
catur: quare non dentur duo genera
suprema relationum. §. 4.

78 **A**d primū ex auctoritate Ari-

stotel. negādū est ipsum assi-

nasse quartā illā relatiuorū proprie-

tatē pro solis relatiis mutuis in quo-

planē

plane decipiuntur aliqui. Aucto- tet ex verbis, & exemplis Angelici res contrarij. Legitimus ergo sen- Doctoris. Rēddēs enim rationem: sus est, quem ex mente omnium, an- qua re scientia, & scibile non sunt tiquorum Interpretū tradit Auer- simul natura, inquit: *Nam scibile at-*
roes ibidem, scilicet aliqua relatiua *citur secundū potentiam scientia au-*
non esse simul natura: quia nō sunt *tē secundum habitum, vel secundum*
rectē assignata correlativa; si verò *aītum: unde scibile secundū nō modum*
rectē assignentur, omnia esse simul *sua significationis præexistit scietie.*
natura. Hanc autem esse mentem Sed si accipiatur scibile secundū istū, Aristotelis fatis clarē habetur ex tunc est simul cū scientia secundum contextu. Cūm enim priūs vniuer- actum: nam scitum, nō n est aliquid, saliter docuisset relatiua dici ad cō- nissit eius scientia. Et idem dicit de uertentiam illis verbis: *Omnia au-*
tem, quae sunt ad aliquid, ad conuer-
tentiā dicuntur, &c. statim ostendit multoties relatiua, non dici ad cō- uertentia: quia nō sunt rectē af- signata correlativa; & idē curan-
dum ēsse, vt rectē assignentur, etiā *Dominus creaturarum; inter quae*
similiter dicuntur, &c. statim ostendit non est relatio mutua, vt pa-
ter: ac proinde planē admittit D.
Th. relatiua non mutua, quae sint
simil natura, si rectē assignentur
correlativa.

si necessariū sit nomina fingere: At Ad confirmationem respondetur: cū Caietano & Nazario, ibi Diuū. Thomam loqui de terminare fundamentaliter; seu de ratione radicali terminādi; solumq; intēdere, quod Deo non conuenit terminare seruitutem creaturarum per aliquam relationem realiter in ipso existentē. Quod planē constat ex titulo articuli, vbi inquiritur: *Vtrūm Deus realiter referatur ad creaturā; ita quod relatio sit res aliqua in Deo.* Cūm hoq tamē stat: Deum formaliter terminare seruitutem creaturarum per ipsam relatiuam denominatiōnem, à qua extrinsecē denominatur. Dominus, & constituitur correlatiuum earum, vt magis constabit ex solutione sequenti.

79. Ad secundum negatur an-

Eundem etiam esse sensum D. tecēdēs. Ad cuius probationem ref-

Thom. locis in argumēto adduētis pondetur, quod quāuis in relati-

doctet ibid. Caietanus, & satis pa-

pon-

non habeat aliquam relationē sibi inhērente, ratione cuius terminet: habet tamen relatiūm denominatiōm, à relatione alterius extremiti prouenientem, per quam consti-tuitur formaliter terminus, & cor- relatiūm illius.

Pro cuius intelligentia notandū est cùm Caietano, Nazario, & alijs, duplicitate posse aliquid denominari formaliter relatiūm. Primò in-trinsecè à relatione sibi inhērente: quomodo dicimus patrem esse for-maliter relatiūm, & filium simili-ter. Secundo modo extrinsecā de-nominatiōm à relatione existente in altero extremo; sicut in senten- tia constitutente actionem transeun tem in passo, agens denominatur formaliter tale ab actione, quæ sub- iectatur in alio. Et hoc modo scibi- le, & alia relatiūa non mutua dicū- tur formaliter relatiūa, non à relatiōne sibi inhērente; sed à relatiōne, quæ est in altero extremo. Quod quidē singulare est in relatiūis ter- tij generis; sed omnino sufficiens, vt terminus harum relationū abso-lutē, & formaliter dicatur relatiū, & verē constituatur in genere relatiūorum. Et hoc significauit Arist. 5. Metaphys. cap. 15. dum inquit in re-latiūis tertij generis, alterum ex-tremum dici ad aliquid; non quia ipsum dicatur ad aliquid; sed quia aliud dicitur ad ipsum. In quibus verbis esset manifesta implicatio, vt recte expendit Caietan loco citato primæ partis; nisi sensus esset, alte- rum extremum esse formaliter relatiūm, non à relatione sibi inhē-rente; sed à relatione existente in

alio extremo: & hoc sufficere, vt illud sit formaliter relatiūm, se-clusa quacunque operatione intel-lectus.

Suntur autem fundamentum huius doctrinæ ex ipsa ratione for-mali relatiūi. Cùm enim hæc con-sistat in esse ad aliud vt sic; vbi cum que hoc verē, & formaliter reperi-tur, reperitur etiā vera, & formalis ratio relatiūi. Sed eò ipso, quod vnu extremum, putascibile, terminet re-latiūm alterius, pura sciētia; abso-lutē, & formaliter est ad aliud, se-cluso quoq; opere intellectus: si quidē hoc ipso, à parte rei illi oppo-nitur relatiū, ac proinde totum, quod est, est sui oppositi, vt ex defi-nitione huius oppositionis vidimus suprā num. 69. Ergo eò ipso, quod vnum extremum terminet relatiūm alterius, est absolutē, & for-maliter relatiūm; & verē constituitur in genere relatiūorum; ita vt impli-cet contradictionem habere ratio-nem termini, & non esse hoc ipso formaliter relatiūm, secluso quo-cunque opere intellectus. In quo sensu communiter Doctores conce-dunt relatiūa tertij generis esse for-maliter mutua: quia nimirū vtrunque, hoc ipsum, quod est, ad alterum dicitur: non tamen sunt mutua quo-ad realitatem: quoniam relatio rea-lis tantū est intrinsecā ex parte vnius extremi. Ex quo tandem col-lige id, propter quod hæc omnia adducta sunt: quod scilicet in huius modi relatiūis, quanvis ex parte termini supponatur aliqua ratio rea-lis, & perfectio intrinsecā, per quā sit capax terminare relationem al-terius-

terius extremiti: hæc tamen solūm est radicalis ratio terminādi, & per cō-sequens proximē, & formaliter con-stituitur in esse termini per id ipsū, per quod constituitur formaliter in esse oppositi, & correlatiūi, nempē per relatiūm denominatiōm, quam habet à relatione alterius extremiti, quæque conuenit ei, secluso quoq; opere intellectus. Videā tur Caiet. & Nazar. vbi suprā.

80. Per quod patet ad confir-mationē. Neganda est enim minor, quoad secundam partem. Ad cuius probationem respondet, quod in alijs quidem entibus denominatio intrinsecā, & extrinsecā ab eadem forma prouenientes contingunt se-cundūm aliquem ordinem, & causa-litatem, quatenū non solū forma, sed etiā denominatio intrinsecā, est quodāmodō ratio, & causa denomi-nationis extrinsecā, vt cernitur in visione, & alijs. At verō in relatiūis prædicamētibus, hoc est speciale, & maximē proprium, vt ab eadē re-latione in altero extremo existente vnuq; simul denominetur relatiū, alterum intrinsecē, & alterū extrinsecē absque aliqua prioritate, aut causalitate inter denominatiōnē in-trinsecā, & extrinsecā. Cū enim huiusmodi etiā relatiūa sint simul natura, vt suprā vidimus: implicat relationem in altero extremo ex-fletem denominare illud intrinsecē relatiūm; quin in eodem signo alte-rum denominet correlatiūm: alijs non daretur tūc oppositio relatiūa, vt satis ex dictis patet. ¶ Ad id au-tem, quod contra hoc obijcitur ex Arist. respōdetur illā causalē impor-

tare quidē prioritatē inter relatiōnē, & denominatiōnes ab ipsa proce-dentes: verē enim relatio est causa, quod vtrūq; extremitū denominetur relatiūm. Inter ipsas autem de-nominatiōnes intrinsecā, & extrinsecā, solūm importat exigentiam istius ab illa tāquam à necessaria cōditione concomitante.

81 ¶ Ex dictis facilē soluitur quæ-stio, quæ solet hic à Doctoribus per tractari: an scilicet constituēda sint duo suprema genera relationū, vel tantū detur vnicū generalissimum huius prædicamēti. Habet enim hoc speciale difficultatē in relationi-bus, quam nō habet in alijs entibus, & maximē in sententia, quam elegi-mus, afferente omnē relationem for-maliter terminari ad relatiūm. Est autem ratio dubitandi, quia iuxta hanc sententiam quodlibet genera-lissimum, quod assignetur in hoc prædicamento, dicit ordinem ad aliud correlatiūm sibi æquale: ergo non poterit contineri sub pri-mo; ac proinde dabuntur duo gene-ra suprema.

Nihilominūs vt certum statuen-dum est, cùm Aristotele in hoc ca-pite, & communi Dialecticorum confensu, vnicum tantūm dari ge-neralissimum relationum; sicut vnicum tantūm datur genus supre-mum in alijs prædicamentis. ¶ Et ad rationem dubitandi respon-detur: primò cùm Alberto, Sim-plicio, & Boecio, quos adducit, & sequitur Nazarius citata quæ-stione 13. primæ partis, relationem prædicamentalem, secundūm quod-concipitur conceptu abstracto, & p̄-

præciso à singulis relationum speciebus (quomodo est genus supremum huius prædicamenti) non dici ad aliud, quasi ut quoddam, & in actu exercito; sed tantum in actu signato: ac proinde non requirere terminū, qui in actu exercito sit correlatiū; sed tantum in actu signato. Quod non tollit, quominus quæcumque relatio ex parte termini exercens rationem correlatiui verè continetur sub illo conceptu abstracto, & præciso relationis, & consequenter sit unum tantum generalissimum huius prædicamenti.

Vel secundò, & melius respondeatur, non omnes relationes prædicamentales esse realiter mutuas: ac proinde ipsam communē rationem relationis, vt abstrahit ab omnibus suis speciebus, non exigere, vt in correlatiuo sit aliqua relatio ei inherens; à qua intrinsecè denominetur correlatiū; sed ad hoc sufficere relationam denominationem suprà explicatam. Quæ quidem non potest constituere aliud supremum genus: cùm proueniat ab eadē relatione, à qua alterum extrellum intrinsecè denominatur relativum: ac proinde ibi non dantur duo generalissima; sed eadem ratio communis relationis, secundum quoddam utrumque extrellum denominat relativum, constituit supremum genus huius prædicamenti.

Q V A E S T I O VII.

Vnde sumatur unitas, vel distinctio relationum.

Difficultas præcipue procedit de unitate, & distinctione essentia

li, seu specifica; inde enim pendet statuere seriem huius prædicamenti; & assignare species eius: ad quod præcipue quest. huc ordinatur. Simul tamē aliqua de unitate, & distinctione numerica attingemus.

82 Igitur circa specificationem relationum, relictis alijs sententijs, quas adducit Araux. q. citat. art. 6. tres sunt præcipue inter Thomistas. Prima asserit relationes accipere adéquatè hanc unitatem, aut distinctionem ex causa, seu fundationis; non vero ex terminis. Sic docent expressè Fland. 5. Metaph. quest. 16. art. 10. & Nazar. 1. part. quest. 32. art. 2. controvérs. 2. Quæ etiam videtur esse sententia Caiet. ibidem, & quest. 13. antecedent. art. 7. §. ad tertiam objectionem, quatenus docet speciem relatiui sumit ad terminum, non autem ex termino; sed ex causa, seu fundamento. Cui etiam consonat Bañez. eadē quest. 32. art. 3. dub. 2. ad 3. dicens relationem non sumere speciem à termino; sed à fundamento, & ratione fundandi; quanvis cùm ordine al terminum.

Probatur primò ex D. Thomae, cuius videtur expressa sententia. 3. p. quest. 35. art. 5. his verbis: *Vnitas relationis, vel eius pluralitas non attenditur secundum terminos; sed secundum causam, vel subiectum.* Vbi nomine causa, vt recte explicat Caiet. intelligit fundamentū, se rationem fundandi: docetque ab ea sumi distinctionem specificam, sicut à subiecto numericā; neutra vero ex terminis. Idem ferè habet Angelicus Doctor quodlibet 9.

art. 4. vbi inquit: *Quia verò ex eodem res habet esse, & unitatem: idèo realis unitas relationis pésanda est ex ipso relationis fundamento, vel causa &c.* De quo etiam videri potest opusc. 2. cap. 2. 12. Ergo ex sententia D. Thomae, unitas, & distinctione relationis sumuntur adéquatè ex fundamento, seu causa eius.

Secundò probatur ratione, quæ indicat Angelic. Doctor. Quia ab eo relatio habet unitatem, & distinctionē; a quo habet esse: sed habet esse a fundamento; & non à termino: ergo à fundamento; & non a termino habet unitatē, & distinctionē. Maior probatur: tum ratione generali: quia unum, & multa cōsequuntur ens: tum etiā inductione. Quia enim homo habet esse hominem à sua differentia; ab illa etiam habet unum unitatem, & distinctionem: & sic de alijs. Ergo idem dicendum est de relatione. Minor vero probatur ex dictis supr. num. 59. quia relationis non producitur à termino: sed eo posito, efficienter dimanat a fundamento: ergo ab illo habet unum esse; & non a termino.

Tertiò: quia prius intelligimus relationes esse specie distinctas ex fundamentis; quāq; intelligamus esse specie distinctas penes terminos: ergo ex fundamentis sumunt adéquatè suam distinctionem. Probatur antecedens: quia quāvis fundatum, & terminus requirantur, vt sit relatio; prius tamen intelligimus ipsam consequi ad fundatum, & postmodum terminari ad talem terminum: sed in illo priori

affirmat relationes adéquatè sumere suam unitatem, & distinctionem. intelligimus esse specie diuersam ex terminis totalibus

bus, non verò ex fundamentis. Sic per se cōstat, cōsequēs videtur ab illo adēquatè esse specificandam.

Tertiò argumentatur Sōcin, quia ab eo sumitur formalis distinctionis alicuius, quod ponitur in eius definitione tanquā differentia: sed terminus est huiusmodi: ergo, &c. Maior patet: quia differentia est causa distinctionis formalis, vt inquit Porphyr. Minor verò probatur: quia relatio recte, & essentialiter definitur per suum terminum, seu correlatiū, vt vidimus quæst. præcedenti: sed in tali diffinitione non ponitur ipse loco generis, vt patet: ergo habet vicē differentiæ.

Quartò quia ab eo relatio habet distinctionem, quo posito, ponitur distinctio, & quo remoto, removetur: sed posito termino, ponitur distinctione specifica relationum; & eo ablato, auferetur: ergo &c. Probatur minor: quia stante eadem ratione fundandi, verè dātur in uno fundamento relationes specie di-

uersas ad aliquem terminum; si ex parte eius vni ca tantum relatio illis correspōdeat. Ergo ex sententia D. Thom. penes terminum est tota ratio specificativa relationis. Secundò probatur ratione, quā indicat Angelicus Doctor, & format Araux. loco citato. Quia omne accidens respectivum specificatur adēquatè ab eo, quod respicit: sed relatio prædicamentalis est accidens essentialiter respectivum ad terminum, cum totum esse illius sit ad illum se habere: ergo adēquatè specificatur à termino. Minor, &c. sequentia constant. Maior autem probatur inductione in habitibus, potentijs, & alijs relativis transcendentalibus; quæ ideo specificantur adēquatè ab obiecto: quia illud respiciunt, in eoque quasi quiescit, & terminatur tendentia, habitus, vel potentia. Cum ergo similiter se habeat relatio respectu termini, vt

positis terminis; & ablati, aufer-

tur.

MEDIA

MEDIA SENTENTIA alijs prefertur, & probatur. §. I.

Terzia, & communior sententia utrunque præcedente coniungit, afferens ad specificationem relationum simul concurrere fundamentalum, & terminum. Luxta quam.

84 Afferendum est vnitatem, & distinctionem specificam relationum desumi, cum ex termino, tum etiam ex fundamento, non secundū entitates materiales eorum; sed secundū rationes fundandi, & terminandi cū proportione supra num. 73. explicata. Sic docent Mas. h̄c sect. 2. quæst. 6. Sanch. li. 5. q. 38. noster Didac. à Iesu dispu. 14. p. 2. quæst. 2. & alijs Thomistæ. Quam etiam defendit Arauxo vbi supr. concl. 2. & sequuntur Suar. disp. 47. Metaph. sect. 17. num. 15. Rub. hic quæst. 6. num. 52. & alijs Moderni.

A qua etiam reuera non disentiūt Caieta. & Bañez pro 1. adducti; si quidem fatentur sumi specificationem relationum à fundamento cū ordine ad terminum. Estque proculdubio mens D. Thom. vbi sup. Nam quod sumatur à fundamento expressè docet locis pro 1. sent. ciat. De quo etiam videri potest in primo dist. 26. quæst. 2. art. 2. ad 4. & in 3. dist. 8. quæst. 1. artic. 5. Quod autem etiam à termino sit desumenda, satis indicat verbis pro secunda sententia adductis: & tradit aperte 1. 2. quæst. 54. arti. 4. vbi generaliter affirmat, quod

Omnia, que dicuntur secundū ordinem ad aliquid, distinguuntur secundū distinctionem eorum, ad quæ dicuntur. De quo etiam videri potest loco citato ex tertio sententiærum in solutione ad secundum, vbi expressè docet rationem, seu essentia relationis sumi ex eo, ad quod dicitur. Ergo ex sententia D. Thom. ex utroque relatio sumit suam vnitatem, & distinctionem.

Fundamentū sumitur ex eisdem locis: quia relatio essentialiter est ordo vnius ad aliud: ergo utrunque per se requiritur ad essentiam eius, alterum tanquam id, à quo emanat relatio; & alterum tanquam id, in quod tendit. Ergo eadem proportione ab utroque sumitur species ipsius. Quod etiam probant rationes supra pro duabus primis sententijs adductæ, si recte perpendantur, ut constabit ex earum solutionibus. Videantur Masius, & Sanch. vbi supra.

85 Sed inquires: quomodo fundamentum, & terminus concurrant ad specificationem relationis? Respondetur id non eisdem verbis explicari à Doctoribus; sed ferè eundem esse sensum. Alij enim afferunt fundamentum concurrere vt præhabens ipsum terminum, secundū quod fundatorum diuersitas refunditur in rationem formalem termini; sicut principia concurrunt ad specificationem scientiæ, quatenus refunduntur in ratione formalē obiecti. Sic declarat hoc Arauxo vbi supra. Alij clariū id explicant,

afferentes relationem specificari à fundamento quasi in genere causa efficientis: quia fundamentum est radix, & causa relationis; à termino vero quasi in genere causa formalis extrinsecas: quia est id, in quo ultimò sicut relatio. Sic explicat Sanch. loco citato: cui consonant alij dicentes specificationem relationis sumit a fundamento initiatiuè, & radicaliter; à termino vero completiuè, & formaliter.

Quanuis autem hæc vera sint, dummodò intelligantur iuxta proportionem sup. num. 73. explicata: adhuc tamen ad eundem duximus, ex ratione fundandi, & terminandi, quasi compleri integrum specificationium, a quo sumitur unitas, & multiplicatio specifica relationū. Vnde quia unitas habet rationem boni; multiplicatio vero rationem mali: bonum autem coalescat ex integra causa; malum vero ex quocumque defectu: ideo ad unitatem specificam relationum requiritur unitas specifica utriusque, scilicet fundamenti, & termini totalis. At vero ut relationes specificè multiplicentur, sufficit diuersitas specifica alterutrius. Quare, etiam si ratio fundandi sit una in specie; si tamen relationes terminandi specificè distinguuntur; relationes erunt diuersae speciei: ut patet in albo, cuius similitudo, ad alterum album, & dissimilitudo ad nigrum distinguuntur in specie. Et similiter è contra, etiam si ratio terminandi sit una: si, tamen relationes fundati sunt diuersæ; erunt etiam diuersæ relationes, ut patet in relationibus correspondib;.

PROPOSITA, ET EX-
pedita quadam emergenti obie-
ctione, satis fit argumentis
initio factis.
§. II.

86 Dicēs: ex hac doctrina sequi, filium referri ad patrem, & matrem distinctis specie filiationibus correspondentibus paternitati, & maternitati eorum. Hoc autem est falsum, & contra D. Thom. locis adductis in tertio arguento prima sententia: ergo, &c. Probatur sequela: quia faltem in sententia Arist. 1. de generatione animantium cap. 2. & lib. 2. cap. 4. afferens matrem passiuè tantum concurre ad generationem, necessario concedendum est ex parte patris, & matris esse rationes radicales terminandi specie diuersas; nempe concursum actuum, & passuum, ratione quorum relationes paternitatis, & maternitatis in eis fundatae sunt specie distinctæ, ut expressè docet D. Thom. ibidem. Ergo si ad diuersitatem specificam relationum sufficit diuersitas specifica ex parte alterius extremi: necessario afferendum est filium referri ad patrem, & matrem distinctis specie filiationibus.

Propter hoc argumentum Ferrara, 2. contra gentes. c. 2. §. Ex ijs pater, quæ sequuntur Vazq. 1. parte quæst. 32. art. 2. in annotatione ar. Susir. vbi sup. n. 28. & alij, asserit in-

in alio esse quidem duas filiations cursu eiusdem articul. Nazar. con-specie distinctas, loquendo formaliter, & in esse relationis; quanuis materialiter, & in esse rei sit una relatio. Et hoc tantum (inquit) voluisse D. Thom. loco illo adducto ex 3. parte, quando in corpore articuli docet filium eadem relatione referri, ad patrem, & matrem. Quam expositionem satis videtur indicare Sæc. Doctor in solutio-ne ad 3. vbi post verba loco citato adducta subdit: *Ex parte autem pro-
lis est una relatio secundum rem;
sed duplex secundum rationem, in
quantum correspondet utrique rela-
tioni parentum, secundum duos res-
pectus intellectus: ac si diceret: in
prole materialiter, & in esse rei est
una tantum filatio. Sed formaliter,
& in esse relationis sunt duæ spe-
cie distinctæ, correspondentes pa-
ternitati, & maternitati, quæ specie
differunt. Per quo d'ad conciliat,
& explicat alij locū ex q. 32. primę
partis supra pro 2. sententia addu-
ctū, vbi Angelic. Doctor docet dua
bus relationibus specie distinctis
non posse ex oppolito respondere
vnam relationem: quod scilicet lo-
quatur ibi de unitate relationis
formaliter, & in esse relationis;
non vero materialiter, & in esse
rei, ut dictum est.*

87 Ceterum, quanuis hæc senten-tia, & exceptio Ferrar. sit probabi-lis; longè tamen probabilius expli-cant Angelicum Doctorem cæteri Thomistę, Caiet. q. 32. citata articui. 2. ad secundum dubium Ba-fiez ibidem dubio 1. conclus. 2. Syl-vester, Torres, & Zumel in dis-
cursu eiusdem articul. Nazar. con-trouers. 2. Arauxo articul. 6. cita-to num. 48. Sanch. vbi supra con-clusione 5. & alij, qui uno ore, negant etiam formaliter consti-tuendas esse filiations specie diuersas respectu patris; & ma-tris.

Fundamentum est: quia licet diuerso modo concurrat uterque parés ad productionem filij: neuter tamen est causa completa, & per se sufficiens; sed concurrunt generationibus partialibus intrin-secè ordinatis ad complendum unicum totale principiū filij. Cu-ius signum optimum est, vt notat Diuus Thomas loco citato ex 3. parte, quod homo unica natu-ritate nascitur ex patre, & ma-tre. Ergo non solum ex parte filij unica tantum est productio pas-siva, quæ est ratio fundandi filiationem: sed etiam ex parte parentum tantum datur una com-pleta ratio radicalis terminandi, coalescens tanquam ex partibus heterogeneis ex concursu actuo patris, & passivo matris: & per consequens non dantur duæ integræ rationes terminandi, quod necessarium erat, ut specificè multiplicaretur filia-tio. Ex quo tandem fit neque so-lam paternitatis, neque solam maternitatis relationem per se constituere integrum correlati-um filiationis, sed esse quasi par-tes diuersas eiusdem integri ex-tremi: ac proinde ipsas inter se solum distingui specie incompleta, & quasi partialiter.

Per quod iam constat, non intelligit ipsum, ut correspōdet patrī; & iterum, ut correspōdet matrī. Videantur Soncīn.5. Metaphysicæ quæst.32.ad 7. Nazar. vbi supræ, & alij Thomistæ citati.

88 ¶ Ad argumenta supra pro prima sententia adducta respondeatur. Ad primum, illa loca Dīui Thomæ intelligenda esse de spe cificatiō per modum principij, à quo in genere cause efficiētis sumitur vnitas relationis. Ut enim satis patet ex eius verbis, ibi Sanctus Doctor loquitur de vnitate, vel pluralitate relationis quantum ad entitatem, seu realitatem eius: secundūm quam rationem præcisè loquendo, verum est non sumi à termino; sed à fundamento: quia solūm fundāmentum est vera causa esse, seu realitatis relationis, ut præter loca supra num.72.adducta, docet ipse Sanctus 1.distinct. 26. quæst. 2.articulo 2.ad 3.& 3. distinct. 8. quæst. 1. articulo.5. & alibi spē. Cum quo tamen stat proprium conceptum relationis, seu explicitam rationem ad etiam sumi à termino, ut ibidem docet Angelicus Doctor.

In quantum correspondet utriusque relationi parentum secundūm duos respectus intellectus. Et sic non est sensus, formaliter esse constituantem duplēm filiationem specie distinctam; sed quod in eadem reali, & specifica relatione filiationis, cointelliguntur duo respectus rationis, secundūm quod intellectus nuncipiant accidētūm habet hoc spe ciale

ciāle relatio, quod ultra habitudinem ad fundāmentum, à quo accipit esse, & realitatem; dicit etiam ex propria ratione ordinem ad extrinsecum terminum: inde est, hoc esse speciale in relatione, ut propria eius vnitas, aut distinctio non solū simatur ab eo, in quo, & à quo habet esse; sed etiam ab eo, ad quæst.

Ad tertium respondetur, in illo priori solūm intelligi specificatiōnem relationis radicaliter, & initiatiū; non verò formaliter, & completè, usque dum intelligatur terminus: quia neque etiā ante illum intelligitur completa ratio relationis:

Ad quartum iam constat ex dictis numer. 85. vbi etiam explicimus verba D.Thom. adducta in primo argumēto secundūm sententiæ: quæ quoquā modo intelligantur, solūm probant specificatiōnem relationum completiū, & formaliter sumendam esse à termino, ut consideranti patebit.

Ad secundūm eiusdem secundiæ sententiæ responderetur maiorem esse veram, si intelligatur vniuersaliter de omni eo, ad quod accidens relationis dicit essentialē habitudinem, siue tanquam ad terminum, siue tanquam ad causam, vel obiectum &c. Vnde quia relatio prædicamētalis secundūm ad quātam rationem, non solūm respicit essentialiter terminum; sed etiam propriūm fundamentum, à quo causatur: ideo potest ipsum radicaliter concurrere ad eius specificatiōnem,

Ad tertium respondeatur, quod in definitione sufficit ponere loco differētię id, quod i specificat completiū, & formaliter: quia in eo quodammodo continetur specificatiōnū radicale: & ideo recte definitur relatio per propriūm terminū, seu correlatiūm iuxta dicta quæstione p̄cedenti.

Ad quartum respondetur, non solūm posito, & ablato termino, ponī, & auferri relationem; sed etiā posito, & ablato fundamento. Nam sicut, stante eadem ratione fundandi, dantur relationes specie diuersę propter diuersos terminos; sic etiam, stante eadem ratione terminandi, dantur diuersa relationes propter diuersa fundamēta. Et ita argumentum potius probat nostram conclusionem.

Q V O M O D O D I S P O-
nenda sit arbor huius prædica-
menti. §. III.

89 Ex dictis, iam possunt aliquāliter ordinari diuisiones huius prædicamenti: (eas enim omnino comprehendere videtur impossibile.) Prima est, quam supra ex Aristotele explicimus, iuxta tria illa fundamenta ab ipso assignata. Et circa eam solūm se ofert notandum, quod cū actio, & passio sint genera suprema: nihil habent cōmune, per quod utramque possit fundare aliquod vnum genus subalternum relationis: ac proinde relationes ibi fundatæ im mediātē continētūt sub generalissimo huius prædicamenti. Et con-

sequenter

sequenter prima ista diuisio in rei veritate est quadrimembris: per quam diuiditur relatio in eam, quæ fundatur in quantitate; in actione; in passione; & in mensurabilitate.

Ab hoc autem ultimo membro incipiendo, non improbabiliter posset quis afferere omnes relationes in eo fundaras esse eiusdem speciei: quia id videtur esse modus, quo res omnes respiciunt mensuram suam perfectionis: per quod excusarentur penè infinitæ diuisiones relationis. Hoc tamen parum firmū est: cū enim ex distinctione fundamenti sumatur distinctio relationum, & ratio fundandi istas sit intima perfectio rei mensurabilis, vt supra explicuimus: consequenter afferendum est tot esse relationes essentialiter distinctas sub hoc genere, quot fuerint essentiae, scū naturæ, quæ intrinsecè petant per aliam perfectiorem mensurari.

Duo alia genera relationū, quæ scilicet fundatur in actione, & passione, diuiditur in varias species iuxta diuisiones ipsius actionis, & passionis: quas suis locis adducemus, ne eadē repetamus. Et ideo solum restat diuidere relationem fundatam in quantitate.

90. Hoc ergo genus relationis primò diuiditur in eā, quæ fundatur supra unitatem; & in eam, quæ fundatur supra numerum. Sub primo membro continetur identitas, æqualitas, similitudo, propinquitas, & diversitas, inæqualitas, dif-

similitudo, distantia, iuxta ea, quæ supra numer. 30. diximus. Relatio fundata in numero nomine incompleto appellatur proportio: diuiditurque in proportionem æqualitatis, vt inter 2. & 2. aut 4. & 4. &c. quæ est species infima: & in proportionem inæqualitatis. Quæ rursus est duplex: alia appellatur inæquale excedens: quia est à maiori ad minus: & alia dicitur inæquale excessum: quia est à minori ad maius.

Porrò inæqualitas excedens est quintuplex; alia dicitur multiplex; alia superparticularis, alia superpartiens, alia multiplex superparticularis, & alia multiplex superpartiens. Prima diuiditur in duplā, triplam, quadruplam &c. Secunda in sexualiteram, sexquartam, &c. Tertia in superbipartientem, supertripartientem &c. Quarta in duplam sexualiteram, duplā sexquartam, & triplam sexualiteram, triplam sexquartam &c. Et quinta in duplam superbipartientem, duplam supertripartientem; & triplam superbipartientem, triplam supertripartientem, &c. quæ omnes sunt species infime.

Similiter diuiditur alia inæqualitas, quæ appellatur inæquale excessum. Et ita etiā est quintuplex: alia dicitur submultiplex, alia subparticularis, alia subpartiens &c. quarum unaquæque diuiditur in species correspondentes speciebus enumeratis, vt consideranti patet. Quas omnes proportiones speculantur ex professo Arithmeti-

ci,

ci, & perstrinxit breuiter omniscius Diuus Thom. 5. Metaph. lect. 17. quem consulat, qui cupit earum notitiam comparare.

*Q V I D D E V N I T A T E
numerica relationis dicen-
dum fit. §. IV.*

91 **N**ihil potest in præsenti circa hanc unitatem ab imis fundamentis definiri: pendet enim ex generali quæstion. de individuatione accidentium. Breuiter tamen relictis, Scoto in 3. distin. 8. quæst. 1. Vaz. tom. 4. in 3. part. quæst. 9. 1. art. 1. dub. 4. Suar. vbi supra num. 16. & alijs, qui iuxta multitudinem terminorum multipleant numerū relationum,

Dicendum est unitatem, & distinctionem numericam relationum sumendam esse ex unitate, vel distinctione numerica subiecti, cui inheret: ac proinde eundem patrem, verbi gratia, eadem numero paternitate respicere plures filios; & eundem magistrum eodem numero magisterio plures discipulos; & sic de alijs. Ita docet expressè Diuus Thom. 3. part. quæst. 35. art. 5. vbi inquit: *Et quia pluris forma eiusdem speciei non possunt simul esse in eodem subiecto; non est possibile, quod sint plures paternitates in eo, quies patet plurim filiorum generatione naturali.* Idem habet quodlibet.

primo art. 2. & quodlibet. 9. artic. 4. & alibi sfp. Quem sequuntur concorditer discipuli eius, Cajet.

& Medin. 3. part. quæst. 35. citata Aluarez ibidem disput. 45. numer. 16. Ripa 1. part. quæst. 28. art. 2. dubitat. 1. ad 4. Canariensis quæst. 42. art. 4. Bafiez quæstione 76. ar. 2. dub. vñico, & lib. 1. de generatione quæst. 20. art. 9. ad 4. Capreol. in 1. distinction. 7. quæst. 2. art. 2. Herbeus in 3. distinctione 8. quæstione 1. Paluda ibidem quæstione 2. Soncin. 5. Metaph. quæstione 32. conclusio- ne 2. Iabel. quæstione 18. Masius. hic fest. 3. quæstione 4. Sanch. lib. 5. quæstione 39. noster Didac. a Iesu disput. 14. part. 2. q. 2. & alij.

Probatur ratione generali Diuus Tho. quia duo accidentia solo numero distincta non possunt esse simul in eodem subiecto: ergo neque duæ paternitates in eodem patre respectu duorum filiorum; neque duæ similitudines in eodem albo respectu duorum terminorum, &c. Consequentia patet. Antecedens vero habet expressè apud Diuum Thom. tūm loco citato; tūm etiam q. vñica de virtutibus art. 11. & 3. dist. 23. q. 3. artic. 4. quæstuncula 3. libr. 5. Meth. lect. 12. & alibi sfp; latèq; à nobis ostendendum est in libris de generatione.

92 Sed objici potest: quia pater habens filiu superueniente alio, incipit realiter referri ad illum; si vero moriatur, definit realiter respectu ipsum, manente paternitate circa alium: ergo vere dantur in illo plures relations paternitatis. Antecedens videtur certum: quia ante generationem secundi filij, pater non referebatur realiter ad illum posita vero generatione, iam refer-

refertur realiter ad eum : ergo de novo incipit referri . Similiter utroque filio existente , pater verè respicit ipsos ; altero verò percutiente, iam non refertur ad illum : ergo desinit realiter respicere ipsum. Consequentia etiam probatur ex regula suprà numer. 50. explicata: quia quādō vnum aduenit realiter, altero iam existente , vel perit realiter, altero remanente, realiter inter se distinguuntur.

Respondetur, quòd sicut acquisita scientia circa vnam conclusiōnem , quando habetur demonstratio circa aliam eiusdem obiecti, non aduenit nouus habitus, sed noua extensio præexistētis; per quam ille ipse habitus , qui antea inclinabat ad assentiendum primā conclusiōni , denuò inclinat etiam ad assentiendum secundā, vt constabit in libris de generatione : sic similiter ad hoc , vt pater habens filium, quando nascitur alius, dicatur de novo respicere illum ; non est necessarium, ut addatur noua relatio realis ; sed quòd præcedens quasi extendatur ex parte termini materialis, & cointelligatur nouus respectus rationis ad talem filium, vt docet Diuus Thomas locis citatis.

93 Est tamen discriminē notandum , quòd scientia per talem extensionem intrinsecè , & realiter mutatur, & sit maior : quia in sua entitate verè habet latitudinē, & suscipit magis, & minus: relatio verò consistit in individuali, ut questione sequenti videbimus : & ideo intrinsecè non sit maior ; sed

dicitur extendi: quia multiplicantur termini materiales sub illa ratione formalī , quam per se primò respicit; & quia ja ea cointelliguntur diversi respectus rationis ad illos. Verbi gratia hæc numero paternitas, quæ est in Petro, non respicit per se primò hunc , vel illum filium in particulari; (vt aduersarij in hoc decepti existimant:) sed communem rationem filij à se geniti. Non enim talis relatio habet quòd sit hæc & individualia per hoc, quòd sit ad hunc particularem filium; sed per hoc , quòd est huius particularis hominis, qui est pater. Quia ergo terminus per se primò respectus, nūc participatur ab uno, postea à duobus, aut pluribus filijs: ideo relatio dicitur extrinsecè extendi , ex eò quòd addatur nouus terminus materialis, & nouus respectus ad illum. Ex quo tandem sequitur nullam fieri mutationem intrinsecam in ipsa entitate paternitatis , quando nascitur alius filius. Nam quanuis secunda, aut tertia generatio sufficiens esset , vt resularet relatio , si nondum esset in Petro: per accidens tamen in hoc casu non producitur : quia inuenit productam. Per quæ solvantur alia omnia argumenta, quæ Scotus.

Suarez, & alij adducunt contra sententiam D.

Thomæ.

QVÆS.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quo modo intelligenda sunt proprietates relativorum ab Aristotele assignatae.

94 **Q**vinque relativorum proprietates adducit Aristoteles in hoc capite, vt vidimus in textu, quarū notitia magna ex parte habetur ex dictis in hac disput. & ideo quæ circa illas aliqui latius pertractant , breviter nos in hac questione colligemus.

A prima ergo incipiendo, communis Interpretum consensus cùm Auerroe, & alijs Antiquis in hoc cap. fatetur, quòd habere contrariū, non conuenit relationi secundū se; sed ratione fundamenti, quando est qualitas, vt suprà nu. 4. dicebamus. Cuius optimam rationem reddit in præsenti Caietanus: quia nimirum ad relationem non datur per se motus, bene autem ad qualitatem: ergo non potest ratione sui habere contrarium, sed solum ratione qualitatis, in qua fundatur. Neque de hoc est controversia inter Doctores.

95 Idem etiam dicendum est de secunda proprietate, quòd scilicet in rigore loquendo, relatio secundū se non suscipit magis, & minus; sed tantū ratione fundamenti, quādō est qualitas. Quæ etiā est communis sententia Expositorū cū Auerroe, vbi suprà. Pro qua videri possunt D. Th. 1. 2. q. 82. art. 4. Caiet. in hoc caput. Soto ibidem. q.

1. ad 4. & 5. Arauxo. 5. Metaph. art. 10. & alij. Ratioque est facilis: quia suscipere magis, & minus, seu intēdi, & remitti propriè loquendo exigit, vt in ipsa essentia etiam individuali rei, quæ intenditur , aut remittitur, sit latitudo quædam gradualis, ratione cuius possit secundū se ipsā augeri, vel minui, seu magis , aut minus imprimi subiectos quod quidem solis qualitatibus cōuenit, vt satis ostēdimus suprà disput. 12. n. 36. & constabit amplius dispe- sequenti: ergo reuera relatio secundū se non suscipit magis, & minus; nisi ratione qualitatis, in qua fundatur.

Sunt tamen contra hoc duo nō levia argumenta. Primum est: quia non solum relations fundatæ in qualitatibus, vt similitudo, & dissimilitudo dicuntur magis , aut minus: (alium enim vt quatuor magis simile est alteri albo vt quatuor, quādō albo vt duo;) sed etiam relations, quæ fundantur in quantitate, vt æqualitas, & inæqualitas; (palmus enim magis inæqualis est vñq; quādō pedi :) sed magis, & minus harum relationum non potest provenire à fundamentis; cùm quantitas non suscipiat magis, & minus: ergo conuenit ipsis relationibus secundū se.

Secundō idem probatur de relationibus similitudinis , & dissimilitudinis. Quia haec de crescere possunt, crescente fundamento, & è contra: ergo ipsæ relations secundū se , & non à fundamento suscipiunt magis, & minus. Consequentia videtur nota. Antecedens aureo.

autem constat experientia: ponatur enim duo alba, alterū vt sex, & alterū vt quatuor: inter hæc quidem est similitudo; augeatur postea albū vt sex, vsque ad octo: tunc crescente fundamento, decrescit similitudo, vt patet.

Si autem respondeas inter albū, vt sex, & album vt quatuor in rei veritate non esse similitudinem, sed potius dissimilitudinem, quæ in casu posito crescit, crescente fundamento: adhuc non effugitur difficietas. Nam, esto ita sit, si augeatur album vt quatuor vsq; ad quinque, tunc minuitur dissimilitudo; & tamen crescit fundamentum: ergo, &c.

96. In horum solutione multa dicunt; sed melius sentientes respondent cùm Fonseca 5. Metaphysic. cap. 15. quest. 5. section. 2. relationes consistere in indubibili (quod etiam docuit D. Thom. prima secundæ, quest. 52. art. 1.) ac proinde quando augetur, vel minuitur quantitas, vel qualitas, non augeri, aut minui relationes; sed variari, ita vt priores deperdantur, & acquirantur alias: & consequenter nullam in se suscipere magis, & minus. Videatur Arauxo. vbi sup. conclusione 2. ¶ Est tamen aduentus, non ideo afferendum esse, q; aliqui volunt, & tangitur in secundo argumento, scilicet tunc solū relationem inter qualitates eiusdem speciei esse similitudinem, quando illæ sunt eiusdem intensionis; quando vero altera est remissior, aut intensior alia, tunc esse dissimilitudinem. Hoc, inquam, falsum est: tūm

quia iam similitudo & dissimilitudo non essent relationes specie distinctæ: tūm quia est expressè contra D. Tho. prima parte, quest. 42. art. 1. ad 2. vbi inquit: *Quacunq; communiquerant in una forma, possint dic similia, etiam si in equaliter i. lā participant, vt aer dicitur similiis igni in calore: sed non possint dici aequalia, &c.* Quanvis ergo ex intentione, vel remissione qualitatis relationes ibi fundatæ varientur, vt explicatum est; tñ dum manent qualitates eiusdem speciei, omnes relationes dicuntur similitudines.

97. Tertia proprietas, scilicet relativa dici ad conuertentiam, solum indiget explicatione. Non enim ibi loquitur Aristoteles de conuersione propositionum, qui explicuimus lib. 2. summularum neque sermo est de conuertibilitate terminorum, secundū quā illi dicitur cōuertibiles, qui mutua prædicatio ne de se inuicē in recto prædicatur, vt patet. Sed dici ad conuertentiam in præsenti est, quod vnum relationum explicetur per ordinem ad aliud in obliquo positum, vel quomodolibet dicatur esse illius: nam eo ipso quod inter aliqua duo sit aliquis respectus; qui respicit, aliquem respicit, & qui respicitur, ab aliquo respicitur. Quæ quidem proprietas præcisè sumpta, non solum conuenit relationis secundū esse, & proprijs; sed etiam improprijs, & secundū dicitur, si rectè assignentur, vt satis constat ex præcedentibus. Et ideo talis proprietas non conuenit huic prædicamento quanto modo proprij, sed secundo,

Dux

Dux viuum proprietas, scilicet esse simul natura, & cognitione, sunt maximè propriæ relativorum secundū esse, & prædicamentalium: oriunturque ex propria, & formaliter constitutiva. huius prædicamenti: & ideo earum notitia valde cōducit ad plenam relationis cognitionem comparandam.

98. Scendum est ergo ex Aristotele infra cap. de modis simul, illa dici simul natura, Quæ effendi quidem consequentia cum conuertantur, neutrū tamen ut sit, alteri causa est, vt in duplo, & dimidio intueri licet: hac enim conuertuntur: nam si duplum est, dimidium est; et si dimidium est, duplum est; neutrū tamen est causa, vt alterum sit. Quibus verbis, vt ex Paulo Veneto notat egregiè Soto hic in expositione textus quinti, duæ continentur conditiones necessariæ requisitæ, vt aliqua sint simul natura, quarum qualibet deficiēt, non datur talis similitas. Prima est, quod se mutuò inferant, ita vt si vnu sit, alterum etiam sit, & è contraria. Secunda est, quod vnum non sit causa alterius. Quod manifestè apparet in relationibus mutuis, tam desquiparantia, quam equiparantia. Nam paternitas, & filatio, & similitudo huius, & illius alibi se mutuò inferunt, vt patet, & vna non est causa alterius: nō enim vna relatio efficit aliam, cùm non sit actiua; neque est finis eius, aut forma, vt patet; neque tamen respicit illam; siquidem vna relatio non potest fundari in alia, vt vidimus supra n. 31.

Idem etiam dicendum esse de relationis non mutuis, quod scilicet propriæ, & formaliter sumpta sunt simul natura, si rectè assignentur correlativa, vidimus supra n. 80. & nunc facile ostenditur ex prædictis duabus conditionibus simultatis. Etenim relationis illæ denominations ibidem explicatae, quibus à relatione vnius extremi vtrunque denominatur relatum, alterum in trinsecè, & alterum extrinsecè, se mutuò inferunt, siquidem benè valet: datur scientia secundū actum: ergo datur obiectum scitum; & similiter datur obiectum scitum. Ergo datur scientia secundū actum: & vna denominatio non est causa alterius; quandoquidem repugnat talem relationem tribuere fundamento denominationis relationis; quin in eodem signo naturæ intelligatur correlativum, cui formaliter opponatur, & consequenter ipsa relationis denominatio, à qua constituitur in esse talis, vt magis explicuimus loco citato.

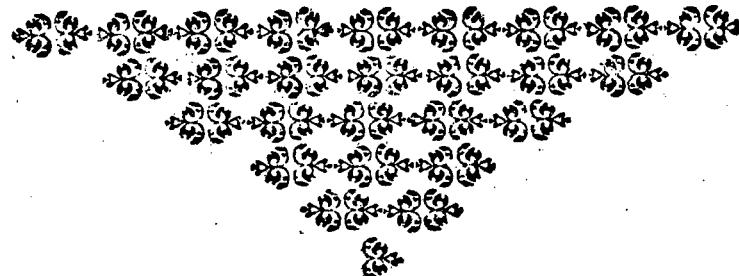
99. Hæ autem dux conditions non inueniuntur in rebus absolutis, quæ istic relationibus substernuntur. Nam generans, & genitum, supra quæ fundantur paternitas, & filatio, licet se mutuò inferant; valet enim: est generans: ergo est genitū; & è contra; tamen vnum est causa alterius, vt de se patet. Similiter ex duobus albis, super quæ fundantur similitudines, licet vnum prout sic, non sit causa alterius; tamen non se mutuò inferunt: non enim valet: est hoc album: ergo & illud, & tandem scientia, & scibile, licet rectè asignata se mutuò inferant, vt dictum est; sumpta tamen pro rebus absolutis

litis alterum est causa alterius; si quidem obiectum quatenus tale habet rationē causā respectu scientiæ.

Ex quo iam fit relationes omnes, siue mutuas, siue non mutuas vere esse simul natura; & consequenter fundamentum, & terminum, formaliter ut denominantur ab ipsis, & ut significatur nominibus relativis. At ipsae entitates absolute fundamenti, & termini non sunt simul natura; & consequenter neque fundamētū, & terminus, prout significantur nominibus absolutis. Quando ergo inquit Aristoteles, relativa esse simul natura: sensus est formalis, & loquitur non de entitatibus absolutis fundamenti, & termini; sed de ipsis relatione

nibus, seu de fundamēto, & termino, ecūdū quod formaliter denominatur ab eis, & significantur nominibus relativis. Per quod tandem conat proprietatem istam conuenire huic prædicamento quarto modo proprij.

Eodem sensu, & proportione explicanda est ultima proprietas. Ex eo enim quod relativa formaliter sumpta sint simul natura, cōsequens est, ut vnu debeat definiri per aliud, secundū quod relatiū est: ac proinde repugnabit vnu sine alio cognosci, quod est esse simul cognitione. Neque in hoc est amplius immorandū, suppositis his, quæ suprā quest. 6. dicta sunt.

C A P V T O C T A V . V M ,

De qualitate, & quali.

S V . M M A T E X T V S .

TRIA præstat in hoc capite Arist. Primo definit in abstracto qualitatem dicens: *Qualitatem autem voco, secundum quam quales esse dicimur.* Secundo enumerat quatuor eius species. Prima est habitus, & dispositio, ut scientia, & virtus, sanitas, & morbus. Secunda est naturalis potentia, & impotentia; ut cursores, & pugillatores, & valetudinarij. Tertia est passio, & passibilis qualitas; ut rubor, vel paor ex verecūdia, aut metu catastrophus, & amaritudo, vel dulcedo. Quarta tāde est forma, & figura; ut triāgulus, & pyramis. Quibus speciebus enumeratis, definit in concreto quale, dicens: *Qualia autē sunt ea, quæ denominantur ab eis, aut aliquo alio modo dicuntur.* Tertio, & vltimō enumerat tres qualitatis proprietates. Prima est habere contrariū; ut iniustitia contrariatur iustitia; & albedini nigredo; quæ tñ proprietas non conuenit omni qualitati: quia lux nō habet contrarium. Secunda est suscipere magis, & minùs: quæ etiā nō conuenit omni qualitati: tñ quia de iustitia, & sanitate (inquit Arist.) aliqui afferunt non dici magis, & minùs, licet id concedant earum concretis: tum etiā quia de figura certū est nō suscipere magis, & minùs: siquidem neque trianguli, aut circuli ratio, neque concreta ipsa dicuntur magis, aut minùs talia.

Notationes circa hoc caput.

Nomen qualitatis (quod se inuenisse testatur Plato in Theeeto) varijs habet acceptiones quas refert Simplic. in hoc cap. Tres sūt præcipue, quas ex Arist. 5. Meta. c. 14. & 28. colligunt cōmuniter DD. Primo sumitur pro quaçūq; differētia etiam essentiali: quo sensu differētia sāpē appellantur qualitates generis; & de illis dicitur, q̄ prædicatur in quale. Secundū pro omnib⁹ accidētib⁹, siue proprijs, siue cōmūnibus, siue huius, siue alterius prædi-

camētis: quo modo de omni accidēti dicitur, q̄ prædicatur in quale, non solū quoad modum significādi, sicut differentiæ; sed etiā quoad rē significatam, ut explicuimus suprā, disp. 5. nu. 12. Tertio tandem sumitur qualitas, ut significat peculiare prædicamentum accidētis ab alijs conditinctum, à quo propriè, & simpliciter denominamur quales, & per quod respondeatur ad interrogacionem factam per quale, ut distinguitur ab interrogatione facta per

per quid, quantum, ubi, quando, &c. obscura erat, & ita non potuit comprehendere. Sicut enim si queratur quātus est Petrus? respondeatur est bicubitus, aut tricubitus: & si quātatur: ubi est Petrus? respondeatur in Ecclesia, vel in foro: ita quando queritur; qualis est Petrus? respondeatur per terminos huius prædicamentum: est albus, vel niger, Dialecticus, vel Philosophus, &c.

In hac ergo tertia acceptione describit Aristoteles qualitatem dicens: *Qualitas est secundum quam, quales esse dicimur*: id est, qualitas est accidens, à quo res constituitur in esse qualis, & per quod propriè respondeatur interrogatori factè per quale. De qua definitione postea redibit sermo; sicut etiam de speciebus, quas in secunda parte cap. assignat Arist. Hoc solū libuit in præsenti annotare, quòd quanuis B. Albert, & Caiet. velint in illo verbo definitionis, quod solet poni in prima persona, scilicet, *dicimur*, esse mysterium, vt scilicet indicaret Arist. sub hac definitione comprehendendi qualitates spirituales, & corporeas, quæ simul in homine inueniuntur; hoc tamen mysterium non cogitavit Arist. nam in textu græco legitur, in tertia persona *λεγοντες*, id est, dicuntur, sicutque trāstulerunt Argyropilus & Peryonius. Vbi etiam nota non abs re Arist. in hoc prædicamento seorsim explicuisse abstractum, & concretum qualitatis; sicut etiam titulus promittebat: id enim fecit, vel quia ab antiquis non eodem modo sumebatur, vt notat Porphyr. in interrogacionibus: vel quia qualitatis essentia

modus describi, quām per suum concretum, quod nobis notius est; propter quod utrumque oportebat aliquo modo explicare.

3. Ex proprietatibus in ter-

tia parte capitum adductis, prima sa-

tis constat ex dictis cap. de substan-

tia num: 35. ¶ Circa secundam

verò, vt plenè perciperetur, agendū

erat de intensione, & remissione

qualitatum. Sed aliena est a præsen-

ti instituto talis disputatio: & idcò

solum est notandum intensiōnem, &

remissiōnem, seu latitudinem gra-

dualem, vt aliqui loquuntur, aliquā-

do inueniri in qualitatibus cùm va-

riatione, ita vt eadem qualitas in eo

dem subiecto, modò sit intensior, &

modò remissior: quod contingit in

aliquibus qualitatibus, quæ sunt ter-

mini alteratiōnis; ex eò quòd causa

nunc fortius, nunc debilius opera-

tur, vt patet in calore, & frigore: &

hoc modò certū est non omnes qua-

litates suscipere magis, & minūs,

seu intēndi, & renitti. Nam præter

qualitates quartæ speciei, de qui-

bis id expressè docet Aristoteles in

hoc capitulo, plures alia secundæ sp̄ciei,

& fortasse omnes non intēnduntur,

& remittuntur, vt patet de intelle-

ctu & voluntate.

Aliquando verò intensio, & re-

missio, seu latitudo gradualis inue-

niantur in qualitatibus invariabili-

ter: quando scilicet eadem qualitas

in eodem subiecto non augetur, aut

minuitur, saltem de potentia ordi-

naria: verè tamen habet in se lati-

tudinem intensiōnem. Cuius signum

est, quòd tales qualitates in diuersis

subiectis

subiectis inueniuntur magis, & mi-

nus intēnsæ. Et huiusmodi sunt in-

tellectus, & voluntas; & alia po-

tentia sensitiæ; & forte omnes

qualitates secundæ speciei: quan-

dis ob variationem dispositionum

in organis, s̄pè contrarium ap-

pareat.

Circa tertiam, & ultimam

proprietatem solum est aduenten-

dum, quòd sicut nomen qualita-

ris solet transferri ab hoc prædi-

camento ad alia: ita similitudo,

& dissimilitudo, quæ significant re-

lations in veris qualitatibus fun-

datas, transferri solent ad signifi-

candas relations, quæ fundantur

in alijs prædicamentis. Quo sen-

su duas substantias, duas quanti-

tates, aut relations solemus ap-

pellare similes, quando sunt eius-

dem speciei; dissimiles verò, quan-

do sunt specie distinctæ. Sed hoc

non tollit, quo minūs similitu-

do, & dissimilitudo propriè sumptæ

vocat secundū participationem

subiecti, refert ex Simplicio, inter

qualitates solam figuram non sus-

cipere magis, & minūs. Quam sen-

tientiam approbat, & illustrat D.

Thom. redditique eius optimam

rationem ex Aristotel. vt patet in

cunctū eam res dicantur pro-

priè similes, & dissi-

miles.

DISP V T A T I O . XV.

De prædicamento qualitatis.

CVM Qualitas non solum relationi, sed etiam quantitatii dignitate præferatur, ut suis locis notauiimus: non est cur dubitemus ipsam esse alijs imperfectioribus prædicamentis anteponendam. Iam vero suppositis ijs, quæ circa literam capitum, & qualitatis proprietates adnotauimus: solum restat essentiam eius, & species inuestigare. Pro quo sit

Q V A E S T I O P R I M A .

An definitio qualitatis ab Aristotele tradita sit bona.

DIFFICILE semper fuit uisse qualitatis essentiam. Et idem oportet ante omnia definitionem ab ipso traditam examinare.

Contra quam multa communiter obijciuntur, & quidem non leuia argumenta. Primum est: quia in tali definitione definitum definitur per se ipsum; siquidem in re veritate idem est qualitas, & quale: ergo mala est definitio.

Secundò: quia hæc definitio non est notior definitio: nā ad cognoscendum, quid sit quale, oportet scire, quid sit qualitas: ergo mala qualitas definitur per quale.

Tertiò: quia iam in definitiōnibus rerum absolutarum daretur circulus, contra id, quod diximus disputat. præcedenti num. 70. In modum illum commisit in hoc cap. Aristot. dum primò qualitatem per quale, & postea quale per qualitatem definiuit.

Quartò tandem: quia definitio ingredieretur definitionē: ergo nullius

nullo modo admittenda est prædicta definitio.

6 Nihilominus dicendum est, quod quanuis definitio Arist. non solum non sit rigorosa; sed neque ita propria, & exacta, sicut sunt definitiones, quas de alijs prædicamentis tradimus: adhuc tamē nō est cōtemnenda; sed licet illa vti. Primā partem conclusionis satis conuincunt argumenta facta: eamque admittunt communiter Doctores. Secunda vero est contra aliquos modernos, quibus familiarē est definitiones Arist. & communiter receptas repudiare. Inter quos Hurtado disp. 14. Metaph. se ct. 1. hanc Arist. definitionem valde reprehēdit: inquitque non esse definitiōnem, sed inatiem quandam nagationem. Cæterum quam sit ipse reprehendendus, patet: tūm quia D. Thom. opus. 48. tract. 4. cap. 1. dictam definitionem admittit. & explicat, eaq; vt uuntur communiter, tam Metaphysici, quam Dialectici: tūm etiam quia cum vix appareat aliquid, in quo conueniant omnes species qualitatis ab Aristot. assig-natae: vix potuit ipsa commodius describi, quam per eius effectum formalem significatum nomine sui concreti, quod nobis est aliquantulum notius: siquidem non facile apparet nomen aliud clariū, qualitati in communi adæquatè respondens. Quod sufficit, vt definitio Aristot. non sit contemnenda: pricipue cum generalissima non possint propriè definiri. Videatur Gailego h̄ic controu. 27.

7 Vt autem hoc plenè percipi-

piatur, notanda est egregia Arist. doctrina lib. 6. Topicor. cap. 2. vbi docens definitionem debere tradi per notiora, addit dupliciter hoc contingere. Primò, quando res per quas traditur definitio, sunt absolute, & secundūm se notiores; quod cōtingit, quādo sunt priores: quia tunc sunt verē partes, seu principia definiti; vt punctum respectu linearē; unitas respectu numeri; & litera respectu syllabæ. Et tunc definitio est propriè, & rigorosè definitio, proprieque explicat essentia, rei: quia traditur per ea, quæ secundūm se sunt notiora, & priora definitio. Vt quando dicimus: *Linea est quantitas continua causata exductu puncti: Numerus est quantitas discreta unitatum, &c.*

Secundò solet definitio tradi per ea, quæ nobis notiora sunt, licet secundūm se sint minus nota: (contingit enim esse nobis notiora, quæ secundūm se sunt ignotiora, vt dicemus in proœmio Philosophiæ:) & hoc modo res posteriores, & cōpositiores sunt nobis magis notæ, quam priores, & simpliciores: & ideo has per illas solemus definire; vt quando dicimus: *Punctū est extreum linea: Unitas est principium numeri: Litera est elementum syllabæ, &c.* Que quidem definitio-nes licet propriè non explicitent essentiam rei, quæ definitur: quia nō traduntur per ea, quæ secundūm se sunt priora, & notiora: quia tamen traduntur per notiora nobis; in-bant, vt clarius cognoscamus res illas, quæ secundūm se sunt priores, & notiores; vt ita tandem per Rr 2 eas

eas res posteriores definire possumus.

8. Hanc doctrinam ferè ad verbū statuit Aristot. loco citato. Et ratio eius est: quia cum in definitionibus non sit procedere in infinitum: quando res posteriores per priores definimus, necessariò deueniendum est ad aliquam primam, quæ non possit per aliam priorem definiri; & consequenter neque habere propriam definitionem. Si tamen eam vicumque explicare vellimus, retrocedendum erit ad posteriores, quæ nobis sunt magis notæ: vt patet in exemplo adducto. Quia enim superficies posterior est linea; & linea puncto: ideo optimè superficies definitur per lineam; & linea per punctum: sed punctum, cum sit primum in quantitate continua: non habet aliud priùs per quod definiatur. Quare si vellimus illud: vt cumque explicare, oportebit retrocedere ad posteriores, quatenus sunt nobis notiora. Huiusmodi tamen definitiones secundum quid tantum, & quoad nos possunt: appellari definitiones: nam vt. bene inquit. Aristoteles, vera, & propria definitio debet tradi per ea, quæ secundum se sunt notiora, & priora definitio.

Cum ergo quodlibet concretum quoad nos sit magis notum, quam suum abstractum: quia vt ex Aristotele libr. 7. Metaphysicæ sçpè retulimus, concreta apparent magis entia, quam abstracta: ideo quando abstractum non potest ha-

bere veram definitionem, vt sunt generalissima accidentium; non incongruè definitur per concretum, tanquam per rem nobis notiorem; maximè quando non facile appetat aliquid aliud clarius, per quod definiatur. Et hoc modo definiuit Aristoteles qualitatem per quale, quod nobis notius est. Cum autem huiusmodi definitiones secundum quid tantum, & quoad nos sint definitiones, vt dictum est: non oportet in eis conditiones propriæ, & rigorosæ definitionis ad vnguem obseruari, sed satis est, si aliquomodo, & secundum quid tantum verisificantur. Per quod patet ad argumenta.

9. Ad primum respondetur, in hac definitione non omnino definiiri idem per se ipsum: sed eadem rem, quatenus est minùs nota, & significatur in abstracto, definiiri per se ipsam, vt significatur in concreto; quomodo est nobis notior. Quod licet non sufficiat ad propriam, & rigorosam definitionem; sufficit tamen ad eam, qua secundum quid tantum, & quoad nos est definitio, vt dictum est.

Per quod patet ad secundum. Hęc enim definitio quoad nos notior est ipso definito; siquidē quale nobis notius est, quam qualitas quanuis secundum se sit ignotius & propterea, quale secundum se explicatur per qualitatem; quoad nos vero qualitas explicatur per quale.

Ex quo etiam patet ad tertium. Non enim propriè dicitur circulus

nisi quando vnum definitur per aliud, eodem modo, quo aliud definitur per ipsum, quod non contingit in praesenti. Nam qualitas quoad nos definitur per quale; quale vero secundum se definitur per qualitatem. Quia tamen in hoc modo definiendi non potest omnino vitari circulus: ideo restè concludit argumentum utramque definitionem non posse esse propriam, & rigorosam. Ut autem, quantum fieri posset, circulum vitaret Aristoteles postquam definiuit qualitatem per quale; non statim quale per qualitatem explicuit; sed prius declarauit singulas species eius, & tunc subiunxit: Qualia autem sunt ea, quae ab his denominantur dicuntur. Qui modus circuli etiam in demonstrationibus licet, vt ex Diu. Thom. explicabimus in libris Posteriorum.

Ad quartum respondetur, non esse idem nomen, quod ponitur à parte definiti, & quod ponitur in definitione; siquidem illud est abstractum; istud vero concretum. Quæ distinctio sufficit in huiusmodi definitionibus, vt non omnino dicatur definitum ingredi definitionem: & ideo licet illis vti. Verum est tamen esse imperfectiōnem non parvam, quod in definitione, etiam improppria, ponatur nomen deriuatum à nomine definiti, quod quidem vitandum est; nisi quando aliter fieri non possit: propterea enim diximus in conclusione definitionem istam illa cognoscat. Sola essentia qua-

non esse ita exactam, sicut sunt alia aliorum prædicamentorum.

Q VÆSTI O II.
Quænam sit congruentior qualitatis definitio.

10 A N T E omnia præmittere oportet; quæ sit causa, quare inter omnia prædicamenta ratio qualitatis in communī sit nobis obscurior: cum tamen in particulari plures sint qualitates sensibilibus ipsis notæ. Nascitur autem hoc ex imperfecto modo cognoscendi intellectus nostri, cuius obiectum pro hoc statu est quidditas, seu natura in materia corporali existens, vt docet Diu. Thom. 1. parte quæstione 84. articulo 7. & alibi sçpè. Et ideo substantiam materiale facile cognoscit: quia simul est ens simpliciter, & quid ipsi proportionatum. Propter quod etiam facile percipit quantitatem: tūm quia proximior est substantia materiali, & illi conuenit, secundum quod talis est: tūm etiam quia est secundum se sensibilis. Cū vero alia accidentia neque sint entia simpliciter, neque ita proportionata intellectui, sicut quantitas: ideo, vt ea intelligat, indiget, & vtitur aliquo extrinseco, quo iuuetur ad illorum cognitionem. Cum ergo relatio, & alia sex ultima prædicamenta in sua natura includant ordinem ad aliquid extrinsecum: iam habet intellectus, quo iuuetur, vt facile illa cognoscat. Sola essentia qua-

litatis in communi, neque est proportionata intellectui nostro pro hoc statu; cum abstrahat à qualitatibus corporalibus, & spirituallibus: neque prout sic includit ordinem ad aliquid extrinsecum; sed est omnino absoluta: quia ut ex Diu. Thom. 5. Metaphysicæ le. 8. 17. notauimus disputatione præcedenti nu. 28. qualitas, secundum quod qualitas est, solum respicit subiectum, in quo est; ad aliud verò non ordinatur, nisi secundum particulares rationes huius, vel illius qualitatis, nempè inquantum est habitus, potentia, &c. Ac proinde, licet intellectus noster facilè cognoscat alias particulares qualitates; difficilè tamen potest percipere cōmuniſimam rationē huius prædicamenti, in qua omnes species eius conueniunt.

11 Propter hæc ergo plures Autores, licet Arist. definitionem imperfectam, & obscuram esse fateantur; clariorē aliam inuestigare non curant. Alij verò ut imperfectiōnem dictæ definitionis vitarentur; variè distracti sunt in assignanda aliqua alia definitione meliori: variasque inuenierunt, quas longum esset recensere. Vnam tantum, aut alteram subiiciemus. Et prima sit, quam inuenit Suarez disp. 42. Metap. sect. 1. in hunc modū: *Qualitas est accidentis quoddam absolutum, adiunctum substantiae creatæ: id enim continetur in prima particula definitionis; siquidem accidentis ex sua natura petit adiuncti substantię creatę; cum in increta nulla possint esse accidentia.*

¶ Qua-

tuntque Conimbric. & alij Moderni Dialectici.

Caterūm eius insufficientiam probat inter alios Gallego cōtrouicitata. Et quidem si attente consideretur, ferè omnia eius verba superfluunt: neque tandem explicat propriam rationem qualitatis. Nā imprimis ad quid additur ly quodam? non enim ponitur pro genere, ut patet; neque addit aliquid supra ea, quæ ponuntur a parte differētia. Item superfluat ly *absolutum*: ut enim vidimus supra disputat. 11 num. 4. nomen istud non significat gradum aliquam posituum inter accidens, & quantitatem, aut qualitatem verbi gratia; sed negationem relationis immediate fundatam in proprio vniuerscuiusque constitutio: sicut *irrationale* non significat gradum posituum inter animal, & equum, aut leonem; sed negationem hominis, quæ immediate fundatur in propria vniuerscuiusque differentia. Ergo sicut superflue definiretur equus dicendo: *Equis est animal irrationale binnibile: immo & nugatorie;* siquidem in hinnibili cōtinetur *irrationale*; & ita bis poneretur: sic similiter superflue, & nugatorie ponitur ly *absolutum* in definitione qualitatis, aut quantitatis.

12 Tertiō: superfluunt illa verba: *adiunctum substantiae creatæ: id enim continetur in prima particula definitionis; siquidem accidentis ex sua natura petit adiuncti substantię creatę; cum in increta nulla possint esse accidentia.*

¶ Quartò eadem ratione superfluit ly ad complementum perfectiōnis eius. Nō enim est sensus qualitatem completere substantiam in esse substantiali: nam hoc est proprium subsistētia, aut existentia, ut aliquā do dicemus. Ergo intelligendum est de complemento in aliqua perfectione, aut esse accidentalē. Hoc autem conuenit qualitati ex eo, quod sit accidentis: siquidem omnia accidentia, ex eo quod sint entia, & perfectiones secundum quid; complent substantiam in aliquo esse, & perfectione accidentalē, ut patet inductione. Quod si per hanc particulam significetur qualitatem esse à natura institutam, ut sit ornamentum substantię, ut Suar. explicat: iam definitio non conuenit omni qualitati: quis enim dicit habitus vitiosos datos esse à natura, ut sint ornamentum, aut complementum substantię?

Vltima etiam particula, scilicet tam in existendo, quam in agendo, si collectiū sumatur; non conuenit omni qualitati: plures enim non sunt actiū. Si verò disiunctiū sumatur, incidit in aliud deficiū, qui, quantum fieri possit, vietandus est: iam enim in rei veritate non erit vnaqua descriptio; sed plures: neque revera definietur genus supremum; sed membra illa diuidentia, quibus adiquatè conuenit vnaquaq; pars talis disiunctionis. Et tandem tota hæc descriptio non explicat rationem propriam qualitatis; sed verè conuenit quantitati, ut considerandi patebit.

13 Ne autem prædictæ dif-

finitionis discussio, nimia, & supersticio alicui videatur; simulque perspiciatur, quantum a vera definiendi arte abhorreat similis redundantia; audiat Aristotelem libro 6. Topicorum capite primo, vbi explicans modos, quibus contigit definitionem esse superfluam, inquit: *Illud demum incommodum est, sapè idem de aliquare dicere. Quod Xenocrati r̄su venit, qui sapientiam ait esse diffinitionem, & cognitionem naturarum. Quippe cum definitio, quedam sit cognitionis: ita bis idem dixit, adiuncto verbo cognitionis. In eodem errore versantur ij, qui refrigerationem priuationem caloris naturalis esse definitiunt. Nam cum eius, quod insitum est, omnis sit priatio: superuacancum est nomen, naturalis, addere; satis que erat dicere caloris priuationem: quandoquidem ex ipso nomine priuationis, rei naturalis esse intelligitur. Discamus ergo, & discant omnes ex hac Aristotelis doctrina, a rerum definitionibus superflua verba rescindere. Sed ad qualitatis definitionem redeundo.*

14 Secunda est, quam tradit Hurtado loco citato quæstione præcedenti: vbi reiecta definitione Aristotelis, sic ipse definit: *Qualitas est accidentis absolutum à quantitate distinctum. Hec tamen definitio potiori iure reicienda est. Primò quidem quia, vel nomine accidentis absoluti, intellegit, quod non est vera relatio prædicamentalis: & sic tota definitio planè conuenit sex vltimis prædicamen-*

mentis; siquidem in hoc sensu verē sunt accidentia absoluta distingua à quantitate, vel intelligit, quidquid nullum dicit respectū, neque prædicamentalem, neque transcendentalem: & sic definitio non conuenit omni qualitatī; siquidem habitus, potentia, & plures alijs qualitates sunt relationes transcendentales, vt patet. Ergo hæc definitio, vel conuenit alijs à definito, vel non conuenit omni contento sub illo.

Præterea quia, estò diffinitio illa conueniret omni, & soli qualitatī; adhuc non explicat propriam eius ratione in, seu quid sit illud, pér quod qualitas distinguitur à quantitate, & alijs prædicamentis. Sicut quis definiret animal, *esse viuens distinctum a planta*; re vera non explicaret propriam rationem constitutuam animalis, sed perinde esset, ac si per negationem: definire dicēdo: *Animal est viuens, quod non est planta*. Quem modum definiendi, vt imperfectissimum contemnit Aristot. i. Topic.c.4. Ergo si propterea reiicit iste auctor definitionem Aristotelis: quia non declarat, quid sit ipsa qualitas; eadem etiam ratione recipienda est sua definitio.

15 Tertiò tandem alij definiunt qualitatem sic: *Qualitas est accidens proueniens à forma in esse quieto*. Per primā particulam differētię distingunt qualitatem à quantitate, vbi, sit, & alijs prædicamentis, que quantitatem consequuntur: nam, vt docet D. Thom. 5. Metap. lect. 9. & 3.p.q.90.art.2.de poten-

tia qu. 9.art.7. & alibi sàpè, qualitas in hoc à quātitate distinguitur, quòd hæc sequitur materiā; illa vero formam. Per ultimam uero particulā distinguitur ab actione; quæ quidem prouenit à forma; sed quæ si in motu, & fluxu, quæ secum trahit actione; non vero qualitas; & idèo hæc dicitur à forma prouenire in esse quieto.

Caterum hæc etiam definitio, quanuis nihil continet à veritate alienum; adhuc tamen non videtur omnino sufficienter explicare essentiam qualitatis: sed ad summum est descriptiuia. Et idèo inuestigandum restat, quæ sit illa ratio, aut perfectio, cui anexum est prouenire à forma in esse quieto. Sicut enim supra disp. i 3. n. 17. diximus insufficienter explicari essentiam hominis, dicēdo: *esse animal radicaliter visibile*: quia confusè indicatur ibi essentia hominis: sic similiter dicēdo: *qualitatem esse accidens proueniens à formam in esse quieto*; validè cōfusè importatur essentia qualitatis. Quare his, & alijs definitiōibus relictis,

16 Dicendum est veram rationem, & essentiam qualitatis in communī, propriumque esse formalem eius duobus modis, & utroque optimo, explicari à D. Thom. quem sequuntur: Caiet. Conradus Cano. Arauxo, Sanch. & Gallego, infra citandi, & communiter Thomistæ.

Primus habetur i. par. qu. 28. art. 2.vbi docet, quòd in unoquoque prædicamento accidentium possunt duo cōsiderari, scilicet ra-

tio communis accidentis, & propria, & peculiaris ratio vniuersitatis. Hæc autem in qualitate (inquit) est esse dispositionem substantię; sicut propria ratio quantitatis est esse mensuram, aut extensio nem substantię. Iuxta quam doctrinam, sicut hæc est congrua definitio quantitatis: Qualitas est extensio, seu mensura substantię; vel accidens extensuum, seu mensuratum substantię: sic etiam hæc erit congrua definitio qualitatis: Qualitas est dispositio substantię, seu accidens disposituum substantię, vt postea explicabimus.

17 Secundus modus declarandi rationem communem qualitatis est apud D. Thom. i. 2 qu. 49. artic. 2.vbi inquit: Propriè qualitas importat quandam modum substantię: modus autem est, vt dicit August. super Genes. n. ad literam, quem mensura prefigit: & idèo importat quandam determinationem secundum aliquam mensuram. Et idèo sicut id, secundum quod determinatur potentia materia secundum esse substantiale, dicitur qualitas, quæ est differentia substantię: ita id, secundum quod determinatur potentia subiecti secundum esse accidentiale, dicitur qualitas accidentalis, &c. Ex quibus verbis formatur alia definitio qualitatis sic: *Qualitas est accidens modificatum, sive determinatum, vel imponens modum, aut determinationem substantię*. Quæduæ definitiones si recte intelligantur, inter se coincidunt, & explicant optimè propriam, & essentia-

lem rationem qualitatis in communi, quidquid contradicat. Suarez loco citato: Quia autem definitio nes non possunt demonstrari: vt bonitasistarum appareat, sufficiet earum terminos explicare, vt explicant communiter Thomistæ.

18 Pro primæ ergo intelligentia notandum est nomen *dispositionis*, à disponendo dictum esse. Disponere autem idem est, quòd ordinare, seu ponere aliqua cum ordine. Ad quod requiritur, vt in re, quæ disponitur, sint aliquomodo plura, seu partes, quæ possint cum ordine collocari. Vnde Arist.

5. Metaph. textu 24. definit dispositionem generaliter sumptam dicens: *Dispositio est ordo habentis partes*: vel vt ait D. Thom. lect. 20. *Dispositio est ordo partium in habente partes*. Est autem duplex dispositio partium. Alia in ordine ad locum, quæ scilicet sic ordinat partes rei, vt una corresponeat sursum, alia deorsum, &c. & hæc constituit prædicamentum situs. Alia est dispositio rei in se ipsa: & de hac loquimur in præsenti, intelligiturque definitio tradita.

19 Secundò obseruandum est ad hanc dispositionem non esse necessarium, vt verè, & realiter sint partes, aut plura in habente ipsam. Nam habitus intellectus appellatur ab Arist. in hoc capite, & est vera dispositio: cum tamen in ipso intellectus non sint verè, & realiter partes, quæ per talem habitum disponantur. Sufficit ergo, vt in illo sit quædam indifferentia, &

potesas ad plura; quæ est virtu-
alis quædam latitudo, ratione cuius
apprehendimus in ipso intellectu
quasi plures partes potentiarum; etiam
in ordine ad obiectum eiusdem ha-
bitus; secundum quas potest magis
ac magis actuari per talem ha-
bitum, tam secundum extensi-
onem, quam secundum intensio-
nem, ut magis declarabimus in
libris de generatione. Unde ha-
bitus sic actuans illas quasi par-
tes potentiarum, verè est dispositio:
quia per talem gradualem actua-
tionem ponit ordinem inter tales
partes, quæ antea intelligebantur
quasi confusa, & inordinata.

Sit exemplum in intellectu
respectu Geometriae, in quo (lo-
quendo de extensiōne) est poten-
tia ad scire unam conclusionem,
& potentia ad scire alteram, &
plures alias. Quæ potentiarum sunt
quasi partes unius integræ poten-
tiae, quam intellectus habet res-
pectu totius Geometriae; intelli-
gunturque quasi confusa, & inor-
dinata, antequam adueniat habi-
tus Geometriae. Qui tamen ad-
ueniens, verè ponit ordinem in-
ter illas, ordinatè actuando ip-
fas, prius circa primam conclu-
sionem, deinde circa secundam,
&c.

Idem etiam cernitur in in-
tensione, tūm habituum, tūm etiā
omnium qualitatum, quæ susci-
piunt magis, & minus. Nam in
eadem parte ligni est potentia
ut actuatur per calorem ut duo;
& ut tria, &c. Quæ quasi partia-

les potentiarum, quæ antea intelli-
gabantur confusa, & in ordina-
tæ; adueniente calore, ordinan-
tur: siquidem prius actuatur po-
tentia ad calorem ut duo, deinde
ad calorem ut tria, & sic de
alijs.

Tandem idem cernitur in
quarta specie qualitatis. Nam
figura hominis verè ordinat, &
disponit partes eius, ita ut hæc
vniatur illi, & non alteri: & hoc
non in ordine ad locum: nam hoc
facit situs; sed in se ipsis: siquidem
etiam deficiente situ, adhuc po-
test esse figura, ut de facto con-
tingit in mysterio Eucharistie. Et
idem etiam est de alijs figuris ma-
thematicis: nam circulus, aut trian-
gulus verè ordinat, & disponit par-
tes lineæ, quæ ante tales figuræ
intelligebantur quasi confusa, &
inordinata. Restat ergo, quod
disponere rem in se ipsa, ut expi-
catum est, conuenit omnibus qua-
litatibus. Cum autem hoc non
conueniat alijs accidentibus alio-
rum prædicamentorum, ut consi-
deranti patebit: planum sit om-
nes, & solas qualitates esse isto mo-
do dispositiones; & ex consequen-
ti hanc esse optimam definitio-
nem qualitatis: *Qualitas est acci-
dens disposituum rei in se ipsa.* Videantur Sanchez libro quinto Lo-
gicæ questione 41. & Gallego cō-
trouersia 27. citata.

20. Supereft explicanda secun-
da definitio supra tradita. Pro
qua notandum est, modum sumi
multipliciter. Primum enim acci-
pitur

da acceptio dispositionis; imò
significatiū exprimere eā: ac pro-
indè hanc etiam esse optimam de-
finitionem qualitatis: *Qualitas est
accidens imponens modum, seu deter-
minationem substantie.* Quæ in rei
veritate coincidit cum præceden-
ti ut explicatum est. Videantur
Sanchez, & alij Auctores citati.

21. Tandem potest assignari
tertia alia definitio, licet descrip-
tiva, iuxta tertiam proprietatem
qualitatis supra numero quarto
explicatam; quam appellat Aristoteles
maxime propriam illius; con-
uenitque ei quarto modo proprij,
ut ibidem diximus; & est huiusmo-
di: *Qualitas est accidens, secundum
quod res dicuntur similes, aut di-
similes.* Neque indiget maiori ex-
plicatione.

QVÆSTIO III.

*De prima specie qualitatis, scilicet
habitu, & disposi-
tione.*

Cognita essentia qualitatis, spe-
cies eius inuestigandæ sunt. Et
a prima incipiendo, nomina ipsa
ante omnia distinguere, & explica-
re oportet: quia habent non par-
uum confusionem.

22. *Habitus* ergo ut bene no-
tat Cafetan. in hoc capite, dici-
tur ab *habendo*: & ideo sicut ha-
bere sumitur tripliciter: ita habi-
tus triplicem habet acceptiōnem,
ut tradunt expressè Aristot. 5. Me-
taphysicæ textu 25. & D. Thom.
1.2. quæstione 49. artic. 1. *Primum* habe-

Ex quo patet, modum in hac
acceptiōne coincidere cum secun-

da

habere sumitur communiter, pro ut idem valet ac posidere quocunque modo, siue per inherarentiam, siue per relationem, &c. vt cum dicatur aliquis habere amicum, habere pecunias, scientiam, &c. Et habere, seu habitus in hac acceptione consequitur praedicamenta, estque postpradicamentum: de quo agit Aristot. cap. ultimo huius libri. Iuxta quam etiam acceptiōnem, ipsa res habita, quæcunq; sit illa, siue substantia, siue accidentis, interdum appellatur habitus. Quo sensu Aristot. cap. de oppositis dicit: *A præsumptione ad habitum non est possibilis regressus.*

Secundò sumitur minus communiter, vt est quoddam mediū per modum actionis, & passionis inter habentem, & rem habitam, ratione cuius dicimur vestitos, aut armatos esse, &c. Qui enim habet vestem in arca, non dicitur habere hoc secundo modo, sed tantum primo. Et habitus in hac acceptione constituit speciale praedicamentū, vt suo loco videbimus.

Tertiò tandem sumitur magis strictè, prout significat id, quo res se haber bene, vel male, vel in se ipsa, vel in ordine ad aliquid aliud. Quo sensu solemus inquirere: *quomodo te habes?* Et habitus in hac acceptione pertinet ad praedicamentum qualitatis, estque prima species eius: quia est dispositio, quare bene, vel male se habet, vel in se ipsa, vt sanitas, & ægritudo; pulchritudo, & deformitas: vel in ordine ad aliquid aliud, vt virtus, & vitium; scientia,

& error. Videantur Diu. Thom. loco citato, & Lodouicus Monte, fino ibidem disputat: 30. in principio.

23. Nomen *dispositionis* unde deriuetur, diximus quæstione precedenti numero 18. vbi etiam duas eius acceptiones adduximus. Nunc tertiam aliam oportet addere, qua dispositio sumitur pro habitu in tertia acceptione explicata: nam indifferenter solemus inquirere: *quomodo te habes?* & *quomodo dispositus es?* Propter quod Aristot. & D. Thom. sèpè confundunt habitum, & dispositionem, secundum quod pertinent ad hanc primam speciem qualitatis, vt patet 5. Metaphysicæ textu 15. & 1.2. quæst. 62. articulo 9. Hoc autem est discrimen, vt docent Aristot. in hoc cap. & D. Thom. quæstione 49. citata art. 2. ad tertium, quod nomen *habitus* proprius, & frequentius applicatur qualitatibus istius speciei, quæ sunt difficultè mobiles: nomen vero dispositionis, illis quæ sunt facile mobiles. Et merito quidem: nam quando quis queritur, quomodo se habeat? de dispositione permanenti queritur: quam non ita exprimimus, quando inquirimus, quomodo dispositus es? Et ita nomen ipsum habitus, vt rectè inquit Diu. Tho. ibidem, diuturnitatem quandam, & permanentiam importat, quam non significat nomen dispositionis. Propter quod scientia, virtute, & alias qualitates diuturnas huius speciei absolutè, & propriè appellamus habitus; non vero dif-

dispositiones: è contra verò sanitas, pulchritudo, & similes qualitates facile mobiles propriè dicuntur dispositiones; & non habitus. Et in hoc sensu cōdistinguntur inter se habitus, & dispositio, secundum quod pertinent ad hanc primam speciem qualitatis.

His explicatis: duo oportet breuiter examinare. Primum est, in quo consistat essentia huius primæ speciei, & per quid distinguuntur ab alijs. Secundum est: vtrum habitus, & dispositio, secundum quod specialiter sumuntur vt conditio, differant essentialiter, vel accidentaliter. Vbi etiam enumerabimus qualitates, quæ sub unoquoque membro continentur.

24. Circa primum, omisis alijs sententijs, dicendum est primò essentiam huius speciei, prout comprehendit, tam habitum, propriè dictum, quam dispositionem ab illo conditinctam, consistere in hoc, quod sit qualitas determinans, seu disponens rem bene, vel male in ordine ad naturam; seu per se primò ordinata ad bene, vel male esse naturæ potentiarum, quibus insunt, siquidem scientia, & virtus disponunt intellectum, & voluntatem conuenienter ad suam naturam; emor vero, & vitium disconuenienter. Imò vt bene docet D. Thom. articulo tertio citato, huiusmodi habitibus, considerata ipsa natura habitus secundum se, per se primò conuenit ordinari ad bene, vel male esse naturæ; de consequentivero, & ex parte subiecti important ordinem ad operationem, in quantum est finis naturæ, vel per:

perducens in finem. Ergo in hoc, quod est disponere rem bene, vel male in ordine ad naturam, ut explicatum est, essentialiter conuenient omnes qualitates huius primae speciei.

Quod autem per hoc distinguuntur ab alijs speciebus (qua est secunda pars illius antecedentis) etiam patet. Nam secunda species, scilicet naturalis potentia, & intentia, per se primò sumitur in ordine ad operationē absolutē sumptam, non curando, an sit conueniens, vel disconueniens, vt patet inductione. Intellectus enim aqua liter est potentia respectu intentionis scientificæ, & erroneæ; & voluntas respectu volitionis honestæ, & peccaminosæ; & idem est de potentij transseuntibus, vt consideranti patebit. Similicer tertia species per se primò attēditur, vel ex eo, quod sit terminus alicuius alterationis procedentis à potentij secundæ speciei, vel ex eo, quod sit obiectum alicuius sensus, vt infra videbimus: ad quod impertinens est esse conuenientem, vel disconuenientem naturæ subiecti. Quod etiam per accidēs conuenit quaratæ speciei: siquidem figura, præcisè prout figura est, non dicit conuenientiam, aut disconuenientiam, vt patet in figuris mathematicis. Ergo per hoc distinguitur prima species qualitatis ab alijs omnibus.

25 Hinc fit, vt recte notauit D. Tho. art. 2. citato ad primum, quod quando in qualitatibus tertiaris speciei, verbi gratia in calore,

& frigore, quæ pertinent ad obiectum tactus; aut in colore, quæ est obiectum visus, vel etiam in forma, aut figura, quæ est quarta species, consideratur conuenientia, vel disconuenientia ad naturam subiecti; tunc reducuntur ad hanc primam speciem: quia secundum hanc rationem color, & figura pertinent ad pulchritudinem, vel deformitatem; & calor, & frigus ad sanitatem, vel ægritudinem. In quo sensu (inquit Diu. Thom.) *Caliditas & frigiditas ponuntur à Philosopho in prima specie qualitatis.*

Ex dictis potest sic formari definitio huius primæ speciei, prout comprehendit habitum & dispositionem: *Est qualitas, secundum quam res bene, vel male se habet.* In qua definitione ponitur subdistinctione *ly bene, vel male:* quia non habemus nomen, quod abstrabat à bono, & malo; siue conuenienti, vel disconuenienti.

Cum autem species ista dividatur in habitum, & dispositiōnem per esse facile, vel difficultè mobilē à subiecto: si unumquodque horum membrorum vellimus definire, ponenda erit pro genere, defēctu nominis incomplexi, ipsa definitio huius speciei, dicendo: *Habitus est qualitas secundum quam res bene, vel male se habet, difficultè mobilis: Dispositio verò est qualitas, secundum quam res bene, vel male se habet, facile mobilis.* De quibus iam videndum est: an essentialiter inter se distinguantur: hoc enim est, quod secundo loco examinandum promissimus.

26 Dicendum est secundò, quod quanvis habitus propriè dicti, vt sciencia, & similes, quandò sic imperfectè insunt, vt de facili possint amitti; verè dicantur dispositiones: & è contra, dispositiones propriè dictæ, vt sanitas, & egritudo, quandò ex aliquo accidēti redundunt difficultè mobiles, verè etiā dicantur habitus; atque ita iuxta modum loquendi interdum distinguuntur habitus, & dispositio vt perfectum, & imperfectum intra eandem speciem: tamen, absolutè loquendo, habitus, & dispositio propriè dicta; quibus scilicet per se, & ex natura sua conuenit esse facile, vel difficultè mobiles, verè differunt essentialiter, & specificè. Hec conclusio est contra Scotum qu. 9. huius prædicamenti, Vazq. 1.2. disp. 78. cap. 3. Salas ibidem, qu. 52. disput. 5. sect. 1. & quosdam alios Recentiores. Eam tamen docet expressè D. Thom. art. citat. ad 3. quem sequuntur communiter Thomas, Caiet. & Conradus ibidem, Arauxo 5. Metaph. qu. 4. art. 3. Iacob. & Soto in hoc cap. Mas. ibidē q. 4. & Sanch. lib. 5. qu. 44. Quibus etiam consentiunt Lorca, Valentia, Fonsec. Tolet. Conimb. Rub. Lorin. & alij, quos refert Gallego controu. 28. Pro qua etiam sententia videri possunt Montesino, vbi supra n. 27. & noster Didac. à Iesu disp. 15. qu. 2.

27 Probatur ratione Aristot. quam adducit D. Thom. ibidem, ex communi modo loquēdi. Quia qualitates, quæ ex natura sua sunt accidentales; cum pertineant ad motum, qui est extra prædicamentum

ti reddantur difficultè mobiles, dicuntur habitus, vt contingit in febre, quæ trāsit in ethicam. È contra verò qualitates, quæ ex natura sua sunt difficultè mobiles, cum ita imperfectè insunt, vt de facili amittantur, dicuntur dispositiones, vt patet in sciencia; quam dum quis ita imperfectè acquirit, non tam dicitur habere, quam disponi ad illam. Ergo signum est, propriam rationem habitus intrinsecè, & essentialiter importare diuinitatem, seu permanentiam; è contra verò dispositionem per se, & ex natura sua habere, quod de facili amittatur. Et per consequens habitus, & dispositio propriè dicta essentialiter distinguntur.

Confirmatur: quia ex eo sanitas, & ægritudo sunt qualitates facile mobiles: quia per se, & ex natura sua habent causas transmutabiles; & ex eo scientia, & virtutes sunt qualitates difficultè mobiles: quia per se, & ex natura sua habent causas immobiles, vt inquit Diuus Thomas loco citato. Sed ex diueritate causarum per se, & proprietatum sumitur distinctio essentialis in effectibus, vt per se notum est. Ergo illæ qualitates, quibus per se, & ex natura sua conuenit esse facile mobiles, distinguuntur essentialiter ab illis, quæ ab intrinseco, & ex propria ratione sunt difficultè mobiles.

Est tamen hic aduertendum cū Angelico Doctore ibidem, quod quanvis differentiæ istæ videantur accidentales; cum pertineant ad motum, qui est extra prædicamentum

tam qualitatis: designant tamen proprias, & per se diff̄entias harū specierum; sicut etiam in genere substantiæ frequenter accipiuntur differentiæ accidentales loco substantialium. Per quod facile solau-tur argumenta, que solent fieri cōtra nostram conclusionem: & ideo illa omittimus.

28 Ex dictis possint vtcumque enumerari qualitates, que sub unaquaque harum specierum contine-natur. Sub habitu enim propriè di-cto comprehenduntur omnes scie-tiæ, & virtutes. Quarum seriem sic possumus ordinare, vt habitus diuidatur in acquisitum, & infusum. Sub infuso cōtinentur Fides, Spes, Charitas, Lumē gloriae, aliaq; per-menantia Spiritus sancti dona, & virtutes, si quæ sunt alia per se in-fusa. Habitus acquisitus diuiditur in intellectualem, & moralem; seu in habitum intellectus, & voluntatis: hic diuiditur, in virtutem mo-ralem, & vitium illi oppositum: & vnumquodque in suas species, in quaam consideratione occupatur tota ferè 2. 2. D. Thom. Habitus intellegentia diuiditur ab Arist. 6. Ethicor. c. 3. in intelligentiam, sa-pientiam, scientiam, artem, & pru-dentiam. Intelligentia idem est, quod habitus principiorum, de quo in libris Posteriorum: vbi etiam diui-sionem scientiæ statuemus. Sa-pientia non constituit speciē distin-ctam à scientiā vniuersaliter sump-ta, vt comprehendit Theologiam, Metaphysicam, & alias scientias, vt ibidem disp. 20. explicabimus.

Ars communiter diuiditur in sep-

tem mechanicas: (nam libertales secundū quid tantum dicuntur artes.) Et tandem prudētia in mo-nasticam, & economicam, & polyty-cam. Quæ omnia percensendo potius, quam ex profēto dicta sunt. Quia tamen diuisio illa habitus in-telectualis ab Aristot. tradita non est immediata: eam ordinabimus loco citato.

29 Sub dispositione, vt condi-stinguitur ab habitu, continentur omnes dispositiones corporales: quia istæ simpliciter non sunt diffi-cile mobiles, vt inquit D. Tho. 1. 2. qu. 50. artic. 1. ad secundum prop-ter mutabilitatem causarum cor-poralium. Et huiusmodi sunt san-tas, & ægritudo; pulchritudo, & de-formitas, & si qui sunt quasi habitus inmenbris corporis, vt facilitas ac-quisita saltādi, pulsandi citharam, aut alia opera corporalia exercen-di. Notandum tamen est, quod si sanitas, aut ægritudo non est ali-quo d vnum accidens distinctum à primis qualitatibus; & si pulchritu-do, vel deformitas non est accidēs distinctum à colore, figura, &c non continentur propriè, & per se sub hac prima specie; sed tantum re-duciuntur: siquidem sic re vera sunt entia per accidens. Si verò sint ac-cidentia ab illis distincta, & inde resultanta: propriè, & per se sub illa continentur.

Ad hanc etiam speciem perti-net ex spiritualibus illa qualitas, quæ per primum, aut secundū actū virtutis relinquitur in voluntate. Hæc enim non est verè habitus; sed dispositio iuxta sententiam Dñi Thome

Thom. q. 51. sequēti art. 3. vbi do-cet per primum aetū scientiæ pos-se quidem generari scientiam, quæ sit verè habitus, licet imperfectus: per primū verò actum virtutis non generari virtutem, quæ sit verè ha-bitus; sed dispositio. De quo videri potest Montes. vbi supra num. 29. & disputat. 32. sequenti questio-ne 5.

30 Quid autem de gratia habi-tuali dicendum sit, supposito quod realiter distinguatur à charitate iuxta sententiam D. Thom. 1. 2. q. 110 artic. 3. tractant ibidem Theo-logi. Ipsam pertinere ad hanc spe-ciem dispositionis videretur colligi ex solutione ad 3. vbi inquit San-tus Do-for: *Gratia reducitur ad primam speciem qualitatis: nequa ta-men est idem, quod virtus; sed habi-tudo quedam, quæ presupponit virtutibus infusis.* Quibus verbis addit. in 2. dist. 26. q. 1. art. 4. ad 1.

Quod nō est propriè habitus; sed ha-bitudo quedam, sicut sanitas se ba-bet ad corpus: & ideo dicit Chrysost. quod gratia est sanitas mentis &c. De quo etiam videri potest quest. 27. de veritate art. 2. ad 6. Quod autem magis sit consumme-randa habitibus propriè dictis, sua-det ipsa excellentia, & perfectio dicitur absolute potentia, & ab gratiæ colligiturque non obscurè ea homines denominantur poten-tia visua iuuenis: quando verò est principium operationis debilis, appellatur impotentia, vt poten-tia visua senis. Similiter poten-tia generativa, quando habet proportionatum temperamentum;

ex eadem quest. 27. art. 1. ad 9. vbi docet Angelicus Do-for gratiam non est proportionatum, vt. in ex natura sua esse difficile mobi-lis a subiecto, etiam si per vnum peccati mortalis amittatur. tentes. Ex quo patet impotentiam Neque contrarius est alijs locis ad non dicere puram negationem; sed ductis: quia solum negat gratiam potentiam debilem, & remissam: esse habitum, sicut Philosophi lo-

quati sunt de habitibus, vt ipse ibi dem se satis explicat: & ideo hæc sententia appetit probabilior: pro qua videri potest Conrad. loco ci-tato primæ secundæ.

QVÆSTIO. III.

De Secunda specie qualitatis, scilicet naturali potentia, & im-potentia.

31 Pro intelligentia huius spe-ciei, notandum est duplex esse principium operationis: aliud radicale, & remotum, quod est ip-sa forma substantialis, vt anima respectu intellectus; de quo certum est, eo ipso non pertine-re ad prædicamentum qualitatis: aliud proximum, & formale, vt intellectus: & hoc est qualitas pertinens ad hanc secundam spe-ciem. Que quando tribuit subiecto posse fortiter operari, dicitur potentia naturalis, vt potentia vi-siva iuuenis: quando verò est principium operationis debilis, appellatur impotentia, vt poten-tia visua senis. Similiter poten-tia generativa, quando habet proportionatum temperamentum;

S 8 specie

specie a potentia; sed vt imperf-
etum à perfecto intra eandem spe-
ciem.

Potest autem diffiniri hæc
species sic: *Potentia est qualitas
productiva: sive Qualitas, que sim-
pliciter est principium actionis: in-
telligendo per actionem, seu pro-
ductionem, non solum eas, quæ
propriè sunt actiones, aut produc-
tiones alicuius effectus; sed etiam
eas, quæ habent modum actionis,
licet nullum producant effectum,
vt magna, vel parua resistentia ad
divisionem; quarum sunt principia
durum, & molle. Quænauis enim ta-
les resistentiae reuera non sint
actiones, aut productiones ali-
cuius effectus; tamen earum prin-
cipia nempè durities, & molitu-
do, sunt qualitates istius speciei,
vt expressè docent Aristot. in hoc
capit. & D. Thomas in 1. distinc.
42. quest. 1. art. 1. & super lob. 4. 1.
lect. 2.*

32 Quare primo dividitur po-
tentia in actiuam, & passiuam, seu
meliùs, resistiuam (non enim om-
nis potentia passiuam est qualitas,
vt patet in potentia passiuam mate-
riæ respectu formæ; ut substantiæ
respectu accidentium.) Potentia
actiuæ est illa, quæ est principium
actionis, quæ verè est productio
alicuius effectus. Quod sufficien-
ter exprimitur illis terminis: po-
tentia actiuæ: quia reuera potius
sunt diffinitio, quam diffinitum.
Potentia resistiuæ est, quæ est
principium alicuius habentis mo-
dum actionis; cum tamen non
sit vera actio. Et ad hoc genuis
est in sacramentis, non est in gene-

pertinent durum, & molle; salu-
bre, & valetudinarium, vt te-
statur Aristoteles in hoc capite, in-
telligendo per salubre, & valetu-
dinarium, non sanitatem, & in-
firmitatem, quæ pertinent ad
primam speciem; sed robur, vel
debilitatem corporis in sua con-
stitutione; ratione quorum diffi-
cile, vel facile cedit infirmitati-
bus. Forte etiam ad idem ge-
nus pertinent grauitas, & leui-
tas: illa enim est principium re-
sistendi motui sursum; ista verò
motui deorsum. Vtrum autem
sint potentia verè actiuæ suorum
motuum; constabit, cum de mo-
tu grauium, & leuium dispute-
mus.

33 Ad has duas species subal-
ternas potentia pertinet quæ-
dam qualitates supernaturales,
quibus homines deputantur ad
cultum Dei, secundum ritum Chri-
stianæ religionis, quæ charæc-
teres appellantur. Nam character
Baptismi pertinet ad potentiam
passiuam: quia non ordinatus
ad aliquam actionem; sed potius
ad receptionem sacramentorum.
Character verò confirmationis,
& ordinis pertinet ad potentiam
actiuam: quia ordinantur ad actiones
hyerarchicas. Quæ omnia do-
cet expressè Divus Thomas 3.
parte quest. 63. art. 2. & in 4. dist.

4. quest. 1. articul. 4. questiunc. 3.
Additque eisdem locis, quod
quia haec spirituales potestates sunt
instrumentales, sicut virtutes fa-
crametorum: Ideo sicut virtus, que
sit vera actio. Et ad hoc genuis

reperire; sed per reductionem, eo quod
est quiddam fluens, & incomple-
tum: ita etiam character non pro-
priè est in genere, vel species, sed re-
ducitur ad secundam speciem quali-
tatis.

Potentia actiuæ dividitur in
immanentem, & transiuentem. Sub
hoc continetur intellectus agens,
& potentia generativa, nutritiva,
& augmentativa, (quæ solent ap-
pellari à Medicis potentia princi-
piales: eisque annexunt alias
ministras, vt videbimus in libris
de anima) & generaliter omnes
potentia, seu virtutes naturales
creaturarum, quæ, ad producen-
dam aliquem effectum in extra-
neâ materia à natura destinata
sunt. Sub immanentí continet
potentia cognoscitiva, &
appetitiva: illa dividitur in sensi-
tuam, & intellectuam; hæc ve-
rò in appetitum sensi suum, & ra-
tionalem. De quibus omnibus, &
de vniuersaliisque speciebus, &
actibus agendum est loco cita-
to.

QVÆSTIO V.

*De tertia specie qualitatis, sili-
cet passione, & passibili
qualitate.*

34 PRO Huius speciei intelli-
gentia notandum est pas-
sionem sumi multipliciter, vt
habetur 5. Metaphysicæ textu 26.
lectio 20. apud Divum Thom.
Primò enim sumitur pro propri-
tatis, que ab essentia dimanant:
quo modo risibile dicitur passio
hominis, diuisibilitas quantitatis,
&c. Et passio in hac acceptione
non est species qualitatis, vt patet:
cum inueniatur etiam in alijs præ-
dicamentis.

Secundò sumitur pro quacun-
que receptione, media qua pas-
sim recipit effectū agentis: & cor-
respondet actioni, qua agens pro-
ducit illum. Et in hac acceptione
constituit speciale prædicamen-
tum, de quo infra.

Tertiò sumitur specialius
pro receptione alicuius effectus
nocui, & disconuenientis, in qua
intercedit propria alteratio. Quæ
acceptio frequentior est, quam se-
cunda: non enim quando quis sa-
natur, dicitur pati; sed magis
quando infirmatur. Et sic quanto
magis qualitas recepta est nocua,
& disconueniens; tanto passio est
maior: In quo sensu passionem
Christi Domini dicimus fuisse
maximam. Hoc autem non solum
contingit, quando qualitas ex na-
tura sua est nocua, vt tristitia
in homine; sed etiam quando per
accidens nocet propter excessum,
vt nimia lætitia. Et ideo dixit
ibidem Aristoteles *Amplius ho-
rum magis nocuæ alteraciones, &
motus, & maximè lamentabiles:
item magnitudines exultationum,
& lamentationum passiones di-
cuntur.* Et iuxta hanc acceptio-
nem, actus appetitus sensitivi ap-
pellantur passiones, vt suo loco
dicemus: quia sunt cum aliquali
nocumento; maximè quando
sunt

sunt intensi. De quo videri potest D. Thom. 1. 2. quæst. 22. artic. 1. & quæst. 24. art. 2. ad 2'. Sed hæc etiā acceptio non pertinet ad hoc prædicamentum; sed ad prædicamentum passionis.

35 Quartò tandem sumitur passio pro qualitate, secundūm quam fit talis alteratio. Quæ teste Arist. in hoc capite, appellatur passibilis qualitas: vel quia causat talem alterationem, vt dulce, & amarum, quæ causant alterationem in gustu; calidum, & frigidum in tactu, & similes qualitates sensibiles: vel quia causantur ex tali alteratione, vt album, & nigrum, quæ causantur ex aliqua alteratione. Cuius signum (inquit Aristoteles) est, quod quando quis pudore afficitur, ruber fit; & qui metuit, palidus. Vnde si cui natura talem perturbationem traherit, simili erit colore.

Distinguitur autem passio, & passibilis qualitas, vt hæc ait Aristot. quia passio significat qualitatem ex aliqua breui alteratione resultantem, vt palor ex metu, vel rubor ex verecundia causatus: at passibilis qualitas significat easdem qualitates, quando oriuntur ex permanenti, & fixa alteratione, vt color rubeus, aut palidus permanens in hominibus; siue id procedat à natura, vel ab infirmitate &c. Ex quo tandem fit passionem, & passibilem qualitatem non distingui species; sed tantum accidentaliter, vt de potentia, & impotentia dictum est.

36 Qualitas passibilis, cum sit

diffinitio, propriè diffiniri non potest. Potest tamen declarari, si dicamus, quod *Est qualitas sensibilis, seu obiectiva*, id est, constitutens obiectum alicuius sensus. Sub qua comprehenduntur lux, color, odor, sapor, & qualitates tangibles, scilicet calor, & frigus; humiditas, & siccitas, & si quæ sunt aliæ qualitates, quæ sint obiecta sensuum. Ex quibus lux, & quatuor primæ qualitates sunt species infimæ; aliæ verò subalternæ: nam color dividitur in albedinem, & nigredinem, & alios colores medios: sonus in acutum, & grauem, & alios medios: & sic de ceteris. Aspernum autem, & lene; & ratum, & densum, licet videantur qualitates; propriè tamen, vt inquit hæc Aristotel. pertinent ad prædicamentum situs. Nam ratum est, cuius partes distant; densum verò, cuius partes propè sunt: similiter asperum est id, cuius partes sunt aliæ alijs eminentiores; lene verò, siue lœue, cuius partes quasi in reto sitæ sunt. Quæ omnia facit patet ad dispositionem partium in loco pertinere.

QVÆSTIO. VI.

De ultima specie qualitatis, scilicet forma; & figura.

37 Pro intelligentia huius speciei notandum est, quod *forma* primò sumitur pro substantiali: quo sensu anima rationalis dicitur

dicitur *forma* hominis. Secundò pro quoque actu, etiam accidentali: quo modo omnia accidentia appellantur formæ accidentales. Et his duobus modis, non est species qualitatis, vt patet. Tertiò sumitur forma pro dispositione, quam habent partes quantitatis in ordine ad se, à qua deriuatur denominatio formosus, vel deformis: de qua dicitur Psalm. 44. *Speciosus forma pœfilijs hominum* &c. Et in hac acceptance est vera species qualitatis.

Similiter *figura*, teste D. Thom. in 3. dist. 16. q. 2. art. 1. ad 1. vno modo sumitur, prout idem est, quod imago, seu signum alicuius.

Et in hac acceptance dicitur Christus transfiguratus: quia claritatem assumptam ad tempus in signum, seu figuram futuræ claritatis, quæ erit in sanctis. Quo etiam sensu dicitur 1. Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant illi*. Secundò sumitur figura (inquit D. Thom.) pro qualitate resultante ex terminatione quantitatis. Quo modo non dicitur Christus transfiguratus: quia eadem delineamenta corporis in ipso erant. Et in hoc sensu sumitur in præsentia: estque vera species huius prædicamenti, siquidem verè disponit rem in se ipsa, vt patet ex dictis supra num. 19. Non tamen distinguitur specie à forma in tertia acceptance, vt docent communiter Doctores, & satis ex se patet: siquidem utraque eodem modo disponit partes quantitatis in se ipsi.

38 Differunt autem accidenta-

liter. Vel per hoc, quod formatum significat istam speciem physicè, & naturaliter, id est, iunctam cum alijs accidentibus sensibilibus: figura verò significat eandem speciem mathematicè, id est, abstractam ab accidentibus sensibilibus, vt docet Boecius h̄ic, & indicat D. Thomas 3. contra gentes cap. 105. Vel, vt tradit ipse sanctus 7. Physicorum lect. 5. penes hoc, quod forma significat istam qualitatem, prout reperitur, & dat esse artificialis, quo sensu dicitur forma turris, domus &c. figura verò significat eandem qualitatem, simpliciter, vel in rebus naturalibus.

Sub forma continentur qualitates constitutiæ artefactorum, vt turris, nauis, domus, & similes. Sub figura verò, præter figuræ animalium, & aliarum rerum naturalium, continentur omnes, de quibus agit Geometra: quas sic possimus ordinare. Primò enim figura est duplex: alia plana, quæ scilicet sit in superficiebus: & alia solida, nempe quæ sit in corporibus. Plana diuiditur in triangularem, seu trigonam, quadrangularem, exagonam, &c. & circulum, quæ est perfectissima inter figuræ planas. Sub triangulari continentur isosceles, isopleuros, & scalenon. Sub quadrangulari continentur quadratum, ex altera parte longius, rhombus, rhomboides &c. Per quem etiam modum diuiduntur aliæ figuræ planæ, excepto circulo, qui est species infima. Tandem figura solida diuiditur in pyramidem cylindrum

lindrum, cubum, oualem, lenticularem &c. & spheram, quæ est perfectissima inter figuræ solidas. Pro quibus omnibus videri possunt Horontius lib. I. sua Geometria, & alij Mathematici.

39 Concludit autem has species qualitatis Aristot. dicens, forte esse alia genera qualitatis; sed hæc esse, quæ maximum in omnium ore versantur. Quod modestia causa dictum reputant communiter Interpretes, afferentes diuisionem esse ad æquatam. Cuius non facile assignatur ratio sufficientia. Sed inter alias optima est, quam adducit D. Thom. I. 2. quest. 49. artic. 2. sumptam ex ipsa natura qualitatis. Modus enim, seu determinatio, aut dispositio, quam importat qualitas; vel accipitur in ordine ad ipsam naturam subiecti; vel secundum actionem, & passionem, quæ consequuntur principia naturæ; vel tandem secundum quantitatem. Si in ordine ad naturam: cum hæc habeat rationem finis, sit. que id, quod primò consideratur in re: sic ponitur habitus, & dispositio, quæ est prima species qualitatis, in qua sola attenditur ratio, conuenientis, vel disconuenientis, seu boni, vel mali, ut dictum est. Si secundum actionem, & passionem: vel attenditur secundum principia actionis, & passionis: & sic est secunda species, scilicet naturalis potentia, & impotentia; vel secundum actionis, & passionis terminos; & sic est passio, & passibilis qualitas, quæ est tertia species. Vel tandem modus, seu

dispositio est inter partes quantitatis: & sic est quarta species, nempe forma, & figura. Neque inuenitur aliqua qualitas, quæ ad has species non reducatur. Videantur D. Thomas vbi supra, Conrad. & Medina ibidem, Caietan. & Soto in hoc capite, Arauxo §. Metaphysicæ quest. 4. articul. 2 & Sanchez lib. 5. Logice quest. 43. vbi recte impugnat aliam rationem sufficientiæ, quam format Suarez disputat. 42. Metaphysicæ sectione 5. numero 7. sumptam ex illa sua definitione supra impugnata.

40 De speciebus impressis, & expressis, tam sensibilibus, quam intelligibilius solet meritò dubitari, ad quam speciem pertineant: videntur enim fere sub omnibus contineri. Hoc tamen recte explicari non potest, usque dum earum naturam cognoscamus. Probabile est species impressas pertinere ad secundam speciem: quia ex natura sua compleat potentias operatiuas, tanquam concusse earum: sive docet inter alios Sanchez loco citato ad 2. Quanvis, ut ibidem refert, probabilitè etiā posse dici, saltim de speciebus intelligibilius esse habitus: siquidem disponunt hominem in ordine ad naturam, sive ex ratione sua difficultè mobiles. Quæ sententia videtur colligi ex D. Tho. I. 2. quest. 50. art. 5. & 6.

De speciebus expressis probabilitè aliqui assertunt pertinere ad tertiam speciem: quia ex natura sua sunt termini operationum. Hoc tamen est contra D. Thom.

3. parte

3. parte quest. 63. art. 2. ad 2. aſſe- bus, nèpè calore, & frigore: ſiccitate, & humiditate non eſt parua diſ- ſiſtac: In tertia ſpecie qualitatis non ſunt niſi ſenſibiles paſſiones, & ſenſibiles qualitatis. Qui etiā in 4. diſtinct. 4. quæſt. 1. art. 1. doceſt ex Aristot. qualitatis tertia ſpeciei ſemper habere ordinem ad aliquam tranſnutatōne corporalem, vel quam inferit, vel a qua cauſantur. Et ideo melius dicendum eſte diſpoſitiones: ſiquidem ex natura ſua ſunt facilē mobiles, ordinaturque ad bene, vel male eſte potentiæ, ut patet de aſſibus virtutis, & vitij, ſcientiæ, & erroris. Sicque doceſt communiter Thomistæ, Soncini. 9. Metaph. q. 2. I. ad 4. Ferrar. 2. de anima q. 2. & Sanch. loco citato ad vltimum, qui plures alios adducit.

41 Tandem de primis qualitatibus,

nepè calore, & frigore: ſiccitate, & humiditate non eſt parua diſ- ſiſtac: In tertia ſpecie qualitatis non ſunt niſi ſenſibiles paſſiones, & ſenſibiles qualitatis. Qui etiā in 4. diſtinct. 4. quæſt. 1. art. 1. doceſt ex Aristot. qualitatis tertia ſpeciei ſemper habere ordinem ad aliquam tranſnutatōne corporalem, vel quam inferit, vel a qua cauſantur. Et ideo melius dicendum eſte diſpoſitiones: ſiquidem ex natura ſua ſunt facilē mobiles, ordinaturque ad bene, vel male eſte potentiæ, ut patet de aſſibus virtutis, & vitij, ſcientiæ, & erroris. Sicque doceſt communiter Thomistæ, Soncini. 9. Metaph. q. 2. I. ad 4. Ferrar. 2. de anima q. 2. & Sanch. loco citato ad vltimum, qui plures alios adducit.

que Interpretes eius ex pro- fesso disputant.

C A P V T N O N V M .

De ſex vltimis prædicamentis.

S V M M A T E X T V S .

DV A S Partes continent hoc caput. In prima, prætermissa descriptione actionis, & passionis, ſolum assignat duas proprietates, ſcilicet habere contrarium, & ſuscipere magis, & minus. ¶ In ſecunda parte breuissime explicat alia quatuor prædicamenta ex ſola nominum ſignificatione, dicens quod à ſitu, ſeu poſitione dicitur ſitum eſſe: habere verò eſſe, ut armatum, vel veſtatum eſſe: vbi; ut in Lyceo eſſe: & quando, ut heri, & cras.

Notationes circa hoc caput.

Quomodo duas istas proprietates conuenire possint actioni, pite; nisi quod quia Arist. feret n. & passioni, ex dictis circa alia praedicatione satis constat. Non enim Gilbertus Porretanus addidit o. conuenientillis per se, & ratione puseulum de sex principijs inscripti, sed ratione qualitatū, quae sunt tum: ex quo posteriores Dialecti termini earum: & ita per se primò ci veram horum prædicamento. solùm conuenient qualitati, ut eis in hoc cap. & Mas. ibidem q. 1. qui dem locis explicavimus. Neque est doctrinam desumpterunt.

DISPUTATIO XVI.

De sex vltimis prædicamentis.

PERPAVCA de his prædicamentis tradidit nobis Aristot. tū quia parvæ entitatis, & non magni momenti sunt: tum etiā quia ex collatione quatuor priorum dignoscuntur. Nam ex substantia, & superficie continente, quæ appellatur locus, cognoscimus vbi. Et ex substantia, & tempore, quod est altera species qualitatis, cognoscimus quando. Similiter ex substantia, & relatione propinquitatis, vel distantiae cognoscimus, situm, & habitum. Et tandem ex substantia, & qualitate, quæ est potestia activa, cognoscimus actionem, & passionem. Ex quo etiā sumitur horum prædicamentorum perfectio, & ordo. Nam quia qualitas perfectior est qualitate, & qualitas relatione: id est actio, & passio præponuntur vbi, & quando, & hæc situi, & habere. De quibus eodem ordine agemus in hac disputatione. Prius tamen sit.

QUESTIO PRIMA.

An ista sex prædicamenta consistant in denominatione extrinseca. Vbi etiam: an sint quid. ab solutum, vel relationes.

CIRCA Primum non obscurum nominatione extrinseca, ita ut vbi nominis Doctores vniuer- v.g. nihil aliud sit quæ denominatio saliter asserere videtur. Hæc sex vltima prædicamenta consistere in de- statia à superficie continente; quan- do,

do, à tempore mensurâ; habitus, à stiuncula i. vbi docet, quando, & veste adiacente, &c. Sic videtur do- cere D. Thom. opus. 48. tract. 6. ca. 1. lib. 3. Physic. lec. 5. & lib. 5. Metaph. lec. 9. Et ideo hanc sen- tentiam sequuntur Herb. quodlib. 1. q. 9. Iabel. 5. Metaph. q. 2. 3. Soto. in hoc cap. & Mas. ibidem q. 1. qui plures alios adducit.

Probarur hæc sententia: quia non sunt multiplicâ entitates intrinsecae, vbi sola denominationes extra- trinsecae sufficiunt: sed ex sola circumscriptione extrinseca superficie continentis dicitur res esse in loco, & ex sola mensurazione extrinseca. Temporis dicitur esse in tempore, & sic de alijs: ergo præter has denominations extrinsecas non sunt constituenda alia entitates, & accidentia intrinseca.

4. Prima conclusio. Hæc prædicamenta non sunt puræ denominations extrinsecae, sed formæ quædam, & accidentia intrinseca, relata in subiecto ex aliquo extrinseco. Sic docent B. Albertus & Gilbert. quos refert, & sequitur Ca. preol. in 2. dist. 2. q. 1. ar. 3. Soncin. 5. Metaph. q. 4. 1. Araux. ibidem q. 7. art. 1. Sanch. lib. 6. Logice per totum, Goncalez. 1. p. q. 10. disp. 22. ad 3. & communiter Doctores. Estque proculdubio mens Diu. Thom. Nam 5. Metaph. lec. 15. generaliter docet vltima prædicamenta esse respectus quosdam relictos. in rebus ex aliquo extrinseco. Specialiter autem de actione, & passione id docet in 2. dist. 40. q. 2. art. 4. Quod etiam de vbi, & quando tra- dit in 4. dist. 16. quest. 3. art. 1. qua-

do, à tempore mensurâ; habitus, à stiuncula i. vbi docet, quando, & veste adiacente, &c. Sic videtur do- cere D. Thom. opus. 48. tract. 6. ca. 1. lib. 3. Physic. lec. 5. & lib. 5. Metaph. lec. 9. Et ideo hanc sen- tentiam sequuntur Herb. quodlib. 1. q. 9. Iabel. 5. Metaph. q. 2. 3. Soto. in hoc cap. & Mas. ibidem q. 1. qui plures alios adducit.

Probarur hæc sententia: quia distinctione penes intrinsecam, & extrinsecam. denominationem eiusdem forma non potest causare diuersa pri- ma genera: ergo semel admisso de- nario prædicamentorum numero, non possunt hæc vltima constitui in pura. denominatione extrinseca. Probatur antecedens: quia eadem omnino forma, que intrinsecè de- nominat subiectum in quo est, de- nominat extrinsecè terminum, que- respicit per eundem, & unicum ef- fectum formalemeius: animal enim esse videns, & parietem visum non sunt duo effectus formales visionis, vt per se constat. Ergo repugnat in tali forma, prout sic, esse duas ef- fentias primò diuersas: & ex con- sequenti constituere plura prædi- camenta. Major huius probatio- costabit ex dicendis de unoquoq;

5. Ad argumentum in contra- riuum aductum negâda est minor. Nam esse in loco, vel esse in tempo, non important puras denomina- nations extrinsecas à loco, & tem- pore, sed peculiares modos essendi- rerum, quæ sunt in loco, & tempore, in eisdem existentes. Quia tamen

modi isti, seu accidentia dependet a rebus extrinsecis, quae maiorem habent entitatem, & sine quibus existere non possunt: (vbi enim dependent a loco, quando a tempore, & sic de alijs, ut infra explicabimus;) ideo de illis loquimur, ac si essent denotationes extrinsecæ. In quo sensu intelligendus est D. Thom. locis pro contraria sententia citatis. Solum enim intendit ista prædicamenta esse debilissime entitatis, & sumi ab aliqua forma extrinseca, ut actione a patiente, passione ab agente, vbi, & situm a loco, quando a tempore, & habitum ab indumento.

Obijcies D.Th. i.p.q. 10. art. 3. expresse afferentem, quod Mobile secundum locum non est in potentia, ad aliquid intrinsecum; in quantum buis modi; sed solum ad aliquid extrinsecum, scilicet ad locum. Et primo contra gentes, c. 3. Aliquando denominatur aliquid ab eo, quod est extra ipsum, ut a loco dicitur aliquid esse alii cubi, &c. Ergo non recte explicatur D.Th. pro nostra sententia.

Respondeatur Angelicum Doct. priori loco distinguere motum localis ab alteratione, & augmentatione in hoc, quod duo isti motus terminantur ad aliquid omnino intrinsecum, neque ad qualitatem, & quantitatem; & prout sic, non dependet ab aliquo extrinseco: & ideo per tales motus non intelligitur mobile coniugi alicui extrinseco, a quo resultet quantitas, aut qualitas. At vero vbi, quod est terminus motus localis, omnino dependet a loco, qui est quid extrinsecum: & ideo prius mobile intelligitur coniugi loco,

quam quod resultet vbi. In quo sensu mobile motu locali dicitur esse in potentia ad aliquid extrinsecum: quod non habent alij motus. Videatur Araux. vbi supra ad 1. & Sanch. q. 10. ¶ Per quod pater ad locum ex primo contra gentes. Sensus enim est, quod res denominatur esse alii cubi a loco tamquam a forma extrinseca, a qua sumitur forma intrinseca, scilicet vbi.

¶ Veniamus ad secundam partem questionis: an scilicet ista prædicamenta sint quid absolutū, vel puræ relationes. Circa quod, aliqui Antiqui, quos refert Herb. vbi sup. docuerunt consistere in aggregato quodam ex absoluto, & relativo. ¶ Hæc tamen sententia est manifestè falsa: quia prædicamenta sunt entia per se, & simplicia: ergo non possunt ex rebus diuersorum prædicamentorum integrari.

Secunda sententia docet esse veras relationes. Quæ videtur esse sententia Scoti in 4. dist. 13. q. 1. vbi facta distinctione relationis in extrinsecus, & intrinsecus aduenientē, dicit hæc prædicamenta esse relationes extrinsecus aduenientes. Eadē sententiā, nulla facta distinctione, defendit Capreol. in 2. dist. 6. q. 1. affirmans prædicamenta ista verē esse relationes, & non quid absolutū. ¶ Potestq; suaderi: quia hæc prædicamenta dependent in suo esse ab existentia illius extrinseci, ad quod ordinantur: ergo sunt verē relationes secundū esse, & non aliquid absolutum. Consequentia videtur nota: siquidem in hoc differunt relationes secundū dici, seu transcendentalis, & se-

& secundū esse, seu prædicametalis; quod hæc requirit existentias termini, non autem illa. Ante cedēs verò cōceditur cōmuniter à Thomistis, & videtur satis ostendi: tū inducione tū etiam ex imperfectissima, & debilissima entitate horum prædicamentorum, quæ non recte saluat per hoc solum, quod dicant ordinē ad aliquid extrinsecum; nisi etiā requirant eius existentiam; siquidem illud conuenit pluribus qualitatibus satis perfectis.

7 Secunda cōclusio. Hæc prædicamenta sunt relativa tantum secundū dicti: ac proinde non sunt verē relationes, sed quid absolutū. Sic docent frequenter Thomistæ, Herb. quod libet citato, Soncin. 5. Metaph. q. 39. & 41. Iabel. ibidem q. vltim. Arauxo vbi sup. conclus. 4. Sotus & Mas. in hoc capite. Sanch. libro citato, & communiter Doctores.

Fundamentū est: quia propria ratio relationis secundū esse est esse ad, seu accidens faciens respicere aliud ex proprio, & nativo effectu eius: sed hoc non connenit istis prædicamentis: ergo non sunt verē relationes secundū esse. Probatur minor discurrendo per singula. Nam in primis, quatuor vltima prædicamenta ex propria ratione dicunt esse in; siquidem vbi facit rem esse in loco: quando in tempore; situs disponit partes in loco: & habitus resultat ex eo quod vestis sit in corpore. Ergo nullum istorū, propriè loquendo, includit esse ad. De actione etiam, & passione idem patet. Tūm quia ex propria ratione non dicunt ad; sed actio dicit esse ab agente; passio

verò in passo. Tūm etiam, quia si essent verē relationes: necessariò essent mutuæ, vt patet: hoc autem repugnat: ergo &c. Probatur minor: quia actio, & passio non sunt simul natura: illa enim est actus actiui; hæc verò passiui; vt inquit Arist. 3. Physic. text. 29. Actiuam autem est causā passiui; & prius illo, vt de se constat.

Confirmatur: quia iam hæc prædicamenta continerentur sub prædicamento relationis: & ex cōsequēti solum essent quatuor genera supra ma cōtra receptā Philosophorū sententiā, quā explicuimus disp. 11. n. 63 Ergo hæc prædicamenta non sūt verē relationes, sed entitates absolutæ.

8 Ad argumentum in contrarīū adductū neganda est consequentia. Ad cuius probationē respondetur, quod relationes dependete ab existentia alicuius extrinseci, non oriuntur formaliter ex eo, quod sint verē relationes secundū esse; sed ex eo, quod sunt entia imperfecta, & minimè entitatis. Quod non solum relationi, sed etiam aliis entibus conuenit, vt pater de viuione, & alijs modis, quibus in hoc assimilantur ista prædicamenta. Quofit, vt licet non omnia relativa secundū dici, seu transcendentalia petant terminum actu existentem: vt patet de potentijs, & habitibus, (in quo distinguuntur à prædicamentis talibus, quæ semper talem existentiam postulant, vt diximus disputatio. 14. numero 23.) tamen plura sunt relativa secundū dici, quæ etiam requirunt existentiā termini, non formaliter ex eo, quod sing.

sint relativa secundū dici, sed ex eo, quod sunt entia imperfetta, & debilitissimæ entitatis, ut explicatum est. Et huiusmodi sunt ista prædicamenta: quæ proinde magis accidunt ad relationem prædicamentalem, quam alia relativa secundū duci perfectiora: & per consequens minùs participant rationem absoluti.

QVÆSTIO II.

De prædicamentis actionis,
& passionis.

AD plenam notitiam horum prædicamentorum oportebat disputare: an omnis actio subiectetur in agente; inde enim pendet statuere, in quo consistat propria ratio, tam actionis, quam passionis. Hæc tamen difficultas propriam sedem habet lib. 3. Physic. & ideo in præsenti sufficiet hæc prædicamenta vñcunque explicare.

Pro quo notandum est plura reperiri in productione physica aliquius effectus, verbigratia in calefactione. Primo enim inuenitur substantia, seu suppositum ignis, cui vt quod tribuitur calefactio. Secundo potentia operatiua, scilicet qualitas, per quam ignis constituitur potens, seu in actu primo ad calefactiū. Tertiò effectus, nemp̄ calor in ligno productus. Quartò motus, medio quo passum, scilicet lignum, transit de non calido in calidum. Quintò mutua relatio prædicamentalis inter ignem, & lignum.

In nullo autem horum consistit essentialis, & metaphysica ratio

actionis, aut passionis. Nam in primis de substantia, seu supposito id est per se euidens Qualitas etiam, siue potentia operatiua, quanvis soleat appellari: actio antecedenter, siue causaliter, aut originaliter: quia est principium actionis, ut ex doctrina D. Thomæ notant Bergomensis in concordantij dub. 25. & Flandr. 5. Metaphys. quæst. 22. artic. 2. explicatq; latè Nazar. 1. p. quæst. 25. art. 1. controversia vñica: tamen certum est in creaturis realiter distingui ab actione propriè, & essentialiter sumpta, vt probat Angelicus Doctor innumeris pene locis, quæ habentur in tabula verbo, *ad hanc num. 1.* Similiter certum est actionem saltim formaliter non esse ipsum effectum, & idem est de passione; siquidem sunt distincta prædicamenta. In relatione etiam prædicamentali ignis ad lignum minùs possunt consistere: tum quia relatio est distinctum prædicamentum: tum etiam quia hæc resultat ex ipsa actione, & passione, & fundatur in eis, vt patet ex dictis disputat. 14.

10 Tandem de motu idem conuincunt ex D. Thom. Caiet. & Nazar. quæst. 25. citata. Quia in creaturis actio essentialiter sumpta debet esse tale quid, quod proportionabiliter translatum in Deum identificetur cum substantia eius; sicut intellectus, aut alia potentia operatiua significat id, quod in creatura est accidens; translatum vero in Deum est ipsa substantia eius. Sed si Deus immediatè caleficeret, aut moueret lignum, motus ibi

ibi inuenitus nō identificaretur cù ipso Deo, vt est per se euidens. Ergo in illo motu non potest consistere id, quod in Deo apprehendimus per modum actionis: & consequenter neque in creaturis propria ratio actionis potest consistere in tali motu. Ac proinde concedenda est alia realitas, vel formalitas; à qua potentia operatiua constituta in actu secundo, quæque sit causalitas ipsius agentis. Et similiter ex parte passi concedendum est aliquid; per quod potentia passiva fiat actu recipiens, seu quod sit actualis receptio effectus. Et in his realitatibus, seu formalitatibus consistunt essentials rationes actionis, & passionis, vt magis explicabimus lib. 3. Physicorum.

11 Ex quo iam facile possunt, vñcunque formari definitiones actionis, & passionis. *Actio enim est causalitas cause efficientis: vel actus secundus potentia operatiua:* vel melius: *Actio est accidens, a quo res constituitur actu producens.* Cù qua definitione coincidit ea, quam tradit Gilbertus lib. de sex principijs, & admittit D. Thom. opus 43. tract. 6. ca. 1. scilicet *Actio est forma, secundum quam in id, quod sufficitur, agere dicimus.* Vnde etiam sumitur definitio passionis. Nam, vt bene inquit Angelicus Doctor, cap. 3. sequenti, sicut agere nihil aliud est, quam causare formatum in passo; sic pati nihil aliud est, quam talem formatum recipere: ac proinde sic potest definiri: *Passio est actualis receptio termini: vel Actus secundus potentia passiva: siue Accidens,*

à quo res constituitur actu recipiens: vel tandem: Est forma faciens actu produci. Hæc enim omnia inter se coincidunt; neq; indigent noua explicatione. Videatur Araux. 5. Metaphys. quæst. 6. art. 1. vbi eodem modo explicat hæc prædicamenta, additique esse communem sententiam Metaphysicorum.

12 ¶ Ex dictis infertur primo, specificationem actionis sumendā esse à principio, seu potentia operatiua; specificationem vero passionis à termino per actionem producto. Quæ est expressa sententia D. Thom. 1. 2. quæst. 1. artic. 1. & prima parte quæstionis 14. artic. 5. ad 3. de veritate, quæst. 20. artic. 1. ad secundum, & alibi sapè, eamque inter alios explicat latè Montesino 1. 2. disputat. 1. quæst. 7. Pro qua etiam videri potest Bañez 1. part. quæst. 77. art. 3. Breuiterque probatur: quia actio, vt actio est, dicit essentiale ordinem ad agens; estque proprius actus potentie operatiuae: passio vero, vt passio, est receptio termini; & ad illum essentialiter ordinatur. Ergo actio à potentia operatiua, & passio à termino specificantur.

Quare quando potentia operatiua fuerit vna in specie: actiones erūt eiusdem speciei, etiā si termini sint specie diuersi. Similiter quicunque termini fuerint specie distincti: passiones erunt diuersæ speciei, etiam si actiones sint eiusdem speciei. Quod quomodo verificetur, tam in causis universalibus, quam particularibus pendet ex dicendis 3. Physicorum de subiecto actione.

actionis. Nunc tamen addendum duntur autem actio transiens, & est hanc doctrinam non esse contrariam ei, quam tradit D. Thom. quest. 77. citata primæ partis, artic. 3. dicens ex duobus actionem specificari, scilicet ex principio, & fine, seu termino. Nam ibi loquitur de actionibus causarum particuliarum, vt inquit Bañez: in quibus in idem reddit, quod specificatio sumatur à principio, vel à termino: quia in his causis quoties dantur termini specie distincti, dantur etiā principia specie distincta, & è contra, vt patet in calefactione, & frigefactione. Vel loquitur de tota operatione, aut motu, secundūm quod includit actionem, & passionem, vt explicat Montesino: & ideo sub distinctione dixit, specificari ex principio, vel ex termino.

13 ¶ Secundò infertur valde probabile esse sub genere supremo actionis contineri, non solum actiones transeuntes, sed etiam immanentes creatas; siquidem utrobiusque inuenitur vera productio; cùm inueniatur verus terminus productus, verum agens, & vera potentia operativa. Quare si quae sunt actiones absque termino producto, vt de aliquibus sensationibus, & de visione beatifica docet inter alios Caetan. 1. part. quest. 27. artic. 1. dubio 1. Bañez ibidem dubio 2. & Nauarre. controversia 34. tales actiones non sunt propriæ actiones huius prædicamenti; siquidem non sunt verae productiones: sed dicuntur grammaticaliter actiones, eo modo, quo resistentia lapidis ad divisionem, & similes. Subdiui-

ta immansens iuxta divisiones potentiæ actiones, quas adduximus distinctione præcedenti numero 33. & sic facile quicunque potest ad fieri reducere species huius prædicamenti.

14 ¶ Tertiò infertur productiones illas, quæ nō præsupponunt vt principium operandi potentiam operativam de genere qualitatis, non esse verae actiones prædicamentales. Et huiusmodi sunt in primis omnes actiones Dei, siue immanentes, siue transcuntes (si verum est Deum agere actione formaliter transeunte:) quia neque potentia operativa eius est qualitas, neque tales actiones sunt accidentia; sed ipsa substantia Dei, vt sepiissimè docet, & probat Dipus Thomas, de quo videri potest prima parte quæstione 25. articulo 1. & quæstione 54. articulo 1. 2. & 3. Huiusmodi etiam sunt quædam productiones, quæ solent appellari emanationes ad distinctionem actionum prædicamentorum, vt emanatio, quæ passiones profluunt ab essentia, & generaliter emanationes omnium accidentiū à subiecto, exceptis illis, ad quæ datur per se motus, nempe quantitate, qualitate, & vbi, quando per se producuntur.

15 ¶ Quartò circa prædicamentum passionis infertur, ad ipsum solum pertinere illas, quæ ex natura sua præsupponunt, & sequuntur actionem prædicamentalem. Vnde non datur vera passio huius prædicamenti, quando proprietates recipiuntur in essentia, neque quando

alii accidentia per accidens producuntur in subiecto. Quia etiā de causa creatio passiva creaturarū nō est passio huius prædicamenti: quia creatio actua Dei, quā per se præsupponit, nō est vera actio prædicamentalis. Quæ est sétēta D. Th. 1. p. q. 45. art. 2. & 3. pro qua videri possunt Caiet. ibidem. Bañez dub. 4. & Nazar. controversia 2.

Diximus illas solas passiones pertinentes ad hoc prædicamentum, que ex natura sua præsupponunt actionem prædicamentalem: quia si Deus per se ipsum calefaceret, aut moueret localiter lignum; verè in hoc esset passio prædicamentalis media qua reciperet calorem, aut vbi; quanuis actio Dei, quā tūc præsupponeret, nō esset prædicamentalis, vt diximus: quia hoc esset per accidentes; quippe cum talis passio ex natura sua posset actionem causæ creatae.

16 ¶ Quintò tandem colligitur divisione huius prædicamenti. Si enim in generatione substanciali inuenitur vera passio prædicamentalis, sic in invenitur in alteratione, & alijs motibus: (quod non potest in præsenti examinari:) iam passio prima divisione dividetur in substantiam, & accidentalem, sive in generationem passiuam, & motum. Illa dividitur iuxta divisionem generabilium in: arbore substanciali adductam; hæc vero iuxta divisionem motus in augmentationem, alterationem, & lationem passiuam. Augmentatio passiva est species infinita: quia quantitas, quæ est terminus eius, nempe corpus, est species at hominum. Alteratio vero pas-

sionis falsa est: eamq; rectè impugnant Sanch. lib. 6. Logica q. 10. & alij Thomistæ.

Quia

QVÆSTIO III.

De prædicamento ubi.

17 Vbi explicat̄ ab aliquibus est se quēdā modū, seu accidentes reddens subiectū alicubi existēs, ita vt in eo verè sit vbi, antequam consideatur locus, seu superficies extrinseca cōtinēs: imò per se, & intrinsecè (inquiunt) nō dependet ab illa, vt patet in ultima sphera quæ verè, & propriè habet vbi; non tamen circumscribitur ab alio corpore. Ita Suarez disp. 51. Metaph. se c. 1. &

quidā alij Recentiores: qui hac viā, nullo negotio dissoluunt difficultem illam quæstionē, quæ Aristoteli 4. Physicorū, & antiquis Philosophis maximum negotium facessiuit: quomodo scilicet ultima sphera sit in loco, aut quomodo moueri possit. Dieunt enim verè, & propriè habere ubi, quod appellant locū intrinsecum: quanvis non habeat superficiem continentem, quam appellant locum extrinsecum. Ac proinde posse propriè moueri: quia vbi, & non locus est terminus motus localis.

Hæc tamen sententia falsa est: eamq; rectè impugnant Sanch. lib. 6. Logica q. 10. & alij Thomistæ.

Quia vbi necessariò requirit locum extrinsecum, ex cuius circumscriptione resultat; ad eum modum, quo ex positione termini resultat in fundamento relatio; & ex insidientia temporis resultat quando in re temporali, &c. In hoc enim, quod est dependere ab existentia alicuius extrinseci equo pede currunt hæc prædicamenta, & relatio, vt suprà vidimus. Quare sicut non potest esse quando; nisi sit tempus: quia absq; tempore non potest aliquid esse in tempore: sic non potest esse vbi; nisi sit locus: quia absque loco nihil potest esse in loco. Et ideo Aristoteles 11. Metaph. cap. 10. lib. 3. Physicorum cap. 1. & lib. 4. cap. 1. assignans terminum motus localis, indifferenter appellat vbi, vel locū: quia alterum absque altero inueniri nō potest. Quod notauit D. Th. citato lib. Metaph. lect. 12. his verbis: Erunt igitur tria genera entis, in quibus potest esse motus, scilicet quantitas, qualitas, & vbi: loco cuius ponit locum: quia nihil aliud significat esse vbi, nisi esse in loco; & moueri secundum locum, nihil est aliud, quam moueri secundum vbi. Ex quo patet dictam sententiam non soluere: sed fugere difficultatem illam ex quarto Physicorum, vt ibi constabit.

18 Ad id autem, quod affertur de vltima sphaera, pro nunc respondetur ex eodem Aristotele textu 46. ipsam non esse in loco per se, perfectè, & adæquate; sicut alia corpora inferiora; sed imperfectè, ietanus ibidem. Sed de hoc reddi & inadæquate, nempè secundum bit sermo libro citato Physicorum, & eodem modo, & non ali-

19 Vera

19 Vera ergo explicatio huius prædicamenti sumenda est ex definitione Gilberti, quæ sic se habet: *Vbi est circumscrip̄io corporis à circumscriptione loci proueniens.* Cuius sensus est, vbi esse accidens resultans in re locata ex eo, quod à loco continetur, medio quo quasi coequatur, & proportionatur loco. Propter quod D. Thom. 4. dist. 16. qu. 3. art. 1. quæstiunc. 1. vbi appellat proportionem locati ad locum, affirmatque quādō, & vbi esse quid relictum in corpore ex tempore, & loco: ac proinde nō potest esse vbi absque loco. Quod adeò verum est, vt quanuis Deus ab æterno fuerit potens replere quæcumque loca; tamen non ideo ab eterno fuit vbi que, vt docet, & probat D. Thom. 1. dist. 37. q. 2. ar. 3. quia vt ibi optimè argumentatur: *In quocumque est aliquid, oportet illud esse: quia in nihilo nihil omnino est: sed neque locus, neque aliqua res ab eterno fuerunt: ergo neque Deo ab eterno conuenit ubique, vel in rebus esse.* Vnde etiā fit, quod si anihilato inueniero, crearet Deus hominem; vanum esset querere de illo: vbi esset; si quidem tunc, quanuis verè existaret extra causas; non tamen esset in loco: & sic nullibi esset. Videatur D. August. 11. de ciuitat. cap. 5. vbi has appellat *Innanes hominum cogitationes, quibus infinita imaginantur loca; cum locus nullus sit præter mundum.* Videantur etiā Bañez 1. p. q. 8. art. 2. Nauarrete controuer. 27. & Ioannes Gonzal. disp. 17. & 19. qui optimè probant Deū a tu non esse in locis, aut spatijs imaginarijs; neq; esse vbi que non existētibus creaturis. Maneat ergo naturam huius prædicamenti optimè explicari in definitione Gilberti. Quæ sic potest breuius tradi: *Vbi est accidens resultans in corpore ex circumscriptione loci: vel Vbi est accidens, quo res est in loco.*

20 Circa species huius prædicamenti Fonf. vt refert Araux. 5. Metap. q. 7. ar. 2. affirmat, nō solū vbi, creaturarum, tam corporaliū, quā spiritualium; sed etiam ipsum vbi, quo Deus est vbi que, verè pertinere ad hoc prædicamentum. ¶ Hęc tamen sententia omnino falsa est. Nam si modus essendi vbi que proprius Dei sumatur radicaliter pro aptitudine, quam ipse habet ad effundendū in omni loco: est attributū immensitatis, & ipsa substātia Dei. Si verò sumatur formaliter pro eo, quo Deus actualiter dicitur esse in omni loco: est pura denominatio extrinseca, vel relatio rationis, vt probat D. Th. loco citato: in quoru tamen nullo potest consistere essentia huius prædicamenti, vt ostensum est: ergo, &c. Quare relicta hac sententia, & immensitate Dei,

Vbi creaturarum solet communi nomine appellari diffinitiū: quia diffinit, & determinat rem, vt sit in determinato loco; seu vt ita sit h̄c, vt non sit alibi: diuiditurque communiter in circumscriptiū, & diffinitiū particulariter dictum. (nomine diuisi applicato vni membro diuidenti.) Vbi circumscriptiū est, quod ita facit rem esse in loco, vt tota corresponeat toti loco, & partes eius parribus T. t loci.

loci. Et hoc ubi dimanat à quantitate; reperiturque in solis corporibus vt per se constat. Vbi definitum particulariter dictum est, quod ita facit remesse in loco, vt tota correspondeat toti loco, & tota cuilibet parti loci, ad modum quo anima rationalis est tota in toto corpore, & tota in qualibet parte. Quo modo Angeli sunt in loco: quia quanuis Gabriel possit esse in toto hoc collegio, est tamen totus in toto, & totus in qualibet parte; cum sit substantia individuabilis.

21 De hoc ergo vbi Angelorum est difficultas inter Doctores: an verè pertineat ad hoc prædicamentum. (Nam dè vbi circumscrip-
tio nemo est, qui neget.) Hoc tamen pendet ex alia quest. grauiori: quomodo scilicet Angelus sit in loco, quam versant Theologi 1. p. q. 52. Sufficiat in præsentidicere, quod quanuis partem affirmatiuam defendant Suarez disp. 51. Metaph. sect. 3. Molina quæstione citata 1. par. art. 1. Vazq. ibidem disp. 189.

c. 2. & alij moderni: tamen in contraria sententia conueniunt ferè omnes discipuli D. Tho. vt testatur Arauxo, & fatetur Suarez locis ci-
tatis. Pro qua videri possunt An-
gelicus Doctor eadem qu. 52. ar. 1.
Caiet. Bañez, & Nazar. ibidem Ca-
preol. in 2. dist. 2. q. 1. Ferr. 3. cōtra
gētes c. 68. Sot. in hoc cap. & lib. 4.
Physic. Araux. vbi supra, & alij.

Juxta quā sententiā, vbi circumscrip-
tium est genus supremum hu-
ius prædicamenti. Cuius sex spe-
cies constituit Arist. 3. Physicotum

textu 45. dicens: *Amplius omne cor-
pus sensibile in loco est. Loci autem
species, & differentiae sunt sursum, &
deorsum; ante, & retro; dextrorum,
& sinistrorum. Et hæc non solum
ad nos, & positione sunt; sed in ipso
toto determinata sunt, &c.* Videatur
Diuus Thomas ibidem lectio-
ne 9.

22 Obijcies ex Suarez vbi su-
pra se & 5. Quia non solum substan-
tia corporea; sed etiam quantitas,
albedo, & reliqua accidentia cor-
poralia habent propria vbi, medijs
quibus sunt in loco: ergo plura alia
dantur vbi corporalia præter cir-
cumscrip-
tum. Antecedens pro-
bat Suarez primò ex mysterio Eu-
charistia, vbi pereunte substantia,
quantitas manet cum eodemmet
vbi, quod antea habebat: & tamen
perit vbi substantia: ergo habe-
bāt diversa vbi. ¶ Secundò: quia si
è contra cōseruaret Deus substan-
tiā, ablata quantitate; maneret
substantia in loco: & tamen non
per vbi quantitatis, quod iam pe-
riit: ergo per proprium vbi.

Respondetur negando ante-
cedens. Sicut enim per unam
quantitatē extenduntur substan-
tia, albedo, calor, & reliqua acci-
dentialia corporea, vt supra dispu-
tatione 13. numero 8. ostendimus:
ita unicū vbi vbi cōtinentur substanciā,
quantitas, & alia accidentia cor-
porea: neque ponendum est aliud
in substantia, aliud in quantitate,
&c. Ad primam autem impugna-
tionem respondetur, quod vbi
circumscrip-
tum panis ante co-
securationem simul vbi cōtabat quan-
titas.

tatem, & substantiam panis, illam
quidem vt subiectum quo; hanc ve-
rò vt subiectum quod. Quando au-
tem per consecrationem auferitur
substantia: illud vbi desinit vbi ca-
re cām, & vbi cōtient solam quantita-
tem cum alijs accidentibus. Vi-
deantur quā in simili materia
diximus disputatione 12. numero
45. ¶ Ad secundam impugna-
tionem respondeatur substantiam
tunc nulibi esse, vt vidimus dispu-
tatione 13. numero 42.

23 Secundò obijcies ex eodem
Suarez se & 6. Quia saltim modus
existendi in loco, quem habet Cor-
pus Christi Domini in Eucharistia,
& vulgo appellatur vbi sacramen-
tale, pertinet direc-
tē, & per se ad
hoc prædicamentum; siquidem ve-
rè constituit Christum Dominum
præsentem spatio specierum: & ta-
men non est circumscrip-
tum: ergo plura alia continentur sub hoc
prædicamento.

Respondetur negando ante-
cedens. Quia, vt docet D. Thom. 3. p.
qu. 76. ar. 5. lib. 4. contra gent. cap.
64. & alibi sāpē, Christus in Eucha-
ristia est per modum, quo substanciā
comparatur, aut continetur à
dimensionibus; non verò per mo-
dam, quo dimensiones comparan-
tur, aut continetur a loco. Et ideo
Christus per præsentiam sacramen-
talem, formaliter loquendo, solum
fit præsens speciebus sacramenta-
libus; non autem loco, aut spatio
ipsarū: sed hoc habet per accidēs,
per ipsum vbi circumscrip-
tum panis ante co-
securationem simul vbi cōtabat quan-
titas.

24 Quidam etiam explicatur ab
aliquibus esse quandam mo-
dum, seu accidens, quod facit rem
durare. Atque ita iuxta hanc sen-
tentiam, ablato tempore, manebit
quandam in corporibus: quia etiam
cessante motu celi, verè manebunt
cum sua duratione. Ita defendit
inter alios Suarez disput. 50 Me-
tap. se & 12. qui vniuersaliter affir-
mat, quando nihil aliud esse, quām
intrinsecam rerum durationem, &
persistentiam in suo esse; ac proin-
de species huius prædicamenti esse
omnes durationes creatas.

Hec tamen sententia falsa est:
& eam impugnant inter alios San-
chez lib. 6. Logica qu. 9. & Ioann.
Gonçal. 1. par. qu. 10. disp. 22. ad
tertium. Estque contra Arist. c. 4.
huius libri, cum inquit: *Quandū est,
vt essi heri, superiori anno, &c.* Hoc
autem formaliter non est durare:
sed supponit durationem, seu per-
sistētiā in esse: siquidem absque
duratione non potest aliiquid esse
heri, vel superiori anno: benè tamen
potest habere durationem, &
non esse heri, neque superiori an-

no. Vt defacto continget in fine mandi, cassante motu locali : tunc enim elementa remanentia durabunt, & tamen non erunt heri, neque superiori anno ; cum non sint futuridies, menses, aut anni iuxta illud Apocalypsi 10. *Et iurauit per viuentem in secula seculorum: quia tempus non erit amplius.* Est etiam contra D. Tho. 5. Physicor.lect. 3. vbi inquit: *Quandò significat in tempore esse.* Similiter in primo sententiarum ad Anibaldum dist. 37. qu. 1. art. 1. ad 2. docet, quod propria denominatio huius prædicamenti est esse in tempore vt quid mensuratum ab illo. Et tandem in 4. dist. 16. q. 3. a. 1. questiunc. 2. affirmat, quādō esse id, quod ex tempore relinquitur in re, quæ durat; sicut vbi est id, quod ex loco relinquitur in re locata. Ergo quādō nō est ipsa duratio rerum ; sed quid in illis relictū ex mensurazione temporis.

25 Secundō impugnatur eadem sententia: quia, vel duratio est quid realiter distinctum à re, quæ durat, & ab eius existentia, vt ex communī Thomistarum sententia docet, & probat Gonçal. vbi sup. disp. 20. se. 1. concl. 1. vel est ipsa existentia rei cōtinuata, vt cōtēdit Suar. disp. citata se. 1. num. 5. Si primū: consequenter asserendum est durationē ex intrinseca ratione sua esse mensuram rei durantis: ac proinde verè esse quantitatem, vel virtutis, vel molis iuxta receptam durationis diuisionem in æternitatē, euū, & tēpus, vt rectē norat Gonz. ibid Si autē dicatur secundū: cōsequēter asserēdū est durationē re ve-

ra esse quid incompletū, & diuagari per omnia prædicamenta. Ergo nullo modo potest sustineri, prædicamentum hoc essentialiter consistere in ipsa duratione.

26 Respondebit ibidē n. 14. durationem quidem metaphysicè, & realiter non esse verū accidens rei duratis, vt probat argumentū, prædicari tamē accidētaliter de re, quæ durat: & hoc sufficere, vt possit prædicamentū accidentis constituere: quia nō omnia prædicamenta accidentū sunt vera accidētia; sed quādam sunt, quæ propter solam prædicationem accidentalem constituant prædicamentum accidentis.

Hęc tamen solutio destruit diuisionem accidentis realis in nouē prædicamenta: confundit accidens logicum, seu prædicabile cum accidenti physico, seu prædicamentali: & substatiā collocat directe sub generibus accidentium. Et ideo à Peripateticis non est impugnanda; sed relinquenda.

27 Vera ergo explicatio huius prædicamenti sumitur ex definitio-

ne Gilberti, qui ita inquit: *Quando significat rationem ex temporis insidentia relictam; non tempus ipsum.* Et infra: *Quandō est quādō affectio rebus addita, per quam adiuntur esse, aut fuisse, aut futuras esse, non vero est tempus ipsum.* Ex quibus sumpta est communis definitio, qua vtitur D. Thom. opusc. 42. scilicet: *Quandō est id, quod ex adiacentia temporis relinquitur: quam sic possumus ad pauciores terminos reducere: Quandō est accidens, quo res est in tempore.* Sicut enim ex extrinseca circumscriptione loci, resultat in re locata vbi, per quod formaliter dicitur esse in loco: sic ex insidentia extrinseca temporis mensurantis res temporales, resultat in eis quandō, per quod formaliter dicuntur esse in tempore. Vnde sicut vbi supponit ex parte rei locatæ quantitatem libi intrinsecam, per quam sit apta, vt vbetur, & supponit etiam locum, ex cuius extrinseca mensuratione resultat; ac proinde, neque est quātitas rei locatæ, neque locus ipse; sed quid ex loco relictū in re quantitate: sic, quandō, supponit duracionem ex parte rei, quæ est in tempore; supponit etiam tempus ipsum, in quo sit res, & à quo mensuratur: ac proinde, neque est duratio ipsa, neque tempus; sed quid relictū in re durante ex eo, quod à tempore mensuratur. Videatur Sanchez, vbi supra conclusione prima.

28 Circa species huius prædicamenti non est parva difficultas. Nam relictis ijs, qui durationes creatas, nempē cūcum tempus, &

alias collocant per se sub hoc prædicamento, quod ex dictis constat esse falsum: duplex est sententia. Prima asserit, quod sicut in rebus, que tempore primi mobilis extrinsece mensurantur, ex adiacentia ipsius relinquitur quoddam accidens pertinens ad hoc prædicamentum, ratione cuius dicuntur esse in tempore: ita etiam in Angelis, & animabus rationalibus, quæ ex primi Angeli extrinsecè mensurantur, ex adiacentia talis aut relinquitur quoddam accidens huius prædicamenti: & similiter in visionibus beatificis Sanctorum, quæ extrinsecè mensurantur ab eternitate participata visionis beatificis Christi Domini, ex adiacentia talis æternitatis participata relinquitur etiam accidens pertinens ad hoc prædicamentum, ratione cuius beatitudo dicuntur esse in æternitate. Quam sententiam probabilem reputat Sanchez vbi supra conclusione 4. & iuxta eam facile assignantur species huius prædicamenti. Dividitur enim primō in quandō naturale, & supernaturale: ratione huius res dicuntur esse in æternitate participata: illud vero est, quod relinquitur ex adiacentia aliquius durationis creatæ. Quod rursus dividitur in quando, quod ex uno relinquitur in rebus æternis, & in quando, quod ex tempore relinquitur in rebus temporibus.

29 Secunda sententia asserit, solum contineri in hoc prædicamento accidentia, quæ ex adiacentia temporis primi mobilis relin-

quantur in rebus, quæ ab illo mēsu dō, beri, *bodie* superiori anno, &c. rāntur, ratione quorum dicuntur esse in tempore. Quam sententiam appellat Sanch. communem, & firmiore in doctrina Arist. & D. Tho. Et meritò: tūm quia satis aperte colligitur ex eorū doctrina 4. Phisicorum text. 115. leq. 20. tūm etiā quia ex his tribus durationibus, nempē æternitate, æuo, & tempore, solum tempus est absolutè, & simpliciter quantitas; cum sit quantitas molis, seu prædicamentalis; alia verò perfectionis, seu virtutis. Ergo solum tempus absolutè, & simpliciter participat rationem mensuræ: & per cōsequens ex adiacentia solius temporis resultabit in re mensurata per ipsum aliquid verum accidens, quod cōstituat hoc prædicamentū. Sed hæc longiorem postullat disputationē.

Est tamen iuxta hanc sententiam nō parùm difficultè assignare species huius prædicamenti. Cum enim tempus primi mobilis sit vnum, non solum specie, sed etiā numero: videtur ex illius adiacentia non posse causari quandò specie diuersa.

30 Dicendum est tamen, ex diverso ordine, quæ res mēsuratæ habent ad diuersas partes temporis, etiam si tempus ipsum sit vnu, sumi posse diuersas species huius prædicamenti; sicut quāris locus ratione superficie continentis sit eiusdem speciei; tamen ex diverso ordine, quem res locatæ habent ad centrū, & polos mundi, sumuntur sūrsum, & deorsum; ante, & retro, & alia species vbi. Et ita Arist. capit. 4. huius libri asignat vt species quan-

Iuxta quam sententiam, sic potest ordinari hoc prædicamentum; vt primò diuidatur in quandò, ratione cuius res dicuntur fuisse in tempore; & in quandò, ratione cuius res dicuntur esse; & in quandò ratione cuius res dicuntur futuras esse. Secunda species dicitur *bodie*: & est species infima: quia in tempore præsenti non sunt diuersæ partes, unde possint sumi diuersa quandò. Aliæ duæ sunt quasi subalterne; & sub prima continentur, *beri*, *in diuisterius*, *superiori anno*, &c. sub secunda verò, *cras*, *sequenti anno*; &c. sed hæc leviora sunt, & indigna ampliori indagine.

QVÆSTIO V.

De prædicamento situs.

31 Situm non esse speciale prædicamentum docuerunt plures. Non est tamen, cur ob rem parui momenti à communi Arist. sententia discedamus, præcipue cum explicari optimè poscit, in quo differat ab vbi, & quid addat supra illud.

Sciendum ergo est modum illum, seu accidens, quod resultat in re locata ex circumscriptione corporis cōtinentis, & appellatur vbi, solum efficere, vt res locata commensuretur loco, ita vt una pars eius sit extra locū alterius partis: non tamen efficit tales partes habere ordinem, seu dispositionē respectu ipsius loci. Et ad hoc ponitur situs. Qui consequenter nihil aliud est,

est, quām dispositio illa, seu habitudo partium rei locatæ in ordine ad locum. Et ideò definitur à Gilberto, quòd sit *Positio partium, secundum quam dicuntur stantia, vel sententia, vel aspera, vel lenia, &c.* Quē breuius definit D. Tho. opus. 48. dicens: *Situs est positio, seu ordo partium in loco.* Quam definitionē sic poteris ad formam aliarum reducere: *Situs est accidens disponens partes in loco.* Videantur Angelicus Doctor 1. 2. q. 49. art. 1. ad 3. Conrad. ibidem, & Arauxo 5. Metaph. qu. 7. art. 3.

32 Species huius prædicamenti assignat B. Albertus tract. desitu cap. 1. dicens eas esse, & quæ, & non & quæ situatum esse. Sub quibus cōprehenduntur stare, sedere, iacere, asperum, & lene, & aliæ similes positiones. Vel, si malueris, poteris cum Arauxo vbi supra, & Soto in præsenti, hoc prædicamentum diuidere prima diuisione in situm naturalem, & præternaturalem, seu ex appetitu animalis acquisitum. Cōstat enim vnicuique corpori determinatè connenire aliquem situm à natura, seu à natuitate, vt homini, quòd caput sit superiori loco; aliæ verò partes in loco magis, vel minus inferiori. Quod non inuenitur in alijs corporibus. Nam plana habet caput, scilicet radicem, in loco inferiori; ramos verò in superiori. Animalia verò bruta, quasi medio modo se habent. Eis enim natura, neque caput versus cœlum erexit, neque terrę infixit. Et hinc sumuntur diuersæ species situs naturalis. Præternaturalis etiam 5. Metaph. c. 10. dum docet, esse medium quod-

QVÆSTIO VLTIMA.

De predicatione habitus.

33 Disputatione precedenti numer. 22. explicuimus, in qua significatione nomen *habitus* pertinet ad hoc prædicamentum. Quo supposito, & relictis illis, qui ipsum constituant in denominatione extrinseca ab indumento proueniente, quos quæstione prima impugnauimus. Quidam alij moderni, vt saluent hoc prædicamentum esse quid intrinsecum, explicant illud, asserentes esse quoddam accidens, ita disponens partes corporis, vt possit commodè vestiri; & consequenter tantum reperiri in hominibus, quorum membra sic disposita sunt à natura, vt possint facile indui. Iuxta quam sententiam idem habitus perfuerat in quolibet homine: neque in suo esse dependet ab extrinseco induimento.

Hæc tamen opinio falsa est, & contra Arist. tūm hīc, vbi dicit habitum esse, vt indutum, aut armatum esse: tūm etiam 5. Metaph. c. 10. dum docet, esse medium quod-

dam pér modū actionis, & passio-
nis inter vestem, & habentē ipsam,
vt explicuimus disputatione cita-
ta. Ac proinde nullus dicitur habe-
re habitum, quandō nudus est; sed
quandō est vestitus, armatus, &c.
Ergo non consistit hoc prædicame-
tum in illa dispositione membro-
rum, seu aptitudine, quā habet ho-
mo, vt induatur. ¶ Adde, ad ta-
lem dispositionem, seu aptitudinē
non requiri aliud accidens, præter
figuram membrorum, duritiem, vel
mollitudinem eorum, potentiam
motuam, aut alias similes qualita-
tes: ergo, &c.

34 Hac ergo sententia relictā,
dicendum estbūm Arist. locis cita-
tis. Gilberto in suo opusculo, Diu.
Thom. 5. Meth. lect. 18. & 1. 2. q.
48. Sic enim equus dicitur phalle-
ratus, aut armatus.

49. art. 1. quos sequuntur Conrad.
ibidem Caiet. 3. part. quæst. 2. art.
6. Araux. vbi suprà art. 5. & com-
muniiter Doctores, quod sicut vbi
est accidens resultans in re locata
ex circumscriptione loci: sic habi-
tus, vt constituit hoc prædicamen-
tum; est accidens resultans ex adia-
centia indumenti: vel accidens, ra-
tione cuius res dicuntur inductæ.
Quod significauit, Gilbert. dicens
habitum esse Corporum, & eorum,
quæ circa corpus sunt, adiacentiam.
Qua descriptione significatur ha-
bitum mediare inter corpus, & ea,
quæ circa corpus sunt per modum
eiusdem actionis, & passionis, in
quantum, medio illo, corpus orna-
tur, & ea, quæ circa corpus sunt, or-

nant. Ac proinde hęc debent esse
omnino extrinseca corpori; sicut
locus est extrinsecus rei locatæ, &
tempus rebus, quæ ab eo mēsurātur.

35. Hinc sit animalia irrationa-
lia, quæ à natūra acceperunt arma,
& indumenta proportionata; vt
vngulas, cornua, pilos, lanam, &c.
quauis ratione horū non habeant
habitum pertinentem ad hoc præ-
dicamentum: quia talia arma, & in-
dumenta sunt vere partes eorum,
& non aliquid extrinsecum tamen
quatenus in ordine ad humanos
vñs alij armis, aut vestibus extrin-
secis induuntur, habere proculdu-
biò habitum huius prædicamenti,
vt docet expressè D. Thom. opusc.

POST-

P O S T P R A E D I C A M E N T A

Aristotelis.

HAEC Est tertia pars huius libri. In qua per quinque capita
differt Aristot. de quibusdam affectionibus, quæ consequuntur
prædicamenta, seu quæ inter ipsa inuicem comparata inueniun-
tur. Quæ quia non sunt entia completa, sed rationes quedam im-
perfectæ, & incompletæ, diuagantes per multa prædicamenta: ideo ad nullum
specialiter pertinent, aut reducuntur: propter quod etiam seorsim in
hac tertia parte explicantur ab Arist. Sunt autem: oppositio, prioritas,
similitas, motus, & modus habendi. Circa quæ sufficiet Aristotelis doctri-
nam, quam omnes recipiunt, breviter referre.

C A P V T D E C I M U M.

De oppositis.

PLVR A Ex ijs, quæ adducit
Arist. in hoc capite, constant
ex dictis lib. 2. institutionum circa
oppositionem propositionum: &
ideo principaliora tantum attin-
gemus. Continet ergo tres partes.
In prima enumerat Arist. quatuor
oppositionum genera, & ea exem-
plis illustrat. In secunda comparat
ea inter se, & probat vnum nō esse
aliud. In tertia tandem specialiter
agit de contrarijs, & aliquas eorū
conditions, seu proprietates as-
signat.

Ad primam deueniendo: oppo-
sitio est quadruplex: alia relativa,
vt duplum, & subduplum: alia con-
traria, vt bonum, & malum; vel cal-
or, & frigus: alia priuatitia, vt vi-
sus, & cæcitas: & alia contradic-
tia, vt fides, & non fides.

2 Circa hanc partem, illud im-
primis notandum est, Aristotelem
nō agere in præsenti de oppositio-
ne propositionum, aut terminorū,
vt diximus loco citato institutio-
num; sed de oppositione rerū. Hæc
enim est, quæ consequitur ad præ-
dicamenta: & ex consequenti est
quid reale, constituens postprædi-
camentum istud: quod dñuidit Ari-
stot. in quatuor oppositiones enu-
meratas. Ut autem huius diuisio-
nis sufficientiā percipiamus, oportet
aliqualiter explicare, quid sit
oppositio in communi: non enim
eam definit in præsenti Aristot.
Pro quo

Secundò notandum est, quod
oppositio importat distinctionem
inter ea, quæ opponuntur, vt tra-
dit D. Thom. 1. p. q. 28. art. 3. Non
tamen

tamen dicit solam distinctionem: nam Petrus, & Paulus verè distinguuntur; non autem opponuntur. Addit ergo oppositio, supra distinctionem, quandā repugnantiam conueniensimul alicui. Hæc tamen adhuc non sufficit ad rationem oppositionis propriè dictæ: siquidem conuenit omnibus differentijs diuisijs, & speciebus cuiuscumque generis; quæ tamen non dicuntur opposita, vt notauimus loco citato.

3. Hinc iam habemus duas oppositionis acceptiones. Primo enim sumitur latè, prout idem est, quod repugnantia aliquorum ad simul conueniendum alicui. Quo sensu sumpsit oppositionem Aristot. cap. 12. sequenti: comprehenditque impropriè opposita, quæ solent appellari repugnantia, seu disparata. Secundò sumitur oppositio propriè, vt cōdistinguitur à disparatis, & solùm comprehendit quatuor oppositiones enumeratas. Quo sensu agit de ea Aristotel. in hoc capite.

Igitur cognoscendo, in quo istæ quatuor oppositiones distinguantur à repugnantia disparata, cognoscetur, in quo consistat ratio cōmunis oppositionis propriè dictæ. Distinguuntur autem per hoc, quod habens oppositionē propriè dictā, habet certam, & determinatam habitudinem ad unum terminum: sibiq; determinat, & quasi segregat, aut vēdicat extremum, cui repugnet. Hoc enim significat ipsum nōmen: siquidem oppositio idem est, quod contrapositio. Non autē alijs sunt Arau. 5. Met. q. 8. art. 3. & alij.

Solet

quid dicitur contraponi; nisi determinatæ rei, è regione cuius sit positū. At verò in repugnantia disparata vnū nō determinat sibi aliud, cui repugnet; sed indifferenter repugnat omnibus, à quib; in essetia distinguitur. Quo fit, vt propria ratio oppositionis addat supra repugnantiam, determinationem alterius extremi modo explicato. Vnde sic possumus oppositionē propriè dictā definire: *Oppositio est repugnatio determinata aliquorū.* Quæ dividitur in oppositionē priuatuā, cōtrariā, & cæteras. Quas nō oportet definire. Cū enim ipse sint definitiones: facile ex terminis ipsis dignoscuntur.

4. Nunc facile explicabitur divisionis sufficientia. Quæ sic cōmuniter probatur: quia, vel repugnatiā, quam importat oppositio, est inter ens, & nō ens; vel inter ens, & ens. Si primū: vel inter ens, & non ens simpliciter: & sic est *oppositio cōtradicторiæ*: vel inter ens, & nō ens indeterminato subiecto: & sic est *oppositio priuatua*. Si secundum: vel ens, & ens mutuò se expellunt: & sic est *oppositio contraria*; vel se resipiūt: & sic est *oppositio relativa*. Ex quo etiā patet ordo harū oppositionum. Omnim enim maxima est contradictionis: deinde priuatua: tertio contraria: & vltimo relativa. ¶ Eandē sufficientiam ostendit eleganter D. Th. 5. Metap. lect. 12. ordine inuerso ascendendo à minoribus ad maiores oppositiones: quarū ordinē latè probat opus. 37. c. 1. 2. & 3. De quo etiā videri possunt Arau. 5. Met. q. 8. art. 3. & alij.

Solet etiam DVBITARI de hac diuisione: an sit generis in species, vel analogi in analogata. ¶ Ad quod, relictis alijs opinionibus, breuiter respōdetur ex doctrina D. Tho. opusc. citato, quem sequuntur Cajet. & Soto in hoc cap. Massis ibidem q. 3. & communiter Thomistæ, diuisionem esse analogam. Tūm quia oppositio est quid reale, conueniens rebus diuersorū prædicamentorum; quibus tamen nihil potest esse reale vniuocum.

Tūm etiam quia oppositio cōtradicторia simpliciter, & absolute est oppositio; cum excludat omne medium: quod tamen aliæ oppositiones non excludunt: ac proinde per ordinem ad oppositionem contradictioniam aliæ participant rationem oppositionis. Videatur Diu. Thom. loco citato.

5. In secunda parte capitinis cōparat Aristot. hās quatuor oppositiones, dicens, quod priuatue opposita non sunt opposita relativæ. Non enim dicimus: visus est cęcitatatis visus, neque cæcitas est visus cæcitas, sicut dicimus pater est filii pater, &c. Similiter priuatue opposita non sunt contrariæ opposita. Cuius rationem reddit: quia in contrariis possibile est fieri mutationem indifferenter ab uno in aliud: at in priuatue oppositis, licet ab habitu (ideò à formæ seu re, qua priuat priuatio) ad priuationem fit possibilis transitus; tamen à priuatione ad habitum est impossibilis regressus. Fit enim ex vidente cæcus; non verò ex cęco videns.

Circa hoc dictum Aristotelis DVBITANT merito Doctores: quomodo sit intelligendū. Cōstat enim vniuersaliter esse falsum, pluresq; esse priuationes, à quib; ad formas sibi oppositas est possibilis regressus: siquidem post somnū reddit vigilia; lux post tenebras; motus post quietem; & sic de alijs. Vnde explicandū est, à quibus priuationibus detur regresus, & à quibus non; vt illis relictis, de his intelligatur dictum Aristotelis.

6. Id autem explicat optimè D. Thom. 8. Metap. lect. 4. dicens, quod quando subiectum, seu materia se habet ad diuersa secundū ordinem prioris, & posterioris; non potest ex posteriori reddire in id, quod præcedit secundū ordinē. Sicut quia in generatione animalis, ordine quoddam fit ex cibo sanguis; & ex sanguine semen; ex quo generatur animal: ideò non potest ē contrā ex seniue fieri sanguis; aut ex sanguine cibis, nisi per resolutionem ad primam materiam; inquantū scilicet semen, aut sanguis potest resoluti in terram; ex qua rursus fiat arbor; vnde procedat pomum; quod fiat cibus; & polte a sanguis; & tandem semen.

Idem etiā contingit in materia vini: quæ nō cōparatur ad acetum, nisi per vinū: cū sit corruptio eius. Et simile est de mortuo, & viuo; cēco, & videntē, & similibus. Nō enim res cōparatur ad mortē, aut cæcitatē; nisi media vita, aut visu: & sic animal nō dicitur mortuus, aut cæcus; nisi præcesserit vita, aut visus,

vel saltem debuisset præcedere. Vt respectu motus, & quietis, & similitudinibus; qui quidem ante tempus opportunum sunt animationis non dicitur mortuus; etiam si non habeat vitam. Si tamen eo aduenire, ob defectum aliquem non amitteret, vel acquisitam iam vitam posse amiserit: tunc dicitur mortuus. Quia etiam ratione canis ante nonnum diem à nativitate non dicitur cœcus: neq; puer in primis mensibus ædentulus, vt inquit in præsentia Arist. quia pro tunc, neque huic debentur dentes, neque illi visus. Quod si, transacto illo tempore, canis non videat, neque puero nascatur dentes, ille dicetur cœcus, & hic ædentulus, non minus ac, qui visum, & dentes amisit.

In huiusmodi ergo priuationibus, quas subiectu non respicit immediatè; sed medijs formis oppositis: (quia nimis subiectum prius petit habere formam, ex cuius absentia admittit in se priuationem) vt inquit D. Tho.) semper verificatur naturaliter loquendo, à priuatione ad habitum non esse regressum. neq; enim ex acetō sit vinum, neque ex mortuo viuum, neque ex cœco videns, aut ex ædentulo dentatus. Præter has autem sunt aliae priuationes, ad quas subiectum, seu materia ita immediatè ordinatur, sicut ad ipsam formam oppositam: quia nimis potentia receptiva eius non respicit actum, quasi in exercitio: & ita æqualiter se habet ad formam, & ad eius priuationem. Sicque contingit in aëte respectu lucis, & tenebrarū; in animali respectu somni, & vigilie; in corpore

respectu motus, & quietis, & similitudinibus; de quibus non procedit dictum Arist. sed potest optimè à priuatione ad habitum fieri regressus, vt per se patet.

7 Tandem in 3.p. capit. assignat Arist. quasdam proprietates contrariorū. *Prima* est non esse necessarium, si vnum contrariorum existit, quod etiam existat aliud. Non enim sequitur, si album est, nigrum etiam esse: quia possunt omnia esse alba. Quæ proprietas intellegitur de consequentia logica: physicè enim, siue iuxta ordinem naturæ; si vnum elementum est, erit etiam & eius contrarium, vt inquit Arist. 2.Cœli tex. 18.

Secunda proprietas est, duo contraria non posse esse in eodem subiecto. Quod quando, & quomodo sit verum, explicandum est in libris de Generatione.

Tertia est, contraria esse circa idem subiectum; idem inquam specie, aut genere: vt si subiectum sanitatis est animal; idem etiam sit subiectum ægritudinis. Sequitur autem hec proprietas ex definitione contrariorum, quæ communiter assignatur, desumptaque est ex 10. Metaph. c. 6. scilicet: *Cotraria sunt quæ sub eodem genere maxime distant, & eidem subiecto insunt, à quo multo se expellunt.*

Vltimo inquit Arist. quod cotraria, vel sunt sub eodem genere, vt albedo, & nigredo sub genere coloris; vel sunt sub contrariis generibus, vt iustitia, & iniustitia sub virtute, & vicio; vel sunt ipsa cotraria genera, vt virtus, & vitium. Quod

qua-

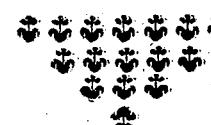
quamvis videatur esse contra definitionem traditam; tamen re vera non est: quia particula illa definitionis, scilicet, *sub eodem genere*, maximè distat, intelligitur de genere, siue infimo, siue subalterno. Atque ita de quibuscumque contrariis verificatur esse sub eodem genere: nam iustitia, & iniustitia, & virtus, & vitium sunt sub genere habitus, & qualitatis.

inquit Aristot. esse imperficiam.

2 His modis, qui suo tempore circunferbantur, addit Aristoteles *quintum*, quo aliquid dicitur prius alio prioritate naturæ; quando scilicet, licet inter se conuertatur; tamen vnum est causa alterius; vt hominem esse; & orationem, in qua id affirmatur, esse veram, conuertuntur quidem inter se; tamen esse hominem est quodammodo causa orationis veræ: quia ab eo, quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa. Hoc etiam modo essentia est prior suis passionibus, & sic de alijs.

3 Tandem præter hos modos assignant Theologi alium, quem non cognovit Aristot. quo scilicet aliquid dicitur prius alio prioritate originis. Qui modus tantum intenit inter diuinās personas: & non est prioritas *in quo*, (vt aiunt:) quia non datur aliquid instans, vel signum etiam naturæ, in quo vna persona sit prior alia: sed dicitur prioritas *à quo*: quia vna persona procedit ab alia.

Per quod etiam patet, quibus modis possit aliquid dici posterius alio.

CAPVT XII.

De modis simul.

TRIPPLICITER Poteſt dici aliquid eſſe ſimul cū alio. *Primo*, ſimultate temporis: quando ſcilicet in eodem tempore ſunt, vel ſunt; vt ſubiectum, & propriæ paſſiones. Quo etiam modo duos gemellos, vel duas lectiones dicitur eſſe ſimul. *Secundo* ſimultate naturæ: quando ſcilicet vnum cum alio conuertitur; & neutrū eſt cauſa alterius, vt magis explicuimus ſup. disp. 14. nu. 98. *Tertiò* tādem modo (inquit Arist.) dicitur eſſe ſimul differentiæ diuinae eiusdem generis, vt volatile, gressibile, & aquatile respectu animalis. Quod intellige de differētijs, præcise ſecondū quod comparantur ad genus: nā ſi inter ſe comparentur, nō repugnat, imò oportet vnam eſſe priorem alia, ſicut ſunt ipſæ ſpecies, quas conſtituant, de quibus 8. Metaphys. textu 10. dicitur eſſe ſicut numeros.

CAPVT XIII.

De speciebus motus.

DVAS Partes continent hoc caput. In quarum prima enumerat Aristoteles ſex ſpecies motus; (non quia propriè ſint ſpecies alicuius veri generis; cum ſint viæ quædam, & entia incōpleta; ſed eo

ſenſu, quo quælibet membra diuidentia ſolent appellari ſpecies;) ſci licet generationem, & corruptionem ad ſubstantiam; augmentationem, & diminutionem ad quantitatē; alterationem ad qualitatē, & motum localem ſeu lationem ad vbi. Quos motus eſſe inter ſe diſtinctos patet: quia neq; corruptioneſt generatione; neq; augmentationeſt diminutio, aut motus localis, &c.

Solūm poteſt eſſe dubium de alteratione: an diſtinguitur ab alijs, quod mouet propter aliquos antiquos, qui negabant inter ſe diſtingui. *Nihilominus* partem affirmatiā probat ipſe ratione manifeſta. Quia contingit aliquid alterari abſq; eo, quod habeat alios motus, vt paret ferè in omnibus paſſionibus. Quando enim quis amat, vel delectatur, aut iraſcitur, &c. alteratur quidem; & tamen nō generatur, aut corrumptur; neque augetur, aut minuitur; neque lo- caliter mouetur. Similiter poteſt aliquid augeri abſq; eo, quod alteretur, aut habeat alios motus, vt contingit in mathematicis.

Si enim quadrato addas gnomonē; augetur abſq; mutatione figurae. Eſt autē gnomon ſupplementum, quod additur coſtis quadrati, ita vt eius figura non varietur.

2 In ſecunda parte capitis, inquit Aristot. quenlibet horum motuum habere duo contraria. Nam omnibus generaliter contrariatur quies, ſeu ceſſatio à tali motu; ſi- qui-

CAPVT VLTIMVM

De modis ha- bere.

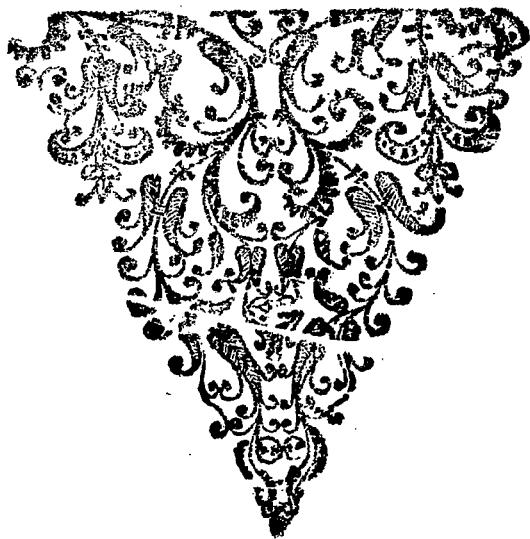
quidem quando res eſt genita, aut corrupta, iam quiescit à motu generationis, & corruptionis. Et idē eſt de augmentatione, & diminutione; & ſimilitè de motu locali: cuius ceſſatio frequentiū appellatur nomine quietis. Hoc autem in telle, non de propria contrarieitate; ſed de oppositione priuatiua, vt explicant communiter Interpretes: quies enim, & motus priuatiū tantū opponuntur.

Præterea vnicuique horū mo- tuū contrariatur ſpecialiter alijs. Nam generationi contrariatur corruptione; & augmentationi diminutio. Similiter motui locali ad vnu terminum contrariari videtur motus, quo itur ad terminum contrariū, vt motui ſursum, motus deorū. Alterationi verò, inquit Aristot. non eſt facile assignare contrarium; ſed dicendum contrariari alterationem, quæ eſt ad contrariam qualitatē; quomodo album fieri, & nigrum fieri contrariantur. Hoc autem intelligentum eſt, non ratione ſui, ſed ratione termini. Cum enim motus ſit via ad terminum: ſicut ab ipſo participat eſſentiam, ſic etiam contrarietatem. Neque inter terminos ipſos omniū horum motuum existimandum eſt eſſe propriam, & rigorofam contrarietatem: nam hæ ſolum inueniuntur in qualitatibus, vt ostendimus ſupra diſputatione 12. num. 35. Et ſic inter ſubstantias, quantitates, aut vbi ſolum poteſt eſſe contrarietas impropria, & ſecundū quid.

* * *

QVO Sensu habere ſumatur in praesenti, explicuimus diſputatione 15. numero 22. Et ideo ſolūm reſtat enumerare plures habendi modos, quos aſſignat in hoc capite Aristoteles. *Primo* ergo aliquid dicitur habere aliud vt qualitatē: quomodo dicimur habere ſcientiam, aut virtutem. *Secundo* vt quantitatē: vt quando dicimus Petrum habere quatuor cubitorum magnitudinem. *Tertiò* aliquis dicitur habere ea, quæ circa corpus poantur, vt uestem, tunicam, aut gladium. (Hic modus habendi non eſt po- prædicamentum; ſed conſtituit ſpeciale prædicamentum, vt patet ex dictis loco citato, & diſputatione 16. numero 34.) *Quarto* vt in vase: quomodo modium di- citur habere triticum, & dolium vinum. *Quinto* vt poſſessionem: quo ſenſu dicitur quis habere do- mum, vel fundum. *Sexto* vt vir dicitur habere vxorem, aut vxor virum. Qui modus (inquit Ari- ſtoteles) videtur omniū imperfe- ciſſimus: quia per eum ſolūm ſig- niſicatur virum vna cum uxore cohabitare. Concluditque, quod licet alij videantur eſſe modi ha- bendi; iſti tamen ſunt, qui commu- niter circumferuntur.

² Hos, & alios plures modos habendi reducit ad quatuor Soto h̄ic ex eodem Aristotel.lib.5. Metaphysicæ textu 28. *Primus* est, quo vna res dicitur habere aliam, quam trahit ad suam dispositiōnem, & naturam: vt febris dicitur habere infirmum, tyranus ciuitatem, & vitium hominem vi- tiosum. *Secundus* est, quo res ha- bet aliam, sicut subiectum for- matum: vt substantia quantitatē, qualitatē, &c. *Tertius* est, quo res habet aliam sicut continens contentum: vt dolium vinum.

SECUNDA PARS LOGICÆ.

DE SECUNDIS INTENTIONIBVS, quibus dirigitur secunda operatio intellectus.

SICVT Vniuersale, predicable, genus, individuum, vniuersum, analogum, & similia sunt termini secundæ intentionis, quorum notitia perficit, & dirigit primam operationem intellectus; propter quod de huiusmodi intentionibus egimus in prima parte Dialecticæ: ita nomen, verbum, oratio, propositione, oppositio, equipollentia, & similia sunt secundæ intentiones, quarum notitia dirigit secundam operationem intellectus in proprio modo operandi; & ideo earum disputatio pertinet ad hanc secundam partem Dialecticæ. Quam comple- citur Aristot. duobus libris Perihermenias: quorum expositionem libenter suscipere mus, si aliquid restaret addendum. Sed omnia iam explicata sunt à nobis libro secundo Institutionum: & ideo illis supersedendum esse duximus. Net arzen Aristot. textum omnino ignoramus, equum erit breve ipsius compendium, & annotationes aliquas subiçere.

LIBER PRIMVS PERIHERMENIAS.

S V M M A T E X T V S.

LIBER Iste habet sex capita. *Primum* continet proemiu, vbi Aristot. proponit ea, de quibus acturus est, & de signis, & significatione aliqua attingit. In *secundo* agit de nomine, vbi definit ipsum, partes definitionis explicat, & à ratione nominis casus obliquos excludit. In *tertio* tractat de verbo, cuius definitionem statuit, & explicat; excluditque verba infinita, & casus obliquos verborum: & tandem verbum, & nomen inter se comparat.

In *quarto* agit de oratione, cuius essentiam explicat. Vbi etiam tractat de propositione: varias eius diuisiones adducit: & tandem de propositionum contradictione disputat. In *quinto* prosequitur de oppositione propositionum, & aliquas eius leges statuit.

In *sexto* tandem agit de futuris contingentibus, explicans quomodo veritas, vel falsitas reperiatur in propositionibus de futuro contin-

genti. Ad quod prius explicat, quomodo reperiatur veritas, vel falsitas in propositionibus contingentibus de praesenti, & præterito. Deinde vero concludit propositiones de futuro contingentи non habere determinatam veritatem, vel falsitatem.

LIBER SECUNDVS PERIHERMENIAS.

S V M M A T E X T V S.

TRACTAT Aristoteles in hoc libro de propositionibus, quæ ex aliqua variatione propositionis categoricæ causantur. Quando enim subiecto, vel praedicato alicuius propositionis iungitur aliqua negatio, fit propositio infinita. Si vero addatur aliud praedicatum, vt si huic propositioni, *homo est albus*, addatur, *& Musicus*, propositio, quæ antea erat una, fit multiplex. Tandem quando propositioni simplici additur modus, fit propositio modalis. Continet ergo liber hic tria capita. In primo disputat Aristot. de propositionibus infinitis: in secundo de propositione una, & multiplici: & in tertio de propositionibus modalibus.

Notationes in duos libros Perihermenias.

CIRCA Inscriptionem sciendi est *περὶ γένεων περιβολίων* peribolionem græcè id est esse quod latine de interpretatione *interpretatio hermeneo* enim id est, *interpretor*. Neq; illa est una dictio, vt male ali qui existimant: sed est genitius cum propositione. Inscruntur autem hi libri, vbi præcipue de propositione agitur, de *Interpretatione*: quia licet voces simplices non immixtum appellari possint interpretationes; cum sint signa conceptuum: tamen id præcipue conuenit propositionibus, quibus medijs, conceptus nostros explicamus, vnu de alio affirmando, vel negando, vt recte notarunt D. Th. Ammonius, &

alij. Cōtinetur autem opus hoc apud Græcos vnicō tantum libro: & iure quidem: neque enim est sufficiens causa ad illud diuidendum. Interpretes vero latini diuiserūt in duos libros: & ita communiter citantur duo libri Perihermenias.

5 Iam vero circa ipsos plura à Dialetticis disputantur de nomine, verbo, oratione, propositione, &c. quæ sufficienter à nobis explicata sunt in Institutionibus. Nam licet tractatus ille præcipue insistat in explicandis ipsis vociis, & earum significacione: tamen quia impossibile est scire, quæ sit significatio alicuius vocis, ignorata re significata per ipsam: id est

ideò dum significaciones nominis, orationis, subiecti, propositionis, & similiū ibi explicimus; tradita etiam fuit notitia secundarum intentionum, quas istæ voices de formalis significant. Et ideò non oportet ea repeterem.

Similiter circa istos libros trahant aliqui plura de actibus intellectus, præcipue de secunda operatione: in quo nimirum sita sit natura iudicij: an sit simplex qualitas: quomodo in eo reperiatur veritas, vel falsitas: in quo ipsæ consistant, & alia his similia. Sed quidem, licet hæc aliqualiter iuarent ad maiorem secundarum intentionum cognitionem: tamen re vera sunt extra dialecticum institutum, & propriam sedem habent in libris de Anima, vbi de intellectu disputatur: propter quod in praesenti prætermittuntur.

6 Tandem disputant hinc aliqui de futuris contingentibus, tunc ijs, quæ aliquando evenient, & appellantur absoluta, tunc etiam ijs, quæ nunquam ponentur in re, ponentur tamen ex suppositione alicuius conditionis, & propterea conditionata appellantur. Disputantque de propositionibus de futuro contingentibus, propter Arist. qui capite ultimo primi libri statuit, & probat eas non habere determinatam veritatem, aut falsitatem. Sed quidem disputatio hæc non est propriè Dialettica: & eam immixtum sibi usurparunt Theologi propter affinitatem ad materiam de scientia Dei, vbi inuestigatur modus, quo ipse cognoscit futura

contingentia. Et ideò hæc illis relinquimus.

7 Non est tamen prætereundū quosdā nostri temporis Doctores, de quorum numero sunt Suar. to. 1. de Gratia proleg. 2.c. 7. Valentinus de Herice 1.p. tract. 1.d. 6.c. 7. Hurt. disp. 9.de Anima. §. 43. & alij suæ societatis, sentientes Aristotelē sibi esse cōtrariū, omnino carpere hanc eius doctrinam, afferentes eam esse erroneam, & fidei veritati repugnantem, vt his dialepticis fundamētis semel convulsis, quandam scientiam medium futurorum contingentium, quam in Deo ponunt ante omne decretum liberum suæ voluntatis, melius statuāt, & defendāt.

Cæterū quām ipsi diciantur in hac censura, satis convincit auctoritas D. Th. qui cum Arist. perpetuò docet futura contingentia, dum non intelliguntur extra suas causas, & præsentia, sed sub ratione futuri, non habere determinatam veritatem, vel falsitatem; neq; esse certò, & determinatè scibilia: ac proindè propositiones de futuro cōtingēti de se, seu formaliter proticē (quo sensu loquitur Arist.) non esse determinatè veras, vel falsas.

8 Tradit hoc Angelicus Doctor, non solum lect. 13. huius primi libri, vbi latè explicat, & probat hanc doctrinam; sed etiam in primo distinc. 38. quæst. 1. artic. 5. ad secundum, dum inquit: *Futurum contingens non est determinatè verum, antequam fiat: quia non habet causam determinatam*. Et quæst. 16. de malo artic. 7. *Quia unum quod que cognoscitur, secundum quod est*

in situ; non autem secundum quod est in potentia, ut dicitur in nono Metaphysicæ: inde est, quod ea, quæ sunt ad utrumlibet, non possunt præcognosci in suis causis determinatè; sed sub disunctione; ut potè quia erunt, vel non erunt: sic enim habet veritatem. Et indè quæst. 2. de veritate art. 12. generaliter concludit: *Ex quo patet contingens, ut futurum est, per nullam cognitionem sciri, cui falsitas subesse non possit. Unde impossibile esset, quod de contingentibus futuri scientiam haberet Deus; si cognosceret ea ut futura sunt, &c.* Quod explicatiū repetit in solutione ad sextum: & latè prosequitur 1. parte quæst. 14. artic. 13. libro 1. contra gentes cap. 67. & alibi sāpē. De quo etiam videri possunt Didacus Albarez. libro 2. de Auxilijs disp. 7. & lib. 1. responsionum cap. 5. num. 15. Le-

desma tractatu de Auxilijs parte 2. fol. 624. Nauarret. 1. par. controuers. 56. §. 2. Nazarius artic. 13. citato controuers. 1. Gonçalez disputatione 43. sect. 2. numero 29. & disputatione 45. sect. 6. & alij Thomistæ. Quibus etiam in hoc annumerandus est Alfonius Curiel Primarius Salmanticensis, non solum quia controver. 7. in cap. 4. sapientiæ artic. 3. præfatam Arist. doctrinam latè explicat, & defendit; sed etiam & maximè, quia ut à fide dignis testibus accepimus, & scribit Ledesma ubi supra, scientiam illam medium, quam ibidem ut probabiliorēm elegerat, publicè retractauit. Salmanticæ postremo vitæ suæ anno in lectura de sciētia Christi: & ideò non est cur auctoritate eius nouiter muniantur aduersarij. Sed de his satis.

TERTIA PARS LOGICÆ.

DE SECUNDIS INTENTIONIBVS, quibus dirigitur tertia operatio intellectus.

SIC V T Oratio, propositio, oppositio, &c. sunt secunda intentiones, quarum notitia dirigit secundam operationem intellectus: ita præmissa, maior, medium, syllogismus, figura, demonstratio, fallacia, & his similia sunt secunda intentiones, quarum notitia dirigit, & perficit tertiam operationem intellectus, nempè discursum: & sic pertinent ad hanc tertiam partem Dialecticæ. Quam complectitur Arist. duobus libris de priori analysi, duobus de poste riore, octo Topicorū, & duobus Elenchorū. Sed quia eorū, quæ ibi tradūtur, plura iam constant; ex alijs verò plura sunt parum necessaria: ideo ut illora selegeremus.

Notationes in duos libros de priori analysi.

Aνάλυsis, analysis græcè idem est, quod latinè resolutio: deducitur enim à verbo græco, ἀναλύω, analyo, quod idem est, ac resoluo: unde etiam deducitur ἀναλύτικος, analyticus, idest, resolutiū, seu resolutorius. Est autem resolutio, ex Arist. 3. de Cœlo, regressus a composito ad simplicia, ex quibus cōstat compositum. Quæ est duplex, alia physica, alia logica. Resolutio physica contingit, quando compositum naturale dissoluitur in partes reales, quæ acti, vel potentia erant in illo, ut quando mixtum dissoluitur in elementa; domus in lapides, & ligna; oratio in syllabas, &c. Resolutio logica fit, quādo compositum rationis di-

soluitur in suas partes, vt quando definitionem resoluimus in genus, & differentiam; & syllogismum in sua principia.
Hoc autem potest fieri dupliciter, scilicet ex parte formæ, & ex parte materiae. Sicut enim triangulus ligneus ex parte figuræ resoluitur in tres lineas, & linea in partes; & puncta, quæ sunt principia eius, & ex parte ligni in elementa, quæ impotentia continet, & sunt eius principia: ita similiter argumentatio, syllogismus, & alia composta rationis dupliciter possunt resolui in sua principia. Primo ex parte formæ, probando scilicet formam illam argumentationis, vel syllogismi esse bonā; vel immedia-

tè per prima principia, sicut probantur quatuor modi perfecti, vel per reductionem ad illa, vt probantur alij. Secundo modo potest syllogismus (& proportionabiliter alia composita rationis) resoluti in sua principia, ex parte materie, scilicet in propositiones: nam haec sunt materia proxima syllogismi.

Ad triusque ergo resolutio-
nis notitiam ordinantur libri Ari-
stot. qui in hac tertia parte con-
tinentur. Cum autem resolutio ex par-
te formæ prior sit resolutione ex
parte materie, sicut forma prior est
materia: ideo isti duo primi libri,
vbi de resolutione syllogismorum ex
parte formæ differunt, inscribun-
tur *analyticorum posteriorum*, *analyti-
con proteron*, id est, priorum ana-
liticorum, seu de priori resolutio-
ne. Alij vero libri, qui supersunt
pertinent ad posteriorem resolu-
tionem; siquidem in eis differunt de
syllogismis ex parte materie: vnde
omnes inscribendi essent de pos-
teriori resolutione.

³ Sed quia materia necessaria, ex qua constat demonstratio, potior est, quam probabilis, & ap-
parens, ex quibus constat syllogis-
mus topicus, & sophisticus; & in
his propter eorum imperfectionem
non omnino potest fieri resolutio:
ideo duo libri sequentes, in quibus
agitur de demonstratione, titulum
de posteriori resolutione sibi usur-
parunt. Et ita inscribuntur *an-
alyticorum usq[ue] ad viii*, *analyticorum byste-
ron*, id est, posteriorum analiticorum.
Nisi mauis dicere cum Galeno, inscriptiones istas non fuis-

se ab Aristotele suis libris apposi-
tas; sed a posterioribus Interpreti-
bus. Neque enim sub tali titulo ci-
tat ipse hos libros; sed duos prio-
res appellat de Ratiocinatione;
duos verò subsequentes de Demô-
stratione, vt patet ex primo Pos-
teriorum cap. 3. Quæ inscriptiones
explicant rectè materiam, circa quæ
versantur. Nam ratiocinatio signi-
ficat argumentationem ex parte
formæ, de qua tractant libri Prio-
rum; demonstratio verò significat
syllogismum in materia necessa-
ria, de quo tractant libri Posteriorum.

Disputat autem Aristot. dif-
fusè in libris Priorum de forma ar-
gumentationis; de varijs eius spe-
ciebus, scilicet syllogismo, & induc-
tione, quæ sunt propriæ species;
& enthymemate, & exemplo, quæ
ad illas reducuntur; de triplici syl-
logismorum figura, & varijs vnius-
cuiusque modis; de reductione im-
perfectorum ad perfectos; de arte
inueniendi medium, ceterisque,
quæ hanc materiam concernunt. Sed ex his, necessaria omnia sele-
gimus libro 3. Institutionum: vbi
non perfundoriè, vt communiter
fit; sed ab imis fundamentis ea de-
duximus. Propter quod his
etiam libris superseden-
dum est.

LIBER PRIMVS

POSTERIORVM, SEV DE

Demonstracione.

⁴ **L**IBER INTER Aristot. textum, qui inter alios eius libros est
proculdubio acutissimus, & nobilissimus, commentarijs, & no-
tationibus ex professo illustraremus. Sed longius, quam par est,
excerget presens labor: & ideo materiam hanc, qua potuerimus
breuitate, persingimus, nihil, quoad fieri possit, relinquentes. Leganda ta-
men sunt iterum, atque iterum *Divi Thomæ Commentaria in hos libros*,
qua inter alia eius opera sunt præclarissima. Ut autem textus Aristote-
lis non simus omnino ignari, summam, seu argumentum horum librorum
breuiter referemus.

S V M M A T E X T V S .

IN Hoc i. lib. agit Arist. de demonstratione, partibus eius, speciebus,
& proprietatibus. Ad quod in cap. i. positivniuersali theoremate, seu
maxima, quod scilicet, *Omnis doctrina, & disciplina, qua ratione per-
ficitur, fit ex praexistenti cognitione*, explicat ea, quæ ante demonstra-
tionem cognosci debent: statuitque tria esse præcognita, & duas præ-
cognitiones.

5 Capite secundo definit scientiam dicens: scire est rem per
causam cognoscere, & ita rei causam esse, vt illam aliter se habere non
posse arbitremur. Definit etiam demonstrationem dupli definitio-
ne infra disputatione decima octaua adducenda. Et tandem definit
principium dicens: *Principium est proposicio immediata*, id est, qua non
est altera prior, seu carens medio, per quod probetur. Quod diuidit
in positionem, & dignitatem. Positio est principium non ita commune,
& notum, vt illud habere debeat, qui discere incipit. Et huiusmodi sunt
principia particularia vniuersciusque scientiarum, vt *dici de omni*, & *di-
ci de nullo*, *quidquid mouetur*, *ab alio mouetur*, &c. Dignitas vero est
principiū, quod quilibet habet, antequam scire incipiat eo, quod sit val-
de commune, & notum, vt *quodlibet est, vel non est, totum est marcus sua
parte*, & similia.

Rursus positionem diuidit in definitionem, & suppositionem. Defi-
nitionem appellat illud principium particulare, vbi continetur desi-
nitio: suppositionem vero illud, vbi tantum continetur genus, vel diffe-
rentia. Sicut enim hoc nomen, *principium*, licet primariō coueniat me-
dio,

dio; inde tamen tota prōpositio dicitur principium: ita quanuis *definitio* tantum sit alterum extremum propositionis; tamen per synedochem tota propositio, in qua continentur definitio, appellatur in præsenti definitio. Et concludit, quod principia sunt magis nota, quam cōclusiones: nam propter quod vñunquodque tale, & illud magis.

6 Capite tertio reijcit duos errores Antiquorum. Primus erat contententium nullam esse scientiam: quia, vel indemonstratione proceditur in infinitum, vel deueniendum est ad aliquod primum principium, quod per aliud non demonstretur. Si primum: non datur scientia: quia infinitum non potest mēte pertransiri. Si secundum: ergo illud primum principium non potest per aliud cognosci; & consequenter neque demonstrari. Ac proinde non scietur: quia scire est rem per causam cognoscere. ¶ Ad quod respondeat: non omnia, quæ certò, & manifestè cognoscuntur, sciri per demonstrationem: sed prima principia cognosci per habitum principiorum; qui nobilior est, & certiori modo cognoscit principia, quam scientia conclusiones.

Secundus error fuit eorum, qui scientiam admittentes non ponebant habitum principiorum; sed omnia per scientiam cognosci, quæ procederet ex demonstratione circulari. Existimabā enim cōclusiones sciri per principia, & principia per ipsas conclusiones. Quod optimè reijcit Aristoteles impugnans circulum in demonstrationibus: quia ex illo sequeretur idem esse prius, & posterius; notius, & ignotius: & quod idem per se ipsum demonstraretur. Quæ repugnant demonstrationi, quæ procedit ex prioribus, & notioribus absolutè.

7 Capite quarto statuit demonstrationem debere constare ex propositionibus necessarijs: nam res, cuius est scientia, non potest aliter se habere. Quam necessitatē non potest accipere ex principio falso, aut contingentī. Licet enim ex falso, aut contingentī possit interdum sequi verum, & necessarium, vt diximus lib. 3. Summularum cap. 2. tamen tunc consequens non habet veritatem, aut necessitatē ab antecedenti, sed aliudē, vt ibidē diximus. Et ita non potest consequens necessarium demōstrari per antecedens falsum, aut contingentē. Deinde explicat, quid sit propositio, seu prædicatum de omni, per se, & vniuersale. ¶ Capite quinto adducit tres deceptions, quæ solent contingere circa prædicatum vniuersale, de quo infra.

Capite sexto septem rationibus probat demonstrationem constare ex necessarijs: subiungitque ex contingentibus posse sequi necessarium; sed non probari, vt diximus circa caput 4. Ex necessarijs autem semper sequitur necessarium: & ita repugnat, quod conclusio sit contingentē, & præmissa necessaria. Quare accidentia communia, siue sint separabilia, siue inseparabilia, non cadunt sub scientia, nec demonstrari possunt.

Capite septimo ostendit demonstrationem constare debere ex proprijs;

prijs; non verò ex alienis, aut communib: concluditque nullam scientiam particularem posse sua principia confirmare. ¶ Capite octavo prosequitur demonstrationem debere constare ex proprijs; additque Metaphysicam, & Logicam esse scientias generales.

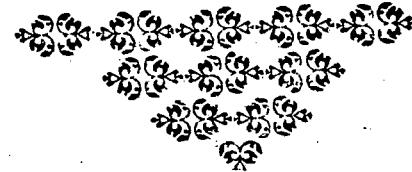
Capite nono ostendit in qualibet scientia esse proprias interrogations: explicatque, in quo differant Demonstrator, & Dialecticus.

Capite decimo diuidit demonstrationē in demonstrationē: *quia*, & *propter quid*. Vnde etiā colligitur diuisio sciētiae in subalternantē, & subalternatam. ¶ Ab hoc verò capite vsq; ad 22. adducit alias demonstrationis diuisiones, aliaque non omnino necessaria pertractat. ¶ A capite verò 23. vsque ad 27. quod est ultimum, disputat de scientia, quæ est effectus demonstrationis: vnde nam sumatur vnitatis, & distinctio scientiarum: & in quo scientia differat ab opinione, & solertia.

LIBER SECUNDVS Posteriorum.

S V M A T E X T V S.

IN Hoc 2.lib. agit Arist.de causis demonstrationis, scilicet medio, & primis principijs. Et sic tractat de definitione: quomodo scilicet inueniatur cuiuslibet rei definitio: & quomodo possit esse mediū demonstrationis. Quod prosequitur per 17. capita. In 18. verò, & ultimo agit de habitu principiorum, quo cognoscuntur prima principia demonstrationis. Quæ omnia vt breuiter, & dilucidè complestatamur, materiam horum librorum quatuor disputationibus absoluemus. In prima erit sermo de prærequisitis ad demonstrationem: in secunda de ipsa natura demonstrationis, & diuisionibus eius: in tertia de scientia, quæ per demonstrationem acquiritur: & tandem in ultima de alijs habitibus intellectus.

DISPUTATIO XVII.

Depræquisitis ad demonstrationem.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum omnis cognitio intellectiva fiat ex præexistenti cognitione.

Demonstrationem, sic dicitam: quia quasi digito demonstrat ignotū, ne gauerū Heraclitus, & Cratillus, qui scientias de medio sustulerunt, vt vidimus disput. 3. num. 5. Quibus consenserunt Academicī, nihil certo cognosci posse dicentes; sed omnia dubitanter, & cum formidine. Quorum funda-
menta ibidem adduximus.

aliquis sciētiā eius rei, quā omnino ignorat; siquidē etiam si ipsi presentur, adhuc illam non cognoscet. Ergo nihil restat respondendū, nisi quod homo scire vult id, cui⁹ quidē quanuis à principio habuit anima scientiam; fuit tamen oblitus poster corporis hebetudinē.

10 Vt has duas sentētias, vel potius errores excludat Arist. exorditur caput 1. huius 1. lib. celebri illo axiomate: *Omnis doctrina, omnis disciplina intellectua fit ex præexistenti cognitione.* Nam primū quidem, qui cōfundit cognitionē sensitiā, cum intellectua, rejicit prioribus verbis, ostendens dari cognitionem intellectuam. Secundum verò excludit in subsequentibus. Si enim verè datur cognitione intellectua, quæ ex alia præexistenti fiat: ergo non omnia à principio sciuntur; ac proinde verè datur demonstratio, per quam scientia comparetur. Quod etiam conuincit, tū naturalis appetitus, quē habet homo ad sciendum, qui frustraretur, si nunquam perueniret ad cognitionem certam, & evidentem alicuius rei; tū etiam ipsa experientia: plura enim ita certò, & euidēter cognoscet: sic frustra quereret

noscimus, vt nulla omnino adsit dubitatio, vt pater de conclusionibus mathematicis. Imò ipsi Academicī, dū nihil certò sciri posse ostendunt, id tanquā certū reputant, & aliquid se scire posse conuincutur. Vnde Aug.lib. 3. contra Academicos c. 9. Negant (inquit) Academicī aliquid sciri posse. Vnde hoc vobis placuit studiosissimi homines, atq; doctrinam? Moi⁹ nos, inquit, definitio Zenonis. Cur quæst? Nam si vera est, nonnihil veri nouit, qui vel ipsa nouit. Sin falsa, non debuit constantissimos commouere.

11 Ad fundamentum Platonis respōdet in eodē cap. Aristoteles, quod cū quis aliquid scire cupit, ne que scire cupit id, quod simpliciter sciebat; neque, quod omnino ignorabat; sed quod simpliciter nesciebat; sciebat autem secundū quid.

Quia nimur cōclusionem, quam actū, & in se ipsa ignorabat, (quod est simpliciter nescire) virtute, & in potentia cognoscet in principijs (quod est scire secundū quid;) ad eum modum, quo effectus naturalis, antequam actū producatur (quod est simpliciter esse,) præexistit in virtute, & potētia suæ causæ (quod est esse secundū quid.) Quare sicut ibi saluatur vera generatio naturalis per hoc, quod id, quod erat in potentia ens, fiat ens actū; quod est reduci de potētia in actū: sic in eo, qui addiscit, datur vera aquisitio scientiæ, quatenus id, quod virtute, & potētia erat notū in principijs vniuersalibus, actū cognoscetur in se ipso; quod est reduci de cognitione potentiali, seu virtuali, aut vniuersali incognitionē propriā, & actualem. Per quod rādē fit inquisitionē cōclusionis, quā ignoramus nō esse superuacanē; sed verè dari demonstrationē, per quā talis doctrina, seu disciplina de nouo adquiratur, q̄ est fieri ex præexistenti cognitione. Videatur S. Th. hīc lec. 3.

12 Quāvis autē hāc ita sint, meritō dubitatur à Doctoribus: quomodo sit intelligenda hēc proposi-
tio Aristot. Nā eā nō esse vniuersaliter verā suadent hēc argumenta. Primō: quia si omnis doctrina, & disciplina fieret ex præexistēti cognitione, daretur processus in infinitū; q̄ est absurdū. Probatur sequela; quia illa præexistēcognitionē etiā est doctrina: ergo deberet fieri ex alia, & illa ex alia, & sic in infinitū. Secundō: quia scientia Angelorum est verē doctrina: & tamē nō fit ex præexistēti cognitione: ergo non est vniuersaliter vera propo-
sitione Arist. Maior patet: quia Angeli perfectissimē cognoscunt proprietates rerū per suas proprias causas, vt hominem esse risibilem: quia est rationalis: ergo habent perfectissimē demōstrationē, & doctrinā. Mi norverò probatur: quia Angeli vni-
co simplici intuitu cognoscunt esse-
tias, & passiones, & causam, & effe-
ctus: ergo eorum scientia non fit ex aliqua præexistēti cognitione. Tertiō tandem: quia tertia ope-
ratio intellectus nostri, scilicet discursus, non est cognitio solius con-
clusionis; sed etiam præmissarum: ergo neque etiam in nobis cogni-
tio discursiva, propriè loquendo,
fit ex præexistēti cognitione præ-
missa.

missarum. Cōsequentia patet: quia si cognitio ipsa præmissarum pertinet ad discursum: ergo non est præexistens respectu eius. Antecedens verò probatur: quia cognitio solius conclusionis tantum est enūtiatio quædam, & iudicium intellectus; sicut ipsa conclusio sola est tantum quædam propositio: ergo cognitio solius conclusionis non est tercia operatio intellectus.

13 Variè solet explicari ab interpretibus hæc propositio Aristotelis. Quidam enim extēndunt illam ad omnem cognitionem intellectus, tam simplicem, quam compositam. Cum enim discursus fiat ex antecedenti iudicio; & iudiciū præsupponat apprehensionē; & hæc requirat cognitionē sensuum: semper verificatur quancunque cognitionē intellectus fieri ex alia præexistenti cognitione. Et hunc inquiunt esse sensum illius propositionis.

Parum ab his discedunt aliij, qui dictam propositionem accommodant ad solas cognitiones cōpositas intellectus, tam secundæ, quam tertiae operationis, ita vt sensus sit omnem cognitionem intellectuam, tam discursuā, quam iudicatiuam fieri ex alia præexistenti cognitione intellectus, scilicet ex simplici apprehensione.

E contrâ verò aliij omnino restringunt hanc propositionem, asserentes non esse intelligendam de omni cognitione discursiva; sed solum de demonstrativa. Quod probant: tum quia hæc sola potest absolutè appellari doctrina:

tum etiam quia sic rectè excludunt errores, quos impugnare intēdit Aristoteles: tum denique quia verè dantur opinioneis in suo genere per se notæ, seu per se probabiles, in quibus non habetur vna cognitione ex alia; sed cognoscuntur ex sola notitia terminorum. Ergo nō est intelligenda propositio Aristotelis de cognitione discursuā etiā probabili; sed solum de demonstrativa.

14 Nihilominus dicendum est, quod licet dicta propositio quocumque ex his modis explicata, sit verissima; tamen iuxta mentem Aristotelis intelligenda est de omni, & sola cognitione discursiva. Prima pars conclusionis satis ex se constat. Siue enim intelligatur de sola cognitione demonstrativa; siue extendatur ad secundam, & tertiam operationem intellectus; siue tandem ad omnes: semper datur aliqua præexistens cognitione, vel intellectus, vel faltem sensus, vt explicatum est: ergo quocumque modo intelligatur dicta propositio, est omnino vera.

Secunda etiam pars conclusionis est communis consensus Interpretum, Aberro, Philoponi, B. Alberti, & aliorum. Quos secuntur Sanch. lib. 7. q. 1. Masius hic qu. 1. ad 2. Rub. ibidem, & Conimbric. q. 2. art. 1. Estque expressa D. Tho. in hoc lib. lect. 1. vbi per doctrinā, & disciplinam inquit significari, nō omnem cognitionem; sed eam, quæ ex alia acquiritur, seu per quā ratio de uno in aliud procedit: quæ prout est in Magistro, dicitur doctrina;

crina, & prout in discipulo, disciplina. Et concludit: Neque accipiatur hic doctrina, & disciplina, secundū quod se habet ad acquisitionē scientie tātum; sed ad acquisitionē cognitionis cuiuscunq. Quod patet: quia manifestat hanc propositiō etiā in disputatiis, & rhetoricas disputationibus, per quas non adquiritur scientia. Per quod excluduntur omnes modi dicendi supra relati, vt consideranti patebit.

Sed specialiter contra vnum quenque probatur hæc secunda pars conclusionis. Contra primum quidem: quia planè loquitur Arist. de præexistenti cognitione, quæ sit eiusdem ordinis cum sequenti, seu quæ sit etiam in intellectu sicut illa. Si enim probat rectè cōtra Platonem, esse demonstrationem: quia doctrina, quæ habetur de conclusione, causatur ex cognitione antecedentis; quam constat fieri etiam in intellectu. Ergo per cognitionē præexistenter intelligit Aristotelis cognitionem intellectuam: & per consequens nomine doctrinæ, & disciplinæ non potest ibi intelligi quæcunque cognitione intellectus.

15 Contra secundum etiam modum dicēdī probatur. Quia in hac propositione Aristoteles, nomine præexistenter cognitionis, non intelligit cognitionem apprehensionis; sed iudicatiū: ergo nomine doctrinæ, & disciplinæ non potest ibi significari omnis cognitione complexa; tam iudicatiua, quam discursiva. Consequētia patet: Antecedēs verò probatur: quia vt partim termini, intellectuā, quem frequenter ex toto hoc cap. & maximē ex quater habent latini codices, habetur.

Confirmatur: quia loco illius termini, intellectuā, quem frequenter ex toto hoc cap. & maximē ex quater habent latini codices, habetur.

betur in textu græco διανοήτης, dianoitici, quæ vox, vt notant Conimbricen. vbi supra, deribatur a nomine διάνοια, dianoia, & verbo, τύπῳ, tico, quod significat viā cōficerere, seu discurrere. Propter quod vt notant Boez, & Niphus, emendatores codices legunt: *Omnis doctrina, omnisque disciplina discursiva*, &c. Ergo ibi loquitur Aristot. de omni, & sola cognitione discursiva: & per cōsequens legitimus sensus illius propositionis est, quod omnis cognitio discursiva, siue quæ in Magistro est, siue quæ in discipulo, sit ex præexistenti cognitione principiorum, ex quibus procedit intellectus discurrendo ad cognitionem eorum, quæ ex talibus principijs deducuntur.

16 Per quod patet ad ea, quæ pro hoc tertio modo dicendi adducta sunt. Primū enim est falsū: & absq; fundamēto nomē doctrine, aut discipline restringitur ad solā cognitionem scientificam: nam etiam in opinatiis verè docemus, & discimus. Eaque comprehendit Arist. sub tali nomine constat ex textu, vt vidimus.

Secundum etiam non vrget. Quia multò meliūs, & formalius excluduntur dicti errores ex illa propositione, vt à nobis explicata est. Nam sic asignatur vniuersalis ratio, & prima radix, vnde prouenit, quod de nouo acquiramus sciētiam eorum, quæ antea simpliciter ignorabamus. Hoc enim non conuenit scientię, secundūm quod sciētia est; sed secundūm communem rationem cognitionis discursus,

vt consideranti patet.

Tertium tandem nihil colligit contra nos. Fatemur enim in opinatiis aliquas esse propositiones immediatas, seu per se notas in illo genere, vt infra disp. 20. explicabimus. Tales autem propositiones non sunt conclusiones; sed principia; neque cognoscuntur per discursum; sed ex ipsa notitia terminorū: & consequenter nō pertinēt ad habitum opinatiū, qui generatur ex syllogismo probabili, & correspondet scientiæ; sed ad aliū habitum opinatiū principiorū, quē ponit Aristoteles correspondentē intellectui, qui est habitus principiorum demonstrationis, vt videbimus loco citato.

17 Ad argumenta in principio facta respondet. Ad primum, iuxta nostram expositionem satis patet non sequi processum in infinitum. Nam licet cognitio discursiva, qua probatur tercia, aut quarta passio de subiecto, possit fieri ex alia cognitione discursiva præexistenti: tamē cognitio, qua prima passio probatur, non sit ex alia cognitione discursiva; sed ex cognitione iudicatiua principiorum: & sic non datur processus in infinitum. Neque etiam datur iuxta alias expositiones adductas. Nam discrusus sit ex præexistenti iudicio; iudicium ex præexistenti apprehensione intellectus; & hæc ex præexistenti cognitione sensus; quæ non sit ex alia priori cognitione.

Ad secundum respondeatur Aristotelem non dixisse absolutè: *Omnis doctrina sit ex præexistenti cognitione*,

nitione; sed *Omnis doctrina discursiva*, vt vidimus. Quæ tamen nō habet locum in Angelis: quia quāuis verè cognoscant effectus per suas causas; non tamen habent diuersas cognitiones, vnam respectu causæ, ex qua procedant ad alia respectu effectus; quod necessariū est ad discursum propriè dictum: sed vnico simplici intuitu vtrūq; cognoscunt; & sic scientia eorum propriè non sit ex præexistenti cognitione, neque de illa intelligenda est proportionis Arist.

Quod si propter codices latinos, qui non habent: *Omnis doctrina discursiva*, sed *Omnis doctrina intellectua*, velis cū aliquibus dicta propositionem aliqualiter etiā extendi ad Angelos: dicendum est, quod quanuis ex parte ipsorū non sit verus, & formalis discrusus, ita vt ex cognitione principij procedant ad cognitionem cōclusionis; ex parte tamen ipsarum rerū est quidā quasi discrusus obiectiuus, secundū quod vnam rē cognoscunt mediāte alia, quādō sic petunt cognosci ipsę res, vt explicatū est. Quare sicut in nobis cognitio cōclusionis propriè sit ex præexistenti cognitione principiorū: sic in Angelis idem actus, secundū quod terminatur ad conclusionē, seu effectus, quasi sit, & presupponit se ipsum, secundū quod terminatur ad principiū, seu causam: & sic aliqualiter etiā verificatur ibi propositio Aristot. Quod etiam proportionabiliter potest dici de scientia Dei, vt consideranti patet.

18 Ad tertium vt respondeatur,

explicandū est breviter: in quo consistat propria ratio discursus. Et primò certum est, præter simplicē apprehensionem verè dari in intellectu aliam operationem, qua vnum de alio enuntiamus, & appellatur iudicium: & utriusque meminit Aristot. 1. Periher. c. 4. & 3. de Anima cap. 6. & D. Thom. ibidem, & 4. Metaph. lec. 6. lib. 6. lec. 4. & alibi sāpē. Qua etiam certitudine tenendum est iudicium non esse aggregatum multarum apprehensionum; sed simplicem quandam actum realiter, & essentialiter distinctum ab apprehensione. Quare solūm est difficultas de tertia operatione, nempe discrusu: an scilicet eadem proportione afferendum sit, esse actum quandam simplicem realiter, & substantialiter à iudicio distinctum: an potius sit re vera cognitione iudicatiua, enitatuè contenta sub secunda operatione.

In quo, quanvis aliqui priorem partem defendant, secunda tamen est longè probabilior. Quam inter alios recte probat, & explicat Ferrara 3. de Anima qu. 11. Estque proculdubio Arist. 6. Ethicor. c. 3. vbi agens de habitibus intellectualibus, scilicet sciētia, sapientia, prudētia, & intellectu principiorū, omnes hos inquit esse in intellectu circa affirmationem, & negationem, seu circa verum, & falsum. Constat autem, apud ipsum affirmationem, & negationem; seu verum, & falsum tantūm reperiri in iudicio, vt patet 1. Periher. cap. 1. Idem aper- tē docet D. Tho. q. 14. de veritate art.

art. 1. & 3. diſt. 2. 3. qu. 2. ar. 2. quæſtiōni, non ſecundūm quōd conſide-
ratur vt propositio; ſed formaliter
quatenū eſt conclusio, ſeu vt eſt
dependens, & illata à prämiſiſ, ita
quōd idem actus entitatiē dicatur
iudicium; & diſcurſus; iudicium
quidem, ſecundūm quōd präcīſe
cognoscit vniōne m̄ prädicati cum
ſubiecto; diſcurſus vero, ſecundūm
quōd aſentitur eidēm vniōni prä-
dicati cum ſubiecto propter vniō-
ne cum medio cogitam in prä-
miſiſ. Et ſic talis actus, formaliter
ſecundūm quōd habet rationem
diſcurſus, dicit intrinſecum ordinem
ad priora iudicia prämiſarū, in
quo diſtinguitur à prima, & ſe-
cūda operatione intellectus. Per
quōd etiam patet ad argumentū.
Quia enim diſcurſus conſiſtit in
aſſenſu conclusionis, vt procedit
ab aſſenſu prämiſarū, vt explicat-
um eſt: propiſimē dicitur fieri
ex präexistenti cognitione.

QVÆSTIO II.

*An rectè aſſigntur ab Aristotele
duæ präcognitiones, & tria
präcognita.*

20 **S**Vpposito, quōd omnis cogni-
tio diſcurſua fit ex präexistenti cognitione, vt explicatum
eſt, infert recte Aristoteles, ante
demonſtrationem, ſeu cognitionem ſcientificam, quæ in nobis eſt
diſcurſua, aliqua eſſe neceſſariō präcognoscenda, de quibus agi-
mus in hac queſtione. Pro cuius
explicatione ſciendū eſt, quōd prä-
cognitio idem eſt, ac anticipata cog-
nitio.

Iuxta hęc ergo dicendum eſt,
quod diſcurſus eſt ipsum iudicium,
quo intellectus aſtentur conclu-

nitio. Vnde cognitione präexistens
ad diſcurſum neceſſariō erit actus
iudicij, aut apprehēſionis: hi enim
anteceđunt diſcurſum in ſenſu ex-
pliſato. Cum autem obiectum ap-
prehēſionis ſit res ſimplex, obiectū
verò iudicij ſit quid complexum, in
quo veritas, vel falſitas reperitur:
de utroque obiecto aliquid ante
demonſtrationem cognoscetur.

Secundò nota, quōd cum cog-
nitio, qua in conclusione cognosci-
tur prädicatum conuenire ſubiecto
propter vniōne factam cum
medio in prämiſiſ, ſit cognitione diſ-
curſua, vt diſtum eſt; & in tali cog-
nitione, quandō propositiones ſunt
neceſſaria, conſiſtit actus demonſtrationis
per quem generatur ſcie-
tia: quidquid ante iſtam cognitionem
demonſtracionem oportuerit
cognosci, dicitur präcognitum,
ideſt, res cognita ante cognitionē
diſcurſuam. Hęc autem tantum
poſſunt eſſe tria, nempe principiū,
ſubiectum, & paſſiō: nam antequā
in conclusione prädicatum attri-
buatur ſubiecto, iam debent eſſe
cognitæ prämiſæ, vt deſe patet.

Quæ quia vnum integrum principiū
conclusionis efficiunt, non
plura, ſed vnum präcognitum ap-
pellantur. Præterea debet eſſe cog-
nitum ſubiectum conclusionis: &
do videndum, quæ earum tribus
ſimiliter paſſio, quæ de ſubiecto
præcognitiſ conueniant, ideſt, quæ
prædicatur: nam ante aſſualē prä-
dicacionem inter duo extrema ſup-
ponitur neceſſariō ſimplex cogni-
tio vniuſ cuiusq;. Reſtat ergo quōd
& quatuor in ſpeciali. Reſtat mo-
nitum ſubiectum conclusionis: &
præcognitiſ conueniant, ideſt, quæ
hartum qraſſionum debeant prä-
cognoscere demonstrationem de
vno quoque präcognitorum.

21 Prima conclusio. Recte aſſig-
nantur ab Aristotele ante demonſtri-
ationem duæ tantum präcognitiones
in generali, & tria präcogni-
tio.

nita. Ita docet D.Thom. h̄c leſt.
2 & communiter Dialectici: ſatiſque ex diſtis cōſtat. Nam per hanc demonstrationem: *Omnis rationale eſt riſibile: omnis homo eſt rationa- lis: ergo omnis homo eſt riſibile*: ſe- mus, quod homo eſt riſibile: & h̄c eſt tercia quaſtio, quām vocat Ariſtoles *qua id eſt*: ſcimus etiam propter quid ſit riſibile, nempe propter rationale: & h̄c eſt quarta quaſtio, quā appellat Ariſtoles *propter quid eſt*. Ergo h̄c duæ quaſtiones oſtenduntur per ipsam demonſtrationē: & per cōſequens nō cognoscūtur ante illam. Aliæ verò duæ quaſtiones ſunt indemōſtrabiles à priori. Nā cū in demōſtratione cō- cludatur aliquid de ſubieſto: neceſſariū eſt intelligere ſubieſtum eſſe, habereque aliquam eſſentiam, de qua tale prædicatum poſſit con- cludi. Ergo *an eſt*, & *quid eſt*, neceſſariò præcognoscuntur, & per con- ſequens duæ tantū erunt præco- gnitiones. Quod autē tria ſint pre- cognita, conſtat ex ſecundo nota- bili: ergo &c.

23 Secunda conclusio. De prin- cipio non præcognoscitur *quid ſi*; ſed tantū *an ſit verum*. H̄c etiā eſt Ariſt. & D. Tho. ibid. & cōmu- nis inter Dialecticos. Probaturq; prima pars: nā cognoscere *quid ſit* alicuius, eſt cognoscere diffinītio- nē eius: fed præmiſſa, ſeu principiū primō intētionaliter ſumptum, vt h̄ic loquimur, non habet diffinītio- nem; cum ſit quid complexū: ergo de iilo nō pothe cognosci *quid ſi*.

Secunda etiā pars probatur: quia in demonstratione, ante aſſenſum

conclusionis neceſſariò piaſſu po- nitur aſſenſus præmiſſarū: ergo præ- cognoscuntur vt verē: ergo de prin- cipio præcognoscitur *an ſit veritatis*, ſeu *an ſit verum*.

24 Tertia conclusio. De ſubie- ſto non debet præcognosci *an ſit verum*, neque *an ſit exiſtemi*; ſed ſufficit cognoscere *an ſit rei in ap- titudine*: & inſuper debet etiā præ- cognosci, *quid ſi*. H̄c etiam con- cluſio eſt communis. Et quidem quod non poſſit de ſubieſto præ- cognosci, *an ſit verum*, patet: quia eſt quid incomplexum. ¶ Quod autem non debeat neceſſariò præ- cognosci ſubieſtum actu exiſtentis, probatur. Quia vniō paſſionis cum ſubieſto abſoluitur à tempore, & eſt xterna: ergo vt talis paſſio de- monſtraretur, nō neceſſariò ſuppo- nit ſubieſtum actualiter exiſtentis. Verum eſt tamen, quod quia nos accipimus cognitionē à ſenſibus: neceſſarium fuit, quod aliquando, ſeu reſpectu alicuius ſubieſtum actu exiſteret: ſed hoc non pér ſi; ſed per accidens requiriſtur ad de- monſtrationem. ¶ Quod autem de ſubieſto debeat præcognosci *an ſit*, ſaltim in aptitudine, res eſt manifesta: nā res imposſibilis, pro- vt ſic, non habet paſſiones, quas de illa intellexus demōſtret. Quando autem dicimus de ſubieſto debeat præcognosci *an ſit rei*; non eſt re- ſtrigendum ad entia realia. Nam etiam quando ſubieſtum demen- ſtracionis eſt ens rationis, vt con- tingit in demonstrationibus logi- cis, debet de tali ſubieſto præcog- noſci *an ſit rei* illi proportiona-

rum. ¶ Tandem quod de ſubieſto debeat præcognosci, quid ſit in demonstratione à priori, de qua loquimur, res eſt maniſta. Nam eſſentia ſubieſti non pothe a priori demōſtrari; ſed ex ipſa procedi- tur ad paſſiones demonſtrandas: ergo ipſa eſſentia, ſeu *quid ſit* de- beat neceſſariò præcognosci de ſubieſto.

25 Viſima conclusio. De paſſione non præcognoscitur *an ſit*, neque *quid rei*; ſed tantū *quid no- minis*. Ita etiam in præſenti Ariſt. & D. Thom. Ut autem probetur, nota, quod h̄ic loquimur formaliter de paſſione, quatenus paſſio eſt; non verò quatenus eſt acci- dens, vel ſecundum aliam genera- lem rationem. Pothe enim quis ſcire riſibilitatem hominis; igno- rare tamen, *an ſit* paſſio eius: & tunc, licet cognoscatur *an ſit* riſibili- tatis, ſecundum quod eſt ens, aut accidens; non tamen cognoscit *an ſit* illius, ſecundum quod eſt pro- pria paſſio. ¶ Hoc ergo ſuppo- nit, probatur coſclusio quoad pri- rē partē: quia *an ſit* paſſionis oſte- ditur per demonstrationem: ergo non præcognoscitur ante illam. Probatur antecedens: quia *an ſit*. ſeu *ſi* proprium paſſionis eſt inef- fe ſubieſto: ſed hoc demonſtratur; ergo, &c.

Secunda etiam pars patet. Nam *quid rei* paſſionis pender ex proprio ſubieſto, per quod debet definiri: ſed per demonstrationem cognoscitur, quod nā ſit paſſionis ſubieſtum: ergo non ſuit præcog- nitum; & per conſequens neq; *quid*

rei ipſius paſſionis. Tandem quod de paſſione debeat præcognosci *quid nominis*, res eſt clara. Si enim ignoremus, quā ſit significatio no- minis, nō pothe in demōſtratione attribui ſubieſto tale nomē. ¶ Vbi nota, quod de ſubieſto, & principio debet etiam præcognosci *quid no- minum* propter eandemrationem. Tribuitur autem hoc ſpecialiter paſſioni: quia paſſio nullam aliam ha- bet præcognitionem.

26 Sed contra doctrinam pri- mæ conclusionis pothe obijci. Pri- mò: quia ante demōſtrationem debet præcognosci bonitas illa- tionis: ergo non ſunt tantū tria præ cognita. ¶ Secundò: quia quaſtio, *an eſt*, aliquando demonſtratur, vt fecimus de exiſtētia Lo- gicae in principio primæ diſputa- tionis, & ſic de alijs: ergo non ſem- per dantur duæ præ cognitiones.

Ad primum repondetur bo- nitatem illationis pertinere ad libros Priorum: h̄ic autem tan- tū enumerantur præ cognita po- ſterioriſtica. ¶ Ad ſecundum, quod quanuis aliquando contingat rei exiſtentiam demonſtrare, tamē ibi etiam quodammodo præcognos- citur *an ſit* talis rei, quatenus in- telligitur antecedere ipſam exiſtentiam. Quando enim demonſtramus Deum eſſe: ibi priu- ap-prehenditur Deus cum aptitudine ad eſſendum, & hoc eſt *an ſi*, quod neceſſariò debet præcognosci in demōſtratione.

Alij id explicant, dicentes in demōſtratione neceſſariò præcog- noſci *an eſt* de ſecundo adiacenti;

non verò de tertio adiaceti. Quod intelligetur notādō, quod propōsitiō de secundo adiaceti dicitur illa, in qua subiecto solū adiacet verbum, est, absq; alio prædicato, vt hæ, Deus est, homo est, &c. Quāuis enim in illo verbo sit inclusū participiū, quod habet rationē prædicati; tamen tale prædicatū propriè nō est quid tertium: quia non est aliquid ultra verbum. Propositiō verò de tertio adiacenti dicitur illa, in qua præter verbum, est, datur aliquid prædicatū, vt hæ, Homo est animal, Petrus est albus, &c. In his ergo, subiecto præter verbum, est, adiacet aliquid, quod tertium locum obtinet post subiectum; & ideo dicuntur de tertio adiacenti. In quibus propositionibus sēper de subiecto supponitur secundum adiacens, seu *an sit*: nam qui dicit hominem esse animal, supponit hominē esse. Quia ergo quandō existentia demonstratur de aliquo subiecto, talis propositiō quodammodo videtur de tertio adiacenti, quatenus tūc existentia gerit vices tertij termini, qui vnitur alteri extremo per mediū: ideo cōmuniter dicitur, *an est*, quandō est de tertio adiacenti, non præcognosci; sed demonstrari. Secus verò quandō est de secundo adiacenti: quia tunc potius se tenet ex parte ipsius subiecti.

27. Contra secundam conclusionem obijci potest: quia aliquando de principio demonstratur esse verum: ergo non necessariò id de illo præcognoscitur. Antecedens probatur in hac demonstratione: *Omne admirativum est risibile: om-*

nis homo est admirativus: Ergo omnis homo est risibilis: cuius præmissæ, seu principium demonstrantur per aliam demonstrationem, si dicas: Omne rationale est risibile: omne admirativum est rationale: Ergo omne admirativum est risibile. Et eodē modo potest probari minor. Idē etiam contingit in principijs scientiæ subalternatæ, quæ demonstrantur in scientia subalternante. Ergo sāpè de principio demonstratur esse verum.

Respondeatur principio esse duplex: aliud simpliciter, & absolute primum: & hoc sumper est principium, & nunquam conclusio, vt essentia rei, quæ cum sit simpliciter primum, quod inuenitur in tali re; semper est principium. Aliud est primum respectu alicuius; quod tamen si comparetur ad aliud prius, non est primum; sed secundum, vel tertium; & huiusmodi principium tantum est principium respectu posterioris; respectu vero prioris potius est conclusio, sicut contingit in exemplis adductis. Doctrina ergo cōclusionis proportionabiliter est intelligēda, quod scilicet principia primi generis semper debent præcognosci, & nunquam possunt a priori demonstrari: principia vero secundi generis debent præcognosci, quandō sumuntur vt principia & prout sic non demonstrantur. Quādō vero desinūt esse principia, & sunt conclusiones; tunc non præcognoscuntur, sed demonstrantur.

QVÆSTIO III.

An assensus præmissarum sit causa assensus conclusionis, & in quo generi.

28. Non inquirimus: an præmissæ ipse obiectuæ sint causa cōclusionis: hoc enim explicādum est disputatione sequenti circa secundam definitionem demonstrationis ab Aristotele traditā; sed an actus intellectus, quo assentitur præmissis, sit causa actus, quo assentitur conclusioni: inde enim pendet solutio aliorum, quæ in hoc primo capite tradit Aristoteles, & nos explicabimus quæstione sequenti, tractantes: an talis assensus præmissarum necessitet intellectum ad assentiendum cōclusioni. Pro vtriusque autem quæstionis intelligentia notandū est eas procedere per se loquendo, & respectu intellectus bene dispositi, qui scilicet cognoscatur vim illationis, & alia de causa non sit impeditus. Si quis enim ignoraret vim illationis, vel alias esset impeditus, vt contingere potest in rusticō, vel amente: in eo per accidens assensus præmissarum nō produceret assensum cōclusionis, neq; intellectus necessitatetur ex iudicijs præmissarum ad assentiendum conclusioni, vt patet.

29. Secundō notandū est duplicitate posse aliquid cognosci. Vno modo in se ipso: quandō scilicet primò, & per se, seu ratione sui terminat cognitionem, vt quandō Petrum videmus in sua persona, vel causam, aut effectum cognoscimus

in se ipsis. Secundo modo, in alio: quandō scilicet cognoscitur, non ratione sui, sed cognoscendo aliquid aliud, in quo ipsum aliquomodo continetur, vt quandō Petrum videmus in sua imagine, vel causam cognoscimus in suo effectu, aut ē contra. Ad rem ergo, quandō primo modo cognoscuntur à nobis præmissæ, & conclusio, cognoscuntur diuersis actibus, vt per se patet, & concedunt concorditer Autores. Secundō verò modo, cum conclusio virtualiter contineatur in præmissis, & similiter præmissæ in conclusione, vt infrā constabit: inde est, quod per eandem cognitionem, quæ formaliter terminatur ad præmissas, cognoscitur in eis virtualiter ipsa conclusio, vt docet expressè Aristoteles in hoc capite: & similiter per eandem cognitionem, qua cognoscitur conclusio in se ipsa, cognoscuntur quodammodo in ea ipse præmissæ, secundū quod sunt rationes assentiendi cōclusioni, vt tradit D. Thomas prima secundæ quæstione 8. articulo 3.

Quando ergo in hac, & sequenti quæstione inquirimus: an assensus præmissarum sit causa assensus conclusionis: & an ille necessitet intellectum ad istum eliciendum; non loquimur in hoc secundo sensu, neque comparamus assensum formalem præmissarum cum virtuali conclusionis, qui in eo continetur; aut formalem conclusio- nis cum virtuali præmissarum ibi inclusa: hi enim non sunt plures actus, vt vidimus; & consequenter

non potest ibi esse vera causalitas, aut determinatio¹. Quare difficultates istæ solūm procedunt de assensibus proprijs, & formalibus præmissarum, & conclusionis, seu de cognitionibus, quibus tam præmissæ, quam conclusio cognoscuntur in se ipsis: quas constat esse diuersas, posseque habere rationem causæ, & effectus.

30 Dicendum est primo assensum præmissarum esse quodammodo causaliam assensum cōclusionis. Sic docet communiter Dialectici: estque plana mens Arist. in hoc capite, dū inquit omnem cognitionem discursuam fieri expræexistenti cognitione præmissarū: ibi enim particula ex causalitatatem denotat ut explicant Commentator, & alij Interpretes. Nam quod aliqui respondent, posse scilicet denotare ordinem termini à quo, ut cum dicitur ex calido fieri frigidum, in quo nulla importatur causalitas, non habet locum in præsenti. Quoniam terminus à quo incompossibilis est cum termino ad quem, & amittitur per acquisitionem illius, ut patet in exemplo adducto: assensus autem præmissarum non opponitur assensiū conclusionis, neque isto adueniente, deperditur necessariò ille, ut infra constabit.

Eandem conclusionem docet expressè Diu. Thomas primo contra gentes capite 55. ratione 4. & prima parte quæstione 14. articulo 7. vbi discursum propriè dictum appellat discursum secundūm causalitatem. Ex quo loco sic probatur ratione. Quia propria ratio dis-

cursus non consistit in hoc, quod vnum cognoscatur post aliud, secundūm successionem temporis id enim vel non est necessarium, vel si requiritur, non tamen est sufficiens; siquidem possunt plures propositiones disparatae una post aliā successionē temporis cognosci absque eo, quod efficiant verum discursum, ut patet. Ergo propria eius ratio consistit in eo, quod unius cognitione ex alterius cognitione causetur.

Confirmatur: quia assensus conclusionis virtute continetur in assensu præmissarum, ut explicatum est: ergo assensus præmissarum est causa assensus conclusionis: continentia enim virtualis propria est causæ respectu effectus.

31 ¶ Maior difficultas est: in quo genere causæ assensus præmissarum concurrat ad assensum conclusionis. Et quidem in genere causæ finalis certum est præmissas non esse causam conclusionis; potius conclusio est causa finalis, ad quam ordinatur assensus præmissarum, ut patet. In genere autem causæ materialis, & formalis assensus præmissarum potest quodammodo dici causa assensus conclusionis, non ratione sui: (nam unus actus propriè non fit ex alio tanquam ex materia, neque eum actuat tanquam forma;) sed ratione obiecti, nempè præmissarum: quia istæ quodammodo sunt causa materialis conclusionis, ut docet expressè Aristoteles 2. Physicorum textu 31. & explicat opti-

m è D. Thom. ibi lect. 5. in quantum termini, qui sunt materia præmissarum, sunt etiam materia conclusionis, licet non ut stant sub forma præmissarum: sicut farina dicitur materia panis, licet non ut stant sub forma farinæ. Similiter præmissæ, seu principia sunt ratio sub qua assentiendi conclusioni, & unde sumitur eius specificatio, ut testigimus supra disputatione 1. numero 43. & latè explicabimus infra disputatione 19. & sic quodammodo sunt causæ formales extrinsecæ conclusionis. Quare solūm restat difficultas de causalitate efficienti: an scilicet assensus præmissarum concurrat in genere causæ efficientis ad assensum conclusionis.

32 Pro parte negatiua solet referri Durandus in secundo distinctione secunda quæstione secunda ad quartum, vbi nihil dicit; id tamen indicat distinctione 24. quæstione prima numero duodecimo, inquantum inquit, quod in intellectu practico conclusio deliberationis fit per nudam potentiam, & non per aliquos actus se habentes ad hoc in ratione principij actini. ¶ Potestq; probari primo ratione inde desumpta. Quia causa efficientia agit, inquantum est actu in rerum natura: sed quando intellecus assentitur conclusioni, iam præteriit assensus præmissarum; ergo ipse non est causa efficientia assensus conclusionis. Maior est certa, siquidem quod non est nihil potest efficere. Minor vero probatur ex D. Thoma 1. parte quæstione

85. articulo 4. vbi docet intellectum non posse plura simul cognoscere: & consequenter in illo non poterunt esse simul plures cognitiones; sed una post aliam, maximè in discursu, qui videtur exigere tam sucessionem.

Secundò: quia assensus præmissarum, saltem qui producitur ab habitu principiorum, distinguuntur specie ab assensu conclusionis, qui habetur per demonstrationem, & pertinet ad habitum scientiæ: ergo si ille esset causa efficientia huius, esset necessariò causa æquiuoca. Sed non potest esse causa æquiuoca: ergo neque efficientia. Probatur minor: quia causa æquiuoca est causa universalis, & remota, ut patet in sole, & alijs astris. Cum ergo assensus præmissarum sit causa particularis, & proxima, ut patet: planè videtur sequi, non posse esse causam æquiuocam.

33 Nihilominus dicendum est secundò assensum præmissarum esse causam efficientem assensus conclusionis. Hæc conclusio est cōtra dictum inter Doctores, præcipue Thomistas, ut testatur Araujo lib. 1. Metaphysic. quæstione 3. artic. 4. Quam tenet expressè D. Thom: hic lect. 3. & addit esse Aristotelis his verbis: *Principia habent ad conclusiones in demonstratis: sicut cause actiue in naturalibus ad suos effectus: unde in secundo Physicorum propositiones syllogismi ponuntur in genere cause efficientis.* Et loco citato ex 1. contra gentes: *In omni scientia discursiva oportet aliquid esse*

esse causatum : nam principia sunt quodammodo causa efficiens conclusio-
nis. Unde & demonstratio dicitur syllogismus faciens scir. Videantur Ferrara ibidem, Montesino 1. 2.
disp. 13. quæst. 7. Soto in hoc cap.
quæst. 2. ad 2. Masius q. 10. Sanch.
lib. 7. qu. 2. noster Didacus à Iesu
disputatione 16. quæst. 3. & Rubio
hic quæstione 6. qui plures alios
adducit.

Probatur ratione primò: quia illud, quod constituit potentiam in actu primo ad efficiendum, concurrit cum ea efficienter ad actum secundum: sed per species intelligibiles præmissarum, & assensus illarum constituitur intellectus in actu primo ad assentiendum conclusioni: ergo species præmissarum, & assensus earum concurrunt efficienter ad assensum conclusionis. Maior constat, tūm in speciebus intentionalibus sensuum; tūm etiā in omnibus potentijs operatiuis. Minor verò probatur: tūm quia intellectus nūdè consideratus non est sufficienter determinatus in ratione cause ad tales assensum producendum; quod tamen habet existente assensu præmissarum: tūm & maximè quia in assensu conclusionis, non solùm inuenitur ratio communis intellectionis, quæ per se primò correspondet intellectui, & ratio etiam intellectionis talis obiecti, quæ per se primò correspondet speciei intelligibili; sed etiam ratio intellectionis discursu, quæ prout sic, refunditur tanquam in causam per se in præexistenter cognitionem præmissarū.

Ergo sicut propterea intellectus, & species intelligibilis concurrunt efficienter ad assensum conclusio-
nis: sic etiam concurret assensus præmissarum.

Confirmatur: quia virtualis continentia, quam habet assensus præmissarum respectu assensus conclusionis, & modus necessitandi, quo ille cogit intellectum ad eliciendum hunc, vt postea explicabimus, non possunt rectè saluari in alio genere causæ, vt considerantipatebit: ergo &c.

34 Secundò probatur quia conclusioni assentimur propter præmissas; & ideo magis assentimur præmissis; ergo in genere causæ efficientis assensus præmissarum concurredit ad assensum cōclusionis. Antecedens est Arist. vt infra videbimus. Cōsequentia verò probatur: quia ly propter non denotat in presenti causam finalē, vt patet ex dīctis: neq; potest accommodari cause materiali, aut formali, in quibus nō habet locū illud axioma, *Propter quod vñiquodq; tale, &c.* vt infra constabit: ergo denotat genus cause efficientis.

Confirmatur: quia sicut se habet finis in operabilibus; sic præmissæ, seu principia in speculabilibus, vt dicitur 7. Eth. c. 8. & repetit sāpē D. Tho. sed voluntio finis est causa efficiens volitionis mediiorum, vt significat Ang. Doct. 1. 2. q. 9. ar. 3. & recipit communis sententia Theologorū, quam inter alios explicat rectè Mōtes. loco. citato: ergo etiā assensus præmissarum erit causa efficiens assensus conclusionis.

Quo-

Quomodo autem cōtingat hæc efficientia, non potest in præsenti explicari: pender enim ex dicendis in libris de Anima. Pro nunc tamē dicimus, quod vel ipsum verbū mētis, seu species expressa, quæ est in assensu præmissarū, immediatè per se ipsam simul cum intellectu producit assensum cōclusionis, eo modo, quo Caiet. 1. p. q. 80. artic. 2. & plures alij Thomistæ satis probabili defendunt actum intellectus efficienter concurrere ad actū voluntatis: vel quod per assensum præmissarum producitur in intellectu quædam species intelligibilis, quæ simul cum ipso producat assensum conclusionis, & ratione cuius talis actio tribuatur ipsi assensui præmissarum; ad eum modum, quo solet explicari efficientia sensacionis exterioris respectu interiorū, inquantum species expressa visionis verbi gratia producit quædam impressam in sensu communi, qua med. āte ipse elicit suam sensacionem. Sed de hoc redibit sermo loco citato.

35 Ad argumenta respondeatur. Ad primum dicimus, quod si assensus præmissarū per se ipsum, & immediatè producit assensum conclusionis, iuxta primum modum dicendi; consequenter afferendum est utrumque assensum esse simul in intellectu. Neq; reputandum est impossibile, esse simul in intellectu duas cognitiones specie distinctas, quando habent inter se ordinē, vt cōtingit in præsenti, vbi se habent per modū vnius discursus. Tunc enim intellectus, propriè lo-

quendo, nō cognoscit plura vt plura, quod loco citato negat D. Th. sed per modū vnius, quod esse possibile concedit ibidē, & q. 58. antecedēti art. 2. Quibus locis explicat rectè Caiet. id intelligendum esse, tam quando per vnicā speciem, & actū cognoscuntur plura, quam cū cognoscuntur pluribus speciebus, & actibus inter se ordinatis: quia tunc se habent, vt partes vnius integræ speciei, & cognitionis. De quo videri possunt Bañez quæst. 58 citata, Arauxo art. 5. Soto hic Sánchez vbi supra, & alij Thomistæ. Si verò assensus præmissarum, nō per se ipsum, sed ratione aliquis speciei intelligibilis concurredit ad assensum conclusionis, iuxta secundum modum dicendi; tunc sufficit, quod species illa maneat in intellectu, etiam si præteriasset assensus præmissarum.

Ad secundū concessō antecedenti, & prima cōsequentia, negāda est minor. Ad cuius probationem respondet, non solūm non esse eandem rationem formalē causæ vniuersalis, & æquiuocæ vt explicabimus lib. 2. Physicorum; sed neque semper inter se materialiter coincidere. Cuius plura fortè possent afferri exempla: sufficient tamen, quod adducit Aristot. libro primo de Generatione animalium capite 16. vbi docet quædam esse animalia imperfetta, semper ex putrefactione genita; quæ tamen coeunt, & generant vt causæ particulares, non suæ speciei animal, sed vermiculos quosdam: de quibus consequenter afferendum est esse cau-

as & qui uocas; non verò vniuersa-
es. Et sic contingit in præsenti.

QVÆSTIO III.

*In per assensum præmissarum ne-
cessitatibus ad affe-
tiendum conclu-
sioni.*

36 IN eodem primo capite ex-
plicans Aristoteles ordinem
præcognitionum demonstrationis,
docet maiorem cognosci priùs té-
pore , quām conclusionem ; mino-
rem verò simul tépore , licet priùs
natura. Quod quidem intelligen-
dum est , quando diuersis actibus
cognoscuntur iuxta dicta quæstio-
ne præcedenti : nam quando in ip-
sa cognitione cōclusionis cognos-
cuntur præmissæ vt ratio assentie-
di illi, nullum est discri men quantū
ad hoc inter maiorē , & minorē , vt
patet. Quare sensus Aristotelis est ,
q̄ in syllogismo , posito assensu ma-
ioris , non statim sequitur assensus
conclusionis : sed potest ille tem-
pore præcedere hunc , cum assen-
sus maioris non sit integra causa
assensus cōclusionis. At quādo ad-
uenit assensus minoris in proprio
loco , & situ minoris scilicet præ-
cedente assensu maioris ; cum iam
sit integra , & totalis causa ; statim
sequitur assensus conclusionis in
eodem instanti temporis : & ita
miner , & conclusio cognoscuntur
simul tempore , licet assensus mi-
noris prioritate naturæ antecedat
assensum conclusionis; cum sit cau-
sa eius. Sic intelligit Aristotelem

Diu. Thom. h̄c lectione secunda,
quem sequuntur Sanchez vbi supra
quæstione 3. Masius quæstione 9. &
10. Rubio quæstione 7. & commu-
niter Doctores.

Ratio est : quia assensus præ-
missarum sunt causa naturalis af-
sensus conclusionis : ergo statim
ac complentur in ratione cause ,
producunt illum. Sed quando præ-
cedente assensu maioris , aduenit
assensus minoris , iam est causa
completa : ergo statim producunt
assensum conclusionis. Cūm au-
tem actiones intra intellectum sint
instantaneæ , neque mensurentur
tempore , nisi ratione phantasma-
tum: consequens est , quantum at-
tinget ad ipsum intellectum , quād
in eodem instanti temporis , quo
datur assensus minoris , detur etiā
assensus conclusionis.

Ex hac ergo doctrina Aristote-
lis sic explicata oritur quæstio præ-
fens , quæ inquirit : quomodo , vel
quantū necessitatibus intellectus
per assensum maioris , & minoris
ad assentiendū cōclusioni. Et pro-
cedit difficultas in intellectu benè
disposito , & cognoscente bonitatē
illationis , neque alias impedito , vt
vidimus quæstione præcedenti.

37 Secundo notandum est du-
pliciter posse aliquam potentiam
necessitari ; scilicet quoad specifi-
cationem , & quoad exercitium.
Tūc necessitatibus quoad specifica-
tionem , quando taliter determina-
tur ad vnam partē , vt licet pos-
sit suspendere actum ; tamen si ve-
lit operari , actus debet esse illius
speciei , ad quam determinatur , &

non

non potest esse alterius. Tunc ve-
rò necessitatibus quoad exercitium ,
quando taliter determinatur , vt
non possit suspendere , aut cessa-
re ab actu. Verbi gratia voluntas
in via necessitatibus quoad specifica-
tionem ad amandam beatitudi-
nem in communi : quia licet pos-
sit non exercere actum circa il-
lam ; tamen si vult exire in actum
necessariò debet esse amoris , &
non odio. In patria verò eadem
voluntas necessitatibus quoad exer-
citium à bonitate diuina clarè vi-
fa: quia non solum non potest eam
odiisse; sed neque suspendere , aut
cessare ab amore illius , quam un-
de quaque diligibili clarè conspi-
cit intellectus.

38 Dicendum est ergo pri-
mò , cognita bonitate illationis ,
intellectum per assensum præmis-
sarum necessitari quoad specifica-
tionem ad assentiendum conclu-
sioni. In hac conclusione conve-
niunt Autores citati. Quæ ex di-
ctis facile probatur : quia assen-
sus præmissarum est causa naturalis
assensus conclusionis: ergo pos-
sitis omnibus requisitis , non po-
test non producere illum: ergo fal-
tem quoad specificationem talis
productio est necessaria; siquidem
huc est minor necessitas , quæ po-
test esse in causa.

Secundò : quia qui sciens ex
verò non posse sequi falsum , cog-
noscit aliqua principia esse vera ,
& assentitur illis ; etiam cognoscit
conclusionem ex illis recte deduc-
tam non posse non esse veram: ergo
dato , quād possit suspendere

assensum: nō potest tamen illi dis-
sentiri.

Confirmatur: quia si post assen-
sum præmissarum dissentiretur in-
tellectus conclusioni , iam assenti-
re virtu aliter contradictorio il-
lius: sed qui assentitur contradic-
torio conclusionis , cogitur etiam af-
sentiri contradictorio antecedētis.
iam concessi: ergo cogeretur assen-
tiri duabus contradictorijs. Hoc
autem est impossibile: ergo dicen-
dum est , intellectum post assensum
præmissarum non posse dissentiri
conclusioni. Videatur noster Dida-
cus à Iesu disput. 16. qu. 4. vbi opti-
mè explicat hanc questionem.

39 ¶ Maior difficultas est : an
etiā necessitatibus intellectus quoad
exercitium. Partem enim negati-
vam defendunt Ofia h̄c q. 1. ar. 3.
Rubio quæst. 8. & alij Moderni , af-
ferentes , quād posito assensu præ-
missarum , quātuncunque sint ne-
cessaria , & cognita bonitate illa-
tionis , adhuc intellectus potest sus-
pendere assensum conclusionis.

Probatur primò h̄c sententia:
quia intellectus subditur volunta-
ti quantū ad exercitium actus ,
vt docet Diu. Thom. 1. 2. quæstio-
ne 9. articulo 1. ad tertium : *Quia
ipsum verum (inquit) quod est perfec-
tio intellectus , continetur sub uni-
uersali bono , ut quoddam bonū par-
ticulare.* Sed circa particulare bo-
num non necessitatibus voluntas ; sed
potest velle , & non velle illud: ergo
postquam intellectus assentitur præ-
missis , potest ex imperio volunta-
tis suspendere actum circa conclu-
sionem.

Secun.

Secundò: quia ex eisdem principijs possunt in ferri duæ conclusiones, altera directa, altera indirecta, vt patet in *barbara*, & *baralip-ton*: ergo post assensum præmissarum manet intellectus indifferens ad eliciendam vnam, vel alteram conclusionem. Ergo sicut potest voluntas determinare intellectum ad assentiendum alterutri; potest etiam determinare ad suspendendum utramque.

40 Nihilominus dicendum est secundò per assensum præmissarum demonstrationis necessitari intellectum quo ad exercitium ad assentiendum conclusioni. Hæc procul-dubio est mens D. Tho. 1.par. qu. 82.art. 2. vt optimè expendit noster Didac. à Iesu loco citato. Quā etiam sententiam defendunt Sanchez lib. 5.q.3. cōcl.3. Caiet. Soncinas Fonseca, & alij, quos referunt, & secuntur Conimbricenses hīc qu. 4.art.4.

Probatur primò ex dictis: quia eodem instanti, quo cognoscitur minor, cognoscitur etiā conclusio ex Arist. & D. Thom. supra relatis: ergo voluntas imperans assensum minoris non potest impedire assensum conclusionis. Probatur consequentia: quia voluntas imperans aliquam actionem alterius potētia, non potest impedire, quid quid necessariò sequitur in eodem instanti ad talem actionem, vt de se patet: sed assensus conclusionis necessariò sequitur ad assensū præmissarum in eodem instanti, vt ostēsum est: ergo voluntas non potest impedire illum.

Secundò: quia intellectus non est potentia libera, sed naturalis, sicut visus, aut quælibet alia potentia sensitiva. Sed voluntas, licet possit retrahere potētiam visuam à visione auferendo obiectum, aut lucem, vel ponendo impedimentum, claudendo scilicet oculos, vel alio simili modo; tamen si obiectum sit præsens, medium illuminatam, oculi aperti, &c. nō potest impedire visionem. Ergo similiter, poterit quidem voluntas retrahere intellectū, ne cogitet de præmissis, aut de bonitate illationis, diuertendo illum ad alia; si tamen semel permitterit ipsum cogitare de bonitate illationis, & assentiri præmissis, neque aliàs sit impeditus, non poterit voluntas impedire assensum conclusionis.

41 Ad argumenta respondeatur. Ad primum, necessitatem quoad exercitium esse duplēm, aliam absolutam, & aliam ex suppositione alicuius. Voluntas ergo non potest respectu alicuius boni particularis habere necessitatem quoad exercitium absolutam; benè tamen necessitatem ex suppositione alterius, quod libere voluit, & cum quo tale bonum particolare habet necessariam connexionem. Quandò enim duo talem connexionem habent, licet ad positionem prioris sit libertas; semel tamen illo posito, non potest aliud impediri. Qui modus necessitatis pertingit usque ad ipsam liberrimam Dei voluntatem: qui quidem liber est ad producendam materiam pri-

mam verbi gratia; ex suppositione tio confusa talis ignoti; ad hoc tamē quòd illam producat, necessestatur ad producendam cum illa nitio confusa subiecti & passionis, formam: quia aliter non potest fieri, vt dicemus lib. 1. Physicorum. Iuxta hæc ergo dicendum est, quòd licet voluntas possit retrahere intellectum, ne cogitet de præmissis, aut illis assentiatur; possito tamen assensu præmissarum, nō potest impedire assensum conclusionis.

Ad secundum respondent ali-

qui, quòd ante exercitium demonstrationis debuit aliquomodo cog nosci conclusio confusa, vt sic possit per demonstrationem explicari. Si ergo præcognita fuit conclusio directa, tunc assensus præmissarum necessitatibus ad assensum conclusionis directæ: si vero præcognita fuit conclusio indirecta, tunc intellectus necessitabitur ad assentiendum conclusioni indirectæ.

42 Hæc tamen solutio parum firma est. Tūn quia quanvis vt modus sciendi explicit ignotum, debeat præsupponi aliqualis cogni-

men in demonstratione sufficit cogitare subiecti & passionis, absque eò quòd præcognoscantur directe, vel indirecte ordinata. Tūn etiam quia causa naturalis, qualis est assensus præmissatum, debet esse ad vnum determinata, & non indifferens ad plura, vt sic posita causa, ponatur determinatus effectus. Ergo insufficiens est prædicta solutionis.

Meliùs ergo respondetur, assensum præmissatum semper necessitare intellectum ad assensum conclusionis directæ: hic enim est proprius, & immediatus effectus illius. Ex quo deinde facta conuersione talis cōclusionis, elicet intellectus assensum conclusionis indirectæ. Cuius ratio est: quia conclusio indirecta non per se primò, & immediatè sequitur ex præmissis; sed mediante conclusione directa, in qua quodammodo contiaetur, quatenus potest hæc conuerti in illam.

DISPUTATIO XVIII.

De essentia, & diuis. demonst. qu. I.

POSSIT Notitiam eorum, quæ præcognosci debent ante demonstrationem, eorum est de ipsa demonstratione, & diuis. eius disputare. Quod prosequitur Aristot. à capite 2. usque ad 22. nosque perstringemus questionibus sequentibus.

QVÆSTIO PRIMA.

An definitiones demonstrationis ab Aristotele traditæ sunt rectæ.

DVAS Demonstrationis definitiones adducit Arist. c. i. Quarum prima non est, ut habent translatio antiqua, & aliqua exemplaria Boëcij: *Demonstratio est syllogismus apodicticon: axiōsis, apodictis enim græcè idē est, quod latine demonstratio: & ita hæc est definitio: Demonstratio est syllogismus demonstrativus, quam sat patet esse nugatoriam. Neque sic definiuit Aristot. sed verbum illud appositum est ab aliquo scolio, ut inquit Soto ibidem. Propria ergo, & vera definitio est, quam habet textus græcus, scilicet Demonstratio est syllogismus epistemicon, id est, faciens scire, ut veritatem Argyropilus.* ¶ Secunda definitio est: *Demonstratio est syllogismus procedens ex veris, primis, & immediatis, notioribus, prioribus, causis, conclusiōnibz. De quibus definitionibus inquirimus: an sint bona.*

Ratio dubitandi contra pri-
mam est. Tum quia generare scien-
tiam ad summum conuenit demon-
strationi pro materiali; siquidem
pro formalis est ens rationis, ut vi-

dimus disputatione prima: ergo non rectè explicatur essentia, seu ratio formalis eius per generate scientiam. Tum etiam quia non apparet, in quo genere causæ hoc conueniat demonstrationi, etiam materialiter sumptæ: ergo demonstratio non facit scire. Consequen-
tia patet: quia illud verbum, *fācere*, denotat aliquam causalitatem. Antecedens vero probatur: quia conclusio scita est pars demon-
strationis; in modo demonstrationis consistit in ipso actu discursus, qui est ipsum scire, seu sciētia actualis: ergo propriè non facit scire.

Contra secundam etiam definitionē multiplex est ratio dubitandi. Nā ex una parte videtur re-
dundans; siquidē procedere ex pri-
mis, & immediatis idē omnino sūt: & similiter eo ipso, quod procedat ex causis, procedit ex prioribus, & ex notioribus: ergo superflue hæc omnia exprimuntur. ¶ Ex alia vero parte videtur deficiens, siquidē tacentur aliæ cōditiones p̄missarū, quas postea explicat Arist. ut quod sint de omni, de per se, de prædica-

to vñituer salī, &c. ¶ Et tandem non conuenit omni contento sub definitio: siquidem plures sūt demonstrationes, quæ non procedunt ex pri-
mis, & immediatis, neq; ex causis, ut pater in demonstrationibus a pos-
teriori. Ergo dicta definitio nō est sufficiens.

2 Nihilominus dicendū est pri-
mō has duas definitiones, ut tradi-
tæ sunt ab Aristot. esse rectæ, & ex-
actæ. Sic docet D. Tho. h̄c lēc. 4.
quē sequūtur Cajet. Soto, Ma. Sā-
chez & cæteri Dialectici. Breuiter
que probatur: quia definitio, qua-
datur per propriā causam definiti,
siuē extrinsecā, siuē intrinsecā, est
bona definitio; descriptiua quidē,
si causa sit extrinseca; essentialis ve-
ro, si sit intrinseca, ut diximus in
proposito Institutionū; sed iste de-
finitiones sunt huiusmodi: ergo &c.

Probatur minor: quia demonstratio
est instrumentum quoddā inelle-
Quale, cuius proprius finis est sciē-
tia; per quam traditur prima defi-
nitio: ipsumq; tanquam ex propria
materia cōstat ex propositionibus
veris, immediatis, notioribus, &c.
per quam traditur secunda: ergo
utroque modo rectè definitur de-
monstratio.

3 Ut autem definitiones istæ in
sensu, quo traditæ sunt ab Aristot.
rectè intelligātur, simulq; satisfiat
rationibus dubitādi, nota, quod cū
syllogismus sit arrefactū quoddā,
& concretum rationis, cōtens ma-
teria, & forma: ex parte vtriusq; di-
uersas sortitū diuisiones, ut con-
stat ex dīctis lib. 3. Institut. e. 7. Ex
parte enī formæ dividitur in tres

figuras; & ex parte materiæ in de-
mōstratiuum, topicum & sophisti-
cum: & ideo illa est diuisio essentia-
lis; hæc verò accidētis in subiecta,
ut ibidem explicūmus. Quia secū-
da intentio, seu forma consueta
syllogismi posita in materia neces-
saria facit demonstrationē; in prob-
abili syllogismum topicū; & in ap-
parenti sophisticū. Quo sit, ut de-
mōstrationis nomen impositum sit
ad significādā formā syllogismi,
prout est in determinata materia,
scilicet in propositionibus necessa-
rijs; & per consequens, propriè lo-
quendo, non significat aliquam ve-
ram speciem; sed potūs quoddam
ens per accidens, resultans ex for-
ma syllogismi, & materia neces-
saria: vnde prout sic non poterit in
rigore definiri.

Cæterū quia intētio illa, seu artificiū, quod est forma demōstratio-
nis, iam supponitur notū ex libris
Priorū: ideo quando de demōstra-
tione agimus in lib. Poster. nō defi-
nitimus formam eius, neq; totū illud
aggregatum. Sed solūm intendimus
explicare, quid cōueniat demōstra-
tioni ex parte materiæ, seu quid re-
quiratur in propositionibus, ut ac-
cedente forma syllogismi, fiat vera
demōstratio. Et ad hoc tendūt de-
finitiones Arist. adductæ, ut cōsider-
rati patebit. Prima enim explicat
id per propriū effectū, quem habet
ex parte materiæ, scilicet gene-
rare scientiam; qu: etiam est cau-
sa finalis demonstrationis, ut vidi-
mus: & ideo talis definitio tradita
est per causam finalē. Ex qua sta-
tim inserit Aristot. aliquas condi-
tio-

tiones, quas habere debent propositiones, quae sunt materia demonstrationis. Per quas etiam secundum definit demonstrationem ex parte materiae, ut ex se patet, & notat D. Thom. lect. 4. Et ideo oportet pro plena huius intelligentia singulas particulias explicare. Prius tamen duo aduertenda sunt ex communione Doctorum consensu.

4. Primum est Aristotelem in praesenti solùm definire demonstrationem propter quid, cui absque controversia conuenit generare scientiam, & procedere ex immediatis, prioribus, &c. quod praestitit, ut ipse testatur: quia nondum egerat in hoc secundo cap. de alia demonstratione, quae dicitur quia.

Secundum est, in hac secunda definitione non enumerasse omnes conditiones demonstrationis propter quid; sed eas tantum, quae ex definitionibus scientiarum, & demonstrationis manifeste inferabantur: alias vero occultiores, ut quod premissa sunt de omni, per se, &c. reliquit examinandas sequentibus capitibus. Quem etiam ordinem nos sequentes in hac difficultate explicabimus conditiones, quae continentur in definitione adducta: alias autem tractabimus questione sequenti. Prima ergo particula est

Ex veris.

5. Atis ex se patet hæc conditio. Quamvis enim conclusio vera sequi possit aliquando ex antecedenti falso, ut docet Aristot. lib. 2. Priorum cap. 2. & nos diximus lib.

3. Institutionum cap. 2. tunc ramè, vt ibidem explicuimus, tale antecedens non influit veritatè in consequens, neque est causa eius; sed aliunde eam habet. Quod tamen repugnat demonstrationi: in qua præmissæ sunt causa veritatis conclusionis, per quas ipsa conclusio probatur. Et ideo sicut conclusio demonstrationis ita est vera, ut repugnet esse falsam; sic etiā præmissæ sunt necessariò veræ.

Eandem particulam probat Aristot. quia *Quod non est, non sciatur.* Cuius dicti sensus non est, de re, quæ non existit, non esse scientiam: hoc enim falsum est; ut patet: sed de eo, quod non ita est, sicut enunciatur, non posse esse scientiam. Quia scientia est habitus circa verum, sicut error est habitus circa falsam.

Ex primis, & immediatis.

DIVIS AEST. Ista particula in re non differunt. Nam propositio immediata in praesenti est illa, qua non est alia prior, per quam probetur: & sic necessariò debet esse prima. Quia enim est prima, non potest habere aliam priorem, ut pater. Ponuntur tamen ad explicandum duos respectus eiusdem propositionis, ut rectè notat D. Tho. lect. citata. Nam eadem propositio dicitur immediata, in quantum caret alia priori, per quam demonstretur: prima vero, comparatione aliarum subsequentium, quæ per illam demonstrantur.

Iam

6. Iam autem si propositio immediata est, qua non est altera prior, ut definit Aristoteles in hoc cap. seu quæ non habet medium, per quod cognoscatur: planum fit, idem in rei veritate esse propositionem immediatam, & per se notam: hæc enim est illa, quæ se ipsam notificat, neque eius veritas per aliam manifestatur: quod idem est ac non habere medium, seu aliam priorem propositionem, per quam probetur. De quo videri potest Beatus Albertus tractat. 2. huius lib. cap. 6. vbi propositionem immediatam, & mediatam; per se notam, & per aliud notam explicat rectè per comparationem ad visibilia per se, & per aliud. Sicut enim Sol quia in se habet à natura insitā lucem, est visibilis per se ipsum; alia vero corpora, quæ lucē à sole participat sunt non per se ipsa, sed per aliud visibilia: sic inter intelligimus diffinitionem subiecti ab ipso, eamque assumimus ut medium ad talem passionem de illo demonstrandā. Videatur Caiet. primo Posteriorum cap. 2. 3. & 19. Soto ibidem quæstione 2. ad 9. Arauxo 1. Metaphysicæ quæst. 5. ar. 1. ad primū, & alij Thomistæ.

Propositio vero per se nota secundum se, & quoad nos est illa cuius praedicatum, & subiectum, non solū habent immediatā cōexionē; sed ipsa nota est nobis. Quæ quādo omnibus est nota, dicitur propositio per se nota quo ad omnes, ut sunt generalissima principia: *Quodlibet est, vel nō est: Potum est maius sua parte &c.* Quādo vero nō omnibus

Xy

nibus

nibus nota est, sed sapientioribus, tunc dicitur propositio per se nota quo ad sapientes: cuius exemplū adducit ex Boecio D. Tho. loco citato, scilicet incorporalia non esse in loco, intellige tanquam in loco.

8 Huius diuisioni propositionis per se nota a D. Thom. traditæ soleret addi aliud membrum, scilicet propositio per se nota quoad nos tantum, quæ scilicet et quanvis in se habeat mediū, ratione cuius prædicatum insit subiecto; tamen quia sensibus est notissima, non indigemus tali medio ad eius cognitionem: ut hæc propositio: *nix est alba*, quæ reuera habet mediū, nempe tale temperamentum: primarium qualitatum; tamen illo non indigemus. Ad quod allusit Aristot. 2. Topicor. dicens, *Eū, qui nō gau-riat nēdem off. sibi in sensu indigere, nō in medio*. Hic tamen modus propositionis per se nota imperfectissimus est; cum sumatur per ordinem ad sensum. Imò in rei veritate talis propositio non est per se nota: & ideo non numeratur à Diuo Thoma in prædicta diuisione.

Supposito ergo, quod propositio per se nota, & immediata in re idem sunt, vt dictum est; eadem erit utriusq; partitio: atq; ita propositio immediata, alia erit immediata secundum se, nō verò quoad nos, & alia immediata secundum se, & quoad nos. Quibus etiam potest alii eodem sensu, quo supra, propositio immediata quoad nos, non verò secundum se. Verum est tamen, in vsu communī loquendi

dicitam diuisionem frequentius applicari propositioni per se notæ, quam propositioni immediatae.

In præsenti ergo loquimur de propositione immediata secundum se: quia hæc propriè, & simpliciter dicitur immediata, vt potest quæ secundum se non habet aliā priorem, per quā probetur. Quod quidem contingit in propositionibus affirmatiuis, tum quando esentia, & partes eius prædicantur de subiecto; tum etiam quando prædicatur prima passio, vt explicatiū est. Propositiones verò negatiue tunc sunt immediatæ, quando prædicatum, & subiectum exprimunt rationes primò diuersas, vt quando vnum prædicamētum negatur de alio, aut vna differentia de alia: ibi enim secundum se nullum potest esse medium, per quod probetur vnum non esse aliud.

9 Quibus sic explicatis, dubitant merito Doctores: an semper demonstratio procedat ex immediatis, seu primis, vt hic inquit Aristot. Nam pro parte negatiua sunt manifestissimè instantiae, vt quando de subiecto demonstratur secunda, aut tercia passio, v.g. si dicas: *Omne ad miratiuum est risibile: omnis homo est admiratiuum: ergo omnis homo est risibilis*. Vbi vtraque præmissa est propositio mediata; siquidem potest à priori demonstrari per primam passionem hominis, nempe discursuum, vt consideranti patet.

Respondeatur ergo, concedendo non omnem demonstrationem pro-

ximè procedere ex propositioni. bus immediatis, vt bene probat argumentum, quando autem inquit Aristotel. demonstrationem procedere ex immediatis, intelligentium est, vt explicat D. Tho. lec. 4. de propositionibus immediatis, vel statim, vel per aliqua media, id est, de immediatis proximè, vel remotè. Et ita 1. Topicorum capite 1. dicitur, quod Demonstratio est ex primis, & veris, aut his, quæ per ea fidem sumpturunt. Nō autem oportuit hoc in præsenti explicare: quia quando aliqua præmissa est propositione mediata, ad hoc vt generet scientiam alicuius conclusionis, opus est talem præmissam cognosci per resolutionem ad primam, & immediatam propositionem, vnde deriuatur. Et sic semper verificatur demonstrationem procedere ex immediatis.

Causisque conclu- sionis

10 Ex tribus subsequentibus particulis, hanc ultimam prius explicat Aristot. quia ex eius declaratione duæ priores innote- cunt. Pro eius ergo intelligentia sciendum est, quod semper præmissæ sunt causæ in cognoscendo conclusionis; id est, sunt id, quod assu- mit intellectus ad cognoscendam conclusionem, & per quod notificatur illi. Ultra hoc autem aliquando continent etiam causam in essendo eiusdem conclusionis: vt quando per

essentiā demonstratur prima passio, & per hanc secundā, &c. Et tunc præmissæ dicuntur causæ in essendo, & cognoscendo simul: quia intellectus assumit vt causam cognitionis id, quod est verè causa rei. Aliquando verò præmissæ non continent veram causam conclusionis, sed potius effectum eius, aut quid aliud ipsa posterius, vt quando causas demonstramus per signa, aut effectus earum. Et tales præmissæ dicuntur causæ in cognoscendo tātū: quia id, quod reuera non est causa, assu- mitur ab intellectu vt causa ad cognoscendam conclusionem. Supposito ergo, quod in hoc cap. Arist. solum definit demonstrationem propter quid, quæ semper est à priori: manifestum fit ultimam hanc particulam, causisque conclusionis, intelligendam esse de causis in es- sendo, & cognoscendo simul. Neque hoc indiget maiorī probatio- ne.

11 Hinc tamen exurgit alia ma- jor difficultas contra hanc parti- culam. Nam plures sunt demon- strationes propter quid, & qua- rum præmissæ non continent veram causam conclusionis, vt quando in Metaphysica demonstran- tur à priori passiones entis, & in Theologia attributa divina; in- ter quæ, cum non sit distinctio realis; non potest esse vera cau- salitas, vt patet. Ergo non omnis demonstratio propter quid procedit ex causis conclusio- nis.

Pro solutione notandum est, causam in essendo esse duplēm:

aliam formalem, & aliam virtualem. Quæ diuisio, & modus loquēti communis est apud Metaphysicos, & Theologos. Causa in eslen-do formalis appellatur illa, a qua effectus realiter procedit, siue per veram, & propriam actionem; siue per naturalem emanationem, & resultantiam: & hæc semper distinguitur realiter ab effectu, vt patet. Causa vero in eslen-do virtuallis dicitur ille gradus, seu ratio, quæ licet reuera non producat aliam, cum qua realiter identificatur; inter eas tamen, vt sunt virtu-liter plures, intenit ex natura rei, talis subordinatio, & ordo; vt vnam apprehendat intellectus ut causam alterius, ita quod si hæc aliquam haberet causam, nullam aliæ postularet nisi illam. Verbi gratia immortalitas, & immaterialitas animæ sunt idem: & ita neutra est vera, & formalis causa alterius: habent tamen inter se talem ordinem, quod immortalitas intelligitur oriri ab immaterialitate, & non è contra. Quod etiam contingit in attributis diuinis. Nam æternitas intelligitur oriri ab immutabilitate, ita vt si illa posset habere veram causam, non esset aliud, nisi attributum immutabilitatis. Huiusmodi autem rationes appellantur causæ virtuales: tum quia quodammodo continent in virtute alias rationes posteriores: tum etiam quia quantum ad hoc æquivalent causis in eslen-do formalibus. Quæ doctrina applicanda etiam eit proportionabiliter entibus rationis.

Quo supposito, respondeatur, ad demonstrationem propter quid non esse necessarium, quod cause in eslen-do sint formaliter causæ; sed sufficit esse causas virtualiter. Et hoc reperitur in demonstrationibus metaphysicis, & theologicis. Per quod patet ad rationem dubitandi.

Ex notioribus, & prioribus.

12 **E**xplícata vltima illa particula, iam facile intelliguntur istæ duæ. Si enim præmissæ debent esse cause in eslen-do conclusionis; consequenter erunt notiores illa: siquidem causa secundum se notior est, quam effectus. Erunt etiam priores propter eamdem rationem. Quia causa semper est prior effectu, saltem prioritate nature. Quam prioritatem debent habere præmissæ formaliter, & in actu: ad quod significandum addita est hæc particula. Nam illa secunda, scilicet ex primis, solum significativa debere esse primas, immediatas, siue proximè, siue remotè: non tamen explicat esse necessarium, vt actu antecedant conclusionem; quod significa hæc particula.

13 Ex dictis constat solutio ad rationes dubitandi positas in principio questionis. Ad primam enim ex adductis contra primam definitionem, iam vidimus hi-

non definiri demonstrationem ex parte forma, sed solum ex parte materie: & ideo recte adducitur propria operatio, seu effectus, qui competit demonstrationi ratione materie.

Ad secundam responderetur negando antecedens. Nam scientia habitualis producitur efficienter proximè per actum discursus, qui est in assensu conclusionis, & solet dici scientia actualis: hæc vero producitur à præmissis disputationis in forma argumentationis, in quibus pro vt sic, saluator artificium illud, quod assumit intellectus ut instrumentum ad aqui-

rendam cognitionem scientificam.

Quare, licet demonstratio sumpta pro ipso scire, seu vt est causa scientiæ habitualis, præcipue consistat in actu discursus; sumpta tamen(vt sumitur frequentius) pro illo artificio intellectuali, seu vt est instrumentum sciendi, solum consistit in præmissis cum tali dispositione, vt ex communi Diæteticorum sententia, & manifestis Aristotelis testimonijs probat Masius in libris Priorum sect. 1. quest. 3. Ac proinde prout sic producit instrumentaliter scientiam.

14 Ad rationes dubitandi contra secundam diffinitionem respondetur. Ad primam iam constat, quod quanvis illæ particulæ quam conclusioni. Nam si assentimur in re idem sint; ponuntur tamen tur conclusioni propter præmissas: ergo magis assentitur ipsis præmissis, iuxta vulgatum axioma: Propter quod unumquodque tale, & illud magis. Quod oportet in præ-

dictum etiam iam dimicimus, quod quia illæ aliae conditiones maiori indigebant discussione: solum enumerauit Aristoteles eas, quæ erant magis notæ: in quibus etiam aliae virtu-liter continetur, vt ex dicendis constabit.

Ad vltimam respondetur Aristotelem solum definisse demonstrationē propter quid, vt ex ipso, & communi sententia notauimus supra num 4. Et ideo dictæ diffinitiones non conueniunt demonstrationi à posteriori.

D V B I V M APPENDIX
quomodo sit intelligendum axionia,
quod hic habet Aristotele, scilicet propter quod unumquodque tale, & illud magis.

15 **E**x His, quæ haec tenus dicta sunt; concludit Aristotel. intellectum firmius, perfectius, & magis assentiri præmissis, quam conclusioni. Nam si assentimur in re idem sint; ponuntur tamen tur conclusioni propter præmissas: ergo magis assentitur ipsis præmissis, iuxta vulgatum axioma: Propter quod unumquodque tale, & illud magis. Quod oportet in præfenti

senti explicare: sunt enim cōtra ipsum piures instatiæ. ¶ Prima: quia res cognoscuntur ab anima propter species intelligibiles, aut propter habitus intellectus: & tamen species intelligibiles, aut habitus non magis cognoscuntur. ¶ Secunda: quia terra est calida propter solem calefacentem; cum tamen sol nō sit magis calidus. ¶ Tertia: quia Filius æternus spirat Spiritum sanctum propter Patrem, à quo accipit vim spirandi: & tamen Pater non magis spirat, quā Filius. ¶ Et tandem quarta: quia Petrus est homo propter patrem illum producentem; cum tamen pater non sit magis homo.

Respondeatur tamen exponendo hoc axioma iuxta doctrinam Dini Thomæ, qui diuersis locis plures illi adhibet limitationes. Primam ponit prima parte quæst. 87. art. 2. ad 3. vbi docet intelligendum esse: *In his, quæ sunt unius ordinis, seu in eodem genere causa: puta si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter vitam; sequitur, quod vita sit magis desiderabilis: quia utraque pertinet ad genus causæ finalis.* Si autem accipiuntur ea, quæ sunt diuersorum ordinum; axioma non habet veritatem: vt se dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter medicinam; non ideo sequitur, quod medicina sit magis desiderabilis: quia sanitas; est in ordine finium; medicina vero in ordine causarum efficientium. Per quod solvit prima instantia. Num res cognitæ, & species intelligibles, seu habitus non sunt in

eodem ordine: siquidem res sunt in ordine obiectorum, & consequenter pertinent ad genus causa formalis extrinsecæ; species vero, aut habitus sunt in ordine causarum efficientium. Et ideo non sequitur ex eo, quod res cognoscantur per species, aut habitus, quod ista magis cognoscantur. Sequetur autem si omnia essent obiecta, vt contingit in præmissis, & conclusione, quæ quia sunt in ordine obiectorum: ideo optimè sequitur ex eo, quod conclusio cognoscatur propter præmissas, quod præmissæ magis cognoscantur. Videatur D. Thom. loco citato.

16 Secundâ limitationē adducit Sanctus Doctor in hoc 1. lib. lect. 6. his verbis: *Quod doco causa, & effectus conueniunt in nomine; tunc illud nomine magis predicatorum de causa, quæ de effectu: sicut ignis est magis calidus, quā ea, quæ per ignem causantur. Quodque verò causa, & effectus nō conueniunt in nomine: & tūc licet nomine effectus nō conueniat causa; tamen conuenit ei aliquid diversum: sicut quāvis in sole nō sit calor; est tamen in eo virtus quādā altior, quæ est principiū caloris.* Iuxta quādoctrinā, quādo aliquod nomine vere prædicatur de causa, & effectu; si effectus est talis propter causam, bene sequitur causam esse magis talē. Si vero nomine nō prædicetur vere de causa, & effectu; tūc nō licet inferre, quod causa sit magistralis. Sequitur tamen esse in ea aliquid altius ipso effectu. Per quod patet ad secundam instantiam.

Tertiā, & quartā limitationē po-

nit D. Tho. in 1. dist. 12. q. 1. art. 2. simam regulam: quod scilicet tunc valet axioma istud; quando totus effectus potest reflekti supra veram causam. V.g. quando dicimus luna est lucida propter solē; potest fieri reflexio sic: luna est lucida: quia sol est lucidus: & ideo bene sequitur: ergo sol est magis lucidus. Et ita legitima intelligentia, & glosa axiomatis est hæc: Propter quod unum quodq; tale & illud magis, id est, quādo aliquid est tale propter aliud: quia illud est tale; illud propter quod est tale, est magis tale. In quo sensu nullas patitur instantias, vt cōfederanti patebit. Videatur Caiet. ibidem.

QVÆSTIÖ. II.

De alijs conditionibus præmissarum.

V L T R A Conditiones præmissarum, quas explicuimus, & tradit. Aristot. cap. 2. rursus cap. 4. probat tria alia esse requisita ad demonstrationem, scilicet quod præmissæ sint de omni, per se, & de prædicato uniuersali. Et cap. 5. sequenti addit duo alia, scilicet quod demonstratio non procedat ex cōmuni bus, neque ex extrancis; sed ex proprijs utroque modo. Que omnia explicanda sunt in hac quæstione. (•.)

17 Has omnes limitationes, & glossas reducit ingeniosè Caieta. hic cap. 2. §. circa præpositionem illam ad hanc breuissimam, & verif-

*AN P R A E M I S S Æ D E-
monstrationis debeant esse de om-
ni, & perse. §. I.*

18 PRO huius explicatione no-
tandum est primò, quòd dici
de omni est duplex: aliud prioristi-
cum, quo sensu vnum ex principijs,
in quibus nititur ars syllogistica;
appellatur dici de omni: aliud vero
posterioristicum. Ad hoc, ut propo-
sicio sit de omni prioristico, sufficit
eam esse vniuersalem; etiam si præ-
dicatum non conueniat subiecto
pro omni differentia temporis.
Cuiusmodi sunt istæ propositiones:
*omnis homo vigilat: omnis homo ca-
nebit, & similes: quæ possunt bene dis-
poni in forma argumentationis.* Et
ita cōsequētia huius syllogismi: *Om-
nis homo vigilat: Petrus est homo:
ergo Petrus vigilat,* probat per di-
cī de omni: quia ad formam argu-
mentationis, de qua in prioribus agi-
tur, non interest, quòd prædicatum
conueniat semper, vel necessariò
subiecto.

Ad hoc vero, quòd propositio
sit de omni posterioristico, requiri-
tur (inquit Arist.) quod *Prædicatum
non cūdā infit: cūdā nō infit: neq;
interdum conueniat, interdum non
conueniat.* Ideſt, tunc propositio
est de omni posterioristico: quando
nihil potest assignari sub subie-
cto, cui non conueniat prædi-
catum pro omni differentia tempo-
ris. Et huiusmodi sunt istæ: *Omnis
homo est risibilis: omnis nix est alba
&c. Explicat autem id Aristoteles
per negationem, ut ita comprehen-
dat propositiones singulares, qua-*

*rum prædicatum semper conuenit
subiecto: quales sunt istæ: Petrus est
animal: Petrus est risibilis: hoc nix
est alba &c. Quæ licet non sint de
omni prioristico, sunt tamē de om-
ni posterioristico: quia earum præ-
dicatum non interdum conue-
nit subiecto, & interdum non
conuenit, sed semper conuenit, ut
patet.*

19 Secundò notandum est, quid
sit propositio de per se. Ad cuius
explicationem adducit Aristotel.
quatuor modos dicendi per se. *Pri-
mus* est, quando prædicatum est de
essentia subiecti: ut quando defini-
tio, vel partes eius, sive physica, sive
metaphysica, prædicantur de
diffinito. *Secundus* modus est, qui
do prædicatum est propria passio-
subiecti, vel (ut inquit Aristot.) quā
do subiectum est de essentia prædi-
cati. Quod ideo dixit, ut notat D.
Thom. leſt. 10. quia propria passio
definitur per proprium subiectum:
& sic subiectum in obliquo est de
essentia passionis. *Tertius* modus
potius est modus essendi, quam
modus dicendi per se: est enim ille,
quo substantia dicitur ens per
se, & non in alio. *Quartus* tandem
modus dicendi per se expectat ad
causalitatem, quando scilicet sub-
iectum est causa per se prædicati,
ut quando dicimus *adificator adifi-
cat, aut Medicus medetur.*

Explicat autem Aristot. statim
dīſcriben inter duos priores mo-
dos: ex una parte, & quartum ex
alia: (tertius enim cum non sit mo-
dus dicendi, sed essendi per se, nō est
cui in presenti comparetur,) & in-
quit

quit, in quarto modo prædicatum
conuenire accidentari, & contin-
genter subiecto: hæc enim est prædi-
catio quinti prædicabilis: *Medicus
medetur, ut patet: at vero in duobus
primis modis prædicatum conve-
nit necessariò subiecto.* De primò
quidem constat, cūm ibi prædice-
tur essentia. De secundo etiam pa-
tet ex dictis supra disp. 8. numer. 7.
siquidem propria passio habet ne-
cessariam connexionem cum essen-
tia. Ex quo etiam sequitur quartū
modum dicendi per se nō posse de-
ferre demonstrationi, quæ debet
constare ex propositionibus ne-
cessarijs: ac proinde duos tantū
priores modos ad illam perti-
nere.

20 Prima conclusio. Præmissæ
demonstrationis debent esse de
omni, & per se. Hac est evidens: &
probatur breviter: quia præmissæ
debent esse necessaria: sed omnis
propositio necessaria est in aliquo
ex predictis duabus modis dicendi
per se: ergo præmissæ debent esse
propositiones de per se. Sed omnis
propositio de per se, cūtia de om-
ni; ergo etiam præmissæ debent
esse de omni. Prior syllogismus cō-
stat ex dictis. Minor vero subsequens
probatur: quia in duobus
primis modis dicendi per se, præ-
dicatum, vel est essentia subiecti,
vel habet necessariam connexio-
nem cū illa: ergo non interdum
inest, & interdum non inest; sed
semper inest subiecto: ac proinde
omnis propositio per se erit:

etiam de omni.

*AN P R A E M I S S Æ D E-
monstrationis debeant esse de
prædicato vniuersali
§. II..*

21 VT cognoscatur, quid sit pro-
positio de prædicato vniuer-
sali, notandum est vniuersale in
præsenti non sumi sicut in libro
prædicabilium, prout est vnum in
multis: sed sumi pro illo prædicato
necessario, quod conuenit sub-
iecto conuertibiliter, seu secundū
quòd tale est. Quo sensu definit
illud Arist. hīc cap. 4. dicens: *Vni-
uersaliter autem id competere dico,
quod utique dicitur de omni, per se,
& secundū quòd ipsum, ut risibile
respectu hominis, & habere tres
angulos æquales duobus rectis res-
pectu trianguli.*

Juxta quam definitionem, tria
requiruntur ad prædicatum vni-
uersale, ut sumitur in præsenti. Pri-
mum est quòd sit de omni; defectu
cuius risibile non est prædicatum
vniuersale respectu animalis: &
habere tres angulos non est prædi-
catum vniuersale respectu figuræ,
ut inquit Aristoteles. Secundum est
quòd sit per se: defectu cuius aibum
non est prædicatum vniuersale res-
pectu niuis: quia licet sit de omni;
non tamen est per se, sed conuenit
contingenter niui. Tertium est,
quòd conueniat subiecto, secundū
quòd ipsum, id est, secundū quòd ta-
le est, seu conuertibiliter: defectu cu-
iis sensibile non est prædicatum vni-
uersale respectu hominis, neq; ha-
bere tres angulos æquales duobus

Y y 5 rectis

re stis respectu isochelis, vt inquit singularis speciebus trianguli, scilicet isocheli, ylopleuros, & scalenon.

Arist. quia licet sint prædicata de omni, & per se; non tamen conuenient illis secundum quod ipsa: si quidem neque sensibile conuenit homini, secundum quod est homo; sed secundum quod est animal: neq; habere tres angulos, conuenit isocheli, secundum quod est isochelis; sed secundum quod est triangulus.

Ex quo etiam patet, quem ordinem habeant inter se ista tria. Comparatur enim sicut superius, & inferius. Nam prædicatum de omni, latius patet, quam prædicatum per se; siquidem omne prædicatum per se est de omni; non tamen è contra, vt patet de albo, quod est prædicatum de omni respectu nivis; non tamen per se. Similiter prædicatum per se latius patet, quam prædicatum vniuersale: siquidem omne prædicatum vniuersale est per se; non tamen è contra, vt patet de sensibili, quod est prædicatum per se respectu hominis; non tamen conuenit illi vniuersaliter, & secundum quod ipsum.

22 Secunda conclusio. Vtrq; præmissa demonstrationis, vel saltē aliqua debet esse, de prædicato vniuersali in demonstratione propter quid. Sic docet Arist. in hoc cap. 4. dum dicit, quod habere tres angulos egales duobus rectis, quanvis per se primò demonstretur de triangulo, cuius est prædicatum vniuersale; per ipsum tamen demonstratur, tū de ipso genere figuræ particulariter sumpto, tū etiam de

probatur breuiter conclusio quo ad primam partem. Quia perfectissima demonstratio probat propriam passionem de proprio, & adæquato subiecto, ostendens propter quid illi conueniat; sed propria passio conuertitur cum proprio, & adæquato subiecto: & proprium propter quid passionis (scilicet propria, & immediata causa eius) conuertitur cum ipsa passione: ergo in demonstratione perfectissima, omnes tres termini sunt conuertibiles: & per consequens utraque præmissa erit de prædicato vniuersali: vt cernere licet in hac demonstratione: *Omnis admiratuum est risibile: omnis homo est admiratus: ergo omnis homo est risibilis:* vbi omnes tres propositiones sunt de prædicato vniuersali.

23 Secunda vero pars conclusionis probatur; quia etiam in demonstratione propter quid, probamus propriam passionem, tū de aliqua specie, aut individuo subiecti adæquati, vt patet si dicas: *Omnis triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis: isochelis est triangulus ergo habet tres angulos,* &c. tū etiam de ipso genere particulariter sumpto, ut si dicas in primo modo tertiae figuræ: *Omnis triangulus habet tres angulos aequales duobus rectis: omnis triangulus est figura: ergo aliqua figura habet tres angulos,* &c. Sed in his demonstra-

mōstrationibus, altera tantum factiorem esse ita. Appellat autem demonstrationem vniuersalem eam, cuius ambæ præmissæ sunt de prædicato vniuersali, seu conuertibili, tunc enim passio concluditur vniuersaliter de proprio, & adæquato subiecto. Demonstrationem vero particularem appellat quancunque aliam, cuius conclusio, aut præmissa non sunt conuertibiles, seu de prædicato vniuersali. Et ideo haic merito prefert illam ratione dicta.

24 Quod autem demonstratio, in qua passio concluditur, non de proprio, & adæquato subiecto, sed de aliquo eius inferiori; aut etiam de superiori particulariter sumpto, vt explicatum est, sit multò imperfectior, quam demonstratio, in qua passio concluditur de proprio, & adæquato subiecto, manifestum est. Et ratio Aristotelis est evidens. Nā propria passio per se primò conuenit proprio, & adæquato subiecto; & ratione illius conuenit inferioribus eius, & ipsi superiori particulariter sumpto (ideò enim Petrus est risibilis: quia homo est risibilis; & ideo aliquod animal est risibile: quia homo est risibilis) ergo demonstratio, in qua passio concluditur de proprio, & adæquato subiecto, longè perfectior est quacunque alia.

¶ Ex quo intelligitur doctrina, quam habet Aristoteles in hoc libro capite 20. vbi comparans demonstrationem vniuersalem particulari, multis rationibus probat illam potiorem, & per-

Secunda deceptio solet contingere, quando plures species conueniunt in aliquo genere in nominato. Tunc enim quis existimaret passionem talis generis conuenire vniuersaliter alicui eius speciei, falleretur. Sicut si animali non esset nomine impositum, & sensibile, q; est propriū animalis assignaretur.

retur, vt prædicatum vniuersale eorum, quæ sub animali cōtinētur. Quo etiam modo deciperetur, qui existimaret potentiam generatiuam communiter dictam (vt scilicet tantū dicit esse productiuā similiſ in natura) cōnenire vniuersaliter viuenti : quia generabile, quod nos addidimus in arbore (cui vniuersaliter conuenit talis poten- tia) est genus innominatum.

Tertia tandem deceptio contin- geret ei, qui existimaret passionem vnius speciei conuenire vniuersaliter generi ; præcipue si talis spe- cies esset innominata , vt patet in codem exemplo. Siquis enim talē potentiam generatiuam , vel esse corruptibile , quæ sunt propriæ pas- siones generabilis, existimaret vniuersaliter conuenire corpori, cuius ipsum generabile est species subal- terna, falleretur. Quo etiam modo (inquit Aristoteles) deciperetur, qui de recta linea probaret tan- quam prædicatum vniuersale , non concurrere , id est, se non contingere : nam id tantū conuenit lineis parallelis. Ad quas omnes decep- tiones, quæ frequenter solent con- tingere , facile vitandas , statuit Aristoteles hanc regulam : quando posito subiecto ponitur prædicatum, & ablato aufertur ; tunc prædicatum conuenit vniuersaliter, seu secundū ipsum subiecto , vt considerant patebit. Videatur

D.Thom. kīc li&t.12.

*A N D E M O N S T R A-
tio debeat procedere ex proprijs,
non verò ex extraneis, aut
communibus
§. III.*

26 Pro explicatione nota pro- prium , vt ad præsens atti- net, posse sumi dupliciter : primò , vt distinguitur contra alienum, seu extraneum : secundò , vt distin- guitur contra commune. Et quia quando inquit Aristoteles demon- strationem debere procedere ex proprijs , excluditur vtrunque: ideo vtrunque explicandum est. Tunc ergo syllogismus dicitur pro- cedere ex alienis , seu extraneis; quando medium est omnino alie- nū à subiecto, scilicet à minori ex- tremitate , ita vt cùm illo non ha- beat necessariam connexionem; sed tantū contingentem. Ut con- tingit in syllogismis Logica vten- tis , quando per media secunda- rum intentionum descendit ad entia realia , quibus illæ sunt omni- nō extranæ , vt vidimus supra dis- putatione prima, numer. 42. Propter quod Logica vtenis , seu Dia- lectica dicitur tentativa , & non demonstrativa : quia Dialecticus procedit ex principijs extraneis; demonstrator verò ex proprijs , vt ex Aristotele, & Diuo Thoma no- tauimus ibidem.

27 Similiter tuc syllogismus dici- tf procedere ex cōmuniþ, seu re- motis; quādo mediū nō est propria & immediata causa passionis; sed remo-

remota, & cōmunis: tunc enim pre- missæ, quia non continent propriā, & immediatā causam conclusionis; dicuntur remotæ, & cōmunes. Hoc autem dupliciter potest cōtingere. Primò , quando causa est quidem remota , & communis ; sed reuera conuertibilis cum effectu, vt quando tertia passio demonstratur per primā. V.g. supponamus, quod pri- ma passio post essentiam hominis est esse discursuum; secunda admiratiuum; & tertia risibile. Tunc pro priā, & immediata causa discursui erit rationale; & propria , & imme- diata causa admiratiui erit discursuum; & propria; & imme- diata causa risibilis erit admiratiuum. Rationale verò respectu admiratiui , & risibilis erit causa re- mota; siquidem mediat discursiuū: erit etiam communis : tum quia admiratiuum , & risibile ultra ra- tionale requirunt aliam causam, nempè discursuum; tum etiam quia rationale , non solum est causa admiratiui, & risibilis; sed multò ma- gis discursui, cuius est immediata, & propria causa. Si quis ergo hanc propositionem : homo est risibilis, demonstraret per rationale , aut discursuum ; tales syllogismi pro- cederent per causam remotam, & communem hcc primo modo: quia in præmissis non assignaretur pro- pria , & immediata causa risibilis, nempè admiratiuū. Si verò eadē propositio demonstraretur per ad- miratiuum ; talis syllogismus pro- cederet ex proprijs , & immediatis hoc primo modo explicato, vt per se patet.

28 Secundo modo contingit, syllogismū procedere per causam remotam, & communem , quando causa non est conuertibilis cū ef- fectu; sed conuenit alijs. Cuius duo exempla adducit Aristoteles: alte- rum cap. 10. huius libri, de animali respectu respirationis : quæ non conuertuntur:nam aliqua animalia (quæ scilicet nō habent pulmonē,) non respirant. Vnde si quis hanc propositionem : lapis non respirat, probaret in secundo modo secun- da figuræ sic: Omne respirans est ani- mal: nullus lapis est animal : ergo nullus lapis respirat : iste proce- deret per causam remotam, & com- munem hoc secundo modo. Secun- dum exemplum adducit capite sep- timo de tetragonismo , id est, de quadratura cir- culi. Briso enim illum demonstra bat sic : Vbi est maius, & minus potest esse æqua- le: sed posito qua- drato , datur circulus maior (qui scilicet ipsum continet) & cir- culus minor (qui scilicet intra quadratum describitur) ergo po- test dari circulus equalis quadra- to. De quo Brisone inquit Ari- stoteles , procedere per causam remotam, quia maius, minus, & æ- quale , non solum conueniunt cir- culo; sed etiam triangulo , pyra- midi, & alijs figuris. Et huiusmodi demonstrationes , quæ procedunt per causam remotam; hoc secundo modo , semper sunt in secunda fi- gura, vt consideranti patebit.

29 Tertia conclusio. Demonstra-
tio non potest procedere ex omni-
no extraneis : sed medium, quod
assumitur in præmissis, debet habe-
re necessariam connexionem , tum
cùm subiecto , tum etiam cùm pas-
sione; atque ita subiectum, mediū,
& passio , debent contineri intra
idem genus , vt inquit Aristoteles,
seù intra eandem cognitionem, vt
habet alia translatio. Sic docet Phi-
loso. c.7. citato, què sequuntur. D.
Thom. lect. 15. & communiter Dia-
lektici. Ratioque est manifesta: quia
si medium non haberet necessariā
cōexionē cùm aliqua extremitatū,
præmissa, in qua iungerentur, esset
contingens; & ex cōsequēti conclu-
sio etiam esset contingens, & non
scientifica, vt per se patet: ergo de-
monstratio debet procedere ex
proprijs, prout proprium distingui-
tur contra alienum, seù extraneū.

Hanc conclusionem limitat in
eodem capite Aristoteles ad scien-
tias subalternantes: quia subalter-
natæ quodammodo procedunt ex
extraneis; siquidē principia Arith-
meticæ, ex quibus Musica procedit
ad demonstrandas passiones de
numero sonoro, sunt quodammodo
aliena , & extranea ipsis sonis.
Limitat inquam Aristoteles: quia
cap. 10. acturus erat de scientijs
subalternatis. Quare nos etiam
pro nunc eodem modo limitamus
hanc conclusionem, vsque dum de
illis agamus.

30 Quarta conclusio. Demo-
stratio propter quid non potest pro-
cedere per causam remotam , &
communem secundo modo supra

explicato benè tñ primo ; licet ta-
lis demonstratio non sit potissima:
sed aliqualiter imperfecta. Prima
pars conclusionis est expressa Ari-
stotelis cap. 7. vbi etiam propterea
negat demonstrationem Brisonis
esse propter quid. Et cap. 10. refert
demonstrationē Anacharsidis pro-
bantis in Scythia non esse tibicines
hoc argumento: *Vbi sunt tibicines
sunt vites: in Scythia non sunt vites:
ergo non sunt tibicines.* Quam demō-
strationem inquit Aristoteles non
esse propter quid: quia vitis est cau-
sa remota rete modulandi. Et tā-
dem idē dicit de syllogismo, in quo
animal assumitur vt medium ad cō-
cludendam respirationem. De qui-
bus infra redabit sermo.

Eadem partem cōclusionis do-
cet D. Thom. lect. 17. & communi-
ter Dialektici. Ratioque est ex di-
cis manifesta. Quia quando proce-
ditur per causam remotam secun-
do modo supra explicato, nulla pre-
missarum est de p̄dicate vniuer-
sali; cùm talis causa remota non sit
conuertibilis: ergo in demonstra-
tione propter quid non proceditur
per causam remotam tali modo. Pa-
tet consequentia: quia in demon-
stratione propter quid , saltem ali-
qua præmissarū debet esse de p̄d-
icato vniuersali, vt ostendimus §.
precedenti.

31 Secunda etiam pars conclu-
sionis est communis inter Dialet-
icos. Eāque docet & explicat Cai-
tanus in hoc 1. lib. cap. 13. quæ st. 5.
ex Arist. ibidem , qui per causam
remotam intellexit solam causam
non cōuertibilem, vt patet in texu.

Proba

Probat̄ autē ratione: quia inter
passiones eiusdem essentiae non sic
est habitudo , & subordinatio , vt
tertia p̄cise oriatur , & causetur
à secunda; & hæc à prima: quemad-
modum prima solū causatur ab
essentia. Sicut enim vnum accidēs
non subiectatur in altero, tanquam
in subiecto integro , seu quod ; ita
vna passio non oritur ab alia quasi
vt quod, & vt ab integra causa : sed
inter eas talis est ordo, quod ab es-
sentia sola oritur prima passio; &
ab eadem essentia simul cum prima
passione oritur secunda; & ab es-
tentia simul cum prima, & secunda pas-
sione oritur tertia; & sic de alijs. Er-
go demonstratio, in qua tertia pas-
sio demōstratur per primam, aut se-
cundam per essentiam , est reuera
demonstratio propter quid. Patet
consequēta: quia essentia respectu
secundæ passionis , & prima passio
respectu tertiae non dicuntur causæ
remotæ: quia nihil omnino influat
per se ipsas; sed quia in essentia sup-
ponitur prima passio, vt oriatur se-
cunda; & secunda, vt oriatur tertia,
vt explicatum est. Ergo essentia ve-
rè pertinet ad propter quid secunde
passionis, & prima ad propter quid
tertiae: & per consequens tales de-
monstraciones reuera sunt demon-
straciones propter quid. Tametsi
quia in eis non exprimitur integrū
propter quid passionis, quæ demon-
stratur , deficiant à perfectissima
demonstratione , sintque aliqualiter
imperfectæ, vt consideranti pa-
rebit.

32. q. Ex dictis infertur quomo-
dò sit intelligendum axioma, quod

habet Arist. ca. 10. huius lib. scilicet
Si affirmatio est causa affirmationis;
negatio est causa negationis , & è
contra. Quod exponit optimè Ca-
itetanus ibidem cap. 13. §. tunc illā
regulā. Estergo intelligendum de
causa propria, & conuertibili. Quia
enim rationale respecturabilis est
causa propria, & conuertibili: be-
nè sequitur : si affirmatio ratio-
nalis causat affirmationem risibilis,
quod negatio rationalis causet ne-
gationē risibilis, & è contra. Quod
nō contingit in causis cōmunitibus,
& in cōuertibilibus. Quia , vt ibidē
inquit Aristoteles, quanvis negatio
animalis causet negationē respira-
tionis; affirmatio animalis nō cau-
sat affirmationem respirationis. Si-
cut etiam è contra , quanvis afir-
matio hominis sit causa affirmatio-
nis sensitiū; non tamen propterea
negatio hominis est causa negatio-
nis sensitiū. Ac proinde in huius-
modi causis cōmunitibus, & in con-
uertibilibus non habet locum di-
cūm axioma.

Q V Ä S T I O . III.

Vtrum diuisio demonstracionis in-
quia, & propter quid
sit adæquata.

33 E xplicata essentia demonstra-
tionis, oportet diuisiones ei-
nvestigare. Tradit autem plures
Arist. in hoc lib. Nam c. 20. diuidit
demonstrationē in vniuersalem, &
particularē, quæ supra numero
24 explicamus , ostendimusque
vniuersalem præstantiore esse par-
ticu-

ticulari. Deinde capit. 21. diuidit demonstrationem in affirmatiua, (cuius scilicet conclusio est affirmativa,) & negatiua (cuius scilicet conclusio est negatiua.) Ex quibus illa esse potiorem probat multis rationibus. Nobis hęc vna sufficiat: quia negatio cognoscitur per affirmationem: ergo affirmatio magis nota est, quam negatio: ergo demonstratio, in qua concluditur affirmatio, prior, & potior est ea, in qua concluditur negatio. Consequētiz patent ex axiomate supra explicato: *Propter quod unumquodque tale, &c.* Antecedēs verò probaturū à priori: quia affirmatio est causa negationis: tūm etiam inductione: quia prius scimus hominem esse rifiablem, quam lapidem, velequum non esse rifiablem; & idem est de alijs. Tandem cap. 22. diuidit demonstrationem in demonstrationē directam, seu ostensiua: & ducentem ad impossibile. Illa sit quando directè concluditur propositio intenta; ista verò, quando ex contrario, aut contradictorio propositio- nis negatæ, infertur aliquod impossibile, per quod ostenditur eam esse veram, vt satis constat ex dictis lib. 3. Institutionum, cap. 6. & expli- cat Soto in hoc lib. ca. 22. De quo etiam videri potest D. Th. lect. 40.

34 His ergo diuisiōibus omisiis, celebris est ea, qua diuiditur demonstratio in *quia*, & *propter quid*. Quam tradit, & explicat Arist. cap. 10. eiusdem libri. Nosque in pre- senti latiūs, quam solet declarabimus *propter Cauero* hęc disp. 2. dubio 4. & alios Modernos, qui non recte

aduertentes doctrinam huius capi- tis, omnino confundunt dictam di- visionem cùm ea, quæ solet tradi in demonstrationem à priori, & à po- steriori. Est ergo demonstratio *propter quid illa*, quæ non solum probat passionem inesse subiecto; sed etiam ostendit, *propter quid illi conueniat*: quod fit adducendo in præmissis propriam, & adæquatam causam talis passionis. Cùm enim vnaquæque passio habeat propriū principiū, seu propriū quid, à quo dimanat iuxta dicta supra numero 22. consequenter habet pro- prium *propter quid*, per quod pro- betur, nempe rationem illam, seu illud *quid* à quo dimanat. Et quan- do hoc ponitur pro medio ad con- cludendam talem passionem, fit demonstratio *propter quid*. Sit exē plum, quando de subiecto demon- stratur secunda passio per primam, (quam diximus esse demonstratio- nem perfectissimam) sic: *Omne dis- cursuum est admirativum: omnis homo est discursivus: ergo omnis ho- mo est admirativus.* In qua demon- stratione non solum concluditur verum esse, quod admiratiū con- uenit homini; sed etiam ostenditur, *propter quid illi conueniat*: siquidē sumitur pro medio discursuum, quod est propria, & immediata causa, seu proprium *propter quid* admiratiui. Et inde huiusmodi demonstiones appellantur *propter quid*.

35 Demonstratio. *quia* est illa, quæ tantū ostendit passionem con- uenire subiecto; non autem adducit *propter quid* illi conueniat. Vnde

in præsenti nomen, *quia*, quod sumptum est extralatione Boe- cij, non accipitur causaliter, vt recte notat Soto in hoc cap. 10. sed est pura coniunctio, quasi dicatur, *demonstratio quid hoc sit hoc*. Propter quod etiam in translatio- ne Argyropili, hęc demonstratio appellatur, *scire esse*; alia verò dicitur *scire propter quid est*. Sic enim trāfert: *Differt autem scire esse, & propter quid est: primo quidem in eadem scientia, &c.* Itaque demon- stratio *quia* in hoc differt a de- monstratione *propter quid*, quod in hac scitur passionem conuenire subiecto, & *propter quid* illi con- ueniat; in illa verò solum scitur passionem conuenire subiecto; re- ticetur autem *propter quid* illi con- ueniat: & ideo appellatur à Soto, & alijs, demonstratio: quod hoc sit hoc. Sit exemplum in hac de- monstratione: *Stellæ non scintilant- tes sunt propè nos: planetæ sunt stel- læ non scintilantes: ergo planetæ sunt propè nos:* in qua solum scitur, pla- netis conuenire hoc, quod est esse prope nos; non autem assignatur *propter quid* illis conueniat. Nam hoc, quod est, *non scintilare*, non est *propter quid* huius, quod est *esse propè nos*: sed potius ē contra planetas esse propè nos est *propter quid non scintilandi*, vt per se patet.

36. Assignat autem Arist. in eo- dem capite tres modos, quibus cōtingit fieri demonstrationem *quia*. Primus est, quando per effectum communem non conuertibilem adæquatum, & conuertibilem pro- cedimus ad causam demonstran- dam; vt patet in exemplo adducto, vbi ex negatione scintillationis procedimus ad probandum plane- tas esse prope nos, quod est propria causa talis negationis. Et in huius- modi demonstrationibus inquit Aristot. quod si maior extremitas mutetur in medium, fiet demon- stratio *propter quid*: quia iam pro- cedet per propriam, & adæquatam causam, vt patet fidicas. *Stellæ, quæ sunt propè nos, non scintillant: sed planetæ sunt propè nos: ergo planetæ non scintillant,*

Ex quā Aristot. doctrina, ante quam ad alios modos procedamus duo colligenda sunt. Primum est omnem demonstrationem à pos- teriori esse demonstrationem *quia*. Non enim fieri potest, quod in de- monstratione à posteriori assige- tur *propter quid* conclusionis, vt per se patet. ¶ Secundum est in hoc casu quodammodo dari de- monstrationem circularem: siquidem ex demonstratione *quia*, in qua per effectū adæquatum causam demonstramus, fit demonstratio *propter quid*, si inuertendo terminos tales effectū probemus per suam causam; ac proinde quodammodo datur circulus, dum cau- sam per effectum, & effectum per causam demonstramus. Sed de hoc redibit sermo in fine difficulta- tis.

37 Secundo modo inquit Ari- stot. fieri demonstrationem *quia*, quando per causam remotam, seu communem non conuertibilem adæquatum, & conuertibilem pro- cedimus ad causam demonstran-

ter quid. Cuius ratio est ex dictis manifesta. Tum quia vnaquaque passio habet proprium, & adæquatum propter quid, per quod probetur, ut supra numero 22. & 34. vidimus : ergo demonstratio, in qua solùm continetur causa remota, & non conuertibilis, passionis, non adducit propter quid illius; & per consequens nō poterit esse demonstratio propter quid. Tum etiam quia in huiusmodi demonstrationibus, tantùm concluditur, hoc esse hoc, idest, passionem conuenire subiecto: per quod præcise non scimus propter quid illi conueniat: ergo tales demonstrationes, quanvis procedant per causam in essendo; verè sunt demonstrationes *quia*. Et huiusmodi sunt demonstrationes Brisonis, & Anacharsidis, & de animali respectu respirationis: de quibus Aristot. in hoc capite expressè affirmat esse demonstrationes *quia*.

38 Tertio tandem modo inquit Aristoteles fieri demonstrationem *quia*, quando, *quia*, & *propter quid* pertinent ad diuersas scientias, ut quandò ex conclusionibus demonstratiuis à scientia subalternante, procedimus tanquam ex principijs ad demonstrandas conclusiones scientiae subalternatae: tunc enim *scire quia* pertinet ad scientiam subalternatam, *scire vero propter quid* ad subalternantem. Verbi gratia, quòd res cum à longè videtur, appareat minor, quād videtur prope, est propositione. Perspectivæ: quæ cognoscit *quia est* talis propositionis; sed *propter quid*

eius pertinet ad Geometriam, quæ assignat propriam causam, nempe quòd res de prope videtur per maiorem angulum in oculo, quam si videatur à longè. Similiter de hac propositione: *Vulnera circularia difficilius curantur*, Medicus tantum scit *quia*; at verò *propter quid* pertinet ad Geometram, qui demonstrat, quòd latera circuli magis distant, &c. Pro quorum omnium pleniori intelligentia videri possunt D. Thom. h̄ic lect. 23. 24. & 25. & Caiet. cap. 13.

39 His sic explicatis, quod in questionem vertitur est: an diuisio demonstrationis in *quia*, & *propter quid* sit adæquata. ¶ Partem negatiuam defendunt Auerroes h̄ic comment. 95. Themistius ibidem cap. 29. Raymundus Lulius in sua Arte magna parte 7. & alij. Quorum h̄ac sunt præcipua argumenta.

Primo: quia demonstratio, quam appellant signi, quandò scilicet per aliquod signum probamus de subiecto aliquam passionem, non est demonstratio propter quid, ut patet. Neque etiam est demonstratio *quia*: nam tale signum, neque est effectus adæquatus passionis, neque causa remota eius, neque quid pertinens ad diuersam scientiam. Ergo datur aliqua demonstratio, quæ non contineatur sub his membris.

Secundò: quia demonstrationes negatiæ sunt verae demonstrationes: & tamen neque procedunt per causas, neque per effectus: ergo non sunt demonstratio-

nes propter quid, vel quia. Probatur minor: quia quod reuera est nihil, non potest esse vera causa, aut effectus: sed quod est negativum, reuera est nihil: ergo, &c.

Confirmatur: quia saltem de demonstratione negatiæ ducere ad impossibile non apparet, quomodo possit reduci ad aliquid ex his membris: ergo talis diuisio non est adæquata.

Tertiò: quia quandò ab eadem causa duo æquales effectus deriuantur, quorum neutrum sit alterius causa, possumus vnum per alium demonstrare: ut si in laboranti febre putrida, inæqualitatem pulsus per immoderatum calorem, aut è contra concludamus sic: *Qui habet pulsum inæqualem, afficitur calore immoderato: sed qui laborat febre putrida, habet pulsum inæqualem: ergo afficitur calore immoderato.* At in tali demonstratione non procedimus à causa ad effectum, neque ab effectu ad causam; sed ab effectu ad effectu: ergo propter demonstrationem *quia*, & *propter quid*, assignanda est alia.

Quartò tandem: quia h̄ac est vera demonstratio: *Onne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia:* & tamen non est demonstratio *quia*, nec propter quid; siquidem esse animal, nec est causa, neque effectus respectu substantie: ergo &c.

Confirmatur: quia syllogismus, in quo colligitur propositione singularis ex aliqua vniuersali necessaria, est demonstratio distincta

ab ea, in qua colligitur talis propositio vniuersalis: & tamen non habet distinctum propter quid, aut distinctum quia: ergo constituit speciale aliud genus demonstrationis.

40 Nihilominus dicendum est primò divisionem demonstrationis in *quia*, & *propter quid* esse adæquatam. H̄ec conclusio est Aristot. in hoc capite 10. & D. Thom. ibidem lectione 23. Quam defendant Beatus Albertus, Caletanus, & Soto in Commentario eiusdem capituli Aquarius 2. Metaphysicæ questione ultima Sanchez in Logica libri 7. questione 11. Masius h̄ic sectione 1. questione 6. noster Didacus à Iesu disput. 17. questione 1. & communiter Dialectici.

Fundamentum sumitur ex dictis. Quia demonstratio propter quid est illa, quæ concludit prædicatum conuenire subiecto, ostendendo propter quid illi conueniat: demonstratio verò quia in tota sua latitudine, ut h̄ic sumimus cū Arist. est illa, in qua cōcluditur quidē prædicatum cōuenire subiecto; reticetur tamen propter quid illi conueniat. Ergo quæcumque demonstratio nō adducens propter quid conclusio nis est demonstratio: quia, siue procedat per effectum, siue per causam remotam, siue quocunq; alio modo. Probatur consequentia: quia demonstrationes istæ sic explicatae includunt rationes contradicteriæ oppositas, ut patet: ergo repugnat, inter ilias esse aliquod mediū, seu dari demonstrationem, quæ sub alterutra non contineatur.

41 Dicendum est secundò predictam diuisiōnē demonstratiōnis nō omnino coincidere cum ea, quā solet tradi in demonstratiōne à priori, & à posteriori. Vt intelligatur, & probetur conclusio, expli-canda est hāc secunda diuisio. De-monstratio ergo à priori, vt ipsum nomen indicat, dicitur illa, quā procedit per mediū, quod est priùs conclusiōne, non solum in cognoscendo, sed etiam in essendo. Cum enim prioritas in cognoscēdo cō-munis sit cuiuscumque demonstratiōni, non potest ab illa sumi de-minatio demonstratiōnis à priori; sed à prioritate in essendo, quā est prioritas ex parte ipsarum rerum. Quo sit, vt quācumque demonstratiō, quā procedit per causam in es-sendo cōclusionis, siue proximam, siue remotam, sit demonstratiō à priori; siquidem procedit per me-dium, quod non solum cognoscitur priùs conclusiōni; sed revera est priùs illa. Atq; ita demonstratiō il-la Anacarsidis, probatis in Scythia non esse tibicines, quia non sunt vi-tes; & similiter ea, qua probatur la-pidem non respirare, quia non est animal, & similes sunt demonstratiōnes à priori: quia vītis est ve-ra causa fortis modulationis, licet remota; & similiter animal respe-tu respirationis: ac proinde pro-cedunt per medium, quod est in es-sendo priùs conclusiōne.

Ex quo iam probatur ma-nifestè conclusio: quia demonstratiōnes, quā in secunda figura con-cludunt aliquam passionem p-er causam remotam non converti-bilem esse demonstratiōne quia.

sione. Et huiusmodi sunt omnes demonstrationes, quā procedunt ab effectu ad causam, vel ab aliquo signo, aut quacunque alia ratione, quā re vera sit posterior conclu-sione.

42 Hinc ergo facilè intelli-gitur nostra cōclusio. Dicimus enī has duas diuisiones non omni-nō coincidere, ita vt demonstratiō propter quid, & à priori con-vertatur; & similiter demonstratiō, quia & à posteriori: sed quo-

multæ sunt demonstratiōnes à priori, quā non sunt propter quid; & quis tanquam ex principijs procedit multæ quia, quā non sunt à poste-riori. Ac proinde, quanvis omni-remota, respirationis, & risibilitatis, quā sunt propriæ passiones. Ergo

non omnis demonstratiō à priori est propter quid, neque omnis de-monstratiō, quia est à posteriori.

Confirmatur: quia omnes de-monstratiōnes, in quibus ex con-multæ sunt demonstratiōnes à priori, quā non sunt propter quid; & quis tanquam ex principijs procedit multæ quia, quā non sunt à poste-riori. Ac proinde, quanvis omni-remota, respirationis, & risibilitatis, quā sunt propriæ passiones. Ergo

per quod procedit demonstratio, sit aliquis effectus naturalis (quod frequentius contingit) siue sit aliquid aliud; talis demonstratio probat prædicatum conclusionis conuenire subiecto, reticendo propter quid illi conueniat: ac proinde verè est demonstratio quia, vt ex dictis patet.

Ad secundum negatur minor. Nam etiam negatio suo modo habet causam, & effectum, sicut affirmatio, iuxta dictum Aristot. supra nu. 32 explicatū. Vnde sicut ex demonstrationibus affirmatiū illæ, quæ adducunt propriā, & adæquatā causam, propter quam passio affirmatur de subiecto, sunt demonstrationes propter quid; alia vero quia: sic proportionabiliter ex negatiū, quæ reddunt propriam, & adæquatā causam, quare passio negatur de subiecto, sunt demonstrationes propter quid; alia vero quia.

Ad confirmationē similiter respondet, quod si demonstratio ducens ad impossibile reddat propriā causam, quare sequatur illud impossibile; erit demonstratio propter quid: si vero aliter procedat, erit demonstratio quia. Videatur Soto in hoc i.lib.q.5. ad tertium.

Ad tertium in primis respondeatur, ex duobus illis effectibus non posse vnuū verè demonstrari per alium, dato casu, quod inter se nullam habeant necessariam subordinationem, aut connexionem, etiam si ambo per se connectantur cum causa, à qua procedunt. Cuius ratio est manifesta: quia vt alter il-

lorum esse etiam esset medium ad probandum aliud, deberet iungi cum illo in aliqua præmissa: quæ tamen ex hypotesi facta, non esset propositio necessaria, sed contingens; & per consequens syllogismus non posset esse demonstratio. Quod latè prosequitur Masius vbi supra contra Themistium, caius est hoc argumentum. ¶ Sed quidquid sic de hoc, secundò responderetur tales syllogismos, dato quod sunt verè demonstrationes, pertinere ad demonstrationem quia: siquidem in eis non adducitur propriū propter quid conclusionis, vt supponimus; sed tantum concluditur prædicatum conuenire subiecto.

45 Ad quartum respondetur, quod cum termini, ex quibus sit demonstratio illa, non solum iden-tificetur inter se realiter; sed etiam sint prædicata subordinata cuiusdam essentiæ; non potest esse inter eos propria ratio causæ, & effectus in essendo, etiā virtualiter: & ideo talis demonstratio, propriè loquendo, neque est à priori, neque à posteriori. Est tamen verè demonstratio quia: nam ad hoc sufficit nō dari per propriam, & adæquatam causam, quod in præsenti cōtingit.

Ad confirmationem respódet Vazq. 1.par. disp. 135. num. 6. ne-gando antecedens. Redditque rationem: quia in conclusione nihil noui colligitur, neque tanquam cau-sa, neque tanquam effectus, quod non esset iam expressum in maiori. Et ideo tales syllogismi, non tam dicendi sunt demonstrationes, quā applicationes quedam demonstra-

tionis ad singula-ria, vt notant Ru-bio in hoc libro c. 8. & alij. ¶ Vel secundò respódetur, quod eodem modo quo demonstratio in qua colligitur propositio vniuersalis, distin-guitur ab illa, in qua ex tali vniuer-sali colligitur propositio singula-ris, distinguuntur etiā propter quid, aut quia virtusque. Cuius manife-stum signum est, quod in tali casu necessariò mutatur medium; siquidem quod in prima demonstratio-ne erat major, aut minor extremitas, assumitur vt medium in secun-dâ, vt considerant patebit.

46 ¶ In fine huius difficultatis, vbi cum Arist. diximus ex de-monstratione quia, aliquando fieri demonstratio propter quid, bre-uiter explicandū est: an, & quomodo liceat vt demonstratione circulari.

Circa quod in primis asserendū est, quod si demonstrationes fiant disformiter (vt aiunt,) id est, quarum altera sit à priori, & altera à posteriori, vt supra ex Aristot. vi-dimus; tuic vtraque demonstratio secundū se est connexiōns, vt patet. Et idem dicendum est, quandò in diuerso genere causæ sit circu-lus inter duo, quæ sunt sibi inuicem causæ, vt inter materiam, & formam. Quanvis enim tunc vtraque demonstratio sit in suo genere à priori, verè tamen sunt demonstra-tiones disformes, siquidem fiunt in diuerso genere causæ.

Quia tamen demonstratio est cognitio discursiva, cuius pro-prium est procedere à notioribus ad minus, nota, & obscuriores pro-positio-

positiones ex alijs clarioribus ostē-dere; ideo demonstratione circu-lari, & præcipue in eadem dispu-tatione, vel confirmatione, aut probatione alicuiusveritatis vten-dum non est; nisi forte admisceatur aliquis alias discursus, vel quod cunque aliud adminiculum, quo augeatur cognitio conclusionis, à qua regrediendum est. Videantur Diu. Thom. secundo Cœli lect. 16. & Cajetan. 1. Posterior. cap. 13. qui optimè explicat, quo sensu, & quandò admittenda est demon-stratio circularis.

QVÆSTIO III.

Quænam sit hæc diuisio: & vtrū per solam demonstrationem propter quid producatur habitus scientiae.

47 Circa primum, si vera sunt, quæ supra num. 3. diximus: hæc diuisio non potest esse generis in veras, & proprias species. Cuius ratio est manifesta: quia propria diuisio generis in species est diuisio essentialis, & formalis: ergo debet attendi penes formā constitutiā diuisi, & non penes materiam. Sed diuisio demonstrationis in quia, & propter quid, non est ex parte for-mæ demonstrationis, sed solum ex parte materiæ eius: ergo propriè, & in rigore loquendo, non est diuisio generis in species. Major est ma-nifesta; minor verò probatur ex diuisio loco citato. Quia syllogismus ex parte formæ, tantum diuiditur in tres figuræ, & vnaquæq; in suos medos tāquam in species insimas: sed intra vñunquenq; istorū modo-

rum contingit fieri demonstratio-nes quia, & propter quid: ergo ha-rum distinctio non potest sumi ex parte formæ, & consequenter neq; esse propriè formalis, & specifica.

Confirmatur: quia ideo diui-sio syllogismi in demonstratiuum, topicum, & sophisticum est ex par-te materiæ; & non ex parte formæ: quia existente eadem forma speci-fica syllogismi, si præmissæ sint ne-cessariæ, est demonstratius; si probabiles, topicus; si apparentes, sophisticus. Sed existente eadem forma specifica demonstrationis, si medium sit propria, & adæquata causa in essendo cōclusionis, est de-monstratio propter quid: si verò sit effectus eius, aut causa remora; est demonstratio quia. Ergo hæc diui-sio non sumitur ex parte formæ de-monstrationis; sed solum ex parte materiæ. Ex quo tādem fit diuisio-nem istam magis accedere ad diui-sionem accidentis in subiecta: sicut de diuisione syllogismi in demon-stratiuum, topicum, & sophisticum diximus loco citato.

48 Ceterum quanvis, neque de-monstratio sit verum genus, neque de-monstrationes quia, & propter quid propriè, & in rigore species, de quo nostro iudicio non potest esse controversia inter Doctores; adhuc tamen, qui existimant, vtrāque demonstrationem simpliciter, & propriè esse demonstrationem; & per vtramque simpliciter sciri, appellant hanc diuisiōne generis in species: quia in hoc assimilatur illi. Qui verò cōtēdunt, per solā dem-onstrationē propter quid simpliciter

sciri; ac proinde ipsam tantum esse simpliciter demonstrationem, consequenter vocant hanc diuisiōem analogam. In quo sensu examinanda est à nobis p̄sens quæstio. Quæ quanvis fortè sit tantum de nomine, vt notat Soto infra citandus, non parūm conducet scire, quis sit proprior modus loquendi in hac materia.

49 Igitur diuisiōem esse generis species, defendunt Sanchez libro 7. Logica quæstione 11. Rubio in hoc capite qu. 2. & alij Moderni. Quilliam probant. Primo: quia vtraque demonstratio procedit ex principijs certis, & euidentibus: & per consequentiā euidentem in modo, & figura constitutam: ergo vtraque simpliciter, & abolutè facit scire: ergo vtraque simpliciter participat rationē demonstrationis; & per consequens talis diuisio. erit vniuoca. Antecedens, & ultima consequentia constant. Prima verò probatur: quia per assensum conclusionis in demonstratione quia non producitur habitus principiorum; cum talis assensus sit discursus: neque habitus opinionis, aut fidei; cum assensus sit necessarius, & euidentis: ergo producitur habitus scientie: & ex consequentiā talis demonstratio, abolutè, & simpliciter facit scire.

Confirmatur quia scientia subalternata, etiam sine subalternante, potest esse vera scientia, vt ex sententia D. Thome dicemus disputatione sequenti: sed scientia subalternata producitur per demonstrationem quia, vt vidimus

ex Aristotele: ergo per ipsam producitur vera scientia; ac proinde simpliciter facier scire, eritque abolutè demonstratio.

Quod autem essentialiter distinguatur à demonstratione properter, quid sic probatur secundò. Quia demonstrationes, sicut & scientiae, quæ per illas producuntur, distinguuntur ex principijs, seu medijs per quæ procedunt: sed principia, seu media harum demonstrationum distinguuntur essentialiter: ergo, & ipsæ demonstrationes. Probatur minor: tūm quia alterum est propria, & adiquata causa conclusio- nis, alterum verò effectus eius, aut causa remota: tūm consequenter quia sunt diuersæ rationes assentiendi, & quasi obiecta formalia talium demonstrationum.

50 Nihilominus dicendum est primò solam demonstrationem propter quid appellandam esse simpliciter, & abolutè demonstratiōnem; aliam verò tantum secundū quid: ac proinde hanc diuisiōnem magis accedere ad diuisiōnem analogi, quam generis. Sic docuit Auicena, vt refert Auerroes in hoc libr. commento 95. sicutque con-

stant, & perpetua sententia inter antiquos Philosophos, vt testatur Iacobus Zabarella capite primo de speciebus demonstrationis, refertque, & sequitur Masius capite 10. huius libr. sect. 1. quæstione 1. & 2. Quam etiam defendit Soto ibidem quæstione 5. ad primum, & quæstione 2. antecedenti ad secundum, vbi expressè docet, quod demonstratio quia non facit simpliciter

ter scire, neque simpliciter est demonstratio; sed tantum secundū quid: hancque inquit esse ex brevi sum sententiam Aristot. Quod quidē ferè omnia quæ habetur in hoc lib. ostendunt: sed specialiter

Probatur primò conclusio: quia Aristot. definiens demonstrationem capite 2. huius libri, solum definiuit demonstrationem properter quid, reliqua demonstratione quia: de qua ibidem quasi per conditionē asseruit: Si igitur, & alius sciendi sit modus, posteriorū explicabitur. Quæ verba exponens Diu. Thom. lect. 4. solam demonstrationem properter quid inquit esse proprium, & perfectum modum scire di: propter quod etiam, neque in hoc cap. 10. ad quod se refert Aristot. in predictis verbis, neque alibi definiuit demonstrationem quia, satis esse putans explicuisse præcipuum, vt ex eius similitudine, & attributione cognosceretur alia. Que non recte coherent cum vniuocatione demonstrationis, vt per se patet.

Secundò: quia in eodem cap. 2. definit Aristot. scire propriè, & simpliciter dictum sic: Scire autem putamus unanquamque rem simpliciter, & non sophistico modo cū putamus causam cognoscere, propter quæries est, illius causam esse, neque possemus aliter se babere. Vbi nomine cause, iuxta expositionem D. Tho. & carerorum Interpretum intelligit causam in essendo, per quam scitur in demonstratione properter quid & hoc appellat scire simpliciter. Quod etiam tradit expressius cap.

7. sequenti: vbi docens, quod difficultè est cognoscere aliquem, si sciuit, aut non, reddit rationem: Quia difficultè cognoscere est, si ex uniuscuius; principijs scimus, aut non, quod vere est, scire. Vbi D. Tho. lect. 18. affirmat, quod seire ex proprijs principijs (quod est scire propter quid) solum est verè scire. Et lect. 23. demonstrationem properter quid expresse vocat demonstrationem simpliciter. Ergo ex sententia Aristot. & D. Thom. per solam demonstrationem properter quid scitur simpliciter, & ex consequentiā ipsa sola est simpliciter demonstratio.

51 Tertiò probatur ratione ex eisdem locis sumpta. Quia demonstratio est medium, seu instrumentum ad adquirendam scientiam: ergo illa sola dicenda est abolutè, & simpliciter demonstratio, per quā absolutè, & simpliciter scimus. Sed tunc solum dicimur simpliciter scire aliquid, quandò causam, cur ita sit, cognoscimus, quod fit in demonstratione properter quid: ergo hanc tantum dicenda est simpliciter demonstratio. Antecedens, & consequentiā constant. Minor autem est diffinitio Aristot. quam non aliter probat ipse, quam ex ipsa significazione nominis, & communī acceptiōne hominum. Non tam hi qui existimant se scire, cum tamen in rei veritate nesciant, quam hi, qui verè sciunt, sic accipiunt ipsum scire, vt dictum est.

Confirmatur: quia quantumcumque cocludamus hominem esse risibilem p̄r effectum ridendi nobis notum; adhuc non quiescit

intellexus, neq; existimat se id absolute scire; vsque dum cognoscatur propriam causam, seu proprium propter quid risibilitatis: ergo demonstratio quia non est dicerenda absolute, & simpliciter demonstratio. Maior huius probatio, & solutio argumentorum constabunt ex secunda parte difficultatis.

52. Circa quam, pro nunc supponendum est contra Rubiu vbi supra, & alios Modernos, per demonstrationes quia, & propter quid circa obiectum eiusdem scientiae non produci distinctos habitus: quia vt disp. sequenti late ostendemus ex communi sententia Thomistarum, quilibet scientia est vnicā, & simplex qualitas in specie infima, propter vnicā, & indivisibilem rationē formalem obiecti in esse scibilis, ex qua sumitur vnitas scientiae. Quae ratio, non solum conuincit per assensus conclusionis vtriusq; demonstrationis non produci habitus distinctos; sed etiā assensus ipsos non differre specie formalī, sed materialiter. Sicut etiam dicendum est de alijs actibus intra eandem scientiam circa obiecta partialia eius: nam quantum ad specificationem, eadem omnino est ratio de scientia actuali, & habituali vt constabit ex dicendis disputatione citata.

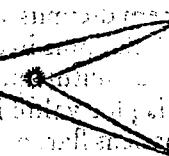
Diximus demonstrationes quia, & propter quid non producere habitus distinctos circa obiectū eiusdem scientiae: quia quando pertinent ad diuersas scientias, vt contingit in subalternata, & subalternante iuxta supradicta; tunc si demonstratio quia producit ali-

quem habitum, manifestum est debere esse distinctum ab eo, quem producit demonstratio propter quid. Quod quidem in tali casu non prouenit ex eo precise, quod una sit demonstratio quia, & alia propter quid: sic enim semper producerent habitus distinctos: sed ex eo, quod habeant diuersa obiecta in esse scibilis, vt constabit loco citato. Quare solum remanet difficultas in hac parte: an per demonstrationem quia vere producatur habitus scientiae, sicut producitur per demonstrationem propter quid.

53. Dicendum est secundò per demonstrationem propter quid, per se loquendo, generari habitū scientiae verum, & perfectum, & inesse habitus: at vero per demonstrationem quia produci valde imperfectum, & in esse dispositionis: qui non assequitur statum habitus, donec accedat demonstratio propter quid. Hanc conclusionem esse ad mentem Aristot. & D. Thos. sat is ostendunt, tūm supra adducta in hac questione, tūm etiam infra adducenda de subalternatione, & specificatione scientiarum. Quae etiam est valde conformis his, quae grauiores Dialetici, & Theologi docent in pluribus materijs, quae ex praesenti questione dependent: & iuxta eam facile intelliguntur, quae apud alias sententias non parum difficultatis habent: ac prōinde omnibus illis est preferenda.

54. Ut autem melius explicetur, & probetur conclusio, meminiisse oportet eorum, quae disputatione

tione 15. num. 23. diximus, quod illarum conclusionum. Ergo per scilicet eadē qualitas in specie habet esse dispositionis ex parte subiecti, quandiu est remissa, neq; omnino firmatur in illo: assequitur vero statum habitus, quando intendantur in subiecto, & firmiter adharet illi. Proprietabiliter ergo modo dicimus in praesenti, quod per demonstrationem quia producitur qualitas imperfecta, per modum quasi dispositionis ex parte medijs: quando vero habetur demonstratio propter quid, eadem qualitas perficitur, & assequitur statum habitus. Quæ perfectio, vel imperfectio, quia non sumitur ex parte subiecti, seu ex intentione, vel remissione; sed ex conditione ipsa, & natura medijs, per quod procedit utraque demonstratio: ideo quantumcunque repetantur demonstrationes quia, & quantuncunque intensè cognoscantur earum conclusiones; qualitas per illas producita non erit perfecta perfectione, de qua in praesenti loquimur, vsque dum habeatur demonstratio propter quid. Qua aduentente, perficitur, & acquirit esse habitus ex parte medijs.

55. Quoad secundam: vero partem probatur inductione: Nam qui in Perspectiva cognoscit corpora à longe visa apparet minora, non censetur omnino firmiter, perfecte, & dilucide, adhærere huic veritati, vsq; dum Geometra, cui Perspectivus subalternatur, demonstrat illi, res à longe positas videri permissorem angulum, ex eo quod linea ducta ab eadem vasi ad punctum distans causat acutiorum angulum, quam quis à tali vasi dicuntur. Ideo qui dicitur ad beneficium, ad beneficium, ad proximum, vt patet in hac figura.

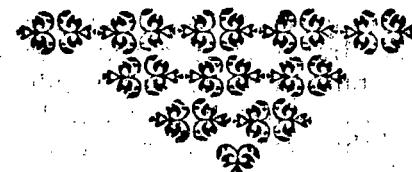
Similiter Chirurgus non censetur omnino perfecte scire, quod vulnera circularia difficilius curatur: quia eorum latera magis distant, vsque dum hoc demonstret Geometra ex natura circuli, qui est figura absq; angulis. Et tandem idē cernimus in Theologia nostra, quæ quia subalternatur scientiae Dei, & beatorum iuxta sententiam D. Thos. 1. parte questione 1. artic. 2. ideo non est omnino perfecta in viatore, dum

dum suas conclusiones dedit ex principijs sola fide cognitis: habebit tamen perfectum statum scientia in patria, vbi principia fidei evidenter cognoscuntur. Ergo scientia acquisita per demonstracionem quia non habet perfectio nem, & statum scientiae, dum non habetur demonstratio propter quid. Manet ergo plana nostra conclusio. Videantur Angelicus Doctor quæstione 14. de veritate artic. 9. ad tertium, & Caietan. 2. 2. quæstione 1. articulo 5. vbi de scientijs subalternatis affirmat, quod licet pertingant ad speciem scientie, sed non perueniunt ad perfectum statum scientiae: & propterea non faciunt scire nisi inchoatiuè, & imperfecte.

56. Ad argumenta in principio facta respondeatur. Ad primum concessio antecedenti, neganda est consequentia. Ad cuius probacionem dicimus, quod per assensum conclusionis in demonstratione quia producitur quidem habitus scientiae, sed validè imperfectus, & non habens statum habitus, aut scientiae, sed dispositionis: & consequenter non facit scire simpliciter, sed inchoatiuè, vt explicatum est. Ac

constabit loco ci-

tato.

DIS.

DISPUTATIO XIX.

De scientia, quæ est effectus demonstrationis.

EXPLICATIS Essentia, & diuisionibus demonstrationis, ad planiorem eius notitiam agendum est de proprio illius effectu, qui est scientia. Cuius naturam explicat Aristot. cap. 2. huius libri: & cap. 10. sequenti agit de diuisione eius in subalternam, & subalternatam: ac tandem cap. 23. inuestigat, unde sumatur unitas, & distinctio scientiae. Quæ omnia nos in hac disputatione completemur.

QUESTIO PRIMA.

Quid sit scientia: & in quo ratio propria subalternatio nis consistat.

SVPPOSITA Existentia scientie, quam experientia ipsa conuincit, nosque contra Heraclitum, & Cratillum ostendimus supra disputatione 3. numero 7. & disputatione 17. numero 10. quid sit illius latè explicandum erat in hac prima parte difficultatis; nisi id à nobis factum esset disputat. 1. num. 46. vbi ex definitione scientie actualis ab Aristot. tradita loco citato, definiuimus habitualem cum communi consensu Dialecticorum, quod sit *Habitus per demonstrationem acquisitus*, vt ibidem explicuimus: & ideo in hoc non est in morandum. Duo tamen liber in praesenti addere.

Primum est, Doctores sic definitiones scientiam per demonstrationem, non committere vitiosum circulum dum vrintur priori illa definitione Aristotelis, qua demonstratio; ut per eam possimus scientiam ipsam definire.

2 Secundum est, quod ex ibidem dictis potest denuò definiri esse scientia per suum obiectum sic: *Scientia est habitus circa propositiones univales, necessarias, & mediatas*. Quæ definitio sumitur ex Arist.

Arist. 6. Ethic. c. 6. & in ea priores particulae exprimunt genus proximum, in quo scientia conuenit cum habitu principiorum, ut constabit disputat. seq. nu. 29. vbi diuisiones habitus intellectualis ordinabimur: per ultimam verò distinguitur ab illo. Est enim propriū habitus principiorum versari circa propositiones indemonstrabiles, quæ scilicet non habent medium, per quod probentur; sed per se ipsas cognoscuntur. Et ex his procedit scientia ad demonstrandum suas conclusiones: ac proinde versatur circa propositiones medietas, seu per aliud notas. Videatur Aristot. loco citato, vbi inter alia inquit: *Cum autem scientia existimatio sit de uniuersalibus, & his, quæ necessariò sunt, sint que demonstrabilium, scientia, que omnis principia; est enim ipsa scientia cù ratione: principij rei scibilis, neque est scientia, neque ars, neque prudentia: quod enim est scibile, demonstrabile est, &c.*

3 Per quod etiā excluditur opinio, quam habet Vazq. i. p. disp. i. c. i. & sequuntur aliqui Moderni, asserentes habitum scientiæ non distinguere ab habitu principiorum talis scientiæ: sed eundem habitum, quo assentimur principijs, extendi ad assentiendum conclusionibus. Est enim hæc sententia, tūm contra communem consensum Dialecticorum, tūm etiam expressè contra Aristot. non solum loco citato, vbi post verba adducta, concludit circa principia constitutum esse alium habitum distinctum à scientia, prudentia, &

arte, quem appellat intellectum sed etiam libro secundo Posterior capite ultimo, vbi inter alias mouet hanc quæstionem: an de principijs sit scientia, vel aliquis alius habitus, his verbis: *Dubitauerit autem quis piam: eorum, quæ medijs vacant, cognitio eadem sit, neque ne: & utrum scientia utiusque sit, neque ne: aut alterius quidem scientia; alterius autem aliquid aliud genus, &c.* Cui questioni respondeatur sic: *Hec itaq; sū ita sint; scientia quidem principiorum non erit. Sed cum fieri nequeat, ut aliud quidquā verius scientia, quam intellectus ipsius: intellectus profecto principiorū habitus erit, &c.*

Quod etiam probatur duplificatione, quam adducit D. Thom. ibidem lectione 20. Prima est: quia omnis scientia fit ex aliqua ratione cognitione demonstrativa; cum sit cognitio rei per causam: ergo presupponit cognitionem ipsius cause, seu principijs: ergo per ipsam scientiam non cognoscitur principiū. ¶ Secunda est: quia demonstratio non necessariò est principiū demonstrationis; alioquin procederetur in infinitū. Cū igitur demonstratio scientiæ causet; sequitur, quod neque scientia possit esse principiū scientiæ, ita scilicet quod principia scientiarum per scientiam cognoscantur. Hæc D. Tho.

Et tandem tertio idem conuinicit ex diuersa ratione formalis, sub qua fiunt assensus principiorū, & conclusionum. Quanvis enim ad assentiendum principijs prærequiratur cognitio sensus, & explicatio-

terminorum, ut infra cōstat: hec tamen materialiter se habet ad ratione assensum; & tota ratio formalis assentiendi illis est immediata conexio prædicati cum subiecto. Sed hæc non potest esse ratio formalis assentiendi cōclusionibus, ut patet; siquidem eis assentitur intellectus propter connexionem extremitatum cū medio visam in præmissis. Ergo principia, & conclusiones habent diuersam rationē formalē obiecti: & per cōsequēs exposūt diuersos habitus. Videatur Nauarrete, & Nazar. i. p. q. i. ar. i. cōtrou. i. qui optimè diū sententiam impugnat.

4 ¶ Circa secundā partē difficultatis, à nomine incipiendo, sciētia subalternans, idē est, quod sciētia sub se alteram cōtinens; sciētia verò sub alternata idē, ac scientia, quæ sub altera continetur. Vnde quot modis cōtingerit vna sciētia sub alia collocari, tot modis dicitur subalternari illi. Tripliciter autē contingit vna sciētia sub alia collocari, ut notat inter alios Fonseca 4. Met. c. 3. q. 2. Primò ratione finis: quando scilicet finis vnius cōinetur sub fine alterius, & ordinatur ad illud. Quo sensu artes minoræ dicuntur subalternari dominis, ut frenefactoria equestri, equestris militari, & militaris politica: quia frenū ordinatur ad recte equitandum, recta equitatio ad victoriam, & hæc ad tranquillitatē Reipub. Hic tamē modus subalternationis imperfectissim⁹ est, & secundū eum melius dicitur vna scientiam, aut artem deseruire alteri, quam subalternari illi; & ideo

de illo in præsenti non agimus. Secundo modo vna sciētia collocatur sub alia ratione principiorū tantū: quādo scilicet, licet obiectū illius nō contineatur sub obiecto alterius; aliqua tamē eius principia demōstrātur in alia. Quomodo Medicina subalternatur Geometriæ, & Geometria Arithmetica: quia quāvis corpus sanabile nō cōtineatur sub quantitate cōtinua, neq; hæc sub numero, ut patet; tamen Geometria demōstrat aliqua principia Medicinæ, ut cernitur in exēplo disp. præcedenti n. 55. ad ducto de vulnere circulāri: & simili ter Arithmetica demōstrat aliqua principia Geometriæ, ut quod diameter quadrati sit incommensurabilis costæ. De quo videri potest Euclides lib. 16. Elementorū, & Mas. in hoc lib. c. 10. sect. 2. q. 1.

5 Cæterū hic etiā modus nō pertinet ad propriā, & perfectā, subalternationē, ut recte probat Soto ibid. q. 5. ad confirmationem quinti argumēti. Tū quia nō attēditur ex parte obiecti, a quo sumi debet tota ratio habitus. Tū etiam quia, ut possea videbimus, ad propriā subalternationē requiritur, ut vna sciētia totaliter depēdeat ab alia in ratione scientiæ: ac proinde inferior debet accipere à superiori omnia sua principia. Quod non inuenitur in præsenti, ut patet: siquidem multa sunt principia Medicinæ, in quibus nullatenus dependet à Geometriæ; & multa Geometriæ,

que

quæ non probantur ab Arithmetica. Tum denique: quia quod vna scientia in aliqua particulari conclusione pendeat ex aliquo principio alterius, solum arguit scientias inter se esse connexas, & se inuenientem inuenire: quæ exigentia, seu necessitas intuenitur etiam in scientijs perfectioribus respectu imperfectiorū. Verbi gratia principium est in Geometria, quod A quolibet punto in punctum potest duci lineas; & tamen id probatur in Philosophia, quæ est scientia imperfectior: quia duo puncta non possunt esse immediata. Similiter multa supponit sacra Theologia de virtutibus, & vitiis, quæ probantur in Philosophia moralis: cum tamen Geometria propriè non subalternetur Philosophiae naturali; & multo minus Theologie morali. Ergo talis dependentia, seu continentia ex parte principiorum tantum, non constituit veram, & propriam subalternationem, quam in præsenti inuestigamus.

6 Tertiò tandem modo vna scientia collocatur sub alia ratione obiecti: quandò scilicet obiectum vnius continetur sub obiecto alterius. Et de hac subalternatione loquitur Aristot. cap. 10. huius libri, cum ait: *Huiusmodi autem sunt, quæcunque si se habent ad inuenientem, quod alterum sub altero est, ut Speculatiua, ad Geometriā, & Machinatiua ad Sthereometriā, & Harmonia, ad Arithmeticam, &c. Quæ verba exponens Commentator commento 30. inquit: Id accidere in omnibus; quorum subiecta sunt quæ-*

dam sub quibusdam &c.

Hoc autem dupliciter continet, vt notat D. Thom. ibidem lect. 25. Vno modo, quandò obiectum vnius scientiæ continetur essentialiter sub obiecto alterius: quia nimis addit illi differentiam essentialē, & est species eius. Quomodo cœlum, elementa, & animalia continentur sub corpore naturali: & ideo scientia de cœlo, elementis, aut animalibus dicitur subalternari Physicæ. Et generaliter omnes scientiæ in hoc sensu dicuntur subalternari Metaphysicæ: quia sub ente, quod est obiectum eius, continentur essentialiter obiecta characterum.

Alio modo id contingit, quandò obiectum vnius continetur accidentaliter sub obiecto alterius: quia nimis addit illi differentiam omnino accidentalem, & extraneam; comparaturque ad illud, sicut materiale ad formale. Et hoc modo Musica subalternatur Arithmetica: quia numerus sonorus, qui est obiectum Musicae, addit super numerum, qui est obiectum Arithmeticae, sonoritatem, quæ est differentia omnino accidentalis, & extranea. Simili modo Perspectiva, quæ agit de linea visuali, subalternatur Geometriæ, quæ agit de linea, siquidem visualitas est differentia accidentalis respectu lineæ. Et tandem, vt omittamus alia exempla Aristot. Sthereometriæ, quæ agit de figuris corporum, subalternatur hoc modo Machinatiua, quæ tales figuræ applicat ad ligna, & alias materias, ex quibus conficiuntur

ur bellica instrumenta, & machinae.) Dubitatur tamen: an etiam scientiæ, quarum obiecta continentur essentialiter sub obiecto alterius, vt sunt omnes respectu Metaphysicæ, sint propriæ subalternatae.

7 Vbi tandem considerandum est, quod ad constituantem scientiæ subalternatam hoc ultimo modo, non sufficit quæcunque differentia accidentalis addita obiecto superiori. Nam enim tot essent scientiæ subalternatae, quot accidentia possent addi tali obiecto: dareturque scientia de numero collorato, aut linea frigida, &c. sicut datur de numero sonoro, & linea visuali, quod est absurdum. Requiritur ergo, quod differentia illa accidentalis, seu materia extranea sit talis naturæ, vt ex coniunctione ad obiectum superioris scientiæ, habeat speciales passiones, quæ possint de ipsa demonstrari; & consequenter constituat speciale genus scibilis. Ut patet in exemplis adductis: sonus enim sic est materia accidentalis, & extranea respectu numeri, vt tam ex coiunctione ad ipsum resultant in sonis speciales passiones, nempe consonantia: quæ neque oriuntur à sonis secundum se, neque à numero applicato sonis, seu à sonis vt habentibus in se numerum. Propter quod numerus sonorus constituit speciale genus scibilis: & idem est de linea visuali, & alijs similibus. Sed de hoc redibit sermo quæstione sequenti.

His suppositis; certum est apud DD. scientias, quæ hoc secundo modo continentur sub alijs, esse propriæ subalternatas. (Quanuis non sit parum difficile: quomodo possint esse verae scientiæ, de quo loco cito-

rum. Secundò: quia scientia subalternata absque subalternante non cognoscit perfectè suas conclusiones: sed conclusiones omnium scientiarum non cognoscuntur perfectè absque Metaphysicæ, quæ docet, quomodo sint entia, & bona; substantiæ, vel accidentia: ergo illæ propriæ Metaphysicæ subalternantur.

Tertiò: quia omnis scientia, aut est subalternata, aut subalternata: sed Metaphysica non est subalternata respectu alicuius: ergo est subalternans respectu omnium. Minor, & consequentia constant. Major autem probatur. Tum quia hæc videtur esse mens Aristotelis, cap. 10. huius libri, vbi sicut diuidit demonstrationem in qua, & propter quid; sic diuidit scientiam in subalternatam, & subalternantem: sed illa

Aaa illa

illa est adæquata diuisio demonstracionis: ergo hæc scientia. Tum etiam quia omnis scientia, vel respicit obiectum simplex, id est, absq; ad mixtione alicuius extranei, vel respicit obiectum complexum, seu habens se ex additione differentiæ accidentalis; sed hæc sunt rationes constitutiæ scientiæ subalternatæ, & subalternata: ergo omnis scientia, vel est subalternans, vel subalternata.

9. Nihilominus dicendum est, quod illuc scientiæ, quarum obiectum essentialiter continetur sub obiecto alterius, vt sunt ceteræ respectu Metaphysicæ, possint impropriè, & secundum quid appellari subalternatæ; propria tamen subalternatio solum inuenitur, quando obiectum vnius scientiæ continetur accidentaliter sub obiecto alterius, modo explicato. Hæc est sententia Aristotelis, tum capit. 7. huius libri, tum etiam verbis supra adductis ex ca. 10. vt ibi explicant communiter Interpretes. Vbi idem docet D. Thom. leæt. 15. & 25. quæ sequuntur eius discipuli, Caietanus in hoc cap. 13. & 1. part. quest. 1. art. 2. Bañez ibidem dubio 2. Zumel quest. 3. Iabellus lib. 1. Metaphysicæ quest. 2. Arauxo ibidem q. 4. artic. 1. S. Onçinas lib. 4. quest. 9. Zimardus lib. 6. quest. 7. Sanchez in Logica lib. 7. quest. 12. Soto, & Masias vbi suprà, Rubio hic tractatu de subalternatione, Suarez loco cato, & communiter Doctores.

Probatur conclusio ratione, qua utimur Iabellus, & plures alij Thomistæ citati. Quia illa scientia dici-

tur propriè, & in rigore subalterna manarent tales passiones, vt illa nata, quæ ita intrinsecè dependet ab alia, vt si illi non subalternare. tur, non esset scientia, neque haberet viam ad probandum suas conclusiones; vnde etiâ prouenit, quod accipiat à subalternante principia, per consequens ab illa accipit principia, pendetque omnino in ratio-

per quæ procedat ad tales conclu-

10. Secundò probatur: quia sci- fiones cognoscendas, vt docet D. Thom. 1. part. quest. 1. artic. 2. Sed hoc non inuenitur in scientia, cuius obiectum essentialiter continetur: ergo proximè non procedit ex sub obiecto alterius; sed solum quæ principijs, quæ sint propositiones do continentur accidentaliter mo- immediatae, & per se notæ; sed me- do explicato: ergo &c. Maior est

certa: & probatur minor: quia qua-

cientia. Sed hoc tantum conti-

do obiectum vnius scientiæ addit-

differentiam essentialiæ supra ob-

iectum alterius, scientia inferior

tunc solum contingit propria

habet absque superiori, vnde pro-

bet suas conclusiones, nempe tal-

tx ipsa nominis significatione. Ete-

differentiam, seu gradum essentiali-

lem, qui est verum principium, &

proprium propter quid passionum,

quæ ab illo dimanant; ita quod si

per impossibile non darentur ali-

gradus, adhuc ille haberet suas pro-

prias passiones: ac proinde scien-

tia sic inferior non accipit à supe-

riori principia, & consequenter

neque pendet in suo esse ab illa. At

vero quādō obiectum vnius scien-

tiæ addit suprà obiectum alte-

rius differentiam omnino acciden-

talem, & extraneam; ipsum obiectum

superioris pertinet ad proprium

propter quid passionum, quæ in

scientia inferiori demonstrantur

de tali materia extranea; siquidem

ab hac instanti oriuntur illæ, in

quantum ei coniungitur obiectum

superioris: quod si auferretur, non

dimana-

salem aliqua præmissarum est propositio immediata, & per se nota; in hac vero omnes sunt mediatae, & demonstrabiles.

Confirmatur primò: quia scientia, cuius obiectum addit differentiam omnino accidentalem, pendet à superiori in ipsa ratione formalis sub qua obiecti, quæ, vt infra vidimus. Ergo scientia sic inferior non habet absque superiori, & probet suas conclusiones: & per consequens ab illa accipit principia, pendetque omnino in ratione scientiæ.

Secundò confirmatur: quia scientia propriè subalternata tantum demonstrat de suo obiecto *quia est*; propter quid autem pertinet ad scientiam subalternantem; sed hoc tantum verificatur in scientijs, quarum obiecta addunt differentiam accidentalem: ergo &c. Maior est expressa Aristotelis loco citato,

vt supra disp. 18. num. 38. vidimus: satisque ex dictis constat. Minor vero patet inductione. Nam de Logica, Philosophia, Arithmetica, & alijs scientijs, quæ continentur sub

Metaphysica, absurdum esset dice-

re, quod non demonstrant *proprietatem*, sed tantum *quia*. Et tamen id

necessariò assertendum est de Musica, Perspectiva, Machinativa, &

alijs huiusmodi, quarum obiecta ad

dunt differentiam accidentalem.

Ergo quanvis alia scientia possint impropriè, & secundum quid ap-

pellari subalternata respectu Me-

taphysicæ, quatenus hæc ratione

Aaa 2 fux

sua perfectionis, & propter universalitatem sui obiecti quoddammodo continet illas: propria tamen subalternatio solum continet, quando obiectum vnius continetur accidentaliter sub alio, ut explicatum est.

11 Ad argumenta respondetur. Ad primum quod ut recte explicat Diuis Thomas ibidem lect. 2. potius Aristoteles condistinguit Metaphysicam à scientia propriè subalternante. Docet enim quod ad Philosophiam naturalem, aut aliam scientiam particularem non pertinet probare sua principia, aut soluere rationes, quæ contra illa fiunt: sed id inquit pertinere, vel ad aliquam aliam scientiam particularem, si habeat subalternantem, ut principia Musicae probantur in Arithmeticā; vel ad scientiam generalem, & communem, ut principia Philosophiae probantur in Metaphysica. Ex quo potius sequitur Metaphysicam non esse propriè subalternantem.

Ad id autem, quod contra hoc assumitur in argomento respondeatur, quod diuerso modo Metaphysica probat principia aliarum scientiarum, & subalternans, subalternata. Cum enim huius principia proxima sint conclusiones subalternantis; inde est, quod subalternans per se, directe, & per propriam causam probat principia subalternata. Aliæ vero scientiæ intra propriam latitudinem habent principia vere immediata, & per se nota: & ideo Metaphysica solum potest illa probare, quasi per accidens, & indirec-

tè, arguendo scilicet contra negantes illa ad hominem, vel per causam remotam, aut ducendo ad impossibile.

12 Ad secundum respondetur; ad perfectionem debitam cuiuscunque scientiæ inferioris non esse necessarium, ut conclusiones cognoscantur secundū omnia prædicata, sed solum quoad ea, quæ sub tali scientia cadunt: alias nulla esset scientia perfecta intra suam specie. Sed dato, quod hæc esset imperfectione; adhuc nihil sequitur. Quia non quæcumque imperfectio cognitionis in conclusionibus scientiæ inferioris arguit eam esse propriè subalternaram; sed solum illa, quæ non pertingit ad cognoscendum propter quid talium conclusionum absque scientia superiori. Quam imperfectiō non habent alias scientiæ respectu Metaphysicæ, ut ex dictis patet.

Ad tertium negatur maior. Vnde enim bene probant Cajetanus, Arauxo, & alij Thomistæ citati, divisionem huius divisionis non est scientia in tota sua latitudine, sed scientia subalternata posita; que scilicet per se, & intrinsecè respicit aliam. & petit coniugii illi: quam si contineat, est subalternans; si vero contineatur, subalternata. ¶ Ad primam autem probationem illius maioris respondetur; ibi Aristotelem non dixisse, semper quod fiunt demonstrationes quia, & propter quid; constitui scientiam subalternantem, & subalternatam; sed quod aliquando quia, & propter quid pertinent ad tales scientias. Ex quo nihil

nihil sequitur cōtra nos. ¶ Ad secundam probationem negatur minor quoad primam partem. Nam respicere obiectum simplex præcisè, non est ratio cōstitutiva sciētiæ subalternariæ; sed respicere obiectū simplex subalternatum se habens ad aliud, ut explicatum est.

13 ¶ Ex dictis perspicuæ remanent conditions propriæ subalternationis, quas ex B. Albert. cap. 13. huius lib. tradit ibidem Caiet. & admittunt communiter Doctores: quas ad calcem huius difficultatis colligere, expediens iudicauimus. Prima est, quod obiectum subalternatæ contrahat obiectum subalternantis: & se habeat ex additione ad illud. Defectu cuius Medicina propriè non subalternatur Geometriæ: neque hæc, Philosophia. Secunda, quod addat illi differentiam accidentalem. Defectu cuius ceteræ sciētiæ non subalternantur Metaphysicæ, neque scientia de specie, sciētiæ de genere: imò ferè semper eadem est scientia de utroque. Tertia, quod talis differentia non sit propria passio. Nā quanvis hæc sit differentia quodammodo accidentalis: nō tamē est otaninò extra essetia, neq; purè accidentalis: & ideo non pertinet ad distinctam scientiæ, ac subiectum, cuius est passio, quod necessarium est ad propriam subalternationem. Quarta, quod talis differentia accidentalis, seu materia extranea non sit quæcumque, sed solum ea, in qua ex coniunctione ad obiectum superioris oriūtur specialis passiones ab ipsa demonstrabiles. Defectu cuius non datur sciē-

tia de numero colorato; aut linea calida. Et tandem quinta; quod principia subalternata probentur in subalternante à priori, & per propriam causam: & per consequens sint conclusiones eius.

QVÆSTIO. II.

An, & quomodo cum subalternatio ne explicata, stet subalternatam verè esse scientiam.

14 V Alde difficilis est in hac materia questio ista: non quia de ea Auctores dissentiant: sed propter aliqua argumenta, in quib; soluendis nimis laborant. Et ideo oportet ea adducere.

Probatur ergo primo scientiæ sic subalternatam, non posse esse verè scientiam: quia si obiectum scientiæ subalternatæ addit differentiam omnino accidentalem, & extraneam supra obiectum subalternantis: ergo integrum obiectū scientiæ subalternata est ens per accidentes: ergo de illo non potest esse vera scientia. Prima consequentia videtur nota: quia obiectum scientiæ superioris, & talis materia extranea sunt plura entia in actu, & res diuersorum praedicamentorum, ut patet in numero sonoro, linea visuali, & similibus: ergo ex illis nō potest fieri unum per se; sed ens per accidentem. Secunda etiam consequentia patet: quia de ente per accidentes nō potest esse scientia, ut docent, & probant latè Aristoteles 6. Metaph. c. 2. & D. Tho. ibidem lect. 2.

15 Secundò, quia si scientia subalternata applicat obiectū, & principia

subalternantis ad materiam extraneam; altera præmissarum necessariò erit contingens; & talis syllogismus descendet ab uno genere in aliud: sed hoc repugnat veræ demonstrationi, & scientiæ: ergo cum tali modo subalternationis non stat sub alternata esse veram scientiam. Cō sequentia est euidentis. Minorē vero docet expressè Arist. in hoc lib. ca. 7. & satis ex dictis cōstat. Sequela autem probatur: quia scientia subalternata non potest applicare principia subalternantis ad materiam extraneam; nisi sumēdo pro medio obiectum, aut passiones scientiæ subalternantis: ergo tale obiectum, aut passiones iunguntur in aliqua præmissarum cum illa materia extranea, & per consequens efficiunt propositionē contingētē. Ut patet in hoc syllogismo Musica: *Vbi est proportio sexquioctaua datur consonantia: sed tonus habet proportionē sexquioctauam: ergo sc̄nus habet consonantiam: vbi minor proposi*tiō videtur planè contingens; siquidē in ea mediū, scilicet proportio sexquioctaua, quæ est passio quantitatis, applicatur tono, qui est materia extranea; cū sit in prædicame to qualitat̄is: ergo talis syllogismus non est in rigore demonstratio, neque Musica vera scientia.

Cōfirmatur: quia ideo Logica v̄sēs prout sic, nō est scientia, neq; syllogismi eius demonstrationes: quia ex principijs secundarū intentionū descendit ad entia realia, quæ sunt materia omnino extranea; & per consequēs altera præmissarū est cōtingēs, vt diximus supra disp. I. n. 42.

& constat in hoc syllogismo: *Genus prædicatur de pluribus différētibus specie: animal est genus: ergo animal prædicatur, &c.* Vbi minor est propositio contingēs: quia secunda intentio, quæ est medium, applicatur animali, quod est materia extranea; & ita fit descēsus ex uno genere cōtinens in aliud, quod omnino repugnat demonstrationi. Sed hoc idē cōtingit in Musica, & alijs similibus; si semel admittit̄ talis modus subalternationis. Ergo cū illo non stat subalternata esse veram scientiam.

16 Nihilominus dicendum est, cū tali modo subalternationis, & conditionibus eius flare, quod subalternata sint veræ scientiæ. In hac cōclusione cōueniūt omnes Dialecticū Arist. c. citato, vbi postquam uniusalter docuit demonstrationem nō posse ab uno genere in aliud descendere: illis verbis: *Non igitur fieri potest, ut ex alio genere quisquam in aliud trāficiens, quidquā demonstret, & e'uti cōclusiōnē geometricā, arithmeticā demonstrationē, &c. subiungit: Hoc autē, ut in quibusdam fieri potest, posterius explicabitur.* Quod post pauca explicat de Musica, Perseptiuā, & alijs huiusmodi scientijs subalternatis: de quibus inquit nō omnino transire de uno genere in aliud, sed aliqua ex parte, vt infra explicabimus.

Probatur breuiter cōclusio: quia tunc scire arbitramur vnamquāq; rem, cū putamus causam cognoscere, ob quam res est, illius causam esse, neque posse eam aliter se habere, vt patet ex cap. secundo huius libri. Sed quando in Perspectiuā, ex hoc

hoc principio Geometriæ quod, Lineæ ductæ ab eadem vni ad pūclū dūt antius causant minorē angulū, Concludimus res à lōgē vias apparet minores; cognoscimus hāc esse propriam causam talis cōclusionis, neque posse eā aliter se habere. Et idē est, quando in Musica ex principijs Arithmeticæ, concludimus numerū sonorū causare consonantiā, & sic de alijs. Ergo verē scimus in huiusmodi subalternatis: & per consequens sunt verē scientiæ. Quid amplius constabit ex solutione argumentorum.

17 Ad primū aliqui Antiqui quos refert Soncin. 4. Metaph. quæstione 9. & sequitur Mas. in hoc lib. cap. 10. sect. 2. q. 2. respondent obiectū scientiæ subalternatae, vt numerū sonorum, aut linea visualē, esse quidē ens per accidens in genere rei; sed in genere scibilis esse vnum per se; & hoc sufficere, vt de illo sit vera scientia.

Hāc tamen solutio est omnino falsa, & cōtra Aristotelē loco citato in argumēto, vbi entia per accidens omnino reiicit à scientijs dicens: *Cū itaque ens multipliciter deatur, primum de eo, quod secundū accidēs est, dicendū quod nullā circa illud speculatiō est.* Signū autē, quēd nullā scientie cura est illud, neque astiuā, neq; speculatiue, &c. Quod etiam ratione conuincitur: quia id quod est obiectum alicuius scientiæ debet definiri, & habere proprias passiones, quæ demonstrētur in tali scientia: sed quod est vnu per accidens in genere rei, non potest definiiri, neque habet passiones, quæ de

illo demonstrētur: vt potest quod nō habet vnicā essentiam, à qua dimanēt, vt ostēdim⁹ supra disp. I. 3. n. 6. 8 ergo nō potest esse obiectū sciētiæ.

Secūdō: quia omnino repugnat id, quod in genere rei estens per accidens, esse vnu per se in genere scibilis: ergo falsū supponit dicta solutio. Probatur antecedens: tū quia genus scibilis fundatur supra genus rei: solūque addit supra illud habitudinē quandā, & ordinē ad principia, perquæ passiones eius cognoscuntur: vt infra constabit: ergo ens non habens per se passiones de ipso demonstrabiles, non potest esse per se scibile: tū etiā quia si semel admittitur, id, quod in genere rei estens per accidens, posse esse vnu per se in genere scibile; iam quālibet differentia accidētalis addita obiectū scientiæ subalternatis, confituet obiectū per se scibile a subalternata: dabiturque scientia de numero colorato, aut linea calida; sicut datur de numero sonoro, aut linea visuali, quod est absurdum.

Respondebis, ex coniunctione sonori ad numerum, aut visualis ad linēam, oriri speciales passiones: quod non contingit in numero colorato, aut linea calida; & sic nō esse eandē rationē. ¶ Sed contra est: quia hāc solutio planè destruit se ipsam. Nā differentia ista non potest aliunde prouenire, nisi ex eo, quod inter sonorū, & numerū, aut visualē, & linea sit specialis aliqua cōnexio, ratione cuius coeant in vnam rationem per se, ad quam sequantur tales passiones, & propter cuius defectum similes passiones nō consequuntur.

ad numerum colloratum, aut linneam calidam. Ergo iam tenetur concedere obiectum scientiae subalternata esse unum per se in genere entis, cuius contrarium contendit haec solutio.

¶ Secundo ad argumentum respondet Soncinas ubi supra, obiectum scientiae subalternata esse unum per se in genere entis. Quia quavis differentia quam addit supra obiectum superioris non sit essentialis; non est tamen omnino accidens; sed propria passione eius. Et haec ratione ex utroque fieri unum per se;

Sed haec etiam solutio falso nititur fundamento; & optimè teijcitur à Caietan. cap. 13. citato. Tum quia iā nō distinguerentur scientia subalternans; & subalternata: siquidem ad eandem scientiam pertinet agere de subiecto, & de propria passione. Tum etiā quia numerus, aut linea secundum se abstrahunt à materia sensibili: ergo sonorum, aut visuale non possunt esse passiones eorum. Tum denique quia adhuc secundum istam solutionem nō salutatur, obiectum subalternata es se unum per se. Nam ex subiecto, &

propria passione fit unum per accidens, non minus, ac ex subiecto, & accidenti communis; siquidem homo sensibilis, ita constat rebus diuersorum prædicantem, sicut, homo albus.

¶ His ergo, & alijs sententijs relictis, tertia; & vera solutio est, quam tradunt Caiet. loco citato, Sanchez lib. 7. Logiq. quest. 18. A. ratiox lib. 1. Metaph. quest. 4. art. 1. Zanardus lib. 6. quest. 7. Rubio hic tractat de subalternatione num.

27. & cōmūniter Doctores, assertes, quod licet differētia, quam ad dicit scientia subalternata supra obiectum subalternatis, sit accidentalis & extranea; adhuc tamen obiectum subalternata est unum per se.

¶ Pro cuius explicatione primo vt certum statuendum est, obiectum scientiae subalternata, neque esse solum obiectum subalternatis; neque sola differentiam accidentalem, quæ additur; sed utrunque simul: verbi gratia obiectum Musicae, neque est numerus tantum, neque tantum sonorus sed totum hoc simul, scilicet numerus sonorus. Cuius ratio est manifesta: quia numerus solum est obiectum Arithmeticae: sonorum etiam seorsim sumptum pertinet ad Philosophiam: inter has autem scientias Musica est media, & ab utraque distincta: ergo neutrum solum; sed utrunque simul considerat, ut proprium obiectum. Quo supposito, duo restant explicanda. Alterum est: quo pacto utrunque istud consideretur in Musica. Alterum vero: quo pacto ex utroque fiat unum per se. Pro quo

20 Secundum notandum est, quod duplicitate posse excogitari, quod Musica consideret totum hoc, quod est numerus sonorus. Primo ita ut utrunque quasi in recto secundum suas proprias rationes, formales pertineat ad istam scientiam. Et hoc non potest esse: tū quia sic efficiunt unum per accidens, vt patet: tū etiā quia secundum tales rationes formales sunt scibilia à duabus scientijs ergo prout sic non possunt ad tertiam aliam pertinere.

Secundò, ita quod unum eorum causetur in aere ex partu iore corporum. Et hac ratione nō expectatur ad Musicam; sed ad Philosophiam. Secundo modo sumitur, vt dicit cōcentum, & harmoniam. Et sic pertinet ad obiectum Musice: includitque quandam correspondentiam ortam ex eo, quod sonus fiat cum proportione, & numero. Vnde etiā sit numerum posse dupliciter considerari. Vno modo secundum se: Sic est obiectum Arithmeticæ. Alio modo, vt est principium illius concertus, seu harmonię, quę sit in sonis: & hoc modo pertinet ad Musicam.

Ex quo iam facile intelligitur: quomodo utrūq; istud consideretur in Musica, non secundum proprias rationes; sed secundum aliquod tertium compositum resultans ex ipsis. Et neque hoc etiam dici potest: tum quia illud tertium resultans est utrum per accidens: tum etiam quia iam nō verificaretur Musicam considerare utrunque; sed illud tertium quod resultat: tum denique quia in entibus per accidens, compositum non est aliquid præter suas partes, vt ex Aristot docet D. Tho.

7. Metaphys. le. Et. 17.

Quarto ergo modo potest, & debet intelligi; Musicam considerare utrunque istud, scilicet numerum sonorum, non secundum suas proprias rationes quasi in recto; sed secundum quod unum intrat in ratione alterius, & est principium eius. Pro cuius intelligentia

21 Tertio notandum est, sonorum posse dupliciter considerari. Vno modo secundum se, prout est obiectum auditus, & solum dicat, quod

per se; quia superficies est latitudo terminata linea: sic in praesenti; quanvis numerus secundum se sumps non faciat unum per se cum sonoro; tamen numerus, ut est principium sonori, & sonorum prout terminatur numero, constituit unum per se. Et idem est de linea, & visuali. Ratio autem triusque est: quia si **cū** linea non pertinet in recto ad rationem superficie; sed tanquam principium per quod essentialiter diffinitur: sic numerus non includitur in recto in ratione sonori, neq; linea in ratione visualis; sed tanquam principia per quae essentialiter diffinuntur.

Si autem queras: supposito quod obiectum hoc scientie subalternata est unum per se, in quo praedicamento est collocandum? Respondeatur numerum sonorum, prout est obiectum Musicae, esse in genere qualitatis, & in tertia specie: & idem esse de obiecto Perspectiu: quia ad huc prout sic sunt obiecta auditus, & visus. Si vero dicas numerum includi in obiecto Musicae; qui tamen non potest pertinere ad praedicamentum qualitatis. Respondeatur: quod quanvis numerus secundum se sit quantitas; tñ prout est principium sonori, est reductiu in praedicamento qualitatis: quemadmodum linea, ut principium superficie est reductiu in specie superficie, & prout est pars trianguli est reductiu in genere qualitatis, & in quarta specie figurae.

23 Per quae tandem explicata remanet tertia solutio supra posita, propterea talis praedicatione reducitur ad primum modum

nia adducta sunt. Similis enim est veru: differentiā, quā addit scientia subalternata supra obiectum subalternatam esse omnino accidentalem, & extraneā illi; siquidem ad rationē numeri, aut linea omnino per accidens se habet ratio sonori, aut visualis; ut pote quae secundum se sunt accidentia communia alterius praedicamenti; & tamen ambo efficere unum per se modo explicato; siquidem ē contra sonorum, & visuale, vt considerantur à Musica, & Perspectiva, per se depēdant à numero, & linea tanquam a principijs, per quae diffiniuntur. Per quod denique intelligitur: quare sonorum additū numero faciat obiectum scientie subalternata: non vero coloratum, aut alia differentia accidentalis. Quia nimirum numerus est per se principium sonori, & sonorum per se depēdet à numero: quod nō inuenitur in alijs accidentibus. In quibus tamen hoc contingit, cōstituetur verum obiectum scientie subalternata: ut patet in obiectis Perspectivis, Machinatiis, Astrologiis, & aliis similiis.

24 Ad secundū argumentū negāda est sequela. Ad cuius probationē res pondetur scientiā subalternata non applicare obiectum subalternatū ad quācumq; materiā accidentalem; sed ad eā, quae per se depēdet a tali obiecto tanquam a principio, per quod definitur, ut dictū est. Quare sicut linea, ut est principium superficie, ponitur in obliquo in diffinitione essentiali eius: (superficies enim est qualitas cōtinuata linea:) & propterea talis praedicatione reducitur ad primū modum

dū dicēdi per se, & cōsequēter est necessaria: sic numerus, ut est principium sonori; & similiter proportiones, ut sunt principia consonatiarū, ponuntur in diffinitionibus earū; ac proinde nō cōtingēter, sed necessariō prædicatur de illis. Neq; in similibus syllogismis propriis, & simplificiter fit descensus ab uno genere in aliud: siquidē omnes termini, qui in recto ponuntur in eis, sunt eiusdēprē dicamēti. Fit tñ descens⁹ secundum quid, & ex parte, ut inquit Arist.c. 7. citato: quia numerus ipse, & proportiones, quae ponuntur in obliquo, sunt secundum esse alterius praedicamenti.

Per quod rādē resp. ad confirmationē negādo minorē. Et ratio disparitatis est: quia secundū intētiones ex quib⁹ Logica utēs procedit, nullo modo ponuntur in definitionibus entiū realiū; neq; hæc per se pendēt ab illis: numerus vero, aut linea ponuntur in diffinitionibus sonori, aut visualis: & per se prædicatur de eis. Propter quod in syllogismis Logicis utētis aliqua præmissarū est cōtingēs: fit que propriè descens⁹ ab uno genere in aliud, nō vero in syllogismis Musicae, aut Perspectivae, ut explicatum est.

QVÆSTIO. III.

An scientia subalternata sit vera scientia in eo, qui non habet subalternantem.

25 Vpposito, quodcū subalternatione explicata stat subalternata secundū se esse verā scientiā: certū est id maxime habere locū, quādo simul cū illa inuenitur scientia sub-

alternans; ut quādo habens Musicā habet etiā Arithmeticā. Tunc enim Musicus certō, & euidenter cognoscit principia, & conclusiones: scit que has resoluere in illa: & percōse quēs nihil deficit, ut Musica sit verē, & perfectē scientia. Unde solūm est difficultas in eo, qui nō habet scientiā subalternatā: an scilicet Musicus nō habens Arithmeticā, sed procedēs ex principijs ei⁹ per fidē a Magistro acceptis, habeat veram scientiam Musicā.

Partē negatiū defendunt Scientias 4. Metaph. q. 9. Suarez disp. 1. sect. 5. Vazq. 1. p. disp. 4. c. 5. & 6. Valentia ibidē disp. 1. quest. 1. punto 3. Raphael de Auerla hic q. 2. 7. sect. 6. & alij Moderni.

Probatur primò haec sententia ex Arist. c. 2. huius lib. vbi reddens rationē, quare demonstratio debeat procedere ex primis, & immedia-tis, inquit: *Quia non sicut nō habens demonstrationē ipsorum. Scire enim non per accidens ea, quorū est demonstratio, nihil aliud est sane, quā demonstratio habere. Quorū verborum sensus est, ut explicat D. Thomas, quod nō contingit aliquem habere scientiā; nisi habeat demonstratio eorum, quorū paret esse demonstratio: quia alijs non possit resoluere conclusiones usque ad prima principia. Qui enim procedit ex præmissis mediatis, & demonstrabilibus (inquit D. Thom.) si non habet demonstrationem illarum, non sciet præmissas, & ex consequenti neque conclusionem propter præmissas. Sed carens scientia subalternante non scit per demonstrationem præmis-*

præmissas subalternatæ: neque potest illas resoluere usque ad prima principia, ut patet. Ergo non habet veram scientiam.

Secundò patet ex eodem D. Th. q. 14. de veritate art. 9. vbi sic ait: *Quæcunq; sciuntur (proprie accep- tatione) cognoscuntur per resolutionem in prima principia, quæ per se præst̄ant intellectui: & sc̄ omnis scientia in visione reipræsen- tis perficitur. Vnde impossibile est, quod de eodem sit fides, & scientia.* Et in 3. distin. 33. q. 1. art. 2. quæ sciuntula 4. Si esset aliqua scientia, quæ non posset reduci ad principia naturaliter cognita; non esset eiusdem speciei cum alijs scientijs, neque eniuocè scientia diceretur. Ergo sentit D. Thom. ad veram rationem scientiæ necessarium esse, ut ei, qui virtutur demonstratione, principia sint euidenter nota, & non solum fide credita.

26 Tertiò probatur ratione: quia euidentia conclusionis est de ratione intrinseca scientiæ, saltem naturalis: sed ex principijs acceptis per solam fidem à Magistro, non potest haberi cognitione euidentis cōclusionis: ergo neque vera scientia. Maior constat ex ipsa definitione scientiæ, quæ est habitus certus, & euidentis per demonstrationem acquisitus. Minor vero probatur: quia totus ille discursus fundatur in humana fide Magistri: sed hæc non facit euidentiam principiorum, ut patet: ergo neque ex ea potest haberi euidentia conclusionis.

Confirmatur: quia de ratione de non potest deriuari certitudo scientiæ est, quod sit virtus intel-

lectualis, ut patet 6. Ethicorum; & consequenter, quod sit dispositio perfecti ad optimum actum, quæ est definitio virtutis ex 7. Physicorum, adducta à D. Thom. 1. 2. questione 71. artic. 1. sed habitus, qui non potest prodire inassensum euidentem conclusionis: non est virtus intellectualis: ergo neque erit scientia. Maior constat: & probatur minor. Quia optima dispositio intellectus circa conclusionem est illa, quæ proximè disponit ipsum ad euidentem assensum, qui est optimus illius actus: ergo habitus, qui non potest in talem assensum prodire, non est virtus intellectualis.

Quartò: quia saltem certitudo est adeò intrinseca assensui scientifico, ut absq; illa nullo modo possit consistere vera ratio scientiæ, etiā sub ratione dispositionis quantum imperfectæ; sed assentiens conclusionibus Musica ex principijs per fidem à Magistro acceptis non habet certitudinem earum: ergo neq; veram scientiam. Major ex se patet: nam per certitudinem distinguitur scientia ab opinione, & fide humana. Minor vero probatur: quia in demonstratione tota certitudo conclusionis pendet ex certitudine præmissarū; non secùs ac veritas, aut necessitas cōclusionis sumitur ex veritate, vel necessitate præmissarū. Sed qui per solam fidem Magistri assentitur præmissis Musica, non habet certitudinem earū: cū potest haberi euidentia conclusionis. fides humana sit fallibilis. Ergo in-

scientiæ est, quod sit virtus intel-

27 Nihilominus dicendum est, principium scientiæ. Idem expressius docet questionis quod in absence scientiæ subalternante, ne 14. de veritate articulo 9. ad tertium his verbis: *Ille qui habet scientiam subalternatam, non perfectè attingit ad rationem scientiæ, nisi inquantum eius cognitione continuatur quodammodo cum cognitione eius, qui habet scientiam subalternantem.* Nihilominus tam inferior sciens non dicitur debitis, quæ supponit, habere scientiam, sed de conclusionibus, quæ ex principijs suppositis de necessitate concluduntur. Et sic fidelis potest dici habere scientiam de his, quæ concluduntur ex articulis fidei. Ergo ex sententia Diui Thomæ poterit quis imperfectè habere scientiæ subalternatam; etiam si autem non habeat subalternantem, sed solum credat principia in illa demonstrata.

28 Vt autem ratione probatur conclusio, notandum est cum auctoribus citatis, quod non sufficit quoenamodo credere principia, quæ demonstratur in scientiæ subalternante; sed debent credi absque illa hæsitatione: aliter enim non acquireretur scientia, sed opinio. Credimus autem fidem humana sine hæsitatione, ut bene notat Sanchez, quando habemus quādam, quasi euidentiam, quæ soleat appellari in attestante, sicut sine hæsitatione credimus esse Romam, aut Indos: quia D. Thom. vt consideranti patebit, tot assentibus, veluti in attestantibus habemus euidentiam. Videatur opusc. 70. q. 2. artic. 2. ad quintum, & septimum, vbi expressè Et per hunc modum credit Musi affirmat in scientijs subalternatis cū sua principia: tūm quia in eis aliquando fidem esse proximum non conuenienti Arithmetici, nisi esent

essent demonstrata: tūm etiam quia Musicus ex multis alijs cāptib⁹ colligit; Arithmericum habere veram scientiam talium principiorum. Ac proinde habet eo-rum quandam quasi evidētiā in Magistro attestante.

Quod etiam explicat recte Nazarius vbi supra ex eo, quod talis fides simpliciter non est humana: quia non est in ordine ad hominem, vt homo est, sed vt scientificus est. Credit enim Musicus Arithmetico, non vt homo est; sed vt Arithmeticus est: & ideo habet firmitatem, quae habitui scientifico inde deducendo sufficiat. Maximè cūm talis habitus sit vālde imperfectus: & dicta fides non concurrat ad illum, quasi in virtute propria; sed in virtute scientia subalternantis: hæc enim est per se habitus principiorum subalternat⁹: fides verò non nisi per accidens, & loco eius; ad eum modum, quo in Theologia fides diuina substituitur loco luminis gloriae, quod est proprius, & per se habitus principiorum eius, vt docent Caiet. & alii Thomistæ.

29 Modò facile probatur conclusio: quia ratio substantialis scientiæ per se primò solum atten-ditur penes certitudinē, qua intellectus adhæret scibili: neque requiri-tur, quod actu habeat eius eu-dientiam; dummodo ex natura sua postulet illam; & habeat, quando est in statu perfecto. Sed totum hoc habet scientia subalternata in absentiā subalternantis cum hu-mana fide principiorum explicata. continuatur media tali fide. Ergo illa

Ergo in illa saluatur substantialis ratio scientiæ. Major præterquā q̄ constat in Theologia nostra, in qua cum sola certitudine absque actuali evidētia saluatur ratio sci-entiae iuxta communiorē Theologorum sententiam; probatur latè a Nauarrete vbi suprà, & Goncalez eadem prima parte, quæsticne prima, articulo secundo, disputatione prima, conclusione tertia. Potestque sic explicari: quia perfectio substantialis intellectus, & habituū eius sumitur per ordinem ad verum sub ratione veri: ac proinde consecutio ipsius veri, seu firma adhæsio intellectus ad ipsum, in qua consistit certitu-do, est quasi finis quo intellectus, & habituum eius. At verò claritas, seu evidētia non est, quod vltimò, & principaliter intendunt intellectus, & habitus eius; sed potius illam exigunt, vt quid alteri de-seruiens; quatenus scilicet obie-ctum sub claritate est melius dis-positionum ad causandum in intellectu firmiore, & certiore assen-sum veritatum. Ergo certitudo, & non claritas pertinet per se pri-mò ad perfectionem substantiali-lem assensus scientiæ. Minor verò probatur: quia fides huma-na potest pertingere ad certitudinem, quæ excludat omnem ha-sitationem, vt patet in eo, qui credit Romanam esse. Quod etiam contingit in nostro casu: siquidem Musicus credit Arithmethi-co, non vtcunque, sed vt scientificus est: cum quo quodammodo

illa habet sufficientem certitudinē ad ellicendum imperfectum assen-sum scientificum.

30 Confirmatur primò: quia Musicæ, aut cuicunque alteri scientiæ subalternatæ ex se, & specie sua conformis est claritas, seu evidētia suorum assensuum, eamque exposcut in statu perfe-cto, quem possunt habere: & dum non coniunguntur subalternanti-bus, sunt in potentia ad illam ob-tinendam. Ergo etiam si actu non habeant talē evidētiam; adhuc erunt substantialiter scientiæ. Probatur consequentia: quia ratio scientiæ, sicut & cuiuscunque alterius virtutis, non sumitur ex actu, quem habet secundum statum imperfectionis sed ex illo, ad quē ex natura sua inclinat. At scientia subalternata, etiam quādō est sine subalternatē ex natura sua inclinat ad assensum evidētē. Ergo etiā si pro illo statu imperfectionis non possit eum elicere; adhuc erit substantialiter scientia. Videatur pro hac ratione Nauarrete loco citato.

Confirmatur secundò: quia assensus scientiæ subalternatæ per se, & ex specie sua petit proce-dere tanquam à connaturali, & proprio habitu principiorum à scientia subalternante: quando per se loquendo, non contingit aliquem habere scientiam, nisi habeat demonstrationem principi-orum, quorum potest esse demon-stratio; per accidens tamen id po-test contingere, si alia via certò co-gnoscat illa. Verba D. Thom. in explicatione illius partientur:

participat obscuritatem sibi annexam: ac proinde in tali assen-su nihil est, quod rationi scientiæ repugnet. Antecedens constat ex dictis. Consequentia verò pro-batur: quia dicta fides non substi-tuitur loco scientiæ subalternan-tis, neque agit in virtute eius ra-tione obscuritatis, vt paret; sed ra-tione certitudinis explicatę, me-dia qua quodammodo continuatur illi: ergo non influit in assensum obscuritatem; sed certitudinem.

31 Ad argumenta. Ad primum ex Aristotele responde-tur primò, quod vt suprà dispu-tatione 18. numero 50. vidimus, ibi agit Aristoteles de demonstra-tione, *propter quid*: per quam ge-natur scientia habens perfectio-nem, & statuta scientiæ. Quod fa-tetur non posse habere subalter-natam sine subalternante: quia ad hanc pertinet propter quid illius: hoc tamen non obstat, quominus possit secundum esse imperfe-ctum generari; licet actu non ha-beatur demonstratio principiorū, vt explicatum est.

Secundò respondetur, ibi Aristotelē satis se explicuisse, dum addit illam limitationem *non per accidens*. Cuius sensus, vt rectè ex-ponit Dious Thomas est, quod per se loquendo, non contingit aliquem habere scientiam, nisi habeat demonstrationem principi-orum, quorum potest esse demon-stratio; per accidens tamen id po-test contingere, si alia via certò co-gnoscat illa. Verba D. Thom. in explicatione illius partientur: *Hoc*

Hæc idè dicit : quia possum efficiere aliquam conclusionem , non habens demonstrationem præmissarum, etiamsi essent demonstrabilia : quia sciret & sis per alia principia . Sed hoc efficit secundum accidentis, &c. Et hoc contingit in praesenti : nam conclusio scientiæ subalternata per se petit procedere à subalternante ; per accidentis auctem procedit à fide ; ut ex dictis patet.

32. Ad secundum ex auctoritatibus Diui Thomæ respondetur. Ad primam , quod ibi Sanctus Doctor, ut probet esse impossibile, de eodem habere simul fidem, & scientiam assignat illarum differentiam ex his , quæ per se , & ex natura sua utriusque conuenient. Nam fides ex sua specie inclinat ad assensum obscurum ; scientia vero ad assensum clarum , & ad resolutionem in principia evidenter cognita. Et idè addit , quod scientia in visione rei presentis perficitur: quod non conuenit fidei, quæ potius in visione rei presentis destruitur. Quæ omnia verissima sunt : sed cum illis stat scientiæ, quandiu est in statu imperfecto, actu non asequi talem claritatem , seu visionem rei presentis. Quod eisdem verbis indicavit Diuus Thomas, dum afferit scientiam in visione rei presentis perfecti, plane supponens , ante talem visionem esse quidem, sed imperfectam.

Ad secundam auctoritatem responsetur, quod ibi D. Tho. probat virtutes infusas, & adquisitas differre specie. Ad quod adducit exem-

plum in scientijs, ex quibus si aliqua non potest reduci ad principia, quæ sint naturaliter cognita, erit species diuersa ab alijs scientijs naturalib;. Quod quidem verum est : & inde nos quæstione quinta ostendemus sacram Theologiam genere subalterno differre ab alijs scientijs. Et hoc intendit Diuus Thomas ad. dents ; Neque vniuocè scientia dicetur. Quorum verborum sensus, non est , quem adducit Nazarius ubi supra conclusione tertia , quod scilicet Theologia nostra analogice tantum conueniat , cum alijs in ratione scientiæ. Si enim ipsa est verè, & substantialiter scientia , ut supponimus ; nulla potest esse ratio ad negandam conuenientiam vniuocam inter illas. Solùm ergo intendit Diuus Thomas in praedictis verbis ; ut explicant Arauxo ubi supra , & alij Thomistæ, Theologiam non esse eiusdem rationis, aut eiusdem generis proximi cum scientijs naturalibus ; ut pote , quæ habet excellentiorem modum procedendi , & ex altioribus principijs ; nempè ex reuelatis a Deo , in quibus fundatur omnimoda certitudo suorum assensuum, in qua longè superat alijs scientias naturales. ¶ Nisi maius dicere, Diuum Thomam loqui de scientia quoad statum ; quod scilicet scientia actu non habens evidentiæ , non dicitur vniuocè scientia quantum ad statum , & perfectum esse , quanvis quoad substantiam vniuocè participet rationem scientiæ. Videatur Arauxo loco citato.

33 Ad

33 Ad tertium neganda est major, si sermo sit de evidentia actuali, & propria ex parte subiecti , quæ habet scientia in statu perfecto. Quia, ut supra vidimus, sine hac potest bene saluari ratio scientiæ in subalternatis cum sola certitudine, & evidentia radicali , quam habent ex eo, quod per se pertinet continuari cum subalternantibus. Unde ad probationem dicimus , quod si definitio scientiæ sumatur vniuersaliter, ut comprehendit omnes secundum quemcumque statum, in quo possunt esse ; tunc illa particula, evidens, intelligenda est de evidentia radicali explicata. Quod si explicetur de evidentia actuali; tunc definietur scientia , non quodcumque ; sed secundum perfectionem, & statum scientiæ.

Ad confirmationem simili ter respondetur, quod scientia non habens perfectionem , & statum scientiæ, sicut non tam dicitur habitus, quam dispositio; sic non tam dicitur virtus intellectualis, quam inclinatio quædam virtutis. Quia quanvis sit substantialiter virrus; deficit tam illi status, & perfectio virtutis. Et idè non est necessarium, ut dum est sub tali imperfectione, sit proximè potens elicere optimum actum: sed satis est , si illum ex natura sua possit elicere , & de facto elicit, quando ad statum virtutis , seu ad suæ subalternantis coniunctionem peruerterit. Videatur Arauxo ubi supra.

Ad quartum neganda est minor. Ad cuius probationem responderetur ex dictis, quod fides prin-

cipiorum , quam dicimus sufficere in Musico ad eliciendum assensum scientificum , non est quæcumque, sed quæ excludit omnem hæsitationem , ex eo quod habet quamdam quasi evidentiam in attestante. Propter quod etiam simpliciter non est dicenda humana , ut vidimus ; sed habet sufficientem certitudinem, ut in virtute Arithmeticæ , cui quodammodo continuatur , elicit imperfictum assensum scientificum.

QVÆSTIO III.

Quam unitatem habeat vnaquaque scientia, & unde illa sit definita.

34 Q Væstionem agredimur inter difficiles, nostro iudicio difficultiam. In qua nobiliores Metaphysici post asiduam meditationem, longumque laborcm, nihil tamen vndeque facilius invenisse se putant. Statuere enim vniuersalem aliquam doctrinam de habituum specificatione, aut eorum obiecta exactè stabilire , difficilem fane , & ferè impossibile semper iudicamus. Sed diuini prius ope numeris implorata, & Angelico Doctore duce, peripateticam Doctrinam , quam capite 23. huius libri tradit Aristotel. pro viribus explicate, & propagare conabimur. Tractant de hac materia D. Thom. in lectione 41. 42. & 43. & opusculo 70. qu. 5. artic. 1. Theologi 1. par. qu. 1 art. 2. Bb. vbi

vbi Caiet. Bañez. Gonçal., & Názarius: Metaphysici lib. 1. & 6. vbi Arauxo Iabel. Soncin. Zanard. & Suárez: & Dialectici in hoc cap. vbi Caiet. Sot. & Mas. & in proce-
mialibus vbi Sanch. Rabio, & alij.

Sunt autem pro tituli intelligentia duo breuiter premittenda. Primum est, in praesenti soiūm esse sermonem de scientijs speculatiuis: nam de his tantum agit in hoc capite Aristoteles: quanvis ex eārū cognitione facile constabit, quid dicendum sit de practicis. Secundum est questionem non procedere de vnitate numerica scientijs: nam quoad hoc idem est iudicium de scientia, ac de alijs accidentibus: quę omnia iuxta receptā Thomista rum sententiā a subiecto individuat. Ac proinde Logica, aut quælibet alia scientia non erit vna hac vnitate; sed multiplex iuxta numerum animalium, seu intellectuum, quibus inhæret. Quare solū procedit difficultas de vnitate specifica, & generica. An scilicet vnaquaque scientia sit vhus habitus in specie infima; an potius plures sub se contineat specie distinctos. Et vnde vtraque vnitatis sit definienda.

35 Præcipua ratio dubitandi in hac questione sumitur ex communi axiome, quod tradit Arist. 2. de Anima tex. 33. Quod scilicerab obiecto sumitur specificatio, vnitatis, & distinctio, tā potetiæ, quā habitus. Ex quo necessariò sequi videtur tantam debere esse vnitatem potetiæ, vel habitus, quāta fuerit vnitatis obiecti; & per consequēs circa obiectum vnu genericè, nō posse ver-

sari potentia, aut habitu specifica vnū. Quod tñ plane cōstat esse falsum. Tū quia plures potetiæ versantur circa obiectū genericè vnū, vt visus respectu coloris; imò vnum tantum analogicè, vt pater de intellectu, & voluntate respectu entis. Tū etiā quia absurdū videtur multiplicare habitus iuxta specificam multiplicationē obiecti; ita vt alia si scientia de homine, alia de equo &c. Tū deniq; quia vnius obiecti in specie, vt rotunditas terræ, datur scientiæ specie distinctæ, vt probat D. Tho. 1.2. q. 54. ar. 2. ad 2. & nos testigimus supra disp. 1. nu. 43. Ergo ab entitate obiecti sumi non potest specifica distinctione, aut vnitatis, scientiæ, habitus, vel potentia.

Quod si dicas, ex parte obiecti sufficere vnitatem genericā: preterquam quod id non satisficit, & infra constabit esse falsum; emergit in de alia maiordifficultas in reddenda ratione; quare vnius generis, puta corporis naturalis, & omnium suarū specierum, detur vna scientia, nē pè Philosophia naturalis: & tamen alterius generis, puta quantitatis, & suarum specierum, non datur eadē scientia; sed iuxta divisionem quantitatis multiplicantur Mathematicæ: siquidem alia est de quantitate cōtinua, scilicet Geometria; & alia de quantitate discreta, nempè Arithmeticæ.

Si autem respondeas, non ab obiecto materiali, sed à formalis sumendam esse scientiæ, aut potentias vnitatem: fatemur id esse verissimum: sed doctrinæ generali tradere, iuxta quā possint assignari istæ ratio-

nes formales obiectorū, hoc opus, secunda sententia,) si credimus So hīc labor est. Si enim hanc rationē formalem in sciētijs ex abstractione à materia sumendam esse dicas; facendum necessariò erit, omnes sciētias sub eadē abstractione procedentes esse eiusdē speciei. Et ex consequenti Mathematicæ non distinguenterunt specie; cū omnes abstractant à materia sensibili: quod nemo dixit. Imò (quod absurdius est) Theologia sacra, Metaphysica, & Logica essent eiusdē speciei; cū hīc omnes abstractant à materia intelligibili. Quod si præter abstractionem recurras ad obiectū, nō in esse rei, sed in esse scibilis, vt loquitur Caiet. in hoc cap. videtur profecto petitio principij: id enim inuestigamus: quid scilicet sit, à quo obiectum accipit esse scibile: vt ita quando res sint vnam scibile, & quando plura, percipiamus.

REFERVANT, ET impugnantur variæ sententia. §.I.

36 Propter hāc, & alia argumen-
ta, quę adducunt Sanc. Suar. & alij Autores citati, in varias sciētias abierunt Philosophi. Quidā enim eorum (& sit prima sententia,) nullam scientiarum diuersitatē ad mittentes, omnia... rerum vna esse scientiam assuerunt. Sic videtur sensisse Aegid. 1. Metaph. qu. 22. & latè defendit Antonius Bern. Mirandulan. lib. 1. 3. de Emersione singularis certaminis se. 5. & 7. quos refert Suar. disp. 1. Metaph. f. 1. 2.

E contra vero Nominales (& est

Masio ibidem se. 1. qu. 15. affir-
mant tot esse sciētias specie distin-
tas, quot sunt obiecta materialia:
ita vt plures Logicas, aut plures Philosophias specie distinctas non vereantur cōcedere, licet hunc lo-
quendi modum falsò illis à Soto imponi cōtendant Rub. q. 4. proce-
mialium nu. 7. & Suar. disp. 44. Me-
taph. se. 1. nu. 60. qui affirmat inuenire se nō potuisse in Nomina-
libus tales modū loquendi. Et cer-
tè neque nos inuenimus; est tamen ita conformis, & cōsequens eorum sententia, cum id admittant in habitibus voluntatis; vt meritò potuerit Sotus hanc sententiam illis tribuere.

Sed quidquid sit de hoc, vtraque sententia est manifestè falsa; alienaque, tū à doctrina Arist. tū à communi modo loquendi Philo-
sophorum. Neque enim negari po-
test plures esse in intellectu sciētias: sicut negari nō potest plures esse virtutes in voluntate. Neq; si-
militer negandum est vnam, & eā-
dem scientiam ad plures cōclusio-
nes extendi: sic enim omnes affe-
runt vnam esse Geometriam, vna
Theologiam, &c. Neque in herum
impugnatione est amplius immo-
randum, quorum falsitas ex dicen-
dis manifestè conslabit.

37 Tertia sententia affirmat quilibet scientiam esse vnam ge-
nere, & plures specie: quam gene-
rica vnitatem sufficere existimat,
vt non dicantur plures Logicas,
plures Geometras, &c. Sic tenent

Talest. in proemiali q. 2. concl. 2. Ofna q. 1. art. 3. & Niger. q. 13. Cleypei. Qui duo magis se explicant, afferentes non quilibet conclusionem constituere habitum specie distinctum ab alijs; sed ad eundem habitum pertinere omnes illas, quibus demonstrantur omnes passiones alicuius obiecti inadequati; ut in Logica omnes demonstrationes, quibus de diffinitione concluduntur passiones eius, constituant unam speciem habitus: & idem est de divisione, & alijs. Ac proinde tot erunt habitus specie distincti in Logica, quot faciunt coordinationes demonstrationum. Additque, & tertiè Niger iuxta hanc sententiam, quod non solum singularam specierum obiecti, scilicet definitionis, divisionis, aut argumentationis dantur singuli habitus; sed etiā ipsius rationis genericæ, nēpē secunde intentionis logicalis, datur alijs habitus, quo demonstratur propriæ passiones illius gradus generici.

38. Fundamentum huius sententiae sic explicata est satis vrgens. Quia ex doctrina Aristotel. & Diui Thomæ infra adducenda unitas, vel distinctione scientiæ sumenda est ex unitate, vel diuersitate principiorum, per quæ procedit; sed principia, per quæ demonstrantur passiones verbi gratia, diffinitionis, diuersa sunt ab eis, per quæ demonstrantur passiones alterius speciei, scilicet divisionis, aut argumentationis; & ab utrisque sunt diuersa principia, per quæ demonstrantur passiones gradus generici, scilicet secundæ intentionis.

nisi logicalist ergo, &c. Probatur minor: quia, quod principia propria diffinitionis, & divisionis sub alijs vniuersalioribus continetur, non tollit, quin possint causare distinctos habitus; alias scientiæ, quarum principia continentur sub principijs Metaphysicæ, non distinguerentur ab illa. Imo iam omnium rerum esset una scientia: siquidem omnia principia continentur sub vniuersalissimis principijs: *Quodlibet est, vel non est: & similibus.* Ergo propria, & peculia ria principia, demonstrationū causare possunt distinctos habitus, & plures species intra eandem scientiæ. Et ex cōsequenti quilibet erit una genericæ, & plures specificæ.

Cōfiratur: quia, ut inquit Arist. in hoc cap. *Altera autem scientia est ab altera, quorumcunque principijs, neque ex eisdem, neque ex alterutris sunt:* sed principia diffinitionis, & divisionis non oriuntur ex alijs, neque ex alterutris: ergo alterius scientia distinguitur specie ab altera. Probatur minor: quia in primis principijs diffinitionis nō deriuatur ex principijs divisionis: siquidē potius inter se cōlistinguuntur, & opponuntur. Neq; similiter principia utriusque possunt deriuari ex principijs cōmuniib; secundarū intentionū: siquidē vnaquæque verē sunt indemonstrabilia, & immediata: & per cōsequētes irresolutabilia in alia priora. Ergo non deriuantur ex alijs, neque ex alterutris: & consequenter constituent habitus specie distinctos. Eademque ratio est in alijs scientijs, ut consideranti parebit.

Hanc.

Hanc sententiā sic explicatam defendunt aliqui discipuli Diti Thomæ, ut refert Ofna vbi supra: est quæ satis probabilis. Adhuc tamen nō satisficit ceteris Thomistis. Et merito: quia non explicat, neque explicare potest: cur omnes illi habitus specie distincti appellandi sint una scientia. Si enim unitas genericæ numeri verbi gratia sufficit, ut Arithmeticæ dicatur una scientia; cur unitas genericæ quantitatis non sufficit, ut omnes Mathematicæ dicantur una Mathematica, & una scientia: qui tamen loquendi modus alienus est à communi consensu Philosophorū. Ergo talis conuenientia genericæ habituum non sufficit ad unitatem scientiæ.

39 Propter hæc, quarta sententia attribuit singulis scientijs unitatem atomam, & specificam: sed in ea explicanda tres sunt modi dicendi valde diuersi. ¶ Primus est, quem sequitur Suarez disp. 44. citata sect. 11. nu. 55. afferens quilibet scientiæ ita esse unam in specie infima; ut non sit simplex aliquis habitus, aut qualitas sive extensio ad omnes conclusiones; sed habitus quidam quasi compositus, & completem cōalescens ex pluribus habitibus partialibus: qui licet in se, & respectu sive conclusio nis sint verē completi, & specie distincti: cōsentur tamen incompletati respectu totius scientiæ. Et hoc inquit sufficere, ut quilibet istorum habituum non faciat scientiam specie distinctam ab alio; sed omnes cōseantur una scientia in specie. Explicans autem ibidem, & disputatione prima sectione 3. modum unitatis, quem isti partiales habitus possunt habere, inquit id fieri, non per aliquam realem unitonem, siue continuationem, sed per quandam subordinationem, aggregationem, & connexionem in ordine ad unum obiectum.

Si autem inquiras: quæ unitas sit necessaria in obiecto, ut habitus ad illud ordinati cōseantur una scientia: respondet numero 66. id statuere esse difficilimum: & postquam illi, aliorum modi dicendi non placuerunt tandem cōcludit, quod: *Quando aliqua ratio formalis obiecti scibilis, que sollet dici ratio quæ, est talis, ut in ea cōtineantur omnia, quæ in illa scientia tractantur, aut demonstrantur: quia pér illam, aut in ordine ad illam reliqua inquiruntur; tunc illa ratio constituit omnia illa sub una ratione scibilis, siue illa sit ratio specifica in esse rei, siue non.* Hæc Suarez. Quam sententiam sequitur Fonseca 5. Metaphysic. capite 7. quæstione 5. sectione 2. ¶ Et præcipua ratio pro illa est impugnatio aliarū opinionum. Nam ex una parte Auctores illarum non videntur exacte declarare: quomodo eadē simplex qualitas possit extendi ad res ita diuersas. Ex alia vero unitas genericæ in scientijs propter supradicta non satisficit. Ergo verisimilius est, ita scientiam esse unam in specie, quod sit composita ex pluribus habitibus partialibus, ut explicatum est.

40. Hic modus dicendi primo aspeetu videtur facilis. Quem idem sequuntur Auctores eius, ut expediant se a pluribus, hisque grauiissimis difficultatibus, quae in hac materia occurunt. Sed si res attentiū consideretur; non solum non est facilius alijs; sed incidit in easdem, quas fugere cōnatur, difficultates; & addit alias non inferiores. Quod sic probatur: quia posita ista multiplicatione habituum partialium, adhuc restat examinandum id, in quo sita est tota huius controversie difficultas, nempe unde sumatur vaitas obiecti in esse scibilis, ut respectu eius omnes illi habitus dicantur, vna scientia. Dicere enim cum Suar. Tunc aliquam rationem formalē obiecti esse vnam, quando in ea connectuntur, que in tali scientia tractantur: vel est nugatio, vel petitio principij.

Primum patet: quia hoc est, quod inquirimus: quis scilicet modus attributionis, vel connexionis in aliquo uno sit necessarius ad unitatem scientiae. Nam certum est, ut sāpē notauiimus, non sufficere cōexionem, quam habent plures species in suo genere; alias vel esset vna scientia omnium, vel saltē M thematicē non distinguerentur species; cum earum obiecta in supremo genere quantitatis connectantur. Ergo nugatoriē responderet, qui inquit, tunc rationem formalē obiecti esse vnam, quando in ea connectuntur, quae in tali scientia tractantur.

Secundum etiam patet: quia quando querimus unitatē scientiae

ex obiecto; scire contēdimus, quod sit obiectū, & quid habere debeat, ut inferat, & petat vnam scientiā, que de illo traheret. Ergo planè pertinet principium, respondēdo, esse illud, in quo adunantur, quae tractantur in tali scientia: siquidem hēc responsio iam supponit vnam scientiam. Videatur Rub. q. 1. procem. n. 26. vbi eadē Suar. verba refert, supresso Auctoris nomine; eumque acriter reprehēdit. Maneat ergo hunc modum dicendi incidere in easdem difficultates, quas fugere intendit.

Addit etiam alias non contempnendas. Nam scientiam facit ens per accidēs, quod expressē Fōseca cōcedit, ut pote ex diuersis speciebus qualitatis constantem. Et consequenter illam a recta linea prēdicamenti excludit; & eidem habitui negat augmentū extensuum: quod tamē D. Tho. & grauiissimi Doctores concedunt: pluraq; alia cōtinet incōmoda, ut cōsideranti patebit. Et quod omnibus maius est, post lōgam questionis decisionem, quam affert Suar. sect. citata, nihil certō definit de unitate obiecti in esse scibilis; à quo tamen questionis solutio omnino pendet, ut ex se patet.

41 Secundus modus dicendi est aliquorum Thomistarum, qui alia via longē diuersa admittant cōpositionem in scientijs. Pro cuius intelligentia sciēdū est Thomistas diuīos esse in cōstituendo, quid sit habitus intellectus; an scilicet sit collectio specierum intelligibiliū: an potius alia tercia qualitas ex aribus in intellectu relata, media qua potentia prompte, & delecta-

bilitate

biliter in similes actus possit exire. Soncinas ergo 6. Metap. q. 9. quē sequuntur Conrad. 1. 2. q. 54 a. 4. & alij, licet de habitibus voluntatis afferat esse simplices qualitates; de scientia tamen, & idē est de alijs habitibus intellectus, tenet esse collectionem specierum pertinentium ad idem obiectum, non earum, quae sunt immediatē ab intellectu agente, & præcedunt actum intellectus possibilis; sed quarumdam aliarum, quas ponit ipse resultare in intellectu ex vi assensu scientifici. Et has inquit esse habitualē effatum demonstrationis: & ex consequenti scientiā esse compositā ex pluribus qualitatibus. Pro qua sententia sunt plura D. Tho. testimonia, quae adducit Cajet. loco citato ex 1. 2. vbi ait plures Thomistas fuentes difficultatem, afferere Sanchezum Doctorem modo in vnam, modo in aliam partem inclinare. De cuius etiam mente dubius est Capreolus in prologo qu. 3. Sed reuestra ille modus dicendi est cōtra D. Thom. ut recte probat Cajet. ibidem, & constabit ex dicendis.

42 Tertius tandem modus dicendi est aliorū Thomistarū, qui cū Cajet. loco citato, scientiē unitatē specificam ita declarant, ut non sit collectio specierum, aut aliquis habitus ex pluribus compositus; sed simplex quedam qualitas se extendens ad omnes conclusiones talis scientiā. Quae proculdubio est mens D. Tho. eadē q. 54. 1. 2. a. 4. Cuius verba sunt: Sed quia illa multiplicitas est ordinata ad aliquid unum, ad quod principaliter respicit habi-

tus; inde est, quod habitus est qualitas simplex, non constituta ex pluribus habitibus, etiā si ad multa se extendat. Et in responsione ad tertium: Ille, qui in aliqua scientia acquirit per demonstrationem scientiam conclusionis vnius, habet quidem habitudinem; sed imperfectē. Cum vero acquirit per aliquam demonstrationē scientiam conclusionis alterius; non ageneratur in eo alius habitus: sed habitus, qui prius inerat fit perfectior, ut potest ad plurā se extendens; cō quod conclusiones, & demonstrationes vnius scientiā ordinatae sunt, & una derivantur ex alia. Hanc sententiam fecuntur Medina circa hunc articulum, Gonçal. 1. par. qu. 1. ar. 3. disp. 3. conc. 8. Bañez ibidē qu. 89. ar. 5. & 6. Ferrara 1. contragentes c. 16. Sanchez. lib. 1. Logica quest. 10. Masius sec. 1. procemialium quest. 16. Soto quest. 3. Flandria 6. Metap. qu. 6. art. 7. & Arauxo lib. 1. quest. 5. art. 4. addens esse omnium recte sentientium de mēte Angelici Doctoris.

43 Igitur omnes isti Doctores pro 4. sententia adducti conueniunt in constituenda unitate specifica scientiarum. Conueniunt itē, quod talis unitas sumenda est ab obiecto, ut tota Philosophia proclamat. Addunt etiam, id non debere intelligi, de obiecto materiali, & in esse rei; sed de obiecto formalis, & in esse scibilis. Laborant tamen maxime in explicando, quid sit obiectum in esse scibilis, aut quid addat supra obiectum in esse rei, unde possit talis unitas desumti. Et reliquo Suarez, qui circa hoc nihil cer-

tua statuit, vt vidimus: ex Thomistis quidam recurrent ad lumina, quibus scientia innituntur, afferentes scientiam esse unam, quando procedit ex eodem lumine; diuersas verò, penes diuersa lumina, quibus conclusiones cognoscuntur. De quo videri potest Bañ. I. p. q. I. a. 3. Alij hanc unitatem, vel diuersitatem obiecti in esse scibilis sumendam esse dicunt ex unitate, vel diuersitate abstractionis à materia. Quæ est frequentior sententia Thomistarum: pro qua videri possunt Caiet. in hoc lib. c. 23. Capreol. Gonçalez, Soto, Sanchez, Masius, Arauxo, & alij Thomistæ citati. Alij tandem explicant talam unitatem, vel diuersitatem obiecti ex unitate, vel diuersitate principiorum, seu mediorum, per quæ scientia procedit. De quo videri potest Nuarrete I. par. controuers. 9. & Ferrara loco citato. Ceterum istæ sententiae, si recte explicentur, non discordant: & hæc omnia concurrunt ad constituendum obiectum in esse scibilis, vt infra constabit, & probat rectè Nazar. eadem I. p. q. I. a. 3. controv. I. Et ideo pro eius explicatione,

NON NULLA AD QUÆSTIONIS solutionem necessariae præmittuntur. §. II.

44 **P**rimò recolenda est communis illa distinctio obiecti formalis, quam supra disputat. I. num. 9. adduximus ex Caiet. in rationem formalem quæ, & sub qua. Quam distinctionem licet Vazq. I. p. disp. 7. c. 3. non admittat; admittunt tamē

præter discipulos D. Tho. Molina, Valent. Suar. Rub. & cæteri DD. Moderni. Idq; cōtra illum probant rectè Nazar. Gonçal. Nuarrete, Arau. & alij Thomistæ citati. Quod etiam satis conuincitur. Tùm exemplis adductis disputatione citata. Tùm etiam quia ex doctrina Aristot. 6. Metaph. tex. 2. res constituantur in duplice genere diuerso; scilicet in genere rei, & in genere scibilis. In quoru primo attēditur. perfectio rei in esse entis; & sumitur per ordinem ad existentiā, & operationes. In secundo vero cōsideratur perfectio rei in ratione formali obiecti, seu scibilis; quæ sumitur secundum proportionem ad potentiam, vel habitum. Ergo necessariò distingueduntur sunt in quolibet obiecto duas formæ, seu duas rationes, per quas in eisdem generibus constituatur. Tùm denique quia res, quæ in esse entis est una, aliquando est multiplex in esse scibilis: vt patet in exemplo sapientia adducto de rotunditate terræ, quæ quanuis sit una in esse entis; sed tamen in duplice genere scibilis, secundum quod pertinet ad Astrologiam, & Philosophiam, teste D. Thom. I. 2. qu. 54. art. 2. ad 2. E contra etiam, quæ in esse entis sunt plura; sapientia sunt unum in genere scibilis; vt patet in obiecto Metaphysice, aut Arithmetica: quod comprehendit res in genere entis diuersissimas; & tamen omnes constituunt unum scibile in specie infima. Ergo per id ipsum, per quod res constituuntur in genere entis, non possunt constitui in esse scibilis: & per consequens

necessariò distingueduntur sunt duas rationes formales obiecti, quæ constituit Caiet. Videantur alia, quæ adduximus loco citato.

45 Secundò statuendum est, id quod propriè est specificatiuum respectu alicuius, præhabere debere eandem unitatem, quam habet res specificata; ita ut si specificatiuum, quatenus tale tantum sit unum genericè, res specificata non possit esse una specificè. Quod quanvis non admittat Vazq. vbi supra cap. 4. & 5. admittunt tamen communiter Doctores: & probant rectè Gómez dispe. citata conclus. I. Arauxo art. 3. conclusione 2. & Nazar. vbi supra, & quest. I. 2. art. 1. controuersia I. Ratioque videtur euidentes. Nam res specificata sumit totam unitatem suam ab specificatiuo; & ideo est una: quia specificatiuum est unum: ergo res specificata non potest esse magis una, quam sit specificatiuum. Ac proinde si hoc fuerit unum tantum genericè, res significata non poterit esse una specificè. Quod vniuersaliter verum est in potentijs, actibus, & habitibus: licet nobis sapientia sit difficultum in eorum obiectis assignare aliquam rationem formalem habentem tantam unitatem, quam habent res specificatae. Ob id tamen neganda non est vniuersalis doctrina: qua sublata, nihil firmum maneret in Metaphysica circa specificationem accidentium. Restat ergo, quod si obiectum in esse scibiliis est specificatiuum scientie, vt supponimus: ad hoc, vt plura entia, ex eo, quod neutrum est de essentia, quæ in esse rei sunt genere diuersa, alterius. At in abstractione totali.

(inquit D. Thom.) ibidem non remanet integrum id, à quo fit abstractio: remora enim differentia rationali ab homine, non remanet in intellectu homo; sed solum animal. Neque potest unum sine alio concipi: quia licet superius, quod abstractur, possit concipi absque inferioribus; cum non sint de eius essentia: non tamē ē contra inferiora à quibus abstractur, possunt cōcīpi absque superiori, vt per se patet.

Ex quo discrimine nascitur secundum, quod non parum conduit ad præsens institutum. Et consistit in hoc, quod per abstractionē formalem oritur in eo, quod abstractur, actualitas, distinctio, & intelligibilitas: (verba suarē Caiet.) in abstractione verò totali oritur in eo, quod abstractur, potentialitas, confusio, & minor intelligibilitas. Vnde, licet quoad nos id, q̄ est abstractius abstractione vniuersali, sit quodammodo magis, & prius notum, vt explicat D. Tho. in proemio Physicorum; tamen secundū se maior abstractio totalis causat maiorem potentialitatem, & confusionem: & id, quod sic abstractur, secundū se reddit minus intelligibile. Quæ omnia ē contrario euenuunt in abstractione formalī. Nam quantò magis id, quod est formale, abstractur à materia; tātò fit actualius, & magis aptum, vt intelligatur. Cuius rationem paucis reddit Caietan. Quia nimur abstractio formalis fit per separationem à materialibus, potentialibus, & huiusmodi: abstractio verò totalis fit per separationē ab speci-

ficiis actualitatibus; à quibus quantum aliiquid est abstractius, tantò est potentialius, & minus intelligibile: quippe cum actus secundū se fit notior potentia ex 9. Metap. tex. com. 20. ¶ De abstractione totali nihil est in praesenti agendum: quia solum est necessaria ad scientias ex generali ratione, qua omnes excludunt individua, & agunt de rebus vniuersalibus: & ideo nihil cōducit ad earū sp̄ecificationē. Abstractione verò formalis nō eodē modo repeatitur in omnibus: & ideo potest ad earum distinctionem pertinere. Pro quo

47 Quartò cōsiderādū est ex D. Th. opus. 70. q. 5. ar. 1. quod ut aliiquid sit obiectū scientiæ, debet esse necessarium, id est, quod non possit aliter se habere; vt cōstat ex definitione scientiæ tradita ab Arist. in hoc lib. c. 2. & probat ipse c. 4. sequenti. Ac proinde nō debet esse subiectū mutationi, vel motui: quia quod mouetur, inquantū huiusmodi, possibile est esse, vel non esse, vt dicitur 10. Metap. & per cōsequēs est contingens. Cū ergo materia sit prima radix mutationis, & contingētiæ, vt docet D. Tho. 1. p. q. 86. ar. 3. & explicat ibi Caiet. inde est, quod obiectū scientiæ formaliter prout sic, debet esse abstractū à materia. Est autem triplex gradus huius abstractionis formalis, vt ex Arist. 6. Metaph. tex. 2. docet Sanctus Doct. opus. citato, & admittit cōmuniter Doctores, iuxa triplicē materiam, à qua potest aliqua res abstracti, scilicet singularem, sensiblem, & intelligibilem. Materia si-

gularis dicitur in praesenti, quidquid pertinet ad singularitatē rerum sensibiliū; vt hæ carnes, & hæ cosa, hæc albedo, &c. Vnde illa scientia abstracta à materia singulariā tātum, quæ considerat res sensibiles, verbi gratia hominem, cum materia sensibili communi, nempè carnē, & osibus: non tamen considerat singulariter hanc carnem, & hæc cosa. Et huiusmodi est Philosophia naturalis. Quæ consequenter habet iāstum gradum abstractionis formalis: siquidem hæc ad minūs requiritur in obiecto, vt de illo possit esse scientia.

Materia sensibilis dicūtur omnes qualitates, quæ sensibus percipiuntur, vt color, frigus, tonus, odor, & similes. Vndē illæ scientiæ abstracta à materia sensibili, quæ considerant suum obiectū sine istis qualitatibus. Et huiusmodi sunt Mathematicæ, quæ agunt de quantitate, non curando: an linea sit calida; superficies alba; aut corpus durum, &c. Non tamen abstracta à materia intelligibili: quia non considerant quantitatem absque substantia materiali, cui inest, & à qua in sūi cognitione dependet. Et ideo obtinent secundū locum, seu gradum abstractionis. Tandem materia intelligibilis est ipsa substantia corporea, seu materia prima: quæ dicitur intelligibilis: quia solo obiectū percipi potest. Vnde illæ scientiæ abstracta à materia intelligibili, quæ tractant de rebus, quæ sine materia prima esse possunt; vel quia nunquam sunt in materia, vt Deus, &

explicat Gonçalez ubi supra n. 58. Cuius ratione assignat inter alios Cajetanus c. 22. huius libri. Quia actualitas rei est quoddam intellectuale lumen, per quod ipsa cognoscitur; non secundum ac lux corporalis est id, per quod colores redduntur a cū visibiles. Quod docuit optimè D. Tho. super librum de Causis lect. 6. dicens: Considerandum est, quod per lumen corruptibile visibilia sensibiliter cognoscuntur. Unde illud, per quod aliquid cognoscitur, per similitudinem potest dici lumen. Probat autem Philosophus in libro Metaphys. quod nunquamque cognoscitur per id, quod est in actu: & ideo ipsa actualitas rei est quoddam lumen ipsum. Et quia effectus habet, quod sit in actu per suam causam: inde est, quod illuminatur, & cognoscitur per suam causam.

49 Hinc sexto notandum venit, quod media, seu principia demonstrationis habent ratione luminis, per quod illuminatur; & cognoscitur conclusio. Tum quia sunt causa eius. Tum etiam quia, ut idem Angelicus Doctor inquit quest. 9. de veritate art. 1. sicut per lumen corporale non solum colores redundunt actu visibiles; sed etiam visus ipse confortatur ad videndum: sic per medium demonstrationis non solum fit nobis aliquid notum; sed etiam intellectus ipse confortatur ad intelligendum id, quod prius intelligere non poterat. Tum denique quia, ut recte addit ibidem in solutione ad secundum ipsa media, seu principia demonstrationis includunt in se quoddam intellectua-

le lumen participatum ab intelle. cū agente, qui est fons totius luminis intellectualis: Sunt enim (inquit) prima principia quasi instrumenta intellectus agentis, ut dicit Commentator in tertio de Anima: & similiter omnia principia secunda, que continent propria media demonstrationum. Ac proinde possunt in virtute ipsius illuminare conclusiones: & consequenter pertinent ad rationem formalem specificatiuā scientiae. Quae est expressa doctrina eiusdem D. Thomae 2.2. q. 1. art. 1. ubi ait: Cuiuslibet cognoscitui habitus obiectum duo habet, scilicet id, quod materialiter cognoscitur, quod est sicut materiale obiectum; & id, per quod cognoscitur, quod est formalis ratio obiecti: sicut inscientia Geometria materialiter scita sunt conclusiones formalis vero ratio scie. di sunt media demonstrationis, per quae conclusiones cognoscuntur. Ex quo fit, quod quando media, seu principia sunt in ratione luminis diversa: quia nimis intra proprium genus unum non accipit ab alio vien illuminandi, neque a mō ab aliquo tertio; sed vel sunt prima; vel reducuntur in diversa prima principia: tunc intra illud genus vere causant distinctionem specificā scientiarum. Quod ut pleniū percipiatur.

50 Ultimò visum est adducere aliqua verba Arist. & D. Thom. ex his, quae habent cap. 23. huius libri circa præsentem difficultatem: ex quibus luce clariss constabit tota eius solutio. Arist. ergo iuxta translationem antiquam sic ait: Vna, autem

autem scientia est, quae est unius generis, quæcunq; ex primis componuntur, & partes, aut passiones eorum sunt perse. Altera autem scientia est ab altera, quorundam; principia, nec; ex eisdem, nec; ex alterius sunt, &c. Quæ verba exponens

D. Tho. lect. 4.1. inter alia inquit: Materialis diversitas obiecti non diu significat habitum; sed tantum formalis. Cum e go scibile sit proprium objectum scientiae: non diversificatur scientiae secundum diversitatem materialem scibilium; sed secundum diversitatem eorum formalem. Si- cut autem formalis ratio visibilis sumitur ex lumine, per quod color videtur: ita formalis ratio scibilis accipitur secundum principia, ex quibus aliquid scitur. Et ideo quantumcunq; sint aliqua diversa scibilita per suam naturam; dum modo per eadem principia sciuntur; pertinent ad unam scientiam, &c.

Et post pauca: Sed ulterius considerandum est, quod secunda principia virtutem fortiuntur a primis. Unde requiritur diversitas primorum principiorum ad diversitatem scientiarum. Quod quidem non esset; si vel diversorum principia ex eisdem principijs fuerant, sicut principia trianguli, & quadrati derivantur ex principijs figuræ; vel principia unius derivantur ex principijs alterius, sicut principia isochelis dependent a principijs trianguli. Nega que tamen intelligendum est, quod sufficiat ad unitatem scientiae unitas principiorum priorum simpliciter; sed unitas principiorum primorum in aliquo genere scibili. Diffini-

guuntur autem genera scibilium secundum modum cognoscendi: sicut alio modo cognoscuntur ea, quæ definitur cum materia, & ea quæ sine materia; unde aliud genus scibilium est corpus naturale, & corpus mathematicum, &c.

51 Quorum verborum, & aliorum, quæ omittuntur sensus planus est, diversitatem genericam scibilium, & scientiarum sumendam esse ex diverso modo cognoscibilitatis, seu abstractionis à materia: & per consequens tria esse genericum scibilem, scilicet metaphysicum, mathematicum, & naturale: & tria genera scientiarum scilicet Metaphysicam, Mathematicam, & Scientiam naturalē: intra quodlibet autem horum generum tunc esse diversa scibia in specie infima, & ex consequenti diversas scientias; quando fuerint diversa principia quorum unum non sequatur ex alio, neque utraque ex alterutro intra eandem abstractionem: cui non obest, quod hæc omnia principia sequantur ex universalissimis principijs: quia ex his non sumitur unitas, aut diversitas scientiae. Cuius rationem assignat ex Aris. idem Sandus Doctor lect. 43. sequenti. Quia nimis ex universalissimis principijs tantum, non potest sequi aliqua conclusio intra aliquod genus scibilis, nisi illi adiungatur aliquod principium proprium talis generis. Et ideo huius principij proprij, & non illorum universalissimorum habenda est ratio ad statuendam unitatem, vel diversitatem specificam objecti inesse scibili,

bilis, & per consequens scientia. Quibus suppositis.

S T A T V I T V R V E R A
senentia, & questio resoluitur.

§. IIII.

52 **P**rima conclusio. Vnitas, aut distinctio scientiarum, tam genera, quam specifica, neque sumitur ab obiecto materiali, neque ab obiecto formalis in esse rei, seu à ratione formalis quae, sed ab obiecto in esse scibilis, seu à ratione formalis sub qua. Conclusio est receptissima inter Doctores: & ex dictis manifesta. Quod enim ab obiecto mere materiali non sumatur evidens est. Quia, tale obiectum non respicitur per se ab habitu: ergo neque eius vnitatis, aut diuersitatis ad unitatem, vel diuersitatem habitus potest conducere. ¶ Quod verò neque etiam sumatur à ratione formalis quae, satis patet ex dictis. Tum quia multiplicarentur species scientiarum iuxta multitudinem rerum, quae in eis considerantur, quod absurdum est. Tum etiā quia de eadē ratione formalis quae dantur plures scientiae; vt de hac propositione, terra est rotunda, sepè dictum est ex D. Tho. & similiter de eadem Dei natura tractant Metaphysicus, & Theologus. E contraria verò eadem scientia considerat rationes formales quae valde diueratas, vt de Musica respectu vocis humanae, & soni in animitorum corporum testatur D. Tho. lect. 41. citata. Ergo neq; ab obiecto nō materiali, neque à ratio-

ne formalis quae desumti potest vni-
tas, aut distinctio scientiarum. Et per
consequens à sufficienti enumera-
tione sumenda erit à ratione for-
malis sub qua, seu à ratione consti-
tutiua obiecti in esse scibile.

53 **S**ecunda conclusio. Tam abstractio radicaliter, & passiuè sumpta, ratione cuius obiectum quasi illuminatur, & est actu intel- ligibile; quam medium, seu principium demonstrationis, per quod cognoscitur conclusio, pertinent ad rationem formalem sub qua specificatiuam scientiarum. In hac con- clusione conueniunt Thomistæ citati. Quia tradit aperte Sanctus Doctor non solum verbis supra num. 50. adductis, sed etiam 1. p. q. 1. art. 1. ad secundum, vbi utrumque expre- se nominat dicens: *Diversa ratio cognoscibilis diuersitatem scientiarum inducit. Eandem enim conclusio demonstrat Astrologus, & Naturalis, puta quod terra est ro- tunda; sed Astrologus per medium mathematicum, id est, à materia ab- stractum, &c.* Quibus verbis aper- te significat diuersitatem medij, & abstractionis esse diuersam ratio- nem cognoscendi inducentem diuer- das scientias. Ergo ex mēte D. Tho. utrumque per se pertinet ad rationem formalem specificatiuam sci- entiae. Videantur Caiet. & Nazarius ibidem art. 3.

Fundamentum est: quia illa pertinent per se ad rationem for- malis specificatiuam scientiae, quae per se variant scibile, quatenus scibile est: sed tam abstractio dicta, quam medium, seu principium de- monst-

monstrationis sunt huiusmodi: er- go &c Probatur minor: quia scibi- um aliiquid non nisi per medium, & abstractionem, à quibus illumina- tor: ergo diuersitas medij, & abstra- ctionis per se variat scibile, quate- tur abstractiones. Hęc conclusio est receptissima inter Thomistas. Proqua videri possunt Iabelus, & Soncinas 6. Metaph. q. 7. Zanard. quest. 5. Masius hęc cap. 13. qu. 1. Caiet. Nazarius, Gonçalcz, Arau- xo, & Sanchez supra citati. Docet ea Arist. codē lib. 6. Metap. tex. 2. vt ibi explicat D. Tho. Quam tra- dit, & probat Sanctus Doctor, tum locis adductis, tū alijs multis, quae adducunt Autatores citati. Sed spe- cialiter videatur lib. 6. de Sensu, & sensato, vbi supra adducta omnia parvis complexus, concludit: Ne- cessē est, quād habitus scientiarum di- stinguantur secundūm differentiam separationis à materia: & ideo Phi- losoph. in 6. Metaph. distinguīt ge- nera scientiarum secundūm differ- sum modūm separationis à materia.

Probatur breuiter ex dictis: quia obiectum in esse scibile consti- tuitur per immaterialitatem, & actualitatem. Sed eadem est ratio intel- lectus, & scientiae, quae est habitus eius. Ergo obiectum scientiae con- stituitur in ratione formalis obie- cti, & scibile per immaterialitatem, quae relinquitur ex abstractione materiae; & per actualitatem, quam habet a sua causa, quae est medium demonstrationis: & per consequē- utrumq; concurrit ad specificatio- nem scientiae.

54 **T**ertia conclusio. Ratio sub qua, à qua sumitur vnitatis, & distinctio generica scientiarum, accipiē- da est ex abstractione à materia: ac proinde illae scientiae erunt eiusdem generis, quae habuerint eandem abstractionem; illae verò di- uersi generis, quae diuersas sortiū-

55 Ultima conclusio. Ratio sub qua, ex qua sumitur unitas, vel distinctio specifica scientiarum, pertinet est ex unitate, vel distinctione specifica principiorum intra idem genus scibilis, seu intra eadem abstractionem. Tunc autem principia erunt eiusdem speciei in esse scibilis; quando vel unum deriuatur ex alio, vel ambo ex alterutro, omnia reducuntur in unam primam radicem luminis; ac proinde pertinunt ad eandem rationem scibilis: quando vero neque deriuantur ex alijs, neque ex alterutris, reducuntur in virtutes illuminandi diuersas; & consequenter constituent diuersas rationes scibilis intra eandem abstractionem.

O C C V R R I T V R Q V I:
busdam obiectionibus, quæstieri pos-
sunt contra propositas conclusio-
nes: & argumentis supra ad-
ductis satisfit.

§. IIII.

56 V T illiusmiserat doctrina tradita, aliqua contra illam obijcienda sunt. Et prius contra hanc ultimam conclusionem obiecies: quia sicut principia hominis, & equi continentur sub principijs communibus animalium; ita principia corporis, seu entis mobilis, quod est obiectum Philosophiae, & principia substantiarum spiritualium, quæ pertinēt ad Metaphysicā cōtinētur sub principijs communib⁹ substātiæ. Ergo si principia hominis, & equi id est non sunt distincta in esse scibilis: quia deriuantur ex principijs animalis; pari ratione neque principia entis mobilis, & substantiarū spiritualium erunt distincta in esse scibilis: siquidem deriuantur ex principijs communibus substātiæ. Et ex consequenti, sicut eadem est scien-

scientia hominis, & equi; ita etiam eadem erit scientia entis mobilis, & Angelorum, quod est absurdum.

Vt respōdeatur huic argumēto, meminisse oportet, quæ sup. nu. 51. adduximus ex D. Th. quod scilicet non causat unitatē scientiæ unitas primorū principiorum simpliciter; sed unitas principiorū primorū in aliquo genere scibili, hoc est, intra aliquā abstractionē, vt ibidē explicuius. Quare licet principia, quæ sunt intra unā abstractionē, deriuēt ex principijs alteri⁹ abstractionis; id tamen nō tollit, quominus illa verè sint prima in esse scibilis; ut potest quæ sunt prima intra propriam abstractionē. Et ratio sumitur ex dictis. Quia cum genus scientiæ sumatur ex abstractione, differentia vero ex primis principijs: propriū autē sit differentiæ, distinguere rem, quam constituit, non ā quibuscumq; sed ab ijs tātū, cum quibus cōuenit in genere: inde fit, vt principia ad diuersificandas specificè scientias nō debent esse prima absolute; sed intra illud genus, sub quo continentur tales scientiæ.

Quo supposito respondeatur, quod principia hominis, & equi nō sunt prima in genere scibilis: quia deriuantur ex principijs animalis, quæ continentur intra eandem abstractionē ā materia singulari, quæ est propria Philosophiæ. At vero principia entis mobilis non deriuāt ex alijs intra propriam abstractionē ā materia singulari: quia principia substantiæ, ex quibus illa deriuantur, sunt intra aliam abstractionem, nempē ā materia intelli-

gibili; & consequenter pertinent ad aliud genus scibilis. Ex quo tandem fit Metaphysicam, & Philosophiam esse plures scientias; non vero scientiam de homine, & equo.

57 Sed contra. (Et sit secunda obiectio contra eandem cōclusiōnem.) Quia principia quantitatis continuæ, quæ est obiectū Geometriæ, & principia quātitatis discretae, quæ est obiectum Arithmeticæ, deriuātur ex principijs cōmunib⁹ quantitatis intra eandē abstractionē: & tamen sunt scientiæ specie distinctæ: ergo tā solutio, quā conclusio sunt falsæ. Minor, & cōsequētia cōstant. Maior autē probatur: quia quātitas nō abstrahit ā materia intelligibili, vt conīat ex dictis.

Respondeatur, Arithmeticam, & Geometricā nō disputare de numero, & magnitudine secundū essentiales eorū rationes; sed secundū rationē mensuræ: nō enim curant, an positæ sint in extēsione, aut diuisibilitate, vel in aliquo alio; sed quomodo eis mesurentur cætera. Secundū quā rationē principia vtriusq; non deriuātur ex alijs intra eandē abstractionē: quia omnia geometrica tandem resoluūt in punctū, quod est prima mēsura magnitudinis; & omnia arithmeticæ in unitatē, quæ est prima mensura numerorū. Quæ duæ mēsures sunt prius diuersæ in ratione mensurandi; neq; possunt habere aliquā mensurā cōmūnē, per quā regulentur: quia unitas mensurat numerū vt pars ē us; punctum vero magnitudinē vt nexus, aut terminus: qui sunt medi mēsrandi omnino disparati, & ad Ccc inui-

inuicem independentes.

58 Tertiò obijcīes cōtra tertīā conclusionē: quia si ab abstractione sumeretur vniuersitas, aut distinctio generica scientiarū, sequeretur sacrā Theologiam esse eiusdem generis cū Metaphysica; siquidem continetur intra eandem abstractionem: hoc autem est expressē contra D. Tho. 1.p.q. 1.art. 1.ad 2. ergo &c.

Respondeatur primò cum Bañez art. 3. sequenti conclus. 3. & ad 5. Nazar. ibid. controuers. 1. & alijs Thomistis, Theologiam sacrā habere proprium modū abstractionis distinctum ab alijs, & excellētiorem illis. Quia deitas, quæ est ratio formalis quæ obiecti eius, est simplicior, actualior, & immaterialior, quam rationes entis, & substantiæ, quas considerat Metaphysica: & ideo hæc solum excludit à suo obiecto materiam corporalem admittens in illo realem cōpositionem ex potentia, & actu. Theologia verò excludit omnem potētialitatem, & materiam etiam metaphysicam: & ideo habet specialem abstractionem, per quam constituitur in proprio genere ab alijs cōdistincto. Eam tamea non enumeravimus in cōclusionē: quia ibi solum egimus de scientijs naturalibus, seu quæ acquiruntur ex vi-ribus humani ingenij.

Vel secundò respondeatur, cōclusionem nostram intelligendam esse de scientijs, quæ procedūt eodem lumine, se tenēte ex parte potentia: in quibus illæ, quæ fuerint eiusdem abstractionis, erunt etiam eiusdem generis. Et propterea in-

ter scientias naturales, quia omnes procedunt ex eodē lumine naturali intellectus agentis; Geometria, & Arithmeticā, sunt eiusdem generis: quia habent eandem abstractionem; & idem proportionabiliter est de cæteris. At verò Theologia procedit ex lumine supernaturali diuinæ reuelationis, vt loco citato inquit D. Thm. & sic distinctio eius ab alijs est magis generica, & sumitur ex vniuersaliori principio, scilicet ex lumine supernaturali, per quod procedit.

59 Vt autem hoc pleniū percipiatur, notandum est, quòd cum obiectū potentia sit, quid cōmuniū, quam obiectū cuiuscūq; habitus talis potentia: inde fit, vt distinctio magis generica, & vniuersalior sumatur ab obiecto potētia, quam ab obiecto habitus. V.g. magis distinguitur scientia à iustitia, quam ab opinione: quia distinctio scientia à iustitia sumitur ex ratione vere, quod est obiectum potentia intellectu: distinctio verò ab opinione sumitur ex ratione necessarij, quod est obiectū habitus scientifici, & pars quædam obiecti intellectus. Proportionabiliter ergo applicando hanc doctrinam ad actus eiusdem potentia, dicendum est, cæteris paribus maiorem distinctionem esse inter actus naturales, & supernaturales vnius potentia, quam inter actus naturales illius: & idem est de habitibus. Quia vt ex doctrina D. Thom. notat bene Cabezudo 3.par. quæst. 72. art. 8. circa finem, principia supernaturalia, ex quibus tales actus procedunt,

dunt, quodammodo habent rationem potentia, vt potè quæ non ad faciliter, sicur habitus naturales; sed ad simpliciter operandum tribuuntur, suntq; complementa potentia in ordine supernaturali. Cū ergo Theologia sacra procedat ex principio supernaturali, scilicet ex fide diuina, vel lumine gloriæ; quæ se tenent ex parte potentia: inde est, quòd distinctio ei^o ab alijs scientijs naturalibus sumitur ex vniuersaliori principio; & consequenter est magis generica, quam distinctio earum inter se. Quarè cum Metaphysica, & Mathematicæ distinguantur genere infimo, vt constabit ex dicendis; vtraque distinctio pertinet à Theologia genere subalterno.

60 ¶ Ad fundamenta aliarū opinionum supra adducta satis patet ex dictis: libet tamē eorū solutio- nē breuiter in præsenti colligere. Et primò ad rationem dubitādi in principio positā iam constat, quomodo in obiecto habitus, vel potētia ratio sub qua habeat in ratione obiecti eandem vnitatē, quā habitus, vel potētia; cum tamen ratio quæ possit esse vna tantum genericè, aut etiam analogicè. Constat etiam, quomodo de eodē obiecto materiali possint esse diuersæ scientiæ: & quòd ex abstractione sumuntur vniuersitas, non specifica, sed genericā earum. Ac tandem, quid sit, quod obiectum constituit in esse scibilis: & quando res sunt vnu scibile; quando verò diuersum. Atque ita euanescent omnia ad illud propositum adducta.

Ad fundamentum etiam tertīā sententię sup.n. 38. adducūt iam pater, non quanlibet diuersitatē in principiorū sufficere ad multiplicandas scientias: sed requiri, quòd sint prima intra aliquā abstractionē; id est, quòd non deriuētur ex alijs, vel ex alterutris intra illā: & propter ea, licet principia aliarū scientiarū deriuēntur ex principijs Metaphysice; adhuc esse distinctas scientias: quia talis deriuatio fit extra abstractionem propriam illarum scientiarum. Et multò minus sequitur secundum inconueniens: siquidem ex vniuersalissimis principijs non sumitur vniuersitas, aut distinctio scientiæ, vt supra num. 51. vidimus ex D. Tho.

61 Ad confirmationem neganda est minor. Ad cuius probatiōnem respōdetur, quòd quāvis propria principia, per quæ probantur passiones definitionis, aut alterius gradus specifici, sint immediata, & simpliciter indemonstrabilia, quatenus non habent causam ad aquatam, & conuertibilem, seu propriam propter quid, per quod probentur: verè tamen dependent, & deriuantur ex communibz principijs secundarum intentionum. Quia gradus genericus est radix, & principium differentiarum contrahentium ipsum ad species: & harum passiones verè probantur per principia genericā tanquam per causam remotam, & inconuertibilem. Quod sufficit, vt principia specifica possint resolui in principijs genericis: & consequenter vt deriuentur ex eis.

Tandem ad fundamentum P. res omnes, quæ cadunt sub obiecto Suarez num: 39. adductum respon. Geometriæ verbi gratia, sunt vniuersitatem hucusque dicta. Quanuis cum scibile in specie infima proponim ob defectum nostrum, & materiæ huius difficultatem eam non comprehendamus: neque supraadducta intellectum omnino conuincant: tamen multò magis satisfaciet in hac difficulti quæstione, qui viam aliquam grauium Doctorum auctoritate firmatam explicat, & defendit; quam qui omnibus alijs dicendi modis reiectis, nihil omnino, vel nugatorium quid statuit, vt dictum Auctorem fecisse, testatur Rubio loco ibidem citato.

62 ¶ Ex dictis in tota hac quæstione inferuntur duo, contra duos priores modos explicandi quartam sententiam supra relatā. Primum est, quod licet collectio specierū sit omnino necessaria ad scientiam, possitque appellari scientia inchoatiæ, & causaliter: tamen id, quod propriè habet rationem scientiæ, est tercia alia qualitas, seu facilitas iudicatiua, qua promptè, & delectabiliter iudicat intellectus de suo obiecto. Neque in hoc est immorandum: quia præter paucos Thomistas cæteri omnes uniformiter conueniunt.

63 Secundum est, hanc qualitatem, seu facilitatem non cōponi ex pluribus habitibus partialibus, vt aiebat Suarez; neque similiter ex partibus extensionis, vt tenent anj: sed verè esse formam quandom, & qualitatem simplicem, excludentem quarumlibet partium actualē compositionem. Si enim

QVÆSTIO V.

Quomodo applicanda sit doctrina tradita singulis scientijs in speciali.

64 **H**IS generaliter statutis de scientiarum specificatione, iam facilè est iudicare de vnitate vniuersiusque in particulari, quāta sit, & vnde sumatur. Et ideo in gratiâ omniū, qui illas profitentur, specialiter discurrendū est per singulas: tūm ut grauissima hæc materia quant-

quantum in nobis est, vndequeque maneat absoluta: tūm etiam vt specialiter constet de vnitate nostræ Dialecticæ, & Philosophia naturalis postea tradenda.

DE SACRA THEOLOGIA. §. I.

65 **I**ncipiendo à sacra Theologia: quia alias scientias dignitatem superat, cum longa disputatio extra institutum nostrum sit, breuiter afferendum est in primis, ipsam generem subalterno differre à Metaphysica, & alijs scientijs naturalibus; vt satis ex dictis constat. Deinde esse vnum habitum in specie infima quoad omnes suas partes. Quæ sententia cōmuni est in schola D. Tho. qui eam indicat: tūm in Prologo sententiarum qu. 1. art. 2. vbi illam defendit Capreol. qu. 3. art. 1. conclusione 4: tūm etiam 1. par. qu. 1. art. 3. vbi ipsum in hoc sensu explicant, & defendunt Caiet. & Nazar. in commentario articuli, Bañez dubio vltimo, Gonçalez disputatione 3. conclusione 4. & communiter Thomistæ.

DE PRIMA PHILOSOPHIA, seu Metaphysica. §. II.

66 ¶ **S**ecundò etiam infertur ex dictis, quid de Metaphysica sentiendum sit. Cum enim abstractio à materia intelligibili conueniat huic scientiæ: consequens est ipsam generem differre à Mathematicis, & Philosophia naturali. An autem Metaphysica quoad omnia, quæ includit, sit vnum habitus in specie infima, longiorem postulat disputationem: quæ aliena est à præsenti instituto. Affirmativa tamen sententia, quā tradit D. Tho. opus. 42. c. 3. & defendunt Caiet. in hoc lib. c. 23. Arau. 1. Metap. q. 5. ar. 3. & communiter Thomistæ, potest facile ex eisdem fundamentis suaderi. Quia omnia principia, ex quibus Metaphysica procedit ad suas conclusiones demonstrandas, tandem

Probatur breuiter ex doctrina generali tradita: quia intra abstractionem propriam Theologiae, nēpē ab omni materia naturali, & potestilitate creata, omnia eius principia tandem resoluuntur in diuinâ revelationem: ergo deriuantur ex alijs, vel ex alterutris: & per consequens pertinent ad eandem speciem scibilis.

Confirmatur: quia quæcumque traduntur in Theologia, referun-

resoluuntur in communia principia entis realis, quod est obiectum eius: ergo deriuantur ex alijs, vel ex alterutris intra eandem abstractionem à materia intelligibili: & per consequens pertinent ad ean dem speciem scibilis.

DE M A T H E M A T I C I S
extremis, scilicet Arithmetica,
& Geometria. §. III.

67 ¶ **T**ertio infertur, quid dicendum sit de Arithmetica, & Geometria, quæ propriè sunt Mathematicæ. (Musica enim, Perspectiva, Astrologia, & similes, quæ solent inter Mathematicas numerari, non sunt verè species Mathematicæ, ut inquit D. Thom. 1. 2 qu. 35 ar. 8. & nos infra explicabimus.) De quibus in primis statuendum est utraque generè differre à Metaphysica, & Philosophia: siquidem continetur sub abstractione diuersa, nempè à materia sensibili, à qua sumitur genus scibilis mathematici: ac proinde eas immediatè collocari sub eodem gene re Mathematicæ, esseque inter se specie distinctas: siquidem ambæ continentur sub eadem abstractione; & intra eam principia vnius nondiuantur ex principijs alterius, neque utraque ex alterutris; sed resoluuntur in diuersa prima principia, ut supra numero 61. explicui mus.

68 Tandem asserendum est vna quaque esse vnum habitum in spe cie infima. Quæ est communis sententia Authorum, quos supra n. 42.

retulimus. Conuinciturque ex eisdem fundamentis. Nā in Arithmetica, numeri solidi reducuntur ad superficiales, seu planos; & hi ad lineares: qui tandem resoluuntur in unitatem, quæ est prima omnium mensura. Idem etiam contingit in proportionibus, quæ sunt passiones numerorum. Nam omnes superpartientes deriuantur ex superbipartite, quæ est prima huius generis: hęc autem, & omnes superparticularares deriuantur ex sexualteram, quæ est prima superparticularium. Ex quibus, omnes indeterminate reducuntur in primam determinatam huius generis, quæ est hemiolium, versaturque inter 3. & 2. Et tandem multiplicates, & generaliter omnes proportiones, tam numeri ad numerum, quam numeri ad unitatem deriuantur ex ea, quæ simpliciter est prima in omni genere, scilicet ex proportione dupla, quæ versatur inter binarium, & unitatem. De quo videri possunt Arist. 5. Metaph. c. 15. & D. Tho. ibidem lect. 17. Ergo principia omnia, ex quibus procedit Arithmetica, deriuātur ex alijs, vel ex alterutris intra propriam abstractionem: & per consequens constituūt vnum scibile in specie infima.

69 Idem etiam pater in Geometria. Nā ut expressè inquit D. Tho. loco supra num. 50. adducto, principia isochelis, isopleuros, & scalenon deriuātur ex principijs trianguli: & principia quadrati, rhombi, rhomboidis, & similium ex principijs quadranguli: & utraque ex principijs communibus figuræ. Et tandem,

tandem, ut totā Geometriam vno complectamur verbo, figuræ omnes, quæ formantur in profunditate, deriuantur ex pyramide, quæ est prima solidarum: hęc verò, & omnes, quæ formantur in superficie, deriuantur ex triangulo, quæ est prima inter figuras planas: & tandem triāgulus resoluitur in lineas, & hęc in punctum, quod est prima mensura quantitatis continuae. Ergo illa est vnum scibile in specie infima, & Geometria vnum habitus in specie. Major huius explicatio vēdet ex perfecta notitia harum scientiarum: hęc tamen sufficient, ut eis applicetur generalis doctrina tradita.

D E P H I L O S O P H I A
naturali. §. IIII.

70 ¶ **V**artò infertur, quid dicendum sit de Philosophia naturali, ut comprehendit libros Physicorum, de Cœlo, Generatione, & Anima, & si quæ alia ad ipsam pertinent, ut sunt libri Aristot. qui appellantur parua naturalia. In quo tamen veteres, & iuniores Thomistæ non concordant: & res adhuc sub litè est, ut inquit Arauxo infra citandus.

Ex antiquis negant Philosophia unitatem specificam Soncin. 6. Metaphysicæ quæst. 8. Caiet. in hoc lib. cap. 22. & 2.2. qu. 162. in introductione questionis. Pro qua etiam sententia refertur Capreol. qu. 3. prologi: eique fuit non parvum D. Tho. in hoc 1. lib. lect. 41. vbi post verba sup. nu. 50. adducta statim subdit, quod Corpus natura-

le, & mathematicum distinguuntur in diuersas species scibilium. ¶ Et ratio Caiet. videtur efficax. Quia maior, & minor remotio à materia, & motu videtur sufficiens distinctionum scientiarum. Sed intra abstractionem à materia singulari, quæ communis est toti Philosophia, datur maior, & minor remotio à materia, & motu in entibus mobilibus: siquidē aliud abstrahit ab omni specie motus determinata, & est tantum mobile ut sic, cui correspondent libri Physicorum; aliud est mobile tantum ad vbi, cui correspondent libri de Cœlo; aliud ad formam, cui correspondent libri de Generatione, &c. Ergo habent diuersas immaterialitates: & per consequens sufficient distingue re species Philosophia.

71 Secunda sententia constituit unitatem specificam in Philosophia, ut comprehendit omnes suas partes. Quam docuit Auerroes 2. Physicorum text. 29. & sequuntur ferè omnes Thomistæ iuniores, Soto h. c. 25. & 1. Physicorum qu. 2. Banez lib. 1. de Generatione qu. processionali ad 4. Arauxo 1. Metaph. qu. 5. art. 3. ad 1. Sanch. lib. 1. Logicæ q. 1. 1. & alij. Quibus fuit D. Tho. de Sensu, & Sēfato lect. 2. vbi post verba num. 58. adducta plane loquitur de tota Philosophia ut de vna scientia; libroq; Physicorum, de Cœlo, & alios appellat partes eius. Quod etiā colligitur ex opus. 42. c. 14. vbi postquam ex divisione entis in suas species colligit divisionem Philosophia: subdit talem divisionem magis pertinere ad Lo-

gicum, quām ad Philosophum, planē indicans esse partitionem rationis in eodem simplici habitu.

Certè de mente D. Thomæ non omnino constat in hac difficultate. Hęc tamen secunda sententia est proculdubio cōformior illitū prōpter adducta: tūm etiā quia magis consequens est generali doctrinæ de scientiarū specificatione supra ex ipso statutæ. Et ideo assērēndū est totam Philosophiā naturalem esse vnum habitum in specie infinita. In cuius confirmationē præter adducta solū addenda est ratio, quām pro alijs fecimus, quod scilicet omnia principia Philosophiae deriuantur ex alijs, vel ex alterutris intra propriam abstractionem à materia singulari: siquidem saltem dependent, & probantur per communia principia motus, quæ in libris Physicorum statuantur: reductinturque tandem in materiam, & formam, quæ sunt prima principia entis, mobilis. Ergo omnia, quæ tractantur in Philosophia, constituunt vnicam speciem scibilis: & cōsequenter pertinēt ad eandem atomam specie scientiæ.

72. Ad locum D. Tho. pro contraria sententia adductum respondent optimè Bañez, & Arauxo vbi supra, Sanctum Doctorem per corpus naturale, vt condistinguitur contra corpus mathematicum, intelligere, non solū ens mobile, quod est obiectum Philosophiæ, sed alia entia naturalia, quæ sunt obiecta aliarum scientiarum, quæ subalternantur Mathematicis; vt sonorum respectu Musica, & visua-

le respectu Perspectiua. Itx enim scientiæ, vt iam videbimus, continentur sub eodem genere immēdiato cum Philosophia, & habent pro obiectis entia naturalia: & ideo cum omni proprietate verificatur, corpus naturale, vt comprehendit obiecta Philosophiæ, Musica, & aliarū, diuidi in plures species scibiliū, vt magis constabit ex dicendis.

Ad rationem respondetur negando maiorem. Nam, vt ex dictis patet, intra eandem abstractionem major, & minor remotio à materia, aut motu non causant diuersitatem in esse scibilis; nisi quandò resoluuntur in diuersa prima principia, vt cōtingit in obiectis Arithmeticæ, & Geometriæ. Quod tamen non inuenitur in Philosophia: siquidem omnia eius principia, rā quæ magis, quām quæ minus, abstrahunt à motu, deriuātur ex alijs, vel ex alterutris intra eandem abstractionem à materia singulari, vt explicatum est.

DE MUSICA PERSPECTIUA, ASTROLOGIA, & ALIJS SCIENTIIS MEDIS. §. V.

73 ¶ **V**intò infertur, quid dicendum sit de scientijs, quæ subalternantur Mathematicis; & solent appellari mediæ inter illas, & purè naturales; vt sunt Musica, Perspectiua, Astrologia, Cosmographia, Geographia, Hydrographia, Machinaria, & similes. Circa quod suppositis his, quæ de propria subalternatione diximus supra num. 9. considerandum est, huiusmodi sciētias quodāmodo des-

cendere

pliciter loquendo, scientiæ istæ dicendæ sunt naturales, & continentur in eodē genere cū Philosophia naturali. Quod genus distinctionis gratia appellabimus *scientiam naturalem*; (nē ipsum cū Philosophia, quæ est quādam species eius, confundamus.) Et per consequens generē distinguuntur ab Arithmetica, & Geometria, quæ sunt propriæ Mathematicæ.

Hanc sententiam defendunt communiter Thcmistæ Caiet. 2. 2. qu. 9. ar. 2. Flandria 6. Metaph. qu. 3. art. 1. Soto in hoc. lib. ca. 1. qu. 5. ad 5. & 2. Phy. q. 2. ar. 2. Arauxo vbi supra ad secundum, & alijs. Pro qua etiā, videri potest D. Tho. lect. 2. 5. huius lib. & 2. Phys. lect. 2. Vbi eam docet eleganter Aristoteles: nam postquam Mathematici, & Philosophi differentiam explicuit ex diuersa abstractione à materia: subdit: *Hoc idem indicant & mathematicarum facultatū hæ, quæ magis sunt naturales, vt Perspectiua, Musica, & Astrologia. Nam cōtra quodāmodo se habebat, ac Geometria, Geometria nāq; de naturali linea contemplatur; sed non vt est naturalis: Perspectiua verò Mathematicam quidem lineam considerat; at non vt est Mathematica, sed vt est naturalis.*

Ex quibus verbis probatur à priori hęc sententia. Quia ideo Geometria verbi gratia simpliciter est scientia Mathematica, & generē distinguitur à Philosophia: quia linea, quam considerat, licet à parte rei sit quid naturale; non tamen consideratur ab ea, vt est na-

turalis; sed ut abstrahit ab omni materia sensibili. Sed è contra linea, quam considerat Perspectiva, licet secundum se sit quid mathematicum; non tamen consideratur ab ea, ut est mathematica; sed ut includit visualitatem, quæ est materia sensibilis. Ergo Perspectiva simpliciter est scientia naturalis, & genere distinguitur à Geometria.

Confirmatur: quia id, quod principaliter, & in recto habet rationem obiecti in his scientijs medijs, est illa materia extranea, & sensibilis; ut sonorum in Musica, & visuale in Perspectiva: ergo tantum abstrahunt à materia singulari, sicut ens mobile, quod est obiectum Philosophiæ: ergo continentur sub eodem genere scibilis naturalis; & consequenter sub eodem genere scientiæ.

75 Circa unitatem vero, aut distinctionem specificam harum scientiarum idem ferè ac de reliquis dicendum est; scilicet sumendam esse ex unitate, vel distinctione principiorum in esse scibilis. Id enim æquè conuincunt de omnibus scientijs rationes supra n. 59. adductæ. Non tam sumitur eodem modo in his, ac in ceteris. Cum enim aliæ sint extremæ; tam principia, quam obiectum sunt sub eadē abstractione: & ita unitas, vel distinctione earum sumitur ex principijs, quæ sunt prima intra abstractionem propriam ipsius obiecti, ut vidimus. At vero in his scientijs, de quibus loquimur, cum sint media inter pure Mathematicas, & Naturales; principia habent diuersam abstractionem,

ac obiecta: & ita unitas, aut distinctione earum non potest sumi ex principijs, quæ sint prima intra abstractionem propriam obiecti: (nulla enim talia principia sunt in his scientijs:) ac proinde desumenda est ex principijs, quæ sint prima intra abstractionem propriam ipsorum principiorum.

Iuxta quam doctrinam, quæ prout iacet, necessariò admittenda est à Thomistis supra citatis, nobis valde probabile est, & maximè consequens adhucusque dicta, quod sicut duæ tantum dantur Mathematicæ extremæ, quarum principia possint ad materias extraneas applicari: sic duæ tantum dantur huiusmodi scientiæ mediæ, licet varijs nominibus significatae. Altera est, quæ principia Arithmeticæ applicat ad materias sensibiles: potestque, prout comprehendit omnes materias, appellari *Arithmetica naturalis*. Quæ dū talia principia applicat ad sonos, dicitur Musica: dum vero ad alias materias (si quæ sint, quibus hæc principia possint applicari) sortietur alia nomina. Altera vero est, quæ principia Geometriæ applicat ad materias sensibiles: potestque communis nomine dici *Geometria naturalis*. Quæ dū talia principia applicat ad visum, dicitur Perspectiva, seu Optica; dum ad celos, & astra, Astrologia; dū ad mundum, & eius partes, Cosmographia; dū ad terrā, & eius Provincias, Geographia; dum ad singularem locū, aut Civitatem, Topographia; dum ad aquam, & mariam, Hydrographia;

dum

dū ad bellica instrumenta, & machinas, Machinatiua: & sic de alijs nominibus, quibus scientia ista potest appellari, secundum quod applicat principia Geometriæ ad peculiares materias sensibiles.

76 Quanvis autem hæc doctrina, prout iacet, non inueniatur expressa in Doctoribus: quia non descendunt ita particulariter ad has materias: est tamen non solù consequens ad fundamenta supra ex Aristot. & D. Tho. stabilita; sed etiam communis Mathematicorū sententiaz, qui quartuor tantum Mathematicas admittunt, ut patet ex Prologe in Almagesto. Imò sic necessariò afferendum est iuxta receptissimum loquendi modum, tā Dialecticorū, quām Philosophorum, constituentium septem tantum artes liberales, ut patet ex illo carmine.

7 Lingua, tropus, ratus, numerus, tonus, angulus, astra.
Vbi quatuor tantum numerantur Mathematicæ; duæ extremæ, scilicet Arithmetica, & Geometria designatae per numerū, & angulum; & duæ mediæ, nēpē Musica, & Astrologia significatae per tonū, & astra. Properter quod etiam Mathematicæ ab Antiquis appellabātur quadriū. De quo videri possunt Hugo Victorinus lib. 3. sui Didascalon, & D. Tho. opusc. 70. q. 5. art. 1. ad 3.

Ratione etiam idem facilè probatur ex dictis. Quia tot sunt constitutæ species scientiæ, quot fuerint principia in ratione luminis diuersa, seu habentia diuersam vim illuminandi conclusiones: sed principia omnia, ex quibus proce-

dunt scientiæ mediæ, sunt tantum duo in ratione luminis, seu tantum habent duplex vim illuminandi: ergo tantum sunt constitutæ duæ scientiæ mediæ. Maior est Aristot. & D. Tho. ut patet ex dictis supra n. 58. Minor vero probatur: quia principia omnia, ex quibus procedunt iste scientiæ mediæ, vel sunt geometrica, vel arithmeticæ, ut supponimus: sed in his tantum inueniuntur duæ prius radices luminis, ut n. 69. ostensum est: ergo tantum datur in eis duplex vis illuminandi conclusiones.

Confirmatur: quia genus sumitur ab eo, quod habet rationem materie, & differentia ab eo, quod habet rationem formæ, ut vidimus sup. disp. 5. nu. 73. sed in his scientijs medijs proprium obiectum habet rationem materie, & principia superiorum rationem formæ, ut expressè docet D. Tho. in hoc lib. lect. 2. 5. & 2. 2. q. 9. artic. 2. ad 3. ergo sicut in eis recte sunt genus ex obiecto, seu materia, ad quam applicat principia superiorum, eas propterea collocantes sub eodem genere cū Philosophia; sic etiam recte sumimus differentiam ex ipsis principijs superiorum, duas tantum scientias medias constitutæ, iuxta duas species principiorum in esse scibilis, nēpē arithmeticorum, & geometricorum.

77 Ad hæc forte respōdebis idem principia geometricum, quod Perspectiva applicat ad visum, & Machinatiua ad instrumenta bellica, licet in se sit formaliter unum; esse tam virtualiter multiplex, scilicet dū quod est applicabile ad diuersas materias.

Sed

Sed contra hoc est. Primo: quia est detur in principijs geometricis talis multiplicitas virtualis, adhuc ista reducitur tandem in unam primam radicem luminis, ut supponimus: ergo non potest causare plures scientias. Patet consequentia: quia nulla alia ratione talis virtualis multiplicitas, quæ ponitur in principijs geometricis, non sufficit causare plures species Geometriae; nisi quia reducuntur in unam primam fontem luminis: ergo eadem ratione non poterit causare plures scientias illi subalternatas.

Secundo: quia omnino falsum est, principia geometrica esse virtualiter plura, secundum quod possunt applicari ad diuersas illas materias: ergo falso ntitur fundamento dicta solutio. Probatur antecedens: quia ideo lux corporalis non est virtualiter multiplex, secundum quod potest illuminare hominem, & equum: quia illi omnino per accidens est, quod applicetur ad eos illuminandos. Sed principijs geometricis est multò magis per accidens, & extranea quæcunque materia, ad quam applicantur. Ergo ratione talis applicationis nō sunt virtualiter plura: & consequenter non datur firmum fundamentum ad multiplicandas plures scientias medias sub eadem extrema. Ac proinde duæ tantum sunt constituta, ut explicatum est.

DE LOGICA.

§. ultimus.

78 ¶ Ostremò infertur, quid dicendum sit de nostra Logica esse unicum habitum in specie infima. Quia omnia eius principia

gica, quam ad ultimum locum distulimus: quia alijs enumeratis, licet non utilitate, aut necessitate, dignitate tamen cædit. De qua in primis statuendum est, ad nullum horum trium generum pertinere ut partem, seu speciem principale alicuius. Quia ut disput. i. num. 51 tetigimus, & probat D. Tho. opus. 70. quest. 5. art. 1. ad 2. Logica nō est pars principalis scientiæ speculatiæ: sed ad eam reducitur ut ad miniculum, & instrumentum aliarum, quatenus docet modum procedendi in illis.

Cæterum quia Logica sic est instrumentum scientiarum, ut etiā sit vera pars Philosophia, seu vera scientia, ut ibidem explicuimus: non omnino excluditur ab hac coordinatione; sed continetur sub eodem genere cum Metaphysica, utpote quæ habet eandem abstractionem ab omni materia. Differt verò specie ab illa: quia licet utriusque principia contineantur, & deriventur ex vniuersalissimis principijs entis, quod abstractum à reali, & rationis; hæc tamen non causant unitatem scientiæ, ut supra nu. 51. vidimus. Cum autem in alijs non conueniant; siquidem Metaphysica procedit ex principijs entis realis; Logica verò ex principijs secundarum intentionum: planum fit utriusque principia non derivari ex alijs, neque ex alterutris; & consequenter esse diuersa in esse scibilis.

Tandem afferendum est Logicam esse unicum habitum in specie infima. Quia omnia eius principia

cipia deriuantur ex alijs, vel ex alterutris intra eandem abstractiōnem. Nam principia demonstrationis deriuantur ex principijs communibus syllogismi; & hæc ex principijs argumentationis; ista verò ex principijs propositionum, & terminorum; & tandem hæc ex communibus principijs secundarū intentionum. Quod idē paret in definitione, divisione, & alijs partibus obiectis Logice; quæ omnia continentur sub eadem abstractiōne ab omni materia: ergo intra illam deriuantur ex alijs, vel ex alterutris; & per consequens pertinent ad unicam speciem scibilis, & scientiæ.

DISPUTATIO XX.
De alijs habitibus intellectualibus.

CAPITE 26. & 27. huius primi libri Aristoteles agit de opinione, & solertia; ut ostendat, in quo deficiant, & distinguantur à scientia. Et cap. vlt. secundi libri tractat de habitu principiorum, quo cognoscuntur principia demonstrationis, quique est causa scientiæ. Et ideo Doctores in fine horum librorum solent aliqua prælibare de his habitibus intellectualibus. Quod nos præstabimus questionibus sequentibus.

QUESTIO PRIMA.

Vtrum habitus principiorum sit distinctus ab intellectu, & in quo consistat.

CONCEDENDVM Esse habitum principiorum, quæ Aristot. 6. Ethicor. cap. 6. vocat intellectū, seu intelligentiam, ut habeat translatio antiqua, ita certum est; sicut est certum dari in rerū natura scienciam. Quemadmodū enim ad cognoscendas propositiones necessaria, & mediatas, seu per aliud notas necessaria est scientia: sic ad cognoscendas eas, quæ nullum habent medium, per quod probetur, & appellatur immediata, seu pri-

cipia, necessaria est virtus aliqua, seu habilitas intellectualis, quæ appellatur habitus principiorū. Neque de hoc est controversia inter Doctores. ¶ Tria tamen sunt, in quibus non omnes consentiunt. *Primum* est: an habitus iste sit ipse intellectus, vel qualitas aliqua illi superaddita, & ab eo distincta. *Secundū*: in quo consistat propria eius ratio, seu circa quæ principia versetur. Et tandem *tertium*: an sit à natura induitus, vel quomodo fiat

fiat in nobis. Duo priora tractat
refèrre Ludouicus Montesino 1. 2.
disp.32.q. 6. & nos breuiter absolu-
uemus in hac quæstione. Tertium
verò in sequenti latius explicabi-
mus.

2 Dicendum est ergo primò ha-
bitum principiorum non esse ip-
sam potentiam intellectuam ; sed
verum habitum ipsi superadditum,
& ab ea distinctum. Hæc conclusio
est contra Valentiam , & Lorcam
1.2.q.5 1.art.1. quam etiam ex par-
te negat Durandus in 3. dist. 33.
q.1.ad 2. Est tamen communis cō-
fensus Philosphorum cum Arist.
tùm in hoc 2. libro capite vltimo,
vbi agens de causis istius habitus,
expressè faretur ipsum generari in
nobis experimento , & memoria;
tùm etiam loco citato ex 6. Ethic.
corum cap. 3. vbi numerat ipsum
inter virtutes intellectuales (quæ
sunt veri habitus) appellans eum
intellectum propter suam excelen-
tiam. Quo loco D. Thom. lectio-
ne 5. inquit : *Accipitur intellectus hic,
non pro ipsa intellectua potentia;
sed pro habitu quodam, quo homo ex
virtute luminis intellectus à gentis
naturaliter cognoscit principia in
demonstrabilia. Quod etiam docet
2.contra gentes cap.78. vbi affir-
mat habitum principiorum accipi
ex sensibilibus, & esse effectum in-
tellectus agentis. De quo etiam
loquens prima secundæ quæstione
62. articulo tertio ad primum ex-
pressè inquit esse habitum natu-
ralem superadditum potentia in-
tellectuæ.*

3 Fundamentum est: quia poté-

tia rationalis, qualis est intellectus
& voluntas secundùm se est indif-
ferens, & se habet ad opposita , vt
dicitur nono Metaphysicæ. Potest
enim voluntas ferri in bonum , &
malum ; & intellectus , intelligere
verum, vel falsum. Sed habitus prin-
cipiorum nō se habet ad opposita;
neque indifferenter inclinat ad ve-
rum, vel falsum: sed infallibiliter
atttingit verum , & determinat in-
tellectum , ad cognoscendas pro-
positiones necessarias , immedia-
tas; ipsumque disponit benè secun-
dum suam naturam in ordine ad
aliquam operationem. Ergo non
est ipsa potentia intellectua; sed
verus habitus illi superadditus. Ma-
ior, & consequentia constant. Mi-
nor verò probatur. Tùm ex verbis
Aristotel. libro 2. citato circa fi-
nem, vbi expressè testatur habitum
principiorum, quem vocat intel-
lectum, esse perpetuò verum, dicens:
*Cum autem mentis habituum, qui-
bus verum perspicimus, quidam ve-
ri perpetuo sint, ut intellectus, atque
scientia; quidam interdum falsum
suscipiant, ut opinio, &c. Tùm
etiam ratione eiusdem Aristotel.
quia tota certitudo, determinatio,
& necessitas assensus scientifici su-
mitur ex certitudine , determina-
tione , & necessitate assensus prin-
cipiorum: ergo certius, firmius , &
magis immobiliter assentitur in-
tellectus ipsis principijs. Sed habi-
tus scientiæ, quo cognoscuntur co-
clusiones , non est indifferens ad
verum, vel falsum, sed omnino de-
terminatus ad cognitionem veri:
ergo multò magis determinatus*

est

est habitus principiorum. Videar
D. Tho. 2. dist. 24. qu. 2. art. 3.

4 Dices: habitus ponitur ad tol-
iendam indifferentiam potentiae:
sed intellectus circa prima princi-
pia est naturaliter determinatus;
siquidem explicatis terminis nō
potest illis disentire: ergo ad illa
non indiget habitu; & per conse-
quens ipse erit habitus principio-
rum. ¶ Confirmatur: quia sicut
se habet voluntas circa finem sibi
proportionatum; ita intellectus cir-
ca principia naturaliter cognita:
sed circa talem finem voluntas nō
indiget habitu, vt sumitur ex D.
Thom. 1.2. qu. 56.art. 6. & docet
expressè qu. 62. sequenti art. 3. ad
primum: ergo neque etiam intel-
lectus indiget habitu circa prima
principia.

Ad argumentum simulcū con-
firmatione respondet habitus
principiorum esse necessarium: tū
quia intellectus secundùm se est in-
ifferens ad elicendum assensum
conclusionum , vel principiorum;
tùm etiam quia licet explicatis
principijs vniuersalissimis natura-
liter determinetur ad assentien-
dum illis; tamen respectu aliorum
minùs vniuersalium potest habere
falsam cognitionem: tum denique
quia cum intellectus in omni suo
actu indigeat speciebus intellegibili-
bus; non habet de se sufficientem
determinationem , etiam respectu
principiorum vniuersalissimorum;
neque ex se est facilis ad assentien-
dum illis. In quo distinguitur à vo-
luntate. Cuius operatio quia non
requirit species; sed est pura incli-
nationis in obiectum, quod atrahit ad
se volūtatem: inde est, quod sit suf-
ficienter determinata , & absque
vila difficultate feratur in finem,
in quem naturaliter inclinatur. Sic
respondet D. Tho. loco citato ex
q.62.&q. 1. de virtutibus a. 5. ad 3.

5 Dicendum est secundò habitu
principiorum versari , tam circa
principia vniuersalissima , quæ ab
Arist. c. 2. huius primi libri appel-
lantur dignitates, quam circa prin-
cipia particularia scientiarum, quæ
vocantur positiones. Hæc conclusio
est contra Vazq. 1.2. disp. 74. c. 3.
sed est communis inter Doctores,
pro qua videri potest Montesino
vbi supra. Breuiterque probatur.
Tùm quia Arist. & D. Tho agétes
de huiusmodi habitu nō distinguunt
principia vniuersalia, & particula-
ria; sed absolutè docent versari cir-
ca prima principia. Tùm etiā quia,
vt sumitur ex eodem Arist. loco ci-
tato, propria ratio per quam habi-
tus principiorū distinguitur à sci-
entia, est quod versetur circa propo-
sitiones medio vacantes , & per se
notas , quod æquè conuenit prin-
cipijs vniuersalissimis, & particula-
ribus; siquidem vtraque sunt pro-
positiones immediatae. Tùm deni-
que quia necessitas ponendi hunc
habitū superadditum intellectui ,
æquè procedit in omnibus; siquid-
em ex utrisque deriuatur cognitio
scientifica; & ad omnia requiri-
tur species intelligibles. Ergo pro
omnibus necessaria est virtus intel-
lectualis; vt illis firmiter adhæreat
intellectus , & determinetur suffi-
cienter ad veri cognitionem.

6 Ex

6. Ex quo apparet iam quid sit iste habitus, cuius definitio essentialis sicut potest formari: *Intellectus, seu intelligentia est habitus circa propositiones vniuersales, necessarias, immediatas, & speculatiwas.* In qua priores particulæ exprimunt genus proximum, in quo intellectus conuenit cum synderesi, quæ est habitus principiorum practicorum. Ultima verò ponitur loco differētia: quia penes practicum, & speculatum distinguuntur isti duo habitus, vt plenè constabit infra numero 29. vbi divisiones habitus intellectuālis ordinabimus.

7. Secundò sequitur eundem habitum in specie infima sufficere pro omnibus principijs speculatiuis, siue vniuersalibus, siue particularibus; & consequenter non esse multiplicandos iuxta numerū scientiarum non subalternatarum; vt multiplicant Rubio, & alij. Ratio autem sumitur. Tū ex Arist. in hoc 2. lib. cap. vltimo, vbi docet habitum istum esse virtutē intellectualem certiorem, & altiorem habitu scientiæ, in quam iste resolutur, tanquam in principium efficiens, præhabens in se quidquid perfectionis est in scientia. Ergo vnitas eius sumenda est ex altiori, & vniuersaliori radice; ac proinde non est multiplicandus iuxta numerum scientiarum. Tū etiam quia propria ratio formalis sub qua habitus huius tendit in principia, nempè immediata connexio prædicati cum tubiecto, eadem est in omnibus principijs scientiarum; quanvis pro diuersitate materiali eorum,

sæpè interueniat maior, aut minor difficultas in explicatione terminorum, vt vidimus supra numero 6. Ergo idem habitus in specie infima sufficit pro omnibus principijs speculatiuis, tam vniuersalibus, quam specialibus, & proprijs scientiarum.

QVÆSTIO II.

An habitus principiorum sit à natura inditus: vel quo modo fiat in nobis.

8. IN hac difficultate duæ sunt sententiae extremae, & alia media. Prima asserit habitum principiorum nullo modo esse naturalem, sed verè acquisitum per actus ipsos, quibus intellectus assentitur principijs; sicut habitus scientiæ, & virtutum acquiruntur per propios actus. Ita Rubio hic tractat de habitu principiorum numero decimo quarto. Pro qua sententia citat Ferraram secundo contra gentes capite 78. falso tamen, vt infra constabit.

Probatur primo expresso (vt inquit) testimonio Aristotelis in hoc secundo libro capite vltimo, vbi loquens de habitu principiorum inquit: *Neque itaque insint determinati habitus, neque ab alijs habitibus sunt notioribus sed assentiti. Quibus verbis docet hunc habitum non inesse nobis à natura, neque ex alijs notioribus notitijs fieri; sicut habitus scientiæ: sed per assentum immediatum veritatis per se notæ, quod esti acquiri per propios aës.*

Se-

Secundò probatur ratione: quia natura solùm concedit rebus, quæ necessaria sunt ad simpliciter operandum: quæ verò ad melius, aut facilius requiruntur, relinquunt acquirendā propria industria, & labore; tribuens illis principia, quibus possunt operari, & operando ea acquirere: sed habitus principiorum non est necessarius ad simpliciter assentiendum primis principijs, sed ad assentiendum cum facilitate: ergo non est nobis à natura datus, sed acquiritur propria industria. Maior patet in habitibus virtutum moraliū, quos ideo natura non concessit: quia non requiruntur ad simpliciter operandum bona opera. Minor verò probatur: quia assensus principiorum principiorum non excedit facultatem naturalem intellectus: cum sint veritates quædam naturales, & per se notæ: ergo informatus intellectus speciebus intelligibilibus, per quas apprehendit terminos, & cognoscit significacionem eorum, potest propria virtute iudicare de virtute principiorum, eisque assentire; & ex consequenti ad simpliciter assentendum illis, non erit necessarius habitus.

9. Quanvis autem hæc sententia placeat quibusdam Modernis: est tamen proculdubio contra Dñum Thomam, vt infra constabit. Et ideo illam reiiciunt communiter Thomistæ, qui licet inter se dissentiant: an habitus iste sit congenitus intellectui, vel fiat in nobis post vniōnem animæ ad corpus, in hoc tamen maximè conueniunt, quod aliquomodo consequitur ipsam naturam, neque efficitur in nobis per assensum, seu iudicia intellectus possibilis; sicut acquiruntur alij habitus intellectuales; quod satis efficaciter conuinicitur hac ratione.

Quia si habitus principiorum produceretur per tales assensus, seu iudicia, etiam augeretur per ipsorum repetitionem; & consequenter creceret in nobis facilitas assentiendi eidem principijs. Similiter per cessationem, seu disuetudinem eorundem assensuum diminueretur talis facilitas; & per consequens posset ipse habitus minui, & tandem corrumpi: consequens est omnino falsum: ergo & illud ex quo sequitf. Sequela patet: quia vt rectè inquit Dñus Thom. I.2. quest. 53. artic. 2. habitus ex eadem causa augetur, ex qua generatur; & ex eadem diminuitur, ex qua corrumpitur. Minor verò probatur: tum ex eodem Anglico Doctore articulo antecedenti, vbi expressè affirmat habitū primorum principiorū nulla obliuione, aut deceptione corrumpi posse; bene autem scientiam, & aliquos alios habitus intellectuales: tūm etiam experientia: quia post repetitos milles assensus huius principij, Omne totum est maius sua parte, nullus experitur maiorem facilitatem in assentiendo, ac habuit cum primò explicati fuerunt illi termini. Et eandem facilitatem experitur unusquisque, cum post diurnā cessationem, & disuetudinem actuum, rursus proponitur idem principiū.

D d d Ergo

Ergo talis habitus non generatur per proprios actus, sicut alij habitus acquisiti; sed aliquomodo fit in nobis per modum naturæ.

10 Secunda sententia huic extremitate opposita afferit habitum principiorum esse omnino à natura inditum intellectui, & cum ipso in creatione animæ comproductū. Sic docent graues Thomistæ, Bañez 1.p.q.1.art.6.notabili 3. Conradus, & Medina 1.2,q.5 1.artic.1. Sanchez lib.7.Logicæ q.15.& alij, quibus non parùm fauet D.Th. 1.p.q.79.art.12.1.2.q.9 1.ar.3.2.2.q.8.art.2.ad 1.de verit.q.16.ar.2.& alibi sepè: vbi habitu principiorū appellat à natura inditū, seu naturale: & eadē 1.2.q.94.art.1.ad 3.fatet̄ esse in puerō nondum habēte vslum rationis, quanvis non possit eo vt̄, properter defectum aetatis. Et tandem id expressè docere videtur in tertio distin. 2.3.q.3.art.2.ad primū, vbi ita inquit: *Habitus infusus similiter est habitui innato: quia sicut naturalis habitus datur in creatione, ita infusus in reparacione.* Naturalis autem sicut intellectus principiorum indiget, vt cognitio determinetur per sensum, quo acquisitus non indiget, &c. Ergo ex sententia Diui Thomæ habitus principiorum est nobis naturaliter congenitus, & datur cum ipsa natura.

Secundò probatur ratione qua vtitur Diuis Thomas loco citato de veritate: quia in homine, cognitio principiorum est quasi quoddā seminarium totius cognitionis sequentis; sicut in alijs naturis sequentium operationum, & esse quodam

quædā naturalia semina præexistunt. Ergo sicut hæc naturaliter insunt illis: sic etiam cognitio principiorum debet naturaliter inesse homini; & per consequens talis habitus erit omnino naturalis.

Confirmatur: quia facilitas, & promptitudo in operando est signum habitus præsentis; sed explicatis terminis, ita facile, & prompte assentimur, cum primum proponitur hoc principium, *Omnis totum est maius sua parte,* quam postquam plures actus habuerimus circa illum, vt supra dicebamus. Ergo signum est ante primum illum assensum iam existere habitum, à quo causetur talis facilitas; & per consequens ipsum esse à natura inditum.

11 Sed quanvis hæc etiam sententia sit satis probabilis, & habeat pro se loca adducta Diui Thomæ; adhuc tamen non facit alijs Thomistis; & meritò. Tum quia habet contra se plura alia Angelici Doctoris testimonia, vbi expressè affirmat habitum istum causari in nobis ab intellectu agente, vt infra videbimus. Tum etiam: quia planè contradicit Aristoteli in hoc libro secundo, capite ultimo vbi, vt supra numero 2. diximus, & explicant Commentator, & alij Interpretes, aperte docet fieri in nobis experientia, & memoria; atque ex ipsa cognitione sensitiva. Tū denique quia tollit ab intellectu humano puram potentialitatem in esse intelligibili, ratione cuius à principio est sicut tabula in qua nihil est scriptum, vt dicetur in 3. de anima textu

textu. 14. De quo videri potest Diuis Thomas ibidem, & prima parte quæstione 87. articulo 1. parte 2. quæstione 50. articulo 6. de malo quæstione 16. articulo 12. ad 2. & alibi sepè, Ergo habitus principiorum non est omnino naturalis, aut congenitus intellectui.

12 Tertia ergo, & inter præcedentes media sententia affirmat habitum principiorum partim esse à natura, & partim ab exteriori principio, seu dici naturalē inchoatiue, quatenus ex ipsa natura animæ intellectu, conuenit homini, quod statim cognito quid est totū; & quid est pars cognoscari, quod omnē totum est maius sua parte; dici vero acquisitum: quia non potest cognoscere, quid est totū, & quid est pars; nisi per species a sensibilibus acceptas. Hæc sententia prout iacet est expressa Diui Thomæ 1. 2. q. 5 1.art. 1. quamque sequuntur cōmuniter discipuli eius, Caiet. ibidē Ferrara 2.contra gentes c.78. Nazarius 1.p.q.58.art.1. controvers. 1. Iabellus 2. Metaph. q. 1. Mafius in hoc 2.lib. Post. q. 4. concl. 5. & alij. Qui tamen non eodem modo explicant illam: nam Mafius putat habitum principiorum nihil aliud esse, præter intellectum, & species intelligibiles ordinatas, vt patet conclusione 4. & ita inquit illum esse naturalem ex parte qua includit intellectum; esse vero acquisitum ratione specierum intelligibilium, quæ per sensus acquiruntur.

Caterum hic modus dicendi alienus est à mente Diui Thomæ.

Tum quia ipse

expressè excludit posse modū naturæ posita notitia ter-

Ddd 2 minorum

minorum, eo modo quo nutritre, & augere dicuntur actus naturales animæ posito alimento decocto: & simul dicitur acquisita: quia supponit operationes sensuū, per quas acquiruntur species intelligibles.

14 Dicendum est ergo conformiter ad hanc sententiam, habitum principiorum non fieri per afferens, seu iudicia intellectus possibilis; sed immediatè produci ab intellectu agente statim, ac per sensus acquiruntur species intelligibles; & ponitur notitia terminorum. Sic docent Thom. citati, ex quibus Ferrara assignat expresse discrimen inter hunc, & alios habitus intellectuales: quod istos producit in se intellectus possibilis, cōcurrente etiam virtute intellectus agentis, habitum verò principiorum efficit immediatè, & per se ipse intellectus agens. Vnde falsò adducitur à Rubio pro sua sententia.

Probatur primò conclusio ex Aristotele in hoc libro 2. capite ultimo, vbi non dixit habitum principiorum fieri afferens, id est per afferensum intellectus, vt male legit Rubio: sed à sensu: id est à potentia sensitiva, vt habent omnes translationes, & legunt ibi Diuus Thom. & cæteri Interpretes. Dicit autem cognitionem principiorum fieri ex sensu, & non ex alijs habitibus notioribus, vt ostendat non esse reducendam in alios priores afferens, seu iudicia intellectus, sed immediatè desumi ex ipsis sensibilibus modo explicato. De quo videri potest D. Tho. loco citato ex 1. 2. & q. 1. de virtutibus, art. 5. ad tertium,

15 Secundò probatur ex alijs locis Angelici Doctoris, vbi expressè affirmat, habitum istum fieri immediatè ab intellectu agente. Sic habet eadem 1. 2. q. 5. 3. art. 1. cum inquit: *Vnde si aliquis habitus sit in intellectu possibili immediatè ab intellectu agente causatus, talis habitus est incorruptibilis, & perse, & per accidens.* *Huiusmodi autem sunt habitus primorum principiorum, tām speculabilium, quām practicorum, quā nulla obliuione, vel deceptione corrupti possunt, &c.* Et secùdo contra gentes, cap. 78. *Habitus principiorum est acceptus à sensibili bus, vt probat Aristoteles in secundo Posteriorum, & sic oportet, quod sit effectus intellectus agentis, &c.* Et in 2. distinc. 24. quest. 2. art. 3. dicit, quod: *Est quodammodo innatus intellectus agentis, vt ostendat quām immediatè, & naturaliter fluat ex ipso intellectu agente ante afferensum, seu iudicia intellectus possibilis: quod tandem de habitu principiorū praticorum expressit q. 16. de veritate art. 1. ad 14. dicens: Quod actus cognitionis nō praexigitur ad potentiam, vel habitum synderesis, sed ad actum ipsum, &c.* Ergo ex sententia D. Thom. habitus principiorum nō fit per afferensum, seu iudicia intellectus possibilis; sed immediatè producitur ab intellectu agente. Videatur etiam 6. Ethicorum lect. 5. cuius verba adducimus supra n. 2.

16 Tertiò denique probatur ratione: quia secundū hanc sententiā valde consonant omnia, quā tā de intellectu humano, quā de habitu

prin-

principiorum docēt grauiores Philosophi; & recta ratio, atque experientia ipsa suadent. Ergo omnibus alijs est præferenda. Probarat antecedens: quia in primis non tollitur pura potentialitas intellectus, in esse intelligibili, neque ponitur aliquid immediatè ab ipsa natura tributum, quod tantū sit necessarium ad faciliter operandum; quod est fundamentum primæ sententiae. Deinde explicatur optimè, quare talis habitus non possit corrupti, neque per se à suo contrario, neque per accidens per quācumq; obliuionem, aut disuetudinem actuū: quod tamen vix saluari potest in illa sententia. Præterea redditur optimè ratio eius, q; experimur; quare scilicet explicatis terminis, ita facile, & promptè assentiamur primis principijs, cū primū proponuntur, quā post repetitos plures afferens circa illa. Et tādem ponitur in intellectu per modum naturæ principium sufficienter firmum, & immobile, vt possit esse seminarū totius cognitionis sequentis; quod est fundamen tum secundæ sententiae: ergo pensatis omnibus, nostra sententia alijs omnibus est præferenda.

17 Per quod patet ad argumēta. Ad primū ex verbis Aristotelis, quę adducit Rubio pro prima opinione, iam constat dictum Auctorem, addita vna littera corrupisse tex tum, & omnino variasse sententiā; ibi enim non legitur afferens, sed à sensu, quod facit sensum oppositū, vt vidimus. Vnde mirum est graue scilicet dicatur dari in creatione: quia ibi datur lumen intellectus agentis, ex quo ipse naturaliter

Ddd 3 resultat

resultat posita notitia terminorum.

Ad secundum cum sua confirmatione respondeatur, quod ut habitus principiorum sit seminarium totius cognitionis sequentis, & ut praeueniat assensus, seu iudicia intellectus circa illa; sufficit quod sit naturalis modo explicato, ut ex dictis patet; & ideo solū probant nostram conclusionem.

QVÆSTIO III.

Quid sint opinio, & solertia; & in quo distinguantur scientia.

19 Postquam egimus de scientia & habitu principiorum, agendum erat de sapientia, quam inter habitus intellectuales numerat Aristoteles 6. Ethicorum capite 3. Sed quia ipse in fine huius primi libri expresse remittit eius disputationem ad Metaphysicam illis verbis: *De reliquis autem quo pacto distribuenda sint, de mente inquam, de sapientia, &c.* Ideò nos in praesenti cum alijs Dialecticis hanc disputationem prætermittimus: hoc solū adnotantes, ut recte percipiatur diuisio habitus intellectualis postea tradenda, quod quanvis circa distinctionem sapientiae, & scientiae, variè opinetur. Doctores; quotum plures dicendi modos adducunt Bañez prima parte quæstione 1. articulo 6. Arauxo lib. 1. Metaphysicæ quæstione 5. articulo 1. & alijs: probabilius tamen sententia est, quam tradit Diversus Thomas opusculo

70. q. 2. art. 2. ad primum dicens: *Sapientia non dividitur contra scientiam, sicut oppositum contra oppositum; sed quia se habet ex additione ad scientiam: est enim sapientia, ut dicit Philosophus 6. Ethicorum, caput omnium scientiarum, regulas omnes alias, &c. Scientia vero nomine alijs inferioribus relinquitur. Quod etiam docet 1. 2. q. 57. art. 2. ad 1.*

& 2. 2. q. 9. art. 2. Ratioque videtur manifesta: quia tam Metaphysica, quam Theologia (quarum altera est sapientia in ordine naturali, alia vero in ordine supernaturali,) sunt vere, & propriè scientiae; siquidem sunt habitus acquisiti per demonstrationem: ergo sapientia non opponitur scientiae in sua latitudine, sed potius continetur sub ea; & adit quod procedat per causas altissimas, & nobilissimas, in quo distinguuntur ab alijs scientijs inferioribus. Videantur Bañez vbi supra, Caiet. in hoc 1. lib. c. 10. §. vitim. Soncinas 4. Metaph. q. 13. & alijs.

20 Ex quo intelligetur doctrina, quam tradit Aristoteles citato lib. Ethic. ca. 7. vbi affirmat sapientiam non solū versari circa conclusiones, sicut alias scientias: sed etiam circa ipsa principia, sicut intellectum; & per consequens esse præstantiorem virtutem illis. Verba Aristotelis sunt: *Sapientem ergo non solū exscire, que ex principijs cognoscuntur, sed etiam circa principia dicere vera, oportet. Quare sapientia intellectus est, & scientia, & ut caput habens; scientia rerum earum quæ summis afficiuntur bonoribus, &c.* Quorum verborum sensus non est.

est sapientiam integrari tamquā ex propositiones necessarij, ut supra partibus, ex habitu principiorū, & scientia, ut putauit Scotus in tertio distincto 35. quest. 1. Neque similiter esse tertium alium habitum ab utroque distinctum emitenter continentem eorum perfectiones, & sub eadem ratione formaliter extendētem ad cognitionem principiorū, & conclusionum, ut explicant alijs.

Sed sensus est quod sapientia: quia est scientia suprema, non habens aliam superiorē, quę explicet, aut probet sua principia; ipsa reflectitur supra illa, explicando terminos, & aliqualem eorum rationem reddendo; siue contra negantes ipsa disputando; in quo utitur discursu, quod non habet habitus principiorū, ut supra vidimus. Et ideo sapientia in hoc excedit ipsum, & alias scientias inferiores: quia ille tantum attingit principia, ista verò solas conclusiones; sapientia autem non solū versatur circa proprias conclusiones, sed etiam reflectitur supra sua principia, modo explicatis propter quod habet speciem rationem virtutis, & appellatur caput cæterarum.

21 ¶ His breuiter explicatis de habitu sapientiae veniendum est ad alios, de quibus procedit difficultas. Et primo certum est apud Auctores dari habitum opinionis; idque probat Aristoteles in hoc primo libro, capite 26. quia præter propositiones necessarias dantur etiam contingentes; sed haec non possunt cognosci per scientiam, vel habitum principiorum: cum obiecta istorum habituum sint

propositiones necessarij, ut supra vidimus: ergo cognoscuntur per alium habitum, qui est opinionis.

Addit autem Aristoteles, quod sicut circa propositiones necessarias duplex assignatur habitus, nempe intellectus, & scientia, hæc circa propositiones mediatas, ille vero circa immediatas: ita etiam duplex debet assignari habitus opinionis circa propositiones contingentes, quorum altero cognoscantur, quæ habent alias priores, per quas probentur. In quo cum non procedatur in infinitum, neque in tali probatione deueniatur ad propositiones necessarias: quia ex necessarij non sequitur contingens: deueniendum erit ad alias propositiones contingentes primas, seu immediatas, quibus assentietur intellectus propter ipsam connexionem extremonum absque aliquo medio; & ex consequenti assignandus erit alijs habitus opinionis circa illas, quod recte prosequitur D Thom. ibidem lect. 44.

22 Hanc ergo opinionem, quæ habetur sine discursu, & correspondet habitui principiorum, definit ibidem Aristoteles sic: *Eß acceptio: (id est existimatio, seu assensus determinatus) propositionis immediate, & non necessarie, id est principij, quod potest aliter se habere, seu propositionis contingens, quæ nullum habet medium, per quod probetur. Ex qua definitione facile formatur definitio alterius opinionis, quæ correspontet sciætia, & habetur per discursus*

sic. Est acceptio propositionis media- li obiecto, cum formidine alterius partis, quod non conuenit alijs ha- bitibus necessarijs, vt ex se patet.

*23 Dupliciter autem potest con- tingere quod opinio versetur circa propositiones contingentes, seu cu formidine alterius partis, vt expli- cat D. Th. le^{ct}. 44. citat. Primo quā do propositiones sunt in se, & ab in- trinseco contingentes; & tunc re- pugnat, quod cognoscatur per scie- tiam, etiam si de earū veritate nul- latebus dubitemus; vt patet in ex- ple D. Tho. si dicas: *Omne quod cur- rit mouetur homo currit: ergo homo mouetur.* Vbi conclusio non perti- net ad scientiam; cum sit proposicio contingens; sed ad habitum opinio- nis, etiam si certissimus de illius veri- tate. Cuius ratio est: quia formido, quæ conuenit opinioni ab intrinseco, & est per se annexa illi, (quæ so- let appellari formido radicalis,) nō sumitur ex parte ipsius cognoscen- tis; sed ex parte obiecti conting- entis; quod: quia potest esse aliter, ac de facto est, potest consequenter nō esse, sicut cognoscitur; ac proinde cognoscitur cum formidine intrin- seca, & radicali.*

Secundo modo potest contingere opinionem versari circa proposi- tiones, quæ licet in se, & ab intrinseco sint necessariae, ab opinante ta- men accipiuntur ut contingentes: quia non penetrat connexionem prædicati cum subiecto. Et tunc for- mido non est ex parte ipsius obiecti secundum se; sed ex parte cognoscen- tis illud; & hanc frequentius appelle- lamus formidinem, soletque appel- lari formido actualis, & consistit in quodam

quodam metu; si forte altera pars manet doctrina Aristot. c. 26. cita- to, propter quam experimur frequen- ter in opinionibus, quæ in qualibet materia sunt inter Doctores. Vnde si quis penetrauerit dictam connexio- nem, cognoveritque necessitatē talium propositionum; acquiret ve- ram scientiam illarum; & ex conse- quenti poterit contingere, & per se pe contingit, vt de propositione, de qua alter habet tantum opinionem, & vulgo dicitur opinio; alias ha- beat scientiam. Quod existimadum est, multories accidere in doctrina Aristot. & D. Thom. qui proculdu- bio habuerunt scientiam de pluri- bus propositionibus, quæ apud alios adsumum putatur opiniones.

24 Contingit etiam generari in intellectu opinionem, quando per medium probabile cognoscitur con- clusio necessaria ab eo, qui non dum habet scientiam de illa. Et si- militer quando cognoscitur con- clusio necessaria per medium, quod in rei veritate est contingens, existi- matur tamen esse necessarium: vel etiam quando conclusio necessaria cognoscitur per medium, quod in rei veritate est necessarium, & à no- bis apprehenditur ut necessarium: sed tamen id non cognoscimus cer- to, & euidenter, sed tantum proba- biliter & cum formidine. In huius- modi enim casibus, (qui ad duos priores modos reducuntur,) nō po- test generari scientia; quia cum scie- tia habeat rationem boni; opinio verò rationem mali, illa non con- surgit nisi ex integra causa; hęc ve- rò generatur ex quocunq; defectu.

Per quod tandem perspicua re-

manet doctrina Aristot. c. 26. cita- to, propter quam hęc omnia addu- cta sunt, quod scilicet habitus scien- tię distinguunt ab opinione in hec, quod ille versatur circa proposicio- nes necessarias; seu quae aliter se ha- bere non possunt; cui proinde non po- test subesse falso; opinio verò ver- satur circa propositiones contingē- tes, & quę aliter se possunt habere; vel secundum se; vel secundum quod accipiuntur a cognoscente; & ideo nō semper verū attingit: quo etiam modo distinguuntur habitus principio- rum ab opinione, vt ex dictis patet.

25 ¶ Explicata natura opinionis, solent aliqui disputare de fide, vt ostendant etiā in quo deficiat, & di- stinguantur a scientia. Sed res est al- terius loci, de qua neque verbū facit Arist. in praesenti. Et ideo breui- ter dicendum est fides esse assensum determinatæ alterius partis prop- ter auctoritatē, seu testimoniū dicē- tis. Quod si fuerit diuinū, erit fides supernaturalis: in qua ratio formalis assentiendi est diuina reuelatio, seu veritas prima vt reuelans; con- ditio verò necessariò requisita est propositio Ecclesiæ. Si verò testi- moniū sit creatum, vel hominis, vel Angeli erit fides naturalis, vel hu- mana. Ad vtranque autē fidē nō re- quiritur discursus, sed sicut vna sim- pli visione videtur color ratione- luminis; sic eodē actu judicij assen- titur intellectus alicui propositiōni propter auctoritatē dicentis, tan- quā propter rationē formalē, absq; eo, quod sit necessariū aliud præce- dens judicium circa ipsam, ex quo moueat ad talem assensum.

26 Ex quo patet, quomodo fides distinguatur ab opinione, & scientia. Nam ab opinione immediata, quā supra explicuimus, distinguitur in hoc, quod talis opinio assentitur principijs probabilibus propter ipsam connexionem extremorū; fides verò propter extrinsecum testimoniū dicentis. Ab opinione autem mediata distinguitur: quia hęc pertinet ad discursum, & sit necessariò ex præexistēti iudicio, quod nō habet fides, vt diximus. Tadē distinguitur à scientia: quia licet fides, quod maius est testimoniu, rātō plus possit habere certitudinis, (credimus enim maiori certitudine, quæ a plurib⁹, & meliorib⁹ afferuntur,) possitque crescere usque ad certitudinem moralē, vt quando credimus Romanam esse; & tandem peruenire ad omnimodā certitudinē, & in ea superare scientiam, vt patet de fide diuina. De cuius veritatibus lōgē cōriores sumus, quād de cōclu sionibus a scientia demonstratis; ex eo, quod auctoritas diuina, cui illa innititur, firmior, & indefectibilior est, quocunque lumine creato, ex quo procedit scientia. Quanvis inquam hęc ita sint, nunquam tamen fides pertingit ad claritatem, seu evidentiam, imo hęc illi repugnat, vt probat Diuus Thomas 2.2. quest. 1. art. 4. & constat ex diffinitione Pauli ad Hæbreos 11. *Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Ac proinde habet sibi intrinsecè annexam obscuritatem, in qua distinguitur a scientia.

27 Secundò ex dictis sequitur

opinionem, & fidem humanam non esse virtutes intellectuales. De opinione id docent expressè Aristotel, 6. Ethicor. capit. 3. & D. Thom. ibi de lectione 3. & 1.2. quest. 55. art. 4. & quest. 57. art. 2. ad 3. De fide verò humana tradit id ipsum Sanctus Doctor 2.2. quest. 4. artic. 5. & in 3. distinct. 2. 3. quest. 2. artic. 3. quest. 1. ad secundum. Et utriusque ratio est eadem: quia virtus ut supra vidi mus, est dispositio perfecti ad optimum: ergo virtus intellectualis erit dispositio ad optimum, quod in intellectu inuenitur. Sed hoc est, verum semper attingere: ergo sicut in voluntate tantum ille habitus dicitur virtus moralis, qui bonum semper ampletitur, sic in intellectu solū ille habitus erit virtus intellectualis, qui verum semper attingit. Sed opinioni, & fidei humanę propter sui imperfectionem, & debile lumen, seu mediū, cui innittuntur potest subesse falsum, vt supra num. 3. vidimus ex Arist. ergo non sunt virtutes intellectuales.

28 ¶ Tandem solertia, vt definit Aristotel. in hoc 1. lib. cap. 27. *Eft, bona coniectatio medi⁹ in tempore ad modū breui: vel vt habet translatio antiqua: Subtilitas quadā inuenit̄ di medium in nō perspecto tempore.* Ut si quis videns lucidam illam partem lunæ, quæ est versus solem, statim perciperet id venire ex eo, quod luna recipiat lumen, à sole; vel si quis viso paupere altercante cum aliquo diuite, statim cognosceret, diuitem mutuasse illi pecuniam, de cuius solutione altercantur. Aut si quis videns aliquos,

qui cum antea inimici esent, potest amici facti sunt; statim inteligeret hoc ideo esse: quia ambo cuiusdam alterius sunt inimici. Unde constat solertia esse quandam vim, facile, & de repete inueniendi causam rei, cuius tot exempla adducit Aristoteles teste Diuo Thomā ibidem, vt ostendat, solertia inueniri posse in diuersis habitibus intellectualibus tam practicis, quād speculatiuis. Propter quod etiam ponitur pars prudentiae vt patet secunda secundę quest. 49. art. 4.

Distinguit ergo Aristotel. scien-

tiam a solertia: quia licet hęc possit inueniri in propositionibus necessarijs, vt patet in primo exemplo; tamen nunquam procedit ex necessarijs simpliciter id est evidenter cognitis, vt necessaria; sed tantum ex coniectatis, siue ex conjecturatis. Qui enim videns lunam versus solem lucidam, de repente absque alia consideratione, iudicauit, à sole recipere lumen, id tantum conjecturauit, & per consequens potuit decipi in tali conjectura; propter quod solertia non numeratur inter virtutes intellectuales. In quibus omnibus solertia deficit à ratione scientiæ, & distinguitur ab ea, vt ex dictis patet.

29 ¶ In calce huius questionis statuendę sunt divisiones essentiales habitus, seu virtutis intellectuales, vt supra disputatione 15. num. 28. promisimus. Quæ sic possunt ex dictis ordinari. Primo enim diuiditur in habitum, qui im-

mediatè versatur circa singularia; (qui necessariò erit practicus: nam singularia possunt quidem directere, & propriè operari, non autem cognosci;) & in eum, qui immediate versatur circa vniuersalia. Sub primo genere continetur prudentia, & ars, quarum divisionem loco citato adduximus. Secundum verò rursus diuiditur in habitum circa principia, seu propositiones immediatas, qui dicitur habitus principiorum, & in habitum circa conclusiones, seu propositiones medias, & appellatur scientia.

Habitus principiorum diuiditur in intellectum, seu intelligentiam, qui est habitus principiorum speculatiuorum; de quo egimus in principio disputationis; & in synderesim, quæ est habitus principiorum practicorum; de qua tractant Theologi prima parte quest. 79. art. 12. Deinde scientia diuiditur in eam, que procedit lumine diuinæ revelationis, scilicet Theologiam; & in eam, quæ procedit ex principijs cognitis lumine naturali. Quę rursus partitur in practicam, & speculatiuam. Sub practica continentur Philosophia moralis, & Medicina, vt docet Diuus Thomas opusc. 70. quest. 5. articul. 1 ad quartum, & alibi sèpè. Speculariua verò diuiditar in tria genera iuxta triplicem abstractionem à materia, vt vidimus disputatione prædicti, & vñquodque in species ibidem assignatas.

Est tamen pro hac coordinatio ne obseruandū, practicum, & s. ecclatiūm,

latium, posita esse, ut differentias diuisuas, generum non subalternam positorum: non quia existemus talia genera posse eisdem differentijs diuidi; sed defectu nominis: sunt enim in rei veritate differentiae omnino diuersae: nam ratio practici, quæ conuenit prudentiae, & arti, ex natura sua postulat versari immediatè circa singularia: quæ verò conuenit synderesi, essentialiter respicit principia: quæ autem inuenitur in scientia, petit versari circa propositiones vniuersales mediatas: quæ rationes valde diuersae sunt, quanvis eodem nomine significantur.

QUÆSTIO III.

An de eodem obiecto possint esse simul scientia, & opinio.

30 Aristoteles in hoc primo libro c. 26. quem ferè omnes Dil etici imitantur; solum mouet hanc difficultatem de scientia, & opinione: & ideo in titulo consultò non inquirimus, etiam de fide, vt minus rectè faciunt nonnulli Moderni; est enim ex hac parte quaestio ista aliena à præsenti instituto: & eam versant Theologi cum D. Thom. 2.2.q.1.art.5. quanvis inter loquendum de scientia, & opinione quid etiam dicendum sit de fide obiter explicabimus. Ut ergo certa ab incertis separamus

Primò indubitatum est, quod si loquamur de eadem re incōplexa, seu de eodem subiecto, secundum diuersa tamen prædicata, seu pro-

positiones; bene possunt esse simul scientia, & opinio; ut de homine scimus quod sit risibilis, & opinamur quod diligat filios, aut quod sit Philosophus. Quod explicat, & probat Aristoteles loco citato exēplo opinionis verae, vel false. Sicutenim non repugnat de eadem redari opinionem veram, & falsam, secundū diuersas propositiones, seu prædicta; ut si de diametro afferas esse incommensurabilem lateri quadrati, est propositio, & opinio vera, si verò de eodem diametro dicas esse commensurabilem est propositio & opinio falsa: sic etiam non repugnat, sed de facto contingit, de eadem re, ut de homine scire esse risibilem, & opinare esse Philosophum: quod tantum est dati scientiam, & opinionem de eodem; secundum quid, ut rectè inquit Aristoteles; & notat D. Thom. ibidem id est, de eodem subiecto, sed non secundum idem prædicatum. Quare solum remanet difficultas, an possint dari scientia, & opinio de eadem simpliciter; id est de eodem subiecto secundum idem prædicatum, seu de eadem propositione. De qua adhuc certum est posse esse scientiam, & opinionem in diuersis hominibus, aut etiam in eodem homine pro diuersis temporibus: saepe enim contingit, quod eadem propositio ab uno cognoscatur scientificè, & ab alio opinatiè; aut quod circa propositionem, de qua nunc habet aliquis opinionem: quia nōdum penetravit medium necessarium, postea illo inuenito, habeat scientiam. Quare tota difficultas est an de eadem

eadem propositione, idem homo in eodem tempore, possit habere scientiam, & opinionem.

31 Secundò certum est, quod quādo propositio est ex se, & ab intrinseco contingens: quia nimirum est prædicatio omnino accidentalis, & in materia contingentia; tunc potest quidē de illa haberi opinio, sed implicat, ut simul etiam habeatur scientia. Si enim talis propositio non est necessaria, non est demōstrabilis; & consequenter neque scibilis, ut ex dictis patet. Quare solum remanet difficultas de propositionibus, quæ in se sunt necessaria: nā ista scibiles sunt per argumentum demonstrativum, & opinabiles per argumentum topicum. Et sic merito dubitatur: utrum de illis possit simul haberri scientia, & opinio. Unde constat non esse questionem an possit esse scientia, & opinio de eadem propositione necessaria, secundum eandem rationem formalem; seu secundum idem medium: implicat enim eundem sillogismū simul esse demonstrativum, & topicum; & consequenter repugnat, quod ex eisdem premissis, seu per idem medium, simul habeatur cognitione scientifica, & opinatiua eiusdem conclusionis. Quare tota difficultas est an idem homo, in eodem tempore, possit habere scientiam, & opinionem, de eadem propositione necessaria, per diuersa media, cum autem scientia, & opinio sumi possint vel praetibus, vel pro habitibus, in utroq; sensu discutienda est à nobis præsens questio.

(.:)

*AN ACTVS SCIEN-
TIA, & opinionis possint es-
se simul. § I.*

32 IN hoc primo sensu non est tanta controvērsia inter Doctores. Et ideo dicendum est primò scientiam, & opinionem, sūptas praetibus, non posse esse simul in eodē intellectu, de eadem propositione. Hæc cōclusio est cōtra aliquos Nominales, quos sequuntur nonnulli Moderni: sed eam recipiūt communiter Doctores, non solum Thomistæ, sed etiā alij. De quo videri possunt Capreolus in 3. dist. 25. quest. 1. ad argumentum contra secundam conclusionem, Deza ibidem art. 4. ad 5. contra secundam conclusionem, Conradus, & Medina 1.2. quest. 67. art. 3. Caiet. ibidem, & 2.2. quest. 1. art. 5. & 3. parte q. 9. art. 3. & in hoc 1. lib. cap. 25. Soto cap. 26. quest. 8. art. 2. conclusio ne 3. Mas. ibidē sect. vniqa questio ne 5. Sanchez lib. 7. quest. 13. Ripa 1. parte quest. 2. art. 2. Cabrera, Lorca, Torres, Tolet. & plures alios refert, & sequitur Galleg. hic controvērsia 32.

Probatur 1. ex Aristot. capite 26. citato, ubi absolute docens non posse simul esse scientiam, & opinionem de eadem propositione, admīnus intendit hanc conclusionem, ut fatentur communiter Interpretes. Verba Aristot. sunt. *Opinio nāque, & scientia non omnino eiusdem est, sed ut est, & vera, & falsa modo quadam eiusdem opinio, &c.* Vbi ad longum explicat, quod sicut contingit de

de eodem subiecto formari propositionem veram, quando tribuitur prædicatum illi conueniens: & formari etiam propositionem falsam, tribuendo aliud prædicatum illi repugnans; non vero eandem propositionem simul esse veram, & falsam: ita etiam potest esse, ut de eodem subiecto idem homo habeat scientiam respectu vnius prædicati, & opinionem respectu alterius; ut in principio explicuimus; non tamen quod de eodem subiecto, respectu eiusdem prædicati aliquis habeat simul scienciam, & opinionem, & concludit: *Ex his autem emergit fieri non posse*, ut simul idem opinetur quisquam, & sciat: nam simul existimationem haberet, & aliter, & non aliter, idem se habere; quod quidem fieri nequit. Quem locum late explicat D.Thos. pro nostra sententia, & concludit: *Sic ergo ex dictis manifestum est*, quod non contingit idem omnino simul scire, & opinari: quia simul homo haberet existimationem, quod posset aliter se habere, & quod non posset aliter se habere. Sed in alio boc contingit, quod de eadem vnius habet scientiam, & alijs opiniones in eadem vero; nomine non contingit ratione iā dicta.

33 Secundò probatur ex eodem Angelico Doctore, qui perpetuus est in hac doctrina. Tradit illam eleganter 2. 2. quæstione. 1. art. 5. ad quartum his verbis. *Ad quartum dicendum, quod dicat Philosophus ibi videm dicū (scilicet cap. 26. citato:)* à diuersis hominibus de eodem omnino potest haber scientia & opinio: si supra dictum est de scientia, & fide. Sed ab uno, & eodem potest

Ratione solent aliqui probare hanc conclusionem: quia impossibile videtur duos actus simul esse in eadem potentia. Alij vero ex eo, quod cum intellectus per actum scientiae perfectè vident obie-

obiecum, fere tota vis animæ intensè fertur in illum actum, quo maximè deleatur; ac proinde vix potest extendere concursum, ut actui opinionis incumbat. Sed hæc rationes infirmæ sunt. Et prima quidem falso nititur fundamento, vt constat ex dictis supra disput.

17.num.35. Secunda vero adsumū probat moraliter esse impossibile talē simulacrum aetū, ut considerati patebit. Quare illis reliktis.

34 Tertiò probatur ratione Aristot. & Diui Thomæ: quia assensus scientificus, & opinatius de eadem propositione habent proprietates, & effectus omnino repugnantes, & vnum intrinsecè includit priuationem alterius. Ergo non possunt esse simul in eodem subiecto. Consequentia patet: quia quæcunque ita se habent, verè sunt opposita, & vnum destruit aliud. Antecedens vero probatur: quia assensus scientificus est iudicium, quod res non potest aliter se habere: opinatius vero iudicat eandem posse aliter se habere: per illam plenè, & perfectè determinatur intellectus, & manet omnino conuenitus circa veritatem propositionis; per istum vero non conuinicitur, sed iudicat posse etiam praestari assensum propositioni contrariae: ratione illius est omnino certus, & firmiter adhaeret conclusioni; ratione vero istius est incertus, & formidat de illa: & tandem alter est euidentis, & alter inevidens. Sed euidentia, & inevidencia; certitudo, & incertitudo; firmitas, & formido; esse conuictum;

& non esse conuictum; & similia omnia inter se pugnat; & contradictione, seu priuatione opponuntur. Ergo repugnat tales actus esse simul in eo dem intellectu.

Respondebis hæc omnia inter se pugnare, si assensus fiat per idem medium: ceterum quando habentur per diuersa media nullū esse in conueniens, quod intellectus simul sit certus, & incertus de eadem propositione; seu quod simul iudicet eam posse aliter se habere formaliter, ut respicit medium contingens, & non posse aliter se habere, ut deducitur ex medio necessario.

35 Sed contra hoc est primò. (Se bene nota: quia ex huius inconsistitione decipiuntur cōtrarii:) quia intellectus in quolibet syllogismo, quando post assensum præmissarum assentitur conclusioni, assentitur ei absolute sumptæ, & in se ipsa considerata; non vero in causa, ut aiunt, seu formaliter quatenus continetur in medio. Tum quia hoc iam factū est in præmissis, ut vidim⁹ disp. 17. num.29. Tum etiam quia alijs rueret ars syllogistica, quæ consistit in hoc, ut intellect⁹ ex eo quod videat duas extremitates absolute vñiri cum quodam teſtio, iudicet easdē absolutè vñiri inter se. Ergo semper in conclusione syllogismi iudicat intellect⁹ prædicatū absolutè cōuenire subiecto. Sed impossibile est, q̄ de eodē prædicato absolutè ſupto, simul iudicet intellect⁹ cōuenire cōtingēter, & nō cōuenire cōtingēter euidentis. Ergo etiā per diuersa media nō potest simul habere assensum opinatiuum, & scientificum. Confir-

Constatatur: quia affirmatio, & negatio, quæ includuntur in huicismo si assensibus, quibus intellectus iudicat idem prædicatum contingenter conuenire, & non contingenter conuenire subiecto, seu per quos est certus, & incertus de eadem propositione, non feruntur in ipsa media; sed in subiectum de quo affirmatur, & negatur tale prædicatum. Ergo non obstante diuersitate mediorum, verè datur ibi affirmatio, & negatio, eiudem de eodem; & per consequēs vera oppositio. Cō sequentia est euidens. Antecedens verò cōstat, tum ex ipsa forma enūtiationis, tum etiam: quia alijs nullus posset dari in intellectu actus verè oppositus assensi scientifico: cū ille necessario sit acquirendus per diuersum medium, vt patet.

36 Secundò impugnatur dicta solutio: quia ex ea sequitur, posse esse simul in eodem intellectu assensum scientificum, & erroneum eiusdem conclusionis: hoc autem est absurdum: ergo illud ex quo sequitur. Probatur sequela: quia tales assensus necessariò eliciendi sunt per diuersa media, vt dicebamus: siquidem primus habetur per medium demonstrativum; secundus verò per medium oppositum vt pater. Ergo si idem intellectus per diuersa media potest esse certus, & incertus de eadem propositione; etiam poterit esse scientificus, & erroneus circa illam. Quod autem hoc repugnet probatur: quia assensus scientificus comparatur ad erroneum, sicut lux ad tenebras: sed eo ipso, quod ponatur lux destruitur tenebra, vñ-

decunque illæ fuerint causatae: ergo eo ipso, quod per medium necessarium habeatur assensus scientificus, alicuius propositionis, destruitur assensus erroneus circa illam, ex quo cunque alio medio fuerit causatus.

Dices: ex hoc ipso sumi disserimen: nam assensus scientificus non comparatur ad opinatiuum, sicut lux ad tenebras; sed sicut lumen maius ad lumen min' quæ quidē possunt esse simul, vt pater de lumine solis, & candelæ; & ita nihil sequitur.

Sed contra hoc est: quia assensus opinatiuius licet ex parte perfectionis quā includit, habet aliquid rationē luminis & quodammodo disponat ad scientiam, vt infra videbitur: tñ ex intrinsecā imperfectione sua, intimè habet annexam ineludentiam, & obscuritatem, sicut scientia claritatē. Ergo non se habent quo ad omnia sicut lumen maius, & minus; sed verè comparantur tanquam lux, & tenebre, quod non contingit in exemplo adducto. Pater consequentia: quia lumen candelæ non est intrinsecè obscurum; sed in se est verè lux (quanvis parua) absqueulla mixtione tenebrarum; & propterea non pugnat cum lumine solis. Opinio verò intrinsecè est lux adumbrata, seu mixta tenebris, quæ non possunt ab ea auferri; nisi destruatur propria ratio opinionis, vt patet. Ergo adueniente assensu scientifico, verè corrumperit opinatiuum; & per consequens non possunt esse simul. Videatur

Mas.vbi supra ad
secundum:

*AN H A B I T U S I P S I
scientia, & opinionis possint esse
simul. §.II.*

37 **M**aior est difficultas in hoc secundo sensu: an scilicet habitus scientiæ, & opinionis simul compatiantur in eodem intellectu de eadem propositione; & consequenter: an habitus scientiæ possit simul esse cū actu opinionis, & habitus opinionis cū actu scientiæ. Parte affirmativa defendunt Durand. q. 1. prologi n.23. Salas 1.2.q.53. disp.6. sect. 5. nu. 29. Valent. tom. 3. disp. 1. q. 1. punto 4. §. 2. Rub. in hoc 1. lib. c. 26. tract. 3. Lorinus in Logica tract. de scientia quest. 1. dubit. 2. Raphael de Auerla qu. 29. sect. 4. Hurtado disp. 10. de Anima sect. 5. & alij Moderni.

Probatur primò ex D. Tho. 3.p.q. 9.art. 3. ad 2.vbi ita inquit: *Opinio ex syllogismo dialectico causa est via ad scientiam, que per demonstrationem acquiritur: quatenus acquisita potest remanere cognitio, que est per syllogismū dialecticum, quasi consequens scientiam demonstratiuam, que est per causam: quia ille qui cognoscit causam, ex hoc etiam magis potest cognoscere signa probabilia ex quibus procedit dialecticus syllogismus. Quibus verbis manifestè loquitur D. Thom. de habitibus, vt pater. Ergo adueniente habitu scientiæ de aliqua propositione, potest remanere opinio, quæ habebatur de illa. Similiter 1.2.qu. 67.art. 3. concedit eadem propositionem posse cognosci per diuersa media, quorum alterū*

fit euidens, alterum verò probabile. Et tandem in 3. dist. 31. qu. 2. art. 1. questiunc. 1.ad 4. inquit: *Opinie, & scientia quanuis sint de eodem notwithstanding secundum idem medium; sed secundum diuersa; & ideo possunt esse simul: sed fides, & virtus patriæ sunt de eodem, & secundum idem medium: & ideo perfectio unius non patitur imperfectionem alterius. Vbi etiam plane loquitur de habitibus. Ergo ex sententia D. Tho. habitus scientiæ, & opinionis de eadem propositione possunt esse simul.*

38 Secundò probatur ratione: quia habens habitum scientiæ circa aliquam propositionem, potest eā cognoscere, & probare per medium contingens, vt experientia cōstat, & cernitur in hac propositione: *aliquis homo est admiratus: quā postquam quis cognoscit scientificè per hanc demonstrationē: Omne discursivum est admiratum: aliquis homo est discursivus: ergo aliquis homo est admiratus: potest rursus cognoscere per huc syllogismū cōtingēt ē: Omnis Philosophus est admiratus: aliquis homo est Philosophus: ergo aliquis homo est admiratus. Tunc sic formatur argumentum. Per istū syllogismū producitur aliquis habitus: nulla enim est sufficiēs ratio ad id denegandū: sed talis habitus nō est sciētię, vt patet: ergo opinio. Ergo simul datur vtero; habitus.*

Tertiò: quia habens habitum opinionis de aliqua propositione, si inueniat veram eius demonstrationem, acquirit scientiam circa illam: & tamen non amisit habitum opinionis: ergo manent simul

Ecc. habij-

habitū scientiæ, & opinionis. Major est certa, & probatur minor: quia saltim quando habitus præcedens opinionis est valde intensus, & habitus scientiæ, qui de nouo introducitur remissus, non potest hic superare illum: ergo non statim, sed paulatim excludet habitū opinionis. Patet cōsequentia in habitibus voluntatis: quando enim quis habet habitum intemperantiae valde intēsum, & acquirit habitum temperatiæ remissum, non statim destruitur ille, vsque dum iste paulatim crescat, & supereret corrūpatque contrariū: ergo dato quod habitus scientiæ, & opinionis de eadem propositione sint contrarij, tamen pro aliquo saltē tempore possunt esse simul in eodem intellectu.

39. Quartò habitus scientiæ, & fidei supernaturalis possunt esse simul respectu eiusdem cōclusionis: ergo etiā habitus scientiæ, & opinionis. Consequentia patet: quia inter habitum fidei, & claram Dei visionem maior, vel saltē equalis repugnatiā est; ac inter habitū scientiæ, & opinionis: siquidē etiā opponuntur in ratione clari, & obscuri; seu penē visum, & nō visum. Antecedens verò probatur: quia Catholice habens habitum fidei de hac propositione, Deus ēt. unus, si acquirat demonstrationem eius, vere producitur in eo habitus scientiæ; & tamen remanet fides supernaturalis inclinans ad eandem conclusionem: siquidē fides non potest amitti circa articulum semel creditum, nisi amittatur circa alios, vt patet: ergo &c.

Confirmatur: quia Philosophus Christianus habens scientiæ de tali propositione, assentit, illi certius quam Philosophus Götius: sed hæc maior certitudo non potest refundi in habitum scientiæ supposito quod in utroque sic equalis: ergo prouenit ex habitu fidei; & per consequens simul dantur habitus scientiæ, & fidei de eadē propositione. Minor, & consequentia cōstant. Major verò probatur: quia alias certius crederet fidelis rufinus Deum esse, quam Philosophus Christianus assentiretur eidē propositioni: siquidē fides in certitudine longè superat quancunq; scientiam naturalem.

Quintò tandem: quia saltē habitus fidei potest esse cum actu visionis; ergo similiter poterit esse habitus opinionis, cum actu scientiæ, vel è contra habitus scientiæ cum actu opinionis. Consequentia probata: est argumentum præcedenti. Antecedens vero exp̄līsum D. Tho. 2. 2. q. 175. art. 3. ad 2. vbi cum sibi obiecisset D. Paulum in suo raptu habuisse fidem; & consequenter non vidisse essentiam diuinam; respondet: Ad tertium dicendum: quod quia Paulus in raptu nō fuit beatus habitualiter, sed solum habuit actum Beatorum; consequens est, vt simul tunc in eo non fuerit actus fidei: fuit tamen simul tunc in eo fidei habitus. Ergo ex sententia D. Thomæ habitus fidei potest esse cum actu visionis.

40 Dicendum est secundò etiam quantum ad habitus non posse esse simul scientiam, & opinionem de eadem

etiam locis loquuntur etiam de habitibus.

41 Ratio etiam facta pro prima conclusione, etiam conuincit hanc secundam. Quod sic facile ostenditur: quia habitus, & actus eorum versantur circa idem obiectum, & habent eandem rationem formalē attingendi illud; similiter proprietates, quæ sumuntur ex obiecto, sunt eadem in utrisque. Ergo quando actus ipsi repugnant per ordinem ad obiectum, seu in modo attingendi, & iudicandi de illo, aut penē proprietates ipsum consequentes, etiam repugnabunt ipsi habitus. Sed vt patet ex prima conclusione repugnantia inter actum scientificum, & opinatiuum sumitur: tum ex eo quod alter iudicet de obiecto non posse aliter se habere, alter verò posse aliter se habere: tum etiam penē certitudinem, & incertitudinem, evidentiam, & obscuritatem, quæ sunt proprietates ex obiecto ipso desumptæ, & communes tam actui quam habitui. Ergo eadem repugnantia inuenitur inter habitum scientiæ, & opinionis.

Confirmatur: quia habitus proxime specificatur per actus; sicut actus per obiectum: ergo sicut ex obiecto sumitur intrinseca oppositio actuum, sic etiam ex actibus sumitur intrinseca oppositio habituum. Ergo si actus sunt ex natura sua incompossibles, secundū quod verantur circa obiectū, etiam erunt ex natura sua incompossibile habitus.

FUNDAMENTIS OPPONIT
sit sententia responderetur.

§. IIII.

42 Ad primum locum D. Tho. dicendum est S. Doctorem non afferere, quod acquisita scientia potest remanere opinio per syllogismū dialecticū causata; sed quod *Potest remanere cognitio, qua est per syllogismum dialecticum, quasi consequens scientiam demonstrativa, &c.* Ut autem verba ista quibus contrarij conuincuntur, & mens D. Tho. in tota illa solutione plenē intelligatur aduertendum est, apud ipsum materiam primam per se solam nō esse subiectum alicuius accidentis; & per cōsequens omnes dispositio-nes corporales, & ipsam quātitatē subiectari in toto composito, vt testimus supra disp. 9. nū. 16. & probabimus lib. 1. Physic. Ex qua sententia deducitur alia nō minus certa D. Tho. doctrina, quod scilicet non manent in genito eadem numero accidentia, quæ erant in corrupto; quam tradit lib. 1. de Generatione lect. 10. & alibi sēpē. Vnde quandō ignis v.g. disponit lignum introducendo in illo calorem aliquem, qui est dispositio, vt ibi generetur forma substantialis ignis; talis calor imperfectus deperditur quandō corrumptur lignū, & subsequitur alijs calor perfectus consuens, & concomitans formam substantialē ignis nouiter introducam in materia ligni.

Hoc ergo exemplo vtitur D. Tho. in illa solutione, & docet simili modo opinionem esse

viam, seu dispositionem ad scientiam, qui enim per aliquod signum seu mediū probabile cognovit aliquam cōclusionem p̄xiūs accedit ad cognitionem scientificam illius, quām qui nec dum assequutus est talem opinionem. Quandō autem aduenit cognitione scientifica talis conclusionis, deperditur cognitione illa formidolosa antecedens, qua intellectus iudicabat prædicatum contingenter conuenire subiecto; quæ p̄inde verè erat opinio; & subsequitur alia perfectior cognitione eiusdem conclusionis, per tale medium probabile, consequens habitum scientiæ de nouo acquisitū. Quæ cognitione verè non est opinio: quia intellectus iā nō iudicat prædicatum contingenter conuenire subiecto, sicut ante; sed est cognitione quedam perfectior precedenti, procedens ab ipso habitu scientiæ iam acquisito: quia tamē est per medium probabile, non pertinet, vt sit cognitione scientifica. Videatur Caietan. ibidem qui solita subtilitate notat, prius D. Thom. dixisse *opinio ex syllogismo dialectico, &c.* postea verò acquisita scientia, non reasumpisse nomen *opinionis*, sed illud mutasse in nomen *cognitionis* dicens: *Potest remanere cognitionis, &c.*

43 Per quod patet ad secundum locum eiusdem D. Tho. Fatalem enim eandem propositionem posse cognosci per medium necessarium, & probabile. Sed quandō acquisita scientia cognoscitur talis propositionis per mediū probabile, verè nō est actus opinionis, sed cognitionis.

perfectior procedens à scientia, vt explicatum est. Ad tertium locum respondetur Diuī Thomā mutasse sententiam, cuius euidens signum est, quod idem ipsum argumētum, cui ibidem respondet concedendo scientiam, & opinionem posse esse simul, non yetò scientiam, & fidē; sibi obijcit locis supra citatis ex 2. 2. & qu. 14. de veritate, & respondet utrumque esse impossibile.

Ad secundum argumentū respondetur cum Masio vbi supra admittendo casum. Potest enim optime fieri, vt eadem conclusio cognoscatur per medium necessarium, & probabile. Dicimus tamen quod quando acquisita scientia cognoscitur per medium probabile, non generatur habitus opinionis, sed habitus scientiæ iam acquisitus quodammodo firmatur: non quia reuera intendatur, aut simpliciter fiat maior: sed quia aliquo modo extenditur ad iudicandum de eadem conclusione per signa probabilia. Nam vt bene inquit Diuī Thom. loco adducto ex 3. par. ille qui per scientiam cognoscit causam, ex hoc magis potest cognoscere signa probabilia, ex quibus procedit dialecticus syllogismus. Neque potum videatur actus, qui alias producerent habitum opinionis, si non adesset scientia, ipsa præsente non producere illum, sed potius quodammodo firmare, & extendere ipsum habitum scientiæ: idem enim proportionabiliter contingit ex sententia D. Thom. in actibus habituum infusorum: verbi gratia fidei, aut charitatis, per

quos non acquiritur aliquis alius habitus, sed infusus confirmatur, vt expressè decet 1.2. qu. 51. ar. 4. ad 3. & q. 1. de virtutib. ar. 10. ad 19.

44 Ad tertium respondetur rāgere graue difficultatem ex materia de habitibus: quomodo scilicet illi corrumpantur. Quanvis autem ad verificandam nostram conclusionem, alicui videbitur sufficere habitum scientiæ, paulatim excludere habitum opinionis, etiam si in gradibus remissis se compatiuntur; sicut calor, & frigus verè sunt contraria, quanvis in gradibus remissis possint esse simul: tamen absolutè negandum est vlo modo posse esse simul habitus scientiæ, & opinionis: etiam si possint esse simul temperantia, & intemperantia, aut alij habitus voluntatis oppositi. Radicem autem disparitatis tangit D. Thom. loco citato ex 1. 2. arr. 3. quia cum ratio non possit totaliter superare appetitivam potentiam in vno actu, eo quod per vnum actum non possunt proponi voluntati omnes rationes, & motiva diligendi aliquid: ideo non potest per vnum actum habitus virtutis generari: quia autem intellectus quantū est ex parte sui omnino conuincitur per vnam propositionem per se notam ad assentendum alicui propositioni communis, non verò per vnam rationem probabilem: ideo per vnu actu potest generari habitus scientiæ, non verò opinionis. Ex quo rursus sequitur, quod licet ob eādem rationem habitus oppositi voluntatis, & etiā opinione oppositae paulatim se ex-

Eee 3 clu-

cludant; & consequenter sint simul pro aliquo tempore: hoc tamen nō contingit inter habitum scientiæ, & opinionis de eadem propositione: sed statim ac acquiritur habitus sciétiæ, etiam si remissus sit, euaneſcit habitus opinionis, quantumvis intensus; nisi forte maneat quoad alias propositiones, de quibus non dum habetur scientia.

45 Ad quartum negatur antecedens. Ad cuius probationem respondet ex doctrina D. Tho. 2.2. q. 1. ar. 5. ad 3. quod in Catholico, qui acquirit scientiam de illa propositione, formaliter; non remanet fides respectu eiusdem. Id est habitus fidei iam nō inclinat ad assentiendum illi sub ratione formalis reuelationis obscuræ; sicut inclinat ad assentiendum alijs articulis. Vnde huiusmodi propositiones, vt rectè inquit D. Tho. Nō numerantur inter credenda: quia de ipsis simpliciter sit fides apud omnes: sed quia præ exiguntur ad ea, qua sunt fidei, & oportet ea saltem perfidem presupponi ab ijs, qui eorum demonstrationem non habent. Quandò autem dicimus, non posse amitti fidem circa unum articulū, quin amittatur circa alios, intelligitur realiter, & in illo, qui amisit fidē vnius articuli discredendo; non verò in eo, qui formaliter amisit illam: quia assentitur eidem articulo per medium euidēs, quod fieri potest in ijs, quæ per se primò non sunt de fide, vt ex dictis pater.

Ad confirmationem respondentibus Bañez 2.2. qu. 1. art. 5. Medina ubi supra, & alij Thomi-

ste, quod scientia, & fides (& idem est de opinione) se mutuo iuuant, in his in quibus non opponuntur. Et sic illa maior certitudo deriuatur ad assensum illius conclusionis, ex affinitate, quā demonstratio habet in eodem subiecto, cum fide remaneat circa alios articulos: quia fides, & sciétiæ nō opponuntur penès certitudinem. Ex hoc autem non sequitur, quod talis conclusio simpliciter sit credita, vel quod formaliter maneat habitus fidei circa illam: quippè cum non maneat tota ratio formalis obiecti fidei, quæ completur per obscuritatem. Et ideo quanvis talis cognitio habeat certitudinem fidei; verè tamen nō est assensus fidei: quia non est obscurus. Sicut à simili in eo, qui acquisita scienzia de aliqua conclusione cognoscit eam per medium probabile, talis cognitio habet quidem ab illo medio totum perfectionis, quod haberet si non esset acquisita scientia; sed quia non habet imperfectionem formidinis, quæ est de ratione opinionis: ideo verè non est cognitio opinatiua. Per quod patet ad id quod affertur de rustico fidei, & Christiano Philosopho; hic enim quanvis verè non habeat fidem illius propositionis, nisi in præparatione animi, est tamen de illa certus pluribus titulis, vt explicatum est. Et ideo habet maiorem certitudinem, quam rusticus fidelis eiusdem meriti.

EXPENDITVR VLTI-
mum argumentum de raptu D. Pauli: si nulque explicatur quid de si-
de, & scientia dicendum
sit. §. IIII.

46 A D vltimum, quod sane difficile, est variæ solent adhiberi solutiones. Quarum alias referunt Bañez, & Medina citat. Primo enim non pauci negant D. Paulum in illo raptu vidisse essentiam diuinam. Quorun sententia probabiliorem reputant Catherinus, & Cornelius 2. Corinthio. 12. Molin. 1. par. qu. 12. ar. 11. disp. 2. & alij; eamque, inquit Medina, se libenter amplecti iuxta quam non procedit argumentum, vt patet.

Quia tamen cōtraria sententia est non solū D. Tho. sed etiā August. Chrysostomi, Anselmi, & aliorum Patrum, quos idem Auctores referunt. Ideo relictā hac solutione.

Secundò alij respondent, pro illo tempore, quo Paulus fuit in raptu, lumen gloriæ dissipasse lumē fidei, transacto verò raptu, iterū infusam esse illi fidē ad credēdū. Nec tamē nō est solutio, sed effugium, & pugnat cum verbis D. Tho. adductis in arguento, vbi expresse fatetur mansisse in Paulo fidei habitum, quare hac etiam solutione relictā.

Tertiò Bañez vbi supra responder, in illo casu, factum esse per diuinam potentiam, vt simul conseruaretur habitus fidei cum actu visionis eiusdem obiecti. Quæ solutio non est improbabilis; maxime vniuersaliter afferatur; duo con-

traria in gradibus intensis posse esse simul in eodem subiecto de potentia absoluta. Sed quia hoc non est in præsenti examinandum, & iuxta solutionem istam concedendum est speciale miraculum in illa simultanea conseruatione. Ideò hac etiam prætermissa.

47 Duplicē aliam, & vtranq; optimā adducit Cajet. Primā tradit 2. 2. in Commen. huius loci. Respōdens Paulū in illo raptu nō vidisse omnes articulos fidei, etiam si visiderit diuinam essentiam, & ita habitum fidei mansisse quidem respectu articulorū, quæ non vidit; non verò respectu eorum, quæ vidit, nisi in præparatione animi.

Hanc solutionem impugnat Bañez: quia lumen gloriæ sine quo visideri nō potest diuina essentia; quāvis fuerit in Paulo per modū transitus; verè tamen manifestauit illi Deum sicuti est: ergo vidit omnes articulos fidei. Sed certè impugnatio parūm vrget: tūm quia expresse repugnet D. Th. q. 13. de veritate ar. 5. ad 5. & 6. tūm etiā quia non eodem modū iudicandum est de forma, quandò datur per modū motus, & habet, esse transiens, & quasi intentionale; ac quandò habet esse ratum, & firmū in natura: cuius multa possent adduci exēplia in doctrina Angelici Doctoris. Sufficiat quod ipse Sanctus expresse docet eodem artic. in solutione ad secundū. Quod scilicet quia in illo raptu lumen gloriæ participatū est in Paulo, solūm per modū cuiusq; dispositionis transeuntis; sicut participatur lumē prophetiæ: ideo ex

illa visione secundū quid tātū potait permanenter , potest tamen transeunter recipi in ea ; vt de virtute produc̄tua gratiæ , respectu sacramentorum docet expressè D. Tho. 3. par. qu. 62. art. 4. & in 4 dist. 1. qu. 1. art. 4. q̄uæstinn. 2. & de veritate q. 14. Sic ergo dicendum est in præsentī non sequi ex eo, quod træseunter possint esse simul habitus fidei , & actus visionis ; quod etiam permanenter compatiantur . Et ratio est: quia horum incompositilitas non sumitur præcisè ex parte mediorum , sed etiam , & maximè ex parte subiecti , quatenus scilicet repugnat idem subiectum esse absolutè videns , & non videns respectu eiusdem etiam per diuersa media. Quæ ratio cessat quandò actus visionis est transiens , & per modū motus: quia tunc non tam attenditur subiectum in quo recipitur , quām principium , seu medium per quod illuminatur. Sicut à simili , de virtute illa intentionali sacramentorum , non iudicatur iuxta conditionem subiecti corporalis , quod mouetur ad causandam gratiam ; sed iuxta conditionem principij , seu cause à qua mouetur , ut exp̄s̄ docet D. Thom. eisdem locis.

Si autem obijcias ex Durando in 3. dist. 31. qu. 2. quod incompositilitate non facit longitudo temporis , sed natura oppositionis : ergo quæ possunt simul esse per instans possunt simul esse absolutè ; & per consequens si transeunter compatiuntur habitus fidei , & actus visionis , etiam compatientur permanenter .

Respondet cum Caietano , quod incomposititas consurgit quidē ex natura oppositionis . Sed aliquando oppositio inter aliqua , non est in actu exercito , nisi in statu eorum completo , & tūc potest esse necessaria permanentia , vt exerceatur incomposititas , sicut patet in accidenti spirituali , cui quanvis repugnet subiectari in re corporea

permanenter , potest tamen transeunter recipi in ea ; vt de virtute produc̄tua gratiæ , respectu sacramentorum docet expressè D. Tho. 3. par. qu. 62. art. 4. & in 4 dist. 1. qu. 1. art. 4. q̄uæstinn. 2. & de veritate q. 14. Sic ergo dicendum est in præsentī non sequi ex eo, quod træseunter possint esse simul habitus fidei , & actus visionis ; quod etiam permanenter compatiantur . Et ratio est: quia horum incompositilitas non sumitur præcisè ex parte mediorum , sed etiam , & maximè ex parte subiecti , quatenus scilicet repugnat idem subiectum esse absolutè videns , & non videns respectu eiusdem etiam per diuersa media. Quæ ratio cessat quandò actus visionis est transiens , & per modū motus: quia tunc non tam attenditur subiectum in quo recipitur , quām principium , seu medium per quod illuminatur. Sicut à simili , de virtute illa intentionali sacramentorum , non iudicatur iuxta conditionem subiecti corporalis , quod mouetur ad causandam gratiam ; sed iuxta conditionem principij , seu cause à qua mouetur , ut exp̄s̄ docet D. Thom. eisdem locis.

Ex dictis satis appetet , quod sicut opinio , sic etiam fides non potest simul esse cum scientia in eodem intellectu de eadem propositione , & hoc tam secundum actus , quām secundū habitus . Sicut enim de ratione opinionis est incertitudo , seu formido in qua pugnet cum scientia : sic de ratione fidei est in evidentiā , siue obscuritas ; nam fides est argumentū nō apparētium , seu

seu assensus determinatus non vi- dentis ; sicut spes est appetitus non habentis ; & ita ponit subiectū ab solutè priuatum visione eius , quod creditur ; & consequenter esse non visum est de ratione obiecti eius . Quæ omnia manifestè pugnant cū scientia , quæ intrinsecè est visio in- tellectualis obiecti ; & ex natura sua postulat claritatem , seu euidentiā . Quare sicut repugnat , quod intellectus absolutè iudicet de eadem propositione posse , & non posse aliter se habere ; & propterea nō pos- sunt esse simul scientia , & opinio ; sic etiam repugnat quod eadem propositio absolutè sit eidem in- tellectui visa , & non visa ; & conse- quenter non possunt esse simul sci- entia & fides . Videatur D. Tho. 2. 2. qu. 1. art. 4. & 5. Caiet. Bañez , Me- dina , & alij Thomistæ citati .

Est tamen hic aduertendum doctrinam istam intelligendam es- se de scientia , quæ aīt habet eu- identiam suarum conclusiōnū . Si enim careat illa , vt contingit in Theologia nostra , quanvis nō pos- sit simul esse cum opinione propter suam certitudinem ; non tamen re- pugnat quod sic simul cum fide in- fusa : quia tunc non adest ratio re- pugnantia . De quo videri potest Caiet. art. 5. citato , & Bañez ibi- dem conclusione 5.

In fine horum lib. notandum est , quod agens Auct. in 2. lib.

de libris Poste- riorum .

NOTATIONES IN LIBROS

Topicorum Aristotelis.

PO ST Q V A M In libris Posteriorum egit Aristot. de demonstratione, quæ est syllogismus procedens ex necessarijs: recto ordine de syllogismo opinatio, seu qui procedit ex propositionibus probabilitibus agit in his libris. In quorū septem prioribus inuestigat varia loca; unde possunt desumi argumēta ad quilibet rem in utrunque partē disputandā. Propter quod libri isti appellantur Topicorū *τόπων*, *topos* enim grācē idem est, quod latīnē locus; & inde *τόπων* *topicus* idest localis, & *τόπων* *topicī*, idest, ars inueniendi loca, vt inquit Quintilian. lib. 5. c. 14. In octavo vero & ultimo libro loca inuenta disponit Aristot. in modo, & figura, vt ex eius syllogismi probabiles.

Est autem materia hæc, vt probat ipse libr. I. cap. 2. valde utilis: tūm ad colloquia, & exercitaciones. Tūm ad laudādum, & vituperandum; mouendum, & delectandum. Tūm ad Philosophiam, & alias scientias: in quibus: quia sāpē ignoramus propriam demonstratiōnem alicuius conclusionis utimur rationibus probabilibus. Tūm denique ad prima principia probanda, quæ quia demonstrari non possunt, sāpē à nobis ostenduntur, & declarantur rationibus topicis.

Vt ergo quiui: facile in qua libet re proposita, possit argumen-

ta probabilia formare; assignauit Arist. plurima loca unde talia argumenta deducerentur. Quæ si numeres, inuenies 159 ea tamen Rодolphus Agricola ad 24. reuocauit, & Petrus Nuñez, quem alij cōmaniter sequuntur ad 10. tantum reduxit. Hęc sunt locus, à causis; ab effectibus; à subiectis; ab adiunctis; à dissimiliis; à comparatis; à nomine; à definitione; à diuisione; & à testimonio. Quæ in præsenti breuiter explicanda sunt.

2. ¶ Est autem locus, vt definit Cicero in Topicis sedes, seu index argumenti: argumentum vero est medium desumptum ad aliquid probandum. Quarē id unde medium desumitur, seu quod nobis indicat medium desumendum, dicitur locus, qui consequenter est, vel vt thesaurus quidam unde huiuntur argumenta; vel potius index eorum. Propter quod loca cōparantur recte manibus ferreis in biujs, aut triujs affixis; quæ iter nescienti demonstrant; vel vt inquit Ludouicus viues, sunt velut lemmata narthesiorum, quibus vnguentarij, & Pharmacopolæ admonentur, quid sit in unoquoque narthesio; aut capsula. His ergo locis adiunguntur quædam propositiones, quæ appellantur maximæ; & sunt quædam communes, & valde notæ sententiae, quæ vim trahunt argumentis, ab his locis de-

sum-

sūptis. Pro quibus omnibus vide-ri possunt Autores citati, & Ma- sius in his libris ubi materiam hanc breuiter, & perspicue prosequen-tus est.

PRIMVS LOCVS à causis.

CAUSA dicitur, ad quam se-qui-tur esse alterius, seu cuius vi aliquid fit, estque quadruplex: sci-licet materialis, formalis, efficiēs, & finalis. Causa materialis est tri-plex alia ex qua, vt lapides, & lig-na, respectu domus; & ab hac lau-datur Templum Salomonis, & ab

Quidio 2. Metamorphos. Tem- plum Solis illis verbis: *Regia solis erat sublimibus alta columnis: claro micante auro,* &c. Alia est mate- ria in qua, vt subiectum respectu accidentium. De quo in tertio lo-co dicemus. Alia est materia circa quam, idest obiectum; & ab hac co-mendat Arist. sciētiā de Anima, & Philosophiam moralem præponit Medicinæ, quia hæc circa mor-bos corporis, illa versatur circa morbos animæ. Causa formalis est quæ dat esse rei, & est duplex alia artificialis, vt figura turris a qua laudatur, vel vituperatur ædificia, & alia artefacta: alia est naturalis: & hec alia interna, vt anima à qua laudatur homo: quia inter alia ani-malia capax est vidēi Deum: alia externa pulchritudo. Ex quo lo-co laudavit Iuno Nymphas primo Enaid. Sunt mihi bis septem præ-stanti corpore Nymphae. Similiter causa efficiens est à qua primo inci-

SECVNDVS LOCVS ab effectibus.

LOcus iste proportionabiliter sumitur, ac præcedens, & ab eo laudamus aliquem propter pro-pria facta, Martyres propter con-stantiam; Artificem propter arte factum, &c. Vituperantur autem, tyra ni, & peccatores propter pra-ba opera, &c.

TERTIVS LOCVS à subiectis.

NON dicitur in præsenti sub-iectum, idest obiectum scien-tiæ, de quo diximus in primo loco; sed subiectum, in quo est aliquid: & ab hoc loco laudantur, vel vitupe-rantur arbores, aut fructus terræ: quia in bona, aut mala terra na-scuntur. Præponuntur etiam virtu-tes, & scientiæ, alijs accidenti-bus: quia in meliori sub-iecto sunt.

*Q V A R T V S L O C V S
ab adiuncti.*

A Diuncta dicuntur illa accidētia, quæ insunt subiecto, quæ si sunt extra essentiam, & cōmuniā, dicuntur adiacentia; si verò res adiunctæ solūm cīrcūstent, vt arma dūitiae &c. dicuntur connexa. Vnde amplissim⁹ est locus iste: ex quo laudatur homo, qui perspicaci inge-
nio est, qui scientias, qui virtutes, qui fortitudinem corporis, qui me-
liores sensus, patrīam, aut amicos
habent, qui bona fortunæ est, &c. Vituperantur verò qui sacro loco,
aut tempore peccatū perpetrarunt.

*Q V I N T V S L O C V S
à disentaneis.*

DIsentanea dicuntur, quæ de-
eadē re simul affirmari, & ne-
gari non possunt. Quæ quando re-
pugnant absque propria oppositio-
ne, solent appellari repugnantia,
seu disparata; quandò vero habent
propriam oppositiouem dicuntur
opposita; & hæc alia sunt relatiua,
alia contraria, alia priuatius, alia
contradictoria, de quibus iam egi-
mus cap. de opposicīs. Ex quo loco
sumit argumentum, qui laudat hu-
militatem, vituperādo superbiam;
qui ostendit damna luxuriæ afferē-
do commoda castitatis, &c.

*SEXTVS LOCVS A COMPA-
ratis, vel similibus.*

Comparata appellatur, vt in-
quit Rodolfus Agricola, quā-
dō in aliquō vno tertio coniungun-
tur; vt cum dicimus Regi Hispaniæ

licet contra Turcas belligerare:
ergo etiam licebit Regi Gallia. Si
milia verò dicuntur quandò com-
parantur duo, duobus per modum
proportionalitatis; vt si dicas, t-
cut inter apes est vna dux, & magis-
tra; ita inter homines oportet es-
se vnum Principem, &c.

*S E P T I M V S L O C V S A
nominē.*

Locus iste solet appellari ab
interpretatione sermonis, vel
ab etimologia nominis, quo sēpif-
simè vtimur; vt si dicas decet ama-
torem sapiētiae, virtutib⁹ studere;
ergo decet etiam Philosophum.
Similiter non decet eū, qui de Deo
loquitur, aliquid turpe proferre:
ergo neque Theologum. Quo etiā
modo arguendi vſus est Cicero in
Verrem dicens: *Non mirum est fur-
tum, fuisse factū a Verre: quia à ver-
rando dictus est Verre.* Ad quem lo-
cum reducitur locus à coniugatis;
quādō scilicet nomina affinia sunt,
eo quād vnum ab alio deriuatur;
vt concretum ab abstracto. Ex quo
loco argumentamur; nō sunt appel-
landi viri, qui nihil habent virtutis,
neque homines, qui nihil habent
humanitatis, &c.

*O C T A V V S L O C V S A
diffinitione, & nonus à di-
finitione.*

Vid, & quotuplex sint diffi-
nitio, & diuīsio dictū satiſ a
nobis est in p̄cēmio Summularū.
Vbi etiam notauiimus modos ar-
guendi in vnaquaque, & ita nihil
restat addendum.

*D E C I M V S L O C V S
à testimonio.*

Rodoſo appellatur hic lo-
cus à pronuntiatis: quia su-
mitur ex his, quæ aliqui pronūtiā-
uerunt. Vel vt alij dicūt ab assump-
tis: quia accipitur omnino ab ex-
trinſeco, neque consideratur circa
subiectum. Est autem testimonium
duplex, aliud diuinum, aliud hu-
manum. Diuinum est, quod accipi-
tur à Deo dicente, vel per Prophē-
tas, & scripturas, vel per traditio-
nes Christi Domini, & Apostolo-
rum, vel per Cōcilia, aut Ecclesiā:
nam hæc omnia clauduntur in p̄-
ſenti sub testimonio diuino, & sunt
loci vnde Theologus de sumit sua
argumenta. De quibus agit Dī. Thom. i. par. quæſt. i. artic. 8. &
Cano in Aureo lib. de locis theo-
logicis.

Testimonium humanum est,
quod ab homine proferetur, quod
quidē, vt Auctor est Cicero, potest
attendī, vel ex auctoritate, vel ex
voluntate, vel ex confessione, seu
oratione. Ad auctoritatem plura

concurrunt nempe actas, ingeniu,
op̄es, ars, vſus, & opinio virtutis, &
ita quanto plura horum quis ha-
buerit; tanto maius est testimo-
nium eius sumptum ab auctorita-
te. Propter quod sēnum testimo-
nijs fidem adhibemus; peritis in
ſua arte credimus; & qui naūti sunt
virtutis opinionem, melius persua-
det, &c. Ex voluntate etiam sumi-
tur testimonium, vt ex testamentis,
paſtis, & legibus, tam ciuilibus,
quam canoniciſ. Tandem ex ora-
tione, seu confessione: & hoc siue
voluntariè quis veritatem fatea-
tur, siue coactè: quia nimirum, vel
corpus tormentis p̄mittitur, vel
anima ratione voti, seu iuramenti
ligatur. Vbi tandem nota, quod à
testimonio humano affirmatiè fu-
mitur efficax argumētum; vt si di-
cas: Aristoteles inquit materiā pri-
mam esse puram potentiam: ergo
ita est. Si vero argumentum sumi-
tur negatiuē, nil probat, & ineffi-
cax est; vt si dicas: D. Thom. non
dixit hoc: ergo non ita est. Et
hæc sufficient pro libris
Topicorum.

NOTATIONES IN LIBROS
Elenchorum.

Quemadmodum Medicus nō solū de medicamētis, quibus salus desperita restituitur; sed etiā de venenis, quibus ipsa leditur trāctat: vt quandocūq; fuerint alii cui propinata, opportunis remedijs depellātur. Ita Dialecticus nō tantū de locis dialecticis, vnde probabilia argumenta desumūtur, disputat: sed etiā de sophisticis, vnde rationes captioꝝ, & apparētes hauriri solent; vt quandocumq; in cōcertationibus, argumētis similibus impetamur, quomodō dissoluēda sint, caleamus. De hoc ergo argumentorū genere agit Aristoteles loculenter in duobus libros Elenchorū, ita inscriptis: quia in eis agitur de sophisticis redargutionibꝫ, seu reprehensionibꝫ *etayx & elenchos* enim grācē, idē est, quod latīnē redargutio, seu reprehēsio. Agit etiā de eadē materia D. Tho. in peculiari opusculo de fallacijs, quod est in ordine trigessimum nonum. Ex quibus breuiter, quā necessaria visa fuerint deducemus.

2 Est ergo argumētatio, seu syllogismus fallax, qui procedit ex apparentibus, quā scilicet videntur esse, sed nō sunt. Et est duplex aliꝫ, qui procedit ex proprijs alicuius scientiā male intellec̄tis; vt si dicas: *Omnes linea ducta à centro ad circumferentiam sunt aequales*; sed *li-* nea recta, & curva ducuntur à cen- tro ad circumferentiam: ergo sunt

aequales. Maior enim est principium geometricum malè intellectum: quia solū debet intelligi de lineis rectis, & huiusmodi syllogismum appellat Arist. pseudogramphum, cuius cognitio non pertinet ad Logicam, sed ad illas scientias: ex quarum principijs malè intellectis formatur.

Alius est syllogismus fallax, qui constat ex apparentibus communibus, quā scilicet pluribus materijs applicari possunt; vt si dicas: *Quidquid nō amīstī habes: sed barbam nō amīstī: ergo barbam habes*. Maior enim illa pluribus materijs applicari potest; & de huiusmodi syllogismo pertinet agere ad Logicum, qui cū sit communis artifex, non solū explicat loca, vnde rationes probabiles communes desumūtur; sed etiam vnde rationes appartenentes communes efformantur.

3 Rursus syllogismus iste fallax, qui pertinet ad Dialecticum est triplex. Potest enim esse fallax, vel ratione materiæ tantū; quando nimirum, licet sit in modo, & figura; tamen ratione alicuius equiuocationis, aut aliunde fallit; vel ratione formæ tantū; quando scilicet forma syllogismi est vitiosa, licet propositiones sint verae. Tertiō tamen ratione vtriusque. Ex his autem solū syllogismus fallax primo modo, dicitur propriè, & absolute syllogismus: quia ibi solū inuenitur

nitar forma syllogismi: in alijs verò duobus modis deficiente forma deficit vera ratio syllogismi; & ita secundū quid tantū possunt appellari syllogismi. Eo sensu, quo homo pictus appellatur homo.

Quando ergo syllogismus fuerit fallax ex parte materiæ, distinguenda est illa præmissa, in qua vitium resideret: quando verò fuerit fallax ex parte formæ, concessa majori, & minori neganda est consequentia; & assignandus defectus eius, quod satis constat ex dictis tertio libro Summularum. Tandem si syllogismus sit fallax ex parte vtriusque, tunc quo malueris modō poteris respondere; vel assignando vitium materiæ, seu defectum formæ. Orendamus ergo breviter aliqua loca, seu fallacias, quibus Sophistæ vtuntur, quęq; oriuntur ex defectu in materia syllogismi: sunt autem istae apud Aristotele tredecim, ex quibus sex continentur in dictione, seu vocibus significantibus res; septem verò in ipsis rebus significatis. Ex fallacijs primi generis.

**PRIMA EST FALLACIA
equiuocationis.**

4 Contingit hæc fallacia, quando ponitur in præmissis aliquis terminus equiuocatus. Quod fieri potest tripliciter. Primo quando est purè equiuocatus; vt si arguas: *Canis est latrabilis: fidus cœlestis est canis*: ergo *fidus cœlestis est latrabilis*. Secundo quando est analogus attributionis, aut proportionalitatis metaphorica; vt si dicas: *Quid-*

quid ridet, dedit deducit os; sed pratum ridet: ergo pratum deducit os. Tertiō quando vox aliqua seorsim sumpta vnam rem significat; quā tamen alijs coniuncta mutat significacionem; vt si dicas: *Qui sanabatur sanus est*; sed *agrotus sanabatur*: ergo *agrotus sanus est*. Vbi vox agrotus vniua cum verbo de præterito in minori fit de præterito: quia verò in cōclusione iungitur cū verbo de præsenti, fit etiā ipsa de præsenti.

**SECVNDA FALLACIA
amphibologia.**

5 FIT hæc fallacia, quādo aliqua integra oratio est equiuoca. & habet plures sensus. Et contingit duobus modis. Primus est, quando est pura equiuocatio: quia nimirū oratio illa aequē habet vtrūq; sensum absq; ordine vnius ad aliū. V.g. hæc oratio liber Arist. aequē enim significat, & librum, qui possidetur ab Arist. & qui ab Arist. editus est. Et ita cōmititur amphibologia; si arguas: *Liber Aristotelis possidetur ab Arist. sed liber iste Elēch. est Arist.* ergo possidetur ab Arist. Secundus modus est, quādo aliqua oratio habet duos sensus, quorū vnu primō, & propriè significat; aliū verò per metaphoram, & trāslationem; vt si arguas: *Quicunq; litus arat, litus scindit aratrum*; sed qui oleum, & operam perdit, litus arat: ergo qui oleū, & operam perdit, litus scindit aratrum: & ad hunc locum reuocat D. Tho. fallaciam, quę fit ex nautatione casus; vt si dicas: *Omnes Magistri sunt homines: isti libri sunt Magistri*: ergo isti libri sunt homines.

TER TIA F ALLACIA QVINTA F ALLACIA
 compositionis, & quarta
 diuisonis.

Contingunt hæ fallacie, quando à sensu composito verò arietur ad sensum diuisum falsum, vel è contra: quod tripliciter potest fieri. Primò quando propositiones sunt modales: (principie, si non attendatur: an modus prædictetur, vel interponatur partibus dicti, ad iudicandum propositionem esse compositam, vel diuisam:) vt si dicas: *Quicumq; quiescit potest ambulare: sed sedens, dum sedet quiescit: ergo sedens dum sedet, potest ambulare.* Secundò quādō aliquod extreum propositionum habet plures terminos, qui possunt sumi, vel copulatim, vel disiunctim; itavt propositione sit categorica de copulato, vel disiuncto extremo: vel etiam copulatiuè, aut disiunctiuè; ita vt propositione equiualeat hypothetica copulatiuæ, aut disiunctiuæ; vt si dicas: *Quicumque numerus componitur ex duobus, & tribus, est duo, & tria: sed quinarius, non est duo, & tria: ergo quinarius non componitur ex duobus, & tribus.* Vbi maior est vera copulatim, minor verò copulatiuè. Tertiò tandem contingunt hæ fallacie, quando aliqua vox potest iungi partibus antecedentibus, & consequentibus; vt si dicas: *Qui scit literas modò, dicit illas: sed tu scis literas: ergo modò didicisti illas.*

S E X T A F ALLACIA
 figura & dictionis.

Contingit hæ fallacia, quando fit transitus de uno genere in aliud. Quod accidit multipliciter

ter. Primò si transeat de uno genere grammaticorū in aliud, vt quando cōmittitur solecismus: quia altera extremitatū est generis fœminei v. g. & altera masculini; vt si dicas: *Omnis substantia affecta albedine est alba: paries est substantia affecta albedine: ergo paries est alba.* Secundò quādō fit transitus de uno prædicamento in aliud; vt si dicas: *Quidquid fuit beri, es bodie: sed incipiens fuit beri: ergo incipiens es bodie:* ibi enim transfertur, quid in quale. Tertiò quando intra idēm prædicamentū fit transitus de una specie in aliam; vt si dicas: *Digitos quos olim habuisti, habes hodie: sed paruos digitos olim habuisti: ergo paruos digitos habes hodie.* Quartò tandem quando vox significans rē uniuersalem transfertur in vocem significantem rem particularē, vel è contrā; vt si dicas: *Quid ego sum tu non es: sed ego sum homo: ergo tu non es homo.* Vbi vox ego, quæ in maiori est particularis, in minori fit uniuersalis: quia iungitur cum homine.

Ex fallacijs secundi generis, quæ scilicet contingunt in rebus significatis. **T E R T I A F ALLACIA** à dicto secundūm quid ad dictum simpliciter.

P R I M A E S T F ALLACIA
 accidentis.

QUE tribus modis continetur. Primò quando quod est proprium subiecti tribuitur accidenti; vt si dicas: *Iste canis est pater, & est tuus: ergo est pater tuus;* nam canis, & pater sunt unū per accidens. Et ita nō sequitur quādō quidquid, est verum de uno, sit verū de altero. Secundò quādō quod conuenit superiori accidentaliter: quia superius est: tribuitur inferiori; vt si dicas: *Animal est genus: homo est animal: ergo homo est genus.* Tertiò quādō inter ea quæ reciprocantur, quidquid conuenit unī quocunque modo, tribuitur alteri; vt si dicas: *Animal rationale est definitio: homo est animal rationale: ergo homo est definitio.*

Ab alijs appellatur hæ fallacia, ab eo quod est in parte, ad id quod est in totum. Quod contingit duobus modis. Primus est, quando illud, quod inest parti, cū possit inesse toti, tribuitur toti, vt *Aethyops est albus* secundūm dēcess: ergo est albus: quod intelligendū est, iuxta ea, quæ dicta sunt in fine 2. lib. Summul. bene enim valeret Petrus

Petrus est eti spus secundum capillos: ergo est eti spus: quia crespitudo solū potest esse in capillis. Secundus modus est, quando quod non conuenit alicui sine adiectione, tribuitur absq; illo, ut Cadaver est homo mortuus: ergo est homo. Et generaliter quādo prædicata, que nō possunt diuidi diuidimus; aut que nō possunt cōiungi cōiungim⁹; cōmittitur fallacia ista; ut si dicas; Petrus est magnus, & est Logicus: ergo est magnus Logicus. Paulus est bonus Prætor: ergo est bonus, & est Prætor.

QVARTA FALLACIA
*ignorantiæ elenchi, seu redar-
gutonis.*

Contingit hæc fallaciā, quādo deest aliquid ad contradictionē necessariū; & tamē inferimus cōtradictoria. Vnde tot modis contingit, quoꝝ sunt conditio[n]es r[e]quisitæ ad contradictionem. Et sic primò fit captio ista; quando non est in ordine ad idem; vt si dicas: *Quaternarius est duplus binario, & non est duplus quinario: ergo est duplus, & non duplus.* Secundò, si non est secundūm idem; vt *Athyops est albus secundūm dentes, & non est albus secundūm corpus: ergo est albus, & non albus.*

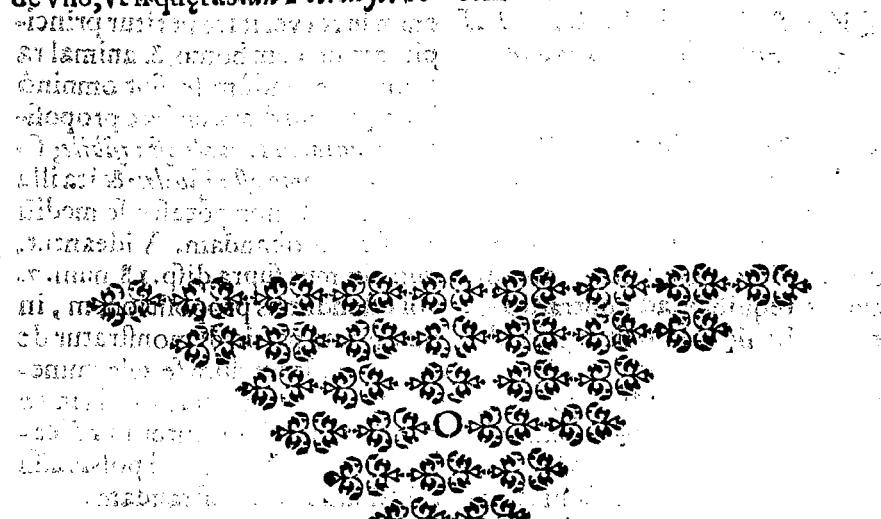
SEXTA FALLACIA
non causæ, ut causæ.

*si dicas; Vestis aptata corpori tegit
corpus, & complicata in arca non
tegit corpus: ergo tegit, & non tegit.
Quarto tandem, si non sit eodem
tempore; ut Hispania calescit tem-
pore floris, & non calescit tempore
biennis: ergo calescit, & non calescit.*

studijs non esse incumbendum, eò quod multis pernitiem attulerunt. *mo, et equus: si enim respondeas a- firmatiue, infert Sophista: ergo Pe-*

*SEPTIMA, ET VLTIMA
fallacia plurium interrogatio-
num, ut unius.*

15 **E**t tendit hæc fallacia, vt qui simplicem responsionē reddit, omnibus minimè satisfaciat; ac proinde decipiatur. Contingit autem tripliciter. Primò cùm vnū de pluribus interrogatur, vt si queras: *an luxuria, & castitas sint bona.* Secundò cùm plura queruntur de uno, vt si queras: *An Petrus sit ba-*

INDEX

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM, QVAE IN HOC PRIMO TOMO CONTINENTVR.

Numerus indicat paginam.

A.priorem. B.posteriom columnam notat.

A

B S T R A C T I O est duplex alia totalis, formalis alia 246. b.
Ratione abstractionis formalis præcisè nullum abstractum potest prædicari de aliquo 247. b. In hac formali abstractione forma, quæ abstrahitur, & materia à qua abstrahitur manent integræ, non verò in abstractione totali 757. b. Ex formali oritur actualitas, distinctio, & intelligibilitas; ex totali autem potentialitas, confusio, & minor intelligibilitas 758. a. Quid sit abstrahere à materia singulari, quid à sensibili, quid ab intelligibili 759. a. Vide scientia.

A B S T R A C T V M accidentis idem prorsus significat, ac eius concretum 238. b. Differunt

tamen in modo significandi 239. b. Tria præcipua discrimina inter abstractum, & concretum enumerantur 240. a. & b. Prædicationes, quæ sunt inter abstracta accidentium, quorum unum est de essentia alterius, veræ, & formales sunt 244. b. Illæ autem, quæ inter abstracta substantialia sunt, quorum unum de alterius essentia non est, falsitatis conuincuntur 245. a. Quando abstracta dicant, aut non dicant ordinem ad inferiora 247. a. Abstractum substantialie, & accidentale in quo differant 248. a. Quando sunt, & quando non predicationes inter abstracta substantialia, quorum unum de alterius essentia est ibid. b. Observatio notanda circa abstracta, & concreta substantialia 251. b. Quando abstracta de concretis, prædicitur, aut non prædicitur 252. a. Vide intentio.

¶ ACCI-

INDEX RERVM.

A CCIDENTIS prædicatur omnino in quale 255.b. Plura & per necessaria circa distinctiones accidentium, tan in abstracto quam in concreto ex Arist. & D. Ph. doctrina generaliter nota est 273.b. Et deinceps. Ex eadē doctrina multigantur species aliter leges ad accidentia rā in abstracto, quā in concreto definienda 280.b. Et sequent. Ars definendi accidentia perspicue stabilicetur 282.b. Difficiari gumento, contra præfamat, arte facile respondetur 284.b. Accidēs in concreto non reūtē definitur in defectu proprij subiecti per concretum superius loco generis, sed per subiectum concreti superioris definiri debet 286.a. Dupliciter accipitur 384.a. Definitiones eius, quas Porphyrius tradidit, enodātur 386.b. Et sequēt. Constituitur in esse quinti prædicabilis per ordinem ad subiecta quæ accidentaliter denominat 388.b. Quæ accidentia sunt propriæ passiones 391.a. Accidentia cōmuniā sequuntur subiectū ratione materiae: propriæ verò passiones ratione formæ ibidē b. Ex hoc sequitur aliud discrimen notandum 392.a. Accidentia dicitur entia, quia sunt entis, unde magis entia in concreto, quā in abstracto sunt ex Aristot. 444.b. Et 553.a. Accidēs est trāscendens respondeā nouē prædicamentorum 464.b. Sola aptitudina illis in herentia est de essentia il. Ius 469.b. Quomodo vnu posit esse subiectū alterius 495.a. Rea-

liter distinguitur a substantia 503.a. Eius conceptus obiectus non est distinctus a conceptibus prædicamentorum sibi inferiorum 464.b. Et 557.a. Poteſt subiectari transfigurata in re corporeā 804.a.
A C T I O differt a factione ex D. Thom. 134.a. Realiter distinguitur a potentia, motu, & effectu 648.b. Est causalitas causæ efficiētis 649.a. Specificatur a principio effectuō, & potest variari in specie, quin varietur passio ibidem.b. Presupponit potentiā operatiā de genere qualitatis 650.b. Et præsupponit ad passionem 651.a.
A C T V S intellectus appellatur conceptus mentis 189.a. appetitus verò sensitiui, passiones 639.b. Vide intellectus.
A D I E C T I V M idem valet ac connotativum 22.b. Terminus minus appellans semper deber esse adiectivum 29.b.
A E Q U I V O C O R V M distinctione explanatur 398.a. Ab impugnationibus defenditur 400.b. Vide ens.
A E Q U I P O L E N T I A propositionū quid sit 48.b. Simpliciū propositionum quot modis fiat 49.a. Vide modalis propositione.
A F F I R M A T I O, & negatio sūt differentiæ per se, & essentiales enuntiationis 37.a. In quo constat ibidem.
A L B E D O diffinitur 285.b. declarat̄ eius proprium subiectū 286.a. Quæ est in genere albedinis infinita 452.a. Est ratio fundandi

dandi relationem similitudinis 572.a.
A L I E N A T I O est translatio termini a propria in impropriam significationem 29.a.
A L I V D, quo tripliciter possit accipi 349.a.
A L T E R quid significet 26.b.
A M P L I A T I O est extensio termini a minori ad maiorē suppositionē 28.b. Est duplex, alia temporum; alia & temporum, & suppositorum ibidem.
A N A L O G I A cognitio quam necessaria & difficilis sit, & aquis expetenda 403.a. Eius ethymologia, & acceptioes 404.a. Et b. Logica ergo analogia diffinitur 406.a. Est duplex alia attributionis seu proportionis: alia proportionalitatis ibidē b. Quæ sit analogia attributionis, quare sic appelletur, & quomodo dividatur ibidē b. Et sequēt. Analogia proportionalitatis definitur explicatur, & dividitur 408.b. Et deinceps. Attributionis analogia tres assignatur cōditiones 409.b. Aliæ etiam proprietates analogiae proportionalitatis recessentur 411.a. Quid propriè propartio, & proportionalitas sint ex Mathematicis deducitur 413.a. Et sequent. Ex his praetatis fundamentis elucidatur natura analogiae proportionis 417.b. Est proportionalitas 418.a. Vera analogia formari potest ab intellectu inter ea omnia, quæ conuenientiam genericam habent 417.a. Quid sit constitutiva analogia in uitate concep-

tus cōmuniis & precisi ibidē b. In quaquā attributionis analogia ratio significata per nomen analogū, secundū quod tali analogia est analogū intrinsicè reperiatur in primo analogato in alijs verò per extrinsecā denominationem 418.b. Ratio significata per nomē analogū proportionalitatis proprię intrinsicè reperiatur in omnibꝫ analogatis 421.a. Breuiiter recēst̄ reliquę cōditiones, quæ de analogis agitari solēt 423.a. In quo sensu neget D. Tho. analogiā inter Deū, & creaturas 494.a. Vide ens, propartio & proportionalitas.

A N G E L V S non habet aliud a quo sumatur ei⁹ species, & aliud a quo individuationis 335.b. Quomodo a nobis cognoscatur 336.a. Naturæ angelicæ an vniuersales & prædicabiles sint ibidē.
A N I M A una est perfectior alia ratione perfectioris esse, non verò, quia magis aut minus suscipiat 492.b.

A N I M A L simul est genus & species subalterna 300.a. Quomodo prædicatur ibidē.b. Quid significet 304.b. Quando sumatur ut pars, quando ut totum 305.a. Abstractum a suis speciebus, nondari a parte rei qualiter intelligendum sit 543.a.

A N T E C E D E N S quid sit. 13.b.
A P P E L L A T I O est applicatio significati formalis vni⁹ termini ad significatum alteri⁹ 29.a. Est duplex altera materialis formalis altera ibid.b. Regule aliquot pro appellatione cognoscenda 30.a.

INDEX RERVM.

A P P R E H E N S I O est prima operatio intelle^ctus 3.b. Faciens rationis 170.a.

A P T I T U D O quid sit 217.a. Propria vniuersalis aptitudo datur in natura tantum per operationem intelle^ctus 217.b.

A R B O R omnium relationū rationis 183.b. Prædicamenti substantiæ 340. Explicatur 341.a. Quantitatis 552.a. Relationis 611.b. Quando 658.b. Vide qualitas.

A R I S T O T E L E S absolute loquendo Logicæ inuentor censendus est 97.b. Non nihil vitæ eius attingitur 395.a. Primus inter ea quæ scripsit est liber categoriarum 396.a. Obiectum & partitio libri huius, ibidem. b. Non probat prædicamenta esse incomplexa ex eo quod non dicant affirmationem, vel negationem; sed potius, è contra probat non dicere affirmationem, vel negacionem, ex eo quod sint in complexa 434.b. Non est sibi contrarius in doctrina de futuris contingentibus 671.b.

A R I T H M E T I C A proprie est Mathematica, a Metaphysica & Philosophia genere difert a Geometria verò tantum specie 770.b. Vnus habitus in specie infima, est quo ad omnes suas res ibidem a. & b. Vide scientia.

A R G U M E N T A T I O est oratio explicans illationē vnius ex alio 13.a. Tria reperiuntur in ea, scilicet antecedens, consequens, & consequentia ibidem

b. Est triplex nempe conditionalis, causalis, & rationalis 14.a. Qua duplex in super hæc ultima est ibidem. Modus seruandus inter arguendum ibidem.b. Formalis argumentatio illa est, ex qua sequitur consequens ex vi dispositionis in antecedente inuenientia 63.a. Duæ tantum sunt species eius nempe syllogismus & inductio 64.a. Quo ex capite hæc duæ argumentationes specie distinguantur 65.a. Quid cause sit, quare communiter quatuor species enumerentur ibidem.b. Recensentur communes argumentationis leges 66.a.

A R S inueniendi medium per spiculè stabilitur 90.a. Artium duo genera sunt aliæ enim ancillæ: aliæ reginæ nominantur 149.b. Harum fines diuersi ibidem. Liberales, quæ & quot sint 775.a.

A S P E R V M & leue non pertinent ad prædicamentum qualitatis; sed situs 640.b.

A S T R O L O G I A, & perspectiva non sunt inter se scientiæ subalternatae, licet vtraque vni Geometriæ subalternetur 430.b sciètiæ naturales appellâdæ sunt continentur sub eodem genere cum Philosophia naturali & a Mathematicis extremis genere differunt 773.b. Quomodo hæc, & aliæ Mathematicæ mediæ species distinguantur 774.a. Vide scientia præferrim circa obiectum subalternatae.

A V G M E N T A T I O passiva est species infima 651.a.

A V G M E N T U M, & decre-

mentum;

mentum; magnum, & paruum, & qualè, & inæqualè propriè reperiuntur in quantitatibus, & inde ad alia transeunt prædicamēta 13.a.

C

C A N I T I E S ex qua causa proueriat upta Arist. 375.b.

C A R E N T I A nomen æquè dicitur de priuatione, & negatione 177.a. Vide priua io, & negatio.

C A T E G O R I A Vide Aristotel.

C A V S A quid, & quotuplex 807.a.

C O E L V M in prædicamento substantiæ collocatur per se, & directè 487.b. Cœlum empyreum non est propriè in loco 528.a. Secundum quid tamen, & ratione partium in loco est 652.b.

C I R C U L V S est perfectissima inter figuræ planas, & vna in specie infima 641.b. Eius quadratura 713.b. Non datur propriè in definitionib; nisi quando vnum diffinitur per aliud, eodem modo quo illud definitur per ipsum 625.a. Vide correlatum.

C O G I T A T I V A (& idem est de Reminiscentia, & Phantasia,) etiam si secundum probabilem sententiam aliqualiter circa singularia iudicet, vt discurrat, nullo tamen pacto ens rationis efficere valet 173.b. & 174.a.

C O L O R I S subiectum exprimitur 286.a. Eius natura inuestigatur 393.a. Non est propria passio respectu gradus substancialis mixti ibid.b.

C O M P L E X V S terminus quis sit

INDEX RERVM.

21.a. **C O M P L E X O R U M**, & incomplexorum diuisiones ab Aristotele tradita explicantur 426.a. Elucidatur eorum definitio 427.b. Ab argumentis defensatur 428.b.

C O M P O S I T I O naturalis, seu physica quæ sit 301.a. Quid metaphysica ibid. b. Non est realis 302.a. Compositio essentiæ, & existentiæ ad quid requiratur 311.b. Est omnium vniuersalissima in creaturis 452.b.

C O M P O S I T U M substantiale, & accidentale in quo differat 247.b. In substanciali non sunt plures substanciales forme 303.b.

C O N C E P T U S mentis sunt actus intellectus. 189.a. Quid sit conceptus formalis, quid obiectivus ibid. Non solum dantur à parte rei conceptus formales communes, sed etiam obiectivi, seu naturæ vniuersales 191.a. Qualis conceptus formalis corresponteat enti in intellectu 456.b. Nullum habet conceptum obiectivum ens ab inferioribus precepsum, & abstractum illis communem 458.b. Vide accidens, ens, natura.

C O N C L U S I O sequitur debilio rem partem 66.b. Vide consequens, & argumentatio.

C O N C R E T A accidentium idem prorsus significant, ac eorum ab stracta 238.b. Differunt tamen in modo significandi 238.b. Tria præcipua discrimina inter abstractum, & concretum enumerantur 240.a. & b. Concreta de concretis vere prædicantur, siue accidentalia, siue substancialia sint

INDEX RERVM.

243.b. Quando concreta de abstractis prædicitur, aut non prædicitur 252.a. Genus in definitione concreti non supponit necessariò vniuersaliter distributione 298.b. Vide intentio.

CONSEQUENS est quod inferatur ex antecedenti 13.a. Vide argumentatio.

CONSEQUENTIA seu nota ilationis quid sit, & quotplex 13.b. Quando redditur mala 31.b. Vide syllogismus.

CONVERSIO propositionum quid sit 49.b. Est duplex alia fit simpliciter, alia per accidens 50.a. Vide modalis propositio.

CORPVS mathematicum quid significet 524.b. Est species qualitatis 525.b. Non cōponitur ex superficiebus 544.a.

CORRELATIVVM nō potest diffiniri, nisi per alterum correlatum formaliter sumptum 598.a. Vnum in alterius definitione, non accipitur ut magis notum ibid.b. In eius diffinitione non datur circulus vnoniformis 599.a.

CREATIO non est passio, nec vera actio 651.a.

D

DEMONSTRATIO est obiectum principale Logicæ 119.b. Dari probatur 678.b. Explicatur, & defenditur propositio illa Aristotel. omnis doctrina, &c. qua probauit dari demonstratio nē 680.b. Diffinitiones eius ab eodem Aristotele traditæ sunt rectæ 699.a. Non semper pro-

cedit ex propositionibus immediatis 703.a. Producit instrumentaliter scientiam 705.a. Non potest procedere ex omnino extraneis 714.a. Aſſignantur eius diuisiones, & modi quibus contingit fieri 715. Et deinceps Diuizio eius in quia, & propter quid, est adæquata 719.b. Et magis analogi quā generis 724.b. Non coincidit cum diuisione in à priori, & posteriori 720.a. Eius principia habent rationem luminis respectu conclusionis 760.a. Sola demonstratio proper quid, per se generat scientiam 726.b.

DENOMINATIO est duplex alia intrinſeca, & extrinſeca alia 160.b. Aliqua notantur ibid. & 161.a. Non est essentia rationis denominatio vlla etiā ea, que ab intellectu prouenit 162.a. Licet extrinſeca nihil ponat in re denominated, verè tamē dicitur res à parte rei, & realiter denominari 163.a.

DENOMINATIVA quomodo diffiniātur 399.a. Tres conditio nes habent ibid.b. Eorū diffinitio ab impugnationibus defenditur 401.b. In triplici differentia sunt 402.a.

DEVIS logicæ, & alias sciētias Adamo per revelationem cōmuni cauit 97.a. Quare non possit definiri 311.a. Qualiter inter ipsū, & creaturas similitudo inueniatur 439.a. Quæ de illo propriè, quæ impropriè prædicetur 450.a. Quomodo dicatur ens 452.a. In qua acceptione ens prædice tur

INDEX RERVM.

tur de ipso ibid.b. Nō cōtinetur in re & linea prædicamēti substā tiz 488.a. Absolutè negādū est, reducītū collocari in prædica mento 489.b. Est magis per se ens, & vnu quā Angelus 541.b. Sub propria ratione absoluta nequit à nobis cognosci in hac vita 595.a. Videatur ens.

DIALECTICÆ etymologia 95.b. Non debet tribui solū topicæ parti ibid. Quid cauere debeant qui Dialecticæ prouintiā fuscipiūt 94.a. Vide Logica.

DIFFERENTIA prædicatur in quale quid 355.b. Potest cōſiderari, vt totum, & vt pars 305.b.

Quomodo pertineat ad compositionem speciei ibid.a. Aquæ rā dice sumatur in substatijs spiritualibus 313.b. A qua in corpori reis 314.a. A qua in accidentibus 316.a. Eius nominis vis 343.a. Explicatur illud Porphyrij diarium, differentiæ per se non suscipiunt magis, vel minus 350.a. Diuizio in communem, propriā, & propriissimā est adæquata 351.a. Et analoga 353.a. Dilucidantur diffinitiones à Porphyrio trāditæ 355.a. Individua speciei sunt propria inferiora differentiæ in finiæ 357.a. Et ita non constituitur vniuersalis per ordinem ad speciem, sed ad individua: quod proportionabiliter intelligēdū est de subalterna ibid.b. Verē dantur infiniæ differentiæ, quæ cum speciebus cōuertantur 361.b. Porphyrius tamen solum definiuit subalternas 365.b. Quæ nec includantur ab infinitis, nec

de illis possunt formaliter, & per se prædicari 368.a. Omnis diffrentia suo genere est perfectior 371.b.

DIFFINITIO quid nominis ex plicatur 6.b. Diffinitio quid rei, diffinitur 7.a. Est duplex ibid. In quo sensu admittenda sit diffinitio accidentalis 8.a. Regulæ bonaæ diffinitionis, & duo modi ar guendi in illa ibid.a. & b. Modus loquendi de diffinitione 9.a. Notificat essentiam diffiniti, etiā si non quilibet pars eius sit notior illo 599.a. Dupliciter potest intelligi lex illa, debet traddi per notiora 623.b.

DIMINVTIO Est detrac̄tio partis suppositionis 29.a. Quando dicatur remotio ibid.

DISCVRSVS quid sit 3.b. & 684.a. Facit ens rationis 170.x, & b.

DISPOSITIO Vnde dicatur 629.b. Diffinitiones eius ab Arist. & D.Th. traditæ explicātur ibid. In quo consistat eius essentia, vt est prima species qualitatis 633.a. Vide habitus.

DISTINCTIO quid sit, & aliquæ eius diuisiones 209.a. Imposibilis est distinctio media inter realem, & rationis 211.b. Distinctio ex natura rei quid, & in quo sensu sit admittenda 578.a. Reali positiua supponit vnitatē trāscēdētalē duorū 577.b. Aſſignatur regula ad cognoscendam distinctionem realem 578.b.

DIVISIO quid sit, & quotplex 10.a. & 196.a. Conditiones seu regulæ bonæ diuisionis 11.a. Quando in diuisione quæ darut

INDEX RERVM.

per vnum membrum posituum & aliud negatiuum, tale negatiuum membrum intelligi debeat pure negatiue 12. a. Modus arguendi & loquendi de illa ibidem a. & b. Nullū est inconueniens aliquid diuidi pluribus diuisionibus ad equatis, dum tamen omnes essentiales non sint 435. b.

D V R A T I O est realiter distingta a re quæ durat 656. a. Non est ipsa existentia rei ibidem. b.

E

ENS rationis quomodo dicatur ens 451. b. Nō est scibile per accidentes 113. a. Nō repugnat inter dū esse conditionē sine qua non alicuius entis realis 114. a. Quid eius nomine significetur 156. Necessario concedendum 158. a. Non solum habet causam efficientem sed etiam materialē, & finalē ibidem. b. Eius essentia consistit in quadam esse factō 162. a. Adducitur bona eius descriptio 164. a. A solo intellectu fit 166. b. Non necessariō per actū reflexum 169. b. Et per quamlibet operationē intellectus fieri potest 170. a. Ex trīplici capite formari contingit 164. b. Adquātē diuiditur 177. a. Pluribus diuisionibus entis in latissima significatione sumpti allatis, explicatis que tres earum præcipuæ deinceps enucleantur 437. a. Non est purè & vniuocum respectu entis realis & rationis; Dei, & crea-

turārum, substantiæ, & accidentis 436. a. Neque vniuocum 44. b. 441. b. 443. b. Semel admisso esse conceptum abstractum, & vniuocum contrahibilem per varios modos constitutiōes Dei & creaturarū substantiæ, & accidētis hanc quaquam negari potest esse genus 443. b. Et analogum attributionis & proportionalitatis propriæ respectu entis realis & rationis; Dei, & creaturarū, & substantiæ & accidētis 446. b. 447 b. 448. b. Qæ eius analogia caufetur per dependentiā, quæ vero nō 455. a. In quo sensu D. Tho. negot analogiā inter Deū & creaturas 449 a. Quid significet 451. b. Distinguunt ab essentia sicut p, & quo 452. b. Quomodo supertū sit trāscēdēs 453. a. & b. Quæ cōcept⁹ formalis correspondeat illi in intellectu 456. b. Nō habet vñ cōceptū obiectū ab inferiorib⁹ distinctū, & abstrāctū, illisq; cōmūnē 458. b. 557. a. Adhuc tamen potest esse mediū in demonstratione 446. a. Eius transcendētia respectu generū supremorū consistit in quadam identitare conceptus 464. a.

ENTHYMEA quid sit 14. a. Non differt essentialiter a syllogismo 64. a. Familiaris Rethorica argumentatio est 65. b.

ENVNCIATIO in quo consistat 37. a. Fit vel applicando vnum alteri; vel remouendo vnum ab altero ibidem.

ESSĒ tripliciter dicitur 230. a. Ese seu existentia vniuersali-

simus actus est 452. b. Qualis sit compositio quæ ex esse & essentia fit ibidem.

E X E M P L V M definitur 14. a. Non constituit speciem argumētationis 64. a. Magis ad Rethoriciam quam ad logicam pertinet 65. b.

E X T E N S I O quid & quotuplex 560. a & b. Christus in Eu-christia habet extensionem in ordine ad se ibidem. b. Vide quātitas.

F

F A L L A T I A quibus modis fiat 810. Et de inceps.

F I D E S non potest esse simul cū scientia neque quo ad actum neque quo ad habitū 804. b. Quādo non inclinet habitus eius ad assentendū alicui propositio ni fidei sub ratione formalis revelationis 802. a.

F I L I V S non refertur duplice relatione formaliter distincta ad patrem & matrem 609. b.

F I G V R A syllogismorū quid sit 69. b. Triplex tantum est 70. a. Regulæ tribus figuris communes statuuntur 71. b. Peculiares alia pro vnaquaque figura 72. b. Earum modi recensentur 73. b. Perutilis noua tabula demonstrat qui eorum sint utiles; qui vero inutiles 75. a. Explicatur tabula prædicta 81. a. Figura vt est species qualitatis non dicit conuenientiam aut disconuenientiam 634. a.

Quomodo distinguatur a forma & diuidatur ibidem a. & b.

F O R M A quot modis sumatur 640. b. Substantialis qualiter sit radix differentiæ in substantijs corporeis 314. a. Etb. Non dantur plures incomposito substantiali 303. b. In qua acceptione sit species qualitatis 641. a. Quomodo distinguatur a figura, & diuidatur ibidem. a. & b.

G E N E R I S definitio a Porphyri tradita optima est 274. b. Sed descriptiua 277. a. Prædicatur omnino in quid 275. b. In eo possunt quinque considerari 288. a. Secunda intentio in concreto significata est diffinitum in eius diffinitione 292. b. In qua loco genetis ponitur subiectū seu natura 296. a. Quid libet eorum (generalissimocepto) simul genus, & species subalterna est 300. a. Potest considerari vt totum, & vt pars 304 b. Quomodo pertineat ad compositionem speciei 305. b. Non prædicatur de speciebus qua ratione est pars in compositione Metaphysica illarū. 307. a. Quomodo continet differencias 309. a. Non prædicatur de illis prædicatione propria alicuius prædicabilis ibidem b. Quid sibi vult axioma illud. Genus sumitur a materia, &c, 310. b. Vnde sumatur in substantijs spiritualibus 313. b. Vnde incorporeis 314. a. Vnde in accidentibus 316. a. Primum genus

INDEX RERVM.

quemodo seminatur ex proprio modo constitutio. cuiuslibet prædicamenti accidētium 316. b. Non potest in vnica specie conseruari 327.2. Differentia ob seruanda inter naturam genericam & specificam ibid. b. Quid utraq; significet 304. a. & b. &. 305. a & b. Quomodo distinguitur 302. a. Quæ sint genera subalternatim posita 430. a. Quæ habeant differentias constitutivas diuersas, quæ etiā diuisuas 432. a.

G E O M E T R I A est propriè Mathematica, genere differt a Metaphysica & Philosophia, ab Arithmetica verò specie tan- tum 770.2. Vnus habitus in spe- cie infima est. quoad omnes suas partes ibid. a & b. Vide scien- tia.

G N O M O Nest suplēmērū quod additur costis quadratiā vt ei⁹ figura non varietur 666. b.

H

HABITVS dicitur ab habēdo 631. b. Triplicē habet ac-ceptionē ibid. In quo cōsūstat est prima qualitatis species 633. a. Per se primō ordinatur ad be- ne vel male esse naturā, & de cō- sequēti ad operationē ibid. b. di- stinguitur species a dispositione 635. a. Quis species continet, 636. a. Habit⁹ sciētia potest ge- nerari per primū adū, nō verò virtutis 637. a. In qua accep- tione cōsūtūat speciale prædicamē

tū 639. b. Est mediū quodā in- vestē & habētē ipsā 660. a. Re- peritur etiā in brutis ibid. b. Et species a signātur ibid. Habitus primorum principiorum nō est ipsa potēcia intellectua 778. a. Versatur circa vniuersalissima principia 779. b. Quid sit 780. a. Partim a naturā, partim ab exte-riori principio est 783. a. Diui- ditur in plures species 791. b.

I

I G N O T V M est duplex, & quid sit illud manifestare 5. a. Diuer- sum quid est, perfectum sensum generare, & manifestare igno- tum 35. a.

I M P O T E N T I A est princi- piū operationis debilis 637. b. Non dicit puram negationem ibid. Non distinguitur species a potentia 638. a..

I N C O N P L E X V M vide complexum.

I N D I V I D V I definitiones à Por- ph. traditæ explanantur 343. b. Recensetur individualium collec- tio proprietatum 346. b. Indi- vidua speciei sunt propria infe- riōra differentiæ infime 357. a.

I N D V C T I O quid sit 14. a. Diuersam argumentationis spe- ciem constituit 64. a. Quo ex ca- pite essentialiter distinguatur a syllogismo 65. a. Radicitus inue- stigatur eius essentia 67. a.

I N H A R E N T I A quid 469. a. aptitudinalis sola est de essentia accidentium ibidem b.

I N T E L L E

I N T E L L E C T U S operationes sunt tres 3. b. Quo pacto dirigan- tur & quid sit in eis dirigibilitas 105. a. Aliquomodo possunt ap- pellari obiectum materiale logi- cae 119. a. Non ex eo quod intel- lectus operationes sint sed aliū- de practicæ denominantur 135. a. Solus intellectus potest effice- re ens rationis 166. b. Dupli- citer explicatur quomodo id cog- noscat 167. b. Per quālibet ope- rationē efficit illud 170. a. Di- fferit a volūtate in modo operādi 172. a. Explicat⁹ hic operādi- mod⁹ 219. b. Eius obiectū in quo di- ferat ab obiecto sēp 172. a. & b.

I N T E N T I O quid dicat in sua communi significatione, & qui- b⁹ modis usurpetur 180. a. Diui- ditur in primam & secundam, ibidem. b. Secundæ in abstracto non prædicantur de primis 253. a. In concreto verò prædicantur de concretis substantialibus, & de abstractis accidentalibus ibi- dem b. Quomodo prædicatio- nes sīant inter ipsas secundas in tentiones 254. a. Qua via philo- sophandum sit in iplis definien- dis 287. b.

L

L I N E A quid sit & quomodo causetur 524. b. & 415. b. Est vera species quantitatis conti- nuæ 525. a. Et infima species 527. a. Et non simpliciter entitas cō- plēta 544. b. Quo pacto mensu- rabilis, & mensura sit 415. b.

L O C V S quid sit 527. b. Non est

propria species quantitatis con- tinua 529. a. Loca seu sedes ar- gumētorum ad probabilitor de qualibet re disputandam 806. & de inceps.

L O G I C A nomen derivatur a verbo greco λογος logos 95. b. Tempor siniuria fere deleta, ex perimento rursus inuenita fuit 98. a. Quomodo dirigat opera- tiones intellectus 105. a. Ei⁹ for- male obiectū est ens rationis 107. b. Et ideo rationalis dicit⁹ 108. b. Nō dicit relationē realē ad illud 573. b. Mod⁹ ergo scien- di latē sumptus est ratio formi- lis quæ obiectū eius 117. b. Ma- teriale autem sunt res, & voces secundūm suā esse reale 119. a. Logica docēns inuenitur nō so- lū in parte demonstrativa sed etiā in topicā & sophysticā 121. b. So- lū dicitur vt ēs respectu topicæ & sophysticæ partis in demonstra- tiva verò nullū habet usū 122. a. Ut vtētētatiā appellatur 125. b. & 712b. Ad act⁹ aliarū sciētia- rū nō effectiū, sed directiū rā- tu cōcurrit 123. a. Radicitus in uestigatur quomodo prædictus usū cōueniat parti topicæ & so- physticæ 124. b. Docēs idē habi- tus realiter est ac vtens 128. a. Docēs autē quo ad omnes suas partes vere est scientia 130. a. Vtens verò formaliter vt vtens a modo sciētia recedit ibid. b. Stuitur essentialis diffinitio ei⁹ 133. a. Nō post esse final & sim- plificiter practica ac speculatiua 139. a. Sed simpliciter, & absolu- te tantum est speculatiua licet secum

INDEX RERVM.

Secundum quid practica, & ars denominari possit 140.a. Philosophia in latissima acceptione sumptuosa pars, ut instrumentum & ministra scientiarū 143.b. 776.b. Ad quarum imperfectionem notitiam solum ad melius esse, eius adminiculo opus est: omnino tamen, & simpliciter necessaria erit si illarum perfectio ad vnguem adipiscenda sit 146.b. Duplicem finem, ut pote aliarum magistra obtinet 149.b. Non tamen ancilla, sed magistra, aut consiliativa appellanda 150.a. Est difficillima 174.b. Vna in specie infima 776.b. A Metaphysica sola specie, ab illis vero scietijs genere differt ibid.

M

MAGNITUDINES mensurantur per punctum 415.b. Quomodo id fiat ibidem.

MATHEMATICÆ extremæ, & propriæ. Vide Arithmetica, & Geometria: Mathematicæ mediæ. Vide Astrologia. Plura ex illis ad analogiæ cognitionem necessaria tractantur 413.a. & sequent. Ex quarum applicacione eius natura patet 417.b. & sequent.

MEDIUM argumentationis quid sit 69.a. Quo pacto inueniatur 90.a. Quid requiratur ad medium demonstrationis 446.a.

MENSURA quid sit 449.a. & 504.a. Prout mensura est, debet esse indiuisibilis 504.a. Dupliciter hoc contingit ibidem b. Quotru-

pliciter possit sumi 449.a. 505.a. Non dependet à re mensura. ta 573.a.

METAPHYSICA prescribit objecta alijs scientijs 105.b. Generalis appellatur 106.a. Illæ autem non propriè ipsi subalternantur 734.a. Differt genere à Mathematicis, & Philosophia naturali 769.b. Vnus habitus in specie infima est, quo ad omnes suas partes ibid. Et in ordine naturali sapientia 786.b. Vide scientia.

METHODVS varijs nominibus appellatur 151.b. Bona eius diffinitio 152.a. Variæ divisiones ibidem b. & sequent. Quæ methodus hoc in opere seruatur 154.a. & 155.b. Praecepta quædam scitu digniora 154.a.

MODALIS propositio quid 51.a. Est duplex alia composita, alia diuisa 52.a. Quando faciat compositionem sensum, quando diuisum 53.a. Radicitus explicatur quid sit compositus sensus, quid diuisus ibidem b. Eius affirmatio, & negatio 55.b. Quantitas, veritas, & falsitas 56.a. & b. Oppositio, & equipollentia 57.a. & sequent. Conuersio 59.a.

MODVS sciendi definitur 5.a. In quo sensu ab ipso incipendum 4.a. Est triplex 5.b. Comprehenditur sub oratione non enunciatiua 33.b. Modus prioris quotuplex 665.a. De modis simul 666.a. De modis habere 667.b. Circa syllogismorum modos. Vide figura, & syllogismus.

MORS

INDEX RERVM.

MORS quomodo ad quintum prædicabile pertineat 387.b. & 388.a.

MOTVS quid sit 528.b. Non est propriè, & per se species quantitatis 530.b. Motum non dari per se ad relationem in quo sensu sit verum 583.a. potest dari si ne actione 651.a. Eius species 666.a. Quilibet habet duo contraria ibidem.b.

N

NATVRÆ Vniuersales seu conceptus obiectui communes dantur aparte rei 191.b. Nō sunt tamen a singularibus separatae 192.a. Potest in natura triplex distingui status 206.a. In quo sit vel non sit negative communis ibidem b. Licet à parte rei non habeat aliquam unam unitatem in individuis, habet tamen unitatem conformitatis 207.a. Tot sunt à parte rei in ea negationes divisionis quot individua ibidem b. Fit formaliter vniuersalis per operationem intellectus 21.b. Substantialis natura significata in abstracto non ponitur in prædicamento 480.a. Vide vniuersalitatem, salitas, genu, inferentia.

NEGATIO tripliciter accipi potest 175.b. Quomodo detur à parte rei 176.b. Tot negationes sunt in natura à parte rei quot individua 207.b. Negatio quam importat unitas numerica distinguitur realiter ne-

gatiuè a negatione quam secū affert unitas formalis 213.a.

NOMEN definitur ex Aristot. 32.a. In quo differat a voce & termino 18.b. Est in qua duplicitate differentia 450.a. quæ eorum proprie quæ improprie de Deo prædicanter ibidem.

NVMERVS est multitudo mensurata per vnum 532.a. dividitur in transcendentalem & prædicamentalem ibidem. Transcendentalis non est species alicuius generis, neque aliquid vnum ens 539.a. Prædicamenta lis est ens per se, & species quantitatis 540.b. Quomodo causetur, mensuretur, & mensuret 415.b. Non datur à parte rei abstractus ab omni subiecto 543.a. Est in pluribus subiecti inadæquati 544.b. Quomodo ultima unitas sit eius forma 546.b. est vnum vnitatem ordinis 548.b. Non est infima species 549.b. Quomodo sit fundamentum relationis 568.a & b. & 569.a. Quomodo obiectum Arithmetica 741.b. Prout obiectum Musica, est in tertia specie qualitatis 742.a. vide sonus.

O

OBJECTVM quid sit 100.a. Informali obiecto duplex ratio inuenitur quæ, & sub quæ ibidem b. & 756.a. Aliæ divisiones 102.a. quæ in esse entis sunt plura in esse obiecti sunt vnum, & è contra 101.a & 756.b. Obiectu scientiæ, non habet relationem reali-

INDEX RERVM.

realis ad scientiam 573. a.
Quid sit intellectus obiectum
625. b. In quo ab obiecto sensus
differat 172. a. & b. Vide Logi-
ca, & scientia.

O P I N I O definitur 787. b. Qui
bus modis generetur 789. a.
Non est virtus intellectualis
ibidem b. De eadem propositio
ne non potest esse simul cum
scientia in eodem intellectu, nec
quoad actum, neque quoad ha-
bitum 798. b.

O P P O S I T I O est quadruplex 661. a. Diffinitur in com
muni 662. b. Prædictæ diuisio
nis sufficientia ibid. Comparan
tur inter se 663. a. Speciales
aliquæ proprietates contraria
rum 664. b. Quid sit propositio
num oppositio, & quæ ad illam
requiratur 43. a. Est multiplex
44. a. Quas habeat leges 46. a.
Vide modalis propositio.

O P V S quodcumque non extra
habitum speculatum a ra
tione speculatiui 140. b.

O R A T I O varie accipitur 549.
b. Quomodo sumatur, vt est
species quantitatis 551. a. Et
qualiter ab alijs speciebus dia
datur ibidem b. Ut deseruit ad
explicandos animi conceptus
diffinitur ex Aristotele 33. a. &
549. b. Dividitur in enunciati
um, & non enunciatiuam ibi
dem. Quo pasto idem possit si
mule esse terminus, & oratio 34.
a. Et quomodo oratio eadem
simil argumentatio, & proposi
tio sit 40. a.

P

P A R S prædicari non potest
de illo respectu cuius est vera
pars 300. b. Vide genus, differen
tia, species.

P A S S I O multipliciter sumitur
639. a. Ut est species qualitatis,
qualitatem significat ex aliqua
breui alteratione resultantem
640. a. In quo à passibili qualita
te differat ibid. Vide actio.

P E R S P E C T I V A Vide Af
strologia, & Mathematica.

PHILOSOPHIA M natu
rale quoad omnes suas partes
vnum habitum in specie infinita
esse D. Thomæ doctrinæ con
formius iudicatur 772. a. Abstra
hit à materia singulari tantum
759. a. Genere differt à Meta
physica, & à Mathematicis ex
tremis 761. & 763. a. Philosophia
prima. Vide Metaphysi
ca.

P L A T O nonnihil extollitur 1.
a. Eius præclarum dictum ibi
dem b.

P O R P H Y R I V S Quis fuerit
186. a. Optima methodo præ
dicabilia docuit 271. a. Quare
præter methodum compositionis,
vñs etiam fgerit arbitraria
272. b. Quid intenderit do
cens species infinitas esse finitas,
individua vero infinita 319. a.
quam ob causam assignauerit
esse bipedem pro hominis pro
prio :cum Aristoteles differen
tiam eius esse dicat 675. a.

P O T E N

INDEX RERVM.

P O T E N T I A quid sit 638.
a. Duiditur in actiuam, & resisti
tiuam ibid. Quæ sub resistituia
cōtineantur ibid. b. Actua alia
est immanens, alia transiens
639. a.

P R A C T I C A scientia
quæ sit 137. a. Notatu digna
aliqua eius discrimina, quibus
ab speculativa differt ibid.

P R A X I S nomen græcum est
derivatus à verbo πρᾶξις
134. a. Significationis eius vis
ibidem. Operatio, quæ prima
rū, & perse dicitur praxis, a
qua reliqua denominantur pra
etica, non est operatio intelle
ctus 135. a.

P RÆCOGNITIO quid sit
685. a. Recte assignatur ab Ar
istotele duæ tantum præcogni
tiones ibid. b.

P RÆC O G N I T V M
quid. & quotuplex sit. 685. a.

P RÆD I C A B I L I A, seu
vniuersalia quinque sunt 257.
a. Diuisio vniuersalis in ea non
est immediata 261. a. Definiunt
ur 297. a. Consideratio obser
uanda 299. a. Vide vniuersa
litas.

P RÆD I C A B I L I T A S
quid sit 238. b. A quo plena
eius cognitio dependeat ibi
dem. Vide vniuersalitas, & præ
dicatio.

P RÆD I C A M E N T A
non possunt verè definiri 481.
b. Tripliciter comparati possunt
397. a. Duas considerationes
admittunt 466. a. Sunt de
ceni 467. b. Huius diuisionis

sufficientia non omnino con
vincitor 463. b. Sexvigesimæ non
sunt denominationes exercit
secæ 645. a. Nec consilunt
in aggregato ex absoluto, &
relativo 646. b. Relativa tan
tum secundum dici sunt, ac
proinde non vera relationes
sed quid absolutum 647. a.
Quæ entia in prædicamentis
collocentur 465. b. Et quomo
do 466. a. Quæ à parte iei con
tinentur sub diuersis prædicamen
tis distinguntur ex natura
rei 577. b.

P RÆD I C A T I O quid sit
238. a. & 240. b. Et quotuplex
240. b. 241. a. Quid ad prædi
cationem directram requiri
tur 241. a. & b. Observatio
nes circa prædicaciones acci
dentiæ in concreto 242. a.
& b. Alia item observatio no
tanda, circa prædicaciones quæ
fiunt inter secundas intentio
nes, & quinque prædicabilia
267. a. Vide abstractum, concre
tum, intentio.

P RÆD I C A T V M vide sub
iectum.

P RÆM I S S A E debent esse
cognitæ, antequam in conclu
sione prædicatum attribuatur
subiecto 685. a. Quomodo af
fensus præmissarum sit causa
affensis conclusionis 690. a.
Est causa efficiens 691. b. Ne
cessitant intellectum ad affec
sum conclusionis 704. b. De
bent esse de omni, & perse 709.
a. Quomodo de prædicato vni
uersali 710. a.

P R I V A

INDEX RERVM.

P R I V A T I O sumitur tripli-
citer ex Arist. 176.a. Quomodo
sit à parte rei ibid.b.

P R O P O R T I O quomodo dif-
finiatur, & diuidatur 413.b. Per
vnitatem mensuratur, & quomo-
dò id fiat 416. a. Obseruatio
valdè notanda ibidem. Propriè
inuenitur inter quantitates, &
inde ad res alias transfertur
413.a. & 449.a. & b. Vide ana-
logia.

P R O P O R T I O N A L I T A S
propriè dicta definitur 414. a.
Obseruationes valdè notandæ
circa illam ibid. b. & sequent.
Licet inueniatur inter numeros,
qui alias vniuocè conueniunt,
non ideo ipsa proportionalitas
est conuenientia vniuoca, sed
quid ab ea valdè diuersum 416.
a. Vide analogia.

P R O P O S I T I O quare non
manifestet ignotum 6.a. Esen-
tialiter definitur 35. b. Diuidi-
tur in affirmatiuam, & negatiuā,
vt in species 37. a. Quæ sit ca-
tegorica 36.a. Quæ hypothetica
ibidem.b. Hæc diuiditur, & eius
veritas, & falsitas examinatur,
39.a. & sequent. Conditionalis
dupliciter sumitur 41. a. Quan-
do sit vera ibid.b. Quæ proposi-
tiones sint exclusiæ 60.a. Quæ
exceptiæ, quæ reduplicatiæ
ibidem.b. Ultimæ hæc duplicitet
sumuntur 61.a. Pulchra de hoc
Angelici Doctoris regula ibid.
b. Quædo inanes sint tales re-
duplicatiæ 291.b. Propositiones
vniuersales necessariæ non
habuerunt ab æterno veritatem

fundamentalem positiuam; ha-
buere tamen negatiuam funda-
mentalem, & propriam forma-
lem 236.a. & b. De futuro con-
tingenti de se, & formaliter
prout sic non sunt determinatæ
veræ nec falsæ 571.b. Aristote-
les nec sibi, nec fidei veritati
contrarius in hac doctrina ibid.
Quid senserit Diuus Thomas,
quid docuerit ibidem. Quæ sint
de secundo, & quæ de tertio
adiacente 688.a. immediata, &
per se nota idè sunt 701.a. Per se
nota est duplex 702.a. & b. Quæ
do negatiua sit per se nota ibid.
b. Quid & quortplex proposi-
tio de omni, & per se 708.a & b.

P R O P R I A passio, vide acci-
dens & proprium.

P R O P R I U M varias ace-
ptiones habet 374.a. & b. 712. b.
Quomodo acceptum constitutæ
quartum prædicabile 377.b. Bo-
na eius definitio. 33c. a. Prædi-
catur omnino in quæ 275. a.
Non constituitur in esse vniuer-
salis per ordinem ad speciem,
seu essentiam a qua dimanat, sed
per ordinem ad inferiora illius
381. b. & 382. a. Subalternum
per se etiam pertinet ad quartū
prædicabile 383.a. vide accidēs.

P V N C T V M prima mensura
magnitudinum est 415. b. Quo-
modo eas mensuret ibidem, &
765 b. Vide scientia subalterna-
ta & obiectum eius.

Q V A L I T A S variè accipitur
619.a. Ut significat peculiare
prædicamentum quid sit ibid.b.
Definitur per quale quo ad nos
625.a. Eius definitio ab Arist.
tradita defenditur 623.a. Quæ
ob causam in communi sumpta
omnia inter prædicamenta no-
bis obscurior est 625.b. Eius cō-
gruentior definitio 628.b. Diui-
sio suarum specierum 631.b. Et
sequent. Vide habitus, potentia,
passio, figura.

Q V A N D O non est formaliter
duratio sed supponit illam 655.
b. Quid sit 657. a. Quæ sub eo
species contineantur 658.a.

Q V A N T I T A S diuiditur in
continuâ & discretam 498. Ex
qua diuisione resultant septem
illæ species quantæ per se ibid.
Quid sit partes copulari termi-
no communi 499.a. Ipsam habe-
re positionem partium est, situabi-
lem vel figurabilem esse 500.a.
Realiter distinguitur a substanci-
a 502.b. Est mensura intrinse-
ca illius 505.a. Simil mensura, &
mensurata est ibidem.b. Quæ sit
eius ratio formalis, & essentia
508.b. Ea integra manente po-
test Deus anihilare aliquas par-
tes substantię 520.b. Quomodo
illi partes tribuat 521.b. Vide
arbor.

INDEX RERVM.

R

R E D V P L I C A T I O quid
est 60.b. Dupliciter fit 61. a.
Quando inanis sit & frustranea
291.b.

R E L A T I O rationis fit ex de-
bilitate intellectus 175.b. Eius
natura plene inuestigatur 181.
b. In quo different relationes,
quas considerat Gramatica Rhe-
torica, & Dialectica 182.b. So-
lo logicales appellantur pro-
priæ secundæ intentiones 183.
b. Ordinatur omnium harum re-
lationum utilis arbor ibid. & se-
quent. Reales etiam relationes
verè dantur in creaturis 555.a.
Constituit speciale genus entis
ibid. & 556.a. Sunt entia realia
tam secundum rationem in, quæ
secundum rationem ad 558.a.
In quo ab alijs accidentibus di-
stinguantur ibid. Elucidantur
eorum definitiones 559.a. Di-
uiduntur in plura membra ibid.
b. Quæ in prædicamento collo-
centur 562.a. Ad prædicamen-
tales quatuor conditions re-
quiruntur 563.a. Quæ sint dis-
crimina inter ipsas, & transcen-
dentalis 564.b. Quæ sint & quo
corum fundamenta 566.a. Et se-
quent. Una relatio nō potest esse
fundamentum alterius 568. a.
Nec numerus transcedentalis
ad id aptus est 569.a. In pri-
mo & tertio genere relationum ra-
tiones fundandi sunt formæ per
fectæ non sic in secundo 571.a.

¶¶ Possunt

INDEX RERVM.

Possunt aliquę fundari immedia-
tē in substantia 573.b. Realiter
distinguuntur a fundamēto 576.
b. & 579.b. Faciunt compositio-
nem realem cū illo 581.b. Cau-
fantur ab ipso per simplicem e-
manationem 584.a. Plures eius
dem speciei in eodem subiecto
nequeūnt esse ibid.a. &c. 513.b.
Quomodo vna in duobus subie-
ctis esse possit 585.b. Omnes tā
mutuæ, quām non mutuæ termi-
nantur ad relatiūm 591.a.
Vnum datur tantum supremum
genus earum 603.b. Specifican-
tur à termino & fundamento
607.a. Asolo cui inhārent, su-
biecto indiuiduantur 613.a. Et
de inceps. Vide arbor.

R E S T R I C T I O quid sit 28.
b. Fit quatuor modis 29.a.
R H E T O R I C A (sicut & Logica
& Gramatica) quare rationalis
dicatur 108.b. In quo ab illis
differat 183.a. Proprias sibi ar-
gumentationes habet enthyme-
ma, & exemplum 65.b.

S

S C I E N T I A quid sit 365.a. &
729.a. &.b. Per primum actū
scientiæ generari potest verus
habitus illius 637.a. Quid sint
sciētia subalternans & subalter-
nata 731.a. Quæ propriè subal-
ternata sint 733.a. & 734.a.
Quas conditiones requirant.
737.a. Subalternata tantum
demonstrat de suo obiecto quia
est, propter quidaudem pertinet
ad subalternantē 735.b. Subal-
ternata est vere scientia 738.b.

Et in absentia subalternantis po-
test acquiri, ita vt sit vere, & sub
stantialiter sciētia 745.a. Quid
sit eius obiectum, & quot modis
considerari possit 740.b. Et se-
quent. Ratio substantialis scien-
tiæ per se primò solūm attendi-
tur penes certitudinem 746.a.
Earum quæ a materia singulari,
quæ a sensibili, quæ ab intelligi-
bili abstrahant 759.a. A quo su-
miant distinctionem genericam
763.a. A quo specificam 764.a.
Est simplex qualitas excludens
quarumlibet partiū actualitū
compositionē. 768.a. Applica-
tur hęc doctrina singulisciētis
in speciali 769.a. Et de inceps.
Non potest de eadē propositio-
ne in eodē intellectu esse simile
cum opinione quoad actū 793.
b. Neque quoad habitum 798.b.
Nequit etiam esse simul cum si-
de quoad vtrunque 804.b. Qua-
re scientiæ omnes difficulter ac-
quirantur 94.in principio. Vide
speculatum & practicum.

S I G N U M quid sit 15.b. Aliud
formale est, instrumentale aliud
16.a. Posterior hoc diuiditur
rursus in naturale, & voluntar-
ium ibidem. Signum seu terminus
syncategorematicus explicatur
20.b. & 21.a. & 26.b. Regu-
lae pro suppositione horum
signorum 27.a.

S I M I L I T U D O est duplex
ex Arist. & D.Tho. 439.a. Quo-
modò inter Deum & creaturem
inueniatur ibid. Vide 621.b.

S I T V S dupliciter accipitur
499.b. Illo deficiente potest ma-
nere

INDEX RERVM.

nere figura 630.b. Prout specia-
lē prædicamentum constituit,
quid sit 659.a. Quas continet
species sub se ibidem

S O C R A T E S fuit primus Au-
tor methodi definendi ex Ari-
stot. 119.b.

S O N V S quid sit 550.a. Sonor-
rus numerus obiectum Musi-
cæ 740.a. Et sequent & 773.
a.

S P E C I E S Multipliciter sumi-
tur 318.a. Eius definitiones (vr
prædicabilis est) a Porphyrio tra-
ditę restę sunt 322.b. Potest in
vno individuo conseruari 327
a. Differentia obseruanda inter
ipsam, & genus ibid.b. Formaliter
quatenus subiectibilis non est
vniuersalis 331.b. Equivoce di-
citur de subiectibili & prædicabili
333.b. Omnis subiectibilis est præ
dicabilis 336.a. Prædicatur om-
nino in quid 275.b. Quāndo exi-
git determinatam formam 549
a.

S P E C I F I C A T I V U M præ habe-
re debet eandem unitatem quā
habet res specificata 757.a. Vi-
de scientia

S P E C V L A T I O a verbo græ-
co 6νοτω emanat 133.b.

S P E C V L A T I V A scientia illa est
quæ non exit extra intellectum
137.a. Quomodo differt a practi-
cta ibidem. Speculatius habi-
tus non extrahitur a ratione spe-
culatiui propter quodcumque
opus 140.b.

S V B I E C T U M definitur 19.b.
Proprie loquendo non inueni-
tur extra propositionem ibid.

Aliquando est unica tantum di-
ctio aliquando oratio 36.a. Ip-
sius & prædicati identitas du-
plex est, alia negatiua; positua
alia 235.b.

S V B I I C I B I L I T A S quid, & quo
triplex 330.b. Nullum passionis
aut essentiæ habet ordinem cum
vniuersalitate 332.a.

S V B S T A N T I A singularis quo
sensu dicatur propriè, primò,
& maximè substantia 473.b.
Quot modis sit prior accidenti-
bus 476.a. Substare illis non est
primū quod inuenit in ea
48.a. Eius essentialis ratio suf-
ficienter explicatur per esse
per se, seu per se stare ibidem
b. Quomodo supra ens addat
aliquid possituum 481.b. Eius
diuisio in primam, & secundam
simpliciter est subiecti in accidē-
tia, & secundum quid analogi in
analogata 483.a. Nō sunt vitio
se definitiones primę, & secundę
substantiæ ab Arist. traditę 485.
b. Explicatur ei⁹ proprietates
461. Radicis inuestigatur quo
modò illi soli conueniat esse su-
biectū & accidentiū 495.a. & Se-
quent. De se & ablata quantitate
nō habet partes integrates, nec
vllā extensionē aut diuisibilita-
tem etiam entitatiū 516.a.
Sumi potest dupliciter 370.a.
Quid requiratur ad collocari in
hoc prædicamento 310.a. Et
quæ collocentur in illo 487.b.
Vide arbor.

S V M M V L A R V M tractat⁹ quatuor
pliciter appellari soleat 2.a. Ei⁹
prim⁹ Auctor quis ibid.b. Quod

INDEX RERVM.

obiectum, & quem finem habeat
3.a.&b. Iuxta tr iplicem intelle
ctus operationem in tres libros
partitur ibidem.

SUPERFICIENS quid sit,
524.b. Quomodo causetur 415.
a. Est species quantitatis conti
nuæ 525.a. Et infima 527.a.
Non componitur ex lineis 544.
a. Absolutè, & realiter loquen
do non est entitas completa
ibidem b. Modus quo mensurat,
& mensuratur 415.b.

SUPPORTIO est positio seu
visus termini loco alicuius 24.a.
Multis modis diuiditur ibidem.
Et de inceps Regule ad supposi
tiones signorum penetrandas
27.a. Notatur duæ obserua
tiones 28.a.

SYLOGISMVS quid sit
14.a.&68.b. Propriam argu
mentationis speciem constituit
64.a. Quid sit in causa, quare
ab inductione essentialiter di
stinguatur 65.a. Radicitus eli
cidatur eius natura 67.a. Du
plicem habet materiam, ter
minos scilicet, & propositiones
68.b. Duplicem item formam
figuram, & modum 69. Figu
ra quid sit ibidem b. Est triplex,
70.a. Explicantur duo princi
pia, ex quibus totius molis
syllogistica artis cardo verti
tur 71.a. Vniuersitatemque fi
gure modi recensentur 73.b.
Noua tabula artificiosa ostend
it, qui eorum utiles, qui inu
tiles sint 75.a. Utiles prædicta
tabula enodatur 81.a. Perfe
ctorum syllogismorum proba
-

tio 83.b. Reductio imperfecto
rum alia est ostensiua 84.b. Alia
per impossibile 86.a. Huius re
ductionis generalis doctrina re
liquis imperfectis modis applica
tur 87.a. Variæ syllogismorum
diuisiones 88.b. Quando proce
dat ex alienis 712.b. Quando
ex cōmunitibus 713.a.&b. Vide
demonstratio.

T

TEMPVS quid sit 528.a. In
telligitur dimanare a quanti
tate permanenti rei mobilis me
dio motu 529.a. Est vera spe
cies quantitatis ibidein.b. Qua
re inter omnes quantitates sit
entitatis dibilissimæ 530.b. Sig
nificare tempus connotare tem
pus, & significare cum tempore
in quo differant 32.a.

TERMINVS relationis dici
tur correlatiuum: quia corre
fertur ad fundamentum 586.a.
Propositionis autem ex Aristote
li definitur 17.a. In quo sensu
ab illis incipiendum sit 4.a. Vo
ces extra propositionem non
sunt termini 17.b. Explicatur
hoc magis 18.b. Variæ diuisio
neseius 19.b. Et sequent. Habet
proprias passiones, & quæ istæ
sint 24.a. Quomodo idem po
sit simul esse terminus, & oratio
34.a. Vide relatio.

THELOGIA sacra genere
sub alterno differt ab alijs sci
entij, vnicumque habitus est in
specie infima quoad omnes suas
partes

INDEX RERVM.

partes.

D. THOMAS Doctor
Angelicus huius operis fons,
lux, Auctor, Vexillifer est 93.
In titulo generali, & 94.a. in fi
ne, & passim, & vbique.
TOTVM triplex est 10.a. Impli
cat idem esse simpliciter totum,
& partem 543.b. Vide pars, ge
nus, prædicatio.

V

VBI necessariò requirit locum
ext rinfecum ex cuius circum
scriptione resultat 652.a. Defi
nitur 653.a. Diuiditur ibidem
b. Circumscriptionem reperitur
solis in corporibus 654.a. Est
genus supremi huius prædica
menti ibidem a. Unico vbi sub
stancia, quantitas, & alia accidē
tia vbi cantur ibidem b. Defini
tiuum non pertinet ad hoc præ
dicamentum ibidem a. Nec sa
cramentale 655.a. Quod non
acquiritur, nec deperditur per
motum localem specierum ibi
dem b.

VERBVM quid sit ex Aristote
le 32.a.

VERITAS cuiusque rei in quo
consistat 235.a. Quæ in proposi
tionum veritate considerari
possunt ibidem a. & b. Funda
mentalism veri as positiva non
sunt ab æterno in propositioni
bus necessarijs 236.a. Fuit ta
men veritas fundamentalis ne
gativa in eis, & etiam propria
formalis ibidem a. & b.

VOCES Quid sint 550.a. Quo
modò perrineant ad institutum
dialecticum 17.a. Extra propo
sitionem propriè loquendo non
sunt termini ibidem b. Quomo
dò differant à nomine, & termi
no 18.b. Vide Logica.

VUNITAS est duplex 196.b. Vni
tas numerica maxima vnitas
197.a. Formalis datur à parte
rei in natura ante operationem
intellectus 198.b. Dupliciter
potest esse communis 201.a.
Nulla datur à parte rei forma
lis vnitas, quantum ad realem
entitatem, quæ sit positivè com
munis 203.b. In uno quoque in
diuiduo dantur à parte rei plu
res vnitates formales, quan
uis inter se realiter non distin
cta 205.a. Quomodo formalis,
& numerica distinguantur in
quolibet individuo 212.a. Præ
dicamentalis quid sit 532.a. Ad
dit supra quantitatim continuā
aliquid positivum incomple
tum 534.a. Istud quid sit 537.
b. Verè constituunt numerum
vnum per se 544.b. Est prima
mensura eorum 415.b. Quomo
dò mensuræ illos ibidem, &
765.b. Vnaquæque est determi
nabilis per aliam, & determina
tiua alterius 547.a.

VNIVERSE variè accipi
tur 188.a. Vniuersales naturæ
dantur à parte rei 191.b. Non
tamen à singularibus separata
192.a. Quid sit metaphysicum
vniuersale, quid logicum 228.
a. Non sunt vniuersalia secun
dum essentiam positivæ perpe
tua

INDEX RERVM.

tua 231.b. Negatiuē tamen per fetua secundum essentiam dici possunt 232.b. Sed peremptis singularibus simul illa perirent 231.a. & 233.a. Vniuersales propositio[n]es necessarie non habue[r]unt ab æterno fundamentalem veritatem positiuam , habuerē tamen negatiuam fundamentalem , & propriam formalem 236.a.& b. Vniuersalia quinque tantū sunt 257.a. Diuisio vniuersalis in illa non est immedia-ta 261.a.

VNIVERSALITAS non datur à parte rei 214.b. Quæ sit eius definitio bona 219. a. Varia Diui Thomæ testimonia circa effectionem ipsius conciliantur 223.b. Fit per comparationem simplicem intellectus possibilis 225. a. Est verum, & proprium

genus ad intentiones vniuersa-lium seu prædicabilium 264. b. Quo modò se habeat respectu prædicabilitatis 330. b. Ipsa, & subiicitas intentiones om-ninò disparatæ sunt 332.a.

VNIVOCORVM definitio expli-catur 398. b. Ab impugnatio-nibus defenditur 401. Quando effectus virtutem causæ non adæ-quat, nomen illis commune non potest esse illis vniuocum ex Diuo Thoma 441. b. Vide ens.

VNUM quid sit 196.a. Non con-sistit in indiuisibili 541. a. Vnum-quodque est vnum per suam en-titatem 577.b.

VSVS non est idem ac doctrina in qualibet scientia , vel arte operationes aliquas dirigente 121.a. Vide Logica.

